

TARAS SHEVCHENKO 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES

24-25 November 2021
Ankara

Proceedings book

Editors:
Assoc. Prof. Dr. Zekeriya NAS
Zhanuzak ALIMGEREY

ISBN – 978-625-8061-17-8

TARAS SHEVCHENKO 7th INTERNATIONAL CONGRESS ON SOCIAL SCIENCES

24-25 November 2021
Ankara

PROCEEDINGS BOOK

by
IKSAD Global®

All rights of this book belong to IKSAD Global. It may not be copied or reproduced without permission. Legal and ethical responsibility of the works in the book belongs to the authors.

IKSAD Global - 2021©
Release date: 10.12.2021
ISBN – 978-625-8061-17-8

CONGRESS'S IDENTIFICATION

CONGRESS NAME
TARAS SHEVCHENKO 7th INTERNATIONAL CONGRESS ON SOCIAL SCIENCES

DATE AND PLACE
24-25 November 2021
Ankara, TURKEY

ORGANIZING COMMITTEE
Prof. Dr. Nataliıa LATYGINA
Prof. Dr. Salih ÖZTÜRK
Prof. Dr. Mykola VASKIV
Assoc. Prof. Dr. Hasan CIFTCI
Dr. Huseyin ERIS
Elvan CEFEROV

COORDINATOR
Zhanuzak ALIMGEREY

NUMBER OF ACCEPTED PAPERS
140

NUMBER OF REJECTED PAPERS
29

INTERNATIONAL PARTICIPANTS
Turkey - 68
Ukraine, Kazakhstan, Iran, Nigeria, India, Thaıland, Pakistan, Moldova, Indonesia, Malaysia, Romania, Azerbaijan, USA, Greece - 72

EVALUATION PROCESS
All applications have undergone a double-blind peer review process

CONGRESS LANGUAGES
Turkish and all dialects, English, Russian

PRESENTATION
Oral presentation

SCIENTIFIC COMMITTEE

Dr. Türkay N. TOK
İzmir Democracy University

Dr. İryna DRYGA
Ukrainian National Academy of Sciences

Dr. Alma T. AKAJANOVA
Abai Kazakh National University

Dr. Damezhan SADYKOVA
Kazakh State Women's Teacher Training University

Dr. İhsan ÇAPCIOĞLU
Ankara University

Dr. Hajar HUSEYNOVA
Azerbaycan Devlet Pedagoji Üniversitesi Üniversitesi

Dr. Elena Belik VENIAMINOVNA
Vladivostok State Economy University

Dr. Hanife Nalan GENÇ
Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Dr. Nuray Pamuk ÖZTÜRK
Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi

Dr. Jun NAGAYASU
Tohoku University

Dr. Kemale Tahsin KARİMOVA
Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi

Dr. Oylum DİKMEN GÜLERYÜZ
İzmir Ekonomi Üniversitesi

Dr. Mustafa GULEC
Ankara University

Dr. Sevtap GÜNAY KÖPRÜLÜ
Nevşehir University

Dr. Nadezhda KHAN
E.A. Buketov Karaganda State University

Dr. Necati DEMIR
Gazi University

Dr. Nobuaki TAKEDA
Sapparo City University

Dr. Sevcan YILDIZ
Akdeniz University

Dr. Sara MAZHITAYEVA
E.A. Buketov Karaganda State University

Dr. Vlademir VISLIVIY
Ukraine National Technical University

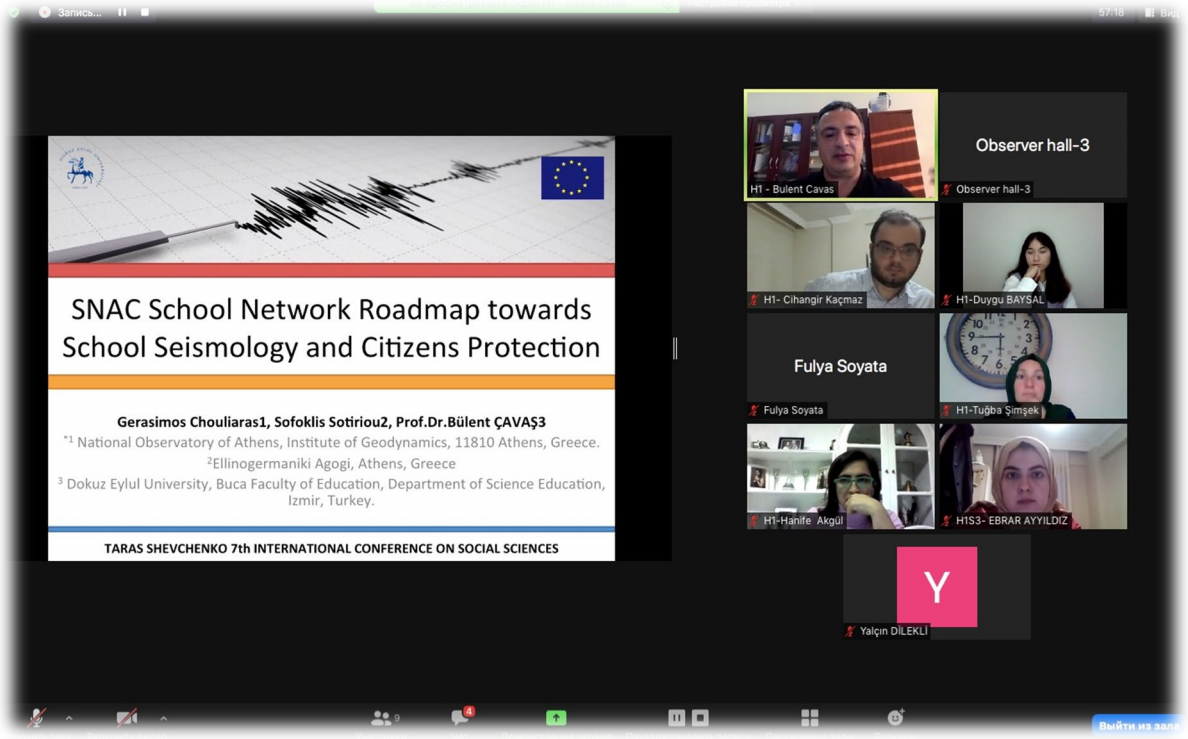
Dr. Zongxian FENG
Xi`an Jiatong University

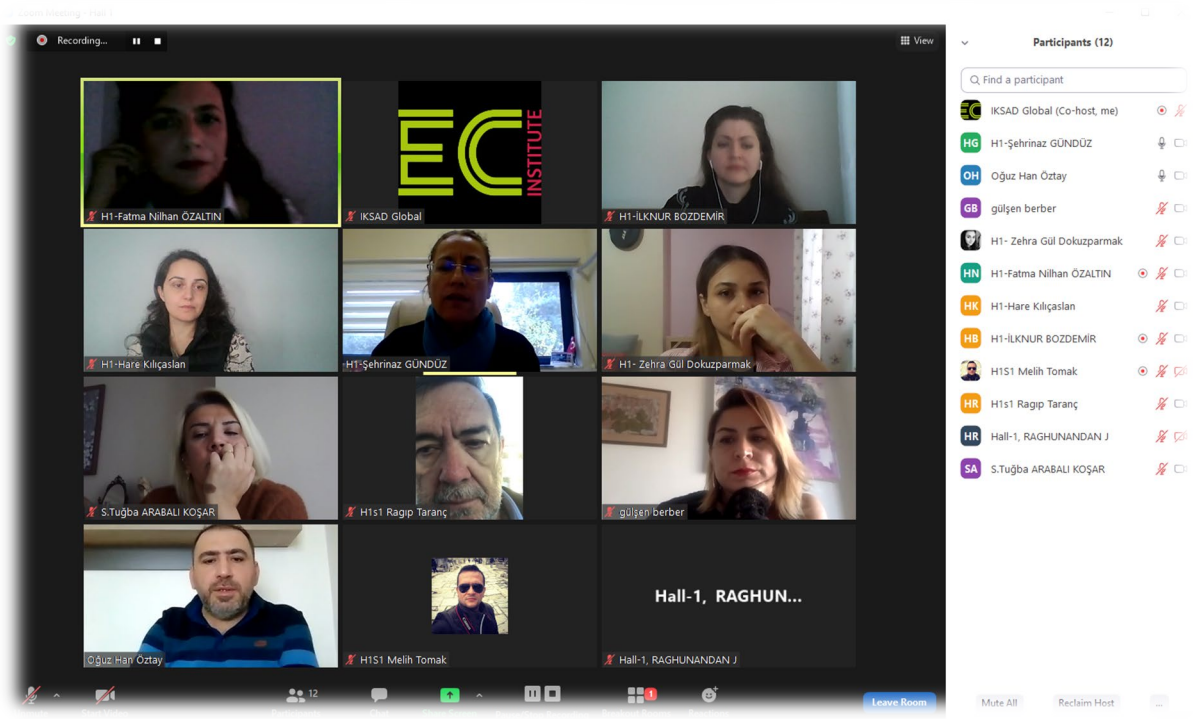
Dr. Aygun MEHERREMOVA
Baku State University

Dr. Gulshen MEHERREMOVA
Azerbaijan University of Languages

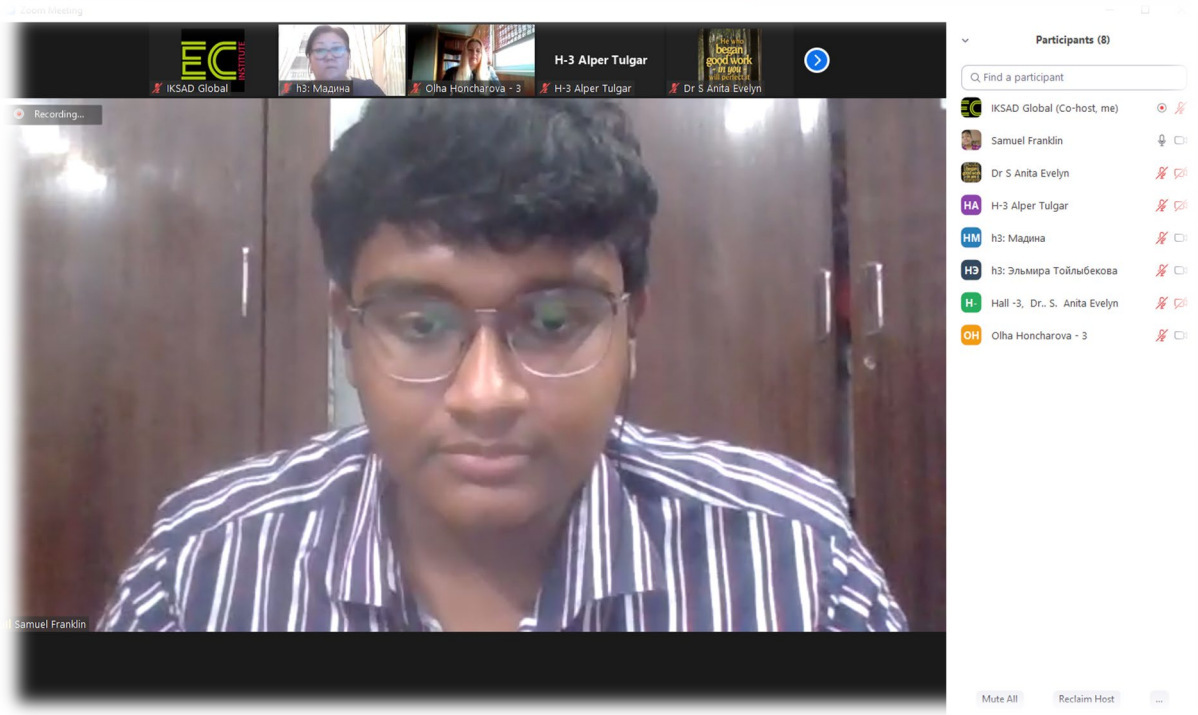
Dr. Tarasyuk Mikhail Viktorovich
Kyiv National Linguistic University

PHOTO GALLERY

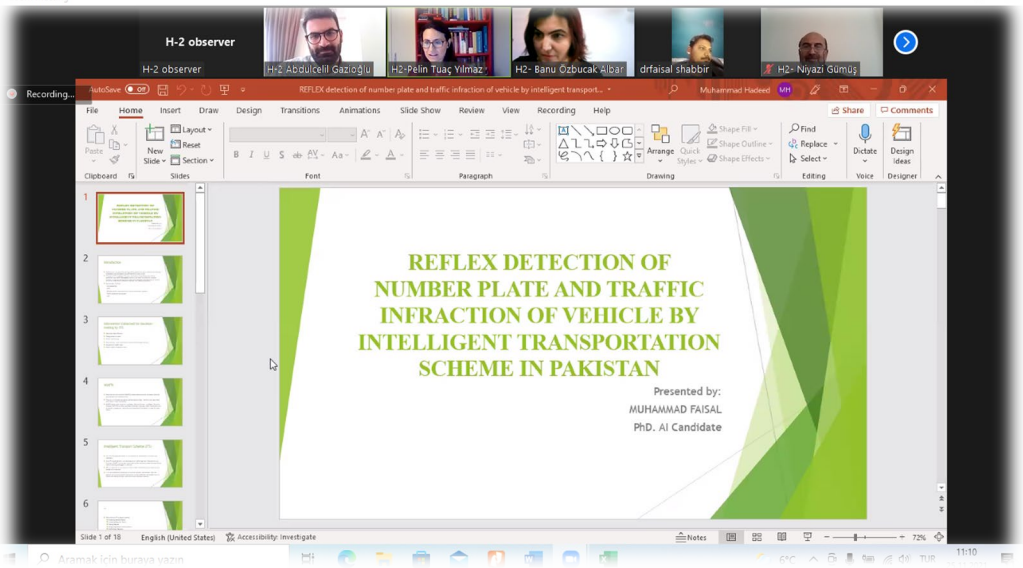





IKSAD Global
h3: Мадина
Olha Honcharova - 3
Samuel Franklin
Dr S Anita Evelyn
Recording...
LANGUAGE OF THE
ENSLAVED AFRICANS
GULLAH / GEECHEE
Dr. S. Anita Evelyn, Associate Professor
Department of English,
R.M.K. Engineering College
Chennai, Tamil Nadu,
India
25-11-2021
Participants (7)
IKSAD Global (Co-host, me)
Hall -3, Dr.. S. Anita Evelyn
Dr S Anita Evelyn
h3: Мадина
h3: Эльмира Тойлыбекова
Olha Honcharova - 3
Samuel Franklin
Mute All
Reclaim Host


IKSAD Global
h3: Мадина
Olha Honcharova - 3
H-3 Alper Tulgar
Dr S Anita Evelyn
Recording...
Samuel Franklin
Participants (8)
Find a participant
IKSAD Global (Co-host, me)
Samuel Franklin
Dr S Anita Evelyn
H-3 Alper Tulgar
h3: Мадина
h3: Эльмира Тойлыбекова
Hall -3, Dr.. S. Anita Evelyn
Olha Honcharova - 3
Mute All
Reclaim Host


Observer hall-3
H1 - Bulent Cavas
Observer hall-3
H1- Cihangir Kaçmaz
H1-Duygu BAYSAL
Fulya Soyata
H1-Tuğba Şimşek
H1-Hanife Akgül
Yalçın DİLEKLİ
H1S3- EBRAR AYYILDIZ


H-2 observer
H-2 observer
H2-Abdülcelil Gazioğlu
H2-Pelin Tuaç Yılmaz
H2- Banu Özbucak Alpar
drfaisal shabbir
H2- Niyazi Gümüş
REFLEX DETECTION OF NUMBER PLATE AND TRAFFIC INFRACTION OF VEHICLE BY INTELLIGENT TRANSPORTATION SCHEME IN PAKISTAN
Presented by:
MUHAMMAD FAISAL
PhD. AI Candidate



TARAS SHEVCHENKO
7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES

November 24-25, 2021
Ankara, TURKEY

CONFERENCE PROGRAM

Participants Countries:
Turkey, Ukraine, USA, Kazakhstan, Kyrgyzstan, Lebanon, India, Nigeria, Hungary, Bulgaria, Romania, Azerbaijan, Indonesia, Malaysia, Moldova, Pakistan, Iran, Thailand

zoom
www.zoom.us

Meeting ID:
835 4404 8435
Passcode:
070707

IMPORTANT, PLEASE READ CAREFULLY

- To be able to attend a meeting online, login via https://zoom.us/join site, enter ID "Meeting ID or Personal Link Name" and solidify the session.
- The Zoom application is free and no need to create an account.
- The Zoom application can be used without registration.
- The application works on tablets, phones and PCs.
- The participant must be connected to the session 5 minutes before the presentation time.
- All congress participants can connect live and listen to all sessions.
- Moderator is responsible for the presentation and scientific discussion (question-answer) section of the session.

Points to Take into Consideration - TECHNICAL INFORMATION

- Make sure your computer has a microphone and is working.
- You should be able to use screen sharing feature in Zoom.
- Attendance certificates will be sent to you as pdf at the end of the congress.
- Requests such as change of place and time will not be taken into consideration in the congress program.

ÖNEMLİ, DİKKATLE OKUYUNUZ LÜTFEN

- Kongremizde Yazım Kurallarına uygun gönderilmiş ve bilim kurulundan geçen bildiriler için online (video konferans sistemi üzerinden) sunum imkanı sağlanmıştır.
- Online sunum yapabilmek için https://zoom.us/join sitesi üzerinden giriş yaparak "Meeting ID or Personal Link Name" yerine ID numarasını girerek oturuma katılabilirsiniz.
- Zoom uygulaması ücretsizdir ve hesap oluşturmaya gerek yoktur.
- Zoom uygulaması kaydolmadan kullanılabilir.
- Uygulama tablet, telefon ve PC'lerde çalışıyor.
- Her oturumdaki sunucular, sunum saatinden 5 dk öncesinde oturuma bağlanmış olmaları gerekmektedir.
- Tüm kongre katılımcıları canlı bağlanarak tüm oturumları dinleyebilir.
- Moderatör – oturumdaki sunum ve bilimsel tartışma (soru-cevap) kısmından sorumludur.

Dikkat Edilmesi Gerekenler- TEKNİK BİLGİLER

- Bilgisayarınızda mikrofon olduğuna ve çalıştığına emin olun.
- Zoom'da ekran paylaşma özelliğine kullanabilmelisiniz.
- Kabul edilen bildiri sahiplerinin mail adreslerine Zoom uygulamasında oluşturduğumuz oturuma ait ID numarası gönderilecektir.
- Katılım belgeleri kongre sonunda tarafınıza pdf olarak gönderilecektir
- Kongre programında yer ve saat değişikliği gibi talepler dikkate alınmayacaktır

PEOPLE OF TARAS SHEVCHENKO
Taras Shevchenk

★ IMPORTANT NOTIFICATION

★ ВАЖЛИВО ПОВІДОМЛЕННЯ

★ ÖNEMLİ BİLGİ

★ ВАЖНОЕ УВЕДОМЛЕНИЕ

CONFERENCE LANGUAGES/ МОВИ КОНФЕРЕНЦІЙ/ KONGRE DİLLERİ/ ЯЗЫКИ КОНФЕРЕНЦИИ

English is the primary language as the conference is international

Ukrainian, Turkish, Russian are the additional presentation languages

The presentations in sessions will be in Ukrainian, Turkish, Russian and English languages, therefore if you will present your paper in one of the conference languages other than English, please make your Power Point presentation in dual languages one of which to be English, so the all participants of the conference will benefit from your research.

Презентації на сесіях будуть на українському, турецькому, російському та англійському мовах, тому, якщо ви будете представляти свій доповідь на одному з мовних конференцій, окрім англійської, будь ласка, створіть презентацію Power Point на двох мовах, один з яких буде на англійській мові, щоб всі учасники конференції користуються з вашого дослідження.

Oturumlardaki sunumlar Ukraynaca, Türkçe, Rusça ve İngilizce dillerinde olacaktır, bu nedenle bildirinizi İngilizce dışında dillerden birinde sunacaksanız, lütfen Power Point sunumunuzu biri İngilizce olacak şekilde çift dilde yapınız. Böylece kongrenin tüm katılımcıları araştırmanızdan faydalanabilecektir.

Презентации на сессиях будут на украинском, турецком, русском и английском языках, поэтому, если вы будете представлять свой доклад на одном из языков конференции, кроме английского, пожалуйста, сделайте презентацию Power Point на двух языках, один из которых будет по-английски, чтобы все участники конференции извлекли пользу из вашего исследования.

DATE
25.11.2021

HALL-1
SESSION-1

ANKARA TIME
10^{00}-12^{30}

MODERATOR: Asst. Prof. Dr. Şehrinaz GÜNDÜZ

Koumagnon Alfred DJOSSOU	University of "AgbomeyCandofi 1 ", BENIN	*ANALYSIS OF A TRAUMATIC NARRATIVE IN ZORA NEALE HURSTON'S BARRACOON: THE STORY OF THE LAST "BLACK CARGO"*
Lect. Melih TOMAK Assoc. Prof. Dr. Ragıp TARANÇ	Dokuz Eylül University	*VISUAL CODES IN HORROR SERIES: ANALYSIS OF NETFLIX PRODUCTIONS STRANGER THINGS AND THE WALKING DEAD*
RAGHUNANDAN J.		*KING IN THE HEARTS OF TAMILIANS*
Asst. Prof. Dr. Şehrinaz GÜNDÜZ	Iskenderun Technical University	*FAMOUS CLARINETISTS IN JAZZ HISTORY*
Asst. Prof. Dr. Şehrinaz GÜNDÜZ	Iskenderun Technical University	*JEAN XAVIER LEFÈVRE'S PLACE IN CLARINET LITERATURE*
Asst. Prof. Dr. S.Tuğba Arabalı Koşar	Çukurova University	*WOMAN FIGURE IN CONTEMPORARY TEXTILE ART*
Lect. Dr. Gülşen Şefika BERBER	Manisa Celal Bayar University	*EXPERIMENTAL APPROACHES TO WEAVING WITH NATURAL MATERIAL*
İlknur BOZDEMİR	Marmara University	*CABINETS OF CURIOSITIES AS THE EXHIBITION STYLE FOR HIDDEN COLLECTIONS*
Lect.Dr. Fatma Nilhan Özaltın	Süleyman Demirel University	*OSMANLI RESİM SANATINDA TAVUS KUŞU*
Zehra Gül DOKUZPARMAK Assoc. Prof. Dr. Hare KILIÇASLAN	Karadeniz Technical University	*ASSESSMENTS REGARDING SPATIAL IMAGERY IN KARAGÖZ SHADOW PLAYS*
Asst. Prof. Dr. Oğuz Han Öztay	Van Yüzüncü Yıl University	*AUTEUR THEORY IN CINEMA AS A MASS MEDIA AND ANALYSIS OF HIS FILM*
Asst. Prof. Dr. Oğuz Han Öztay	Van Yüzüncü Yıl University	*PRESS AND PUBLISHING ACTIVITIES IN LOCAL GOVERNMENTS: THE CASE OF IPEKYOLU MUNICIPALITY*

DATE 25.11.2021	HALL-1 SESSION-2

ANKARA TIME
13^{00}-15^{30}

MODERATOR: Prof. Dr. Recep KÜLCÜ		
Moustafa Guézohouèzon, Ida Marie Josephine Tchibozo-Lainé, Ayodélé Adébayo Allagbé		*THE AMERICAN VISA LOTTERY: A CRITICAL PRAGMASEMANTICS OF DISILLUSION IN AN EXTRACT FROM CHIMAMANDA NGOZI ADICHIE'S THE THING AROUND YOUR NECK (2009)*
Prof. Dr. Recep KÜLCÜ	Isparta University of Applied Sciences	*ENVIRONMENTAL ETHICS ATTITUDE OF ECOCENTRIC PSYCHO-PHILOSOPHICAL (EPP) THEORY: ECOCENTRISM*
Prof. Dr. Recep KÜLCÜ	Isparta University of Applied Sciences	*ANALYZING THE CHANGE IN SOCIAL INTEREST IN TURKISH SCIENTISTS USING GOOGLE TRENDS DATA*
Asst. Prof. Dr. Cem ÖZKURT	Bayburt University	*THE CONTEMPORARY FORMS OF REJECTION OF VALUE CONFLICT IN WESTERN THOUGHT: THE NOTION OF CIVILIZATIONS AND THE END OF HISTORY THESIS*
Assoc. Prof. Dr. Serdar SAYGILI	Erciyes University	*IS IT POSSIBLE TO DEFINE ART FROM A PHILOSOPHICAL PERSPECTIVE?*
Asst. Prof. Dr. Murat ULUBAY	Ankara Yıldırım Beyazıt University	*CAUSES VS. REASONS, EXPLANATION OF HUMAN ACTION IN ORGANIZATIONAL BEHAVIOR AND BEHAVIORAL SCIENCES STUDIES*
Nazım ALBAR	Zonguldak Bülent Ecevit University	*SOCIAL DIALOGUE IN TURKEY IN THE GLOBALIZATION PROCESS*
Asst. Prof. Dr. İbrahim Balık	Pamukkale University	*13th CENTURY AGE OF TOLERANCE IN ANATOLIA AND THE INFLUENCE OF SULTANS ON ITS FORMATION*

DATE	HALL-1
25.11.2021	SESSION-3

ANKARA TIME
16^{00}-18^{30}

MODERATOR: Prof. Dr. Bulent Cavas		
Duygu BAYSAL Assoc. Prof. Dr. Ebru ERSAY	Gazi University	*WHICH VARIABLES COULD BE RELATED TO EMOTION SOCIALIZATION STRATEGIES OF EARLY CHILDHOOD TEACHERS?*
Dr. Tuğba ŞİMŞEK	Dokuz Eylül University	*OTTOMAN STATE LAST PERIOD TEACHER SCHOOLS AND CURRICULUM*
Teresa Kennedy Prof. Dr. Bulent Cavas	The University of Texas at Tyler, USA Dokuz Eylul University	*UNIVERSITY STUDENTS' PERCEIVED PROBLEMS CAUSED BY COVID-19 AND THEIR INNOVATIVE SOLUTIONS PRESENTED TO THE INTERNATIONAL ENGINEERING DESIGN CHALLENGE*
Gerasimos Chouliaras Sofoklis Sotiriou Bulent Cavas	National Observatory of Athens, Athens, Greece. Ellinogermaniki Agogi, Athens, Greece Dokuz Eylul University, Turkey	*SCHOOL NETWORK ALERT CITIZENS PROTECTION ROADMAP TOWARDS SCHOOL BASED SEISMOLOGY*
Assoc. Prof. Dr. Yalçın DİLEKLİ Res. Asst. İbrahim SÖZCÜ	Aksaray University	*CRITICAL PERSPECTIVE ON PROGRESSIVE EDUCATION APPROACH*
Assoc. Prof. Dr. Osman Tayyar ÇELİK Lect. Cihangir KAÇMAZ lect. Mehmet Akif KAY	İnönü University Bingöl University	*EDUCATIONAL STRATEGIES TO INCREASE CHILDREN'S READING INTEREST AND SKILLS*
Assoc. Prof. Dr. Osman Tayyar ÇELİK Lect. Cihangir KAÇMAZ Res. Asst. Ramazan İNCİ	İnönü University Bingöl University	*THE CONCEPT OF CHILDHOOD IN SOCIOLOGY AND PSYCHOLOGY*
Fulya SOYATA	Kadıköy Halk Eğitimi Merkezi	*COMPARISON OF ADULT EDUCATION IN TURKEY AND ADULT EDUCATION PRACTICES IN THE WORLD*
Assoc. Prof. Dr. Hanife AKGÜL	Çanakkale Onsekiz Mart University	*INVESTIGATION OF MENTAL DISORDERS IN CARTOON CHARACTERS*
Res. Asst. Ebrar AYYILDIZ	Kafkas University	*TEACHING BODY PART NAMES IN ARABIC LANGUAGE THROUGH IDIOMS*

DATE
25.11.2021

HALL-2
SESSION-1

ANKARA TIME
10^{00}-12^{30}

MODERATOR: Assoc. Prof. Dr. Banu ÖZBUCAK ALBAR		
Muhammad Asim Dr. Muhammad Zia-ur-Rehman Assoc. Prof. Dr. Zekeriya NAS	National Defence University, Islamabad Van Yuzuncu Yil University, Turkey	*HOW DOES EXTERNAL LOCUS OF CONTROL INFLUENCE EMPLOYEES' TASK AND CONTEXTUAL PERFORMANCE? AN EMPIRICAL ANALYSIS*
Dr. Niyazi GÜMÜŞ	Diyanet İşleri Başkanlığı, Sakarya/ Geyve Müftülüğü	*PANDEMİ DÖNEMİNDE FİYAT ARTIŞLARI*
Assoc. Prof. Dr. Banu ÖZBUCAK ALBAR	Zonguldak Bülent Ecevit University	*THE EFFECT OF REMOTE WORKING ON WORK-LIFE BALANCE DURING THE COVID 19 EPIDEMIC*
Assoc. Prof. Dr. Banu ÖZBUCAK ALBAR	Zonguldak Bülent Ecevit University	*THE EFFECT OF REMOTE WORKING ON ORGANIZATIONAL CULTURE DURING THE COVID 19 EPIDEMIC*
Elif Caboğlu Assist. Prof. Dr. Aykut Sarkgünesi	Zonguldak Bülent Ecevit University	*THE EFFECT OF STRATEGIC FOREIGN TRADE POLICIES ON COMPETITIVENESS: THE CASE OF TURKEY*
Res. Asst. Abdulcelil GAZİOĞLU Asst. Prof. Dr. Zeynep DEMİRCİ ÇAKIROĞLU	İzmir Kâtip Çelebi University	*EFFECTS OF SOCIAL COMMERCE ON INFORMAL ECONOMY*
Asst. Prof. Dr. Pelin Tuaç Yılmaz	Dokuz Eylul University	*PROTECTION OF CHILD LABORERS WITHIN THE FRAMEWORK OF LABOR LAW*
Lect. Dr. Tuncer YILMAZ lect. Selçuk TAZEGÜL	Kafkas University	*GETİRİ İLE MUHASEBE VE DEĞER TABANLI FİNANSAL DEĞİŞKENLER ARASINDAKİ İLİŞKİNİN ANALİZİ*
Favour C. Uroko	University of Nigeria, Nsukka	*WE HAVE PROTECTED PERPETRATORS': USİNG WİDOWS AS SCAPEGOAT İN SUSTAİNİNG PATRİARCHY İN SOUTH EASTERN NİGERİA*
Dr. Muhammad Faisal	Sindh Madressatul Islam University	*REFLEX DETETION OF NUMBER PLATE AND TRAFFIC INFRACTION OF VEHICLE BY INTELIGENT TRANSPORATION SCHEME IN PAKISTAN*

DATE 25.11.2021	HALL-2 SESSION-2

ANKARA TIME
13^{00}-15^{30}

MODERATOR: Asst. Prof. Dr. İhsan AYTEKİN

Asst. Prof. Dr. İhsan AYTEKİN	Social Sciences University of Ankara	*POZİTİF LİDERLİK, OPTİMİSTLİK, İŞE ADANMIŞLIK VE KARİYER TATMİNİ İLİŞKİSİ: BİR ARACI MEKANİZMA MODELİ*
Asst. Prof. Dr. İhsan AYTEKİN	Ankara Social Sciences University	*BİBLİYOMETRİK GÖRSELLEŞTİRME YOLUYLA ADANMIŞLIK ÇALIŞMALARININ SINIFLANDIRMASI: ORTAK KELİME ANALİZİ*
Ufuk PALA Cansu TOR KADIOĞLU Kalender Özcan ATILGAN	Tarsus University	*EXAMINING THE NEGATIVITIES ENCOUNTERED BY SALESWOMEN*
EGE SONUGELEN Asst. Prof. Dr. SERDAR YARLIKAŞ	Kocaeli University	*DETERMINING THE IMPORTANCE LEVELS OF FINANCIAL PERFORMANCE CRITERIA IN THE AUTOMOTIVE INDUSTRY VIA CRITIC METHOD*
Ayşenur Erdil	Istanbul Medeniyet University	*SUSTAINABLE AND CONTINUOUS IMPROVEMENT IN INVENTORY MANAGEMENT*
Ayşenur Erdil	Istanbul Medeniyet University	*THE IMPORTANCE AND SECURITY OF CORPORATE INFORMATION AND INFORMATION SYSTEM: ITS APPLICATION IN A COMPANY IN THE MANUFACTURING INDUSTRY*
Assoc. Dr. Mustafa DEMİRKIRAN Assoc. Dr. Umut Can ÖZTÜRK	Isparta University of Applied Sciences	*MONEY-ORIENTED VS. INFRASTRUCTURE-ORIENTED IN HEALTH TOURISM PERCEPTION: A BIBLIOMETRIC ANALYSIS OF GRADUATE STUDIES IN HEALTH TOURISM IN THE CONTEXT OF TREND*
Dr. Ahmet Hayrettin TUNCAY	Süleyman Demirel University	*BRING DAVRAZ TO TURKISH SPORTS TOURISM AS A HIGH ALTITUDE CAMP CENTER*
Dr. Ahmet Hayrettin TUNCAY	Süleyman Demirel University	*THE IMPORTANCE OF HOSPITAL INFORMATION MANAGEMENT SYSTEMS DURING THE PANDEMIC PERIOD*

DATE
25.11.2021

HALL-2
SESSION-3

ANKARA TIME
16^{00}-18^{30}

MODERATOR: Prof. Dr. Erkan ÖZDEMİR		
Lect. Şahin AY	Siirt University	*THE PROBLEM OF INCOME TAX DEDUCTED FROM THE MINIMUM WAGE*
Lect. Şahin AY	Siirt University	*THE EFFECT OF RESTRUCTURING LAWS ON TAX COLLECTION*
Prof. Dr. Erkan ÖZDEMİR	Bursa Uludağ University	*FACTORS AFFECTING CONSUMERS' PURCHASE INTENT ON BIG DISCOUNT DAYS*
Prof. Dr. Erkan ÖZDEMİR	Bursa Uludağ University	*A RESEARCH ON CONSUMER PERCEPTIONS REGARDING BIG DISCOUNT DAYS ADVERTISEMENTS*
Kadir AŞAN Prof. Elif KARAGÜN Res. Assist. Müge SARPER KAHVECİ	Kocaeli University	*BEING ANALYZED THE LIFE QUALITIES OF INDUVIDIALS WORKING IN THE FITNESS SPORTS CENTERS*
Yasin SAYDAN Prof. Elif KARAGÜN Res. Assist. Müge SARPER KAHVECİ	Kocaeli University	*THE LEVEL OF BURNOUT OF THE ACADEMIC STAFF OF THE SCHOOL OF PHYSICAL EDUCATION AND SPORTS (EXAMPLE OF KOCAELI UNIVERSITY)*
Res. Asst. Ali Burak AKSUNGUR Res. Asst. Erkan NUR	Harran University	*E-COMMERCE AND CYBER SECURITY DURING THE COVID 19 PANDEMIC*
Lect. Dr. Ömer Faruk ACAR	Süleyman Demirel University	*THE USE OF BLOCKCHAIN TECHNOLOGY IN INTERNATIONAL TRADE*
Candan Yuka Hüseyin Yuka	Hasan Kalyoncu Üniversitesi	*İKNA STRATEJİSİ VE ETHOS'UN FAYDA FAKTÖRÜ ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA ASPEROX REKLAMI ÖRNEĞİ*
Lect. Dr. Ömer Faruk ACAR	Süleyman Demirel University	*IMPACT OF HUMAN CAPITAL ON BUSINESS PERFORMANCE*
Assoc. Prof. Dr. Birol AKGÜL	Çanakkale Onsekiz Mart University	*DİJİTAL MEDYA REKLAMLARININ TÜKETİCİ DAVRANIŞLARI ÜZERİNDEKİ ETKİSİ*

DATE 25.11.2021	HALL-3 SESSION-1

ANKARA TIME
10^{00}-12^{30}

MODERATOR: Assoc. Prof. Dr. Esat AYYILDIZ		
Alper Tulgar	Atatürk University	*THE CHANGE OF THE CITY IN ONE HUNDRED YEARS: ARSLANOGLU'S SILENCE TOWERS 2084 AND ORWELL'S NINETEEN EIGHTY-FOUR*
Assoc. Prof. Dr. Esat AYYILDIZ	Kafkas University	*AN ANALYSIS OF THE TWO ODES OF THE UMAYYAD POET MĀLIK B. AL- RAYB ABOUT SURVIVING AN ASSASSINATION ATTEMPT*
Prof. Dr. Sueda ÖZBENT	Marmara University	*THE SIGNIFICANCE OF VERBAL AND VISUAL METAPHORS IN ADVERTISEMENT TRANSLATION*
Asst. Prof. Dr.Ajda Baştan	Sivas Cumhuriyet University	*ANTI-WAR PROTEST MEMORIES IN APRIL DE ANGELIS' JUMPY*
Lect. Mine BAŞTA	Ankara Hacı Bayram Veli University	*JAPAN AND TURKEY'S ANALYSIS OF CULTURE IN THE CONTEXT OF GEERT HOFSTEDE'S CULTURAL DIMENSIONS THEORY*
Roxana Maria Creţu	West University of Timişoara (Romania)	*CHROMATIC SYMBOLISM IN ANGEL AND DEMON*
Ayesha Malik Bushra Fareed Nosheen Ramzan Dr. Shahnila Tariq	University of Management and Technology	*PERSONALITY TRAIT, COGNITIVE DISTORTION AND DYSFUNCTIONAL ATTITUDE IN STUDENTS*
Res. Asst.Dr. Elif PALİÇKO	Ankara Hacı Bayram Veli University	*THE STRUGGLE OF THE INDIVIDUAL AND THE "PLASTIC" WORLD IN GÜLAYŞE KOÇAK'S DYSTOPIAN NOVEL SİYAH KOKU*
Res. Asst. Dr. Hatice YILDIZ	Ankara Hacı Bayram Veli University	*ÖLMÜŞ BİR KADININ EVRAK-I METRUKESİ'NDE KADIN*
Doç. Dr. Nazgul İSABAEVA	Cusup Balasagın Kırgız Milli Universitesi	*PAMİR KIRGIZLARININ VAN'A YERLEŞME SÜRECİ*

DATE
25.11.2021

HALL-3
SESSION-2

ANKARA TIME
13^{00}-15^{30}

MODERATOR: Prof. Dr. Mykola VAS'KIV		
Prof. Dr. Erhozhina Shattygul	Kazakhstan	*KAZAK KÜLTÜRÜNÜN TARAS ŞEVÇENKO'NUN ESERLERİNE ETKİSİ*
А. Р. Айтбаева	Пограничная академия КНБ РК, г.Алматы. Казахстан	*ПОНИМАНИЕ СВОБОДЫ В ФИЛОСОФИИ Н. А. БЕРДЯЕВА*
Гейдарова Г.А.	Кызылординский государственный университет имени Коркыт Ата	*КУЛЬТУРА И БЫТ ТУРКОВ АХЫСКА, ПРОЖИВАЮЩИХ В КАЗАХСТАНЕ*
Prof. Dr. Mykola VAS'KIV	Boris Grinchenko Kyiv University	*UKRAINE, UKRAINIAN LITERATURE, TARAS SHEVCHENKO IN CREATIVE RELATIONS WITH NAZIM HIKMET*
Ass. Prof. Larysa Borysenko	Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman	*SOCIAL FRUSTRATION OF THE PERSONALITY AS A FACTOR OF ADAPTATION OF STUDENTS OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS*
Ass. Prof. Larysa Korvat	Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman	*STANDARDIZATION OF VOCATIONAL EDUCATION IN MODERN CONDITIONS*
Lect. Vasyl PUZANOV	Zaporizhzhia National University	*ENGLISH TRANSLATIONS OF TARAS SHEVCHENKO'S POEMS AS PR OF UKRAINE*
Різванли Назарія Сергіївна	Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського	*СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НАУКОВОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ*
Д.К. Жосан	Приднестровский государственный университет им. Т.Г. Шевченко	*ELUCIDATION OF ETHNIC VALUES IN THE PROCESS OF LEARNING FOREIGN LANGUAGE*
Валерий Дараган	Днепропетровский государственный университет внутренних дел,	*НЕКОТОРЫЕ ПРОБЛЕМЫ ОПЕРАТИВНО-РОЗЫСКНОГО ПРОТИВОДЕЙСТВИЯ КРИМИНАЛЬНОЙ ПОЛИЦИЕЙ ПРЕСТУПЛЕНИЯМ В СФЕРЕ ГОСУДАРСТВЕННЫХ ЗАКУПОК В УКРАИНЕ*

DATE	HALL-3
25.11.2021	SESSION-3

ANKARA TIME
16^{00}-18^{30}

MODERATOR: Kaldıgul Adilbekova		
Esmira Tahirova Sevinc Quliyeva Erkinaz Rasulzade	ADA School, Baku, Azerbaijan	*DIFFICULTIES IN THE IMPLEMENTATION OF İNCLUSIVE EDUCATION*
Olga Goncharova	H.S.Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University	*DIGITAL COMPETENCE AND FOREIGN LANGUAGE TEACHING*
Iryna Kamienieva	O.M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv	*LINGUOCOGNITIVE ANALYSIS OF THE POETIC TEXT*
Zhusupbekova M.K. Toilybekova E.O.	Korkyt Ata Kyzylorda State University	*LEGAL BASICS FOR THE DEVELOPMENT OF PHYSICAL CULTURE AND SPORTS*
Zhazira Batyrkhanova Aitolkyn Ashimova	Al-Farabi Kazakh National University	*THE IMPORTANCE OF VISUAL DESIGN ON TELEVISION*
Оксана ПИЛИПЧУК Ангеліна БАБИЧ	Україна, Київський національний університет будівництва і архітектури	*ВИЗНАЧЕННЯ ЗАСОБІВ ФОРМУВАННЯ ДИЗАЙНУ ІНТЕР'ЄРІВ САДИБНОГО БУДИНКУ НА ЕКОЛОГІЧНИХ ЗАСАДАХ*
F.Samuel Frankin P.S.Santhi		*ROLE OF TEACHERS AND STUDENTS IN ENVIRONMENTAL ISSUES IN INDIA*
Dr. ANITA EVELYN. S	RSM Nagar, Kavaraipettai, Thiruvalluvar, India	*LANGUAGE OF THE ENSLAVED AFRICANS*
F.Samuel Frankin P.S.Santhi C.Felix Vinodh Dhavaraj	Murugappa Polytechnic College, India	*CREATING AWARENESS ON SOUND POLLUTION IN INDIA*

DATE
25.11.2021

HALL-4
SESSION-1

ANKARA TIME
10^{00}-12^{30}

MODERATOR: HAYAT AHAMAD		
HAYAT AHAMAD	Banaras Hindu University, Varanasi Uttar Pradesh, India	*SOCIAL DISCRIMINATION OF INDIANS MUSLIMS IN REFERENCE TO SACHAR COMMITTEE REPORT*
LE Ba Quynh Chau DO Thi Thanh Vinh	Nha Trang University	*LEADER RESPONSIBLE IN HOTEL INDUSTRY – THE CASE OF THE PROVINCE KHANH HOA, VIETNAM*
Postolache Victoria	"Alecu Russo" Balti State University	*FOREIGN EXPERIENCE IN IMPLEMENTING BANKING INNOVATIONS AND THE POSSIBILITY OF ADAPTING IT TO THE PRACTICE OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA*
Mamoni Dhar	Science College,Kokrajhar	*SOME SPECIAL TYPES OF NEUTROSOPHIC SOFT MATRICES*
Ms. Vidha Kulkarni Dr.Arjun K. Rathie Dr. Yashoverdhan Vyas	Baroda University, India Rajasthan Technical University Sir Padampat Singhania University	*ON A NEW CLASS OF SUMMATION FORMULAS INVOLVING GENERALIZED HYPERGEOMETRIC FUNCTIONS*
Samir Zahaf TERFA ABDELAAZIZ BOUHEDJA MAKHLOUF	University of Djilali Bounaama-Khamis Meliana	*COMPARATIVE STUDY BETWEEN PATCH REPAIR AND RIVETING IN DAMAGED STRUCTURE: CALCULATED BY THE FINITE ELEMENT METHOD*
Felicia Andrei Lony Chipesu Oana Chitimia Denisa Tacutu	University of Medicine and Pharmacy, Romania	*DERMATOCOSMETICS, AESTHETIC AND PSYCHOLOGY*
Ildiko Kovacs	Budapest Business School	*DIGITAL MARKETING PERSONA BUILDING - CREATING PERSONAS FOR ONLINE COMMUNITY GROWTH*

DATE	HALL-4
25.11.2021	SESSION-2

ANKARA TIME
13^{00}-15^{30}

MODERATOR: Assoc. prof. M. As. Michailov		
MONICA GAROIU	UNIVERSITY OF TENNESSEE-CHATTANOOGA, USA	*ALBERT CAMUS AND THE DENUNCIATION OF TOTALITARIANISM*
Lecturer, PhD Irina-Ana DROBOT	Technical University of Civil Engineering, Romania	*CULTURAL AWARENESS: WHY CULTURE AND CIVILIZATION COURSES ARE IMPORTANT*
Assoc. prof. M. As. Michailov	SWU "Neofit Rilski" - Bulgaria	*ENVIRONMENTAL PROTECTIONS AS MANDATORY BUSINESS SOLUTIONS*
Campo Elías López-Rodríguez Gerson Jaquin Cristancho–Triana Rony Alexis Moscoso-Aldana Greicy Katerine Martínez-Cruz	ECCI University	*FACTORS FAVORING THE INTERNATIONAL POSITIONING OF COMPANIES WITH A REGISTERED TRADEMARK IN COLOMBIA*
Sabina Sultana Manvender Kaur Sarjit Singh	University Utara Malaysia, UUM Sintok, Kedah, Malaysia	*THE EFFECTIVENESS OF READING ENGLISH NEWSPAPER ON VOCABULARY KNOWLEDGE AT PRIMARY LEVEL STUDENTS OF BANGLADESH*
Manotar Tampubolon	Universitas Kristen Indonesia, Faculty of Law, Jakarta, Indonesia	*RIGHTS TO EDUCATION FOR DISABLED PEOPLE IN INDONESIA: A HUMAN RIGHTS PERSPECTIVE*
Dr Sadia Farooq	University of Home Economics, Lahore, Pakistan	*SOCIAL VALUE OF CUT FLOWER INDUSTRY IN PAKISTAN: MARKET MECHANICS FOR AVAILABILITY, FRESHNESS AND CUSTOMER PREFERENCES*
Dr. Akkara Sherine, Stanislaus Ayyadurai	Hindustan Institute of Technology and Science	*THE ROLE OF PROFESSIONAL DEVELOPMENT IN TRANSFORMING ENGLISH TEACHER INTO AN ESP PRACTITIONER*
Dr. Chandrasekharan Praveen	Institute of Advanced Study in Education Thrissur, Kerala, India	*LEVERAGING ANCIENT INDIAN AESTHETIC THEORY OF RASA FOR FILM APPRECIATION-A MINOR STUDY*
KIMBOUALA NKAYA NGOYI Valdy Jubrill	Marien NGouabi University	*FLIPPED CLASSROOM IMPLEMENTATION IN THE REPUBLIC OF CONGO. AN EXPLORATION OF TEACHERS' AND LEARNERS' PERCEPTIONS*

DATE	HALL-4
25.11.2021	SESSION-3

ANKARA TIME
16^{00}-18^{30}

MODERATOR: Dr. Denis VINTU		
Orobator P. O. Ugwa I .K	University of Benin, Benin City, Nigeria	INDIGENOUS PERCEPTION OF BUSHFIRE IMPACTS ON SELECTED SOIL QUALITY INDICATORS IN RUBBER PLANTATIONS IN SOUTHERN EDO STATE, NIGERIA
Denis VINTU	Moldova Academy of Economic Studies (MAES), Republic of Moldova	MODEL OF GOVERNMENT PONZI GAMES AND DEBT DYNAMICS UNDER UNCERTAINTY
Zimányi, Róbert G.	University of Physical Education, Hungary	TICKET PRICE DIFFERENCES BETWEEN I. AND II. CATEGORY TICKETS – FROM THE PERSPECTIVE OF SPORT AND JUSTICE
Ukaegbu, Jude Ukanwanne Mba, Paul Torty Chikelu, Uchenna Chikezie	Federal College of Education Technical, Nigeria.	ANALYSIS OF IMPACT OF INDUSTRIAL SECTOR ON THE ECONOMIC GROWTH OF NIGERIA. (1981-2018)
Aiman Shahzad Ayesha Jabeen	University of Management and Technology, Pakistan	PREDICTIVE RELATIONSHIP AMONG SELF-PERCEPTION, RUMINATIVE INERTIA AND SOCIAL ANXIETY IN UNIVERSITY STUDENTS IN PAKISTAN
Ayesha Jabeen, Maryam		GAUSS HYPERGEOMETRIC GAMMA AND BETA FUNCTIONS WITH PROPERTIES CONNECTING TO INTEGRAL TRANSFORMS
Muniza Javed Dr. Asma Seemi Malik Amjad Mahmood	Lahore College for Women University, Pakistan	EFFECT OF SINGLE PARENTHOOD ON THE WELL BEING OF ADOLESCENT
Akilu Aliyu Shinkafi Sani Yahaya Nor Aini Ali Ibrahim Ahmed Mohammed	Federal University Dutse, Jigawa Nigeria	THE ROLE OF ISLAMIC FINANCING CONTRACTS IN PROMOTING SUSTAINABLE ECONOMIC DEVELOPMENT
Maria Khan Ayesha Jabeen	University of Management and Technology, Pakistan	SOCIO-DEMOGRAPHIC DIFFERENCES IN ACADEMIC STRESSORS, EATING PROBLEMS AND MENTAL HEALTH ISSUES AMONG COLLEGE STUDENTS IN PAKISTANI CULTURE
Dr.C.Vijai Dr. Worakamol Wisetsri	St.Peter's Institute of Higher Education and Research, INDIA King Mongkut's University of Technology North Bangkok, THAILAND	IMPACT OF CORONAVIRUS (COVID-19) ON INDIAN ECONOMY

DATE
25.11.2021

HALL-5
SESSION-1

ANKARA TIME
10^{00}-12^{30}

MODERATOR: Dr.N.Johnson		
RAGHUNANDAN.J	R.M.K. ENGINEERING COLLEGE	*NO ONE RULED THE WHOLE WORLD*
Fasasi Rafiat Bolanle	Federal University of Agriculture, Nigeria	*ROLE OF INSTRUCTIONAL MATERIALS IN AGRICULTURE EXTENSION SERVICES FOR THE RURAL WOMEN IN NIGERIA*
Harini V, Dr. Sonu Joseph	Hindustan Institute of Technology and Science	*DEEP ECOLOGY IN MOVIE JAI BHIM*
Ms. Jeyalakshmi. R	R.M.K. Engineering College, India	*SKILLS TO BE DEVELOPED BY YOUTH TO FACE THE NUANCES OF LIFE*
Aurel BAHNARU Lecturer Dr. Remus RUNCAN Associate Professor Dr. Patricia RUNCAN	West University of Timisoara, România Aurel Vlaicu University of Arad	*RELIGIOSITY AND MARITAL SATISFACTION*
DR EME, CHUKWUEMEKA	National Open University of Nigeria	*GLOBALIZATION OF ECONOMIES AND THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF THREE SELECTED EURO-DOLLAR COUNTRIES*
Dr.N.Johnson	Alagappa University, INDIA	*UTILIZATION OF WHATSAPP ON ATTITUDE CHANGES OF COLLEGE STUDENTS IN SIVAGANGA DISTRICT*
Alireza Moghaddasi Ramuna Mirhajianmoghaddam	Imamreza International University, Mashhad, Iran Yazd University, Yazd, Iran	*BRAND EQUITY AND CORPORATE EQUITY IMPACTS ON CUSTOMER LOYALTY BY MEDIATOR ROLE OF RELATIONSHIP EQUITY*
Nageena Imran Dr. Shahnila Tariq	M.Phil Psychology, (UMT, Lahore)	*PARENTAL BONDING, FAMILY COMMUNICATION, PERCEIVED RISK AND ATTITUDE TOWARDS DRUG USE IN UNIVERSITY STUDENTS*
Rabiu Barau Bal Shehu Umar Sa'id Anas Nasiru	Bauchi State University, Nigeria Federal Polytechnic, Bauchi, Nigeria Gombe State University, Nigeria	*SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS AND POVERTY REDUCTION IN NIGERIA: CHALLENGES AND PROSPECTS FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN NIGERIA*
Dr. SALAMI Amadou	University of Abomey-Calavi (UAC), Benin.	*ANALYZING COHESION IN AFRICAN LITERARY TEXTS: A CASE STUDY OF SECOND CLASS CITIZEN BY BUCHI EMECHETA*

DATE
25.11.2021

HALL-5
SESSION-2

ANKARA TIME
13^{00}-15^{30}

MODERATOR: Dr. Mesut Şöhret		
Res. Asst. Dr. Yusuf YILDIRIM	Bandırma Onyedi Eylül University	*MAO ZEDUNG'DAN Şİ CİNPİNG'E ÇİN HALK CUMHURİYETİ'NİN SİYASAL TARİHİ*
Res. Asst. Dr. Yusuf YILDIRIM	Bandırma Onyedi Eylül University	*NATO ÇERÇEVESİNDE TRANSATLANTİK İLİŞKİLER: GÜVENLİK, SAVUNMA VE SİYASİ BOYUT*
Res. Asst. Özgür Bayraktar	Karamanoğlu Mehmetbey University	*THE MOST EXTRAORDINARY ELECTION OF TURKEY'S: NOVEMBER 3, 2002 GENERAL ELECTIONS*
Mesut Şöhret	Gaziantep University	*GLOBALIZING WORLD AND RISING NATIONAL BORDERS*
Res. Asst. Emine Dilara AKTEKİN Res. Asst. Hilal BUDAK	Niğde Ömer Halisdemir University	*THE RELATIONSHIP BETWEEN HEALTH EXPENDITURES AND ECONOMIC GROWTH IN SELECTED OECD COUNTRIES: A PANEL CAUSALITY ANALYSIS*
Res. Asst. Hilal BUDAK Res. Asst. Emine Dilara AKTEKİN	Niğde Ömer Halisdemir University	*THE RELATIONSHIP OF INSTITUTIONAL STRUCTURE AND ECONOMIC GROWTH IN THE COUNTRIES OF THE COUNTRY OF INDEPENDENT STATES*
Dr. E.Alper YILMAZ	Aydın Adnan Menderes University	*THE EFFECTS OF POST-BREXIT PERIOD ON THE EUROPEAN UNION AND THE UNITED KINGDOM*
Muhammed Kürşad ÖZEKİN Zeynep ARIÖZ	Bandirma Onyedi Eylül University	*GLOBALIZATION AND CHANGING NATURE OF WORLD POLITICS: NECESSITY FOR A NEW CONCEPTUALIZATION*
Dr. Aynur Hüseynova	Baku State university	*AZƏRBAYCANLA ERMƏNİSTAN ARASINDA 44 GÜNLÜK MÜHARİBƏYƏ BEYNƏLXALQ REAKSİYALAR VƏ YENİ GEOSİYASİ ŞƏRAİT*
Vorya Shabrandi	University of Guilan University, IRAN	*REQUIREMENTS FOR TRANSITION AND CHANGING PLACE OF THE ISLAMIC REPUBLIC OF IRAN AS THE NEW POWER OF EMERGENCE IN THE POST-AMERICAN WORLD*
Vorya Shabrandi	University of Guilan University, IRAN	*OPPORTUNITIES AND LIMITATIONS OF ECONOMIC DIPLOMACY OF IBRAHIM RAISI GOVERNMENT WITH MEMBERSHIP IN THE WEST OF ASIA, WITH MEMBERSHIP IN SHANGHAI COOPERATION ORGANIZATION IN THE INTERNATIONAL POLITICAL ECONOMY*
NIȚU RAREȘ-MIHAI	Bucharest University of Economic Stduies, Bucharest, Romania	*DIGITISATION AND ECONOMIC DEVELOPMENT IN PANDEMIC CONTEXT: AN OVERVIEW OF UE MEMBER STATES*

CONTENT

CONGRESS ID	I
SCIENTIFIC COMMITTEE	II
PHOTO GALLERY	III
PROGRAM	IV
CONTENT	V

Author	Title	No
Esat AYYILDIZ	EMEVÎ DÖNEMİ ŞAİRİ MÂLİK B. ER-REYB'İN BİR SUİKAST GİRİŞİMİ ATLATMASI HAKKINDA NAZMETTİĞİ İKİ KASİDESİNİN İNCELEMESİ	1
Birol AKGÜL	DİJİTAL MEDYA REKLAMLARININ TÜKETİCİ DAVRANIŞLARI ÜZERİNDEKİ ETKİSİ	10
Koumagnon Alfred DJOSSOU	ANALYSIS OF A TRAUMATIC NARRATIVE IN ZORA NEALE HURSTON'S BARRACOON: THE STORY OF THE LAST "BLACK CARGO"	20
Melih TOMAK Ragıp TARANÇ	KORKU DİZİLERİNDEKİ GÖRSEL KODLAR: NETFLİX YAPIMLARI STRANGER THINGS VE THE WALKING DEAD DİZİLERİNİN ÇÖZÜMLENMESİ	21
RAGHUNANDAN J	KING IN THE HEARTS OF TAMILIANS	23
Şehrinaz GÜNDÜZ	CAZ TARİHİNDE ÜNLÜ KLARNETCİLER	29
Şehrinaz GÜNDÜZ	JEAN XAVİER LEFÈVRE'NİN KLARNET EDEBİYATINDAKİ YERİ	37
S.Tuğba Arabalı Koşar	ÇAĞDAŞ TEKSTİL SANATINDA KADIN FİGÜRÜ	42
Gülşen Şefika BERBER	DOĞAL MALZEME İLE DOKUMA EYLEMİNDE DENEYSEL YAKLAŞIMLAR	51
İlknur BOZDEMİR	SAKLI KOLEKSİYONLARI BİR SERGİLEME YÖNTEMİ OLARAK NADİRE KABİNELERİ	62
Fatma Nilhan Özaltın	OSMANLI RESİM SANATINDA TAVUS KUŞU	64
Zehra Gül DOKUZPARMAK Hare KILIÇASLAN	KARAGÖZ OYUNLARINDA MEKÂNSAL İMGELERE İLİŞKİN DEĞERLENDİRMELER	76
Oğuz Han Öztay	AUTEUR THEORY IN CINEMA AS A MASS MEDIA AND ANALYSIS OF FILM NAMELY "CLAIR OBSCUR"	89
Oğuz Han Öztay	PRESS AND PUBLISHING ACTIVITIES IN LOCAL GOVERNMENTS: THE CASE OF IPEKYOLU MUNICIPALITY	97

Moustafa Guézohouèzon, Ida Marie Josephine Tchibozo-Lainé, Ayodele Adebayo Allagbé	THE AMERICAN VISA LOTTERY: A CRITICAL PRAGMASEMANTICS OF A CASE OF DISILLUSION IN AN EXTRACT FROM CHIMAMANDA NGOZI ADICHIE'S THE THING AROUND YOUR NECK (2009)	105
Recep KÜLCÜ	EKOSANTRİK PSİKO-FELSEFİ (EPF) KURAMIN ÇEVRE ETİĞİ TUTUMU: EKOSANTRİZM	118
Recep KÜLCÜ	TÜRK BİLİM İNSANLARINA DAİR TOPLUMSAL İLGİNİN DEĞİŞİMİNİN GOOGLE TRENDS VERİLERİ KULLANILARAK ANALİZ EDİLMESİ	124
Cem ÖZKURT	BATI DÜŞÜNCESİNDE ARTIK DEĞER ÇATIŞMASI REDDİYESİNİN ÇAĞCIL BİÇİMLERİ: MEDENİYETLER NOSYONU VE TARİHİN SONU TEZİ	137
Serdar SAYGILI	FELSEFİ AÇIDAN SANATI TANIMLAMAK MÜMKÜN MÜ?	143
Murat ULUBAY	ÖRGÜTSEL DAVRANIŞ/DAVRANIŞ BİLİMLERİ ARAŞTIRMALARINDA EYLEMLERİN NEDENSELLİK VEYA GEREKÇELENDİRME İLE AÇIKLANMASI SORUNSALI	150
Nazım ALBAR	KÜRESELLEŞME SÜRECİNDE TÜRKİYE'DE SOSYAL DİYALOG	152
İbrahim Balık	ANADOLU'DA 13. YÜZÜYIL HOŞGÖRÜ ÇAĞI VE BUNUN OLUŞUMUNDA SULTANLARIN ETKİSİ	156
Duygu BAYSAL Ebru ERSAY	OKUL ÖNCESİ ÖĞRETMENLERİNİN ÇOCUKLARIN DUYGULARINI SOSYALLEŞTİRME STRATEJİLERİ HANGİ DEĞİŞKENLERLE İLİŞKİLİDİR?	170
Tuğba ŞİMŞEK	OSMANLI DEVLETİ SON DÖNEMİ ÖĞRETMEN OKULLARI VE DERS PROGRAMLARI	172
Teresa Kennedy Bulent Cavas	UNIVERSITY STUDENTS' PERCEIVED PROBLEMS CAUSED BY COVID-19 AND THEIR INNOVATIVE SOLUTIONS PRESENTED TO THE INTERNATIONAL ENGINEERING DESIGN CHALLENGE	174
Gerasimos Chouliaras Sofoklis Sotiriou Bulent Cavas	SNAC SCHOOL NETWORK ROADMAP TOWARDS SCHOOL SEISMOLOGY AND CITIZENS PROTECTION	180
Yalçın DİLEKLİ İbrahim SÖZCÜ	İLERLEMECİ EĞİTİM ANLAYIŞINA ELEŞTİREL BAKIŞ	186
Osman Tayyar ÇELİK Cihangir KAÇMAZ Mehmet Akif KAY	ÇOCUKLARIN OKUMA İLGİSİNİ VE BECERİLERİNİ ARTIRMAYA YÖNELİK EĞİTİM STRATEJİLERİ	194
Osman Tayyar ÇELİK Cihangir KAÇMAZ	SOSYOLOJİ VE PSİKOLOJİDE ÇOCUKLUK KAVRAMI	200

Ramazan İNCİ		
Fulya SOYATA	TÜRKİYE'DEKİ YETİŞKİN EĞİTİMİ İLE DÜNYADAKİ YETİŞKİN EĞİTİMİ UYGULAMALARININ KARŞILAŞTIRILMASI	208
Hanife AKGÜL	ÇİZGİ FİLM KARAKTERLERİNDE GÖRÜLEN RUHSAL BOZUKLUKLARIN İNCELENMESİ	218
Ebrar AYYILDIZ	ARAP DİLİNDEKİ ORGAN İSİMLERİNİN DEYİMLER ARACILIĞIYLA ÖĞRETİLMESİ	233
Muhammad Asim Muhammad Zia-ur-Rehman Zekeriya NAS	HOW DOES EXTERNAL LOCUS OF CONTROL İNFLUENCE EMPLOYEES' TASK AND CONTEXTUAL PERFORMANCE? AN EMPİRİCAL ANALYSİS	240
Niyazi GÜMÜŞ	PANDEMİ DÖNEMİNDE FİYAT ARTIŞLARI	249
Banu ÖZBUCAK ALBAR	COVİD 19 SALGIN SÜRECİNDE UZAKTAN ÇALIŞMANIN İŞ-YAŞAM DENGESİNE ETKİSİ	256
Banu ÖZBUCAK ALBAR	COVİD 19 SALGIN SÜRECİNDE UZAKTAN ÇALIŞMANIN ÖRGÜT KÜLTÜRÜ ÜZERİNE ETKİSİ	261
Elif Caboğlu Aykut Sarkgünesi	STRATEJİK DIŞ TİCARET POLİTİKALARININ REKABET GÜCÜNE ETKİSİ: TÜRKİYE ÖRNEĞİ	266
Abdulcelil GAZİOĞLU Zeynep DEMİRCİ ÇAKIROĞLU	SOSYAL TİCARETİN KAYIT DIŞI EKONOMİ ÜZERİNE ETKİLERİ	268
Pelin Tuaç Yılmaz	PROTECTİON OF CHİLD LABORERS WİTHİN THE FRAMEWORK OF LABOR LAW	279
Tuncer YILMAZ Selçuk TAZEGÜL	GETİRİ İLE MUHASEBE VE DEĞER TABANLI FİNANSAL DEĞİŞKENLER ARASINDAKİ İLİŞKİNİN ANALİZİ	281
Favour C. Uroko	WE HAVE PROTECTED PERPETRATORS': USİNG WİDOWS AS SCAPEGOAT İN SUSTAİNİNG PATRİARCHY İN SOUTH EASTERN NİGERİA	291
Muhammad Faisal	REFLEX DETETION OF NUMBER PLATE AND TRAFFIC INFRACTION OF VEHICLE BY INTELIGENT TRANSPORATION SCHEME IN PAKISTAN	292
İhsan AYTEKİN	POZİTİF LİDERLİK, OPTİMİSTLİK, İŞE ADANMIŞLIK VE KARİYER TATMİNİ İLİŞKİSİ: BİR ARACI MEKANİZMA MODELİ	293
İhsan AYTEKİN	BİBLİYOMETRİK GÖRSELLEŞTİRME YOLUYLA ADANMIŞLIK ÇALIŞMALARININ SINIFLANDIRMASI: ORTAK KELİME ANALİZİ	302
Ufuk PALA1 Cansu TOR	KADIN SATIŞ GÖREVLİLERİNİN KARŞILAŞTIĞI OLUMSUZLUKLARIN İNCELENMESİ	303

KADIOĞLU Kalender Özcan ATILGAN		
EGE SONUGELEN SERDAR YARLIKAŞ	CRITIC YÖNTEMİ İLE OTOMOTİV SEKTÖRÜNDE FİNANSAL PERFORMANS ÖLÇÜTLERİNİN ÖNEM DÜZEYLERİNİN BELİRLENMESİ	318
Ayşenur Erdil	SUSTAİNABLE AND CONTİNUOUS IMPROVEMENT İN INVENTORY MANAGEMENT	326
Ayşenur Erdil	THE IMPORTANCE AND SECURİTY OF CORPORATE INFORMATİON AND INFORMATİON SYSTEM: ITS APPLİCATİON İN A COMPANY İN THE MANUFACTURİNG INDUSTRY	332
Mustafa DEMİRKIRAN Umut Can ÖZTÜRK	SAĞLIK TURİZMİ ALGISINDA PARA ODAKLILIK VS ALTYAPI ODAKLILIK: SAĞLIK TURİZMİ YAPILAN LİSANSÜSTÜ ÇALIŞMALARIN TREND BAĞLAMINDA BİBLİYOMETRİK ANALİZİ	339
Ahmet Hayrettin TUNCAY	DAVRAZ'IN YÜKSEK İRTİFA KAMP MERKEZİ OLARAK TÜRK SPOR TURİZMİNE KAZANDIRILMASI	341
Ahmet Hayrettin TUNCAY	PANDEMİ DÖNEMİNDE HASTANE BİLGİ YÖNETİM SİSTEMLERİNİN ÖNEMİ	343
Şahin AY	ASGARİ ÜCRETTEN KESİLEN GELİR VERGİSİ SORUNSALI	345
Şahin AY	YAPILANDIRMA KANUNLARININ VERGİ TAHSİLATINA ETKİSİ	352
Erkan ÖZDEMİR	TÜKETİCİLERİN BÜYÜK İNDİRİM GÜNLERİNDEKİ SATIN ALMA NİYETİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER	358
Erkan ÖZDEMİR	BÜYÜK İNDİRİM GÜNLERİ REKLAMLARINA YÖNELİK TÜKETİCİ ALGILARI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA	370
Kadir AŞAN Elif KARAGÜN Müge SARPER KAHVECİ	FİTNESS SPOR MERKEZLERİNDE ÇALIŞAN BİREYLERİN YAŞAM KALİTESİNİN İNCELENMESİ	379
Yasin SAYDAN Elif KARAGÜN Müge SARPER KAHVECİ	BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR YÜKSEKOKULU AKADEMİK PERSONELİNİN TÜKENMİŞLİK DÜZEYİ (KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ)	390
Ali Burak AKSUNGUR Erkan NUR	COVID 19 SALGINI DÖNEMİNDE E-TİCARET VE SİBER GÜVENLİK	400
Ömer Faruk ACAR	THE USE OF BLOCKCHAIN TECHNOLOGY IN INTERNATIONAL TRADE	409

Ömer Faruk ACAR	IMPACT OF HUMAN CAPITAL ON BUSINESS PERFORMANCE	414
Candan Yuka Hüseyin Yuka	İKNA STRATEJİSİ VE ETHOS'UN FAYDA FAKTÖRÜ ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA ASPEROX REKLAMI ÖRNEĞİ	420
Alper Tulgar	THE CHANGE OF THE CITY IN ONE HUNDRED YEARS: ARSLANOGLU'S SILENCE TOWERS 2084 AND ORWELL'S NINETEEN EIGHTY-FOUR	428
Sueda ÖZBENT	REKLAM ÇEVİRİSİNDE SÖZEL VE GÖRSEL METAFORLARIN ÖNEMİ	429
Ajda Baştan	ANTI-WAR PROTEST MEMORIES IN APRIL DE ANGELIS' JUMPY	447
Mine BAŞTA	GEERT HOFSTEDE'NİN KÜLTÜREL BOYUTLAR TEORİSİ BAĞLAMINDA JAPONYA VE TÜRKİYE'NİN KÜLTÜR ANALİZİ	453
Roxana Maria CREȚU	CHROMATIC SYMBOLISM IN ANGEL AND DEMON	470
Ayesha Malik, Bushra Fareed and Nosheen Ramzan Shahnila Tariq	PERSONALİTY TRAİT, COGNİTİVE DİSTORTİON AND DYSFUNCTİONAL ATTİTUDE İN STUDENTS	478
Elif PALİÇKO	GÜLAYŞE KOÇAK'IN SİYAH KOKU ADLI DİSTOPİK ROMANINDA BİREYİN MÜCADELESİ VE "PLASTİK" DÜNYA	489
Hatice YILDIZ	ÖLMÜŞ BİR KADININ EVRAK-I METRUKESİ'NDE KADIN	501
Nazgul İSABAEVA	PAMİR KIRGIZLARININ VAN'A YERLEŞME SÜRECİ	512
Erhozhina Shattygul	KAZAK KÜLTÜRÜNÜN TARAS ŞEVÇENKO'NUN ESERLERİNE ETKİSİ	514
А. Р. Айтбаева	ПОНИМАНИЕ СВОБОДЫ В ФИЛОСОФИИ Н. А. БЕРДЯЕВА	517
Гейдарова Г.А.	КУЛЬТУРА И БЫТ ТУРКОВ АХЫСКА, ПРОЖИВАЮЩИХ В КАЗАХСТАНЕ	524
Микола Васьків	УКРАЇНА, УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРА, ТАРАС ШЕВЧЕНКО У ТВОРЧИХ ЗВ'ЯЗКАХ ІЗ НАЗИМОМ ХІКМЕТОМ	532
Larysa Borysenko	SOCIAL FRUSTRATION OF THE PERSONALITY AS A FACTOR OF ADAPTATION OF STUDENTS OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS	544
Vasyl PUZANOV	ENGLISH TRANSLATIONS OF TARAS SHEVCHENKO'S POEMS AS PR OF UKRAINE	547
Різванли Назарія Сергіївна	СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НАУКОВОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ	550
Д.К. Жосан	ВЫЯВЛЕНИЕ ЭТНИЧЕСКИХ ЦЕННОСТЕЙ В ПРОЦЕССЕ	553

	ОБУЧЕНИЯ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ	
Валерий Дараган	НЕКОТОРЫЕ ПРОБЛЕМЫ ОПЕРАТИВНО-РОЗЫСКНОГО ПРОТИВОДЕЙСТВИЯ КРИМИНАЛЬНОЙ ПОЛИЦИЕЙ ПРЕСТУПЛЕНИЯМ В СФЕРЕ ГОСУДАРСТВЕННЫХ ЗАКУПОК В УКРАИНЕ	556
Manotar Tampubolon	RIGHTS TO EDUCATION FOR PERSONS WITH DISABILITIES: A HUMAN RIGHTS PERSPECTIVE	562
Sabina Sultana Manvender Kaur Sarjit Singh	THE EFFECTİVENESS OF READİNG ENGLİSH NEWSPAPER ON VOCABULARY KNOWLEDGE AT PRİMARY LEVEL STUDENTS OF BANGLADESH	572
Rabiu Barau Bal Shehu Umar Sa'id Anas Nasiru	SUSTAİNABLE DEVELOPMENT GOALS AND POVERTY REDUCTİON İN NİGERİA: CHALLENGES AND PROSPECTS	579
Esmira Tahirova, Sevinc Quliyeva, Erkinaz Rasulzade	DİFFİCULTİES İN THE İMPLEMENTATİON OF İNCLUSİVE EDUCATİON	588
KIMBOUALA NKAYA NGOYI VALDY JUBRİLL	FLIPPED CLASSROOM IMPLEMENTATION IN THE REPUBLIC OF CONGO. AN EXPLORATION OF TEACHERS' AND LEARNERS' PERCEPTIONS	593
Olga Goncharova	DIGITAL COMPETENCE & FOREIGN LANGUAGE TEACHING	602
Iryna Kamienieva	LINGUOCOGNITIVE ANALYSIS OF THE POETIC TEXT	603
Zhusupbekova M.K. Toilybekova E.O.	LEGAL BASICS FOR THE DEVELOPMENT OF PHYSICAL CULTURE AND SPORTS	604
Zhazira Batyrkhanova Aitolkyn Ashimova	THE IMPORTANCE OF VISUAL DESIGN ON TELEVISION	617
Оксана ПИЛИПЧУК Ангеліна БАБИЧ	ВИЗНАЧЕННЯ ЗАСОБІВ ФОРМУВАННЯ ДИЗАЙНУ ІНТЕР'ЄРІВ САДИБНОГО БУДИНКУ НА ЕКОЛОГІЧНИХ ЗАСАДАХ	618
F.Samuel Frankin, P.S.Santhi , C.Felix Vinodh Dhavaraj	CREATING AWARENESS ON SOUND POLLUTION IN INDIA	621
F.Samuel Frankin P.S.Santhi	ROLE OF TEACHERS & STUDENTS İN ENVİRONMENTAL İSSUES İN INDİA	625
Anita EVELYN. S	LANGUAGE OF THE ENSLAVED AFRICANS	630
Hayat AHAMAD	SOCİAL DİSCRİMİNATİON OF INDİANS MUSLİMS İN REFERENCE TO SACHAR COMMİTTEE REPORT	631
LE Ba Quynh Chau DO Thi Thanh Vinh	LEADER RESPONSIBLE IN HOTEL INDUSTRY – THE CASE OF THE PROVINCE KHANH HOA, VIETNAM	633
Postolache Victoria	FOREIGN EXPERIENCE IN IMPLEMENTING	635

	BANKING INNOVATIONS AND THE POSSIBILITY OF ADAPTING IT TO THE PRACTICE OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA	
Mamoni Dhar	SOME SPECİAL TYPES OF NEUTROSOPHİC SOFT MATRİCES	644
Vidha Kulkarni Arjun K. Rathie Yashoverdhan Vyas	ON A NEW CLASS OF SUMMATION FORMULAS INVOLVING GENERALIZED HYPERGEOMETRIC FUNCTIONS	645
Samir Zahaf Terfa ABDELAAZIZ Bouhedja MAKHLOUF	COMPARATIVE STUDY BETWEEN PATCH REPAIR AND RIVETING IN DAMAGED STRUCTURE: CALCULATED BY THE FINITE ELEMENT METHOD	647
Felicia Andrei, Lony Chipesu, Oana Chitimia, Denisa Tacutu	DERMATOCOSMETİCS, AESTHETİC AND PSYCHOLOGY	648
Ildiko Kovacs	DIGITAL MARKETING PERSONA BUILDING - CREATING PERSONAS FOR ONLINE COMMUNITY GROWTH	649
Monica GAROIU	ALBERT CAMUS AND THE DENUNCIATION OF TOTALITARIANISM	650
Irina-Ana Drobot	CULTURAL AWARENESS: WHY CULTURE AND CIVILIZATION COURSES ARE IMPORTANT	651
M. As. Michailov	ENVIRONMENTAL PROTECTIONS AS MANDATORY BUSINESS SOLUTIONS	658
Campo Elías López-Rodríguez, Gerson Jaquin Cristancho–Triana, Rony Alexis Moscoso-Aldana, Greicy Katerine Martínez-Cruz	FACTORS FAVORING THE INTERNATIONAL POSITIONING OF COMPANIES WITH A REGISTERED TRADEMARK IN COLOMBIA	659
Sadia Farooq	SOCİAL VALUE OF CUT FLOWER INDUSTRY İN PAKİSTAN: MARKET MECHANİCS FOR AVAİLABİLİTY, FRESHNESS AND CUSTOMER PREFERENCES	660
Akkara Sherine Stanislaus Ayyadurai	THE ROLE OF PROFESSİONAL DEVELOPMENT İN TRANSFORMİNG ENGLİSH TEACHER İNTO AN ESP PRACTİTİONER	661
Chandrasekharan Praveen	LEVERAGİNG ANCİENT İNDİAN AESTHETİC THEORY OF RASA FOR FİLM APPRECİATİON-A MİNOR STUDY	662
Orobator1, P. O.	INDİGENOUS PERCEPTİON OF BUSHFİRE IMPACTS	670

Ugwa1, I .K	ON SELECTED SOİL QUALİTY INDİCATORS İN RUBBER PLANTATİONS İN SOUTHERN EDO STATE, NİGERİA	
Denis VINTU	MODEL OF GOVERNMENT PONZI GAMES AND DEBT DYNAMICS UNDER UNCERTAINTY	671
Zimányi, Róbert G.	TICKET PRICE DIFFERENCES BETWEEN I. AND II. CATEGORY TICKETS – FROM THE PERSPECTIVE OF SPORT AND JUSTICE	672
Ukaegbu, Jude Ukanwanne Mba, Paul Torty Chikelu, Uchenna Chikezie	ANALYSIS OF IMPACT OF INDUSTRIAL SECTOR ON THE ECONOMIC GROWTH OF NIGERIA. (1981-2018)	673
Aiman Shahzad Ayesha Jabeen	PREDİCTİVE RELATİONSHİP AMONG SELF-PERCEPTİON, RUMİNATİVE INERTİA AND SOCİAL ANXİETY İN UNİVERSİTY STUDENTS İN PAKİSTAN	683
Ayesha Jabeen, Maryam	GAUSS HYPERGEOMETRİC GAMMA AND BETA FUNCTİONS WİTH PROPERTİES CONNECTİNG TO İNTEGRAL TRANSFORMS	684
Muniza Javed Asma Seemi Malik Amjad Mahmood	“EFFECT OF SINGLE PARENTHOOD ON THE WELL BEING OF ADOLESCENT”	685
Akilu Aliyu Shinkafi Sani Yahaya Ahmed Ibrahim Mohammed Nor Aini Ali	THE ROLE OF ISLAMIC FINANCING CONTRACTS IN PROMOTING SUSTAINABLE ECONOMIC DEVELOPMENT	686
Maria Khan Ayesha Jabeen	SOCİO-DEMOGRAPHİC DİFFERENCES İN ACADEMİC STRESSORS, EATİNG PROBLEMS AND MENTAL HEALTH ISSUES AMONG COLLEGE STUDENTS İN PAKİSTANİ CULTURE	704
C.Vijai Worakamol Wisetsri	IMPACT OF CORONAVIRUS (COVID-19) ON INDIAN ECONOMY	705
Raghunandan.J	NO ONE RULED THE WHOLE WORLD	714
Fasasi Rafiat Bolanle	ROLE OF INSTRUCTIONAL MATERIALS IN AGRICULTURE EXTENSION SERVICES FOR THE RURAL WOMEN IN NIGERIA	715
Harini V Sonu Joseph	DEEP ECOLOGY İN MOVİE JAİ BHİM	716
Jeyalakshmi. R	SKILLS TO BE DEVELOPED BY YOUTH TO FACE THE NUANCES OF LIFE	717
Aurel BAHNARU Remus RUNCAN Patricia RUNCAN	RELİGİOSİTY AND MARİTAL SATİSFACTİON	718

EME, CHUKWUEMEKA, G	GLOBALIZATION OF ECONOMIES AND THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF THREE SELECTED EURO-DOLLAR COUNTRIES	719
N.Johnson	UTILIZATION OF WHATSAPP ON ATTITUDE CHANGES OF COLLEGE STUDENTS IN SIVAGANGA DISTRICT	743
N.Johnson	INFLUENCE OF ATTRACTIVE ADVERTISEMENT IN TELEVISION ON TEENAGE CHILDREN	744
Alireza Moghaddasi Ramuna Mirhajianmoghaddam	BRAND EQUİTY AND CORPORATE EQUİTY IMPACTS ON CUSTOMER LOYALTY BY MEDİATOR ROLE OF RELATİONSHİP EQUİTY	745
Nageena Imran Shahnila Tariq	PARENTAL BONDİNG, FAMİLY COMMUNİCATİON, PERCEİVED RİSK AND ATTİTUDE TOWARDS DRUG USE İN UNİVERSİTY STUDENTS	746
SALAMI Amadou	ANALYZING COHESION IN AFRICAN LITERARY TEXTS: A CASE STUDY OF SECOND CLASS CITIZEN BY BUCHI EMECHETA	747
Yusuf YILDIRIM	MAO ZEDUNG'DAN Şİ CİNPİNG'E ÇİN HALK CUMHURİYETİ'NİN SİYASAL TARİHİ	748
Yusuf YILDIRIM	NATO ÇERÇEVESİNDE TRANSATLANTİK İLİŞKİLER: GÜVENLİK, SAVUNMA VE SİYASİ BOYUT	763
Özgür Bayraktar	TÜRKİYE'NİN EN SIRA DIŞI SEÇİMİ: 3 KASIM 2002 GENEL SEÇİMLERİ	775
Mesut Şöhret	GLOBALIZING WORLD AND RISING NATIONAL BORDERS	783
Hilal BUDAK Emine Dilara AKTEKİN	BAĞIMSIZ DEVLETLER TOPLULUĞU ÜLKELERİNDE KURUMSAL YAPI VE EKONOMİK BÜYÜME İLİŞKİSİ	795
Emine Dilara AKTEKİN Hilal BUDAK	SEÇİLMİŞ OECD ÜLKELERİNDE SAĞLIK HARCAMALARI VE EKONOMİK BÜYÜME İLİŞKİSİ: PANEL NEDENSELLİK ANALİZİ	796
E. ALPER YILMAZ	BREXİT SONRASI DÖNEMİN AVRUPA BİRLİĞİ VE BİRLEŞİK KRALLIK'A ETKİLERİ	798
Muhammed Kürşad ÖZEKİN Zeynep ARIÖZ	GLOBALIZATION AND CHANGING NATURE OF WORLD POLITICS: NECESSITY FOR A NEW CONCEPTUALIZATION	800
Aynur Hüseynova	AZƏRBAYCANLA ERMƏNİSTAN ARASINDA 44 GÜNLÜK MÜHARİBƏYƏ BEYNƏLXALQ REAKSİYALAR VƏ YENİ GEOSİYASİ ŞƏRAİT	807
Vorya Shabrandi	OPPORTUNITIES AND LIMITATIONS OF ECONOMIC DIPLOMACY OF IBRAHIM RAISI GOVERNMENT WITH MEMBERSHIP IN THE WEST OF ASIA, WITH MEMBERSHIP IN SHANGHAI COOPERATION	818

	ORGANIZATION IN THE INTERNATIONAL POLITICAL ECONOMY	
Vorya Shabrandi	REQUIREMENTS FOR TRANSITION AND CHANGING PLACE OF THE ISLAMIC REPUBLIC OF IRAN AS THE NEW POWER OF EMERGENCE IN THE POST-AMERICAN WORLD	828
Niţu Rareş-Mihai	DIGITALIZATION AND ECONOMIC DEVELOPMENT IN PANDEMIC CONTEXT: AN OVERVIEW OF UE MEMBER STATES	852

EMEVÎ DÖNEMİ ŞAİRİ MÂLİK B. ER-REYB'İN BİR SUİKAST GİRİŞİMİ ATLATMASI HAKKINDA NAZMETTİĞİ İKİ KASİDESİNİN İNCELEMESİ

AN ANALYSIS OF THE TWO ODES OF THE UMAYYAD POET MĀLIK B. AL-RAYB ABOUT SURVIVING AN ASSASSINATION ATTEMPT

Esat AYYILDIZ
Doç. Dr., Kafkas Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, Arap Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, ORCID ID: 0000-0001-8067-7780

Özet

Mâlik b. er-Reyb (ö. 60/680), Emevî döneminde yaşamış Arap şairlerinden biridir. Çağdaşları kadar ünlü olmayı başaramamıştır; ama onun da oldukça yetenekli bir şair olduğunu söylemek mümkündür. Emevî döneminin başlarında şöhret kazanan şairin ismi, *sa'âlik* yani *eşkıya şairler* arasında zikredilmektedir. Emevî valisi el-Haccâc'ı hicvetmiş, onun korkusundan kaçak durumuna düşmüş ve bu günlerinde yol kesip eşkıyalık yapmıştır. Eşkıyalık yaptığı bir gün kendisini tövbe etmeye davet eden Said b. Osman b. 'Affân ile tanışmış, tövbekâr olmuş, eşkıyalığı bırakmış ve o günden sonra hayatını ibadetle geçirmeye başlamıştır. Mâlik b. er-Reyb hakkında herhangi bir müstakil Türkçe çalışmaya tesadüf edilmemektedir. Şairin orijinal divanı kayıptır. Çeşitli kaynaklardaki şiirlerinin toplanması suretiyle derlenen mevcut divanı ise oldukça hacimsizdir. Şaire ilişkin kadim edebiyat kaynaklarındaki bilgiler de hayli sınırlıdır ve mevcut bilgilerin çoğu birbirini tekrarlar niteliktedir. Örneğin; eski âlimler en çok onun Said b. Osman ile karşılaşmasında yaşadıklarına önem vermiş gibi görünmektedir. Çağdaş Arap akademisyenleri ise, daha ziyade Mâlik'in ölmeden önce nazmettiği *"Elâ leyte şi'rî hel ebîtenne leyleten"* şeklinde başlayan, meşhur kasidesine odaklanmış durumdadır. Birincil kaynağı şairin kendi şiirleri olan bu çalışma ise, Mâlik b. er-Reyb'in divanında karşımıza çıkan ve kendisine karşı düzenlenen başarısız bir suikast girişimini konu alan iki kasidesinin tetkik edilmesini hedeflemektedir. Mâlik b. er-Reyb, on üç beyitten teşekkül eden ilk kasidesinde, bir gece yürüyüşünün ardından konaklamak için bir yerde kamp kurduğu sırada, o yörede yol kesen siyahi bir adamın kendisine karşı düzenlediği suikast girişimini ve bu saldırıyı nasıl atlattığını konu edinmektedir. Mâlik'in on beyitten müteşekkil olan ikinci kasidesi ise yine aynı konuya ilişkindir.

Anahtar Kelimeler: Arap Dili ve Edebiyatı, Klasik Arap Edebiyatı, Klasik Arap Şiiri, Eşkıya (Ṣa'âlik) Şairler, Mâlik b. er-Reyb.

Abstract

Mālik b. al-Rayb (d. 60/680) was one of the Arab poets who lived in the Umayyad period. He did not become as famous as his contemporaries, but it is possible to say that he was a very talented poet. He gained his fame at the beginning of the Umayyad period. His name was mentioned among 'outcast (*ṣa'ālik*) poets'. He satirized the Umayyad governor al-Hajjāj and fled from him. During his fugitive days, he plagued roads and committed banditry. One day, when he was a bandit, he met Sā'īd b. 'Uthmān b. 'Affān, who encouraged him to

repent. Thereupon, Malik repented and abandoned banditry. After this day, Malik adopted a religious life style. There are no separate Turkish studies about Mālik b. al-Rayb. His original *dīwān* is lost, and his present *dīwān*, which was compiled by collecting his poems from various sources, is very unsatisfactory. The information about Mālik, which we found in ancient literature sources, is also very limited, and the most of the available information is repetitive. For example, ancient scholars were very keen to cite the anecdote of his encounter with Sā'īd b. 'Uthmān. Modern Arab scholars, on the other hand, focus on Mālik's famous ode, that begins with *"Alā layta shi'rī hal abītanna laylatan"*, which he composed before he died. In this study, it is aimed to examine two odes of Mālik, that we encounter in his *dīwān* and which are about an unsuccessful assassination attempt against him. The primary source of this study is his poetry. In his first ode, which consists of thirteen verses, he deals with the assassination attempt of a black man, who was plaguing roads in that region, and how he survived this attack, while he was camping in a place after a night walk. Mālik's second ode, consisting of ten verses, is also about the same subject.

Keywords: Arabic Language and Literature, Classical Arabic Literature, Classical Arabic Poetry, Outcast (Sa'ālik) Poets, Mālik b. al-Rayb.

GİRİŞ

Mâlik b. er-Reyb (ö. 60/680), Emevî döneminde yaşamış Arap şairlerinden biridir. Ne var ki dönemin pek çok şairinin ulaşmış olduğu şöhret seviyesine Mâlik'in ulaşamadığı anlaşılmaktadır. Buna karşın en az çağdaşları kadar, onun da maharetli bir şair olduğu söylenebilir. Emevî döneminin başlarında tanınırlık kazandığı bilinen şairin tam ismi veya diğer bir deyişle nesebi, el-İşfehânî (ö. 356/967)'nin rivayet ettiği kadarıyla: Mâlik b. er-Reyb b. Ḥavt b. Ḳurṭ b. Ḥisl b. Rebî'a b. Kâbiye b. Ḥurḳûş b. Mâzin b. Mâlik b. 'Amr b. Temîm şeklindedir[1]. *Ṣa'âlik* yani *eşkıya şairler* arasında ismi geçen Mâlik b. er-Reyb'in meşhur Emevî valisi el-Ḥaccâc (ö. 95/714)'ı hicvetmesi ve onun korkusundan kaçak durumuna düşmesi, hayatındaki mühim kırılma noktalarından biridir[2]. Nitekim şairin otoriteden kaçtığı süre boyunca eşkıyalığa kalkışarak yol kestiği rivayet edilmektedir. Mâlik b. er-Reyb'in el-Ḥaccâc'ı hicvettiği söz konusu kasidesi, M. Faruk Toprak tarafından Türkçeye tercüme edilmiştir. Mâlik bu şiirinde, el-Ḥaccâc'ı geçmişindeki önemsiz konumunu hatırlatmak suretiyle yermektedir. Mervân oğullarına kendilerine hakkıyla muamele etmeleri hususunda ültimatom vermekte ve aksi bir durumla karşılaşılması halinde, kendilerinin kaçabileceği, ama zalimlerin ulaşamayacağı pek çok yerin bulunduğuna işaret etmektedir. Ayrıca şair bu manzumesinde, el-Ḥaccâc'ın, Mervân oğulları olmasaydı, daha önceden olduğu gibi hâlâ İyâd'ın kölesi olacağını öne sürmektedir. Müteakiben el-Ḥaccâc'ın vaktiyle köleliğin zilletini kabul ettiğini ve köyün çocuklarına ders vermek mecburiyetinde kaldığını hatırlatmaktadır. Anlaşıldığı kadarıyla şair bu söylemi sayesinde, el-Ḥaccâc'ın babasıyla birlikte Taif'te çocuklara öğretmenlik yaptığı günlerdeki önemsiz konumunu anımsatarak onu mahcup etmeyi hedeflemektedir[3].

[1] Ebû'l-Ferec Alî el-İşfehânî, *Kitâbu'l-eġânî*, thk. İhsân Abbâs - İbrahim es-Se'âfîn (Beyrut: Dâr Ṣâdir, 1429/2008), 22/201.
[2] Ebû 'Ubeydillah Muhammed b. 'İmrân b. Musa el-Merzubânî, *Mu'cemu'ş-şu'arâ'*, thk. Faruk İslîm (Beyrut: Dâru Ṣâdir, 1425/2005), 314.
[3] M. Faruk Toprak, *Sıradışı Bir Emevî Valisi Haccâc* (Ankara: Grafiker Yayınları, 2021), 27-28.

Mâlik b. er-Reyb'in yol kesmeye başladıktan sonra döneminin namlı eşkıyalarından birisi haline geldiği anlaşılmaktadır. Eşkıyalık günlerinde, "*Eleṣṣu min Şiẓâẓ"* (Şiẓâẓ'dan daha hırsız) darbımeseline ilham veren Şiẓâẓ eḍ-Ḍabbî ile birlikte hareket ettiği kaydedilmektedir. Keza Mâlik'in hırsızlık suçundan bir keresinde Mekke'de hapsedildiği; ama Şemmâs b. 'Uḳbe el-Mâzî'nin aracılığıyla hapisten kurtulduğu aktarılmaktadır[4]. Şairin Said b. Osman b. 'Affân ile tanışması ise, hayatının dönüm noktalarından biridir. Rivayetlere göre, Mu'âviye'nin 56/676 senesinde Horasan'a vali olarak atadığı Said görev yerine giderken, Medine ile Basra arasındaki yolda Mâlik b. er-Reyb ile karşılaşmıştır. Şairin yakışıklı çehresi ve kıyafetleri, Said'in dikkatini çekmiş ve ona kanı ısınmıştır[5]. Bozgunculuk yapması ve yol kesmesi dolayısıyla Mâlik'i azarlamış, onu doğru yola davet ederek yanında Horasan'a götürmüştür. Böylelikle Said ile alaka kuran Mâlik, Semerkant'ın fethine şahit olmuş ve hayatını ibadetle geçirmeye başlamıştır. Şairin Said'in azlinden sonra da orada kalmayı sürdürdüğü ve Merv'de hastalığa yakalandığı rivayet edilmektedir. Mamafih Mâlik'in Horasan'da yahut memleketine dönüş yolunda öldüğü de rivayetler arasındadır[6]. Keza bazı rivayetler Mâlik'in Said'in bir gazvesinde vurularak son nefesini verdiğini, bazılarıysa onun bir handa öldüğünü öne sürmektedir[7].

Mâlik'in son günlerinde nazmettiği *"Elâ leyte şi'rî hel ebîtenne leyleten"* ifadesi ile başlayan elli yedi beyitlik kasidesi, son derece rağbet görmüş ve büyük bir şöhrete ulaşmıştır. el-Baġdâdî (ö. 1093/1682) tarafından tümü serdedilen söz konusu şiir hususunda bir de halk efsanesi ortaya çıkmıştır. Buna göre, Mâlik'in ölümünün ardından, kasidenin yazılı olduğu sayfa, onun başının altına cinler tarafından koyulmuştur. Elbette ki bu efsane, cin hikâyelerine fazlaca düşkün olan dönem insanının hayal gücünü yansıtmasının haricinde herhangi bir ehemmiyeti haiz değildir. Arap dili ve edebiyatı âlimi Ebû Ali el-Ḳâlî (ö. 356/967), Mâlik'in yakışıklı olduğunu kaydetmekte ve onun beyan gücünü yüceltmektedir[8]. Mâlik b. er-Reyb'in tüm şiirleri, ne yazık ki günümüze ulaşmayı başaramamıştır. Onun Ebû Ali el-Ḳâlî tarafından, 330/942 senesinde Endülüs'e getirilen divanı da kayıptır. Mamafih günümüzde Mâlik'in şiir parçalarının toplanması suretiyle oluşturulmuş bir divanı mevcuttur. Mâlik b. er-Reyb'in bu divanı, Nuri Ḥammûdî el-Ḳaysî tarafından tahkik edilmiştir[9].

Mâlik b. er-Reyb hakkında herhangi bir müstakil Türkçe çalışmaya tesadüf edilmemektedir. Derleme divanı da oldukça hacimsiz olan şaire ilişkin kadim edebiyat kaynaklarındaki bilgiler de oldukça sınırlıdır ve mevcut bilgilerin çoğu birbirini tekrarlar niteliktedir. Bu bağlamda, eski âlimler en çok onun Said b. Osman ile karşılaşmasında yaşadıklarına önem vermiş gibi görünmektedir. Arap akademi camiası ise, Mâlik'in ölmeden önce nazmettiği *"Elâ leyte şi'rî hel ebîtenne leyleten"* şeklinde başlayan, yukarıda bahsettiğimiz meşhur kasidesine odaklanmış durumdadır. Birincil kaynağı şairin kendi şiirleri olan bu çalışma ise, Mâlik b. er-Reyb'in divanında karşımıza çıkan ve kendisine düzenlenen başarısız bir suikast girişimini konu alan iki kasidesinin tetkik edilmesini hedeflemektedir.

---

[4] İbn Ḳuteybe, *eş-Şi'r ve'ş-şu'arâ'*, thk. Ahmed Muhammed Şâkir (Kâhire: Dâru'l-Me'ârif, ts.), 1/353-355.
[5] el-İṣfehânî, *Kitâbu'l-eġânî*, 22/201.
[6] Hayreddîn ez-Ziriklî, *el-A'lâm* (Beyrut: Dâru'l-'İlm li'l-Melâyîn, 2002), 5/261.; Fuat Sezgin, *Geschichte des arabischen Schrifttums* (Leiden: E. J. Brill, 1975), 2/401.
[7] Abdulkadir b. Ömer el-Baġdâdî, *Ḫizânetu'l-edeb ve lubbu lubâbi lisâni'l-'Arab*, thk. Abdusselam Muhammed Hârûn (Kâhire: Mektebetu'l-Ḫâncî, 1418/1997), 2/210-212.
[8] ez-Ziriklî, *el-A'lâm*, 5/261.
[9] Fuat Sezgin, *Geschichte des arabischen Schrifttums*, 2/401.

1. MÂLİK B. ER-REYB'İN ATLATTIĞI SUİKAST GİRİŞİMİ HAKKINDAKİ İLK KASİDESİ

Rivayet edildiğine göre, Mâlik b. er-Reyb bir gece bazı adamlarıyla birlikte uyumaktadır. Savaşçılık âdeti olduğu üzere, kılıcıyla uyuyan şair, birden üzerinde ne olduğunu bilmediği bir varlığın mevcudiyetini hisseder, silkelenip varlığı üzerinden atar ve derhal saldırıya geçerek onu ikiye böler. Mâlik etkisiz hale getirdiği varlığa baktığında, onun bir insan olduğunu görür. Daha sonra suikast girişiminde bulunan bu kişinin, o yörede yol kesen siyahi bir adam olduğu anlaşılır[10]. Mâlik'in bu olaya ilişkin nazmettiği ilk kasidesi şu şekildedir:

"1. أَدْلَجْتُ فِي مَهْمَهٍ مَا إِنْ أَرَى أَحَداً حَتَّى إِذَا حَانَ تَعْرِيسٌ لِمَنْ نَزَلَا
2. وَضَعْتُ جَنْبِي وَقُلْتُ اللَّهُ يَكْلَؤُنِي مَهْمَا تَنَمْ عَنْكَ مِنْ عَيْنٍ فَمَا غَفَلَا
3. وَالسَّيْفُ بَيْنِي وَبَيْنَ الثَّوْبِ مُشْعِرُهُ أَخْشَى الحَوَادِثَ إِنِّي لَمْ أَكُنْ وَكَلَا
4. مَا نِمْتُ إِلَّا قَلِيلاً نِمْتُهُ شَئِزاً حَتَّى وَجَدْتُ عَلَى جُثْمَانِي الثِّقَلَا
5. دَاهِيَةٌ مِنْ دَوَاهِي اللَّيْلِ بَيَّتَنِي مُجَاهِداً يَبْتَغِي نَفْسِي وَمَا خَتَلَا
6. أَهْوَيْتُ نَفْحاً لَهُ وَاللَّيْلُ سَاتِرُهُ إِلَّا تَوَخَّيْتُهُ وَالجِرْسُ فَانْخَزَلَا
7. لَمَّا ثَنَى اللَّهُ عَنِّي شَرَّ عَدْوَتِهِ رَقَدْتُ لا مُثْبَتاً ذُعْراً وَلا بَعِلَا
8. أَوْقَدْتُ نَارِي وَمَا أَدْرِي إِذَا لِبَدٍ يَغْشَى المُهَجْهَجَ عَضَّ السَّيف أَو رَجُلَا
9. أَمَا تَرَى الدَّارَ قَفْراً لا أَنِيسَ بِهَا إِلَّا الوُحُوشَ وَأَمْسَى أَهْلُهَا اِحْتَمَلَا
10. بَيْنَ المُنِيفَةِ حَيْثُ اِسْتَنَّ مَدْفَعُهَا وَبَيْنَ فَرْدَةَ مِنْ وَحْشِيِّهَا قُبُلَا
11. وَقَدْ تَقُولُ وَمَا تَخْفَى لِجَارَتِهَا إِنِّي أَرَى مَالِكَ بْنَ الرَّيْبِ قَدْ نَحَلَا
12. مَنْ يَشْهَدُ الحَرْبَ يَصْلَاها وَيُسْعِرُهَا تَرَاهُ مِمَّا كَسَتْهُ شَاحِباً وَجِلَا
13. خُذْهَا فَإِنِّي لَضَرَّابٌ إِذَا اخْتَلَفَتْ أَيْدِي الرِّجَالِ بِضَرْبٍ يَخْتِلُ البَطَلَا"

"1. *Konaklayan kişi için gece yürüyüşünden sonra yapılan dinlenmenin vakti gelinceye kadar, hiç kimseyi görmeden (susuz) çölde yürüdüm.*

2. *(Uyumak üzere) bir yanımı (yere) yatırdım ve dedim ki: 'Allah beni gözetir. Seni hiçbir göz gözetmezken dahi (Allah) seni ihmal edecek değildir.'*

3. *Korku salan kılıcım, elbise(m) ile (vücudum) arasındaki içliği(m kadar bana yakındı). (Netice itibariyle) ben (kendi korunması hususunda başkasını) vekil edinen aciz bir adam değilim.*

4. *Ancak pek az uyumuşumdur; uykumsa kaygılıydı. Öyle ki vücudumun üzerinde bir ağırlığın olduğunu hissettim.*

5. *Gecenin felaketlerinden bir felaket bana komplo kurmuştu. Canımın peşine düşen saldırgan ise (gizlenmek gibi) bir hileye dahi başvurmamıştı.*

6. *Gece (üzerimizi) örtmüşken, ona şiddetli bir darbeyle vurdum. Can evine isabet ettirdim ve (birden ortalıktaki) çınlama kesiliverdi.*

7. *Allah onun düşmanlığının şerrinden beni koruduğunda, ne şaşkınlıktan dona kalmış vaziyette ne de korku içerisinde (geri) yattım.*

8. *Ateşimi yaktım. Aslan yelesi mi kuşandı, bilmiyorum. Kılıcım bağırılan bir aslanı mı yoksa bir adamı mı ısırdı?*

[10] Mâlik b. er-Reyb, *Dîvânu Mâlik b. er-Reyb: Ḥayâtuhu ve şi'ruhu*, thk. Nuri Ḥammûdî el-Ḳaysî (b.y.: Mecelletu Ma'hedi'l-Maḫṭûṭâti'l-'Arabiyye, ts.), 81-82.

9. *İçerisinde insan olmayan, vahşi hayvanlara kalmış, terkedilmiş yurdu görmüyor musun? Onun ahalisi geceleyin toplanıp gitti.*
10. *el-Munîfe'nin su kanalı ile Ferde'nin onun yanı mukabilinde kalan alandan yola koyulduklarında…*
11. *…(Sevgilim) komşusundan saklamaz ve derdi ki: 'Mâlik b. er-Reyb'in zayıfladığını görüyorum.'*
12. *Savaş görmüş (şiddet meraklısı birisi, benimle savaşmak için gerginliğin) ateşini körüklerse, sen (bu savaşın) onun rengini attırdığını ve onu ürkekleştirdiğini görürsün.*
13. *(Ey bana saldırmaya teşebbüs eden adam)! Al (bu darbeyi)! Ben çok iyi darbe vuran birisiyimdir. Ellerim, erkekleri darp etmek suretiyle helak ettiğinde, bahadır kişiyi oyuna getirir*[11]*."*

Mâlik b. er-Reyb'in bu şiiri, alışıldık bir politematik kasideden farklı olarak yalnızca bir mevzuyu anlatmayı hedeflemektedir. İlk beyit, adeta mutat bir *raḥîl* bölümünden alınan bir dizeyi anımsatmaktadır. Şair burada, dinlenme vakti gelinceye kadar çölde yaptığı uzun gece yürüyüşünden bahsetmektedir. İkinci beyitte konaklamak için durduğu anlaşılan şair, istirahat etmek için yere yattığını anlatmaktadır. Söz konusu beytin ikinci yarısında ise, kendisini gözeteceği hususunda Allah'a duyduğu güveni dile getirmekte ve en savunmasız durumlarda dahi Allah'ın koruyuculuğunun insanı kollayacağını anlatmaktadır. Şair henüz suikasta değinmeden önce, kendisinin koruyucusu olarak Allah'ı göstermekte ve bu sayede ileride zikredeceği kurtuluşuna önden bir kutsiyet atfetmektedir. Üçüncü beyitte Mâlik, kılıcıyla birlikte uyduğunu anlatmaktadır. Malum olduğu üzere, daima tehlike içerisinde oldukları için, silahlarına sarılarak uyumak bütün savaşçıların âdetidir. Bu minvalde şair de korku salıcı olarak nitelendirdiği kılıcıyla arasındaki yakınlığı mübalağa ederek anlatmaktadır. Bu eyleminin nedenini ise, korunmak için başkasını vekil edinecek kadar aciz birisi olmamasına bağlamaktadır. Diğer bir deyişle, öz yeterliği bulunan, kuvvetli bir adam olduğunu ima etmektedir.

Dördüncü beyitle birlikte konu hareketlenmektedir. Şair kaygı içerisinde pek az uyduktan sonra vücudunun üzerinde bir varlığın mevcut olduğunu hissettiğini anlatmaktadır. Bu noktada söz konusu varlık sadece bir ağırlık olarak betimlenmekte, böylelikle dinleyicilerin zihni söz konusu tehlikenin ne olduğu hususunda merak içerisinde bırakılmaktadır. Şiirin mekânı çöl ortamı olduğu için, bahsi geçen varlığın aslan yahut kurt gibi yırtıcı bir hayvan veya saldırgan bir insan olduğu akla gelmektedir. Beşinci beyte gelindiğinde, bu varlığın bir insan olduğu, hatta bu saldırganın gizlenmek için herhangi bir çaba dahi sarf etmediği anlatılmaktadır. Gece olgusu, pek çok kültürde olduğu gibi kadim Arap kültüründe de kötücül olarak değerlendirildiğinden, şair bu dizesinde gecenin felaketinin kendisine komplo kurduğunu da beyan etmektedir. Her türlü olanaktan yoksun halde, zifiri karanlığın içerisinde, bütün tehlikeler için açık hedef olacak şeklinde beklemek durumunda kaldıkları göz önünde bulundurulduğunda, gecenin eski insanlar tarafından niçin tehlike ve felaketle ilişkilendirildiği anlaşılmaktadır. Altıncı beyitte şair suikastçısının üzerine hücum ettiğini ve onu can evinden vurduğunu anlatmaktadır. Böylelikle ortamdaki tansiyon da sona ermektedir.

[11] Mâlik b. er-Reyb, *Dîvânu Mâlik b. er-Reyb: Ḥayâtuhu ve şi'ruhu*, 81-82.

Yedinci beyitte, şair suikast girişimine maruz kalmasına karşın korkmadığını anlatmaktadır. Koruyucusu olarak burada yine Allah'ı zikretmesi, hem kendisine suikast düzenlemek isteyenlerin işinin batıl oluşunu hem de kendisinin haklılığını vurgulamayı hedeflemektedir. Geri yattığında korkmadığını anlatması ise, cesaretinin azametini göstermektedir. Çünkü hâlihazırda bir suikast girişimi yaşanmıştır ve etkisiz hale getirilen suikastçının arkadaşlarının gece karanlığında saklanıyor olması ihtimal dâhilindedir. Oysa şair hiç korkmadan dinlenmesine kaldığı yerden devam etmekte beis görmemektedir.

Sekizinci beyte gelindiğinde, şair anlatmak istediği hadiseyi hâlihazırda anlatmış olmasına karşın, şiirini sonlandırmayarak bu kez olayı daha mübalağalı şekilde anlatmaya girişmektedir. Örneğin; suikast girişiminde bulunan adam ile avına saldıran bir aslan arasında benzeşim kurmakta ve böylelikle zaferini yüceltmektedir. Dokuzuncu beyte geçildiğinde, terk edilen bir diyar ve onu terk edenler konu edilmektedir. Esasen bu anlatım, daha ziyade politematik kasidelerin girizgâhını teşkil eden *nesîb* bölümlerinde kullanılan bir motiftir. Ancak şair kasideyi uzatmak için böyle bir yol tercih etmişe benzemektedir. Onuncu ve on birinci beyitlerde anjanbman kullanılmaktadır. Burada onuncu beyit tamamen şiirin uzatılması için konulmuş anlamsız bir eklentiyken, on birinci beyitte şairin sevgilisinin komşularına Mâlik'in zayıfladığını anlattığı bir sahne kurgulanmaktadır. On ikinci beyti ise, söz konusu sevgiliye verilen bir yanıt olarak okumak mümkündür. Şair burada tecrübeli bir savaşçının kendisine meydan okuması halinde, vereceği karşılığın onu derinden sarsacağını, son derece tumturaklı bir dille anlatmaktadır. Son dize olan on üçüncü beyitte ise, şair öldürdüğü suikastçıya seslenmekte, kendisinin usta bir savaşçı olduğunu ve kendisiyle cenge girişenlerin helak olacağını anlatmaktadır.

2. MÂLİK B. ER-REYB'İN ATLATTIĞI SUİKAST GİRİŞİMİ HAKKINDAKİ İKİNCİ KASİDESİ

Mâlik b. er-Reyb söz konusu suikast girişiminin ardından olaya ilişkin ikinci bir kaside daha nazmetmiştir. Şairin söz konusu şiiri şu şekildedir:

"1. يَـــا غَاسِـــلاً تَحْـــتَ الظّـــلاَمِ مَطِيَّـــةً مُتَخـــايِلاً لا بَـــلْ وَغَيْـــرَ مُخايِـــلِ
2. إنّـــي أَنِخْـــتُ لِشَـــائِكٍ أنيابَـــهُ مُسْـــتَأْنِسٍ بِـــدُجَى الظّـــلامِ مُنـــازِلِ
3. لا يَسْـــتَرِيعُ عَظِيمَـــةً يُرْمَـــى بِهـــا حَصّـــاءَ تحسِـــرُ عَـــنْ عِظـــامِ الكاهِـــلِ
4. حَرِبـــاً تنصّـــبهُ بِبِنْـــتِ هَـــواجِرٍ عَـــارِي الأَشَـــاجِعِ كَالحُســـامِ النَّاصِـــلِ
5. لَـــمْ يَـــدرِ مـــا غُـــرف القُصـــورِ وَفَيْؤُهـــا طـــاوٍ بِنَخـــلِ سَـــوادِها المُتَمايـــلِ
6. يَقِـــظَ الفُـــؤادِ إذا القُلـــوبُ تَآنَسَـــتْ جَزِعـــاً وَنُبِّـــهَ كُـــلُّ أَرْوَعِ باسِـــلِ
7. حَيْـــثُ الـــدُجَى متَطَلِّعـــاً لِغفولِـــهِ كَالـــذِّئبِ فـــي غَلَـــسِ الظَـــلاَمِ الخاتِـــلِ
8. فَوَجَدْتَـــهُ نَبْـــتَ الجَنـــانِ مُشَـــيَّعاً رُكّـــابَ مَنْسِـــجِ كُـــلِّ أَمـــرٍ هائِـــلِ
9. فَقَـــراكَ أَبـــيَض كَالحقيقَـــةِ صـــارِماً ذا رَوْنَـــقٍ يَغْشَـــى الضَّـــرِيبَةَ فاصِـــلِ
10. فَرَكِبْـــتَ رَدْعَـــكَ بَـــينَ ثُنْيـــا فـــائِرٍ يَعْلُـــو بِـــهِ أَثَـــرُ الـــدِماءِ وَشـــائِلِ"

"1. *Ey karanlığın altında bineğini kırbaçlayan, kibirlenen kişi! Sen (bana) rakip olamazsın!*

2. *Ben, meydan okuyan, zifiri karanlığın (vahşetine) alışkın, dişlerini kenetlemiş bir aslanın üzerinde diz çökmüşüm.*

3. *(O, insanı) omuz kemiklerinin arkasından vuran ve korku duyulan meşum felaketlerden korkmaz.*

4. *(Bu) öfkeli savaşçı, öğlenin en sıcak vaktinde, (elinin güçlü) parmak uçları kılıcın metal tarafı gibi (görünüyorken), yola koyulur.*
5. *Sarayların odalarını ve gölgelerini bilmez. (Sadece) eğilmiş hurma ağaçlarının altında, hurmalıkta (oturur).*
6. *Şecaat ehli, cesur kimseler (dikkatli olmaları hususunda) tembihlenirken; (mezkûr aslanı yenen kişi), kalpler birbirine alıştığında (ve insanlar birbirine güvenmeye başladığında dahi gardını indirmez ve gelebilecek tüm tehlikeler karşısında) pürdikkat (bekler).*
7. *(Bu aslan), gecenin son demlerine doğru hile peşine düşmüş kurt gibi, onun gafletini kollayarak ayaklandığında…*
8. *…(Mâlik'in) cesaretlendirildiğini, sebat ettiğini ve tüm korkunç durumlar karşısında hazır olduğunu görürsün.*
9. *Sonra seni hakikate benzeyen, üzerinde yansımalar olan, darbeleri (adamı) biçen akça kılıcım karşılar.*
10. *(Ey beni öldürmeye kalkan kişi)! Yüzükoyun yere çalındın. Muzaffer kişinin (kılıcının) kıvrımı, kan izleri (üzerinde) olduğu halde, yükseldi*[12]*."*

Mâlik b. er-Reyb yukarıda aktarılan kasidesine suikastçısına hitap ederek giriş yapmakta ve onun kendisine rakip olamayacağını beyan etmektedir. İkinci beyitte, suikastçısını zifiri karanlığın barındırdığı vahşet dolu hadiselere alışkın bir aslana benzetmektedir. Şairin hasmını bu şekilde yüceltiyor görünmesi, şaşırılmaması gereken bir durumdur. Nitekim kadim Arap şairleri kendi başarılarını yüceltmek için, sık sık hasımlarının savaşçılığını da yüceltmektedir. Zira savaştan anlamayan başarısız bir kişinin yenilmesinde övülmeye değer herhangi bir durum bulunmamaktadır. Bu beyitte son olarak mezkûr aslanı alt etmek için tepesine çöktüğünü anlatmaktadır.

Üçüncü beyte gelindiğinde, altıncı beyte kadar süren bir anlam kargaşasıyla karşılaşılmaktadır. Nitekim söz konusu dizelerde anlatının öznesinin kim olduğunu belirlemek zorlaşmaktadır. Örneğin; üçüncü dizede diğer insanlara zor gelen felaketlerden korkmayan birisi konu edilmektedir. İkinci dizede en sonra suikastçıdan bahsedildiği ve üçüncü dizede üçüncü tekil şahıs kullanıldığı göz önünde bulundurulduğunda, bu korkusuz kişinin suikastçı olduğunun düşünülmesi mümkündür. Ne var ki altıncı beyitte şairin kendisinden yine üçüncü tekil şahıs olarak bahsettiğinin görülmesi, kendisinden bahsetmeye başladığı yerin üçüncü dize olduğu düşüncesini de akla getirmektedir. Mamafih Mâlik b. er-Reyb'in bu özne karmaşasını fark etmeksizin yanlışlıkla yaptığını düşünmek doğru olmayacaktır. Nitekim onun gayesi, muhtemelen hem kendisini hem de düşmanını yüceltmektedir. Böylelikle dinleyici onun her kimden bahsettiğini düşünürse düşünsün, yüceltilen kişi aslında şairin kendisi olacaktır. Dördüncü beyitte, kimliği müphem bırakılan savaşçının, öğlenin en sıcak vaktinde yol aldığı anlatılarak dayanıklılığına vurgu yapılmaktadır. Bu ifade, kadim şiirlerde kuvvetin vurgulanması için sıkça kullanılmaktadır. Yine aynı beyitte mevzu bahis savaşçının bilek gücüne de vurgu yapılmaktadır. Beşinci beyitte, bahsi geçen savaşçının ne sarayları ne de sarayların rahatlığını bildiği ve yalnızca yollarda karşısına çıkan hurmalıklarda istirahat imkânı bulabildiği anlatılmaktadır. Bu anlatımın sebebi, mezkûr kişinin zor şartlara alışkın, gerçek bir erkek olduğunun beyan edilmesi arzusudur. Altıncı beyitte, özne yine üçüncü tekil şahıs olarak karşımıza

[12] Mâlik b. er-Reyb, *Dîvânu Mâlik b. er-Reyb: Ḥayâtuhu ve şi'ruhu*, 83-84.

çıkmaktadır. Ancak burada öznenin gelebilecek tehlikeler karşısında sürekli tetikte beklediği anlatıldığından, Mâlik'in kendisinden bahsettiği şüphe götürmez bir gerçektir.

Yedinci ve sekizinci beyitlerde anjanbman bulunmaktadır. Şair yedinci beyitte dinleyicilerin kafasını yeniden karıştırmak için, özneyi açıkça zikretmeden, suikastçısının kendisine avının peşine düşmüş bir kurt gibi saldırmasını gündeme getirmektedir. Sekizinci beyte geçtiğinde ise, belirsiz bir muhataba (büyük ihtimalle de suikastçıya) hitaben, kendisinin cesaretli, sebatlı ve korkunç durumlar karşısında hazırlıklı olduğunu anlatmaktadır. Dokuzuncu beyitte, bu kez hitap edilen kişinin suikastçı olduğu açıkça anlaşılmakta ve şair tumturaklı bir dille kendisine saldıran kişinin, kılıcının mukavemetiyle karşılaşacağını anlatmaktadır. Son beyit olan onuncu dizede, yine suikastçısına hitaben, onun yere çalındığını ve üzerinde kılıcının kanlı şekilde yükseldiğini söylemektedir. Mâlik ulaştığı bu zirve noktasında, isabetli bir kararla kasidesini sonlandırmaktadır.

SONUÇ

Mâlik b. er-Reyb, Emevî döneminde yaşamış ve ürün vermiş Arap şairlerden biridir. Dönemi içerisinde ünlü birisi olmasına karşın, günümüzde dönemin diğer şairleri kadar meşhur olamadığı yahut diğer bir deyişle şöhretini koruyamadığı gözlemlenmektedir. Muhtemelen bu durumun temel nedeni, onun divanının kaybolmuş olması ve dolayısıyla günümüze ulaşan şiirlerinin sınırlılığıdır. Bilindiği üzere Mâlik, *ṣa'âlik* yani *eşkıya şairler* arasında yer almaktadır. Dolayısıyla hayatı boyunca pek çok tehlikeyle karşılaşmıştır. Bu çalışmanın konusu da bu potansiyel tehlikelerden birisiyle alakalıdır. Nitekim çalışmada, Mâlik'in çölde gecelediği sırada bir suikast girişimini başarıyla atlatmasını konu alan iki kasidesi tetkik edilmektedir.

Mâlik b. er-Reyb, on üç beyitten teşekkül eden ilk kasidesinde, bir gece yürüyüşünün ardından konaklamak için bir yerde kamp kurduğu sırada, o yörede yol kesen siyahi bir adamın kendisine düzenlediği suikast girişimini ve bu saldırıyı nasıl atlattığını konu edinmektedir. Mâlik'in anlattığına göre, o gece Allah şairi gözetmiş ve kendisi de hiçbir insana itimat etmeyerek kendi güvenliğini kendi eline aldığı için hayatta kalmıştır. Şair geceleri uyurken dahi dikkati elden bırakmamakta, daima kılıcıyla birlikte pürdikkat istirahat etmektedir. Zifiri karanlık çöktüğünde birisi şairin gaflet anını fırsat bilerek saldırı düzenlemiş, ancak şair teyakkuz halinde olması ve çevikliği sayesinde kendisine saldıran suikastçıyı etkisiz hale getirmeyi başarmıştır. Mâlik kasidesinde bu başarısıyla iftihar etmekte, böylesi korkunç bir saldırının ardından dahi hiç bir şey olmamışçasına istirahatine nasıl kaygısızca devam ettiğini anlatmaktadır. Mâlik söz konusu şiirinde saldırganı da yüceltmekte, bu surette güçlü bir rakibi alt etmesi hasebiyle kendisini de yüceltmiş olmayı arzulamaktadır. Manzumede politematik kasidelerdeki *nesîb* motiflerini andıran kısa bir ifadeye de yer veren şair, bu sayede kasidesini uzatmayı hedeflemektedir. Bu minvaldeki birkaç sanatsal ifadeden sonra, şair suikastçısına hitap ederek kendisinin ne kadar güçlü bir savaşçı olduğunu anlatmakta ve şiirini sonlandırmaktadır.

Mâlik'in on beyitten müteşekkil olan ikinci kasidesi ise yine aynı konuya ilişkindir. Mamafih bu ikinci kasideyi anlamlandırmak, içerisindeki ipham dolayısıyla daha güçtür. Şair hem kendisinden hem de suikastçısından üçüncü tekil şahıs kullanımıyla bahsetmek suretiyle dinleyicilerin kafasını karıştırmak istemiştir. Onun bu tercihi, bir hatadan yahut şiirsel zaaftan

ziyade, şairin hem kendisini hem de rakibini yüceltmek istemesine yorulmalıdır. Bu surette hem dinleyicilerin ilgisini canlı tutmuş hem de her iki tarafı da bir bakıma yüceltmiştir. Mâlik bu kasidesine suikastçısına hitap ederek giriş yapmakta ve onun kendisine rakip olmayacağını beyan etmektedir. Rakibini aslana benzetmesi ise, düşmanını yüceltmek suretiyle kendisini de yücelteceği düşüncesinden mülhemdir. Üçüncü beyitten altıncı beyte kadar müphem kahramanını, çetinliğini ve erkekliğini konu edinerek onurlandırmaktadır. Altıncı beyitte kendisinden bahsederek tehlikeler karşısında nasıl tetikte beklediğini anlatmaktadır. Daha sonra suikast girişimi karşısında nasıl cesurca davrandığını ve tehlikeler karşısında hazır bulunuşunu konu edinmektedir. Şairin teyakkuz halinde bulunmasını sürekli gündeme getirmesinin bir nedeni de muhtemelen gelecekte buna benzer şekilde suikast düzelmeyi arzulayacak potansiyel rakiplerine gözdağı vermektir. Mâlik kasidesini suikastçıyı nasıl öldürdüğünü anlatarak sonlandırmaktadır. Netice itibarıyla her iki kaside de hem durum betimlemesi yapmakta hem de şairin kendisiyle övünmesine imkân tanımaktadır.

KAYNAKÇA

el-Baġdâdî, Abdulkadir b. Ömer. *Ḫizânetu'l-edeb ve lubbu lubâbi lisâni'l-'Arab*. thk. Abdusselam Muhammed Hârûn. 13 Cilt. Kâhire: Mektebetu'l-Ḫâncî, 4. Basım, 1418/1997.

İbn Ḳuteybe. *eş-Şi'r ve'ş-şu'arâ'*. thk. Ahmed Muhammed Şâkir. 2 Cilt. Kâhire: Dâru'l-Me'ârif, Tarihsiz.

el-İṣfehânî, Ebû'l-Ferec Alî. *Kitâbu'l-eġânî*. thk. İhsân Abbâs - İbrahim es-Se'âfîn. 25 Cilt. Beyrut: Dâr Ṣâdir, 3. Basım, 1429/2008.

Mâlik b. er-Reyb. *Dîvânu Mâlik b. er-Reyb: Ḥayâtuhu ve şi'ruhu*. thk. Nuri Ḥammûdî el-Ḳaysî. Basım yeri yok: Mecelletu Ma'hedi'l-Maḫṭûṭâti'l-'Arabiyye, Tarihsiz.

el-Merzubânî, Ebû 'Ubeydillah Muhammed b. 'İmrân b. Musa. *Mu'cemu'ş-şu'arâ'*. thk. Faruk İslîm. Beyrut: Dâru Ṣâdir, 1425/2005.

Sezgin, Fuat. *Geschichte des arabischen Schrifttums.* 17 Cilt. Leiden: E. J. Brill, 1975.

Toprak, M. Faruk. *Sıradışı Bir Emevî Valisi Haccâc.* Ankara: Grafiker Yayınları, 2021.

ez-Ziriklî, Hayreddîn. *el-A'lâm*. 8 Cilt. Beyrut: Dâru'l-'İlm li'l-Melâyîn, 15. Basım, 2002.

DİJİTAL MEDYA REKLAMLARININ TÜKETİCİ DAVRANIŞLARI ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

DIGITAL MEDIA ADVERTISEMENTS EFFECT ON CONSUMER BEHAVIOR

Doç. Dr. Birol AKGÜL
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, İletişim Fakültesi
Orcid: 0000-0002-0701-0928

Özet

Dijital medya yayıncılığının başlaması ve yaygınlaşması reklamcılık sektörünü de etkilemiş, medya sektöründe yaşanan değişim ve dönüşümün reklamcılık sektöründe de yaşandığı gözlenmiştir. Ayrıca farklı sektörlerde faaliyet gösteren işletmelerin büyük bir kısmının geleneksel medyada yayınlattırdıkları reklamların belli bir kısmını dijital medyaya yönlendirdikleri görülmektedir. Geleneksel medyada yayınlanan reklamların nitelik, nicelik ve kullanılan teknikler açısından dijital medyada yayınlanan reklamlara göre belli farklılıklar gösterdiği tespit edilmektedir. Çevrimiçi Davranışsal Reklamcılık adı altında yeni bir alan ortaya çıkmıştır. Çevrimiçi Davranışsal Reklamcılıkta internet üzerinden kişisel veriler toplanarak tüketiciye özel profiller oluşturulabilmekte ve e-posta, viral, banner gibi dijital mecralar etkin şekilde kullanılarak medya kullanıcılarını yönlendirebilen geleneksel reklamcılıktan farklı bir reklamcılık türüdür. Dijital medya mecralarında elektronik ticaret yöntemi ile tüketici konumundaki medya kullanıcılarına geleneksel alışveriş alışkanlıklarının dışında yeni bir ortam sunulmaktadır. Tüketicilerin daha fazla seçenek sunulması ve hızlı alışveriş etme imkanı başta olmak üzere kişiye özel ürüne ulaşabilme gibi nedenler fiziksel ortamda alışveriş yapamaması alternatif olan sanal alışverişin yaygınlaşması üzerinde önemli oranda etken olmuştur. Alışveriş için büyük çaba göstermeden kısa sürede sanal ortamdan istenilen ürüne ulaşılması tüketicinin bu alana yönelmesine katkı sağlamıştır. Bu çalışmada dijital medya mecralarında yayınlanan reklamların tüketici davranışları üzerindeki pozitif ve negatif yönlü uygulamalarının etkileri araştırılmış, literatür taraması ile elde edilen veriler incelenerek analiz edilmiştir. Çalışmanın metodolojisi olarak betimsel araştırma yöntemi kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Dijital Medya, Dijital Reklamcılık, Tüketici Davranışları.

Abstract

The beginning and spread of digital media broadcasting also affected the advertising sector, and it was observed that the change and transformation experienced in the media sector was also experienced in the advertising sector. In addition, it is seen that most of the businesses operating in different sectors direct a certain part of the advertisements they have published in traditional media to digital media. It has been determined that advertisements published in traditional media show certain differences compared to advertisements published in digital media in terms of quality, quantity and techniques used. A new field has emerged under the name of Online Behavioral Advertising. In Online Behavioral Advertising, consumer-specific profiles can be created by collecting personal data over the internet, and it

is a different type of advertising from traditional advertising that can direct media users by using digital channels such as e-mail, viral and banner effectively. With the electronic commerce method in digital media channels, a new environment is offered to media users, who are consumers, apart from their traditional shopping habits. The fact that consumers are unable to shop in the physical environment due to consumers are offered more options and the opportunity to shop quickly, as well as access to personalized products, has been a significant factor in the spread of virtual shopping, which is an alternative. Reaching the desired product from the virtual environment in a short time without making great efforts for shopping has contributed to the consumer's orientation to this area. In this study, the effects of positive and negative applications of advertisements published in digital media channels on consumer behavior were investigated, and the data obtained from the literature review were examined and analyzed. Descriptive research method was used as the methodology of the study.

Keywords: Digital Media, Digital Advertising, Consumer Behavior.

1. GİRİŞ

Günümüz iş dünyasında artan rekabet ortamı ile küreselleşme nedeniyle ürün pazarlama stratejilerinde büyük bir değişim, kaçınılmaz olmuştur. Bu çoklu rekabet, satıcıların verdikleri hizmetleri üstün bir çabayla tanıtmak zorunda kalmalarına neden olmaktadır. 21. yy. 'da teknolojik gelişmelerin hızlanması ve internet ortamının yaygınlaşması, pazarlama iletişiminin yeniden şekillenmesine neden olmuştur (Ergün, Kubat, Çağıl ve Cesur, 2013). Bu nedenle yaratıcı reklam stratejileri de kendini geliştirmek ve küreselleşmeye ayak uydurmak zorunda kalmıştır.

Klasik iletişim araçlarının yıllar boyunca süren iktidarı internetin günümüzde daha büyük imkânlar sağlamasıyla sarsıldı. Teknolojinin gelişmesinin sonucu olarak pazarlama sektörü de geleneksel medyadan uzaklaşarak, yeni mecralarda yer almak zorunda kaldı (Çalıkuşu, 2009). Bu mecralardan biri olan internet, günümüzün en hızlı bilgi aktarımını ve insan etkileşimini sağlayan bir araçtır. Aynı zamanda potansiyel müşteri olan internet kullanıcılarının, metin ve veri madenciliği gibi yöntemlerle kişisel internet kullanma amaçları ayırt edilmektedir (Barutçu ve Öztürk Göl, 2009). Bu ayırt etme işlemi sonucunda internet, kişisel ihtiyaç ve ilgi alanlarımıza yönelik bilgi edinmektedir. İnsanların bu yeni pazarlama yöntemiyle rahatlıkla ihtiyacı olan ürüne yönlendirilmesi mümkün kılınmıştır. İnternetin bu şekilde interaktif oluşu hem işletmeye hem de kullanıcıya rahatlık sağlayarak pazarlama da büyük bir fark yaratmaktadır (Barutçu ve Öztürk Göl, 2009).

Klasik iletişim araçlarında uygulanan reklamlar, başta geleneksel medya da olmak üzere geçmişten günümüze kadar popülaritesini yitirmeden devam eden bir pazarlama yöntemidir. Ticari işletmeler daha düşük maliyetlerle hedef kitleye en hızlı ve en iyi şekilde reklamlarla ulaşmışlardır. Özellikle satın alma davranışlarını çok etkili bir şekilde yönlendirebilen reklamlar günümüzde en iyi pazarlama yöntemidir (Çalıkuşu, 2009). Yaratıcı stratejilerle tüketiciyi kendine çekebilen reklamlar, ürün ile tüketici arasındaki bağı güçlendirerek vazgeçilmez olmasını sağlamaktadır (Altınbaşak ve Karaca, 2009).

İnternetin gelişmesinin ardından insanların sosyal medya mecralarında etkinliğinin artması sonucu, Çevrimiçi Davranışsal Reklamcılık adı altında yeni bir alan ortaya çıkmıştır

(Ensari, 2014). Bu Çevrimiçi Davranışsal Reklamcılık internet üzerinden kişisel hangi yaş aralığında, toplumsal statüsü, ilgilendiği alanlar) verilerini toplayarak tüketiciye özel profiller oluşturabilmektedir. Web sitelerinde kişisel mahremiyetin yok olmasını sağlayan Çevrimiçi Davranışsal Reklamcılık 'ta elde edilen veriler sürekli halde her girdiğimiz alanda karşımıza çıkmaktadır. Bunların yanında çevrimiçi reklamcılık adı altında e-posta, viral, banner reklamlarda satın alma etkinliklerini yönlendirilmesine dayalı farklı bir reklamcılık türüdür (Aydın, 2016). İnternetin özel kullanım alanlarına dönüşerek telefonlarda da etkin kullanılmasıyla birlikte online reklamcılık seviyesi artacaktır (Aydoğan, 2014).

İnternetin hızla kullanıcı potansiyelinin artması ile internet kullanıcılarının bu alanda aktifleşmesi doğal bir refleks olmuştur. Bu artış sonucu bireylerin interneti kullanma amaçları ve bu alandaki beklentileri de değişime uğramıştır. Klasik reklam araçlarına göre daha hızlı olmayı başaran internet reklamcılığının artması sonucu, olumlu ve olumsuz etkiler ortaya çıkmıştır. Bu makalede günümüzün etkili ağlarından olan sosyal medyanın reklam ve pazarlama da nasıl veri kaynağı olduğu incelenecektir. Tüm bu reklam sürecinde kullanıcıların bu çevrimiçi reklamlara verdiği tepkiler ve sonuçları üzerinden durularak yaratıcı reklam stratejilerinin, ürün pazarlama da nasıl kullanıldığı açıklanacaktır.

2. TÜKETİCİ DAVRANIŞLARI VE REKLAMCILIK İLİŞKİSİ

Davranışsal reklamcılık, radyo, televizyon ve basılı medya da internetten önce de kullanılan bir kavram olarak pazarlamada çok yeni değildir. Kitle iletişim araçlarında demografik, içerik özellikleri ve günün önemli saatlerine göre ayarlanan hedefler pazarlamada davranışsal reklam adıyla geçmişten günümüze kadar kullanılmaya devam etmektedir. 1997 öncesinde İnternet'in ortaya çıkmasının ilk zamanlarında hedefleme yöntemleri bu alanda da sık sık tartışılmaya başlanmıştır (Altınbaşak ve Karaca, 2009). İnternet reklamcılığı özellikle 90'lı yıllarda internet ağının gelişmesi ve ulaşılabilir hale gelmesiyle başlamıştır. İnternetin evlere girmesi ile artan kullanıcı sayısı internet reklamcılığında patlamaya neden olmuştur (Aktaş, 2010). 1990'lı yıllarda Joe Wilson'ın Reklam Hedefleme Ağını bulmasıyla hedefleme tekniklerinde değişiklikler meydana gelmiştir (Aydoğan, 2014). 90'lı yıllarda reklam hedefleri için toplanan verilerin ne şekilde kullanılacağı bilinmemekteydi. Reklamlar internet sayfalarının belirli alanlarında, boyut değişikliğiyle gün içerisinde farklı saatlerde yayınlanmaktaydı. Fakat server'ların yavaş olması nedeniyle istediği ilgiyi çekemeyen davranışsal reklamcılık 2000'lere doğru tekrar adını duyurmuştur (Ensari, 2014).

Günümüzde teknolojik gelişmelerin yaşanması ve internet ağının yaygınlaşması birçok sektörde yeni ticari alanlar ortaya çıkarmıştır. Dijital medya mecralarında elektronik ticaret yöntemi ile tüketici konumundaki medya kullanıcılarına geleneksel alışveriş alışkanlıklarının dışında yeni bir ortam sunulmaktadır. İnternetin bu denli yaygın kullanımı, bilgisayarların tam olarak hayatımızda merkezileşmesi ile alışveriş alışkanlıklarımızı da değiştirmeyi başarmıştır (Çalıkuşu, 2009). İnternetin getirdiği kolaylıklar sayesinde insanların bu alana yönelmesi ile birçok firma da bu ağdan satışlarını yapmaya başlamıştır. Tüketicinin zaman darlığı vb. faktörler nedeniyle fiziksel ortamda alışveriş yapamaması alternatif olan sanal alışverişin yaygınlaşması üzerinde büyük bir etken olmuştur. Alışveriş için büyük çaba

göstermeden kısa sürede sanal ortamdan istenilen ürüne ulaşılması tüketicinin bu alana yönelmesine katkı sağlamıştır (Cömert, 2016).

"Açılan çok sayıda sanal mağaza bu konuda tüketicilere giderek artan sayıda seçenekler sunmaktadır. Tüketicilerin web siteleri üzerinden her türlü mal veya hizmete erişmesi, mal ya da hizmet hakkında bilgi ve fiyat alması, rakip firmalarla kıyaslama yapabilmesi, elektronik ödeme, elektronik bankacılık ve sigortacılık, danışmanlık işlemleri, vb. yapabilmesidir. Elektronik alışveriş yapan tüketiciler Internet'te detaylı ürün bilgileri ve çok fazla çeşit seçeneği bulmanın rahatlığını yaşamaktadırlar." (Ensari, 2014).

Türkiye İstatistik kurumunda Ağustos 2013'te yayınlanana Hane halkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması'na göre 16-74 yaş grubu bilgisayar ve internet kullanım miktarları %50'ye yakın görülmektedir. Yine aynı araştırma raporuna baktığımız da bireylerin %39,5'inin interneti düzenli olarak kullandığı belirtilmiştir. Aynı araştırmaya göre İnternette etkin olan insanların İnternet üzerinde yaptıkları hizmet siparişi verme ya da satın alma oranı %24,1'dir. Bahsedilen araştırma raporunun grafiksel sunumu aşağıda gösterilmektedir (TÜİK, 2013).

Araştırma raporunda da görüldüğü gibi bilişim ve iletişim teknolojilerinin gelişmesi paralel olarak tüketici davranışlarını da değiştirmekte olup, pazarlama ekseninin de yön değiştirmesini sağlamıştır (TÜİK, 2013). İnsanların rahatlıkla her anlarında ulaşabildikleri internet, onlara tüketici olarak kolaylıklar sağlamıştır. Bunun sonucundan sanal pazar ortamında rahatlıkla alışveriş yapan yeni bir tüketici kitlesinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Yeni araçların gelişmesinin sonucu tüketici ile üretici arasındaki zaman ve yer kavramlarının ortadan kalkması satın alma sürecini etkileyen en önemli faktörlerden biridir. Ayrıca tüketicinin üretici ile doğrudan iletişime geçerek, mal ve hizmet hakkında geniş bir bilgi enformasyonu sağlayabilmesi, tüketiciyi bu hizmete yönlendirmektedir.

3. DİJİTAL REKLAMCILIK

Markaların kendilerini tanıtmak, marka imajı ve satın alma özelliklerinin gelişmesini sağlayan reklamlar günümüzde yoğunluklu internet reklamcılığı üzerinde devam etmektedir. İnternet ortamında, yani Web sayfalarında, çevrimiçi uygulamalarda, sosyal ağlarda kullanıcıya sunulan reklam türüne internet reklamcılığı denmektedir. "İnternet reklamcılığında yaygın olarak kullanılan türler arasında; banner, düğme, pop-ups(fırlayan kutular, Web site reklamları vb. yer almaktadır." (Aktaş, 2010).

İnternet reklamcılığı diğer bir deyişle online reklamcılık, geleneksel medyadan (radyo-tv-gazete vb.) daha hızlı ve daha az maliyetle gerçekleştirilebilir. Geleneksel medyada gerçekleşen bir reklamın, oluşum süreci ve yayın aşaması günler sürerken, İnternet üzerinden yapılan reklamcılık yaratım aşamasından sonra hızla İnternette yayınlanır.

Google Adwords gibi reklam programları ile ürün veya hizmet reklamı birkaç dakikada hazırlanmaktadır. Ayrıca gazete vb. reklam çalışmalarında bin kişi başına düşen harcama ölçülerek reklam hazırlanırken, internetin milyonlarca kullanıcıya ulaşım sağlaması ile bu alan çok daha küçük bütçelerle reklam yapılmasını sağlamaktadır (Cömert, 2016). İnternet üzerinden yapılan reklamlar yine internet üzerinden ölçülebilir olması sayesinde reklam ile ilgili geri bildirim en hızlı şekilde olmaktadır.

Yer bazında gösterim özelliği olan internet reklamlarının, belirli bir coğrafi alana özel reklamcılık yapabilmesi de etkili olmasını sağlamaktadır. Özellikle belli alana yönelik yapılan reklamcılıkta, belirleyici faktör bilgilerini internet sağlayıcılarından edinerek, belli gruba özel kampanya ile satış stratejileri geliştirilebilmektedir. İnternet reklamcılığına baktığımız da en önemli özellik olarak interaktif olması göze çarpmaktadır. İnternetin kullanıcı ile sürekli etkileşim halinde olması, hem kullanıcının ürün hakkında tam bilgiye ulaşmasını hem de reklam verenin kullanıcı hakkında bilgi sahibi olarak hedef kitlesini belirlemesini sağlamaktadır. Bu etkileşim ile kullanıcılar geleneksel medya da yapamadığı, ürün bilgi toplama süreci ve değerlendirmesi ve nihayetinde satın alma işlemlerini ürüne tıklayarak yapabilmektedir. İnternet ortamının sağladığı bu interaktiflik, üretici ile tüketici arasındaki ilişkileri etkin bir şekilde yürütmesini sağlamaktadır (IAB, 2017).

İnteraktifliğin yanında internet reklamcılığının ölçülebilir olması geleneksel medyadan ayrılan en temel özelliktir. İnternette bulunan reklam mecraları çoğu zaman internet trafiğinin raporlarını tutarak, reklam verenin geribildirimi hızlı bir şekilde elde etmesini sağlar. İnternet ortamında ölçümler siteye gelen ziyaretçi sayısı ve bannerın tıklanması ile ölçülebilmektedir (İplikçi, 2015). Bu tarz kolaylıkları dolayısıyla geleneksel medyadan ayrılması ve günümüzde pek çok şirketin internet reklamcılığına kayması olası hale gelmiştir. Reklam bütçesinin doğru yerde ve doğru zamanda kullanılabilmesi, pazarlama sektöründe önemli bir detaydır. Her ticari kurum ve kuruluş reklam mecralarında en etkin olan bölüme yatırım kaynağı ayırmaktadır. Geleneksel medyanın etkinliğini ölçmek uzun vadede mümkün olduğu için bu tarz ticari kurumlar internet mecralarını sıklıkla banner sistemi ile kullanmaya başlamışlardır (Kutlu Karabıyık ve Armağan, 2017).

İnternet reklamcılığının genel özelliklerine baktığımız da hızı ve anında geri bildirim yapabilmesi, müşteri ile sürekli etkileşim halinde olması ve ölçülebilirliğinin yüksek olması sonucunda birçok sektör bu alanda reklam vermeye yönelmiştir (TÜİK, 2017). Tüm bu olumlu yönlerinin yanında internet reklamcılığının zayıf yönleri de bulunmaktadır. Özellikle bu kadar etkili olan internet reklamcılığının, etik kurallar üzerinden sorgulanması onun güvenirliliğine ilişkin tartışmalara neden olmuştur. Özellikle kişiye özel reklam stratejilerinin yürütülmesi bireyler tarafından mahremiyetin ihlal edildiği endişelerini ortaya çıkartmıştır (Kutlu Karabıyık ve Armağan, 2017).

Reklamcılıkta tüketiciye bir ürün ya da hizmeti satın almaya teşvik etmek her zaman zor olmuştur. Bu satın alma işlemini gerçekleştirmek için de yaratıcı reklamlarla tüketiciyi etkilemek gereklidir (Pektaş, 2006). Reklamlarda yaratıcı strateji üç bölüme ayrılır. İlk olarak ürünün, diğerlerinden farkları ve üstün özellikleri vurgulanarak satış vaadi ile satın alma eylemini gerçekleştirmek gereklidir. Rakip üründe bulunmayan bir özellik ön plana çıkarılarak ilk yaratıcı strateji olan satış vaadi gerçekleşir. İkinci bir yöntem ise marka imajı yaratmaktır. Bu strateji de tüketiciye bir ürün veya hizmetin yalnızca sayısal yararları değil duygusal yararları da aktarılmaya çalışılır. Özellikle günümüzde, konumlandırma en çok kullanılan yaratıcı reklam stratejilerinden biridir. Üretici, tüketici zihninde oluşan boşluklardan faydalanarak ürünü o boşluğa konumlandırmaya çalışır (Kutlu Karabıyık ve Armağan, 2017).

Mesaj içeriklerinin yaratıcı olmasının yanında görsel yaratıcılık da reklamda önemli bir kavramdır. Son dönemler de oluşan internet reklamcılığında yaratıcılık kavramı çok önemli

bir noktadadır. Bireylerin internette gezinirken karşılarına çıkan sıkıcı reklamlar karşısında kapatma seçeneğinin olması, reklamın yaratıcı olmasını gerektirmektedir (Özdemir, Özdemir, . İnternetin günlük bir rutin haline gelmesi ve bu alanda sınırsız çalışmalar sonucu reklamlarda da sınırsız bir yaratıcılık alanı oluşmuştur (Özdemir, Özdemir, Polat ve Aksoy, 2014).

Bilişim sistemleriyle birlikte dijital ortamda tüm verilerin saklanması sonucu veri tabanları oluşmuştur. Bilginin sürekli artışı, saklanan veri miktarında da paralel artış sağlamaktadır. Tüm bu elde edilen verilerin analiz edilerek doğru ve kullanışlı bilgiyi ortaya çıkarma işlemine veri madenciliği adı verilmektedir. Özellikle son yıllarda gelişen sistemlerle, veri saklama kapasitesi hem artmış hem de ucuzlamaya başlamıştır. Günümüz de de oldukça artan elektronik ticaret ile birlikte veri madenciliği kullanımı artmaya başlamıştır (IAB, 2017).

Rekabet içinde olan firmalar çevrimiçi reklamcılığın artmasıyla bu alana yönelim artmıştır. Bu çoklu rekabet ortamında ticari kuruluşlarda, müşteri potansiyeli hakkında bilgi sahibi olmak zorunda kalmışlardır (Kutlu Karabıyık ve Armağan, 2017). Müşterinin ürün hakkında anında bilgi edinebilmesi, ayrıca seçeneklerinin fazla olması bu rekabet ortamının kızışmasına neden olmuştur. Bu rekabet ortamında avantaj sağlayabilmek için ticari kurumların müşteri hakkında bilgiye ulaşma istediği artmıştır. Müşteri ile uzun dönem ilişki kurmak isteyen firmalar, müşterinin gelecekte ne tür bir davranış sergileyeceğinin bilgisine ulaşarak hizmet vermeye başlamışlardır (TÜİK, 2017). Bu ilişkinin kurulabilmesi enformasyon akışının yaratıcı pazarlama stratejileriyle bütünleşmesi ile sağlanabilmektedir. Sahip olunan bilgi sonucu müşterinin kişisel gereksinimlerini daha kolay anlama fırsatı sağlamaktadır.

Çevrimiçi tüketici davranışlarını değiştirmedeki en büyük etken Web Madenciliğidir (Ergün, Kubat, Çağıl, Cesur, 2013). İnternet üzerindeki Web sitelerinde verilerin gün geçtikçe artmasıyla bu alandan yararlanılmaya başlanmıştır. İnternetten bilgi elde edilmek üzere tasarlanmış sistemler ve çevrimiçi veri tabanları, kullanıcıları analiz ederek ilgi alanına yönelik reklam kişiselleştirmesi yapabilmektedir. Özellikle bireylerin eğlence amacıyla kullandığı sosyal ağlarda tüm verilerine erişim imkânı sağlaması da bu reklam davranışının doğru çıkarımlar yapmasına olanak sağlamaktadır. Ayrıca bu yöntemlerle yapılan veri madenciliğinin yanında bir de sepet analizi yer almaktadır. Kullanıcıların sepete eklediği ürünlerin ilişkisini bularak, sepete uygun ürün reklamı yapılması sağlanmaktadır.

4. DİJİTAL REKLAMLARIN TÜKETİCİ DAVRANIŞLARI ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Tüketicilerin reklamlara yönelik algısı inançlara, davranışlara göre değişebilmektedir. Bu değişkenler reklamın marka ikna sürecini oldukça etkilemektedir. Özellikle bilgisayarların internet teknolojisini kullanmasıyla hayatımıza giren internet, reklamları ve internet üzerinden alışverişi dinamikleştirmeyi başarmıştır. Bu değişen çevrimiçi alışveriş ortamıyla, tüketicide de paralel olarak değişimler yaşanmıştır (Uçar, 2013).

Klasik reklam mecraları günümüz de hala önemini korumakla birlikte, yeni medya kanallarında karşımıza çıkan sosyal medya ve çevrimiçi reklamcılık da pazarlama alanında

yeni bir strateji oluşturmuştur. Tüm bu klasik reklam mecraları ve yeni medya kanalları bütüncül bir pazarlama iletişimi ortaya çıkarmıştır (TÜİK, 2017). Kişiselleştirilmiş reklam ağı, kişilere birebir ulaşılmasını sağlayarak, tüketici-ürün arasında oluşan bağı güçlendirmektedir (Uçar, 2013). Bu bağlamda çevrimiçi reklamcılık, tüketiciye ulaşmada önemli bir araç haline gelmiştir. Bu şekilde hedef odaklı reklam yapılarak, daha kısa yoldan tüketiciye ulaşılabilirlik sağlanmıştır.

Dijital ortama olan ilgilinin artması sonucu dijital reklam alanında da paralel bir artış gözlenmektedir. İnteraktif Reklamcılık Derneği'nin 2017 yılında yaptığı araştırma da bir yıl da dijital reklamdaki %15,5'lik artışın da, internet alışverişinin ne kadar etkin bir şekilde gerçekleştiğini ortaya koymaktadır (IAB, 2018). Ayrıca tüketicinin internet bazlı yaptığı alışverişler de reklamın etkin bir rol oynadığını göstermektedir. İnteraktif reklamcılıkla birlikte ekonomik olarak büyük bir ilerleme sağlanmakla birlikte internet alışverişi de ileri düzeye taşınmıştır (IAB, 2018). Fakat bu artışla birlikte bu alana olan negatif duygular, mahremiyet ve güven sorunu gibi nedenlerle devam etmektedir. Reklam verenin, potansiyel müşterilerine ulaşırken kullandığı bazı uygulamalar araya giren kötü yazılımlar nedeniyle o reklama bakış açısını değiştirebilmektedir. Dijital reklamcılık gibi hızla büyüyen popüler bir sektörün, bu tarz tehditlerle karşı karşıya gelmesi olası bir durumdur (İplikçi, 2015). Tüketicilerin rahatlıkla internetten alışveriş yapabilmeleri için güvenliklerinin, mahremiyetinin tam olarak güvence altına alınması gerekmektedir.

Dijitalin gelişmesi ile birlikte tüketicinin karşısına çıkan çevrimiçi reklamcılık, reklamda sahtecilik, zararlı yazılımlar ile reklamın virüslü içerikleri internet alışverişinde olumsuz etkilere yol açmıştır (KB, 2017). İnternet üzerinden alışverişin artması için yapılan mevcut reklamlar ve satış sonrasında çıkan aksilikler nedeniyle tüketici ürün alımını yaparken endişe duymaktadır.

TUSIAD'ın 2017'de yaptığı araştırma raporunda mevcut internet alışverişini, ikinci sırada yer alan güvenlik sorunu tüketicinin bu sektöre olan olumsuz bakış açısını en iyi şekilde yansıtmaktadır (TÜSİAD, 2017). Tüketici internet aracılığı ile zararlı reklam yazılımlarıyla kişisel verilerinin çalınacağı ya da kötü amaçlarla kullanılacağı endişesi online alışverişi olumsuz etkilemektedir (Kutlu Karabıyık ve Armağan, 2017). Ayrıca çevrimiçi davranışsal reklamcılık, doğal reklam gibi alanlar da insanların o ürüne sürekli olarak maruz kalması ya da başka bir amaç için girdiği internete mecburi olarak reklamları izleyerek ulaşması da bu reklamcılık türlerini ve getirdiği çevrimiçi alışveriş olgusunu olumsuz etkilemeyi başarmıştır. Örneğin bir kişinin haber okumak için girdiği bir sitede, habere ulaşma da reklam yüzünden sıkıntı yaşaması o reklama karşı ters bir tepkiye neden olabilmektedir (Kutlu Karabıyık ve Armağan, 2017).

Özellikle reklamlara verilen olumsuz tepkilerle ortaya çıkan 'Ad Blocking' gibi programlar ile tüketici rahatsız olduğu tüm reklam kanallarını engelleyebilmektedir. IAB'nin 2016'da yaptığı bir araştırma sonucu, Ad Blocking'in ortaya çıkmasındaki ilk sebep, ürün artışının neden olduğu finansman gereksiniminin kontrolsüz ve çok sayıda reklam verilmesine neden olmasıdır (IAB, 2017). Daha sonra gelen nedenlere baktığımız da ise hem çevrimiçi davranışsal reklamcılığın veri toplamasının özel alana saygısızlık olduğu düşüncesi hem de reklamların amaca giderken bilgi edinilmesini kesintiye uğratmasıdır. Reklamların yoğunlaşması sonucu sayfada oluşan kargaşa sonucu zararlı yazılımların da bu kargaşa

içerisinde, kullanıcının iyi niyetini kötüye kullanması sonucu reklamlara olan davranışlarda değişimler gerçekleşmiştir (KB, 2017).

Dijitalleşmenin getirdiği online alışveriş pazarlama alanında oldukça büyük bir ivme ile yükselmeye devam etmektedir. Fakat tüm bu çevrimiçi alışveriş ağında, ürünlerin satış miktarlarının arttırılmaya çalışılması sonucu, ortaya çıkan reklam sektöründeki birçok etken bu reklamların etkinliğini azaltmaktadır (Kutlu Karabıyık ve Armağan, 2017). Özellikle tüketicilerin Ad Blocker kullanmaya devam etme nedenlerine bakıldığında, reklamların dikkat dağıtması, reklam yoğunluğu, virüs nedeniyle sıkıntı yaşanması ve gizlilik nedeni yer almaktadır. PageFair ve Adobe 2015 raporuna göre, dijital reklam engelleme davranışının 2014-2015 arasında %45 artış göstermesi (IAB, 2017) reklamların rahatsızlık oranlarının ne kadar yüksek olduğunu göstermektedir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Teknolojinin gelişmesi ile iş dünyasında artan rekabet ortamı, küreselleşmenin etkisi ile yaratıcı reklam stratejilerinde de köklü değişimler meydana getirmiştir. Özellikle son zamanlar da popülerliği ve kullanım alanı artan reklam stratejilerinin hedef kitle yani internet kullanıcıları tarafından da olumlu karşılanarak başarılı olduğu görülebilmektedir. Hem internet kullanımının artması hem de üreticilerin dijital medyaya ilgisinin artması sonucu yaratıcı reklam stratejilerinde de paralel bir artış söz konusudur. Üreticilerin, zaman ve mekân kaygısı olmadan, istediği zamanda istediği tip müşteri potansiyeline, internet reklamcılığının çok yönlü yapısı ile ulaşabilmesi bu alana yönelimi arttırmıştır.

İnternetin interaktif yapısı sonucu sunduğu imkânlar, tüketicilerin de hızlı ve güvenilir şekilde ürüne ulaşmasını kolaylaştırmıştır. Pazarlama da sunduğu faydalar sonucu, yaratıcı reklam stratejileri vazgeçilmez bir unsur haline gelmiştir. İnternet reklamcılığının ortaya çıkmasından bu yana, sürekli değişen yapısıyla her koşulda adaptasyon sağlaması pazarlamada da önemli bir yere gelmesini sağlamıştır. Özellikle internet reklamcılığının doğal reklam, çevrimiçi davranışsal reklam gibi çeşitleri, potansiyel müşteriler ve onların ilgi alanına yönelik hedef reklamcılığına katkı sağlamaktadır.

Geleneksel medyanın aksine çevrimiçi yaratıcı reklam stratejileri pazarlama da etkin bir rol oynamaktadır. Küreselleşmenin de etkisiyle sınırları ortadan kalması, reklam verenlerin, ürününü tüm dünyaya tanıtma fırsatı bulmuştur. Hem maliyetin düşmesine katkı sağlaması hem de interaktif oluşu ile diğer klasik reklam mecralarından avantajlı konuma geçmiştir. Tüm bu avantajlarının yanında dijital dünyanın zararlı yönlerine maruz kalan tüketicilerin, bu reklamcılık alanına verdiği olumsuz tepkiler de oluşmuştur.

Markaların imaj oluşturmada sıklıkla kullandığı internet reklamcılığı, pozitif bir etki yaratırken, oluşturduğu mahremiyet endişeleri tüketicinin negatif yönde etkilenmesini sağlayan en önemli etkendir. Özellikle çevrimiçi davranışsal reklamcılık ile yapılan, veri madenciliği aracılığıyla kişisel verilerin toplanarak kişiselleştirilmiş reklam yapılması, kullanıcılar tarafından mahremiyet unsurlarının aşıldığı hissiyatını vermektedir. Fakat tüm bu süreçte özellikle özel sektör alanında kişisel verilerin toplanmasını yine kullanıcılar sosyal medya ve internet alışverişi ile kendi elleriyle temin etmektedirler.

Dijital mecranın sıklıkla kullanımı ürün ve tüketici arasındaki bağı kurması yönünden oldukça etkilidir. Fakat tüm bu kişiselleştirilmiş reklam kullanımı, tüketicinin istenmeyen

reklamlar tarafından zararlı yazılımlar ile kişisel bilgilerinin çalınarak, kötü amaçlı kullanılmasından korkması sonucu dijital pazarlama alanını olumsuz etkilemektedir. Özellikle kişisel verilerin korunması açısından Türk Hukuku'nda da alt madde olarak yer alması da tüketicinin bu alana olan güvenini azaltmaktadır.

Sonuç olarak, internetin gündelik hayatımızın vazgeçilmez bir unsuru olması ile, bu alanda yapılan yaratıcı reklam stratejileri de önemli bir konuma gelmiştir. İnternet reklamcılığının geçmişten günümüze izlediği yola baktığımız da en etkin sonuçların alındığı noktada olduğu görülmektedir. Gelecekte daha ileri teknolojinin gelişmesi ve reklamcılık alanında da yaşanacak gelişmeler sonucu daha ileri düzeyde reklamcılık yapılacağı öngörülmektedir. Fakat şu an ki reklam stratejilerine bakıldığında, dijital reklam çağımızın en çok kullanılan reklam modeli olmayı başarmıştır.

Dijital reklam ve pazarlama da oluşan paralel artışların sonucunda, bu alanın oldukça avantajlı bir konumda olduğu görülmektedir. Fakat dijital reklamın pazarlamaya olan büyük etkisine rağmen, birçok olumsuz yönünün olması da sağlanacak yararı düşürebilmektedir. Özellikle tüketicilerin yani internet kullanıcıların, mahremiyet ve güvenlik sorunlarının ortadan kalkması sonucu, alınan verimin daha da artacağı öngörülmektedir. Veri toplama işlemlerinin yapılması sonrasında kişi mahremiyetini engelleyecek her türlü verinin dışarıda bırakılarak, karşılıklı olarak fayda sağlanması gereklidir. Böylece internet kullanıcıları yani potansiyel müşteriler, davranışlarında oluşan olumsuz etkilerden arınarak üretici için olumlu geribildirim sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

Aktaş, H. (2010). İnternet reklam türlerinde uygulayıcılardan kaynaklanan sorunlar ve bir sınıflandırma önerisi. *Selçuk İletişim Dergisi*. 6(3), 147-166.

Altınbaşak, İ. ve Karaca E. S. (2009). İnternet reklamcılığı ve ınternet reklamı ölçümlenmesi üzerine bir uygulama. *Ege Akademik Bakış*. 9(2), 463-487.

Aydoğan, Z. (2014). *İnternet ortamında reklam ve tüketici davranışları*, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Halkla İlişkiler ve Tanıtım ABD. İstanbul.

Barutçu, S. ve Öztürk Göl, M. (2009), Mobil reklamlar ve mobil reklam araçlarına yönelik tutumlar. *KMU İİBF Dergisi*. 17, 24-41.

Cömert, G. (2016). *Tüketicilerin internet reklamlarına yönelik inançlar ve tutumları arasındaki ilişki ve reklamı izleme davranışları üzerine etkisi***,** Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Yönetimi ABD. İstanbul.

Çalıkuşu*, F.* (2009). İnternet reklam çeşitlerinin tüketici tutumları açısından karşılaştırılması, *Marmara Üniversitesi Öneri Dergisi*. 8(32), 203-221.

Ensari, B. (2014). *Çevrimiçi davranışsal pazarlamanın tüketici davranışları üzerindeki etkileri ve kişisel verilerle ilişkisi*. İstanbul Bilgi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bilişim ve Teknoloji Hukuku ABD. İstanbul.

Ergün, K.; Kubat, C.; Çağıl, G. ve Cesur, R. (2013). İnternet ortamındaki tüketici yorumlarından özet bilgi çıkarımı. *Sakarya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitü Dergisi.* 17(1), 204-221.

İplıkçı, G. H. (2015). Reklamlarda tüketiciyi ikna etmek için kullanılan stratejiler ve reklam örnekleri*, Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*. 7(1), 65-77.

IAB. (2017). Interactive Advertising Bureau. *Dijital Reklamın Ekonomiye Katkısı.* 23.04.2021 tarihinde https://www.iabturkiye.org/UploadFiles/Reports/IAB%20Turkiye_DREK 05072017164528.pdf adresinden erişildi.

IAB. (2018). Interactive Advertising Bureau. *AD BLOCKİNG: Reklam Engelleme Raporu*. 25.04.2021 tarihinde https://www.iabturkiye.org/ adresinden erişildi.

KB. (2017). Kalkınma Bakanlığı. Avrupa Birliği genel veri koruma tüzüğü'nün getirdiği yenilikler ve Türk hukuku bakımından değerlendirilmesi. 27.04.2021 tarihinde http://www.bilgitoplumu.gov.tr/wp-content/uploads/2017/07/AB_Veri_Koruma_ Tuzugu.pdf adresinden erişildi.

Kutlu Karabıyık, B. ve Armağan, E. (2017). Tüketicinin çevrimiçi davranışsal reklamlara tıklama kararını etkileyen faktörler**.** *Journal of Yasar University*. 12, 201-214.

Pektaş, T. Ö. (2006). *İnternet reklamcılığında tasarım sorunları banner reklamlar üzerine bir inceleme*, 20.04.2021 tarihinde http://inet-tr.org.tr/inetconf10/bildiri/12.doc adresinden erişildi.

TUİK. (2013). Türkiye İstatistik Kurumu. *Hane halkı bilişim teknolojileri kullanım araştırması*. S:13569. 11.04.2021 tarihinde http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=13569 adresinden erişildi.

TUİK. (2017). *Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması.* S:24862 12.04.2021 tarihinde *http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=24862* adresinden erişildi.

TUSİAD. (2017). Türkiye Sanayici ve İş Adamları Derneği. *Dijitalleşen Dünyada Ekonominin İtici Gücü: E-Tic*aret. 20.04.2021 tarihinde http://www.eticaretraporu.org/wp-.content/uploads/2017/04/TUSIAD_E-Ticaret_Raporu_2017.pdf adresinden erişildi.

Uçar, F. (2013). Tüketicilerin internet reklamlarına yönelik tutumları. *Selçuk İletişim Dergisi* 8(1), 128-143.

ANALYSIS OF A TRAUMATIC NARRATIVE IN ZORA NEALE HURSTON'S *BARRACOON: THE STORY OF THE LAST "BLACK CARGO"*

Koumagnon Alfred DJOSSOU
University of "*AgbomeyCandofi*[1]", BENIN

"One of the virtues of "*Barracoon*," then, is that it may help teach us to live with uncomfortable truths, not only about the complicated and terrible story it records, but also about the complicated and tremendous author who recorded it". Alice Walker, May 14, 2018 in *Survivor's Bias*.

Abstract

This paper analyses the recurring debate of the issue of the trauma resulting from the Trans-Atlantic slave trade through the account of the last enslaved, Kossola, in Zora Neale Hurston's *Barracoon* (2018). The testimony of Kossola reveals the long itinerary taken by the evil caravans and the active contribution of African peers and monarchs in the trade that took place years ago and resulting in millions deported. Naturally and innately resilient, exiled like Oluale Kossola created and found ways to keep on surface culturally and emotionally. It is this resiliency that enabled all the enslaved population of Africatown to survive and create a new life, a new Africa out of their psychological and physical distress. Finally, the paper unearths the wounds and horror of separation originated from the kidnapping and capture from Africa as maps in *Barracoon* and suggests some possibilities of compensation.

Keywords: Trans-Atlantic, trade, slave, enslave, slavers, trauma, memory.

[1] The Europeanised name of Agbomey-Candofi is Abomey-Calavi, as the name was difficult for Europeans to pronounce. In this article, we will employ the authentic names of these historical cities and kings in Fongbé.

KORKU DİZİLERİNDEKİ GÖRSEL KODLAR: NETFLİX YAPIMLARI STRANGER THINGS VE THE WALKING DEAD DİZİLERİNİN ÇÖZÜMLENMESİ

VISUAL CODES IN HORROR SERIES: ANALYSIS OF NETFLIX PRODUCTIONS STRANGER THINGS AND THE WALKING DEAD

Öğr. Gör. Melih TOMAK
Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Temel Eğitim Bölümü
Temel Sanat Eğitimi Anasanat Dalı, 0000-0001-9945-4878

Doç. Dr. Ragıp TARANÇ
Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Film Tasarım Bölümü
Film Tasarım ve Yönetmenliği Anasanat Dalı, 0000-0002-2936-8517

Özet

Korku, yaşayan her canlının doğumundan ölümüne kadar süren yaşamının her anında doğal bir duygudur. İnsanların, başta ölüm korkusu olmak üzere, bireysel ve toplumsal korkuları vardır. Korku, insanoğlunun gündelik hayatına, hayallerine, planlarına yansıdığı gibi özellikle sanatta çok çeşitli karşılıklar bulmuş; resim, müzik, heykel, tiyatro, edebiyat ve sinema alanında birçok ürünün verilmesini sağlamıştır. Sinema türleri arasında da önemli bir yere sahip olan korku türü dizi yapım ve yönetmenleri tarafından ihmal edilmemiştir. Korku türü gerek beyazperdede gerekse televizyonda çeşitli temaları ve görsel kodları içinde barındırarak seyircinin beğenisine sunulmaktadır. Günümüz teknolojisi ve internet altyapısının (WEB 4.0) güçlenmesiyle dijital medya ve internet yayıncılığı gelişme göstermektedir. İnternet yayıncılığında uluslararası alanda büyük bir pay ve söz sahibi olan Netflix görsel yayıncılık alanında ilerleme ve gelişme kaydetmektedir. Netflix dijital yayın platformu hem dünyada hem de Türkiye'de özgün içerikli yapımlar (film, dizi, belgesel) sunmaktadır. Netflix hem kendi ürettiği orijinal yapımlarla hem de yayın haklarını satın alarak yayına dâhil ettiği türler arasında korku dizileri açısından zengin bir içeriğe sahiptir. Bu diziler içinde en çok beğenilen diziler arasında Stranger Things ve The Walking Dead dizileri yer almaktadır. Bu çalışmanın amacı, korku türünün tema ve görsel kodlarını temel alarak üretilen *Stranger Things* ve yayın hakları satın alınarak yayına alınan *The Walking Dead* korku temalı dizilerindeki görsel kodların neler olduğunu göstermektir.

Anahtar kelimeler: korku dizileri, Netflix, görsel kodlar, Stranger Things, The Walking Dead.

Abstract

Fear is a natural emotion in every moment of the life of every living creature, from birth to death. People have individual and social fears, especially the fear of death. As fear is reflected in the daily life, dreams and plans of human beings, it has found a wide variety of responses, especially in art; It has provided many products in the fields of painting, music, sculpture, theatre, literature and cinema. The horror genre, which has an important place among the cinema genres, has not been neglected by the series productions and directors.

Horror genre is presented to the audience by including various themes and visual codes both on the screen and on television. With the strengthening of today's technology and internet infrastructure (WEB 4.0), digital media and internet broadcasting are developing. Netflix, which has a large share and a say in internet broadcasting in the international arena, is making progress and development in the field of visual broadcasting. Netflix digital broadcasting platform offers original content productions (films, series, documentaries) both in the world and in Turkey. Netflix has a rich content in terms of horror series, both with the original productions it produces and among the genres it includes by purchasing the broadcast rights. Among these series, the most popular TV series are Stranger Things and The Walking Dead. The aim of this study is to show what the visual codes are in Stranger Things, which is produced based on the theme and visual codes of the horror genre, and The Walking Dead, which is broadcast by purchasing the broadcast rights.

Keywords: horror series, Netflix, visual codes, Stranger Things, The Walking Dead.

KING IN THE HEARTS OF TAMILIANS

RAGHUNANDAN J
R.M.K. Engineering College, B.E.-EEE, Kavaraipettai, Tiruvallur

Abstract

In my research I have a detailed description of the Tamil king named Rajaraja Cholan from Chola Dynasty. He is known for his diplomacy and wisdom. He ruled the lands by travelling across the sea in the 10th century. He is pioneer in Democratic ways of administration who had a system called "KUDAVOLAI SYSTEM" in which the names of the eligible representatives were written in palm leaves and these names were put into a pot (*kudam*) and a young boy/girl is asked to pick any one name. This paper is important to understand the diplomacy of the great kings of that time and those strategies can be used by leaders of now-a-days. It is also important that the world must show a spotlight to the Tamil culture and the capacity of the Tamil kings. The evidence can be found in the book of "The politics of plunder: The Cholas in the eleventh century Ceylon" by George.W.Spencer . I had done a great and deep research about Rajaraja Chola in my paper.

Keywords: Rajaraja Cholan, Chola Dynasty, Arulmozhi Varman, Tamilnadu under Cholas, Rajaraja the great, Mumuti Cholan.

Introduction

This research is based on the king who ruled Tamilnadu and neighbouring States and Countries. The king is none other than Arulmozhi Varman also called as Rajaraja Cholan. This research tells the diplomacy and strategies used by him in order to rule a part of India, Sri Lanka, Maldives and Lakshadweep Islands. I have taken his biography and his achievements as a research because I wanted to tell the world about the king who is diplomatic and one of the efficient kings the Tamil history has ever seen. In this research I will be telling about the war and conquest, the administration, army, Navy and also about his son.

Biography of Rajaraja Cholan

He is born with the name of Arulmozhi Varman in which *Arulmozhi* in Tamil means a blessed tongue. He is born on 947 AD in the Tamil month of *Iypassi* which is between October and November in the day of the *Satabisha* star which is associated with the Aquarius zodiac sign. His father's name is Parantaka second but he was called as Sundara Chola in which *Sundara* means beautiful. His mother's name was Vanavan Mahadevi. He had 2 siblings who were Aditya Karikalan and Kundavai Pirattiyar. He had a great affection towards her sister so he named his daughter the name of his sister. Speaking of the children of Rajaraja Cholan, he had four children who were Rajendra Cholan, Kundavai, Mathevadigal, and Gangamadevi. His son Rajendra Cholan was the *Senaithalaivar* that is commander in chief during Rajaraja Cholan as the King and Rajendra Chola became king after the death of Rajaraja Cholan. Her Daughter Kundavai is married to a Chalukyan Prince. Speaking of his character he is known for his humbleness. To prove that, there is evidence that once there came a discussion that who should be placed as a king after Aditya Karikalan the brother of

Rajaraja Cholan, the people of the country chose Rajaraja Cholan as a king but Uttama Cholan the brother-in-law had a desire towards the throne and he is elder than Rajaraja Cholan so being a humble man he left his throne to Uttama Cholan out of humbleness. Rajaraja Cholan died on 1014 AD at the age of 67. He died because of a natural cause. This is the basic biography of Rajaraja Cholan.

Administration Of Chola Dynasty

As I told earlier Rajaraja Cholan is known for his diplomacy and his wisdom. So he had a systematic way of administration. He had divided his whole kingdom into divisions such as Mandalams, Kottams or Valanadus, Nadus and oors. But the main divisions are Central which is led by the king himself, Provincial which is led by the Viceroy and the Local which is led by the local leaders. The viceroys were appointed by the King but the Village Leader is selected by a system called kudavolai system. The kudavolai system is a stepping stone towards democracy from my side because in this method the representatives' names were written in palm leaves (*olai*) and put into a pot (*kudam*) and a boy or girl is called out to take a token in which the name of the representatives were written. He had different people to take care of the people and he is the supreme power who could order everyone in the nation.

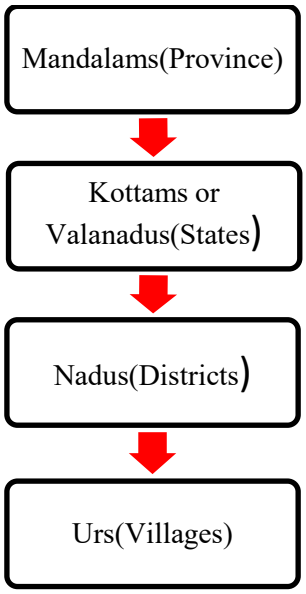


Figure 1. Division of Chola Kingdom.

Chola Mandalam	Jayankondan Mandalam	Kongu Mandalam	Malai Mandalam	Rajaraja Pandi Mandalam
Marayapadi	Nulambapadi	Tadigaipadi	Gangapadi	Rattapadi

Mummudi Chola Mandalam

Figure 2. The 9 Mandalams that is provinces.

The taxes were also collected from the people for example, if someone is cultivating paddy, the farmer or the land lord should pay $1/6^{th}$ part of cultivation to the king as a tax. Rather than this the taxes were levied to the ones who had palaces and also for the welfare of the Tamil language. For a single Ur that is village there were 30 representatives who were selected by the method of Kudavolai system which had been explained above. More than this there were wise people who would be helping the king for administrating, they were called as the Velirs that is ministers, these ministers will tell the information to the Ambalakarars who will inform the people by *ambalam* which means the people would be gathered in an open area where a musical instrument named maram which is a type of drum played for taking the attention of people and the instruction would be told to them. He also got tribute from the

kings of Myanmar, Thailand, Malaysia to not wage war against them and they paid them for not getting into trouble and they came to the Chola kingdom to work as officials or attendants under the king. This shows the power of the king and the fear of the kings of the neighbouring kingdoms.

War and Conquests

One of the remarkable wars of the king were

- **Invasion of Anuradhapuram**

Anuradhapuram is the capital of Sri Lanka under the king of Mahinda and he captured his capital by completely destroying Anuradhapuram and also captured the wealth, Queen and Mahinda's daughter. By this War the whole Anuradhapuram was devastated and Rajaraja Cholan formed a new capital called Polonnaruwa in Sri Lanka. During this war the soldiers and the elephants were taken in ships to Sri Lanka for waging the war. Let us see this in detail under the Chola Navy topic.

- **Invasion of Kalinga**

Kalinga is the state which is now called the Orissa state in India. This war is led by the Rajendra Chola the only son of Rajaraja Chola . This is just a stepping stone of Kalinga conquest but the remaining was conquered by the Rajendra Chola during his own reign and he named a village called Gangaikonda Cholapuram there. This invasion took the name of Rajaraja Chola to the peak. The king who is been defeated was Bhima. Rajendra Chola is the one who defeated the king Bhima.

- **Battle of Kandalur Salai**

It is a battle against the Chera Perumal Kings. This is a raid held in the roads of Kandalur which is located in Vizhinjam in the southern Kerala region. This is said to be the first annexation held by Rajaraja Cholan and got successful in his first attempt. This is the war in which the Chola navy is involved. This Raid is done in the middle of night which was not expected by the king so he lost. After this victory Rajaraja Chola was called as the "*Kandalur Salai Kalamarutta*" which is evident from the inscription in the stone of the Suchindram in Kanya Kumari.

- **Battle of Donnur**

This is the war which is held in Donnur located in the Bijapur district of modern Karnataka. This war is held between the Chalukyas and the Cholas. I just want to tell you that from my research I have found that during those days war is considered as a sport because this war is held between the Chalukya king and the Rajaraja Chola, but the daughter of the Rajaraja Chola, Kundavai was married to a Chalukya prince so this a evidence that except some wars, the other wars was just taken a as a sport.

Rajaraja Cholan Army

The Rajaraja Cholan Army had 2 million soldiers. They were called "*Rathagajatura padai"* in which *Ratha* means Chariot, *Gaja* means Elephant, *Tura* means Horse, *Padai* means Infantry. The horses which were used by the Rajaraja Cholan army were Arabian horses which were imported at a high cost. There were 70 regiments in those days. Rather

than this there were Swordsman, Archers, Strike corps, Medical corps and at last there were *Velaikkarappadaigal* that is the guards regiment.

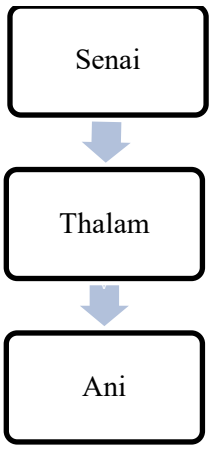


Figure 3. Divisions of the Cholan Army.

The senai is the topmost division, there were only 3 senai available during that time. The senai were rather classified as Thalams in which there would be 3 Elephant corps in which there would be 300-500 Elephants, 3 Horse corps in which there would be 500-1000 Arabian horses, 6 Infantry corps in which there would be 2000-3000 men, 2 Medical corps in which there would be 200-300 Doctors with carriages to help those who are wounded, 2 Auxiliary corps in which there would be 1000-2000 men and 500-1000 horses which was used as Guerilla force for unexpected attack. The Thalams were divided into Anis which is nothing but 1/3rd of the Thalam. This was the divisions of the Cholan Army. The commanding officer of Senai was Senathipathi who is compared to as the modern day Marshal and the commanding officer for thalam is the Thalapathi Who is compared to modern day General. There was division for commissariat which is nothing but the department of food and equipment and another division for Logistics control and admiralty.

Rajaraja Cholan Navy

According to Purananooru there were different types of boats and ships used,

- **Yanthiram**

This vessel is a hybrid ship which is motorized by paddle wheels. Yanthiram means mechanical that's why it is called yanthiram because of the mechanical way of riding the boat.

- **Kalam**

These were big ships compared to other ships. These ships had 3 masts. A mast means a pole which is planted in the ship to attach the sail that's why it's been told that this could be driven at any climate or at any wind direction.

- **Punai**

It is medium sized boat which is used by people to travel and it is used for transferring goods from one place to other.

- **Patri**

It is a barge which is nothing but a flat ship which is used by the Cholas for trading purpose, as the boat is flat there would be more space than a normal ship for goods.

- **Odam**

It is a boat which is used for the people but the difference is it is small and it has large oars.

- **Toni**

It is also a small boat used by people in the rivers and fresh water bodies.

There were also Royal Yachts which are of three kinds

- **Akramandham**

This is a yachts which is used by the king. Its feature was there was a royal quarter for the king in the stern that is in the back side of the river.

- **Neelamandham**

In this yachts there would be a separate area for the king to conduct courts even though while travelling. This shows the involvement of the king in the welfare of the peoples.

- **Sarpamugam**

Sarpa means Snake. This boat had a snake figure in front of yacht and adding to that this is a small boat.

Last but not the least, the types of warships were as below

- **Dharani**

These were the ships which act as a primary weapon platform. It has the special ability of endurance that is it could withstand high seas for even 3 months. This can be compared to the modern day Destroyer war ship.

- **Loola**

It is a fast moving vessel it is used as the combat vehicle because of its fast nature and it is used for the purpose of escorting. The disadvantage of this is, it cannot be used for frontal assault. This can be compared as modern day Corvette type warships.

- **Vajra**

This is also a light armoured vehicle with fast moving capacity but the usage differs, that is it is used for reinforcing or rescuing the stranded fleet. This could be compared to modern day Frigates.

- **Thirisadai**

Coming to this, it is the biggest warship used by the Cholan Navy. This ship was used for taking elephants to the Sri Lanka. It also has a separate area for training the soldiers. It could be used to take 400 marines on board. It could be compared to modern day Battle Cruiser or Battleship.

Result

This paper addressed the Tamil King who is not known by everyone. Rajaraja the great who ruled a land of area approximately 788.7 Km^2 which covers only India and also ruled a part of Sri Lanka and 12000 Maldives Islands which does not come under the total area. For your information Turkey has an area of about 783.5 km^2. This paper also depicts the power of the king and his powerful Navy.

Discussion

This paper is very important because it could be a new information for the ones who love the history but does not know much about Indian History. As maximum of them know about the Ottoman Empire and the Alexander empire it is also as much as same importance for the ones who were in India. This could even make the Tamil culture to be known by the ones who read this research.

Conclusion

The conclusion of my research is that it could be used by the students or anyone who wish to learn about Indian history especially Tamil history. It can be applied by the researchers or students and can use this as a reference to your work and may use this to get the knowledge about the Tamil kings. I conclude by saying Jai Hind!!

Acknowledgements

Dr Anita Evelyn who is an English professor of my college is the one who told me about this and she is the one who reviewed my papers and corrected my mistakes.

References

Dr K.A. Nilakanta Sastri (1989) *Cholargal* Volume 1.
Dr K.A. Nilakanta Sastri (1989) *Cholargal* Volume 2.
Dr K.A. Nilakanta Sastri (1955) The Cholas.

CAZ TARİHİNDE ÜNLÜ KLARNETCİLER

FAMOUS CLARINETISTS IN JAZZ HISTORY

Dr. Öğr. Üyesi Şehrinaz GÜNDÜZ
İskenderun Teknik Üniversitesi Mustafa Yazıcı Devlet Konservatuvarı
ORCID ID: 0000-0002-0665-2056

Abstract

The Clarinet occurred by developing of Chalumeau which was known as a folk instrument of middle ages by a German instrument producer J.C. Denner in 1690. Besides Classical Occidental Music, the Clarinet which is the youngest member of woodwind instruments, also took a place as well in different kind of music genres too, such as jazz music. Moreover, the Clarinet, during the processing of history has gained different playing styles and different sounds and tones in different kind of music thanks to its skill to have a big scale of making huge nuances such as forte and piano, in the orchestra. Thus It is given huge important to the clarinet in the history of occidental classical music by classical composers also the clarinettists who dedicated their selves to jazz music, which is one of the important music genres of the 20th century, had a great impact on this importance. This study aims that examination the effects of the important jazz clarinettists in the history of jazz music and their innovative approaches to the clarinet literature. This research is a descriptive study and an archive scanning method is used. This is a literature review of examination of the Clarinet, which is used by big enthusiasm almost all continents of the world, swing era and Chicago style in jazz. In order to fact that the facilitate of understanding of this research, the clarinettists who were in the historical process in jazz music will be chronologically explained. Findings by research scanning will be kept as integrity intact by using postscripts without subjective perspective.

Keywords: Jazz, Clarinet, Literature.

GİRİŞ

1900'lü yılların sonunda kara Afrika boylarından Amerika Birleşik Devletlerine getirtilen siyahi kölelerinin özgün ezgileriyle New Orleans'taki ilk yerleşim bölgesinde var olan Amerikan müziğinin birleşimine dayanmaktadır (İlyasoğlu, 2009:220).

Yavaş yavaş köleliğin kalkmasından sonraki yıllarda caz biçimlenmeye başlamış, acının yerini bu kez boyun eğmekten kurtulmanın mutluluğu sarmıştır. Ancak köleliğin yaşandığı yıllarda zenciler düzgün bir müzik eğitimi almamasının sebebi siyahi kölelerin müziğinin Avrupa gelenekleri baskısında kalarak, ezilecekti (Mimaroğlu, 1995:135).

Farklı tanımlamalar ile Caz Müziği'nin gelişimini, kaynaklarda rastlanabilse de 10'ar yıllık dönemler halinde ele alınarak bu dönemler, bölgenin kendi karakteristik özelliklerini yansıtmaktadır (Keseroğlu, 2005:9).

Keseroğlu, (2005); Cazın gelişimi, belirli dönemlerde, belirli caz stilleriyle gerçekleşmiştir. Bu dönemler ve stilleri şu sıralama ile gösterilmiştir: 1890-1900: Ragtime Stili 1900-1910: New Orleans Stili 1910-1920: Dixieland Stili 1920-1930: Chicago Stili

1930-1940: Swing Stili 1940-1950: Bebop Stili 1950-1960: Cool Jazz (Serin Caz, Sakin Caz) ve Hard Bop Stilleri 1960-1970: Free Jazz (Serbest Caz) Stili 1970-1980: Electric Jazz (Elektrik Caz) Stili 1980 ve sonrasındaki stiller ve akımlar olarak sıralandırmıştır olarak ifade etmiştir.

On dokuzuncu yüzyıl sonundan 1917 yılıma kadar geçen süre içinde, New Orleans'ın caz müziği çalgılamalarında, hem melodi hem de armoni olarak düzenlenişini kesinliğe ulaştıran ilk müzikseverlerden birinin trompetçi Buddy Bolden olduğu bilinmektedir. Trompetin ana çizgiyi, trombonun kaydırmalar ve noktalamalarla karşıt çizgiyi çalması, klarnetinse süslemeler yapmasıyla ortaya çıkması ile oluşan çokseslilik, bu türün ana özelliğidir Cazda kullanılan bütün çalgılar, Avrupa müziğinde de kullanılmaktadır. Caz müzik türünde bu çalgılara verdiği öncelik, orkestra grubunun kuruluşu bakımından ayrılmaktadır. Daha çok Cazda en çok üfleme çalgılar ailesinden tahta veya bakır çalgıların kullanılmayı tercih edilmektedir. Bu çalgılar arasında ise Obua, korno, İngiliz kornosu caz müzik türünde çok nadir olarak kullanılan çalgılar, olmak ile birlikte trompet, alto, tenor ve bariton saksafonlar, klarnet, trombon, piyano, gitar, kontrbas yerine tuba, davul ve vibrafon yer almaktadır. Tüm bu çalgıların yanında çok seyrek olsada yaylı çalgılardan yararlanıldığı belirtilmiştir (Mimaroğlu, 1995:133- 134).

1800'lerin sonu ve 1900'lü yılların başında New Orleansın en önemli ve vazgeçilmez çalgısı Klarnet olmuştur .(Ziefel, 2002:1). Bütün gelişim evrelerinde görülen klarnet, caz müziğinin iletişim simgesi olmuştur. Bakır üfleme çalgı ailesinin üyeleri olan trompetten, trombondan ve klarnetten oluşan trio eski New Orleans kontrpuanında iki çalgı arasındaki boşluğa bir sarmaşık gibi yerleşmesi, çalgının caz müziği içerisindeki konumunu çok iyi açıklamıştır(Önder, 2005:63).

Swing Dönemi sonrası, cazda saksafon kadar yaygın olmayan klarnet, birçok eleştirmen tarafından reddedilmiştir. Tüm bunlara rağmen birçok klarnetçi ve icracı, klarnetin özellikle gözden düştüğü 1950'ler ve 1960'lar boyunca caza önemli katkılarda bulunmaya devam etmiştir. Hard bop hariç tüm caz türlerinin çoğunda (Dixieland ve Swing) Si bemol soprano klarnet kullanma eğiliminde olmuş, klarnet ailesinin diğer üyelerini, hem geleneksel cazda hem de avangard müzikte, özellikle mi bemol soprano klarnet ve mi bemol alto klarnet hem geleneksel hem de avangard caz müzikte kullanılmıştır (Ziefel, 2002:1).

Klarnetçilerdeki caz geleneği 1970'li ve 1980'li yıllara dek diğer çalgı sanatçılarının çoğuna kıyasla daha canlı kalmıştır. Bunun nedeni, klarnetin doğasında var olan caz'a yatkınlık olmuştur (Önder, 2005: 64.).

ARAŞTIRMANIN AMACI

Caz müziğinde yer alarak bu müzik türüne yön veren önemli caz klarnetçilerin bu müzik üzerindeki etkilerini ve yarattıkları yenilikçi yaklaşımların incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu araştırmanın önemi; caz müziğinde yer alarak bu müzik türüne yön veren önemli caz klarnetçilerin caz müziği üzerindeki etkilerini ve yarattıkları yenilikçi yaklaşımların önemini vurgulayan bu araştırmanın, alan açısından yarar sağlaması açısında önemli olduğu düşünülmüştür.

ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Araştırmanın konusu olan "Caz Tarihinde Ünlü Klarnetçiler"Lorenzo Tio, Jr., Alphonse Picou , Jimmie Noone, Johnny Dodds , Leon Roppolo, Sidney Bechet, Albert Nicholas, Lester Young, Jimmy Dorsey, Artie Show, Woody Herman, Jimmy Hamilton, Jimmy Giuffre, Benny Goodman caz klarnet sanatçıları ile sınırlıdır.

YÖNTEM

Araştırmanın ana konusunu oluşturan "Caz Tarihinde Ünlü Klarnetçiler" adlı bu çalışmada kullanılan nitel bilgilere kaynak tarama modeli kullanılarak ulaşılmıştır.

BULGULAR VE YORUMLAR

Bu araştırmada Caz müzik tarihinde önemli ve ünlü klarnetçiler arasında yer alan**;** Lorenzo Tio, Jr**.**, Alphonse Picou , Jimmie Noone, Johnny Dodds **,** Leon Roppolo**,** Sidney Bechet, Albert Nicholas, Lester Young, Jimmy Dorsey, Artie Show, Woody Herman, Jimmy Hamilton, Jimmy Giuffre, Benny Goodman incelenmiştir.

Lorenzo Tio, Jr.

1893–1933 yılları arasında yaşayan New Orleans'lı usta bir klarnetçidir. Babası Lorenzo Tio, amcası Louis Tio ile birlikte üç Tio'nun çalgı çalma yöntemleri, caz sololarının geliştirilmesinde ufuk açıcı bir öneme sahiptir. Klasik müziğin temel taşlarının New Orleans'daki ragtime, blues ve caz müzisyenlerine aşılanmasına yardımcı olmuştur. 1916'da Manuel Perez, 1918'den 1928'e kadar Armand J. Piron'un müzik grubuna katılmış, Piron, Bechet, Jelly Roll Morton ve Clarence Williams ile kayıtlar yapmıştır. Sidney Bechet, Barney Bigard, Johnny Dodds, Omer Simeon, Louis Cottrell, Jimmie Noone ve Albert Nicholas'ın da bulunduğu birçok caz sanatçısı Lorenzo Tio Jr,'dan eğitim almıştır.

Alphonse Picou

New Orleans'ın en eski Caz müzisyenlerinden Creole' li bir klarnetçidir. Alphonse Picou Yüzyılın başında Excelsior Brass Band'de daha sonra Freddie Keppard'ın Olympia Orkestrası'na katılmıştır. Birinci Dünya Savaşı'ndan önceki yıllarda New Orleans'ta Tuxedo 1918'de Wooden Joe Nichols'ın grubunda çalışmıştır. 1920'leri caz dışındaki orkestralarda çalarak geçimini sağlayan Alphonse Picou 1932'de müzik işinden ayrılmıştır. 1940'ların Dixieland canlanması ile Picou Papa Celestin ve Kid Rena ile birlikte çalıp, kayıtlar yapmıştır. 1950'lerde New Orleans'ta kendi küçük grubunu yönetmiştir (https://www.xyz.ng/en/people/alphonse-picou-biography).Picou'nun caz müziğine en önemli katkılarından biri, Porter Steele'in popüler bir bando parçası olan "High Society" üzerinden bestelediği ünlü solodur. 50 yıldan uzun bir süre sonra, Picou'nun melodisi, Charlie Parker tarafından 1945'te çığır açan "Ko Ko" kaydında hâlâ kullanılmaktadır (https://www.jazzempowers.org/alphonse-picou).

Jimmie Noone

Erken caz tarihinin üç ana klarnetçisinden biri olan Jimmie Noone 1895 yılında Louisiana da dünyaya gelmiştir. Müzik kariyerine Freddie Keppard, Kid Ory ve Buddy Petit

tarafından yönetilen önemli gruplar da dâhil olmak üzere New Orleans gruplarıyla başladı. 1918'de Chicago'ya yerleşen klarnetçi burada Doc Cooke'un grubuyla çaldı ve klasik klarnetçi Franz Schoepp ile çalışmıştır. Geleneksel New Orleans tarzını harika bir şekilde icra eden grubun içinde yer alan Noone, her zaman lirik bir tonla, olağanüstü bir teknikle ve blues yorumları takdirle karşılanmış, kayıtları caz tarihinde önemli kilometre taşları olarak görülmüştür. Klarnetçi 19 Nisan 1944 yılında vefat etmiştir (https://aaregistry.org/story/jimmie-noone-a-polished-player-of-jazz/).

Johnny Dodds

Amerikalı bir caz klarnetçisi ve alto saksafoncusu olan Johnny Dodds 12 Nisan 1892'de (New Orleans) doğmuştur. Bir müzisyen olarak profesyonelliği ve virtüözlüğü ve içten, yoğun blues yüklü tarzıyla tanınan Dodds, kendinden sonraki klarnetçiler üzerinde önemli bir etki yaratmıştır (https://aaregistry.org/story/johnny-dodds-clarenetist-born). New Orleans klarnet geleneğinin temel taşı ve daha çok King Oliver's Creole Jazz Band'e ve Louis Armstrong'un Hot Fives and Sevens kayıtlarına yaptığı katkılar ile de tanınmaktadır (https://www.jazzempowers.org/johnny-dodds). 1924 yılında Oliver'in grubundan ayrıldıktan sonra Dodds, Kelly's Stables'ın house klarnetçisi ve grup başkanı olarak Alcide Nunez'in yerini almıştır. Dodds, bir müzisyen olarak profesyonel bir müzisyen olarak yürekten yoğun blues yüklü tarzıyla dikkat çekmiş, daha sonraki klarnetçiler, özellikle Benny Goodman üzerinde önemli bir etkisi olmuştur (https://www.jazzmusicarchives.com/artist/johnny-dodds).

Leon Roppolo

New Orleans Rhythm Kings ile birlikte çalmasıyla tanınan Leon Roppolo, önde gelen bir caz klarnetçisiydir. Caz solosunun öncüsü olarak kabul edilen sanatçı 1920'li yılların başlarındaki en başarılı caz gruplarından birisi olan New Orleans Rhythm Kings ve Bix Beiderbecke de dâhil olmak üzere daha sonraki birçok müzisyen üzerinde güçlü bir etkiye sahiptir. Roppolo'nun stili, dönemin genel özelliklerinden daha havalı, düşündürücü ve akıcı olması teknik esneklikten çok daha fazla önemliydi. Birçok caz eleştirmeni tarafından kayıt yapan ilk önemli caz solisti ve cazın "Chicago Tarzı"na Büyük Katkıda Bulunan görülen Leon Roppolo, 41 yaşında New Orleans'ta ölmüştür (https://riverwalkjazz.stanford.edu).

Sidney Bechet

Yedi çocuktan biri olan Sidney Bechet, 14 Mayıs 1897'de Louisiana, New Orleans'ta doğmuştur. 1917'de çok erken yaşta Chicago'ya taşındı ve beş yıl sonra Clarence Williams'ın blues beşlisi olarak bilinen Louis Armstrong ile çığır açan bir dizi kayıtta yer aldı. Melodileri kendi müzik anlayışına tabi tutarken, akorlar üzerinde doğaçlama yapmayı başarmıştır. Rapsodik küçük konçertolar besteleyen Bechet, caz müziğini lirik çalabilme için özel bir yeteneğe sahipti. Fransa'nın caz müziğine olan tutkunlarından etkilenerek Les Oignons, Promenade aux Champ Elysees ve Petite Fleur gibi başarılı bestelere imza atmıştır. Caz tarihinin önemli bir temsilcisi olarak bilinen Bechet, John Coltrane gibi caz yorumcuları New Orleans ustasının tonunu ve kusursuz müzik cümlelerini incelemeleri için ilham vererek çalgısının standardını belirlemeye yardımcı olmuştur. 1923'de, klarnetçi ve soprano-

saksofoncu Sidney Bechet cazın tartışmasız en büyük solistidir. Özellikle Avrupa cazına etkili olan Bechet, Bunk Johnson, Clarence Williams ve King Oliver gibi caz ustalarıyla çalışmış, Avrupa'ya birçok turneler düzenlemiştir. Klarnetçiler George Baquet, Louis de Lisle 'Big Eye' Nelson ve Lorenzo Tio'dan dersler alan New Orleans caz stilinin önemli temsilcisi, kısa bir süre sonra, trompetçi Freddie Keppard ile birlikte çalışıp, Manuel Perez'in orkestrasında çalmıştır (https://www.famouscomposers.net/sidney-bechet).

Albert Nicholas

Jazz'ın Altın Çağı'nın en önemli müzisyenlerinden biri olan Albert Nicholas, 1900'de New Orleans'ta doğmuştur. Cazın klasik eğitimli, başarılı Creole klarnetçilerinden birisidir. Ton, stil, teknik ve yaratıcı yeteneğe sahip klarnetçi Noone, Simeon, Bigard ve Bechet'in yanında yer almış, Johnny Dodds'u King Oliver grubuna dâhil edilmiştir. Barney Bigard'ın klarnet stilini etkiledi. Lorenzo Tio Jr.'ın öğrencisi olarak tanınan Albert Nicholas Ory, Oliver, Morton, Armstrong ve Luis Russell Orkestrası dâhil olmak üzere caz tarihinin ünlü isimleri ile çalışmıştır. 1927'de Çin, Hindistan ve Mısır'a yaptığı ziyaretlerle başlayan Avrupa'yı ve doğuyu gezen ilk Amerikalı cazcılardan biriydi (https://jazzjournal.co.uk/2021/10/20/albert-nicholas-alberts-blues-the-44-gerrard-street-session/).

Lester Young

Charlie Parker'a ve 1940 ve 1950'li yıllarda caz müzisyeni olarak büyüyen birçok sayısız müzisyene ilham kaynağı olan Lester Young mükemmel bir insan olduğu kadar özgün ve büyüleyici bir müzisyendi. Caz saksofoncusu Lester "Prez" Young, 1930'larda grup lideri Count Basie ile kendi yapmış oldukları düzenlemeler ile swing döneminin önde gelen virtüözleri ve yenilikçisi olmuşlardır. Genellikle Kansas City müzisyeni olarak kabul edilen Young, 1936 civarında Reno Club'da Count Basie'ye katılana kadar o şehirde yaşamını sürdürmemiştir. Rushing, Buck Clayton, Herschel Evans, Harry "Sweets" Edison ve şarkıcı Billie Holiday gibi yıldızlarla dolu bir orkestranın solistliğini yapmış ve aynı zamanda da saksafoncular Charlie Parker ve Don Byas, trompetçi Miles Davis ve gitaristler BB King, John Collins ve Barney Kessel üzerinde derin bir etkiye sahiptir. Jimmy Hamilton

Duke Ellington ile yirmi beş yıl boyunca tanınan Amerikalı bir caz klarnetçisi, tenor saksofoncu, düzenlemeci, besteci ve müzik eğitimcisi olan Jimmy Hamilton 1917 – 1994 yılları arasında yaşamıştır. Piyano ve üflemeli çalgılar çalmayı öğrenerek müzik yaşamına adım atan sanatçı 1930'larda klarnet ve saksafon öğrenmeye başladı. 1939'da Lucky Millinder, Jimmy Mundy ve Bill Doggett ile oynadı ve 1940'ta Teddy Wilson altılısına katılmış, Wilson'la iki yıl geçirdikten sonra Eddie Heywood ve Yank Porter ile çaldı. 1943'te Duke Ellington'un orkestrasında Barney Bigard'ın yerine getirildi ve 1968 yılına kadar Ellingtonun gurubunda kaldı. 1989'dan 1990 yılına kadar kendi kurmuş oldukları gruplarıyla performans göstermeye devam etti.

Jimmy Dorsey

Müzik kariyerine yedi yaşında yaşamını sürdürdüğü şehirdeki partilerde babasının yanında bandoda ile trompet ve kornet çalarak başladı. Vaudeville tiyatrosunda 1913'te

sahne alan Jimmy Dorsey Amerikalı bir caz klarnetçisi, saksofoncu, besteci ve büyük grup lideriydi 1915'te alto saksofona geçti ve ardından klarnet çalmayı öğrendi. Boehm sistem klarnet kullanmak yerine, Albert sistem klarnet çalmayı tercih etmiştir. 1920'lerde Goldkette Orkestrasının dağılması ile Jimmy, Bix ve Trumbauer ile birlikte Paul Whiteman'ın grubuna katıldı. 1933'te Jimmy ve küçük erkek kardeşi Tommy, davulcu Ray McKinley, tromboncu Glenn Miller ve şarkıcı Bob Crosby'den oluşan ünlü Dorsey Brothers Orkestrası'nı kurdu. Caz ve pop müzikte 'I'm I'm I'm Me Me You ve 'It's The Dreamer In Me' şarkılarını kaydetti ve besteledi (https://www.imdb.com).

Artie Show

Arthur Jacob, 23 Mayıs 1910'da New York'ta doğdu, 30 Aralık 2004'te Newbury Park, öldü. Klarnetçi ve grup lideri olan sanatçı Los Angeles Times'tan Claudia Luther'e göre, "yenilikleri, müzikal derinliği ve hareketli tarzı onu 20. yüzyıl büyük grup ve caz müzisyenleri arasında önemli bir yere taşıdı". Parlak bir klarnet kariyerine sahip Artie Show, II. Dünya Savaşı döneminin ünlü grup liderlerinden biri olmuştur. Deneysel bir müzisyen olan klarnetçi popüler kalmak istiyorsa müziği diğer insanların tarzında çalması gerektiğini anladığında sonunda caz sahnesini bıraktı. Yazmaya başladı ve hayatının geri kalanını yazar olarak geçirdi. 1985'te Brigitte Berman, Shaw hakkındaki belgeseli Time Is All You've Got ile Akademi Ödülü kazandı. Ayrıca albümleri birçok kez yeniden basıldı ve Shaw, yeni nesillerin tekrar tekrar müziğine geldiğini izlemenin zevkini yaşadı. 2003 yılında çıkardığı Self Portrait albümü en iyi tarihi albüm olarak Grammy'ye aday gösterildi. Aynı zamanda iki klarnetini Smithsonian'a bağışlamayı kabul etti. Eserleri arasında yaylı çalgılar dörtlüsü, üç ritim çalgısı ve klarnet için bestelediği "Interlude in B Flat" oda kompozisyonunu seslendirdi. Daha sonra iki trompet, trombon, saksafon ve bir şarkıcı ekledi (https://www.notablebiographies.com).

Woody Herman

1930'ların ve 40'ların grup liderlerinden en popülerlerinden biri olan Woody Herman, caz klarnetçisi, alto ve soprano saksofoncu, şarkıcı ve büyük grup lideridir. "The Herd" adlı çeşitli gruplara liderlik eden Woody Herman genellikle zaman için deneysel müzik çalışmaları yaparak kendisi de çalardı. Herman'ın ilk grubu blues orkestrasyonlarıyla tanındı ve bazen "Blues Çalan Grup" olarak adlandırıldı. Decca adıyla kaydedilen bu grup, ilk başta bir cover grubu olarak görev yaptı ve diğer Decca sanatçılarının şarkılarını yaptı. The First Herd'ün müziği, Duke Ellington ve Count Basie'den büyük ölçüde etkilenmiştir. Canlı düzenlemeleri bop temalarını ritim parçalarıyla birleştiren sanatçı büyük beğeni topladı. 1946'da grup, diğer gruplar tarafından aday gösterilen en iyi grup için Down Beat, Metronome, Billboard ve Esquire kazandı. Caz ve blues performanslarıyla büyük beğeni topladı bunun üzerine klasik besteci Igor Stravinsky, bu grup için Woody'nin solo klarnetle sipariş ettiği bir dizi besteden biri olan Ebony Concerto'yu yazmıştır (https://www.beachamjournal.com/journal/2021/05/woody-herman-was-born-108-years-ago-today.html)

Jimmy Giuffre

Woody Herman ile 1940 yılında çalışarak müzik kariyerine başlayan Jimmy Guiffree 1921'de Dallas, Teksas'ta doğdu. Caz tarihinde çığır açan bir klarnetçi, saksafoncu ve aranjörlük yapan sanatçı, grubun melodisi "Four Brothers" ın iyi bilinen aranjmanını yaptı. Guiffre, Shelly Manne ve Shorty Rogers ile birlikte1950'lerde çalışan Cool Jazz grubunun önemli sanatçılarından biri oldu. Guiffre, klarneti 1950'lerde serbest caza taşıyarak piyano sanatçısı Paul Bley ve bas sanatçısı olan Steve Swallow ile serbest caz döneminin en önemli üçlülerinden birini oluşturdu. Guiffre üçlüsü, oda müziğine daha yakın olan free caz stilinde yaklaştı. Guiffree bir eğitimci oldu ve 86 yaşında zatürreden ölmeden önce 1990'lara kadar oldukça iyi bir şekilde müzik icra etti (https://erturgutsanatmerkezi.com/cazin-en-iyi-4-klarnetcisi/).

Johnny Dodds

Johnny Dodds, 12 Nisan 1892'de New Orleans'ta doğdu. Hiçbir caz klarnetçisinin onun tonunun kalitesine asla ulaşamadığın düşüncesini Benny Goodmann, ifade etmiştir.1920'lerin en önemli klarnetçilerinden biri olan ve Erken yaşlarda New Orleans'a taşındı ve Lorenzo Tio ile klarnet okudu. Frankie Duson, Kid Ory ve King Oliver'ın gruplarıyla çalan Dodds, daha sonra Chicago'ya gitmiştir. Oliver's Creole Jazz Band ile çaldı ve ilk kez 1923'te kayıt yaptı. 1924'te Oliver'ın grubundan ayrıldıktan sonra Dodds, Kelly's Stables'ın house klarnetçisi ve grup başkanı olarak Alcide Nunez'in yerini aldı. Louis Armstrong ve Jelly Roll Morton'un Red Hot Peppers'ı başta olmak üzere Chicago'da çok sayıda küçük gruplar ile kayıt yaptı. Dodds, bir müzisyen olarak profesyonelliği ve virtüözlüğü yürekten yaşayan yoğun blues tarzıyla dikkat çekti. Daha sonraki klarnetçiler, özellikle Benny Goodman üzerinde önemli bir etkisi oldu. Dodds, 1940 yılında Chicago'da öldü.

Benny Goodmann

Benny Goodmann 30 Mayıs 1909' da Amerika Birleşik Devletleri Chicago, Illinois kentinde doğmuş olan Goodmann, 13 Haziran 1986 yılında ölmüştür. Amerikalı caz müzisyeni ve grup lideri "Swing'in Kralı" olarak bilinen grup lideridir. 1919 yılında ilk müzik eğitimini almıştır. Klasik eğitmen Franz Schoepp ile iki yıllık bir eğitimden sonra Goodman, hem klasik hem de caz alanlarında performansını gösterebileceği çalışmalara katılmıştır (https://www.britannica.com/biography/Benny-Goodman). Cazın en büyük yaratıcılarından biri olan Goodmann'in müziğe kazandırdığı çarpıcı nitelikler ve incelikler görkemlidir(Berendt, 2003: 258). Fısıltılı pianodan coşkulu bir fortissimoya kadar aksamaksızın ulaşarak, büyük topluluklar ile çaldığı zamanlarda bile İncelik dolu bir sanatın ustası olarak tonundaki yumuşaklığı koruduğu yorumuyla Goodmannı olağanüstü kılmıştır (Önder,2005: 64).

SONUÇ

16'ncı yy'ın sonlarına doğru Alman çalgı yapımcısı John Christoph Denner'in chalumeau'ya özel bir perde ekleyerek geliştirmiş ve bu haliyle clarion çalgısına benzediğinden " clarionet" olarak isimlendirilmiş olduğu klarinet, cazın gelişiminde ve tarihinde önemli bir rol oynamıştır, fakat en büyük etkisini müziğin New Orleans ilk gelişimi

sırasında ve daha sonra cazın Swing Era döneminde sahip olduğu bir enstrümandır. 1930 ve 1940 yılları arasında New Orleans Rhythm Kings ile Leon Roppolo, Sidney Bechet'in klarnet üzerinde yapmış olduğu çalışmalar ve 1920 yılının ortalarında Louis Armstrong'un Hot Fives gruplarıyla Johnny Dodds'un çalması fazlasıyla etki yaratarak ve 1930'ların ortalarından sonlarına kadar klarnetçiler Artie Shaw, Benny Goodman ve Woody Herman, swing müzik dünyasında hem enstrümantalist hem de grup lideri olarak yükselen isimler arasında yer almıştır. 1940 yılının sonunda bebop'un yükselişi görüldüğü ancak birkaç ünlü sanatçı dışında, tahta üfleme çalgılar ailesinin genç üyesi olan klarnetin yerini saksafona vermeye başlamıştır. Goodmann ve Shaw'ın bebop ile olan birlikte, Duke Ellington'ın çalgıyı kullanmaya devam etmiştir. Caz müziğinin gelişiminde, New Orleans cazının ve swing'in sesini tanımlayan önemli bir güç olduğu, klarnetin, sonraki yıllarda önemini yitirirken, son yıllarda yeniden popülerliğini kazanmasında caz tarihinde yer alan caz klarnet sanatçılarının önemli katkı sağladığı sonucuna ulaşılmıştır.

KAYNAKÇA

Anderson, G. (1990). Johnny Dodds in New Orleans, University of Illinois Press.

İlyasoğlu, E. (2009). Zaman İçinde Müzik, 9. Basım: Remzi Kitabevi.

Keseroğlu, E. (2005). Caz Müziğinin Gelişim Süreci Ve Etnik Müziklerle Etkileşimi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul Üniversitesi.

Mimaroğlu, İ. (1995). Müzik Tarihi, Varlık Yayınlan.

Önder, Ş. (2005). Klarinetin Tarihsel Gelişimi, Repertuvarı Ve Orkestradaki Önemi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon Kocatepe Üniversitesi.

Ziefel, J. (2002). A Living Instrument: The Clarinet in Jazz in The 1950s and 1960s, Doctor of Musical Arts, University of Washington.

Berendt, (2003).

https://delmark.com/product/209/ (Erişim Tarihi:15.11.2021).

https://www.notablebiographies.com(Erişim Tarihi:18.11.2021).

https://www.famouscomposers.net/sidney-bechet(Erişim Tarihi:18.11.2021).

https://aaregistry.org/story/jimmie-noone-a-polished-player-of-jazz/ (Erişim Tarihi:20.11.2021).

http://thejazzclarinet.blogspot.com/2013/02/leon-roppolo-and-new-orleans-rhythm.html. (Erişim Tarihi:20.11.2021).

https://riverwalkjazz.stanford.edu/?q=program/tin-roof-blues-story-new-orleans-rhythm-kings (Erişim Tarihi:20.11.2021).

https://www.beachamjournal.com/journal/2021/05/woody-herman-was-born-108-years-ago-today.html(Erişim Tarihi: 20.11.2021).

JEAN XAVİER LEFÈVRE'NİN KLARNET EDEBİYATINDAKİ YERİ

Dr.Öğr. Üyesi Şehrinaz GÜNDÜZ
İskenderun Teknik Üniversitesi, Mustafa Yazıcı Devlet Konsevatuvarı, Müzik Bölümü, İskenderun, Hatay.
ORCID NO: 0000-0002-0665-2056

Abstract

The art of clarinet was enriched by the great clarinet virtuosos and personal associations of the composers in their own time. French composer Jean Xavier Lefèvre, born in 1763 in Switzerland, was one of the composers who accomplished important contributions to the creation of the clarinet department at the Paris conservatory by staying in France after his education in Paris. Xeaver Lefèvre, a Clarinetist who studied on the development of the clarinet and lived in Paris, contributed to the elimination of the intonation problem by cutting number of the curtain from 5 to 8 while working on a five-curtain instrument in 1972. Lefèvre was a composer, the third among the great clarinet virtuosos after Joseph Beer, and the first clarinet professor of the Paris conservatory. It is important for the composer-performer to create a composition by taking into account the technical and musical style of the students and performers when composing their works considering traditional musical forms. Lefèvre, a classical composer, contributed to clarinet literature. In addition, the study aims to help identify works for all age and level student groups, including amateur musicians, in the study's tone diversity and technical characteristics. Based on data, the work investigated in this study was carried out in the 18th century, when the composer was present from the middle ages. In line with the adequacy of the clarinet's technical capacity over the century, Jean Xavier Lefèvre made significant contributions to both the development of the instrument and the clarinet literature. Today's clarinet teachers and students have a new perspective and contribution in clarinet education.

Keywords: Education, Clarinet, Literature, Performer

GİRİŞ

Çeşitli aşamalardan ve dönemlerden geçen müzik sanatı, 18. yüzyılın ilk yarısında yaşanan gelişmeler ve yenilik hareketleri diğer tüm alanlarda olduğu gibi müzik alanında da hızla değişimler başlamıştır (Çelik, 2012: 1). İlyasoğlu, (2009). 18. Yüzyıl ortasından Bach'ın ölüm tarihi 1750'den başlayarak Ludwig van Beethoven'in ölüm tarihi 1827'ye kadar geçen dönem, Klasik Dönem olarak tanımlamaktadır.

Klasik dönem içinde birçok besteci tarafından tahta üfleme çalgılar ailesinin bir üyesi olan Klarnete yer vermiştir. Özellikle 1791 yılının başlarında beş perdeli klarnete, sol elin parmaklarının kullanılmak üzere "Do Diyez" ve "Sol Diyez" perdelerini eklemiş, böylece çalgı yedi perdeli olmuştur. Bestecini çalgı üzerinde diğer önemli çalışması ise 1792 yılında perde sayısının sekize çıkartılması ile entonasyon sorununun giderilmesi olmuştur. Lefevre, klarnet tarihinde hem çalıcılık hemde klarnet edebiyatında önemli bir yere sahiptir (Önder, 2005:11)

Jean Xavier Lefevre Hayatı

Jean-Xavier Lefèvre (1763-1829), on sekizinci yüzyılın sonlarında ve on dokuzuncu yüzyılın başlarında Paris'te okumak ve yaşam için göç eden İsviçre doğumlu bir besteci ve klarnetçidir. 1778-1795 yılları arasında Fransız Muhafızlarının bir üyesi olarak askeri grubunda çalmış, sadece önde gelen bir solist, oda müziği sanatçısı ve orkestra icracısı değil, aynı zamanda önemli bir klarnet öğretmeni olaraktan klarnet edebiyatında yerini almıştır (Northover, 2008: 14)

Jean-Xavier Lefèvre. Ailesi veya çocukluğuyla ilgili hiçbir bilgi kaynağına rastlanılmadığı, ancak bazı hikâyelere göre bestecinin çok erken yaşlarda müzik eğitimi almaya başladığı, daha sonra zamanın ve Avrupa'nın en yetenekli klarnetçisi olarak kabul edilen Michel [Yost]'un eğitimi altında çalışmalarına devam etmiştir (Dave, 1974: 23).

1770'lerde Paris'te Michel Yost (1754-1786) ile birlikte çalışmalarına devam eden öğretmen ve besteci, genç klarnetçiye profesyonel başarı sosyal bağlantıları sağlamış, Yost'un, Temmuz 1786'da ölümü ile Lefèvre 'nin profesyonel liderliği üstlenmesinin yolu açılmıştır. Paris Concert Spirituel'de Yost, Vogel, Devienne'in üfleme çalgılar için yazmış olduğu konçertolarında ve kendi yapıtlarında solist olarak yer almış, 1787' yılından itibaren ise daha çok kendisi sahne almıştır. 1 Mart 1790'da Londra'daki Solomon konserlerinde solist Buch, Duvernoy ve Perret ile klarnet, iki korno ve fagot için dörtlü çalmış, 1791–1817 yılları arasında Paris Opéra Orkestrası ile ve 1798 ile 1799 yılları arasında Concerts de la rue de Cléry Orchestra'da diğer ünlü solistler ile birlikte aynı sahneyi paylaşmış, 1795'te yeni açılan Paris Konservatuarı'nda birinci sınıf profesör olarak atandı ve 1823'e kadar orada ders vermiştir (Rice, 94-95)

1 Kasım 1787'de, ilk kez yirmi dört yaşında, Konser-Spiritül'de solist olarak yer almış, bu ünlü konserler, yıl boyunca Acadlmie Royale'in dini bayramlar veya başka nedenlerle kapalı olduğu günlerde verildi. Bu konserlerin yaklaşık otuz beş yıl boyunca sürmüş, bu konser performansı onun parlak bir başarı elde etmesine ve bu süreden sonra Lefevre Paris'te verilen birçok müzikal performansta solo çalması için davet edilmiştir (Lowell, 1970: 26). Yüzyılın son zamanlarında Lefevre, "Concerts, de la rue de Clery" orkestrasının üyesi olmuştur. Nisan 1791'de Lefevre, 17. yüzyıla kadar uzanan çok etkileyici bir geleneğe sahip bir orkestranın tercih edilen bir klarnetçisi olarak Paris Operası orkestrasının üyesi olarak seçilmiştir. 1817 yılında paris operasındaki yerini basklarnet ile çalışmalar yapan öğrencisi Dacosta'yı geçirmiştir(Dave, 1974: 23).

Sonraki yıllarda Lefèvre 'nin kariyerini, müzik dünyası üzerinde büyük bir etkisi olan olaylardan biri Paris'te ''Conservatoire de Musique'' 'in kurulması büyük ölçüde etkilenmiştir. Bu en önemli eğitim kurumu, 1 Nisan 1784'te Francois Gossec başkanlığında açılan Ecole Royale de Chant okullarının birleşmesiyle oluşmuştur. Bu yeni kurulan konservatuar'ın temel amacı, Fransız Cumhuriyeti'nin konserleri, askeri bandoları ve tiyatroları için müzisyenler yetiştirmekti. Fransız Hükümeti tarafından kararlaştırdığı gibi, Konservatuar Paris'te olacaktı Sınav ile seçilecek öğrenciler ücretsiz eğitim alacaktır. Deneyimlerini müziğe yansıtarak profesyonel ve amatör klarnet öğrencilerin eğitimlerini düşünen bestecilerden birisi olan Jean Xavier Lefèvre 1795 yılında Paris'teki bu okula profesör olarak göreve başlamıştır. On dokuz klarnet profesörü bulunan fakültede görevleri

öğretimin yanı sıra performans da içerdiğinden dolayı her birinin sahip olduğu öğrenci sayısı çok azdı (Lowell, 1970: 31).

12 Haziran 1801 yılında Konservatuvarda yapılan toplantıda Lefèvre, Méthode de Clarinette olarak bilinen klarnet öğretimi için bir metot yazması için görevlendirilmiş, bu çalışmada, Quantz (1752), Leopold Mozart (1756) ve Carl Philipp Emanuel Bach (1753 ve 1762) gibi bestecilerin felsefi yaklaşımları ve daha pratik, uygulanabilir çalım teknik tavsiyeler ile birleştirilmiştir. Blasius, Chelard, Duvernoy, Gossec ve Sol'ere ile Lefevre'nin kendilerine sunduğu "methode de Clarinette" oybirliğiyle komite tarafından kabul edildi. Aslında bu zaman içerisinde kullanılan klarnet, Lefèvre 'nin çalgıya eklemiş olduğu altıncı perde ile altı tuşlu klarnetti yaygınlaştırmak ve bu klarnet için yeni yöntem yazılması olmuştur. Metot sadece yazıldığı Paris Konservatuarı'nda kullanıldı, ancak Konservatuar dışında da geniş bir popülerlik kazanan methot Almanca 'ya çevrilerek, Almanya'da ve daha sonra İtalya'da beğeni topladı, böylece etkisi daha da genişlemiştir (Lowell, 1970: 32).

Eserleri

Solo ve oda müziği bestecisi olarak çok aktif olan Jean Xavier Lefèvre, kendisinden sonra, birçoğu kendinden çok daha etkili olan ve klarnetçi olarak birçok önemli görevde bulunan öğrencilerine bir miras olarak bıraktığı ünlü Methode de Clarinette ek olarak Lefevre orkestra ile klarnet için altı konçerto, klarnet ve fagot için iki senfoni konçertantı; obua, klarnet ve fagot için bir konçertant; klarnet, keman, viyola ve çello için iki kuartet; iki klarnet için on bir ikili; klarnet ve fagot için altı ikili; klarnet ve bas için on iki sonat ve iki klarnet ve fagot için altı üçlü, ayrıca el yazması halinde kalan, hiç yayımlanmamış eserleri bulunmaktadır. İcracı ve besteci Lefèvre konçertolarının icra için olduğu kadar eğitim ve öğretim amaçlı da kullanılmasını amaçlamış olabilir ki bunları konservatuvarda eğitimcilik yaparken kendisi de kullanmıştır. Eserlerinde çoğu kez sonat, konçerto gibi klasik formları kullanmıştır. (Rice, 1970: 95).

Lefèvre, konçertolarının yorumculuk için olduğu kadar eğitim ve öğretim amaçlıda kullanılmasını düşünmüş olabilir ki muhtemelen bunları konservatuvarda eğitimcilik görevi başında iken kendisi de kullanmıştır. 1799'da bestecinin beşinci konçertosu konservatuvarda yarışma parçası olarak kullanılmıştır.

Michel'e olan bu hayranlık besteci ve klarnetçi Lefèvre 'nin kompozisyon tekniğini etkilemiş olabili'ki besteleme tarzı, yaşamında büyük bir etki yaratan Yost'un temel kalıplarını takip etmesine neden olmuştur. Düetler aynı temel aralıkta, mi'den sol'e kadar yazılmış ve geniş sıçramalar, ölçek pasajları ve arpejlerden oluşan teknik pasajlardan oluşmuştur. Lefèvre, metodunda bestecilere klarnetçiye yalnızca virtüözlük sergilemek için zor parmak pozisyonları vermemelerini, bunun yerine hem icracının hem de bestecinin hünerini gösterecek hoş melodi ve müzikal anlatıma sahip pasajlardan oluşturmalarını önermiştir. Bu öneri klarnet üzerinde mümkün olan tonal anlatımın güzelliğini ve dönemin icracılarının gerektirdiği teknik virtüözlüğü sergileyen temalar ile besteler yer almaya başlamıştır (Randall, 1970: 71).

Hem Michel Yost hem de Xavier Lefèvre, klarnetin gelişimine büyük katkıda bulunmuş, düetleri, dönemin tipik teknik sunumunun birçok örneğini içermiştir. Bestecilerin kullandıkları formlar, kompozisyon tasarımları, melodik konturpuanları, çağdaşlarının klarnet

düetlerinde görülmüştür. Eserleri, daha basit yazılmış olsa da, günümüz klarnetçileri açısından hala biraz teknik zorluk içermektedir. (Randall, 1970: 75).

1786'da Opus I eserini Lefèvre çok saygı duyduğu öğretmenine ithaf ederek Michel Yosta olan büyük saygısını göstermiştir. Lefevre bu düetler Yost'un kullandığı kalıpları takip etmiştir (Randall, 1970:65).

Quartet No.4 eserinin yazımı konçertant formunda, Haydn ve Mozart'ın öncülük ettiği yeni ortaya çıkan formun bir karışımıdır. Eserin birinci bölümünde, birinci çalgıya ilk melodi verilmiş ve çalgı gerektiğinde tek başına durabilmiş, diğer çalgılar ise solo melodiyi çalan birinci çalgıya sadece eşlik etmiştir. Daha sonra, melodi her zaman tek bir çalgı sesinde bulunmamış ve çoğu zaman melodinin daha anlamlı olması için diğer çalgılara ihtiyaç duymuştur (https://albums.primephonic.com/5023581005825.pdf)

Lefèvre 'nin yazdığı sonatlar sadece klarnet ve bas için olduğu ancak bas partisini çalan çalgı belirtilmemiştir. Fakat sonatların ikinci, üçüncü ve beşinci ve basımlarında bas partisini çalacak çalgı belirtilmiş olarak yayınlanmıştır. Her iki sonatın " Editions du Siecle" tarafından Cenevre'de, Beşinci Sonat 1949'da, Üçüncü Sonat ise 1951'de yayınlanmıştır. (Lowell, 1970: 37).

Lefèvre 'nin bu sonatları öğretimdeki değeri ve önemi nedeniyle akılda bulundurulması da olası görünebilir. Klarnetin başka bir sesle birlikte solo bir çalgı olarak ele alınması, bu sonatların bestecinin klarnet eğitiminde kullanılmak üzere yazdığı, çalışmanın tek başına sağlayabileceğinden daha fazla müzikal ilgi yaratmak için eklenen bas sesiyle öğrettiği parçalar olduğu ve ayrıca oda müziği çalmak ve öğretmek için fırsatlar sunan eserleri arasında yer almaktadır.

ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Bu araştırmanın önemi; Geçmişten günümüze bütün müzik türleri içinde yer alan klarnetin 18. Yüzyıl müziğinde önemli bir yere sahip bir besteci olan **Jean Xavier Lefèvre'nin Klarnet için bestelediği** eserlerinin repertuvardaki yeri ve önemini vurgulayan bu araştırmanın, klarinet ile ilgili çalışmalara, klarnet eğitimcisi ve klarnet öğrencilerine yarar sağlaması açısında önemli olduğu düşünülmüştür.

YÖNTEM

Araştırmanın ana konusunu oluşturan "Jean Xavier Lefèvre'nin Klarnet Edebiyatındaki Yeri" adlı bu çalışmada kullanılan nitel bilgiler kaynak tarama modeli kullanılmıştır.

SONUÇ

Fransız bestecileri ve klarnet eğitimcileri arasında önemli bir yere sahip olan Lefèvre, Fransız besteci anlayışının önemli temsilcilerindendir. Sadece virtüöz olarak kalmamış, bestelediği klarnet eserleriyle hem klarnet icracılığına hem de klarnet eğitimciliğine büyük katkıda bulunmuştur. Paris konservatuvarında klarnet öğretmenliği yaptığı dönemlerde öğrencilerin eksiklerini tam olarak belirleme olanağı bulmuş, eserlerinin sanatsal kaygılarının yanı sıra eğitim alanında da kullanılacak şekilde bestelemeye özen göstermiştir. Lefèvre, besteciliğinin yanı sıra idealist kimliğiyle ortaya koyduğu klarnet metodu klarnet eğitimi için bir zorunluluk haline gelmiş ve halkı müziğe katmaya çalışarak ve yalnızca profesyonel

müzisyenlerin değil, amatör müzisyenlerin ve çocukların da çalabileceği düzeyde eserler yazmıştır. Bestecinin amacı, toplumun her kesimi ile müziği bir araya getirmektir. Lefèvre, bestelediği eserlerde klarnet tekniğinin önemini vurgulamış ve kullanmıştır. Hatta bazı eserleri yalnızca teknik içermektedir. Özellikle on iki klarnet ve piyano için bestelediği sonatlar ve oda müziği eserleri ülkemizde günümüz klarnet eğitiminde kullanıldığı gibi dünya sahnelerinde de seslendirilen eserler arasında yer almaktadır. İyi bir klarnetçi ve besteci olmak ile birlikte iyi bir pedagog da olan Lefèvre, klarnet çalmak isteyen profesyonel ya da amatör klarnet icracılarının klarnet edebiyatı içerisinde önemli bir yere sahip olan Lefèvre'nin eserlerini yakından tanıyarak çalışılmasının klarnet eğitimi açısından faydalı olduğu ancak ülkemizde Türkçe yazılı kaynakların olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

KAYNAKÇA

Çelik, A. (2012). Klasik Dönem Bestecisi W.A. Mozart'ın Yaşamı, Müzik Anlayışı Ve Klarnet Eserleri, Akademik Bakış Dergisi, Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi, Issn:1694-528x

Dave, H. R. (1974). Sıx Quartets For Clarınet, Vıolın, Vıola, And Cello By Jean Xavıer Lefevre (1763-1829): A Crıtıcal Score Wıth Analysıs And Hıstorıcal Perspectıve

İlyasoğlu, E. (1994), Zaman İçinde Müzik, Yapı kredi Yayınları, İstanbul.

Lowell, V. Y (1970). Jean Xavıer Lefevre: Hıs Contrıbutıons To The Clarınet And Clarınet Playıng. The Catholic University of America.

Randall, D. M. (1970). A Comprehensıve Performance Project In Clarınet Lıterature Wıth An Essay On The Clarınet Duet From Ca. 1715 To Ca. 1825.

Rice, A. R. (2017). Notes for clarinetists : a guide to the repertoire , New York : Oxford University Press.

Northover, K.S. (2008). The 21st Century Early Clarınet Method: A Hıstorıcal Clarınet Treatıse For Modern Clarınetısts.

https://www.editionsilvertrust.com/lefevre-clarinet-qt4.htm (Erişim Tarihi:15.11.2021)

ÇAĞDAŞ TEKSTİL SANATINDA KADIN FİGÜRÜ

WOMAN SYMBOL IN CONTEMPORARY TEXTİLE ART

S.Tuğba Arabalı Koşar
Dr. Öğr. Üyesi, Çukurova Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, Tekstil ve Moda Tasarımı Bölümü, Adana / Türkiye

Abstract

In the light of the information provided by historical and archaeological records, the emergence of female figures in stone reliefs and wall paintings around 30,000 BC strengthened the ideology of the mother goddess. People have used symbolic codes to express their beliefs, fears, and concerns since ancient times, interpreting them with aesthetic and artistic creativity. In a symbolic sense, the earliest and first works of the ancient period are various animal pictures, some magical signs, and linear graphics symbolizing female genitalia found engraved on cave walls. The elements of life-reproduction-birth-immortality-rebirth and fertility were the themes of symbols representing breast, hips, and genitals, which are organs that symbolize the fertility of women in periods when nature was blessed and the matriarchal social structure existed. Given that these themes cover phenomena found in the human, animal, and plant life cycles, they associated all of these phenomena with the woman who represents them.

The belief in the Mother Goddess demonstrates its universality through prominent symbols in many civilizations throughout the centuries. Legends, myths, and belief systems passed down through the ages show that the Mother Goddess cults take on roles that sometimes perform the same functions and sometimes take on different forms, performing different functions. Since ancient times, figures, motifs, and patterns in textile art have been used to express the aesthetic values, belief systems, socio-cultural expansions, and social values of civilizations. Female figures, which have been the subject of works of art in many different aesthetic interpretations throughout history, have also been used in textiles produced using traditional methods, and have found universal ways of expression in different geographies and cultures. The cultural, symbolic, and artistic approaches to the use of the female figure are examined in this study, which aims to reflect and document the mother goddess's belief through contemporary textile art. Descriptive scanning and work analysis methods were used in the study.

Keywords: Woman Figure, Contemporary Textile Art, Mother Goddess, Mythology

GİRİŞ

Tarih öncesi devirlerde kadın, toplumsal statüsü gereği kutsallaştırılmış ve doğanın yüceliği onunla benzeştirilmiştir. Toplumsal statüden doğan bu özdeşleştirilme kadının doğurganlığı gibi biyolojik özelliklerini de kapsamıştır. En eski efsanevi hikâyelerden bazıları, doğurganlığı ve bolluğu bir kültürü besleyen kadim bir Ana Tanrıça'ya bağlar. İster Mezopotamya İştar gibi hayat veren bir tanrıça, isterse fiziksel olarak abartılmış, Willendorf'un tarih öncesi dişi Venüs'ü olsun, bu kutsal kadınlar yaratma ve hayatta kalma

güçleri ile tanınmışlardır. Bu tanrıçaların tasvirleri, onları tipik olarak, cinsiyet özelliklerine vurgu yaparak, iyi donanımlı, tombul ve sağlıklı olarak göstermiştir. Antik Avrupa sanatının ideolojisinde yaşamın kutlanması baskın bir temadır. Bu kutlamalarda Ana Tanrıça, tüm tezahürleriyle doğada var olan tüm yaşam formlarının birliğinin bir simgesi olmuştur. (Gimbutas, 1974)'ın dediği gibi tarih öncesi çağlardaki inanışa göre; "Ana Tanrıça'nın gücü, suda ve taşta, mezarda ve mağarada, hayvanlarda ve kuşlarda, tepelerde, ağaçlarda ve çiçeklerdeydi". Bu nedenle, Dünya'da olduğu gibi bütünün kutsallığının ve gizeminin mistik algısı her zaman bu inanışın içinde yer almıştır.

Kuramsallaştırılmış, belirli argümanları olan ve bazı toplumların halen yaşamlarında var olan bu inanış, günümüzde de birbirinden farklı şekillerde işlenerek sanat eserlerine konu olmuştur. Dolayısıyla kadın-doğa özdeşliği, var olan genel kanının aksine, ilkel ya da demode değil, günümüze kadar uzanan kadın-doğa konusunun sınırlarının ne kadar geniş olduğunu ve farklı dönemlerde farklı sanat alanlarında sıklıkla kullanıldığını göstermektedir. Dolayısıyla kadın ve doğa kavramlarıyla ilgili çeşitli sanatsal örnekler sanat tarihinin neredeyse her dönemine konu olmuş ve birçok sosyal konuların örtük göndermelerini üstlenmişlerdir. Sanatçılarda bu imge ve figürlerin kültürel taşıyıcıları konumunda kendi yorumlarıyla birlikte, yaşadıkları toplumun kadına bakış açısını da çalışmalarına ekleyerek oldukça geniş bir simgesel hafıza oluşturmuşlardır.

Özellikle 1970'lerden itibaren, bu sorunları çözmeye yönelik eylemler sanatsal pratiğe dahil olmuş, kadın-doğa özdeşliğinden doğan 'ana tanrıça' inanışları da sanatçılara ilham kaynağı olmaya devam etmiştir. 21. yüzyılda ortaya çıkan yavaş kültür akımı, sanat ve kültür alanında da değişikliklere yol açmıştır. Daha fazla ekolojik ürünler üretmek, sürdürülebilirliği sağlamak ve kültürün asıl köklerine dönmek, sanatçıların, tasarımcıların ve araştırmacıların önemli amaçlarından biri olmuştur(Sakalauskaite K.,2017).

Kadın belleğine ilişkin çeşitli sembolik göstergelerin çağdaş tekstil sanatındaki yansıma biçimleri bu çalışmanın temel noktasıdır. Bu doğrultuda literatür tarama ve eser analizi yönteminden yararlanılarak, sanatçıların eserlerinde kültürel değerleri nasıl ele aldıkları ve aktarılmasına nasıl ortaklık ettikleri görseller üzerinden çözümlenerek yorumlanmıştır. Ulaşılabilen kaynaklardan edinilen bilgilere göre; tarih öncesi devirlerden bu yana kadın figürlerine birçok farklı kültür ve şekillerde rastlanmıştır. Sanatçılara yüz yıllardır ilham kaynağı olan bu figürler çağdaş sanatta da tekstiller aracılığıyla yeniden sunulmuştur. Yukarıda söz edilen ortak bir güdümle bu çalışmada da 70'li yıllardan günümüze tekstil sanatı kapsamında üretilen eserlerde, kadın-doğa kavramının nasıl işlendiği ve bu eserlerin teknik, malzeme ve kavramsal açıdan ele alınması ve kadın-doğa alanındaki hem özdeşlik, hem de problematik alanlarının beslendiği tarihsel olguların, sanatsal örnekler üzerinden incelenmesi amaçlanmaktadır.

ANA TANRIÇA KÜLTÜ

Jungcu bir bakış açısından, Tanrıça insan ruhunda iş başında olan arketipsel bir imgedir ve ritüelde, mitolojide, sanatta ve ayrıca rüyalarda ifadesini bulur(Jung, 1959). Jung, Ana Tanrıça'nın her insanda bulunan 'ana arketip'in bir parçası olduğu ve diğer arketipler gibi bu arketipin çeşitli yönlerde ortaya çıktığı görüşündedir. Bu arketip aynı zamanda doğurganlık ve üretkenlik ile de ilişkilidir. Anne Arketipinin bir koruma sembolü olduğunu ve fırınlar ve

pişirme kapları gibi içi boş nesnelerle ve tabii ki rahim, yoni ve benzeri şekillerdeki herhangi bir şeyle ilişkili olduğunu savunmaktadır(Jung, 1959). Böylece kadın bedeni, yeryüzünün kutsal bir metaforu haline gelerek, yaratılışın ve dönüşümün kutsal simyasal kabı olarak kabul edilmiş ve saygı duyulmuştur.

Ana Tanrıça inancı, yüzyıllar boyunca pek çok uygarlıkta belirgin sembollerle, evrenselliğini kanıtlamaktadır. Zaman içerisinde anlatılagelen efsaneler, mitler, yaşanan inanç sistemleri Ana Tanrıça kültlerinin bazen aynı işlevleri gören, bazen de farklı formlarda, farklı işlevleri üstlenen roller aldığını göstermektedir. "Mitolojide yer alan kadın figürleri de kadının kabul gören şeklinin toplum içinde sürekli değiştiğini kanıtlar. Eski mitolojide, ideal kadın imgesi, tombul, üretken, doğurgan karakteri ile tasvir edilmektedir. Paleolitik çağdan başlayarak, kadına, bulunduğu zamana ve ait olduğu topluma göre değer bakımından neyin önemli olduğunu gösteren farklı pek çok biçim ve anlam yüklenir" (Işıkören, 2015). Paleolitik doğurganlık heykelciği ya da Venüs adı verilen heykelcikler, doğurganlık, üreme ile ifade edilmiş olan hayatta kalma ihtiyacını temsil etmektedir"(Gimbutas, 1989). "Bu dönemde, kadın tasvirinin, sonraki nesilleri besleyen ve yetiştiren varlık olarak sunulduğu düşünülebilir. Aynı zamanda, dünyada insanlığın var olmasının temel nedenini oluşturan, doğurganlığı içeren bir hayatta kalışı ifade ettiği de söylenebilir. Eski anaerkillik yorumlayıcı modelin, tombul ve olgun kadının çıplaklığıyla ifade edilen bir "güzellik" modelini somutlaştırdığına şüphe yoktur. Beden temsili, doğruluğu, natüralizmi ve anıtsallığı kadar zanaatkarının da yeteneklerine bağlı gelişmiştir. Beden temsilleri zamanla doğa kanunlarından çok geometri kurallarına uyum sağlayarak giderek daha soyut bir biçim kazanmıştır. Şekil 1'de yer alan M.Ö. 30.000'e tarihlenen Venüs Tanrıça heykelinde gözlenebileceği gibi kalça ve göğüsleri, diğer tüm organlarından daha büyük ve detaylı işlenmiştir.



Şekil.1 "Willendorf Venüsü", Avrupa Üst Paleolitik Dönem M.Ö.30.000

Şimdiye kadar Ana Tanrıçanın insani ve ilahi yönleriyle temsil edildiği, doğurganlığı, üretkenliği, doğayı ve yaşamın her alanında bolluk akışını sembolize ettiği konusunda hemfikirdik. Dünya genelinde çevrecilerin ekosistemimizde neler olduğuyla neden bu kadar çok ilgilendiğine bakarsak, değişen bir düzenin ve doğa ananın anlatmak istediklerini bir nebze de olsa anlayabiliriz. Günümüzde aktivistler ve sanatçılar, kadın değerinin fazlaca altını çizen, "o"nu yücelten bir görüş ile sessizliğin sesini sanat nesnesi aracılığıyla ve Ana Tanrıça kültürüne de artan bir ilgiyle yansıtmaktadırlar.

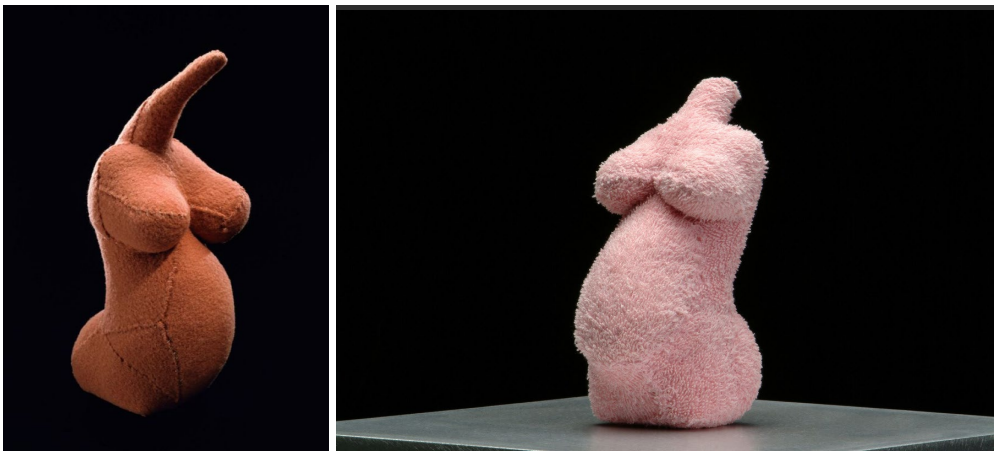
TEKSTİL SANATINDA KADIN FİGÜRÜ

Tekstil sanatı, tarih öncesi çağlara kadar uzanan en eski sanat biçimlerinden biridir. Tekstil ve elyaf temelli sanat eserleri doğal ve sentetik elyaf, kumaş ve iplikle sanatçıların çalışmaları aracılığıyla ortamın temalarını ve tekniklerini derinlemesine araştırmaktadır. Dokuma, düğümleme, sarma, örme, keçe, katlama, bağlama v.b. tekstil teknikleriyle yaşanmış deneyimlerimize ve tarihimize hitap eden figüratif, soyut ve kavramsal eserler sunmaktadır. Kendini tanımlamadan başlayarak, ırk, din, dil, cinsiyet ve ortak deneyimler hakkında anlatılar sunan lifler, iplikler ve kumaşlar binlerce yıldır uygarlığın ayrılmaz bir parçası olmuştur.

Özellikle 60 yıllarda İkinci Dünya Savaşı'nın sonunda meydana gelen büyük değişimlerle birlikte İtalya'daki Povera hareketinden önce gelen gayri resmilik başta olmak üzere yenilenen Pop veya Fluxus gibi avangard akımlar yumuşak malzemeler ve kumaşları bir araya getirmiştir. Sanat eseri olarak bu eserler ile ilişkili uygulamaların önemi ve statüsü iddia edildiğinde, her şeyden önce, karşı, kültürel ve feminist hareketlerin gelişimine zemin hazırlığı niteliğinde olduğu söylenebilir. Büyük sanatta(Chadwick, 1991) tekstillerin ve elyafların tanıtımı, 1960'larda ve 1970'lerde feminist hareketle görünür olmaya başlamış ve geleneksel olarak küçük statüye indirilen "Kadın işi" deyimi sanatsal uygulamaların içine dahil edilmeye başlamıştır. Magdalena Abakanowicz, Sheila Hicks veya Debra Rapoport (Constantine & Lenor L., 1972) gibi şu anda tekstil sanatçıları olarak sınıflandırılan yaratıcılara ek olarak, 60'lar ve 70'ler arasında bir çok tekstil sanatçısı lif, iplik ve kumaş heykel ve enstalasyonlarıyla ve feminist görüşleriyle öne çıkmıştır.

Rozsika Parker tarafından 1984'te yazılan *The Subversive Stitch: Embroidery and the Making of the Feminine* isimli kitap ile birlikte tekstil, sanatsal bir tür olarak bu disiplinin doruk noktası ve özgürleştirici noktası olmuştur. 20. yüzyılın sonlarına doğru, Sheila Hicks veya Simon Pheulpin gibi sanatçıların eserleriyle öne çıktığı Textile Art (Tekstil Sanatı) veya Fiber Art (Lif Sanatı) terimleri, çağdaş sanat pratikleri içinde neredeyse bağımsız türler olarak kabul edilmiş ve Bienal, Trienal ve fuarlar ile dünya çapına yayılmıştır.

Tekstil sanatçıları birçok konudan ve kavramdan beslendikleri gibi mitolojik hikâyeler ve inanışlarla da eserlerini ilişkilendirmişlerdir. Sanatçıların fikirleri ve kaygıları çeşitli teknik ve malzemelerle tekstil sanatı içinde hayat bulmuştur. Kültürel açıdan farklı bakış açılarıyla uygulanan formlar, renkler, teknolojiler ve malzemeler ifade edilmek istenen çoklu anlam katmanlarına referans olmuşlardır. Mitolojik kadın figürlerinin tekstil sanatındaki kullanımına örnek teşkil eden eserlerin, sembolik zenginliği hem törensel hem de cinsellik, doğurganlık, üreme, ilişkiler, doğum, sağlık, hastalık ve ölümle ilgili yaşam döngüleri boyunca hareket eden insanları ve özellikle kadınları ve bazı bastırılmış duyguları tanımlamıştır.



Şekil.2 Louise Bourgeois, "Fragile Goddess", 2002, / Pregnant Woman, 2002, doldurma ve dikiş tekniği

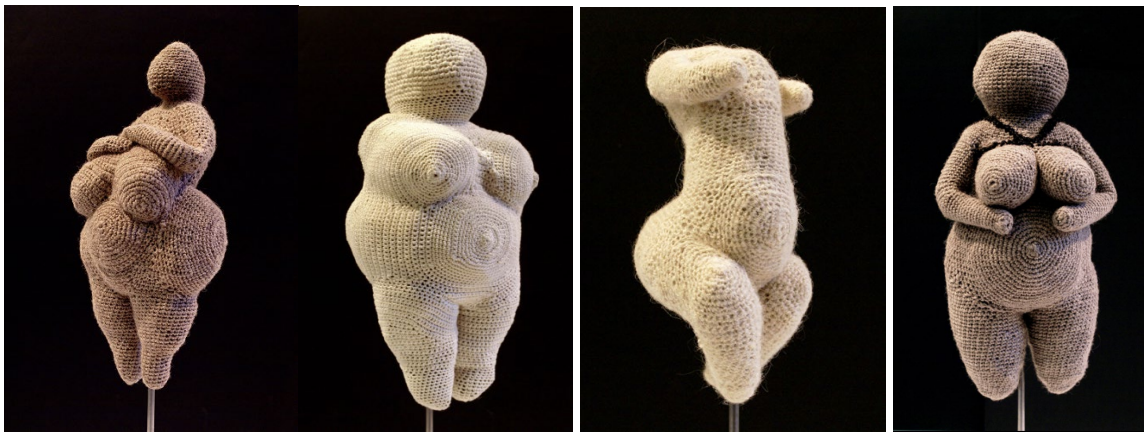
Louis Bourgeois (1911-2010)'un eserleri çoğunlukla organik ve soyut formlardan oluşan, Kuspit (1993) `in ifadesiyle, "kadın olmayı" sorgulayan insan bedenini çağrıştıran kumaş heykel ve enstalasyonlardan oluşur. Kuspit (1993)'e göre Louis Bourgeois, anne ve baba figürünü "mitolojik ve şiirsel" bir boyutta ele almaktadır. Şekil 2'de Louise Bourgeois'in Kırılgan Tanrıçası, bereketli kadın vücudunu görselleştirmenin uzun bir geçmişini yansıtan çarpıcı bir kumaş heykeldir. Yine de, gövdenin tepesindeki fallik form aynı zamanda cinsiyet kimliklerinin bulanıklaştığını öne sürerek sanatçının erkeklik, kadınlık, cinsellik ve güç kavramlarını sorgulamasına izin vermektedir. Bourgeous'un elemental, abartılı yuvarlak formları, antik dünyadan, en ünlüsü Willendorf Venüsü'nden, kayıtlı tarihten çok önce yaratılmış olan tanrıça heykellerini andırır. Burjuva'nun eserleri, temel bir eylem olarak doğumun kutlanmasıdır, ancak kompozisyonu ve paleti, doğum eyleminde mevcut olan baskı ve acıyı ifade ederek, özneyi aynı anda etten kemikten bir kadın ve tanrıça olarak tanımlar.



Şekil.3 Mrinalini-Mukherjee, "Basanti (Baharın Kadını)," 1984; "Yakshi (Dişi Orman İlahı)," 1984; "Pakshi (Kuş)," 1985; "Rudra (Terör İlahı)," 1982 ve "Devi (Tanrıça)," 1982, Tığ işi.

Anıtsal dokuma heykeller yapmak için sentetik boyalarla renklendirilmiş kenevir ipi kullanan Hintli Mrinalini Mukherjee'nin (1949-2015) eserleri, sanatçının uzamsal ve zamansal bağlamlardaki kişisel yolculuğunu zanaat, sanat, ruhsal gelişim, cinsiyet ve diğer toplumsal beklentiler üzerine bir kamusal söylemle iç içe geçirmektedir. Hint kültürü ve

mitolojisinden büyük ölçüde etkilenen Mukherjee'ın tekstil sanat eserleri kadınlığın sembolik ve güç nitelikleri ile ataerkil bir toplum tarafından dikte edilen kadınların rolü ve koşulları arasındaki boşluğu incelemektedir. Örme tekniği ile oluşturulan çalışmalarının birçoğu Hindu öncesi doğa ruhları ve doğurganlık tanrılarından etkilenmiştir. "Dokunsal etkileşimli antropomorfik beş eser Sanskritçe isimlerle adlandırılmıştır: "Basanti (Baharın Kadını)," 1984; "Yakshi (Dişi Orman İlahı)," 1984; "Pakshi (Kuş)," 1985; "Rudra (Terör İlahı)," 1982 ve "Devi (Tanrıça)," 1982. Figürler, klasik tapınak oymalarında ve ortak köy türbelerinde bulunan mevcut görüntülere açıkça atıfta bulunsa da, kendilerine ait kişisel bir alanı işgal etmektedirler" (Cotter, 2019). Şekil 3 de tavandan sarkıtılan beş tığ işi parçanın yerleştirilmesi, dokunsal ve sürekli etkileşimi ve kadın deneyimleri üzerine kültürler arası sohbetleri davet etmektedir. Çeşitli ve şehvetli biçimler, toplumsal cinsiyet rollerinden ve onların dönüşümlerinden çeşitli şekillerde bahsediyorlar. "Mukherjee'nin 'nin ikonik düzenlemesi, dişil üretici güç, kadın rahminin veya rahminin stilize edilmiş şeklidir ve kadınları yüce Tanrıça olarak yükselten bir ilkel kozmik enerji veya shakti-gücü olarak cinsellik ve doğurganlık ile bağlantılıdır"(Davis, 2019).



Şekil.4 Anna Paula Portilla, "Lost mother", (Kayıp anne Serisi), 2012

Feminen ve kutsal konuları, doğada bıraktığımız izleri, hafızayı ve elementleri eserlerinde işleyen Anna Paula Portilla (1971-) dünya ile ilişkimizin sezgisel, neredeyse tarih öncesi ve zamansız dürtülerine çok yakın olduğunu savunmaktadır. Yaratıcılığımızın vahşi ve doğuştan gelen yönleri olarak koku ve dokunuşların yanındaki vizyonu ve kendi bedenimizle görelilikte askıya alınmış zaman kavramıyla sanat eserlerini araştırmaktadır. Kendi web sayfasında; "Parçalarım için seçtiğim şekiller, inanılmaz bir güce sahip ilkel figürlerden ilham alıyor: bize doğurganlığı, toprağın çağrısını ve (her türlü) bereketi hatırlatıyorlar. İşlerim kendi gizemlerimizi sorguluyor ve bize içgüdünün önemini düşündürüyor, kendin olabilmek için bazen karanlıkta gezinmek, sudan çıkmak gerektiğini anlamamıza yardımcı oluyor... . tığ ile ilmekten ilmeğe, yumuşak ve sıcak yeni bir güç doğuyor, ve bu emekte nazikçe sorularımı yanıtlıyor ..." demektedir (Şekil. 4).



Şekil.5 Gül Bolulu, Doğanın Gelini, Dokuma Tekniği, 2013

"Benim paletimdekiler ipliklerdir. Fırçalarım ise ellerim"… diyen Gül Bolulu (1961-) Türkiye'de resim ve dokuma arasında ilişki kuran sayılı sanatçılardan biridir. Şekil 5'te mitolojik kahramanlarla sürdürdüğü dokuma tasvirlerinde yılanların kraliçesi Şahmeran'ın hikâyesini ele almıştır... Doğanın ve dürüstlüğün koruyucusu Şahmaran, "Doğanın Gelini" olarak isimlendirilmiştir. Doku öğesini öne çıkararak, doğanın kendi içindeki uyumu ile sadeliğini, dengesini ve renklerini tasarımında doğal malzemeler kullanarak oluşturmuştur. Bolluk ve bereketin sembolü olan tohumlarla süslediği eserini dokuma ve dikiş tekniği kullanarak tek başına ayakta durabilen kumaş bir heykel haline getirmiştir.



Şekil.6 Başak Bodur Özkendirci, Dokuma Tanrıçalar Serisi: Umay ve Isthar, Dokuma Tekniği, 2012

Gül Bolulu gibi Başak Bodur Özkendirci'de (1974-); "Tarih öncesi Anadolu toplumlarının dünyayı; doğuran, besleyen, koruyan ve iyileştiren bir kadına benzettiklerini, doğayla mükemmel bir uyum içinde yaşamayı başaran anaerkil toplumların, kadını kutsadığını ve tanrıçalara inandıklarını" aktarır. Anadolu Tanrıçaları Örme Heykeller Serisi ve Dokuma Tanrıçalar Serisi (Şekil.6) ile doğaya ve kadını saygıyla anan çalışmalar gerçekleştirir. Malzemelerin doğal oluşu, konunun malzeme ile bütünlüğünü de beraberinde getirmesine rağmen, yumuşak içten ve şefkatli görünüşleri tek başlarına ayakta durabilecek kadar da dirençli bir temaya da aynı zamanda vurgu yapar. Sanatçı, "Tanrıçaların her birinin

farklı bir öyküsü vardır. Biri denizlere, diğeri hayvanlara hükmediyor. Aşkı da yönetiyorlar, şehirleri de. Hepsi bereketli, hepsi doğurgan. Onlar, tanrıları yaratan tanrıçalar. Benim küçük tanrıçalarım. İçimizdeki doğayı hatırlarsak yeniden bir bütünün parçaları olabileceğimizi, ancak o zaman yalnızlıktan kurtulabileceğimizi fısıldıyorlar kulaklarımıza"(Özkendirci, 2012).…diye aktarır kendi blog sayfasında

SONUÇ

Tarih öncesi devirlerde kadın toplumsal statüsü gereği kutsallaştırılmış ve doğanın yüceliği onunla benzeştirilmiştir. Toplumsal statüden doğan bu özdeşleştirilme kadının doğurganlığı gibi biyolojik özelliklerini de kapsamıştır. Tanrıça mitleri pek çok gerçeği içerdiği gibi kadın figürünün de birincil arketip motiflerinden biri halini almıştır. Tanrıça kültleri, sayısız farklı biçimin altında yatan her şeyin birliğini ve özün dönüşümünü ifade etmeleri gibi uluslararası pek çok ortak noktaya sahiptir. Bu dişi arketipin çağdaş insanlarda doğuşu, insanları ve Dünya'yı bir araya getiren, büyüyen bilincin gelişimini göstermektedir. Ataerkil odaklı kültürümüzün kontrastı olarak ortaya çıkan bir arketip ve siyasi bir hareket olarak başlayan "Feminist Hareket"in başlangıcıdır. Daha sonra, 1970'lerde, ilahi dişil öznenin maneviyatta merkezi bir nokta haline geldiği ve bugün batı dünyasında Yeni Çağ Hareketi dediğimiz şeyin güçlü bir tezahürü olarak ortaya çıkmıştır.

Günümüzde tekstil sanatının; kültürel farklılıklara, toplumsal olaylara, güncel sanat hareketlerine, siyasi görüşlere, hayvan aktivizmine, iletişim ve etkileşimin varlığı ile yeni-özgün fikirlere ve yaratıcılığa açık bir alan haline geldiği açıktır. İncelenen eserlerde sanatçıların, kadının toplumdaki rolünü sorguladıkları, eserleri aracılığı ile de bu rolü eleştirdikleri, irdeledikleri ve yeniden tarifledikleri görülmektedir. Sanat dünyasının Ana Tanrıça ve mitolojik figürlerle ilgili objektif çalışmalarının yanı sıra, bu figürlerden esinlenerek çalışmalarını kendi inançları çerçevesinde ele alan tekstil sanatçılarının kadın figürlü eserleriyle aktarmak istedikleri kavramların incelendiği bu çalışmada; oluşturulan eserlerin ayrıca izleyiciye bilinçli göndermelerde de bulundukları gözlenmiştir. Çalışmanın ekseninde seçilen eserlere bakıldığında kadın figürlerinin, dokuma, örme ve dikiş yöntemleriyle oluşturularak birer sanatsal ifade aracına dönüştürüldüğü görülmektedir. Tekstil sanatında, kadın figürü, sembolü ve imgesini işleyen eserlerin şekil ve içerik olarak kültürlere göre değişiklik gösterdiği ve aynı zamanda kültürleri de somutlaştırdığı sonucuna varılmıştır. Doğduğu ve yaşadığı toprakların Mitleri, dini sembolleri, hikayeleri sanatçıların hayatı anlamalarına ve ondan anlamlar çıkarmasına yardımcı olan bir gizemin sahipleridir. Hintli bir sanatçı kendi kültüründeki mitleri ele alırken Türk Sanatçı da Anadolu kültürünü ele almaktadır.

Sonuç olarak, sanatçılar somutlaşmış kolektif bilgiyi, kişisel hafızayı, kadınların mücadelesini ve meydan okumasını tekstillerin iletişimsel potansiyellerini kullanarak vurgulamaktadır. Zamana meydan okuyan güçlü birer sanatsal ifade aracı olarak tekstilleri, geçmişlerini, şimdiki duruşlarını ve geleceğe özlemlerini dile getiren bir araç olarak görmektedirler.

KAYNAKÇA

Chadwick, W. (1991). Women artists and the politics of representation. En : Raven, Langer, y Frueh (eds.). Feminist Art Criticism: An Anthology. Nueva York: Icon Editions. (pp. 177-180).

Constantine, M & Lenor Larsen, J. 1972. Beyond the Craft: The Art Fabric. New York, Estados Unidos: Van Nostrand Reinhold Co

Cotter, 2019. Sculpture, Both Botanical And Bestial, Awe At The Available at: https://www.nytimes.com/2019/07/11/arts/design/met-breuer-mrinalini-mukherjee-review.html [28.11.21]

Davis, B. 2019. At the Met Breuer, Awe-Inspiring Sculptures of Deities Show How an Indian Artist Forged Her Own Personal Language for Fabric Art. available at: https://news.artnet.com/art-world/mrinalini-mukherjee-met-breuer-1575232 [28.11.21]

Derin Işıkören, N. 2016. Kadın İmgesi ve Tarih Boyu Değişimi. Sanat ve Tasarım Dergisi, 0 (16) , 115-131. Retrieved from https://dergipark.org.tr/tr/pub/sanatvetasarim/issue/20667/220473[28.11.21]

Jung, C.G., 1959. Four Archetypes, Mother/Rebirth/Spirit/Trickster, Bollingen Series, Princeton University Press.

Kuspit, D., 1993, The New Subjectivism: Art in the 1980s, Da Capo Press, New York. pp.9-15-330.

Gimbutas, M. 1974.The Goddesses and Gods of Old Europe – Myths and Cult Images, Thames and Hudson.

Gimbutas, M. 1989. The Language of the Goddess. London: Thames and Hudson. 2pp.

Özkendirci, B. Available at: https://basakthedesigner.blogspot.com/2012/02/[28.11.21]

Sakalauskaite K., J. 2017. Baltık Paganizminde Tanrıçalar: Litvanya Çağdaş Tekstil Sanatçılarının

Eserlerinde Tanrıça Sembolleri. Yedi, (17), 51-61. Retrieved from https://dergipark.org.tr/tr/pub/yedi/issue/27382/288282[28.11.21]

GÖRSEL KAYNAKÇA

Şekil 1. Antl-Weiser W. 2008. The anthropomorphic figurines from Willendorf. Wissenschaftliche Mitteilungenaus dem Niederösterreichisches Landesmuseum.19–30pp.

Şekil 2. https://fabricworkshopandmuseum.org/artist/louise-bourgeois/[28.11.21]

Şekil 3. https://www.nytimes.com/2019/07/11/arts/design/met-breuer-mrinalini-mukherjee-review.html[28.11.21]

Şekil 4. https://anapaulaportilla.net/about[28.11.21]

Şekil 5. Oskay, N. 2019, Çağdaş Sanat Bağlamında Mitolojik Ögelerin Günümüz Tekstil Sanatına Etkisi: Türkiye Örneği, Internatıonal Symposıum on Mythology. pp.690

Şekil 6. https://basakthedesigner.blogspot.com/2012/02/[28.11.21]

DOĞAL MALZEME İLE DOKUMA EYLEMİNDE DENEYSEL YAKLAŞIMLAR

EXPERIMENTAL APPROACHES TO WEAVING WITH NATURAL MATERIAL

Öğr. Gör. Dr. Gülşen Şefika BERBER
Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Salihli Meslek Yüksekokulu, Manisa, Türkiye.

Özet

Deneysel yaklaşım, kökünü ilkçağ felsefe kuramlarından alan deneycilikten türeyen bir kavramdır. Kavram, deneye başvurularak yapılan, deneyime dayalı tecrübe kazanılan görgül bir eylemdir. Eylem, bilimsel vakalara uygulamada net ve kesin sonuçlara ulaşırken, sanatsal ve estetik bir dil üretme aşamasında kompozisyon, renk, malzeme, tema, kısacası biçim ve içerik çeşitliği ile daha göreceli bir yaklaşımla çalışmaktadır. Sanatsal bir dil oluşum aracı olan ve varlığı insanlığın ortaya çıkmasına tarihlenen dokuma eylemi, çözgü ve atkı ipliklerinin birbirini 90 derecelik açı ile keserek bağlantı kurmasını sağlayan kumaş yüzeyi oluşturma yöntemlerinden biridir. Dokuma tarihi açısından ilk örneğini oluşturan yapı, sepet adı verilen tekniktir. Bu teknik, yüzyıllarca malzeme ve teknik koşullarını güncelleyerek pek çok toplumda deneysel yaklaşımlarla uygulanmıştır. Bu uygulamalar önceleri bölgeden bölgeye çeşitlilik gösteren doğal bitkilerin lifli, esnek, bükülüp şekil alabilen hammaddeleriyle, sonraları ise yapay materyallerle de yapılmıştır. Sepet dokuma eyleminde tarihsel süreçte deneysellik arayışı disiplinler arası sanat yaklaşımlarıyla 1960 yılında düzenlenen Lozan Bienali sonrası gelişerek lif sanatı dokuma atölyelerinde şekillenmiştir. Böylece malzeme ve teknolojik imkanlarla deneysellikle gelişen sepet dokuma eylemi, çağdaş yorumlamalarıyla Lif Sanatından başlayarak doğal olayları, konuları ele almış bütün sanat yaklaşımlarında uygulanmış ve günümüzde de en çağdaş formları ile uygulanmaya devam etmektedir.

Deneysel sepet dokuma eylemi, hammadde ve teknolojinin getirdiği yenilik ve çeşitlilikle yeni olasılıkları sunmakla birlikte aynı zamanda başka çalışmalar için de yol gösterici olabilir. Doğal malzemeler ile uygulanan dokuma eyleminde doğal hammaddeler bulunabileceği gibi doğada bulunan buluntu nesneler ile de rastlantısal çalışmaların ortaya çıkması olasıdır. Deneysellik arayışı ile dokuma eyleminde yaratılmak istenen estetik dil, görsel ve yapısal farklılıklarla pek çok şekilde uygulanabilir. Bu uygulamalar sonucunda elde edilen yüzeylerde görsel ve dokusal farklılıklara ulaşmak mümkündür. Bu araştırmanın amacı, doğada bulunan malzemeler ile deneysel sepet dokuma eyleminin literatür bazında irdelenmesi ve bulunan görsel çalışma örnekleri ile ortaya koyulmasıdır. Betimsel tarama modeli ile çalışmanın ilk bölümleri oluşturulacak, sonraki bölümlerde seçilmiş sanatçı örnekleri üzerinden analizler gerçekleştirilecektir. Sonuç olarak, doğa buluntularından elde edilen dokuma yüzeyler sürdürülebilirlik kavramına özellikle endüstriye ve tüketime karşı gelebilmiş, hala el ile yapılan bir üretim biçimi özelliğiyle vurgu yaparak çevre ve doğa bilincinin farkındalığını geliştirecektir.

Anahtar kelimeler: Deneysellik, Doğal Malzeme, sepet dokuma

Abstract

The experimental approach is based on empiricism, which has its roots in ancient philosophical theories. A concept is an empirical action that is done through experimentation based on experience. While the action achieves clear and definite results when applied to scientific cases, it works with a more relative approach with composition, color, material, theme, in short, form and content diversity when developing an artistic and aesthetic language. Weaving is one of the methods of creating a fabric surface that allows the warp and weft threads to intersect at a 90-degree angle. The structure that constitutes the first example in terms of weaving history is the technique called basket. This technique has been applied in many societies for centuries with experimental approaches that update material and technical conditions. These applications were first made with fibrous, flexible, bendable raw materials of natural plants that vary from region to region, and then with artificial materials. In the basket weaving, which developed after the Lausanne Biennial, which was organized in 1960 with interdisciplinary art approaches, experimental searches were shaped in fiber art weaving workshops in the historical process. Thus, the act of weaving baskets, which developed experimentally with materials and technological possibilities, has been applied in all art approaches that deal with natural events and subjects, starting with Fiber Art with its contemporary interpretations, and continues to be applied in its most contemporary forms. taking shape today.

With the innovation and diversity brought by raw materials and technology, experimental basket weaving action opens up new possibilities, but it can also serve as a guide for other studies. The material used in the act of weaving can be natural or artificial. Natural raw materials may be discovered in the weaving action used with natural materials, as well as random studies with found objects found in nature. The desired aesthetic language in the act of weaving with the pursuit of experimentation can be achieved in a variety of ways with visual and structural differences. It is possible to achieve visual and textural differences on the surfaces produced by these applications. The goal of this study is to examine natural materials and experimental basket weaving action on the basis of literature and to expose it with examples of visual work. The descriptive scanning model will be used to create the first sections of the study, and analyses will be performed on selected artist samples in the following sections. As a result, woven surfaces obtained from nature finds will increase environmental and nature awareness by emphasizing the concept of sustainability, especially as a form of production that can resist industry and consumption and is still made by hand.

Keywords: Experimentation, Natural material, basket weaving

GİRİŞ

Maslow, insanın kendini gerçekleştirmesi için İhtiyaçlar Piramidini hazırlamıştır. Piramide göre, alt basamaktan üst basamağa doğru bütün adımları eksiksiz tamamlayan kişi kendi potansiyelini keşfederek kendini gerçekleştirmiştir. En altta bulunan ilk adım fizyolojik ihtiyaçlardır ve bu adım en temel yaşamsal alanı oluşturur. Bu adımın içeriğinde insanın hayatta kalmasını sağlayan biyolojik gereksinimler yer almaktadır. Bunlar nefes alma, barınma, cinsellik, yeme-içme, uyuma, iklim koşulları ve giyimdir. Giyim eylemi, ilk insanın çevresinde bulduğu ot, çöp, yaprak gibi doğal nesnelerle vücudunu kapatması ile

gerçekleşmiştir. Daha sonra bu nesneleri düzenli şekle sokarak oluşturduğu yapı, giysinin ilk oluşumlarını sağlamıştır. Oluşan bu yapı, yüzey oluşturma olarak adlandırılan ilk tekstil örneği; sepet dokumayı oluşturmuştur.

Dokuma kavramı ve dokumacılık sanatı, insanoğlunun tarihsel süreç içerisinde ortaya koyduğu en eski sanat dallarından birisi olarak görülmektedir. Tarih öncesi çağlarda yaşamış olan topluluklar, öncelikle korunmak amacıyla vücutlarındaki belirgin yerleri, yapraklar ve hayvan postları ile örtmüşlerdir. Sonraki zaman dilimlerinde ise çeşitli bitkiler kullanılarak keşfedilen sepet örmeciliğinin, dokumacılığın altyapısını oluşturduğu tahmin edilmektedir (Dölen,1992:2).

Dal, çimen, yaprak, bambu, ağaç, asma, hayıt, saman, söğüt, fındık ve saz gibi esnek, eğrilmemiş bitkisel liflerden, plastik veya diğer sentetik malzemelerden el ile dokuma yöntemiyle iç içe dokunmuş nesneler, kaplar yapma sanatı ve zanaatı "***Sepetçilik***" olarak tanımlanmaktadır. Pek çok kültürde kullanılan bu malzeme ve yöntemle yapılan nesne ve kaplara "*sepet*" denilmektedir. İlkel insanın yaşamından itibaren varlığını devam ettiren sepet dokumacılığı, bitki liflerinden elde edildiklerinden ve zaman içinde bozulma yaşandığından en eski örneklerine ulaşılamadığı bilgisi kaynaklarda belirtilmektedir.

MÖ 20.000 yıl öncesine ait taş oymalar üzerinde sepet dokuma kanıtları keşfettiler. O zamanlar insanların sepet dokumak için ağaç kabuğu, kök, saz, böğürtlen, saman, asma, yaprak, meşe, bambu ve elaya başvurduklarını kanıtlayan kanıtlar vardı.[1] Sepet dokumacılığı ile ilk insanlar çevrelerinde buldukları otları, çöpleri elle şekillendirerek, önce giyim, yiyecek kabı gibi yaşamsal alanlarda yerleşik hayatla birlikte ev eşyası olarak pek çok amaçla kullanılmıştır. "Özellikle insanların yerleşik hayata geçtikleri Neolitik Dönemden sonra işlevsel, dekoratif ve ritüel amaçlı kullanım tarzları yaygınlaşarak artmıştır. Bu zaman diliminden itibaren sepetler; yemek kabı olarak kullanımlarından av ve balık avına, taşımacılıktan ev eşyasına, giyim kuşamdan oyuncaklara, dini törenlerden gömü ve mezar geleneklerine kadar pek çok farklı alanda kullanılmışlardır (Neziroğlu, 2007:1). Sepet yapımı, dünyanın en eski zanaat biçimlerinden biridir ve bu nedenle eski Mısır geleneğinin bir parçasıdır. Eski Mısır'da sepetler çok çeşitli şekil ve boyutlarda yapılırdı.

Özellikle yaygın olan oval ve dairesel gövde formları vardı, bazılarının kapakları birbirine uyacak şekilde yapılmış ve hatta bazen kullanımı kolaylaştırmak için halkalar taşıyordu. Sepetçilik sanatı, temel işlevsel rolünün yanı sıra, yapım ve süsleme açısından da geniş bir sanatsal ifadeye olanak sağlamıştır. Çeşitli yapısal elemanların desenleri, yalnızca kullanışlı kaplar değil, aynı zamanda estetik açıdan nitelikli nesnelerdi. Düzgün, yuvarlak hatlar ve zarif takviye nervürleri, eski Mısır sarmal sepetçiliğinin hayatta kalan birçok örneğinde görülebilir (Görsel 1) (URL 1).



Görsel 1: Mısır sepeti, Yeni Krallık, Ramesside c. 1295-1070 M.Ö. Metropolitan Sanat Müzesi.

[1] https://familyfrugalfun.com/basket-making/history/

Eski Yunan'da kullanılan en eski sepet "*Kalathos*", Antik Yunan sanatında bolluk ve bereket sembolü olarak, sıklıkla yün veya meyve taşımakta kullanılmaktadır. Bu sepetler, kamış veya dalların bir araya getirilmesiyle yapılmıştır. Genellikle kadınlar tarafından yün yumağı depolamak için kullanılırdı ancak evde başka kullanımları da vardı. Roma döneminde bu tür sepetlerin tarladan meyve getirmek gibi tarımsal faaliyetlerde kullanıldığına dair rivayetler vardır(URL 2). Görsel 2'de seramik kap üzerinde "*Kalathos*" dokuyan bir kadın görülmektedir. Ayrıca Roma döneminde de kullanıldığı ulaşılan kaynaklarda yer almaktadır.



Görsel 2: Kalathos dokuyan Yunan'lı Kadın, M.Ö. 480-470

En eski uygarlıklar olan Mısır, Yunanistan ve Roma'da sepetlerin çok önemli işlevleri vardı. Yerli Amerikalılar, Aborjinler, Doğu kültürleri, Hintliler ve birçok medeniyet yüzyıllarca kendi gelenek, görenek ve kültürlerine göre sepet üretimi yapmışlardır ve hatta bazı kültürler hala devam etmektedir. 19. yüzyılın ortalarına kadar fonksiyonel, ergonomik ve teknik donanımlarla üretilen sepetler, farklı malzeme, teknik ve kullanım alanları ile çeşitlenmiştir.

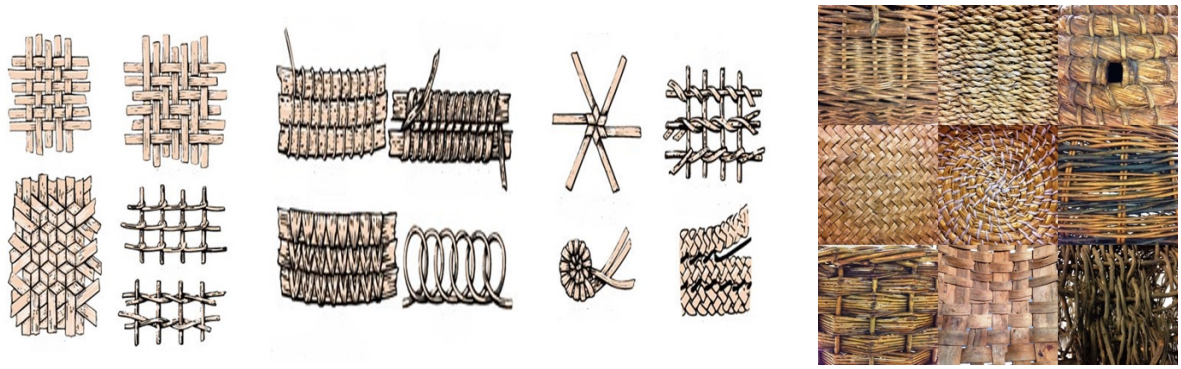
Sepet Dokumada Malzeme, Teknik ve Kullanım Alanları

Sepet dokumada malzeme çeşitliliği bölgeden bölgeye yaşam çeşitlilikleri, inançlar, ve geleneklere göre sepetlerin biçim ve formları değişiklik göstermiştir. Başlangıçta malzeme olarak bitki sapları, hayvan kılı, deri, bataklık otu, hasır otu, sazlık, tahta ve saman kullanılmaktaydı. Değişen yüzyılla artan ve çeşitlenen malzeme kaynakları ile çeşitlilik artarak söğüt, kestane, fındık, böğürtlen, rafya, kamış, tel ve plastik hammaddeler dahil olmuştur. Başlangıçta büküm verilmeyen lifler uç uca birleştirilerek dokunurken zamanla iplik benzeri yapılar oluşturularak teknikler geliştirilmiştir. Görsel 3'te sepet dokumada kullanılan doğal ve yapay lifler yer almaktadır.



Görsel 3: Sepet dokumada kullanılan doğal ve yapay liflere örnekler

Kullanılan teknikler Görsel 4'te görüldüğü gibi 2 boyutlu bir yapı ile başlar. Ardından yapılacak olan ürüne göre 3 boyutlu bir düzene dönüştürülür. Sepet dokuma teknikleri en genel anlamda, dikilme ya da sarma yöntemleri ile yapılır. "Sepet dokumacılığı genel olarak 5 farklı kategoriye ayrılmıştır: Örgülü çalışma, bobinli çalışma, ikili çalışma, hasır çalışması, örgülü çalışma" (Hebbar, 2015:16).



Görsel 4: Farklı sepet dokuma teknikleri

Sepet dokuma genellikle belirli bir taban oluşturma yöntemi ile geliştirilmektedir. Taban oluşumundan sonra dolanma yöntemiyle taban çevrelenerek sepet istenildiği boyutta hazırlanmaktadır (Görsel 5).



Görsel 5: Sepet dokumada taban oluşturma yöntemleri

Sepetlerin kullanım alanları tıpkı malzeme çeşitliliği ve teknikleri gibi bölgeden bölgeye farklılık göstermektedir. Evsel ve iş için ihtiyaçları için genellikle kullanılıyor gibi algılansa da şapka, çanta, terlik, ayakkabı, aksesuar vb. pek çok alanda kullanılmıştır. Görsel 6'da farklı kullanımlar için sepetler mevcuttur.



Görsel 6: Üst sıra, kovan, yün mudag, saplı sepet. Orta sıra, iğne oyası sepeti, turba cağlığı, balık sepeti. Alt sıra, tasma, ip sepet, tahıl torbası.

1) Deneysel dokuma eylemleri ve örnekleri

Deneysel; deneye başvurularak yapılan, deneyle ilgili olan anlamına gelmektedir.194 Deneysellik ise, yine aynı anlamda deneyle ilgili olma durumudur (Baytok, 2012: 71).

Sanattaki deneysellik bu yüzyılla hem malzeme çeşitliliği hem de içerik açısından yeni eğilimler göstermiştir. Özellikle "1950'lerden sonraki dönemde çok farklı alanlarda ve hatta tamamen işlevsel amaçlı alanlarda kullanılan sıra dışı malzemelerin sanat ve zanaat dünyasında yer alması lif sanatı çalışmalarının boyut kazanmasına ve heykelsi ürünlere dönüşmesine büyük katkı sağlamıştır (Arabalı, Koşar, 2019: 86)".

Özelllikle 1960 sonrası Lozan Bienali ile yeni bir dönem başlamıştır. Lifli yapıların kullanıldığı sepet dokuma teknikleri lif sanatı bağlamında üretimleriyle dikkat çekmeye başlamıştır. Artık işlevsellikten çıkan kavramsal bir dil kazanmış heykelimsi yapıdaki sepetlerin üretimi ile yani bir dönem başlamıştır.

Lozan Tapestry Bienalleri döneminde ise, nesnel lif özlü tekstil sanat yapıtı ile soyut kavramsal tekstil yapıtı arasındaki tartışmalar yaşanmış ve terminolojideki yerini almıştır. 1960'lı yıllarda sanat felsefe anlayışı ile lif sanatı kendi alanına özgü tanımlamalarını yapmıştır. 1960'lı yıllarda lif materyallerden uzaklaşan eğilimlere tam karşıt olarak sanatçılar tarafından özellikle içerik açıdan, lif anlatım diline dönüşen nesnel yapıtlar ve kavramsal lif sanatı yaklaşımları izlenmektedir (Arslan,2018:95).

Özellikle bu yıllarda doğal lif özlü yapıları şekillendirme sanatı olan sepetçilik, Lif sanatı içerisinde biçim içerik uyumlanmasını yakalamış, kavramsal anlamda kulanım yeri bulmuştur. Bu kullanımların İlk temsilcilerinden olan Ed Rosebach, malzeme ve kavram olarak kendine eski bir zanaat olan sepet dokumayı tercih ederek geçmiş bir zanaatı yaşadığı zamana sanatsal bir dille sentezlemiştir. Rosebach'ın çalışmalarını Yaşar (2016), "Geleneksel kullanım amacının dışında üretilen sepetler çağdaş yaşamın içinde bazen politik bir protesto biçimine, bazen sosyal içerikli mesaja ya da basit birleştirme yöntemleri ile hayatın içindeki tutarsızlıkları düşünmeye sevk eden yapılara dönüşmüştür" şeklinde özetlemiştir. Görsel 7'de bulunan çalışması ile Rosebach, popüler bir simgeyi geleneksel bir yapı ile modernize etmiştir.



Görsel 7: Ed Rosebach, Mickey *Mouse Bobin Sepeti* , 1975, Sentetik rafya, deniz otu: 6" x 9" x 9"

Doğanın dokuma eyleminde kullanılması geleneği özellikle sepet dokumacılığı ile işlevsel bir zanaat ürünü iken 20. yüzyıl ile estetik, dekoratif ve sanatsal donanımlara sahip olmuştur. Bir sanat formu olarak doğa ve çevreyi konu alan Arazi sanatı doğada doğal ürünleri dokuyan ilk örneklerini sunmuştur.



Görsel 8: Arazi sanatı dokuma örneği

Mario Merz tarafından 1967 yılında yapılan 'Cone' isimli çalışma Tate Modern'de sergileniyor. Bu seri görsel olarak spiraller veya koniler olarak temsil edilebilir. Merz ürünlerinde ortaya çıkan Koni'yi içine gizlenmiş bir tencere kaynar fasulye ile kurdu. "Görsel olarak bir enerji kaynağını düşündüren, derinden buharlaşma söz konusudur. Alanı ve bölmesiyle Koni ayrıca bir saklanma yeri olarak önerebilir" (URL 3).



Görsel 9: Arte Povera doğal malzeme sepet dokuma örneği , Mario Merz, "Cone", 1967

Günümüzde geleneksel teknikleri sürdüren ve kişisel- deneysel teknikler ile lif sanatına yeni soluklar getiren sanatçılar, lif kökenli malzemelerle ve geleneksel tekstil teknikleri ile üretilen çalışmaların yanında tekstillerin rolünü genişletecek yeni anlam ve değerler üretebilmek adına serbest tekstil teknikleri geliştirmişlerdir. Lif, iplik, kumaş gibi tekstil hammadde ve malzemelerinin yanında tekstil dışı malzemelerle kişisel ve deneysel tekstil teknikleri oluşturmuşlardır (Arabalı-Koşar, 2019:86).

21. yüzyıl ile birlikte deneysel sepet dokuma eylemlerinde disiplinler arası çalışmalar çerçevesinde alanlar arası sınırların eridiği bir döneme girilmiştir. Mekanda, galeride, evde, kamusal alanda, gösteride kısacası her yerde sepet dokumanın deneysel çağdaş örneklerini görebilmekteyiz. Görsel 10'da bir enerji çalışması esnasında Nelly Agassi tarafından gerçekleştirilen ritüelin parçası olarak sepet dokuma eylemini gerçekleştiren performansı izleyebilmekteyiz.



Görsel 10: Nelly Agassi – from Palace of Tears, 2001

Heykel sepet dokuma örneklerini günümüz açık alanlarında, galerilerde sıkça görebilmekteyiz. Görsel 11'de Rus sanatçı Nikolay Polissky tarafından gerçekleşen geleneksel sepet dokuma tekniklerini kullanarak yaptığı organik şekiller ve malzemeler içeren büyük ölçekli etkileşimli 'Beaubourg' isimli heykel çalışmasını görmekteyiz. 22 metre yüksekliğindeki heykel, bir boynuz veya boru kümesi gibi görünüyor ve geleneksel dokuma yöntemleri kullanılarak metal bir çerçeveye tutturulmuş huş ağacı çubuklarından ve dallardan yapılmıştır. Paris'teki Centre Georges Pompidou müzesinin mimarisinden ilham alan sanatçının eseri Moskova yakınlarındaki bir sanatçı topluluğunda bulunan Nikola-Lenivets heykel parkında sergilenmektedir.



Görsel 11: Nikolay Polissky, 'Beaubourg', 2013

Deneysel sepet örme galeride sanatsal bir çalışma olarak modern bir heykel çalışması olarak nitelenebilmektdir. Görsel 12'de Morigami Jin tarafından gerçekleşen çalışmayı görmekteyiz.



Görsel 12: Flying Dragon III by Morigami Jin 2006

Yine sanatsal bir sepet dokuma çalışmasını Görsel 13'de görmekteyiz. Bitkilerin kullanıldığı çalışmaya zıtlık katılmak istenmiş ve yine doğadan bir obje olan taş kullanılmıştır.



Görsel 13: Die weibe Frau, "Sigrid Neuwinger Sigrid Neuwinger Nest", Kazumi Tanaka Women Artists H.M.S.O. Tim Hawkinson Pace Gallery

Görsel 10'da sanatçı Leah Danberg'ın 2013 yapımı "*Cock-a- Doodle-Do*" adlı çalışması vardır. Kendisi lif sanatçsıdır ve yöntem olarak sepet üretmektedir. Sepet örme hakkındaki işleri ile ilgili Her bir parçanın problem çözme ve mühendislik zorluklarından özellikle hoşlanıyor ve çalışmalarının geliştikçe daha büyük ve daha karmaşık hale geldiğini görüyor" şeklinde özetlemiştir (URL 4).



Görsel 14: "*Cock-a- Doodle-Do"* , 2013, Fiber: 16" x 5.5" x 12"

Sonuç

Sepet dokuma yöntemi ilkel dönemlerden bugünlere kadar aktarılan ve en önemlisi hala el ile üretim yapılan nadir yöntemlerden biridir. Her ne kadar dokuma teknikleri, lif çeşitleri ve kullanılan alanlarda farklılık olsada nesillerce taşınmış ve her yüzyılda renk, biçim ve içerik değişimlerine uğramıştır. Bugünkü kumaşın atası olarak literatüre geçen sepet dokuma yüzyıllarca insanların ev, iş ve yaşamsal sosyal alanlarında çoğu ihtiyacını karşılamıştır. 20. yüzyılın ortalarına kadar işlevselliği ile zanaat kategorisinde ele alınan bu dokuma yöntemi Sanatçı Rosebach ile Lif sanatı içerisinde anılmaya başlanmıştır. Yaşar bu durumu (2016:6), "Rossbach'ın yeni tekstil dokuları, araştırdığı yöntem olan sepet örmeciliği ile ortaya çıkan heykelsi formlar olmuştur" şeklinde açıklamıştır. Özellikle 1960 yılı Lozan Bienali ile başlayan süreç sonraki sanat formlarında çevresel konularla diyaloğu bulunan yeni sanatsal yaklaşımlara dahil olmuştur. 21. Yüzyılla artık büyük boyutlu heykeller, mimari çalışmalar, sanat eserleri vb. pekçok çalışmanın kaynağında sepet dokumacılığı yer almaktadır. Doğal yapısına müdahale edilmemesi geri dönüşümsel sürdürülebilirlik fikrini desteklemesi açısından özellikle son yıllardaki doğa farkındalığı yaratmak isteyen sanatçılar için iyi bir çıkış noktası olmuştur. Hem izleyiciyi sanatın bir parçası olmaya davet etmekte, hem de insanları çevresel üretimler konusunda yeni yönelimlere sevk etmektedir.

Kaynakça

Arslan, C. (2018).Lif Sanatına Kuramsal Bakış The Journal of International, *Lingual, Social and Educational Sciences* 4(1) .

Arabalı-Koşar, S. T. (2019). Lif Sanatında Hacmin Etkisine Farklı Bir Yaklaşım: Keçenin Sanat Objesine Dönüşümü. *İdil Sanat ve Dil Dergisi,* 8(53), ss.81-91

Keskin, E. (2012). *Dokuma Eyleminde Yaratıcılık ve Deneysellik İlişkisi.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, İstanbul.

DÖLEN E. (1992). Tekstil Tarihi, Marmara Ün. Yayınevi: İstanbul.

Yaşar, N. (2016). Lif Sanatının Öncülerinden Ed Rossbach. *İnönü Üniversitesi Sanat ve TasarımDergisi*, 6(14),1-16. https://dergipark.org.tr/tr/pub/iujad/issue/24487/323694

Neziroğlu, F. (). Sepet Örme Tekniği ve Sanatsal Yorumlar. Dokuz Eylül Üniversitesi, Güzel sanatlar Enstitüsü, İzmir

URL 1: https://www.metmuseum.org/ Erişim Tarihi: 12.10.2021

URL 2: https://en.wikipedia.org/wiki/Calathus_(basket) Erişim Tarihi: 10.11.2021

URL3: https://www.tate.org.uk/art/artworks/merz-cone-t03674 Erişim Tarihi: 21.11.2021

URL 4: https://www.fastpeoplesearch.com/leah-danberg_id_G3010471027704630609 Erişim Tarihi: 12.11.2021

http://www.positivelyfilipino.com/magazine/contemporary-filipino-basketry-helps-subsistence-farmers-survive

http://arttextstyle.com/2011/10/30/spinning-straw-into-gold-acc-gold-medalists-and-fellows-at-sofa-chicago-and-online/

Görsel Kaynakça

Görsel 1: https://www.metmuseum.org/ Erişim Tarihi: 23.10.2021

Görsel 2: https://en.wikipedia.org/wiki/Calathus_(basket) Erişim Tarihi: 12.10.2021

Görsel3:https://www.gardeningknowhow.com/garden-how-to/projects/using-plants-for-woven-baskets.htm Erişim Tarihi: 10.11.2021

Görsel 4: https://www.bonnethouse.org/event/basket-weaving-i/ Erişim Tarihi: 10.10.2021

Görsel 5: https://www2.cs.arizona.edu/patterns/weaving/books/bmm_bask.pdf Erişim Tarihi: 23.10.2021

Görsel 6: http://www.augustmoonbasketry.com/all_weaving_patterns.pdf Erişim Tarihi: 23.10.2021

Görsel7:https://www.google.com/search?q=ed+rosebach&rlz=1C5CHFA_enTR858TR858&sxsrf=AOaemvLpsTiQdBPMzVYcnSKN8fHnCEgVew:1638454500183&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=2ahUKEwiByNrTpsX0AhUjSfEDHSNwAwkQ_AUoAnoECAEQBA&biw=1280&bih=548&dpr=2#imgrc=EhJMfSOQ1imq1M Erişim Tarihi: 12.11.2021

Görsel 8: https://www.matematiksel.org/land-art-yeryuzu-sanati/ Erişim Tarihi: 21.1.2021

Görsel 9: https://www.tate.org.uk/art/artworks/merz-cone-t03674 Erişim Tarihi: 20.11.2021

Görsel 10: http://americanbasketry.missouri.edu/california/ Erişim Tarihi: 15.11.2021

Görsel 11: https://www.arts.gov/stories/blog/2018/archives-weaving-history-through-art

Görsel 12: https://www.gutenberg.org/files/19921/19921-h/19921-h.htm

Görsel 13: https://art.famsf.org/ed-rossbach/basket-201092

Görsel 14: https://www.highlifehighland.com/highlandfolkmuseum/blog-post-3-baskets-style-substance/

SAKLI KOLEKSİYONLARI BİR SERGİLEME YÖNTEMİ OLARAK NADİRE KABİNELERİ

CABINETS OF CURIOSITIES AS THE EXHIBITION STYLE FOR HIDDEN COLLECTIONS

İlknur BOZDEMİR
Doktora Öğrencisi, Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi,
Orcid: 0000-0002-1794-7626

Özet

Biriktirme eylemi, insanlarla şeyler arasındaki gizemli bağın oluşumunda en az insanlık tarihi kadar eskidir. Bazen merak, sevgi, korku, kaybetme hatırlama duygularıyla, tutkuya, bazen de özgürlüğe ve aidiyete dönüşen objelerin ifade biçimleridir.

Ortaçağ kiliselerinin uzak ülkelere duyduğu merakla başlayan biriktirme tutkusu, araştırmacıların yaptıkları seyahatler ile canlı, cansız flora, şaşırtıcı türler, sanat nesneleri ve kültürleriyle karşılaşmıştır. Bu heyecan verici keşiflerlerden bazılarını yanlarına alarak evlerine getirmiş ve bu çeşitli kalıntıları, sanat objelerini *cabinet* adı verdikleri özel dolaplarında toplayıp düzenlemişlerdir. Rönesans döneminin *nadire kabineleri* koleksiyonu olarak adlandırılan bu koleksiyonlar ilk belirdikleri Fransa'da *estudes* veya *cabinets de curiosite,* İtalya'da *studioli*, Almanya'da *kunstkammer* veya *wunderkammer* olarak anılmıştır. Bu sayede kraliyet aileleri, aristokratlar, doktorlar ve Avrupalı üst sınıf zihinler; zevklerini bilgeliklerini, prestij ve güçlerini bu merak odaları ile daha da duyurmuştur. Devamında her çağın entelektüel çevrelerinde büyüyen bu merak kabineleri, sahiplerinin zevkleriyle ve yorumlarıyla sanat tasarımına dönüşmüştür Nadire koleksiyonlarının sanat kategorisi, sanatçıların hafızalarından somutlaşarak yaşayan birer sergi odaları olmuştur.

Bu doğrultuda çalışmada betimsel araştırma modeli ile dönemsel olarak nadire kabinelerin yapı ve içeriklerinin benzeşik ve farklılaşan yorumları üzerinde durulmuştur. Ortaçağ'dan Rönesansa geçişte nadire koleksiyonların oluşumu ile örnekleme alınan sanatçı nadire koleksiyonları incelenmiştir. Araştırma örnek koleksiyonerler ve kabinelerinden hareketle İlknur Bozdemir'in 2017 yılında oluşturduğu kendi nadire kabinesi ile sınırlandırılmıştır. Kabinenin açık konstrüksiyon yapısı bulunduğu mekanda (sergi salonu) izleyicisi ile iletişime sokularak geçmiş dönemlerin gizli odalarından, gezilebilir bir nadire koleksiyonu odasını sunmuştur. Sergide yer alan nesneler ve farklı teknikteki resimlerin yerleştirmesi birbirinden bağımsız fakat sanatçının kişisel veri parçalarıyla bütünleşerek *merak odası*'nı meydana getirmiştir. Bu süreçte incelenen geçmiş dönemin kabineleri ile benzeyen ve farklılaşan karşılaştırmalar yapılarak, biriktirme eyleminin sanatçı yaklaşımında ve sanatsal yönelimindeki değişkenleri yorumlanarak sonuca ulaşılmıştır.

Anahtar kelimeler: Nadire kabine, biriktirme eylemi, koleksiyon, merak odası

Abstract

The act of collecting is at least as old as the history of humanity in the formation of the mysterious bond between the human and stuff. It is the explicandum of the objects that

become sometimes passion with the feelings of curiosity, love, fear, loosing and remembering, and sometimes become freedom and belonging.

The passion of collecting started with the curiosity felt by mediaeval churches against far away countries has encountered with living and non-living flora, amazing species, art objects and cultures with the travels made by the researchers. They have brought some of these exciting discoveries with them to their homes, and collected and organized these various ruins and art objects within their special closets, which they have called *cabinet*. These collections, which were called the collection of *cabinets of curiosities* of renaissance period, were named as *estudes* or *cabinets de curiosite* in France, in which they have first emerged, as *studioli* in Italy and as *kunstkammer* or *wunderkammer* in Germany. Thus, the royal families, aristocrats, doctors, and the European high class minds announced their gusto, wisdom, prestige, and power more with these cabinets of curiosity. Afterwards, these cabinets of curiosities, which have grown in the intellectual circles of each age, have become art designs with the gusto and interpretation of their owners. Art category of the collections of curiosities has become the living exhibition rooms each by concretizing from the memory of the artists.

In this direction, homogenous and differentiating periodical interpretations of structure and contents of cabinets of curiosities were focused on with the descriptive research model in the study. The formation for the collections of curiosities in the transition to Renaissance from Medieval and the collections of curiosities of the artists, which were included into sampling, were examined. The research was limited with the own cabinet of curiosity of İlknur Bozdemir, which was created in 2017 with reference to the sample collectors and their cabinets. It presented a visitable room of collection of curiosities among the hidden rooms of past periods by connecting it with the audience in the place (exhibition hall), in which the open construction structure of the cabinet is located. Independent positioning of the objects and the paintings in different techniques of the exhibition created the *cabinet of curiosity*, integrating with the personal data pieces of the artist. The conclusion was made by interpreting the variables of the act of collecting in the approach and artistic tendency of the artist, making assimilating and differentiating comparisons with the cabinets of previous period during this process.

Keywords: Cabinet of curiosity, act of collecting, collection, cabinet of wonder

OSMANLI RESİM SANATINDA TAVUS KUŞU

THE PEACOCK IN OTTOMAN PAINTING

Fatma Nilhan Özaltın
Süleyman Demirel Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Geleneksel Türk Sanatları Bölümü, Isparta, Türkiye

Özet

Sülüngiller familyasına ait bir kuş türü olan tavus kuşu görenleri kendisine hayran bırakan gösterişli kuyruk tüyleriyle çekici bir görünüme sahiptir. Özellikle erkek tavus kuşlarında gözü andıran kuyruk tüyleri bulunmaktadır. Cennet kuşu olarak da bilinen tavus kuşu farklı kültürlerde güzel görünümüyle aynı zamanda sembolik anlatımlarda da önemli bir figür olarak karşımıza çıkmaktadır. Ebedi yaşamın, güzelliğin, itibarın ve aynı zamanda kibrin de bir göstergesi olarak değişik anlamlarda yorumlanmaktadır. Bu güzel görünümünden dolayı da Türk süsleme sanatında sıkça kullanılmaktadır. Tavus kuşu figürü Osmanlı resim sanatında farklı kompozisyonlarda ve özellikle ikonografik bir anlatımla karşımıza çıkmaktadır. Falnâme, Enbiyâname, Kısas-ı Enbiyâ, Hadîkatü's Süeda, Mantıku't-Tayr, Hümâyûnâme'de yer alan minyatürlerde tavus kuşu figürü görülmektedir. Kısas-ı Enbiyâ metninde İblis'in cennetin kapısından girebilmek için yılan ve tavus kuşu ile işbirliği yaptığı belirtilmekte, yılanın ağzına giren İblis'i, tavus kuşu cennete sokmaktadır. Nişapurî'nin yazdığı Kısas-ı Enbiyâ'da ise yılan ve tavus kuşu Şeytan'ın suç ortağı olarak geçmektedir. Fuzulî'nin Kerbela olayını ve İmam Hüseyin'i anlattığı eseri Hadikatü's-Süeda metninde ise hikâye "Ancak iblis bunu öğrenince Âdem'i kıskandı ve yılanla tavusu araya koyup cennete girmeye muvaffak oldu" ifadesi yer almaktadır. Cennet kuşu iken Şeytanla işbirliği yaparak Âdem ve Havva'nın cennetten kovulmalarına sebep olmuştur. Tavus kuşunun yeniden cennete girme arzusu dile getirilmektedir. Ferideddin Attar'ın Mantıku't-Tayr adlı eserinde, tavus kuşunun cennet kuşu olduğu belirtilmektedir Bu çalışmada Osmanlı resim sanatında kullanılmış tavus kuşu figürü arşiv tarama yöntemi kullanılarak çeşitli örneklere yer verilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı, Resim, Tavus Kuşu, İkonografi.

Abstract

Peacock, a bird species belonging to the pheasant family, has an attractive appearance with its flamboyant tail feathers that fascinate those who see it. Especially male peacocks have tail feathers that look like eyes. The peacock, as a bird of paradise, is expressed as an important symbol in the narratives of different cultures as a beautiful appearance. It is interpreted in different ways as a sign of eternal life, beauty, dignity and also arrogance. It is frequently used in Turkish ornament art due to its beautiful appearance. The peacock figure appears in different compositions in Ottoman painting, especially with an iconographic expression. The peacock figure is seen in miniatures in Falnâme, Enbiyâname, Kısas-ı Enbiyâ, Hadîkatü's Süeda, Mantıku't-Tayr, Hümâyûnâme. In the text of Kısas-ı Anbiyâ, it is stated that Satan cooperated with the snake and peacock in order to enter the gate of heaven,

and the peacock enters the Satan who enters the snake's mouth. In Kısas-ı Enbiyâ written by Nişapurî, the snake and the peacock are mentioned as accomplices of Satan. In the text of Hadikatü's-Süeda of Fuzuli's work in which he tells about the Karbala event and Imam Hussein, there is the expression "However, when the devil learned this, he was jealous of Adam and succeeded in entering heaven by putting the snake and the peacock together". While it was a bird of paradise, it cooperated with Satan and caused Adam and Eve to be expelled from paradise. The peacock's wish to enter heaven again is expressed. In Ferideddin Attar's book called Mantıku't-Tayr, it is stated that the peacock is a bird of paradise. In this study, various examples are given by using the archive scanning method of the peacock figure used in Ottoman painting.

Keywords: Ottoman, Painting, Peacock, Iconography.

GİRİŞ

Tavus kuşu Türk kültüründe Tanrı kuşu, alakuş, gelin kuşu Cazibesinin ilâhî güzelliği yansıttığı ve görenleri kendisine hayran bıraktığı kabul edildiği için cennet kuşu olarak da bilinmektedir. Avrupa'ya Makedonyalı Büyük İskender tarafından Hindistan'dan getirildiğine dair rivayetler bulunmaktadır (Ceylan, 2011:184). Sülüngiller familyasına ait bir kuş türü olan tavus kuşu erkeğinin süslü tüyleri, yelpaze şeklinde geniş kuyruğu üzerinde göz tüyü olarak isimlendirilen renkli benekleri, başındaki hotozu ile oldukça cezbedici görünmektedir (Kirzioğlu, 2015'den akt. Çetin, 2017:8), (Bkz. Görsel 1).



Görsel 1. Tavus kuşunun başındaki mavi renkli hotozu ve renkli tüyleri.

Tavus kuşu İslam öncesi Orta Asya Türk kültüründe hükümdar egemenliğini anlatmak için kullanılmakta, güzellik, itibar ve şerefi ifade etmektedir. İslamiyet'in kabulünden sonra da tavus kuşu cennet kuşu olarak nitelendirilmekte ve cenneti sembolize etmektedir. Tavus kuşları estetik görünümlerinin yanında sembolik bir ifade aracı olmuş ve Osmanlı döneminin sonlarına kadar çeşitli alanlarda bezeme unsuru olarak kullanılmıştır (Çetin, 2017:1).

Mesnevi'de anlatılan bir hikâyede, tavusların güzellik elbisesinin gökten geldiği, ezeli olduğu ve hile ile bu güzelliğin elde edilemeyeceği belirtilerek cennetteki en güzel makam, tavuslara benzetilerek Tavus-Illıyun olarak adlandırılmaktadır (Rumi, 2013:318-320'den akt. Çetin, 2015:53).

Mevlânâ'nın Mesnevisinde kendi tüylerini gagalayıp yolarak bedenini çirkinleştiren tavus kuşunun hikâyesini, güzelliği gurur silahı olan tavus kuşunun dilinden bildirmektedir.

İhtişamlı kanatlarından ötürü kendisine her yönden yüz bela gelen tavus kuşu misali, gururun gururlananlara yüz bela getireceği noktasındaki görüşleri ile Mevlânâ'nın renge ve kokuya bağımlı muhatabına asıl gayeyi unutmaması yönündeki telkinleri (Mevlâna, 2004:168) derin mesajlar içermektedir.

Tavus kuşu figürü Osmanlı resim sanatında farklı kompozisyonlarda ve özellikle ikonografik bir anlatımla karşımıza çıkmaktadır. Bu anlatımlarda şeytan tarafından kandırılan tavus kuşu ve yılanın Âdem ve Havva'nın cennetten kovulmalarının anlatıldığı minyatürlerdeki sahnelerde yer almaktadır. Minyatürlerde geçen hadise şöyledir:

Âdem'e secde etmediği için Allah tarafından lanetlenen şeytan, cennetin etrafında gizlice dolaşırken bir meleğin "Ya cennet sakinleri bilin ki Âdem ve Havva'ya Allah cennetin bütün nimetlerini helâl kıldı. Ama bir buğday ağacı vardır ki ona kesinlikle yaklaşmamasını ve yemişinden yememesini emretti. Eğer her ikisi de ondan yerlerse asilerden olurlar" dediğini işitir. Cennetin kapısına gelen şeytan orada gördüğü tavus kuşuna kendisinin cennetin en üstün meleklerinden biri olduğunu göğün en yüksek katında oturduğunu ve cenneti özlediği için görmeye geldiğini söyler. Cennete girmesine yardım ederse ona üç kelime öğreteceğini, bu kelimeleri her kim okursa yaşlanmayacağını, hastalanmayacağını ve ölmeyeceğini söyler. Tavus kuşuna bu üç kelimeyi bilmesi gerektiğini söyler ve ona ant içtirir. Tavus kuşu yalan yere ant içtiğinin farkında değildir. Kendisinin cennetin bekçisi Rıdvan'dan korktuğu için onu cennete koyamayacağını, ama cennetin hazinedarı yılanın, bunu yapabileceğini söyler. Tavus kuşu yılana Şeytan'dan duyduğu sözleri anlatır. Bunun üzerine yılan: "Benim de bu sözlere ihtiyacım vardı" der. Tavus kuşu: "Sen onu cennete koyabilirsin" der. Şeytan yılanın dişlerinin arasına girerek cennete girmeyi başarır. Yılan Şeytan'a Âdem ve Havva'nın tahtını gösterir. Şeytan ona: "Dilerim ki senin ağzından konuşayım" der. Yılan Şeytan'ı Havva'nın yanına getirir. Şeytan yılanın ağzından Havva ile sohbet etmeye başlar ve ona: "Ya Havva sen bilmez misin ki ben seninle Cennet'e girerken dost oldum. Cennette ne kadar nesne varsa sana öğrettim. Sana doğruları gösterdim" der. Havva: "Doğrusu senin sözlerin doğrudur" der ve devam eder: "Ya Havva Allah size buğdayı niçin yasak etti bilir misin?" Havva, bilmediğini söyleyince şeytan, karşıdaki ağacın dibinde bir kişi yaratıldığını ve onlardan iki bin yıl önce yaratılmış olduğunu, Allah'ın ona ne yaptı ise onlara da onu yapacağını söyler. Havva bunu duyunca oturduğu tahttan inerek bu kişiyi görmek ister. Bunun üzerine şeytan yılanın ağzından sıçrar ve o ağacın dibine düşer. Havva bir kişinin ağacın dibinde oturduğunu görür ve onun kim olduğunu sorar. Adam, Allah'ın kullarından biri olduğunu ve iki bin yıldır kendisini cennetin içine koyduğunu, melekleri ona secde ettirdiğini ve bu ağacın yemişinden yemeyi yasakladığını söyler. Bu ağacın yemişinden yemediğini, bir gün meleklerden birinin kendisine bu ağacın yemişinden yerse cennetten çıkamayacağını, ebedi olacağını söylediğini anlatır. Havva yılana döner ve bu ağaç hakkında neden bilgi vermediğini sorar. Yılan birden bire dilsizleşir ve zehirli olur. Havva duyduklarını sevinerek olayları Âdem'e anlatır. İkisi de şeytanın sözlerine kanıp, ağacın yemişinden yerler. Ağacın dalları çoktur. Havva ağacın bir dalını yer, başını bırakır. Bir başını yer, bir başını gizler. Bir başını Âdem'e götürür. Buğday kuş yumurtası gibidir. Sütten beyaz, baldan tatlıdır. Buğdayı yiyince Havva'nın damarlarından bir damar büzülür, kan görür, özü ortaya çıkar. Âdem'in başındaki mücevherden taç düşer ve çıplak kalır. Kendini çıplak gören Âdem, üstünü örtmek için ağaçlardan yaprak almaya çalışır. Ağaçlar ondan kaçarlar, yaprak

vermezler. Melekler Âdem'i kınarlar ve ondan kaçarlar. Âdem, hurma ağacının dibine oturur ve Allah'tan af diler. Allah Cebrail'i Âdem'i cennetten kovması için görevlendirir. Allah, Havva'ya onu cennetten çıkardığını onu, tanıklıktan ve mirastan eksik kıldığını ve bir oğlan doğururken can acısıyla zahmet çekeceğini bildirir. Âdem ile Havva cennetten çıkarken yanlarına şunları alırlar: Âdem, Musa'nın asasını, bir yüzük kaşını, Hacerü'l-esved'i, incir yaprağını, Havva'da iki yaprak alır. Birini kurt, diğerini öküz, diğerini de arı yer. Böylece Âdem, Havva tavus kuşu ve yılan cennetten çıkarlar (el-Bakara 2/35, 36; Taberi, 1954:140-162; Kısai, 1978: 38-44; Sa'lebi 2000:129-132'den akt. Akar, 2002:44-45-46).

Kısas-ı Enbiyâ metninde iblisin cennetin kapısından girebilmek için yılan ve tavus kuşu ile işbirliği yaptığı belirtilmektedir. Yılanın ağzına giren iblisi, tavus kuşu cennete sokar. Nişapurî'nin yazdığı Kısas-ı Enbiya'da ise yılan ve tavus kuşu şeytanın suç ortağı olarak verilmiştir (Kaya, 2017:375). 16. yüzyıla tarihlenen Kısâs-ı Enbiyâ yazmalarında tavus kuşu ile yılan, bazı resimlerde ejderha bir arada betimlenmiştir. Hz. Muhammed'e atfedilen bir rivayete göre, Âdem cennetten çıkarıldığında kendisiyle birlikte tavus ve yılan da çıkarılmıştır. 14. yüzyıla ait bir Kısas-ı Enbiyâ metninde şeytanın tavus kuşunu kandırarak ve onun boynuna binerek cennete girdiği belirtilmektedir (Yaman, 2008:144).



Görsel 2. Âdem ile Havva'nın cennetten kovulması, Kısas-ı Enbiyâ, TSMK B. 250, y.36a.

Kısas-ı Enbiyâ'da yer alan Görsel 2'deki minyatürde cennetten kovulma sahnesinde şeytanın işbirlikçisi olan tavus kuşu Âdem ile Havva'nın ortasında konumlandırılmıştır. Başında hotozu bulunan tavus kuşunun kuyruğu üzerinde göz tüyleri belirgin bir şekilde görülmektedir.



Görsel 3. Âdem ile Havva'nın cennetten kovulması, Kısas-ı Enbiyâ, TSMK H. 1228, y.3b.

Kısâs-ı Enbiyâ'da nüshasında Âdem bir ejder üzerinde, Görsel 3'de Havva ise tavus kuşu üzerinde cennetten çıkarlarken tasvir edilmektedir. Tavus kuşunun kuyruğu ve üzerindeki göz tüyleri oldukça gösterişli bir şekilde tasvir edilmiştir. Mavi renkteki bu iri gövdeli tavus kuşunun bir insanı taşıyacak kadar büyük bir kuş olarak betimlenmesi ilgi çekicidir.



Görsel 4. Âdem ile Havva'nın cennetten kovulması, Kısâs-ı Enbiyâ, TSMK H. 1225, y.14b.

Kısâs-ı Enbiyâ'da yer alan Âdem ile Havva'nın cennetten kovulmalarını konu alan Görsel 4'deki tasvirde önceki örnekle benzer kompozisyon özellikleri taşımaktadır. Âdem büyük bir ejder üzerinde, Havva ise kuyruğu son derece zarif güzel bir tavus kuşu üzerindedir.



Görsel 5. Âdem ile Havva'nın cennetten kovulması, Kısâs-ı Enbiyâ, TSMK, R. 1536, 16b.

Görsel 5'deki minyatürde Âdem ile Havva Şeytanın işbirlikçisi olan yılan ve tavus kuşunun yanında yerde oturmaktadır. Şeytan kovulduğu cennete dönmek için çeşitli yollar aramakta bunun içinde tavus kuşundan yardım istemektedir. Renkli gövdesi ve kanatlarıyla tasvir edilmiş olan tavus kuşunun havaya kalkmış kuyruğundaki göz tüyleri de oldukça gösterişlidir.



Görsel 6. Âdem ile Havva'nın cennetten kovulması, Kısâs-ı Enbiyâ, 8v.

Kısâs-ı Enbiyâ'da yer alan bu minyatürde figürlerin üst kısmında gösterişli bir kuyruğa sahip tavus kuşu yer almaktadır. Kuyruk tüylerinde mavi renkte iri göz tüyleri dikkat çekmektedir.



Görsel 7. Âdem ve Havva'nın cennetten kovulması, Kısas-ı Enbiyâ, Berlin Devlet Kütüphanesi, Dijital Koleksiyon. 13b.

Görsel 7'de kapının hemen dışında cennetten kovulanlar arasında yer alan tavus kuşu diğer figürlerle arka arkaya dizili bir şekilde tasvir edilmektedir. Yılan ve tavus kuşunun ufak çizilmesi artık onların önemlerinin kalmadığı düşüncesini oluşturmaktadır. Tavus kuşunun başındaki hotozu belirgin bir şekilde fark edilmekle birlikte kuyruğundaki göz tüyleri diğer minyatür örnekleriyle karşılaştırıldığında oldukça özensiz görülmektedir.

Fuzulî'nin Kerbela olayını ve İmam Hüseyin'i anlattığı eseri Hadîkatü's Süeda metninde ise hikâye "Ancak iblis bunu öğrenince Âdem'i kıskandı ve yılanla tavusu araya koyup cennete girmeye muvaffak oldu" ifadesi yer almaktadır.



Görsel 8. Âdem ve Havva'nın cennetten kovulması, Hadîkatü's Süeda, Paris Bibliothêque Nationale, Suppl. Turc 1088, 9b.

Hadîkatü's Süeda'da yer alan Görsel 8'deki minyatürde Âdem ve Havva'nın cennetten kovulmalarına neden olan, kötülük sembolü olarak nitelendirilen yılan, Şeytan ve tavus kuşunun cennetin dışında olduklarını vurgulamak için kompozisyonun sağ alt tarafında bir çıkma yapılarak içine yerleştirilmiştir. Yeşil renkli tüylere sahip tavus kuşu da cennetten kovulanlarla birlikte hızlı adımlarla oradan uzaklaşmaktadır.



Görsel 9. Âdem ve Havva'nın cennetten kovulması, Hadîkatü's Süeda, 1209, y.7b.

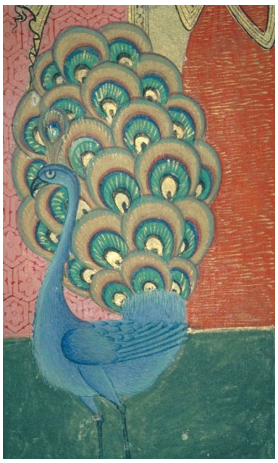
Görsel 9'da Hadîkatü's-Süedâ nüshası diğer nüshalardaki gibi benzer kompozisyon özellikleri taşımaktadır. Buradaki tavus kuşu figürü de diğer örneklere göre daha özensiz betimlenmektedir.



Görsel 10. Âdem ve Havva'nın cennetten kovulması, Hadîkatü's Süeda, 1602-3, 70.143, y.7a.

Diğer Hadîkatü's-Süedâ nüshaları gibi benzer kompozisyon özellikleri taşımaktadır.

I. Ahmed (1590-1617) zamanında Kalender Paşa tarafından hazırlatılmış olan Fâlnâme'de peygamber hikâyeleri, cennet, cehennem, kıyamet alametleri, gökcisimleri, 12 imam ve ulu kişilerle ilgili sahneler yer almaktadır. Fâlnâme'de yer alan minyatürler Kur'an'da adı geçen peygamberlerin ve onların kişilikleriyle ilgili bir olayı veya mucizeyi betimlenmektedir. Tasvirlerin karşı sayfasında ise metin kısmı yer almakta ve bu resmi açan kişinin falını söylemektedir.



Görsel 11. Âdem ve Havva'nın cennetten kovulması, Falnâme, TSMK H. 1703, y.7b.

Görsel 11'de Fâlnâme'de yer alan minyatür de tavus kuşu sarayın eşiğinde ve dışarı çıkmaya da isteksiz görünmektedir. Mavi renkte gövdesi olan tavus kuşunun kuyruğundaki göz tüyleri stilize edilmiş ve oldukça yoğun kullanılmıştır. Tavus kuşunun profilden çizilmiş gövdesine karşılık havaya dikilmiş kuyruk tüyleri ise karşıdan çizilmiş, özellikle göz tüylerine dikkat çekilmektedir.



Görsel 12. Âdem ve Havva'nın cennetten kovulması, Falnâme, H. 1702, y.251a.

Görsel 12'de Fâlnâme'de yer alan minyatürde Havva zarif bir tavus kuşu üzerindedir. İnsanı taşıyabilecek irilikte çizilmiş olan tavus kuşunun başının üzerinde mavi renkte hotozu bulunmaktadır. Kırmızı renkte gövdesi ve renkli kanatları olan Tavus kuşu oldukça gösterişli görülmektedir. Tavus kuşunun kuyruğundaki göz tüyleri ise stilize edilmiş çiçeklerle bezemelidir. O da, Âdem ve Havva gibi cennetten kovulanlar kervanında Havva'yı taşıyarak yer almaktadır.



Görsel 13. Âdem ve Havva cennette, Falnâme, TSMK H. 1702, y.52a ve y.51b.

Görsel 13'deki minyatürde tavus kuşu stilize edilmiş kuyruk tüyleriyle ejderin üzerinde görülmektedir.



Görsel 14. Âdem ve Havva yasak meyveyi yemek üzere, Enbiyânâme, y.20a.

Enbiyânâme'de yer alan Görsel 14'deki minyatürde tavus kuşu, yılan ve Şeytan kompozisyonun sağ tarafındadır. Oldukça küçük çizilmiş tavus kuşunun mavi renkte gövdesi, yeşil, sarı renkte göz tüyleri olan kuyruğu vardır. Başını geriye çevirmiş olayları izleyen Şeytan'a bakmaktadır.

Ferideddin Attar'ın Mantık-u Tayr adlı eserinde, tavus kuşunun cennet kuşu olduğu belirtilmiş, cennet kuşu iken Şeytanla işbirliği yaparak Âdem ve Havva'nın cennetten kovulmalarına sebep olan tavusun, yeryüzüne sürülüşü ve cennete yeniden girme arzusu dile getirilmektedir (Attar, 1944: 72'den akt. Çetin, 2015:53).



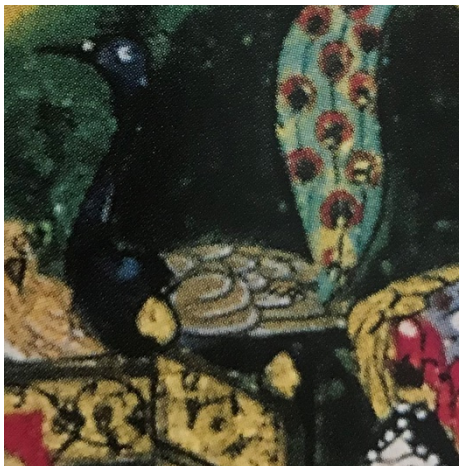
Görsel 15. Kuşların toplanması, Mantıku't-Tayr, 1493, Bodleian Library, Elliot 246, 25b.

Mantıku't-Tayr'daki minyatürde pek çok hayvan figürü yer almaktadır. Çeşitli kuş ve kara hayvanlarının olduğu bu kompozisyonun sol tarafında akmakta olan suyun kenarında bir taş üzerine tünemiş tavus kuşu görülmektedir. Başında beyaz renkte hotozu bulunan tavus kuşunun mavi renkte gövdesi vardır. Yelpaze şeklinde kuyruğunu açmış, renkli göz tüyleriyle göz kamaştırıcı bir görünüm sergilemektedir.



Görsel 16. Hz. Süleyman ve Sabâ Kraliçesi Belkıs, Fâlnâme, TSM, H1703.

Görsel 16'da Fâlnâme'den Hz. Süleyman ve Sabâ Kraliçesi Belkıs minyatürü yer almaktadır. Minyatürde çok sayıda hayvan figürü bulunmaktadır. Burada sembolik bir anlamdan ziyade bir kuş türü olarak betimlenmektedir.



Görsel 17. Hayvanlar ve yaratıklarla çevrili Hz. Süleyman'a yaşam suyunun getirilmesi, Hümâyûnnâme, BL, add.15153.

Hükümdar ve sultanların taç giyme törenlerini gösteren resimlerde tavus kuş figürü, asalet, soyluluk ve aristokrasinin simgesi ve hükümdarlık işareti sayılmıştır. Yakın Doğu'da hükümdar tahtlarında sıkça kullanılan bir simgedir (Çoraklı, 2012:9). Görsel 17'de Hümâyûnnâme'de yer alan minyatürde hayvanlar ve yaratıklarla çevrili Hz. Süleyman'a yaşam suyunun getirilmesi konu edilmektedir. Hz. Süleyman'ın oturduğu tahtın köşesine tünemiş bir tavus kuşu bulunmaktadır. Başında hotozu ve havaya diktiği renkli kuyruğu ile betimlenmektedir

SONUÇ

Araştırma kapsamında incelenen örneklerde Osmanlı resim sanatında tavus kuşu figürlerine Kısas-ı Enbiyâ, Hadîkatü's Süeda, Falnâme, Enbiyâname, Mantıku't-Tayr ve Hümâyûnâme'deki nüshalarındaki minyatürde rastlanmaktadır. Bu örneklerdeki tavus kuşu figürünün hem estetik hem de sembolik bir ifade aracı olarak kullanıldığı görülmektedir. Özellikle şeytanın işbirlikçisi olmasıyla Âdem ve Havva'nın cennetten kovulma sahnelerinin yer aldığı minyatürlerde başroldeki figürler arasındadır. Gerçekçi bir anlatımla detaylı bir şekilde betimlendiği örneklerde başındaki hotozu, kuyruğunda yer alan göz tüyleri dikkat çekmektedir. Ayrıca stilize edilmiş örneklerinde kuyruk tüylerinde bitkisel motiflerle süslendiği görülmektedir.

KAYNAKÇA

Akar, Z. (2002). Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'nde Bulunan İki Fâlname ve Resimleri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, Hacettepe Üniversitesi, SBE.

Ceylan, Ö., (2011). "Tavus", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C. 40, İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, s. 184-185.

Çetin, Y. (2015). Türk Sanatında Tavus Kuşu İkonografisi, Orka Matbaacılık, Kayseri.

Çetin, Y. (2017). "Türk Sanatı Bezeme İkonografisi Açısından Tavus Kuşu Figürlerinin Bir Değerlendirmesi", Kesit Akademi Dergisi, 9, 1-17.

Çorakli, B. (2012). "Çini ve Seramiklerde Tavus Kuşu Figürü", Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sayı: 6, Sonbahar, s. 7-16.

Kaya, T. G., (2017), "Türk İslam Tasvir Sanatında Şeytan Suretlerinin İkonografik Çözümlemesi", XX. Uluslararası Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri, (02-05 Kasım 2016), Sakarya

Mevlânâ, (2004), "Mesnevi", haz. Adnan Karaismailoğlu, c. 2, Yeni Şafak Kültür Armağanı, Ankara.

Taberi, (1991). Milletler ve Hükümdarlar Tarihi, I, Ugan, Z. K. ve Temir, A. (çev.), İstanbul.

Yaman, B. (2008). "Türk Minyatür Sanatında Cennet", Belleten, 72, 263, 141-154.

Görsel Kaynakça

Görsel 1: https://tr.wikipedia.org/wiki/Tavus_ku%C5%9Fu, [15.11.21].

Görsel 2: Prof. Dr. Bahattin Yaman fotoğraf arşivi.

Görsel 3: FARHAD, M. ve BAĞCI, S. (2009). Falnama: The book of Omens, Arthur M. Sackler Gallery; Smithsonian Institution, Washington, U.S.A. s: 212.

Görsel 4: https://www.akg-images.de/CS.aspx?VP3=SearchResult&VBID=2UMESQ5Z3XM5T9&SMLS=1&RW=1366&RH=657#/SearchResult&VBID=2UMESQ5Z3XM5T9&SMLS=1&RW=1366&RH=657&POPUPPN=11&POPUPIID=2UMDHUWEJFU43, [07.11.20].

Görsel 5: https://en.wikipedia.org/wiki/Iblis#cite_note-48, [07.11.20].

Görsel 6: https://digitalcollections.nypl.org/items/5e66b3e9-1f62-d471-e040-e00a180654d7, [26.08.19].

Görsel 7: https://digital.staatsbibliothek-berlin.de/werkansicht?PPN=PPN615574084&PHYSID=PHYS_0032&DMDID=DMDLOG_0003, [21.11.20].

Görsel 8: AND, M. (2007). Minyatürlerle Osmanlı-İslâm Mitologyası, 5. Baskı, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, s: 95.

Görsel 9: https://tr.pinterest.com/pin/815081232536915625, [07.11.20].

Görsel 10: https://www.brooklynmuseum.org/opencollection/objects/96783, [07.11.20].

Görsel 11: AND, M. (2007). Minyatürlerle Osmanlı-İslâm Mitologyası, 5. Baskı, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, s: 96.

Görsel 12: FARHAD, M. ve BAĞCI, S. (2009). Falnama: The book of Omens, Arthur M. Sackler Gallery; Smithsonian Institution, Washington, U.S.A. s: 99.

Görsel 13: https://www.amazon.com/Writing-History-Ottoman-Court-Fashioning/dp/0253008646, [21.11.20].

Görsel 14: https://www.amazon.com/Writing-History-Ottoman-Court-Fashioning/dp/0253008646, [21.11.20].

Görsel 15: https://tr.pinterest.com/pin/744079169671645775, [19.11.20].

Görsel 16: AND, M. (2002). Osmanlı Tasvir Sanatları:1 Minyatür, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul, s: 111.

Görsel 17: Hümâyûn-nâme, (2017). Türkiye Bilimler Akademisi, Ankara, s: 645.

KARAGÖZ OYUNLARINDA MEKÂNSAL İMGELERE İLİŞKİN DEĞERLENDİRMELER

ASSESSMENTS REGARDING SPATIAL IMAGERY IN KARAGÖZ SHADOW PLAYS

Zehra Gül DOKUZPARMAK
Yüksek Lisans Öğrencisi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, ORCID: 0000-0003-0802-0711
Hare KILIÇASLAN
Doç. Dr., Karadeniz Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü
ORCID: 0000-0002-6113-7962

Özet

Geçmişten bugüne kültürel kodların benimsenmesi ve yayılması, sanat formlarıyla sağlanmaya çalışılarak toplumsal anlatılarda kendini bulmuştur. UNESCO'nun İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsili Listesi'nde yer bulan Karagöz, Türk halk bilimi için kültürel bir miras değerindedir. Halk kültürünün ortak ürünü olarak günümüze ulaşan Karagöz oyunlarında yer alan görsel, sözel ve metinsel içerikler, düşsel mekânın zihinde oluşmasını sağlar. Düşünsel anlamıyla mekân, fiziki bağlamda olduğundan öte, gerçek dünyayı anlamlandırmanın bir aracıdır. İcra edildikleri dönemin toplumsal değerlerini ve gündelik olaylarını yansıtan Karagöz oyunlarında yer alan mekânsal temsiller, mekânın duyumsanabilen yönünün birer göstergesidir. Karagöz oyunlarında mekânsal kurgu, göstermelikler ve nesneler üzerinden iletilmektedir. Oyunun başlangıcında, perde açılışında kullanılan göstermelik adı verilen perde seyirciyi gerçek ile kurgu arasındaki sürece dâhil eder. Göstermelikler ve nesnelerin kullanılmasıyla üretilen mekânların gündelik yaşamla kurduğu bağlar toplumun ortak düşünsel dünyasına işaret eder. İzleyenler, oyundaki kişiler ve eylem alanları aracılığıyla ortak bir çevrenin parçası olduklarını hissederler. Karagöz'de anlatısal düzlem perde olsa dahi oyunlar, toplumun düşünsel dünyasının ürettiği mekânsal anlamlarla hayat bulur. Oyunların mekânsal kurgusu izleyenlerin zihninde hem fiziksel hem de düşsel ve düşünsel olarak canlanır. Bu bağlamda çalışmada *Salıncak, Hamam, Tımarhane* ve *Ferhat ile Şirin* olmak üzere 4 adet Karagöz oyunu, içerik ve barındırdığı mekânsal imgeler üzerinden ele alınmaya çalışılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Mekân, imge, anlam, Karagöz.

Abstract

Adoption and propagation of cultural codes which it has been intended to ensure from past to present by means of art forms have glowed up in public narratives. Karagöz (literally Blackeye in Turkish, a lead character of the traditional Turkish shadow play), who has taken place in UNESCO Representative List of the Intangible Cultural Heritage of Humanity, is worth a cultural inheritance for Turkish folklore. Visual, linguistic, and textual contents included in Karagöz shadow plays, which have reached today as joint product of popular culture, allow imaginary space to be visualized. Considering its intellectual sense beyond its physical contextualization, space is a means of interpreting the real world. Spatial

representations included in Karagöz shadow plays which reflect social values and daily events of a period during which they are performed are indicators of perceptible aspect of space. In Karagöz shadow plays, spatial fiction is transmitted through screen and objects. At the beginning of play, screen literally göstermelik in Turkish incorporates audiences into process between reality and fiction. Ties which spaces generated by using screens and objects forge with daily living point out the common intellectual world of society. Audiences feel that they are a part of common environment through cast of characters and scenes. Even if narrative platform in Karagöz is screen, plays are revived by way of spatial meanings that intellectual world of society generates. Spatial fiction of plays comes to life not only in physically but also imaginarily and intellectually. In respect to this, it is aimed to review 4 plays of Karagöz including *Salıncak, Hamam, Tımarhane, and Ferhat & Şirin* in terms of contents and spatial imagery as part of the study.

Keywords: Space, image, meaning, Karagöz.

GİRİŞ

İnsanlar tarafından mekânın deneyimlenmesi sonucunda zihinde oluşan yansımalar, mekânsal imge olarak tanımlanır. Mekânsal imgenin zihinde var olabilmesi için deneyim önemli bir koşuttur ancak görselleştirme ve temsillerle de zihin dünyasında bir sahne veya bir mekân canlandırılabilmektedir. Görselleştirme ile hazırlanan mekânsal imgenin tasarımı iki boyutta incelenebilir. Birincisi; tarih, coğrafya, kültür gibi altlıkları barındıran bellek üzerinden zihindeki imgelerin kullanımı ile oluşturulan düzlemdir. İkincisi ise Karagöz perdesinde olduğu gibi temsillerin sunulduğu imgenin sahnesidir (Okudan, 2003). Bu temsiller toplum anlatıları ile biçimlenen kaynaklar olarak görülebilir ancak unutulmamalıdır ki imge, kapsadığı her bir altlıkla var olan, parçalanamayan bir bütündür. Sınırları ve parçalarının tanımlanması imkânsız olan bu olgu, her bir zihinde benzersiz ve öznel olarak şekillenmektedir (Alemdar, 2009).

İmge kavramı birbiri ile beslenen iki farklı bakış açısıyla ele alınır. İlki zihindeki hayali görüntüler, bir diğeri ise tarih sürecinde oluşturulmuş görsel nesnelerdir. Mitchell'in (1986) yapmış olduğu imge sınıflandırmasının alt başlıklarından olan zihinsel imge, duyumlar sonucu zihinde oluşan görselleri temsil eder. Bu çok boyutlu öznel canlandırma görsel, anlatımsal veya işitsel kanallarla zihinde yerini bulur (Okudan, 2003).

Algılama üzerinde büyük payı olan görme duyusu, mekânların zihinsel imgesinin oluşmasında önemli bir etkendir. Görüntüler yoluyla bütününden oluşan çevre kavranırken bilinçte de düşünsel kodlamalar oluşturulur, her bir parça bellekle yeniden sınanır ve zihinde canlandırılarak yeniden üretilir. Mekânsal imgeyi oluşturan bu dizilim, toplum ve kültür ile yakından ilişkilidir. Mekânın toplumsal yanının temsilleştirildiği Karagöz oyunu, bu sahnelemeyi imgeler üzerinden gerçekleştirir. Toplum hayatının hicivsel bir süzgeçle perdeye aktarıldığı oyunlarda; mekân, anlatılar ve görselleştirmeler ile zihinde tamamlanır. Bu zihinsel canlandırma her ne kadar öznel bir durumda olsa, toplumsal bellekle yakından ilişkili

olarak gerçekleşmektedir. Buna bağlı olarak özne ve toplum, mekânın imgesel olarak oluşturulmasında başat etkenler olarak karşımıza çıkar.

Nesnelerin biçimlerini zihinde tasarlayabilme yetisi olan imgelem, öznesinden sıyrılıp toplumsal alana genişlediğinde karşımıza 'folklorik imgelem' tanımı çıkar. Bu tanım bir toplumun gerçeklik karşısında kendine özgü tutumunun, imgeler ve simgeler yardımıyla yansıtılma çabası olarak ifade edilebilir. Aktulum (2014), imgeler aracılığıyla toplumun gerçekliğinin algılanmasına ve içselleştirilmesine odaklanan folklorik imgelemin, toplumlara ait yazınsal ve kültürel unsurların kullanımıyla somutlaştığını ifade etmektedir. Folklorik ürünlerle taşınan içerikler ve değerler kimi zaman yerel kimi zaman ise evrensel boyutta gönderme yapar.

Karagöz Oyunu

Ortak bilinçaltını toplumsal imgeler ve simgelerle buluşturan Karagöz oyunu, Osmanlı kültürünün ve toplumsal yapısının göstergelerinden biri olarak kabul edilebilir. UNESCO'nun İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsili Listesi'nde yer bulan "Karagöz", görsel ve işitsel öğeler barındıran geleneksel gösterim sanatlarından biridir.

Geleneksel Türk Tiyatrosu'nun bir parçası olan gölge oyununun ne zaman nerede ortaya çıktığı tam olarak belirlenememiştir (Ocak, 2018). Kökeni ile ilgili farklı bilgiler bulunsa da Karagöz'ün 16. yüzyılda Mısır'dan geldiği bilinmektedir. 17. yüzyılda ışık geçiren yarı saydam tasviri ile Karagöz kesin biçimini almış, Türklerin en sevilen gösterimi olmuştur. Açık ve esnek biçimi ile her konuya ve amaca uyarlanabilen bir yapıdadır (And, 2010). Karagöz, toplum tarafından eklenen çağdaş ve yaratıcı yorumlarla zaman içinde yeniden üretilerek günümüze ulaşmayı başarmıştır (Koyuncu, 2019).

Çoğunluğu İstanbul semtlerinde geçen oyunlar, zamane toplumunu eleştirel bir biçimde sunmaktadır. Osmanlının karmaşık toplum yapısını hicivsel bir söylemle sahneleyen oyunlar, çoğunlukla farklı etnik gruplarda ve dinsel kökenlerde insanların bir arada yaşadığı çatışmayı, tipler arası anlaşmazlığa yansıtır. Oyunun kalabalık şahıs kadrosu, bir bakıma dönemin İstanbul'unun insan tiplemelerine de atıfta bulunur (Düzgün, 2010). Oyun, Türk ana karakterler olan Karagöz ve Hacivat ile diğer yöre/milletlerden yardımcı tiplerin ekseni etrafında şekillenir. Tipler arasındaki çatışma-farklılık durumunu mizahi bir gösterime dönüştüren oyun, diğer yöre/milletlerden olan tiplerin şiveleri, hareketleri, karakteristik özelliklerinde de abartıya gider (Akdoğan, 2019).

Karagöz'ü oynatan kişi, birçok yeteneği bir arada bulundurması gereken 'hayalî'dir. Oyunun sahnelenebilmesi için hayalîlerin; taklit kabiliyetine, tasvirleri oynatabilmek için parmak ustalığına, Arapça ve Farsçaya aşinalığa, Türk Müziği bilgisine sahip olması beklenir. Oyunu ana hikâyeden sapmadan şakalarıyla uzatabilme yetisi olan hayalî, perdede ve perde arkasında ses, efekt vb. yönetiminden sorumludur. Karagöz oynatım ekibinin en önemli kişisi olan hayalî, günümüze kadar Hayâlbâz (hayal oynatan), Hayâl-i zıllcı (gölge hayalcisi), Hayalci, Şebbâz, Şehbâz, Sûretbâz, Usta, Karagözcü, Karagöz oynatıcısı gibi pek çok isim almıştır (Akdoğan, 2019; Göktaş, 1992).

Karagöz Oyunlarının Sınıflandırılması

Karagöz oyunları, yapısı bakımında birçok unsur barındırması nedeniyle, birden fazla araştırmacı tarafından farklı biçimlerde gruplandırılmaktadır. Bu araştırmacılardan biri olan Georg Jacob'un oyun konularına göre yapmış olduğu sınıflama, dört gruptan oluşmaktadır Bu gruplar aşağıdaki gibi özetlenebilir (Akdoğan, 2019; Sakaoğlu, 2003):

1. Karagöz'ün bir iş tutmasını konu alan oyunlar: Bu tür oyunlarda Karagöz karşımıza işsiz olarak çıkar. Oyun sürecinde bu işsizliğin farklı şekillerde giderilmesi işlenir. Bu gruba dâhil edilen oyunlar şunlardır: Gözlemeci, Eskici, Karagöz'ün Aşçılığı, Karagöz'ün Bakkallığı, Eczane, Karagöz'ün Komikliği, Kayık, Salıncak, Telgrafçı, Yazıcı, Karagöz'ün Şairliği, Canbazlar, Tahmis, Balıkçılar.

2. Karagöz'ün yasak edilen yerlere girmesi veya yapılmaması gereken şeylere karışmasını konu alan oyunlar: Karagöz'ün sınıf farklılıklarından dolayı alınmadığı mekânlara girmeye çalışması, merakından dolayı girilmemesi gereken yerlere girmesi, yapılmaması gereken işler yapması veya uğursuz yerlerde dolaşmasını konu alan oyunlardır. Bu gruba dâhil edilen oyunlar şunlardır: Hamam, Bahçe, Çivi Baskını, Kanlı Kavuk, Câzûlar.

3. Karagöz'ün çapraşık bir durumla karşılaşmasını konu alan oyunlar: Bir dizi halinde bağımsız entrikaların bulunduğu oyunlardır. Oyunlardaki entrikaların ana karakteri Karagöz olabileceği gibi olayların başkasının başına geldiği, Karagöz'ün daha az göründüğü oyunlar da mevcuttur. Bu gruba dâhil edilen oyunlar şunlardır: Sahte Gelin, Yalova Sefası, Meyhane, Tımarhane, Karagöz'ün Esrar İçmesi.

4. Efsanelerden, halk hikâyelerinden uyarlamaların yapıldığı oyunlar: Bu tür oyunların konularında, halk hikâyelerine dayalı olaylardan veya roman-tiyatro (örneğin Ayyar Hamza Oyunu) eserlerinden yararlanılır. Bu gruba dâhil edilen oyunlar şunlardır: Ferhat ile Şirin, Leyla ile Mecnun, Kerem ile Aslı, Tahir ile Zühre.

Karagöz Oyununun Bölümleri

Osmanlı kültürünün ve gündelik yaşantısının bir yansıması olan Karagöz, toplumsal sorunlara neşeli bir gerçeklikle ayna tutar (Koçak, 2002). Karagöz oyunları *mukaddime* (giriş), *muhavere* (söyleşme), *fasıl* (asıl oyun) ve *bitiş* olmak üzere dört bölümden oluşur (Sakaoğlu, 2003).

Mukaddime, kelime anlamından da anlaşılacağı üzere oyunun giriş kısmı olarak seyirciyi Karagöz perdesinin atmosferine hazırlayan bölümdür (Akdoğan 2019; Göktaş,1992). Bu bölümde seyircinin ilgisini perdeye çekmek adına müzik eşliğinde göstermelik yansıtılır. Kimi zaman anlatılacak hikâye ile ilintili kimi zaman ise bağımsız olan göstermelikler, seyircinin zihninde bir mekân tasviri oluşturmak ve onu oyuna hazırlamak için kullanılır. Nareke[1]'nin cızırtılı sesiyle kaldırılan göstermeliğin ardından yardakçının çaldığı tef sesi duyulur (Göktaş, 1992; Sakaoğlu, 2003). Tefin ritmine uygun hareketlerle

[1] Ucuna sigara kâğıdı sarılmış, bir kenarı oyuk delikli bir kamıştan yapılmış çalgı.

perdenin sol tarafından Hacivat'ın semai[2] okuyarak gelmesi, oyunun başladığının habercisidir.

Semainin ardından Hacivat, "Of hay hak" söylemi üzerine tasavvufi unsurlar içeren perde gazelini okur. Karagöz oyununun ders alma yeri olan perde gazelleri, oyunun felsefî ve tasavvufî anlam ve görüşünün yansıtıldığı bölümdür. Perde gazelinden sonra yer yer hayalinin sözcüsü olarak sahnelenen Hacivat'ın efendi kişiliğini gösteren monolog konuşması başlar (Akdoğan, 2019). Hacivat'ın konuşmasından usanıp Karagöz'ün perdeye atlamasıyla çatışmaları başlar. Bunun sonunda Hacivat'ın perdeden kaçması üzerine Karagöz de tekerleme söyleyerek perdeden ayrılır (Akdoğan, 2019; Göktaş, 1992).

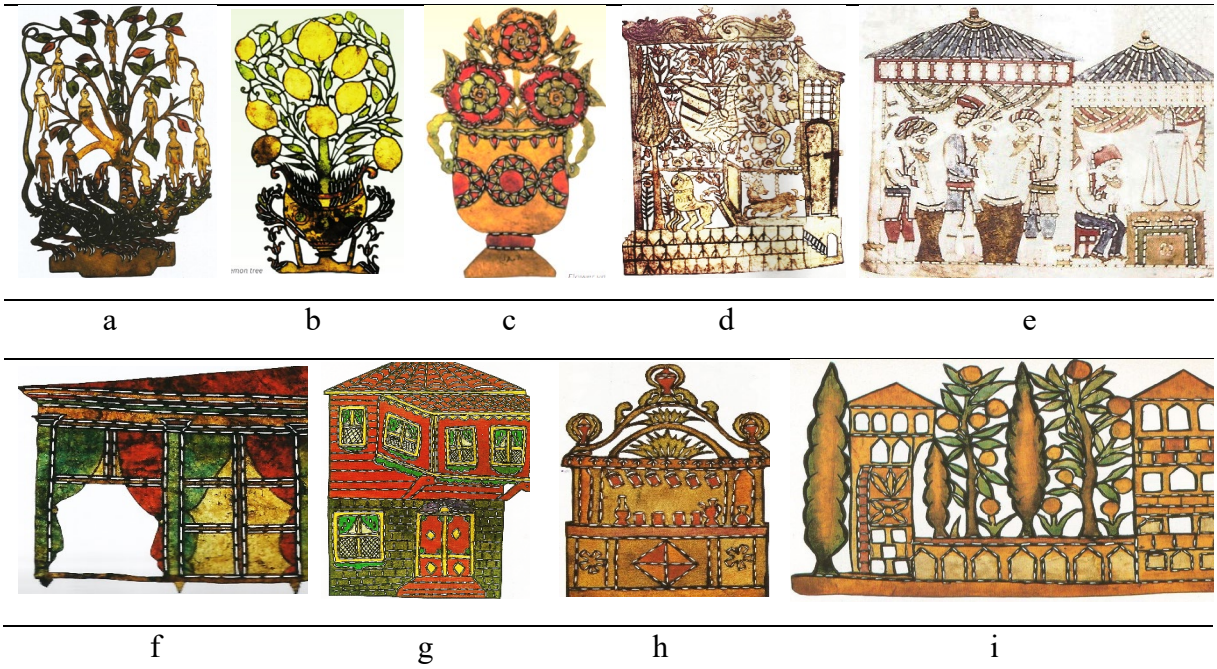
Muhavere, kelime anlamından da anlaşılacağı üzere Karagöz ile Hacivat arasında geçen söyleşme bölümüdür. Genellikle karşılıklı konuşmaların asıl konudan bağlantısız olduğu bu bölüm, sadece söz ile geçer. Asıl konuyla bağlantılı olduğu durumlar da olur. Güncel konular da hayalî tarafından muhavere konusu haline getirilebilir. *Fasıl,* asıl oyunun sergilendiği bölümdür. Bu bölüme ana karakterler dışında konu dâhilindeki diğer tiplemeler de katılır. *Bitiş,* kısa ve kalıplaşmış olan oyunu son bölümüdür. Bu bölümde Karagöz ve Hacivat klasik kıyafetleri ile son kez sahneye çıkarlar. Hacivat kalıplaşmış veda sözünü söyleyip perdeden çekilir. Karagöz, kusurlar için özür diler, gelecek oyunun duyurusunu yapıp perdeden çekilir. Şem'a[3]nın sönmesiyle de oyun sona erer (Akdoğan, 2019; Göktaş, 1992).

Karagöz Oyunlarında Göstermelikler ve Nesneler

Göstermelikler seyircinin oyuna dikkatini çekmeyi sağlayan, uyarıcı birer hareketsiz perde süsleridir (Ekler, 2008; Tarlakazan, 2018). Oyuna karşı merak aşılamak amacıyla kullanılan göstermelikler, çeşitli konuların yansıtıldığı, seyirciyi asıl oyuna hazırlayan fragman niteliğindeki görüntülerdir (Akdoğan, 2019). Oynatılacak oyunla ilişkili olanları olabildiği gibi (örneğin Bahçe oyununda kullanılan bahçe) konudan bağımsız (örneğin limon ağacı) göstermelikler de vardır (Sakaoğlu, 2003). Karagöz oyununda göstermelik adı verilen suret, mukaddime (giriş) bölümünde perdenin aydınlanmasının ardından sahneye düşürülür. Göstermelikler tarafından üretilen mekânların gündelik yaşamla kurduğu bağlar toplumun ortak dünyasına işaret eder. Şekil 1'de oyunlarda kullanılan göstermelik örnekleri verilmektedir.

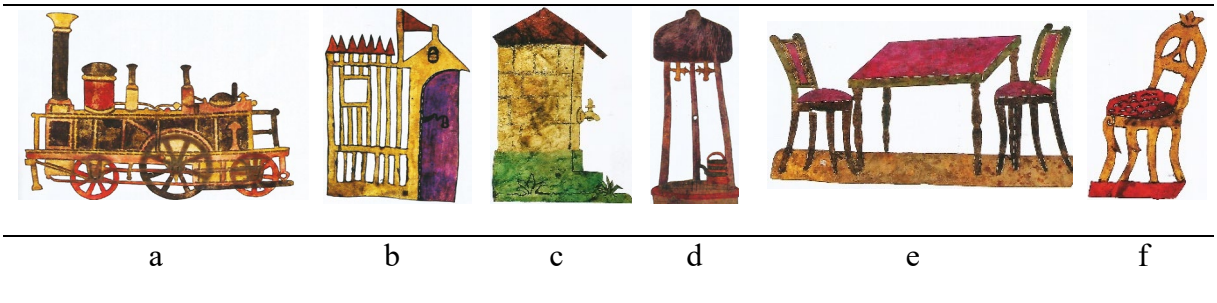
[2] Güldürücü manzume.

[3] Mum, ışık.



Şekil 1. a. (Doğanay, 2008), b., c. (Oral, 2009), d., e. (And, 1977), f. (Doğanay, 2018), g., h., i. (Göktaş, 1992)

İzleyenler, oyundaki tipler, eylem alanları ve donatılar aracılığıyla ortak bir çevrenin parçası olduklarını hissederler. Karagöz oyunlarında mekânların tasvir edilmesinde göstermeliklerin yanı sıra nesneler de yer almaktadır. Oyunlarda kullanılan nesne örnekleri Şekil 2'de sunulmaktadır:



Şekil 2. Nesne örnekleri (Doğanay, 2018)

Oyun öncesinde kullanılan birçok göstermeliğin ve oyun içerisinde kullanılan nesnelerin mekânsal imgeler sunduğu görülmektedir. Oyuna mekânsal anlam katan nesne ve göstermeliklerin imgesel durumu üzerine yapılan bu çalışmada, Georg Jacob'un oyun sınıflamasına bağlı olarak seçilen 4 adet Karagöz oyunu incelenmektedir. Bunlar; *Salıncak, Hamam, Tımarhane* ve *Ferhat ile Şirin'dir.*

Karagöz Oyunlarında Mekânsal İmge Değerlendirmeleri

Oyunlar dört köşeli beyaz bir perdeye yansıtılan ışık aracılığıyla sunulurken, dekorlar oyun içeriklerine göre kişiler ve nesnelerle tasarlanır (Doğanay, 2018). Karagöz'de anlatısal düzlem perde olsa dahi, oyunlar toplumun düşünsel dünyasının ürettiği mekânsal anlamlarla hayat bulur. Teknik açıdan birkaç nesne ile oynatılsa da oyunların mekânsal kurgusu

izleyenlerin zihninde hem fiziksel hem de düşsel ve düşünsel olarak canlanır. Mekânın duyumsanabilen yönü, gerçekliğin ve anlamın toplumsal olarak var edilmesinin kurgusal bir görüntüsüdür. Düşünsel anlamıyla mekân, fiziki bağlamda olduğundan öte, gerçek dünyayı anlamlandırmanın bir aracıdır. Bu yönüyle mekân, sınırları ve ölçülebilir olma nitelikleri barındırdığı kadar, içinde bulunan şeyler bütünü için anlamsal bir boyuta da sahiptir.

1. Salıncak Oyunu

Oyun, Hacivat ile Karagöz beraber salıncakçılık yapmaya karar vermesiyle başlar. Salıncak kurulur, Hacivat müşteri aramaya gider. Bu sırada salıncağın başında duran Karagöz Hacivat'ın gönderdiği müşterilerle ilgilenir. Salıncakta sallanmaya gelen müşterilerden parasını alan Karagöz, her müşteriden sonra sormaya gelen Hacivat'a kimsenin gelmediğini söyler. Bu durum üzerine şüphelenen Hacivat kadın kılığına girip salıncakta sallanmaya gelir. Bu sırada Karagöz'ün ağzını arayıp, kaç para kazandığını öğrenir. Daha sonra peçesini çıkarıp kendini gösterir. Bunun üzerine Karagöz onu tanıdığını ve şaka yaptığını söyler. Sonrasında Tuzsuz Deli Bekir gelir, salıncakta sallanırken kusar. Ardından Yahudi gelir, salıncakta sallanırken düşüp ölür. Karagöz korkup kaçınca Hacivat da Balat'a gidip diğer Yahudileri çağırır. Yahudiler cenazesini kaldırırlarken Yahudi canlanır. Bu oyunun diğer adı Karagöz'ün Salıncak Sefası'dır (Doğanay, 2018; Göktaş, 1992).

> *(...) KARAGÖZ: Kuzum Hacivat, beni de yanına al!*
>
> *HACİVAT: Yoo, Karagöz, bana balta olma! Salıncak benim malım.*
>
> *KARAGÖZ: Salıncak senin malın olsun, senin elinden salıncağı almıyoruz ya! Bu perdenin yarısı seninse yarısı da benim!*
>
> *HACİVAT: İyi ya, ne demek istiyorsun!*
>
> *KARAGÖZ: Bir şey demek istemiyorum. Seninle ortak olur burada bu akşam para kazanırız.*
>
> *HACİVAT: Haydi diyelim ki seni kendime ortak ettim. Evvela senin elin uzundur.*
>
> *KARAGÖZ: Ben şimdi elimi kastırdım. (...)*

Karagöz'ün salıncaktan kazandığı paralardan Hacivat'a söz etmemesi, onun arkasından iş çevirdiğini göstermektedir. İkisinin de salıncaktan gelir elde etme isteği, birbirlerine olan güvensizliği doğurmaktadır. Perdede ortada konumlanan salıncak, hem para kazanma aracı hem de Karagöz ve Hacivat arasındaki ilişkiye yön veren nesnedir. Salıncak oyunu göstermelik ve nesne örnekleri Şekil 3'te gösterilmektedir.



a b c d

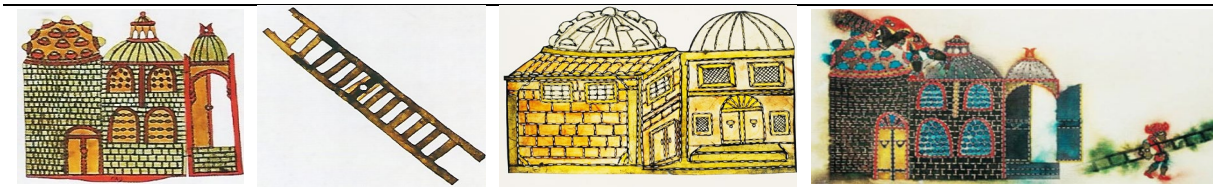
Şekil 3. a. (Url-1, 2021), b., c. (Doğanay, 2018), d. (And, 2004)

2. Hamam Oyunu

Çelebi, uzun zamandır kapalı olan hamamını işletmesi için Hacivat'tan yardım ister. Hamamın açıldığını duyan Arap ve Çelebi yıkanmak için hamama gelir. Onlarla birlikte Karagözde hamama girmek ister ancak içeri alınmaz. Erkekler hamamına giremeyen Karagöz kadınlar hamamına kızı/karısını ve oğlunu alarak girmek ister. Kadınlar, kızını/karısını ve oğlunu alır ancak Karagöz'ü kovarlar. Bunun üzerine Karagöz evine dönüp bir merdiven alır, hamama gelip kubbesine çıkar. Erkeklerin içerde hamam sefası sürdüklerini görüp kendisinin alınmamasına kızan Karagöz kubbenin camını kırıp içeri girer. Bu sırada Karagöz'ün oğlu hamamdan çıkıp merdiveni alır gider. O sırada hamamda yangın çıkar ve herkes korkudan kaçar. Bu oyunun diğer adları Hamam Eğlencesi ve Karagöz'ün Hamam Eğlencesi'dir. (Göktaş, 1992; Kudret, 2004a).

KARAGÖZ: (Gelir.) Hamamcı, hamamcı!
HACİVAT: (Gelir.) Ne var Karagöz?
KARAGÖZ: Başım kirlendi, hamama geleceğim.
HACİVAT: Daha hamam kızmadı.
KARAGÖZ: Ben küfür edeyim de kızdırayım bari.
HACİVAT: Külhanan odun atılacak.
KARAGÖZ: Seni atalım bari. (...)

Oyunda yer alan göstermelik, iki kapılı ve kubbeli bir yapı olan hamamdır. Fasıl (asıl oyun) bölümünde işlenen kadın ve erkek hamamlarının işletmelerinin ve kullanımlarının ayrı olmaları, göstermelikler üzerinde de görülebilmektedir. Hamamın erkekler bölümündeki kubbenin camlı olması, kadınlar tarafı kubbesinde camın olmaması, dönemin kadın-erkek arasındaki mahrem farklılıkları yansıtmaktadır. Karagöz'ün merdivenle tırmanıp bu mahremi deldiği, erkekler tarafının kubbe camını kırıp girmesiyle onun da dâhil olabildiği bir alan olduğu gösterilmektedir. Hamam oyunu göstermelik ve nesne örnekleri Şekil 4'te gösterilmektedir.



a b c d

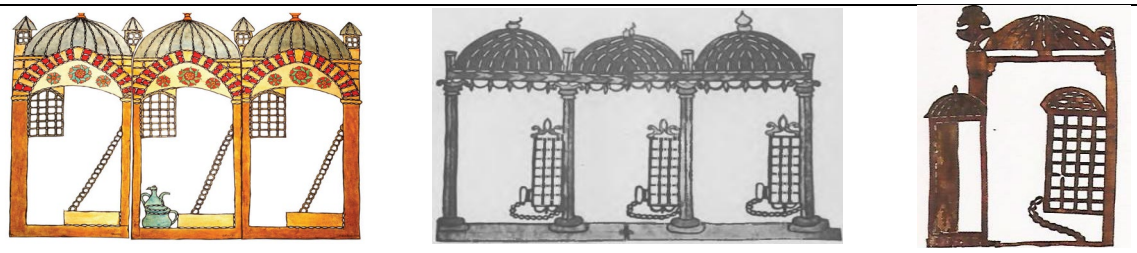
Şekil 4. a., b. (Doğanay, 2018), c. (Göktaş, 1992), d. (Url-2)

3. Tımarhane Oyunu

Karagöz evine dönerken yolda bir deliye rastlar. Deli saçma sapan konuşarak Karagöz'ü kızdırır. En sonunda kızan Karagöz deliye vurur, deli gider. Ardından başka deliler de gelir, onlar da benzer şeyler söyleyerek Karagöz'ü kızdırır. Üçüncü gelen deli Karagöz'ün dilini ısırıp kaçar. Hacivat gelir, Karagöz'ün kanayan ağzını görüp ne olduğunu sorar. Karagöz'ün olanları anlatmasının ardından onların mahallenin delileri olduğunu, bunları hâlihazırda bildiği bir tımarhaneye kapatmak gerektiğini söyler. Perdeye tımarhane kurulur, Hacivat delileri tımarhaneye yollamaya gider. İlk deli gelip yine saçma sözler söyleyince Karagöz de saçmalamaya başlar. Karagöz evine gider, onun bu halini gören karısı "Kocam delirdi" diye bağırmaya başlar. Hacivat gelir, Karagöz'ü bu halde görünce onu da diğer delilerle birlikte tımarhaneye bağlar. Ancak deliler zincirlerini kırıp kaçarlar. Karagöz tımarhanede tek başına kalır. Hacivat gelir Karagöz'ün durumunu ölçmek için soru sorar, aldığı cevapla akıllanmadığını düşünüp Karagöz'ü orada bırakır. Zenne ve Çelebi gelip tımarhanede kalan Karagöz ile alay ederler. Hacivat tekrar Karagöz'ün yanına gelir, ona tekrar soru sorar. Artık akıllanmaya başladığını düşünüp Frenk Doktor'u yollar. Karagöz doktorla konuştuktan sonra Hacivat yine gelip soru sorar, aldığı cevaptan tatmin olan Hacivat, Karagöz'ü tımarhaneden çıkarır (Doğanay, 2018; Göktaş, 1992; Kudret, 2004b).

(...) KARAGÖZ: Sanki burada beş on sene oturacağız gibi.
*ZENNE: Elbette, rahat rahat otururs*un!
KARAGÖZ: Çenen tutulsun aşifte!
ZENNE: Sen deli misin, akıllı mısın?
KARAGÖZ: Akıllıyım.
ZENNE: Delisin
KARAGÖZ: Deliyim. (...)

Delilerle konuşan ve onlardan etkilenen Karagöz'ün aklından şüphe duyulması, akıllanana kadar tımarhanede tutulmasına neden olur. Karagöz'ün diğer delilerle birlikte tımarhaneye zincirlenmesi, onlarla bir tutulduğunu göstermektedir. Ayrıca oyundaki tiplerin zincire bağlı olmalarının, deliliği pekiştirdiği düşünülmektedir. Perdeye kurulan tımarhanede yan yana dizilmiş üç ayrı bölme bulunmaktadır. Zindan algısı taşıyan tımarhane göstermelikleri, Karagöz'ün yalnız kalarak kendini düşünmesinde ve akıllanmaya başlamasında yönlendirici alanlar olarak görülebilir. Oyunda kullanılan göstermelik örneklerine Şekil 5'te yer verilmektedir.



a b c

Şekil 5. a. (Kurt, 2016), b. (Ritter, 1941), c. (Doğanay, 2018)

4. Ferhat ile Şirin Oyunu

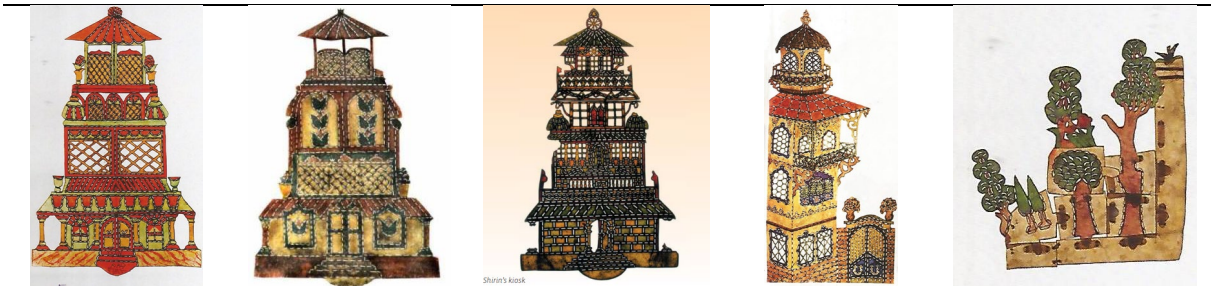
Şarkı eşliğinde Hacivat'ın tarafına Kasr-ı Şirin (Şirin'in köşkü), Karagöz'ün tarafına ise Küh-i Ferhat (dağ) kurulur. Şarkı bittikten sonra perdeye gelen Karagöz Hacivat'a "Kendi tarafına köşk benim tarafa ise moloz yığını koymuşsun" diye kızar. Bunun üzerine Hacivat, Ferhat ile Şirin'in hikâyesini anlatmaya başlar. Karagöz ile Hacivat perdeden çekilir, hikâye anlatılmaya başlanır. Ferhat ile Şirin birbirlerini çok severler. Şirin'in babası ölmüştür. Annesi ise Ferhat'ı sevmez, kızını ona vermek istemez. Ferhat Hacivat'tan araya girmesini ister. Hacivat Şirin'in annesiyle konuşmaya gider. Başta Şirin'in annesi Ferhat'ı kabul etmez ancak en sonunda bir şart koşar. Amasya şehrinde su yoktur, eğer Ferhat Elmadağı'nı delip şehre su getirirse annesi Şirin'i vermeye razı olacaktır. Ferhat Hacivat'ta dağı kazması için bir külünk[4] bulmasını söyler. Bunun ardından Hacivat Karagöz'e giderek bir külünk yapmasını, pazarlık etmeleri için Ferhat'ın yanına gelmesini ister. Ferhat ile Karagöz anlaşır fakat Karagöz külüngü zamanında yetiştiremez. Bu yüzden Ferhat'a evden kendi kazmasını verir. Ferhat dağı deler. Ancak Şirin'in annesi Şirin'i vermeye razı olmaz, büyücü bir kadın bularak onları ayırmak ister. Büyücü kadın Ferhat'a gelerek Şirin'in öldüğünü söyler. Ferhat büyücü kadına kızar ve külünkle öldürür, tam kendi canına da kıymak isterken Şirin gelir, ölmediğini söyler ve iki sevgili birbirlerine kavuşurlar (Doğanay, 2018; Göktaş, 1992; Kudret, 2004a).

> *(...) ŞİRİN'İN ANNESİ: Bu günlerde, Hacivat Çelebi, çok canım sıkılıyor.*
> *HACİVAT: Ne gibi efendim?*
> *ŞİRİN'İN ANNESİ: Ne gibi olacak! Şirin Hanım'ın kısmeti çıkıp da bir kocaya veremedik.*
> *HACİVAT: Efendim, onun adı Şirin, talihi de şirindir, elbette çıkar kısmeti.*
> *KARAGÖZ: Gönder Hacivat bana Meddah İsmet'i.*
> *ŞİRİN'İN ANNESİ: Öyle Hacivat, ama, kız kısmı yirmi yaşını geçerse biraz ağırlaşır.*
> *KARAGÖZ: Tuz ekin de kokmasın. (...)*

Ferhat ile Şirin hikâyesi üzerinden sınıf ayrımlarının sunulduğu oyunda, mekânsal anlamda ayrım köşk ve dağ göstermelikleri ve nesneler üzerinden verilir. Oyunun başında Hacivat ve Karagöz arasında geçen diyalogta da bu ayrıcalıklı farklılık durumu, Hacivat'ın

[4] Taşları, kayaları parçalamakta kullanılan sivri kazma.

kendi tarafına köşkü yapması, Karagöz'ün tarafına ise moloz yığması serzenişiyle aktarılmaktadır. Oyunda kullanılan göstermelik ve nesne örnekleri Şekil 6'da verilmektedir.



a b c d e

Şekil 6. a. (Doğanay, 2018), b. (Ekler, 2008), c. (Oral, 2009), d. (And, 1977), e. (Doğanay, 2018)

SONUÇ YERİNE

Karagöz oyunları toplumu, toplumun içinden hikâyelerle araştıran, sorgulayan ve bunları apaçık bir biçimde aktaran içerikleriyle seyircilere, yaşadıklarını izledikleri üzerinden değerlendirme fırsatı verir. Aktarmak istediği ana fikri toplumsal yaşantılar üzerinde düşünmeye zorlarken, seyircilerin zihinlerinde mekânsal tezahürlerin üretilmesini sağlar. Tasavvufi bir anlayışla biçimlenen oyunlarda perde, dünyevi hayatın yansıması ve hakikatin bir aynasıdır. Bu nedenledir ki toplumdaki hakikatlerin tartışılması, var olanın sorgulanması, hakikatin aranması konularında toplumsal bir arayışı yansıtır.

Oyun içerikleri sözel bir eleştiriden ziyade hikâyeleştirilmiş, biçime büründürülmüş, kişi özelinde eleştiriye sunulmuş anlatılar olarak sahnelenir. Dolayısıyla aktarılması istenen içeriklerin imgesel anlatım yolları ile zihin dünyasına taşınmasında, aracı olarak mekânsal tanımlamalara ihtiyaç duyulur. Bu aracılar seyirciyi hikâyeden koparmadan, zihinlerde eleştirel sürecin ve mekânsal imgelerin oluşturulmasına katkı sağlar. Aktarım sürecini kolaylaştırmak adına görsel yolların kullanıldığı Karagöz oyunları göstermelikler ve nesnelerden yararlanır. Bunlar, oyunlardaki sembolik anlatımların perdeye yansıtılmış dünyevi materyalleridir. Çoğu zaman konuyla ilgili fikirler veren, bir imge görevi görerek hikâyenin geçtiği mekânın zihinde canlandırılmasını tetikleyen aracı görevindeki bu göstermelikler seyirciyi oyun hakkında hatırlatmalara götürür. Oyunlarda kullanılan nesneler ise anlatılan hikâyeyi destekleyen, eylemlerle bağlantılı parçalardır. Görselliğin çekiciliği sayesinde seyirci üzerinde anlatılan metine ilgiyi arttırmak için kullanılan nesneler, aynı zamanda oyuna mekânsal nitelikler katılması için destekleyici araçlardır. En temelde görselleştirmelerden yararlanarak oluşturulan mekânsal anlatılar, önceliği perdeden ziyade zihin sahnesi yaratmaya verir. Toplumsal konuları hayatın içinden çekip çıkaran oyunlar, günün dünyasına uzaktan bir bakış açısı sunar.

KAYNAKÇA

Akdoğan, A. (2019). *Karagöz metinlerinin halk bilimi açısından incelenmesi.* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Aktulum, K. (2014). Folklorik imgelem: Bir toplumsal imgeler rezervuarı olarak imgelemin epistemolojik temellerine giriş. *Milli Folklor, 101,* 277-290.

Alemdar, Z. Y. (2009). *Mimarlıkta anlatı olarak imge.* (Doktora Tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

And, M. (1977). *Karagöz Theatre D'ombres Turc.* Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.

And, M. (2004). Karagöz tasvirleri üzerine notlar. *Yıktın perdeyi eyledin viran* içinde (97-102). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

And, M. (2010). *Karagöz.* Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 3280-1.

Doğanay, E. (2018). *Hayal ya da Gerçek: Seyh Küşteri'den Hayali Küçük Ali'ye Karagöz.* İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür Varlıkları Daire Başkanlığı Kütüphane ve Müzeler Müdürlüğü Yayınları, 53.

Düzgün, D. (2010). Türk gölge oyunu Karagözde İstanbul hayatı. *A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi (TAED), 43,* 25-33.

Ekler, A. (2008). *Gölgenin renkleri. Halk Kültürü Bilgi Belge Merkezi Karagöz Tasvirleri Koleksiyonu Kataloğu.* Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

Göktaş, U. (1992). *Dünkü Karagöz.* İzmir: Akademi Kitabevi.

Koçak, A. (2002). Karagöz oyunlarındaki "Tuzsuz Deli Bekir" tipi üzerine bazı değerlendirmeler. *Milli Folklor, 56,* 121-129.

Koyuncu, A. (2019). *Kamusal kültür politikaları ve yönetiminin Türk gölge tiyatrosu Karagöz'e etkilerinin incelenmesi.* (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Kudret, C. (2004a). *Karagöz II. cilt.* İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Kudret, C. (2004b). *Karagöz III. cilt.* İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Kurt, O. (2016.) *Gölgenin tasarımı: Orhan Kurt Karagöz tasvirleri sergisi.* İstanbul: Zeytinburnu Kültür ve Sanat Merkezi Yayınları.

Mitchell, W. (1986). *Iconology: Image, test, ideology.* Chicago: The University of Chicago Press.

Okudan, A. (2003). *Mekânsal imge ve görüntü.* (Yüksek Lisans Tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Ocak, O. (2018). Sinemadan önce beyaz perde (Tek kişilik dev kadro Hayali). *Hayal ya da Gerçek: Seyh Küşteri'den Hayali Küçük Ali'ye Karagöz* içinde (39-57). İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür Varlıkları Daire Başkanlığı Kütüphane ve Müzeler Müdürlüğü Yayınları, 53.

Oral, Ü. (2009). *Turkish shadow play Karagöz.* Ankara: Republic of Turkey Ministry of Culture and Tourism General Directorate of Libraries and Publications.

Ritter, H. (1941). *Karagös: Türkische Schattenspiele.* Leipzig: Deutschen Morgenländischen Gesellschaft.

Sakaoğlu, S. (2003). *Türk gölge oyunu Karagöz.* Ankara: Akçağ Yayınları.

Tarlakazan, B. E. (2018). Türk gölge oyunu "Karagöz"de doğaüstü tasvir ve semboller. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 6*(6), 915-923.

Url-1. (2021, 01 Kasım). Erişim adresi: http://senoler.com/galeri

Url-2. (2021, 01 Kasım). Erişim adresi: http://www.yurdaeraltintas.com/ArtGallery.aspx?Category=2#!prettyPhoto[gallery]18]/7/

AUTEUR THEORY IN CINEMA AS A MASS MEDIA AND ANALYSIS OF FILM NAMELY "CLAIR OBSCUR"

Oğuz Han Öztay
Van Yuzuncu Yil University, Van Vocational School, Audio-Visual Techniques and Media Production, Van, Turkey

Abstract

The most distinctive point about Auteur Theory is the "style" and "authenticity", the main features of which have not changed in the historical evolution of the theory from its birth to the present. The common point of all directors considered within the scope of Auteur Theory is that they reflect their unique styles, different touches and thoughts with their unique styles. In other words, all directors considered within the scope of Auteur Theory have a "signature". According to the literature, Auteur theory is a theory put forward to analyze the personal characteristics of directors from their films. The theory's focus is the artist who is the primary artist of the film; that is the director. Although different models have been put forward to explain the Auteur theory, the directors evaluated in the context of Auteur theory have some common points: looking at their films as artists at every stage of their work, the emergence of repetitive elements in the films shot by the director and the perception of these repetitive elements as the signature of the director, and their personalities. This is because she conveys her thoughts and feelings in her works. In this study, Yeşim Ustaoğlu and her film (Clair-Obscur) will be examined within the scope of auteur theory and auteur director. Yeşim Ustaoğlu, who has an essential role in Turkish cinema, is a director with a unique style and signature. Ustaoğlu reflects fine craftsmanship and a deep understanding of art and thought in every film he creates. Yeşim Ustaoğlu draws attention to the importance of cinema through human communication with the short and feature films she made by adhering to the auteur theory. Yeşim Ustaoğlu started her directorial career with the short films she shot. Short films shot by Yeşim Ustaoğlu; It can be listed as "Capturing a Moment", "Magnafantagna", "Duet" and "Hotel". Yeşim Ustaoğlu's attempts to make feature films correspond to the 1990s. Her long fiction films are Trace (1994), Journey to the Sun (1999), Life on Their Backs (Documentary, 2004), Waiting for the Clouds (2004), Pandora's Box (2008), Purgatory (2012), Clair-Obscur (2016). In this study, Yeşim Ustaoğlu's last movie Clair-Obscur will be analyzed. As in her previous films, in this film, family relations, violence against women, physical and psychological violence in the family are discussed in the theme of women and family.

Keywords: Auteur theory, Auteur director, Yeşim Ustaoğlu, Clair-Obscur (Tereddüt) movie

INTRODUCTION

Auteur theory and in order for a director to be considered as an "Auteur Director" within the scope of this theory, first of all, the feature of having the language of cinema should be examined. The auteur theory, which can be associated with the words style and originality, is still a current theory for today's cinema and is highly debated. In this study,

literature information about the questions of what is the auteur theory and who is the auteur director was given. Afterwards, the life and cinema of Yeşim Ustaoğlu, whose cinema will be evaluated within the scope of auteur theory, is explained. As the last part, Yeşim Ustaoğlu's Clair-Obscur movie was examined within the scope of auteur theory.

AUTEUR THEORY and AUTUER DIRECTOR

When it is necessary to define Auteur Theory in its most general lines, it is essential to include "style" and "authenticity" concepts in the definition. In other words, the most distinctive feature of Auteur Theory is "style" and "authenticity", the two basic rules that have not changed in the historical evolution of the theory from its birth to the present. The common point of all directors considered within the scope of Auteur Theory is that they reflect their unique styles, different touches they have and the thoughts they want to reflect with their own styles. In other words, all directors considered within the scope of Auteur Theory have a "signature". Facts such as "signature", "authenticity", "style" strip all directors considered within the scope of Auteur Theory from populist identity.

Auteur Theory is a theory based on the reflection of the director's unique style that shapes the theory. According to Hıdıroğlu (2011: 27), Auteur Theory is a theory established to analyze (reveal) the characteristics (personal characteristics) of directors from their films. In other words, while analyzing a film, theory evaluates the director's personal contributions to the film rather than the artistic contribution of the director to the film. Therefore, the focus of the theory is the artist who is the leading artist of the film; that is the director.

Sarris (1999: 517), who has essential studies on Auteur Theory, has placed the scope of the theory on three pillars; technical competence, personal form and inner meaning. In a sense, Sarris proves that the theory is a director-oriented theory with the three pillars he puts on.

As it has been stated before regarding Auteur Theory, fundamental values such as "style", "signature", "authenticity", "reflecting personal characteristics" have always remained the same throughout the historical process. However, different models of Auteur Theory have been put forward throughout the historical process. The models developed for the theory have different areas of interest. While one theory model cares about the motifs related to the theme and shifts the focus to the theme motifs, another model focuses on the scene layout. Even if their focal points are different, it is known that the directors evaluated within the scope of Auteur Theory have some common features. Auteur directors look at their films as artists at every stage of their work (Asiltürk, 2014:212). At this point, it is useful to underline that just looking at the film through the eyes of an artist is not enough to be accepted as an "auteur". To define a director as an "auteur", it is first necessary to set out from the director's multiple films (group films) and make inferences. In addition, for a director to be defined as an "auteur", repetitive elements must appear in the movies shot by the director. These repetitive elements must be perceived as the director's signature (Stam, 2000:100). In addition, it is an essential condition that directors, who are evaluated within the scope of auteur theory and can be defined as “auteur directors”, convey their personal thoughts and feelings in their works. In other words, directors defined as “auteurs” do not

visualize the scenes designed by others but transfer their own thoughts and feelings to their films (Bordwell & Thompson, 2009: 33).

In this study, director Yeşim Ustaoğlu and the film Clair-Obscur will be examined within the scope of the concepts of "auteur theory" and "directing auteurs" that have been summarized up to this point. In this direction, first of all, Yeşim Ustaoğlu's autobiography and her view on films will be examined. Then Yeşim Ustaoğlu's film will be evaluated within the scope of "auteur theory".

YEŞİM USTAOĞLU'S LIFE AND HER PLACE IN TURKISH CINEMA

Yeşim Ustaoğlu is one of the new generations of young directors of Turkish cinema. Yeşim Ustaoğlu's cinema journey started in the early 1990s, and she still continues her cinema journey. The films that Yeşim Ustaoğlu shoots today are now called films of the director's maturity period.

In the process of evaluating whether Yeşim Ustaoğlu can be defined as an "auteur" within the scope of the films, she has shot, knowing the director's life story is an important point. Moreover, the importance of her life story or, in other words, her own life within the scope of "auteur theory" is essential in explaining "inner meaning", which is one of the three pillars of "auteur theory" presented in the first part of the study.

Yeşim Ustaoğlu was born in Kars-Sarıkamış in 1960. Ustaoğlu is the eldest child of Mehmet Cenap Ustaoğlu and Aysel Ustaoğlu, and her father is an ophthalmologist, and her mother is a housewife. Yeşim Ustaoğlu has two sisters. Yeşim Ustaoğlu grew up in Trabzon and completed her architectural education at Karadeniz Technical University and her master's degree at Yıldız Technical University. Ustaoğlu, who wrote cinema articles in various magazines, started her cinema adventure by shooting short films after graduation. Ustaoğlu, in an interview, answered her orientation from architecture to cinema as follows;

"I loved my university while I was studying, Karadeniz Technical University. I also liked staying there for a while. But it coincides with my interest and desire for cinema. Everything I started working on, I learned by myself, by reading a lot, especially by watching many movies. In addition to reading about the theory and practice of cinema, I watched a lot of movies and immediately started doing it myself. I started making short films as soon as possible."

Short films shot by Yeşim Ustaoğlu; It can be listed as "Capturing a Moment", "Magnafantagna", "Duet" and "Hotel". Yeşim Ustaoğlu started her directorial career with short films she shot. In 1994, feature films were added to Ustaoğlu's short film journey that he began in 1984. The early 1980s, when Yeşim Ustaoğlu stepped into directing, are considered crisis periods in Turkish cinema history. The crisis process that Turkish cinema entered, starting at the end of the 1970s, continued in the 1980s by deepening. Especially with the 1980 Military Coup, censorship in cinema became deeper, more destructive and more effective than ever before. As a result, Turkish cinema has faced a deep crisis due to both official and unofficial bans.

With the decrease of the effects of the 1980 Military Coup over the years, a renewal process has started in Turkish cinema, as in many social areas. Especially towards the end of the 1990s, it is seen that the number of films in which subjects such as identity, belonging,

home, and home are handled with critical perspectives has increased in Turkish cinema. When the Turkish cinema of the 1990s is considered, it is seen that the films made are different, diverse and numerous. Still, this difference, diversity and multiplicity did not prevent the movie from having similar aspects (Pösteki, 2005: 11).

Yeşim Ustaoğlu's attempts to shoot feature films correspond to the 1990s. The trend, which started from this period and continued in the 2000s, is when directors create their possibilities (Scognamillo, 1998: 451). Ustaoğlu also started to increase her directing experience in the period called "New Generation Cinema". Yeşim Ustaoğlu, a unique style and signature director has an important place in Turkish cinema. Ustaoğlu reflects fine craftsmanship and a deep understanding of art and thought in every film she creates.

Ustaoğlu explains her point of view on cinema with the following words in an interview with him on 6 November 2001;

"I think from the beginning; I've been interested in cinema for a long time. For a very long time, I realized that there is only one reality of production and creation. You should never self-censor yourself. You should feel free. Whatever the circumstances. However, you can both trust yourself and find a way to be sincere and create. I think this is the only condition for creation. It was like that for me in the short film as well as in the long film."

YEŞİM USTAOĞLU FILMS IN TERMS OF AUTEUR THEORY: CLAIR-OBSCUR MOVİE

The screenplay of the movie Clair-Obscur, directed by Yeşim Ustaoğlu, was also written by Yeşim Ustaoğlu. Produced by Titus Kreyenberg, Yeşim Ustaoğlu and Marianne Slot, the film stars Funda Eryiğit, Ecem Uzun, Mehmet Kurtuluş, Okan Yalabık and Serkan Keskin. Osman Özcan is the art director of the film, while the cinematography is Michael Hammon. Clair-Obscur is a 105-minute movie.

The structural diagram of the Clair-Obscur film is as following;

Location: The movie takes place in a provincial town. The places that are frequently seen in the movie are the kitchen, balcony, toilet, and Şehnaz's practice. According to the director, the waves crashing against the hard rocks and rising to a height exceeding the height of a human represent the turmoil, anger, and distress in the woman's inner world.

People: Elmas, Şehnaz, Elmas' mother-in-law, Can (Şehnaz's wife), Elmas's husband and Umut (Şehnaz's colleague)

Time: With a tragic forensic case, Şehnaz begins to treat Elmas

Theme: Child marriage, physical and psychological violence in the family.

Clair-Obscur is Yeşim Ustaoğlu's last feature film. Trace is a work that bears traces of Yeşim Ustaoğlu's short films. The film has a dark atmosphere and the director has used the lower and upper angles quite a lot in her movie. In the movie, subconscious images are frequently used, and as a result, Elmas makes progress on the way to treatment and Şehnaz on the way to untie the knots in the intersecting story of two women with different living standards.

To summarize the movie; Clair-Obscur movie tells the story of these two women who start to search for the identities of Elmas and Şehnaz trapped in gender stereotypes with the death of Elmas' husband. Elmas is married at the age of 13 to a man much older than her without love. One night she was involuntary with her husband, her husband and her hated mother-in-law die unsolved. Having been traumatized after this incident, Elmas is admitted to the psychiatry department of the hospital. Psychiatrist Şehnaz is Elmas's doctor, but her own life is also very problematic. Şehnaz, who has serious problems in her sexual life with her husband, is stuck between two identities. The hospital where she works is far from home, and she spends weekdays in the town and weekends in her own home with her husband. As she tries to adapt to her husband's life, she questions her own identity when she is alone in town and spends time with her doctor friend Umut. Searching for her own identity on these trips that she goes back and forth every week, Şehnaz returns to the town where she wants to be at the end of the movie, where she feels her true identity.

In evaluating Yeşim Ustaoğlu within the scope of auteur theory within the scope of the film Clair-Obscur, it would be beneficial first to consider the space fictions. One of Ustaoğlu's most essential features, creating a space for each character and making the actor and the place speak the same language, is also a distinctive feature in the film Clair-Obscur. In the film, the director, who chose the locations mainly, likens the woman to the rough and angry direction of the sea, and treats the man as steep rocks that defy those waves. The director formally compares these two elements, which try to destroy each other by rasping and grinding each other in life. The excellent use of these spaces in Ustaoğlu's films and the space-character relationship they have can be associated with Ustaoğlu's architectural education. Yeşim Ustaoğlu explained the connection between the space element in her movies and architectural education with the following words; “The fact that I studied architecture helped me a lot in terms of organization, understanding, perceiving and designing the space.”

In all of Yeşim Ustaoğlu's films, a journey situation is striking in general. For example, Clair-Obscur tells the identity journey of two women, who touch each other's lives with a death, while trying to live the identities imposed on them by psychiatrist Şehnaz, who lives in the city, and Elmas, who can be considered as a child living in the town. Upon meeting, they will both face their selves and journey into their own identities. In the film, the director tells the characters' journeys, who come from the city and the countryside, from the modern and traditional society, and who cannot form a complete identity. While the characters in the films make physical journeys, as in the director's previous films, they also question their own selves. This state of the journey is both an inner journey, and the characters actually travel in Ustaoğlu's films. For example, while the character Şehnaz spends life with her husband in her modern apartment, which reflects a modern society in Istanbul, on weekends, she goes to the seaside town of the Black Sea to fulfil her profession on weekdays.

The weight of death is clearly felt in Yeşim Ustaoğlu's films. This theme in Ustaoğlu's films is associated with the fact that Yeşim Ustaoğlu lost her father when she was 27 years old. In Ustaoğlu's films, the weight of death is revealed by the mourning of the characters and the well-crafted mood of mourning. For example, in the movie Clair-Obscur, one-night Elmas loses her husband and mother-in-law. Elmas Şehnaz, who is close to taking her last

breath on the balcony, the only place where she can breathe, is brought to the hospital to be her 'patient' and is detained and interrogated. When this dead woman's path crosses with actual death, another intersection takes place and Elmas' dead body comes to life with the voice of Şehnaz.

One of the phenomena emphasized in all of the director's films is the phenomenon of "memory". In the movie, Şehnaz says, "There is something here, it attracts me like that, I can't understand it" during one of her seaside trips with Umut. Umut answers Şehnaz by saying, "This is where my childhood takes me" (Yeşim Ustaoğlu, Clair-Obscur, 2016). As can be seen here, the film emphasizes the phenomenon of returning to the past and memory.

“Things that are not” in the director's films are also important. The "father" figure, which exists in Ustaoğlu's films, is seldom reflected on the white screen and the main character does not have the qualifications to be a father. For example, in the movie Clair-Obscur, Elmas is angry with her parents for getting married at a young age, but the father is not mentioned throughout the movie. The father's character is so rarely mentioned that it disappears between the lips of Elmas, who plays the role of mother. It is seen that Ustaoğlu was greatly affected by the loss of her father at an early age and always used the father figure as "outgoing" or "invisible".

Due to Yeşim Ustaoğlu's worldview, the concept of "interrogation" in her films is very effective. For example, in the film, the confrontation by getting to the root of the problems led to a much deeper confrontation with the audience, with showdown. The director, starting from the idea that a woman gives birth to a man, compared the woman with the woman herself, pointing out that the ways of liberation are again within the woman herself. This is evident in the scene where Elmas puts herself in her mother's place. The director, who shares the places where Elmas hangs out in her inner world with the audience, realizes where the problems that cause social pressures are blocked with the patient-doctor analysis. The encounter of Şehnaz and Elmas has an essential place in the narrative of the film. These two women, who meet each other, come to terms with their identities due to their therapy and travel to their own selves.

The thing used in almost all of Yeşim Ustaoğlu's films and indispensable for the director is "water". The inclusion of water in all Ustaoğlu films cannot be described as a coincidence. As she begins to find herself in her therapies with Şehnaz Elmas, she questions her identity in the face of the water she watches. The calm or angry state of the sea points to the storms breaking inside Şehnaz. Elmas's questions about her marriage live in Şehnaz, albeit partially, so she tries to understand her and make her face herself. Similarly, when Elmas leaves to buy phyllo from the house, she finds herself by the sea and takes a deep breath. It is one of the rare moments when the Elmas feel free.

CONCLUSION

When the auteur is evaluated within the scope of the theory, it is seen that Yeşim Ustaoğlu conveys a personal world to the big screen. The director conveys her stories, which she conveys very well, by improving herself on certain concepts in each of her films. She uses the concepts of "journey", "death", "interrogation", "confrontation" in her movies and

reflects her story and characters on the screen with a strong narrative style regarding these concepts.

When watching Yeşim Ustaoğlu's films, more than one question comes to the audience's mind, and these questions can be asked in the same way within the scope of each film when the films are watched one after the other. These questions are;

- There is no "father" in any of Yeşim Ustaoğlu's films. Why is there no "Father"?
- In Yeşim Ustaoğlu's films, essential meanings are attributed to water, travel and death? What do “water”, “journey”, “death” tell us?
- There is a confrontation in Yeşim Ustaoğlu's films. What is the basis of this inquiry?

When all of Yeşim Ustaoğlu's films are watched, it is seen that these questions are meaningful for each film, and it is a conclusion that can be reached within the scope of her films that the answers to these questions are the signature of Yeşim Ustaoğlu. Therefore, Yeşim Ustaoğlu has a unique "signature", one of the most essential qualities a director must have to be defined as an auteur.

Yeşim Ustaoğlu is a director who decides for herself which concept she will make her film, and shapes which phenomenon she will make a film about, rather than shooting the film a producer wants. In other words, Yeşim Ustaoğlu is the only director of her own films. Of course, Ustaoğlu worked with different scriptwriters in some of her movies, but even at this point, she created her own personal world and language to transfer the script to the cinema. In other words, the ability to narrate some concepts (such as death, confrontation, questioning) enables the director to be defined as an auteur.

Yeşim Ustaoğlu is accepted as an "auteur director" within the scope of auteur theory with all the features of her cinema, and the following determinations have been made regarding the acceptance of Ustaoğlu as an auteur;

- Yeşim Ustaoğlu's films are continuous. In other words, some phenomena continue from the first movie shot by Yeşim Ustaoğlu to the last movie.
- The subject of Yeşim Ustaoğlu's films is parallel to the director's life. Therefore, the themes of her films are personal and interrelated.
- Yeşim Ustaoğlu is an independent director. She is an independent director in terms of both script and production. Ustaoğlu is not a director who makes films at the request of the producers. In other words, Ustaoğlu makes her own cinema independently sustainable without being affected by external factors.
- Place and character elements are vital in Yeşim Ustaoğlu's films. The effects of Ustaoğlu being an architect can be seen clearly in the choice of venues. Furthermore, the director establishes a close relationship between the characters in her films and the places.

REFERENCES

Asiltürk, C. T. (2014). *Sinemada Yaratıcı Yönetmen*. İstanbul: Kaldkedon Yayınları

Bordwell, D. & Thompson, K. (2009). *Film Sanatı*, Ertan Yılmaz ve Emrah Suat Onat (çev.), Ankara: De-Ki.

Hıdıroğlu, İ. (2011). Yeşilçam Sinemasında Bir Auteur, *Atatürk İletişim Dergisi*, 1, 25-44.

Pösteki, N. (2005). Türk Sinemasına Yeni Bakış: Yönetmen Sineması. Es Yayınları

Sarris, A. (1999). Notes on the Auteur Theory in 1962. In L. Braudy, & M. Cohen (Eds.), Film Theory and Criticism (561-564). New York, NY: Oxford University Press.

Scognamillo, G. (1998) *Türk Sinema Tarihi*, İstanbul: Kabalcı Yayınları.

Stam, R. (2000) Film Theory: An Introduction. Malden, Massachusetts: Blackwell Publishing Inc

PRESS AND PUBLISHING ACTIVITIES IN LOCAL GOVERNMENTS: THE CASE OF IPEKYOLU MUNICIPALITY

Oğuz Han Öztay
Van Yuzuncu Yil University, Van Vocational School, Audio-Visual Techniques and Media Production, Van, Turkey

Abstract

Municipalities are one of the closest institutions in terms of providing services to citizens in local governments. Since municipalities understand service towards the public, they must always be in close contact with the public. This situation reveals the importance of press, broadcasting and public relations, which are the most important doors of municipalities opening to the public. Ensuring one-to-one interaction and communication with the public through media activities is among the priority issues of local governments. This study aims to examine the activities of Van İpekyolu municipality within the framework of press and publication activities. The data obtained from the website, corporate social media accounts and documents about the press and broadcasting activities of the municipality between the years 2019-2021 were analyzed and interpreted by the content analysis method. As a result of the study, it has been found that the website and social media accounts are used effectively to announce the activities that have been and will be done while carrying out the promotional activities of the Ipekyolu municipality. In addition, it has been determined that the number of followers following social media accounts increases every year. 1808 news about the activities of the municipality, of which 49,581 news were published on 793 internet news sites; It has also been published in 66 different Local, National and Regional newspapers. To increase the mayor's visibility and communicate the municipality's work to the public more effectively, it participated in 8 national TV channels in 2021. In these programs, the projects that have been and will be made by the municipality have been introduced and the city has been promoted in terms of tourism. Finally, constant interaction with the public was ensured through the "İpekyolu culture and art magazine", "Women's magazine" and "Children's magazine" published within the municipality.

Keywords: Local governments, Press and broadcasting activities, İpekyolu municipality, Communication, Media

INTRODUCTION

Municipalities are one of the closest institutions in terms of providing services to citizens in local governments. Since municipalities have an understanding of service towards the public, they must always be in close contact with the public. This situation reveals the importance of press, broadcasting and public relations, which are the most important doors of municipalities opening to the public. Ensuring one-to-one interaction and communication with the public through media activities is among the priority issues of local governments. The concept of local government in Turkey brings to mind the municipal administration. The most important reason for this is that the local government has connotations about the institution that takes office with the election of the local people and is responsible for

providing services to the local citizens. The centralist approach to public administration in Turkey is dominant. In addition, while almost all of the administrative decisions are taken by the central units, local units cannot make decisions on their own, except for routine works (Tuğrul, 2018). In order to be successful, municipalities that are elected by the people must direct their work according to the wishes and demands of the people, who are their target groups.

Municipalities aiming to provide services to the public are able to maintain their existence by realizing planned works and by means of solid communication. It is important to carry out studies to determine all kinds of work or needs to be done in order for municipalities to be successful, to ensure that other relevant target groups communicate effectively with municipal administrations, and to effectively transfer the services that the municipality has implemented to the public (Yurdakul, Dinçer and Gül, 2011: 200).

In local governments, the municipality's communication with the public is provided through the Directorate of Press and Public Relations. Press and Public Relations Directorate of the Municipality;

- Ensuring communication between the citizen and the municipality,
- Ensuring coordination with local and national media organizations,
- The activities of the Mayor and the services of the municipality by e-mail (e-mail), telephone, etc. conveying it to all written, visual, audial, local and national media outlets and agencies utilizing communication and announcing it to the public,
- Services such as establishing a bridge between the citizen and the municipality, conveying the requests and complaints of the citizens to the relevant units and ensuring that they benefit from the right to information are carried out within the Press and Public Relations Jurisdiction Directorate.

Press, Broadcasting and Public Relations Directorate consists of 3 units: Press Release Unit, White Table and Call center. Within the scope of this study, the activities of the Press and Broadcasting Unit will be examined.

The main duties of Press Release Unit were:

- Preparation of all activities and announcements made by the municipality and sending them to local-national press and news agencies,
- Following up essential days and weeks and making announcements and news,
- Preparation of activity bulletins of the municipality,
- Taking and archiving photo and video records of the activities carried out,
- Scanning the news published for and against with the Media Monitoring System.
- Archiving of newspaper and magazine clippings
- Managing the Website and publishing the activities
- Use of social media accounts of the municipality
- Publishing and posting advertisements from public institutions and organizations

Municipalities, which aim to implement policies for the needs of the people, need to carry out public relations work effectively in order to gain the support of the people. If municipalities cannot provide an efficient operation in this direction, it will not be easy to implement a policy for the needs of the citizens. Public relations plays a very important role

as a bridge between the municipal administration and the citizens. While public relations enable the citizens to reach the government indirectly or directly, it also ensures that the government understands the wishes and expectations of the people correctly. With these aspects, public relations are of great importance for municipalities (Özüpek, 2013: 32)

In the related literature, there have been studies investigating the public relations and media activities of local governments (Demirtaş, 2012; Emini & Sancak, 2019; Tuğrul, 2018; Tunç, 2016; Yatkın, 2007).Tuğrul (2018) examined the activities carried out by the Mersin Metropolitan Municipality Press and Public Relations Unit. As a result of the study, it is seen that Mersin Metropolitan Municipality carries out public relations activities both on the website, web TV and social media. Moreover, Emini and Sancak (2019) examined the strategic plan, activity reports, and performance program of Çanakkale Municipality within the framework of public relations activities. The research carried out is based on document review. Relevant documents were obtained from the institution's web page, evaluated and interpreted with content analysis. The findings obtained as a result of the study show that the institution has realized many of its public relations goals and reflected this situation in its performance program and annual reports.

Purpose of the study

It is inevitable that local governments that are disconnected from the people will be far from a success and will have problems in maintaining their existence. In this respect, municipalities tend to press and public relations units to capture a positive image. Municipalities have a great need for this unit to obtain a positive image and reverse the negative image. Through these units, municipalities also form an essential communication network with their target audiences, the public. From this point of view, press and public relations are subjects that local governments should examine. For this purpose, the study discussed press and broadcasting in local governments, and the press and broadcasting activities of Van İpekyolu Municipality were examined in detail.

MATERIALS AND METHODS

The data obtained from the web page, corporate social media accounts and documents about the press and broadcasting activities of the municipality between the years 2019-2021 were analyzed and interpreted with the content analysis method.

RESULTS

The municipality's news and online services (e-municipality transactions) are offered to the people of the district on the municipality's corporate website. In addition, current news about the municipality, the promotion of social and cultural events and İpekyolu district are also available on the website. Website is presented in Figure 1.

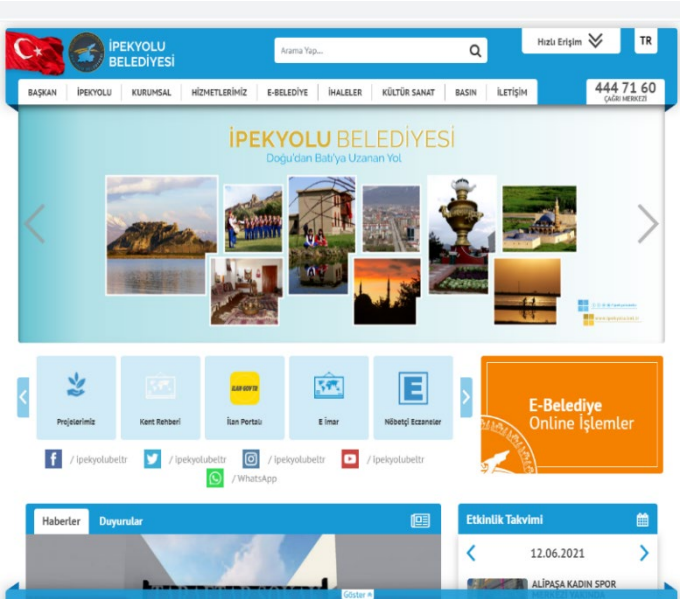


Figure 1. Website of Ipekyolu municipality

Examining the visits to the corporate web pages of public institutions throughout Turkey as of April 2021, it is seen that the municipality's web page is followed in the 3rd rank.

İnternet Sitesi İsmi	Kullanıcı Sayısı
mersin.edu.tr	550
gaziantep.gov.tr	389
ipekyolu.bel.tr	360
ankara.bel.tr	354
ozal.edu.tr	221
ticaret.gov.tr	134
iletisim.gov.tr	119
sgk.gov.tr	86
vgm.gov.tr	63
eosb.org.tr	24

Figure 2. The visits to the corporate web pages of public institutions throughout Turkey

There have been social media accounts of İpekyolu municipality as Facebook, Instagram and Twitter. The pictures of these social media accoounts are following:

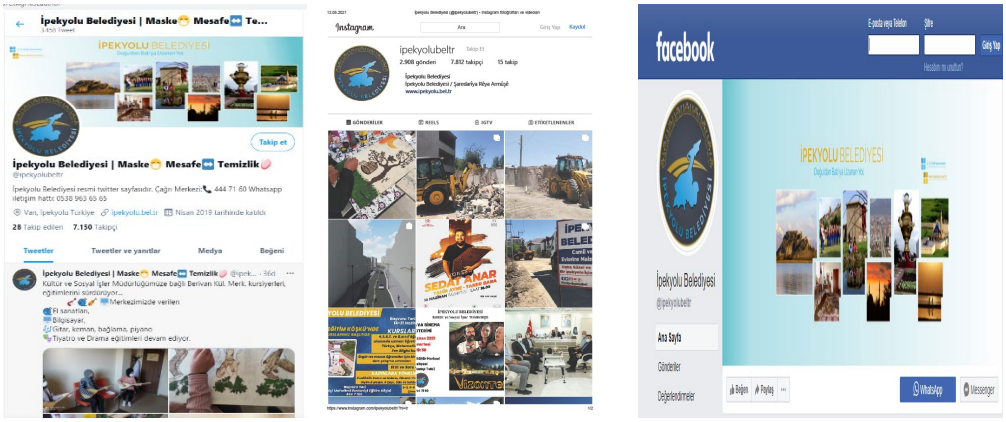


Figure 3. Social Media accounts of İpekyolu Municipality

Ipekyolu municipality has Twitter, Instagram and Facebook corporate social media accounts. The change in the number of followers for social media accounts by years is seen in the graph. Looking at the graph, the number of people following the social media accounts of the municipality has been increasing over the years. It is seen that most followers are on Instagram account. The figure that indicates the Distribution of the number of followers in social media accounts by years as following:

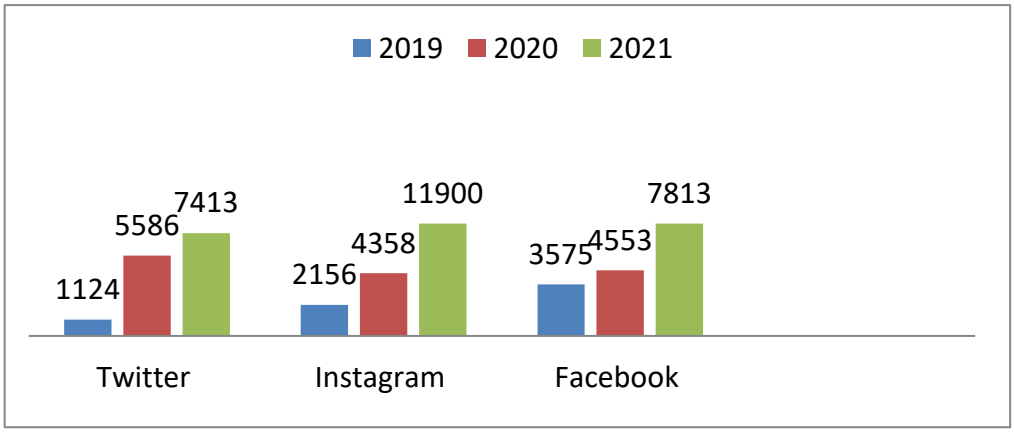


Figure 4. Distribution of the number of followers in social media accounts by years

When the social media accounts of the municipality are examined, it is seen that the posts are mostly related to the services provided. Examples of posts were presented in Figure5.

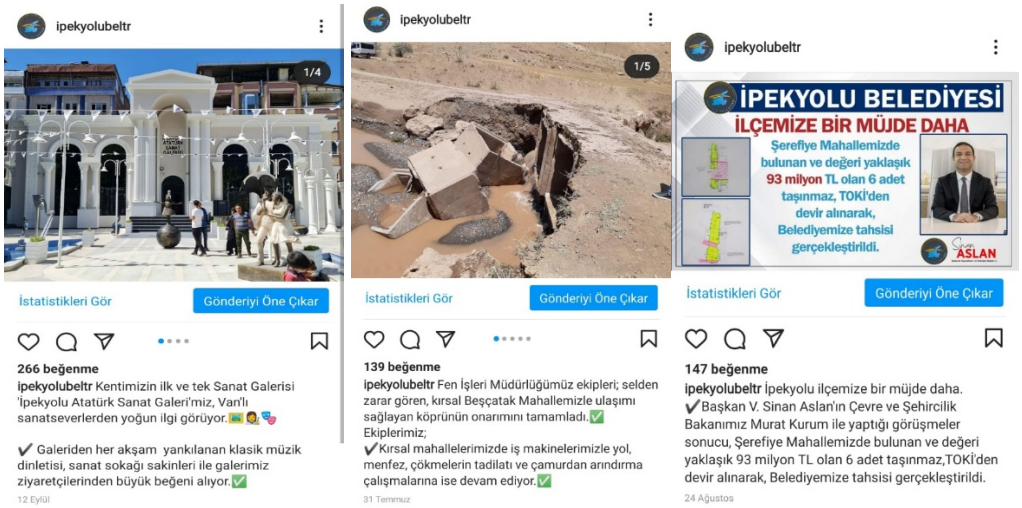


Figure 5. Examples of posts

Continuous interaction with the public was ensured with the "İpekyolu culture and art magazine", "Women's magazine" and "Children's magazine" published within the municipality. The pictures of these magazines were presented as following:



Figure 6. The pictures of magazines published by İpekyolu Municipality

Programs were made on national TV channels in order to promote the culture of the city and the activities and projects of the municipality. The detailed information regarding these programs were presented in Table 1.

Table 1. Detailed information about the promotion programs

National Channel	Duration	Name of the program	Date of the program	Types of TV programs
Beyaz TV	15 minutes	Uyan Türkiyem	23.01.2021	Haber Programı
Tgrt	4,5 minutes	Cem Küçük ile Günaydın Türkiye	09.02.2021	Haber Programı
CNN Türk	15 minutes	Çalışan Türkiye	20.02.2021	Ekonomi-Finans
Tgrt EU	30 minutes	Sen İşini Bilirsin	03.03.2021	İş dünyası
Haber Türk	30 minutes	Senin Şehrin	13.03.2021	Kültür Sanat programı
Star Tv	1 Saat 30 minutes	Vahe ile Evdeki Mutluluk	27.03.2021	Gezi programı
Beyaz TV	46 minutes	Belma Belen ile Geziyoruz	15.04.2021	Gezi Programı
Diyanet TV	26 minutes	Misafir	15.06.2021	Gezi programı

Also, the number of the news in the national and local press media was increased by years. In Figure 8, the examples of news from national press were presented.

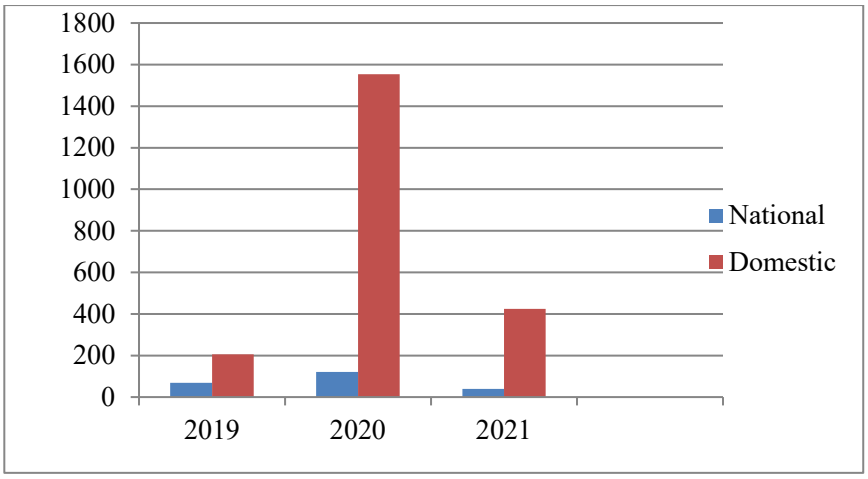


Figure 7. Distribution of news in the national and local press by years



Figure 8. Examples of news from national press

DISCUSSION

Benefiting from the widespread use of the internet for the promotion of Van İpekyolu Municipality, the institution concentrated its promotional efforts on this area. The institution, which carries out these activities especially through social media, can reach more target audiences by using the social media accounts and website of the municipality. All kinds of visual works used in promotional activities can be delivered to the target audience through social media accounts and two-way communication can be achieved with comments and likes. It has been determined that Van İpekyolu Municipality's Press and Public Relations unit makes great use of mass media in promoting the activities and projects carried out by the institution to the target audience. The activities of both the city and the municipality were introduced to the public in both national and local press

REFERENCES

Demirtaş, M. (2012). Yerel yönetimlerde bir halkla ilişkiler çalişmasi olarak sosyal paylaşim ağlarinin kullanimi: Üsküdar belediyesi örneği. *Humanities Sciences*, 7(4), 291-314.

Emini, F. T., & Sancak, E. (2019). Çanakkale belediyesinde halkla ilişkiler uygulamalari. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 11(2), 64-82.

Özüpek, N. (2013). *Belediyelerde Halkla İlişkiler,* Konya: Eğitim Yayın Evi.

Tuğrul, Ş. (2018). Yerel yönetimlerde basin ve halkla ilişkiler: Mersin büyükşehir belediyesi örneği. *International Journal of Social Science*, 1(2), 380-389.

Tunç, A. (2016). Yerel yönetimlerde halkla ilişkiler uygulamaları: Kilis belediyesi örneği. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6(2), 77-88.

Yatkın, A. (2007). Yerel yönetimlerde hizmet verimliliğinin artırılmasında halkla ilişkilerin rolü ve önemi: Elazığ belediyesi örneği. *Çağdaş Yerel Yönetimler*, 16(2), 45-66.

Yurdakul, N. B., Dinçer, M. K. ve Gül, C. (2011). Belediyelerde Halkla İlişkiler Yönetimi: İzmir İli Belediyelerine Yönelik Bir Araştırma. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, 2(2), 198-229.

THE AMERICAN VISA LOTTERY: A CRITICAL PRAGMASEMANTICS OF A CASE OF DISILLUSION IN AN EXTRACT FROM CHIMAMANDA NGOZI ADICHIE'S *THE THING AROUND YOUR NECK* (2009)

Moustafa Guézohouèzon
Ecole de Sociologie Rurale et de Vulgarisation Agricole (ESRVA)
Université Nationale d'Agriculture (UNA)
Ida Marie Josephine Tchibozo-Lainé
Département d'Anglais, Faculté des Lettres, Langues, Arts et Communication (FLLAC),
Université d'Abomey-Calavi (UAC), République du Bénin.
Ayodele Adebayo Allagbé
Département d'Anglais, Faculté des Lettres et Sciences Humaines (FLSH),
Université de Zinder (UZ), République du Niger,
Unité de Recherche en Sciences Sociales, Humaines, et de l'Education (UR_2SHE)

Abstract

Enriching and optimizing meaning potential in human language has always been the essence of research in linguistics, which testifies to the plausible rationale behind the relatively novel paradigm of Pragmasemantics (Anton Benz & Reinard Blutner, 2009). Building on this blended concept, the current work follows an eclectic methodology involving toolkits derived from the Hallidayan Functional Linguistics, from Semantics and from Pragmatics as well to srcutinize sociolinguistic manifestations in Chimamanda Ngozi Adichie's The Thing Around Your Neck (2009), with a special focus on Akunna's case of disillusion in relation to the American visa lottery. The findings are loaded with both metalinguistic and societal stakes. The first one relates to showcasing manifestations of semantics-spurred corruption and declassification of speech acts. In the same vein, the findings reveal acts of racial ostracism as well as inclinations to sexual harassment and the waterproof resistance of the girl from being a femme fatale.

Keywords: Pragmasemantics – meaning optimization – sexual harassment – Racial Ostracism.

1. Introduction

"People talk with the intention to communicate something to somebody", contends Mey (2001, p. 68). While reckoning to this contention, the plausible merit of insinuating that there exists no purely wanton verbal act in social vicinity, one has to admit also the ranking or multi-layered feature of the meaning potential of human language. People quite often handle language to mean much more than is conventionally expected, hence the differential shade between literal and non-literal or context-inherent meaning; which causes the difference between semantics and pragmatics. The first yields meaning commonly taken for granted and true to expectation all the more since it is tributary to common sense. The second generates contingent communication values owned to the "common ground" (Stalnaker, 1978) or "common knowledge" (Lewis, 1969) binding discourse participants in a symbiotic universe of thoughts. Thus, rather than derive from semantic logic only, "the meaning of each

expression is the idea – or ideas – associated with that expression in the minds of the speakers" (Akmajian et al., 2001, p. 233); which enables as such the enrichment of the meaning potential of human language.

In fusing both literal and non-literal meanings through the blended paradigm of "pragmasemantics" (Akanbi, 2019; Koyama, 2006; Bublitz & Bednarek, 2006; Bluntner, 2009), this study aims for an in-depth scavenging of meaning in Chimamanda Ngozi Adichie's story collection, *The Thing Around Your Neck* (2009). The leading aim is to unveil some peculiarities of "speaker meaning" (Yule, 1996) as can be generated by pragmatic process. The study leans on toolkits inherent in both semantics and pragmatics. The findings generated are critically appraised to highlight the heuristic potential of pragmasemantics as an effective "optimality-theoretic paradigm" (Benz & Blutner, 2009).

2. A Composite Synoptic Overview of Semantics and Pragmatics

For Doster (1963, p. 1), "any study in any discipline should begin with the definitions of the terms which the discipline uses." It follows from this contention the necessity to conduct – though briefly – the conceptual clarifications inherent in this study. By the way, the concept of semantics traditionally relates to studying the logical or conventional meaning of language. In involving grammar and vocabulary at large, it generates codified and rule-regimented meanings referred to as "propositional contents" (Cruse, 2006, p. 144). Viewed at a sentence or text level, meaning is calculated from the total algebraic sum of meanings embodied in all involved components; henceforth, the principle of compositionality maintaining that "the meaning of a complex expression is a compositional function of its parts" (Cruse, 2006, p. 29). Thus, grammaticality or the rule-governed linear arrangement of words is one central condition for human language to make sense. Viewed as such, linguistic meaning stands neutral and asocial; thence, its clear-cut demarcation from pragmatics. Indeed, semantics works to reveal the truth condition, the to-be-or-not-to-be status of meaning as there is no midway room for hedging. With reference to the facial dichotomy in the relation of both semantics and pragmatics to the study of language, Cruse (2006, p. 136) claims that "semantics takes a formal approach and pragmatics a functional approach."

Nonetheless, Cruse (2006) affords far-fetched details bridging the secular gap between both concepts, which causes him to contend that there is no actual division of labour between them. Accordingly, the scholar breaks the concept of semantics into such subdomains as grammatical semantics (dealing with meaning tributary to grammatical tools), lexical semantics (concerned with word meaning), formal semantics (explaining and describing meaning by logic-inherent tools), componential semantics (about compositional meaning) and cognitive semantics (treating meaning as things in the mind). With the third variant, meaning is thence definitely user-determined and context-bound rather than rule-spurred. Actually, it gets quite close to Bosco's (2006) "Cognitive pragmatics." In critically highlighting both the stakes and flaws inherent in semantics, Mey (2006, p. 747) claims that:

The fundamental unit establishing and legitimating our acts of thinking and speaking is the abstract proposition, as it manifests itself in the well-formed linguistic sentence. In this approach, the user of language is conspicuously absent, and consequently so, too, are his or her intentions.

This contention affords good evidence to side with Lycan (2008, p. 76) that "sentences do not have lives of their own" all the more since it points to the requisite role of contextual features in meaning construction and processing. Meyer (2009, p. 48) also claims in the same vein that "The interpretation of a sentence goes beyond understanding its meaning at the level of grammar." Linguistic meaning, considered from the angle of pragmatics, is rather contingent, context-dependent and user-oriented. As such, it is quite dynamic insomuch as a single functional term may get loaded with multifarious ranges of meaning as is dictated by prevailing discourse contexts and users' conversational intentions. Definitely, the evolutionary feature is also true of pragmatics. Indeed, from Morris to Grice pragmatics deemed sharply distinct from semantics. Considered as a study of "speaker meaning" (Yule, 1996, p. 127), pragmatics is admitted as being concerned with contingent and context-dependent meaning. Thus, Mey (2001, p. 6) argues that "Pragmatics studies the use of language in human communication as determined by the conditions of society". The very trend of thought is corroborated through Gazdar's (1979, p. 4) that "Pragmatics is meaning without semantics".

Accordingly, in the course of human communication, "more gets communicated than is said" (Yule, 1996, p. 134). Falling in the very vein are Akmajian et al.'s (2001, p. 381) concept of "Indirect communication", Horn and Ward's (2004/2006, p. 1) "meant-but-unsaid", or Yule's (1996, p. 127) "invisible meaning". More specifically, the typifying stylistic detours inherent in literature cause language to get utterly denaturalized or corrupted. Thus, far better than semantics, pragmatics is the suitable mode of language study able to rightfully coax out the ad hoc meaning or communicative value of a given discourse. The fact legitimizes Lycan's (2008, p. 77) clear-cut demarcation between pragmatics and semantics through his concepts of "use theory" and "entity theory". However, the very formalistic regimentation of meaning as is blamed in traditional semantics comes to be resorted to in the Gricean pragmatics through his *Cooperative Principle* and *Maxims of Conversation* pre-determining the manner, quantity, quality and relevance requirements to be satisfied for a speech act to be valid. The same notice is true of the *Relevance Theory* (Levinson, 1983; Leech, 1983) whereby the contents of speech turns in the course of human conversation are deemed predictable. With post-Griceans, pragmatics has grown otherwise enriched. As such, Levinson (1983 & 2000), Yule (1996), Thomas (1995) and Mey (2009) are just a few out of so many contemporary scholars to clarify the functional correlations between semantics and pragmatics. This offers supportive grounds to the blended term of "pragmasemantics" which has recently turned a research field of predilection to many scholars.

3. Literature Review

Though fresh enough, The paradigm of pragmasemantics has turned a rich field of interest for language scholars, from the double angle of metalinguistic and sociolinguistic praxis. As such, building on a joint scrutiny of the pre-Civil war speeches of Lt. Col. Gowon and Lt. Col. Ojukwu in Nigeria, Akanbi (2019) handles tools inherent in pragmasemantics to showcase ways how both leaders happened to spur and poke the 1966-Civil war in Nigeria through linguistic tactlessness. In deeming that a probable communicative circumspection of those two leaders could have helped avert the pervasively ravaging war, the study has come

up with the conclusion that "leaders should always explore peaceful means through their use of language during their volatile situations so that the sentiments of their followers will not be wiped up." (p. 354)

Through their pragmatic analysis of reported speech, Bublitz and Bednarek (2006) have demonstrated that reporting is a "metalinguistic act" that may be conducted through paraphrasing or other means. They have identified three major functional sets inherent in reported speech: evaluative functions, social functions and textual functions. The evaluative type is said to embody the central pragmatic function of reported speech in relation to its three components identified as the *source* (the original speaker), the reporting expression (referring to the source's saying) and the reported proposition (what is said). The scholars argue that the descriptions and qualifications of the *source* can afford strategic means to influence the source's judgment of the proposition's reliability, thence, their paradigm of "credentializing" (p. 861) defined as a means of giving high credibility to the reported proposition. The very standpoint is also shared and labored on by such other scholars as Stubbs (1986), Fairclough (1988) and Hunston (2000). At large, scholars invested in this vein assume that the more reliable and credible the source is portrayed to be, the more reliability is attached to the reported proposition by the hearer. From a social perspective, the scholars consider reported speech to be a possible means to establish, maintain and secure social relations. Thence, they claim that by deciding what to report and how to report it, the reporter indicates different degrees of evaluative and social closeness or distance, of familiarity and formality, of politeness and respect. As for the textual functions of reported speech, the scholars conform with Mayes (1990) and Fairclough (1988) to argue that direct quoting can serve to dramatize and highlight the essential elements in a narrative. In relation to fiction, the scholars resort to Toolan's (2001) claim that textual functions relate to "a scenic showing of pace, enhanced focus on the specificity and detail of an interaction." (Resorted to in Bublitz and Bednarek, 2006, p. 863)

In Amoussou and Koba (2019)'s paper, the application of Austin's (1962) and Searle's (1969) Speech Act Theory as well as vocative toolkits to the study of *Soyinka's A Play's of Giants* has contributed to revealing the manifestations of brutal power and liberticidal ideology lurking some despotic leaders' deeds in Nigeria. The work has unveiled populace besieging aftermaths of repellent dictatorship as is mirrored throughout the play. Eventually, the study concludes that "African countries do not need a repellent or terror-based dictatorship but one of development and progress where social injustices and inequalities are revamped for the well-being of the whole populace." (p.124) This conclusive contention is quite revealing of the work's essential merit insomuch as it substantiates one vital developmental requirement that African literature does have to satisfy so as not to remain a mere figment: being committed to castigating social evils.

4. Methodology and Descriptive Exploration of the Selected Excerpt

As can be inferred from the development above, semantics and pragmatics are jointly instrumental to the optimization of meaning processing in the course of human communication. Thenceforth, a blended methodological process fusing them is to be of interest. Accordingly, the present study follows a quite eclectic process as it draws its

analytical tools from both sources. Namely, lexical and grammatical configurations as well as speech acts analysis, presupposition and inference, are its functional foci of interest. At this point of the development, we conform with Searle's (1969) itemization of the illocutionary forces in Speech Acts into five sub-variants tabulated below:

Subvariants of illocutionary forces	**Functional clarifications**
Representatives	These are utterances that undertake to represent a state of affairs; for example, stating, claiming, hypothesizing, describing, predicting, suggesting, insisting, or swearing. In a word, they function to mean that something is the case.
Expressives	They are illocutionary acts meant to express the speaker's state of mind or psychological attitude towards a given situation; for example, congratulating, thanking, deploring, condoling, welcoming, greeting, etc.
Directives	illocutionary acts that are designed to get the addressee to do something. Examples involve requesting, commanding, pleading, inviting, questioning, urging, or suggesting someone to do something.
Commissives	They are utterances functioning to commit the speaker to doing something. They involve promising, threatening, vowing.
Declarations	They are illocutionary acts which bring about the state of affair they refer to, such as blessing, firing, baptizing, bidding, passing a verdict, arresting, marrying, or bequeathing.

Table 1: A Typology of illocutionary forces and functional clarifications

4.1. Utterance Specification and Illocutionary Force Identification

For the sake of the descriptive study of the extract at stake, utterances are numbered in Arabic digits and identified illocutionary forces are labored as is presented in the reading keys below. The derived statistics builds on manual counting.

Reading keys: R= Representatives, D=Directives ; C= Commissives ; Dec = Declaratives ; E= Expressives

[1]You (Akunna) thought everybody in America had a car and a gun[(R)], [2]your uncles and aunts and cousins thought so, too[(R)]. [3]Right after you won the American visa lottery[(R)], [4]they told you: in a month you will have a big car[(R)]. [5]Soon, a big house[(R).] [6]But don't buy a gun like those Americans. [(D)]

[7]They trooped into the room in Lagos [(R)] [8]where you lived with your father and mother and three siblings[(R)], [9]leaning against the unpainted walls[(R)] [10]because there weren't enough chairs to go round[(R)], [11]to say goodbye in loud voices[(R)] [12]and to tell you in lowered voices what they wanted you to send them[(R)]. [13]In comparison to the big car and house (and possibly a gun), the things they wanted were mirrors, handbags and shoes and perfumes and clothes[(R)] [14]You said okay, no problem [(R)].

[15]Your uncle in America, who has put in the names of all your family members for the American visa lottery, said you could live with him until you got on your feet[(R)]. [16]He picked you up at the airport[(R)] [17]and bought you a big hot dog with yellow mustard[(R)] [18]that nauseated you[(R)]. [19]**Introduction to America, he said with a laugh**[(E)]. [20]He lived in a small white town in Maine, in a thirty-year-old house by the lake[(R)]. [21]He told you that the company he worked for had offered him a few thousand more than the average salary plus stock opinions[(R)] [22]because they were desperately trying to look diverse[(R)]. [23]They included a photo of his in every brochure[(R)]. [24]even those that had nothing to do with his unit[(R)] [25]He laughed and said the job was good[(R)], [26](it)was worth living in an all-white town[(R)] [27]even though his

wife had to drive an hour to find a hair salon that did black hair(R). [28]The trick was to understand America, to know that America was give-and-take(R). [29]You gave up a lot(R), [30] but you gained a lot, too(R).

[31]He showed you how to apply for a cashier job in a gas station on Main Street (R) [32]and he enrolled you in a community college(R), [33]where the girls had thick thighs(R) [34]and wore bright-red nail polish, and self-tanner that made them look orange(R). [35]They asked where you learned to speak English(R) [36]and if you had real houses back in Africa(R) [37]and if you'd seen a car before you came to America(R). [38]They gawped at your hair(R). [39]**Does it stand up or fall down when you take out the braids?(D). [40]They wanted to know(R). [41]All of it stands up? [42]How?(D)[43]Why?(D) [44]Do you use a comb?(D)** [45]You smile tightly when they asked those questions(R). [46]Your uncle told you to expect it(R) [47]**a mixture of ignorance and arrogance, he called it(E)**. [48]Then he told you how the neighbours said, a few months after he moved into his house(R), [49] that squirrels had started to disappear(R). [50]**They had heard that Africans ate all kinds of wild animals(R).**

[51]You laughed with your uncle(R) [52]and you felt a home in his house(R), [53]his wife called you *nwanne,* sister(R), [54]and his two school-age children called you Aunty(R). [55]They spoke Igbo(R) [56]and ate garri for lunch(R) [57]and it was like home(R). [58]Until your uncle came into the cramped basement(R) [59]where you slept with old boxes and cartons (R) [60]and pulled you forcefully to him(R) [61]squeezing your buttocks(R), [62]moaning (R) [63]He wasn't really your uncle(R). [64]He was actually a brother of your father's sister's husband, not related by blood(R). [65]After you pushed him away(R) [66]he sat on your bed(R) – [67]it was his house, after all(R) – [68]and smiled(R) [69]and said you were no longer a child at twenty-two(R). [70]If you let him, he would do many things for you(R). [71]Smart women did it all the time(R). [72]How did you think those women back home in Lagos with well-paying jobs made it?(D) [73]Even women in New York city?(D)

[74]You locked yourself in the bathroom until he went back upstairs(R), [75]and the next morning, you left(R), [76]walking the long windy road, smelling the baby fish in the lake(R).

[77]You saw him drive past(R) – [78]he had always dropped you off at Main Street(R) – [79]and he didn't honk(R). [80]You wondered what he would tell his wife(R), [81]why you had left(R). [82]And you remembered what he said(R) [83]that America was give-and-take. (R)

4.2. A Statistical Presentation and Analysis of the Findings

Utterance size		Typological Classification of Illocutionary forces			
		Representatives	Expressives	Directives	Total
Occurrence	83	67	02	09	78
Percentage	100%	85.8%	02.56%	11.53%	100%

Table 2: Statistics of the Findings

As can be noticed through the digital data compiled in the grid above, the excerpt under study contains 83 utterance rounds involving a total set of 78 speech acts classifiable into three categories as follows: *Representatives* (67), *Directives* (09) and *Expressives* (02). Visibly, there are neither *Commissives* nor *Declarations* in the extract. The quasi-absence of *Expressives* seems to insinuate that the lexical field in use through the extract has very little connection with mental or psychological concerns. The relatively high number of *Directives*

proves the passage to relate somehow to giving commands or recommendations. As for the sharp and absolute precedence of *Representatives* (85.8%), it testifies the semantic orientation of the narrative as being typically informative. It recounts the story of Akunna's bitter experience with the American visa lottery. Now, let us have a deeper look into the findings generated by the descriptive exploration of the extract through the sieve of a pragmasemantic scrutiny.

5. A Pragmasemantic Analysis and Interpretation of the Findings

At large, Akunna's hopes as well as her familial vicinity's expectations for a honey-sweet life are mirrored in utterances (1) through (14). All remaining utterances in the extract are allusive of blunt disillusion shown through blazing mental shocks all the more as every expectation has unfortunately collapsed. In fact, the radically luxurious and gentrified life she is expected to be promptly jettisoned into in America has spurred her relatives to gather around her with some boiling façade joy of bidding her goodbye. Intimately, they aim to express wants in turn. She is deemed a soon American citizen and accordingly pretended to be imminently released from the yoke of poverty and living hardships as are faced with in her native land, Nigeria. The expected "big car" and "big house" mirrored in (4) and ((5) join with the imminence or promptitude of achieving a glaring ownership as is infused in the time adjuncts "right after" (3) and "in a month" (4) to mean that the American visa laureate is surely heading for a promised land: "Right after you won the America, they told you: in a month you will have a big car. Soon a big house" (3-5).

Regrettably, such promises seem all but cautious with their attitudes. They look sure to thence exorcise all clues of abject poverty as are symbolized through "leaning against unpainted walls because they weren't enough chairs to go around" (9-10). Another pointing clue lies in the tininess and over-crowdedness of the assembly room as is lexically subsumed by the verbal form "trooped" as well as the accumulative function inherent in the repeated *and*-conjunction in "they trooped into the room in Lagos where you where you lived with your father and mother and three siblings" (7-8). They deliberately choose not to do with the futuristic and quite probabilistic feature inherent in Akunna's presumed overnight volt-face shift from having-not into VIP. This is pointed to through the time adjunct "in a month", the modal auxiliary "will" and the adverbial modifier "soon" as are echoed by the assembly members themselves: "In a month you will have a big car. Soon a big house" (4-5). Meanwhile, they diversely claim for such gadgetry as mirrors, handbags, clothes and shoes, surely as returns of their good omen. The fact evidences their deeming themselves certified – though potential and pendulum-hung – candidates to a new and paradisiac life in mistaking America for an Eden's garden where affluence can be achieved wantonly. Even Akunna's hard confidence in some imminent glaring life goes beyond saying. Her patronizing or condescending approval of the assembly's requests through (14) is quite telling: "Ok, no problem." Such a reply is doubly symbolical of both agreement and acceptance. She thereby looks sure that satisfying such requests would make no big deal. Her attitude implies her pretending to be admitted to the climax of social standing. Thus, visibly flouting of the Gricean Maxim of Quantity though this double-round reply sounds, it insinuates Akunna's

haughty feelings of having matured into a gold-crowned queen, an absolutist howdah-seated personality elevated to the pinnacle of human achievements.

Unfortunately, once in America the blunt collapse of Akunna's dream hasn't lasted to show up. Spleen or bad temper has soon turned to be the welcoming lot booked for her by her hosting uncle, the one who initially promised her accommodation and all support during her early stay in alien land as is meant in (15). The fake promise has rapidly turned short and clear of affidavit. Such a statement as "He picked you up at the airport and bought you a big hot dog with yellow mustard that nauseated you" (16-17) is quite telling of her precocious disenchantment. The repellent semantic load borne in the verb "nauseated" combines with the scaring and hurting potential inherent in the dog-species and its vile and disgusting portrayal through the dull-looking qualifiers "hot" and "with yellow mustard" to showcase the disdain she has been showered with just at her landing in America. The climax of the chock is that her hopes start scattering right away from the airport. The hosting uncle's ironically sarcastic statement as "introduction to America" adds up to the mocking manner-adjunct "with a laugh" in (18) not only to give her a blazing psychological stab, but reveals indeed this uncle's betraying essence.

The very foxy trend gets more overtly disclosed and corroborated through the leitmotiv use of "America was give and take" (28 & 83). Eventually, the man's vile intention gets enacted and effectualized when by some night he assails the girl with sexual harassment as can be notice in (52) through (54): "Until your uncle came into your cramped basement where you sleep with old boxes and cartons and pulled you forcefully against him, squeezing your buttocks, moaning." The girl's sharp resistance and retaliation are expressed through pushing the fake uncle away and locking herself in the bathroom till the vile man's quitting her bed as can be noticed in (57-58) and (65). This behavior is symbolical of the ideal reaction expectable from a moral-worthy girl in such events. Even the man's cajoling endeavors and bamboozling promises to entice the girl into complying with his whimsical trade have backfired. "He sat on your bed … smiled and said you were no longer a child. If you let him, he would do many things for you" (58-61) are just a few of the man's attempts to convince her, all of which have proved barren.

A novice in the field though the girl is in America, she has made up her mind to quit the man's home right on the morrow of the incident night, as testifies utterance (66): "and the next morning, you left." For refusing to be a femme fatale, an easy prey to her host, she ventures flying by her own wings in the still-unknown land, with a happen-what-may mind as is meant through (67-68): "walking the long windy road, smelling the baby fish in the lake." Surprising enough, the man has taken no delay to initiate a grudge against her as from when he sees her in the street the very next day. Such utterances as "You saw him drive past – he had always dropped you at Main Street – and he didn't honk" (65-68) offer good evidence to the claim. In bypassing the girl whose coming overseas he personally has freshly contributed to, the man discloses his own vileness, his irresponsible sense. Given that the girl was not told from the start to be travelling with her suitor, and even neither that the so-called uncle was not one in actuality, there is no good reason for the man to get cross with her. The girl's probable acceptance of him as either an accidental sexual partner or a soul mate is quite tributary to chance and to her deliberate choice as well. Adopting any coercive means stands

for going despotically no-right-of-way. The case sounds quite nonsensical when viewed from a democratic perspective all the more as the girl's sex is part of her body and absolutely remains her private property over which she holds a full right of possession.

6. A Critical Sociolinguistics of Racial Ostracism through the Findings

Aside from the disenchanting discovery of her presumed uncle's falsehood and loose essence dropping Akunna into hard life ordeals, racial ostracism or rejection is the other blazing issue identified in the extract. It spares neither Akunna nor her fake uncle. Utterance (20) ("even though his wife had to drive an hour to find a salon that did black hair") serves a first testimonial clue to the claim. The contrast-loaded conjunctive phrase "even though" embodies a sense of opposing this statement to a prior seemingly favourable one in relation to the uncle's job place and social relations in America. Actually, utterances (21) through (26) relate to the positive appreciations and feelings of Akunna's presumed uncle about his work place. Nonetheless, the an-hour driving time is symbolic of the long distance required to run before one can accede to a black-hair salon. This testifies that the Main-town where the man resides with his family is essentially an all-white setting. No great room is booked for coloured people. Even the colour specification infused in 'black hair' is allusive of racial demarcation and seclusion.

The very trend of seclusion is more vividly experienced by Akunna in the so-called community college where she has been enrolled by her presumed uncle. College mates' relations to her prove that the setting in actuality is a community clear of genuine togetherness or gregarious impetus. It is rather a colour-based bipolar asocial setting where the white schoolmates deem to hold some large precedence of civilisation and social prestige over their black fellows. The fact is evidenced through such statements as: "They asked where you learned to speak English and if you had real houses back in Africa and if you'd seen a car before you came to America" (35-37). The visibly inquisitive sense borne in the repeated use of the interrogative adverb "if" is just a prima facie sense. The actual behind-scene significance or "communicative value" at stake rather relates to debasing or downgrading Akunna as a down-and-out wild species hailing from some bushy place called Africa. Indeed, asking a 22-aged person whether she had real houses back in Africa or whether she had seen a car before she came to America are nothing but abusive acts. Such questions conceal some hints of looking down on the girl as having grown up thus far in the vacuum of the nature, in some savannah place in seclusion from any little contact with technological advances and deprived of any human-worth habitat.

The very logic of racial impetus is still infused in utterances (38) through (44) displaying psychological stabs suffered by Akunna in the so-called community college. The statement "they gawped at your hair" (38) as well as the five-set chained-up questions running from (39) through (44) function to highlight how outlandish she is regarded to look in her school setting, just for her hair shape and skin colour. The whole scenario is quite likely to bear negatively on her school performance as it may cause a breach in her self-esteem. She may not feel comfortable enough to concentrate on her studies. Surprising enough, all these psychological torments are willy-nilly harboured by Akunna. Her resignation is alluded to through the adverb "tightly" in "You smiled tightly when they asked

those questions" (45). There is then a sensible inference that living in such a vicinity has turned to her a how-for-do matter. Quite possibly, if any probable way round got open to her, she would not hedge for a jiffy to escape this mental streamroller.

7. Critical Insights into the Semantics-Spurred Corruption and Declassification of Speech Acts

The except under study is revealed to be essentially made up of reported claims. The few direct-speech types as genuine pronouncements by the original or source speaker are (6), (39) and the 41-44 sequence; all of which are labelled in bold scripts throughout the descriptive study above. The logical implication pending from this second-degree narrative fashion is that the recounted story is corrupted and its original essence gets affected. Due to grammatical alteration, the originality and credibility of the intention embedded in discourse get corrupted and denaturalized. As a result, illocutionary forces in reported utterances are sharply modified. By way of substantiation to this claim, let us consider a few utterances from the extract under study on the basis of a randomized selection. We just have to carry out their grammatical conversion with a view to gauging the consistency of, or the shift in their inherent illocutionary forces.

Initial locutions and related illocutionary forces			Grammatically converted versions and new illocutionary forces	
N°	Locutions	illocutionary forces	Locutions	illocutionary forces
1	You (Akunna) thought everybody in America had a car and a gun	R	I think everybody in America had a car and a gun.	E
14	You said OK, no problem	R	I said OK, no problem	C
23	He laughed and said the job was good	R	"The job is good", he said laughing	E
24	(It) was worth living in an all-white town	R	"It is worth living in an all-white town", he said	E
36-38	They asked where you'd learned to speak English and if you had real houses back in Africa and if you'd seen a car before you came to America.	R	They asked me: "where have you learned to speak English? Do you have real houses back in Africa? Have you seen a car before you come to America?"	D
45	You smiled tightly when they asked those questions.	R	I smile tightly when they ask these questions.	E
68-70	(He) smiled and said you were no longer a child at twenty-two. If you let him, he would do many things for you.	R	"You are no longer a child at twenty-two. If you let him, I will do many things for you", he said smiling	E & C

As can be noticed in the table above, the conversion of utterances back to their direct form results into radical shifts in the illocutionary forces inherent in them. In (1) for instance, the shift from "You thought" to "I think" reveals the utterance to rank from informative to a productive type wherein the centrality and authorship of the actor-subject to the act of thinking turns neatly visible. Thus, the direct utterance mode is rather revealing of Akunna's own psychological stance as to having a car and a gun once in America. It reflects as such how affluent and secured she would expect her life to become. Roughly, the same goes with

utterance (14) whereby the gross informative load in "You said Ok, no problem" alters into a self-biding mandatory promise, a deliberate acceptance of a yoke onto her neck as she commits herself to satisfying her parents series of wants without knowing yet the pending lot in store for her in America. She naively shows a sound confidence in landing imminently onto a promised land, some presumed Eden garden where affluence is warranted for free.

Likewise, grammatical conversion causes (23) and (24) to exhume the source speaker's presumption of inner-felt satisfaction with his job and with his dwelling vicinity as well, quite ironic and antithetical though the statement is likely to be in essence. Moreover, the conversion of (36-38) into direct mode gets the sequence to shift from a merely informative status to a combination of provocative abuses infused into façade questions. As such, "Where have you learned to speak English?", for instance, as a question from a white schoolmate to her Nigeria originating fellow is revealing of the speaker's surprise at hearing English from some black mouth. The consequential deduction pending from the fact is that for the speaker English speaking is a privilege that Blacks are not imagined to hold. And from this also hails the hint that Africans are deemed uncivilized. Further support to this claim is afforded by the direct modes as: "Do you have real houses back in Africa? Have you seen a car before you come to America?" All these are severely downgrading questions meant to hurt the receiver's spirit. They are *Face* destroying and are likely to occasionally provoke invective replies and interracial collisions all the more since action ordinarily calls for reaction. The resignation alluded to through Akunna's capability to smile tightly may pretty well happen to fail her, as would possobly be the case with a good horde of racial victims. Thus the gate may get wide open for massive social upheavals and bloody fights.

8. Conclusion and Suggestions of the Study

In all regards, this work is a critical sociolinguistic study of Adichie's story telling process. As is claimed by Halliday and Hasan (1985/1989, p. 44), "We study language partly in order to understand language and how it works, and partly in order to understand what people do with it." Actually, our exploration of the target passage has amounted to unveiling both metalinguistic and societal stakes. The first perspective proves how operative and instrumental the new concept of pragmasemantics proves to meaning uptimization. After semantics contributes to unveil the logical or conventional meaning in discourse, pragmatics offers requisite toolkits to further scavenge discourse to exhume its in-depth meanings, rather say its "Indirect communication" (Akmajian et al., 2001, p. 381) ad hoc communicative value. The concept proves typically central to studying language in literature insomuch as due to inherent stylistic detours, literature misleadingly helps "to create expectations in the reader and deny him their satisfaction" (Widdowson, 1988, p. 44). Secondly, in social sense, the study has unclosed manifestations of racial divide as is shown within Akunna's school setting as well as human insincerity and loose morality relating to Akunna's fake uncle.

In the light of the study's results, we deem that the novel paradigm of pragmasemantics is a handy tool for the in-depth study of language worth of interest for scholars involved in this field. Moreover, for the unification and consolidation of mankind, racial impetuses need to be wiped out of human psyche so well as moral virtues should be allotted all requisite primacy of valuation to help exorcise easy inclinations to behavioural deviances from

humanity. Every individual community member has to permanently bear in mind that mutual respect and valuation are the lone vital composts where communal peace, harmony and prosperity may bloom adequately and afford plentifully enjoyable fruitions.

9. References

Adichie, C. N. (2009). *The Thing Around Your Neck*. Lagos: Farafina.

Akanbi, T. A. (2019). 'A Pragma-semantic study of language of conflict: Gowon and Ojukwu pre-Civil War speeches in Focus'. *Open Journal of Modern Linguistics*, 9, 354-364

Akmajian , A. et al. (2001). *Linguistics*: *An Introduction to Language and Communication* (5th ed.). Cambridge, USA: MIT Press.

Amoussou, Y. C. & Koba, E. L. K. (2019). 'Power and Ideology through a Pragmatic Analysis of Wole Soyinka's *A Play of Giants.*' *Revue Africain et Malgache de Recherche Scientifique (RAMReS): Littérature, Langues et Linguistique*, N°8, 1er semestre – Juin 2019, 110-129.

Austin, J. L. (1962). *How To Do Things With Words*. 2nd ed. Massachusetts: Harvard University Press.

Bluntner, R. & Zeevat, H. (2009). 'Optimality-Theoretic Pragmatics'. In Benz, A. & Blutner, R. (eds), *Papers on Pragmasemantics*, 1-26

Bublitz, W. & Bednarek, M. (2006). 'Reported speech: pragmatic aspects.' In Mey, J. L. (Ed), *Concise Encyclopedia of Pragmatics*. Oxford & UK: Elsevier Ltd, 861-864.

Bosco, F.M. (2006). "Cognitive pragmatics". In Mey, J. L. (Ed), *Concise Encyclopedia of Pragmatics*. Oxford & UK: Elsevier Ltd, 71-77.

Cruse, A. (2006). *A Glossary of Semantics and Pragmatics.* Edinburgh: Edinburgh University Press.

Crystal, D. (1985). *A Dictionary of Linguistics and Phonetics* (2nd Ed). New York and London: Basil Blackwell and Andre Dutsch.

Doster, W. C. (1963). *First Perspectives on Language.* New York (USA): American Book Company.

Fairclough, N. (1988). 'Discourse representation in media discourse.' *Sociolinguistics*, 17, 125-139.

Gadzar, G. (1979a). *Pragmatics: Implicature, Presupposition and Logical Form*. New York: Academic Press.

Gadzar, G. (1979b). *Pragmatics*. New York: Academic Press.

Grice, H. P. (1975). 'Logic and Conversation'. In Cole, P. & Morgan, J. (eds), *Syntax and Semantics: Speech Arts*. New York: Academic Press, 41-58.

Halliday, M.A.K. & Hasan, R. (1985/1989). *Language, Context and Text: Aspects of Language in a Social-Semiotic Perspective.* Oxford: Deakin University Press.

Horn, L. R. & Ward, G. (2004/2006). *The Handbook of Pragmatics.* USA & UK: Blackwell.

Hunston, S. (2000). 'Evaluation and the planes of discourse: status and value in persuasive texts.' In Hunston, S. & Thompson, G. (eds.)*Evaluation in Text: Authorial Stance and the Construction of Discourse.* Oxford: Oxford University Press. 176-207

Koyama, W. (2006). 'Pragmatics and semantics'. In Mey, J. L. (Ed), *Concise Encyclopedia of Pragmatics.* Oxford & UK: Elsevier Ltd. 767-774.

Leech, G. (1983/2005). *The Principles of Pragmatics*. New York: Longman Group Limited.

Levinson, S. (1983). *Pragmatics*. Cambridge: Cambridge University Press.

Lycan, W. G. (2008). *Philosophy of Language: A Contemporary Introduction* (2nd Ed.). NewYork & UK: Taylor and Francis Group.

Mey, J. L. (1993/2001). *Pragmatics: An Introduction* (2nd ed.). USA & UK: Wiley-Blackwell Publishing.

Mayes, P. (1990). 'Quotation in English.' *Studies in Language,* 14, 325-363

Mey, J. L. (2006). 'Pragmatic Acts'. In Mey, J. L. (Ed), *Concise Encyclopedia of Pragmatics.*Oxford & UK: Elsevier Ltd. 747-753.

Meyer, C.F. (2009). *Introducing English Linguistics*. Cambridge & New York: Cambridge University Press.

Searle, J. R. (1969). *Speech Acts: An Essay in the Philosophy of Language.* Cambridge: Cambridge University Press.

Stalnaker, R. C. (1998). "On the Presentation of Context". *Journal of Logic, Language and Information.* 7 (1), 3-19.

Sperber, D & Wilson, D. (1986). *Relevance: Communication and Cognition*. Oxford: Blackwell

Sperber, D & Wilson, D. (1997). 'Remarks on relevance theory and the social sciences.' *Multilingua* 16, 145-151.

Sperber, D & Wilson, D. (2002). 'Pragmatics, modularity and mind-reading.' Mind and Language 17, 3-23

Stubbs, M. (1986). 'A Matter of Prolonged Fieldwork: Notes Towards a Model Grammar of English.' *Applied Linguistics* 7, 1-25.

Thomas, J. (1995). *Meaning in Interaction: An Introduction to Pragmatics*. New York: Longman.

Toolan, M. (1996). *Language in Literature: An Introduction to Stylistics*. London: Hodder Education

Toolan, M. (2001). *Narrative. A Critical Linguistic Introduction.* London: Routledge.

Widdowson, H. G.(1988). *Stylistics and the Teaching of Literature.* London*:* Longman Group Limited.

Yule, G. (1985/ 1996). *The Study Of Language.* New York: Cambridge University Press.

EKOSANTRİK PSİKO-FELSEFİ (EPF) KURAMIN ÇEVRE ETİĞİ TUTUMU: EKOSANTRİZM

ENVİRONMENTAL ETHİCS ATTİTUDE OF ECOCENTRİC PSYCHO-PHİLOSOPHİCAL (EPP) THEORY: ECOCENTRİSM

Recep KÜLCÜ[1,2]
[1]Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi Zir. Fak. Tarım Mak. ve Tek. Müh. Böl., Isparta.
[2]Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ABD (Yüksek Lisans ve Doktora)
ORCID: 0000-0002-7185-6514

Özet

Ekosantrik Psiko-Felsefi (EPF) Kuramın başlangıç noktasını isminin de ilk kelimesi olan ekosantrizm oluşturmaktadır. Bunun nedeni, EPF kuramının öznenin travmalarının temel kaynağını insanın doğadan uzaklaşması ve yabancılaşmasında görmesidir. İnsan uygarlık tarihi boyunca gerçekleştirdiği devrimlerle önce doğadan uzaklaşmış ve ardından onu kontrol etme çabası içerisinde doğaya ve kendisine yabancılaşmıştır. Bu süreç öznede fiziksel ve psikolojik birçok sorunun ortaya çıkmasına neden olmuştur. EPF kuramı bu temelden hareket ederek postmodern öznenin travmalarının çözümünü, doğayla kurulan yanlış ilişkinin onarılmasıyla sağlanacağını iddia etmektedir. Bu bağlamda insan doğa ilişkileri, insan merkezli anlayıştan doğa merkezli bir anlayışa evirilmelidir. Bu anlayışın çevre etiği kuramları içerisindeki adı ekosantrizmdir. Ekosantrizm; insan, diğer canlılar ve cansız unsurlar arasında varlıksal açıdan bir hiyerarşi değil eşitlik öngörmektedir.

Bu çalışmada Ekosantrik Psiko-Felsefi (EPF) Kuram'ın çevre etiği tutumu olan ekosantrizm ile kuram arasındaki ilişkiler, kuramın çevreyi ve onun unsurlarını algılama şekli ile insan ve çevre ilişkilerinin konumlandırılmasına dair önerileri incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ekosantrik Psiko-Felsefi (EPF) Kuram, ekosantrizm, felsefe, psikoloji

Abstract

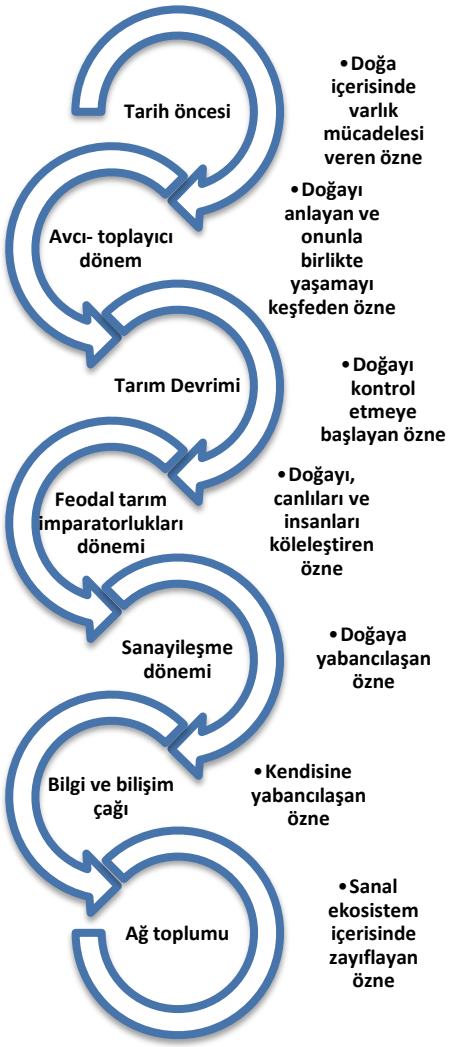
The starting point of the Ecocentric Psycho-Philosophical (EPP) Theory is ecocentrism, which is also the first word of its name. The reason for this is that the EPF theory sees the main source of the traumas of the subject in the alienation and alienation of man from nature. With the revolutions he carried out throughout the history of civilization, man first distanced himself from nature and then alienated himself and nature in an effort to control it. This process has led to the emergence of many physical and psychological problems in the subject. EPP theory, acting on this basis, claims that the traumas of the postmodern subject will be solved by repairing the wrong relationship established with nature. In this context, human-nature relations should evolve from a human-centered aspect to a nature-centered aspect. The name of this understanding in environmental ethics theories is ecocentrism. echocentrism; man, other living things and non-living elements in terms of existence does not envisage a hierarchy, but equality.

In this study, the relations between ecocentrism, which is the environmental ethical attitude of Ecocentric Psycho-Philosophical (EPP) Theory, and the theory, the theory's way of perceiving the environment and its elements, and its suggestions on the positioning of human and environmental relations are examined.

Keywords: Ecocentric Psycho-Philosophical (EPF) Theory, ecocentrism, philosophy, psychology

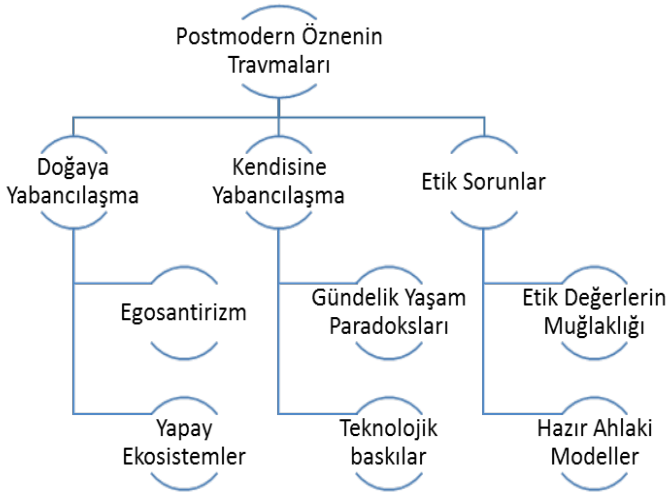
Giriş

Ekosantrik Psiko-Felsefi (EPF) Kuram, postmodern dönemde öznenin yaşadığı travmaların kaynağını, insanlık tarihi boyunca gerçekleştirdiği kültürel değişimlerin onu doğadan ve kendisinden uzaklaştırması ve yabancılaştırması olarak görmektedir. Bu bağlamda uygarlık tarihini Şekil 1'de gösterildiği gibi öznenin evrimi temelinde ele almaktadır. EPF kuramı, uygarlık tarihi süresince öznenin evrimini; doğa içerisinde varlık mücadelesi veren özne, doğayı anlayan ve onunla birlikte yaşamayı keşfeden özne, doğayı kontrol etmeye başlayan özne, doğayı, canlıları ve insanları köleleştiren özne, doğaya yabancılaşan özne, kendisine yabancılaşan özne, sanal ekosistem içerisinde zayıflayan özne olarak görmektedir (Külcü, 2020a: 265).



Şekil 1. İnsanlık tarihi içerisinde öznenin evrimi

Ekosantrik Psiko-Felsefi (EPF) Kurama göre; ağ toplumunun oluşmasıyla birlikte ön plana çıkan postmodern özneyi, psikolojik olarak sorunlara ve mutsuzluğa sürükleyen üç ana eksen bulunmaktadır. Bu eksenler; doğaya yabancılaşma, kendisine yabancılaşma ve etik sorunlar olarak tanımlanabilir (Şekil 2). EPF kuramına göre öznenin travma kaynakları Recep Külcü tarafından 2020 yılında yayınlanan "Ekosantrik Psiko-Felsefi (EPF) Kurama Göre Postmodern Öznenin Travma Kaynakları" başlıklı yayında açıklanmıştır.



Şekil 2. Ekosantrik Psiko-Felsefi (EPF) Kurama Göre Postmodern Öznenin Travmaları (Külcü, 2020b: 265)

Ekosantrik Psiko-Felsefi (EPF) Kuram; öznenin, tarihsel evrimini dikkate alarak, yeniden inşa edilmesi gerekliliği düşüncesiyle hareket eden bir teori ve bu teori kapsamında geliştirilecek yaklaşımların bütününü ifade etmektedir. EPF kuramının başlangıç ilkeleri; e*udaimonizm*, ekosantirizm, aksiyoloji ve monadizasyon sonucu bireyin ve toplumun yeniden inşasıdır. EPF kuramı, başlangıç ilkeleri doğrultusunda çok geniş alanlarda yaşam pratikleri ortaya koymayı hedeflemektedir.

Ekosantrik Psiko-Felsefi (EPF) Kuram, uygarlık tarihi süresince insanın doğadan uzaklaştığı, yabancılaştığı ve zamanla kendisini onun üzerinde görmeye başladığını iddia etmektedir. Bu kapsamda insan doğayı özne olarak görmeyi bırakmış ve onu nesneleştirmeye başlamıştır. Zamanla nesneleştirmeye başladığı doğayı kontrol etme ve yönetme çabası içerisine girmiştir. EPF kuramı öznenin travmalarının çözümünde insanın kendisini doğanın bir parçası gördüğü ve onu tekrar özne konumuna getiren ekosantrizm ilkesine büyük önem atfetmektedir.

Ekosantrizm

Ekosantirizm, insanın çevre üzerinde egosantrik anlayışla gerçekleştirdiği faaliyetlere tepki olarak gelişmiş bir çevre etiği tutumunu ifade etmektedir. Çevre etiği, pratik etik kapsamına giren, insan ve çevre ilişkilerine etik yaklaşımlar geliştirmeye ve buradan evrensel ahlaki ilkeler temellendirmeye çalışan bir felsefe disiplinidir. Bu kapsamda çevre etiğinde farklı yaklaşımlar bulunmaktadır. Çevre etiği kuramları üç ana temelde incelenmektedir: Bunlar; İnsan Merkezli (Antroposantrik veya egosantrik), Canlı Merkezli (Biosantrik) ve Çevre Merkezli (Ekosantrik) olarak adlandırılmaktadır. İnsan Merkezli (Antroposentrik veya

egosantrik) yaklaşım, insanı doğanın efendisi olarak görmektedir (Keleş ve Ertan, 2002). Bu yaklaşımda önemli olan; insanların gereksinimleridir. Canlı Merkezli (Biosentrik) yaklaşım, insan merkezli yaklaşıma tepki olarak, diğer canlı varlıkların da değerli olduklarını iddia etmektedir.

Ekosistemler; ormanlar, sulak alanlar, göller, otlaklar, çöller ile canlı ve cansız nesnelerin çevreleriyle karşılıklı yararlanma ilişkileri çerçevesinde etkileştikleri alanlardır (Jardins, 2006). Bu kapsamda, canlı varlıklarla cansızlar arasında karşılıklı bir varoluşsal bağ bulunmaktadır. Çevre merkezli etik anlayışı; bu varoluşsal bağı temele alarak, doğadaki canlı cansız tüm unsurların varlıklarını sürdürme hakkı olduğunu iddia etmektedir. Bu kapsamda bir insan, hayvan ve bitkilerden daha üstün olmadığı gibi; hayvanlar, bitkiler ve insanlar da doğanın parçası olan bir kayalık alandan daha üstün değildir.

İnsan merkezli görüşün meydana getirdiği çevre problemlerinin etkilerini ortadan kaldırmak üzere, bu görüşe karşıt olarak ortaya çıkan çevre merkezli yaklaşım; insanı, doğanın efendisi değil, ekosistemin bir unsuru olarak görür. İnsan, sahip olduğu akıl ve zekâ özellikleriyle, diğer canlılardan faklı da olsa bütün canlılar gibi ekosistemin unsurlarından birisidir. Bu kapsamda insan doğanın yabancısı veya efendisi değil, bütünleyici bir parçasıdır. Ekosistem, belli bir alanda yaşayan ve birbiriyle etkileşim içinde olan her türlü canlı ile bunların cansız çevrelerinin oluşturduğu bir bütündür. Bu noktada çevre merkezli etik kuram bütüncül bir yaklaşım geliştirerek canlı ve cansız bütün unsurların korunmasını merkeze almaktadır.

Çevre merkezli etik kuramcıları; günümüzde yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalan bitki ve hayvan türlerinin değeri anlaşıldıkça, bunların yaşam alanı olan ve cansız olarak kabul edilen unsurların da öneminin anlaşılacağını iddia etmektedirler (Güneş ve Coşkun, 2004: 64).

Canlı merkezli etik anlayıştan çevre merkezli etik anlayışa doğru gerçekleşen evrim 20. yy'ın sonlarında başlamıştır. Bu geçişin temel nedeni, küresel çevre sorunlarıdır. Küresel çevre sorunları; ozon tabakasında delinme, sera gazı emisyonlarının artması ve bunun sonucunda iklim değişiklikleri olarak tanımlanabilir. Bu değişimler sonucunda çevrenin cansız unsurlarında meydana gelen değişikliklerin, insan başta olmak üzere, tüm canlıları etkilediği görülmüştür. Örneğin, sera gazı emisyonlarının artması sonucunda meydana gelen küresel ısınma, kutup bölgesindeki buzulların erimesine neden olarak oradaki canlıların yaşam alanlarını etkilemiş ve aynı zamanda yağış rejimlerini değiştirerek birçok bölgede tarımsal üretimin azalmasına sebep olmuştur. Ekosistem üzerinde meydana gelen değişimler ilk aşamada cansızları etkiliyor gibi görünse de etkileri bir şekilde canlılar ve insanlara doğru uzanmaktadır.

Birleşmiş Milletler öncülüğünde küresel çevre sorunlarını önleme konusunda gerçekleştirilen faaliyetlerde de çevre merkezli etik yaklaşımlarının izleri görülmektedir. Birleşmiş Milletler tarafından hazırlanan 1992 tarihli Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi, 1982 tarihli Dünya Doğa Şartı, 1979 tarihli Bern Avrupa Yaban Hayatı ve Yaşam Ortamlarının Korunması Sözleşmesi ve 1992 tarihli Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi çevre merkezli etik yaklaşımının öngörüleriyle hazırlanmıştır (Ertan, 2015: 8). Ekosantrik yaklaşımlar; derin ekoloji ve gaia kuramından ekofeminizme kadar birçok pratik açılımın temellendirildiği teorileri geliştirmiştir.

Derin Ekoloji

Derin ekoloji, çevre etiği alanında geliştirilen çevre merkezli kuram üzerinde şekillenmiş bir tavrı ifade etmektedir. Derin ekolojik bakış açısıyla; insanlar doğal ortamdan ayrı, özel bir varlık olarak görülmez. Derin ekolojinin temel ilkelerini koyan Arne Naess'e göre; çevre sorunları gelişmiş ülkelerin kendi çıkarları doğrultusunda ürettikleri yüzeysel ve kısa vadeli çözümlerle aşılamaz. Sorunların derinliğine incelenip, köklü ve kalıcı çözümler üretilmesi gerekmektedir. Naess bu doğrultuda derin ekolojik ilkeleri ortaya koyan bir manifesto yayınlamıştır (Naess, 1994: 16). Bu manifestoda yer alan temel maddeler aşağıdaki gibidir:

- Doğadaki çeşitlilik, kendi kendisi için bir değer taşır,
- Değeri, insan değeri olarak görmek ırkçı bir önyargı ifadesidir,
- Bitki türleri korunmalıdır, çünkü onların değeri özseldir,
- Kirlenmeyi durdurmak, ekonomik gelişmeden daha önce gelmelidir,
- Dünya nüfusundaki artış ekosistemi tehdit etmektedir ama endüstriyel ve gelişmiş devletlerin nüfusu ve davranışları daha tehlikelidir,
- İnsanlar gelişmiş ülkelerin yaşam standartlarının düşmemesi için değil, genel yaşam niteliğinin yükselmesi için çaba sarf etmelidir,
- Yukarıda ifade edilen noktaları kabul edenler, gerekli olan değişiklikleri gerçekleştirmeye çalışmakla doğrudan ve dolaylı olarak yükümlüdürler.

Yukarıdaki temel ilkeler incelendiğinde derin ekolojinin insan merkezli etik yaklaşımlara net bir karşı duruş sergilediği görülmektedir. Doğadaki çeşitliliği temel alırken canlı-cansız ayrımında bulunmaması, bu yaklaşımın çevre merkezli etik kuramı benimsediğini göstermektedir. İlkelerinde; çevre sorunlarının, kalkınmadan daha öncelikli olduğu vurgusunda bulunması, etiğin temelinde yer alan insanın mutluluk ve huzur haline ulaşma durumunun ancak çevreyle uyumlu bir yaşamla gerçekleştirilebileceğine olan inancı ifade etmektedir. Naess'in manifestosunda belki de en çarpıcı madde, insanlara sorumluluk yükleyen ve bu sorumluluğu pratiğe dönüştürmeyi ön gören son maddedir. Bu madde ile derin ekoloji, salt etik bir kuram olmanın ötesinde ahlaki bir sorumluluk haline dönüşmektedir.

Naess, derin ekolojik kuramda "biyosferik eşitlik" kavramını geliştirmiştir. Bu kavrama göre biyosfer içerisindeki hiçbir unsur (insan dâhil) birbirinden üstün değildir ve biyosfer kutsaldır. Naess'in bu yaklaşımı temelde holizme dayanan ilkenin bir sonucudur. Biyosferik eşitlik, tüm varlıkların yaşamak ve gelişmek için eşit hakka sahip olduğunu belirten, karşılıklı etkileşimi ve dayanışmayı vurgulayan bir ilkedir (Luke, 2002: 180).

Derin ekoloji yaklaşımı, manevi bir değişimi gerektirmekte ve insana ekosferin bir üyesi olarak bazı sorumluluklar yüklemektedir. Bu sorumlulukların başında insanın kendi kendini yenilemesi ve gelişme yolunu bulması gelir. Daha sonra ise, endüstri kültürünün yerleştirdiği değerleri aşarak, canlı ve cansız doğa ile özdeşleşmesi beklenir (Tamkoç, 1994: 91).

Derin ekoloji, varlık alanını parçalara bölmeden bütünsel bir yaklaşım ortaya koymaktadır. Temel ilkesi olarak, bütün canlıların birbirleriyle bağları olduğunu kabul etmektedir. Bu yaklaşımıyla derin ekoloji, felsefi bir tavra sahip olduğunu göstermektedir. Ekoloji üzerinde meydana gelen anomaliler sadece insanı veya canlılar dünyasını değil bütün

varlıkları etkilemektedir. Bu özellikleriyle derin ekoloji, çevre etiği kuramları içerisinde çevre merkezli etik kuramının argümanlarını kullanmaktadır. Canlı-cansız çevrenin tüm unsurlarını merkeze almıştır. Ancak derin ekoloji bir etik kuram olmanın ötesine geçmiştir. Derin ekoloji, Naess'le birlikte somut pratik ahlaki kurallar ortaya koymuştur. Naess'in manifestosu, bu ahlaki kuralları kendisine hareket noktası seçmiştir. Bu durum, derin ekolojinin çevre etiği kuramlarından beslenen ama bu ilkelerden hareketle geliştirilmiş bir yaşam pratiğini içeren yapısının olduğunu göstermektedir. Derin ekoloji özetle, çevre sorunlarının çözümünde salt bilimsel ve etik yaklaşımların ötesinde, varlık alanının bütününü kapsayan felsefi bir tavır ve yaşam pratiğini ortaya koyarak, insan ve çevre ilişkilerinin yeniden kurgulanması gerektiğini ifade etmektedir.

SONUÇ

EPF kuramı, insanı doğanın bir parçası olarak görmektedir. EPF kuramı, ekosantrizmi sadece bir etik tutum olarak değil, postmodern dönemde öznenin travmalarının çözümü için hayati öneme sahip bir yaşam modelinin temel yapıtaşı olarak değerlendirmektedir. Doğaya ve kendisine yabancılaşan özne ancak ekosantrik bir anlayışa geçerek, gerçek doğasına ulaşabilir. Bu bağlamda, insan kendisini doğanın efendisi olarak görmekten vazgeçmeli ve günümüz modern şehirlerinde olduğu gibi doğadan izole edilmiş bir yaşamdan kaçınmalıdır. Kendisi ile doğanın canlı ve cansız diğer unsurları arasında hiyerarşik bir ilişki kurmak yerine, eşit varlıksal değer temelinde simbiyotik bağlar oluşturmalıdır. Kendi varlığının, doğanın diğer unsurlarıyla birlikte gerçekleşebileceği ve anlam kazanacağını kabul etmelidir. EPF kuramı bu yaklaşımlarıyla derin ekolojik anlayışı da benimsemektedir. Bu bağlamda özne sadece kendi travmalarının çözümü için değil, doğaya karşı olan sorumluluğu gereği ekosantrik bir anlayışa geçmeli ve bu doğrultuda hareket etmelidir.

Kaynaklar

Ertan K. A. (2015). "Leopoldcü Düşünce ve Yeryüzü (Toprak) Etiği", *Memleket Siyaset Yönetim (MSY)*, 10(23).

Güneş Y. ve Coşkun A. A. (2004). *Çevre Hukuku*, Kazancı Hukuk Yayınları, Yayın No: 181, I. Baskı, İstanbul.

Jardins J. R. (2006). *Çevre Etiği: Çevre Felsefesine Giriş*, (çev. R. Keleş), İmge Kitabevi Yayınları, Ankara.

Keleş R. ve Ertan B. (2002). *Çevre Hukukuna Giriş*, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara.

Külcü (2020a). Ekosantrik Psiko-Felsefi (EPF) Kuram ve Aksiyoloji İlişkisi. XII International Congress on Social Sciences, China to Adriatic 23-24 October 2020.

Külcü (2020b). Ekosantrik Psiko-Felsefi (EPF) Kurama Göre Postmodern Öznenin Travma Kaynakları. XII International Congress on Social Sciences, China to Adriatic 23-24 October 2020.

Luke T. W. (2002). "Deep Ecology: Living as if Nature Mattered", *Organizatioh & Environment*, 15(2): 178-186.

Naess A. (1994). Derin Ekolojinin Temelleri, (der. G. Tamkoç), *Derin Ekoloji*, Ege Yayıncılık, İzmir.

Tamkoç G. (1994). "Derin Ekolojinin Genel Çizgileri", *Birikim*, (57-58): 87-92.

TÜRK BİLİM İNSANLARINA DAİR TOPLUMSAL İLGİNİN DEĞİŞİMİNİN GOOGLE TRENDS VERİLERİ KULLANILARAK ANALİZ EDİLMESİ

ANALYZİNG THE CHANGE İN SOCİAL INTEREST İN TURKİSH SCİENTİSTS USİNG GOOGLE TRENDS DATA

Recep KÜLCÜ[1,2]
[1]Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi Zir. Fak. Tarım Mak. ve Tek. Müh. Böl., Isparta.
[2]Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ABD (Yüksek Lisans ve Doktora),
ORCID: 0000-0002-7185-6514

Özet

Bilim tarihi içerisinde Türk bilim insanları; yaptıkları gözlemler, keşifler ve anıtsal eserleriyle birçok katkı sunmuşlardır. Türk bilim insanlarının uygarlığa sunmuş oldukları katkıların ortaya çıkartılması ve yeni nesillere aktarılması üniversitelerdeki bilim tarihi kürsüleri ile birlikte ilgili kamu kurumları, sivil toplum kuruluşları, yazılı ve görsel basın ve eğitim kurumlarının sorumluluklarındadır. Türk bilim insanlarının hatıralarının yaşatılması ve tanıtılması amacıyla ülkemizde birçok faaliyetin yapıldığı bilinmektedir. Bu faaliyetler; bilimsel araştırmalar, basın açıklamaları, tanıtım çalışmaları, eğitim müfredatlarına ilgili konuların konulması ile çeşitli kurum, bina, cadde, ortak kamusal alan, ajans ve programlara isimlerinin verilmesi olarak sıralanabilir. Bu faaliyetler yoluyla yeni nesillerin Türk bilim insanlarını tanımaları, örnek almaları ve toplumsal hafızanın canlı tutulması hedeflenmektedir. Gerçekleştirilen bu faaliyetlerin sonuçlarının veya geri bildirimlerinin değerlendirilmesi önem taşımaktadır. Fakat hedef kitlesi bütün ülke vatandaşları olan bir faaliyetin sonuçlarının değerlendirilmesi oldukça karmaşık ve zor bir süreçtir.

Bu çalışmada, dünyada ve ülkemizde internet arama motoru olarak çok yüksek kullanım oranına sahip olan Google tarafından "Google Trends" verileri olarak sunulan arama kelimesi katsayı değerleri kullanılarak, ülkemizde son on beş yılda 13 Türk Bilim insanına olan ilginin değişimi ve bu değişimlerin nedenleri analiz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Bilim tarihi, Türk bilim insanları, Google trends

Abstract

In the history of science, there are many Turkish scientists who contributed with their observations, discoveries and monumental works. Revealing the contributions of these scientists to civilization and transferring them to new generations is the responsibility of the science history departments in universities, as well as relevant public institutions, non-governmental organizations, print and visual media and educational institutions. In this context, it is known that many activities are carried out in our country. These activities are; scientific researches, press releases, publicity studies, including relevant subjects in the education curricula, and naming various institutions, buildings, streets, common public spaces, agencies and programs. Through these activities, it is aimed that the new generations get to know these names, take them as examples and keep the social memory alive. It is important to evaluate the results or feedback of these activities. However, evaluating the

results of an activity whose target audience is citizens of all countries is a very complex and difficult process.

In this study, the change in interest in 13 Turkish scientists in the last fifteen years in our country and the reasons for these changes were analyzed by using the search word coefficient values presented as "Google Trends" data by Google, which has a very high usage rate as an internet search engine in the world and in our country.

Keywords: History of science, Turkish scientists, Google trends

Giriş

Bilim, evrensel bir kültür değeri olarak evrendeki veya evrenin bir bölümündeki olay ve olgulara dair kendi yöntemlerine göre bilgi üreten bir alandır. Bu bağlamda evrensel bir yapısı olan bilim alanına her toplum veya topluluk bilim insanları yoluyla katkı sunmaktadır. Dünya çapında bilim insanlarının yetiştirilmesi, toplumlar için önemli bir değer olarak görülmektedir. Türk bilim insanları da bilim tarihi içerisinde bilimsel gelişmelere önemli katkılar sunmuşlardır. Bilim tarihi kürsüleri, bilimsel gelişmeleri tarihsel süreç içerisinde değerlendirip ele alırken, önemli bilim insanları ve çalışmalarının topluma tanıtılması ve hatıralarının canlı tutulması gibi bir sorumluluğa da sahiptirler. Bu kapsamda dünyada ve ülkemizde birçok akademik çalışma yapılmaktadır. Bu çalışmalar sonucunda önemli eserler de ortaya çıkmaktadır. Elbette bu çalışmaların toplumda ne ölçüde karşılık bulduğunu belirlemek de büyük önem taşımaktadır.

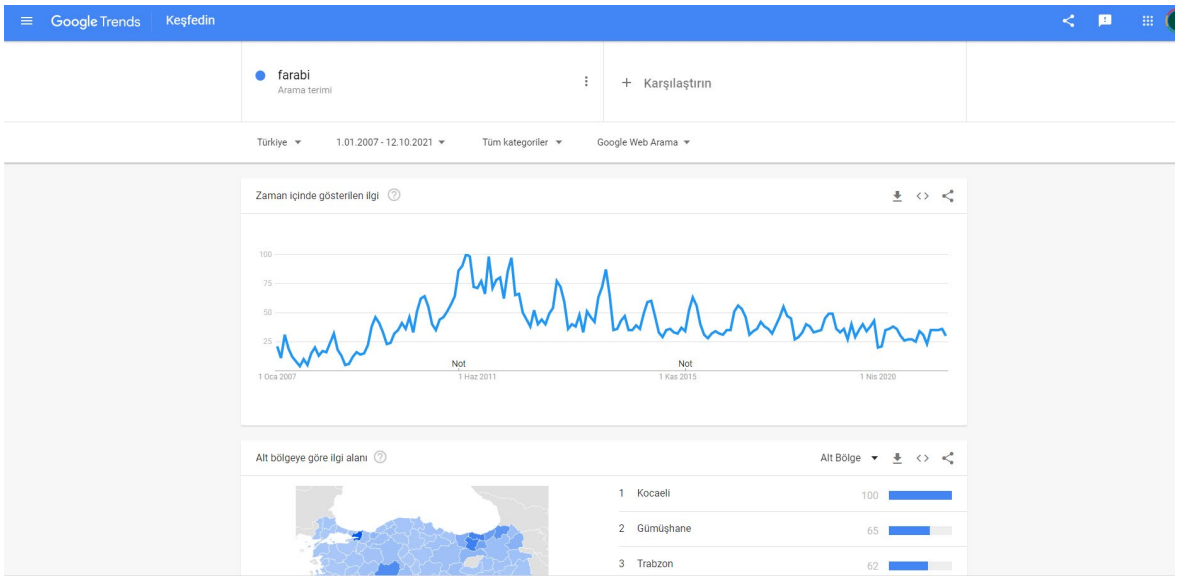
Çalışma kapsamında, bilim tarihine önemli çalışmalar ve eserler bırakmış Türk bilim insanlarının, toplum tarafından tanınırlıkları ve kamuoyunun bilim insanlarına olan ilgisinin zamana göre değişiminin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bilim tarihine katkı sunmuş birçok Türk bilim insanı bulunmaktadır. Bilim insanlarımızın tamamını konu alacak bir çalışmanın yapılması için önemli bir zaman ve bütçeye ihtiyaç duyulmaktadır. Bu sınırlılıklar nedeniyle çalışma kapsamında Tablo 1'de yer alan bilim insanları değerlendirmeye alınmıştır. Bu seçim, çalışma kapsamında incelemeye alınmayan Türk bilim insanlarının aziz hatıralarına bir saygısızlık olarak kabul edilmemelidir. Çalışma kapsamına alınan bilim insanlarının tercihinde, veri seti olarak kullanılan Google Trends kaynağının belli bir arama sayısının altında kalan anahtar kelimeler için gösterge katsayısı üretmemesi etkili olmuştur.

Tablo 1. Çalışma kapsamında incelenen Türk bilim insanları (Süslü, 2015: 7; Ülker ve Gurbetoğlu, 2020: 275; Duman, 2010: 19; Topdemir ve Unat, 2014: 144; İleri, 2006: 180)

Türk Bilim İnsanı	Çalışma Alanları	Yaşadığı Yıllar
Farabi	Felsefe, astronomi, mantık	870-950
Biruni	Gökbilim, matematik, doğa bilimleri, astronomi, coğrafya ve tarih	973-1051
El-Cezeri	Mühendislik ve mekanik	1136-1205
Ali Kuşçu	Astronomi ve matematik	1403-1474
Uluğ Bey	Astronomi ve geometri	1394-1449
Piri Reis	Kartografya ve denizcilik	1465-1554
Mimar Sinan	Mimarlık	1489-1588
Takiyüddin	Astronomi	1521-1585
Katip Çelebi	Coğrafya	1609-1657
Cahit Arf	Matematik	1910-1997
Aziz Sancar	Biyokimya	1946-
Uğur Şahin	Tıp (İmmünolojii, COVID 19 aşısı)	1965-
Özlem Türeci	Tıp (Biyomedikal, COVID 19 aşısı)	1967-

Yöntem

İnternetin yaşamımıza girmesiyle birlikte bilgi ve veri yönetimindeki önemi de hızla artmıştır. İnternet kullanıcıları, ağ üzerindeki aramalarını anahtar kelimeleri kullanarak, arama motorları üzerinden yapmaktadırlar. Arama motorları içerisinde Google, dünya genelinde %90 ve Türkiye'de %85'lik kullanım oranıyla lider konumdadır (Anonim, 2021a). Dünya üzerindeki kullanıcılar, Google kullanarak saniyede yüz binden fazla arama yapmaktadırlar (Anonim, 2021b). Bunun sonucunda Google üzerinde değerlendirmeler yapılabilecek büyük bir veri havuzu oluşmaktadır. Google, arama terimleri konusundaki istatistiklerini "Google Trends" olarak sunmaktadır (Anonim, 2021c). Google Trends web sayfası içerisinde yer alan arayüzde; anahtar kelime veya kelimeler, coğrafi konum, tarih aralığı ve kategori filtreleri uygulanabilmektedir (Şekil 1). Google Trends, ara yüzünde gerekli ayarlar yapıldıktan sonra arama sonuçlarını 1-100 arasında değişen katsayı değeri olarak sunmaktadır. Bu değer bir ölçek yapısındadır, uygulanan filtreler doğrultusunda en yüksek tarama yapılan ay için 100 değeri verilerek, oranlama yoluyla, diğer aylara karşılık gelen değerler oluşturulmaktadır. Bundan dolayı, tekil taramalar ilgili anahtar kelimenin katsayısı başka anahtar kelimenin katsayısı ile karşılaştırılamamaktadır. Google Trends tekil taramaların yanında karşılaştırmalı taramalara da izin vermektedir. Karşılaştırmalı taramalarda ortaya çıkan katsayı, kullanılan anahtar kelimelerden en yüksek arama sayısına ulaşan kelimenin aylık değeri 100 kabul edilerek oluşturulmaktadır. Fakat Google Trends en fazla 5 anahtar kelime için karşılaştırma yapılmasına izin vermektedir.



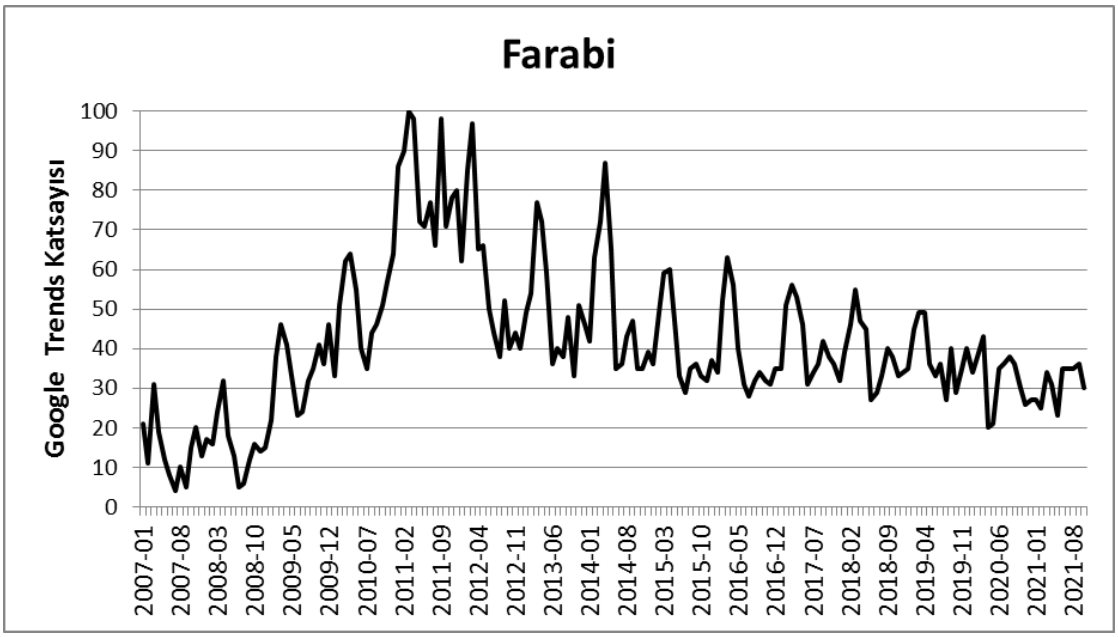
Şekil 1. Google Trends arayüzü (Anonim, 2021)

Yayın kapsamında; Türk bilim insanları için tekil analizler Google Trends arayüzünde tek anahtar kelime kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Fakat on üç Türk bilim insanı için yapılan karşılaştırmalı analizlerde, Google Trends'in karşılaştırma sınırının 5 olması nedeniyle, bir değeri ortak, beşli gruplar halinde karşılaştırmalar yapıldıktan sonra ortak değere göre düzeltme katsayıları üretilmesi suretiyle birleştirme uygulaması yapılmıştır. Uygulanan birleştirmelerin doğrulukları beşli kombinasyonlar değiştirilerek test edilmiştir.

Bulgular ve Tartışma

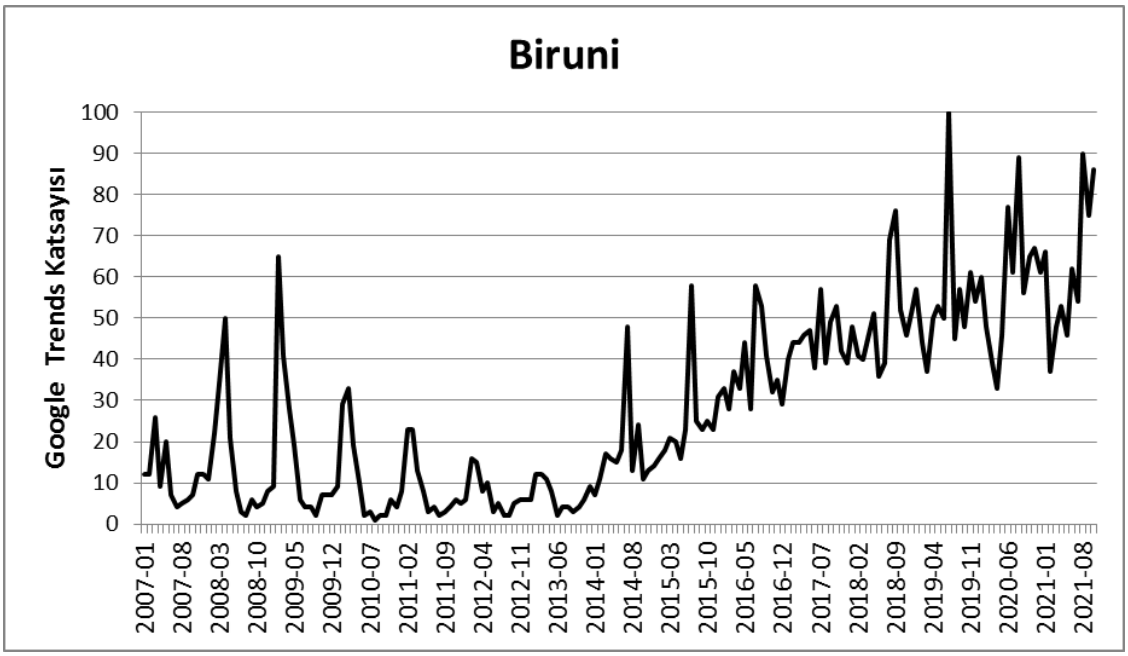
Çalışma kapsamında Google arama motoru kullanılarak 01/2007-10/2021 tarihleri arasında anahtar kelime olarak hakkında bilgi aranan on üç Türk bilim insanının tekil Google Trends katsayı değerlerinin değişimi Şekil 2-14'de sunulmuştur.

Farabi anahtar kelimesi kullanılarak gerçekleştirilen Google Trends taraması sonucunda elde edilen katsayıların yıllara göre değişimi Şekil 2'de gösterilmiştir. Farabi adı kullanılarak yapılan taramalar, 2007-2008 yıllarında 20 seviyelerindeyken, 2008 yılında hızlı bir artış göstermiş ve bu artış 2011 Mart ayında en yüksek seviyeye çıkmıştır. 2012 yılı itibariyle azalan arama sayıları nedeniyle katsayı değeri günümüzde 30-35 değerlerine gerilemiştir. Farabi adı 2008 yılında yükseköğretimde öğrenci ve öğretim üyesi değişim programına verilmiştir (YOK, 2021). 2008 yılındaki artışın bu uygulamadan kaynaklandığı düşünülmektedir. Bu değişim programının halen aktif olduğu düşünüldüğünde, günümüzde Farabi ismini arama kelimesi olarak kullanan bireylerin büyük oranda bu değişim programını kastettikleri anlaşılmaktadır.



Şekil 2. Farabi'ye ait Google Trends katsayılarının değişimi

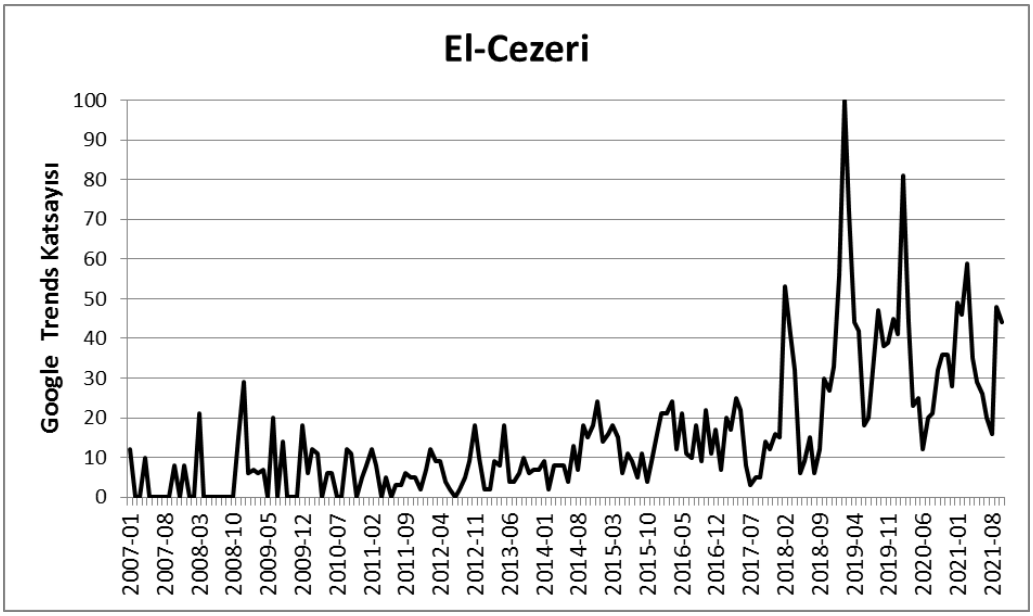
Şekil 3'de Biruni arama kelimesi kullanılarak gerçekleştirilen arama sayılarının değişimleri gösterilmiştir. Katsayı değerleri 2007 yılında 5-25 arasında değişirken, 2008 yılında bazı aylarda 60 seviyesine kadar yükselmiş ve 2012-2013 yıllarında 10'un altına düşmüştür. Fakat 2013 yılı sonrasında çok hızlı bir artış olmuş, 2019 yılında en yüksek seviyeye ulaşılmıştır. Günümüzde katsayı değerleri 60-90 arasındadır. Biruni'nin adı, 2014 yılında İstanbul'da faaliyet gösteren bir üniversiteye verilmiştir. 2013 yılı sonrasındaki artışın nedeninin üniversite adı olarak kullanılmaya başlanması olduğu tahmin edilmektedir.



Şekil 3. Biruni'ye ait Google Trends katsayılarının değişimi

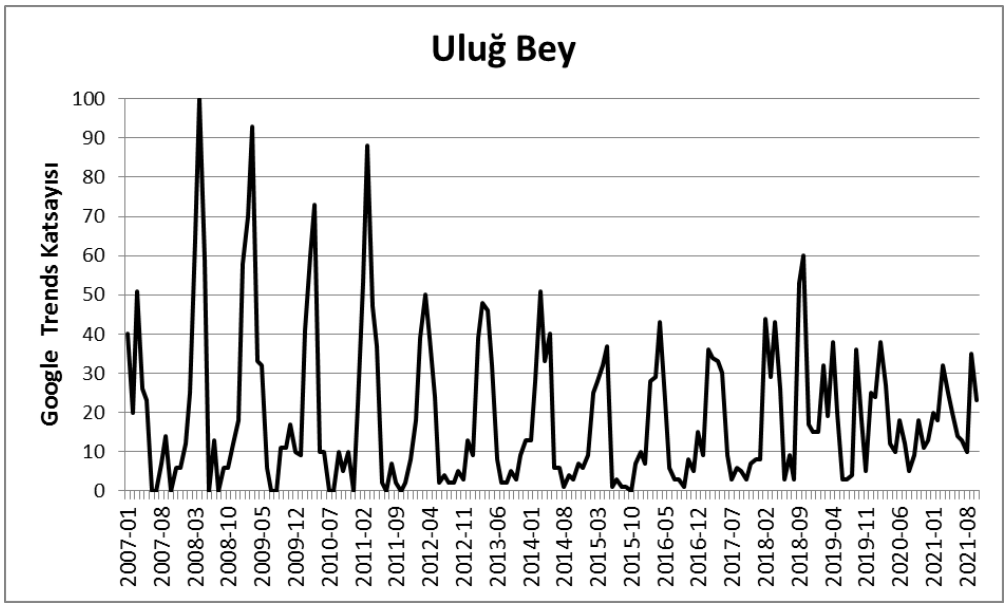
Şekil 4'de El-Cezeri anahtar kelimesi kullanılarak gerçekleştirilen aramaların yıllara göre değişimleri gösterilmiştir. 2007-2014 yılları arasında 0-10 arasında olan katsayı değerleri, 2014-2017 yılları arasında 10-20 seviyelerine yükselmiş ve 2017-2019 yılları

arasında hızlı bir artış göstererek 2019 Şubat ayında en yüksek seviyeye ulaşmıştır. Günümüzde katsayı değeri 15-50 arasında değişim göstermektedir. El-Cezeri'nin tasarımları konusunda değerli bilim tarihçilerimiz olan; Prof. Dr. Fuat SEZGİN, Prof. Dr. Sevim TEKELİ, Prof. Dr. Melek DOSAY, Prof. Dr. Yavuz UNAT, Prof. Dr. Hüseyin Gazi TOPDEMİR ve bu çalışmada ismine yer veremediğimiz akademisyenlerin çalışmaları basın ve kamuoyunda önemli bir ilgi görmüştür. İstanbul'da El-Cezeri müzesi açılmış, sosyal medyada El-Cezeri'nin tasarımları üç boyutlu görsel ve animasyonlarla tanıtılmıştır. 2014 yılı itibariyle gerçekleşen artışın, bu faaliyetlerin etkisiyle gerçekleştiği tahmin edilmektedir.



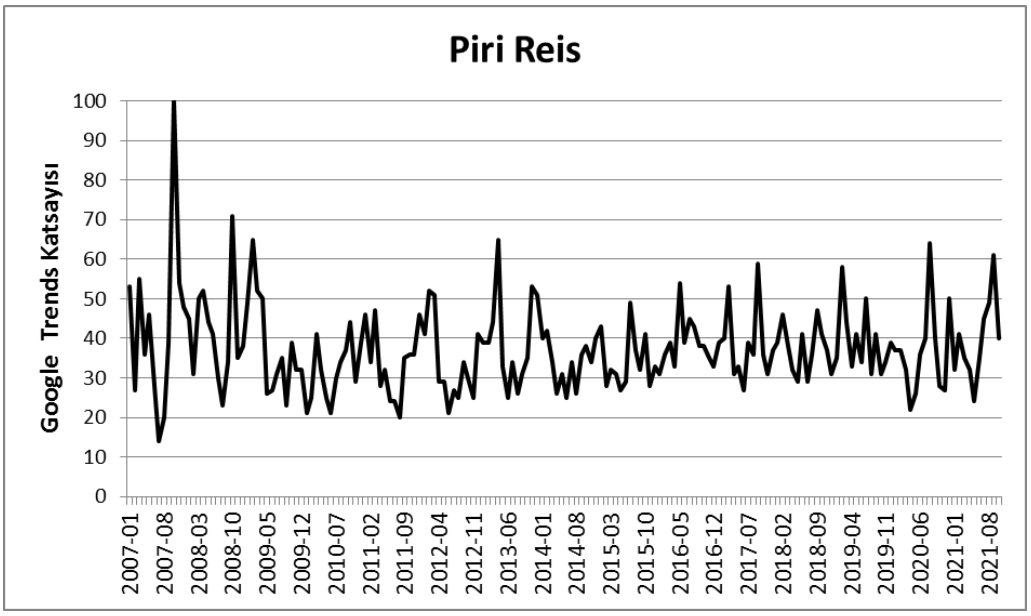
Şekil 4. El-Cezeri'ye ait Google Trends katsayılarının değişimi

Şekil 5'de Uluğ Bey arama terimi kullanılarak gerçekleştirilen aramaların yıllara göre değişimleri gösterilmiştir. Katsayı değerleri; 2007 yılında 20-50 arasındayken, 2008 yılında en yüksek seviyeye çıkmış ve sonrasında azalma göstererek günümüzde 10-30 arasına gerilemiştir. Bu değişim, Uluğ Bey konusunda toplumsal ilginin zamanla azaldığına işaret etmektedir.



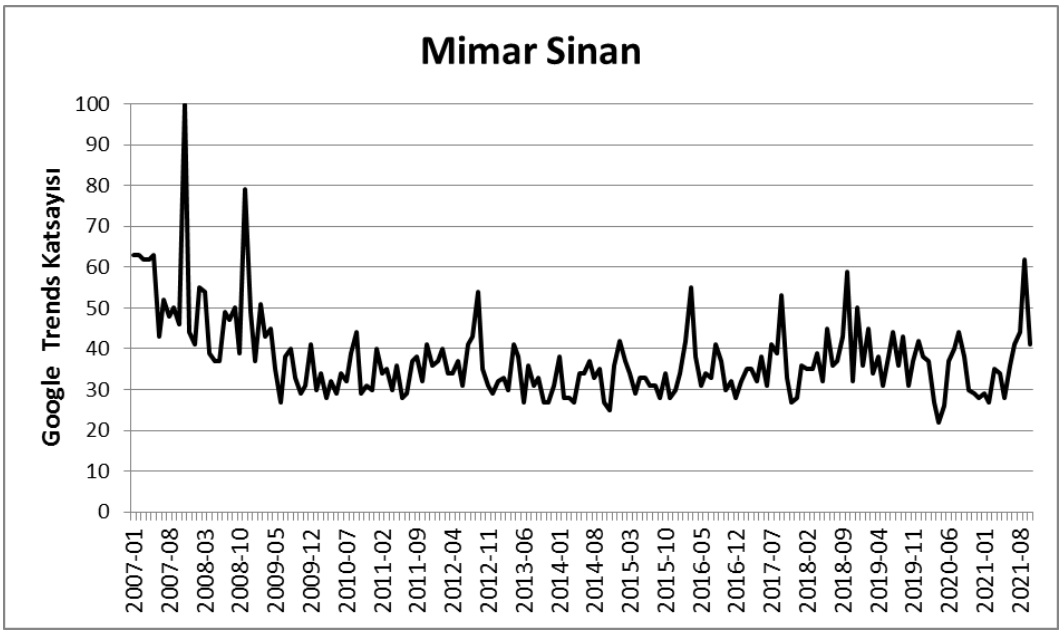
Şekil 5. Uluğ Bey'e ait Google Trends katsayılarının değişimi

Şekil 6'da Piri Reis arama kelimesiyle ilgili katsayı değerlerinin değişimleri gösterilmiştir. Katsayı değerleri 2007 yılında en yüksek seviyeye ulaşırken, diğer dönemlerde istikrarlı bir şekilde 30-60 arasında değişim göstermiştir. Piri Reis adı ülkemizde İstanbul'da eğitim veren bir üniversite tarafından kullanılmaktadır. Toplumsal ilgideki bu kararlılığın üniversite ismine yapılan aramalardan kaynaklandığı tahmin edilmektedir.



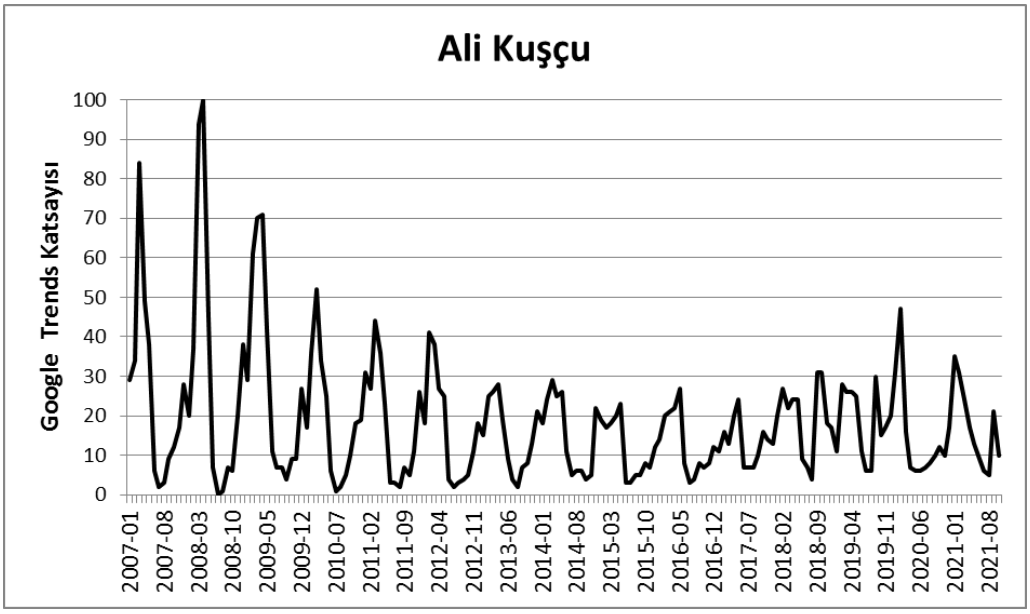
Şekil 6. Piri Reis'e ait Google Trends katsayılarının değişimi

Mimar Sinan arama kelimesi kullanılarak gerçekleştirilen aramaların değişimi Şekil 7'de gösterilmiştir. Katsayı değerleri 2007 yılında en yüksek seviyeyi görmüştür. Katsayılar 2007 yılı sonrasında 30-40 arasında kararlı bir değişim göstermiştir. Mimar Sinan'ın adı İstanbul'da eğitim veren bir üniversiteye verilmiştir. Katsayıdaki kararlı yapının bu üniversitenin adından kaynaklandığı düşünülmektedir.



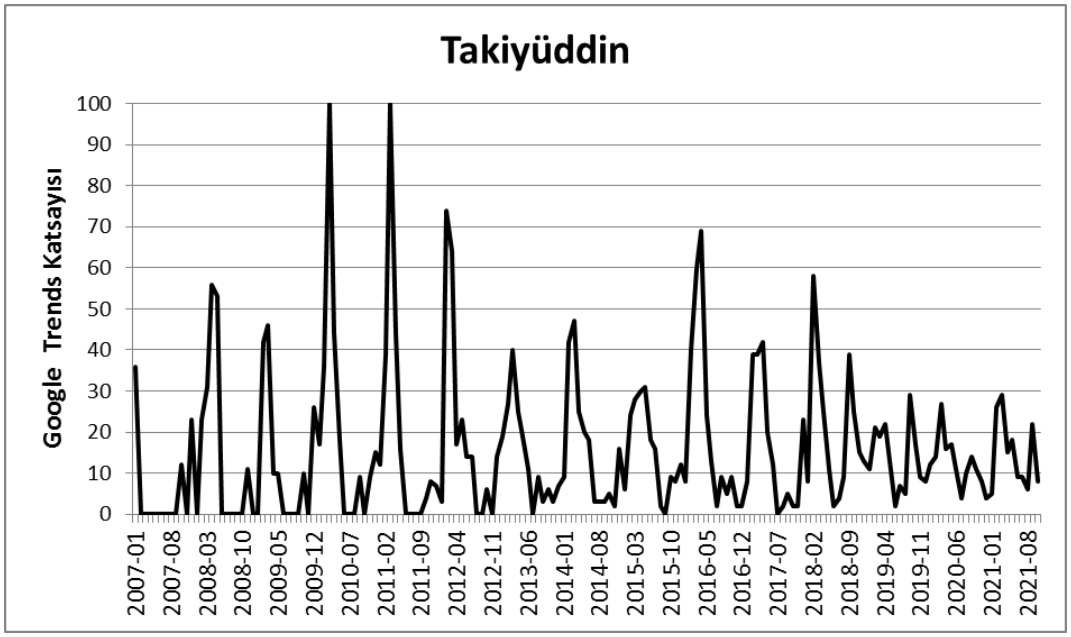
Şekil 7. Mimar Sinan'a ait Google Trends katsayılarının değişimi

Şekil 8'de Ali Kuşçu ismi kullanılarak gerçekleştirilen aramaların değişimleri gösterilmiştir. Katsayı değerleri 2007 yılında 30-80 arasında değişirken, 2008 yılında en yüksek seviyeye ulaşmış ve günümüze kadar kademeli olarak düşerek 8-22 aralığına gerilemiştir. Bu grafik Ali Kuşçu'ya olan ilginin zamanla azaldığına işaret etmektedir.



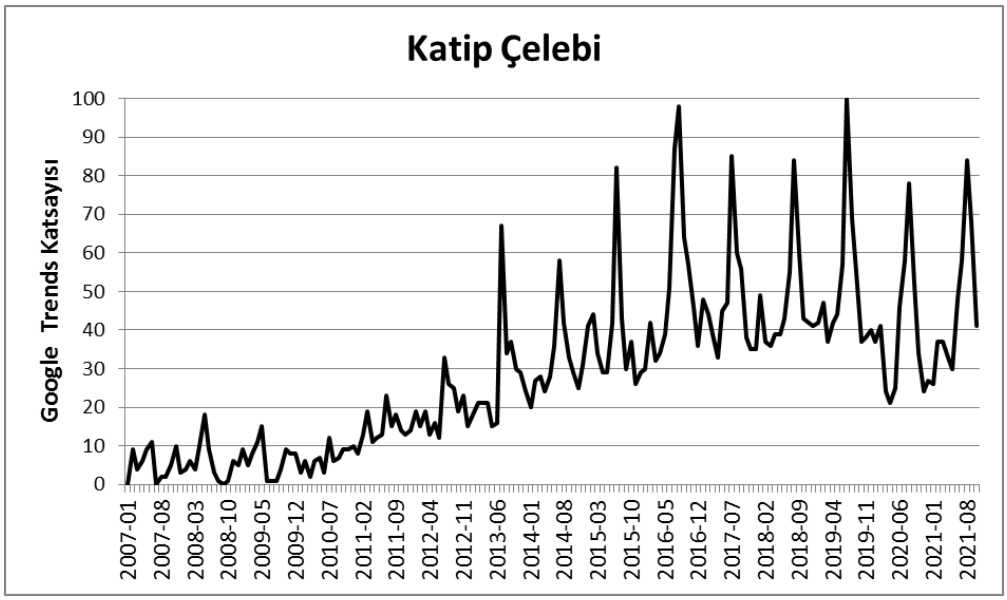
Şekil 8. Ali Kuşçu'ya ait Google Trends katsayılarının değişimi

Şekil 9'da Takiyüddin arama kelimesi kullanılarak gerçekleştirilen arama sayılarının değişimi gösterilmiştir. Katsayı değerleri 2007-2009 arasında 0-55 arasında değişirken, 2009 ve 2001 yıllarında en yüksek seviyeleri görmüş fakat günümüze kadar kademeli olarak azalarak 8-28 arasına gerilemiştir. Takiyüddin konusunda toplumsal ilginin zamanla gerilediği görülmektedir.



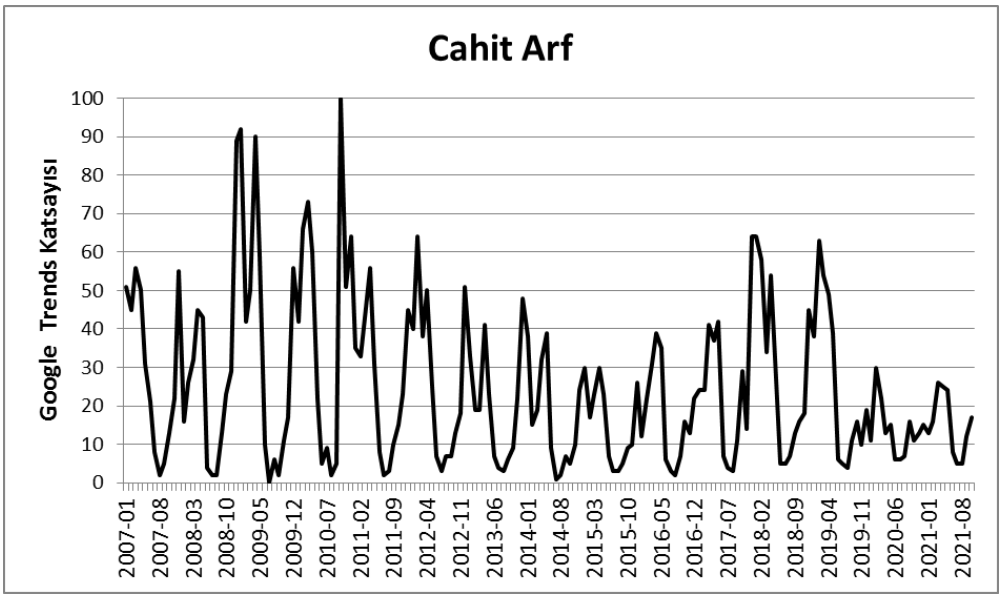
Şekil 9. Takiyüddin'e ait Google Trends katsayılarının değişimi

Şekil 10'da Katip Çelebi arama kelimesi kullanılarak gerçekleştirilen aramaların yıllara göre değişimleri gösterilmiştir. Katsayı değerleri 2007-2009 yılları arasında 0-10 arasındayken, 2010 yılı sonrasında hızlı bir şekilde yükselmiş, 2019 yılında en yüksek seviyeye çıkmıştır. Günümüzde katsayı değerleri 40-85 arasındadır. Katip Çelebi adı 2010 yılında İzmir'de faaliyet gösteren bir üniversiteye verilmiştir. Katsayılardaki artışın, Katip Çelebi adının üniversiteye verilmesinden kaynaklandığı düşünülmektedir.



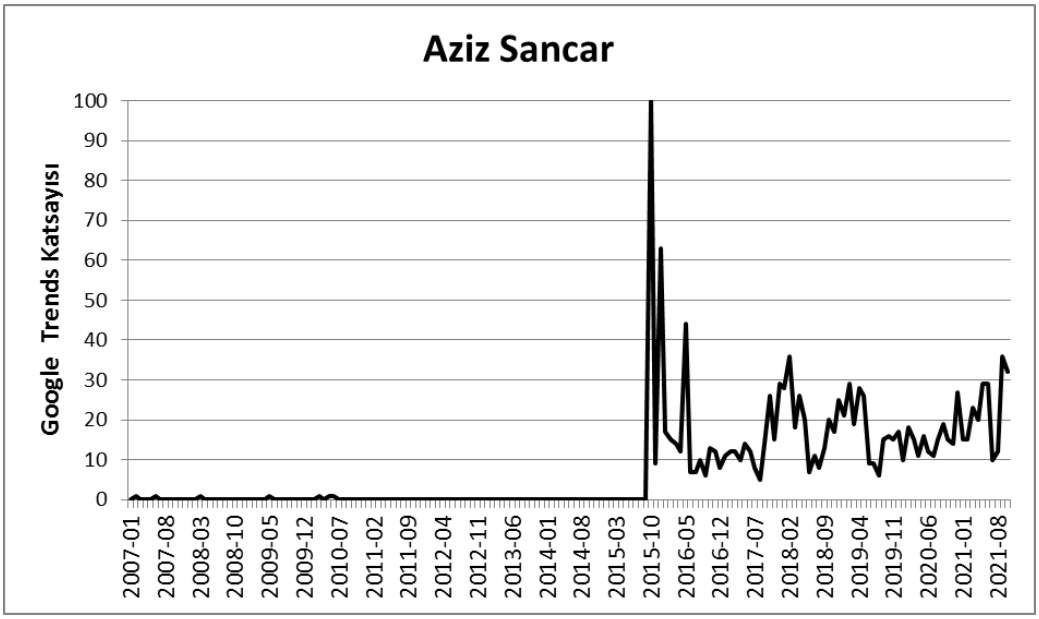
Şekil 10. Katip Çelebi'ye ait Google Trends katsayılarının değişimi

Şekil 11'de Cahit Arf arama terimi olarak kullanılarak gerçekleştirilen aramaların değişimleri gösterilmiştir. Katsayı değerleri 2007-2008 yıllarında 2-55, 2008-2009 yıllarında 0-62 arasında değişirken 2010 yılında en yüksek seviyeye yükselmiştir. Katsayı değerleri 2010 yılı sonrasında kademeli olarak gerilemiş, 2018 ve 2019 yıllarında düşük miktarda artmış ve günümüzde 5-25 aralığına düşmüştür. Cahit Arf'in adı 1998 yılında TÜBİTAK'da bir bilim merkezine verilmiştir. Fakat katsayı değerleri Cahit Arf konusunda toplumsal ilginin azaldığına işaret etmektedir.



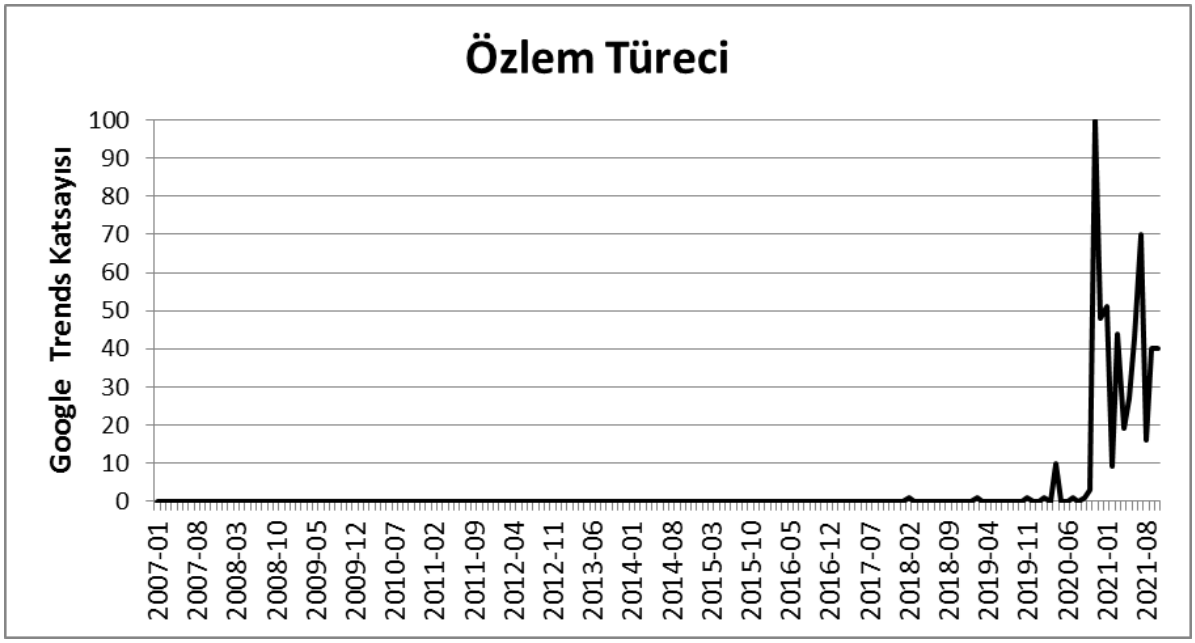
Şekil 11. Cahit Arf'e ait Google Trends katsayılarının değişimi

Aziz Sancar anahtar kelimesi kullanılarak gerçekleştirilen arama sayılarının değişimi Şekil 12'de gösterilmiştir. Aziz Sancar 2015 yılında Nobel Kimya ödülü almıştır. Aziz Sancar'a olan ilgi 2015 yılında başlamış ve bu yılda 100 seviyesine ulaşan katsayı günümüzde 10-35 aralığına gerilemiştir.

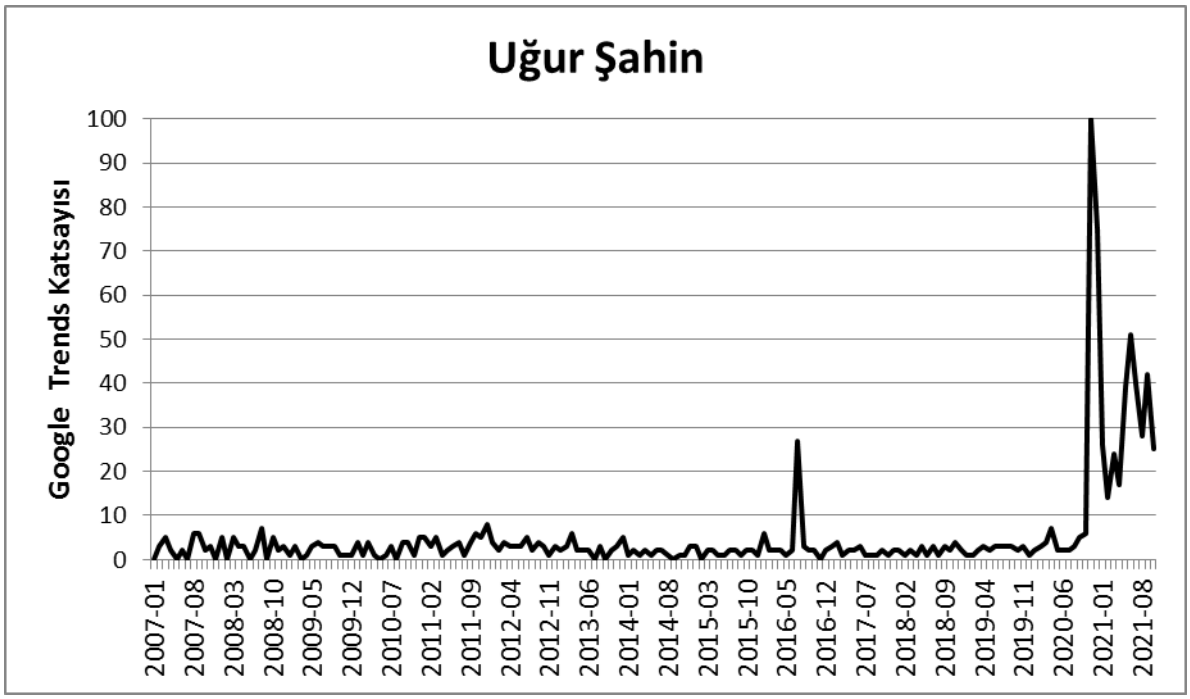


Şekil 12. Aziz Sancar'a ait Google Trends katsayılarının değişimi

Özlem Türeci ve Uğur Şahin 2019 yılında pandemiye dönüşen Covid-19 virüsüne karşı aşı geliştirmişlerdir. Bu kapsamda Özlem Türeci ve Uğur Şahin arama terimleri için 2020 yılında en yüksek katsayı ortaya çıkmıştır, 2021 yılında katsayı değeri 15-60 seviyelerindedir. Özlem Türeci'nin katsayı değeri 2019 öncesinde 0 seviyelerindeyken, Uğur Şahin'in katsayı değeri aynı tarih aralığında 0-5 arasında değişim göstermiştir (Şekil 13 ve 14).

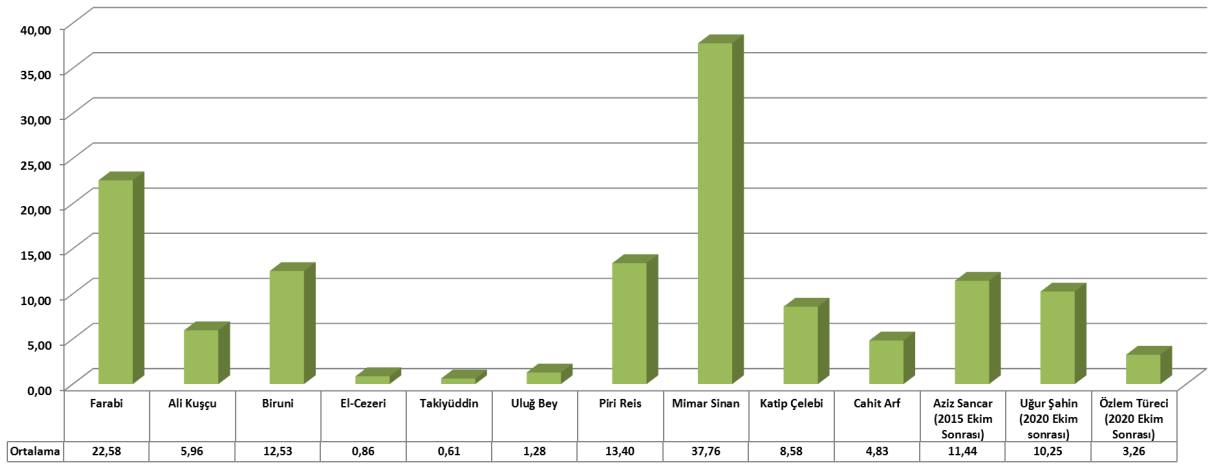


Şekil 13. Özlem Türeci'ye ait Google Trends katsayılarının değişimi



Şekil 14. Uğur Şahin'e ait Google Trends katsayılarının değişimi

Google Trends tekil tarama sonuçları her arama terimi için ayrı bir katsayı skalası oluşturmaktadır. Bu kapsamda değerlendirmeler sadece o terim özelinde yapılabilmektedir. Şekil 15'de karşılaştırmalı katsayılar aynı skalada birleştirilmiş ve ortalamaları alınmıştır. Bu bağlamda Şekil 15'de verilen rakamlar Türk Bilim insanlarının isimleri konusundaki arama sayılarının miktarları konusunda karşılaştırma şansı tanımaktadır. Türk bilim insanlarına yönelik arama katsayılarında yüksekten düşüğe doğru sıralama; Mimar Sinan (37,76), Farabi (22,58), Piri Reis (13,40), Biruni (12,53) , Aziz Sancar (11,44), Uğur Şahin (10,25), Katip Çelebi (8,58), Ali Kuşçu (5,96), Cahit Arf (4,83), Özlem Türeci (3,26), Uluğ Bey (1,28), El-Cezeri (0,86) ve Takiyüddin (0,61) şeklindedir.



	Farabi	Ali Kuşçu	Biruni	El-Cezeri	Takiyüddin	Uluğ Bey	Piri Reis	Mimar Sinan	Katip Çelebi	Cahit Arf	Aziz Sancar (2015 Ekim Sonrası)	Uğur Şahin (2020 Ekim sonrası)	Özlem Türeci (2020 Ekim Sonrası)
Ortalama	22,58	5,96	12,53	0,86	0,61	1,28	13,40	37,76	8,58	4,83	11,44	10,25	3,26

Şekil 15. Türk bilim insanlarının Google Trends katsayılarının aynı ölçekte birleştirilmiş değerlerinin ortalamaları

Sonuç

Google Trends verilerinin, Türk bilim insanlarına karşı toplumsal ilginin belirlenmesi ve analiz edilmesinde kullanılması durumunda önemli bazı sonuçları ortaya çıkarttığı görülmüştür. Bu sonuçlar aşağıda maddeler halinde sunulmuştur.

- Toplumun bilim insanlarına olan ilgisinin zamanla azalma eğilimi içerisinde olduğu ve bu sürecin unutmaya doğru gidebileceği gözlenmiştir.
- Son yıllarda küresel ölçekte önemli başarılar elde eden Türk bilim insanlarının arama katsayısı ortalamaları oldukça yüksektir ancak bu değerlerin korunması veya arttırılması konusunda faaliyetlerin yapılmaması durumunda toplumsal ilginin zamanla azalacağı görülmektedir.
- Türk bilim insanlarına olan ilgi, yaz aylarında azalırken kış ve bahar aylarında artmaktadır. Bunun nedenleri; insanların yaz tatillerinde daha az araştırma yapmaları, eğitim müfredatlarında bilim insanlarıyla ilgili konuların işlenmesi ve bu alanda öğrencilere araştırma ödevlerinin verilmesi olabilir.
- Tarihteki Türk bilim insanlarının isimlerinin kurumlara verilmesi, isimlerinin anılması ve yaşatılması bağlamında çok önemli bir etki yapmıştır. Fakat bu etkinin her ne kadar ismin yaşatılmasına katkısı olsa da, o bilim insanının eserleri ve düşüncelerinin tanıtılmasına ne ölçekte katkı sunduğu araştırılmalıdır. Bu bağlamda Türk bilim insanının ismini alan kurumların kendilerine olan toplumsal ilgiyi, o insanın hayatı ve eserlerine doğru yönlendirmesi önemli bir kazanım sağlayacaktır. Kurumlar; web sayfalarının açılışlarında kısa bilgiler vererek, fiziki yapılarında tanıtıcı unsurlar kullanarak, mimarilerinde onlara ait eserlerin örneklerine yer vererek, medya ve sosyal medya tanıtım faaliyetleri yaparak bu sorumluluğu yerine getirebilirler.
- Ali Kuşçu, Takiyüddin ve Uluğ Bey gibi Türk bilim insanlarının katsayıları sürekli düşmektedir. Ancak El-Cezeri'nin katsayısı 2014'den itibaren artmaktadır. Bu artışta en etkili faktörün, bilim tarihi alanında konuyla ilgili yapılan akademik çalışmaların medya ve sosyal medya ile desteklenmesinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Bu kapsamda; bilim tarihi konusundaki akademik çalışmaların sonuçlarının medya ve sosyal medyada doğru yöntemlerle (3D animasyonlar, çizimler, belgeseller vs.) aktarılması durumunda unutulma riski bulunan tarihi şahsiyetlerimizin hak ettikleri ilgiye kavuşmaları sağlanabilecektir.

Kaynaklar

Anonim (2021a). Türkiye'deki arama motoru kullanım oranları. Erişim adresi: https://novasta.com.tr/turkiyede-ki-arama-motoru-kullanim-oranlari/, erişim tarihi: 01/10/2021.

Anonim (2021b). Dijital 2021 Raporunda Türkiye ve Dünyada İnternet ve Sosyal Medya Kullanımı Karşılaştırması. Erişim adresi: https://recrodigital.com/dijital-2021-raporunda-turkiye-ve-dunyada-internet-ve-sosyal-medya-kullanimi-karsilastirmasi-ocak-2021/, erişim tarihi: 01/10/2021.

Anonim (2021c). https://trends.google.com/trends/?geo=TR

İleri, İ. (2006). Ali Kuşçu ve Ali Kuşçu'nun Matematik ve Astronomiye Katkıları. OTAM Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi , 20 (20) , 175-183 .

Süslü A. (2015). Türklerin Bilim Tarihine Katkıları . *Akademia Disiplinlerarası Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 1 (1) , 6-16 .

Topdemir H. G., Unat Y. (2014). *Bilim Tarihi*. Pegem Yayınevi, Ankara.

Üker H. & Gurbetoğlu, A. (2020). Farabi Felsefesinin Temellerinde Karakter Eğitimi. *Akademik Platform Eğitim ve Değişim Dergisi*, 3 (2) , 275-287 .

YOK (2021). Yüksek Öğretim Kurulu Farabi Programı. Erişim adresi: https://farabi.yok.gov.tr/ana-sayfa#, erişim tarihi: 01/10/2021.

BATI DÜŞÜNCESİNDE ARTIK DEĞER ÇATIŞMASI REDDİYESİNİN ÇAĞCIL BİÇİMLERİ: MEDENİYETLER NOSYONU VE TARİHİN SONU TEZİ

THE CONTEMPORARY FORMS OF REJECTION OF VALUE CONFLICT IN WESTERN THOUGHT: THE NOTION OF CIVILIZATIONS AND THE END OF HISTORY THESIS

Dr. Öğrt. Üyesi Cem ÖZKURT
Bayburt Üniversitesi Sosyoloji Bölümü
Orcid: 0000-0003-1438-6517

Özet

Batı düşüncesinde, uygarlaşma sürecinin toplumsal ve tarihsel gelişimini belirli bir kuramsal yatkınlıkla ve eleştirel mesafeyle ele alan sosyolojik girişimler 19. yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıktı ve gelişti. Bu kuramsal girişimlerde genel eğilim, Batı içi toplumlarla, Batı dışı toplumlar arasında bir dizi ayrıma gönderme yapmak amacıyla belirli ikiliklerin (emek-sermaye; kır- kent; modern-partrimonyal; gemeinschaft-gesellschaft) devreye sokulması ve kuramsal açıklamanın siklet noktası haline gelmesiydi. Bu analizler, insanlığın toptan modernleşeceği ve cehalaetten kurtulacağı ya da özgürleşeceği öndeyileriyle evrenselleşmiştir ve uygarlaşma sürecinin gelişmini de evrimci/ilermeci bir perspektifle açıklayarak, tumturaklı çıkarımlarla son bulmuştur. Ancak, toplumsal tarihin 20. yüzyıl pratiği tüm bu kuramsal girişimlerden kuşku duymak gerektiğini ortaya çıkarmanın dışında, bütün ideolojik toplu kurtuluş çarelerini de olgusal olarak yanlışlamıştır. 1950 sonrasında, özellikle de reel sosyalizm pratiğinin başarısızlıklarıyla ilintili olarak, Batı liberalizmi siyasal, ekonomik ve kültürel alanda rakipsiz bir ideoloji biçiminde belirginleşmiştir. Bu tebliğ, Batı içi toplumların neo-liberal ideolojik zaferinin pekiştiği, güçlendiği ve apaçık hale geldiği 1990'ların başlarında ileri sürülen iki yaklaşımı: Samuel. P. Huntington'un " Medeniyetler Çatışması" nosyonu ve Francis Fukuyama'nın "Tarihin Sonu" tezini tartışmaya açmaktadır. Tartışmanın ekseni iki odak noktasında gelişmektedir. İlki, hem Huntington'un hem de Fukuyama'nın küresel kapitalist dünya sisteminde artı-değerin Batı toplumlarına akışını felsefi spekülasyonlarla örtbas etmeye çalışmalarıdır. İkicisi ise, medeniyetler nosyonu, bölgesel ekonomiler, liberal demokrasinin zaferi, evrenselcilik gibi argümantasyonlar ve söylemlerle ulus-devletin kapasitelerinin sınırlandığı ve ulusun demode bir kavram olduğu yanılgısını yaratmalarıdır.

Anahtar Kelimeler: Küreselleşme, Medeniyet, Artı Değer, Neo Liberalizm

Abstract

In Western thought, sociological initiatives that address the social and historical development of the process of civilization with a certain theoretical predisposition and critical distance 19. it appeared and developed in the second half of the XIX century. The general trend in this theoretical interventions in the west, communities, non-Western societies in order to make distinction between certain dualities send a number (labour and capital; urban - rural; the modern-partrimonyal; gemeinschaft-gesellschaft) was to become the point of the

theoretical description of commissioning and heavyweight. These analyses have been universalized with the premise that humanity will modernize completely and get rid of ignorance or become free, and have ended with allturakli inferences explaining the development of the civilization process from an evolutionary/progressive perspective. However, in the 20th century of social history. in addition to revealing that it is necessary to doubt all these theoretical initiatives, the practice of the century has also factually misrepresented all ideological collective liberation remedies. after 1950, especially in connection with the failures of the practice of real socialism, Western liberalism became evident in the form of an unrivaled ideology in the political, economic and cultural sphere. This communique describes two approaches put forward in the early 1990s, when the neo-liberal ideological victory of intra-Western societies was consolidated, strengthened and became obvious: Samuel. P. Huntinton's notion of a ”Clash of Civilizations“ and Francis Fukuyama's thesis ”The End of History" are open to discussion. The axis of the discussion develops in two focal points. The first is that both Huntinton and Fukuyama tried to cover up the flow of surplus-value into Western societies in the global capitalist world system with philosophical speculation. The second is that with arguments and discourses such as the notion of civilizations, regional economies, the victory of liberal democracy, universalism, they create the misconception that the capacities of the nation-state are limited and the nation is an outdated concept.

Keywords: Globalization, Civilization, Surplus Value, Neo-Liberalism

Giriş

19. yüzyılda Batı kentleri, sanayi kapitalizminin kompoze etttiği toplumsal ilişkiler ağı olarak, karmaşıklaşmanın, heterojenleşmenin ve kapitalist değiş tokuşun merkez üssü konumundaydı. Sosyal teorisyenlerin, bu büyük boyutlu alt-üst oluş ve toplumsal yerinden çıkmalara getirdikleri açıklamalar ise üç yönü içermekteydi: İlki, bu dönüşümlerin, uygarlaşma sürecinin geriye döndürülemez ve en kritik aşaması olduğu teziydi. İkincisi, sanayi kapitalizmi ve toplumsal ilişkiler ağının bir ilerleme olarak görülmesi, üçüncüsü ise bu ilerlemenin tarihten kopup gelen evrimci, evrensel ve nihai (sonsal) karakterine vurgu yapmak biçimindeydi. Örneğin, Comte, (2001) insanlık tarihinin teolojik, metafizik ve pozitif evreden geçtiğini iddia etmiştir. Nihai evreyi ise, bilimsel tasarımların, yaklaşımların ve yaşam pratiğinin en üst düzeyde deneyimlendiği pozitif evre olarak saptamıştır.

Durkheim (2006) ise işbölümünün uzmanlaşmaya dayanan seyrek ve yoğun/bağlantılı/ağ yapılı biçimi arasında bir ayrıma gitmiştir. Mekanik dayanışmalı işbölümü tipi bu seyrekliğe gönderme yaparken, tarımsal üretime dayanan kır toplumlarının (gemeinschaft) özniteliğini oluşturur. Ağ yapılı toplum tipi ise uzmanlaşmanın arttığı, ticaret hacminin genişlediği, kapitalist üretim ilişkileriyle biçimlenen piyasa yapısının karmaşıklaşmış işbölümüyle yoğunlaştığı organik dayanışmalı toplum tipidir. Durkheim’a göre, bu yapılaşma her ne kadar kentsel ortamda dağınık ve parçalanmış bir görünüm sunmuş olsa da, işbölümünün kompoze etme gücü, toplumu bağlatılı ağlarla kuşatmakta ve birbirine eklemlemektedir. Durkheim, toplumların mekanik dayanışmalı işbölümünden organik dayanışmaya geçişini, kır toplumundan kent toplumuna evrilmenin kritik bir aşaması olarak görür ve bunu bir ilerleme, gelişim ve evrim olarak değerlendirir.

Marx (2003) ise tarihsel materyalizm nosyonuyla, uygarlaşma sürecinin kritik eşiklerini üretim araçlarının kapasitesileri, üretimin yapısı ve ilişkileriyle bağlantılandırarak, bütün tarihsel toplumsal süreci mülkiyet ilişkilerinin yönlendirdiği bir sınıf savaşımları tarihi olarak koyutlamıştır. Marks'a göre, mülkiyet biçimlerinin tarihsel gelişimi şu şekildedir: Mülkiyetin olmadığı avcı ve toplayıcı toplum tipi, kabilelerin ve aşiretlerin birbirlerine rızaya dayalı olarak tabi oldukları ya da fetih yoluyla denetim altına alındıkları en basit düzeydeki aşiret mülkiyeti, tarımın ve hayvancılığın ilkel düzeyde yapıldığı ve mülkiyetin apaçık hale geldiği antik komünal mülkiyet ve toprağın tarımsal /ticari artık değer elde etmek amacıyla büyük ölçekli olarak işlendiği ve zenginliğin bütünüyle toprağa bağımlı olduğu feodal mülkiyet ve son olarak, sınıfların burjuvazi ve proletarya olarak keskin biçimde bölündüğü sanayi mülkiyeti (Marx ve Engels, 2013: 40-44). Marx, uygarlaşma sürecinin analizine girişirken, geleceğin toplumuna yönelik olarak da öndeyilerde bulunmuştur. Buna göre, insanlık gelecekte kapitalist mülkiyet biçiminin ilga edileceği sınıfsız toplum modellerine geçecektir. İlk aşama, proteryanın devlet iktidarını ele geçirdiği ve burjuva toplumsal sisteminin tüm unsurlarını yok ettiği sosyalist toplum modelidir. Son adım ise, devlete de ihtiyacın kalmayacağı komünist aşamaya geçiştir. Weber'e göre ise, modern toplum, kurumsal yapılaşmalarında hesaplama, ölçme ve denetimsellik mekanizmalarıyla rasyonel bir kimliğe bürünmüştür. Devlet kurumları ve özel koorporasyonlar bürokratizasyon aracılığıyla yönetimselliği gün be gün, saat be saat denetleyebildikleri bir yapıyı oluşturmuşlardır.

Bütün bu kuramsal girişimlerde, insanlık tarihini içeren evrimci ve ilerlemeci atıflar söz konusudur. Kuramlar, insanlığın toptan modernleşeceği, cehaletten kurtulacağı ya da total olarak özgürleşeceği öndeyileriyle evrenselleşmiştir. 19. yüzyıl sosyal teorisi, bir taraftan, uygarlaşma sürecinin gelişmini evrimci/ilermeci bir perspektifle açıklarken; bir yandan da insanlığın acılarına melhem olabilecek, evrensel özgürleşme tasarılarını gündeme getirmiştir. Ancak, toplumsal tarihin 20. yüzyıl pratiği tüm bu kuramsal girişimlerden kuşku duymak gerektiğini ortaya çıkarmanın dışında, bütün ideolojik toplu kurtuluş çarelerini de olgusal olarak yanlışlamıştır. 1950 sonrasında, özellikle de reel sosyalizm pratiğinin başarısızlıklarıyla ilintili olarak, Batı liberalizmi siyasal, ekonomik ve kültürel alanda rakipsiz bir ideoloji biçiminde belirginleşmiştir. Batı içi toplumların neo-liberal ideolojik zaferinin pekiştiği, güçlendiği ve apaçık hale geldiği 1990'ların başlarında ileri sürülen iki yaklaşım: Samuel. P. Huntington'un "Medeniyetler Çatışması" nosyonu ve Francis Fukuyama'nın "Tarihin Sonu" tezi, aslında Batı içi toplumların zaferinden kuşku duyulmayan neo-liberalizmin tarihsel kaçınılmazlığını temellendirme çalışan kurumsal girişimlerdir.

Batı Kapitalizminin İkinci Retoriği: Medeniyetler Çatışması ve Kültürel Yarılmalar

Samuel P. Huntington, 1990'ların başlarında, "Medeniyetler Çatışması" makalesini yayınladığında, akademik ve bilimsel etkisi hala sürmekte olan canlı bir tartışmayı tetikledi. Hungtington'un tezi, öz olarak, medeniyet kimliğinin gelecekte gittikçe artan bir biçimde önem kazanacağına ve dünyanın büyük ölçüde, belli başlı yedi ya da sekiz medeniyet arasındaki etkileşimle şekilleneceği çıkarımına dayanır. Bu medeniyetlerin içine Batı, Konfüçyus, Japon, İslam, Hint, Slav-Ortadoks, Latin Amerika ve Afrika medeniyetleri girmektedir. Huntington'a göre, geleceğin en mühim mücadeleleri, bu medeniyetlerin

farklılaşan kültürel fay kırıkları boyunca meydana gelecektir (Huntington, 1993/2017:26). Bu mücadelelerin, mahiyeti bir çatışma eksenidir ve medeniyetlerin çatışmaları iki düzlemde cereyan edecektir. İlki mikro seviyede, yerel grupların medeniyetler arasındaki kültürel fay kırıkları boyunca, toprak ve komuta mevkisi elde etmek amacıyla giriştikleri şiddetli mücadeledir. Makro seviyede ise, farklı medeniyetlere mensup devletler askeri ve ekonomik avantajlar için rekabete girişecekler ve bu amaç için, kendi politik ve dini değerlerini öne çıkaracaklardır (1993/2017:21).

Huntington'a göre, farklı medeniyetlere mensup gruplar arasındaki mücadeleler, aynı medeniyetlere mensup gruplar arasındaki mücadelerden daha sıkı ve şiddetli olacaktır. Farklı medeniyetlere mensup gruplar arasındaki mücadeleler global savaşlara yol açabilecek en muhtemel ve en tehlikeli tahrik kaynağıdır. Hatta medeniyet kimliği, ulus dahil diğer bütün aidiyet türlerini geride bırakacaktır. Medeniyet şuuru artacak, medeniyet eksenli mücadele ideolojik ya da diğer mücadele biçimlerinin yerine geçecektir (1993/2017: 50). Huntington'a göre, gelecekteki çatışmanın cepheleri Avrasya'da açıkça görülebilir. Avrupa'daki ideolojik bölünme ortadan kalkınca, Avrupa'da Batı Hristiyanlığı, Ortadoks Hristiyanlık ve İslam arasındaki kültürel bölünme yeniden ortaya çıkmıştır. (Huntington, 2017: 90). Doğu Asya, Avrupa ve Kuzey Amerika'da insanlar ne kadar tüketici haline gelirse, ekonomik bölgecilik de o kadar egemen olacaktır. Başarılı bir ekonomik bölgecilikte ise, uygarlık bilinci üzerinde yükselecek ve bu bilinci güçlendirecektir (2017: 91).

Huntington, medeniyetler bölgeselciliğine, bölgesel ekonomik hinterland alanlarının rolüne ve medeniyet bölgeleri arasındaki şiddetli savaşımlara vurgu yapmakla birlikte, nihai başarı payesini Batı medeniyetine vermektedir. Huntington'a göre bugün hala Avrupa'da geçerli olan bölünme çizgisi, İngiliz alimi William Wallace tarafından tanımlanan çizgidir: Batı Hristiyanlığının 1500 yılındaki doğu sınırı. Bu sınırın bir tarafındaki müreffeh protestanlar ve katolikler, feodalizmden Rönesans'a, Reformasyon'dan Aydınlama'ya, Fransız Devrimi ve sanayi devrimine kadar ortak bir tarihi paylaşmışlardır. Sınırın diğer yanında ekonomik açıdan daha az gelişmiş ortodokslar ve müslümanlar ise Osmanlı ve Çarlık imparatorluğu halklarıdır (2017: 90).

Huntington, kültür eksenli bölgesel yarılmalara gönderme yaparken, Batı içi toplumların kültürel ve tarihsel yatkınlıklarını daha baskın bir biçimde olumlamaktadır. Huntington'a göre, bugün derin bir kötümserlik değil, muzaffer bir efori döneminden geçiyoruz. Küresel demokratik devrimden ve tarihin sonundan bahsedildiği günümüz dünyasında, 1970'lerden bu yana rejimler demokrasinin lehine gelişiyor. Son yirmi yılda, kırk kadar ülke otoriter rejimlerden demokratik rejimlere geçmiş gözüküyor ve dünya sisteminde, Batı demokrasilerini tehdit eden güçler haritadan siliniyor (Huntington, 1994/2017: 28). Huntington, zafer kazanmış Batı toplumlarının kültürel arka planlarının özgünlüğüne şu sözlerle vurgu yapıyor:

Coco-Colonizasyon tezinin savunucuları, kültürü tüketim eşyası ile özdeşleştirmektedir. Halbuki bir kültürün esası din, değer hükümleri, gelenekler ve adetler oluşturur. Coca-cola içmek bir Rus'u bir Amerikalı gibi düşündürtmeyeceği gibi, sushi yemek de bir Amerika'lıyı bir japon gibi düşündürtmeye yetmez. Batı kültürünü yağlı yiyecekler, şişko bedenler ve foslayan içeceklere indirgemek bayağılaştırmaktır. Batı kültürünün temelinde Magna-Mac değil, Magna Carta yatmaktadır (Huntington, 1996/2017: 112,113).

21. Yüzyılda, Yeni Siyasal/Ahlaki Formulasyonlar mı ? Yoksa, Tarihin Sonu mu ?

Brzezinski'ye göre, maneviyatın dünya çapıdaki buhranının üstesinden gelmek için yaşamlarımızı yeniden dengeye sokmaya ihtiyacımız var. Hayatın manevi boyutunun maddi boyutu kadar önemli olduğunu kabul etmenin zamanı gelmiştir. 20. yüzyılda, " bir daha asla" nın kolaylıkla bir kez daha gerçekleştiğini gördük. İnsanlık, rastlantılara bağlı bir dünyada kaderi üzerine hak iddia etmekse, ahlaki güdüler merkezi bir yerde olmak zorundadır (Brzezinski, 2017: 203). Brzezinski'nin, ahlakı yeniden çağıran değerlendirmesini hakkıyla anlamlandırmak, onun ahlakı nasıl anladığıyla doğrudan ilişkili olsa da, asıl hayati nokta, çağdaş toplumlar için bir "ahlaki/ insani duyarlılık eksikliğinin" saptamasının yapılmasıdır. O halde, doğrudan ve dolayımsız bir biçimde, çağdaş toplumlarda ama özellikle de Batı içi toplumlarda, yaygın "kapitalist-maddiyatçı-nihilist" toplumsal ahlakın bir insanlık durumu sorunsalı yarattığı açıktır.

Francis Fukuyama, 1989'da The National İnterest dergisinde "Tarihin Sonu" başlıklı makalesinde, Batı toplumları için ahlaki bir sorunsal gündeme getirmediği gibi, müreffeh Batı'nın ve liberal ahlakın tarihin sonuna gönderme yaptığını ve bunun da mutlak bir zafer olarak tanımlaması gerektiğini koyutlar. Bu argümantasyonu, iki olgusal duruma atıfla temellendirir. İlki, Batı liberalizmi karşıtı, komünist Sovyet Rusya ve Çin'in pazarlarında, kapitalizmin tüketim ürünlerinin satılması ve büyük bir ilgi görmesidir. İkincisi ise, liberalizmin, maddi dünyayı uzun vadede yönetecek bir idea olduğu argümanı ve bu ideanın yeryüzü coğrafyasında genel bir kabul gördüğü argümanıdır (Fukuyama, 1989, 22-27). Fukuyama'ya göre, kapitalizm, faşizm ve komünizm gibi ideolojilerin yerinden etmeye çalıştığı, fakat tarihin bu ideolojileri yanlışmasıyla, başarısını kanıtlamış ve gelecekte de, başarılı olacak bir dünya sistemi olarak görülmeliydi. Fukuyama'nın tarihin sonu teorisi, uluslararası sürtüşmelerin kendiliğinden ortadan kalkacağını iddia etmez. Temel postulatı şu şekildedir: Dünya, tarihe gömülenler ve tarih sonrasında yaşayanlar olarak ikiye bölünücek ve bu toplumlar arasında sürtüşmeler devam edecektir. Fukuyama, bu sürtüşmelerin etnik ve milliyetçiliğe dayalı şiddet olarak dışa vurulacağını iddia eder. Tarih sonrası dönemin genel karakterinde ise, toplumları değiştirme/dönüştürme kapasitesine ve ideolojilere ihtiyaç olmayacaktır. Bu dönemde, ekonomik hesaplar, teknik sorunlar, çevre sorunları ve tüketimle ilgili sorunlar gündeme gelecektir. Bu dönem, aynı zamanda felsefeye ve sanata da ihtiyacın olmadığı, yeni bir durağanlık dönemidir.

Fukayama'nın müreffeh Batı tahayyyülü ve ideolojinin sonu argümanı, küresel kapitalizmin eşitsiz işleyişinin dünya sisteminde boşalttığı kıtaları ve göç yollarındaki umutsuz yüzbinleri görmezden geliyor. Bugünün rakamlarıyla söylendiğinde, yeryüzünde, yaklaşık olarak 318 küresel milyarderin serveti, 2.2 milyar insanın maddi birikimine denk geliyor. Neo-liberalizm, en radikal biçimde, yeryüzünün artı değerini kapitalist metropol merkezlerine aktarıyor. Batı içi toplumlardaki iç hiyerarşilerde de sınıfsal bölünmeler genişliyor. 550 milyon insanı barındıran Avrupa Birliği sınırları içerisinde 50 milyon mutlak bir yoksulluk içerisinde yaşıyor ve en az bir milyon insan evsiz ve barınaksız bir biçimde yaşamını sürdürmeye çalışıyor. Bu koşullar altında, Fukuyama'nın tarihin sonu tezi olgusal dayanakları yitirmektedir ve sadece retorik düzeyine gerilemektedir. Yeryüzünde hem makro hem de mikro düzeyde eşitsizlik akslarının böylesine arttığı bir periyotta ideojilere, felsefeye, yeni ütopik girişimlere yer olmadığını iddia etmek, entellektüel bakımdan açık bir ihmaldir.

Sonuç

Hem Huntington hem de Fukuyama, kuramsal girişimlerinde, iki toplumsal gerçekliği göz ardı ettiği söylenebilir. İlki, Huntington'ın medeniyet çatışması nosyonudur ki, bugünkü dünya sisteminde, Huntington'un iddia ettiği gibi homojen kültürel sistemlerin birlikte haraket ettikleri ve diğer kültürel sistemleri rakip gördükleri bir yapılaşma söz konusu değildir. Günümüz dünya sisteminde ulus-devletler hala ayaktadır ve kendi sistem idamelerini gerçekleştirmektedir. İkinci yanılgı, Fukuyama'nın yeni siyasal tahayülleri ve toplumsal/ahlaki iyi arayışlarını yoksayan neo-liberal indirgemeciliğidir. Oysa, siyaset ve kültür tarihine baktığımızda, üretimin yapısı ve ilişkilerindeki dönüşümlerle, ideolojik/ahlaki formülasyon ve siyasal /ütopik tahayyül kıpırdanmaları birlikte ve tutarlı geliştiği gözlemlemektedir. Fukuyama'nın kuramsal açıklamalarını doğru kabul edersek, uygarlık 21. Yüzyılda, hem üretimsel devinim hem de siyasal ve kültürel anlamda donup kalacak ve tarihsel ilerleme son bulacaktır.

Kaynakça

Comte. A. (2001). Pozitif Felsefe Kursları. Çev: Erkan Ataçay. İstanbul: Sosyal Yayınları.

Brzezinski. Z. (2017). "Zbiginiew Brzezinski ile Mülâkat: Çatışan Uygarlıklar Esnek Batı'nın Zayıf Surları " Çev. Levent Cinemre. Medeniyetler Çatışması İçinde. Der. Murat Yılmaz. s. 193-203. İstanbul: Vadi Yayınları.

Durkheim. E. (2006). Toplumsal İşbölümü. Çev. Özer Ozankaya. İstanbul: Cem Yayınevi.

Engels. F & Marx. K. (2013). Alman İdeolojisi. Çev. Sevim Belli. İstanbul: Sol Yayınları.

Fukuyama. F. (1989). " Tarihin Sonu Mu ? " Çev. Yusuf Kaplan. Tarihin Sonu Mu ? İçinde. 2005. s. 22-49. Ankara: Vadi Yayınları.

Huntington. P. S. (1993). " Medeniyetler Çatışması mı ? " Çev. Mustafa Çalık. Medeniyetler Çatışması İçinde. Der. Murat Yılmaz. 2017. s. 23-57. İstanbul: Vadi Yayınları.

Huntington. P. S. (2017). " Huntington ile Mülakat: Müslüman- Konfüçyusçu Bağlantısı " Çev. Levent Cinemre. Medeniyetler Çatışması İçinde. Der. Murat Yılmaz. s. 89-97. İstanbul: Vadi Yayınları.

Huntington. P. S. (1994). "Demokrasinin Yönetilemezliği" Çev. Hüseyin İlker. Medeniyetler Çatışması İçinde. Der. Murat Yılmaz. 2017. s. 128-133. İstanbul: Vadi Yayınları.

Huntington. P. S. (1996). "Batı Tek'tir ama Evrensel Değildir " Çev. Fazıl Osman Yıldırım. Medeniyetler Çatışması İçinde. Der. Murat Yılmaz. 2017. s. 112-127. İstanbul: Vadi Yayınları.

Marx. K. (2003). Komünist Manifesto. Çev. Levent Kavas. İstanbul: İthaki Yayınları.

FELSEFİ AÇIDAN SANATI TANIMLAMAK MÜMKÜN MÜ?

IS IT POSSİBLE TO DEFİNE ART FROM A PHİLOSOPHİCAL PERSPECTİVE?

Doç. Dr. Serdar SAYGILI
Erciyes Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü
ORCID ID: 0000-0003-1986-6448

Özet

İnsan, tarihin ilkel dönemlerinden günümüz modern dünyasına kadar geçen zaman sürecinde yaşadığı doğayı, dünyayı ve evreni anlama, açıklama ve yorumlama gayretinde olmuştur. İnsan, parçası olduğu doğal dünyayı anlama sürecinde birçok bilim, disiplin ve sanat türü meydana getirmiştir. İnsan üretisi alanların her birisi doğayı ve dünyayı kendi özelinde farklı bir perspektiften açıklamaya çalışmıştır. Özellikle sanat ortaya koyduğu anlam ve üretim anlayışıyla diğer alanlardan teoride ve pratikte farklı derinliğe ulaşmıştır. Böylece yaşamdaki arayışın farklı bir boyutu olarak ortaya çıkan sanat, kendi neliği üzerinden tartışılmaya başlanmıştır. Zira toplumun hemen her kesiminden klasik veya modern sanat eserleriyle karşılaşan, tiyatro gösterilerini takip eden, edebi eserler okuyan, film izleyen ya da müzik dinleyen insanlar farklı formatlarda var olan sanatı öğrenmek istemiştir. Çünkü sanat, toplumların korku ve cesaretlerinin, sevinç ve kederlerinin, nefret ve sevgilerinin, haz ve acılarının ya da kültür ve değerlerinin önemli bir ifade biçimi haline gelmiştir. Bu durum farklı zamanlarda, farklı toplumlarda ve farklı formlarda sunulan sanatı farklı paradigmalar üzerinden tartışmaya açmıştır. Bu tartışmanın taraflarından birisi olarak felsefe, özel amaçlar için özgün biçimlerde icra edilen sanatı analiz etme ihtiyacı hissetmiştir. Buradan anlaşılacağı üzere bu bildirinin amacı, tarih boyunca duyguların ve düşüncelerin çok boyutlu enstrümanı olarak ortaya çıkan sanatın neliğini irdelemek ve sanat tanımının yapılabilme olasılığını soruşturmaktır.

Anahtar Kelimeler: Felsefe, Sanat, Sanatçı, Sanatın Tanımı

Abstract

Human has been aiming to understand, explain and interpret nature, the world and the universe from the primitive periods of history to today's modern world. In the process of understanding the natural world, human has created many kinds of science, discipline and art. Each of the man-made areas has tried to explain nature, the world and the universe from a different perspective. Especially art has reached a different depth in theory and in practice from other fields with the understanding of meaning and production. So art which emerged as a different dimension of the search in life and it has begun to be discussed. Because people who come across classical or modern works of art from different parts of the society, follow theater performances, read literary works, watch movies or listen to music, wanted to learn art in different formats. Because art has become an important form of expression of the fear and courage, joy and sorrow, hate and love, pleasure and pain or culture and values of societies. This situation has opened up debate of the nature of art, which is performed in different ways, in different societies, at different times, over paradigms. Philosophy, one of

the parties to this debate, felt the need to analyze art performed in different ways for different purposes. The aim of this paper is to investigate the art emerged as a tool of emotions and thoughts throughout history and to discuss the possibility of revealing the definition of art.

Keywords: Philosophy, Art, Artist, Definition of Art

"Sanat, insanın bir zamanlar kendinde deneyimlediği herhangi bir duyguyu yeniden deneyimlemesi ve aynı duyguyu başkalarının da yaşayabilmesi için hareketler, çizgiler, renkler, sesler, imgeler ya da sözcükler aracılığıyla onlara da aktarması eylemidir."[1] **Lev Nikolayeviç Tolstoy**

"(…) Bir zamanlar bazı adamlar renkli toprakla bir mağaranın duvarına kabaca bizon resimleri çiziyordu; bugün de boya satın alıp duvar ya da tahta perdeleri resimliyor ve daha birçok başka şeyler üretiyorlar. Tüm bu etkinlikleri sanat diye tanımlamakta hiçbir sakınca yok, yeter ki bu sözcüğün yer ve zamana göre birbirinden değişik anlamlara gelebileceği unutulmasın (…)"[2] **Ernst Hans Gombrich**

Giriş

İnsanlığın geçmişi üzerine yapılan araştırmalar insanın dünyada ki varlığının eski zamanlara kadar geri gittiğini tespit etmiştir. Farklı bilim alanlarında yapılan çalışmalar kendi türümüzün geçmişi hakkında her geçen gün daha fazla bilginin elde edilmesine imkân vermektedir. Bu bilgiler insanlığın yaşadığı zamanlarda ve mekânlarda kendi varlığını hem doğal dünyaya hem de öteki canlılara karşı korumak ve geliştirmek için birçok bilgi türü ürettiğini ortaya çıkarmıştır. Günümüz bilgi sistematiği açısından temel bilimler, doğa bilimleri ve sosyal bilimler olarak sistematize edilen bu bilgiler insanın dünyadaki varlığının garantisi durumuna gelmiştir. Bu bilgi türlerinde sosyal bilimler altında kategorize edilen bilim veya disiplinlerden özellikle felsefe, insanlığın köklü bilgi türlerinden birisi olarak varlığını günümüze kadar sürdürmüştür. Bilgi sevgisi, bilgelik arayışı olarak adlandırılan felsefe, mantıksal ya da rasyonel tutarlılık gerektiren insan, doğa ve evren gibi meselelerin sistematik incelemesinden meydana gelmiştir.[3] Bu bakımdan felsefe diğer bilgi türlerinin kendisinden ortaya çıktığı bir disiplin olarak hem varlığı parçalara ayırmaksızın çözümlemeye hem de dünyayı, evreni ve ötesini insanlar için anlamlı kılma gayretinde olmuştur.

Felsefenin insan yaşamında öteki bilim ya da bilgilerle doğrudan veya dolaylı bir bağlantısı söz konusudur. Zira din, bilim, felsefe ve sanat dünyayı anlama açıklama ve çözümlemenin çeşitli türleridir.[4] Felsefenin dışında insan hayatını ve varlığı anlamaya, açıklamaya ve çözümlemeye çalışan başka disiplinlerde olmuştur. Bunları bilim, din ve sanat olarak kategorize etmek mümkündür. Bu disiplinler başta varlık ve insan olmak üzere araştırma alanları açısından ortak olmasına karşın, yöntemleri, tartışma biçimleri, üretimleri, kavram ve önermeleri açısından farklılıklar içermektedir. Bu dört disiplin arasında ki benzerlik

[1] Lev Nikolayeviç Tolstoy, *What is Art?,* Charles Johnston (Trans.). (Philadelphia: Altemus 1898), 74.
[2] Ernst Hans Gombrich, *Sanatın Öyküsü*, Erol Erduran-Ömer Erduran (Çev.). (İstanbul: Remzi Kitapevi, 1997), 15.
[3] Douglas Soccio, *Felsefeye Giriş: Hikmetin Yapı Taşları*, Kevser Kıvanç Karataş (Çev.). (İstanbul: Kaknüs Yayınları, 2010), 31.
[4] Ahmet Cevizci, *Felsefe* (Bursa: Sentez Yayıncılık, 2007), 37.

ve farklılıkların bilincinde olarak birini diğerine indirgemeksizin anlamaya çalışmak gerekmektedir. Çünkü felsefenin kendi dışındaki bilim, din ve sanata kayıtsız kalması tarih boyunca söz konusu olmamıştır. Zira düşünce tarihi bizlere açıkça göstermektedir ki, her filozof kendi felsefi sistemi içerisinde bilim, din ve sanata özel yer vermiştir.[5] Buradan anlaşılacağı üzere felsefenin bilim, din ve sanatla ilişkisi tarih boyunca güçlü bir biçimde var olagelmiştir.

I. Felsefe ve Sanat

Felsefe ve sanat ilişkisinin izlerini çok eski zamanlarına kadar takip etmek mümkündür. Felsefe, milattan önce altıncı yüzyılda dönemin özgür ve gelişmiş kültürü Eski Yunan'da ortaya çıkmasına karşın, sanatın ne zaman ve nerede ortaya çıktığını belirlemek oldukça zordur. Kimi araştırmacılara göre, sanat **büyü gibi irrasyonel ritüellerden** doğmuş, kimilerine göre ise ilk insanların doğayı taklit etmek için mağara duvarlarına yapmış oldukları hayvan resimleriyle başlamıştır.[6] Sanatın nasıl ve nerede başladığıyla ilgili araştırma ve tartışmalar günümüz dünyasında devam etmekle birlikte felsefe, sanat felsefesi altında sanatı farklı açılardan tartışmaya başlamıştır. Bu tartışmalarda Sanat nedir?, Sanat nasıl bir doğaya sahiptir?, Sanat ne tür yönteme kullanmaktadır?, Sanatın ilgilediği konular nelerdir?, Sanat eseri nedir? Sanat eserindeki güzellik ne demektir?, Sanatçı kimdir? gibi sorular çerçevesinde sanatın eleştirisi ve çözümlemesini yapmıştır. Bununla birlikte sanat alanında felsefi perspektifin dışında sanatsal duyuşla ortaya çıkarılacak özgün bir anlam dünyası mevcuttur. Bu anlam dünyasında felsefi fikirler söz konusu olmaktadır. Ancak felsefenin soyut ve mantıksal diliyle ifade edilmesi güç fikirler sanatın devreye girmesiyle somut ve canlı biçimde dile getirilmiştir.[7] Görüldüğü üzere felsefe ile sanat arasında tarih boyunca karşılıklı bir ilişki olduğunu ifade etmek mümkündür.

Felsefe ile sanat arasındaki ilişki günümüze kadar gelmiş olmakla birlikte her iki disiplin arasında benzerlik ve farklılıklar söz konusudur. Sanat da felsefe gibi varlık karşısında bir tavır alış olarak karşımıza çıkmaktadır. Felsefenin varlık karşısındaki tavır alışı rasyonel, eleştirel ve sorgulayıcı olmasına karşın, sanatın tavrı heyecansal, duygusal ve şiirsel tavır alışa karşılık gelmektedir.[8] Şu halde felsefe gibi sanat da fenomenler dünyasını referans almakla birlikte farklı boyutlarıyla yorumlamaktadır. Başka bir ifadeyle felsefe ve sanat reel dünyayı ayna gibi yansıtmanın ötesinde onu yeniden yaratarak yorumlamaktadır. Bu durum her iki disiplin açısından görünüşün gerisindeki gerçekliğe nüfuz edilebildiği anlamına gelmektedir. Bu bakımdan hem felsefe hem de sanat teorik veya pratik üretimleri açısından yaratıcı faaliyetlerdir.[9] Dolayısıyla felsefe ve sanat her ne kadar iki farklı disiplin olmalarına karşın, tematik olarak ortak zemin üzerinden hareket etmeleri sebebiyle benzerliklere sahip olduğu söylenebilir.

Diğer yandan felsefe ile sanat arasındaki farklılıklar, benzerliklerden daha belirgin karşımıza çıkmaktadır. Felsefe, insan aklına ve akıl yürütme gücüne dayanmakla birlikte insana sistematik düşünme alışkanlığı kazandırmaktadır. Buna karşın sanat, akıldan ziyade

[5] Ali Osman Gündoğan, *Felsefeye Giriş* (İstanbul: Dem Yayınları, 2011), 25.
[6] Kadir Çüçen, Felsefeye Giriş (Bursa: Asa Kitapevi, 2001), 60.
[7] Gündoğan, *Felsefeye Giriş*, 32.
[8] Gündoğan, *Felsefeye Giriş*, 31.
[9] Cevizci, *Felsefe,* 41-42.

yaratıcı sezgiye, hayal gücüne dayanmaktadır. Başka bir ifadeyle sanatın alımlayıcısı bir tabloya bakarken, şiir okurken sezgilerini ve duygularını öne çıkarmaktadır. Aynı zamanda sanatın özünde güzeli elde etme, ifade etme ve yeniden güzellik meydana getirme söz konusudur. Oysa felsefe daha çok insanın eleştirel tavrını, düşünme yeteneğini geliştirmeye katkı sağlamaktadır.[10] Şu halde felsefe daha genel ve evrensel bir anlayışa ulaşmaya çalıştığı yerde sanat tamamen öznel, içsel ve sezgisel mahiyette kalmaktadır.[11] Dolayısıyla felsefe ve sanat benzer özellikler taşımakla birlikte farklılıkları da söz konusudur.

II. Sanat Nedir?

Sanat konusunda tartışılması gereken başka bir konu ise sanatın neliği meselesidir. Burada karşımıza çıkan en önemli soruların başında 'Sanat Nedir? sorusu gelmektedir. Sanat galerilerini gezen, roman ve şiir okuyan, tiyatro oyunları izleyen, film seyreden ya da müzik dinleyen insanların çoğu zaman zaman sanatın ne olduğunu merak etmiştir. Film ve fotoğraf gibi farklı sanat formlarının ortaya çıkması, sanat galerilerinin tuğla kümeleri veya karton kutu yığını gibi şeyleri sergilemeleri insanları sanatın sınırları üzerine düşünmeye sevk etmiştir. Antik zamanlarda sanat olarak kabul edilen şeylerin daha açık tanımlandığı görülmektedir. Oysa günümüz dünyasında herhangi bir şeyin sanat eseri olarak görülebildiği evreye ulaşmış durumdayız. Bu durumda sorulması gereken 'Başka bir objeyi değil de, *belirli* bir objeyi veya yazı ya da müzik parçasını sanat olarak adlandırılmaya değer kılan şey nedir?' sorusudur.[12]

Sanat türlerinin her geçen gün çeşitlilik gösterdiği günümüz dünyasında sanatın neliğini tanımlamak veya açıklamak genel olarak felsefecilerin ilgi alanlarına girmektedir. Bu sebepledir ki, düşünce tarihinin farklı dönmelerinde yaşayan farklı filozoflar sanat üzerine özgün tanımlamalar üretmişlerdir. Antikçağ filozoflarından Platon için sanat, bir (mimesis) taklittir.[13] Alman filozof Kant için güzel bir şeyin tasarlanması değil, ama bir şeyin güzel tasarlanmasıdır.[14] Fransız filozof Bergson için gerçekliğe atılan bir ağ, hakikate uzatılan bir merdivendir.[15] İngiliz filozof Spencer için dinleyen ve izleyende estetik beğeni ve coşku oluşturan, realiteyi simgesel ve karşılıksız biçimde taklit eden yapıt ve eylemlerdir.[16] İngiliz düşünür Caudwell için bizlere kendi isteğimiz ölçüsünde evrene etki edebileceğimizi söyleyerek bizleri cesaretlendiren sihirli lambadır.[17] Rus düşünür Tolstoy ise sanatı, bir kişinin belirli dışsal işaretlerle bilinçli olarak yaşadığı duyguları başkalarına aktarması ve diğer insanların bu duygulardan etkilenerek kendi içlerinde yeniden yaşamasından oluşan insan etkinliği olarak tanımlamıştır.[18] Sanat üzerine yapılan tanımlamalar incelendiğinde birbirinden çeşitli açıklamalar yapıldığı görülmektedir. Bu açıklamalar göstermiştir ki, 'Sanat nedir?' sorusu yalın bir soru olmasına karşın, şimdiye kadar hiç kimse bu sorunun cevabını

[10] Cevizci, *Felsefe,* 42.
[11] Gündoğan, *Felsefeye Giriş*, 31.
[12] Nigel Warburton, *Philosophy The Basics* (London-New York: Routledge, 2013), 158.
[13] Nejat Bozkurt, *Sanat ve Estetik Kuramları* (Bursa: Asa Yayınları, 2000), 99.
[14] Bozkurt, *Sanat ve Estetik Kuramları,* 125.
[15] Bozkurt, *Sanat ve Estetik Kuramları,* 188.
[16] Mehmet Doğan, *Estetik* (İzmir: Dokuz Eylül Yayınları, 2001), 143.
[17] Christopher Caudwell, *Illusion and Reality: A Study Of The Sources Of Poetry* (Delhi: People's Publishing House Ltd, 1956), 263-264.
[18] Tolstoy, *What is Art?,*74.

bulabilmiş değildir. Belki de herkesi tatmin edebilecek bir cevap bulmak imkânsızdır.[19] Dolayısıyla sanat türleri arasında her geçen gün artan çeşitlilik tatmin edici açıklamaların yapılması hususunda sorunlar meydana getirmektedir. Bu durum düşünürler arasında 'Sanat nedir?' sorusunun kuşatıcı bir biçimde tanımlanmasının mümkün olmadığı inancına sebep olmaktadır.

'Sanat nedir?' sorusu ile birlikte sorulan bir diğer soru ise 'Sanatın amacı nedir?' sorusudur. Özgün bir yaratma etkinliği olarak ortaya çıkan sanat, doğayı, insanı, toplumu ve yaşamı derin bir biçimde kavrayarak güzellikler yaratma amacına yöneliktir.[20] Başka bir ifadeyle doğaya karşıt olarak sanatın amacı, doğadan faydalanmakla birlikte doğaya yeni şeyler katmak, doğada bulduğu malzemeye malzemenin kendisinde olmayan güzelliği ekleyerek ondaki güzeli ortaya çıkarmaktır.[21] Bununla birlikte sanat, kültürler için hayatî anlamı olan inançları, korkuları ve arzuları cisimleştirme amacına olduğu kadar başta dinî olmak üzere eğlence amacına da hizmet etmiştir.[22] Şu halde geçmişten günümüze tüm toplumlar için hayati önem taşıyan sanat, varlık bulduğu toplumlarda belirli arzu ve isteklerin gerçekleşmesine hizmet etmiştir. İnsanlara sanat eserleriyle ulaşarak onlarda belirli duygu, heyecan ve coşkunun ortaya çıkmasına imkân sağlamıştır. Dolayısıyla sanatın var olduğu toplumlarda belirli bir amaca hizmet ettiğini ifade etmek mümkündür.

III. Sanat Kuramları

Düşünce tarihinde bazı filozoflar, sanat türlerinin çeşitliliği nedeniyle farklı sanat alanları arasında ortak paydaları bulmanın zorluğunu düşünerek sanatı tanımlamanın mümkün olmadığını ileri sürmüşlerdir. Buna karşın sanatın tanımlanabileceğini düşünen filozoflar, düşünce tarihinde sanatın neliği üzerine üç farklı kuram ileri sürmüşlerdir. Bunlardan ilki taklit olarak sanat, ikincisi yaratıcı etkinlik olarak sanat ve üçüncüsü oyun olarak sanattır.

Sanat alanında ileri sürülen en köklü teori, sanatı taklit olarak kabul eden mimetisthai sözcüğünden ortaya çıkmış mimetik sanat anlayışıdır.[23] Türkçeye taklit etmek olarak çevrilen kavram, sanatı bir tür taklit etme ya da yansıtma olarak kabul etmiştir. Taklit kuramına göre, sanatçı doğada izlediği düzeni eserleriyle taklide çalışmaktadır. Doğal dünyayı taklit eden sanatçı, realiteyi de kopya ettiğini düşünmektedir. Bu sanat kuramı açısından güzellik, aslına benzerliği ölçüsünde ki özellik durumundadır. Doğadaki ahenk sanat eserine ne derece yansıtılır ise sanat eseri o derece güzel olmaktadır. Şu halde taklit derecesi, güzel olanı belirleyen temel ölçüt durumundadır. Bu kuramın düşünce tarihindeki en dikkate değer temsilcisi Platon'dur. Platon açısından sanatçı icra ettiği sanatla ideaları ya da onların kopyası fenomenleri *mimesis (taklit) aracılığıyla* ikinci kopyasını yapmaktadır. Burada sanatçı hakikati değil de hakikatin kopyası objeleri kopyalayarak kötü sanat yapmaktadır. Şayet sanatçı ideaların kopyasını veya taklidini yaptığında iyi sanat yapmaktadır. Platon, kötü sanat yapan sanatçıları ideal ülkesinden sürgün etmekle birlikte iyi sanat yapan sanatçıları ideal

[19] John Carey, *Sanat Neye Yarar?,* Orhan Düz (Çev.). (İstanbul: Vakıfbank Kültür Yayınları, 2020), 15.
[20] İsmail Tunalı, *Felsefeye Giriş* (İstanbul: Altın Kitaplar, 2009), 18.
[21] Gündoğan, *Felsefeye Giriş*, 31.
[22] Warburton, *Philosophy The Basics,* 158.
[23] Doğan, *Estetik,* 77.

ülkesinde değerli görmektedir.[24] Başka bir ifadeyle sanatı doğanın taklidi olarak nitelendiren Platon için[25] herhangi bir disiplinin değer ölçütü kişiyi gerçekliğin kendisine götürmesi olduğundan sanatın değeri söz konusu değildir. Çünkü sanat insanı gerçekliğin kendisine değil, görünüşlerin gölgesine götürmektedir.[26] Bu sebepledir ki, Platon, filozofları en üste, tiranları en alta, sanatçıları ise zanaatkârlar ve çiftçilerin hemen üstündeki mertebeye yerleştirmiştir.[27] Dolayısıyla taklit olarak sanat kuramı, sanatı sanatçının fenomenler dünyasındaki görmüş olduğu nesneyi veya durumu taklit etmesiyle ortaya çıkan ürün olarak kabul etmiştir.

Sanatın neliği hususunda ileri sürülen kuramlardan bir diğeri ise yaratma olarak sanat kuramıdır. Sanatı taklit gören düşüncenin karşısında olan yaratma kuramında sanatçı sanatını özgür yaratımla meydana getirmektedir. Zira sanatçı açısından doğal dünyada düzensizlik ve mükemmelsizlik durumu söz konusudur. Bu sebepledir ki, böyle bir şeyin taklidinin gerçeği vermesi mümkün değildir. Bu durumda sanatçı aklı, hayali ve belleğiyle ideali düşünmesi mümkündür. İşte sanatçının ideali hayal gücüyle yakalaması ve onu eserlerinde göstermesi sanatı ortaya çıkarmıştır. Bu nedenle sanat, sanatçının hayal gücüyle ortaya çıkardığı ideal bir anlatıdır. Kant ve Alman romantiklerinin savunduğu bu düşünce açısından sanat, insan rasyonalitesinin ve hayal gücünün dışlamış biçimidir.[28] Başka bir ifadeyle sanat, sanatçının dünyada duyumsadığı gerçek varlığa duygularını, düşüncelerini ve hayal gücünü katarak varlığı yeniden yaratma sürecidir. Dolayısıyla yaratma kuramında sanatçı, nesneye örneğin, mermere duygu, düşünce ve hayal gücüyle dokunmak suretiyle mermerden bir heykel ortaya çıkarmaktadır. Böylece doğal dünyada ki sıradan bir taş paçası sanatçının özgün dokunuşuyla sanat eserine dönüşmektedir.

Sanat felsefesinde sanat kuramlarının sonuncusu oyun olarak sanat kabul edilmiştir. Bu kuram açısından sanat, insan için gerçek özgürlüğe ulaşma yolunda vazgeçilmez bir araç olarak kabul görmüştür. Bu kuram, sanat ile oyun arasında bir benzerlik ilişkisi kurmaktadır. Oyunun ve sanatın nihaî özgürlük ve mutluluk amacı için talep edildiğine vurgu yapmaktadır. Oyun gibi sanat da insanı gündelik sıkıntılardan uzaklaştırmakta, problemlerden kurtarmakta, korku ve kuşkulardan arındırmaktadır. Başka bir ifadeyle insan, oyun oynarken ve sanatla uğraşırken sorunlarından uzaklaşarak gerçek bir özgürlük içinde kendisini var etmektedir.[29] Bu kuramın sanat felsefesindeki en dikkat çeken temsilcisi Alman şair ve filozofu Friedrich Schiller'dir (1758-1805)[30] Schiller'e göre, insan oynadığı müddetçe insan olmaktadır. Bu düşüncesiyle oyunu sanat eylemi olarak görmüştür. Zira insanın özgürlüğü elde ettiği tek yer ürettiği sanat eseri olmakla birlikte insan orada kendini açıkça ifade etmektedir.[31] Dolayısıyla oyun olarak sanat kuramı, insanın hem oyun hem de sanatta potansiyelini özgürce ortaya çıkarabileceğini savunmaktadır.

---

[24] Kadir Çüçen, *Felsefeye Giriş* (Bursa: Asa Yayınevi, 2001), 294.
[25] John Herman Randall, Justus Buchler, *Philosophy: An Introduction* (New York: Barnes & Noble Inc, 1964), 267.
[26] Noel Carroll, "Defhitions of Art" *Encyclopedia of Philosophy Vol 1*, ed. Donald M. Borchert (USA: *Mac*Millan Reference, 2006), 296-300.
[27] Carey, *Sanat Neye Yarar?,* 144.
[28] Çüçen, *Felsefeye Giriş,* 295.
[29] Cevizci, *Felsefe,* 469.
[30] Cevat Memduh Altar, *Sanat Felsefesi Üzerine* (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1996), 105.
[31] Çüçen, *Felsefeye Giriş,* 297.

Sonuç

'Felsefi Açıdan Sanatı Tanımlamak Mümkün Mü?' sorusu düşünce tarihinin en eski dönemlerinden günümüz modern dünyasına kadar tartışılan konulardan birisi olagelmiştir. Zira insan düşünce, duygu ve hissinin reel dünya ile çarpışmasıyla ortaya çıkan sanat, insanların dikkatlerini her zaman çekmiştir. Sanat altında gelişen başta resim, heykel, müzik, şiir olmak üzere seramik, grafik, fotoğrafçılık vb. gibi yeni alanların ortaya çıkmasıyla sanatın yaşamdaki görünürlüğü her geçen gün artmıştır. Bu durum sanatın neliği üzerine farklı dönemlerde farklı düşünürlerin konuyu temel mesele olarak incelemelerine imkân sağlamıştır. Başta felsefe olmak üzere farklı bilim ve disiplinlerden düşünürler sanat kavramını çözümlemeye çalışmışlardır. Antik çağlardan itibaren Platon, Aristoteles, Kant, Hegel, Nietzsche, Heidegger vb. filozoflar sanat üzerine özgün düşünceler geliştirmişlerdir. Ancak filozofların ileri sürdüğü düşüncelerin kendilerine özel olmaları nedeniyle uzlaşının oluşmasına engel olmuştur. Ayrıca sanat türlerinin her geçen gün çeşitlilik göstermesi ve bunlar arasındaki benzer ve farklı yönlerin griftleşmesi kavramın çözümlenmesinde zorluklar ortaya çıkarmıştır. Bu durum insan ile doğa, duygu ile düşünce, rasyonel ile irrasyonel arasına konumlanmış sanatın neliğinin daha uzun yıllar tartışılmasını gerektirmektedir.

KAYNAKÇA

Altar, Cevat Memduh. *Sanat Felsefesi Üzerine*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1996.

Bozkurt, Nejat. *Sanat ve Estetik Kuramları*. Bursa: Asa Yayınları, 2000.

Carey, John. *Sanat Neye Yarar?*. Orhan Düz (Çev.). İstanbul: Vakıfbank Kültür Yayınları, 2020.

Noel Carroll, "Defhitions of Art" *Encyclopedia of Philosophy Vol 1*, ed. Donald M. Borchert, 296-302, USA: *Mac*Millan Reference, 2006.

Caudwell, Christopher. *Illusion and Reality: A Study Of The Sources Of Poetry*. Delhi: People's Publishing House Ltd, 1956.

Cevizci, Ahmet. *Felsefe*. Bursa: Sentez Yayıncılık, 2007.

Çüçen, Kadir. *Felsefeye Giriş*. Bursa: Asa Yayınevi, 2001.

Doğan, Mehmet. *Estetik*. İzmir: Dokuz Eylül Yayınları, 2001.

Gombrich, Ernst Hans. *Sanatın Öyküsü*, Erol Erduran-Ömer Erduran (Çev.). İstanbul: Remzi Kitapevi, 1997.

Gündoğan, Ali Osman. *Felsefeye Giriş*. İstanbul: Dem Yayınları, 2011.

Randall, John Herman ve Justus Buchler, *Philosophy: An Introduction*. New York: Barnes & Noble Inc, 1964.

Soccio, Douglas. *Felsefeye Giriş: Hikmetin Yapı Taşları*. Kevser Kıvanç Karataş (Çev.). İstanbul: Kaknüs Yayınları, 2010.

Tolstoy, Lev Nikolayeviç. *What is Art?*. Charles Johnston (Trans.). Philadelphia: Altemus 1898.

Tunalı, İsmail. *Felsefeye Giriş*. İstanbul: Altın Kitaplar, 2009.

Warburton, Nigel. *Philosophy The Basics*. London-New York: Routledge, 2013.

ÖRGÜTSEL DAVRANIŞ/DAVRANIŞ BİLİMLERİ ARAŞTIRMALARINDA EYLEMLERİN NEDENSELLİK VEYA GEREKÇELENDİRME İLE AÇIKLANMASI SORUNSALI

CAUSES VS. REASONS, EXPLANATION OF HUMAN ACTION IN ORGANIZATIONAL BEHAVIOR AND BEHAVIORAL SCIENCES STUDIES

Murat ULUBAY
Dr. Öğr. Üyesi Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, İşletme Fakültesi, İşletme Bölümü
Asst. Prof. Dr. Ankara Yıldırım Beyazıt University Faculty of Management
https://orcid.org/0000-0002-9775-5754

Abstract

To explain and answer any phenomena as the subject of a research question, causality is the core relation, both in natural and social sciences (Chalmers, 1999). However, in the context of social sciences where we have agents equipped with faculties of free will and rationality, "reasons" of actions and behaviour, and rational/voluntary preferences and meanings (in the sense of a social symbolic system) behind these reasons are tried to be observed or explained (Rosenberg, 2012). These reasons are used as causes by virtue of a spontaneous conceptual (or methodological) substitution, but this substitution is not noticed or discussed as a limitation or a dimension of analysis of research findings by the researchers. However, any individual or collective pattern of behavior or attitude may have been caused by some underlying social, environmental, psychological, subconscious (structural) factors other than the reasons of behaviour reported or supposed by the individuals who took those actions, or there might be other reasons of which they were not aware of, or which is not reported by these individuals (Gustafson, 270). The dichotomy of "causes vs. reasons" is discussed as a "philosophy of social sciences" problem, or as a problem of "philosophy of science" in general. In this paper, this dichotomy will be scrutinized as a methodological problematic, both as a spontaneous choice and important methodological issue for research design. The significance of the issue for building the research model and for interpretation of findings, and the possible effects of the awareness of the dichotomy over methodological preferences will be presented. The main proposal for overcoming this "structural/contextual causes vs. individual or group meanings" (meanings as the source of reasons) is a theoretical stance/foundation in the first place to design research: accepting the structure/agency duality as a fact explaining the behavior and reasons within the structural context, so structure will serve as an causal explanation of self-explanation by individual (group) reasons and/or meanings. This proposal can be characterized as overcoming the duality by welcoming it.

Keywords: Causality, causes vs reasons, philosophy of social sciences, philosophy of science, organizational behaviour, methodology, research methodology, structuration

Özet

Nedensellik, doğa ve insan bilimlerinde inceleme nesnesini, araştırmaya konu olan fenomeni açıklama ve araştırma sorusunu cevaplamak için kullanılan temel ilişki (sebep

sonuç ilişkisi) biçimidir (Chalmers, 1999). Ancak özgür irade ve akıl/muhakeme sahibi eyleyicilerin konu olduğu insan bilimleri bağlamında, davranış ve eylemlerin gerekçeleri (reasons), ve bunların arka planındaki rasyonel/iradi tercihler, dünyayı anlamlandırmakta kullandıkları sembolik sistemler gözlenmeye/açıklanmaya çalışılmaktadır. Bu gerekçeler kavramsal/yöntemsel bir ikame ile gözlenen incelenen sosyal olayın ve/veya bireysel eylemin sebepleri (cause) yerine kullanılmaktadır (Rosenberg, 2012). Olayların "neden"leri, sepebleri yerine davranışların "gerekçeler"inin ikamesi araştırmaların sınır ve kısıtlılıklarının ve sonuçlarının analiz edildiği kısımlarında tartışılmamakta, bu ikame genellikle kendiliğinden ve farkında olunmadan yapılmakta gibi görünmektedir. Oysa bireysel veya kolektif bir davranış ve tutum örüntüsünün nedenleri, bireylerin beyan ettiği ve davranışlarının sebepleri sandıkları gerekçeler dışında çevresel, toplumsal, psikolojik, bilinçaltı koşullar/faktörler veya farkında olmadıkları/beyan etmedikleri başka gerekçeler olabilir (Gustafson, 270). Bu sunumda bilim felsefesi bağlamında ve sosyal bilim felsefesi alt başlığında tartışılan "nedenler mi gerekçeler mi dikotomisi"nin, somut görgül araştırmalarda, araştırma tasarımı, ve açıklama modelinin kurulmasında ve sonuçların yorumlanması esnasında önemli yöntemsel bir sorunsal olarak takdimi ve bu farkındalığın yöntemsel tercihlere olası etkileri tartışılacaktır. Bu, bireysel/grup eylemlerinin açıklanmasındaki "yapısal/bağlamsal sebepler/belirlenimler" – (eylemlerin gerekçelerinin kaynağı olarak) "bireysel veya grup anlamlandırmaları" ikiliğinin üstesinden gelmek için araştırma tasarımının üzerine bina edildiği bir teorik yaklaşım önerilmektedir: yapı/eylem(fail) ikiliğini, yani davranışları ve gerekçelerini değerlendirirken yapıyı bir bağlam ve olgu olarak kabul etmek ve aynı yapıyı, bireysel anlamlandırma ve gerekçelendirme (bazen öz-bildirime dayalı) açıklamalarının açıklaması olarak kullanmaktır. Bu öneriye, bu ikiliği kabullenerek aşmak da denebilir.

Anahtar Kelimeler: Bilim felsefesi, sosyal bilimler felsefesi, yöntem, nedensellik, sebep, gerekçe, yöntembilim, örgütsel davranış,

References:

Chalmers, A. F. (1999). What is this thing called science? Berkshire: Open University Press.

Gustafson, D. (1973). A critical survey of the reasons vs. Causes arguments ın recent philosophy of action. Metaphilosophy, 4(4), 269–297.

Rosenberg, Alexander (1995). Philosophy of Social Science. Westview Press.

Englund, H., & Gerdin, J. (2008). Structuration theory and mediating concepts: Pitfalls and implications for management accounting research. In Critical Perspectives on Accounting (Vol. 19, Issue 8, pp. 1122–1134). Elsevier BV. https://doi.org/10.1016/j.cpa.2007.06.004

KÜRESELLEŞME SÜRECİNDE TÜRKİYE'DE SOSYAL DİYALOG

SOCIAL DIALOGUE IN TURKEY IN THE GLOBALIZATION PROCESS

Nazım ALBAR
Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Öğrencisi,
ORCID NO: 0000-0003-2454-0936

Özet

Endüstri ilişkileri sisteminin gelişmesi, sistemin paydaşları olan sosyal tarafların yani, işçi, işveren ve devlet kesimlerinin gelişmesi ve güçlenmesiyle eşgüdümsel bir sürecin işletilebilmesine bağlıdır. Sanayi Devrimini izleyen yıllarda meydana gelen işçi sınıfı hareketleri kolektif olmasına karşın, kurumsallaşamamıştır. Devlet ve diğer aktörler arasında bulunan bu ilişkiler ağı 1970'li yıllarda başlayan Neo korporatizmin etkisiyle sosyal diyalog taraflarını daha net hale getirmiştir. Sosyal diyalog süreci ulusal ve uluslararası düzeyde endüstri ilişkilerinin uygulanmasında kimi zaman ikili, kimi zaman üçlü taraflar halinde yürütülmektedir. Dolayısıyla bu taraflar ikili, üçlü veya çok taraflı olabilmektedir. Sosyal diyaloğun en alışılagelmiş şekli ise üç taraflı olup, hükümetler, işçi sendikaları ve işverenleri temsil eden örgütlenmelerdir. Sosyal taraflardan biri olan devlet bünyesinde, çalışma ilişkilerini düzenleyen kamu kurum ve kuruluşları yer alırken, işçi tarafında ise işçi örgütlenmeleri, sendikalar, konfederasyonlar, mesleki örgütlenmeler yer almaktadır. İşveren Konfederasyonları ise sürecin işveren tarafını oluşturmaktadır. Sosyal diyalog sürecinde devletin amacı endüstri ilişkilerinin bozulmadan yürütülmesini sağlayarak, ekonomik büyüme ve kalkınmaya ulaşmak ve değişen koşullara adaptasyondur.

Türkiye'de sosyal diyalog platformu, sosyo-ekonomik yapı içerisindeki çıkar gruplarının ve ilgili tarafların özellikleri, politik duruşları, devletin ataerkil yapısına bağlı olarak üç taraflı oluşmuş ve kurumsallaşmıştır. Bu kapsamda sosyal diyaloğu oluşturan kurumsal yapılar çerçevesinde, işçi ve işveren temsilcileriyle kamu yani hükümet temsilcilerinin yer aldığı kurul, konsey ve komisyonlar yer almaktadır. Bunlar; Ekonomik ve Sosyal Konsey, Asgari Ücret Tespit Komisyonu, Yüksek Hakem Kurulu, Çalışma Meclisi ve Üçlü Danışma Kuruludur. Bu çalışmada ise, Türkiye'de sosyal diyaloğu oluşturan kurumsal yapıların işleyiş şekillerine değinilerek, eksik yönleri ortaya konulmaya çalışılacak ve sosyal diyaloğun daha etkin işletilebilmesi için önerilerde bulunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Diyalog, Endüstriyel Demokrasi, Türkiye

Abstract

The development of the industrial relations system depends on the operation of a coordinated process with the development and strengthening of the social parties, that is, the workers, employers and government sectors, which are the stakeholders of the system. Although the working class movements that took place in the years following the Industrial Revolution were collective, they could not be institutionalized. This network of relations between the state and other actors has made the social dialogue sides clearer with the effect of Neo-corporatism that started in the 1970s. The social dialogue process is sometimes carried

out by bilateral and sometimes tripartite parties in the implementation of industrial relations at national and international level. Therefore, these parties can be bilateral, tripartite or multilateral. The most common form of social dialogue is tripartite, with organizations representing governments, trade unions and employers. While there are public institutions and organizations that regulate labor relations within the state, which is one of the social parties, there are workers' organizations, unions, confederations and professional organizations on the worker side. Employer Confederations constitute the employer side of the process. The aim of the state in the social dialogue process is to achieve economic growth and development and to adapt to changing conditions by ensuring that industrial relations are carried out without deterioration.

The social dialogue platform in Turkey has been formed and institutionalized on three sides depending on the characteristics, political stances and patriarchal structure of the state of interest groups and interested parties in the socio-economic structure. In this context, within the framework of the institutional structures that make up the social dialogue, there are boards, councils and commissions that include representatives of workers and employers and the public, that is, the government. These; Economic and Social Council, Minimum Wage Determination Commission, High Arbitration Board, Labor Council and Tripartite Advisory Board. In this study, the functioning of the institutional structures that make up the social dialogue in Turkey will be mentioned, their deficiencies will be tried to be revealed and suggestions will be made for the more effective operation of social dialogue.

Keywords: Social Dialogue, Industrial Democracy, Turkey

GİRİŞ

Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne (AB) üyelik sürecinin başlamasıyla birlikte Türk endüstri ilişkilerinde değişime ihtiyaç duyulmuş ve Türkiye'de sosyal diyaloğun eksikliği AB raporlarında belirtilmiştir. Küreselleşme sürecinin bir sonucu olarak ortaya çıkan sosyal diyalog kavramı, çalışma ilişkileri sistemi üzerinde bir değişim yaratmıştır. Bu doğrultuda işletmelerde işin yapılış şekli ile işçi ve işveren ilişkileri yeni bir sürece girmiştir (Cam, 2012:62-63). Bu süreç içerisinde çalışma standartlarının iyileştirilmesi, işyerinde temel ilke ve hakların geliştirilmesi, hem kadınlar hem de erkekler için güvenceli ve insana yakışır iş imkânlarının arttırılması ve sosyal korumanın herkes için kapsayıcı ve etkili hale getirilmesi sosyal diyalogla birlikte hedeflenen amaçlar kapsamındadır. Bu çalışma ile küreselleşme sürecinde Türkiye'de sosyal diyaloğun uygulama sürecindeki eksiklikler ortaya konularak, etkinliğini arttırabilmek için önerilerde bulunulacaktır.

SOSYAL DİYALOG KAVRAMI

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)'ya göre sosyal diyalog; ekonomi ve sosyal politika alanlarında hükümet, işveren ve işçi temsilcilerinin her türlü görüşme/müzakere, danışma ya da bilgi alışverişini kapsayıcı bir süreçtir (www.ilo.org). Sosyal diyalog, sosyal tarafların etkileşimi bakımından dar anlamda ya da geniş anlamda ele alınmaktadır. Dar anlamıyla sosyal diyalog; sosyal taraflar -işçi ve işveren ve örgütleri- arasında uzlaşmayı içeren ikili işbirliği ve etkileşime dayanmaktadır. Zamanla bu kavram devleti de içine alarak genişlemiştir (Dereli, 1997: 113).

Sosyal tarafların işçi ve işverenden oluştuğu sosyal diyalog iki taraflı (bi-partite) olarak adlandırılırken; işçi, işveren ve hükümet birlikteliğinin olduğu sosyal diyalog üç taraflı (tri-partite) olarak adlandırılmaktadır. Günümüzde çok taraflı (multi-partite) sosyal diyalog karşımıza çıkmaktadır. İşçi, işveren ve hükümet birlikteliğine diğer örgütlü toplum kesimlerinin de eklenmesiyle oluşan çok taraflı sosyal diyalog, sürece toplumdaki diğer aktörlerin de aktif katılımını sağlamaktadır. Çok taraflı sosyal diyalogta; işçi, işveren, hükümet temsilcileri ve sivil toplum örgütlerinin temsilcileri de yer almaktadır (Özkan ve Yeşilbaş Orhan, 2018:2; Ersöz, 2008:24).

TÜRKİYE'DE SOSYAL DİYALOG UYGULAMALARI

Türkiye'de önemli ölçüde sosyal diyalog çok taraflı veya üç taraflı düzeyde gelişim gösterdiğinden, iki taraflı veya işkolu-sektörel düzeyde bir sosyal diyalogun yeterince gelişemediği ifade edilmektedir. İşçi ve işveren kuruluşlarının ikili sosyal diyalogla, kendi aralarında biçimsel anlamda geliştirecekleri diyalog çok sınırlı uygulama bulurken, işkolu-sektörel düzeyde diyalog mekanizmaları mevcut değildir (Koray ve Çelik,2007:399). Türk endüstri ilişkileri tarihinde sosyal diyaloğa dair ilk gerçekçi adım, 1978'de TÜRK-İŞ ile dönemin Ecevit hükümeti arasında imzalanan Toplumsal Anlaşma'dır (Görmüş, 2007: 122). Toplumsal Anlaşma'nın imzalandığı 1978'den sonra 1995'lerde bir sosyal diyalog mekanizması olarak ESK kurulması ve gerekli yasal düzenlemelerin yapılması Türk çalışma hayatının gündemine çeşitli sebeplerle gelmişse de, sosyal diyalogun geliştirilmesine yönelik resmi veya gayr-ı resmi olumlu başka bir gelişmeye rastlamak mümkün değildir. Sosyal diyalog açısından önemli sayılabilecek bu tek gelişme de: Türk-İş'le Hükümet arasında ikili zirve adıyla müspet görüşmelerin yapılmış olmasıdır. Ancak bu zirve sonrasında sosyal diyalog noktasında bir sonuç alınamamıştır (Işığıçok, 1999: 20).

1990'lı yıllarla birlikte küreselleşme ve neoliberal politikaların etkileri artmaya başlamıştır. AB'ye adaylık süreci, artan grev ve endüstriyel eylemler nedeniyle sosyal diyalog Türk çalışma hayatında önem kazanmaya başlamıştır. Sosyal diyaloğa yönelik ilk talepler işveren kesiminden gelmeye başlamış, 5 Nisan kararlarından hemen sonra, TİSK'in davetiyle bir Sosyal Diyalog Zirvesi gerçekleştirilmiştir. Temmuz 1994'te düzenlenen zirvede, TÜRK-İŞ, HAK-İŞ, DİSK ve TİSK yöneticileri yer almıştır. Zirvenin sonuç bildirgesinde hükümetin çalışma hayatıyla ilgili konularda, sosyal taraflara danışma ve işbirliği içinde olma çağrısında bulunulmuştur. Ağustos 1994'te düzenlenen bir diğer zirvede ise; sosyal taraflar, sosyal güvenlik ve ücretlilerin vergi yüküyle ilgili görüş birliğine varmıştır. Yapılan ortak açıklamada vergi yükünün adaletsiz dağıldığı vurgulanmış, sosyal güvenliğin devlet politikası haline getirilmesi talep edilmiştir (Özkan ve Yeşilbaş Orhan, 2018:6). Türkiye'de sosyal diyaloğun tarihsel süreci, AB'deki gelişmeler doğrultusunda ilerlemesine rağmen, sosyal diyalog mekanizmaları etkin kullanılamamış, hedeflenen toplantılar planlanan süreçlerde gerçekleştirilememiştir. Bu durum Türkiye'de sosyal diyalog süreçlerinin etkinliğini zayıflatmıştır (Özkan ve Yeşilbaş Orhan, 2018:8).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Türkiye'de, Osmanlı'nın son dönemlerinden günümüze kadar çeşitli sosyal diyalog girişimlerinin denenmesine rağmen, bu girişimlerden istenen başarı elde edilememiştir.

Ülkemizde, sosyal diyalog mekanizmaları olan ESK ve ÜDK, AB'ye uyum sürecinde kurulmuştur. Ancak oluşturulan bu kurulların toplantıları planlanan aralıklarla yapılamamış, kurullar gereken öneme ve özerkliğe sahip olmamıştır. Üstelik bu yapılarda sosyal diyalog taraflarından işçi temsilcilerinin değil de hükümet temsilcilerinin ağırlıklı olduğu yapılar dikkat çekmektedir. Bu sebeple Türkiye'de sosyal diyalog mekanizmalarının etkin bir şekilde kullanılamadığı, süreçlerin hükümet isteklerine göre yürütüldüğü düşünülmektedir.

Bu sorunlar çerçevesinde, Türkiye'de sosyal diyalog kültürünün yerleşmediğini söylemek mümkündür. Sosyal diyalog kültürünün oluşturulması için, sosyal tarafların bilgilendirilmesi ve bilinçlendirilmesi önemlidir. Bilgilenen ve bilinçlenen sosyal tarafların, süreçleri yönetmede ve karara bağlamada daha adil davranılacağı düşünülmektedir. Süreçte yaşanılacak adil bir yapı, özellikle işçi kazanımlarını da artıracak Türkiye'de sosyal diyaloğa işlerlik kazandıracaktır.

Kaynakça

Cam, E. (2012). "İşyerinde Sosyal Diyalog ve Katılmalı Yönetim Üzerine Bir İnceleme 'Öz Gıda – İş Sendikası Endüstri ilişkileri Kurulu' Uygulaması: Çatışmadan Uzlaşmaya Giden Yolda Kazanımlar", Paradoks Ekonomi, sosyoloji ve Politika dergisi, Ocak 2012, Cilt:8/1, ss.59-80.

Dereli, T. (1997). "Sosyal Diyalog: Ekonomik ve So syal Konsey Hakkında", Ekonomik Yaklaşım. 8.27, 113-130.

Ersöz, Y. H. (2008). AB ve Türkiye'de Sosyal Diyalogun Gelişimi. İstanbul: İTO Yayınları.

Görmüş, A. (2007). Türkiye'de Sosyal Diyaloğun Gelişimi. Çalışma ve Toplum. 3.14, ss.115-140.

Işığıçok, Ö. (1999). "Sosyal Diyalog, Temel Nitelikleri ve Türkiye'de Sosyal Diyaloga İlişkin Genel Bir Değerlendirme", İş-Güç Dergisi, Cilt 1, Sayı 1.

Koray, M. ve Çelik, A. (2007). Avrupa Birliği ve Türkiye'de Sosyal Diyalog, Ankara: Belediye-İş Sendikası Yayını.

Özkan, E. ve Yeşilbaş Orhan, M. (2018). AB Ve Türkiye'de Sosyal Diyaloğun Gelişimi Üzerine Bir Değerlendirme, Yorum-Yönetim-Yöntem Uluslararası Yönetim-Ekonomi ve Felsefe Dergisi, Cilt: 6 , Sayı: 3, ss: 1-12.

http://www.ilo.org/ifpdial/areas-of-work/social-dialogue/lang-en/index.htm)%20%20a, Erişim tarihi: 25.11.2021).

ANADOLU'DA 13. YÜZÜYIL HOŞGÖRÜ ÇAĞI VE BUNUN OLUŞUMUNDA SULTANLARIN ETKİSİ

13th CENTURY AGE OF TOLERANCE IN ANATOLIA AND THE INFLUENCE OF SULTANS ON ITS FORMATION

Dr. Öğr. Üy. İbrahim Balık
Pamukkale Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü
Orcid: 0000-0003-0579-1107

Özet

Selçuklular, Malazgirt Savaşından sonraki süreçte Anadolu'yu hızla vatanlaştırmışlardır. Bu çerçevede bir taraftan kendi siyasi otoritelerini güçlendirecek hamleler yaparken, diğer taraftan da kültürel çalışmalara başlamışlardır. Medreseler başta olmak üzere, cami, kervansaray, çeşme ve diğer mimari eserlerle Anadolu'daki varlıklarını tescillemeyi başarmışlardır.

Kuruluş döneminin zorluklarını ve Haçlı Seferlerinin olumsuz etkilerini atlatan Selçuklular, 13. yüzyılın başından itibaren Anadolu'da, iki ayrı alanda hızlı bir gelişme süreci içerisine girmiştir. Bunlardan birincisi, ticareti geliştirip Anadolu'daki refah düzeyini artırmalardır. Nitekim, önemli ticari güzergahlarda kurulan ve tüccarlara kendi çağının çok ilerisinde bir konfor sunan kervansaraylar ile I. Gıyaseddin Keyhüsrev döneminde başlayan ticari amaçlı fetihler, ticareti geliştirmek adına atılan büyük adımlardır. Aynı yüzyıl içerisinde Türkiye Selçuklularının ikinci önemli gelişmesi, ilmî ve fikrî alanda gerçekleşmiştir. Bu fikrî gelişmenin nihaî sonucu olarak aynı yüzyıl içerisinde Mevlana, Yunus Emre ve Hacı Bektaş-ı Velî gibi üç önemli mütefekkir yetişmiştir.

Artık sadece bizim olmaktan çıkıp, bütün insanlığın ortak değeri haline gelen bu üç sembol ismin aynı yüzyıl içerisinde bu topraklarda yetişmesi, tesadüfün eseri değildir. Böylesine önemli mütefekkirlerin yetişmesini ancak onları yetiştirecek bir ilim ve fikir ikliminin Anadolu'da teşekkül ettirilmesi ile izah edebiliriz. Bu fikri iklimin oluşmasında en büyük faktörlerden biri Selçuklu Sultanları olmuştur. II. Kılıç Arslan ile başlayan bu eğilim, Alaeddin Keykubad döneminde zirveye ulaşmıştır. Sultanların bu etkisini irdelemeden, 13. yüzyılda Anadolu'da oluşan hoş görü iklimini tam olarak anlamak mümkün değildir.

Anahtar Kelimeler: Selçuklu Sultanları, 13. Yüzyılda Anadolu, Hoşgörü, Mevlana.

Abstract

The Seljuks quickly nationalized Anatolia in the period after the Battle of Manzikert. In this context, while making moves to strengthen their political authority, they also started cultural studies. They managed to register their presence in Anatolia with mosques, caravanserais, fountains and madrasah. Having survived the difficulties of the establishment period and the negative effects of the Crusades, the Seljuks entered a rapid development process in two separate areas in Anatolia from the beginning of the 13th century.

The first of these is to improve trade and increase the welfare level of Anatolia. The caravanserais, which were established on important trade routes and offered comfort to the merchants far ahead of their time. The trade conquests that started with I. Gıyaseddin were

great steps taken to develop trade. The second is the great development of the Turkish Seljuks in the field of science and thought. As the final result of this intellectual development, three important thinkers such as Mevlana, Yunus Emre, and Hacı Bektaş-ı Veli lived in the same century.

It is no coincidence that these three symbolic names, raised in these lands in the same century. We can only explain the growth of such important thinkers with the establishment of a scientific and intellectual environment that will raise them in Anatolia. One of the biggest factors in the formation of this intellectual period was the Seljuk Sultans. This trend, which started with II. Kılıç Arslan, reached its peak during the reign of Alaeddin Keykubad. It is not possible to fully understand the period of tolerance in Anatolia in the 13th century without examining the effect of the Seljuk Sultans.

Keywords: Seljuk Sultans, 13th Century Anatolia, Tolerance, Mawlana.

GİRİŞ

Selçuklular, Anadolu'yu sadece vergi almak ve asker temin etmek düşüncesi ile ele geçirmediler. Aslında Tuğrul Bey, daha 1048 Pasinler savaşı sırasında Anadolu ile ilgili düşüncesini ortaya koymuştu. Bu savaşa dönemin Bizans imparatoru Monomakhos'ın dostu olan, Gürcü Kralı Liparit de katılmıştır. Savaş sonunda Liparit Selçukluların eline esir düşmüştü.[1] Bizans imparatoru, dostu Liparit'in serbest bırakılmasını istediğini ve gereken fidyeyi ödemeye hazır olduğunu bildiren bir elçi gönderdi.[2] Tuğrul Bey, "…Ben ne seni satın alacak tâcir, ne de senin celladın olmak isterim. Ben bir padişahım, istediğin yere gitmekte serbestsin" diyerek, Liparit'i her hangi bir fidye almaksızın serbest bırakmıştı.[3] Buradan da net olarak anlıyoruz ki, Selçuklular en başından beri Anadolu'ya bir vatan gözü ile bakmış ve fetihlerinde de bu politikayı ön planda tutmuştur.

Gerçekten de, 1040 Dandanakan Savaşından sonra Anadolu'ya yönelik başlatılan Türkmen akınları sürekli gelişerek devam etmiştir.[4] Nihayet, Bizans'ın bu akınlara son vermek ve Selçuklu problemini tamamen gündeminden çıkarmak düşüncesi ile gerçekleştirdiği Malazgirt Savaşında mağlup olması, Anadolu tarihinin seyrini tamamen değiştirdi. Bu zaferden sonra Selçuklular çok büyük bir hızla Anadolu'nun fethini gerçekleştirdiler.[5] Nitekim bu büyük zaferden sadece dört yıl sonra Selçukluların, Anadolu'nun batı ucunda, İznik'te bir devlet kurabilmesi bu hızlı fethin en güzel göstergesidir. Selçuklular aynı dönemde kurulan diğer Türk Beylikleri ile birlikte,

[1] Urfalı Mateos, *Urfalı Mateos Vekayi-Nâmesi (952-1136) ve Papaz Grigor'un Zeyli (1136-1162),* (Çev. Hrant D. Andreasyan), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2019, s. 90; Mehmet Ersan, *Selçuklular Zamanında Anadolu'da Ermeniler*, Türk Tarih Kurumu yayınları, Ankara 2019, s. 23.

[2] Önce Bizans imparatoru, Tuğrul Bey'e bir elçilik heyeti gönderip, Liparit'in serbest bırakılmasını istemiştir. Tuğrul Bey de serbest bıraktığı Liparitle beraber anlaşma maddelerini kararlaştırmak için bir elçilik heyetini İstanbul'a göndermiştir. Erdoğan Merçil, *Büyük Selçuklu Devleti*, Bilge Kültür Sanat, İstanbul 2020, s. 37; Osman Gazi Özgüdenli, *Büyük Selçuklu Devleti Tarihi (1040 – 1157)*, ISAM Yayınları, Ankara 2020, s. 99.; Azimî, *Azimî Tarihi*, (Yay. Ali Sevim), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1988, s. 10.

[3] Ergin Ayan, *Sultan Tuğrul Bey*, Kronik Yayınları, İstanbul 2020, s. 231; Cihan Piyadeoğlu, *Büyük Selçuklular*, Kronik Yayınları, İstanbul 2021, s. 92; Ali Sevim, *Anadolu'nun Fethi Selçuklular Dönemi*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2020, s. 48.

[4] Bu konuda daha geniş bilgi için bkz, Osman Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye Tarihi*, Nakışlar Yayınevi, İstanbul 1984, s. 17; Ali Sevim, *Anadolu'nun Fethi*, s. 43 vd.

[5] Kemal Ramazan Haykıran, "Manevi Fetih: Malazgirt Savaşından Sonra Anadolu'da Kültürel Değişim", *Malazgirt Zaferi Bin Yıllık Miras*, (Haz. Mustafa Alican), Kronik Yayınları, İstanbul 2018, s.164 vd.

Anadolu'yu hızla vatanlaştırma mücadelesi içerisine girmiştir. Kısa süre içerisinde Anadolu, yaşayan insanları, konuşulan dili, yaşanan dini ve oluşturulan mimarisi ile tam bir Türk yurdu haline getirilmiştir.

Selçukluların, Anadolu'da 13. yüzyılda oluşturdukları insan sevgisine dayalı, yüksek medeniyet seviyesinin ilk örneklerini aslında Anadolu'ya geldikleri ilk dönemlerden itibaren göstermeye başladılar. Türkiye Selçuklu Devletinin kurucusu olan Süleyman Şah, 1085 yılında Antakya'yı fethetmişti.[6] Süleyman Şah, fetihten sonra Hıristiyanlık için de manevi özelliği olan bu kadim şehrin yağmalanmasına müsaade etmedi. Ayrıca hızlı bir şekilde şehrin imarına girişti[7]. Selçukluların adeta bir devlet politikası haline getirdiği bu hoşgörü ve adalet anlayışı, hemen bütün hayatları boyunca devam etmiştir. Bu politikanın bir sonucu olarak Anadolu, yavaş yavaş bir refah ve huzur ülkesi haline gelmeye başlamıştır.

Anadolu'da Selçuklular, hâkimiyetlerini tesis edip bu toprakları yeniden hareketli ve müreffeh bir coğrafya haline getirirken aynı yüzyılda daha doğuda, dünya siyasetini büyük ölçüde değiştirecek bir başka önemli gelişme meydana gelmekte idi. Cengiz Han'ın liderliğinde siyasi birliğini sağlayan Moğol ulusları, hızlı bir yayılma süreci içerisine girdiler. Moğollar, birer medeniyet merkezi olan Buhara, Semerkant, Merv, Belh gibi kadim şehirleri teker teker ele geçirmeye başladılar. Bunun sonucu olarak buralardaki pek çok bilgin, mütefekkir ve mutasavvıf, bir huzur ülkesi olarak bilinen Anadolu'ya doğru göç etmişti.[8] Bu beyin göçünde en etkili faktör Anadolu'nun artık bölgesinde bir cazibe merkezi haline gelmiş olmasıdır. Dolayısıyla, Selçuklu sultanlarının en başından beri Anadolu'da oluşturmaya gayret ettikleri adaletli yönetim ve insanı merkeze oturtan politikaları bir bakıma meyvelerini de vermeye başlamıştır. 13. yüzyılın ikinci yarısına gelindiğinde Anadolu, artık pek çok bilgin ve mütefekkiri yetiştirebilen önemli bir kültür merkezi haline gelmiştir.[9] Hatta bu ilmi ve fikri yükseliş devletin siyasi olarak çöküş sürecine girdiği 1243 yılındaki Kösedağ savaşından sonra da devam etmiştir. Nitekim günümüze kadar ulaşabilen Selçuklu dönemi medreselerinin yaklaşık % 71'inin, Alaeddin Keykubad döneminden sonra yapılmış olması[10] bunun en önemli göstergesidir.

1. Siyasi İstikrarın Sağlanması ve Güvenin Tesisi

Bilindiği üzere devletlerin kalkınmasında en önemli unsurlardan birisi, siyasi istikrarın tesis edilebilmesidir. Siyasi anlamda kendi egemenlik sahasında mutlak otoriteyi tesis edebilen devletler, ekonomik, bilimsel ve kültürel pek çok alanda hızlı bir kalkınma süreci içerisine girer. Özellikle kendi dışındaki toplumlar için bir cazibe merkezi olarak görülmeye başlanır. Bu istikrar devam ettiği müddetçe de sermaye ve bilgi bu ülkeye doğru yönelmeye başlar. Aslında bu genel döngü tarih boyunca çok fazla değişmemiştir. Ortaçağlarda da siyasi

---

[6] Muhammed b. Hâvendşah b. Mahmud Mîrhând, *Ravzatu's-Safâ fî Sîreti'l-Enbiyâ ve'l-Mülûk ve'l-Hulefâ*, (Ter. Erkan Göksu), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Anlara 2018, s. 267; Urfalı Mateos, *Urfalı Mateos Vekayınamesi*, s. 161; İbn'ül-Verdî, *Selçuklular*, (Ter. Mustafa Alican), Kronik Yayınları, İstanbul 2017, s. 40; *Anonim Selçuknâme*, (Haz. F. Nafiz Uzluk), Örnek Matbaası, Ankara 1951, s. 24; Azimî, *Azimî Tarihi*, s. 24.

[7] Osman Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s. 72.

[8] Mustafa Uyar, "Moğol İstilası Döneminde Selçuklular", *Selçuklu Tarihi El Kitabı*, (Ed. Refik Turan), Grafiker Yayınları, Ankara 2012, s. 412; Songül Mecit, *Anadolu Selçukluları Bir Hanedanın Evrimi*, (Çev. Özkan Akpınar), İletişim Yayınları, İstanbul 2017, s. 192.

[9] Mecit, *Anadolu Selçukluları*, s. 194.

[10] İbrahim Balık, "Anadolu Selçuklu Eğitim Sistemi (Vakfiyeler Çerçevesinde)", *SDÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi*, Isparta 2001, s. 55.

alanda hâkimiyet sahası olan bölgelerde istikrarı sağlayabilen devletler, her zaman paranın ve âlimlerin ilgi odağı olmuştur. Belli dönemlerde Bizans, Abbasiler, Büyük Selçuklular, Eyyubiler, Memlüklüler gibi devletler bu gelişmeyi gösterebilmişlerdir. Bu yüzden pek çok tüccar, âlim ve mütefekkir bu devletlerde yaşamayı tercih etmiştir. Türkiye Selçukluları da 13. Yüzyılda, Anadolu'da yüksek seviyeli bir medeniyet kurmuş ve çevre toplumlar için bir cazibe merkezi olabilmiştir.

Aslında Türkiye Selçuklularının ilk dönemleri oldukça sıkıntılı geçmiştir. Daha kuruluş aşamasında çok büyük problemlerle yüz yüze kalmışlardır. Devletin kurucusu olan Süleyman Şah, Marmara'nın güneyinde ve Ege'nin önemli bir kısmında hâkimiyetini tesis ettikten sonra, Suriye'ye yöneldi.[11] O'nun Suriye seferinin en önemli sebebi, dedesi Arslan Yabgu'dan kendine miras kaldığını düşündüğü, Büyük Selçuklu tahtında hak iddia etmesidir.[12] Bu gerekçe ile Suriye bölgesinde, Büyük Selçuklu Devletine karşı bir egemenlik mücadelesine girmek istemiştir. Ancak, Büyük Selçuklu sultanı Melikşah'ın gönderdiği kuvvetler karşısında hiçbir varlık gösteremeyen Süleyman Şah, bu mücadele sonunda hayatını kaybetmiştir.[13] Türkiye Selçukluları için daha vahim olan ise Süleyman Şah'tan sonra tahtın varisi olan oğulları Kılıç Arslan ve Kulan Arslan da esir alınmıştır.[14] Böylece Türkiye Selçuklular 1075 yılındaki kuruluşlarından çok kısa süre sonra bir fetret devri yaşamaya başlamıştır[15].

I. Kılıç Arslan, Büyük Selçuklu sultanı Melikşah'ın vefatından sonra esaretten kurtulup Anadolu'ya gelmeyi başarmıştır. Her hangi bir direnişle karşılaşmaksızın, babası Süleyman Şah'ın başkenti İznik'te, Türkiye Selçuklu tahtına oturmuştur.[16] I. Kılıç Arslan'ın, İznik'te sultanlığını ilan etmesinden sadece yedi yıl sonra, Selçuklular ve Anadolu çok büyük bir tehlike ile daha karşı karşıya kalmıştır. Bu büyük tehlike tarihin din adına hareket eden en kalabalık insan toplulukları tarafından gerçekleştirilen I. Haçlı Seferi olmuştur. I. Kılıç Arslan ve Anadolu'daki Türkmenler için Keşiş Pier Lermith idaresinde Anadolu'ya kadar gelen ve daha çok düzensiz birliklerden oluşan 1099'daki ilk grupları imha etmek zor olmamıştır. Ancak arkadan gelen ve çok kalabalık olan düzenli birlikler karşısında I. Kılıç Arslan iki kez mağlup olmuştur.[17] Bu yenilgiden sonra Selçuklular, Marmara ve Ege'deki topraklarının

[11] Urfalı Mateos, *Vekayiname*, s. 169; İbnü'l Verdî, *Selçuklular*, s.41;
[12] Ali Sevim, *Anadolu Fatihi Kutalmışoğlu Süleymanşah*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1990, s. 22; A. C. S. Peacock, *Selçuklu Devletinin Kuruluşu*, (Çev. Zeynep Rona), Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul 2020, s. 74; Mecit, *Anadolu Selçukluları*, s. 87.
[13] Mahmut Aksarayî, *Müsameratü'l-Ahbâr ve Musâyeratü'l-Ahyâr*, (Çev. M. Nuri Gençosman), Recep Ulusoğlu Basımevi, Ankara 1943, s. 115; Gregory Abul Farac (Bar Hebraeus), *Abu'l-Farac Tarihi*, (Çev. Ömer Rıza Doğrul), C. I, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1945, s. 333
[14] Işın Demirkent, *Türkiye Selçuklu Hükümdarı I. Kılıç Arslan*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2020, s. 2; Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s. 76.
[15] Yaklaşık olarak 20 yıl süren Türkiye Selçuklu tahtındaki bu boşluğu Ebu'l-Kasım doldurmuştur. Süleyman Şah'ın, Suriye seferine çıkarken başkent İznik'in güvenliğinden sorumlu olarak orada bıraktığı bir komutan olan Ebu'l- Kasım, bu boşluk devresini çok iyi yönetmiştir. Hatta, Sultan Melikşah tarafından Anadolu'daki Büyük Selçuklu otoritesini güçlendirmek için gönderilen Emir Porsuk'a karşı İznik'i başarı ile savunmuştur. Yusuf Ayönü, *Selçuklular ve Bizans*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2014, s. 80; Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s. 83 – 87; Demirkent, *Sultan I. Kılıç Arslan*, s. 8-14.
[16] Bu konuda geniş bir değerlendirme için bkz., Mecit, *Anadolu Selçukluları*, s. 94.
[17] Geniş bilgi için bkz. Steven Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, C. I, (Çev. Fikret Işıltan), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2019, s. 135 vd.

büyük bir kısmını kaybedip daha iç bölgelere çekilmişlerdir.[18] Başkentlerini de İznik'ten Konya'ya taşımak durumunda kalmışlardır.

2. Anadolu'nun Bir Cazibe Merkezi Haline Gelmesi

Selçuklular, I. Mesut'un saltanatının ortalarından itibaren Anadolu'da güç ve otoritelerini artırmaya başlamışlardır. Özellikle Haçlıların, 1147-1148 yılında düzenledikleri ikinci seferde, Denizli yakınlarında uğradıkları büyük bozgun[19] hem Urfa'nın yeniden geri alınmasını bekleyen Hristiyan dünyası için hem de Bizans için büyük bir hayal kırıklığı oluşturmuştur. Yine 1134 yılında, Anadolu'nun o yıllardaki en büyük güçlerinden birisi olan Danişmendlilerin kudretli hükümdarı Emir Gazi'nin ölümü de Selçuklular için büyük bir avantaj sağlamıştır.[20] Bundan sonra Danişmendliler yaşadıkları taht kavgalarına bağlı olarak hızlı bir çöküş süreci içerisine girmişlerdi. Bu gelişmeler neticesinde I. Mesut, Anadolu siyasi olaylarında inisiyatifi ele aldı ve Selçuklular hızlı bir yükseliş süreci içerisine girdi.[21]

Bu olumlu hava, II. Kılıç Arslan ile devam etti. Sultan II. Kılıç Arslan'ın 1176 yılında kazandığı Miryokefalon Savaşı, tıpkı kendisinden yaklaşık 100 yıl önce kazanılan Malazgirt Zaferi gibi Anadolu'nun kaderinde büyük değişiklik meydana getirdi. Bu zafer ile Bizans'ın Anadolu'daki son direnci de kırılmış oldu.[22] Artık bundan sonra Bizans, uzun süre Selçuklular için bir tehdit olmaktan çıkmıştır. III. Haçlı Seferinden sonrasında ise Selçuklular bu tehditten de kurtulmuştur.[23] Çünkü bundan sonraki süreçte Anadolu'ya, Selçuklular için sıkıntı oluşturacak herhangi bir Haçlı Seferi gelmemiştir. Bu gelişmeler sonunda Selçuklular Anadolu'da kültürel ve ekonomik olarak da yükselme sürecine girmiş oldu.

Sultan II. Kılıç Arslan, yapmış olduğu büyük fetihler ve kazandığı önemli zaferlerle ülkesini Anadolu'nun en büyük gücü haline getirmiştir. Diğer taratan bu büyük zaferlerin muzaffer komutanı olmasının yanında O, kültürel alanda da ülkesini kalkındırmak niyetindedir. Nitekim 1181 yılında tanışıp kişisel dostluk kurduğu ve devrin önemli müelliflerinden birisi olan Malatya şehrinin patriği Süryani Mihael ile sıkı bir iletişim içerisine girmiştir. Aynı zamanda O, Mihail'e kazandığı bazı zaferlerini anlatmak için gönderdiği mektubunda, 13. yüzyılda zirveye çıkacak olan, Selçuklu hoş görüsünün ilk örneklerinden birisini sergilemiştir. Mektubunun sonunda bu Hristiyan din adamına şu şekilde hitap etmiştir: " *... Biz oraları saltanatımız kanunlarına göre idare ediyoruz. Buralar daha önce hiçbir zaman Türklere ait olmamıştı. Biz bütün bunları Allah'ın sizin duanızla bizlere verdiğini biliyoruz. Bu sebeple devletimiz için dualarını kesmemeni istiyoruz. İyi ol.*[24]"

[18] Ebru Altan, "Haçlı Seferleri ve Anadolu (1097-1190): Türkiye Selçukluları Tarihinde Haçlı Seferlerinin Yeri ve Önemi", *USAD*, 12, (Bahar 2020), Konya, s. 40.
[19] Ebru Altan, *II. Haçlı Seferi (1147 – 1148)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2003 s. 87; David Nicole, II. Haçlı Seferi 1148, (Çev. L. Ece Sakar), Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul 2014, s. 50; Odo De Deuil, *VII. Louis'in Doğu'ya Seyahati*, (Çev. Caner Togaç), Kronik Yayınları, İstanbul 2021, s. 131.
[20] Muharrem Kesik, *Anadolu Türk Beylikleri*, Bilge Kültür Sanat, İstanbul, 2018, s. 75
[21] Sultan I. Mesut ve dönemi ile ilgili olarak bkz. Muharrem Kesik, *Türkiye Selçuklu Devleti Tarihi Sultan I. Mesut Dönemi (1116-1155)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2003.
[22] Ali Sevim – Erdoğan Merçil, *Selçuklu Devletleri Tarihi Siyaset, Teşkilat ve Kültür*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1995, s. 444; Hatice Aksoy, "Komnenos Hanedanının Doğu Siyaseti ve Myriokephalon Savaşı", USAD, Güz 2017, s. 276.
[23] III. Haçlı Seferinin sonuçları için bkz. Muharrem Kesik, *Selçukluların Haçlılarla İmtihanı*, Timaş Yayınları, İstanbul 2018. s. 421
[24] Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s. 215.

II. Kılıç Arslan döneminde medreselerin de inşa edilmeye başlandığını kaynaklar belirtmektedir. Selçukluların Anadolu'daki ilk önemli eğitim kurumları arasında yer alan bu medreseler Aksaray ve Konya'da inşa edilmiştir.[25] Aynı zamanda Anadolu'nun ekonomik gelişiminde çok büyük rol oynayan ilk kervansaraylar da bu dönemde inşa edilmeye başlanmıştır. Sultan bizzat kendisi Aksaray yakınlarında, dönemin önemli emirlerinden Altun Aba da Konya – Akşehir yolu üzerinde birer kervansaray inşa ettirmiştir.[26] O'nun son döneminde oğulları ülkenin değişik yerlerinde melik olarak görevlendirilmişti.[27] Bunlar da kendi hâkimiyet sahalarında ilmi ve kültürel faaliyetlerde bulunmuştur.[28] Nitekim bu dönemde devrin önemli âlimlerinden birisi olan Buharalı Muhammedü'l- Buharî el Bağdadî Anadolu'ya gelmiş ve Konya baş kadısı olmuştur.[29]

II. Kılıç Arslan'dan sonra gelen sultanlar döneminde Anadolu'nun kültürel kalkınması daha da hızlanmıştır. Bu konuda yaşanan en önemli gelişmelerden birisi Fütüvvet hareketinin Anadolu'ya taşınmasıdır. Selçukluların kültürel ve fikrî gelişiminde önemli bir yeri olan bu hadise, I. Gıyaseddin Keyhüsrev'in ikinci saltanat döneminde gerçekleşmiştir. Gıyaseddin Keyhüsrev, ikinci kez tahta çıkınca hocası Mecdüddin İshak'ı, cülusunu haber vermesi için Bağdat'a, Abbasi Halifesi Nasr li Dinillah'a elçi olarak göndermişti. Nasr li Dinillah, İslam dünyasına yeni bir heyecan ve dinamizm kazandırmak için fütüvvet hareketini geliştirmişti. Müslüman hükümdarlardan da bu harekete destek vermelerini ve ülkelerinde bu hareketin yaygınlaşmasına yardımcı olmalarını istemişti. İşte bu çerçevede Mecdüddin İshak, Bağdat'tan geri dönerken aynı zamanda birer fütüvvet hareketi mensubu olan Evhadüddin-i Kirmanî, Muhiddin-i Arâbî, Şeyh Nasuriddin Muhammed el Hoyî (Ahi Evren) gibi devrin önemli bilgin ve mutasavvıflarını da beraberinde getirdi.[30] Böylece bunlar başta olmak üzere Anadolu'ya gelen diğer bilginler ve mütefekkirler sayesinde ilmi alanda büyük gelişmeler kaydedilmeye başlandı.

Gerek I. Gıyaseddin Keyhüsrev'in birinci ve ikinci saltanat dönemlerinde gerek se aradaki II. Rükneddin Süleyman Şah dönemlerinde Anadolu, ilmî ve fikrî alanda hızla yükselmeye başlamıştır.[31] Bunun yanında imar faaliyetleri ve ticareti geliştirmek için alınan tedbirler de Anadolu'yu bir çekim merkezi haline getirmeye başlamıştır. Ayrıca çoğu zaman Türk devletlerinin temel unsurlarından birisi olan hukukun üstünlüğü, din ya da mezhep ayırımı yapmadan bütün tebaayı kucaklayan politikalar ile de bir huzur ve güven ülkesi tesis edilmiştir. Nitekim, I. Gıyaseddin Keyhürev tarafından esir alınıp Akşehir'e yerleştirilen Rum ahaliye sonraki yıllarda ülkelerine dönme izni verilmesine rağmen, Selçuklunun adil

[25] Osman Turan, *Selçuklular Tarihi ve Türk - İslam Medeniyeti*, Ötüken Yayınevi, İstanbul 2009, s.353; M. Zeki Oral, "Aksaray'ın Tarihi Önemi ve Vakıfları", *Vakıflar Dergisi*, C.V, Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara 1958, s. 223; Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s. 234. Aksaray'da yetişmiş bazı alimlerle ilgili olarak bkz. Niğdeli Kadı Ahmed, *El-Veledü'ş-Şefîk ve'l-Hâfidü'l-Halîk*, C.I, (Ter. Ali Ertuğrul), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2015, s. 336.

[26] Osman Turan, "Selçuk Devri Vakfiyeleri-I Şemseddin Altun - Aba Vakfiyesi ve Hayatı", *Belleten*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1947, s. 200.

[27] Aksarayî, *Musameratü'l-Ahbâr*, s. 127.

[28] Sevim - Merçil, *Selçuklular Tarihi*, s. 447.

[29] Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s. 235.

[30] Selim Kaya, *I. Gıyaseddin Keyhüsrev ve II. Süleymanşah Dönemi Selçuklu Tarihi (1192-1211)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2006, s. 184; Mikail Bayram, *Sosyal ve Siyasî Boyutlarıyla Ahi Evren – Mevlânâ Mücadelesi*, Nüve Kültür Yayınları, Konya 2012, s. 52.

[31] Kaya, *I. Gıyaseddin Keyhüsrev ve II. Süleymanşah*, s. 183.

yönetim tarzını bizzat müşahede eden bu unsurlar geri dönmemişler ve Selçuklu egemenliğinde yaşamaya devam etmişlerdir.[32]

Bu dönemde medrese ve darüşşifaların yapılmasına hız verilmiştir. Altun Aba medresesi[33] ile Kayseri Gevher Nesibe Dârüşşifası[34] bu dönemin en önemli eğitim kurumlarıdır. Bu eğitim kurumları başta olmak üzere diğer birçok kurum için çok büyük vakıflar kurulmuş[35] ve bu vakıflarla zenginlerin ellerindeki mallar ihtiyacı olanlar için seferber edilmiştir. Böylece sosyal devlet olgusunun teşekkülü konusuna önemli adımlar atılmıştır.

Bu süreç, I. İzzeddin Keykâvus ve Alaeddin Keykubad dönemlerinde de gelişerek devam etmiştir. Artık bu dönemde Anadolu, hoş görü ve fikrî hürriyetin adeta zirvesine çıkmıştır. Çok geçmeden Anadolu, oluşturulan bu hoş görü ikliminin meyvelerini vermeye başlamıştır. Ahi Evren tarafından oluşturulan Ahilik teşkilatı, sadece esnafları değil toplumun pek çok kesimini mesleki, dini, ahlaki ve kültürel yönden eğitmeye başlamıştır.[36] Yine ülkenin pek çok yerine yayılan medreseler ülkenin eğitimine büyük katkı sağlamıştır. Önemli ticari güzergâhlarda inşa edilen kervansaraylar, müslim veya gayr-ı müslim ayırt etmeksizin her tüccara kendi çağının çok ötesinde dinlenme ve kültürlenme imkânı sunmuştur.[37] Bu kervansaraylarda insanların ve hayvanların her türlü ihtiyaçları en üst düzeyde karşılanmıştır. Bazı kervansaraylarda hekim ve ilaç dahi bulundurulmuştur. Bu konuda en çarpıcı örneklerden birisi şudur: 1206 yılında Horasan'da bulunan bir misafirhanede okuma yazma bilmeyen yolcular için satranç takımları, okuma bilenler için kitaplıklar bulunuyordu.[38] Ortaçağda kitabın ne kadar değerli ve nadir bir materyal olduğunu göz önünde bulundurursak, kervansaraylarda yolcular için kitapların varlığı, bu dönem İslam dünyasının entelektüel birikiminin en güzel örneğidir.

1243 Kösedağ Savaşı, Anadolu'nun siyasi yapısında önemli dönüm noktalarından birisi olmuştur. Bu savaşta aldığı yenilgiden sonra Türkiye Selçuklu Devleti, siyasi anlamda çok hızlı bir çöküş süreci içerisine girmiştir. Moğollar devlet yönetiminde söz sahibi olmuşlar ve istedikleri yöneticiyi hatta sultanı iş başına getiren bir güç haline gelmişlerdir. Buna bağlı olarak devlet yönetimine sürekli müdahalelerde bulunmuşlardır.[39] Bu durum devletteki yönetim istikrarını tamamen ortadan kaldırmıştır. Ancak bu sıkıntılı süreçte de fikrî tekâmül devam etmiş, sultanların oluşturduğu o hoş görü iklimi Mevlana, Hacı Bektaş-ı Velî, Yunus Emre ve diğer onlarca önemli ismin yetişmesini sağlamıştır.

---

[32] Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s. 240.
[33] Osman Turan, "*Şemseddin Altun-Aba Vakfiyesi*" s. 200.
[34] Gönül Cantay, *Anadolu Selçuklu ve Osmanlı Dârişşifâları*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara 1992, s. 8; Munis Dündar - Rabia Emekli - Elif Şener, "Anadolu'daki Tıbbın Doğuşu, Dünyadaki İlk Tıp Okulu Olarak Gevher Nesibe Tıp Medresesi ve Darüşşifası", *Bilimnâme*, S. XXXIX, 2019/3, s. 87.
[35] Kaya, *I. Gıyaseddin Keyhüsrev ve II. Süleymanşah*, s. 183.
[36] Dilara Altaş, "Ahi Teşkilatının Anadolu'ya Gelen Türkmenler Üzerindeki Etkileri", *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi*, Sivas 2017, s. 36 vd.
[37] Mustafa Beyazıt, *Denizli'de Anadolu Selçuklu Kervansarayları*, Denizli Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Denizli 2017, s. 28; Oktay Aslanapa, *Anadolu'da Türk Mimarisi*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara 1991, s.112
[38] Turan, *Selçuklular Tarihi ve Türk – İslam Medeniyeti*, s. 357.
[39] Uyar, "*Moğol İstilası Döneminde Selçuklular*", s. 419; Mehmet Ersan, *Türkiye Selçuklu Devletinin Dağılma Devri*, Altınordu Yayınları, Ankara 2020, s. 96.

Siyasi istikrarın ortadan kalkmasına rağmen fikri alandaki bu tekâmülün en önemli sebeplerinden birisi, 13. yüzyılın başlarından gerçekleşen Anadolu'ya yönelik beyin göçüdür. Moğollar, batıya doğru istila hareketlerine başlayınca ilk etapta Maveraünnehir ve Horasan bölgesine hâkim oldular. Bu bölgeler de uzun yıllardan beri bilim ve fikir merkezi idi. Buhara, Semerkand, Merv, Nişabur, Belh gibi çok önemli kültür merkezleri teşekkül ettirilmişti. Bu bilim merkezleri Moğollar tarafından ele geçirilip yağmalanmaya başlanınca buralarda huzur ve güven ortadan kalktı. Bilgi ve para huzur olmayan coğrafyayı terk eder felsefesi çerçevesinde, Orta Asya'nın bu mümbit kültür merkezlerindeki bilgin, mütefekkir ve mutasavvıflar Anadolu'ya göç etmeye başladılar.[40] İşte 1243 Kösedağ Savaşından kısa süre önce gerçekleşen bu beyin göçü sayesinde, Anadolu'da siyasi istikrar kaybolsa da ilmi ve fikri inkişaf devam etti. Anadolu'daki bu gelişmenin bir diğer önemli sebebi ise Selçuklu sultanlarının uzun süreden beri oluşturmak için gayret gösterdikleri adaleti ön planda tutan hoş görü medeniyetidir. Dolayısıyla Mevlana, Yunus Emre ve Hac-ı Bektâşi Velî gibi üç sembol ismin aynı yüzyıl içerisinde Anadolu'da yetişebilmesinin en temel sebeplerinden birisi de sultanların oluşturdukları bu fikrî yapıdır.

3. Sultanların Anadolu'da İlmî ve Fikrî Yapıyı Geliştirme Konusundaki Gayretleri

Yukarıda da belirttiğimiz gibi, Türkiye Selçuklularının ilk dönemleri oldukça sıkıntılı geçti. Ancak I. Mesut'un saltanatının ortalarından itibaren Anadolu'da tekrar üstünlüğü ele alan Selçuklular hızla siyasi istikrarı sağladılar. Buna bağlı olarak da güç ve otoriteyi ellerine geçirmeye başladılar. Sağlanan bu istikrar neticesinde Sultanlar başta olmak üzere devlet yöneticileri ilmî ve fikrî alanda gelişmeler sağlayacak adımlar atmaya başladılar. Aynı zamanda, Türk milletinin milli hasletlerinden birisi olan düşküne yardım ve hoş görü meziyetleri temayüz etmeye başladı.

Bunun en güzel örneklerinden birisini II. Haçlı Seferi sırasında gözlemleyebilmekteyiz. Kendi topraklarını istilaya gelen bu unsurlara karşı Türkmenler savaş alanında en üst düzeyde mücadele etmişlerdir. Efes'ten itibaren tek başlarına ilerlemek durumunda kalan Fransız kuvvetleri, Türkmenler tarafından sürekli taciz edilmiş ve baskı altına alınmaya çalışılmıştır. Bu yapı içerisinde Laodikeia'ya kadar ilerleyen Fransızlar, Rum ahalinin şehri boşaltıp, kendi dindaşları olan halka hiçbir şey bırakmaması nedeniyle istediği lojistik desteği temin edemedi.[41] Bu durumda Fransa Kralı VII. Louis, bir an önce Denizli yakınlarındaki Honaz Dağını aşıp, Acıpayam, Korkuteli üzerinden Antalya limanına inmek için harekete geçti. Nihayet 8 Ocak 1148 günü, Türkmenlerin pususuna düşen Haçlılar çok büyük kayıplar verdiler. Bu baskından kurtulanlar büyük zorluklar içerisinde Antalya limanına ulaştılar.[42] Ancak Kral Louis, ordusunun sivil ve asker unsurlarını yüz üstü bırakarak bulduğu ilk gemi ile Antalya'dan ayrıldı. Sahipsiz kalan bu Haçlı unsurları, Antalya'da yaşayan ve kendi dindaşları olan Rumlar tarafından soyulup öldürülmeye başlandı. Büyük bir acziyet içine düşen Haçlılara karşı yapılan bu muamele, onları takip ederek Antalya yakınlarına kadar gelen Türkmenleri rahatsız etti. Limana inen bu Türkmenler, acınacak durumda olan

[40] Turan, *Selçuklular Tarihi ve Türk – İslam Medeniyeti*, s. 479.
[41] Deuil, *VII. Louis'in Doğu'ya Seferi*, s. 125; Runciman, *Haçlı Seferleri*, s. 225; Muharrem Kesik, *Sultan I. Mesut*, s.93; Nicole, *II. Haçlı Seferi,* s. 50.
[42] Runciman, *Haçı Seferleri*, s. C.II, s. 226; Nicolle, *II. Haçlı Seferi*, 51.

Haçlılara yardım ettiler ve onları Rumlara karşı korudular. Onların bu alicenaplığından etkilenerek Haçlıların bir kısmı Müslüman oldu. Olayın birincil şahidi olan ve yazdığı eser günümüze kadar ulaşan Odo de Deuil, bu din değiştirmeden duyduğu üzüntüyü şöyle anlatmıştır: "Ey zalimlerden daha acımasız olan merhamet. Türkler ekmek ve su vererek Hristiyan gençlerin dinini satın aldılar. Aslında onlar bu konuda her hangi bir zorlamada da bulunmadılar."[43]

Anadolu'da, Selçukluların oluşturmaya çalıştığı hoşgörü ikliminin en önemli destekçilerinden birisi de II. Kılıç Arslan olmuştur. O'nun özellikle Hristiyan tebaaya verdiği ayrıcalıklar kaynaklarda uzun uzadıya anlatılır. Mesela O, Malatya Patriği Süryani Mihael'i huzuruna davet etmiş ve gelişinde O'nu bizzat karşılamıştır. İslam ananesine aykırı olduğu halde Patriği elinde İncil ve Haç olduğu halde kabul edeceğini bildirmiştir.[44] Yine II. Kılıç Arslan'ın, bazı Hristiyan din adamlarını sarayına davet ettiğini, onlarla Müslüman din adamları arasında dini münazaralar tertiplediğini ve bunlara bizzat kendisinin de iştirak ettiğini biliyoruz[45]. Bunun en somut örneklerinden birisi 1171 yılında gerçekleşmiştir. Saksonya Dükü Henri, Filistin'den ülkesine dönerken, Anadolu'dan geçmiştir. II. Kılıç Arslan, Henri ve beraberindeki din adamlarının kendi topraklarından geçmekte olduğunu öğrenince 400 kişilik bir süvari birliğini onları karşılamak ve Aksaray'a getirmek için görevlendirmiştir. Bu heyet, Sultan tarafından Aksaray'da gayet güzel ağırlanmıştır[46]. II. kılıç Arslan'ın saltanatı yıllarında Konya'dan geçen Herevî, zenginlerin konaklarında insan heykellerinin bulunduğunu belirtmiş ve bunları tasvir etmiştir[47]. Gerek Sultan I. Mesut'un gerek se II. Kılıç Arslan'ın icraatları ile Selçuklular, bütün tebaasını kucaklayan bir politika takip edeceklerini ortaya koymuş oldular. Aynı şekilde Anadolu'da bağnazlıktan uzak, her türlü fikre ve görüşe açık bir toplum oluşturma niyetleri de tezahür etmeye başlamış oldu. Bir anlamda, 13. yüzyıl boyunca devam edecek bu anlayışın temelini Sultan I. Mesut ve II. Kılıç Arslan atmış oldu.

I.Gıyaseddin Keyhüsrev döneminde de II. Kılıç Arslan döneminde oluşturulmaya çalışılan adaletli yapı devam etti. İbn-i Bibi'nin bildirdiğine göre O'nun saltanatında da hiçbir şekilde adaletten şaşılmazdı. Sultana bile iltimas gösterilmez, O ve diğer devlet büyükleri davalı karşısında üstün tutulmazdı.[48]

Kendinden önceki iki sultana ve kendinden sonraki kardeşi Alaeddin Kaykubad dönemine göre daha kısa bir hükümdarlık ömrü olan I. İzzeddin Keykavus da (1211 – 1220) aynı çizgiyi takip etmeye çalıştı. Aslında kendi kişisel özellikleri itibariyle bazı sıkıntılar yaşayan bir hükümdar olan İzzeddin Keykâvus, yine de âlimlere değer verme ve bütün tebaasını kucaklama konusunda bu hanedanın genel çizgisinin dışına asla çıkmadı. İzzeddin Keykâvus, kardeşi Alaeddin'in isyanını bastırıp tahta tam hâkim olduktan ve babasının Laskarisler elindeki cesedini Konya'ya getirtip defnettikten sonra, devlet işlerine koyuldu. İlk olarak ticari işlerle ilgilendiğini görüyoruz. O' hem Kıbrıs Kralı Huge hem de Venediklilerle

[43] Deuil, *VII. Louis'in Doğuya Seferi*, s. 141.
[44] Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s. 230.
[45] Refik Turan, "XIII. Yüzyıl Anadolu Buhranı ve Ayakta Kalan Güçler", *Erdem*, C.8, S. 23, Ankara 1996, s. 535.
[46] Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s. 221.
[47] Turan, *Selçuklular Tarihi ve Türk İslam Medeniyeti*, s. 387.
[48] İbn-i Bibi, *El Evâmirü'l-Alâiyye fi'l-Umûri'l-Alâiyye*, (Çev. Mürsel Öztürk), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2020, s. 124.

karşılıklı imtiyazlar içeren ticari anlaşmalar imzaladı.[49] İzzeddin Keykâvus'un konumuzla ilgili bir başka ilginç faaliyeti ise Sinop'un fethi sırasında gerçekleşmiştir. Sinop'u ele geçirip, şehrin Bizanslı valisi Alexisle bir anlaşma yapmış; sonra da birlikte sahilde dolaşıp yemek yemişlerdir. Daha sonra şehirden kimleri isterse götürebilmesine izin verilen Alexis'e büyük hediyeler takdim edilmiştir. Nihayet dostluk işaretleri dolu bu törenler sona erdikten sonra Alexis ve O'nun ile birlikte gitmek isteyen Rumlar gemiler bindirilip, Sultan ve maiyeti ile vedalaşıp şehirden ayrılmışlardır.[50] Ayrıca etrafa tellallar çıkartılıp kuşatma sırasında korkarak şehirden kaçan kişilerin isterlerse şehre dönüp, rahatça yaşayabilecekleri bildirilmiştir. Kuşatma ile ele geçirilen bir şehrin yöneticisi ve ahalisine yönelik bu davranışın çok fazla örneği yoktur. Bu uygulamayı ancak Selçukluların hoş görü politikası ile açıklayabiliriz.

Sultan I. İzzeddin Keykâvus'tan sonra Selçuklu tahtına Alaeddin Keykubad çıktı. He yönü ile devletin zirveye çıktığı bu dönemde, çalışmamızın konusu teşkil eden hoşgörü ve fikrî hürriyet konusunda da çok önemli icraatlar yapıldı. Kaynaklarda geçen ilginç bir olay, adaleti üstün tutan devlet yönetimi ve âlimlere verilen yüksek değerin göstergesi gibidir. Abbasi Halifesinin elçisi olarak Konya'ya gelen Şeyh Şihabeddin Sühreverdî, kabul töreni sırasında bir değnekle sultanın sırtına vurmuş ve O'ndan adaletten ayrılmamaya söz vermesini istemiştir. Alaeddin Keykubad bu sözü verdikten sonra tahta oturmuştur.[51] Bu olay sembolik bir tören ritüeli de olsa, adaletin üstünlüğü ve âlime verilen değerin göstergesi açısından hayli ilginçtir.

Alaeddin Keykubad'ın tahta çıktıktan sonra yaptığı icraatlarından birisi de Konya'nın surlarının tekrardan yapılması olmuştur. Çünkü, III. Haçlı seferi sırasında bu surlar ciddi şekilde tahrip edilmişti. Alaeddin Keykubad, Konya surlarının inşa işini devlet bürokratlarına havale etmişti. Her emirin, hangi kısmı yaptıracağını belirledi ve bunları kendi servetlerinden yaptırmasını istedi. Çok kısa süre içinde tamamlanan surlar muhteşem süslemeleri ile dikkat çekmiştir. Beyaz mermerlerle kaplanan bu surlar ayet, hadis ve hikmetli sözlerle tezyin edilmişti. Aynı zamanda insan ve hayvan heykelleri de bu surların süslenmesinde kullanılmıştır. Surların bu yönü, birçok seyyahın dikkatini çekmiştir. XVI. yüzyılda Konya'yı gezen Arap seyyah Mekkî, şehrin giriş kapılarındaki bu heykelleri görmüş ve onları canlı olsalar konuşacak derecede güzel ve gerçekçi bulmuştur.[52] Aynı heykeller için XVII. yüzyılda bölgeden geçen Antalya Patriği Makari ise " Kentte (Konya), olağanüstü yapılar ve çeşitli kişilere ait çok sayıda tablo var. Bunlar öyle ki, bir konuşmadıkları kalıyor" demiştir.[53] Resim ve heykelin İslam toplumlarında her zaman tartışılan ve çok sıcak bakılmayan bir konu olduğu göz önünde bulundurulursa 13. yüzyılın başlarındaki bu uygulama hayli anlamlıdır.

Heykel sanatı Selçukluda medrese, kervansaray, darüşşifa hatta cami süslemelerinde de kullanılmıştır.[54] Özellikle Selçuklularda hükümdarın kudretin temsil eden kartal figürü[55] bu

[49] Yazıcızâde Ali, *Tevârih-i Âl-i Selçuk*, (Haz. Abdullah Bakır), Çamlıca Yayınevi, İstanbul 2017, s. 225.
[50] İbn-i Bibi, *El Evâmirü'l-Alâiyye*, s. 180; Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s. 305.
[51] İbn-i Bibi, El *Evâmirü'l-Alâiyye*, s. 236.
[52] Ekrem Kamil, "Gazzî – Mekkî Seyahatnamesi", *İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Tarih Semineri Dergisi*, S. 1/2, İstanbul 1937, s. 28.
[53] Viladimir Gordlevski, *Anadolu Selçuklu Devleti*, (Çev. Azer Yaman), Ankara 1988, s. 238.
[54] Bu figürlerle ilgili olarak bkz. Tamara Talbot Rice, *Anadolu Selçuklu Tarihi*, (Çev. Tuna Kaan Taştan), Nobel Yayınları Ankara 2015, s.172 vd.; Turan, *Selçuklular Tarihi ve Türk İslam Medeniyeti*, s. 387.

gün bile pek çok mimari eserde karşımıza çıkmaktadır. Mengücekliler döneminde yaptırılan Divriği'deki Mah Melek Hatun Dârüşşifasında, Sivas'ta İzzeddin Keykavus'un yaptırdığı darüşşifada bu kartal ve kuş figürlerini hala gözlemleyebilmekteyiz. Ayrıca Denizli yakınlarındaki Çardak Han'da balık ve boğa kabartmalarını, Isparta Ertokuş Medresesinde devşirme malzemelerdeki insan büstlerini rahatlıkla müşahede edebiliyoruz. Aynı şekilde Diyarbakır Ulu camiinde de aslan figürleri günümüze kadar ulaşmıştır. Bunların sayısını çoğaltmak mümkündür.

Tıpkı heykel gibi resim de bu dönem Selçuklu toplumunda oldukça yaygın olarak kullanılmıştır. Alaeddin Keykubad bizzat kendisi resimle ilgilenmiş bir sultandır.[56] Mevlevî kaynaklardan elde edilen bilgilerde bu dönemde resmin toplum hayatının içinde olduğu anlaşılıyor. Nitekim Mevlana'ya atfedilen bir menkıbeden resmin eğitimde kullanıldığı anlaşılmaktadır. Buna göre, Konyalı bir ressam Mevlana'nın da içinde bulunduğu bir grup çocuğu resimle imtihan etmiştir. Bir kağıt üzerine bir bıldırcın resmi çizmiş ve çocuklardan bu resimdeki eksikliği bulmasını istemiştir. Diğer çocuklar bu kusuru tespit edememiş; fakat Mevlana, bu bıldırcın resminin iki ayağı arasında bir arpa sırtı kadar uzunluk farkını tespit etmiştir. Bu sırada bir şahin rengi ve tüyleri ile gayet sanatkârane resmedilen bu bıldırcını gerçek sanıp ona saldırmıştır.[57] Aynı şekilde Mevlevi kaynaklarda anlatılan bir başka olayda ise Mevlana'nın poz verip portresini çizdirdiğinden bahsedilmektedir. II. Gıyaseddin Keyhüsrev'in kızı ve Muineddin Süleyman Pervanenin eşi olan Gürcü Hatun, Mevlana'nın müridi idi. Eşinin işleri sebebiyle bir müddet Kayseri'de yaşamaları gerekmişti. Bunun üzerine Gürcü Hatun, saray ressamı Aynü'd-Devle'yi[58] birkaç memurla birlikte resmini çizip kendisine getirmesi için Mevlana'ya gönderdi. Aynü'd-Devle, Mevlana'nın yirmi kadar resmini çizmiştir.[59] Mevlana bundan başka da zaman zaman resimlerinin çizilmesine izin vermiştir. Mevlana'nın sıkı bir müridi olan Tabib Ekmeleddin yüksek paralar vererek bu resimleri satın almıştır.[60]

XIII. yüzyılda Anadolu'da güçlü bir resim ekolünün varlığını biliyoruz. Mevlana'nın oğlu Sultan Veled, işin uzmanı bir ressama Rum, Türk ve Arap üslubunda resim yapmayı şart koşmuştur.[61] Türkiye Selçuklu Devletinde genellikle ressamlar Rum ya da Ermeni, hattalar ise İranlılardan oluşmakta idi.[62]

SONUÇ

Selçuklular, Anadolu'yu vatan haline getirirken, bu coğrafyaya kendi kültür mührünü en sağlam şekilde vurmuştur. Bu toprakların ebedi Türk yurdu olmasının en büyük dayanağı diliyle, örfüyle, diniyle, mimarisiyle ve yaşam tarzıyla oluşturulan Türk damgasıdır.

---

[55] Erkan Göksu, "Çift Başlı Kartal ve Selçuklular", *USAD*, Güz 2016 (5), s.117 – 141.
[56] Gordlevski, *Anadolu Selçuklu Devleti*, s. 184.
[57] Hasan Fehmi Turgal, " Konya İle İlgili İki Büyük Alimin Resme Karşı Durumları", *Konya Mecmuası*, S. 4, Konya 1936, s. 238.
[58] Şehabeddin Uzluk, "Mevlana'nın Ressamları", *Konya Mecmuası*, S. 58, Konya 1943, s. 60.
[59] Turgal, *İki Büyük Alimin Resme Karşı Durumları*, s. 238.
[60] Al Haydar Bayat, "Mevlana'nın Dostlarından Tabib Ekmeleddin Müeyyed el Nahçivanî", *III. Milli Mevlana Kongresi Bildirileri*, Konya 1988, s. 233; Hasan Özönder, "Selçuklu, Beylikler ve Osmanlı Dönemlerinde Konya'da Sanat Hayatı", *Dünden Bugüne Konya'nın Kültürel Birikimi*, Selçuk Üniversitesi Basımevi, Konya 1999, s. 191.
[61] Osman Turan, *Selçuklular Tarihi ve Türk İslam Medeniyeti*, s. 389.
[62] Gosrdlevski, *Anadolu Selçuklu*, s. 188.

Selçuklular 13. yüzyılda sonraki pek çok döneme model olacak mükemmel bir yaşam tarzını bu coğrafyada gerçekleştirmiştir. Özellikle insanı merkeze yerleştiren, adalet ve hoş görüyü ön planda tutan bir anlayışı kendi vatandaşları arasında egemen kılmışlardır. Bu yönü ile baktığımızda günümüzün Türkiye'si ve hatta dünyası için rol model olacak birçok uygulamanın bu dönemde Selçuklular tarafından gerçekleştirildiği malumdur. Bir başka deyişle 21. yüzyılın, 13. yüzyıl Anadolu'sundan öğrenecek çok şeyi vardır.

Oluşturulan bu yapı neticesinde birçok bilgin ve mütefekkir, Selçuklu Devleti sınırları içerisinde görüş ve düşüncelerinden dolayı yargılanmadan yaşama imkânı bulmuştur. Bu anlayışın neticesinde Anadolu, bir huzur ve refah ülkesi olarak ön plana çıkmıştır. O'nun bu özelliği değişik coğrafyalardan çok sayıda mütefekkirin buraya göç etmesine zemin hazırlamıştır. Büyük umutlarla Anadolu'ya gelen bu bilim insanlarının umutları boşa çıkmamıştır. Bu fikrî ortamın nihaî birer meyvesi olarak da Mevlana, Yunus Emre ve Hacı Bektaşî Velî gibi üç sembol isim Selçuklular tarafından insanlığa kazandırılmıştır.

Muhakkak ki, bu üç sembol isim ve diğer daha birçok kıymetli mütefekkir, Anadolu'nun kültür seviyesini yükseltmeye büyük katkı sağlamışlardır. Ancak, bu mütefekkir ve mutasavvıfların fikrî enginliğini irdeleyip Onları yüceltirken zaman zaman önemli bir unsuru göz ardı edebilmekteyiz. Devletler ve toplumların gelişmesinde yöneticilerin tavır ve tutumları oldukça belirleyici bir faktördür. 13. yüzyıldaki bu yüksek ilmî ve fikrî seviyenin yakalanmasında, Selçuklu Sultanlarının payı oldukça büyüktür. Onların oluşturduğu huzurlu ve müreffeh toplum yapısı, bu gelişime büyük katkı sağlamıştır. Sultanlar, tebaaları olan unsurlar arasında ayırım yapmadan herkesin güven içinde bu topraklarda yaşamasını sağlayacak düzenlemeler yapmışlardır. Bizzat kendileri, değişik uygulamalarla topluma öncülük eden pek çok icraata imza atmışlardır. Selçuklu Sultanlarının, Anadolu'daki yüksek medenî seviyenin oluşumuna verdikleri bu büyük katkı hesaba katılmadan 13. yüzyıl Anadolu'sunun anlaşılması eksik olacaktır.

KAYNAKÇA

Abul Farac Gregory (Bar Hebraeus), *Abu'l-Farac Tarihi*, (Çev. Ömer Rıza Doğrul), C. I, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1945.

Aksarayî, Mahmud, *Müsameratü'l-Ahbâr ve Musâyeratü'l-Ahyâr*, (Çev. M. Nuri Gençosman), Recep Ulusoğlu Basımevi, Ankara 1943.

Aksoy, Hatice, "Komnenos Hanedanının Doğu Siyaseti ve Myriokephalon Savaşı", *USAD*, Güz 2017, (ss. 247-280).

Altan, Ebru, *II. Haçlı Seferi (1147 – 1148)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2003.

Altan, Ebru, "Haçlı Seferleri ve Anadolu (1097-1190): Türkiye Selçukluları Tarihinde Haçlı Seferlerinin Yeri ve Önemi", *USAD*, 12, (Bahar 2020).

Altaş, Dilara, "Ahi Teşkilatının Anadolu'ya Gelen Türkmenler Üzerindeki Etkileri", *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi*, Sivas 2017.

Anonim Selçuknâme, (Haz. F. Nafiz Uzluk), Örnek Matbaası, Ankara 1951.

Aslanapa, Oktay, *Anadolu'da Türk Mimarisi*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara 1991.

Ayönü, Yusuf, *Selçuklular ve Bizans*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2014.

Azimî, *Azimî Tarihi*, (Yay. Ali Sevim), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1988.

Balık, İbrahim, "Anadolu Selçuklu Eğitim Sistemi (Vakfiyeler Çerçevesinde)", *SDÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi*, Isparta 2001.

Bayat, Ali Haydar, "Mevlana'nın Dostlarından Tabib Ekmeleddin Müeyyed el Nahçivanî", *III. Milli Mevlana Kongresi Bildirileri*, Konya 1988, (ss. 231-247).

Bayram, Mikail, *Sosyal ve Siyasî Boyutlarıyla Ahi Evren – Mevlânâ Mücadelesi*, Nüve Kültür Yayınları, Konya 2012.

Beyazıt, Mustafa, *Denizli'de Anadolu Selçuklu Kervansarayları*, Denizli Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Denizli 2017.

Cantay, Gönül, *Anadolu Selçuklu ve Osmanlı Dârişşifâları*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara 1992.

Demirkent, Işın, *Türkiye Selçuklu Hükümdarı I. Kılıç Arslan*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2020.

Dündar, Munis – Emekli, Rabia – Şener, Elif, "Anadolu'daki Tıbbın Doğuşu, Dünyadaki İlk Tıp Okulu Olarak Gevher Nesibe Tıp Medresesi ve Darüşşifası", *Bilimnâme*, S. XXXIX, 2019/3, (ss. 79-103).

Ergin Ayan, *Sultan Tuğrul Bey*, Kronik Yayınları, İstanbul 2020.

Ersan, Mehmet, *Selçuklular Zamanında Anadolu'da Ermeniler*, Türk Tarih Kurumu yayınları, Ankara 2019.

Ersan, Mehmet, *Türkiye Selçuklu Devletinin Dağılma Devri*, Altınordu Yayınları, Ankara 2020.

Gordlevski, Viladimir, *Anadolu Selçuklu Devleti*, (Çev. Azer Yaman), Ankara 1988.

Göksu, Erkan, "Çift Başlı Kartal ve Selçuklular", *USAD*, Güz 2016 (5), (ss.117 – 141).

Haykıran, Kemal Ramazan, "Manevi Fetih: Malazgirt Savaşından Sonra Anadolu'da Kültürel Değişim", *Malazgirt Zaferi Bin Yıllık Miras*, (Haz. Mustafa Alican), Kronik Yayınları, İstanbul 2018.

İbn'ül-Verdî, *Selçuklular*, (Ter. Mustafa Alican), Kronik Yayınları, İstanbul 2017.

İbn-i Bibi, *El Evâmirü'l-Alâiyye fi'l-Umûri'l-Alâiyye*, (Çev. Mürsel Öztürk), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2020.

Kamil, Ekrem, "Gazzî – Mekkî Seyahatnamesi", *İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Tarih Semineri Dergisi*, S. 1/2, İstanbul 1937, (ss. 8-37).

Kaya, Selim, *I. Gıyaseddin Keyhüsrev ve II. Süleymanşah Dönemi Selçuklu Tarihi (1192-1211)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2006.

Kesik, Muharrem, *Anadolu Türk Beylikleri*, Bilge Kültür Sanat, İstanbul, 2018.

Kesik, Muharrem, *Türkiye Selçuklu Devleti Tarihi Sultan I. Mesut Dönemi (1116-1155)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2003.

Mecit, Songül, *Anadolu Selçukluları Bir Hanedanın Evrimi*, (Çev. Özkan Akpınar), İletişim Yayınları, İstanbul 2017.

Merçil, Erdoğan, *Büyük Selçuklu Devleti*, Bilge Kültür Sanat, İstanbul 2020.

Mîrhând, Muhammed b. Hâvendşah b. Mahmud, *Ravzatu's-Safâ fî Sîreti'l-Enbiyâ ve'l-Mülûk ve'l-Hulefâ*, (Ter. Erkan Göksu), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Anlara 2018.

Nicole, David, *II. Haçlı Seferi 1148*, (Çev. L. Ece Sakar), Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul 2014.

Niğdeli Kadı Ahmed, *El-Veledü'ş-Şefîk ve'l-Hâfidü'l-Halîk*, C.I, (Ter. Ali Ertuğrul), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2015.

Odo De Deuil, *VII. Louis'in Doğu'ya Seyahati*, (Çev. Caner Togaç), Kronik Yayınları, İstanbul 2021.

Oral, M. Zeki, "Aksaray'ın Tarihi Önemi ve Vakıfları", *Vakıflar Dergisi*, C.V, Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara 1958, ss. 223-240.

Özgüdenli, Osman Gazi, *Büyük Selçuklu Devleti Tarihi (1040 – 1157)*, ISAM Yayınları, Ankara 2020.

Özönder, Hasan, "Selçuklu, Beylikler ve Osmanlı Dönemlerinde Konya'da Sanat Hayatı", *Dünden Bugüne Konya'nın Kültürel Birikimi*, Selçuk Üniversitesi Basımevi, Konya 1999, (ss. 157 – 202).

Peacock, A. C. S., *Selçuklu Devletinin Kuruluşu*, (Çev. Zeynep Rona), Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul 2020.

Piyadeoğlu, Cihan, *Büyük Selçuklular*, Kronik Yayınları, İstanbul 2021.

Rice, Tamara Talbot, *Anadolu Selçuklu Tarihi*, (Çev. Tuna Kaan Taştan), Nobel Yayınları Ankara 2015.

Runciman, Steven, *Haçlı Seferleri Tarihi*, C. I, (Çev. Fikret Işıltan), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2019.

Sevim, Ali – Merçil, Erdoğan, *Selçuklu Devletleri Tarihi Siyaset, Teşkilat ve Kültür*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1995.

Sevim, Ali, *Anadolu Fatihi Kutalmışoğlu Süleymanşah*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1990.

Sevim, Ali, *Anadolu'nun Fethi Selçuklular Dönemi*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2020.

Turan, Osman, "Selçuk Devri Vakfiyeleri-I Şemseddin Altun - Aba Vakfiyesi ve Hayatı", *Belleten*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1947, (ss. 197-235).

Turan, Osman, *Selçuklular Tarihi ve Türk - İslam Medeniyeti*, Ötüken Yayınevi, İstanbul 2009.

Turan, Osman, *Selçuklular Zamanında Türkiye Tarihi*, Nakışlar Yayınevi, İstanbul 1984.

Turan, Refik, "XIII. Yüzyıl Anadolu Buhranı ve Ayakta Kalan Güçler", *Erdem*, C.8, S. 23, Ankara 1996.

Turgal, Hasan Fehmi, " Konya İle İlgili İki Büyük Alimin Resme Karşı Durumları", *Konya Mecmuası*, S. 4, Konya 1936.

Urfalı Mateos, *Urfalı Mateos Vekayi-Nâmesi (952-1136) ve Papaz Grigor'un Zeyli (1136-1162),* (Çev. Hrant D. Andreasyan), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2019.

Uyar, Mustafa, "Moğol İstilası Döneminde Selçuklular", *Selçuklu Tarihi El Kitabı*, (Ed. Refik Turan), Grafiker Yayınları, Ankara 2012, (ss. 409-441).

Uzluk, Şehabeddin, "Mevlana'nın Ressamları", *Konya Mecmuası*, S. 58, Konya 1943, (ss. 59-80).

Viladimir Gordlevski, *Anadolu Selçuklu Devleti*, (Çev. Azer Yaman), Ankara 1988.

Yazıcızâde Ali, *Tevârih-i Âl-i Selçuk*, (Haz. Abdullah Bakır), Çamlıca Yayınevi, İstanbul 2017.

OKUL ÖNCESİ ÖĞRETMENLERİNİN ÇOCUKLARIN DUYGULARINI SOSYALLEŞTİRME STRATEJİLERİ HANGİ DEĞİŞKENLERLE İLİŞKİLİDİR?

WHİCH VARİABLES COULD BE RELATED TO EMOTİON SOCİALİZATİON STRATEGİES OF EARLY CHİLDHOOD TEACHERS?

Duygu BAYSAL
Gazi Üniversitesi, Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı,
ORCID 0000-0002-7744-8415
Ebru ERSAY
Gazi Üniversitesi, Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı

Özet

Son 20 yılda yapılan çalışmalar ebeveynlerin dışında öğretmenlerin de çocukların duygularını sosyalleştirmelerinde önemli role sahip olduklarını göstermiştir. Bu yüzden, öğretmenlerin çocukların duygusal yeterliliğini destekleyici veya engelleyici duygu sosyalleştirme deneyimleri sağlamaları hangi değişkenlerle ilişkilidir sorusu cevaplanması gereken önemli bir soru olarak görülmektedir. Bu nedenle, bu çalışmada, okul öncesi öğretmenlerinin kendi duygusal yeterlilik becerilerinin sınıftaki duygu sosyalleştirme yaklaşımlarıyla ilişkisini incelemek amaçlanmıştır. Çalışma grubunu Şanlıurfa iline bağlı olan Haliliye, Eyyübiye, Karaköprü, Bozova, Halfeti ve Suruç ilçelerindeki özel ve resmi okul öncesi sınıflarında çalışan 334 okul öncesi öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmada, öğretmenlerin duygusal farkındalık ve duygu düzenleme becerileri ve çocukların duygularına verdikleri tepkileri ölçülmüştür. Yapılan analizler sonucunda, duygularını tanıma ve ifade etmede güçlük çeken okul öncesi öğretmenlerinin duygularını daha çok sağlıksız duygu düzenleme stratejileriyle düzenleme eğiliminde oldukları ve çocukların duygularına daha çok ihmal edici, cezalandırıcı ve büyütücü tepkiler verdikleri saptanmıştır. Öte yandan, çocukların duygularına olumlu tepkileri daha az tercih ettikleri görülmüştür. Sonuç olarak, duygusal farkındalığı yüksek olan ve sağlıklı duygu düzenleme stratejileri kullanan okul öncesi öğretmenlerinin çocukların duygularını sosyalleştirmede daha sağlıklı tepkiler verdikleri ortaya konmuştur. Bu sonuçlar doğrultusunda, çocukların duygularına sağlıklı tepkiler verebilmeleri için okul öncesi öğretmenlerinin öncelikle kendi duygusal yeterliliklerini geliştirmeleri önemli görülmüş ve çalışmada, okul öncesi öğretmenlerinin duygusal yeterlilik becerilerinin desteklenmesi için bazı yollar önerilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Okul Öncesi Öğretmenleri, Duygusal Yeterlilik, Duygu Sosyalleşmesi.

Abstract

Studies conducted in the last 20 years have shown that besides parents, teachers also play an important role in socializing children's emotions. For this reason, it is important to answer the question of which variables could be in relation to teachers' condition of providing supporting or preventing emotion socialization experiences for children. Therefore, in this study, it was aimed to examine the relationship between preschool teachers' own

emotional competence skills and emotion socialization approaches in the classroom. The study group consists of 334 preschool teachers working in private and public preschool classes in six districts of Şanlıurfa. In the study, teachers' emotional awareness levels and emotion regulation skills and their reactions to children's emotions were examined. As a result of the analysis, it was determined that preschool teachers, who have difficulties in recognizing and expressing their emotions, tend to regulate their emotions more with unhealthy emotion regulation strategies and also give more negligent, punitive and enlarging reactions to children's emotions. On the other hand, these teachers less likely prefer positive reactions towards children's emotions. As a result, it has been revealed that preschool teachers who have high emotional awareness and use healthy emotion regulation strategies give healthier responses in socializing children's emotions. In line with these results, it is considered to be important for preschool teachers to develop their own emotional competencies to be able to give healthy responses to children's' emotions and some recommendations are given to support the indicated development.

Keywords: Preschool Teachers, Emotional Competence, Emotion Socialization

OSMANLI DEVLETİ SON DÖNEMİ ÖĞRETMEN OKULLARI VE DERS PROGRAMLARI

OTTOMAN STATE LAST PERIOD TEACHER SCHOOLS AND CURRICULUM

Dr. Tuğba ŞİMŞEK
Dokuz Eylül Üniversitesi, Öğretim Görevlisi,
ORCID. 0000-0003-0400-3578

Özet

Osmanlı Devleti son dönem eğitim-öğretim faaliyetlerini içeren devlet eliyle kayda alınmış en önemli kaynaklardan biri Maarif-i Salname-i Nezaret-i Umumiye yıllıklarıdır. 2. Abdülhamid devrinde toplamda altı nüsha basıldığı belirtilen bu yıllıklardan beş tanesi günümüze kadar ulaşmıştır. Bu yıllıklardan ilki olan hicrî 1316 (1899-1900 M) tarihli Maarif Salnamesi'nde eğitimle ilgili pek çok bilgi bulunmaktadır. Ayrıntılı olarak yer alan bilgilerden biri de öğretmen okullarıdır.

Maarif Salnamesi'nde, Darülmuallimin ve Darülmuallimat olarak geçen öğretmen okulları ile ilgili nizamname maddeleri, talimatnameler, ders programları, okunan derslerin tefsilatı, Osmanlı Devleti'nde yer alan öğretmen okulları, bu okulların dereceleri, öğretmen isimleri, okul çalışanları, öğrenci sayıları vb. gibi pek çok bilgi yer almaktadır. Bu bilgilerin gün yüzüne çıkması öğretmen okullarının tarihiyle ilgili ayrıntılı bilgiler verirken bugünkü eğitim fakülteleriyle bir kıyaslama yapma imkânı sunmaktadır.

Çalışma betimsel tarama yöntemlerinden doküman tarama kullanılarak oluşturulmuştur. Salname, Osmanlı Türkçesiyle yazıldığından ilgili bölümler günümüz Türkçesine aktarılmıştır. Salnamede yer alan öğretmen okullarıyla ilgili yer alan tüm bilgiler ele alınarak bir değerlendirme yapılmıştır. Bu değerlendirme sonucunda öğretmen okullarının o dönemin Osmanlı Devleti sınırlarını oluşturan yirmi altı il ve altı sancaktaki durumları tespit edilmiştir. Üç dereceden oluşan bu okulların koşullarını içeren maddeler sunulmuş nizamnamelerde belirtilen şartlardan yola çıkılarak o dönemin öğretmene bakış açısı değerlendirilmiştir. Ders programlarında yer alan dersler ve bu derslerin uygulanmasıyla ilgili talimatnameler ayrıntılarıyla ortaya konmuştur.

Anahtar Kelimeler: Eğitim, eğitim tarihi, öğretmen okulları, darülmuallimin, darülmuallimat.

Abstract

Maarif-i Salname-i Nezaret-i Umumiye annals is one of the most important sources recorded by the state, which includes the last period of education and training activities of the Ottoman Empire. Five of these annuals, which are stated to have been published in 6 copies during the reign of Abdülhamid II, have survived to the present day. There is a lot of information about education in the first of these annuals, the Education Yearbook dated hijri 1316 (1899-1900). One of the detailed information is teacher schools. There is a lot of information such as articles of regulation on teacher schools referred to as Darülmuallimin and Darülmuallimat in the Education Yearbook, instructions, syllabus, interpretation of the

lessons read, teacher schools in the Ottoman Empire, the degrees of these schools, teacher names, school staff, number of students, etc. The emergence of this information provides detailed information about the history of teacher schools and offers the opportunity to make a comparison with today's education faculties.

The study was created using document scanning, one of the descriptive scanning methods. Since the yearbook was written in Ottoman Turkish, the relevant sections were transferred to today's Turkish. An evaluation was made by considering all the information about the teacher schools in the yearbook. As a result of this evaluation, the situation of teacher schools in twenty-six provinces and six sanjaks that formed the borders of the Ottoman State of that period was determined. Items containing the conditions of these three-level schools were presented, and the perspective of the teacher of that period was evaluated based on the conditions specified in the regulations. The courses in the curriculum and the instructions for the implementation of these courses are presented in detail.

Keywords: Education, history of education, teacher schools, darülmuallimin, darülmuallimat.

UNIVERSITY STUDENTS' PERCEIVED PROBLEMS CAUSED BY COVID-19 AND THEIR INNOVATIVE SOLUTIONS PRESENTED TO THE INTERNATIONAL ENGINEERING DESIGN CHALLENGE

Teresa Kennedy[1], Bulent Cavas[2]

[1] The University of Texas at Tyler, College of Education and Psychology, Tyler, Texas, USA.

[2]Dokuz Eylul University, Buca Faculty of Education, Department of Science Education, Izmir, Turkey.

Abstract

A very serious and dramatic change occurred globally within learning and teaching environments due to the COVID-19 pandemic. While distance education processes were expected to be implemented more actively over the years, the pandemic required the urgent use of distance education systems in a very short period of time. Educators were tasked with creating relevant online projects and activities for their students. This article examines the societal problems related to the COVID-19 pandemic encountered by university students and describes their innovations aimed at addressing these issues. The study examined student submissions to an international online COVID-19 Engineering Design Challenge. The students were encouraged to develop innovations to address the COVID-19 problems they personally encountered. 65 pre-service education students participated in the study. The findings showed that the students identified eight different types of problems, with the redesign of buildings (29.23%); improving hygiene conditions (16.92%); the development of new electronic designs (16.92%); and the need for improved hand-face personal protective equipment (12.31%) as the most prevalent issues addressed. The results are important in terms of revealing the students' perceived problems resulting from the COVID-19 pandemic and their offered innovations. This study may lead to future studies based on qualitative research methods.

Keywords: COVID-19, Engineering Design, Phenomenon-based Learning (PhBL), STEM Education

INTRODUCTION

The COVID-19 pandemic forced extraordinary changes to educational systems around the world, further complicated by regional access to knowledge networks, connectivity, and communication resources. By March 2020, educators significantly increased their implementation of online learning structures, attempting to mitigate a total stop of learning that could potentially result in student loss of a critical year of their educational development. "This rise in e-learning, affected by school closures, challenged educators to develop meaningful and timely learning experiences that were accessible and realizable for all their students while at the same time consider diverse digital equity issues affecting full participation. It also highlighted educators' sense of responsibility for the academic and social well-being of their students, many of which were negotiating new learning environments at home" (Kennedy, 2021, p. 592).

Most teachers and teacher educators were forced to place course content online for their students in response to immediate school closures. Due to the devastating impact of the academic, social, and emotional learning loss among students, researchers coined the term "thriving gap" to specifically describe the negative repercussions that affect students who engage in intensive distance learning environments (Duckworth, Kautz, Defnet, et al., 2021). "Academic achievement gaps and social and emotional learning loss are all major concerns spiraling out of the coronavirus pandemic" (Camera, 2021, para. 1). Across the globe, student engagement decreased while teacher stress elevated as they quickly attempted to engage their students in quality online experiences (Heubeck, 2020).

In an attempt to assist teachers to provide their students with relevant and engaging STEM (science, technology, engineering, and mathematics) experiences that would naturally encourage their students to be creative, innovative, and learn more about the pandemic negatively affecting their communities as well as others across the globe, the University of Texas at Tyler, in collaboration with the Texas STEM Coalition and the International Council of Associations for Science Education (ICASE), created the COVID-19 Engineering Design Challenge (Kennedy, 2021).

The Challenge focuses on addressing the thriving gap for students and follows a Phenomenon-based Learning (PhBL) design, an educational movement initiated by Finland's education system in 2016 aimed at intentionally expanding typical Project-based Learning (PBL) and Problem-based Learning (PrBL) approaches into learning experiences that immerse students deeper into contextual situations aligned with real-life issues. PhBL involves students in interdisciplinary inquiry approaches, and often follows the 5E Learning Cycle Model (an instructional model encompassing five distinct phases: Engage, Explore, Explain, Elaborate, and Evaluate), encouraging students to communicate their innovative ideas and designs widely. Intensive research conducted by Tuna and Kaçar (2013) revealed that the 5E model positively affects student achievement and the permanence of knowledge.

This paper describes university student involvement in the COVID-19 Engineering Design Challenge, revealing their perceived personal and societal issues resulting from the pandemic and the innovations they created to solve the problems they identified.

METHOD

Participants

This study included 2nd, 3rd and 4th year students studying at the faculty of education of one of the largest universities in Turkey. A total of 65 university students (13 male and 52 female) participated in the study.

Implementation

The students were given information about the International Engineering Design Challenge for 2 course hours. In this period, students were introduced to web 2.0 tools that they could use. Also, some application examples, such as Google SketchUp, Planner 5d and Floor Planner were shown. After these explanations were made, the students were asked to think about the problems they encountered due to the COVID-19 pandemic, to focus on one of these problems, and to propose a solution along with the necessary engineering designs to support its functionality.

Data Collection and Analysis

Data from the students were collected through the figures and explanations they drew with paper and pencil or the drawings and explanations they designed with the web 2.0 tools shown to them. Student data were grouped and analyzed by the researchers.

Results

In this study, data were collected from 65 students. The students' suggested solutions were divided into groups and the percentages of the suggestions in each group were calculated. Data were analyzed on the basis of gender. Table 1 describes the students' innovations, drawings and explanations made.

Table 2. Analyses from Collected Data

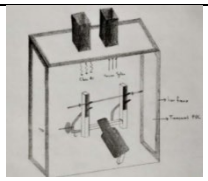
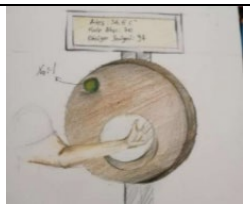
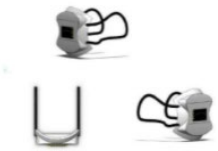
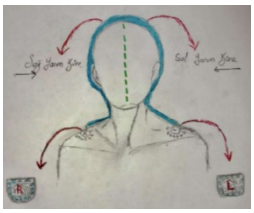
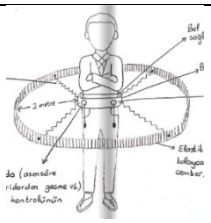
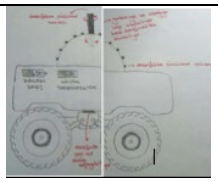
	Females (N)	Females (%)	Males (N)	Males (%)	Total (N)	Total (%)
Redesign of building	13	25,00	6	46,15	19	29,23
Improving hygiene conditions	11	21,15			11	16,92
The development of new electronic designs	10	19,23	1	7,69	11	16,92
The need for improved hand-face personal protective equipment	7	13,46	1	7,69	8	12,31
Individual protection (Whole Body)	6	11,54	2		8	12,31
Unemployment	3	5,77	1		4	6,15
Robotic Car design	1	1,92	1	7,69	2	3,08
Anti-vaccine Behaviour	1	1,92	1	7,69	2	3,08
Total	52		13		65	

When Table 1 is examined, it is seen that redesigning buildings is one of the areas where the students proposed the most solutions. It was observed that the majority of both female and male students worked on the redesign of buildings using engineering design as a process to discover more information about the problem and create potential solutions.

Secondly, the improvement of hygiene situations were among the most designed products. It was observed that all students participating in the study made drawings and explanations about measures to improve hygiene practices and mitigate potential health risks.

The third most widely implemented projects involved the development of new electronic designs for the prevention of the COVID-19 pandemic. In addition, many product designs for hand and face protection were developed. Some students also focused on developing designs for individual protection (whole body), unemployment, robotic cars, and anti-vaccine behavior, albeit in small numbers. Table 2 provides a description of student projects.

Table 2. Example Student Projects

	Females	Males
Redesign of building	 A new library design	 A new sports hall design
Improving hygiene conditions	 A Ring including disinfectant	 Disinfectant usage for mobile phone (female)
The development of new electronic designs	 New design thermometer	 A mask with a chip
The need for improved hand-face personal protective equipment	 Face protection	 An individual hand protection (holding device in bus) for public transportation
Individual protection (Whole Body)	 Whole body protection	 Whole body check (female)
Robotic Car design	 Robotic car design for cleaning and disinfection	 Robotic car design for cleaning and disinfection

DISCUSSIONS AND CONCLUSIONS

The goals of this study were to reveal the types of problems that university students experienced while at home during the initial stages of the COVID-19 pandemic, and to encourage the development of products using engineering design skills to address their

identified problems. The results obtained from the study revealed that the university students mostly focused on new building designs. This finding shows the problems caused by the limitations in living spaces during the time the students were confined at home or to restricted outdoor areas due to the pandemic. It was discovered that the second situation that the students were influenced by involved hygiene issues.

With the emergence of the pandemic, it was predicted that due to the fact that hygiene concerns were often reported through both official institutions and media channels, it could influence students to design solutions related to this topic. In addition, topics related to issues concerning unemployment and opposition to vaccination may have been inspired by media channels from business sectors negatively affected during the COVID-19 process, as well as the fact that this situation is expressed in nearly all media channels which has an impact on students.

Many students made innovative electronic designs for the solution of COVID-19-related problems, indicating that future university students can play an important role in solving COVID-19 related problems by actively using science and technology. This study was completed using only quantitative research methods. In the continuation of this study, a more in-depth examination of the impact of the COVID-19 pandemic on students will be provided by using qualitative research methods. In addition, the concept of the thriving gap will be expanded to investigate its impact on teachers.

ACKNOWLEDGEMENTS

The authors thank the 2nd, 3rd, and 4th year university students for their active participation. Acknowledgement and thanks are also extended to the University of Texas at Tyler, the Texas STEM Coalition, and the International Council of Associations for Science Education (ICASE) for their involvement and support of the International Engineering Design Challenge.

For information about how your students can participate in the COVID-19 Engineering Design Challenge, see: https://uttyler.az1.qualtrics.com/jfe/form/SV_eXILiS0zOZ2pAnb

REFERENCES

Camera, L. (2021). *Remote students of all races, incomes suffered during pandemic.* U.S. News. https://www.usnews.com/news/education-news/articles/2021-07-14/remote-students-of-all-races-incomes-suffered-during-pandemic

Duckworth, A. L., Kautz, T., Defnet, A., Satlof-Bedrick, E., Talamas, S., Lira, B., & Steinberg, L. (2021). Students attending school remotely suffer socially, emotionally, and academically. *Educational Researcher, 50*(7), 479-482. https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.3102/0013189X211031551

Heubeck, E. (2020). *Did COVID-19 Change Your Teaching, for Better or Worse? See Teachers' Responses.* EducationWeek. https://www.edweek.org/technology/how-did-covid-19-change-your-teaching-for-better-or-worse-see-teachers-responses/2020/06

Kennedy, T. (2021) Student Innovations Related to COVID-19: The International Engineering Design Challenge. *American Journal of Biomedical Science & Research*, *13*(6), 592-595. https://biomedgrid.com/pdf/AJBSR.MS.ID.001921.pdf

Tuna, A., & Kaçar, A. (2013). The Effect of 5E Learning Cycle Model in Teaching Trigonometry on Students' Academic Achievement and the Permanence of Their Knowledge. *International Journal on New Trends in Education, 4*(1), 73-87. http://ijonte.org/FileUpload/ks63207/File/ijonte._2013.1.complete.pdf#page=80

SNAC SCHOOL NETWORK ROADMAP TOWARDS SCHOOL SEISMOLOGY AND CITIZENS PROTECTION

Gerasimos Chouliaras[1*], Sofoklis Sotiriou[2], Bulent Cavas[3]
[*1] National Observatory of Athens, Institute of Geodynamics, 11810 Athens, Greece.
[2]Ellinogermaniki Agogi, Athens, Greece
[3] Dokuz Eylul University, Buca Faculty of Education, Department of Science Education, Izmir, Turkey

Abstract

The School Networks Alerts Citizens protection (SNAC) project aims to guide schools in becoming open hubs of innovation, education, training and information about earthquake hazard and risk to the local society. Through SNAC, schools should exploit educational innovation, the tools of discovery learning, technology, teaching natural, humanitarian and social sciences to study and handle local issues. A SNAC open school is in constant interaction with the local community and evolving as its equal social partner. This school is following the echo of the problems of the local community with a well known natural hazard and reacts accordingly. It plans and implements projects that increase the science capital and awareness of the local society. Here we describe a roadmap of the necessary steps that schools will need to take in order to become hubs of responsible innovation that bring together as many stakeholders as possible with an aim to produce ideas and solutions that address local issues and challenges. We focus on the specific example of seismology education to support the implementation of the project activities as a state-of-the-art approach in the introduction of Responsible Research and Innovation (RRI) in the school settings. The Open Schooling Roadmap offers a clear and step-by-step outline of how a SNAC school can embark on the process of opening up to its local community, through the use of RRI-enriched students' projects. The Roadmap should facilitate engaging students in real-life projects that are proposing innovative solutions, adopted to the local conditions by employing real-problem solving skills, dealing with seismic data that the students have acquired themselves, handling and studying situations and participating in meaningful and motivating science inquiry activities on earthquake disaster prevention and mitigation.

Keywords: Earthquakes, Responsible Research and Innovation, Science Education, Roadmap

INTRODUCTION

The European Commission and policy makers in each country should encourage each local school, no matter of its size or location, to take ownership of the issues their local society is facing. In order to achieve this, strong and sustainable community connections and actions must be established, enabling families, local stakeholders, businesses and school to bind together and support all forms of formal and informal learning. The whole community engagement is the key and it can be achieved through parental collaboration, curriculum connected to real world experiences and solving local problems.

In many reports published by the European Union, there are dramatic decreases in students' knowledge and skills related to science, technology and innovation. Many studies show that traditional teaching methods are not useful in teaching STEM (Science Technology Engineering Mathematic) courses; they affect students' interests and motivations in a negative way and, as a result, many students drop out from their schools. The studies in the field of science education provide results indicating that citizens believe that innovations in science and technology can lead to urgent solutions for environmental, health and basic infrastructure problems (Sjøberg & Schreiner, 2010). The report on the "Maximizing the impact of EU Research & Innovation Programmes" published by the European Union recommends 11 key actions. Three of them are connected with the educational sector and are vital for the future of EU's Research and Innovation: #3. Educate for the future and invest in people who will make the change. Action: modernise, reward and resource the education and training of people for a creative and innovative Europe. #8. Mobilise and involve citizens. Action: stimulate co-design and co-creation through citizen involvement. #11. Capture and better communicate impact. Action: brand EU research and innovation and ensure wide communication of its results and impacts.

Responsible Research and Innovotion (RRI) in the Framework of Open Schooling Approach

One of the main goals of the European Commission is to strengthen the relationship between science and society. On one hand, a robust effect science has on society can be mainly traced in the technological innovations and the associated improvements in our healthcare system and lifestyle. Of course, some of these innovations can negatively affect or be negatively received by society. An example of the latter relates to the development of the golden rice which is a genetically modified plant created to overcome food shortage issues but met strong oppositions from anti-GMO movements. On the other hand, society distributes its economic resources on specific research and innovations which are considered to be beneficial and of essence for its citizens and overall function of society.

European Commission (EC) identified seven main challenges (connected with climate, energy, health, food, transport, inclusive and secure societies) our society faces. The contribution of science is vital for tackling these challenges and the active involvement of society is essential. All these challenges can be better addressed if "all societal actors understand the issues and their consequences and are actively involved in helping identify and monitor society's responses" (European Commission, 2015). Thus, it is not surprising that Responsible Research and Innovation (RRI) is an important priority in the Horizon 2020 programme. Societal actors which can be research institutes, educators, civil protection organizations, policy makers and the general public, can be involved in all stages of research and innovation in varying degrees. The RRI is a framework which aims in aligning the European societies' values, expectations and needs with all the stages of research and innovation governance; from the conceptualization and implementation stage to the outcomes and evaluation.

Therefore, RRI could be defined as "the attitude and ability to reflect on, communicate and discuss processes and outcomes of inquiry in terms of its relevance, consequences and

ethics for oneself, others and society" (Ark of Inquiry, 2014). Based on this definition, RRI can be transferred in three main skills: reflection, communication and discussion. The first skill (reflection) concerns someone's' ability to think through the relevance, consequences and ethical issues that research and innovation have on society. The second skill (communication) is the ability to share that reflection with an audience, and the last skill (discussion) concerns someone's ability to discuss the societal relevance, consequences and ethics of processes and outcomes of research and innovation with others.

RRI Dimensions

RRI considers a governance approach to science and innovation (overarching dimension) which includes:

- The public engagement of a variety of stakeholders from science, industry, NGOs, politics, organizations etc. to dialogues and processes concerning current challenges.
- The gender equality and especially the under-representation of women. The results of research and innovation consider all the citizens – societal actors should be represented in a balanced matter.
- Science education and its significant role in preparing the citizens of tomorrow by providing them with the right tools and skills.
- Ethics for the insurance of high-quality and transparent research and innovation.
- Open Access to science. Through RRI, societal actors, who want to have a voice, affect or are being affected, should be called to openly participate in research and innovation processes to better tackle current societal challenges.

Figure 1: The Six Dimensions of the Responsible Research and Innovation (RRI)



SNAC Roadmap for School Innovation

The introduction of innovations in schools, especially the internalization of the open schooling approach in the school environment requires systematic planning and implementation processes.

SNAC project, built on the concept of Open Schooling, aims to perform an extended proof of concept experiment to:

a) transform schools in South Eastern Mediterranean countries into local hubs of education, innovation and information about earthquakes and disaster prevention, connecting them with local authorities, local civilian protection agencies, local business, research and science centres and other local stakeholders in the process and

b) engage students in real-life projects that propose innovative solutions adopted to the local conditions by employing real problem-solving skills, handling and studying situations, and participating in meaningful and motivating science inquiry activities on earthquake disaster prevention and mitigation.

The objective of this combination is, on one hand to increase children's and students' interest in science and how it affects everyday life and, on the other, to stimulate teachers' motivation on up-taking innovative teaching methods, subjects and practices to enrich and renew the science curriculum. The SNAC project also provides increased opportunities for cooperation and collaboration between schools across different areas and countries and encourage relationships between stakeholders of both formal and informal education. Teachers are key players in the renewal of science education and being part of a network allows them to improve the quality of their teaching and supports their motivation. Networks can be used as an effective component of teachers' professional development, can be complementary to more traditional forms of in-service teacher training and stimulate morale and motivation which then is passed to learners and has long-term implications for the individuals and for the society.

In this framework the proposed project promotes open education and innovation in schools and their communities. It also promotes the development of key competences for students who are developing projects and activities serving their communities and presents innovative whole-school approaches, which are supporting teachers' professional development through collaboration, networking and good practice exchanges.

In order to reach objectives, defined in the SNAC project, a specific roadmap has been prepared to bring innovation to the participating schools. The roadmap includes six steps which school staff can follow to realize "open schooling" innovation.

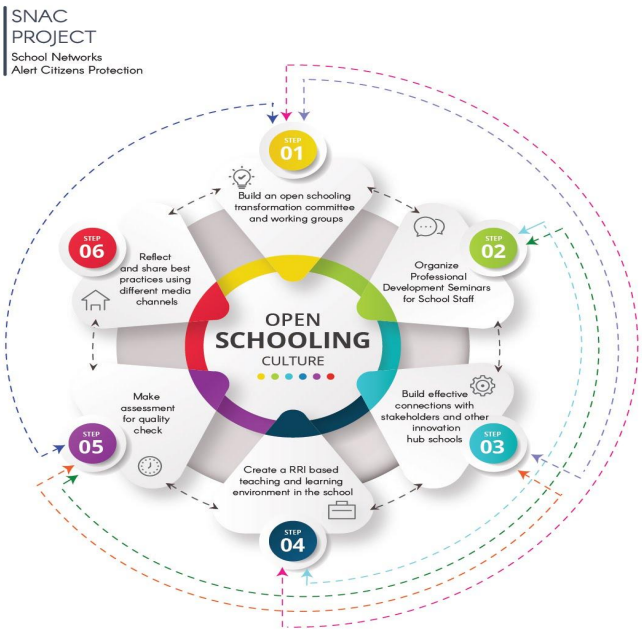


Figure 9 presents a roadmap model in order to create open schooling culture. The six steps are defined as:

Step 1: Build an open schooling transformation committee and working groups

Step 2: Organize Professional Development Seminars for school staff

Step 3: Build effective connections with stakeholders and other innovation hub schools

Step 4: Create an RRI based teaching and learning environment in the school

Step 5: Make assessment for quality check

Step 6: Reflect and share best practices using different media channels

These steps were developed to explain the ways that teachers can develop an open schooling culture in their school. Many of these steps are directly connected to each other. For example, the creation of the school transformation group and sub-groups is directly connected with all activities at the school. As an example, the Professional Development Seminars working group, developed in step 1, will arrange and organize the respective seminars.

Since each step will affect one or more of the others positively or negatively, it is very important to establish a high level of cooperation among the school staff. For this reason, the school transformation group needs to demonstrate an effective leadership. If necessary, this group should be able to recruit relevant stakeholders to the group as consultants.

In this aspect, the School Networks Alert Citizens protection (SNAC) project aims to help schools to become open hubs of innovation, education, training and information to their local society. Through SNAC, schools exploit educational innovation, the tools of discovery learning, technology, teaching natural, humanitarian and social sciences to study and handle local issues.

CONCLUSIONS

The practice of Open Schooling through SNAC was regarded as a powerful tool for reshaping the school activity and for the growth of scientific citizenship in the extracurricular population. Achievements within the framework of the SNAC Project are listed below.

SNAC Project:

- transformed participated schools to hubs of innovation. The schools developed networks with local citizens and authorities, civilian protection agencies, local business, research and science centres and other local stakeholders;
- improved pedagogical practices based on inquiry-based methods that are more effective in science education;
- provided to teachers and school heads numerous engaging educational STEM activities in which school students learn, practice and utilize themselves, scientific instruments and methods.
- raised the students' awareness on their roles, responsibilities and attitudes as future scientists, researchers, engineers, and foremost citizens;
- promoted both teachers' and learners' scientific and digital literacy and highlights aspects of civil protection, citizenship, civil responsibility and transnational cooperation;

- created a dedicated database with an easy to use front-end to enable seismological data collection and presentation from the current and existing network of school seismometers;

- published "Recommendations for Future use" Guideline, containing show cases, best practices and cases of achievements beyond expectations.

ACKNOWLEDGEMENTS

This article received European Union Funding from Erasmus Plus Project entitled School Network Alert Citizens Protection (SNAC) with the agreement number, 2018-1-1EL01-KA201-047847

REFERENCES

Ark of Inquiry (2014): Ark of Inquiry: Inquiry Awards for Youth over Europe. Retrieved from http://www.arkofinquiry.eu/

European Commission, (2015). Science Education for Responsible Citizenship. Report to the European Commission of the expert group on science education. Luxembourg: Publications Office of the European Union. doi: 10.2777/12626

Sjøberg, S., & Schreiner, C. (2010). The ROSE project. An overview and key findings. Retrieved 10/03/2012, from http://roseproject.no/network/countries/norway /eng/nor-Sjoberg-Schreiner-overview-2010.pdf

İLERLEMECİ EĞİTİM ANLAYIŞINA ELEŞTİREL BAKIŞ

Doç. Dr. Yalçın DİLEKLİ, Aksaray Üniversitesi Eğitim Fakültesi, yalcindilekli@gmail.com, ORCID ID: 0000-0003-0264-0231

Arş Gör. İbrahim SÖZCÜ, Aksaray Üniversitesi Eğitim Fakültesi, sozcuibrahim@gmail.com, ORCID ID: 0000-0001-8328-7390

20.yüzyıl başları itibari ile eğitim çalışmalarını merkeze alan psikologlar eğitim araştırmacıları, temelde muhafazakâr olarak kabul ettikleri eğitim anlayışını aydınlanma düşüncesi etkisi ile geleneğin tahakkümünden kurtarıp özgürleştirmek ve modern bilimin rehberliğinde revize etmek için çabalamışlardır. İlerlemeci düşünce adı verilen bu eğitim akımı gelenek eleştirisi olarak doğmuş, Rousseau ve takipçileri tarafından ortaya atılmış ve Avrupa'da geliştirilmiştir ve yaygınlaştırılmıştır. Kilpatrick ve Dewey ile Amerika'da yerleşik hale gelen temel eğitim felsefesi olmuştur. Hannah Arendt'in ifadesi ile "**mantığın ve zırvanın hayret verici bir karışımından oluşan ilerlemecilik, Amerika'da büyük bir dönüşüme neden oldu ve eğitimdeki bütün gelenekleri ve oturmuş yöntemleri âdeta akşamdan sabaha, ıskartaya çıkardı.**"

Bu çalışmada, ilerlemeci eğitim anlayışının '*geleneksel eğitim, bilgi ve otorite'* ile kurduğu ilişki eleştirel bir bakış açısı ile ele alınması amaçlanmıştır. Çalışma ilk olarak İlerlemeciliğin tarihsel kökenlerini ele alarak başlamıştır. Ardından ilerlemeci anlayışın otorite ve iktidar kavramlarını öğretmen baskısı ile eşitleyen anlayışının bir eleştirisi ortaya konmuştur. Günümüzde sıklıkla vurgulanan ve yeni eğitim anlayışlarını ön plana çıkarmak için eleştiri aracı olarak kullanılan "geleneksel eğitim" kavramı yeniden değerlendirmeye çalışılmıştır. Son olarak ilerlemeciliğin emek piyasasında karşılığı olmayan ve yaşamda kullanılmayan bilginin gereksizliğine dair yaklaşımı irdelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: İlerlemecilik, Geleneksel Eğitim, Eğitim Felsefesi

CRITICAL PERSPECTIVE ON PROGRESSIVE EDUCATION APPROACH

İLERLEMECİ EĞİTİM ANLAYIŞINA ELEŞTİREL BAKIŞ

Assoc. Prof. Yalçın DİLEKLİ
Aksaray University Faculty of Eduaction, ORCID ID: 0000-0003-0264-0231
RA. İbrahim SÖZCÜ
Aksaray University Faculty of Eduaction, ORCID ID: 0000-0001-8328-7390

Abstract

At the beginning of the 20th century, psychologists and educational researchers tried to liberate the understanding of education, which they accepted as basically conservative, from the domination of tradition with the effect of enlightenment thought, and to revise it under the guidance of modern science. This educational movement, called progressivism, was born as a criticism of tradition. Progressvist educational movement was put forward by Rousseau and his followers, and was developed and popularized in Europe. It has been the basic educational philosophy that has become established in America with Kilpatrick and Dewey. In the words of Hannah Arendt, "progressivism, a bewildering mix of logic and gibberish, has revolutionized America, throwing away all traditions and established methods in education, day after night."

In this study, it is aimed to examine the relationship between the progressive education approach and 'traditional education, knowledge and authority' with a critical perspective. The study first began by addressing the historical origins of Progressivist Education. Then, a criticism of the progressive understanding that equates the concepts of authority and power with teacher pressure has been put forward. The concept of "traditional education", which is frequently emphasized today and used as a criticism tool to bring new educational understandings to the fore, has been tried to be re-evaluated. Finally, the approach of progressivism about the redundancy of knowledge that has no value in the labor market and is not used in life has been examined.

Keywords: Progressivism, Traditional Education, Philosophy of Educatiom

Giriş

Aydınlanma düşüncesinin etkisi ve 19. Yüzyılda meydana gelen teknolojik gelişmeler ile ilerlemenin mutlak iyi olduğu ve yeryüzü cenneti iddiası ile dünyanın her geçen zaman diliminde daha iyiye gideceği inancı ilerlemeci düşünür ve eğitimcileri etkisi altına almıştır. İlerleme fikrini merkeze alan eğitim araştırmacıları geleneksel akademik derslerin faydası olmadığını, bunun yerine öğrencilere pratik beceriler kazandırabilecek bir içerik ile eğitimin sürdürülmesi gerektiğini iddia etmişlerdir. İlerlemeci eğitim anlayışının temsilcileri, kitapları çocuklar için bir engel ve onlara katkı sunmayacak bir araç olarak değerlendirmişlerdir. Rousseau için fayda sağlayacak bir zanaat, Dewey için ise mesleki ve pratik bilgi daha ön plandadır. Eğitimde gerçekleri öğretme hedefi ile tarihsel birikiminin öğretimi geri planda bırakılmıştır (Egan, 2002). Kitap merkezli bir eğitim programı yerine pratiğe dayalı ve hayatın içerisinden bir eğitim programı esas alınmıştır. Çocuk merkezli bir yaklaşımı kabul

eden ilerlemeci eğitimciler, daha hümanist öğrenme yöntemlerini ve öğrencilerin öğrenme farklılıklarını savunmuşlardır. Geleneksel yöntemler ile birlikte geleneksel konular da ilerlemeciler tarafından eleştirilmiştir. Tarih, klasik diller, etik gibi konu alanları yerini modern konular ve modern yabancı dillere bırakmıştır (**Ravitch, 2001**).

İlerlemeciler, akademik ve kitap merkezli eğitim müfredatının sosyal ilerlemeye engel olduğunu savunmuşlardır. Özellikle Amerikalı ilerlemeci eğitimciler, döneme bağlı olarak meydana gelen göç olgusu ile kentleri dolduran çocukların her birinin cebir ve edebiyat öğrenmesine gerek olmadığını, onun yerine piyasanın ihtiyacını karşılayacak pratik bilgiler ile donatılmaları gerektiğini ifade etmişlerdir. Diğer bir ifade ile ilerlemeci eğitim anlayışı akademik bir programı daha çok bireye ulaştırmak yerine iş gücüne katılacak olan çocuklara pratik bilgi sunmayı amaçlamıştır. Dönem içerisinde oluşan yaygın algı, Avrupa'dan gelen ilk dönem göçmenlerden farklı olarak sonradan sürece dahil olan göçmenler akademik bir programı sürdürebilecek potansiyele sahip olmadıklarından onlara daha pratik beceriler kazandırılması yönünde olmuştur (Bumin, 1996). İlerlemeci eğitim uzmanlarına göre her öğrenciye aynı akademik müfredatı sunmak demokratik değildir. Ravitch'in (2001) ifade ettiği şekli ile ilerlemeciler için fırsat eşitliği azınlık bir grubun akademik eğitim alması geri kalanların mesleki ve zanaat eğitimine yönlendirilmesidir.

İlerlemeci düşünürler, "doğa" fikrine karşı iyimser bir tavır takınmıştır ve öğretmenlerin "doğal" olması gerektiğini iddia etmiştir (Egan, 2002). Ancak eğitimciler bu anlamda bir doğallığın imkânını ve bunun pedagojik açıdan ne kadar sürdürülebilir ve kullanışlı olup olmadığını tartışmamışlardır. Dolayısıyla öğrenciler, potansiyellerini açığa çıkaracak ve kendilerini aşmalarına yardımcı olacak zorlayıcı bir akademik eğitimden uzak tutulmuş bunun sonucunda öğrencilere dair beklentiler alt seviyede tutulmuştur. İlerlemecilerin bir diğer itiraz ettiği nokta ise geleneksel eğitimin temel dinamiği olarak gördükleri ezber ve tekrar yolu ile öğrenmedir. Bunun yerine kavrayarak öğrenmeyi savunan ilerlemeci eğitimciler, ezber ile ezbercilik arasında bir ayrım yapmamışlardır. Ezberin mantıksal soyut zihinsel süreçleri henüz tam anlamı ile yürütemeyen öğrenciler için temel kavramların anlamlandırılmasında oynadığı olumlu etkiyi görmezden gelmişlerdir. Örneğin çarpım tablosu ezberi, karmaşık düşünme süreçleri gerektiren kavramları öğrenmeyi kolaylaştırıcı bir etkiye sahiptir.

Amerika'da yaşayan ilerlemeci eğitimcilerin öncülüğünde bütün dünyayı etkileyen ilerlemeci eğitim anlayışı, tarihsel birikimi ve geleneği geri plana atmıştır. İlerlemeci anlayış hayata yön verici olarak tarihi yetersiz görmüş ve geleceğin konuşulmasının daha faydalı olacağını öne sürmüştür. İlerlemeci eğitim birey merkezli yaklaşımı ile sosyalleşmeyi ön plana çıkarmış ve özellikle yetenekli çocukları ihmal etmiştir (Hofstadler, 1966). Günümüz ilerlemeci eğitim anlayışında anti-entelektüalizm baskın bir özellik olarak görülse de Dewey, anti-entelektüel olarak ifade edilemez. Hofstader'e (1966) göre Dewey, demokrasi ve uyumluluk kaygısı ile özellikle sayıları artan göçmen çocukları için entelektüel olarak zorlayıcı bir eğitimden ziyade, bu yeni vatandaşları Amerikan yaşamının temel ekonomik ve siyasal dinamikleri ile uyumlaştırmayı öne çıkardı. İlerlemeci eğitim anlayışının 20. Yüzyıl için oluşturduğu en büyük problem, akademik ve entelektüel içerikli derslerin okullardaki ağırlığının geri planda kalmasıdır (Egan, 2002; Ravitch, 2001).

Otorite, İktidar ve Özgürleşme

İlerlemeci eğitim anlayışı gelenek ile olumsuz bir ilişki kurmuş ve geleneğin otoritesi başta olmak üzere genel anlamda otoriteye karşı olumsuz bir tutum takınmıştır. İlerlemeciliğin bu düşüncesi Aydınlanma ile birlikte "körü körüne bağlılık" anlamı yüklenen otorite ile paralellik göstermektedir (Gadamer, 1975). Ancak otoritenin esas özelliği tanıma ve tasdiktir. Bu sebeple otorite kavramsal olarak özgürlük ile çelişmemektedir. En temelde bilgi ile doğrudan ilişkili olan otoriteyi tanımak, teorik anlamda otoritenin söylediği şeyin akla yatkın olduğunu doğru kabul edildiğini ifade etmektedir. Bu bağlamda otoriteyi kabul, kişinin kendi bilgi eksikliğini tasdik ve otoritenin kendinden daha bilgili olduğunu kabul anlamına gelmektedir. Baskı ile otorite kavramları arasındaki fark gözden kaçırılmamalıdır. Baskı ile yapılan öğretim geleneksel eğitim değil endoktrinasyon anlamına gelmektedir. Endoktrinasyon ise sadece geleneksel eğitimle ilişkili değil modern kitle eğitiminde de sıklıkla karşılaşabileceğimiz bir anlayıştır (Giroux, 2007).

İlerlemeci anlayışı merkeze alan eğitim yazılarında, geleneksel eğitimde iktidar öğretmenin baskısı altında şekillenmektedir. Buradan hareketle özgürlük, öğretmen otoritesinin kaldırılması ile eş değer görülmüştür. Ancak öğrenci-merkezli olduğunu düşünülen yaklaşımların geleneksel eğitimin baskısından kurtardığını iddia ettiği bireyleri daha demokratik yollardan baskı altına aldığı söylenebilir (Ravitch, 2001). Bu noktada iktidar kavramı ile tahakküm kavramı arasında bir ayrım yapmak faydalı olacaktır. Foucault (2000b) iktidar/iktidar ilişkisi ile bir kişinin başkasının davranışını yönlendirmeye çalıştığı ilişkiyi kastettiğini, bu ilişkilerin verili değil sürekli hareket halinde ve değişim yaşayan bir şey olduğunu söyler. İktidar ilişkisi, ancak öznelerin özgür olduğu zeminde gerçekleşir. Hiçbir direniş imkânının olmadığı, tamamen sonsuz sınırsız şiddetin uygulandığı bir ilişki, iktidar ilişkisi kapsamında değerlendirilemez. Eğer bir yerde iktidar ilişkisinden bahsediliyorsa orada mutlaka özgürlük vardır. Tahakküm ise iktidar ilişkilerinin sabitlendiği, asimetrik bir hal aldığı ve özgürlüğe imkân tanımadığı alanda gerçekleşmektedir. Tahakküm kişinin belirli bir şekilde davranmasını sağlar ancak üretken değildir. Foucault (2000b, s. 244), iktidar ve tahakküm ilişkisi arasındaki farkı öğretmen-öğrenci arasındaki ilişkiye değinerek şu şekilde açıklar:

Belirli bir hakikat oyununda başkasından daha fazla bilgi sahibi olan, bu başkasına ne yapması gerektiğini anlatan, ona bir şeyler öğreten, bilgi aktaran, hüner ve becerilerini ileten birisinin pratiğinde kötülüğün nasıl olabileceğini anlayamam doğrusu. Sorun, daha çok, sizin bu pratiklerde (iktidarın etkili olamayacağı ve kendi başına kötülük sayılamayacağı durumlarda), bir çocuğu bir öğretmenin keyfi ve yararsız otoritesine tabi hale getirecek ya da bir öğrenciyi otoritesini kötüye kullanmayı alışkanlık edinmiş bir hocanın etkisine sokacak olan tahakkümün etkilerinden nasıl uzak duracağınızı bilmenizdir.

İlerlemecilerin sandığının aksine, öğrenci öğretmenin baskısından kurtulduğunda özgür olmuyor; sadece daha farklı iktidar ilişkilerine teslim ediliyor. Öncelikle, öğretmenin baskısından kurtulan öğrenciler, sınıf içerisinde başka öğrencilerin veya öğrenci gruplarının baskısına maruz kalmaktadır. Arendt (2006) bunu "çoğunluğun baskıcılığı" olarak ifade etmiş ve öğrencilerden de oluşsa çoğunluğun baskısının tek bir şahıs olarak öğretmenin baskısından çok daha katı olduğunu vurgulamıştır. Ayrıca, yeni teknolojiler ve ders materyalleri yoluyla serbest piyasada hâkim ideolojiler ile ekonomik ve toplumsal güçler

öğrencileri etkilemektedirler. Etkilenme ve şekillenme, tam da öğrenciler aktifken ve üretkenken söz konusu olmaktadır. Benzer şekilde, yapılandırmacı yaklaşımın öne çıkardığı bazı yöntemler (probleme dayalı öğrenme, vs.) de toplumdaki eşitsizlikleri görmezlikten gelme ve dolayısıyla eşitsizlikleri artırma gibi bir işlev görebildiğinden bu tür yaklaşımları iktidardan ari göremeyiz (Popkewitz, 1998).

İlerlemeci Eğitim Anlayışının Geleneksel Eğitim Eleştirisi

İlerlemeci teorisyenlerin eğitim eleştirilerinin odak noktasında geleneksel eğitim yer almaktadır. Geleneksel eğitim olarak algılanan düşüncenin temeli yaşamda kullanılmayan bilginin ikinci plana atılmasına ve yöntem olarak tekrar yerine yaparak yaşayarak öğrenmeye dayanmaktadır. Ancak eğitim literatüründe geleneksel eğitim kavramsal olarak belirginleştirilememiştir. Bunun yerine çağdaş eğitim anlayışının etkililiğini vurgulamak ve ön plana çıkarmak için bir karşılaştırma nesnesi olarak kullanılmıştır. Yapılan çalışmalar incelendiğinde deney grubu ve kontrol gurubundan oluşan öğrencilerden deney grubuna modern eğitim yöntemi olarak kabul edilen yaklaşımlar (yapılandırmacı, çoklu zekâ, probleme dayalı, işbirlikçi, bilgisayar destekli, vb.) uygulandığı kontrol gurubuna ise geleneksek yöntemler ve eğitim anlayışı ile ders anlatıldığı görülmektedir. Ardından gruplar arasındaki farklılık incelenmektedir. Bu tür çalışmaların çoğunluğunda bulguların, deney grubuna uygulanan çağdaş eğitim yönteminin ya geleneksel eğitime nazaran daha başarılı olduğu ya da en azından geleneksel eğitim kadar başarılı olduğu yönünde olduğu görülmektedir. Araştırmalar incelendiğinde, deney grubuna uygulanan çağdaş eğitim yönteminin retorik olumlu yanlarının ön plana çıkartıldığı görülmekte ve kontrol grubuna uygulanan geleneksel eğitimin ise genellikle "karatahta", "dört duvar", "tek tip", "tek yönlü bilgi aktarımı", "ezberci", "öğretmen merkezli" vb. ifadelerle özdeşleştirilmek suretiyle pejoratif bir üslupla ele alındığı görülmektedir (örn. Aydede ve Matyar, 2009; Baki, Gürbüz, Ünal ve Atasoy, 2009; Süzen, 2009; Tezcan, Yılmaz ve Babaoğlu, 2005). Benzer şekilde, geleneksel öğretim "öğretim sürecinde daha çok anlatım, soru-cevap gibi klasik yöntemlerin ve yazı tahtası, ders kitabı gibi klasik ders araç-gereçlerinin kullanıldığı öğretim ortamı" olarak da tanımlamıştır (Akdağ ve Tok, 2008, s. 29). Bu çalışmaların geleneksel eğitim kavramının ne olduğuna dair teorik bir çerçeve çizemediği ve bu sebeple eleştirilerini modern eğitimin daha iyi olduğu ön kabulü ile gerçekleştirdiği söylenebilir.

Öğretmen öğrenci arasındaki ilişkide didaktik, statik ve tek yönlü tahakkümü ifade eden eğitim anlayışını geleneksellik olarak tanımlamak modern-öncesi toplumlara dönük modern döneme ait bir önyargı olarak düşünülebilir. "geleneksel eğitim" olarak kabul edilen olgunun bir türevi olarak algılanan "totaliter eğitim", yirminci yüzyılda sıklıkla karşımıza çıkan bir olgudur. Ayrıca geleneksel olarak adlandırılan topluluklarda veya dönemlerde, örneğin Osmanlı medreselerinde veya Ortaçağ manastırlarında, öğrenci ve öğretmen arasında hararetli tartışmalar ve etkileşim olduğu bilinmektedir. Kimi dönemlerde münazara ve öğrenciler arasındaki etkileşim, eğitimin asıl ve kurucu yöntemleridir (Adanalı, 2001; Makdisi, 1981).

Hitler dönemi Almanya veya Stalin dönemi Rusya'da uygulanan eğitim geleneksel değil modern bir eğitim modelidir. Ancak burada bahsedilen modern eğitim eleştiri konusu edilen geleneksel eğitimin tüm özelliklerini taşımaktadır. "Kapitalizmin doğuşu ile birlikte

bireylerin davranışlarını, tavırlarını bir şey yapma tarzlarını, bulundukları yerleri, meskenlerini, yeteneklerini, sorumluluğu altına alacak, denetleyecek bir dizi prosedür ve teknik gelişmiştir" (Foucault, 2000a). Ulus-devletler eğitimi kurumsallaştırarak hangi davranışların, becerilerin ve bilgilerin öğrenilmesi gerektiğini belirlemiştir. Ayrıca ulus-devletler kendilerine ilişkin değerleri, davranışları ve mitleri tarih, coğrafya ve vatandaşlık derslerine ve ders kitaplarına dâhil ederek kültürel ve milli kimliği pekiştirmişlerdir. Müfredat içerisinde yer alan çeşitli oyunlar ve okul ritüelleri yoluyla devletin ideolojisi ve millî kültürel değerler örtük bir şekilde öğrencilere aktarılmaktadır (Green, 1997). Millî kültür, edebiyat, tarih, dil ve değerler sosyal mühendisliğin unsurları olarak ulusun ve ulusal kimliğin geliştirilmesi sürecinde okullarda müfredata dâhil edilmektedir. Bir başka ifadeyle okullar sosyal mühendisliğin bir unsuru olarak ulus-devletler tarafından aktif bir şekilde kullanılmaktadır (Breuilly, 2001; Billig, 1997; Hobsbawm, 1995; Gellner, 1992). Ayrıca ulus-devletlerin zayıflaması ve küreselleşmeyle birlikte, eğitimde, ulusal değerlerin yanında küresel piyasa ekonomisinin değerleri de ön plana çıkmaktadır. Birçok ülkede görüldüğü üzere, eğitim sisteminin neo-liberal piyasa ekonomisi doğrultusunda yeniden yapılandırılması, hem daha totaliter hem de eşitsizliği pekiştirici unsurları içerme potansiyeline sahiptir (Hill ve Kumar, 2009).

Faydalı Bilginin Kaynağı

İlerlemeciliğin ve çeşitli çağdaş versiyonlarının, emek piyasasında karşılığı olmayan ve yaşamda kullanılmayan bilgilerin gereksizliğini vurgulaması, toplumun bazı kesimlerinin daha yüksek bir bilgiye sahip olmasına engel olmaktadır. Bu hem bilgiye erişmede hem de bilginin imkânları bağlamında eşitsizliği derinleştirmektedir. İnsanların bilme isteği/cüreti, Ortaçağ Avrupa'sında kilisenin bilgi üzerindeki tahakkümü ve tekelini kırmıştır. Bugün emek piyasası ve yaşamda kullanılacak beceriler haricindeki bilgileri gereksiz görme tavrı, herkesin işçi olmasını yeterli görmekte ve öğrenilmeye gerek duyulmayan bilginin neyi sakladığıyla meşgul olmamaktadırlar (Egan, 2010). Özgürlük-otorite ilişkisi, okulda öğrencinin öğretmen baskısı altında kalması olarak tanımlanırken, piyasa ekonomilerinin ve emek piyasasının otoriter yapısını ve bu yapının eğitim sistemini nasıl dönüştürdüğünü bir sorun alanı olarak görülmemektedir. Eğitimciler anti-entelektüel yaklaşımları savundukça, hem okullarda verilen eğitim anlamsızlaşma ve diğer toplumsal faktörler öğrencilerin başarısını belirlemekte (sınıf, ekonomik statü, vs.) hem de öğrenciler daha modern tahakküm ilişkilerine teslim edilmektedir. Sadece yaşam ve işgücü için gerekli olan bilgiyi öğrenme ve geri kalan bilgiyi gereksiz görme, Ortaçağda kilisenin bilgiyi elinde tutması/saklaması ve kilise dışındakileri bu bilgiden mahrum bırakma çabasının daha nazik bir ifadesi olarak değerlendirilebilir (Bumin, 1996).

Geleneği ve geçmişi, didaktik, statik tek yönlü olarak tanımlamak, ilerlemeci anlayışın ürettiği bir kavramdır. Yukarıda da göstermeye çalıştığımız üzere insanlığın her döneminde eğitim düşüncesi dinamik unsurlar içermiş ve elbette özgürlüğe önem vermiştir. Bugün sloganlaştırılan Sokratik öğrenme tarzın referans verdiği tarihselliğe bakıldığında da ilerlemeci eğitimin kendisine atfettiği daha özgür ve çoğul öğrenmenin insanlığın hafızasında çok eskiden beri var olduğu rahatlıkla görülebilir. Asıl sorun ilerlemecilikle birlikte gelen, çocuğu özgürleştirmek adına, bilginin, geleneğin/kültürün ve tarihin dışlanmasıdır. Bilgi

sahibi olmak, bilmeye cüret etmek, her zaman özgürlüğün ve ilerlemenin temelini oluşturmuştur. Fakat bilgiden mahrum olmak, onu elde etmeyi gereksiz olarak tanımlamak, hem eşitsizliği hem de tahakkümü üretmekte ve yeniden üretmektedir.

Sonuç

Sonuç olarak bu çalışmada, günümüz eğitiminin dayandığı temel felsefe olan ilerlemeciliğe yapılan eleştiriler, otorite, iktidar, özgürleşme ve faydalı bilginin kaynağı açılarından ele alınmıştır. Otorite iktidar ve özgürleşme açısından yapılan temel eleştiri sınıfta öğretmen otoritesinin zayıfladığı durumlarda otoritenin başka aygıtlarca kurulduğuna vurgu yapılmaktadır. Bu aygıtlar akran grupları, hâkim popüler kültürün öncüleri şeklinde sıralanmıştır. Faydalı bilgi noktasında temel eleştiri bilginin sadece belirli gruplara öğretilmesi bu grup dışında kalanların ise sadece günlük yaşamda ve iş hayatında kullanılabilecek belirli becerilerin öğretilmesi fikridir. Bu noktada bilginin belirli grupların tekeline bulundurulmasının ne kadar doğru olduğu sorgulanmaktadır.

İlerlemecilik ile ilgili tartışmalara bakıldığında gerek "geleneksel eğitim" gerekse "otorite/özgürlük" gibi kavramlara teorik bir çerçevenin tam olarak çizilemediği ve teorik mülahazaların merkezinde yer alan kavramsallaştırma sürecinin doğru şekilde işletilemediği görülmektedir. Bu sebeple ilerlemeci eğitim anlayışı ele alınırken ilerlemeciliğin olası risklerinin ve tartışmaların ilerlemeci merkezli bir bakış açısıyla tek taraflı ele alınma hatasının gözden kaçırıldığına vurgu yapılmıştır.

Kaynakça

Adanalı, H. (1999). Osmanlı medreselerinde tartışma metodolojisi. Nuhoğlu, H. Y. (Der.), Osmanlı dünyasında bilim ve eğitim milletlerarası kongresi içinde (s. 35-44). İstanbul: İslâm Tarih, Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi.

Akdağ, M. & Tok, H. (2008). Geleneksel öğretim ile PowerPoint sunum destekli öğretimin öğrenci erişisine etkisi. Eğitim ve Bilim, 33(147), 26-34.

Arendt, H. (2006). Eğitimdeki buhran. (Çev. B. S. Gür ve M. Özoğlu), Muhafazakâr Düşünce, 3(6), 11-30.

Aydede, M. N. & Matyar, F. (2009). Aktif öğrenme yaklaşımının fen bilgisi dersindeki akademik başarı ve kalıcılığa etkisi. Kastamonu Üniversitesi Kastamonu Eğitim Fakültesi, 17(1), 137-152.

Baki, A., Gürbüz, R., Ünal, S. & Atasoy, E. (2009). Çoklu zeka kuramına dayalı etkinliklerin kavramsal öğrenmeye etkisi: Tam sayılarda dört işlem örneği. Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 7(2), 237-259.

Billig M. (1997). Banal nationalism, London: Sage.

Breuilly J. (2001). The state and nationalism. M. Goibernau & J. Hutchinson (Ed.), Understanding nationalism içinde (s. 32-52). Cambridge: Polity.

Bumin, K. (1996). Okulumuz, Resmi İdolojimiz ve Politikaya Övgü. İstanbul: Patika Yayıncılık

Bumin, K. (2013). Batıda Devlet ve Çocuk. Konya: Çizgi Kitabevi

Deren, S. (2006). Millî eğitim üzerine muhafazakâr görüşler. A. Çiğdem (Ed.), Modern Türkiye'de siyasî düşünce: Muhafazakârlık içinde (s. 604-615). İstanbul: İletişim.

Egan, K. (2002). Getting it wrong from the beginning: Our progressivist inheritance from Herbert Spencer, John Dewey, and Jean Piaget. New Haven: Yale University.

Egan, K. (2010). Eğitimli Zihin. Ankara: Pegem Akademi

Foucault, M. (2000a) Entellektüelin siyasal işlevi (s. 59- 85). İstanbul: Ayrıntı .

Foucault, M. (2000b). Özne ve İktidar (s. 221-247). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Gadamer, H.-G. (1975) Truth and method. New York: Continuum.

Gellner, E. (1992). Nations and nationalisms. Malden: Blackwell.

Giroux, H. (2007). Eleştirel Pedagojinin Vaadi. İstanbul: Kalkedon Yayınları

Hill D. ve Kumar R. (2009). Neoliberalism and its impacts. D. Hill ve R. Kumar (Ed.). Global neoliberalism and education and its consequences içinde (s. 12-29). New York: Routledge.

Hobsbawm E.J. (1995) 1780'dan günümüze milletler ve milliyetçilik, İstanbul: Ayrıntı.

Hofstadler, R. (1966). Anti-intellectualism in American life. Vintage.

Makdisi, G. (1981). The rise of colleges: Institutions of learning in Islam and the West. Edinburgh: Edinburgh University.

Popkewitz, T. S. (1998). Dewey, Vygotsky, and the social administration of the individual:

Constructivist pedagogy as systems of ideas in historical spaces. American Educational Research Journal, 35, 535-570.

Ravitch, D. (2001). Left back: A century of battles over school reform. New York: Simon & Schuster.

Süzen, S. (2009). 5e ve geleneksel metotla işlenen fen ve teknoloji dersinin yapılandırılmış gridle değerlendirilmesi. Milli Eğitim, 181, 169-183.

Tezcan, H., Yılmaz, Ü. & Babaoğlu, M. (2005). Radyoaktivite öğretiminde işbirlikçi öğrenme yöntemi ile geleneksel öğretim yöntemin başarıya etkileri. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi, 17, 55-68.

ÇOCUKLARIN OKUMA İLGİSİNİ VE BECERİLERİNİ ARTIRMAYA YÖNELİK EĞİTİM STRATEJİLERİ

EDUCATIONAL STRATEGIES TO INCREASE CHILDREN'S READING INTEREST AND SKILLS

Osman Tayyar ÇELİK[1], Cihangir KAÇMAZ[2*], Mehmet Akif KAY[3]
[1]İnönü Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Gelişimi, Malatya, Türkiye.
[2]Bingöl Üniversitesi, Genç Meslek Yüksekokulu, Çocuk Gelişimi, Bingöl, Türkiye.
[3]İnönü Üniversitesi, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Çocuk Gelişimi, Malatya, Türkiye

Özet

Çocukların okuma becerilerini ve ilgilerini arttırmada kullanılan çeşitli stratejilerin kavramsallaştırılması, ebeveynler ve uygulayıcılar tarafından ilk yıllarda uygulanan tekniklere dayalı olarak çeşitli düşünce yapılarını ortaya çıkarmıştır. Bu çalışmada, çocukların okuma becerilerini ve ilgilerini artırmada ebeveyn desteğinin, üst bilişsel becerilerin ve okul uygulamalarının kullanımına odaklanacaktır. Araştırmalara göre, birçok çocuk okula gitmeden önce dahi okumayı öğrenmektedir. Bu nedenle, bu çocukların ihtiyaçlarının doğru yönergeler ve materyaller ile desteklenerek karşılanmasını sağlamak, öğretmenlerin ve ebeveynlerin sorumluluğundadır. Ayrıca üst bilişsel becerilerin kullanımının, çocukların bildiklerini ve belirli kavramlardan öğrenmeleri beklenenleri bütünleştirmelerini sağladığını belirtmektedir. Ebeveyn desteği, üst biliş ve okul uygulamaları, öğrencilerin okuma becerilerini ve ilgilerini artırmada çok önemli bir rol oynamaktadır. Ebeveynler, çocuklar için elverişli bir öğrenme ortamı yaratarak çocukların becerilerini geliştirir. Ebeveynler çeşitli öğrenme materyalleri sağlar, çocukların öğrenmelerine yardımcı olmada rol model olarak hareket eder ve çocukları için günlük bir okuma programı oluşturur. Okullar, çocukların okumaya olan ilgilerini belirleyen en bütünleyici sistemlerdir. Okul uygulayıcıları, öğrencilerin boş zamanlarını etkin bir şekilde kullanarak okuma becerilerini geliştirmelerine olanak tanıyan bağımsız öğrenme ortamları sağlar. Ayrıca okullar, öğrencilerin anlaması için eğlenceli ve kolay olan en etkili öğrenme materyallerini öğrencilere sağlar. Üst bilişsel beceriler, öğrencilerin belirli metinlerde verilen bilgileri kavramsallaştırmalarına yardımcı olur. Üst biliş sayesinde öğrenciler, çeşitli senaryolar tarafından sağlanan bilgileri kavrayabilir ve farklı kelimelerden ses kalıplarını gerçekleştirebilir. Hem ebeveynler hem de öğretmenler, öğrencilere yardımcı olmak için çeşitli metinleri anlamalarına yardımcı olmalıdır.

Anahtar Kelimeler: okuma becerileri, ebeveyn desteği, üst biliş, okul uygulamaları.

Abstract

Conceptualization of various strategies utilized in enhancing the skills and interest of children in reading has adapted various schools of thought based on the techniques that have been employed by parents and the practitioners in the early years setting. The essay will focus on the use of parents support, metacognitive skills and schools practices in enhancing the

skills and interest of the children in reading. Many children learn about reading even before joining the schools. Therefore, it's the role of the early year setting practitioners and the parents to ensure that the needs of these children are addressed through providing the right guidelines and materials. Metacognitive skills enable the children in integrating what they know and what they are expected to learn from certain concepts. Parental support, metacognition and schools practices play a crucial role in enhancing the skills and interest of the students in reading. Parents enhance the skills of the children through creating a conducive learning environment for the children. The parents provide various learning material, act as a role model in helping the students to learn and create a daily reading schedule for their children. Schools are the most integral systems that determine the interest of the children in reading. The schools practitioners provide independent learning sessions that allow the students to enhance their reading skills by effectively utilizing their free time. Also, the schools provide the students with the most effective learning materials that are enjoyable and easy for the students to understand. Metacognitive skills help the students in conceptualizing the information provided in certain texts. Through metacognition, the students are capable of comprehending the information provided by various scripts and realizing the sound patterns from different words. Both parents and the school practitioners should help the students in comprehending on various texts to aids in their understanding.

Keywords: reading skills, parental support, metacognitive skills, school practices.

GİRİŞ

Çocukların okumaya ilgilerini ve okuduklarını anlamalarını artırmak için öğretmenler ve aileler bilinçli bir şekilde çocuklara rehberlik etmeli ve çocukların ilgi alanlarını göz önünde bulundurmalıdır. Öğretmenler ve aile üyeleri, çocukların okumaya dikkatlerini vermelerine, sürdürmelerine ve okuduklarını anlamalarına yardımcı olabilecek stratejiler geliştirmelidirler. Çocuklarına sesli okuma yapan öğretmenler ve aileler erken yaşlarda dil okuryazarlık becerilerini geliştirebilirler. Çünkü anlamlandırma, dinlemeye ilgi duyan çocuklar için sesli okumada önemli bir deneyimdir. Çocukların okunan metinle kişisel bağlantılar kurmasına yardımcı olmak, yüksek sesle okumak ve nitelikli sohbetler yapmaktan geçer. Çocuklar konuşma yoluyla bağlantı kurmayı, anlam oluşturmayı, eleştirel düşünmeyi ve okuduğunu anlama becerilerini geliştirmeyi öğrenirler. Okudukları bir kitabı nasıl anladıklarını ve nasıl anlamlandırdıklarını bilmek, onu açıklamalarını istemekle olur (Dewi & Prawita, 2019).

Ailelerin çocuklara okuma konusunda rol model olmaları, çocukların okumaya olan ilgisini geliştirmede önemli bir rol oynar. Okumanın zevkli bir aktivite olduğuna inanan ebeveynler bu inancı çocuklarına da aktarırlar. Araştırmalar, ebeveynlerin okul öncesi çağındaki çocuklarıyla okuryazarlık ve dil etkinliklerine katılmasının, çocuklarda yazı farkındalığı ve okumaya ilgi konusunda pozitif etkiler oluşturduğunu göstermektedir. Başka bir deyişle, çocuklar, ebeveynleri onlara yüksek sesle kitap okuduklarında, onların kullanımı için evde resimli kitaplar sağladıklarında, çocuklarıyla kütüphaneyi ziyaret ettiklerinde, tekerlemeler okuduklarında kitaplara daha fazla ilgi duymaktadırlar(Carroll, 2013).Bu çalışmada, çocukların okuma beceri ve ilgilerini artırmada ebeveyn desteği, üst bilişsel beceriler ve okul uygulamalarının kullanımı tartışılacaktır.

ÇOCUKLARIN OKUMA BECERİLERİNİ VE İLGİSİNİ GELİŞTİRMEDE EBEVEYN DESTEĞİ

Close (2001), ebeveynler tarafından çeşitli hobiler hakkında bol miktarda okuma materyali sağlanmasının çocukların okuma beceri ve ilgilerini artırmada kullanılan önemli bir araç olduğunu belirtmektedir. Evlerdeki okuma materyalleri, çocukların kendilerini çevreleyen dünyaya ilgi duymalarını sağlar. Evde çeşitli okuma materyalleri bulunduğunda, çocuklar zevk için okumaya ve yazılı metinlerdeki okuma becerilerini geliştirmelerine yardımcı olan çeşitli hobiler hakkında bilgi edinmeye başlarlar (Bonci, 2011). Bu noktada, ebeveynler de çocuklara rol model olmalıdır. Çocuklara bilgiyi kendi başlarına kavramsallaştırma isteklerini artıran çeşitli metinler okumalıdır.

Swanson'un (2010) yaptığı bir araştırmaya göre, ebeveynler çocukları evlerde çeşitli işaretler hakkında bilgilendirerek ve çevrelerindeki çeşitli materyallere ilgilerini çekerek çocukların okuma becerilerini ve ilgilerini artırabilirler. Ayrıca ebeveynler evde geçirdikleri boş zamanlarında okuma ortamı yaratarak da çocuklarının okuma ilgisini artırabilir. Bracken ve Fischel (2008) çocukların okuma alışkanlıklarını ve isteklerini kaybetmemeleri için okuma süresinin kısa tutulaması gerektiğini belirtmektedir. Süreç, çocukların bilgilendirilmesini sağladığı için ileri yaşlarda da devam eden okuma becerilerinin gelişmesine yardımcı olur.

Afflerbach'a (2015) göre ebeveynler, okullarla işbirliği yaparak da çocuklarının okumaya olan ilgi ve okuma becerilerini geliştirmektedir. Bu durumda aileler çocukların özel ilgiye ihtiyaç duyduğu alanları belirler ve bu alanlarla ilgilenir. Ebeveynlerin çocukların okuma becerilerini geliştirmeye dışarıdan katılımı, evde çocukların anlamadıkları konuları her zaman netleştirebilecekleri bir öğrenme ortamı yaratır (Bonci, 2008).

Ek olarak, ebeveynler ev ortamında farklı kavramlar ve kavramlaştırılacak bilgileri içeren çeşitli etkinlikleri düşünmelidir (Swanson, 2010). Bu durumda, ebeveynler, belirli bir etkinliği gerçekleştirmeden önce çocukların okumasını gerektiren modeller oluşturabilir veya çocukların okuması ve belirli yazılı yanıtlar vermesi için notlar yazabilir. Örneğin ebeveynler farklı yiyecekleri pişirirken yemek tarifi kullanmayı teşvik edebilir. Ayrıca ebeveynler çocuklara uçurtma yapımında kullanılabilecek yönergeleri okuma konusunda yardımcı olabilirler (Close, 2001).

Son olarak, ebeveynler çocuklarına tüm okuma çabalarında onları teşvik ederek yardımcı olmalıdır. Bu, çeşitli kelimelerin telaffuzunda onlara yardımcı olmayı, yanlış telaffuz yaptıkları durumlarda kelimeleri doğru telaffuz etmelerine yardımcı olmayı ve soldan sağa ve yukarıdan aşağıya doğru nasıl okunacağını işaret parmaklarıyla göstermelerini gerektirecektir(Swanson, 2010).

ÇOCUKLARIN OKUMA BECERİLERİNİ VE İLGİLERİNİ GELİŞTİRMEYE YARDIMCI OLACAK OKUL STRATEJİLERİLERİ

Okullarda yürütülen çeşitli uygulamalar öğrencilerin okumaya olan ilgi ve becerilerini etkilemektedir. Okullar, bağımsız okumayı teşvik ederek çocukların okuma ilgi ve becerilerini geliştirir. Lin (2014) tarafından yapılan bir araştırmaya göre bağımsız okuma, öğrencilerin boş zamanlarını çok daha etkili bir şekilde kullanmalarına yardımcı olur. Öte yandan, bağımsız okuma, öğrencilerin zihinlerini şekillendirmede çok önemli bir rol oynayan yüksek sesle okumalarını sağlar. Öğrencilerin yüksek sesle okumaları; çeşitli kelimeleri ayırt

etme, okunan metinlerin daha iyi anlaşılmasını sağlama ve bilişsel becerilerinin gelişmesine yardımcı olur (National Library of New Zealand, 2016).

Yeni Zelanda Ulusal Kütüphanesi'ne (2016) göre okullar, bol miktarda okuma materyali sağlayarak öğrencilerin okuma becerilerini geliştirebilir. Kullanılabilecek bazı okuma materyalleri arasında şiir kitapları, dergiler, çizgi romanlar, resimli kitaplar, kurgu romanlar ve biyografik kitaplar bulunmaktadır. Bu durumda okullar, öğrencilerin rahatlıkla erişebileceği, her yaş grubuna hitap eden kütüphaneler oluşturmalıdır. Ayrıca okuma materyallerindeki kavramlar öğrenciler tarafından kolayca anlaşılabilir olmalıdır. Öğrenme ortamındaki çocuklar, kolayca anladıkları kavramları okuduklarında, giderek daha fazla okumaya eğilimli olurlar ve bu nedenle yavaş yavaş okuma alışkanlığı geliştirirler.

Lin (2014) yarışma etkinliğinin, öğrencilerin belirli bir süre boyunca okudukları mesafeyi artırmada çeşitli öğretmenler tarafından başarıyla kullanıldığını ifade etmiştir. Öğretmenler, çocukların okuma eğilimlerini belirlemek için öğrencilerin becerilerini iyi bir şekilde gözlemlemeli ve kavramalıdır. Bu çalışmalar, süreç sonunda öğrencilerin okumaya olan ilgilerini geliştirmelerini ve hatta birçok sayfadan oluşan metinleri okumalarını sağlar. Bu bağlamda öğrencilerin belirli bir metine ilişkin algılarını ve yeterliliklerini göstermelerini gerektiren bir yarışma oluşturabilirler.

ÇOCUKLARIN OKUMA BECERİLERİNİ VE İLGİLERİNİ GELİŞTİRMEDE ÜST BİLİŞSEL BECERİLERİN KULLANILMASI

Wilson (2014) üst bilişsel becerileri, öğrencilerin belirli bir metni okurken ne bildiklerini ve neleri bilmeleri gerektiğini kavramsallaştırmaları olarak ifade etmiştir. Başka bir deyişle bu beceriler, bireyin bilişsel süreçlerinin farkında olması, denetlemesi, izlemesi ve düzenlemesi şeklinde tanımlanabilir. Araştırmalara göre, öğrencilerin okudukları metnin ana çerçevesini anlaması, öğrencilerin belirli bir metni okumaktan kazanacakları bilgiyi belirlemede çok önemlidir. Bu nedenle, öğrenme ortamlarındaki uygulayıcılar, öğrencilerin belirli bir metinde kavramları birbirleriyle ilişkilendirmelerine yardımcı olan problem çözme becerileri ve düşünme tekniklerini kazanmalarını sağlamalıdır. Öğrencilerin okumaya ilgi ve becerilerini artırmada üst bilişsel becerilerin uygulanmasında uygulayıcılar anlama stratejilerini kullanmalıdır (Oakhill ve Cain, 2012). Paris ve Oka'nın (1986) araştırmasına göre çocuklar, sözlü dil kullanımı, harf-kelime tanıma ve fonemik ilişki farkındalığı yoluyla okuduklarını anlamalıdır.

Johnston, McGeown ve Watson'a (2011) göre, fonemik farkındalık, öğrencilerin belirli bir dilde çeşitli kelimelerle çalışmasına yardımcı olur. Öğrenci, çeşitli metinleri etkili bir şekilde nasıl okuyabileceğini öğrenmeden önce, çeşitli seslerin ne ifade ettiğini ve anlamlı bir cümle oluşturmak için nasıl kullanılabileceğini net bir şekilde anlamalıdır. Bu nedenle, çeşitli okullardaki öğretmenler, öğrencilerin çeşitli kelimeleri okuyabilmelerini ve heceleyebilmelerini sağlayan fonemik farkındalığı bütünleştiren müfredatlar uygulamalıdır (Vellution, 1991).

Fonolojik farkındalık, anlamından farklı olarak dilin seslerine dikkat etme yeteneğini ifade eder. Hem alfabetik hem de alfabetik olmayan diller üzerine yapılan araştırmalar, fonolojik farkındalığın okuma yeteneği ile yüksek oranda ilişkili olduğunu göstermektedir. Öğretmenler, çok çeşitli etkinliklerle öğrencilerin fonolojik becerilerini geliştirebilirler.

Tekerlemeler, aliterasyon (aynı seslerle başlayan kelimeler) ve şiir, çocukların dikkatini dildeki bireysel seslere çekmek için kullanılabilir. Öğretmenler kitap okuma bağlamında dildeki bireysel hecelere ve seslere odaklanabilirler (Pang ve ark., 2003).

Öğretmenler bazı durumlarda öğrencilerin üst bilişsel yeteneklerinin gelişmesine yardımcı olabilir. Öğrencilerin hakkında bilgi sahibi olduğu konularda, belirli bir metinden çıkarım yapmalarını meta bilişsel yöntemler kullanarak sağlar. Bilişsel becerilerin kullanımı yoluyla çocuklar belirli bir metindeki anlamı kavrar (Paris, Cross ve Lipson, 1984). Bu durumda da öğretmenler çok önemli bir rol oynar çünkü öğrenciler okudukları ve bildikleri arasındaki ilişkiyi her zaman onlardan teyit etmelidirler. Öğrenme ortamlarında, öğretmenler çocuklara çeşitli dersler vererek ve çeşitli mizansenlerle üst bilişi aktive edebilir (Wilson, 2014). Bu nedenle çocuklar, diğer kaynaklardan bilgi okumak ve bilgi aramakla yükümlüdürler.

Wilson'a (2014) göre, erken dönemde birçok öğretim uzmanı, öğrencilerin öğretmenin söylediklerini hevesle dinlediğini ve öğretmen hata yaptığında yüksek sesle güldüğünü fark etmiştir. Bu nedenle, bu, çeşitli öğretmenler tarafından öğrencileri düzeltmek ve onların okuma becerilerini ve ilgilerini geliştirmelerine yardımcı olmak için kullanılmıştır. Bu durumda öğretmenler, öğrencilerin ders çıkaracağı kasıtlı hatalar yaparak çeşitli olgularda üst biliş becerilerinin gelişmesine yardımcı olabilirler.

SONUÇ

Ebeveynlerin çocukların okuma faaliyetlerinde yer almaları, üst bilişsel becerilerin kullanımı ve okullarda yapılan okuma uygulamaları, çocukların okumaya olan ilgilerini ve okuma becerilerini artırmada önemli bir yere sahiptir. Ebeveynler, çocukları için etkin bir öğrenme ortamı oluşturarak onların okuma becerilerinin gelişmesine katkı sağlarlar. Ebeveynler çocukların okuma becerilerine yardımcı olmada rol model olarak hareket eder, çocuklara kitap, dergi, çizgi roman gibi çeşitli okuma ve öğrenme materyalleri sağlar ve çocukları için onların da aktif olarak katıldıkları günlük bir okuma programı oluştururlar. Okullar ve okullardaki eğitim personelleri çocukların okumaya olan ilgilerinde kritik bir role sahiptirler. Okul uygulayıcıları, öğrencilerin boş zamanlarını verimli bir şekilde kullanabilmeleri için çeşitli faaliyetler düzenlerler. Ayrıca okullar, gerek sınıflarda gerekse okul kütüphanesinde öğrencileri okumaya teşvik eden öğrenme materyallerini öğrencilere sağlar. Üst bilişsel beceriler, öğrencilerin belirli metinlerde verilen bilgileri anlamalarında önemli bir yere sahiptir. Üst bilişsel beceriler sayesinde öğrenciler, okuma ile ilgili bilişsel süreç becerilerinin farkında olurlar, problem çözme ve eleştirel düşünme becerilerini geliştirebilirler ve dilsel farkındalık kazanabilirler.

KAYNAKÇA

Afflerbach, P. (2015). Handbook of individual differences in reading: Reader, text, and context. United Kingdom: Routledge.

Bonci, A. (2011). A research review: The importance of families and the home environment. Retrieved from http://www.literacytrust.org.uk/assets/0000/7901/Research_review-importance_of_families_and_home.pdf

Bracken, S. S., & Fischel, J. E. (2008). Family reading behavior and early literacy skills in preschool children from low-income backgrounds. Early Education and Development, 19(1), 45–67.

Carroll, C. (2013). *The effects of parental literacy involvement and child reading interest on the development of emergent literacy skills*. Doktora Tezi

Close, R. (2001). Parental involvement and literacy achievement. http://www.literacytrust.org.uk/assets/0000/0423/Parental_involvement_2001.pdf

Dewi, A. A. I. B. F., & Prawita, N. K. R. D. (2019). IMPROVING YOUNG LEARNERS'INTEREST IN READING. Yavana Bhasha: Journal of English Language Education, 2(2), 46-54.

Johnston, R. S., McGeown, S., & Watson, J. E. (2011). Long-term effects of synthetic versus analytic phonics teaching on the reading and spelling ability of 10 year old boys and girls. Reading and Writing, 25(6), 1365–1384.

Lin, C. (2014). Early literacy instruction: Research applications in the classroom. http://www.readingrockets.org/article/early-literacy-instruction-research-applications-classroom

National Library of New Zealand. (2016, April 21). Classroom strategies teachers use to create readers. http://schools.natlib.govt.nz/creating-readers/creating-readers-strategies/classroom-strategies-teachers-use-create-readers

Oakhill, J. V., & Cain, K. (2012). The precursors of reading ability in young readers: Evidence from a Four-Year longitudinal study. Scientific Studies of Reading, 16(2), 91–121.

Pang, E. S., Muaka, A., Bernhardt, E. B., & Kamil, M. L. (2003). *Teaching Reading*. Educational Practices Series.

Paris, S. G., Cross, D. R., & Lipson, M. Y. (1984). Informed strategies for learning: A program to improve children's reading awareness and comprehension. Journal of Educational Psychology, 76(6), 1239–1252.

Paris, S., & Oka, E. (1986). Children's reading strategies, metacognition, and motivation*1. Developmental Review, 6(1), 25–56.

Swanson, B. (2010). How can I improve my child's reading? http://www.readingrockets.org/article/how-can-i-improve-my-childs-reading

Vellutino, F. R. (1991). Introduction to three studies on reading acquisition: Convergent findings on theoretical foundations of code-oriented versus whole-language approaches to reading instruction. Journal of Educational Psychology, 83(4), 437–443.

Wilson, D. & Conyers, M. (2014). Metacognition: The gift that keeps giving. Brain-Based Learning

SOSYOLOJİ VE PSİKOLOJİDE ÇOCUKLUK KAVRAMI

THE CONCEPT OF CHİLDHOOD İN SOCİOLOGY AND PSYCHOLOGY

Osman Tayyar ÇELİK[1], Cihangir KAÇMAZ[2*], Ramazan İNCİ[3]
[1]İnönü Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Gelişimi, Malatya, Türkiye.
[2]Bingöl Üniversitesi, Genç Meslek Yüksekokulu, Çocuk Gelişimi, Bingöl, Türkiye.
[3]Batman Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik, Batman, Türkiye

Özet

Son yıllarda, çocukluk çalışmalarının kapsamı, psikoloji, sosyoloji, antropoloji, tarih ve daha pek çok disiplini içeren araştırmacılar tarafından disiplinler arası bir konu olarak kabul edilmektedir. Bu olgunun temel nedeni, çocuğu daha geniş bir bakış açısıyla tanımak ve farklı disiplinlerden alan uzmanlarıyla iletişim kurmak ve işbirliği yapmaktır. Çocukluk çalışmalarını disiplinler arası bir konu olarak incelemek, uzmanların keskin bir şekilde disiplinlere ait olmayan, karmaşık ve çok yönlü bir problemi çözmelerine yardımcı olur. Ayrıca diğer disiplinlerle işbirliği yapmak, araştırmacıların kendi ana disiplinlerini yeni bir bakış açısıyla yeniden değerlendirmeleri ve disiplin temelli olmayan sorunlara yenilikçi çözümler bulmalarını sağlar. Farklı disiplinlerin çocukluk çalışmalarına katkıları düşünüldüğünde, hepsinin değerli araştırmalara öncülük ettikleri görülmektedir. Örneğin sosyoloji, çocuğun toplum içerisindeki yaşamını anlamaya çalışır. Sosyologlar, çocuklara belirli olaylarla ilgili görüşlerini sorarak çocukları bilgi toplama sürecine aktif olarak dâhil ederler. Başka bir disiplinel bakış açısıyla psikoloji ise, çocukların hayatlarını bireysel bir gelişim süreci olarak analiz eder. Psikologlar, deneylerinde çocukları birer denek olarak kullanır ve bu deneylerde toplanan bilgilerden yola çıkarak bir norm oluştururlar. Bu çalışmada öncelikle sosyolojinin, sonrasında ise psikolojinin çocukluk çalışmalarına katkısı vurgulanacaktır. Son olarak, sosyoloji ve psikolojinin disiplinler arası bir anlayış kapsamında çocukluk çalışmalarına katkıları ve farklılıkları karşılaştıracaktır.

Anahtar Kelimeler: çocukluk, sosyoloji, psikoloji, disiplinler arası yaklaşım.

Abstract

In recent years, the spectrum of childhood studies is admitted as an interdisciplinary subject by researchers that include many disciplines such as psychology, sociology, anthropology, and many more. The reason of this need, recognition child lives broad perspective and communicates and collaborate with each disciplinary fields experts. Studying childhood studies as an interdisciplinary subject helps to solve a complex and multifaceted problem that does not belong to exact disciplines. Moreover, collaboration with other disciplines colleagues provides to researches rethink their home discipline in new perspective and find innovative solutions for non-discipline based problems. Thinking about the contribution of each discipline, all of them give valuable research. For example, sociology endeavours to realize the child's life as in society. The sociologist are actively involving the children in the process of collecting information by asking them their opinion about certain events. From the other point of view, psychology analyses their lives as an individual

development. Psychologists use children as subjects in their experiments and form a norm based on the information gathered in these experiments. This paper will first highlight contribution of sociology to childhood and youth studies. Second, it will be highlight contribution of psychology to childhood and youth studies. Lastly, it will compare and contrast contribution of sociology and psychology to an interdisciplinary understanding of childhood studies.

Keywords: childhood, sociolgy, psychology, interdisciplinary approach

GİRİŞ

Eğitim ve sosyal bilimlerdeki gelişmelerle birlikte, akademik bir araştırma alanı olarak çocukluk çalışmaları ortaya çıkmıştır(Kehily,2015). Özellikle Çocuk Haklarını Sözleşmesi'nin 1989 yılında Birleşmiş Milletler tarafından kabul edilmesi ve bununla bağlantılı uluslararası olarak uygulanmaya başlanması bu başarı öyküsünde önemli bir unsur olmuştur (Qvortrup ve ark.,2009) . Son yıllarda, giderek artan araştırmalar, kavramsal bir kategori olarak ve daha çok göz önünde bulunmayan veya marjinalize edilmiş bir grup olan çocukların incelenmesinde rol almıştır. Akademik bir çalışma alanı olarak çocukluk çalışmaları, çocukları incelemenin yeni yollarının araştırılıp kuramlaştırılabileceği ortaya çıkan bir paradigmaya katkıda bulunabilecek disiplinler arası araştırma olanağı sağlamaktadır(Kehily,2008).

Çocukluk çalışmaları, çocuklar ve çocukluklar hakkında çeşitli yaklaşımları, disiplinleri, teorileri ve fikirleri içeren bir araştırma alanıdır(Tesar, 2016). Çocukluk çalışmaları, psikoloji, sosyoloji, antropoloji, tarih, hukuk, coğrafya, etik, felsefe ve daha pek çok disiplindeki farklı araştırmacılar tarafından disiplinler arası bir konu olarak kabul edilmektedir. Disiplinler arası araştırmaların, bilginin sınırlarını ileriye taşıdığı ve dünyadaki problemleri çözmeye yardımcı olan bilgiler ortaya koyduğuna inanılmaktadır. Günümüzde, araştırma konuları olarak da karşılaştığımız sorunların çoğu, oldukça karmaşık ve çok yönlü görünmektedir ve belirli disiplinlerin kapsam alanının dışına çıkabilmektedir. Bu nedenle, onlara tutarlı çözümler bulmak, araştırmacıların kendi disiplinleri dışındaki meslektaşlarıyla işbirliği yapmasını gerektirir. Ayrıca disiplinler arası işbirliğinin, önerilen çözümlerin disiplin temelli çözümlerden daha etkili olma olasılığını artırdığı da tartışılmaktadır(Alanen, 2012).

Disiplinler arası araştırmaların yaratıcılığı geliştirdiğine dair yaygın bir inanç da vardır ve bunu yaptığı ölçüde, eldeki sorunlara yenilikçi çözümler bulma olasılığının artması muhtemeldir. Disiplinler arası araştırmalara katılmanın bir başka avantajı da, araştırmacıların kendi disiplinlerini farklı bakış açılarıyla yeniden düşünmelerine yardımcı olmasıdır. Farklı bakış açıları, kişinin kendi disiplini dışından gelen soruları dikkate almasını, soruları yanıtlamak için yeni yöntemler öğrenmesini ve diğer disiplinlerin bulgularının kendi çalışması için olası önemini göz önünde bulundurmasını içerir. Problem durumlarının disiplinler arası yaklaşımla incelenmesi, farklı disiplinlerden epistemolojilerin, kavramların ve yöntemlerin yeni bir şekilde bütünleştirilmesi yoluyla problem durumunun iç yüzünün ortaya çıkmasını sağlar (Alanen, 2012). Alan yazın incelendiğinde, farklı disiplinden araştırmacının çocukluk kavramıyla ilgili birçok araştırmal yaptığı görülmektedir. Bu çalışmada öncelikle sosyolojinin, sonrasında ise psikolojinin çocukluk çalışmalarına katkısı

vurgulanacaktır. Son olarak, sosyoloji ve psikolojinin disiplinler arası bir anlayış kapsamında çocukluk ve gençlik çalışmalarına katkıları ve farklılıkları karşılaştırılacaktır.

SOSYOLOJİDE ÇOCUKLUK ÇALIŞMALARI

1980'li yıllara kadar sosyologlar çocuklar hakkında nadiren çalışmıştır. Çalışmalar çocukların sadece işlevsel yetişkinler haline geldikleri zaman sosyal bir birey olduklarını tartışmıştır. Geçtiğimiz yüzyıllardaki Durkheim, Marx ve Weber gibi sosyologlar dahi, çocukluk döneminden hem fiziksel hem de ahlaki anlamda bireyin var olmadığı bir dönem olarak bahsetmiştir. Bu dönemde çocuk, bir insan olarak değil, boş bir levha, bir -tabula rasa- olarak görülmekteydi (Morrow, 2011).

Qvortrup (1994), sadece ebeveynlik yapma göreviyle aileyi değil, ebeveynler ve çocukları ayrı bir sosyal grup olarak inceleyen ilk kişidir. Çocukların sorunlarıyla ilgili tüm sosyolojik tartışmalarda, diğer sosyologlardan yalnızca birkaçı çocukların günlük yaşamda yaşadıklarına odaklandı.

Sosyoloji bize çocuk haklarını tam olarak uygulamadığımızı, çocukların günlük yaşamlarında deneyimledikleri yanlış ve doğruları nasıl anladıklarını ve onlara dayatılan çocukluk anlayışına nasıl bir direnç gösterdiklerini gösterir (Qvortrup, 1994). Bu dönemdeki sosyologlar ayrıca, çocukların toplum içerisinde etkinliğini gösteren yeni bir dalga başlattı. Bunu yaparken de çocukları, haklarıyla birlikte toplumun önemli bir parçası olarak gördüler. James ve Prout (1998), çocuk davranışlarının önemli ölçüde sosyal çevre tarafından inşa edildiğini, çocukların rollerinin ve etkinliklerinin tarihsel döneme ve kültürel perspektife göre farklılaştığını tartışmışlardır.

Bu dönemde çocuklar, etraflarındaki her şeyi şekillendiren aktif ve sosyal özneler olarak görülmüştür. Bu nedenle çocukların sosyal ilişkileri ve yaşam tarzları, ebeveynler ve yetişkinlerden bağımsız olarak da incelenmeye değerdir. Bu sosyolojik bakış açısı, bir sosyalleşme dönemi olarak çocukluk kavramsallaştırılmasının ötesinde, çocukların hayatlarını nasıl deneyimledikleriyle ilgilenen bir anlayışa geçmeyi önermiştir. Çocuk, özgünlüğüyle anlaşılabilecek olan bir "varlık" olarak kabul edilmiştir. Çocuğa, yetkinlik, değerlilik veya zeka yönünden dezavantajlı olduğu ön kabulüyle yaklaşılmaması gerekmektedir (James & Prout, 1998).

Qvortrup (1994) çocukluğun sosyolojik bir araştırma konusu olması gerektiğinden bahsetmiştir. Çocukluk rollerinde de yetişkinlere benzer düzeyde ihtiyaç ve çıkarların zaman ve mekandaki değişikliklere göre şekillendiğini söylemiştir. Ayrıca, sosyolojik çalışmalar vasıtasıyla çocukların akranlarıyla etkileşimlerinde cinsiyet rollerinin davranışlarını nasıl etkilediğini de araştırmıştır. Çeşitli disiplinlerden araştırmacılar, teorisyenler ve uygulamacıların çocuklara ve çocukluğa yönelik ilginisin artması sosyoloji sayesinde olmuştur.

Sosyolojinin çocukluk çalışmalarına katkısı şu şekillerde çerçevelenmektedir; sosyoloji, gençliği durağan bir gelişim veya belirginleşen yetişkinlik olarak görür. Bu kavramlar, yetişkinliğin dünya çapında yerine getirilmesi gerektiğini, gençler için normal bir durum olduğunu varsayar. Örneğin, 1975'ten sonra doğanların yetişkinliğe geçiş süreçleri her zaman kusurlu, yavaş ortaya çıkan ve süre olarak uzamış olarak görülmektedir (Mayall, 2002),

Kısacası gençlik, çocukluk ve yetişkinlik farklı sosyal koşulların ürünleri olarak kavramsallaştırılmalıdır.

Gençlerin aile yaşamları üzerine herhangi bir sosyolojik araştırmanın olmaması, son çeyrek yüzyılda gençlikten yetişkinliğe geçişle ilgili normatif bir meşguliyeti yansıtmaktadır. Bu durumda sosyoloji aracılığıyla, gençlerin; gençlikten yetişkinliğe, finansal bağımlılıktan finansal bağımsızlığa, ebeveynlerinin evini terk etmekten yalnız kalmaya kadar çeşitli geçiş yolları anlatılmaktadır. Sosyoloji ayrıca gençlerin ailesinden, akranlarından ve arkadaşlarından tavsiye almalarının ne kadar önemli olduğunu da ifade eder. Çünkü bunların her biri, gençlerin hayatını bir şekilde etkilemektedir. Dolayısıyla sosyoloji, büyük önemi nedeniyle toplumlarımızda gençlik çalışmalarının sağlamlaştırılmasına yardımcı olmaktadır (Messiou, 2006).

Sosyoloji çok geniş ve kapsamlı bir konudur ve çocukluk ve gençlik çalışmalarının başlamasından bu yana pek çok farklı araştırmacının çocukluk hakkındaki görüşlerinin belirginleşmesine yardımcı olmuştur. Daha çok hayatın sosyolojinin ilgi alanına giren kısımlarına odaklanır ve bu nedenle esas olarak gözlem yoluyla yürütülen psikolojik çözümden farklı olarak sosyolojik çözüm yöntemine dayalı bir çözüm gerektirir.

PSIKOLOJIDE ÇOCUKLUK ÇALIŞMALARI

Psikoloji, çocukluk çalışmalarına, bazıları sosyolojik çalışmalara benzer, bazıları ise tamamen farklı olacak şekilde katkılarda bulunmuştur. Çocuklar üzerinde ilk deneysel çalışmalar yürüten araştırmacı, bir psikolog olan Piaget'tir. Piaget çocuklarının doğumundan sonra onlarla vakit geçirmeye ve eşine yardım etmeye başlamıştır. Çocuklarının tepkilerini gözlemlemeye ve onları çeşitli deneylere tabi tutmaya başlamıştır. Mantıkla belirlenen davranışın doğuşuna, tarafsız sabitlik fikirlerine bakmıştır. Daha sonra taklit ve oyun gibi sembolik davranışlarla da ilgilenmiştir. Bu tür birikimlerden sonra, her konuşmanın seyrini çocuğun manipüle edebileceği nesnelerle değiştirerek çalışma tarzını değiştirmeye karar vermiştir. On iki yaşına kadar olan çocukların, bir şeyin ağırlığına, miktarına ve hacmine bağlılığına inanmadıklarını keşfetmiştir. Ayrıca çocuklarından, 6-10 aylıkken, bir nesnenin görüş alanından kaybolmasının sabitliği ve nesnenin korunumu kavramını algılamadıklarını keşfetmiştir (Evans, 1973). Tıpkı Piaget gibi diğer psikologlar da, çocuğunu anlamanın en iyi yolunun, onları oyun oynarken, yemek yerken veya uyurken gözlemlemek olduğu sonucuna ulaşmışlardır (James ve Prout, 1998). Bu incelemelerden sonra, onların en çok hangi aktiviteleri sevdikleri gözlemlenir. Örneğin, değişikliklere uyum sağlayıp sağlamadıkları veya duruma alışmaları için ne kadar zamana ihtiyaçları olduğu ortaya konulabilir. Çocuklarla konuşmak, onları anlamaya çalışmak çocukların büyürken ihtiyaç duydukları en büyük psikolojik yardım, çocuklar ve gençler için önemli olan olumlu bir benlik saygısını kazanmalarına yardımcı olacaktır. Bu nedenle, iyi bir pozitif ebeveyn-çocuk ilişkisinin, bir çocuğun diğerlerine saygı duymasına ve önemsemesine örnek olduğu kabul edilmektedir (Carmel ve Greene, 2014). Bazı çocuklar sosyal becerilerini diğerleri kadar kolay geliştiremezler. Ebeveynlerin herhangi bir sosyal soruna, titiz bir bakış açısıyla bakmaları ve onları akademik veya sağlık sorunlarını psikolojik bir bakış açısıyla ele alacakları kadar dikkatli bir şekilde çözmek için bir plan çizmeleri gerektiği sonucuna varılmıştır. Özellikle çocuk-anne ilişkilerinin önemi ve bebek ile anne arasındaki ilişkinin niteliğinin

vurgulanması, gelişim psikolojisi araştırmacıları tarafından bağlanma kuramı çerçevesinde araştırılmıştır (Morrow, 2011).

Burman (1994), gelişim psikolojisinin konumunun açık olmadığını belirtmiştir. Gelişim psikolojisinin belirli bir alan ya da alt disiplinden ziyade genel psikolojik sorunları araştırmaya yönelik bir bakış ya da yaklaşım biçimi olduğu ifade etmiştir. Bu yaklaşıma göre, psikolojinin biliş, hafıza vb. gibi tüm ana alanları bu perspektiften ele alınabilir. Bu analize göre gelişim aşamasının tekilliği de değişkendir. Araştırmacılar bizi tekil bir kişiden ziyade bir mekanizmanın veya bir sürecin gelişimi ile ilişkilendirebilir (Burman, 1994).

Gelişim psikolojisi, diğer terimleri ortaya çıkardığı gibi 'ergenlik' terimini de literatüre kazandırmıştır. G. Stanley Hall, yirminci yüzyılın başlarında ABD'de "ergen" terimini keşfetmiştir. Bu kelime çocukluk ve yetişkinlik arasındaki geçişi ifade eder (Morrow, 2011). Çocuklar gelişim psikolojisine göre düşünme açısından giderek daha yetişkin hale gelmektedirler. Dolayısıyla çocukların düşünce açısından yetişkinlerden farklı görülüyor olması doğalarından kaynaklanan bir eşitsizlik olarak addedilir ve çocuğun yetişkinliğe erişmesiyle ortadan kalkar (Kehily, 2008).

Morrow (2011), psikolojinin çocukların bireysel sorunlarını incelemek için, onları normale döndürmede yardımcı olacak müdahaleler geliştirerek kullanıldığını iddia etmektedir.Ayrıca normal çocuk kavramına daha fazla değer verilmesi, çocukların kalıp yargılanmasına yol açabilir. Örnek olarak, çekirdek aileyi normal kabul etmek, tek ebeveyn, parçalanmış aileler gibi diğer aile biçimlerinin anormal olduğuna işaret etmektedir. Bu yaklaşım sonucunda tek ebeveynli vb. aileden gelen çocuklar bazı yönlerden diğerlerine nazaran yetersiz olduklarını veya diğerlerinden farklı olduklarını hissedebilirler.

Psikolojinin, çocukluk çalışmalarına katkılarında bazı sınırlılıklardan söz edilebilir. Archard (1993), Piaget'in bilişsel gelişimin erken yetişkinlik döneminde her olayda uygulanabileceğini kabul ettiğini, ancak bunun her durum ya da coğrafya için doğru olmayabileceğini bunun nedeninin yapılan çalışmaların ekseriyetinin batı toplumunda yaşayan çocuklarla yapılması olduğunu öne sürmüştür. Buna ek olarak, Thorne (2007), geleneksel gelişim psikolojisinin evrenselleştirici, özcü ve doğrusal varsayımlarını, büyümenin biyolojik imgeleri tarafından yönlendirilen yaklaşımları ve çoğu zaman, bağlamlar hakkında batılı, orta sınıf varsayımları yerleştiren yaklaşımları eleştirdiğini belirtmiştir. Örneğin, Robert Serpell'in çalışmasında (Morrow, 2011) belirtildiği gibi, Zambiyalı çocukların 3D tel araba modelleri oluşturmadaki yetkinliği, İngiliz çocuklarından daha fazla olabilir. Farklı kültürel maruziyetler nedeniyle aynı yaştaki her iki çocuk grubunun da farklı becerilere sahip olduğuna dikkat edilmelidir. Bu nedenle kültürlerin, geleneklerin ve erken yaşam deneyimlerinin çocuğun gelişimi üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir.

PSİKOLOJİSİ VE SOSYOLOJİNİN ÇOCUKLUK ÇALIŞMALARINA KATKILARINDAKİ BENZERLİK VE FARKLILIKLAR

Piaget'in fikirleri, kendisinden sonra gelen psikologları da etkilemiştir. Piaget'nin fikirleri aynı zamanda 1900'lerin sonlarında pozitivist devrimin bir sonucu olan "bilimsel bilginin gücünü ve yaygın inancını kabul etmek" olarak da anlaşılabilir. Gelişen sosyoloji disiplini; bilimsel inanılırlık hiyerarşisindeki köklü yeri olan psikolojiden, biyolojiden ve

tıbbın epistemolojik otoritesi olan pozitivist bilimsel modelden etkilenmiştir. Yani, yirminci yüzyılın ortalarında, sosyolojik düşünce de sıklıkla aynı pozitivist, determinist referans çerçevesi içinde ele alınıyordu. Sonuç olarak, o dönemde sosyoloji, çocuğu temel olarak ana akım toplumdan ayrı olarak ailenin bir üyesi ve sosyalleşme sürecinin aktif üyesi olarak görmemiştir (James ve James 2008).

Çocuklarla araştırma yapma biçimi psikolojik ve sosyolojik açıdan farklılık göstermektedir. Dolayısıyla psikologların kontrollü laboratuvar deneylerinde çocukları denek olarak kullandıkları ve bu deneylerde toplanan bilgilerden yola çıkarak bir norm oluşturduğu söylenebilir. Psikologlar daha sonra diğer çocukların davranışlarını bu normlar ile kıyaslarlar (Rose, 1989). Öte yandan sosyologlar ise, çocuklara belirli olaylarla ilgili görüşlerini sorarak çocukları bilgi toplama sürecine aktif olarak dahil ederler. Sosyologların kullandığı metod, çocuğun davranışının altında yatan nedenin ne olabileceği konusunda yetişkinlerin/araştırmacıların ne düşündüklerini yorumlamaktan ziyade, çocuğun düşünce süreçleri ve duyguları hakkında bir bakış açısı sağlamaktadır (Holland ve ark., 2008).

Bronfenbrenner'in ekolojik teorisine göre mikrosistem, mezosistem, ekzosistem, makrosistem kronosistem olmak üzere çocuğun çevresini çevreleyen beş sistem vardır. Çocuk bu sistemlerin bir parçasıdır ve herhangi bir sistemdeki herhangi bir değişiklik çocuğu doğrudan veya dolaylı olarak hem olumlu hem de olumsuz yönde etkiler. Sosyolog, çocuğun davranışının arkasındaki toplumsal bağlara ve sosyolojik çıkarımlara daha fazla önem verirken Psikolog bu teoriyi çocukları incelemek için kullandığında, sistemdeki değişikliklerden dolayı çocuğun davranışının altında yatan psikolojik etkilere vurgu yapar (Bronfenbrenner, 2006).

Çocukların biyolojik ve psikolojik olarak geliştiği açıktır; Ayrıca çocukları ve çocukların çocukluklarını nasıl deneyimlediklerini anlamaya yönelik araştırma ve incelemelerde, "sosyal aktörler olarak kendilerini nasıl gerçekleştirdiklerini incelerken" gelişimlerindeki farklılıkların öneminin kabul edilmesi gerektiği de açıktır. Aynı zamanda, tüm sosyal çevrelerde, tüm çocuklar için geçerli olan, tarihsel ve kültürel geçmişe sahip, önceden belirlenmiş tek bir psikolojik gelişim modelinin olmadığı da açık hale gelmiştir. Çocukluğun sosyal incelemesine yönelik itiraz, sosyal inşacı ve gelişimci görüşleri tamamlayıcı ve çocukların psikolojik ve sosyal gelişimlerini kavrayışımızı geliştiren bir yaklaşım içinde bir araya getirilmelidir (James ve James, 2008).

Stone (1965), öğretmenlerin egzersiz, spor ve oyun konusunda sınırlı bir bakış açısına sahip olduklarını ve sadece bu tür etkinliklerin vücut gelişimine ve çocuğun motor yeteneklerine nasıl katkı sağladığıyla ilgilendiklerini ileri sürmüştür. Sosyal psikologlarca, gençlerin daha sonra yetişkin toplumunda faaliyetlere katılmaya hazırlaması için oyunun önemini uzun zaman önce tespit edilmiştir. Ayrıca Mitchell ve Reid-Walsh (2002) çocukların cinsiyete uygun davranış biçimi için ödüllendirilerek toplumsal cinsiyet rolleri edindiğini aktarmaktadır. Daha sosyal inşacı bir modeli kabul eden diğer gelenekler, çocukların cinsiyet rollerini yetişkinlerin davranışlarını izleyerek ve kopyalayarak kazandıklarını iddia etmiştir. Yetişkinler; erkekleri arabalarla oynamak gibi “erkeksi davranışlara” yönlendirirken, kızlar oyuncak bebekle oynayarak şefkat gibi “kadınsı davranışlar” içinde sosyalleşirler.

SONUÇ

Gençler hakkında yapılan psikolojik varsayımlar, çocuk, genç ve yetişkin kategorileri ve bunlar arasındaki normatif geçişler hakkındadır. Aries (1973) tarafından yapılan bir araştırma, gençlik ve aile arasındaki ayrımı incelemiştir. Burada psikoloji, gençlerin ihtiyacının hayatlarını aileden bağımsız hale gelecek şekilde çerçevelediğini söyler; akranlar onlar için bir gereklilik ve aynı zamanda da potansiyel bir tehdit olarak görülmektedir. Gençlik, çocukluk ve yetişkinlik, farklı toplumsal koşulların ürünleri olarak anlaşılmalıdır. Böylece, psikoloji aracılığıyla hem çocukları hem de gençleri bir şeyleri, duyguları tanımlamak, gözlemlemek ve test etmek için çeşitli yöntemlere sahiptir. Psikoloji, çocukluk ve gençlik çalışmalarına disiplinlerarası anlayış kapsamında katkılarda bulunmuştur. Gelecekteki çalışmalar için bazı tavsiyeler şunlar olabilir; dijital çağda çocukların bilişsel, ahlaki, fiziksel ve psikolojik gelişimin yanı sıra sosyal yaşamlarına da ışık tutularak çağımızın çocuk anlayışı hakkında araştırmalar yapılabilir.

Jenks'e (2005) göre geleceğe yönelik bir başka öneri de sosyalleşme kuramı ve gelişim psikolojisi ile ilgili olabilir. Potansiyel gelişimsel kuramcı, çocukları ve yetişkin-çocuk ilişkisini içeren temel uygulamaları anlamalıdır. Her toplum farklı olduğu için başka ülkelerden bilgi toplayarak geliştirilen normlara göre çocukları incelemek çok yanlış ve de zordur. Örneğin, gelişmiş ülkeler üzerinde araştırma yapılarak geliştirilen normlar, gelişmekte olan ülkelerden gelen çocukları incelemek için uygulanamaz.

KAYNAKÇA

Alanen, L. (2012) 'Disciplinarity, interdisciplinarity and childhood studies',*Childhood*, 19(4), pp. 419–422.

Archard, D. (1993) *Children: Rights and childhood*. London: Routledge.

Aries, P. (1973*) Centuries of Childhood.* London, England, Penguin

Bronfenbrenner, U. (2006) *The ecology of human development: Experiments by nature and design*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Burman, E. (1994) *Deconstructiring Developmental Psychology*. London: Routledge.

Carmel, S. and Greene, S. (2014) *Key thinkers in childhood studies*. Bristol: Policy Press.

Evans, R. L. (1973). Jean Piaget: The Man and His Ideas. E.P. Dutton & Co., Inc. New York.

Holland, S., Renold, E., Ross, N. and Hillman, A. (2008) *The everyday lives of children in care: Using a sociological perspective to inform social work practice*. Available at: http://eprints.ncrm.ac.uk/466/1/0108%2520everyday%2520lives%2520of%2520children.pdf

James, A. and James, A. (2008) *Key concepts in childhood studies*. London: SAGE Publications.

James, A. and Prout, A. (1998) *Constructing and Reconstructing Childhood: Contemporary Issues in the Sociological Study of Childhood.* 2nd edn. London : Falmer P.

James, A., Jenks, C., & Prout, A. (1998). *Theorizing childhood*. Cambridge: Polity Press.

Jenks, C. (2005) *Childhood*. 2nd edn. London: Routledge.

Kehily, M. J. (2008) *An introduction to childhood studies*. 2nd edn. Maidenhead, England: Open University Press.

Mayall, B. (2002*) Towards a sociology for childhood: Thinking from childrens lives*. Buckingham: Open University Press.

Messiou, K. (2006*) 'Conversations with children: making sense of marginalization in primary school settings', European Journal of Special Needs Education*, 21(1), pp. 39–54. DOI: 10.1080/08856250500491807.

Mitchell, C. (2002*) Researching Children's Popular Culture*. Edited by J Reid-Walsh. London: Routledge.

Morrow, V. (2011*) Understanding Children and Childhood*. Centre for Children and Young People Background Briefing Series, no. 1. (2nd ed.). Lismore: Centre for Children and Young People, Southern Cross University.

Qvortrup, J. (1994*) Childhood matters: Social theory, practice and politics*. Aldershot: Avebury.

Qvortrup, J., Corsaro, W. A., Honig, M. S., & Valentine, G. (Eds.). (2009). *The Palgrave handbook of childhood studies* (p. 1). Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Rose, N. (1989*) Governing the soul*. London: Routledge.

Tesar, M. (2016). Childhood studies, an overview of. Encyclopedia of Educational Philosophy and Theory. *Springer Nature Singapore Pte Ltd*, 10, 978-981.

Thorne, B. (2007) 'Editorial: Crafting the interdisciplinary field of childhood studies', *Childhood*, 14(2), pp. 147–152. doi: 10.1177/0907568207078324.

TÜRKİYE'DEKİ YETİŞKİN EĞİTİMİ İLE DÜNYADAKİ YETİŞKİN EĞİTİMİ UYGULAMALARININ KARŞILAŞTIRILMASI

COMPARISON OF ADULT EDUCATION IN TURKEY AND ADULT EDUCATION PRACTICES IN THE WORLD

Fulya SOYATA
Kadıköy Halk Eğitimi Merkezi Akademisyen

Özet

Bireylerin yaşına veya sosyoekonomik durumuna bakılmaksızın, belirli bir yer ya da zaman gerektirmeksizin gerçekleşen sosyal bir olaydır (Brown, Larionova ve Lally, 2018). Bireysel, toplumsal ve ekonomik alanda bireyin bilgi, becerileri ve yetkinliklerinin geliştirilmesine odaklanan hayat boyu öğrenme bireyin çok yönlü gelişmesini amaçlamaktadır (Güneş ve Deveci, 2020). Hayat boyu öğrenme, sağladığı kişisel gelişim, etkin vatandaşlık ve sosyalleşmenin yanında istihdam ve rekabet gücünün artmasında da rol oynamaktadır (Diker Coşkun ve Demirel, 2012).

Hayat boyu öğrenme, yetişkin eğitimi, sürekli eğitim, yaygın eğitim gibi kavramlar birbiri ile ilişkilidir ve yakın anlamlarda kullanılmaktadır (Güneş ve Deveci, 2020). Hayat boyu öğrenmenin çıkış kaynakları arasında bireyin kendini tanıma, değerlendirme, ilgi ve yeteneklerini geliştirme ihtiyaçları rol oynamakla birlikte küreselleşme, ekonomi, kültür ve toplum unsurları da hayat boyu öğrenmeyi gerekli kılan nedenler arasındadır (Güçlü, 2019).

Avrupa Birliği Komisyonu, hayat boyu öğrenmede sekiz farklı alanda beceri geliştirme gerekliliğini belirtmiştir: (a) Anadilde iletişim, (b) yabancı dilde iletişim, (c) matematik, bilim ve teknolojiyle ilgili temel yeterlikler, (d) dijital yeterlikler, (e) öğrenmeyi öğrenme, (f) sosyal ve yurttaşlıkla ilgili yeterlikler, (g) inisiyatif ve girişimcilik yeterliği ve (h) kültürel farkındalık ve ifade yeterliği (Avrupa Komisyonu, 2007). İlk, orta ve yüksek her düzey eğitim programında ele alınması ön görülen bu beceriler birbiri ile etkileşim halindedir (Güneş ve Deveci, 2020 (2017) ülkemizde hayat boyu öğrenmeye yönelik yayınlanan belgeleri inceleyerek bu konuda atılan adımları genel olarak değerlendirdiklerinde; yetişkinlere okuryazarlık ve temel hayat becerileri kazandırma, hayat boyu öğrenme konusunda toplumsal farkındalık oluşturma, toplumsal ihtiyaçlara cevap verebilecek bir hayat boyu öğrenme sistemi kurma ve piyasanın ihtiyaç duyduğu becerilere sahip insan gücü yetiştirme konularına odaklanıldığı sonucuna ulaşmışlardır. Yıldız (2004) ise ülkemizde yetişkin eğitimi alanındaki lisansüstü çalışmaları yıl, konu, tez türü ve yöntem açısından inceleyerek yetişkin eğitimi konusuna toplu bir bakış sağlamıştır.

Anahtar kelimeler: Türkiye, Yetişkin Eğitimi, Uygulama Karşılaştırılması

Abstract

The European Commission has declared lifelong learning as "learning activities that will help to survive in personal, social and economic life as well as knowledge and skills" (Güneş & Deveci, 2020).

These are developing the individual by creating learning opportunities, realizing social integration and providing economic growth. In other words, lifelong learning activities focus on three areas as individual, social and economic (Güneş & Deveci, 2020).

Before long, the European Parliament declared 1996 as the "European Year of Lifelong Learning". Throughout the year, it recommended that studies be carried out to improve citizens' ability to adapt to social, technological and economic change (Güneş & Deveci, 2020 Bringing education closer to learners as much as possible, using information and communication technologies to reach those with access difficulties, adopting a lifelong learning approach for local and regional-based initiatives, creating multi-purpose learning centers and information networks for the learning community (MEB, 2019).

Keywords: Turkey, Adult Education, Practice Comparison

GİRİŞ

Eğitim, toplum kültürünün devamlılığının yanı sıra toplumsal değişme ve dönüşümün temelini oluşturmaktadır. Toplumdaki bütün sektörlerin iş gücü- insan gücü istemine eğitim sistemi kaynaklık etmektedir. Bilim ve teknolojideki çok hızlı değişim, toplumları da değiştirmekte, bu değişmelerde farklı nitelikte insan gücüne gereksinim duyulmaktadır. Bu nedenle eğitim kurumları toplumların istediği nitelikteki bireyleri yetiştirmek için kendilerini geliştirmek zorundadır. Yetişkin nüfusu yaklaşık 45 milyon olan ülkemizde ise yetişkin eğitimine çok önemli ve stratejik görevler düşmektedir.

İnsanlar ilk çağlardan günümüze kadar, yaşamlarını sürdürebilmek için sürekli mücadele etmişlerdir ve yapılan mücadelenin her evresinde kendilerine avantaj sağlayacak sonuçlar çıkarmaya çalışmışlardır. Bu şekilde elde edilen deneyimlere dayalı öğrenmeler daha sonra diğer insanlarla paylaşılarak geniş kitleleri etkilemiştir. Bu olgu genel olarak yetişkin eğitiminin kökenini oluşturmaktadır.

Kökleri bu kadar eski tarihlere uzanmasına rağmen, yetişkin eğitimi kavramının ortaya çıkması ve üzerine bilimsel çalışmaların yapılandırılması oldukça yenidir. Daha çok dinsel amaçlı etkinliklerle ortaya çıkan yetişkin eğitimi kavramı, 1950'li yıllara kadar, mesleki ve temel eğitim eksikliklerini gidermek amacı ile yetişkinlere sunulan bir sosyal hizmet olarak algılanmıştır. Günümüzde ise insanların daha bilinçli ve özgürce hareket edip, kararlar verebilmeleri doğrultusunda yetişkin eğitimi önemli işlevler üstlenmiştir.

Yetişkin eğitimi dünyaya baktığımızda ülkelere göre farklılıklar göstermektedir,

1914'te oluşturulan Ulusal Yetişkin Okullar Sendikası, yetişkinlere yönelik eğitim birimleri açmaya, 1911'de de "Yıllık Çalışma El Kitabı" yayımlamaya ve 1917'de de mektupla öğretim uygulamalarına başlamıştır. 1918'de İskoç Öğrenci Koleji kurulduğunda, kolejlere devam eden isçi öğrencilerinin sayısı 5000'e ulaşmıştır. Bu arada İşçi Kolejleri de Avam (The Plebs) adını verdikleri aylık bir dergi yayımlamaya başlamıştır.

İngiltere'de, üniversitelerin halk için eğitsel etkinlikler düzenlemesi 1867 yılında üniversite dışında konferanslarla başlamıştır. Cambridge Üniversitesi 1873 yılında üniversite dışında kurslar açmıştır. 1905 yılında da Çalışanların Eğitimi Birliği (Workers Educational Association-WEA) kurularak çalışan kesime yüksek öğrenim yapma olanağı yaratılmıştır. WEA'dan ayrılan bir grup, çalışan öğrenciler için Ruskin Koleji'ni, oradan ayrılanlar da 1909'da İşçi Koleji'ni kurmuştur. 1906-1907 yıllarında da Oxford Üniversitesi'nde birebir

öğretim (tutorial classes) uygulaması başlamıştır. 1899 yılında 350 okul ve 45 bin üyeli Yetişkin Okulları Dernekleri Ulusal Konseyi kurulmuş, 1909-1914 döneminde sayıları 1900 okula ve 100 bin üyeye ulaşmıştır.

1914'te Oluşturulan Ulusal Yetişkin Okulları Dernekleri Ulusal Konseyi kurulmuş, 1909-1914 döneminde sayıları 1900 okula ve 100 bin üyeye ulaşmıştır.

İngiltere'de Yeniden Yapılanma Bakanlığı'nın oluşturduğu Yetişkin Eğitimi Komisyonu, "1919 Raporu" olarak tanınan bir rapor yayımlamıştır.

İngiltere ve ABD'de yetişkin eğitiminin organize olarak gelişmesine hız katmıştır. Bu rapordan sonraki on yıl içinde yetişkin eğitimi konusunda pek çok kitap ve makale yayımlanmıştır. Yetişkin eğitimi 1920'lerde İngiltere'de ve 1930'larda da ABD'de hızla gelişmiştir. 1921 yılında İngiliz Yetişkin Eğitimi Enstitüsü kurulmuş, WEA'ların İngiliz yaşamındaki etkisi giderek artmıştır.

Sovyetler Birliği Danimarka ve İsveç gibi ülkelerde yetişkin eğitimi uygulamalarının 1800'lerde başladığı görülmektedir. Danimarka'da Halk Okulu (Folk High School) ile Sovyetlerde Pazar Okulu o ülkelerde başlatılan ilk uygulamalardır. İsveç'te yetişkin eğitimi hareketleri 1833 yılında çeşitli derneklerin düzenlediği bilimsel konuları içeren halk toplantılarıyla başlamış ve ilk halk lisesi 1868 yılında açılmıştır. Hollanda'da 1784 yılında ilk gönüllü kuruluşlardan biri olan Fen-Edebiyat Topluluğu (Society for Arts & Science) oluşturulmuştur. Bu ülkede yetişkin eğitimi olarak düşünülen kurslar 1823'te ve yüksekokulların halk konferansları düzenlemesi ise 1800'lerin ikinci yarısında başlamıştır.

Yunanistan'da 1800'lerin ikinci yarısında dernekler aracılığıyla yetişkin eğitimi uygulamaları başlamış: 1900'lerde isçi eğitimi önem kazanmış; 1943 yılında yetişkin eğitimiyle ilgili bir birim oluşturulmuştur. Bugün, eğitim bakanlığına bağlı olan Halk Eğitimi Genel Sekreterliği, Yunanistan Üretim Merkezi ile insan gücü İstihdam Örgüte yetişkin eğitimiyle ilgili kuruluşların başında gelmektedir (Markel, 1986).

Pakistan'da bağımsızlık kazanılmasından sonra köye yardım programı adı altında okuma yazma çalışmaları başlatılmıştır.

Asya'da ilk uygulamalar yerel dinlerin etkinlikleri dışında, Hindistan'da ve diğer ülkelerde Hıristiyan misyon hareketi olarak başlamıştır. Hindistan'da 1940'ların basında İngilizlerin başlattıkları İngilizce okuma yazma programları yanında Gandi'nin öncülüğünde halken bilinçlendirilmesi çalışmaları da gerçekleştirilmiştir. Ülkenin bağımsızlığını kazanmasından sonra yetişkin eğitimi 5 yıllık kalkınma programının parçası olmuş, radyonun eğitim aracı olarak kullanımını yaygınlaştırmıştır

Yetişkin eğitimiyle ilgili olan uluslararası kuruluşların basında UNESCO ve yan kuruluşları gelmektedir.

Japonya'da 1868 de yılındaki Meiji Reformundan II. Dünya Savaşı'na kadar Yetişkin eğitimi toplumsal eğitim adi altında imparatora bağlı bir millet yaratma amacıyla yarı resmi kurulurlar tarafından yapılmıştır. ABD'nin işgalinden sonra Yetişkin eğitimi General Mc Arthur'un Japonya'yı demokratikleştirme değişiklikleri çerçevesinde, halkın demokratik yaşamı öğrenmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir.

Latin Amerika'da ilk gelişmeler beceri eğitim merkezleri ile eğitsel amaçlı radyo okullarında olmuştur. Brezilya'da beceri eğitimi veren SENAI (Servico Nacional de

Apprendizagem Industrial) kurulusu ile Kolombiya Devleti'ndeki ACPO (Action Cultural Popular) radyo okulu bu tür uygulamaların ilk örnekleridir.

1960'larda pek çok Afrika ülkesi, Tanzanya lideri Nyerere'nin "Çocukların büyümesini bekleyemeyiz." deyişine paralel olarak Yetişkin eğitimini okuma- yazmayı yaygınlaştırmak ve ulusal birliği gerçekleştirmek üzere bir araç olarak kullanmıştır. Her ülkenin kendine özgü koşullarına göre değişik uygulamalar yapılmıştır. İlkokuldan sonra okumamış kırsal kesim insanına beceri kazandırmaya yönelik olarak Botswana'da Tugaylar (Brigades) ve Kenya'da Köy Tekniker Okulları (ViIIage Polytechniques) en tanınmış özel uygulamalardır. Bu arada Tanzanya'daki Kitle Eğitimi Kampanyası gibi devlet radyolarında yürütülen eğitsel programları da unutmamak gerekir.

Yetişkin eğitimi konusuyla ilgili olarak ilk uluslararası toplantı, 1919 yılında oluşturulan Dünya Yetişkin Eğitimi Birliği'nin 1929 yılında Cambridge'de düzenlediği "Dünya Toplantısı"dır. (Towsend Coles, 1977) Avrupa ülkelerinin çoğunlukta olduğu bu toplantıda, Bati Avrupa kültürünün gönüllü kuruluşlar aracılığıyla yaygınlaştırılması tartışmaların odağını oluşturmuştur.

Türkiye'deki yaygın eğitimin hedef kitlesi bütün yurttaşlardır; çocuklar, gençler ve yetişkinler. Bu bireyler hala öğrenci olan, ya da herhangi bir eğitim düzeyinden mezun olan işçi ya da işsizler gibi yaygın eğitimden hiç faydalanmamış kişiler olabilirler.

Hayat boyu öğrenmenin temel amacı, bireylerin içinde yaşadıkları bilgi toplumuna uyum sağlamalarına ve hayatlarını daha iyi kontrol edebilmelerine yönelik olarak sosyal ve ekonomik yaşamın tüm basamaklarında aktif katılımlarına imkân tanımaktır (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2009).

21. yüzyıla geçişle beraber Türkiye'de de sıklıkla anılmaya başlanan yaşam boyu öğrenme, odak noktasına insanı koyan, öğrenmeyi okulla sınırlayan anlayışı yıkarak okul dışına kaydıran ve bunun yaşamın sonuna kadar devam ettirilmesini benimseyen bir kavramdır. Yetenek, bilgi ve becerilerin bireysel, sivil ya da sosyal ve istihdamla ilintili olacak şekilde beşikten mezara değin geliştirilmesini sağlayan öğrenme etkinliklerinin tamamı, yaşam boyu öğrenmenin kapsamına girer. Bu etkinlikler, örgün olabileceği gibi yaygın ya da doğal da olabilir:

Dünya genelindeki örgün eğitimin, toplumların ve sanayinin beklentilerini karşılayacak nitelikte olmaması sonrası ortaya çıkan yaşam boyu öğrenme, örgün eğitimin bir alternatifi olarak algılanmamalıdır. Bu kavram, eğitim hayatı sonrası yeteneklerin keşfedilmesine ve eksikliklerin tamamlanmasına yönelik katkı olarak değerlendirilmelidir. Öğrenmede fırsatlar yaratılarak kişisel gelişime katkıda bulunmak, ekonomik büyüme sağlamak ve toplumsal bütünleşmenin gerçekleşmesini sağlamak, yaşam boyu öğrenmenin temel amaçlarıdır.

Öğrenmenin ve yetenekleri geliştirmenin bir üst sınırı bulunmadığından yaşam boyu öğrenme herkes için mümkündür.

YAŞAM BOYU ÖĞRENMENİN ÖNEMİ NEDİR?

Kişilerin gerçek hayatla genellikle okul hayatı sonrasında karşılaşıyor olması, problemleri çözmede yaşam boyu öğrenmenin önemini gözler önüne sermektedir zira mevcut dış talebin karşılanması için edinilmiş bilgi ya da beceriler, gelişip değişen dünyaya adapte olmada gezegendeki hiç kimse için yeterli olmamaktadır.

Yaş, mekân, zaman ya da eğitim düzeyinden bağımsız işlemesi sebebiyle de yaşam boyu öğrenme, dünya genelinde bu denli öncelikli hâle gelmiş durumdadır çünkü ancak bu duvarların yıkılmasıyla insanın doğasında köklü bir yeri olan öğrenme isteğinin yaşam geneline yayılması mümkün hâle gelir. Geleceğin, bilimsel insancılığı kültür olarak benimsemiş toplumların olduğu gerçeği de yaşam boyu öğrenmenin önemini açığa çıkarır.

21. yüzyıldaki hayat boyu öğrenmenin genel çerçevesi belirlenmiştir:

- Herkes için yeni temel beceriler,
- İnsan kaynaklarına daha fazla yatırım,
- Eğitimde yeniliklerin ve yeni yöntemlerin geliştirilmesi,
- Her türlü eğitime değer verilmesi/belgelendirilmesi,
- Rehberlik ve danışmanlık hizmetlerinin yeniden gözden geçirilmesi

Eğitimin mümkün olduğunca öğrenenlere yakınlaştırılması ile erişim zorluğu olan kesimlere ulaşmak için bilgi iletişim teknolojisinden yararlanma, yerel ve bölgesel merkezli girişimler için hayat boyu öğrenme yaklaşımı, çok amaçlı öğrenme merkezleri, öğrenen toplum için bilgi ağlarından yararlanma olarak belirlenmiştir.

2014 – 2018 Dönemi Ulusal Hayat Boyu Öğrenme Stratejisi Belgesinde; ise

- Toplumda hayat boyu öğrenme kültürü ve farkındalığının oluşturulması,
- Hayat boyu öğrenme fırsatlarının ve sunumunun artırılması,
- Hayat boyu öğrenme fırsatlarına erişimin artırılması,
- Hayat boyu rehberlik ve danışmanlık sisteminin geliştirilmesi,
- Önceki öğrenmelerin tanınması sisteminin geliştirilmesi,
- Hayat boyu öğrenme izleme ve değerlendirme sisteminin geliştirilmesi

konularına yer verilmiştir.

Dünya geneline bakıldığında şüphesiz Türkiye ile Avrupa ülkeleri arasında farklar yadsınamaz bir gerçektir.

Benim bu konuda bu bildirideki önerim akademisyenlere ve bilim uzmanlarına hayat boyu öğrenme ve halk eğitim merkezlerimiz daha üst seviyelere taşınmalı üniversite bünyesinde daha uluslararası projeler ve çalışma ve tanıtımlar yapılmalıdır. devlet politikası olarak hayat boyuna ve yetişkin eğitimine büyük bir bütçe payı ayrılarak çeşitli alanlarda unutulmaya yüz tutan kültürel mirasımız burda nesillere aktarılmalı kuşaklar arası farklı kurumlarla ilişkilerde sağlanmalıdır.

Dünya geneline bakıldığında yetişkin nüfus açısından sayımıza bakıldığında devletin bu konuda yaptığı geleceğe yönelik hedef ve çalışmalar var mıdır bunu da sorgulamak gerekir aslında.

UNESCO'nun eğitimin bugünü ve yarını üzerine hazırladığı raporda hayat boyu öğrenmenin önemi vurgulanarak aşağıdaki görüşlere yer verilmiştir (UNESCO, 1972):

- Tüm bireyler hayat boyu öğrenmeyi sürdürebilecek durumda olmalıdırlar. Hayat boyu eğitim düşüncesi öğrenen toplumun temel taşıdır.
- İş hayatına yönelik yapılan eğitim faaliyetleri, gençleri belirli bir mesleğe yönlendirirken, onları yeni durumlara hazırlamayı, kapasitelerini sürekli geliştirmeyi amaçlamalıdır.
- Yükseköğretimin yaygınlaştırılması ile bireysel ve toplumsal ihtiyaca cevap veren kurumların geniş bir alana yayılması sağlanmalıdır.

- Eğitim sürecinin doruk noktası yetişkin eğitimidir.
- Yeni öğrenme yaklaşımları bireyin kişisel gelişimini destekler. Kendi kendine öğrenme eğitim sisteminin değişmez unsurudur.
- Eğitim, toplumun tamamını içerecek bir işlevde ve sürekli bir gelişim içerisinde olmalıdır.

Hayat boyu öğrenme yaklaşımı ile hem istihdam bakımından gerekli insan kaynağı temin edilerek ekonomik gelişme sağlanacak, hem de bireylerin kendilerini güncelleyerek değişen toplumla uyum kurmaları ve bu sayede dışlanmamaları mümkün olacaktır.

Yaşam Boyu Öğrenme Memorandumu'nun içerdiği altı temel mesaj bulunmaktadır. Bunlar (MEGEP, 2006):

1. Herkes için yeni becerilerin geliştirilmesi,
2. İnsan kaynaklarına yönelik daha fazla yatırımın gerçekleştirilmesi,
3. Etkili öğretme ve öğrenme yöntemlerinin geliştirilmesi,
4. Öğrenmeye verilen değerin ve takdir yollarının geliştirilmesi,
5. Herkese hayat boyu öğrenme konusunda gerekli rehberliğin yapılması,
6. Hayat boyu öğrenme olanaklarına ulaşılabilirliğin artırılarak öğrenmenin eve yakın hale getirilmesidir.

Avrupa Birliği 2020 yılı için geliştirdiği yeni stratejisinde eğitim ve öğretimle ilgili "bilgi ve yenilik", "sürdürülebilir ekonomi", "yüksek istihdam ve sosyal içerme" önceliklerine yer vermiştir (Toprak ve Erdoğan, 2012).

Avrupa birliği, vatandaşlarının çalışma hayatına aktif katılmaları, toplumsal değişime uyum sağlamaları ve ihtiyaç duyulan eğitim programlarına kolay ulaşabilmeleri için hayat boyu öğrenme sistemlerinin sürekli güncellenmesi ve geliştirilmesi konusunda stratejiler geliştirmektedir.

Devlet Planlama Teşkilatı, Türkiye'nin uzun vadeli stratejik hedeflerini belirlediği beş yıllık kalkınma planları hazırlamaktadır. 2000 yılında hazırlanan Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 2001-2005 yıllarını kapsamaktadır. Bu planda Milli Eğitimin herkes için hayat boyu öğrenme anlayışıyla bilgiye ulaşma yolunu öğreten, etkili bir rehberlik hizmeti sunan, üretime yönelik eğitimin öncelikli olduğu bir sistem içerisinde yeniden düzenlenmesi öngörülmüştür. Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planında hayat boyu öğrenmeyle ilgili hedef şöyle ifade edilmiştir (Devlet Planlama Teşkilatı [DPT], 2000):

"Toplumda hayat boyu öğrenme anlayışının benimsenmesini esas alan her türlü yaygın eğitim imkânı geliştirilecek; özellikle üniversiteye giremeyen gençlere kısa yoldan beceri kazandırma ve meslek edindirme faaliyetleri artırılacak, mahalli idarelerin, gönüllü kuruluşların ve özel sektörün bu konudaki faaliyetleri özendirilecektir."

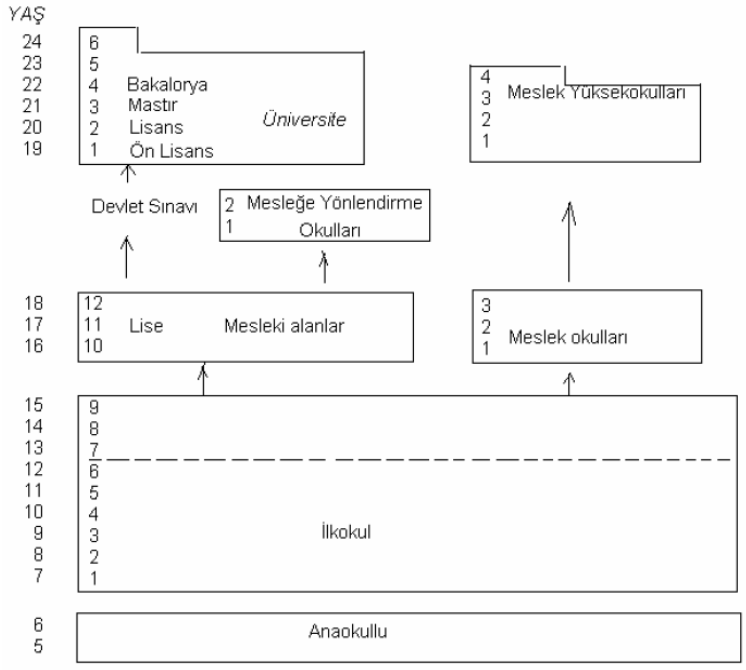
2007-2013 yıllarını kapsayan Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planında gelişen ve değişen işgücü piyasası gerekleri ışığında bireylerin istihdam becerilerini artırma amacıyla hayat boyu öğrenme stratejisinin geliştirileceği ifade edilmiştir.

Hayat boyu öğrenme konusunda toplumumuzda farkındalık oluşturulması için devlet, medya ve sivil toplum kuruluşları başta olmak üzere tüm paydaşların sorumluluk almaları ve bir plan doğrultusunda bu amaca yönelik çalışmalar yürütmeleri gereklidir. Toplumda farkındalık oluşturma konusunda medya etkin bir araç olarak kullanılmalıdır. Aynı anda büyük kitlelere ulaşabilmesi ve toplum üzerindeki etki gücü göz önünde bulundurularak

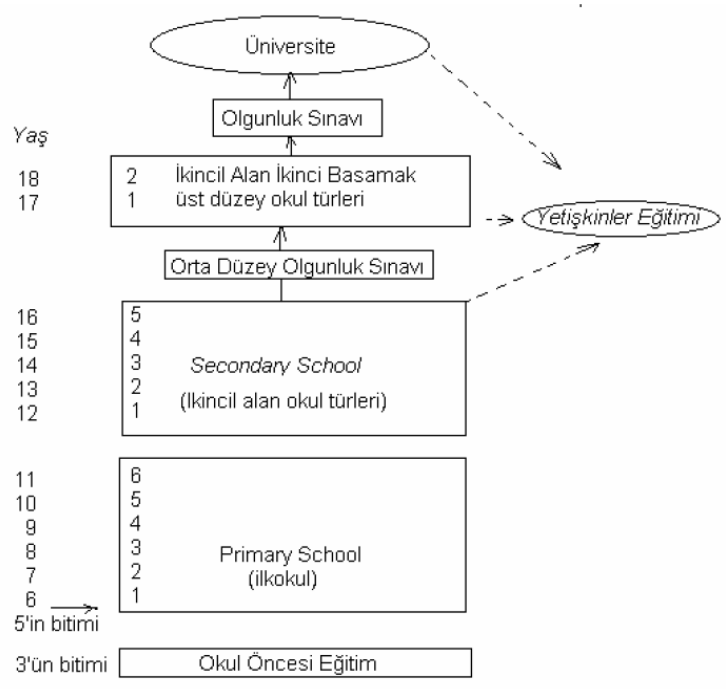
hayat boyu öğrenmenin tanıtımı ve yaygınlaştırılması konusunda medyadan daha fazla faydalanılmalıdır.

SONUÇ

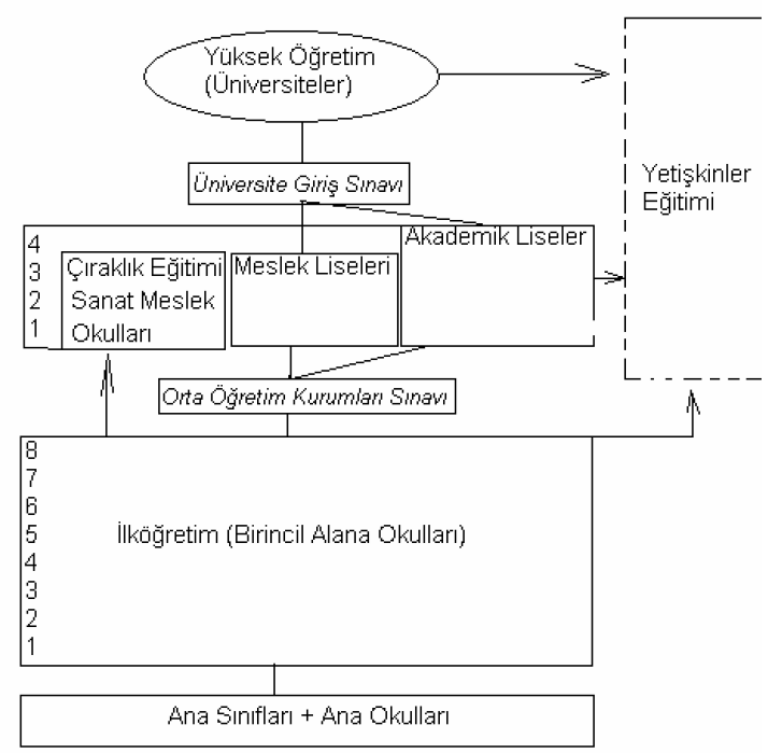
Türkiye'de hayat boyu öğrenmeye yönelik atılan adımlar genel olarak değerlendirildiğinde; hayat boyu öğrenme konusunda toplumsal farkındalık oluşturma, yetişkinlere okuryazarlık ve temel hayat becerileri kazandırma, piyasanın ihtiyaç duyduğu becerilere sahip insan gücü yetiştirme, toplumsal ihtiyaçlara cevap verebilecek bir hayat boyu öğrenme sistemi kurma hususlarına odaklanıldığı görülmektedir.



Şekil 1: Estonya Eğitim Sistemi



Şekil 2: İngiliz Eğitim Sistemi



Şekil 1: Türk Eğitim Sistemi

Diyebiliriz ki dünya üzerindeki ülkelere baktığımızda özetleyecek olursak eğitim politikaları hedef ve vizyonları geleceğe bakışları Türkiye ile karşılaştırıldığında büyük farklar oluşturmaktadır. öğretmen kadrosundan eğitim yerine eğitimin amacından yetişkinin tekrar hayata kazandırılmasına kadar ülkelerin arasında ciddi farklar oluşmaktadır. ele alınacak yetişkin eğitimine yönelik çok daha farklı çalışmalar yapan ülkeler var şüphesiz ki, biz kısa bir zaman içinde bazı ülkelerden kısa örneklerle ülkemizle karşılaştırma yapmaya çalıştık bu araştırmamızda.

Ortaya çıkan en önemli sonuç şudur ki insan doğar büyür ve ölür bu hayatın bir gerçeğidir. gelişen dünyada gelecek yüzyıllarda da yetişkin dediğimiz bir nüfus ve kesim her zaman olacaktır her genç ilerde bir yetişkin olma adayıdır. Ülkemizde yetişkin eğitimine ne kadar önem verirsek ileriki yıllarda mutlu huzurlu hayata çok daha farklı pencereden bakan emeklilik sonrasında yaşamın devam ettiği bir yaşam sevinciyle dolu toplumda aktif olan bireyleri tekrar hayatımızda görebiliriz. Bunun tek yolu hayat boyu öğrenmeden ve yetişkin eğitimine verilecek önemden geçmektedir. Bu konuda devletin özellikle 2023 vizyonunda yetişkin eğitimine burda halk eğitimi merkezlerine de yer vermesi onlara haklar ve söz sahibi olmaları yetişkin bakanlığı yada yetişkin üniversitesi gibi resmi kurumlar kurularak yapılacak faaliyetlerin ülkemiz adına dünya standartları üzerine çıkarılması gerekmektedir. Önümüzdeki yıllarda yetişkin eğitimi ile ilgili panel kongreler yapılmalı akademisyenlerle işbirliği sağlanarak üniversitelerle koordine çalışmalar yapılmalıdır. Amacımız yetişkin eğitimini nasıl daha iyi ve verimli hale getirebiliriz şeklinde yeni fikir proje ve çözüm önerileri üretmek olmalıdır. şunu unutmamalıyız ki gençler yeni nesil sizin eseriniz olacaktır sözünü bir insan dünyaya bedeldir bir yetişkin ise engin tecrübesi ile geleceğe her daim ışık

tutabilecek deneyim tecrübe ve güçtedir sözüyle tamamlayarak hayat boyu öğrenmenin hayatımızda ne kadar büyük bir yeri ve öneminin olduğunu bir kez daha vurgulamak isterim.

bu konuda dünya genelinde kapsamlı bir çalışma başlatılması içinde tüm kurumlara çağrı yapmaktayız hayat boyu öğrenme yetişkin eğitimi her çağın vazgeçilmez bir unsuru olmalıdır.

Kaynakça

Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2016). Bilimsel araştırma yöntemleri (22 bs.). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Clark, T. (2005). Lifelong, life-wide or life sentence?. Australian Journal of Adult Learning, 45(1), 47-62.

Commission Of The European Communities. (CEC) (2000). A Memorandum on Lifelong Learning. (1832, SEC (2000)), Brussels. 03.04.2018 tarihinde http://arhiv.acs.si/dokumenti/Memorandum_on_Lifelong_Learning.pdf adresinden alındı.

Coşkun, Y. D. (2009). Üniversite Öğrencilerinin Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimlerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Coşkun, Y. D. & Demirel, M. (2012). Üniversite öğrencilerinin yaşam boyu öğrenme eğilimleri. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi(42), 108-120.

Çakmak, E. K., Özüdoğru, G., Bozkurt, Ş. B., Ülker, Ü., Ünsal, N. Ö., Boz, K., . . . Gül, H. Ü. (2016). 2014 yılında eğitim teknolojileri alanındaki yayımlanan makalelerin incelenmesi. Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama, 6(1), 80-108.

Demirel, M. (2009). Yaşam boyu öğrenme ve teknoloji. 9th International Educational Technology Conference, (s. 696-703). Ankara.

Demirel, M. & Yağcı, E. (2012). Sınıf öğretmeni adaylarının yaşam boyu öğrenmeye ilişkin algıları. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 1, 100-111.

Dochy, F., Segers, M., Van den Bossche, P. & Gijbels, D. (2003). Effects of problem-based learning: a meta-analysis. Learning and Instruction, 13(5), 533-568.

Gelişli, Y. (2015). Uzaktan Eğitimde Öğretmen Yetiştirme Uygulamaları: Tarihçe Ve Gelişim. Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi, 4(3), 313-321.

Göktaş, Y., Küçük, S., Aydemir, M., Telli, E., Arpacık, Ö., Yıldırım, G., & Reisoğlu, İ. (2012). Türkiye'de eğitim teknolojileri araştırmalarındaki eğilimler: 2000-2009 dönemi makalelerinin içerik analizi. Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi, 12(1), 177-199.

Gülbahar, Y., & Alper, A. (2009). Öğretim teknolojileri alanında yapılan araştırmalar konusunda bir içerik analizi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 42(2), 93-111.

Güleç, İ., Çelik, S. & Demirhan, B. (2013). Yaşam boyu öğrenme nedir? Kavram ve kapsamı üzerine bir değerlendirme. Sakarya University Journal of Education, 2(3), 34-48.

Hanemann, U. (2015). Lifelong literacy: some trends and issues in conceptualising and operationalising literacy from a lifelong learning perspective. International Review of Education, 61(3), 295-326.

Karacadal, Ö., Çobanoğulları, F., Eryılmaz, S., & Bolat, A. (2018). MOOCs ile Yabancı Dil Öğretimi: Almanya, Fransa ve Türkiye'nin Karşılaştırılması. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi(44), 63-76.

Kaya, H. E. (2014). Lifelong learning and Turkey. Journal of Faculty of Educational Sciences, 47(1), 81-102.

Konokman, G. Y. & Yelken, T. Y. (2014). Eğitim fakültesi öğretim elemanlarının yaşam boyu öğrenme yeterliklerine ilişkin algıları. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 29(2), 267-281.

Milli Eğitim Bakanlığı. (MEB) (2006). On Yedinci Milli Eğitim Şurası Kararları. Ankara: MEB. 28.04.2018 tarihinde https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29165619_ 17_sura.pdf adresinden alındı.

ÇİZGİ FİLM KARAKTERLERİNDE GÖRÜLEN RUHSAL BOZUKLUKLARIN İNCELENMESİ

INVESTIGATION OF MENTAL DISORDERS IN CARTOON CHARACTERS

Doç. Dr. Hanife AKGÜL
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi
Orcid: 0000- 0001- 8543-9343

Özet

Çizgi filmler rol model özellikleri dolayısıyla bireyin karakter gelişiminde etkisi olan sanatsal eserlerdir. Çizgi filmlerde yer alan karakterlerin davranış biçimleri ve ruh sağlıkları onlar ile bağdaşım kuran bireylerin psikolojik iyi oluşuna etki edebilmektedir. Çizgi film izlemek çocukların zamanını en çok alan aktivitelerden biri olması nedeniyle özellikle çocuklarda bu etki düzeyinin daha yüksek olduğu gözlemlenmektedir. Henüz hayal ile gerçeği ayırt edemeyen, büyük oranda gördüklerinin etkisiyle bir dünya kuran çocuğunun benlik oluşumu, kişilik gelişimi ve kültürlenme gibi bireysel gelişim süreçlerinde çizgi filmler önemli rol oynayabilmektedir. Çizgi filmlerdeki karakterlerin ruhsal bozukluk içeren davranışları çocuklar üzerinde hasar verici ve kalıcı etkileri sadece ailenin değil toplumsal sorun olarak kabul edilmektedir. Bu çalışmada çizgi filmlerdeki karakterlerin psikolojik açıdan incelenmesi amaçlanmıştır. Konunun incelenmesi, toplum ve toplumun geleceği açısından en önemli gruplardan biri olan çocukların psikolojik gelişimi ve ruh sağlığı açısından büyük önem taşımaktadır. Çalışmada literatür taraması yapılarak ikincil veriler derlenmiş ve üçüncül veri geliştirme çalışması yapılmıştır. Bu kapsamda örnek olay incelemesi yapılarak sekiz farklı çizgi film izlenmiş ve filmdeki karakterler gözlemlenmiştir. İzlenen bölümlerdeki karakterler ve psikolojik rahatsızlıkların tanısı, belirtileri ve sınıflandırması için DSM-5 Tanı Ölçütlerinden faydalanılmıştır. Çalışmanın araştırma sonucu olarak; izlenen çizgi filmlerdeki bazı karakterlerde kişilik bozukluğu olduğu tespit edilmiştir. Çalışmanın metodolojisi olarak 'betimsel araştırma yöntemi' kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çizgi Film, Ruhsal Bozukluk, Kişilik Bozukluğu, Yıkıcı Bozukluk.

Abstract

Cartoons are artistic works that have an impact on the character development of the individual due to their role model features. The behavior patterns and mental health of the characters in the cartoons can affect the psychological well-being of the individuals who associate with them. Since watching cartoons is one of the activities that takes the most time for children, it is observed that this effect level is higher especially in children. Cartoons can play an important role in the individual development processes such as self-formation, personality development and acculturation of the child, who cannot yet distinguish between dreams and reality, and who creates a world largely with the influence of what she sees. The harmful and permanent effects of the mental disordered behaviors of the characters in the cartoons on children are considered not only as a family problem but also as a social problem.

In this study, it is aimed to examine the characters in cartoons from a psychological point of view. Examining the subject is of great importance in terms of the psychological development and mental health of children, who are one of the most important groups in terms of society and the future of society. In the study, secondary data were compiled by literature review and tertiary data development study was carried out. In this context, by making a case study, eight different cartoons were watched and the characters in the movie were observed. DSM-5 Diagnostic Criteria were used for the diagnosis, symptoms and classification of the characters and psychological disorders in the watched episodes. As a result of the research of the study; It has been determined that some of the characters in the watched cartoons have personality disorders. The 'descriptive research method' was used as the methodology of the study.

Keywords: Cartoon, Mental Disorder, Personality Disorder, Destructive Disorder.

1. GİRİŞ

Çizgi filmler bireyin hayatında oldukça önemli bir yere sahiptir. Çocuklukta hayal dünyasına açılan kapı olarak ve çocuğun gelişimine etkisi nedeniyle büyük öneme sahiptir. Sadece yetişkinlere hitap eden çizgi filmlerin çoğalması ile yalnızca çocukların değil yetişkinlerin de çizgi film izlediği bilinen bir gerçektir. Çizgi film izlemek çocukların zamanını en çok alan aktivitelerden biridir. Henüz hayal ile gerçeği ayırt edemeyen büyük oranda gördüklerinin etkisiyle bir dünya kuran bu yaş çocuğunun hem benlik oluşumu hem kişilik gelişimi hem de kültürleme gibi bireysel gelişim süreçlerinde çizgi filmler önemli bir yer teşkil etmektedir. Günde yaklaşık dört saat televizyon karşısında kalan çocuğun kültürel etkileşim konusunda çizgi filmlerdeki davranış kalıplarını, düşünce tarzlarını, model olabilecek kişilerin genel özelliklerini benimsemesi kaçınılmazdır (Oruç, Tecim, ve Özyürek, 2015). Özellikle televizyona yüksek düzeyde maruz kalanlar içerisinde agresif ve saldırgan davranışlar sergileyenlerin oransal olarak arttığını, yüksek düzeyde riskli davranışlar geliştirdiklerini, alkol ve sigara tüketiminin buna bağlı alarak arttığını, anti sosyal kişilik yapılarının geliştiğini ve kişinin normal doğasının dışında dengesiz cinsel bozuklukların başladığı tespit edilmiştir. (Pazarbaşı, 2018).

Türkiye'de yerel ve/veya ulusal yayın yapan kanallarda genellikle hafta içi sabah saatlerinde ve hafta sonları hem sabah saatlerinde hem de gün içerisinde, yani çocuklarının televizyon karşısında kalma olasılığının fazla olduğu zamanlarda çeşitli çizgi filmler yayınlanmaktadır. Bunun yanı sıra uydu aracılığıyla yayın yapan kanallar arasında "Cartoon Network, TRT Çocuk, Disney Channel" gibi sadece çocuklar için yayın yapan ve günün hemen her saatinde çizgi film yayınlayan yahut yayın akış pastasının en büyük dilimini çizgi filmlere ayıran kanallar da bulunmaktadır. (Türkmen, 2012).

Çizgi filmlere dünyanın hemen hemen her yerinde yüksek bütçe ayıran küresel medya ve film işletmeleri bulunmaktadır. Disney başta olmak üzere pek çok şirketin gelir kaynağının büyük bir kısmını animasyon ve çizgi filmlerden elde edilen gelirler oluşturmaktadır. Çizgi filmlerden esinlenerek kullanıma sunulan; sırt çantaları, kalemler, kıyafetler, oyuncaklar vb. gibi birçok ürünlerin satışından ayrıca ek gelir elde etmektedirler (Gülekan Kaftar ve Yılmaz, 2020). Bu kapsamda değerlendirildiğinde çizgi filmler ve buna bağlı geliştirilen ürünler büyük gelir kaynağı oluşturmaktadır.

Doğruyla yanlış çizgisinin keskin olmadığı ve tam olarak ayırt edilemediği erken yaşlarda izlenen çizgi filmlerdeki karakterlerin olumsuz özelliklerinin çocukların davranışlarında ve karakterinde ortaya çıkabilecektir (Cerrah Özsevgeç ve Saka, 2018) özellikle olumsuz davranışlara sahip olarak gösterilen çocukların izledikleri çizgi filmlerin kahramanlarının da bu özelliklere sahip olduklarını belirtmiştir. (Pazarbaşı, 2018) televizyon kanallarında yayınlanan ve ana teması şiddet olan çizgi filmlerde sözel ve fiziksel şiddetin yoğun şekilde, tekrarlayan mesajlarla izleyiciye aktarıldığını ortaya koymuştur. (Yazıcı, Baydar ve Kandır, 2019)

Ebeveynlerin çizgi filmlerin çocuklar üzerinde olumlu ve olumsuz etkilerinin olduğunu ifade ederken daha çok olumsuz etkilerinin olduğu yönünde yanıt verdikleri belirtmiştir. (Güleken Kaftar ve Yılmaz, 2020) Çocukların Teen Titans Go çizgi filminde yer alan baskın karakterin şiddet içerikli davranışlarından etkilendiğini ancak şiddetin olumsuz yönünün farkında olmadıklarını, bu davranışları komik ve eğlenceli bularak benzer davranışlar sergilediğini belirlenmiştir. Bunun yanı sıra çizgi filmin çocuklarda ekip ruhu oluşturduğu görülmektedir (DSMMD, 2013).

Çizgi filmin çocukların dil edimine olumlu etki olarak kelime dağarcığını zenginleştirdiği, olumsuz etki olarak argo içerikli ifade kullanımına yol açmaktadır. Geçirilen çocukluk ve ergenlik dönemi yetişkinlikte oturan karakterin temellerinin atıldığı dönemdir. Kazanılan davranış ve düşünceler hayatta kalıcı bir yere sahip olur. Bu nedenle taklit etme, model almanın sık yaşandığı dönemde çocukların çizgi filmlerden edineceği doğru ya da yanlış kazanımlar oldukça önemlidir (DSMMD, 2013).

Depresyon bozuklukları, kaygı bozuklukları, yemek bozuklukları, kişilik bozuklukları, Nörogelişimsel bozukluklar, yıkıcı bozukluklar gibi pek çok ruhsal hastalığa sahip ve belirtilerini de ekranlarda gösteren çizgi film karakterleri oldukça yaygındır. Örneğin Küçük Deniz Kızı çizgi filmindeki Ariel'de takıntılı-zorlantılı, Güzel ve Çirkin'deki Belle'de kleptomani, Peanuts çizgi filmindeki Charlie Brown'da çekingen kişilik bozukluğu, Scooby Doo çizgi filmindeki Velma karakterinde obsesif kompulsif bozukluk, Scooby karakteride dissosiyatif kimlik bozukluğu olduğu düşünülmektedir. Açıklanan bulgulara ve çizgi filmler hakkında açıklanan çalışmaların da vurguladığı üzere bu araştırmanın problemi gerek dünyada gerek Türkiye'de geniş bir kitle tarafından izlenen sekiz çizgi filmden seçilen on karakterin yapılan incelemeler sonucunda düşünülen ruhsal bozukluklara sahip olup olmadığını incelemektir.

2) RUHSAL BOZUKLUKLAR

Araştırmada ele alınan ruhsal hastalıklar; depresyon bozuklukları, kaygı bozuklukları, beslenme ve yeme bozuklukları, kişilik bozuklukları, Nörogelişimsel bozukluklar, yıkıcı bozuklukları kapsamakta ve sınırlandırılmaktadır. Araştırma kapsamında seçilen çizgi film karakterlerinde en çok görülen bu ruhsal hastalık biçimleri kavramsal olarak ele alınıp açıklanması faydalı olacaktır.

Depresyon bozuklukları en yaygın bozukluklardan biridir. Kadınlarda daha sık görülür. Bireyin yaşam kalitesini oldukça düşürür. Yaşamdan zevk almayı zorlaştırır ve bireyin keder, üzüntü, karamsar ruh haline girmesine neden olur. DSM- V'e göre majör depresif bozukluk, distimik bozukluk, yıkıcı duygu durumu düzenleyememe bozukluğu, premenstrüel disforik

bozukluk, madde / ilaç kaynaklı depresif bozukluk, başka medikal duruma bağımlı depresif bozukluk, diğer belirtilen depresif bozukluk, tanımlanmamış depresif bozukluk olmak üzere sekiz alt türü vardır (Öztürk, 2015).

Kaygı bozuklukları, çocuk ve ergen ruh sağlığında en çok rastlanan ruhsal bozukluklardan biridir. Ayrılma kaygısı bozukluğu, seçici konuşmazlık (mutizm), özgül fobi, sosyal fobi, panik bozukluğu, panik atağı belirleyicisi, agorafobi, yaygın kaygı bozukluğu, maddenin/ilacın yol açtığı kaygı bozukluğu, başka bir sağlık durumuna bağlı kaygı bozukluğu, tanımlanmış bir diğer kaygı bozukluğu, tanımlanmamış kaygı bozukluğu olmak üzere 12 alt türü vardır (Öztürk, 2015).

Beslenme ve yeme bozuklukları; yeme davranışının ciddi olarak bozulma gösterdiği bir tanı grubudur. Yeme bozuklukları en sık ergenlerde görülür. Ölümcül olabilmesi ve ciddi yeti kaybı ile beraber seyretmesi nedeniyle oldukça önemli bir bozukluk grubudur. Cinsiyet dağılımı açısından farklılık gösteren bir grup olup kadınlarda daha sık görüldüğü tespit edilmiştir. Yapılan çalışmalar kültüre bağlı bir bozukluk olduğunu ve batılı toplumlarda daha sık görüldüğünü ifade etmiştir (Gönenir Erbay ve Seçkin, 2016).

Kişilik psikolojik tepkilerin göreceli olarak önemli ve kalıcı yönlerini içermektedir. Birçok kuramcıya göre kişilik bireyle ilgili zihinsel, duygusal, sosyal ve fiziksel nerdeyse hemen her şeyi kapsar. Kişilik bozukluğu ise bu psikolojik özelliklerde kalıcı ve süreklilik gösteren biçimde beklenen normların dışına çıkılmasıdır. (Taymur & Türkçapar, 2012). DSM-V'te A, B ve C kümesi olmak üzere üç kümede gruplanmış toplam on adet kişilik bozukluğu vardır. A Kümesi (tuhaf ve alışılmamış): Paranoid, Şizoid ve Şizotipal Kişilik Bozukluğu, B Kümesi (hareketli ve kararsız): Antisosyal, Narsistik, Histriyonik ve Borderline Kişilik Bozukluğu, C Kümesi (Endişeli ve korkan): Çekingen, Bağımlı ve Obsesif-Kompulsif Kişilik Bozukluğudur (Yıldırım & Şimşek, 2016).

Nörogelişimsel bozukluk; beyin veya merkezi sinir sistemi hasarıyla karakterize, büyümekte olan çocuğun duygu durumunu, öğrenme kabiliyetini ve hafızasını etkileyen anormal beyin fonksiyonu durumudur (Merriam, 2012). İnsan zihni ardışık düzenleme, sosyal düşünme, çevresel düzenleme, motor sistem, dikkat kontrolü, dil, hafıza ve yüksek düşünme olmak üzere sekiz nörogelişimsel sistemden oluşmaktadır. Nörogelişimsel bozukluklar, bu sistemlerin bir veya daha fazlasının etkilendiği durumları ifade etmektedir (Uysal ve Aslan, 2014).

Dürtüsellik, agresyon ve kurallara karşı gelme ile sonuçlanan duygusal ve davranışsal düzensizlikleri olan bu iki grup "yıkıcı bozukluklar, dürtü denetimi ve davranım bozuklukları" başlığı altında birleştirilmiştir. Dürtü kontrol bozuklukları, kişinin kendisine ya da başkasına açıkça zararlı olabilecek eylemleri gerçekleştirme istek ve arzularına tekrarlayıcı bir biçimde karşı koyamaması ile ilişkilendir, yıkıcı davranım bozuklukları ise agresyon ve kurallara karşı gelme gibi davranış sorunları ile ifade edilir (Tamam ve Demirel Döngel, 2018).

3) ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Bu araştırmada; özellikle çocuklar olmak üzere her yaş düzeyi tarafından izlenen çizgi filmlerdeki başkahramanların DSM -5 Tanı Ölçütleri Başvuru El Kitabı kaynak alınarak psikolojik açıdan incelenmesi ve seçilen çizgi filmlerdeki on kahramanın bu tanı ve belirtilere

uyup uymadığının analizinin yapılması amaçlanmaktadır. Araştırmada ikincil verilerin analiz edilmesi ve üçüncül veri üretimini kapsayan betimsel araştırma yöntemi kullanılmaktadır.

Araştırmada, veri toplama aşamasında, çizgi filmlere ulaşmak amacıyla Youtube, Dailymotion ve Netflix platformlarından yararlanılmıştır. Çizgi filmlerdeki karakterlerin kişiliğini yorumlamak aracı olarak DSM-V' tanı ölçütleri kullanılmıştır. Bu araştırmada çalışmanın verileri Batman, Cinderella, Johnny Bravo, Looney Tunes, Minyonlar, Simpsonlar, Temel Reis, Winnie the Pooh çizgi filmlerinin bölümlerinin izlenmesi ile elde edildiğinden; dokümanlara ulaşma, orijinalliği kontrol etme, dokümanları anlama, veriyi analiz etme ve veriyi kullanma gibi aşamaları kapsayan doküman inceleme tekniği uygulanmıştır.

3.1) Araştırmada Kullanılan Denenceler

Araştırmada bu amaç doğrusunda aşağıdaki denenceler test edilmiştir.

Denence 1: Ariel çizgi filmindeki Ariel karakterinde Takıntılı-Zorlantılı (Obsesif Kompulsif) Bozukluk vardır.

Denence 2: Cinderella çizgi filmindeki Cinderella karakterinde Bağımlı Kişilik Bozukluğu vardır.

Denence 3: Johnny Bravo çizgi filmindeki Johnny Bravo karakterinde Özsever(Narsisistik) Kişilik Bozukluğu vardır.

Denence 4: Looney Tunes çizgi filmindeki Bugs Bunny karakterinde Sınırda (Borderline) Kişilik Bozukluğu vardır.

Denence 5: Looney Tunes çizgi filmindeki Yosemite Sam karakterinde Toplumdışı (Anti sosyal) Kişilik Bozukluğu vardır.

Denence 6: Minyonlar çizgi filmindeki Minyonlar karakterlerinde Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu vardır.

Denence 7: Simpsonlar çizgi filmindeki Homer Simpson karakterinde Aralıklı Patlayıcı Bozukluk vardır.

Denence 8: Temel Reis çizgi filmindeki Safinaz karakterinde yeme bozukluklarından Anoreksiye Nevroza vardır.

Denence 9: Winnie the Pooh çizgi filmindeki Eeyore(İyor) karakterinde Distimi (Süregiden Depresyon Bozukluğu) vardır.

Denence 10: Winnie the Pooh çizgi filmindeki Piglet karakterinde Yaygın Kaygı (Anksiyete) Bozukluğu vardır.

3.2) Araştırmanın Sayıltıları

- Araştırmada DSM 5 Tanı Ölçütleri Başvuru El Kitabı ruhsal hastalıkların tespiti amacıyla temel alınmıştır.
- Çizgi filmlerin bölümleri rasgele seçilerek incelenmiş ve karakterler bu bölümlere göre analiz edilmiştir.
- Seçilen çizgi filmlerin internet üzerinden satışlarına ve izlenmelerine bakılarak popüler oldukları varsayılmıştır.

3.3) Sınırlılıklar

- Araştırmada yalnızca sekiz çizgi film incelenmiştir.
- Karakterlerin psikolojik açıdan değerlendirilmesi için yalnızca DSM-5 kaynak alınmıştır.

● Çizgi filmlerin tamamı incelense de çizgi dizilerin her biri beşer bölüm seçilerek bu bölümler izlenmiştir.

● Araştırma modelinin betimsel ve tekniğinin karşılaştırmalı teknik olmasından kaynaklı araştırmanın ölçülebilirliği sınırlıdır.

4) ÖRNEKLEM OLARAK SEÇİLEN ÇİZGİ FİLMLER

Örneklem olarak 8 film belirlenmiştir. Bu sekiz filmden 10 karakter ele alınıp incelenmekte ve analiz edilmektedir. Örneklem için seçilen filmlerle ilgili derlenen kısa veriler paylaşılmaktadır.

1. Ariel

Küçük Deniz Kızı (İngilizce: The Little Mermaid), Walt Disney Feature Animation tarafından üretilen 1989 yapımı Amerikan animasyon filmidir. Film, 17 Kasım 1989 yılında Buena Vista Pictures Distribution tarafından dağıtılmıştır ve Walt Disney Animasyon Klasiklerinin 28. filmidir (Wikipedia, 2021).

2. Cinderella

Cinderella Walt Disney tarafından 1950 yılında üretilen kurgu müzikal animasyon filmidir. Charles Perrault tarafından yazılan aynı adlı masaldan uyarlanmış olup Disney'in çektiği on ikinci animasyon filmidir. Cinderella küçük bir kızken annesi ölür ve babası bir süre sonra iki kızı olan leydi Tremaine ile evlenir. Babası evlendikten kısa bir süre sonra ölür. Üvey kızının güzelliğini kıskanan Leydi Tremaine Cinderella'yı kendi şatosunda hizmetçi olmaya, bütün zorlu işleri tek başına yapmaya ve tavan arasında yaşamaya zorlar (Wikipedia, 2021).

3. Johnny Bravo

Johnny Bravo, bir Amerikan animasyon serisidir. Yapımcısı Van Partibledir. Yayın tarihine ilk olarak Cartoon Network'te 7 Temmuz 1997'de başlamış ve 67 bölüm sürmüştür. Johnny Bravo aslında Cartoon Network'ün World Premiere Toons için yaratılan iki kısa bölümle yayına başladı ve belirli olan birkaç karakterle seriye devam edildi. Seri ilk olarak aslında 12 bölüm ve 1 bölüm ise pilot bölüm şeklinde düşünülürken 2004 tarihinde biten çizgi film 2009 yılında alınan yayın kararıyla tekrar Cartoon Network'te yayınlanmaya başlanmıştır. Johnny Bravo kaslı vücudu, güneş gözlüğü, mavi kotu ve uzun sivri sarı saçlarıyla etrafındaki kadınların ilgisini çekmeye çalışan genç yapılı bir adamdır. İlgi odağı yalnızca kadınlardır. Çevresindeki kadını bir bölüm boyunca kendisine âşık etmeye çalışır. Her denemesi başarısızlık ile sonuçlanmaktadır. Narsist özellikler göstermektedir (Wikipedia, 2021).

4. Looney Tunes

Looney Tunes, Warner Bros. şirketine ait olan ve 1930-1969 yılları arasında televizyonlarda yer almış kısa filmlerle oynayan çizgi dizidir. Warner Bros.'un düzenli çıkan canlandırmasıdır. Warner Bros şirketinin en popüler yapıtlarından biri haline gelmiştir. İlk olarak 1938 yılında Ben (Bugs) Hardaway tarafından ortaya çıkarılmıştır. İlk filmi Porky Tavşan Ayında'dır. İlk zamanlar Bugs Bunny değil, Happy Rabbit yani Mutlu Tavşan adındaydı.1940 yılında ismi Bugs Bunny olarak değiştirildi. Bugs Bunny, Warner Brothers tarafından Looney Tunes animasyon kısa film serisinin bir parçası olarak yaratılan çizgi film tavşanıdır. Bugs Bunny, dünyanın en popüler çizgi film karakterlerinden biri olarak varlığını

sürdürmektedir. Bugs Bunny zekâsı, açık sözlülüğü ve havuç yemesi ile kendini sevdiren bir tavşandır. Çevresindekilerle sürekli bir hareket halindedir. Kendisine yapılan bir davranışa tepkisiz kalmaz ve daha fazlasıyla karşılık verir. Bu yüzden de arkadaşı hiç yok denilebilir (Wikipedia, 2021).

5. Minyonlar

Minyonlar; Pierre Coffin ve Kyle Balda'ın yönettiği, Brian Lynch'ın yazdığı, yapımcılığını ise Chris Meledandri ve Janet Healy'ın üstlendiği, 2015 tarihli Amerikan 3D animasyon filmidir. Daha önce vizyona giren "Çılgın Hırsız" animasyon üçlemesinin spin-off'u[1] olan film Türkiye'de 4 Eylül 2015 tarihinde vizyona girmiştir. Filmde kendilerine "en çılgın ve kötü efendiyi" arayan "Minyonlar" isimli kabile tarih boyunca pek çok kişinin hizmetine girse de işler umdukları gibi gitmez. Çaresiz ve mutsuz şekilde buzul bir mağarada hayatlarını sürdüren "Minyon" kabilesi, "Kevin" önderliğinde Amerika'ya gidip kendilerine efendi aramaya karar veriyorlar. Bunun için 3 kişilik gönüllü bir ekip oluşturmaya karar veren kabile, Amerika'ya gitmeleri için "Kevin", "Stuart" ve çocuk minyon "Bob" u Amerika'ya gönderiyorlar. Amerika'ya varan 3 minyon yabancısı oldukları ülkede gezerlerken çeşitli maceralara atılıyorlar (IMDb, 2015).

6. Simpsonlar

Simpsonlar, Matt Groening tarafından Fox Broadcasting Company için yaratılan animasyondur. Ana karakterler Homer, Marge ve çocukları Bart, Lisa ve Maggie, orta sınıf bir aileyi temsil eder. Çizgi dizi; Amerikan kültürü, toplumu, tarihi, politikalarını yansıtan ögeler içerir. İlk defa 17 Aralık 1989 tarihinde yayınlanmış olup 2021 yılında 33 sezonuyla hala devam etmektedir. Aynı zamanda Amerika'nın prime time[2] kuşağında devam eden en uzun soluklu animasyon rekorunu elinde tutmaktadır. Çizgi dizi, Springfield adlı kurgusal bir şehirde geçmektedir. Springfield kasabası, karakterlerin, modern toplumun sorunlarıyla karşı karşıya kalabildikleri bir toplumu temsil etmektedir. Homer'ın bir nükleer santralde çalışıyor olmasını kullanarak şov, çevre sorunları hakkında yorum yapabilmektedir. Bart ve Lisa'nın Springfield İlköğretim Okulu'ndaki yaşamları aracılığıyla şovun yazarları, eğitim alanındaki tartışmalı konuları betimlemektedir (The Simpsons, 2021).

7. Temel Reis

Popeye veya Türkçe dublajda bilinen adıyla Temel Reis, Elzie Crisler Segar'ın oluşturduğu dünyaca ünlü, ıspanak yiyerek güçlenen çizgi roman karakteridir. Çizgi filmi ise 1929'da Elzie Crisler Segar tarafından canlandırılmıştır. İlk yıllarda Temel Reis çizgi filmi, siyah-beyaz olarak çıkmıştır. Sonra da her ülkede renkli olarak sunulmuştur.17 Ocak 1929'da ilk defa bir mizah dergisinde yayımlanan Thimble Theater adlı çizgi romanın yan karakteri olarak çıktı sevenlerinin karşısına. 1933 yılında BettyBoop çizgi filmiyle sinemaya atlamayı başaran bu kahraman, unutulmaz çizgi karakterler arasına girdi. Ağzında piposu ve geniş çenesiyle bu denizci karakter başı sıkıştığında ya da güce ihtiyacı olduğunda bir teneke kutu konserve ıspanağı ağzına boşaltıyor; pazıları şişiyor ve karşısına çıkanı yeniyordu. Yanlış bir hesap sonucu demir içeriğinin yüksek olduğuna inanılan bu sebze böylece ailelerin favorisi hâline geldi. Sevgilisi Olive Oyl Türkçesiyle Safinaz, ince uzun yapısı, simsiyah saçları, topuzu, abartılı büyük ayakları, enerjik ve yaşam dolu karakteriyle dikkat çekiyordu. Başlıca

[1] Çok fazla izlenen bir yapıtın farklı içerikle çekilen devam serisi.
[2] En çok televizyon izlenen vakit.

düşmanı ve arkadaşı Bluto yani Kabasakal da Safinaz'a âşıktı ve kaba saba yöntemleriyle onun aklını çelip onu kaçırmaya çalışıyordu. O ise yediği ıspanaklarla bu kaba gücün de hakkından gelmeyi başarıyordur (Erus, 2019).

8 Winnie the Pooh

Winnie The Pooh, Alan Alexander Milne'nin kurguladığı bir karakter ve bu karakterin hikâyesidir. 1928 yılında yayınlanan "The House at Pooh" isimli eser 1977 yılında Walt Disney tarafından Winnie The Pooh'un Maceraları adıyla çizgi film haline getirilmiştir. İlk film 11 Mart 1977 yılında 74 dakika olarak yayımlanmıştır. Çizgi film İngiltere'nin 100 Hektar Ormanı'nda yaşayan Ayı Winnie, Domuz Piglet, Eşek Eeyore, Kaplan Tigger ve Tavşan üzerine kurulmuştur. Bazı maceralarında onlara Baykuş ya da küçük kanguru Roo da eşlik etmektedir. 1 Ocak 1988 yılında çizgi dizi haline getirilerek "The New Adventures of Winnie the Pooh" adıyla 4 sezon olmak üzere toplamda 40 bölüm yayınlanmıştır. 15 Eylül 2000 yılında Winnie The Pooh karakterlerinden kaplan Tiger'in başkahramanı olduğu 77 dakikalık "The Tigger Movie" (Kaplan Tiger) yayınlanmıştır. 2003 yılında ise Winnie The Pooh kahramanlarından Piglet'in başkahraman olduğu 75 dakikalık çizgi film olan "Piglet's Big Movie" yayınlanmıştır. 24 Mart 2004 yılında Winnie The Pooh karakterlerinden kanguru Roo'nun başkahraman olduğu "Winnie the Pooh: Springtime with Roo" (Winnie The Pooh : Roo İle Bahar Zamanı) çizgi film yayımlanmıştır. Bu çizgi filmin süresi 65 dakikadır. Ardından 2005 yılında 68 dakikalık çizgi film olan "Pooh's Heffalump Movie" yayımlanmıştır.15 Nisan 2011 yılına gelindiğinde ise "Winnie the Pooh" adı ile Walt Disney 63 dakikalık bir animasyon filmi daha yayımlamıştır denilebilir (Wikipedia, 2021).

5) ARAŞTIRMA BULGULARI: ÇİZGİ FİLM KARAKTERLERİNİN RUHSAL BOZUKLUK ANALİZİ

1. Ariel

Bu çalışmada Ariel karakterinin "Takıntılı-Zorlantılı (Obsesif-Kompulsif) Kişilik Bozukluğu" hastası olduğu düşünülmektedir. Ariel karakterinin içinde bulunduğu 1989 yapımı "Küçük Deniz Kızı" Filmi izlenerek, bu hastalığın belirtilerinin olduğu sahneler DSM-V ölçütlerine göre incelenmiştir. On altı yaşında olan Ariel, kralın en küçük ve en güzel kızıdır. Ariel'in sesi de çok güzeldir. Sebastian yengecin, kralın kızlarını çalıştırdığı koro o gün tüm denizaltı krallığının önünde bir şölen ile krala sunulacaktır. Ancak Ariel konseri unutmuştur. Arkadaşı balık ile birlikte okyanusun derinliklerinde batan gemileri izlemeye oradan işine yarayabileceğini düşündüğü ama hiç kullanmadığı eşyaları toplamaya gitmiştir.

7.dakika ve 33.saniyede Ariel batan geminin kalıntıları arasında eski ve şekli bozulmuş bir çatal bulur. Ne olduğunu ve ne işe yaradığını bilmese de hemen bu çatalı alır ve yanında taşıdığı turuncu çantanın içine koyar. Sahnenin devamında ise Ariel ve balık arkadaşı köpek balığı tarafından kovalanmaktadır. Kaçarken çantasını düşüren Ariel, 8.dakika ve 12.saniyede canını tehlikeye atarak çantasını almaya gider. Böylece Ariel'in eşyalarından ayrılamadığını da görmekteyiz. Filmin 35.dakika ve 56.saniyesinde ise Ariel'in Kral babası, mağarada bulunan eşyalara zarar vermektedir. Ariel'in onlarca emekle toplayıp sakladığı bu eşyalara babası tarafından zarar verildiğini görmesi çok üzmektedir. Filmin incelenen 4 sahnesinde Ariel karakterinin DSM-V de yer alan "Takıntılı-Zorlantılı (Obsesif-Kompulsif) Kişilik Bozukluğu" kriterleri ile örtüştüğü saptanmıştır.

2. Cinderella

Cinderella, Türkiye'de bilinen ismi ile Kül Kedisi; iyi kalpli, olağanüstü güzellikte bir genç kızdır. Her ne kadar babası ölünce üvey annesi ve kız kardeşleri tarafından aşağılansa ve zorlu işlere koşulsa da asla isyan etmeyen uysal bir karakterdir. Herkesçe bilinen bu masal ve beyaz perdede bir sürü varyasyonu olan bu karakterde "bağımlı kişilik bozukluğu" olduğu düşünülmekte olup 1950 yapımı olan animasyonu izlenerek DSM Tanı Ölçüleri Başvuru El Kitabı temel alınarak karakter incelenmiştir.

Filmin başında üçüncü ağızdan Cinderella'nın küçük yaşta annesini kaybettiği ve babasının onunla sürekli ilgilenerek annesinin yokluğunu hissetmemesini sağlamaya çalıştığı görülüyor. Babası buna rağmen bir anne eksikliği çekebileceği endişesiyle başka biri ile evleniyor. Kısa bir sürenin ardından Cinderella babasını da kaybediyor ve üvey annesi ve kızları ile birlikte kalıyor.

Dakika 22'de kızlardan birinin fincanından fare çıkar ve kızlar bunun için Cinderella'yı suçlayıp bağırır. Cinderella yapmadığı bir şey hakkında suçlanıyor ve bu nedenle daha fazla ev işi ile cezalandırılıyor. Bu cezayı uysallıkla kabul edip hakkını asla aramıyor. Kendisinin sorumluluğunu tamamen üvey annesine bırakmış ve tam bir teslimiyet söz konusu. Çocuklukta ve devamında yaşanan duygusal istismarın bağımlı kişilik oluşumda da etkisinin büyük olduğu saptanmıştır. Cinderella çocukluk döneminden beri üvey annesi tarafından istismar edilerek büyümüş ve üvey annesinin her zaman bir bildiği olduğunu düşünüyor. Onu otorite kabul ederek üvey annesinin aldığı kararları sorgulamadan yerine getiriyor.

Dakika 29'da saraydan gelen mektupta ülkedeki evlenmemiş tüm genç kızların davet edildiği balo davetiyesi geliyor ve Cinderella da gitmek istediğini belirtiyor. Dakika 41'de kız kardeşleri Cinderella'nın elbisesini bazı kumaşların onlara ait olduğunu söyleyerek parçalıyorlar ve baloya gitmesini engelliyorlar. Cinderella üvey kardeşlerine hiç tepki vermiyor. hayatı boyunca istediği tek şeyden onu mahrum bırakan üvey annesi ile bağları zedelenmiştir ve bu nedenle ilgiye de muhtaçtır. "Yakın bir ilişkisi sonlandığında, bir bakım ve destek kaynağı olarak, ivedilikle başka bir ilişki arayışı içine girer." Belirtisini de bu açıdan sağladığı düşünülmektedir.

Çocukluktaki istismarın ve sevgi yoksunluğunun yetişkinlikte bağımlılığı etkilediği olgusu daha önce de belirtilmiştir ve uzun zamandır sevgi görmeyen Cinderella'nın prense çok kısa sürede bağlanması da bu olguyu kanıtlar niteliktedir. İncelenen çizgi filmde Cinderella karakterinin DSM 5 Tanı Ölçütleri El Kitabı'nda yer alan Bağımlı Kişilik Bozukluğu belirtilerinin sekiz tanesinden altı tanesine uyduğu saptanmıştır. Tanı için bu belirtilerden en az beşine uymak ve boyun eğici davranışlar sergilemek gerektiği göz önüne alındığında ve Bağımlı Kişilik Bozuklu'ğunun diğer karakteristik özellikleri göz önünde bulundurularak yapılan analizde Cinderella karakterinin Bağımlı Kişilik Bozukluğuna sahip olduğu saptanmıştır.

3. Johnny Bravo

30 yaşlarında sarı saçları, kendine has tarzı olan ve hareketleriyle çevresindeki kadınların ilgi odağı olmaya çalışan genç bir adamdır. Kadınların ilgisini çekmek için her seferinde farklı bir yol deneyen Johnny başarısızlıkla sonuçlanan girişimlerine rağmen umudunu kaybetmemektedir. Bu çalışmada Johnny Bravo karakterinin davranışlarından yola çıkarak '' Özsever (Narsisistik) Kişilik Bozukluğu' belirtilerini gösterdiği düşünülmüştür.

Johnny Bravo karakterinin içinde bulunduğu rastgele 5 farklı çizgi film bölümü incelenmiştir ve Johnny Bravo'nun Narsisistik özellikler gösterdiği sahneler DSM -5 tanı kitabı temel alınarak açıklanmıştır.

İlk olarak "Yarasa Etkisi" isimli bölüm incelenmiştir. Johnny Bravo'nun, çizgi filmin 17. Saniyesinde aydınlatma lambasına yaslanmış beklerken önünden bir kadın geçmektedir. Johnny o sırada kadının önüne geçip onu etkilemek için bilindik hareketlerini (Kasını gösterip elini kaldırma ve kendi etrafında dönme) gösterir. Daha önceki bölümde açıklandığı üzere DSM-V tanımlamasına göre kişinin kendini beğenmiş tutumlar veya davranışlar sergilemesi, çok beğenilmek istemesi "Narsistik" belirtisidir. Johnny daha çizgi filmin ilk başlarında bu be belirtiyi göstermiştir. Filmin 4. Dakikası 25. Saniyesinde Johnny ve Luis lokantada oturmaktadırlar. Luis o sıra tabaklarla uğraşan garsonu arkası dönük görür ve ilgisini çeker. Garson önünü dönünce yaşlı olduğunu farkeden Luis hayal kırıklığına uğrar. Johnny bu durumu farkedince hareket gösterisini (kaslarını göstererek sağa sola dönerek elini kaldırır) yaparken bir yandan da Luise karşısında dünyanın en cazip erkeği olduğunu söyler. Johnny bu sahnede de kendisin eşsiz olduğunu belirtmektedir. Bu davranışın DSM-V e göre "Narsistik" özellikte olduğu görülmektedir.

İncelenen bir sonraki bölüm Yönetmen isimli bölümde kendisi bir film yönetmeni olan Johnny'e hükümet tarafından çek gönderilmiştir. Fakat isim benzerliğinden dolayı yönetmene gitmesi gereken çek Bravo'ya gelmiştir. Johnny sahnede hükümetin kendisinden yardım talep ettiğini vurguluyor. Özel ve üstün kişilerce ilişki kurması gerektiğine inanma, sınırsız başarı düşleri DSM-V kriterlerine göre "Narsistik" özellikte davranışlardır.

İncelenen bölümlerin tamamına bakıldığında Johnny'nin sürekli çevresi tarafından beğenilme çabası içerisinde olduğu gözlenmektedir. Günlük hayatında karşılaştığı kadınların dikkatini çekebilmek için kendine has hareketlerini sergilemektedir. Çevresine karşı sürekli bir saygısız davranış içerisinde olduğu da açıkça görülmektedir. Başarılarının ve yeteneklerinin farkında fakat bunları abartmakta kendisinin üstün görülmesi beklentisindedir.

4. Bugs Bunny

Bugs Bunny anlık duygusal değişimler yaşayan, hiç arkadaşı olmayan, sınırda ve anti sosyal kişilikte bir tavşandır. Bugs Bunny ütün bölümlerde sürekli bir intikam arzusu içerisindedir. Başkalarına karşı yaptıklarına devamlı kılıf uydurmakta ve hiç pişmanlık duymamaktadır. Yaptıklarından sonra başkalarının başına gelenleri havuç yiyerek keyifle izlemektedir. Bugs her zaman bir boşluk duygusu içerisindedir. Sürekli bir intikam ve kavgaya karışma davranışları içerisindedir. DSM -V kriterlerine göre süreğen bir öfke ve kızgınlık gösterme davranışları, sık sık saldırganlık davranışları, aldırmazlık gösterme yani pişmanlık duymama Sınırda (Borderline) Kişilik Bozukluğu ve Toplumdışı (Antisosyal) Kişilik Bozukluğu davranış özelliklerindendir.

Bunny kendisine zarar gelmemesi için yani kişisel çıkarları için hemen hemen tüm bölümlerde yalan söylemektedir. Sık sık yalan söyleme yöntemine başvurması, çevresindekilere karşı sürekli kötü davranması ve kendisine ve başkalarına zarar verecek davranışlarda bulunması, sürekli bir duygu durum değişikliği açısından değerlendirildiğinde Sınırda (Borderline) Kişilik Bozukluğu davranış özellikleri gösterdiği tespit edilmektedir.

Bugs Bunny karakterinin rastgele 5 farklı çizgi film bölümü incelenmiştir Bugs Bunny çizgi film karakterinin davranışları analiz edilmiştir. içinde bulunduğu ve Bugs Bunny'nin

Sınırda (Borderline) Kişilik Bozukluğu davranışları gösterdiği sahneler DSM -V tanı kitabı temel alınarak açıklanmıştır.

5.Yosemite Sam

Amerika Birleşik Devletleri'nin Kaliforniya eyaletinde bulunan "Yosemite Ulusal Parkı" esin kaynağı alınarak ismi verilen karakter; uzun kırmızı bıyıkları, giydiği "Roma Lejyoneri" kıyafeti, kullandığı "altıpatlar" silahı, öfkesi ve "Bugs Bunny" ile olan rekabetiyle bilinir. Bu çalışmada Yosemite Sam karakterinin "antisosyal kişilik bozukluğu" hastası olduğu düşünülmüştür ve Yosemite Sam karakterinin içinde bulunduğu 5 farklı çizgi filmden, Yosemite Sam'in "antisosyal" özellikler gösterdiği tespit edilmiştir (IMDa, 2012).

İncelenen beş farklı çizgi film bölümünün 25 farklı sahnesinde de Yosemite Sam karakteri, DSM-V tanımlamalarında açıklandığı gibi en az 3 farklı "antisosyal kişilik" özelliği gösterdiği gözlemlenmiştir. Bu sahnelerde Yosemite Sam, DSM-V tarafından tanımlanan "antisosyal kişilik" kriterlerinden "sık sık yalan söyleme", "dürtüsellik ya da geleceğini tasarlamama", "sık sık kavga dövüşlere katılma ya da başkalarının hakkına el uzatma ile belirli olmak üzere sinirlilik ve saldırganlık" ve "kendisinin ya da başkalarının güvenliğini umursamama" kriterlerini karşıladığı gözlemlenmiştir.

6. Minyonlar

Çalışmanın bu kısmında, dikkat eksikliği/aşırı hareketlilik bozukluğu özellikleri sergiledikleri düşünülen Minyonlar filminin ana karakterleri olan "Minyon" olarak adlandırılan canlılar; DSM-V temel alınarak incelenmektedir. Filmin 45.saniyesinde minyonların tek hücreli canlılardan türeyip Dünya'nın ilk yıllarında karaya çıkmak üzere hazırlandığı ve kendilerine "kötü ve çılgın" efendi aramaya başladığı görülmektedir. 1.dakika ve 41.saniyeye kadar giriş bölümü ve sahneleriyle devam eden Minyonlar filminde, bu sahne sonrasında ana hikâyeye giriş yapılmıştır. 3.dakika ve 33.saniye ile 5.dakika ve 22.saniye arasında kendilerine efendi aramaya devam eden minyon kabilesinin; mağara adamının, firavunun, Dracula'nın ve son olarak Napoleon'nun hizmetine girdikleri görülmektedir. Yine filmin Minyon kabilesinin bu sahnelerde de aşırı hareketli yapısı, dikkatlerinin çok kolay dağılması ve verilen yönergelerden kaçınması fark edilmektedir ki bu özellikler de DSM-V tarafından tanımlanan "dikkat eksikliği/aşırı hareketlilik bozukluğu" kriterleriyle doğrudan eşleşmektedir. Sonuç olarak filmin başından sonuna kadar "Minyonlar" isimli filmin ana karakterleri olan "Minyon" adlı canlıların tümünde "dikkat eksikliği/aşırı hareketlilik bozukluğu" olduğu görülmektedir.

7. Homer Simpson

Homer Jay Simpson, Simpsonlar çizgi dizisindeki beş ana karakterden biridir. Homer, kilolu, tembel ve içinde bulunduğu dünyaya cahil kalmış bir karakterdir. Çoğunlukla aptal, bencil, olgunlaşmamış ve patlayıcı bir öfkeye sahip olarak tanımlanır. (Homer Simpson| Simpsons Wiki| Fandom, 2021) Bu kısımda Simpsonlar dizisinden seçilen beş bölüm izlenecek ve Aralıklı Patlayıcı Bozukluğa sahip olduğu düşünülen Homer Simpson karakteri DSM 5 Tanı Ölçütleri Başvuru El Kitabı esas alınarak incelenmektedir.

DSM 5 Tanı Başvuru El Kitabı temel alınarak izlenen Simpsonlar dizisine ait izlenen beş bölümde incelenen sahnelerde Homer Simpson karakterinin; Yıkıcı Bozukluklar, Dürtü Denetimi ve Davranım Bozuklukları başlığı altında bulunan Aralıklı Patlayıcı Bozukluk adlı davranış bozukluğuna sahip olduğu saptanmıştır. Homer Jay Simpson dürtülerini kontrol

altına alamayan bu nedenle ailesine ve dışarıya karşı saldırgan tutum sergileyen, eşyalara ve hayvanlara zarar veren, yaşadığı öfke patlamaları nedeniyle özel hayatında ve iş yerinde sorunlar yaşayan, yasal yaptırımlar uygulanmış bir bireydir. Tüm bölüm analizleri değerlendirildiğinde; DSM 5'te verilen tanı ve belirtiler ölçüklerine göre, Homer Simpson karakterinde aralıklı patlayıcılık bozukluklarının olduğu gözlemlenmiştir.

8. Safinaz

Missisipi' de yaşayan bir denizciden ilham alınarak oluşturulan, asıl adı Popoye olan 'Temel Reis' karakterinin sevdiği kadındır. Kendini çok beğenen Safinaz aynı zamanda çok da ukaladır. Temel Reis' in en büyük rakibi kabasakaldır. Safinaz sürekli bu iki karakterin çekişmeleri arasında kalmaktadır. Dış görünüşüne baktığımızda çok zayıf olduğunu görürüz. Yemek yemekten sürekli kaçan Safinaz, yemek yediğinde fiziğinin bozulacağını düşünmektedir. Zayıflık takıntısı vardır. Çok zayıf olduğu için güzel olduğunu düşünmektedir. Dünyadaki en tanınmış kadın çizgi film karakterlerindendir (Grandinetti, 2016). Bu çalışmada Safinaz karakterinin ''Aneroksiya Nervoza'' hastası olduğu düşünülmektedir ve Safinaz karakterinin içinde bulunduğu rastgele seçile 6 bölümden bu hastalığın belirtilerinin olduğu sahneler DSM-V ölçütlerine göre incelenmiştir. İncelenen bölümlerin tümünde de Safinaz karakterinde açık şekilde aneroksiya nevroza belirtileri gözlemlenmektedir.

9. Eeyore (İyor)

"Distimi (Süregiden Depresyon Bozukluğu) " tanısı olduğu düşünülen "Eeyore" kahramanının da bulunduğu, en güncel Winnie The Pooh filmi olan, 2011 yapımı "Winnie the Pooh" filmi incelenerek Eeyore'nun " distimik" özellikler gösterdiği çizgi film sahneleri, DSM-V kriterleri temel alınarak incelenip yorumlanmıştır.

Eşek Eeyore, Winnie The Pooh çizgi filminin başkahramanlarından biridir. Eeyore'nin raptiye ile tutturulmuş kuyruğu sık sık kopar ve kaybolur. Eeyore, gri-mavi renge sahiptir ve kuyruğunda pembe fiyonk bulunmaktadır aynı zamanda Eeyore grubun en yaşlı üyesidir. Tamamen çubuklardan yapılmış küçük bir evdi vardır. Bu eve sadece Eeyore sığabilmektedir. Evi sık sık yıkılır ve Eeyore evini sürekli yeniden inşaa etmek zorunda kalır. (wikipedia, 2021)

Film bütüncül yaklaşımda incelendiğinde filmin karakterlerinden Eeyore'un sürekli mutsuzluk durumu, herşeyin devamlı ters gittiği duygu durumunun görülmesi, "Winnie The Pooh" isimli filmin ana karakterleri olan "Eeyore" adlı eşek de "Distimi (Süregiden Depresyon Bozukluğu)" olduğunu kanıtlamaktadır.

10. Piglet

Kaygı (Anksiyete) Bozuklukları başlığı altındaki "Yaygın Kaygı (Anksiyete) Bozukluğu" tanısı olduğu düşünülen "Piglet " karakterinin de bulunduğu, en güncel Winnie The Pooh filmi olan, 2011 yapımı "Winnie the Pooh" filmi incelenerek Piglet'in "Yaygın Anksiyete Bozukluğu" özellikleri gösterdiği çizgi film sahneleri, DSM-V temel alınarak incelenip yorumlanmıştır.

Piglet bir domuz yavrusudur. Tüm vücudu pembe, kulakları ise koyu pembedir. Genellikle pembe çizgili bir kazak içinde görülür. Bazı bölümlerde boynuna eşarp taktığını da görmektedir. Arkadaşları arasında en küçüğü olduğu için "çok küçük bir hayvan" olarak

kabul edilir. Piglet büyükbabasına ait büyük bir kayın ağacında bulunan evinde yaşar. En yakın arkadaşı Ayı Winnie'dir (Fandom, 2021).

İlk sahne Cristopher Robin'in odasını ve oyuncakları tanıtarak başlar. Filmin 3.dakikası ve 14. saniyesi giriş müziğinin bitip hikaye kitabının açılması ile Winnie The Pooh hikayesi başlar. 12.dakika ve 18.saniyede Piglet'in Eeyore'nin kuyruğunu kaybetmiş olmasına verdiği aşırı kaygılı tepki DSM-V tarafından açıklanan Yaygın Anksiyete Bozukluğu Tanı Kriterlerine göre "dinginleşememe (huzursuzluk) ya da gergin ya da sürekli diken üzerinde olma" tanı kriterine uygun davrandığı saptanmıştır. 14. dakika ve 8.saniyede ise Eeyore'nin kuyruğundan düşen saatin sesi ile Piglet yine korkmuş ve gözlerini kapatarak yoğun kaygı yaşadığı tespit edilmiştir. 19. Dakika ve 34.saniyede ise Piglet korktuğu için kanguru Kanga'nın kesesine saklanmaktadır. 20.dakika ve 10.saniyede dahi Piglet'in Kanga'nın kesesinin içinde korkarak saklandığını görülmektedir. 25.dakika ve 35.saniyede ise Piglet'in yine aşırı kaygılandığını ve DSM-V de tanılanan "dinginleşeme" belirtisini gösterdiği tespit edilmiştir. 37.dakika ve 58.saniyede ise Piglet arkadaşları ile çukura düşmeyip yukarda tek başına kaldığını görmekteyiz. Bu durumda Piglet çok korkup çukura arkadaşlarının yanına inmeye çalışmaktadır. 40.dakika ve 52.saniyede ise Piglet Cristoper Robin'in evine tek başına gitmekten çok fazla korku duyduğu görülmektedir. Filmin tümü değerlendirildiğinde; "Winnie The Pooh" isimli filmin ana karakterleri olan "Piglet" adlı domuzda "Yaygın Anksiyete Bozukluğu" görüldüğü tespit edilmiştir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Araştırma, izlenme oranı yüksek çizgi filmlerin karakterlerinde görülen ruhsal bozukluklar incelenmekte ve analiz edilmektedir. Araştırmada belirtilen çizgi filmlerin karakterlerin kişilik özellikleri, fiziksel özellikleri ve çizgi filmlerdeki diğer karakterlerle olan ilişkileri incelenmiştir. Buna göre çizgi filmlerde DSM-V tanı kriterlerinde yer alan hastalıklara sahip oldukları ortaya çıkmıştır.

İzlenen bölümlerde Safinaz karakterinin kendini çok güzel olarak görmesi onu etrafındakilere karşı çok bencil ve saygısız yapabilmektedir. Aynı şekilde Yosemite Sam karakteri de anti sosyal kişilik bozukluğuna sahip olduğu için etrafındaki hiç kimseyi umursamamaktadır. Johnny Bravo çevresindekilere kırıcı şekilde davranmaktadır. Cinrella ise ona söylenen her şeyi yapıp boyun eğmektedir. Belirtilen çizgi filmlerin çoğunlukla çocuklar tarağından izlendiği ancak bunun yanında yetişkinlerinde izlediği görülmektedir. Bu nedenle çizgi film karakterlerinde görülen olumsuzluklar sadece çocukları değil yetişkinleri de etilemekte, olumsuz davranışların yerleşmesine etki etmektedir. Ancak çocukların davranışlarındaki negatif etkilerinin daha yüksek olduğu; ruhsal bozukluklara neden olma olasılığının fazla olduğu görülmektedir.

Sonuç olarak araştırma elde edilen bulgular değerlendirildiğinde; İncelenen çizgi film karakterlerinden özellikle Safinaz ve Cinderella karakterlerinin dünya üzerindeki en popüler kadın çizgi film karakterleri olduğu ve bu karakterlerin davranışların çocuklarda kötü örnek teşkil ettiği gözlemlenmiştir. Yine çocukların çizgi filmleri sıklıkla izledikleri ve gerçek yaşamla bağdaştırmadan kabul edebilecekleri göz önünde bulundurulduğunda çizgi filmlerin toplumsal saygı kurallarına aykırı davranışlar içerdiği tespit edilmektedir. Çizgi filmler kurgulanırken/hazırlanırken, tüm hazırlık aşamalarında çocukların gelişimini kötü

etkilememek için çocuk gelişimcileri, çocuk psikologları veya öğretmenler yer alması gerekirken bu konuda yerince hassasiyet gösterilmediği belirlenmiştir. Çocuk gelişimin sağlıklı olabilmesi ve ruhsal bozukluklardan korunabilmesi için toplumsal düzeyde önlemlerin alınması gerekmektedir. bunlar; çizgi filmlerin toplumsal roller açısından analizini yapan araştırmalara ağırlık verilmeli, ebeveynler ve öğretmenler çocukların izleyeceği çizgi filmleri daha önce izlemeli ve çocuklar için uygun olmayan çizgi filmleri seçmemeye özen gösterme, ebeveynler ve öğretmenler gerekiyorsa çizgi filmleri çocuklarıyla birlikte izlemeli ve gereken yerlerde gereken açıklamaları yapmalıdırlar.

KAYNAKÇA

Cerrah Özsevgeç, L. ve Saka, A. (2018). Çocukların izledikleri çizgi filmler ve bu tercihlerininkarakterleri ile ilişkisi. *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi (IBAD)*, 725 - 734.

DSMMD. (2013). *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders*. Washington, DC: American Psychiatric Association.

Erus, R. (2019). 20.01.2021 tarihinde https://www.cnnturk.com/dunya/temel-reis-90-yasinda adresinden erişildi.

Gönenir E. L. ve Seçkin, Y. (2016). Yeme Bozuklukları. *Güncel Gastroenteroloj Dergisii*. 473-476.

Güleken Kaftar, Ü. ve Yılmaz, F. (2020). Çizgi filmlerdeki baskın kişilik özelliklerinin çocuklar üzerindeki etkilerinin incelenmesi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 139 - 149.

IMDa. (2012). *Character: Yosemite Sam*: *WaybackMachine*. 11.09.2020 tarihinde https://web.archive.org/web/20120328142935/http://www.imdb.com/character/ch0000588/bio adresinden erişilmiştir.

IMDb. (2015). *IMDb: Minions;* IMDb. 04.11.2021 tarihinde https://www.imdb.com/title/tt2293640/ adresinden alınmıştır

Merriam, S. B. (2013). *Desen ve uygulama için bir rehber.* Ankara: Nobel Yayınları.

Oruç, C.; Tecim, E. ve Özyürek, H. (2015). Okul öncesi dönem çocuğunun kişilik gelişiminde rol modellik ve çizgi filmler. *EKEV Akademi Dergisi*, 281-297.

Pazarbaşı, B. (2018). Televizyonda yayınlanan ve ana teması şiddet olan çizgi filmlerin içerik analizi. *Intermedia International E-journal*. 28-41.

Tamam, L., ve Demirel Döngel, B. (2018). *Yıkıcı bozukluklar, dürtü kontrol ve davranım bozuklukları.* 03.10.2021 tarihinde https://docplayer.biz.tr/48109794-Yikici-bozukluklar-durtu-kontrol-ve-davranim-bozukluklari.html adresinden erişildi.

The Simpsons. (2021. Mayıs 21). *Simpsons*. 02.10.2020 tarihinde https://simpsons.fandom.com/wiki/Simpsons_Wiki adresinden erişildi.

Türkmen, N. (2012). Çizgi Filmlerin Kültür Aktarımındaki Rolü Ve Pepee. *Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 139-158.

Uysal, C. ve Aslan, I. B. (2014). Nörogelişimsel bozukluklar ve ortodonti. *Acta Odontologica Turcica*, 36-42.

Wikipedia. (2021). *wikipedia.com.* 20.08.2021 tarihinde https://en.m.wikipedia.org adresinden erişilmiştir.

Yazıcı, E., Baydar, Y. İ. ve Kandır, A. (2019). Çizgi Film ve Çocuk: Ebeveyn Görüşleri. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 10 - 19.

ARAP DİLİNDEKİ ORGAN İSİMLERİNİN DEYİMLER ARACILIĞIYLA ÖĞRETİLMESİ

TEACHING BODY PART NAMES IN ARABIC LANGUAGE THROUGH IDIOMS

Ebrar AYYILDIZ
Arş. Gör., Kafkas Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, Arap Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, ORCID ID: 0000-0003-4691-4601

Özet

Deyimler, her ulusun kendi dilinde ve günlük hayatında kullandığı, sıklıkla söylenen ve dilleri zenginleştiren bir hazinedir. Öyle ki bir dildeki anlam gücünü arttıran, nesilden nesile aktarıla gelen söz öbeklerindendir. Kalıplaşmış, sözü ilgi çekici hale getiren ve genellikle en az iki sözcükten oluşan yapılardır. Arapçada *ta'bîr* şeklinde adlandırılan deyimler, sıkça kullanıldığı, kısa ve öz olduğu, aynı zamanda da akılda kalıcı olduğu için Arapça öğretiminde kullanılabilir. Kalıpların farklı kelimelerden oluşması ve birlikte özel bir anlama sahip olmasından dolayı, Arapça öğretiminde işlevsel bir konudur. Dil eğitiminin, o dili konuşanlar arasında yaygın şekilde kullanılan ve daha çok bilinen kelime ve kalıplardan başlaması, yabancı dili öğrenenler için kolaylık sağlamaktadır. Deyim yapılarının, kalıplaşmış ve değişmeyen özelliğe sahip olması, bir anlam bütünlüğüne sahip olmasına neden olmakta ve bu durum da yabancı dil öğrenen bireylerin deyimleri gördüklerinde veya duyduklarında, yapıları tanımalarını kolaylaştırmaktadır. İnsanın fizyolojik varlığının simgesi olan beden, pek çok disiplin tarafından araştırma konusu olmuştur. Beden, canlı bir varlık olmanın maddesel karşılığı olarak telakki edilirken, aynı zamanda da görülebilir, algılanabilir ve hissedilebilir bir nesne olması yönüyle de öğretilmesi arzulanan kelimelerin daha iyi kavranmasına yardımcı olabilir. Bu sebeple öğrenci, organ isimlerinin Arapça deyimlerdeki kullanımını ve konumunu irdeleyerek, bu deyimler aracılığıyla, organ isimlerini ve deyimleri bir arada öğrenebilir. Bir organ ismi deyimlerin içerisinde farklı anlamlar kazanabilir; ama deyimin kelimelerinin irdelenmesiyle öğrenmeye başlanması, başlangıçta öğrenilmesi hedeflenen organ isimlerinin kavranmasını kolaylaştıracaktır. Bu suretle öğrenci, kelime dağarcığına hem yeni kelimeler hem de yeni deyimler katarak dilini zenginleştirme fırsatı bulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Arap Dili ve Eğitimi, Deyimler, Arapça Deyimler, Organ İsimleri.

Abstract

Idioms are a treasure that every nation uses in their own language and in their daily life, often spoken and enriching languages. So much so that it is one of the phrases handed down from generation to generation, which increases the power of meaning in a language. Stereotypes are structures that make the word interesting and usually consist of at least two words. Idioms called *ta'bîr* in Arabic can be used in Arabic teaching because they are frequently used, short and concise, and catchy at the same time. It is a functional subject in Arabic teaching because the patterns are made up of different words and have a special

meaning together. The fact that language education starts with words and phrases that are widely used and more well-known among the speakers of that language provides convenience for foreign language learners. Having a stereotyped and unchanging feature of idiom structures causes them to have a meaning integrity, which makes it easier for foreign language learners to recognize the idioms when they see or hear the idioms. The body, which is the symbol of human physiological existence, has been the subject of research by many disciplines. While the body is considered as the material equivalent of being a living being, it can also help to better comprehend the words that are desired to be taught, as it is an object that can be seen, perceived and felt. For this reason, the student can learn organ names and idioms together by examining the use and position of organ names in Arabic idioms. An organ name can have different meanings in idioms; however, starting to learn by examining the words of the idiom will facilitate the comprehension of the organ names that are aimed to be learned at the beginning. In this way, the student will have the opportunity to enrich his language by adding both new words and new idioms to his vocabulary.

Keywords: Arabic Language and Education, Idioms, Arabic Idioms, Body Part Names

GİRİŞ

Yabancı dil eğitimi söz konusu olduğunda, kelime dağarcığı öğretimi, üzerinde hassasiyetle durulması gereken, son derece önemli bir mevzudur. Çünkü öğrenci kelime bilgisine sahip olduğu zaman, iletişim kurabilme, okuduğunu veya duyduğunu anlama ve dilbilgisi yetkinliği edinme hususunda büyük bir avantaj elde etmektedir. Yabancı dil öğrenme sürecinde, öğrencinin zengin bir kelime dağarcığına sahip olması, onun hem anlama hem de anlatma becerilerinin daha iyi bir seviyeye gelmesine katkı sağlamaktadır. Söz varlığına, bir lisana ait tüm sözcükler, sözcük grupları, atasözleri, deyimler ve terimler dâhil edilebilmektedir (Aksan, 2004, s. 7). Söz varlıkları arasında yer alan deyimler, içerisinde imgeler barındıran mecazî anlamlara sahiptir. Deyimlerin gerçek anlamlarının dışında, mecazi anlamlar barındırması, anlama ve öğrenme güçlüklerinin meydana gelmesine sebebiyet verebilmektedir. Bu yüzden deyimler, yabancı dil öğrenen kişiler tarafından anlaşılması güç ögelerdir. Her dilin kendine has bir düşünce sistemi vardır ve bu sistem o dilinin sahip olduğu söz varlığına yansımaktadır. Bu durum, özellikle deyimlerde karşımıza çıkmaktadır. Çünkü deyimler, diğer kelimeler gibi motamot çeviri yoluyla hedef dile aktarılamaz. Diller arası çeviride bazı ses ve anlam kayıplarının meydana gelmesi, sıklıkla karşılaşılan bir durumdur (Koç, 2018, s. 125). Bu yapıların hedef dile doğrudan aktarılamaması, öğrenciler açısından güçlük oluşturabilmektedir. Dolayısıyla deyimlerin öğretiminde çeşitli etkinliklere ve örneklere yer verilmesi, hem deyimlerin doğru bir şekilde anlaşılması hem de yeni kelime ve kalıpların öğrenilmesi açısından önemli bir konudur. Bu sebeple deyimlerin etkili bir öğretim metoduyla öğrencilere kavratılması gerekmektedir. Genellikle insanlar, bir dili öğrenmenin anahtarının ezber ve çeviri pratiği olduğunu düşünürler; ama dil öğrenme eylemi bundan çok daha fazlasıdır. Nitekim dil ve kültür ayrılmaz bir bütündür. Bunların ayrı ayrı öğrenilmeye çalışılması, her zaman arkada bir şeylerin bırakıldığı anlamına gelmektedir. Oysa bir dili öğrenmek, tarihsel ve kültürel özelliklerle bağlı, farklı dünyaların işaretlerinin ve gerçeklerinin içerisine girilmesi anlamını taşımaktadır (Ciccarelli, 1996, s. 573). Bu yüzden diğer dillerin öğretiminde olduğu gibi,

Arapça öğretiminde de deyimlerin kavratılması, kültürel arka planı dolayısıyla, hassas bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Arapça öğrenim sürecinde öğrencileri deyimler ile bir araya getirmek, onlara Arap kültürüne bütüncül biçimde bakma ve anlam inşa etme imkânı sunmaktadır.

Organlar veya diğer bir deyişle vücut bölümleri, somut varlıklar olduğu için, öğrenciler tarafından kavranması nispeten kolay ögelerdir. Dil öğretiminde bağlam gruplarının kullanımı, amaçlanan bir üsluptur (bkz. Adalar, 2005, s. 71). Keza organ isimleri, hangi dil söz konusu olursa olsun, en çok kullanılan kelimeler arasındadır. Üstelik bu durum, zamana ve mekâna bağlı olmaksızın geçerlilik göstermektedir. Örneğin; kadim Arap şiirlerine bakıldığında, manzumelerde organ isimlerinin sayısız kez kullanıldığını görmek mümkündür. İslam öncesinin meşhur kadın şairlerinden el-Hansâ' (ö. 24/645), gözünün (*'ayn*) kardeşleri için ağladığını anlatmaktadır (bkz. Ayyıldız, 2020a, s. 208). Benzer şekilde el (*yed*) kelimesi, Dureyd b. es-Simme (ö. 8/630)'nin ve daha pek çok Arap şairin şiirlerinde, gerek gerçek gerek mecazi anlamlarla kullanıla gelmiştir (bkz. Ayyıldız, 2020b, s. 93-94). Keza burun (*enf*) sözcüğü, ilginç bağlamlarda dahi karşımıza çıkabilmektedir. Örneğin; şeytanın hasetçilerin burnuna üflediğinin konu edildiği bir beyte rastlamak mümkündür (bkz. Ayyıldız, 2020c, s.84). Benzer şekilde kulak (*uzn*) sözcüğü, yeri geldiğinde, Orion takımyıldızına dahi nispet edilebilen bir organdır (bkz. Ayyıldız, 2020d, s. 511). Bu minvaldeki örneklerin sayısını, daha da arttırmak mümkündür. Anlaşılacağı üzere, organ isimleri, gerek mecazi gerekse gerçek anlamlar ihtiva ederek, pek çok şekil ve kontekste karşımıza çıkabilmektedir. Dolayısıyla öğrencilerin bu bağlam grubundaki kelimeleri öğrenmesi, son derece mühimdir. Çalışmamızda, mezkûr bağlam grubundaki kelimelerin, deyimlerle birlikte öğretilmesi, bilimsel bir metotla ele alınacaktır.

1. "GÖZ" SÖZCÜĞÜ İLE İLGİLİ DEYİMLER

Göz sözcüğü, görme organı anlamına ek olarak, hangi dilde olursa olsun, birçok manaya ve farklı kullanım alanlarına sahiptir. Göz sözcüğünün düz ve yan anlamlara sahip pek çok kullanımı bulunmaktadır. Göz kelimesinin anlamları arasından ilk akla gelen ise elbette ki gerçek manasıdır.

1.1. اسودت دنيا في عيني [Dünya gözümde karardı] (Davud, 2003, s. 45)

Deyim anlamı "dünyası kararmak" olan bu deyimin Türkçedeki karşılığı "başına gelen kötü bir şey dolayısıyla yaşama isteği kalmamak, yaşama düzeni altüst olmak, her işi ters gitmek" şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Bu deyimde dünyanın kararması ve insanın onu öyle görmesinden ziyade, insanın yaşadığı olay veya tecrübeler sonrasında, hayatının altüst olarak her şeyin ona kötü görünmeye başlaması anlamı bulunmaktadır. Öğrencilere siyaha boyanmış bir dünya resmi göstererek aslında deyimin anlatmak istediği anlamın bu olmadığını, insanın kötü olaylar sonrasında yaşamını eskisi gibi renkli yani güzel bir şekilde sürdüremediğini dile getirdiğini anlatarak deyimin mecaz anlamının kavranması kolaylaştırılabilir. Görsel olarak bir resim veya fotoğrafla anlatımı desteklemek, öğrencilerin gerçek anlamından yola çıkarak deyimin mecaz anlamını daha net anlamasını sağlayabilir ve deyimin hafızadaki kalıcılığını arttırabilir.

1.2 وضع فلان عينيه علي [Gözlerini koydu] (Fayid, 2007, s. 513)

Anlamı "göz koymak" olan bu deyimin Türkçedeki karşılığı "bir şeyi veya bir kimseyi ele geçirmeyi istemek" şeklinde karşımıza çıkmaktadır. "Göz" sözcüğü, bu deyimde yan anlamıyla kullanılmıştır. "Koymak" sözcüğüne baktığımızda ise, onun gerçek anlamıyla gözü bir yere koymak manasında değil, mecaz anlamıyla bir şeyi ele geçirerek ona sahip olmayı arzulamak manasında kullanıldığı anlaşılmaktadır. Böylesi mecazi anlama sahip deyimleri bir cümle içerisinde kullanarak bağlam içerisinde öğrenciye sunmak, anlamın kavranmasını kolaylaştıracaktır.

1.3 العين بالعين والسن بالسن [Göze göz dişe diş] (Davud, 2003, s. 116)

Anlamı "göze göz dişe diş" olan bu deyimin Türkçedeki karşılığı "yapılan bir kötülüğe karşılık olarak aynı oranda zarar verici bir etki oluşturmak, öç almak" şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Bu deyimi görsellerden yola çıkarak bir bağlam içerisinde vermek, deyimin altındaki anlamı doğru bir şekilde anlamak için kolaylık sağlayabilir. Göz göze gelen iki yüzün ve birbirlerine diş gösteren iki insanın bulunduğu bir görsel, deyimin anlamını kavramayı kolaylaştırabilir. Nitekim organ isimlerini görerek öğrenmek, çok daha kalıcı olacaktır.

2. "KULAK" SÖZCÜĞÜ İLE İLGİLİ DEYİMLER

"Kulak", insan vücudunda önemli bir fonksiyonu yerine getiren işitme organıdır. İnsanın etrafında olanları işitebilmesi için kulağa ihtiyacı vardır. Dil edinimi ve yaşamını sürdürebilmesi bakımından insan için önemli bir yere sahip olan bu organ, mecazi anlamlarla bir çok deyimde karşımıza çıkmaktadır.

2.1. كلي أذان مصغية [Benim tamamım dinleyen kulaklardır] (Doğru, 2011, s.102)

Anlamı "kulak kesilmek" olan bu deyimin Türkçedeki karşılığı "pür dikkat birini veya bir şeyi dinlemek, dinlenilen şeyi çok önemseyerek dinlemek" şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Deyimin sözlük anlamının "benim tamamım dinleyen kulaklardır" olmasının nedeni, parça- bütün ilişkisine dayalı mecaz-ı mürsel sanatının bulunmasından kaynaklanmalıdır (Doğru, 2011, s.102). Deyimde aslında insan bedeninin bir parçası olan kulak organı, adeta bütün bedenin yerine geçmiş ve dinleme eylemini gerçekleştiriyor gibi görünmektedir. Bu sebeple, öğrencilere bu deyimi ve içerisinde bulunan kelimeleri öğretirken, onlardan kendi bedenlerini büyük bir kulak gibi hayal ederek tüm uzuvlarıyla dinleme eylemini gerçekleştirdiklerini ve tüm dikkatlerini vererek işitmeye çalıştıklarını zihinlerinde canlandırmalarını istemek, öğrenimi kolaylaştıracaktır.

2.2. شد فلان أذن فلان [Kulağını çekmek] (Fayid, 2007, s. 261)

Anlamı "kulağını çekmek" olan bu deyimin Türkçedeki karşılığı "gerçek anlamda birisine ceza vermek için kulağını tutup bükerek çekmek, birisine uyarı amaçlı bir ceza vermek. Kötü bir davranışından dolayı, bir daha yapmaması için öğüt verip nasihatte bulunmak" şeklindedir. Bu deyimdeki çekme eylemi, hem temel anlamında hem de yan anlamında kullanılabilir. Öğrencilere uygulamalı olarak öğretilmesi mümkün olan bu deyimde, öğrencilerden kendi kulaklarını tutup çekiyor gibi yapmaları istenerek gerçek anlamı karşılanabilir. Bir kişinin bir başka kişiye uyarıcı sözlerde bulunarak öğüt vermesi de deyimin anlamını kavramada ve "kulak" organının öğrenilmesinde yardımcı bir öge olabilir.

2.3. حلقة فى أذنك [Kulağına küpe] (Fayid, 2007, s. 175)

Deyim anlamı "kulağına küpe olmak" olan bu deyimin Türkçedeki karşılığı "başına gelen bir işten veya gördüğü ve yaşadığı olaylardan ders almak ve unutmamak" olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu deyim, yalın haliyle (yüklemsiz) sözlüklerde verilip cümle içinde (etmek) yardımcı fiiliyle birlikte kullanılmaktadır (Amin, 2020, s.101).Bu deyimi görselle birlikte öğrencilere sunmak, akılda kalmasını kolaylaştıracaktır. Küpeli bir kulak resmini öğrencilere göstererek mecaz anlamını anlatmak öğrencinin anlamı canlandırmasında yararlı olabilir. Aynı zamanda "kulak" organını görmek, bu sözcüğü öğrenmede kolaylık sağlayabilir.

2.4. سد فلان أذنيه [Kulaklarını tıkamak] (Fayid, 2007, s. 247)

Anlamı "kulağını, kulaklarını tıkamak" olan bu deyimin Türkçedeki karşılığı "bir şeyi dinlemek istememek, duyduğunu duymazlıktan gelmek" olarak karşımıza çıkmaktadır. Hem gerçek hem de mecaz anlama sahip olan bu deyim, öğrencilere uygulamalı olarak anlatılabilir. Her bir öğrencinin elleriyle kulaklarını kapatarak bu deyimi söylemesi ve ardından da öğretmenin deyimin mecaz anlamına değinmesi, bu deyimin ve içindeki kelimelerin öğrenilmesini ve akılda kalmasını kolaylaştırabilir.

3. "BURUN" SÖZCÜĞÜ İLE İLGİLİ DEYİMLER

İnsan yüzünün tam ortasında bulunan ve solunum eylemini gerçekleştiren burun organı, gerçek ve mecazi anlamlarda birçok deyimde geçmektedir.

3.1. أنفه فى السماء [Burnu gökyüzünde olmak] (Davud, 2003, s. 152)

Deyim anlamı "burnu havada olmak" olan bu deyimin Türkçedeki karşılığı "kendini çok beğenmiş, kibirli olmak" olarak karşımıza çıkmaktadır. Burun organı, genellikle gurur ve kibir anlamı içeren deyimlerde kullanılmaktadır. Söz konusu deyimin Arapçasında gökyüzü kelimesi kullanılırken Türkçesinde hava kelimesi kullanılmaktadır. Bu farklılığa değinerek deyimi anlatmak ve cümle içerisinde kullanarak öğrencilere sunmak, anlamı kavramaları için kolaylık sağlayacaktır.

3.2. حشر فلان أنفه فى كذا [Burnunu sokmak] (Fayid, 2007, s. 172)

Anlamı "burnunu sokmak" olan bu deyimin Türkçedeki karşılığı "insanların özel hayatlarına ve kişisel tercihlerine karışmak, aşırı meraklı olmak, sürekli olarak insanların davranışlarını eleştirmek" olarak karşımıza çıkmaktadır. Burun yapısı itibariyle sivri bir organdır. Burnun bu özelliğiyle, birinin kendisini ilgilendirmeyen bir işe karışması, girmesi ve dalması anlamı arasında bir bağlantı kurulmuştur. Burada, burun organının bir yere sokulmasından ziyade, bir insanın bir işe kendini dâhil etmesi anlamı yer almaktadır. Bu deyimi bir bağlam içerisinde kullanarak öğrenciye aktarmak, deyimin anlamının kavranmasında yararlı olabilir.

4. "EL" SÖZCÜĞÜ İLE İLGİLİ DEYİMLER

El, insan vücudunun bilekten parmak uçlarına kadarki bölümüdür ve malum olduğu üzere nesneleri kavramaya ve iş yapmaya yaramaktadır. El sözcüğü, gerçek ve mecazi anlamlarda birçok deyimde yer almaktadır. El gibi insan hayatı için son derece önemli olan bir organın deyimlerde sıkça kullanılmış olması, şaşırtıcı değildir.

4.1. حفر قبره بيده [Mezarını eliyle kazıdı] (Davud, 2003, s. 204)

Anlamı "mezarını eliyle kazımak" olan bu deyimin Türkçedeki karşılığı "ölümüne sebep olacak veya sonucunun kötü olacağı bir işle uğraşmak" olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu deyimin aynı kullanımının Türkçede de bulunması, Arapça öğrenen Türk öğrencilere kolaylık sağlayabilir. Öğrencilere kazma ve kürekle bir mezar kazan kişinin resmini göstermek ve sonrasında deyimin mecaz anlamına değinmek, öğrencilerin gerçek anlamdan yola çıkarak mecaz anlamını kavramasına ve kalıcı bir şekilde hafızada yer edinmesine yardımcı olabilir.

4.2. خرج من يده [Elinden çıkmak, kurtulmak] (Davud, 2003, s. 253)

Anlamı "elinden kaymak" olan bu deyimin Türkçedeki karşılığı "olayın kontrolden çıkması, bir şey yapmaya gücün yetememesi" olarak karşımıza çıkmaktadır. İnsanın elinden kayıp giden bir nesne, artık onun elinde değildir. Diğer bir değişle artık onun maliki, söz konusu insan değildir. Mecaz anlamı da sıklıkla kullanılan bu deyim, insanın artık hükmedemediği ve ona ait olmayan şeyler için de kullanılmaktadır. Bu deyimi bağlam içerisinde öğrenciye sunmak, deyimin anlamını ve "el" sözcüğünün öğrenilmesini kolaylaştıracaktır. Böylelikle öğrencinin dil hazinesine hem yeni bir deyim hem de yeni sözcükler katması sağlanmış olur.

4.3. يد فلان على قلبه [Eli kalbinin üzerinde] (Doğru, 2011, s. 120)

Anlamı "elini vicdanına koymak" olan bu deyimin Türkçedeki karşılığı "doğru ve dürüstlükten ödün vermemek, vicdanın sesine kulak vermek" olarak karşımıza çıkmaktadır. Eli kalbin üzerine koymak, bir dostluk ve selamlama işareti olarak kabul edilmektedir. Kalp de kişiyi doğru yola yönlendirebilecek akıl ve vicdanın bütünü olarak kabul edilmektedir. Bu anlamın mecaz-ı mürsel yoluyla ifade edilmesi, bir düşüncenin veya eylemin içten bir şekilde yapıldığını ifade etmektedir. Bu deyimi açıklarken öncelikle öğrencilerden ellerini kalplerinin üzerine koymaları ve sonrasında ne hissettiklerini sorarak elin kalbin üzerine koyulmasıyla insanın merhamet ve vicdan duygusuyla hareket etmesinin anlattığı dile getirilebilir. Sonrasında da deyimi bir cümle içerisinde kullanarak açıklamak, deyimin anlamının ve "el" sözcüğünün öğrenilmesinde kolaylık sağlayabilir.

SONUÇ

İnsan, iletişim kurmak ve kendini anlatmak için sözcüklere ihtiyaç duymaktadır. Yabancı dil eğitiminde kelime öğretimi, büyük önem arz etmektedir. Çünkü bir dili oluşturan ögeler kelimelerdir. Arapça öğretilirken de pek çok kültürel unsur içeren deyimlerden faydalanmak, hem o milletin kültürünü hem de dilini öğrenirken kolaylık sağlayacaktır. Türkçe ve Arapça arasındaki deyim benzerliklerinden faydalanmak, kelimelerin ve deyimlerin akılda kalıcılığını kolaylaştıracaktır (İpek, 2014, s. 195). Aynı zamanda Arap kültürünün aktarıcısı olan deyim öğretimi göz ardı edilmemelidir. Sonuç olarak Arapça organ isimlerini içeren deyimlerde çeşitli anlamsal farklılıklara rastlansa da insan vücudunda bulunan organların evrensel niteliklere sahip olmasından dolayı birçok benzer yönlerin olduğu bir gerçektir. Deyimler gibi kalıplaşmış ifadelerin öğretimi için daha basit, daha sade anlatıma sahip olan ve günlük hayatta sıklıkla kullanılan deyimlerin seçilmesi, öğrenciler için daha kavranabilir olacaktır. Görsel olarak da aktarılabilecek deyimlerin resimli bir şekilde, daha soyut anlama sahip deyimlerin de yazıldığı deyim kartlarıyla birlikte eğitim ortamı

içerisinde kullanılması, eğitimi daha etkili ve eğlenceli bir hale getirecektir. Aynı zamanda karikatür olarak çizilmiş deyimler ve hikâyesi olan deyimler de bulunmaktadır. Organ isimleri gibi somut bir karşılığa sahip olan nesnelerin görsel içeriklerle desteklenmesi, hem anlatımı hem de akılda kalıcılığı kolaylaştırmaktadır. Görsel içeriklerle desteklenmesi zor olan soyut anlamlı deyimler, öğrenciler tarafından hemen doğru bir şekilde kavranamayabilir. Bu yüzden özellikle bu tür deyimleri bağlam içerisinde öğrenciye sunmak, hem kavranmasına hem de hafızada kalıcı olmasına yardımcı olacaktır.

KAYNAKÇA

Adalar, D. (2005). Arapça ve Türkçe ders kitaplarındaki "yardımlaşma" ve "arkadaşlık" konulu metinlerin karşılaştırılması: Bir eşdizimsel örüntüleme çözümlemesi örneği. *Dil Dergisi*, 129, 53-84.

Aksan, D. (2004). *Türkçenin söz varlığı*. (3. baskı). Ankara: Engin Yayınları.

Aksoy, Ö. A. (2013). *Atasözleri ve deyimler sözlüğü* (2. Cilt). İstanbul: İnkılap.

Ayyıldız, E. (2020a). el-Hansâ' bint 'Amr: Eski Arap Şiirinde öncü bir mersiye şairi hanım. *Mütefekkir*, 7(13), 201-224.

Ayyıldız, E. (2020b). *Klasik Arap şiirinde Emevî dönemine kadar hiciv*. Ankara: Gece.

Ayyıldız, E. (2020c). Klasik Arap methiyelerinde yaygın şekilde övülen özellikler. Yılmaz Kurt (Ed.), *Filoloji Alanında Teori ve Araştırmalar II* içinde (s. 67-95). Ankara: Gece.

Ayyıldız, E. (2020d). el-Mutenebbî'nin Seyfüddevle'ye methiyeleri (Seyfiyyât). *Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 7(2), 497-518.

Amin, W. (2020). *Yabancı Dil Öğretimi Bağlamında Türkçe ve Arapça Organ Adları İçeren Deyimlerin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Ciccarelli, A. (1996). Teaching culture through language: Suggestions for the Italian language class. *Italica*, 73(4), 563-576.

ed-Dâvud, M. (2003). *Mu'cemu't-ta'bîri'l-istilâhî fi'l-'Arabîyyeti'l-mu'âsira*. Kahire: Dâru'l-Ğarîb.

Doğru, E. (2011). *Dilin derin devleti deyimler*. Ankara: Fecr.

Fâyid, V. (2007). *Mû'cemu't-Te'âbîri'l-Istilâhiyye fi'l-'Arabiyyeti'l-mu'âsira*. Kahire: Câmi'atu'l-Kâhira.

İpek, M. S. (2014). Türk atasözleri ve deyimleri ile eş anlamları Arap meselleri. *Ekev Akademi Dergisi*, 18(60), s187-195.

Koç, C. T. (2018). Necîb Mahfûz'un Midak Sokağı romanındaki atasözlerinin çeviride eşdeğerlik açısından değerlendirilmesi. *Nüsha*, 18(46), 123-142.

HOW DOES EXTERNAL LOCUS OF CONTROL İNFLUENCE EMPLOYEES' TASK AND CONTEXTUAL PERFORMANCE? AN EMPİRİCAL ANALYSİS

Muhammad Asim
PhD Scholar, Islamabad
Dr. Muhammad Zia-ur-Rehman
Associate Professor,
Department of Leadership and Management Studies,
National Defence University, Islamabad
Assoc. Prof. Dr. Zekeriya NAS
Van Yuzuncu Yil University, Turkey

Abstract

The study intends to identify the association of Locus of Control (LOC), Employees' Task & Contextual Performance. Descriptive research design was adopted and convenience sampling was chosen for study. The population comprised of metropolitan cities of Pakistan. One hundred seventy survey questionnaires were received from the respondents. The study identified the phenomena related to external LOC, employees' task and contextual performance among middle-level managers in the banking sector of Pakistan. The result indicated that the external LOC and task performance has a negative relationship. And external LOC and contextual performance have a positive and significant association each other.

Keywords - External Locus of Control, Task Performance, Contextual Performance, Middle-Level Managers, Banking Sector of Pakistan.

Introduction

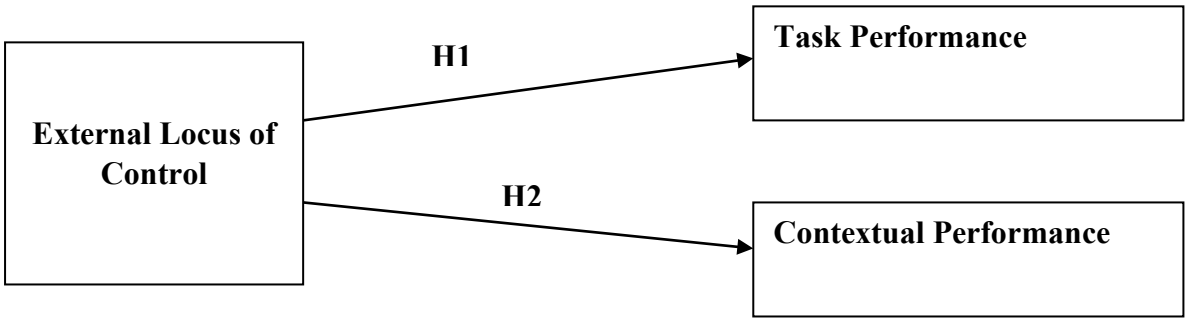
The concept of Locus of control (LOC) can be described comparatively as a limit or measure to that people imagine that they have control on whats happening around (Thomas, Kelly, and Lillian 2006). The relationship between employee performance and personality has comparatively gained huge centralization and contend throughout the twentieth century (Impelman, 2007). The LOC construct emerged from social learning theory which might have been pushing by Rotter in 1966. The LOC develop has two measurements, which are, internal LOC and external LOC. Individuals with an internal LOC trust that they are the experts from asserting their destiny and are, subsequently, every now and again certain, caution, and energized in trying to control their outer surroundings (Thomas et al., 2006). Because of diverse social backgrounds, the LOC between Chinese people and Westerners are not the similar. Chinese have a penchant for bringing an external LOC. As long the Taiwanese society may be inalienably Chinese, in domestic investigations the output of the external LOC might found similar results (Huang Youli and Yan Yan, 2009).

The study tried to investigate the following hypotheses.

H1: There is a significant relationship between employee external LOC and employee task performance.

H1: There is a significant and positive association between external LOC and contextual performance.

Theoretical Framework



Literature Review

External Locus of Control

External LOC would persuade that the outcome of occasions would control by outside forces. It is indicated that external LOC employees had a more stronger effect of perceived organizational backing on occupation fulfillment and organizational commitment. Celen and Kusdil (2009) suggested that acquiescence is decidedly identified with an external LOC. Ram, Khoso, Shah, Chandio, Furthermore Shaikih (2011) declared that locus for control might make especially paramount to investigation over an Asian the public eye the place numerous individuals have been brought up to think that destined assumes An enormous a feature done their prosperity.

Employee Task and Contextual Performance

Assignment execution can be described as the capacity (i.e., ability) with which one performs focal occupation tasks (Campbell, 1990). For example, Arvey and Mussio (1973) outlined assignment execution of administrative specialists, utilizing the assessments of working precisely, exhibiting affectability toward time, detail, and organizing. Jiambalvo (1979) portrayed undertaking execution for open assistants as understanding, sorting out, and upgrading work.

Research Methodology

This investigation tumbles under the class of descriptive research as it endeavors to distinguish association between employees' external LOC, task and contextual performance. In this way the descriptive procedure to research outline may be implemented for the considering.

Data analysis methods

For data analysis, a mixed approach was used in this study. The information gathered have been edited, sorted, and coded. To analyze the data SPSS and M.S excel 2007 were used.

Sample information

Convenience sampling uses for this study. A sample of questionnaires selects from metropolitan cities of Pakistan. Middle-level bank managers are target populations of this study. The two hundred sample of the questionnaire were distributed using convenience sampling, and 170 completed questionnaire returned. The ten unusable questionnaires were eliminated and selected 160 samples that are useable for further analysis. The response rate of returned questionnaire is 80%.

Measurement:

External Locus of Control

External LOC measured work LOC scale using Spector (1988. The questions comprise forward and reverse items. Investigation shown that keep counting on the inquiries regarding internal LOC knew inconsequential. Therefore, best the personality qualities of individuals with an external LOC are measured in this contemplate. There are four queries regarding external LOC.

Task Performance

The tool was drafted by Williams and Anderson (1991) with the five point likert scale, possessed five questions statements. Here the Likert scale begins with 5 which is equal to strongly agree and till 1 which is strongly disagree.

Contextual Performance

Contextual performance might have been measured utilizing sixteen item questionnaire develop by Motowidlo et al (1994) for their study. For instance, the statements were used inquiring to rate about how likely an employee is to "work collectively in grouping" or "unpaid assistant for extra job". Bank assistant manager rated each participant through five point likert scale (1 = not at all likely; 5 = extremely likely). The average of sixteen items formed the employees' contextual performance.

Reliability & Validity Analysis

The current study questionnaire totally has three major dimensions: External LOC, Task & Contextual performance. External LOC possess further constructs of 4 statements, Task performance has 5 questions and Contextual performance has sub-dimension of 16 questions. The piloting was dispersed and done after the survey questionnaire by three specialists audit and gives wording remedy.

Table 1: Reliability Statistics

Variables	Average	S. D	Alpha Values
External LOC	3.511	0.685	0.648
Task Performance	3.860	0.739	0.809
Contextual Performance	3.568	0.430	0.767

Frequencies Analysis :

Descriptive statistics illustrating the distribution of partaker table 2 point out that of the 160 respondents 98 (61.1%) were male while females were 62 (38.8%). 43% employees' age between (26-30).

Table 2: Frequencies Analysis

Gender		Freq	%	Valid %	Cumulative %
Valid	Male	98	61.3	61.3	61.3
	Female	62	38.8	38.8	100.0
	Total	160	100.0	100.0	
Age		Freq	%	Valid %	Cumulative %
Valid	21-25	55	34.4	34.4	34.4
	26-30	69	43.1	43.1	77.5
	31-35	28	17.5	17.5	95.0
	36-40	4	2.5	2.5	97.5
	Above 41	4	2.5	2.5	100.0
	Total	160	100.0	100.0	
Material Status		Freq	%	Valid %	Cumulative %
Valid	Unmarried	91	56.9	56.9	56.9
	Married	69	43.1	43.1	100.0
	Total	160	100.0	100.0	
Qualification		Freq	%	Valid %	Cumulative %
Valid	Bechelor	80	50.0	50.0	50.0
	Masters	77	48.1	48.1	98.1
	Hihger Studies (M.Phil, PH.D)	3	1.9	1.9	100.0
	Total	160	100.0	100.0	
Experience		Freq	%	Valid %	Cumulative %
Valid	1-5	108	67.5	67.5	67.5
	6-10	35	21.9	21.9	89.4
	11-15	12	7.5	7.5	96.9
	16-20	3	1.9	1.9	98.8
	Above 21	2	1.3	1.3	100.0
	Total	160	100.0	100.0	

Data Presentation And Statistical Analysis:

The findings depict that external LOC show a noteworthy beneficial outcome on specialist's occupation performance. It exhibits that banking sector of Pakistan has some essential characteristics of society.

Descriptive Analysis

Table 3: Descriptive Statistics

	N	Min	Max	Average	Std. Dev.
ELOC	160	1.00	5.00	3.5109	.6852
EmpTP	160	1.20	5.00	3.8600	.7398
EmpCP	160	1.06	4.38	3.5680	.4302
Valid N (listwise)	160				

Regression Analysis

Abiola et al in 2012 states about the suitability of regression analysis not just on the grounds that it gives the method for evaluating the prescient capacity of individual variables additionally demonstrate the components that impact a result. **Figure 1** shows that employees' external LOC and employees' task performance have negative relationshiop.

Figure 1

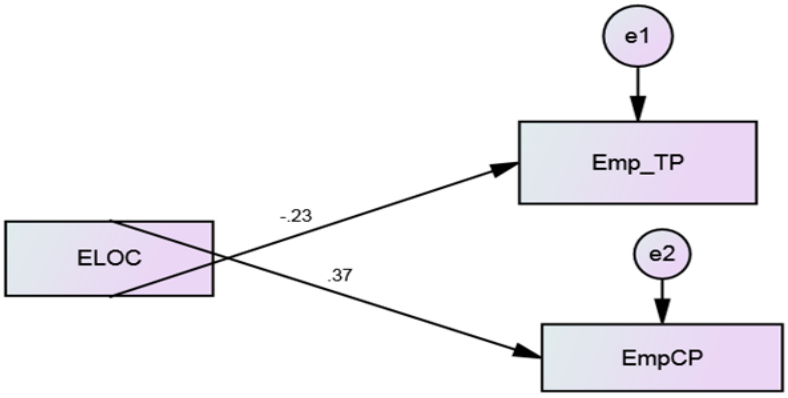


Figure 2

Regression Weights: (Group number 1 - Default model)

			Estimate	S.E.	C.R.	P	Label
Emp_TP	<---	ELOC	-.251	.083	-3.017	.003	
Emp_CP	<---	ELOC	.230	.046	4.971	***	

Standardized Regression Weights: (Group number 1 - Default model)

			Estimate
Emp_TP	<---	ELOC	-.233
Emp_CP	<---	ELOC	.367

Hypothesis 1 Results

Table 4 Variables Entered/Removed

Model	Variables Entered	Variables Removed	Method
1	ELOC[b]	.	Enter

a. DV: EmpTP
b. All requested variables entered.

Table 5 Model Summary

					Change Statistics				
Model	R	R Square	Adjusted R Square	St. Error of the Estimate	R Square Change	F Change	df1	df2	Sig. F Change
1	.233[a]	.054	.048	.72178	.054	9.042	1	158	.003

a. Predictors: (Constant), ELOC

Table 6 Coefficients[a]

Model		Unstandardized Coefficients B	Unstandardized Coefficients Std. Error	Standardized Coefficients Beta	t	Sig.
1	(Constant)	4.742	.299		15.872	.000
	ELOC	-.251	.084	-.233	-3.007	.003

a. DV: EmpTP

Table 7 ANOVA[a]

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	4.711	1	4.711	9.042	.003[b]
	Residual	82.313	158	.521		
	Total	87.024	159			

a. DV: EmpTP
b. Predictors: (Constant), ELOC

Table 8 Variables Entered/Removed[a]

Model	Variables Entered	Variables Removed	Method
1	ELOC[b]	.	Enter

a. DV: EmpCP
b. All requested variables entered.

Table 9 Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	Change Statistics R Square Change	F Change	df1	df2	Sig. F Change
1	.367[a]	.135	.129	.40153	.135	24.556	1	158	.000

a. Predictors: (Constant), ELOC

Table 10 Coefficients[a]

Model		Unstandardized Coefficients B	Unstandardized Coefficients Std. Error	Standardized Coefficients Beta	t	Sig.
1	(Constant)	2.760	.166		16.603	.000
	ELOC	.230	.046	.367	4.955	.000

a. DV: EmpCP

Table 11 ANOVA[a]

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	3.959	1	3.959	24.556	.000[b]
	Residual	25.474	158	.161		
	Total	29.433	159			

a. DV: EmpCP
b. Predictors: (Constant), ELOC

The relationship of external LOC and employees' task performance regression model was produced. Adjusted R square value is 0.048, which speaks to that 5% assortment in employee task performance is illuminated by an external LOC.

Hypothesis 2 Results

To elucidate the effect of external LOC on the employees' contextual performance regression model was created. Adjusted R square esteem is 0.129, which represents to that 13% assortment in employees' contextual performance is elucidated by an external LOC.

ANOVA table gives the significant level 0.000, represents to that connected model is a good fit.

Correlations Analysis

Table 12 Correlations

		ELOC	EmpTP	EmpCP
ELOC	Pearson Cor.	1	-.233**	.367**
	Sig. (2-tailed)		.003	.000
	N	160	160	160
EmpTP	Pearson Cor.	-.233**	1	-.238**
	Sig. (2-tailed)	.003		.002
	N	160	160	160
EmpCP	Pearson Corr.	.367**	-.238**	1
	Sig. (2-tailed)	.000	.002	
	N	160	160	160

**. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

The findings from the analysis of correlation matrix shows the value of Pearson's relationship between's the external LOC and employees' task performance is - 0.233. The value describes that there is a negative relationship between them, and non-significant value is 0.003 exhibits the vitality of this association. - 0.233 is the negative worth.

Conclusions

In this bit of study, the researcher tries to assess the general effect of external LOC on the employees' task and contextual performance with the indication from the banking sector in Pakistan. The external LOC and employees' task performance shows that a negative relationship. The outcomes demonstrate the positive relationship between external LOC and employees' contextual performance at banking sector in Pakistan. Correlation demonstrates the value 0.367 and 0.000 is a level of significance; demonstrate that there is a positive relation between the external LOC, employees' task and contextual performance.

Constraints and Suggestions

Despite the characteristics of the present study in the banking sector of Pakistan, this study appears to have a few deficiencies. It was extremely hard to gather information from all public and private sector banks. So the outcomes can't be summed up on all banks of Pakistan. The issue which was confronted over and over was resistance by authorities of banks.

References

Abiola-Falemu, J.O. (2012). *Effects of organisational culture and commitment on performance of Nigerian construction companies.* Doctoral Dissertation (Unpublished), Federal University of Technology, Akure.

Akinjide, B (2010). Concern for product and people leadership style: Moderating effect of working environment. *Journal of Management. 26*(1), 211-220.

Achua, C. F. & Lussier, N. R (2013). *Effective Leadership 5th International Edition*. Canada: South Western Cengage Learning.

Arvey RD, Mussio SJ. (1973). A test of expectancy theory in a field setting using female clerical employees. *Journal Vocational Behavior*. 3:421–432.

Berrio A. (2003). An Organizational Culture Assessment Using the Competing Values Framework: A profile of Ohio State University Extension, *Extension Journal*.

Borman, W. C. & Motowidlo, S. J. (1993).*Expanding the criterion domain to include elements of contextual performance*. In N. Schmitt, W. C. Borman, and Associates (Eds.), *Personnel selection in organizations* (pp.71-98). San Francisco: Jossey-Bass.

Blau, G. (1993). Testing the relationship of locus of control to different performance dimensions. *Journal of Occupational and Organizational Psychology, 66, 125-138*.

Cameron K.S. and Quinn, R. E., (2006). *Diagnosing and Changing Organizational Culture:* Based on the Competing Values Framework. San Francisco: Jossey-Bass.

Campbell JP. (1990). Modeling the performance prediction problem in industrial and organizational psychology. In: Dunnette MD, Hough LM, eds. *Handbook of Industrial and Organizational Psychology*. Palo Alto, CA: Consulting Psychologists Press; 687–732.

Chan, A. (1997). *Corporate Culture of a Clan Organization.* Management Decision, 35(2), 94-99.

Chegini, M.G. (2010). The relationship between organizational culture and staff productivity public organizations *Journal of Social Sciences 6 (1)*: 127-129.

Cohen, D., (1999). When you call me that, smile!, How norms for politeness, interaction styles, and aggression work together in Southern culture, *Social* Psychology Quarterly*, 62*(3), 257–275.

Chen, J.-C., & Silverthorne, C. (2008). The impact of locus of control on job stress, job performance and job satisfaction in Taiwan. Leadership & Organization Development, *Journal of Organizational Behavior* 29(5). 572--582.

Celen, H., and Kusdil, M. (2009). Parental control mechanisms and their reflection on identity styles of Turkish adolescents. Paideia, 19 (42), 7-16.

Chiu, C. K., Lin, C. P., Tsai, Y. H., & Hsiao, C. Y. (2005). Modeling turnover intentions and their antecedents using the locus of control as a moderator: A case of customer service employees.

Engelbrecht AS, Fischer AH. (1995). The managerial performance implications of a developmental assessment center process. *Human Relation*. 48:387–404.

Javidan M, Dastmalchian A (2003). Culture and leadership in Iran: The land of individual achievers, strong family ties, and powerful elite. Academy Management Executrices, 17(4), 127-142.

Jiambalvo J. (1979). Performance evaluation and directed job effort: model development and analysis in a CPA firm setting. *Journal Accounting Research*. 1979;17:436.

Hamid PN (1994). Self-monitoring, locus of control, and social encounters of Chinese and New Zealand students. Journal of cross cultural psychology, 25, 353-68.

Huang Youli and Yan Yan(2009)。 Empirical Study of the Relationship Between the Locus of Control and Job Satisfaction. *Journal of University of Science and Technology Beijing(Social Sciences Edition), 25*(2), 26-30.

Macey, W.H., Schneider, B., Barbera, K.M. & Young, S.A. (2009).*Employee Engagement: Tools for Analysis, Practice, and Competitive Advantage.* Wiley-Blackwell, Chichester.

Martin, R., Thomas, G., Charles, K., Epitropaki, O., & McNamara R. (2005). The role of leader-member exchanges in mediating the relationship between locus of control and work reactions. Journal of Occupational and Organizational Psychology, 78, 141–147.

McCarthy, A., & Garavan, T. (2006). Postfeedback development perceptions: Applying the theory of planned behavior. *Human Resource Development Quarterly, 17*(3), 245-267.

Muhonen, T., & Tokelson, E. (2004). Work locus of control and its relationship to health and job satisfaction from a gender perspective. *Journal of Stress and Health, 20, 21–28*

Ng TWH, Sorensen K, Eby LT (2006). Locus of control at work: a meta analysis. *Journal of Organization Behavior, 27*: 1057–1087.

Linz, S., and Semykina, A. (2007). Gender differences in personality and earnings: evidence from Russia. *Journal of Economic Psychology*, 28, 387-410.

Ram N, Khoso I, Shah AA, Chandio FR, Shaikih FM (2011). Role Conflict and Role Ambiguity as Factors in Work Stress among Managers: A Case Study of Manufacturing Sector in Pakistan. *Canadian Center of Science and Education, 7*(2), 113-118.

Robertson, I. T., Birch, A. J.& Cooper, C. L. (2012). Job and work attitudes, engagement and employee performance. Where does psychological well-being fit in? *Leadership & Organization Development Journal, 33*(3), 224-232.

Rotter, J. B. (1966). Generalized Expectancies for Internal Versus External Control of Reinforcement. *Psychological Monographs, 80 (1), 1-28.*

Spector, P. E. (1988). Development of the work locus of control scale. *Journal of Occupational Psychology, 61*, 335-340.

Tett RP, Guterman HA, Bleier A, Murphy PJ. (2000). Development and content validation of a "hyperdimensional" taxonomy of managerial competence. *Human Performance*,13:205–251.

Thomas W. H. N., Kelly, l. S., and Lillian T. E., (2006) Locus of Control At Work: A Meta-Analysis, *Journal of Organizational Behavior. Volume 27, pp 107–118.*

Yeganeh H, Su Z (2007). Comprehending core cultural orientations of Iranian managers. *Culture Management International Journal*, 14 (4): 336-353.

Weisz JR, Rothbaum FM, Blackburn TC (1984). Standing out and standing in: the psychology of control in America and Japan. *American Psychology,* 39. 955–969.

PANDEMİ DÖNEMİNDE FİYAT ARTIŞLARI

PRICE INCREASES DURING THE PANDEMIC PERIOD

Dr. Niyazi GÜMÜŞ
Diyanet İşleri Başkanlığı, Sakarya/ Geyve Müftülüğü,
ORCID:0000-0002-3928-6937

Özet

2019 yılı Aralık ayında Çin'in Wuhan kentinde ortaya çıkan ve tüm dünyayı etkisi altına alan Covid-19 salgını Türkiye'yi de olumsuz yönde etkilemiştir. Salgının yayılma hızını önlemek amacıyla yapılan karantina uygulamaları çerçevesinde uluslararası ulaşımın durma noktasına gelmiş, bu durum dışa bağımlı üretimde aksamalara ve maliyet artışlarına neden olmuştur. Tedarik zincirinde yaşanan aksamalar, ulaşım ve sigorta maliyetlerindeki artışlar ürün maliyetlerinde yükselmelere neden olmuştur. Bu süreçte uygulanan sokağa çıkma yasağı kararları neticesinde tüketicilerin marketlere alış veriş için daha fazla gitmelerine bağlı olarak gıda, temizlik ve sağlık malzemelerine olan talep artışı bu sektörde fiyatların daha çok artmasına neden olmuştur. Ayrıca bazı sektörlerde yaşanan talep artışı neticesinde üretici veya satıcıların bunu fırsata dönüştürme gayreti içinde olmalarının da fiyat artışlarında etkisi olmuştur. Bunun en güzel kanıtı Türkiye'deki marketler zincirine kartelleştiklerinden dolayı verilen para cezasıdır.

Bu çalışma pandemi döneminde fiyat artışlarının nedenlerinin tespit edilmeye çalışılması açısından önem arz etmektedir. Çalışmamızda TÜİK ve TCMB verilerine dayanılarak Covid-19 pandemisinin Türkiye'deki fiyat artışlarına etkisi araştırılmaya çalışılmıştır. Çalışmanın amacı Türkiye'de fiyat artışlarının nedenlerini tespit edip enflasyonun azaltılmasına katkı sunmaktır.

Enflasyonla mücadelede fiyat artışlarının nedenlerinin tespiti önemlidir. Nedenler tespit edildikten sonra gerekli önlemlerin alınması önem arz etmektedir. Devletin bu konularda incelemeler yapması ve serbest piyasa koşullarında rekabeti artırıcı önlemler alması gerekmektedir. Oluşturulan kartel piyasalarına karşı gerekirse başka rekabet yolları araştırılmalıdır. Kooperatif Marketlerininoluşturulması kartel piyasasının oluşumunun zayıflatılması açısından önemli bir gelişmedir. Haksız kazancın tespit edildiği diğer alanlarda da benzer adımların atılması tüketicilerin korunması açısından önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Covid-19, Pandemi, Fiyat Artışları, Kartelleşme, Yoksulluk.

Abstract

The Covid-19 epidemic, which is emerged in Wuhan city China in December 2019 and affected the whole world, also negatively affected Turkey. International transportation has come to a standstill within the framework of quarantine practices to prevent the spread of the epidemic and this has caused disruptions in foreign-dependent production and cost increases. Disruptions in the supply chain, increases in transportation and insurance costs have led to increases in product costs. As a result of the curfew decisions implemented in this process, the increase in demand for food, cleaning and health materials due to the fact that consumers go

to the markets more for shopping caused the prices to increase more in this sector.In addition, as a result of the increase in demand in some sectors, the efforts of producers or sellers to turn this into an opportunity also had an impact on price increases.The best proof of this is the fine given to the supermarket chain in Turkey for cartelling.

This study is important in terms of trying to determine the causes of price increases during the pandemic period. In our study, we tried to investigate the effect of the Covid-19 pandemic on price increases in Turkey, based on TUIK and CBRT data.The aim of the study is to determine the causes of price increases in Turkey and to contribute to the reduction of inflation.

It is significant to determine the causes of price increases in the fight against inflation. It is important to take the necessary precautions after the causes are determined. The state should examine these issues and take precautions to increase competition in free market conditions. If necessary, other ways of competition should be sought against the created cartel markets. The creation of Cooperative Markets is an essential development in terms of weakening the formation of the cartel market. Taking similar steps in other areas where unfair profits are detected is important for the protection of consumers.

Keywords: Covid-19, Pandemic, Increases, Cartelization, Poverty.

1. Giriş

Covid-19 salgını tüm dünyayı olumsuz yönde etkilediği gibi Türkiye'yi de olumsuz yönde etkilemiştir. Bu süreçte kısıtlamalara bağlı olarak tedarik zincirinde yaşanan aksamalar ve maliyet artışları ürün maliyetlerinde yükselmelere neden olmuştur. Ayrıca bazı firmaların da bu kriz ortamını fırsata çevirme çabaları piyasa fiyatlarında yükselişe neden olmuştur. Fiyat artışları orta ve dar gelirli kişilerin alım gücünü azaltıp onların reel gelir kaybına ve yoksullaşmasına neden olurken dünyada ve Türkiye'deki zengin iş adamları servetlerini artırmış, krizi fırsata dönüştürmüşlerdir. Dünyada ve Türkiye'de gelir dağılımı dar gelirliler aleyhine bozulmuş, gelir dağılımı eşitsizliği artmıştır. Tüm dünyada görülen gıda fiyatlarındaki artıştan Türkiye de nasibini almıştır. Başta gıda fiyatları olmak üzere birçok alanda fiyat artışları yaşanmış, enflasyon oranlarındaki artışlar dar ve orta gelir grubunu olumsuz yönde etkilemiştir.

2. Kavramsal Çerçeve

Enflasyon, fiyat artışı veya paranın değer kaybetmesi süreci olup mal ve hizmet fiyatları genel düzeyinde yaşanan sürekli yükselmesidir (TCMB, 2013: 2). Enflasyonu, sürünen enflasyon, ılımlı enflasyon, yüksek enflasyon ve hiper enflasyon olarak dört gruba ayırabiliriz (Yıldırım, Karaman ve Taşdemir, 2010: 372-373).

Fiyatlar genel düzeyindeki artışın çok düşük oranlarda kaldığı enflasyona sürünen enflasyon denilmektedir. Enflasyon oranının çift haneli rakamlara ulaşmadığı enflasyona ılımlı enflasyon, ekonomiyi ve piyasalarının işleyişini zarara uğratan, paranın tasarruf aracı olma özelliğini zayıflatan enflasyona yüksek enflasyon denilmektedir. Yıllık fiyat artışlarının %1000 ve aylık fiyat artışlarının %50'leri bulduğu enflasyona da hiper enflasyon denilmektedir (Yıldırım, Karaman ve Taşdemir, 2010: 373). Hiper enflasyonun olduğu ekonomilerde halk enflasyonun zararlarını en aza indirmek amacıyla fiyatlar yükselmeden

AVM vb. yerlere ulaşma gayretinde olup sık sık alış veriş yapmakta, ellerindeki reel balansların değer kaybını azaltmaya çalışmaktadır (Dornbusch ve Fischer, 1998: 566).

Kaynaklarına göre ise enflasyonu; maliyet enflasyonu, fiyat enflasyonu ve talep enflasyonu şeklinde üçe ayırabiliriz.

Üretim girdi fiyatlarındaki artışa bağlı olarak fiyatların artmasına maliyet enflasyonu denilmektedir. Bazı grupların gelirlerini daha da artırmak amacıyla ürettikleri malları piyasa fiyatlarının üzerinde satmalarına fiyat enflasyonu denilmektedir. Toplam talebin toplam arzdan fazla olduğu durumlarda talep artışına bağlı olarak fiyatların yükselmesine ise talep enflasyonu denilmektedir (Yıldırım, Karaman ve Taşdemir, 2010: 373).

3. Pandemi Döneminde Fiyat Artışları Ve Nedenleri

2019 yılı sonunda Çin'de görülen koronavirüs salgını tüm dünyayı etkilemiştir. Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) gıda fiyatları endeksi 2020 yılı 5. Ayından itibaren yükseliş trendine girmiş, endeks değeri 91'den 116'ya yükselmiştir (Yavuz, 2021: 16-17). Endeksin %27 oranında arttığı görülmektedir. IMF temel emtia fiyatları 2021 yılı ikinci çeyreğinde bir önceki yılın aynı çeyreğine göre %68 artmıştır. Aynı dönemde enerji emtia fiyatları ise %132,7, ham petrol fiyatları %111, doğalgaz fiyatları %234,9 oranında artmıştır. Ana metal fiyatlarında ise %83 oranında artış gözlemlenmiştir (T. C. Cumhurbaşkanlığı, 2021: 9-12).

Bu bize salgın döneminde gıda ve emtia fiyatlarındaki artışın Türkiye'ye özgü bir durum olmadığını bütün dünya ülkelerinde görüldüğünü göstermektedir. Maliyetlerin yükselmesi ve gıda tedarik zincirindeki aksamalar gıda fiyatlarında yükselmeye neden olmuştur. Salgın nedeniyle alınan karantina uygulamaları çerçevesinde uluslararası ticarette yaşanan aksamalar ve sigorta maliyetlerinin artması üretim maliyetlerinde artışa neden olmuştur. Buna bazı iş adamları veya firmaların da fırsatçılığı eklendiğinde tüm dünyada fiyat artışları gözlemlenmiştir. Fiyat artışları tüketicinin alım gücünde azalmaya neden olurken, artan fiyatlar bilhassa tarım sektöründe üreticilere de yeterince yansımamaktadır. Türkiye'de tarım sektörünün girdi maliyetleri hızla artarken, ürün fiyatlarının bunun altında seyretmesi tarım sektöründe çalışanları zor durumda bırakmaktadır.

Fiyat artışları dünyada ve Türkiye'de gelir dağılımının bozulmasına neden olmuştur. Pandemi sürecinde 2020 yılında milyarderlerin serveti 8 trilyon $ iken 2021 yılında 13,1 trilyon $'a yükselmiş olup milyarderler bir yılda servetlerini %63 oranında artırmışlardır. Dünyanın en zengin kişisi servetini bir yılda %56 oranında artırmıştır. İkinci zengin kişisi ise bir yılda servetini 24,6 milyar $'dan 151 milyar $'a yükselterek %513 artırmıştır (Forbes, 2021). Dünya küçülmeye giderken milyarderlerin servetlerinde önemli artışlar olduğu görülmüştür. Türkiye'ye baktığımızda ise Türkiye'nin en zengin 10 kişisinin serveti 202 yılında 24,4 milyar $ iken 2021 yılında %22 artışla 29,8 milyar $'a yükselmiştir (Forbes, 2021). En zengin üç kişi ise pandeminin yaşandığı 2020 yılında servetlerini %33 oranında artırmışlardır. Bu bizlere dünyada ve Türkiye'de zenginlerin krizi fırsata dönüştürdüklerini göstermektedir. Kriz döneminde insanların alım gücü azalırken ve dünyada ekonomiler küçülürken milyarderlerin büyüdüğünü göstermektedir.

Tablo 1: Pandemi Döneminde Türkiye'de Enflasyonun Görünümü

TÜFE			ÜFE		
Ay	Aylık	Yıllık	Ay	Aylık	Yıllık
2020- Ocak	1,35	12,15	2020-Ocak	1,84	8,84
Şubat	0,35	12,37	Şubat	0,48	9,26
Mart	0,57	11,86	Mart	0,87	8,50
Nisan	0,85	10,94	Nisan	1,28	6,71
Mayıs	1,36	11,39	Mayıs	1,54	5,53
Haziran	1,13	12,62	Haziran	0,69	6,17
Temmuz	0,58	11,76	Temmuz	1,02	8,33
Ağustos	0,86	11,77	Ağustos	2,35	11,53
Eylül	0,97	11,75	Eylül	2,65	14,33
Ekim	2,13	11,89	Ekim	3,55	18,20
Kasım	2,30	14,03	Kasım	4,08	23,11
Aralık	1,25	14,60	Aralık	2,36	25,15
2021-Ocak	1,68	14,97	2021-Ocak	2,66	26,16
Şubat	0,91	15,61	Şubat	1,22	27,09
Mart	1,08	16,19	Mart	4,13	31,20
Nisan	1,68	17,14	Nisan	4,34	35,20
Mayıs	0,89	16,59	Mayıs	3,92	38,33
Haziran	1,94	17,53	Haziran	4,01	42,89
Temmuz	1,80	18,95	Temmuz	2,46	44,92
Ağustos	1,12	19,25	Ağustos	2,77	45,52
Eylül	1,25	19,58	Eylül	1,55	43,96

Kaynak: TÜİK; TCMB.

3.1. Talep Artışı

Pandemi döneminde özellikle sağlık, temizlik maddesi ve bazı temel gıda ürünlerine olan talebin artmasına bağlı olarak bu ürünlerde aşırı fiyat artışları gözlemlenmektedir. Bu ürünlere olan talebin artması ürün fiyatlarında artışa neden olmuştur. Talepteki ani artışın o anda karşılanması olasılığının tamamen olmamasına bağlı olarak ürün fiyatlarında yükselmeler meydana gelmiştir (TCMB, 2013: 3). Bazı ürünlerde yaşanan talep artışı o ürünleri üretenler tarafından fırsatçılığa dönüştürülmüş ve haksız kazanca yol açmıştır. Bilhassa maske, temizlik ve hijyen malzemelerindeki aşırı fiyat artışları bu ürünleri üretenlerin maliyet artışı olmamasına rağmen talep artışına paralel olarak fiyatları artırdıkları ve fırsatçılık yaptıklarının göstergesidir. Temel gıda fiyatlarında da benzer artışlar görülmüştür. Ayçiçeği ve buğday üreticiden alındıktan birkaç ay sonra un ve yağ fiyatlarında yüksek oranda artışlar görülmektedir. Bunlar bize bu dönemde bazı firma veya sektörlerin pandemi bahanesiyle fahiş fiyat artışlarına gittiği ve fırsatçılık yaptığını göstermektedir.

3.2. Maliyet Artışları

Bir ekonomide petrol vb. temel girdi fiyatlarının yükselmesi veya doğal afetlere bağlı olarak üretim maliyetlerinin artmasına bağlı olarak fiyatların yükselmesine maliyet enflasyonu denilmektedir. Pandemi sürecinde karantina uygulamalarına ve seyahat kısıtlamalarına bağlı olarak ürün tedarik zincirinde yaşanan zorluklar maliyet artışına neden olmuştur. Ürün tedarik süreçleri uzamış, sigorta maliyetleri artmıştır. Petrol ve enerji fiyatlarındaki artışlar fiyat artışlarına neden olmuştur. Bunu en güzel örneklerinden birisi 2020 yılı ortalarına kadar TÜFE'deki artış oranının ÜFE'deki artış oranından yüksek düzeyde seyrederken pandemi döneminde karantina uygulamaları çerçevesinde seyahat kısıtlamaları

ve ürün tedarik zincirinde yaşanan gecikmelere bağlı olarak 2020 yılı ortalarından itibaren ÜFE'deki artışın TÜFE'deki artıştan yüksek olmasıdır.

2020 yılı Ortalarına kadar ÜFE'deki artış TÜFE'deki artışın 3-4 puan altında seyrederken Eylül 2020 tarihinden itibaren ÜFE'deki artış hızlanmış olup 2021 yılı Eylül ayı itibariyle TÜFE'deki yıllık artış %20 civarında iken bu oran ÜFE'de %44 olarak gerçekleşmiştir.

3.3. Para Arzı Artışı

Yeni klasik iktisatçılara göre enflasyonun nedenlerinden birisi de para arzındaki artış olduğu yönündedir. Merkez bankasının para arzını artırması durumunda artan talebe bağlı olarak fiyatların yükseleceği yönündedir (Taban ve Şengür. 2016: 50). Para arzındaki artışın yatırım ve tüketim harcamalarında artışa ve buna bağlı olarak da fiyatlar genel düzeyinin yukarıya doğru yükselmesine neden olmaktadır (TCMB). Türkiye'de de pandemi döneminde devletin pandeminin olumsuz etkilerini azaltmak amacıyla yapılan transferler, bankaların TL cinsinden zorunlu tasarruf oranlarının azaltılması yoluyla bankalarının kredi tabanının genişlemesi piyasalarda para arzının artırılmasına neden olmaktadır. TCMB Türk Lirası zorunlu karşılık oranlarında değişikliğe giderek bankaların verebilecekleri kredi tabanının genişlemesine olanak tanımıştır (TCMB, 2020). Ayrıca devletin yoksul ailelere yapılan nakit transferleri talebin artmasına ve buna bağlı olarak da fiyatlar genel düzeyinin yükselmesine neden olmuştur.

3.4. Türk Lirasındaki Değer Kayıpları

Türk lirasının dolar karşısındaki değer kaybının ithal içerikli malların fiyatlarında artışa neden olduğu belirtilmektedir. Döviz kurundaki değişikliklerin ithal malların fiyatlarına etki etmektedir (Özcan, 2014: 35). Pandeminin Türkiye'de görülmeye başladığı 2020 yılı Nisan ayında 6,65 TL olan ABD Doları 2021 yılı Kasım ayında 12 TL'ye yükselerek Türk Lirası ABD Doları karşısında 20 ayda %80 değer kaybına uğramıştır (TCMB). Bu durum ithal malların fiyatlarında da artışa neden olmuştur. Türkiye'nin ithalatının yaklaşık %70'ini oluşturan ara malı ithalatı üretim maliyetlerinin artmasına neden olmuştur (Şahin Kutlu ve Bayır, 2019: 254). Türkiye ekonomisinin ara malı tedarikinin çoğunluğunun ithalat yoluyla tedariki nedeniyle döviz kurundaki değişmelerden etkilendiği, döviz kurundaki artışların ülke içi fiyatların artmasına etki ettiği görülmektedir (ECB, 2017: 72). Pakistan için yapılan bir araştırmada da petrol ve küresel gıda fiyatlarındaki şokların enflasyon oranı ve döviz kurunu etkilediği sonucuna varılmıştır (Khan ve Ahmed, 2011: 491). Aynı durum Türkiye için de geçerlidir. Küresel gıda fiyatlarındaki artışlara TL'nin değer kaybının da eklenmesiyle fiyatlar daha da yükselmiştir.

SONUÇ

Covid-19 süreci tüm dünyayı olduğu gibi ülkemizi de olumsuz yönde etkilemiştir. 2017 krizi sonrası enflasyon oranlarında düşüş trendine giren Türkiye'de pandeminin etkisiyle enflasyon tekrar yükseliş trendine girmiştir. Küresel fiyat artışlarına Türk Lirasının değer kaybının da eklenmesi enflasyon oranının daha da yükselmesinde etkili olmuştur. Bilhassa enerji, temizlik ve temel gıda fiyatlarındaki artışlar tüketicilerin alım gücünün azalmasına ve yoksullaşmasına neden olmuştur. Buna bazı firmaların fırsatçılığı da eklenince ülkemizde

gelir dağılımı bozulmuştur. Gini katsayısı yükselmiş, yoksulluk oranlarında artış gözlemlenmiştir (TÜİK, 2020).

Devletin serbest piyasa koşullarında rekabeti artırıcı önlemler alması gerekmektedir. Oluşturulan kartel piyasalarına karşı gerekirse başka rekabet yolları araştırılmalıdır. Temel gıda üreten büyük firmaların denetlenmesi haksız kazanç sağlıyorlarsa onlara da ağır yaptırımların getirilmesi hususu ele alınmalıdır. Devletimizin Türkiye Tarım Kredi Kooperatifleri aracılığıyla oluşturduğu Kooperatif Marketlerin ülke geneline yayılması kartel piyasasının oluşumunun zayıflatılması açısından önemli bir gelişmedir. Haksız kazancın tespit edildiği diğer alanlarda da benzer adımların atılması tüketicilerin korunması açısından önem arz etmektedir. Üretim maliyetlerinin azaltılması için bazı durumlarda ithal ikameci politikalar da izlenebilir. Bu amaçla tarımın güçlü şekilde desteklenmesi, yurt dışından ithal ettiğimiz ürünlerin yurt içinde üretimi yoluna gidilmesi hususu değerlendirilmelidir. Spekülasyonların azaltılması için spekülatörlere güçlü yaptırımlar uygulanabilir. Bu konuda gerekli düzenlemelerin yapılması ve uygulanması önem arz etmektedir. TCMB döviz hareketliliğini azaltmak için bazı tedbirler alabilir.

KAYNAKÇA

Dornbusch, R., Fischer, S. (1998), *Makro Ekonomi*, Çevirenler: Ak, S., Fisunoğlu, M., Yıldırım, E., Yıldırım, R., 1. Baskı, Ankara: Akademi Yayınları.

ECB. (2017), Domestic and Global Drivers of Inflation in the Euro Area, *ECB Cconomic Bulletin, 4, ss. 72-96.*

Forbes. (2021), https://www.forbes.com internet adresinden 18.11.2021 tarihinde ulaşılmıştır.

Forbes. (2021), https://www.intellinews.com internet adresinden 18.11.2021 tarihinde ulaşılmıştır.

Khan, M. A., Ahmed, A. (2011), Macroekonomic Effects of Global Food and Oil Price Shocks to the pakistan Economy: A Structural Vector Autoregressive (SVAR) Analysis, The Pakistan Development Review, 50(4), 491-511.

Özcan, B., (2014), Gelişmekte Olan Ekonomilerde Enflasyonun Belirleyicileri: Dinamik Panel Veri Analizi, *C. Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 15(1), ss. 33-53*.

Şahin Kutlu, Ş., Bayır, M. (2019), Enflasyonun İçsel ve Dışsal Belirleyicilerine Yönelik Ampirik Bir Analiz, *Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi, 9(18), ss. 251-269.*

Taban, S.; Şengür, M. (2016), Türkiye'de Enflasyonun Kaynağının Belirlenmesine Yönelik Ekonometrik Bir Analiz, *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *47*, ss. 47-64.

TCMB. (2021), https://www.tcmb.gov.tr internet adresinden 01.11.2021 tarihinde alındı.

TCMB. (2020), https://www.tcmb.gov.tr internet adresinden 18.11.2021 tarihinde alındı.

TCMB. (2013), *Enflasyon ve Fiyat İstikrarı*, https://www.tcmb.gov.tr internet adresinden 12.11.2021 tarihinde ulaşıldı.

T. C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2021), *Dünya Ekonomisindeki Son Gelişmeler Bülteni, 2021/2.*

TÜİK. (2021), https://data.tuik.gov.tr internet adresinden 01.11.2021 tarihinde alındı.

TÜİK. (2020), Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması.

Yavuz, F., *Türkiye'de Gıda Enflasyonu, Tarladan Çatala Sorunların Bir Göstergesi*, İstanbul: SETA Yayınları.

Yıldırım, K., Karaman, D., Taşdemir, M. (2010), *Makro Ekonomi,* 9. Baskı Ankara: Seçkin Yayınları.

COVİD 19 SALGIN SÜRECİNDE UZAKTAN ÇALIŞMANIN İŞ-YAŞAM DENGESİNE ETKİSİ

THE EFFECT OF REMOTE WORKING ON WORK-LIFE BALANCE DURING THE COVID 19 EPIDEMIC

Doç. Dr. Banu ÖZBUCAK ALBAR
Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, İ.İ.B.F., Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü, Orcid No: 0000-0003-1790-0761

Özet

Uzaktan çalışma, çalışma hayatının esneklik algısını ortaya koyan ve eskiden beri uygulanan bir çalışma şekli olmasına rağmen, günümüzde Covid-19 (koronavirüs) olarak ilk kez 2019 yılının sonlarına doğru tüm dünyayı saran tehlikeli virüs sayesinde daha sık gündeme gelmeye başlamıştır. Hem dünya ülkelerinde hem de Türkiye'de salgınla mücadelede önlemler alınmaya çalışılırken, işgücü piyasalarının birçoğu uzaktan çalışma uygulamasına geçiş yaparak salgının etkisini minimize etmeye çalışmıştır. Klasik istihdam yöntemlerine alternatif bir model olan uzaktan çalışma genellikle toplumda dezavantajlı gruplar (engelli bireyler, kadınlar, yaşlılar vb.) tarafından tercih edilirken; işverenler açısından ise özellikle ekonomik anlamda üretim maliyetlerini azaltma amacıyla tercih edilmekteydi. Dünya Sağlık Örgütü tarafından Covid 19 11 Mart 2020 tarihinde "pandemi" olarak kabul edilmesiyle birlikte uzaktan çalışma, daha önceki tercih sebeplerinin dışında günümüz çalışma modeli olarak kabul edilmiş ve birçok sektörde kullanılmıştır.

İş Hukuku kapsamında pandemi süreci dâhil olmak üzere olağanüstü durumlarda zorunlu uzaktan çalışma şeklinin uygulanmasına ilişkin hukuki bir düzenleme olmamakla birlikte, bu süreçte işverenler virüsün bulaşma riski karşısında uzaktan çalışmaya zorunlu geçiş yapmışlar ve bu şekilde hem toplumun hem de çalışanlarının sağlığını korumuşlardır. Uzaktan çalışma uygulamasıyla çalışanlar, çalışma zamanlarını belirlemede esneklik ve özerklik sağlarken, diğer taraftan normal çalışmadan farklı olarak çalışanın iş ve yaşam dengesini olumsuz etkileyen "işçinin ulaşılamama hakkı" nın ortadan kalktığı bir durumla da karşı karşıya kalmışlardır. Çalışanın mesai saatleri dışında ulaşılamama hakkı, kullanılan teknoloji aracılığıyla işveren tarafından ihlal edilmiş ve yeni bir çalışma hayatı sorunu olarak karşımıza çıkmıştır.

Bu çalışmada, Covid-19 salgın süreci ile daha da etkin hale gelen uzaktan çalışma kavramı üzerinde durulacak daha sonra uzaktan çalışmanın, çalışanlar üzerindeki etkisi temelinde yaşanan iş ve yaşam dengesi sorunlarına değinilerek, salgının farklı boyutlarıyla çalışma hayatında yarattığı sorunlara değinilecektir.

Anahtar Kelimeler: Uzaktan Çalışma, Covid-19, İş ve Yaşam Dengesi, Ulaşılamama Hakkı

Abstract

Although remote working is a way of working that reveals the perception of flexibility in working life and has been practiced for a long time, today it has started to come to the fore

more frequently thanks to the dangerous virus that surrounded the whole world towards the end of 2019 for the first time as Covid-19 (coronavirus). While trying to take measures to combat the epidemic both in the world countries and in Turkey, many of the labor markets have tried to minimize the effect of the epidemic by switching to remote working practice. While remote working, which is an alternative model to classical employment methods, is generally preferred by disadvantaged groups (disabled individuals, women, elderly people, etc.); In terms of employers, it was preferred in order to reduce production costs, especially in economic terms. With the recognition of Covid 19 as a "pandemic" by the World Health Organization on March 11, 2020, remote working has been accepted as today's working model, apart from previous preference reasons, and has been used in many sectors.

Although there is no legal regulation regarding the application of compulsory remote working in extraordinary situations, including the pandemic process, within the scope of the Labor Law, employers have made a compulsory transition to remote working in the face of the risk of virus transmission, thus protecting the health of both the society and their employees. While employees with the remote working application provide flexibility and autonomy in determining their working time, on the other hand, they are faced with a situation where the "worker's right to be unreachable", which adversely affects the work-life balance of the employee, is removed, unlike normal work. The employee's right not to be reached outside of working hours has been violated by the employer through the technology used and has emerged as a new working life problem.

In this study, the concept and forms of remote working, which has become more effective with the Covid-19 epidemic process, will be emphasized, and then the problems of work and life balance, which are experienced on the basis of the effect of remote working on employees, will be mentioned, and the problems that the epidemic has created in working life with its different dimensions.

Keywords: Remote Work, Covid-19, Work - Life Balance, Right to Disconnect

GİRİŞ

Covid-19 pandemisi ile hızla yaygınlık kazanmış, olağan dönemlerde işyerlerinde iş görme borcunu ifa eden çalışanlar, günümüzde ağırlıklı olarak evde ve bilgi- iletişim teknolojileri aracılığıyla bu borçlarını ifa etmektedirler. Çalışanların iş görme borcunu ifa edeceği yer, pandemi süreciyle değişime uğramıştır. İşyeri inovasyonu olarak da kabul edilen uzaktan çalışma ile dijital iletişimin arttığı buna karşı fiziksel ve sosyal iletişimin azaldığı; iş ve özel yaşam arasındaki sınırların ortadan kalktığı bir süreç yaşanmaya başlanmıştır. Bu çalışma ile Covid-19 salgın süreci ile daha da etkin hale gelen uzaktan çalışma kavramı üzerinde durulacak daha sonra uzaktan çalışmanın, çalışanlar üzerindeki etkisi temelinde yaşanan iş ve yaşam dengesi sorunlarına değinilerek, salgının farklı boyutlarıyla çalışma hayatında yarattığı sorunlara değinilecektir.

UZAKTAN ÇALIŞMA

2019 yılını sonu itibariyle tüm dünya ülkelerine yayılan ve tehdit oluşturan covid 19 salgınının ortaya çıkması ile uzaktan çalışma modeli hızlı bir şekilde işletmeler tarafından benimsenmeye başlamıştır (ILO, 2020: 1). Uzaktan çalışma 4857 sayılı İş Kanununda (İK),

"işçinin, işveren tarafından oluşturulan iş organizasyonu kapsamında iş görme edimini evinde ya da teknolojik iletişim araçları ile işyeri dışında yerine getirmesi esasına dayalı ve yazılı olarak kurulan iş ilişkisi" olarak tanımlanmıştır. (md. 14/4)

Çalışma hayatındaki esnek çalışma modellerinden birisi olan uzaktan çalışma kavramı esasen yeni bir çalışma biçimi değildir. Özellikle uzaktan çalışma kavramı içerisinde yer alan evde çalışma, tarihin ilk dönemlerinden günümüze kadar varlığını sürdürmüştür. Uzaktan çalışma kavramı, geleneksel yöntemlere dayanılarak yapılan üretim şekilleri dışında tele çalışma gibi modern yöntemlerle de yerine getirilen iş ilişkilerini kapsayan bir kavramdır. Esnek çalışma modellerinden klasik istihdam modeline alternatif olan uzaktan çalışma modeli, genellikle toplumda dezavantajlı grup olarak ifade edilen kadınlar, engelli insanlar ve öğrencilerin tercih ettiği çalışma şekli idi. Bu modelin tercih edilmesinde en önemli kriterlerden biri, özel hayat ile iş hayatı arasındaki dengeyi kurabilmektir. İşverenler ise uzaktan çalışma modelini tercih ederken, ekonomik maliyetin temel alındığı bir yaklaşım sergilemektedir (Demir, 2021: 2503-2504). Uzaktan çalışma, evden çalışma, home ofis çalışma, tele çalışma gibi esnek çalışma modelleri covid 19 salgını sürecinde daha aktif olarak kullanılan çalışma şekilleri haline gelmiştir. Virüsün bulaşma riskini önlemek ve en aza indirmek amacıyla özellikle bilgi ve iletişim teknolojilerini yoğun bir şekilde kullanan işletmelerde uzaktan çalışma modeli daha etkin bir şekilde kullanılmaya başlanmıştır (Akça ve Tepe Küçükoğlu, 2020: 72).

İŞ-YAŞAM DENGESİ

İş-yaşam dengesi terimi ilk kez 1970'li yılların sonunda Birleşik Krallık 'ta "iş ve kişisel yaşam arasındaki denge"yi tanımlamak (Vyas ve diğerleri, 2015: 366), ABD'de ise 1986'da "insanların işle ilgili görevler için daha fazla zaman harcayarak hayatlarının diğer yönlerine daha az zaman ayırma eğilimi"ni açıklamaya yardımcı olmak için kullanılmıştır (Smith, 2010: 436). İş- yaşam dengesi kavramının ilk ortaya çıkış nedeni ise, çalışanın aile ile geçirdiği ya da "boş" olarak nitelendirilen zamanını kullanırken çalıştığı işyeri isteklerini göz ardı edememe ve bu durumu birbirine entegre etmesi sonucunda ortaya çıkmıştır (Kaliannan vd., 2016: 344). Greenhaus ve diğerleri (2003:513) iş- yaşam dengesini "bireyin iş ve aile rolüne eşit ölçüde katılım sağlaması ve iş ve aile yaşamından eşit ölçüde hoşnut olması" olarak tanımlamaktadır. İş-yaşam dengesi, özellikle işgücü piyasasındaki çocuk sahibi kadınların sayısının artması gibi demografik değişimler ve teknolojideki ilerlemelerle birlikte son 20 yılda literatürde yer almaya başlanmış bir konu olmakla birlikte (Wang ve Verma, 2012: 407), tüm dünyada yaşanan pandemi süreciyle daha da önemle üzerinde durulan ve üzerine araştırmalar yapılan bir konu haline gelmiştir.

İşyerindeki teknolojik değişmelerle uzaktan çalışma modelinin benimsenmiş olması, çalışanın çalışma saatleri dışında da dijital araçlar vasıtasıyla ulaşılabilir olmasını mümkün kılarak çalışanın iş yaşamı ile özel yaşamı arasındaki sınırın tamamen ortadan kalkmasını sağlayan önemli bir sorunu da beraberinde getirmiştir.

Çalışanın Ulaşılamama Hakkı

Çalışanın ulaşılamama hakkı, çalışma süresi dışında kalan dinlenme süreleri içinde işçinin akıllı telefon, eposta, mesaj, whatsapp vb. sosyal medya iletişim teknolojisi araçlarıyla da ulaşılabilir olmamasını ifade eden bir hakkıdır. Bu hak, işçinin çalışma saatleri dışında iş

görme borcu ifa etmesi ile bilgi teknolojileri aracılığıyla kolayca ulaşılabilir olmasının önüne geçmek maksadıyla iş hukuku içerisinde yeni bir yaklaşım olarak ortaya çıkmaktadır (Baycık vd.,2021:1706).

İşçinin ulaşılabilir olmama hakkı, ilk olarak 2004 yılında Fransız Yargıtay'ının verdiği bir kararda tartışılmıştır. İlgili olayda ara dinlenmesinde olan ambulans şoförünün işvereni tarafından yapılan aramaya cevap vermemesi, ulaşılabilir olmama hakkı kapsamında değerlendirilmiş, bu sebeple yapılan fesih haksız kabul edilmiştir. 8 Ağustos 2016'da ise dönemin Fransız Çalışma Bakanı Myriam El Khomri'den adını alan El Khomri yasası ile işçinin ulaşılabilir olmama hakkı ilk kez bir iş mevzuatında yerini almıştır. Fransız iş hukuku öğretisinde işçinin sürekli olarak ulaşılabilir olma durumu, "fiziksel ve fiilen meşgul olmama" ancak "zihnen meşgul olma" olarak tanımlanmıştır (Sıvacı, https://www.ozgunlaw.com/).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Dünya Sağlık Örgütünün belirttiği gibi dünyada 300 milyon kişinin işe bağlı ruhsal sorunlar ve depresyon yaşıyor olması gerçeği ve günümüzde uzaktan çalışma ile çalışma sürelerinin esnekleşmesi ile iş ve özel yaşam arasındaki çizginin ortadan kalkması çalışma hayatının hızlıca çözüm bekleyen sorunsalını oluşturmaktadır. Bu sebeple işverenin, işçilerin iş-yaşam dengesinin sağlanmasına ilişkin işletmesine özgü politikalar geliştirmesinin yanı sıra çalışanın ulaşılabilir olmama hakkının iş hukuku çerçevesinde bir güvenceye kavuşturulması ve bunun bir temel hak haline getirilmesi yerinde olacaktır. Pandemi sürecinde uzaktan çalışma modeline hazırlıksız olarak yapılan bu geçiş ile birlikte, ilerleyen süreçte pandemi bitse dahi uzaktan çalışmanın işverenler tarafından tercih edileceği düşünüldüğünde; 4857 sayılı İş Kanununun 14 üncü maddesinde getirilen "Uzaktan Çalışma" düzenlemesi yerine, daha ayrıntılı ve kapsayıcı pozitif yasal düzenlemelerin yapılması önemli hale gelmiştir.

KAYNAKÇA

Akça, M. ve Tepe Küçükoğlu, M. (2020). Covıd-19 ve İş Yaşamına Etkileri: Evden Çalışma. Journal Of International Management Educational And Economics Perspectives, 8 (1), 71-81.

Baycık, G., Doğan, S., Dulay Yangın, D. Ve Yay, O. (2021). "COVİD 19 Pandemisinde Uzaktan Çalışma: Tespit ve Öneriler", Çalışma ve Toplum Dergisi, 2021/3, s. 1683-1728

Demir, K. (2021). "Türk İş Hukukunda Uzaktan Çalışma Kapsamında İşverenin İş Sağlığı ve Güvenliğini Sağlama Borcu", SÜHFD., C. 29, S. 3, 2021, s. 2501-2543.

Greenhaus, J. H., Collins, K. M., ve Shaw, J. D. 2003. The relation between work–family balance and quality of life. Journal of Vocational Behavior, 63(3), 510-531.

ILO, (2020). Teleworking During The COVID-19 Pandemic and Beyond A Practical Guide. Genevera, 1-47.

Kaliannan, M., Perumal, K., Dorasamy, M. (2016). Developing a Work-Life Balance Model Towards Improving Job Satisfaction Among Medical Doctors Across Different Generations, The Journal of Developing Areas, 50(5), s.343-351.

Sıvacı, İ., "İşçinin Ulaşılabilir Olmama (Ulaşılamama) Hakkı", https://www.ozgunlaw.com/makaleler/iscinin-ulasilabilir-olmama-ulasilamama-hakki-733, Erişim tarihi: 01.12.2021.

Smith, K. T. 2010. Work-Life Balance Perspectives Of Future Marketing Professionals In Generation Y. Services Marketing Quarterly, (31) 4: 434-447.

Wang, J., Verma, A. 2012. Explaining Organizational Responsiveness to Work Life Balance Issues: The Role of Business Strategy and High Performance Work Systems, Human Resource Management, 51(3), ss. 407-432.

Vyas, B., Sajjan, V., ve Hanji, S. V. 2015. A study on work life balance among KSRTC employees. International Journal of Advance Research in Computer Science and Management Studies. 3(4): 366-373.

4857 Sayılı İş Kanunu, https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4857-20140910.pdf

COVİD 19 SALGIN SÜRECİNDE UZAKTAN ÇALIŞMANIN ÖRGÜT KÜLTÜRÜ ÜZERİNE ETKİSİ

THE EFFECT OF REMOTE WORKING ON ORGANIZATIONAL CULTURE DURING THE COVID 19 EPIDEMIC

Doç. Dr. Banu ÖZBUCAK ALBAR
Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, İ.İ.B.F., Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü, Orcid No: 0000-0003-1790-0761

Özet

Uzaktan çalışma, çalışma hayatının esneklik algısını ortaya koyan ve eskiden beri uygulanan bir çalışma şekli olmasına rağmen, günümüzde Covid-19 (koronavirüs) olarak ilk kez 2019 yılının sonlarına doğru tüm dünyayı saran tehlikeli virüs sayesinde daha sık gündeme gelmeye başlamıştır. Hem dünya ülkelerinde hem de Türkiye'de salgınla mücadelede önlemler alınmaya çalışılırken, işgücü piyasalarının birçoğu uzaktan çalışma uygulamasına geçiş yaparak salgının etkisini minimize etmeye çalışmıştır. İş Hukuku kapsamında pandemi süreci dâhil olmak üzere olağanüstü durumlarda zorunlu uzaktan çalışma şeklinin uygulanmasına ilişkin hukuki bir düzenleme olmamakla birlikte, bu süreçte işverenler virüsün bulaşma riski karşısında uzaktan çalışmaya zorunlu geçiş yapmışlar ve bu şekilde hem toplumun hem de çalışanlarının sağlığını korumuşlardır.

Örgüt kültürü bir işletmede çalışanların davranışlarına yön veren kurum içi değerler, inançlar, alışkanlıklar ve genel normların oluşturduğu bir bütündür. Günümüzde uzaktan çalışma şekli ile esnekleşen yapı içerisinde güçlü iletişim ağı kurarak uygulanan işbirliği, işletmelerin değişen çalışma koşullarında da örgüt kültürlerini devam ettirmelerini sağlamaktadır. Örgüt kültürünün yapı taşlarını içerisinde yaşanılan bu süreci en iyi yönetebilmedeki temel ölçüt ise güven olgusudur. Yaşanılan salgın sonucu birçok sektörde uzak çalışma uygulamasına geçişle birlikte, çalışanların motivasyonu üzerinde örgüt kültürünün etkisi oldukça önemli hale gelmiştir.

Bu çalışmada, Covid-19 salgın süreci ile daha da etkin hale gelen uzaktan çalışma kavramı ve şekilleri üzerinde durulacak daha sonra uzaktan çalışmanın, çalışanların iş motivasyonu üzerinde örgüt kültürü temelinde yaşanılan etkilere değinilerek, uzaktan çalışmanın çalışma hayatında yarattığı olumlu ve olumsuz sonuçlara yer verilecektir.

Anahtar Kelimeler: Uzaktan Çalışma, Covid-19, Örgüt kültürü, Motivasyon

Abstract

Although remote working is a way of working that reveals the flexibility of working life and has been practiced for a long time, it has started to come to the fore more frequently today, thanks to the dangerous virus that surrounded the whole world as Covid-19 (coronavirus) towards the end of 2019. While trying to take measures to combat the epidemic both in the world countries and in Turkey, many of the labor markets have tried to minimize the effect of the epidemic by switching to remote working practice. Although there is no legal regulation regarding the implementation of compulsory remote working in extraordinary

situations, including the pandemic process, within the scope of Labor Law, employers have made a compulsory transition to remote working in the face of the risk of virus transmission, thus protecting the health of both the society and their employees.

Organizational culture is a whole formed by internal values, beliefs, habits and general norms that direct the behavior of employees in a business. Today, cooperation implemented by establishing a strong communication network within the structure that has become flexible with the way of working remotely enables businesses to maintain their organizational culture in changing working conditions. The main criterion for the best management of this process, which is experienced in the building blocks of organizational culture, is the phenomenon of trust. As a result of the epidemic, the effect of organizational culture on the motivation of employees has become very important with the transition to remote working practice in many sectors.

In this study, the concept and forms of remote working, which has become more effective with the Covid-19 epidemic process, will be emphasized, then the effects of remote working on the work motivation of employees on the basis of organizational culture will be mentioned, and the positive and negative consequences of remote working in working life will be given.

Keywords: Remote Work, Covid-19, Organizational culture, Motivation

GİRİŞ

Klasik iş ilişkileri üzerine şekillenmiş tam gün çalışma esasına dayalı köklerden oluşan iş hukuku, özellikle son 30 yıl içerisinde meydana gelen değişim ve gelişimler çerçevesinde atipik iş ilişkileriyle köklü değişimlere uğramıştır. İçinde bulunduğumuz bu süreçte, ilk kez 2019 yılının sonlarına doğru tüm dünyayı saran ve hala farklı mutasyonlarıyla tehlikeli ve ölümcül sonuçları olan Covid-19 (koronavirüs) salgını sebebi ile uzaktan çalışma modeli işgücü piyasasında güncelliğini korumaya devam etmektedir. Olağan dönemlerde işyerlerinde iş görme borcunu ifa eden çalışanlar, pandeminin yarattığı olumsuzluklar sebebiyle günümüzde ağırlıklı olarak evde ve bilgi- iletişim teknolojileri aracılığıyla bu borçlarını ifa etmektedirler.

Covid-19 pandemisinde de görüldüğü üzere işverenler bu çalışma modeli sayesinde öngörülemeyen durumlarda dahi değişen piyasa koşullarına hızla ve etkin bir biçimde ayak uydurma imkânına sahip olmaktadır. İletişim ve bilgi teknolojileri ile faaliyetlerini gerçekleştiren işletmeler, mekân ve zaman bağlayıcılığından büyük ölçüde uzaklaşarak, yüzyüze olmayan ortamlarda örgüt ve yönetim kültürlerinden uzak, farklı yaklaşımlarla işlerini sürdürmektedirler. Bu araştırmanın ana amacı, küreselleşme ve covid 19 salgını sürecinde işletmelerde ve çalışma yaşamında örgüt kültürü açısından yaşanan değişimi ortaya koymak ve bu çerçevede uzaktan çalışma modelinin avantaj ve dezavantajlarını tespit etmektir.

UZAKTAN ÇALIŞMA KAVRAMI

Çalışma hayatındaki esnek çalışma modellerinden birisi olan uzaktan çalışma kavramı esasen yeni bir çalışma biçimi değildir. Özellikle uzaktan çalışma kavramı içerisinde yer alan evde çalışma, tarihin ilk dönemlerinden günümüze kadar varlığını sürdürmüştür. Uzaktan

çalışma kavramı, geleneksel yöntemlere dayanılarak yapılan üretim şekilleri dışında tele çalışma gibi modern yöntemlerle de yerine getirilen iş ilişkilerini kapsayan bir kavramdır. Esnek çalışma modellerinden klasik istihdam modeline alternatif olan uzaktan çalışma modeli, genellikle toplumda dezavantajlı grup olarak ifade edilen kadınlar, engelli insanlar ve öğrencilerin tercih ettiği çalışma şekli idi. Bu modelin tercih edilmesinde en önemli kriterlerden biri, özel hayat ile iş hayatı arasındaki dengeyi kurabilmektir. İşverenler ise uzaktan çalışma modelini tercih ederken, ekonomik maliyetin temel alındığı bir yaklaşım sergilemektedir (Demir, 2021: 2503-2504).

2019 yılını sonu itibariyle tüm dünya ülkelerine yayılan ve tehdit oluşturan covid 19 salgınının ortaya çıkması ile uzaktan çalışma modeli hızlı bir şekilde işletmeler tarafından benimsenmeye başlamıştır (ILO, 2020: 1). Uzaktan çalışma 4857 sayılı İş Kanununda (İK), "işçinin, işveren tarafından oluşturulan iş organizasyonu kapsamında iş görme edimini evinde ya da teknolojik iletişim araçları ile işyeri dışında yerine getirmesi esasına dayalı ve yazılı olarak kurulan iş ilişkisi" olarak tanımlanmıştır. (md. 14/4)

Uzaktan çalışma, evden çalışma, home ofis çalışma, tele çalışma gibi esnek çalışma modelleri covid 19 salgını sürecinde daha aktif olarak kullanılan çalışma şekilleri haline gelmiştir. Virüsün bulaşma riskini önlemek ve en aza indirmek amacıyla özellikle bilgi ve iletişim teknolojilerini yoğun bir şekilde kullanan işletmelerde uzaktan çalışma modeli daha etkin bir şekilde kullanılmaya başlanmıştır (Akça ve Tepe Küçükoğlu, 2020: 72).

ÖRGÜT KÜLTÜRÜ OLGUSU

Örgüt kültürü kavramı, kurum kültürü, işletme kültürü olarak da kullanılmakta olup, literatürde çok sayıda tanımı bulunmaktadır. Literatürde en fazla kabul gören tanımlamalardan biri olarak kabul edilen Mintzberg'in (1989) bilişsel bakış açısıyla yaptığı örgüt kültürü tanımlamasıdır. Mintzberg ise, örgüt kültürünü şöyle ifade etmektedir (Aşan ve Aydın, 2006:427):

"*Her örgütün yaptığı şeyleri nasıl yaptığını anlatan bir kültürü vardır. Burada ilgilendiğimiz şey ise daha özel bir kültür - bir örgütü diğerlerinden ayıran, zengince geliştirilmiş ve derine yerleştirilmiş olan değerler ve inançlar sistemidir. Ben bunu ideoloji olarak adlandırmayı tercih ediyorum. Doğaldır ki politik anlamda değil, örgütsel anlamda ideoloji..... Grubun bir tür "kimya" yaratmak için "atmosfer" oluşturduğu söylenebilir. Örgütlerde "tarz", "kültür" ve "karakter"den bahsederiz. Örneğin bir kişi IMB'in ofisinden içeri girdiğinde farklı bir şey hisseder; her ikisi de benzer endüstrilerde faaliyet göstermelerine rağmen Hewlett- Packard'ın "kimya"sı, Texas Instruments'dan farklıdır. Tüm bu sözcükler elle tutulamayan ancak gerçek olan bir şeyi tanımlamak için kullanılmıştır. Yani ideoloji diye bahsettiğimiz şey gerçekte örgütün somut parçalarıdır. Özellikle ideoloji, örgüt üyeleri açısından paylaşılan ve örgütü diğer örgütlerden ayıran, zengin değer ve inançlar sistemini tanımlamak için kullanılmaktadır. İdeolojinin temel özelliği onun birleştirici gücü olup, çalışanları örgüte bağlayarak "misyon şuuru" bilincini geliştirir. Bireysel ve örgütsel amaçları aynı doğrultuda birleştirerek, sinerji etkisi yaratabilir."*

Örgüt kültürünün temel öğeleri; değerler, normlar ve varsayımlar olmak üzere değerlendirilmektedir. Değerler, bir örgüt bünyesinde neyin istenip neyin istenmediği, neyin doğru neyin yanlış olduğuna ilişkin çalışanların çoğunluğunca benimsenen inançlar bütünüdür

(Kutanis, 2006:2). Örneğin "müşteri velinimetimizdir" ifadesi, bir örgütteki en önemli kaynağın insan olduğunu benimseyen değer örüntüsünü ortaya koymaktadır (Terzi, 2000:42). Normlar ise, değerlerden farklı olarak örgüt kültürü içerisinde çalışanları uyması gereken çalışma kurallarını ifade etmektedir. Normlar doğru ve yanlış ayrımıyla ilgili, bağlayıcılığı daha fazla olan davranış beklentileridir. Genel olarak uyulması gereken kurallar olarak ifadesi mümkün olan normlar, kimi zaman yazılı olmayan ve açıkça dile getirilmeyen niteliğe sahip olsalar dahi örgüt üyeleri üzerinde ciddi etkiye sahiptirler. Örneğin, "kötü haberi veren sen olma", "üstlerinle tartışmaya girme" şeklinde paylaşılan normlar, örgüt içi istenen davranışların nasıl olması gerektiği hakkında bilgileri iletmektedir (Sabuncuoğlu ve Tüz, 1998:37). Varsayımlar, örgüt üyelerinin düşünce, algı, duygu ve davranışlarına yön vererek, onların örgütsel hayata ilişkin taşıdıkları doğru-yanlış, olanaklı-olanaksız, anlamlı- anlamsız vb. ön kabullerini oluşturan tartışmasız ve sorgusuzca kabul edilen doğrulardır. Genellikle bilinçsiz algılama ve değerlendirmeyi ifade eden varsayımlar, değerlere kıyasla daha derin zihinsel yerleşime sahiptir. Bu açıdan zamanla kazandıkları geçerlilik sebebiyle varsayımlar, değerleri de yönlendiren yapısı ile kültürel değişimde önemli bir direniş alanı meydana getirmektedir (Büte, 2018:44).

Örgüt kültürleri, bir örgütün kuruluşundan itibaren hem iç hem de dış çevre etkisiyle şekillenen ve değişim yaşayan oluşumlardır. Örgüt içerisinde değişim her zaman kültürü tehdit eden bir unsurdur. Değişim, işyerlerinde çalışanlarla kurulan güçlü bağları bozarak, onları şaşkın, endişeli ve bazen de sinirli bir ruh haline sürükleyebilir. Çünkü kültürü değiştirmek, insanların değerlerini, kabul gördükleri inançlarını ve örgüt içi temel varsayımları değiştirmek olarak algılanabilmektedir (Terzi, 2000:113).

Çevreleri ile sürekli etkileşim halinde olan işletmelerin, varlıklarını uzun süre sürdürebilmeleri için iç ve dış çevresinde oluşan değişmelere uyum sağlamaları ve değişim yapmaları gerekmektedir. Küreselleşmenin etkisiyle sürekli değişen ve rekabet halinde olan dünyada, toplumun ihtiyaçlarını karşılayamayan işletmeler geri kalmakta ve hatta yok olma tehlikesi ile karşılaşmaktadırlar. Bu sebeple, işletmeler çevrelerinde gerçekleşen ekonomik, sosyal, toplumsal, kültürel ve teknolojik değişimlere uyum sağlamalı ve yapılarında gerekli değişimleri sağlayacak düzenlemeler gerçekleştirmelidir (Serinikli, 2021:279). İşletmede yaşanan değişim hareketinin başarılı olabilmesi için ise etkili bir lider olmasının yanı sıra işletmenin değişime açık bir örgüt kültürüne ve değişime açık çalışanlara sahip olması da üst düzey önem taşımaktadır. Bunun için, işletmenin esnek bir yapıya ve uyum yeteneğine sahip olması, değişimin uygulamasının kolay olması, işletme yönetimi tarafından değişimin planlanması ve çalışanlara değişim ile ilgili bilgilendirmenin yapılmış olması ve buna ilişkin alt yapının hazırlanmış olması, çalışanın değişim konusunda özendirilmesi ve değişime açık çalışanlar yaratılması önemlidir (Gökmen, 2010: 14).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Pandemi sürecinde yaygınlaşan uzaktan çalışma modeli ile örgütlerde işgücü maliyetlerinin azalması ve enerji tasarrufunun artması gibi avantajların yanı sıra işyerindeki işbirliği ve iletişimin azalması, örgütsel bağlılık, örgütsel özdeşleşme, sosyal ilişkilerin eksilmesi, iş-yaşam dengesinin sağlanamaması, çocuklu ailelerde kadın çalışanların işine konsantre sorunu yaşaması ve stres düzeylerinin artması gibi dezavantajlar yaşanmaktadır.

Örgüt kültürü, bir örgütte geçerli olduğu varsayılan her türlü değerlerin, normların, sembollerin ve varsayımların tümünü ifade eder. Bir örgütün güçlü ya da zayıf yönleri, örgütte yaşanan değişimlerde ön plana çıkan yapılardır. Örgütlerin yaşamlarını devam ettirebilmek amacıyla çevresel değişiklikler ve rekabet ortamlarını dikkate alarak kendini uyumlaştırması ve bir dönüşüm gerçekleştirmesi örgütün etkinliği ve verimliliği açısından kaçınılmazdır. Örgütleri değişmeye iten nedenlerden biri de günümüzde tüm dünyayı saran covid 19 pandemi sürecidir. Bu süreç içerisinde örgütsel devamlılığını sağlamak için birçok örgüt, esnek çalışma modellerinden biri olan uzaktan çalışmayı benimseyerek bir dönüşüm gerçekleştirmiştir.

Özellikle teknolojik alt yapı ve iletişim araçları sayesinde işyerine bağlı yüz yüze çalışma ortamlarının yerini alan ve hızla yaygınlaşan uzaktan çalışma modeli ile örgütlerin çalışanlarının hissettiği psikolojik sözleşme kökenli aidiyet ve güven hassasiyetlerinde de değişimler olmuştur. Çalışanların örgütlerine bağlılığının yüksek olması örgütsel değişim sürecinde oldukça etkilidir. Bu bağlamda uzaktan çalışma modeline geçmeden önce çalışanlarda kazanılmış bir örgüt kültürü, değişim yaşansa dahi çalışanlar ile örgüt arasındaki iletişimi ve bağlılığı zedelemezken; örgüt kültürü zayıf olan bir örgütte yaşanılacak değişim örgütsel aidiyet algısını olumsuz etkilemektedir. Bu açıdan örgütlerin her türlü değişime karşı çalışanlarını bilgilendirerek hazırlık süreçlerini önceden tamamlaması ve değişime açık olabilmeleri hususunda mesleki eğitimlerle güç kazandırmaları önemlidir.

KAYNAKÇA

Akça, M. ve Tepe Küçükoğlu, M. (2020). Covıd-19 ve İş Yaşamına Etkileri: Evden Çalışma. Journal Of International Management Educational And Economics Perspectives, 8 (1), 71-81.

Aşan, Ö. & Aydın, E. M. (2006). *Örgütsel Davranış*, (Edt. Halil Can), Arıkan Basın Yayın, İstanbul.

Büte, M. (2018). Örgüt kültürü, İstanbul Üniversitesi açık ve uzaktan eğitim fakültesi, İşletme lisans programı ders notu.

Demir, K. (2021). "Türk İş Hukukunda Uzaktan Çalışma Kapsamında İşverenin İş Sağlığı ve Güvenliğini Sağlama Borcu", SÜHFD., C. 29, S. 3, 2021, s. 2501-2543.

Gökmen A., (2010). Yönetici Değişiminin İşletme Performansına Etkisi, Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi, 2(2), 11-12.

Sabuncuoğlu, Z. & Tüz, M. (1998). Örgütsel psikoloji, Alfa Kitapevi, Bursa.

Serinikli, N. (2021). Covid 19 Salgın Sürecinde Örgütsel Değişim: Uzaktan/Evden Çalışma Modeli, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 31, Sayı: 1, s. 277-288.

Terzi, A.R. (2000). Örgüt kültürü, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.

4857 Sayılı İş Kanunu, https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4857-20140910.pdf

ILO, (2020). Teleworking During The COVID-19 Pandemic and Beyond A Practical Guide. Genevera, 1-47.

STRATEJİK DIŞ TİCARET POLİTİKALARININ REKABET GÜCÜNE ETKİSİ: TÜRKİYE ÖRNEĞİ

THE EFFECT OF STRATEGİC FOREİGN TRADE POLİCİES ON COMPETİTİVENESS: THE CASE OF TURKEY

Elif Caboğlu1
Zonguldak Bülent Ecevit University, Institute of Social Sciences, Department of International Trade and Business, Zonguldak, Turkey, ORCID ID: 0000-0003-1007-1761
Aykut Sarkgünesi Assist. Prof (PhD).
Zonguldak Bülent Ecevit University, Institute of Social Sciences, Department of International Trade and Business, Zonguldak, Turkey, ORCID ID: 0000-0002-3816-1550

Özet

Stratejik dış ticaret politikası, bir ülkenin karşılaştırmalı üstünlük elde edebileceği stratejik sektörleri destekleyerek hem sektörel olarak büyümeyi hem de ekonomik büyümeyi arttırarak daha yüksek bir refah düzeyine ulaşabilmek amacıyla uyguladığı politikalar olarak tanımlanmaktadır. Stratejik dış ticaret politikasının temelini, Ar-ge faaliyetleri, firmalar arası dış ticaret etkileşimleri, vergi, sübvansiyon ve korumacılık önlemleri oluşturmaktadır. Stratejik bir dış ticaret politikası uygulanacağı zaman bu varsayımları ele almış olsa da sadece orta ve yüksek teknolojili sektörler için uygulanabilmektedir.

Yapılan çalışmanın amacı, stratejik dış ticaret politikalarının rekabet gücüne etkisi olup olmadığının belirlenmesidir. Bu çalışmada 2009-2020 yılları arası Türkiye'deki stratejik sektörler için stratejik dış ticaret ve rekabet gücü ilişkisinin ilgili kuramlar bağlamında ekonometrik yöntemler kullanılarak deneysel incelemesi yapılmıştır. Bölgesel düzeyde Türkiye için teorik geçmişi eskilere dayanan bu iki kavramla ilgili ayrı ayrı birçok çalışma yapılmıştır fakat bu iki kavramın birlikte kullanıldığı çalışmalar sınırlı sayıda kalmıştır. Çalışmada bağımsız değişken olarak rekabet gücünü belirleyen Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlük Endeksi (RCA) kullanılırken; bağımlı değişken olarak sektörel vergi ve Ar-ge verileri kullanılmıştır. Rekabet gücü, Balassa'nın Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler Endeksi kullanılarak belirlenmiştir. Analizde yatay kesit bağımlılığı ve birim kök testi yapılmıştır. Daha sonra değişkenler arası eşbütünleşik ilişkinin varlığı ispatlanmıştır. Analiz Eviews 12 ve Stata 14.2 paket programları kullanılarak yapılmıştır. Yapılan çalışma ile ülkemizdeki hangi sektörlere stratejik dış ticaret politikası uygulanıp uygulanamayacağı ve o sektörlerde rekabet gücünü arttırıp arttırmayacağı konularına ışık tutulacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Stratejik Dış Ticaret Politikası, Ticaret Politikaları, Rekabet Gücü, Panel Veri Analizi, Pesaran Birim Kök Testi

Abstract

Strategic foreign trade policy is defined as the policies implemented by a country in order to reach a higher level of welfare by increasing both sectoral growth and economic growth by supporting strategic sectors in which it can gain comparative advantage. The basis of the strategic foreign trade policy is R&D activities, foreign trade interactions between companies, tax, subsidy

and protectionism measures. Although it has addressed these assumptions when a strategic foreign trade policy will be implemented, it can only be applied to medium and high technology sectors.

The aim of the study is to determine whether strategic foreign trade policies have an effect on competitiveness. In this study, an empirical examination of the relationship between strategic foreign trade and competitiveness for strategic sectors in Turkey between the years 2009-2020 was made using econometric methods in the context of relevant theories. At the regional level, many studies have been carried out on these two concepts, which have a long theoretical background for Turkey, but the studies in which these two concepts are used together have remained limited. While the Revealed Comparative Advantage Index (RCA), which determines competitiveness, is used as an independent variable in the study; Sectoral tax and R&D data were used as dependent variables. Competitiveness was determined using Balassa's Revealed Comparative Advantage Index. Cross-section dependency and unit root test were performed in the analysis. Then, the existence of a cointegrated relationship between the variables has been proven. Analysis was done using Eviews 12 and Stata 14.2 package programs. It is thought that the study will shed light on which sectors in our country can or cannot be applied with a strategic foreign trade policy and whether it will increase the competitiveness in those sectors.

Keywords: Strategic Foreign Trade Policy, Trade Policies, Competitiveness, Panel Data Analysis, Pesaran Unit Root Test.

SOSYAL TİCARETİN KAYIT DIŞI EKONOMİ ÜZERİNE ETKİLERİ

EFFECTS OF SOCIAL COMMERCE ON INFORMAL ECONOMY

Abdulcelil GAZİOĞLU
Arş. Gör., İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Maliye Bölümü, https://orcid.org/0000-0001-5940-4737

Zeynep DEMİRCİ ÇAKIROĞLU
Dr. Öğr. Üyesi, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Maliye Bölümü, https://orcid.org/0000-0002-2613-2525

Özet

Dijital teknolojiler hayatın merkezine yerleştikçe ekonomide de önemli değişikliklere yol açmıştır. İnternet teknolojisinin gelişmesi ile e-ticaret ekonominin en önemli unsuru haline gelmiştir. İlk olarak 90'lı yıllarda bir kaç küçük girişim olarak hayatımıza giren e-ticaret siteleri günümüzde ticarete yön veren aktörler haline gelmiştir. E-ticaretin göstermiş olduğu bu gelişmenin yanı sıra dijital teknolojilerin sosyal yaşamda meydana getirdiği köklü değişimler de ticarette reform yapmıştır. Bu reformlardan biri de sosyal medya aracılığıyla gerçekleşmiştir. Tüketicilerden gördükleri taleple küresel bir eğlence platformuna dönüşen sosyal medya, zamanla e-ticaretin de bir aracı haline gelmiştir. Özellikle sosyal medya uygulamalarının içindeki reklam alanlarının oluşturulması bu uygulamalarda ticari işlemlerin başlamasına sebep olmuştur. Reklam alanlarının dışında sosyal medyanın kullanıcılara aynı anda milyoncalarca kullanıcıyla direkt iletişim imkanı vermesi kullanıcıları bireysel hesaplarından ticari faaliyet olarak nitelendirilebilecek paylaşımlar yapmaya itmiştir. Böylece ticarette yeni bir yol ortaya çıkmıştır.

Bu durumun kayıt dışı ekonomiyi etkilemesi kaçınılmaz olmuştur. Dijital teknolojiler yapılan işlemlerin şeffaflığını ve takip edilebilirliğini arttırması bakımından kayıt dışı ekonomi ile mücadelede faydalı bir araç olarak kullanılabilecekken özellikle sosyal medyadaki bireysel hesaplardan yapılan ticari faaliyetler kayıt dışı ekonomiyi büyüten faktörlerden biri haline gelmiştir. Bu kapsamda çalışmada e-ticaret ve sosyal ticaret kavramları incelenerek sosyal medyadaki satışların ticari nitelikleri araştırılacaktır. Kayıt dışı ekonomi kavramı açıklandıktan sonra kayıt dışı ekonomiyi etkileyen faktörler ve kayıt dışı ekonomiyle mücadele yöntemlerinden bahsedilerek sosyal ticaretin kayıt dışı ekonomi üzerinde meydana getireceği olumlu ve olumsuz etkiler belirlenmeye çalışılacaktır.

Anahtar kelimeler: Dijitalleşme, E-Ticaret, Sosyal Ticaret, Kayıt Dışı Ekonomi.

Abstract

As digital technologies have become the center of life, they have led to significant changes in the economy. E-commerce sites, which first entered our lives as a few small enterprises in the 90s, have become actors that direct commerce today.In addition to this development of e-commerce, the radical changes brought about by digital technologies in social life have also reformed trade. One of these reforms was realized through social media.

Social media, which has turned into a global entertainment platform with the demand of consumers, has also become a tool of e-commerce over time. In particular, the creation of advertising spaces in social media applications has led to the start of commercial transactions in these applications.

Apart from advertising areas, the fact that social media allows users to communicate directly with millions of users at the same time has pushed users to share what can be described as commercial activity from their individual accounts. Thus, a new way of trade emerged.

It is inevitable that this situation would affect the informal economy. While digital technologies can be used as a useful tool in the fight against the informal economy in terms of increasing the transparency and traceability of the transactions made, commercial activities made from individual accounts in social media have become one of the factors that increase the informal economy. In this context, the commercial characteristics of sales in social media will be investigated by examining the concepts of e-commerce and social commerce in this study. After explaining the concept of the informal economy, the factors affecting the informal economy and the methods of combating the informal economy will be mentioned and the positive and negative effects of social commerce on the informal economy will be tried to be determined.

Keywords: Digitalization, E-Commerce, Social Commerce, Informal Economy.

GİRİŞ

Son yıllarda yaygın bir şekilde kullanılmaya başlayan e-ticaret, Covid-19 sürecinin de etkisiyle çok büyük bir ivme kazanmıştır. Zaman tasarrufu sağlaması, istenilen an işlem yapabilme özgürlüğü, alternatifler arasından en uygununu daha kısa sürede seçebilme gibi olumlu etkileriyle insanların günlük hayatını önemli ölçüde etkilemiş ve değiştirmiştir. Faaliyetlerin dijital teknolojilere kayması sonucu, dijital ortamlarda farklı ticaret yöntemleri de denenmeye başlamıştır. Bu yöntemlerden biri sosyal medya platformları aracılığıyla yapılmaktadır. Kurumlar çeşitli sosyal medya platformları aracılığıyla pazarlama yaparak daha büyük müşteri ağına ulaşabilmektedir. Fiziki olarak piyasada yer alan kurumlar e-ticaret yapmaya başladıktan sonra sosyal medya hesapları da açarak bu yolla da satış ve reklamlarını yapabilmektedir. Kurumların yanında bireylerin de zamanla kendi kişisel hesaplarından belirli ürünlerin satışını yapmasıyla hızlanan ve gelişen bir alan ortaya çıkmıştır. Fakat bireylerin kendi hesaplarından yaptıkları satışların takibi zor olduğu için genellikle bu satışlar devletin tuttuğu kayıtlara yansımamaktadır. Buna ek olarak yasa dışı ticari faaliyetlerin yapılmasını kolaylaştırmaktadır. Böylelikle de kayıt dışı ekonomiyi büyüten faaliyetlerden bahsedilebilmektedir. Amaç kayıt dışı faaliyette bulunmak olsa da olmasa da bireylerin bu hesaplarını denetlemek çok kolay bir süreç değildir. Bu sebeple aslında dijital teknolojiler, kayıt dışı ekonomiyi azaltabilecek potansiyele sahipken kayıt dışı ekonomiyi büyütür hale gelebilmektedir. Çalışmada bu kapsamda ilk olarak sosyal ticaret kavramı, e-ticaret ve sosyal medya kavramları üzerinden açıklanmıştır. Sonrasında kayıt dışı ekonomiye yönelik kavramsal çerçeveye yer verilmiştir. Son kısımda ise sosyal ticaretin kayıt dışı üzerindeki etkilerinden bahsedilerek çalışma sonlandırılmıştır.

1.SOSYAL TİCARET KAVRAMI VE GELİŞİMİ

Sosyal ticaret, en basit şekilde e-ticaret ve sosyal medya gibi iki büyük dijital trendin birleşiminden oluşarak online mal ve hizmet alım satımlarında sosyal medyanın kullanılması olarak açıklanabilir (Lai, 2010: 2213). Bu basit tanımdan da anlaşılacağı üzere sosyal ticaret kavramını açıklamadan önce e-ticaret ve sosyal medya kavramlarını açıklamakta fayda vardır.

20. yy sonlarında ortaya çıkan ve günümüzde ticaretin en önemli fenomeni haline gelen e-ticaret, bilgisayar ağları ve internet üzerinden arasından mal ve hizmet alım satımı olarak tanımlanabilir (Gül ve Küspeci, 2021: 31). Özellikle bilgisayar ve internet başta olmak üzere dijital teknolojilerdeki değişim ile e-ticaret, dünyanın her yerindeki sınırları kaldırması, üretici ve tüketicileri oldukça hızlı buluşturması ve ürün çeşitliliği konusunda geleneksel ticaret yöntemlerine kıyasla bir hayli geniş imkanlar sunması gibi nedenlerle en çok tercih edilen ticaret yöntemlerinden biri olmuştur**.** Bu tercihlerin neticesinde e-ticaret platformları dünyanın en değerli şirketleri listelerinde zirveye ambargo koymuştur (Swant, 2021). Şirketleri önemli değişiklikler yapmaya zorlayan e-ticaret birçok değişimi de beraberinde getirmiştir. E-ticaretin, ticarette meydana getirdiği en önemli değişim tüketici ve üreticilerin aynı anda milyonlarca alternatife hızlı ve ucuz bir şekilde ulaşmasına imkan sağlaması olmuştur. Yine 7/24 istenilen zamanda ve yerde ürün alım satımı yapmak hem üretici hem de tüketiciye büyük esneklik sağlamıştır. Ayrıca e-ticaret yerel üretim yapan KOBİ'lerin (Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler) tüm ulusal pazara hatta global pazara açılmasını mümkün hale getirirken büyük kurumların da ulusal ve küresel çapta yaptığı ticaretin maliyetini azaltmıştır. Elektronik ortamda yapılan düzenlemeler neticesinde hata payında azalma ve sınırsız düzenleme yapma imkanı da yine olumlu değişimler arasında gösterilebilir. Tüketicilerin birçok firmanın fiyatlarını ve ürünlerini inceleyerek kendisi için en uygun ürünü almasına da imkan sağlamaktadır (Gül ve Küspeci, 2021: 31). E-ticaret platformlarında kişisel veri güvenliği ve ödeme sistemlerinin güvenliği büyük önem taşımaktadır. Her ne kadar dijital teknolojilerdeki gelişime paralel olarak siber güvenlik teknolojileri gelişim gösterse de e-ticaret, hackleme ya da taklit gibi yöntemlerle dolandırıcılara firmalar için sunduğu gibi büyük fırsatlar sunmaktadır. Ancak e-ticaretin genel olarak getirdiği kolaylık ve olumlu yönleri çok daha fazla olduğu için günümüzde en çok tercih edilen ticaret yöntemlerinden biri olmuştur.

Sosyal ticareti anlamak için değinmemiz gereken bir diğer kavram ise sosyal medyadır. Dijital teknolojiler ve internetin gelişerek oldukça geniş tabana yayılmaya başladığı 2000'li yılların başında hayatımıza giren sosyal medya, kullanıcılarına profil oluşturma, liste, görsel ve metin paylaşımları yapma olanakları sağlayan ve diğer kullanıcılar ile etkileşim içinde olabileceği web tabanlı platform olarak nitelendirilebilir (Uluç ve Yarcı, 2017: 89). Sosyal medya için yapılabilecek bir diğer tanım ise kullanıcılara teknik beceriye ihtiyaç duymadan içerik oluşturma ve paylaşma imkanı sağlayan web sitesi ya da mobil uygulamalardır. Başlangıçta sosyal medya uygulamaları metin tabanlı iken günümüzde görsel ve canlı içeriğin ağırlıklı olduğu uygulamalar popülerleşmiştir (Gedik, 2020: 254). Öyle ki görsel ve içerik üretimi konusunda ileri teknoloji hizmeti sunan bazı sosyal medya uygulamaları kullanıcılarına oldukça teknik gerektiren içerikleri kolaylıkla hazırlama yetisi kazandırırken birçok sosyal medya uygulaması da canlı yayın özelliğiyle aynı anda milyonlarca kullanıcıyla

canlı etkileşim imkanı sağlamaktadır. Sosyal medyanın teknolojik olarak gösterdiği bu çeşitlilik ve gelişim kullanıcı sayısını da arttırmıştır. Facebook, Youtube, Twitter ve Instagram gibi lider sayılan sosyal medya uygulamalarının küresel çapta kullanıcı sayısı milyarları geçmiştir (Kemp, 2021). Her geçen yıl kullanıcı sayısı ve kullanılma süresi artan sosyal medya uygulamaları sahip olduğu teknoloji ile fiziksel ortamdan bağımsız bir şekilde iletişim kurmayı sağladığı için Covid-19 pandemisi süresince de popülerliğini oldukça arttırmıştır. Bu iki durum birlikte değerlendirildiğinde bir sosyal medya kullanıcısının milyarlarca kullanıcıya oldukça teknik gerektiren içerikleri kolayca ve anında sunabileceği anlaşılmaktadır. Konumuz itibariyle sosyal medyanın e-ticaret üzerinde meydana getirdiği dönüşüm ile sosyal ticaretin temelini oluşturduğu anlaşılmaktadır.

Sosyal ticaretin yaygınlaşması ve büyümesinde sosyal medyanın bazı karakteristik özellikleri etkili olmuştur. İçeriklerin ayrıntılı bir şekilde kişiselleştirilmesi, insanların paylaştıkları sanat ve yeteneklerinin satılabilir hale getirmesi, geleneksel bir mağaza açma ya da sanal bir mağaza açmaya göre bireysel bir sosyal medya hesabı açmanın oldukça kolay olması, serbest çalışma modelleri ile ev hanımı, sığınmacı veya işsizlerin ticarete atılmasını kolaylaştırması ve yeni kazanç yöntemleri sunması bireyleri sosyal medya aracılığıyla ticaret yapmaya yönlendiren özellikleri arasında gösterilebilir. Sosyal medya sadece bireylere ticaret imkanı sağlamakla kalmayıp halihazırda e-ticaret yapan firmaları da kendi pazarına çekmektedir. Kullanıcı sayısındaki artışla beraber firmaların görünürlüğünü ve bilinirliğini e-ticaret platformlarına ve kendi web sitelerine kıyasla çok daha ileri seviyeye taşıması, firmalara geleneksel veya sanal mağazalarında ulaşabilecekleri müşteri sayısından çok daha fazla müşteriye ulaşma imkanı vermiştir. Ayrıca sosyal medya, müşterilerle daha kuvvetli bir bağ kurulup aidiyeti yüksek bir hayran kitlesi oluşturulmasını da sağlamaktadır. Veri bankacılığı yoluyla müşterinin talepleri analiz edilerek müşterilerine özel pazarlama imkanı sunması, müşterilere daha hızlı geri dönüş yapılması, müşterilerin geri bildirimi ve etkileşimleri ile sorunların daha hızlı çözülmesi, tam olarak kişiselleştirilebilen reklam ve diğer pazarlama araçları ile asıl hedef kitleye hitap edilmesini kolaylaştırması, tanıtım ve pazarlama giderlerini geleneksel medyaya göre azaltması gibi bir çok neden ile firmalar geleneksel ticaret yerine sosyal ticareti seçmektedir. Firmalar e-ticaretteki faaliyetlerinin tanıtımını ve pazarlamasını sosyal medya yoluyla yaparak bir bakıma e-ticaretten sosyal ticarete yönelmiş olmaktadır. Tüketicilerin sosyal medya uygulamalarını sadece bir eğlence platformu olarak görmemesi ve bir arama motoru gibi kullanması da e-ticaret hizmeti veren firmaları dahi sosyal medya kullanımına itmiş ve sosyal medya hesaplarının yönetimi resmi web sitelerinin yönetimi kadar önem arz etmeye başlamıştır (Koç ve Bağdat, 2020: 32-35).

Teknolojideki gelişmelerin ve trendlerin doğal bir sonucu ve ticaretin yeni gerçeği olan sosyal ticaret, özellikle 2010'lu yıllarda artış göstermiş ve günümüzde hem bireysel kullanıcılar hem de firmalar tarafından benimsenmiştir. Bireysel kullanıcılara son derece kolay ve masrafsız bir şekilde ticaret yapma imkanı veren sosyal ticaretin bu olumlu özelliklerinin yanı sıra kayıt dışı ekonomi üzerinde de önemli etkileri olmuştur. Bu anlamda kayıt dışı ekonomiye kavramsal bir çerçeveden bakıp bir ekonomideki kayıt dışılığın ne anlama geldiğini ve etkilerinin neler olabileceğini tartıştıktan sonra sosyal ticaretin kayıt dışı ekonomi üzerindeki etkilerini tartışmak yerinde olacaktır.

2. KAYIT DIŞI EKONOMİ

Birçok ülkenin önemli gündem konularından birini oluşturan kayıt dışı ekonomi kavramı, en genel tabiriyle gerçekleşmiş olmasına rağmen devletten gizlenen, kayda geçirilmeyen ya da geçirilemeyen bu nedenle de denetlenemeyen faaliyetler olarak tanımlanmakta ve milli gelir hesaplamasına dahil edilmeyen faaliyetleri kapsamaktadır (Teyyare, 2018: 52). Hesaplara yansımayan bu faaliyetler yasal faaliyetler olabileceği gibi yasa dışı faaliyetler de olabilmektedir. Özellikle 1990'lı yıllardan sonra kayıt dışı ekonomi konusunda yasal ancak vergilendirilemeyen faaliyetler inceleme konusu yapılmıştır. Ancak kayıt dışı ekonomi kavramı yalnızca yasal olan fakat vergi dışı kalan faaliyetleri değil yasa dışı faaliyetleri de kapsadığından bu durum kayıt dışı ekonomi kavramının sadece bir kısmını oluşturmaktadır (Yıldırım, 2007: 159).

2.1. Kayıt Dışı Ekonomi Kavramı ve Kapsamı

Kayıt dışı ekonomi kavramı hem gelişmiş ülkelerde hem de gelişmekte olan ülkelerde yaşanmaktadır. Bu ekonominin boyutları konusunda farklı oranlar belirtilmekte ise de genel olarak bu oranın gelişmiş ülkelerde %10'lar, gelişmekte olan ülkelerde ise %20-50'ler arasında olduğu tahmin edilmektedir (Aslanoğlu ve Yıldız, 2007: 129).

Yapılan çeşitli çalışmalarla kayıt dışı ekonomi kavramını ifade etmek üzere 30'dan fazla terim kullanıldığı tespit edilmiştir. Bunlar içerisinden en yaygın kullanıma sahip olanlar; gölge (shadow), gayri-resmi (unofficial), gizli (hidden), enformel (informal), kara (black), yeraltı (underground), illegal (illegal), kayıt dışı (unregistered, unrecorded), ikinci (second), vergilendirilmemiş (untaxed) terimleridir (Bağırzade, 2012: 197-198).

Bu terimlerle ifade edilen kayıt dışı ekonomi kavramının çalışma konularına göre farklı şekillerde tanımlandığı görülmektedir. Bu tanımlardan ilkine göre kayıt dışı ekonomi; kamu otoritelerinin denetimi dışında meydana gelen her türlü ekonomik faaliyet ve işlemlerdir. Başka bir tanıma göre; kayıtlarda görünmeyen, ölçülemeyen, vergilendirilemeyen yasal ya da yasal olmayan gelir getirici faaliyetlerdir (Yıldırım, 2007: 160). Bir diğer tanıma göre; "resmi kayıtlarda bulunmayan ekonomik aktörlerin yapmış olduğu ekonomik faaliyetlerle resmi kayıtlarda bulunan ekonomik aktörlerin yapmış olduğu kayıt dışı ekonomik faaliyetlerin toplamı" kayıt dışı ekonomiyi oluşturmaktadır. Konuya vergileme açısından yaklaşan tanıma göre ise; "yasalara ve diğer düzenlemelere uyulmadan malların üretimi ve hizmetlerin sunulmasından oluşan mali ve ekonomik faaliyetlerdir." Bu anlatılanlardan ve tanımlardan kayıt dışı ekonomi konusunda hem çok farklı terimler kullanıldığı hem de çok çeşitli tanımlamalar yapıldığı anlaşılmaktadır. Buna sebep olan unsurlara bakıldığında ise; kayıt dışı ekonomiyi oluşturan çok çeşitli ekonomik faaliyetler olması, çalışma yapan kişinin kayıt dışı ekonominin belirli bir özelliğine vurgu yapmak istemesi, farklı ekonomik sistemlerde kayıt dışı ekonominin niteliklerinin farklılık arz etmesi, vb. sebepler karşımıza çıkmaktadır (Bağırzade, 2012: 201-202).

Özetle, resmi gayri safi milli hasılaya katkıda bulunmayan ekonomik faaliyetlerin tümü kayıt dışı ekonomiyi oluşturmaktadır.

Kayıt dışı ekonomi içerisinde sözü edilen ekonomik faaliyetler genel olarak iki şekilde ele alınmaktadır. İlk faaliyetler kayıt altına alınmamış yasa dışı faaliyetleri kapsamaktadır ve yeraltı ekonomisi olarak da ifade edilmektedir. Uyuşturucu ticareti, kaçakçılık, hırsızlık, rüşvet gibi faaliyetler yasa dışı faaliyetlere verilebilecek örneklerdendir. Bu faaliyetlerin kayıt

altına alınması değil gerçekleştirilmemesi sağlanmaya çalışılmaktadır. Bu faaliyetlerden elde edilen gelirlerden bazılarında yeni bir katma değer ortaya çıkmazken (rüşvet, hırsızlık, vb.) bazılarında katma değer yaratılmakta (kaçakçılık, uyuşturucu ticareti, vb) ve buradan elde edilen gelire kara para denilmektedir. Kara paranın mali sistem aracılığı ile yasal görünüme getirilmeye çalışılmasına kara paranın aklanması denilmekte ve birçok ülkede bu faaliyetler yasaklanmaktadır. İkinci olarak ise yasal fakat kayıt altına alınamamış ekonomik faaliyetler karşımıza çıkmaktadır ve enformel ekonomi olarak da belirtilebilmektdir (Us, 2004: 3-4).

Enformel ekonomi denilen kayıt dışı ekonomik faaliyetler yasal faaliyetlerden oluşmakta ve elde edilen gelirin kayıt dışı kalması bakımından iki şekilde gerçekleşebilmektedir. Birinci grupta yasal faaliyetler bulunmakta fakat bu faaliyetlerden elde edilen gelir yasa dışı yollardan kayıt dışında kalmaktadır. Daha az vergi ödemek ya da hiç vergi ödememek istenmesi, iş standartları, ruhsat, vb. düzenlemelere tabi olmaktan kaçınmak, ikinci işte çalışmak, vb. sebeplerle, faaliyetler yasal olmasına rağmen faaliyetten elde edilen gelir yasa dışı yoldan kayıt dışında kalmaktadır. Enformel ekonomideki ikinci grup faaliyetler ise yine yasal faaliyetler olmasına rağmen yasal yollarla gelirin kayıt dışı kalmasıdır. Söz konusu gelir, hesaplama güçlükleri nedeniyle kayıt dışında kalmaktadır. Ev işleri, özel tüketim amacıyla üretim, vb. faaliyetler, bu grupta yer almaktadır. Yine benzer şekilde vergi kanunları ile kayıt dışında kalan faaliyetler de söz konusu olabilmektedir. Bu konuya muafiyet, istisna, götürü gelir usulü, vb. örnek verilebilir (Us, 2004: 3-9).

2.2. Kayıt Dışı Ekonominin Nedenleri ve Etkileri

Kayıt dışı ekonominin ortaya çıkmasının ve büyümesinin arkasında ülkeden ülkeye ve gelişmişlik düzeyine göre değişen farklı nedenler bulunmaktadır. Kavram açıklanırken kısaca değinilen bu sebepler dört başlık altında toplanabilmektedir (Bilen, 2007: 136):

- Mali ve ekonomik sebepler: Gelir dağılımı dengesizliği, yoksulluk, enflasyon, vergi yapısı ve vergi oranlarının yüksekliği, işsizlik, vergi afları, yüksek işgücü maliyetleri, ekonomik istikrarsızlık, kriz,
- Hukuki nedenler: Kanunların sık sık değişikliğe uğraması, basit ve açık olmaması, hukuki boşluklar, kanunlardaki cezaların caydırıcı olmaması, istisna ve muafiyetler, kamu alacaklarını takip etmede yaşanan güçlükler, vatandaşların kanunlara güveninin azalması,
- İdari nedenler: Vergi idaresinin organik yapısı, personel yapısı, teknik yapıdaki yetersizlikler, denetim mekanizmasının etkinsizliği,
- Sosyal nedenler: Toplumsal değer yargıları, vergi ahlakı, vergi bilinci, mükellef psikolojisi ve tarihi nedenler.

Bu nedenlerin yanında nüfus artış hızı, hızlı ve çarpık kentleşme, göç, yaşam şartları ve ahlaki normlar gibi sosyo-politik nedenler ve sosyal güvenlik sistemi, transfer ödemeleri, regülasyonlar gibi kurumsal nedenler de kayıt dışı ekonomiye yol açabilmektedir (Akça, Ünlükaplan ve Yurdadoğ, 2016: 215).

Sayılan sebeplerle büyüyen kayıt dışı ekonominin; ülkenin mali yapısına, işletmelere ve kayıtlı ekonomiye bir takım etkileri olmaktadır. Bu etkilerin hem olumlu hem de olumsuz olabileceği birçok yazar tarafından ifade edilmektedir.

Kayıt dışı ekonominin olumlu etkileri içerisinde ekonomik hayata ve bireylerin refahına yaptığı katkıdan bahsedilebilmektedir. Kayıt dışı ekonomi resmi kayıtlarda yer almayan değerleri ifade ettiği için bu alan aynı zamanda vergi dışı kalan bir alandır. Bu alanda elde

edilen fonlar vergi dışında kaldığından dolayı bu yolla istihdama katkı yaptığı ileri sürülmektedir. Kayıt dışı kalması sebebiyle vergilendirilemeyen fonlarla işletmelerin özsermayeleri yükselmekte, yükselen özsermaye ile daha fazla yatırım yapılabilmekte ve bu durum işletmeler açısından avantaj sağlarken aynı zamanda istihdamı arttırarak çevreye de dışsallık yayıp ekonomiyi canlandırabilmektedir. Kamu kesimine aktarılması gereken fonlar özel kesimde kullanıldığında verimlilik artışına sebep oluyorsa kayıt dışılığın ekonomiye yarar sağladığı düşünülebilmektedir (Önder, 2001: 245).

Bunun yanında bazı ekonomistlere göre de atıl faktörlerin üretime yönlendirilmesi, düşük fiyatla mal arzına olanak vermesi, çalışma saatlerinde ve koşullarında esneklik sağlaması gibi olumlu etkiler de ileri sürülmektedir (Bilen, 2007: 137).

Kayıt dışı ekonominin ifade edilen bu olumlu etkilerinin yanında çok ciddi olumsuz etkileri bulunmaktadır ve kayıt dışı ekonomi denildiğinde de genellikle bu olumlu etkilerden çok olumsuz etkilerinin fazlasıyla ortaya çıktığından bahsedilebilmektedir. Özellikle kayıt dışı ekonomi, belirli faaliyetlerin kayıt altına alınamaması demek olduğundan dolayı istatiksel verilerin yanlış hesaplanmasına sebep olmaktadır. İstatiksel verilerin yanlış hesaplanması ise ülkedeki para ve maliye politikaları ile sosyal politikaların etkin bir şekilde yürütülmesine engel oluşturmaktadır (Önder, 2001: 247). Doğru hesaplanmamış verilerle, politika üretiminde de sapmalar olması doğaldır.

Bunun yanında kayıt dışılığı olan işletmeler denetimden kaçmak için görünmez olmayı tercih etmektedir. Bu sebeple bu işletmeler genelde küçüktür ve kayıt dışı kalabilmek için küçük kalmaya devam etmektedir. Bu davranış biçimi ise işletmelerin ölçek ekonomilerinden yararlanamama, optimal büyüklüğe ulaşamama ve rekabet gücünü geliştirememe gibi olumsuzluklara sebep olmaktadır. Bu işletmeler resmi olmamalarından dolayı kamu hizmetlerinden de tam olarak yararlanamazlar. Aynı zamanda kayıt dışı ekonominin varlığı verimlilik azalışına sebep olmaktadır. Bu durum ülkelerin büyüme hedeflerini ve performanslarını olumsuz etkilemektedir (Aslanoğlu ve Yıldız, 2007: 132-134).

Diğer taraftan kayıt dışı ekonomi vergi tabanını aşındırmakta ve vergi gelirlerini azaltmaktadır. Bu durum daha büyük bütçe açıklarına, bütçe açıklarının finansmanı için dolaylı ve dolaysız vergilerin oranlarının arttırılmasına ve dolayısıyla da daha büyük bir kayıt dışılığa sebep olmaktadır. Başka bir ifadeyle ekonomide; kayıt dışı ekonomi-artan vergileme-kayıt dışı ekonomi şeklinde bir kısır döngüye girilebilmektedir (Çetintaş ve Vergil, 2003: 20). Bu durum kayıtlı ekonominin de kayıt dışılığa kaymasına sebep olabilmekte ve kayıt dışılığı büyütebilmektedir. Bu işletmeler vergi dışı kalmalarının yanında sosyal güvenlik ödemelerini de yapmadıklarından dolayı bu kurumların fonlarını azaltmakta ve dolayısıyla gelir dağılımında adaleti bozmaktadır (Aslanoğlu ve Yıldız, 2007: 133-134).

Son olarak kayıt dışı ekonomi piyasadaki serbest rekabeti olumsuz etkilemekte ve rekabetçi yapıyı tahrip etmektedir. Kayıt dışı işletmeler uyguladıkları fiyat politikası ile kayıtlı işletmelere karşı daha avantajlı duruma gelmektedir (Erkuş ve Karagöz, 2009: 130).

Bahsi geçen etkilerin yanında da bir çok olumsuz etkiler oluşturan kayıt dışı ekonomi ülkeler tarafından küçültülmesi gereken bir sorun olarak görülmektedir.

3. SOSYAL TİCARETİN KAYIT DIŞI EKONOMİ İLE İLİŞKİSİ

Teorik çerçeveden sosyal ticaret ve kayıt dışı ekonomiyi ele aldıktan sonra sosyal ticaretin kayıt dışı ekonomi üzerinde genişletici etkileri olduğunu söylemek mümkündür. Sosyal ticaret özetle kayıt altına alınamayan veya alınmayan ticari faaliyetler olarak nitelendirebileceğimiz kayıt dışı ekonomiyi, sosyal medyanın kullanıcılarına bireysel hesaplarından ticari faaliyette bulunma imkanı vermesi nedeniyle büyütmektedir. Dijital teknolojilerdeki gelişim ve yatırımların artmasıyla birlikte e-ticaret gibi sosyal ticaretin de ekonomi içerisindeki yeri her geçen gün artmaktadır. Sosyal ticaretteki bu artış gerek kayıt altına alınmayan yasal mal ve hizmet satışları gerekse yasa dışı ticari faaliyetleri arttırması bakımından kayıt dışı ekonomi üzerinde oldukça önemli etkilere sahiptir. Bir şahıs firması kurup mağaza açarak veya domain alarak web sitesi kurarak geleneksel ya da elektronik ticaret yapmak bazı yükümlülük ve sorumlulukları beraberinde getirmektedir. Ancak sosyal medyada hesap açmak bu işlemlere göre oldukça zahmetsiz, hızlı ve ucuzdur. Sosyal ticaret bireylerin ticarete atılımını kolaylaştırarak ekonomiye katkıda bulunsa dahi bunun kayıt altına alınmadan yapılmasına teşvik etmesi bakımından olumsuz sonuçlara neden olmaktadır. Ev hanımları, genç işsizler ve sığınmacılar gibi normal şartlarda istihdamın içerisinde yer almayan veya almak istemeyen bireyler sosyal medyanın kolaylaştırdığı ticarete sıcak bakarak bireysel hesaplarından ticari faaliyetler gerçekleştirmektedir. Sponsorlu içerik, el işi ürünler, tasarım tekstil ürünleri, gıda ürünleri, sanat eserleri gibi birçok mal ve hizmet bireysel hesaplar üzerinden kolay ve hızlıca insanların hizmetine sunulmaktadır. Sosyal medya aynı zamanda sahip olduğu özelliklerle ticari faaliyetleri gizleyici ve takibini zorlaştırıcı etkileri de ortaya çıkarmaktadır. Paylaşımların sadece kullanıcı tarafından seçilen kişiler tarafından görülebileceği gruplar ya da özel mesajlaşma sayfaları ile hesaplardaki faaliyetlerin takibi zorlaştırılmaktadır. Bunun yanı sıra kişilerin hesaplarındaki ticari faaliyet özelliğindeki paylaşımları gizlemesi için özel yazılımların bulunması da vergi kaçırmayı ve kayıt dışı ekonomiyi büyütmeyi kolaylaştıran bir diğer yöntem olmaktadır (Koç ve Bağdat, 2020: 36). Bu durumlarda ticari faaliyetler gerçekleşse dahi bunu takip etmek ve belirlemek oldukça güç olacaktır. Sosyal ticaret özellikle son dönemlerde oldukça fazla kullanılan e-ticaret platformlarındaki komisyon ücretlerinden şikayetçi olan firmaları kendi sosyal medya hesapları üzerinden müşteriye ulaşmaya da yönlendirmiştir. E-ticaret platformlarında kayıtlı bir şekilde faaliyetlerini sürdüren ve özellikle yerel hizmet veren KOBİ'ler sosyal medya üzerinden müşterilerine ulaşarak ürün siparişinden teslimine kadar bütün süreci buradan yöneterek komisyon ücretinden kaçınırken kayıt dışı faaliyetlerde bulunmuş olmaktadır.

Sosyal ticaretin bir başka kayıt dışı ekonomiyi büyütme nedeni de yasa dışı mal ve hizmetlerin sunumunda etkili bir engelleme mekanizmasının olmamasıdır. Özellikle yasa dışı bahis sitelerinin, yasaklı madde satışlarının yapıldığı sitelerin ve ruhsatsız ilaç satışı yapan sitelerin sosyal medya hesapları üzerinden kolaylıkla reklam ve pazarlama faaliyetlerini gerçekleştirdiği görülmektedir. Bu işlemleri yapan hesapların tespit edilip kapatılmasından çok kısa bir süre sonra bir başka isimle hesap açıldığı hatta yedek hesap stratejisiyle hesaplar kapatılmadan önce takipçileri kaybetmemek adına yedek hesap açıldığı ve bu konuda bilgilendirme yapıldığı görülmektedir. Bu konudaki denetim ve engelleme yetersizliği, bu faaliyetleri gerçekleştiren hesapların türemesine ve birçok kişi ve kurumu bu konuda teşvik etmesine yol açmaktadır. Yasa dışı bahis siteleri bu konuda en fazla faaliyet gösteren hesaplar

olurken, IPTV olarak tabir edilen ve dijital içerik platformlarının kendi üyelerine belirli ücret karşılığında sunduğu yayınları yasa dışı yollardan kendi takipçileri ile paylaşarak buradan para kazanan hesaplar da sosyal medyada oldukça yaygın hale gelmiştir. Sosyal ticaret nedeniyle ortaya çıkan bir diğer kayıt dışı ekonomiyi büyüten etken ise büyük veri (big data) teknolojisidir. Bireylerin sosyal medya üzerindeki paylaşım ve davranışlarından yola çıkarak bireyler hakkında kişisel veriler toplanmaktadır. Kişisel verilerin toplanması ve satılması e-ticaret için hayati öneme sahiptir. Sosyal ticaretin bahsedilen birçok konuda denetim yetersizliğine yol açması gibi kişisel verilerin yasa dışı yollardan toplanması ve satılması da engellenememektedir. Hackleme olarak tabir edilen zararlı yazılımlar yoluyla kişinin rızası olmadan toplanan veriler veya kişilerin rızasıyla verilerini depolayan bir siteye saldırarak toplanan kişisel veriler yine yasa dışı yollarla satılmaktadır. Böylece sosyal ticaret bir yasa dışı faaliyeti daha kolaylaştırarak kayıt dışı ekonomiyi büyütmektedir. Sosyal ticaretteki bu ve diğer sebeplerle büyüyen kayıt dışı ekonomi nedeniyle devletin gelir, servet, harcama ve gümrük vergileri başta olmak üzere birçok gelir kaleminde önemli derecede azalma yaşanmaktadır. Bu durum vergilemede adalet ve etkinliği de olumsuz etkilemektedir.

Sonuç olarak sosyal medya aracılığıyla kayıt altına alınmış ticari faaliyetleri gerçekleştiren işletmelerin çoğalması esasen işlemlerin daha şeffaf ve takip edilebilir olması bakımından kayıt dışı ekonomiyle mücadelede etkin bir araç olma potansiyeline sahiptir. Ancak gerek kamu sektörünün dijitalleşmeye ayak uyduramaması, bu mecralarının denetiminde ve bu mecralarda yapılan ticari faaliyetlerin tespitinde etkin olmaması, gerekse teknolojinin doğası gereği özellikle yasa dışı ticari faaliyetleri gerçekleştirmede sürekli yeni bir fırsatın oluşması sosyal ticareti kayıt dışı ekonomiyi büyütmede etkili bir araç haline getirmiştir.

SONUÇ

İnternet teknolojisi günümüzde sosyal ve ekonomik hayatın en önemli bileşeni haline gelmiştir. E-ticaret platformları ile ticaret anlayışını köklü bir biçimde değiştiren internet teknolojisi, sosyal medya uygulamaları ile de iletişimi ve sosyalleşmeyi dijital ortama kaydırmıştır. Dünyanın en ücra köşelerinde dahi internet erişiminin sağlandığı gelişmiş ülkelerden üçüncü dünya ülkelerine kadar her düzeyden ülkede faaliyet göstermeye başlayan e-ticaret, aynı seviyede erişim ve kullanım oranına sahip sosyal medya ile birleşerek sosyal ticareti ortaya çıkarmıştır. Aslında bir ürün ya da hizmet satın almadan önce sosyal medya üzerinden arkadaşları ve ailesiyle fikir alışverişinde bulunma yöntemi olarak hayatımıza giren sosyal pazarlama daha sonrasında bireylerin ve firmaların ticari faaliyetlerini organize etme ve yürütmede kullandığı öncelikli araç haline gelerek sosyal ticareti doğurmuştur. İnternet teknolojisinin hayatımızdaki köklü değişimlerinin bir neticesi olan bu ticaret yönteminin kavramsal olarak incelendikten sonra kayıt dışı ekonomiyi büyütmedeki rolü açıkça ortaya çıkmaktadır. Sosyal ticaretin kayıt dışı ekonomiyi kolaylaştırması bu yöntemle ticaret yapanlara avantaj sağlayarak haksız rekabeti arttırmaktadır. Bu artış sadece haksız rekabetle kalmayarak kayıtlı bir şekilde ticaret yapan birey ve firmaların vergi yükünü de artırarak vergilemede adalet ve etkinliği zedelemektedir. Kayıt dışı ticari faaliyet yapmayı kolaylaştırarak bir ülkenin ekonomik refahının en önemli unsurlarından biri olan vergi ahlakı ve vergi bilincini de olumsuz etkilemektedir. Ayrıca sosyal ticaret sadece kayıt dışı

ekonomiyi büyütmekle kalmamakta aynı zamanda yasa dışı ticari faaliyetleri gerçekleştirmeyi kolaylaştırdığı için suçu basitleştirerek bireyleri suça da teşvik etmektedir. Sosyal ticaret ülkedeki her bir bireyi ticarete katılma konusunda cesaretlendirmesi bakımından ekonomiye önemli katkıda bulunurken, kayıt dışılığı arttırarak bireylerdeki sosyal adalet duygusunu zedelemektedir. Bu bakımdan sosyal ticaretin kayıt dışı ekonomi üzerindeki bu olumsuz etkilerini en aza indirgemek amacıyla öncelikle toplumdaki vergi ahlakı ve vergi bilinci yükseltilerek bireylerin kayıt dışı ekonomi ile gönüllü bir şekilde mücadele etmesini sağlamak gerekmektedir. Vergi oranları, mevzuat gibi yasal düzenlemelerin ticari faaliyette bulunacak firma ve şahısları vergiden kaçınma ya da vergi kaçırmaya teşvik edici şekilde yapılmaması kayıt dışı ekonomiyle mücadelede etkin bir yöntem olacaktır. Sosyal ticaretin kayıt dışılık üzerindeki etkilerini en aza indirmek için özel önlemler de almak gerekmektedir. Çağın kaçınılmaz bir gerçeği olan dijital teknolojilerle uyumlu bir denetim sistemi kurularak sosyal medya üzerinden gerçekleştirilen ticari faaliyetlerin tespiti ve denetimi daha etkin bir şekilde yapılmalıdır. Çalışmadan anlaşılacağı üzere e-ticaretten bağımsız düşünülemeyecek olan sosyal ticaret, dijital uyumu yakalamış bir kamu sektörü olması halinde kayıt dışı ekonomiyi azaltarak istihdam ve sermayenin daha etkin kullanılmasına yardımcı olacaktır.

KAYNAKÇA

Akça, H., Ünlükaplan, İ., & Yurdadoğ, V. (2016). Kayıt dışı ekonomi, yolsuzluk ve kayıt dışı devlet. *Çukurova Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *20*(2), 211-227.

Aslanoğlu, S., & Yıldız, S. (2007). Türkiye'de kayıt dışı ekonomi olgusu, bu olguyu azaltmaya yönelik çözüm arayışları ve bir öneri: Rasyo analizi yoluyla etkin bir inceleme sisteminin oluşturulması. *Sosyoekonomi*, *6*(6), 127-146.

Bağırzade, E. (2012). Kayıt dışı ekonomi kavramına ortak yaklaşım sorunu: Makro iktisat kapsamlı kavramsal analiz. *Sosyoekonomi*, *18*(18), 195-223.

Bilen, A. (2007). Kayıt dışı ekonomi ve kayıt dışı ekonomiyi önlemeye yönelik çabalar. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 36, 134-143.

Çetintaş, H., & Vergil, H. (2003). Türkiye'de kayıt dışı ekonominin tahmini. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, *4*(1), 15-30.

Erkuş, H., & Karagöz, K. (2009). Türkiye'de kayıt dışı ekonomi ve vergi kaybının tahmini. *Maliye Dergisi*, 156, 126-140.

Önder, İ. (2001). Kayıt dışı ekonomi ve vergileme. *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 23-24, 241-254.

Teyyare, E. (2018). OECD ülkelerinde kayıt dışı ekonomi ve kurumsal kalite ilişkisi. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, *14*(1), 51-65.

Us, V. (2004). Kayıt dışı ekonomi tahmini yöntem önerisi: Türkiye örneği, *Turkish Economic Association,* Discussion Paper No. 2004/17, Ankara.

Yıldırım, M. (2007). Kara paranın kayıt dışı ekonomi içindeki yeri ve kara para aklamanın ekonomiye getirdiği tehlikeler. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 9*(3), 158-177.

Koç. İ, & Bağdat, A. (2020). Sosyal medya platformlarının kayıt dışılık bağlamında vergisel açıdan değerlendirilmesi. *Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 6*(1), 29-42.

Gül, Ö., & Küsbeci, P. (2021). İşletmelerde dijital dönüşüm sürecinde e-ticaret ve sosyal ticaretin önemi. *Uluslararası Yönetim ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, *8*(15), 29-38

Lai, L. (2010). Social commerce–e-commerce in social media context. *World Academy of Science. Engineering and Technology*, 72(4), 39-44.

Uluç, G., & Yarcı, A. (2017). Sosyal medya kültürü. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 52, 88-102.

Gedik, Y. (2020). Pazarlamada Yeni Bir Çerçeve: Sosyal Medya ve Web 2.0. Uluslararası *Yönetim Akademisi Dergisi, 3*(1), 252-269.

Swant, M. (2020). The worlds most valuable brands. *Forbes* https://www.forbes.com/the-worlds-most-valuable-brands/#af8cc95119c0 Erişim Tarihi: 29.11.2021.

Kemp, S. (2021). Digital 2021: Global overview report. *We Are Social.* https://datareportal.com/reports/digital-2021-global-overview-report Erişim Tarihi: 29.11.2021.

PROTECTİON OF CHİLD LABORERS WİTHİN THE FRAMEWORK OF LABOR LAW

ÇOCUK İŞÇİLERİN İŞ HUKUKU ÇERÇEVESİNDE KORUNMASI

Dr. Öğr. Üyesi Pelin Tuaç Yılmaz
Dokuz Eylul University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Department of Labour and Social Securtiy Law, Izmir, Turkey.
ORCID Code: 0000-0003-3912-2569

Abstract

In order to complement the International Labor Organization's 1973 "Minimum Age Limit" Convention, which is one of the main existing international documents on child laborers, new documents on the prohibition and elimination of the worst forms of child labor were adopted. The International Labor Organization adopted the “Convention No. 182 for Urgent Action on the Prohibition and Elimination of the Worst Forms of Child Labor” on 17 June 1999, as a key priority for national and international actions, including international cooperation and assistance. The aforementioned convention, which prohibits child labour, prohibits child labor in its worst form, not completely. Because in underdeveloped and low-education countries, child labor is not completely prohibited since not working children will lead to other ways.

According to the Labor Law, the minimum working age is 15 as a rule. However, it has been made possible for children who have turned 14 and completed primary education to work in light jobs, provided that it does not hinder their physical, mental and moral development and the attendance of those who continue their education to school (Art. 71/I). With the 72nd article of the Law, it is prohibited to employ men and women of all ages under the age of 18 in underground or underwater works such as mines, cable laying, sewerage and tunnel construction. According to Article 73 of the Law, it is forbidden to employ children and young workers under the age of 18 in industrial works at night.

The fact that the regulations regarding the employment of children contain different principles creates different child labor statuses. It is difficult to say that children working in areas such as the agricultural sector and family labor, where child labor predominantly occurs in practice, benefit from legal protection. In this context, a single legal regulation that will be applicable to all child laborers should be made, and the minimum working age should be set as 15 as a rule and it should be envisaged that the employment of those under the age of 18 in dangerous jobs should be completely prohibited. Regulations regarding compulsory education, which is an important tool in solving the problem of child labour, should be prepared for scientific purposes and arrangements should be made for the transition to uninterrupted compulsory education.

Keywords: Child laborers, minimum working age, ILO Convention no. 182, Turkish labour law.

Özet

Çocuk işçiliğine ilişkin mevcut temel uluslararası belgelerden olan Uluslararası Çalışma Örgütü'nün 1973 tarihli "Asgâri Yaş Haddine" İlişkin Sözleşmesi'ni tamamlamak üzere en kötü biçimlerdeki çocuk işçiliğin yasaklanması ve ortadan kaldırılması ile ilgili yeni belgeler kabul edilmiştir. Uluslararası Çalışma Örgütü, uluslararası işbirliği ve yardımlaşma da dâhil ulusal ve uluslararası eylemler için temel öncelik olmak üzere 17 Haziran 1999 tarihinde "182 No'lu En Kötü Biçimlerdeki Çocuk İşçiliğinin Yasaklanması ve Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Acil Eylem Sözleşmesi"ni kabul etmiştir. Çocuk işçiliği yasaklayan söz konusu sözleşme, çocuk işçiliğini tamamen değil en kötü boyutunu yasaklamaktadır. Zira az gelişmiş ve eğitim seviyesi düşük ülkelerde çocukların çalışmaması başka yollara sürüklenmesine sebep olacağı için çocuk işçiliği tamamen yasaklanmamaktadır.

İş Kanunu'na göre asgari çalışma yaşı kural olarak 15'tir. Ancak 14 yaşını doldurmuş ve ilköğretimi tamamlamış olan çocukların hafif işlerde çalıştırılması bedensel, zihinsel ve ahlaki gelişimlerine ve eğitime devam edenlerin okullarına devamına engel olmamak koşuluyla mümkün kılınmıştır (m. 71/I). Kanunun 72. maddesi ile maden ocakları ile kablo döşemesi, kanalizasyon ve tünel inşaatı gibi yer altında veya su altında çalışılacak işlerde 18 yaşını doldurmamış erkek ve her yaştaki kadınların çalıştırılması yasaklanmıştır. Kanunun 73. maddesine göre de sanayie ait işlerde 18 yaşını doldurmamış çocuk ve genç işçilerin gece çalıştırılması yasaktır.

Çocukların çalıştırılmasına ilişkin düzenlemelerin farklı esaslar içermesi, farklı çocuk işçi statüleri yaratmaktadır. Özellikle uygulamada çocuk işçiliğinin ağırlıklı olarak ortaya çıktığı tarım sektörü ve aile işçiliği gibi alanlarda çalışan çocukların hukukî korumadan yararlandığını söylemek güçtür. Bu kapsamda, tüm çocuk işçileri bakımından uygulama bulacak tek bir kanunî düzenleme yapılarak asgarî çalışma yaşının kural olarak 15 olarak belirlenmesi ve tehlikeli işlerde 18 yaştan küçüklerin çalışmasının tamamen yasaklanması öngörülmelidir. Çocuk işçiliği sorunun çözümlenmesinde önemli bir araç olan zorunlu eğitim ile ilgili düzenlemelerin bilimsel gayelerle hazırlanarak kesintisiz zorunlu eğitime geçilmesi yönünde düzenlemelerin yapılması gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler : Çocuk işçi, asgari çalışma yaşı, 182 sayılı UÇÖ Sözleşmesi, Türk iş hukuku.

GETİRİ İLE MUHASEBE VE DEĞER TABANLI FİNANSAL DEĞİŞKENLER ARASINDAKİ İLİŞKİNİN ANALİZİ

Öğr. Gör. Dr. Tuncer YILMAZ
Kafkas Üniversitesi, Susuz MYO
ORCID: 0000-0001-8956-5814
Öğr. Gör. Selçuk TAZEGÜL
Kafkas Üniversitesi, Susuz MYO
ORCID: 0000-0001-9455-006X

Özet

Hisse senetlerinin performansı belirli bir süre boyunca yatırımcısına kazandırdığı getirileri ile ölçüldüğünden hisse senedi seçimi de buna göre yapılmaktadır. Hisse senetlerinin performansı işletme içi (finansal yapı, verimlilik, kâr gibi) ve işletme dışı (döviz kuru, enflasyon, faiz oranları gibi) çeşitli değişkenlerden etkilenmektedir. Dolayısıyla, hisse senetlerine yatırım yapılırken hisse senedi seçiminde bu değişkenler dikkat alınmaktadır. Bu değişkenlerin değerlendirilmesi açısından bu çalışmada, Borsa İstanbul (BIST) imalat sektöründe faaliyet gösteren firmaların hisse senedi getirileri ile firmaya özgü finansal performans değişkenleri arasındaki ilişki test edilmiştir. Çalışmada muhasebe tabanlı performans ölçütleri olarak Aktif Kârlılık (ROA), Özsermaye Kârlılığı (ROE) ve Faaliyet Kâr Marjı (OPM), değer tabanlı olarak ise Ekonomik Katma Değer (EVA), Arındırılmış Ekonomik Katma Değer (REVA), getiri olarak şirketlerin hisse senetlerindeki değişim alınmıştır. Araştırmada şirketlerin 2010:Q1-2020:Q4 dönemine ait verileri kullanılmış ve bu veriler panel regresyon yöntemi ile test edilmiştir. Elde edilen bulgular ile hem muhasebe tabanlı hem de değer tabanlı ölçütlerin hisse senedi getirisi ile aralarındaki ilişki anlamlı bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Getiri, Kâr, Katma Değer

Abstract

Since the performance of the stocks is measured by the returns, they bring to the investor for a certain period of time the stock selection is made accordingly. The performance of stocks is affected by a variety of internal (such as financial structure, productivity, profit) and external (exchange rate, inflation, interest rates) variables. Therefore, while investing in stocks, these variables are taken into consideration when choosing stocks. To evaluate these variables, in this study, the relationship between stock returns of companies operating in the manufacturing sector of Borsa Istanbul (BIST) and firm-specific financial performance variables was tested. In the study, Return on Assets (ROA), Return on Equity (ROE) and Operating Profit Margin (OPM) were taken as accounting-based performance measures. Value-based, on the other hand, is based on Economic Value Added (EVA) and Adjusted Economic Value Added (REVA), and the change in companies' stocks is taken as return. In the research, the data of the companies for the period 2010:Q1-2020:Q4 were used and these data were tested with the panel regression method. The results of the panel data analysis indicate that there is significant relationship between performance measures and stock returns.

Keywords: Return, Profit, Value Added

1. GİRİŞ

Sermaye piyasalarda en önemli yatırım araçlarından biri olan hisse senetlerinin getirilerinin tahmin edilmesi yatırımcılar, analistler vb. ekonomik paydaşların en çok üzerinde durdukları konulardan biridir. Hisse senetlerinin getirilerini etkileyen faktörleri tespit etmek ve hangilerinin daha etkin olduğunu belirleyebilmek burada en temel noktalardan birini oluşturmaktadır. Faaliyet hacmi, finansal yapı, makroekonomik faktörler, risk, şirket değeri, şirket performansı gibi çok sayıda faktör hisse senedi performansı üzerinde önemli bir etken olarak sayılabilir.

İşletme içi veya işletme dışı faktörler göz önünde bulundurularak hisse senedi getirilerini tahmin etmek amacıyla temel analiz, teknik analiz, rassal yürüyüş ve etkin piyasalar yaklaşımları kullanılmaktadır (Kalaycı ve Karataş, 2005). Burada kullanılan temel analizde hisse senedi getirisinin tahmini çeşitli finansal oranlar/ölçütler kullanılarak yapılmaktadır (Cengiz ve Püskül, 2016).

Bizde bu çalışmada inceleme kapsamında yer alan 125 imalat firmasının 36 çeyreklik verilerini kullanarak ROA, ROE, OPM, EVA ve REVA finansal ölçütlerinin hisse senedi getirisi ile olan ilişki ve etkisini inceledik.

Çalışmada kullanılan bu yöntemlerden biri olan ROE ölçütü, firmanın hissedarları tarafından yatırılan sermayenin kullanımıyla elde ettiği getiriyi değerlendirmek için kullanılan bir ölçüdür. Bu ölçüt dönem sonu net kârın toplam özsermayeye bölünmesi ile hesaplanmaktadır. ROA ölçütü ise firmanın aktif kârlılığının bir ölçüsüdür ve dönem sonu net kârın aktifler toplamına bölünmesi ile hesaplanmaktadır (Narwal ve Shweta, 2015). ROA, her bir varlık birimi tarafından ne kadar kâr üretildiği hakkında paydaşlara bilgi sağlamaktadır. Bu nedenle ROA, bir işletmenin yöneticileri tarafından ne kadar verimli yönetildiğinin bir göstergesi olarak ta kabul edilmektedir (Petersen ve Schoeman, 2008). Özsermaye maliyetinin işletmenin tüm varlıklarına yansıdığı bir firma için özsermaye getirisi hesaplanıyorsa, geleneksel ROE ölçütü faydalı bir sonuç göstermektedir (Damodaran, 2007). OPM şirketin faaliyet kârının net satışlara bölünmesi ile hesaplanmaktadır. İşletmenin esas faaliyetlerinden kaynaklı olarak ne ölçüde bir kârlılığa sahip olduğunu ortaya koymaktadır (Demir ve Tuncay, 2012).

Öte yandan firma değerini belirlerken aktif kârlılık, özsermaye karlılığı ve faaliyet kâr marjı gibi geleneksel muhasebe performans ölçütleri, kazanç elde etmek için gerekli sermaye yatırımlarının maliyetini göz ardı ettikleri için, bir değer üretme ölçütü olarak önemli bir sınırlılığa sahiptirler (Lehn ve Makhija, 1996; Manoppo, 2015). Bu nedenle günümüzde değer odaklı ölçütler (EVA, MVA ve REVA) ROA ve ROE gibi geleneksel ölçütlere kıyasla performans ölçümünde daha uzun vadeli sonuçlar için daha güvenilir bir ölçüt olarak değerlendirilmektedir (Laing ve Dunbar, 2015)

Stern & Stewart Company tarafından ticari olarak oluşturulan ve geliştirilen bir değerleme ölçütü olan EVA (Steward, 1991; Steward, 1994; Stern vd., 1995) firmanın gerçek kârlılığına yenilikçi bir bakış açısıyla baktığından kurumsal topluluklar tarafından daha hızlı bir şekilde kabul görmüştür. EBITDA, EBIT ve net işletme geliri gibi geleneksel kâr ölçülerinden farklı olarak EVA, firmanın "artık kârlılığına", hem doğrudan borç sermayesi

maliyeti hem de dolaylı özsermaye maliyetinden bağımsız olarak bakmaktadır (Grant, 2003). Bu açıdan EVA, temel olarak, sermaye maliyetinin değerlendirilmesinden sonra bir firmanın faaliyetlerden elde ettiği kârı temsil etmektedir. Bu nedenle bir firmanın değeri, yalnızca firmanın vergi sonrası net faaliyet kârı (NOPAT-Net Operating Profit After Tax) sermaye maliyetinden büyük olduğunda artmış olarak değerlendirilmektedir (Lee ve Kim, 2009).

Muhasebe perspektifinden EVA, NOPAT ile sermaye maliyeti arasındaki fark olarak tanımlanmaktadır. Burada EVA'yı diğer muhasebe ölçümlerinden farklı kılan en önemli unsur, firmanın genel sermaye maliyetini tamamen hesaba katmasıdır (Grant, 2003). Bir şirket için EVA hesaplandığında ortaya çıkan değer eğer pozitif ise, şirketin sermaye maliyetini aşan bir değer yarattığı, aksine şirket negatif EVA'ya sahip ise ekonomik bir kaybın söz konusu olduğu şeklinde yorumlanmaktadır (Milunovich, ve Tsuie, 1996)

REVA ise Bacidore vd. (1997) tarafından geliştirilen bir performans ölçüdür. Bu ölçüt EVA'dan türetilmiş ve büyük ölçüde benzer nitelikte bulunmaktadır. Ancak sermaye maliyeti esas alınırken firmanın net varlık değeri yerine, bir önceki dönemin piyasa değerini dikkate alınmaktadır. Bu açıdan teorik olarak REVA'nın, EVA'dan daha üstün bir performans ölçütü olduğu söylenebilir (Ferguson ve Leistikow, 1998). Bununla birlikte Bacidore vd. (1997) iyi bir finansal performans ölçütünün hisse senedi getirile ile yüksek oranda korelasyon göstermesi gerektiğini de ifade etmektedir.

2. LİTERATÜR TARAMASI

Getiri ile getiriyi etkileyen faktörler üzerine yapılan çalışmalar incelendiğinde, çalışmaların önemli bir çoğunluğunun değer tabanlı ölçütler ve muhasebe tabanlı ölçütler ile getiri arasında anlamlı bir ilişki ortaya koyduğu, ancak verilerin ait olduğu dönem, sektör, ülke gibi etkenlere bağlı olarak farklılıkların ortaya çıktığı da görülmektedir.

Lehn ve Makhija (1996), 1987, 1988, 1992 ve 1993 yıllarını kapsayan dönemde 241 ABD işletmesinde EVA, MVA, ROA, ROW ve ROS ile hisse senedi getirileri arasındaki ilişkiyi incelemişler ve bu değişkenler arasında pozitif bir ilişki olduğunu tespit etmişlerdir.

Chen ve Dodd (1998), EVA ile hisse senedi getirisi arasında bir korelasyon olup olmadığını incelemişler ve bu ilişkiyi ticari kâr ile artık kâr açısından değerlendirmişlerdir. Çalışmada 1983-1992 yılları arasında 605 şirket örneklemi kullanılmıştır. Çalışma neticesinde EVA ile hisse senedi getirisi arasında güçlü bir ilişki olduğu ortaya konulmuştur.

Medeiros (2000), Brezilya'da 1996-1999 yılları arasında borsada işlem gören şirketlerde, EVA ile hisse senedi getirileri arasında ilişkiyi incelemiştir. Doğrusal regresyon yönteminin kullanıldığı çalışma neticesinde, EVA'nın hisse senedi getirilerini sadece bir yıllık periyotta etkilediği tespit edilmiştir.

Yalçıner vd. (2005), finansal oranlar (cari oran, likidite oranı, nakit oran vb.) ile hisse senedi getirileri arasındaki ilişkiyi incelemişler. Çalışmada, İMKB (İstanbul Menkul Kıymetler Borsası) 100'de yer alan 52 şirketin 2000-2003 yılları arasındaki verileri için veri zarflama analizi ve Malmquist toplam faktör verimliliği analizini kullanmışlardır. Veri zarflama analizi sonuçlarına göre etkin olan şirketler ile hisse senedi getirileri arasında ekonomik istikrarın sağlandığı dönemlerde yüksek derecede ilişki olduğunu tespit etmişlerdir.

Yılgör (2005), 1997-2002 yılları arasında İMKB 100'de yer alan sınai işletmelerinde EVA, MVA, ROA, ROE, EPS'nin hisse senedi getirilerini açıklama gücünü incelemiştir.

Çalışma sonucunda, EVA ile MVA'nın hisse senedi getirilerini açıklama gücünün ROA, ROE ve EPS'ye göre daha yüksek olduğu, ancak önemli düzeyde bir farklılık olmadığı görülmüştür.

Lee ve Kim (2009), konaklama işletmeleri üzerinde yaptıkları çalışmada, piyasaya göre düzeltilmiş getiriler ile işletme faaliyetlerinden doğan nakit akışları, EVA, REVA, MVA, ROA, ROE ve firma büyüklüğü arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Çalışmada 1985-2004 dönemini kapsayan otel, restoran ve kumarhanelerden oluşan 353 örneklem kullanılmıştır. Elde edilen bulgularda, bu değişkenlerin getiri üzerindeki etkilerinin sektörlere göre farklılık gösterdiği, bazılarında herhangi bir etkinin gözlemlenmediği, bazılarında ise pozitif ve anlamlı bir etkinin görüldüğü tespit edilmiştir.

Aydemir vd. (2012), kârlılık, likidite, borçluluk ve faaliyet oranlarının, hisse senedi getirileri üzerindeki etkisini incelemişler. Çalışmalarında, 1990-2009 yılları atasında İMKB'de işlem gören 73 imalat işletmesini incelemişlerdir. En küçük kareler, rassal etkiler ve sabit etkiler modellerinin kullanıldığı çalışma ile kârlılık, likidite ve kaldıraç oranlarının hisse senedi getirileri üzerinde pozitif etkiye sahip olduğu ancak faaliyet oranlarının hisse senedi getirileri üzerinde herhangi bir etkilerinin olmadığı görülmüştür.

Manoppo (2015), çoklu regresyon analizi kullanarak ROA, ROE, ROS ve EPS'nin hisse senedi fiyatları üzerindeki etkisini incelemiştir. Araştırmada için 2010-2014 yılları arasında Hindistan borsasında işlem gören 11 sigorta şirketinin verilerini kullanmıştır. Yaptığı analizde, ROA, ROE, ROS ve EPS'nin her birinin hisse senedi üzerinde önemli ve pozitif etkilerinin olduğunu tespit etmiştir.

3. VERİ SETİ VE YÖNTEM

Bu çalışmada, BIST imalat sektöründe faaliyet gösteren firmaların finansal performans değişkenleri ile hisse senedi getiri değişkeni arasındaki ilişkinin varlığı analiz etmektedir. Çalışmada, 2012:Q1-2020:Q4 döneminde BIST imalat sektöründe sürekli olarak yer alan ve çeyrek dönemlik verilerine ulaşılan 125 firma araştırma kapsamında ele alınmıştır. Çalışmanın bağımsız değişkenlerini temsil eden finansal performans göstergelerinde hem muhasebe tabanlı hem de değer tabanlı ölçütlerden yararlanılmıştır. Bu da bize, muhasebe tabanlı finansal ölçütler mi? Yoksa değer tabanlı ölçütlerle mi? hisse senedi getirileri ile daha çok ilişkili olduğuna dair kanıtlar sunacaktır.

Firmaların hisse senedi getirileri ile finansal performans göstergeleri arasındaki ilişkinin analizinde kullanılan değişkenlere ait açıklama, kısaltımı, hesaplanması ve veri kaynağı şu şekildedir:

Bağımsız Değişkenler:

Aktif Kârlılık (ROA) = Dönem Sonu Net Kâr / Toplam Aktifler

ROA rasyosu araştırmacıya, 1 TL'lik aktif veya varlıklara karşılık dönem sonunda elde edilen net kâr oranı vermektedir.

Özsermaye Kârlılığı (ROE) = Dönem Sonu Net Kâr / Toplam Özsermaye

ROE rasyosu araştırmacıya, 1 TL'lik özsermayeye karşılık dönem sonunda elde edilen net kâr oranı vermektedir.

Faaliyet Kâr Marjı (OPM) = Faaliyet Kârı / Net Satışlar

OPM, 1 TL'lik net satışlara karşılık elde edilen faaliyet kâr oranını hesaplamak için kullanılan bir ölçüttür.

Ekonomik Katma Değer (EVA) = [Faaliyet Kârı x (1-T) – (AOSM x YS)

Bura da yer alan "T" kurumlar vergisi oranı, "AOSM" ağırlıklı ortalama sermaye maliyeti, "YS" ise yatırılan sermayeyi temsil etmektedir. EVA ölçütü, bir firmanın vergi sonrası net faaliyet kârından yatırılan sermayenin maliyeti çıkarıldıktan sonra elde edilen değer pozitif ise firmanın hissedarlar için değer ürettiği, negatif ise hissedarlar için değer üretmediği anlamına gelmektedir.

Standardize Edilmiş EVA = EVA_t / Toplam $Varlıklar_{t-1}$

Arındırılmış Ekonomik Katma Değer (REVA) = [$(Faaliyet\ Kârı\ x\ (1-T))_t$ - ($Piyasa\ Değeri_{t-1}$ x $AOSM_t$)]

EVA ve REVA'da yer alan "AOSM" ve "YS" değerleri Horasan ve Yılmaz'ın (2019) çalışmalarında kullandıkları yönteme göre hesaplanmıştır. REVA'da yer alan piyasa değeri ise, şirketin hisse kapanış fiyatı ile dolaşımdaki toplam hisse sayısının çarpımıyla hesaplanmaktadır. REVA ölçüte EVA gibi hissedarlar için üretilen değeri ölçmek için hesaplanan ekonomik tabanlı bir finansal ölçüttür. REVA'nın EVA'dan tek farkı, yatırılan sermaye yerine piyasa değerinin kullanılmasıdır.

Standardize Edilmiş REVA = $REVA_t$ / Toplam $Varlıklar_{t-1}$

EVA ve REVA finansal ölçütleri analizlerde bir önceki dönemin toplam varlıklarına bölerek standardize edilmiş değerleri kullanılmıştır.

Bağımlı Değişken:

Hisse Senedi Getirisi (Return) = (Hisse Kapanış $Fiyatı_t$ / Hisse Kapanış $Fiyatı_{t-1}$)-1

Getiri, borsada işlem gören hisse senedinin bir önceki döneme göre değişimini ölçmektedir. Bu değeri pozitif olması yatırımcı açısından kâr, negatif olması ise zarar anlamına gelmektedir.

Kontrol Değişkeni:

Toplam Aktifler (TA) = Ln(Toplam Aktifler)

Firmaların toplam aktiflerinin doğal logaritması alınarak analizlerde kullanılmıştır.

Kukla Değişken:

Covid-19 dönemi = Küresel ölçekte bir salgına dönüşen Covid-19 pandemisi piyasalar açısından sistematik bir risk unsuru teşkil ettiğinden, analizlerde Covid-19 dönemi için "1", diğer dönemler için "0" değeri atanmıştır. Türkiye'de Covid-19 dönemi bu çalışmanın 2020 yılının 4 çeyreğini kapsamaktadır.

ROA, ROE, OPM ve TA'nın verileri Finnet Analiz Expert veri tabanından (www.finnet.com.tr), EVA ile REVA'nın verileri ise Finnet Analiz Expert ile Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Elektronik Veri Dağıtım Sistemi (https://evds2.tcmb.gov.tr) veri tabanlarından elde edilmiştir.

Çalışmada yer alan her bir değişken 4.500, her bir model ise 31.500 gözlem içermektedir. Bu çalışma, 2012:Q1-2020:Q4 döneminde BIST imalat sektöründe kesintisiz olarak faaliyet gösteren ve verilerine eksiksiz bir şekilde ulaşılan firmaların verileri ile sınırlandırılmıştır.

Çalışmanın analizinde panel veri tekniğiyle en küçük kareler yöntemi kullanılarak test edilmiştir.

Araştırmada cevapları aranan hipotezler şu şekilde kurulmuştur:

H_1 = Firmaların finansal performans göstergeleri ile hisse senedi getirileri arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

H_2 = Firmaların finansal performans göstergeleri ile hisse senedi getirileri arasında anlamlı bir ilişki vardır.

4. BULGULAR

Çalışmada yer alan finansal değişkenlere ait tanımlayıcı istatistikler Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1: Tanımlayıcı İstatistikler

	ROA	ROE	OPM	EVA	REVA	TA	GETİRİ
Ortalama	0.0031	0.0118	0.1139	-0.1005	-0.0636	18.6318	0.0804
Medyan	0.0027	0.0067	0.0958	-0.0936	-0.0509	18.6443	-0.0032
Maksimum	0.0603	0.2082	0.4793	0.0195	0.0244	19.5381	1.5000
Minimum	-0.0657	-0.1582	-0.1587	-0.3000	-0.2185	17.7150	-0.5522
Standart Sapma	0.0222	0.0675	0.1059	0.0568	0.0577	0.5606	0.3750
Çarpıklık	-0.4481	0.2388	0.8980	-0.9466	-1.0913	0.0042	2.2156
Basıklık	5.1151	4.4420	5.9017	5.4554	3.4934	1.7465	8.4669
Jarque-Bera	989.3993	432.6333	2183.4560	1802.4610	938.8967	294.6208	9285.6360
Olasılık (p)	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000
Gözlem Sayısı	4.500	4.500	4.500	4.500	4.500	4.500	4.500

Tablo 1'de yer alan tanımlayıcı istatistiklerde ROA, ROE, OPM değişkenlerine ait ortalama değer pozitif iken EVA ve REVA ölçütlerine ait ortalama değer ise negatif çıkmıştır. Bu sonuca göre, inceleme kapsamında yer alan firmaların hissedarlara değer üretmede başarısız olduğunu söylemek mümkündür. Ayrıca, bütün finansal değişkenlere ait p değeri 0.05'ten küçük olduğundan veriler normal dağılım göstermektedir.

Finansal performans değişkenleri ile hisse senedi getirisi arasındaki ilişkiyi analiz etmeden önce verilere durağanlık testi uygulanmıştır. Sabitli ve Trendli model birim kök testlerine ait elde edilen sonuçlar Tablo 2'deki gibidir.

Tablo 2: Birim Kök Test Sonuçları

Değişkenler		Im, Pesaran and Shin W-stat	ADF - Fisher Chi-square	PP - Fisher Chi-square
ROA	t	-58.2876	2627.26	2650.78
	p	0.0000***	0.0000***	0.0000***
ROE	t	-49.1831	2156.01	2155.97
	p	0.0000***	0.0000***	0.0000***
OPM	t	-70.4710	3346.66	3530.62
	p	0.0000***	0.0000***	0.0000***
EVA	t	-4.77997	292.803	1549.28
	p	0.0000***	0.0000***	0.0000***
REVA	t	-25.2992	1021.64	959.674
	p	0.0000***	0.0000***	0.0000***
GETİRİ	t	-49.3312	2163.43	2324.48
	p	0.0000***	0.0000***	0.0000***
TA	t	-37.3457	1576.01	1534.04
	p	0.0000***	0.0000***	0.0000***

Tablo 2'de yer alan birim kök test sonuçlarına göre bütün değişkenlere ait p (probability) istatistik değeri %1 düzeyinde (p=0.0000) anlamlı bulunmuştur. Bu sonuçlara göre bütün değişkenlere ait veri seti düzeyde I(0) durağandır.

Finansal değişkenler arasındaki korelasyon analizine ait sonuçlar Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3: Korelasyon Analizi Sonuçları

	GETİRİ	ROA	ROE	OPM	EVA	REVA	TA	KUKLA
GETİRİ	1							
ROA	0.1648 0.0000***	1						
ROE	0.2316 0.0000***	0.9542 0.0000***	1					
OPM	-0.0930 0.0000***	0.5697 0.0000***	0.4647 0.0000***	1				
EVA	0.2377 0.0000***	0.3783 0.0000***	0.2523 0.0000***	0.1858 0.0000***	1			
REVA	0.1023 0.0000***	0.0500 0.0008***	-0.0677 0.0000***	0.0728 0.0000***	0.3405 0.0000***	1		
TA	0.3671 0.0000***	-0.0119 0.4267	0.0679 0.0000***	-0.0482 0.0012***	-0.2862 0.0000***	-0.3680 0.0000***	1	
KUKLA	0.4086 0.0000***	-0.0794 0.0000***	-0.1063 0.0000***	-0.0148 0.3201	0.1761 0.0000***	-0.4283 0.0000***	0.5460 0.0000***	1

*** sembolü %1 düzeyinde anlamlılığı ifade etmektedir.

Korelasyon tablosunda yer alan katsayılara göre, örneklemde yer alan firmaların ROA, ROE, OPM, EVA ve REVA finansal değişkenleri ile hisse senedi getiri arasında %1 düzeyinde anlamlı bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir (H_1 red, H_2 Kabul). Ancak ROA ile ROE arsındaki korelasyon katsayısının çok yüksek olması (%95.42) bu iki değişken arasında çoklu doğrusal bağlantı problemine işaret etmektedir. Bu yüzde ROA ve ROE'nin ayrı ayrı dâhil edildiği iki farklı regresyon analizi yapılmıştır.

Korelasyon değerlerinden yola çıkarak araştırmanın regresyon modeli aşağıda yer aldığı şekilde oluşturulmuştur.

1. Model

$$Getiri = \beta_0 + \beta_1 ROA + \beta_2 OPM + \beta_3 EVA + \beta_4 REVA + \beta_5 TA + \beta_6 Kukla + \mu$$

2. Model

$$Getiri = \beta_0 + \beta_1 ROE + \beta_2 OPM + \beta_3 EVA + \beta_4 REVA + \beta_5 TA + \beta_6 Kukla + \mu$$

ROA'nın dâhil olduğu regresyon analizine ait bulgular Tablo 4, ROE'nin dâhil olduğu regresyon analizine ait bulgular ise Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 4: 1. Model Regresyon Sonuçları

Bağımsız Değişkenler	Katsayı	Standart Hata	t-istatistik	p
ROA	5.8902	0.2752	21.4011	0.0000***
OPM	-1.0812	0.0503	-21.4957	0.0000***
EVA	0.1694	0.1140	1.4854	0.1375
REVA	2.5164	0.0967	26.0165	0.0000***
TA	0.1740	0.0109	15.9393	0.0000***
KD	0.5383	0.0220	24.5049	0.0000***
C	-2.9393	0.1975	-14.8788	0.0000***

R^2	0.4113	Mean dependent var	0.0804
Düzeltilmiş R^2	0.4105	S.D. dependent var	0.3750
S.E. of regression	0.2879	Akaike info criterion	0.3495
Sum squared resid	372.5241	Schwarz criterion	0.3594
Log likelihood	-779.2788	Hannan-Quinn criter.	0.3530
F-statistic	523.2333	Durbin-Watson stat	1.6609
Prob(F-statistic)	0.0000		

*** sembolü %1 düzeyinde anlamlılığı ifade etmektedir.

Tablo 4'teki sonuçlara göre, ROA, OPM ve REVA finansal değişkenlerinin getiri üzerindeki etkileri %1 düzeyinde anlamlı, EVA'nın katsayısı ise anlamlı bulunmamıştır. Getiriyi en fazla ROA (5.8902), daha sonra sırasıyla REVA (2.5164) ve EBITM (-1.0812) gelmektedir. Bu modelde yer alan bağımsız değişkenler getirideki değişimin %41.13'ünü açıklamaktadır.

Tablo 4: 2. Model Regresyon Sonuçları

Bağımsız Değişkenler	Katsayı	Standart Hata	t-istatistik	p
ROE	2.6193	0.0798	32.8039	0.0000***
OPM	-1.1462	0.0441	-25.9726	0.0000***
EVA	-0.2226	0.1051	-2.1175	0.0343**
REVA	3.1006	0.0945	32.8198	0.0000***
TA	0.1170	0.0105	11.0941	0.0000***
KD	0.6787	0.0215	31.6136	0.0000***
C	-1.9004	0.1910	-9.9511	0.0000***

R^2	0.4767	Mean dependent var	0.0804
Düzeltilmiş R^2	0.4760	S.D. dependent var	0.3750
S.E. of regression	0.2715	Akaike info criterion	0.2318
Sum squared resid	331.1795	Schwarz criterion	0.2418
Log likelihood	-514.5863	Hannan-Quinn criter.	0.2353
F-statistic	682.0385	Durbin-Watson stat	1.6657
Prob(F-statistic)	0.0000		

*** sembolü %1 düzeyinde anlamlılığı ifade etmektedir.

Tablo 4.'de görüldüğü üzere, ROE, OPM ve REVA'nın getiri üzerindeki etki katsayıları %1, EVA'nın ise %5 düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Getiriyi en fazla REVA (3.1006), daha sonra sırasıyla ROE (2.6193), OPM (-1.1462), EVA (-0.2226) gelmektedir. Bu modelde bağımsız değişkenler getirideki değişimin %47.67'sini açıklamaktadır.

5. SONUÇ

BIST imalat sektöründe yer alan 125 firmanın hisse senedi getirisi ile muhasebe ve değer tabanlı ölçütleri arasındaki ilişkinin incelenmesi için panel regresyon yöntemiyle yapılan analiz neticesinde hem muhasebe tabanlı hem de değer tabanlı ölçütler ile getiri arasında anlamlı ve heterojen bir ilişkinin varlığı tespit edilmiştir.

Bu çalışmada ortaya çıkan sonuçlarımız, hisse senedi getirisi ile firmaların kârlılık ve katma değer odaklı finansal ölçütleri arasındaki ilişkinin anlamlılık düzeyinin yüksek olduğunu göstermektedir. Yapılan panel veri analizinde, finansal performans ölçütlerine ait

ortaya çıkan heterojen etkilerin sonuçları, özellikle örneklemde yer alan sektör temsilcileri, analistler ve yatırımcılar gibi farklı paydaşlara önemli ölçüde yararlı bilgiler sunmaktadır.

Sonuç olarak, bu çalışmada hem muhasebe tabanlı hem de değer tabanlı finansal ölçütler kullanarak elde edilen kanıtlar alan literatürüne katkıda bulunulmuştur. Gelecekteki araştırmacılar yapacakları yeni çalışmalarda farklı finansal ölçütler, zaman serisi, sektör, analiz yöntemi vb. farklı karakteristik özellik ve yöntem kullanarak hisse senedi getirisi ile finansal ölçütler arasındaki ilişki hakkında daha geniş kanıtlar sağlayabilirler.

KAYNAKÇA

Aydemir, O., Ögel, S. ve Demirtaş, G. (2012). Hisse senetleri fiyatlarının belirlenmesinde finansal oranların rolü. *Yönetim ve Ekonomi: Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *19*(2), 277-288.

Bacidore, J. M., Boquist, J. A., Milbourn, T. T. ve Thakor, A. V. (1997). The search for the best financial performance measure. *Financial Analysts Journal*, *53*(3), 11-20. https://doi.org/10.2469/faj.v53.n3.2081

Cengiz, H. ve Püskül, A. S. Ö. (2016). Hisse senedi getirileri ve kârlılık arasındaki ilişki: Borsa İstanbul endeksinde işlem gören işletmelerin analizi. *Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *6*(12), 295-306.

Chen, S. ve Dodd, J. L. (1997). Economic value added (EVA™): An empirical examination of a new corporate performance measure. *Journal of managerial Issues*, 318-333.

Damodaran, A. (2011). Return on Capital (ROC), Return on Invested Capital (ROIC) and Return on Equity (ROE): Measurement and implications. *SSRN Electronic Journal*, *July*, 1-69. https://doi.org/10.2139/ssrn.1105499

Medeiros, O. (2011). Empirical evidence on the relationship between EVA and stock returns in Brazilian firms. *SSRN Electronic Journal*. https://doi.org/10.2139/ssrn.701421

Ferguson, R. ve Leistikow, D. (1998). Search for the best financial performance measure: Basics are better. *Financial Analysts Journal*, *54*(1), 81-85. https://doi.org/10.2469/faj.v54.n1.2148

Finansal Information News Network (FINNET) (2021). (www.finnet.com.tr)

Grant, J. L. (2003). *Foundations of economic value added* (Vol. 99). John Wiley & Sons.

Horasan, E. ve Yılmaz, T. (2019). Türk imalat şirketlerinde piyasa katma değerini (MVA) açıklayan Ekonomik Katma Değer (EVA) mi yoksa kârlılık mı?. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22(41): 295-315.

Kalaycı, Ş. ve Karataş, A. (2005). Hisse senedi getirileri ve finansal oranlar ilişkisi: İMKB'de bir temel analiz araştırması. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (27), 146-158.

Laing, G. ve Dunbar, K. (2015). EVA^{TM}, EPS, ROA and ROE as Measures of Performance in Australian Banks: A Longitudinal Study. *Journal of Applied Management Accounting Research*, *13*(1), 41-48.

Lee, S. ve Kim, W. G. (2009). EVA, refined EVA, MVA, or traditional performance measures for the hospitality industry? *International Journal of Hospitality Management*, *28*(3), 439-445. https://doi.org/10.1016/j.ijhm.2009.01.004

Lehn, K. ve Makhija, A. K. (1996). EVA & MVA as performance measures and signals for strategic change. *Strategy & Leadership*, *24*(3), 34-38. https://doi.org/10.1108/eb054556

Manoppo, C. P. (2015). The Influence of Roa, Roe, Ros, and Eps on Stock Price. *Jurnal Riset Ekonomi, Manajemen, Bisnis Dan Akuntansi*, *3*(4), 691-697.

Milunovich, S. ve Tsuei, A. (1996). Evar in the computer industry. *Journal of Applied Corporate Finance*, *9*(1), 104-116. https://doi.org/10.1111/j.1745-6622.1996.tb00108.x

Narwal, K. (2015). Performance appraisal with EVA, MVA and other performance measures. *Journal of Management Research*, *15*(4), 223-230.

Petersen, M. A. ve Schoeman, I. (2008). Modeling of banking profit via return-on-assets and return-on-equity. *Lecture Notes in Engineering and Computer Science*, *2171*(1), 828-833.

Stern, J. M., G. B. Stewart III ve D. H. Chew, Jr. (1995), The EVA financial system. *Journal of Applied Corporate Finance*, *8*(2), 32-46.

Stewart, G. B. (1991), *The quest for value: A guide for senior managers*, First Ed., New York: Harper Business.

Stewart, G. B. (1994), EVA: Fact and fantasy. *Journal of Applied Corporate Finance*, 7(2), 71-84.

Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Elektronik Veri Dağıtım Sistemi (2021). BIST Endeksi ve Günlük İşlem Hacmi (İş Günü) https://evds2.tcmb.gov.tr/index.php?/evds/serieMarket/collapse_1/5854/DataGroup/turkish/bie_mkbrgn/ (Erişim Tarihi: 28 Kasım 2021).

Yalçıner, K., Atan, M. ve Boztosun, D. (2005). Finansal oranlarla hisse senedi getirileri arasındaki ilişki. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, *27*, 176-187. http://dergipark.gov.tr/mufad/issue/35596/395334

Yılgör, A. G. (2005). İşletme performansının değerlendirilmesinde Ekonomik Katma Değer (EVA) ve Piyasa Katma Değeri (MVA) yöntemleri ve bu yöntemlerin hisse senedi getirilerini açıklama gücünün incelenmesi: İMKB 100 Örneği. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, *60*(01), 225-248.

WE HAVE PROTECTED PERPETRATORS': USİNG WİDOWS AS SCAPEGOAT İN SUSTAİNİNG PATRİARCHY İN SOUTH EASTERN NİGERİA

Favour C. Uroko
Department of Religion and Cultural Studies,
Faculty of the Social Sciences,
University of Nigeria, Nsukka

Abstract

Even though it is the 21st century where education and scientific advancements have changed the face of modern society, age-old customs and traditions continue to encourage gender-based violence in Igbo land. While research has paid much attention to genital mutilation of the feminine gender, child-bride pandemic, and trafficking in girls, it neglects the cultural and traditional norms that target widows in Igbo land. Widowhood rituals are gender-based in its entirety due to the fact that widowers are not coerced to go through these rituals that widows are forced to go through. Relying on data from oral interviews, National Human Rights Commission, traditional rulers and the Clergy, and a thought-provoking review of available literature, this study investigate the dehumanising widowhood practices in a patriarchal and gender-sensitive Igbo society and its impacts on women development and human rights. Why has the practice of disinheriting the widows continued despite all legal frameworks and judicial pronouncements as well as international protocols and documents against it? The paper argues that lack of political will and silence on the part of traditional rulers, faith communities, and the government has sustained the pandemic of obnoxious cultural laws against women. This is equivalent to the model of David in the Torah. The study concludes that gender-based violence is carried out by those show do not know why, and others do it based on their selfish interest.

Keywords: Widow, Igbo Land, Gender-based Violence, Pandemic, Domestic Violence

REFLEX DETETION OF NUMBER PLATE AND TRAFFIC INFRACTION OF VEHICLE BY INTELIGENT TRANSPORATION SCHEME IN PAKISTAN

Dr Muhammad Faisal (Ph.D. AI Candidate)
Sindh Madressatul Islam University, Artificial Intelligence, Information Technology, Karachi, Pakistan

Abstract

Public Transportation Strategic Systems are a computerized change for the metropolitan transportation administration in the Pakistan uncommonly in large city Karachi with medium-size urban areas, from 1,800,000 to 2,200,000 occupants. The execution of the metropolitan public transportation administrations has not begun in numerous urban communities; accordingly, this urban areas in Pakistan have an increment of unlawful vehicles, which cause countless street mishaps. The primary strategy for controlling unlawful vehicle is by giving the drivers travel fines. To give such travel fines, travel police have a few controls focuses in medium-size urban areas. In this article, we fostered a portable application to distinguish three kinds of travel infractions generally dedicated by vehicle drivers. The motivation behind this application is to be an apparatus for the travel police specialists to disincentive the utilization of vehicle. The versatile application recognizes a potential travel infraction, saves the photograph, bike plate number, date, and time. Thereafter, the application creates a help for the travel infractions that will be given by the travel cop. We played out an investigation utilizing this portable application in the city of Karachi, Sindh, Pakistan. The versatile application caught 20 potential travel infractions.

Keywords: adminstrations, Pakistan, apparatus, portable application

POZİTİF LİDERLİK, OPTİMİSTLİK, İŞE ADANMIŞLIK VE KARİYER TATMİNİ İLİŞKİSİ: BİR ARACI MEKANİZMA MODELİ

Dr. Öğr. Üyesi İhsan AYTEKİN
Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi

Özet

Çalışanın kendisini işe adamasının çalışan performansını, dolayısıyla örgütsel performansı önemli oranda pozitif yönde etkilemesi nedeniyle hem uygulamacıların hem de araştırmacıların oldukça dikkatini çekmiştir. Çalışan adanmışlığının en önemli öncüllerinden bir tanesi liderliktir. Liderlik ile işe adanmışlık ilişkisi oldukça ilgi çekmesine karşın bu ilişkide iyimserliğin rolü ve tüm bu değişkenlerin kariyer başarısı ile ilişkisi görece ihmal edilmiştir. Bu çalışmada, pozitif liderlik tutum ve davranışlarının iyimserlik, işe adanmışlık ve kariyer tatmini ilişkisi incelenmiştir. 318 katılımcıdan toplanan verilerin yapısal eşitlik modeli ile analizi sonucunda elde edilen bulgulara göre pozitif liderlik, iyimserliği, adanmışlığı ve kariyer tatminini; iyimserlik ise adanmışlık ve kariyer tatminini pozitif yönde etkilemektedir. Ayrıca iyimserlik, pozitif liderlik ile adanmışlık ve kariyer tatmini ilişkisinde; adanmışlık ise iyimserlik ve kariyer tatmini ilişkisinde aracı etkiye sahiptir.

Anahtar Kelimeler: Pozitif liderlik, iyimserlik, işe adanmışlık, kariyer tatmini

GİRİŞ

Khan (1990) çalışanların kendilerini fiziksel, bilişsel ve duygusal olarak işine vermelerini çalışan adanmışlığı olarak ifade etmiş ve adanmışlığı psikolojik anlamlılık, güvenlik ve hazır bulunurluk kavramları ile ilişkilendirmiştir. Buna göre psikolojik anlamlılık, güvenlik ve hazır bulunurluk değişkenleri adanmışlığı teşvik ederken, bunların eksik olması ya da olmaması ise çalışanın kendini işten geri çekmesine neden olur. Çalışan adanmışlığının bireysel ve örgütsel performans üzerinde önemli etkisi olmasına karşılık farklı ülkelerde yapılan çalışmalar, çalışan adanmışlığının oldukça düşük düzeyde olduğunu, hatta çalışanların önemli bir bölümümün kendilerini aktif olarak işe adamadığını ve bu nedenle de örgütlerin önemli kayıplar yaşadığını ileri sürmüştür (Harter, 2018; Schaufeli, 2018).

Araştırmacılar, çalışanın kendisini işe adamasının farklı değişkenler üzerinden çalışan performansını, dolayısıyla örgütsel performansı pozitif yönde etkilediğini açıkça ortaya koymuştur (Seijts and Crim, 2006). Buna göre çalışan adanmışlığı iş motivasyonu (Mishra et al., 2014), iyi oluş ve bireysel iş performansı (Schaufeli, 2018), yaratıcı iş davranışları (Kwon & Kim, 2020), örgütsel vatandaşlık davranışı (Hai et al., 2020), örgütsel performans (Saks, 2006; Seijts and Crim, 2006) ve rekabet avantajı (Lockwood, 2007) gibi bireysel ve örgütsel sonuçları önemli oranda etkilemektedir. İşe adanmışlığın tahminleyicileri üzerinde de çok sayıda çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmalarda iş kaynakları ve örgütsel kaynaklar (Albrecht, Breidahl & Marty, 2018), iş uyumu, duygusal bağlılık ve psikolojik iklim (Shuck, Reio Jr. T.G., & Rocco, 2011), iş özellikleri, örgütsel destek, yönetici desteği, fark edilme ve adalet algısı (Saks, 2006) gibi değişkenlerin işe adanmışlığı pozitif yönde etkilediği açığa çıkarılmıştır.

Araştırmacılara göre çalışanın işe adanmışlık varyansını en çok açıklayan faktörlerden bir tanesi de liderliktir. Bu nedenle liderlik ve işe adanmışlık ilişkisini ele alan çalışmalarda, özellikle son on yılda önemli bir artış söz konusudur. Bu çalışmalar incelendiğinde liderlik literatürünün, i) başta transformasyonel liderlik olmak üzere farklı liderlik türlerinin işe adanmışlık üzerindeki etkisine ve bu ilişkideki aracı mekanizmalara, ii) liderlik türleri ile farklı değişkenler (ör. iş tatmini, bireysel performans, örgütsel vatandaşlık davranışı, yaratıcılık, örgütsel bağlılık ve örgütsel performans) arasındaki ilişkide işe adanmışlığın aracı rolüne odaklandığı görülmektedir (Amor, Vazquez & Faina, 2020; Carasco-Saul, Kim & Kim, 2014; Hoch vd., 2018; Tims, Bakker & Xanthopoulou, 2011; Yuan, Zhang & Tu, 2018). Buna karşılık liderin pozitif tutum ve davranışlarının işe adanmışlık ile ilişkisi, bunun bireysel yaşam kalitesinin önemli bir göstergesi olan kariyer başarısına etkisi ve çalışan iyimserliğinin bu ilişkideki rolü görece ihmal edilmiştir. Bu açığa katkı sunmak için bu çalışmada temel amaç, pozitif liderlik, çalışan iyimserliği, işe adanmışlık ve çalışanların kariyer tatmini ilişkisini ve bu ilişkideki aracı mekanizmayı araştırmaktır. Çalışmada pozitif liderliğin iyimserlik, işe adanmışlık ve kariyer tatmini değişkenlerinin tamamını pozitif etkileyeceği; çalışan iyimserliğinin pozitif liderlik, işe katılım ve kariyer tatmini ilişkisinde aracı etkiye sahip olacağı; pozitif liderlik ve iyimserliğin ise işe adanmışlık üzerinden kariyer tatminini etkileyeceği hipotezleştirilerek test edilmiştir.

LİTERATÜR İNCELEMESİ VE HİPOTEZLER

Kariyer Tatmini

Kariyer tatmini, kariyer başarısının subjektif yönünü oluşturmakta ve kariyer aktörünün kariyeri ile ilgili anlam ve başarı değerlendirmesi olarak tanımlanmaktadır (Spurk, Hirschi & Dries, 2019). Günümüz çalışanlarının büyük bölümü açısından kariyer tatmini, hiyerarşik ilerleme, gelir ve mesleki prestij gibi obketif kariyer başarısı kriterlerine göre kariyer başarısını daha fazla açıklamaktadır (Arthur, Khapova, & Wilderom, 2005). Yapılan çalışmalarda beşeri sermaye, sosyal sermaye, işe katılım, iş performansı, lider üye etkileşimi, mentörlük, kariyer uyumu, sınırsız zihin yapısı, kariyer öz yönetimi, esnek çalışma, kişilik, kişi iş ve örgüt uyumu, kariyer sermayesi, otonomi, yaş ve kariyer dönemi gibi değişkenlerin kariyer başarısının öncülleri olduğu, buna karşın kariyer başarısının da kariyer hareketliliği, örgütsel bağlılık, mesleki öz yeterlilik, iyi oluş ve mental sağlık gibi değişkenleri pozitif yönde etkilediği ileri sürülmüştür (Ng & Feldman, 2014; Ng vd., 2005; Spurk, Hirschi & Dries, 2019).

Pozitif Liderlik

Literatürde çok sayıda liderlik türünden bahsedilmekle beraber pozitif liderlik türleri (e.g. etik, otantik, hizmetkar ve transformasyonel) çalışanların bireysel çıktılarını daha güçlü bir şekilde açıklamaktadır (Hoch vd., 2018; Lemoine, Hartnell & Leroy, 2019). Bazı araştırmacılar ise, liderin pozitif tutum ve davranışlarını yansıtan pozitif liderliğin, pozitif liderlik türlerinden (ör. etik, otantik, hizmetkar ve transformasyonel liderlik) yapı olarak farklılık gösterdiğini ve bireylerin pozitif psikolojiyle ilişkili tutum ve davranışlarındaki varyansı açıklama gücünün pozitif liderlik türlerinden daha yüksek olduğunu ileri sürmüştür (Hoch vd., 2018; Norman, Avloliio & Luthans, 2010; Yan vd., 2021). Bunun temelinde ise

yöneticilerin çalışanlara yönelik tutum ve davranışları, onların mental iyi oluşları üzerinde, diğer birçok değişkenden (iş ve yaşamlarındaki olaylar, stres vb.) daha fazla etkili olması yatmaktadır (Gilbreath & Benson, 2004; Kelloway vd., 2013). Çünkü pozitif liderlik diğer pozitif liderlik türlerine göre daha fazla pozitivizme odaklanmaktadır (Yan vd., 2021).

Pozitif liderlik, pozitif liderlik türlerinden farklı olarak, çalışanlarda pozitif duygular uyandıran liderlik davranışları şeklinde tanımlanmıştır (Kelloway vd., 2013: 108). Bu nedenle pozitif liderlik, iyimserlik ve çalışan katılımı gibi pozitif psikolojiyle ilgili değişkenleri güçlendirmektedir (Yan vd., 2021). Pozitif liderlik, çalışanların lidere güvenini artırarak daha yüksek enerji ve performansla çalışmalarını teşvik eder (Diener et al., 2020) ve böylece onların kendilerini işe adamalarını destekler. Kelloway ve arkadaşlarına göre (2013) pozitif liderlik, çalışanın iyi oluşunu, örgüte bağlılığını ve iş tatminini pozitif yönde etkiler. Pozitif liderlik ve işe adanmışlık ilişkisini odağına alan az sayıdaki çalışmalardan biri olan Yan ve arkadaşlarının (2021) çalışması, pozitif liderliğin çalışanların pozitif duygulanımı üzerinden işe adanmışlıklarını artırdığı sonucuna ulaşmıştır. Liderlik ve kariyer ilişkisini inceleyen bir başka çalışmada da etkili liderliğin, destekleme, rehberlik etme, rol modeli olma ve motive etme gibi değişkenler üzerinden çalışanların kariyer ilerlemesini ve kariyer başarısını pozitif yönde etkilediğini ileri sürülmüştür (Hopkins, O'Neil & Bilimoria, 2006). Bu verilere dayanılarak aşağıdaki hipotezler geliştirilmiştir.

H1. Pozitif liderlik çalışanların a) iyimserlik, b) işe katılım ve c) kariyer tatminlerini pozitif yönde etkiler.

İyimserlik

İyimserlik (optimistlik), psikolojik sermayenin boyutlarından biri olarak ele alınmaktadır (Luthan, Youssef ve Avolio (2007). Optimistliğin (iyimserlik), sadece geleceğe dair pozitif tahminleri değil, aynı zamanda bunların nedenlerini ve özelliklerini açıklamayla ilgili olduğunu ileri süren Luthan, Youssef ve Avolio (2007), iyimserliğin mental sağlık, iyi oluş ve yaşam tatmini gibi çok sayıda pozitif değişkenin öncülü olduğunu ileri sürmüştür. Yapılan çalışmalar da bu durumu destekleyen sonuçlara ulaşmış ve diğer psikolojik sermaye boyutlarıyla birlikte iyimserliğin, işe adanmışlık, iş tatmini, yaşam tatmini ve kariyer tatmini değişkenlerinin tamamıyla pozitif ilişki gösterdiğini ortaya koymuştur (Karatepe ve Karadaş, 2015; Luthans vd., 2008). Chen (2015), liderin pozitif tutum ve davranışlarının çalışanların iyimserliği ve işe adanmışlığı üzerinden onların iş performansını pozitif etkilediğini ortaya koymuştur.

İnsanlar optimist oldukları zaman amaç ve hedeflerine daha fazla odaklanır ve bunun için daha fazla çaba gösterir (Mccoll-Kennedy & Anderson, 2002). Dolayısıyla optimist bireylerin kariyer hedeflerine ulaşarak kariyer tatmini deneyimlemeleri beklenebilir. Özetle, iyimserlik, pozitif bir psikolojik durum olduğundan, yine pozitif bir psikolojik durum olarak ifade edilen işe adanmışlığı ve kariyer tatminini pozitif yönde etkilemesi beklenir. Bu verilere dayanarak aşağıdaki hipotezler geliştirilmiştir.

H2 İyimserlik a) işe adanmışlığı ve b) kariyer tatminini pozitif yönde etkiler.

H3 İyimserlik, pozitif liderlik ile a) işe adanmışlık ve b) kariyer tatmini ilişkisinde aracı etkiye sahiptir.

İşe Adanmışlık

Çalışanın işe adanmışlığı, işe yönelik tatmin edici ve pozitif iş deneyimleri ile pozitif psikolojik durumu yansıttığından pozitif sonuçlar doğurmalıdır (Saks, 2006). Sosyal mübadele kuramı (Cropanzano and Mitchell, 2005) da bu durumu vurgulamış ve işvereni ve yöneticileriyle pozitif ilişkiler içinde olan çalışanların pozitif sonuçlar için çalışacağını ileri sürmüştür. Buna göre yöneticileriyle iyi iletişim içinde olan ve onlardan olumlu tutum ve davranışlar gören çalışanlar, bunun karşılığında kendilerini daha fazla işe adamalı ve bu durumda daha fazla pozitif deneyimler edinmelidir. Nitekim yapılan çalışmalar da kendilerini işe adamış personelin örgütsel bağlılığının yüksek ve işinde kalmaya meyilli olduğunu (Schaufeli & Bakker, 2004), daha yüksek iş motivasyonu ve performansla çalıştığını (Mishra et al., 2014) ve daha mutlu olduğunu ileri sürülmüştür (Schaufeli, 2018). Başka çalışmalarda da işe adanmışlığın öncüller ve pozitif sonuçlar arasında aracı etkiye sahip olduğunu ortaya koymuştur (ör. Saks, 2006; Amor, Vazquez & Faina, 2020; Carasco-Saul, Kim & Kim, 2014; Tims, Bakker & Xanthopoulou, 2011). Bu verilere dayanılarak aşağıdaki hipotezler geliştirilmiştir.

H4 İşe adanmışlık kariyer tatminini pozitif yönde etkiler.

H5 İşe adanmışlık a) pozitif liderlik ve b) iyimserliğin kariyer tatmini ile ilişkisinde aracı etkiye sahiptir.

METODOLOJİ

Ölçme Araçları

İyimserlik, Luthan, Youssef ve Avolio (2007) tarafından geliştirilen psikolojik sermaye ölçeğinin optimizm boyut ile ölçülmüştür. Ölçek 6 maddeden oluşmaktadır. Bu çalışmada 5'li Likert tipi kullanılmıştır (a = .821). İşe adanmışlık, Schaufeli (2018) tarafından geliştirilen 3 maddelik kısa versiyonlu işe adanmışlık ölçeği ile ölçülmüştür. Bu çalışmada 5'li Likert tipi kullanılmıştır (a = .873). Pozitif liderlik için Kelloway ve arkadaşları (2013) tarafından geliştirilen 5 maddelik pozitif liderlik ölçeği 5'li likert tipiyle kullanılmıştır (a=.948). Kariyer tatmini ölçeği için Aytekin ve arkadaşlarının (2016), Martins vd. (2002) ve Greenhaus vd., (1990) ölçeklerinden uyarladığı 4 maddelik kariyer tatmini ölçeği 5'li Likert tipi ile kullanılmıştır (a=.878).

Veri

Ölçekler ve demografik sorulardan oluşan bir anket, hali hazırda farklı sektörlerde çalışan kişilere hem online hem de yüz yüze dağıtılmıştır. Gelen 327 anketten 9 tanesi, büyük oranda eksik doldurulması nedeniyle analize dahil edilmemiştir. Geriye kalan 318 anket analizlere dahil edilerek STATA programı ile analiz edilmiştir. Katılımcıların 211'i erkek, 107'si kadındır. Katılımcıların iş tecrübesi 1 yıl ile 37 yıl arasında değişmektedir (ortalama 14,55).

BULGULAR

Öncelikle STATA 14 programı kullanılarak verilerin doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Yapılan analizde 4 faktörlü modelin uyum değerlerinin herhangi bir modifikasyona başvurmadan kabul edilen eşik değerlerin üzerinde olduğu (Aytekin vd., 2021)

görülmüştür (X^2 (129) = 217.280, p < .01; CFI = .950; TLI = .940; RMSEA = .068; SRMR = .043).

Tablo 1. Korelasyon analizi tablosu

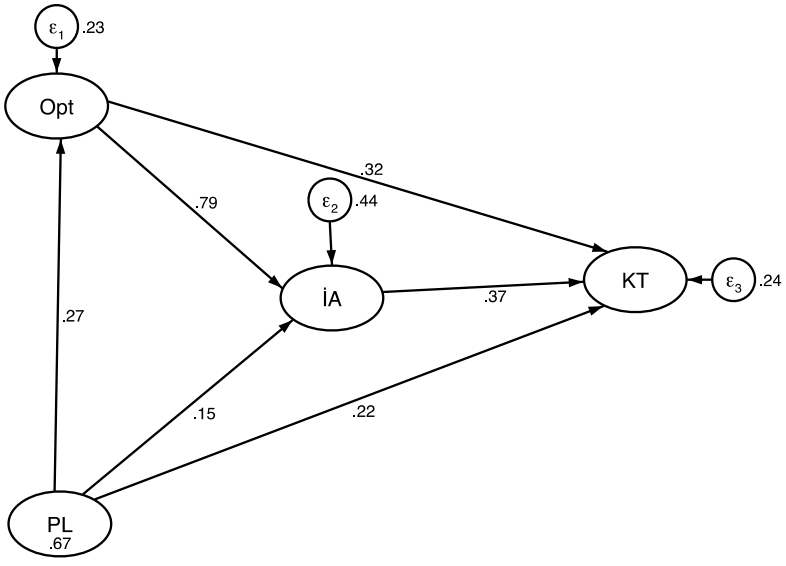
	SS	M	1	2	3	4	5
1 Yaş	1.494	19.391					
2 İş Tecrübesi	7.795	14.55	.38**				
3 Pozitif Liderlik	.617	3.89	-.115*	-.086			
4 Optimizm	.809	4.01	.047	.064	.367**		
5 İşe Adanmışlık	.798	3.859	.125*	.22*	.335**	.477**	
6 Kariyer Tatmini	.881	3.862	.102	.093	.457**	.494**	.584**

*Korelasyon .05 seviyesinde anlamlı; **Korelasyon .01 sevesinde anlamlı;
SS = Standart Sapma; M = ortalama; N =318

Korelasyon tablosu ise pozitif liderlik, iyimserlik, işe adanmışlık ve kariyer tatmini değişkenlerinin tamamının birbiriyle pozitif ilişkide olduğunu göstermektedir. Akabinde STATA 14 programı ile araştırmanın hipotezleri test edilmiştir.

Yapılan analiz sonuçlarına göre pozitif liderliğin iyimserlik (*B* = .271; p <.01; CI [.189, .353]), işe adanmışlık (*B* = .145; p <.01; CI [.027, .264]) ve kariyer tatmini (*B* = .218; p <.01; CI [.125, .310]) üzerindeki direk etkisi istatistiki olarak anlamlıdır. Bu sonuçlar H1a, H1b ve H1c hipotezlerinin tamamını desteklemektedir. İyimserliğin işe adanmışlık (*B* = .994; p <.01; CI [.581, 1.008]) ve kariyer tatmini (*B* = .318; p <.01; CI [.133, .503]) üzerindeki etkisi de pozitif yönde ve anlamlı düzeydedir. Bu sonuçlar H2a ve H2b hipotezlerini desteklemektedir. Benzer şekilde işe adanmışlığın kariyer tatmini üzerindeki etkisi de istatistiki olarak anlamlıdır (*B* = .369; p <.01; CI [.253, .485]). Bu sonuç H4 hipotezini desteklemektedir.

Şekil 1. Araştırmanın modeli ve sonuçlar



Opt = optimistlik, PL = pozitif liderlik, İA = işe adanmışlık, KT = kariyer tatmini

Aracı etkiye bakıldığında, pozitif liderliğin iyimserlik üzerinden işe katılım (*B* = .215; p <.01; CI [.135, .296]) ve işe adanmışlık üzerinden kariyer tatmini (*B* = .219; p <.01; CI [.145, .294]) üzerindeki dolaylı etkisi istatistiki olarak anlamlıdır. Bu sonuçlar H3a, H3b ve H5b

hipotezlerini desteklemektedir. Benzer şekilde iyimserliğin işe adanmışlık üzerinden kariyer tatmini üzerindeki dolaylı etkisi de (*B* = .293; p <.01; CI [.214, .372]) anlamlıdır. Bu sonuç H5a hipotezini desteklemektedir. Bu model iyimserlik, işe adanmışlık ve kariyer tatmini değişkenlerindeki varyansın (r^2) sırasıyla .176, .343 ve .537'sini açıklamaktadır. Bu sonuçlar ise modelin açıklama gücünün oldukça yüksek olduğunu göstermektedir.

TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu çalışmada farklı sektörlerde çalışan 318 kişiden veri toplanarak pozitif liderlik, iyimserlik, işe adanmışlık ve kariyer tatmini ilişkisi incelenmiştir. Çalışmada; i) pozitif liderliğin diğer değişkenlerin tamamını pozitif yönde etkileyeceği, ii)iyimserliğin, pozitif liderlik ile işe adanmışlık ve kariyer tatmini ilişkisinde aracı etkiye sahip olacağı, iii) işe adanmışlığın ise pozitif liderlik ve iyimserliğin kariyer tatmini üzerinde etkisinde aracı etkiye sahip olacağı hipotezleştirilmiştir. Yapılan analizler sonucunda araştırma modeli olduğu gibi desteklenmiştir.

Literatürde de genellikle pozitif liderlik tutum ve davranışlarının çalışanlarda pozitif sonuçlar doğurduğu sıklıkla dile getirilmiştir (Hoch vd., 2018; Karanges et al., 2015; Lemoine, Hartnell & Leroy, 2019). Buna göre örneğin, liderin pozitif tutum ve davranışları örgütte pozitif bir çalışma iklimi oluşturur ve lidere olan güveni artırır. Pozitif bir örgüt iklimi ortamında bulunan ve üstlerine güvenen çalışanlar kendilerini daha iyi hissederek yüksek enerji ve motivasyonla çalışacakları için işlerinde başarılı olur, kendilerini iş yerinde ve genel yaşamlarında mutlu hisseder ve kariyerlerine dair pozitif hisler geliştirir (Benner & Tushman, 2003; Schaufeli, 2018; Spurk, Hirschi & Dries, 2019).

Literatürde liderlik ve işe adanmışlık ile ilgili çok sayıda çalışma bulunmakla birlikte liderliğin ve işe adanmışlığın kariyer başarısı ile ilişkisi ve psikolojik sermayenin bir boyutu olan iyimserliğin bu ilişkide rolü ihmal edilmiştir. Bunun bir nedeni, kariyer tatmininin çalışanların uzun kariyeri boyunda elde ettiği başarıların toplamı gibi algılanmasıdır. Ancak günümüzde kariyer başarısı, daha çok psikolojik bir değerlendirme sürecinin sonuçları ile ilişkilendirildiği için (Arthur vd., 2005; Ng & Feldman, 2014) bireyin içinde bulunduğu pozitif iklimden etkilenmektedir. Dolayısıyla pozitif liderlik, pozitif bir psikolojik değerlendirme olan kariyer başarısı ile ilişkilendirilebilir. Bu çalışmanın sonuçları, bu durumu göstermiş olduğundan, yani liderlik ve kariyer başarısının birbirinden uzak yapılar olmadığını gösterdiğinden hem literatüre hem de uygulamacıların bilgi birikimine katkı sunmaktadır

Son olarak işe adanmışlık kavramı, yol açtığı pozitif sonuçlar bakımından örgütler ve yöneticilerin üzerinde durması gereken önemli konulardan biridir. Örneğin Schaufeli'ye (2018) göre adanmışlık iş performansının en güçlü öncüllerindendir. Buna karşın çalışanlarda işe adanmışlık düzeyi oldukça düşük düzeydedir. Türkiye ise adanmışlığın en düşük düzeyde olduğu ülkelerden bir tanesidir (Schaufeli, 2018). Dolayısıyla yöneticilerin, çalışanların işe adanmışlığını tetikleyecek öncülleri bilmeleri, çalışanlarının performanslarını artırmada onlara yardımcı olabilir.

KAYNAKÇA

Albrecht, S., Breidahl, E., & Marty, A. (2018). Organizational resources, organizational engagement climate, and employee engagement. *Career Development Internati*onal, 23 (1), 67-85.

Amor, A.M., Vazquez, J.P.A., & Faina, J.A. (2020). Transformational leadership and work engagement: Exploring the mediating role of structural empowerment. *European Management Journal*, 38 (1), 169-178.

Arthur, M. B., Khapova, S. N., & Wilderom, C. P. M. (2005). Career success in a boundaryless career world. *Journal of Organizational Behavior*, 26: 177-202.

Aytekin, İ., Erdil, O., Erdoğmuş, N., & Akgün, A. E. (2016). Aacademics' career capital and career satisfaction: The mediation effect of research productivity. *Educational Science: Theory & Practice*, *16*(6), 1921–1945.

Benner, M. J., & Tushman, M. L. (2003). Exploitation, exploration, and process management: The productivity dilemma revisited. *Academy of Management Review*, *28*, 238-256.

Carasco-Saul, M., Kim, W., & Kim, T. (2014). Leadership and Employee Engagement: Proposing Research Agendas Through a Review of Literature. *Human Resource Development Review*, 14 (1), 38-63.

Chen, S.L. (2015). The relationship of leader psychological capital and follower psychological capital, job engagement and job performance: a multilevel mediating perspective. *The International Journal of Human Resource Management*, 26 (18), 2349-2365.

Diener, E., Thapa, S., & Tay, L. (2020). Positive emotions at work. *Annual Review of Organizational Psychology and Organizational Behavior*, 7, 451–477.

Gilbreath, B., & Benson, P. G. (2004). The contribution of supervisor behaviour to employee psychological well-being. *Work & Stress*, *18* (3), 255-266.

Greenhaus, J. H., Parasuraman, S., & Wormley, W. M. (1990). Effects of race on organizational experiences, job performance evaluations, and career outcomes. *Academy of Management Journal*, *33*(1), 64– 86.

Hai, S., Wu, K., Park, I.J., Li, Y., Chang, Q., & Tang, Y. (2020). The role of perceived high-performance HR practices and transformational leadership on employee engagement and citizenship behaviors. *Journal of Managerial Psychology,* 35 (6), 513-526.

Harter, J. (2018). Employee engagement on the rise in the U.S. Gallup News August 26. Re- trieved from https://news.gallup.com/poll/241649/employee-engagement-rise.aspx.

Hoch, J.E., Bommer, W.H., Dulebohn, J.H., & Wu, D. (2018). Do Ethical, Authentic, and Servant Leadership Explain Variance Above and Beyond Transformational Leadership? A Meta-Analysis. *Journal of Management, 44*, 501 – 529.

Hopkins, M.M., O'Neil, D.A., & Bilimoria, D. (2006). Effective leadership and successful career advancement: perspectives from women in health care. *Equality, Diversity and Inclusion, 25*, 251-271.

Karanges, E., Johnston, K., Beatson, A., & Lings, I. (2015). The influence of internal communication on employee engagement: A pilot study. *Public Relations Review*, 41 (1), 129-131.

Karatepe, O.M., & Karadas, G. (2015). Do psychological capital and work engagement foster frontline employees' satisfaction? A study in the hotel industry. *International Journal of Contemporary Hospitality Management, 27*, 1254-1278.

Kelloway, E.K., Weigand, H., McKee, M.C., & Das, H. (2013). Positive Leadership and Employee Well-Being. *Journal of Leadership & Organizational Studies, 20*, 107 - 117.

Kwon, K., & Kim, T. (2020). An integrative literature review of employee engagement and innovative behavior: Revisiting the JD-R model. *Human Resource Management Review*, 30 (2), 100704. https://doi.org/10.1016/j.hrmr.2019.100704

Lemoine, G.J., Hartnell, C.A., & Leroy, H. (2019). Taking Stock of Moral Approaches to Leadership: An Integrative Review of Ethical, Authentic, and Servant Leadership. *Academy of Management Annals*, 13(1), 148-187.

Lockwood, R. (2007). Leveraging employee engagement for competitive advantage: HR's strategic role. *HR Magazine*, 52 (3), 1-11.

Luthans, F., Norman, S.M., Avolio, B., & Avey, J.B. (2008). The mediating role of psychological capital in the supportive organizational climate—employee performance relationship. *Journal of Organizational Behavior, 29*, 219-238.

Luthans, F., Youssef, C.M., & Avolio, B.J., (2007). Psychological Capital: Developing the Human Competitive Edge. Oxford University Press, New York.

Martins, L. L., Eddleston, K. A., & Veiga, J. F. (2002). Moderators of the Relationship Between Work-Family Conflict and Career Satisfaction. *Academy of Management Journal*, *45*(2), 399–409.

Mccoll-Kennedy, J.R., & Anderson, R.D. (2002). Impact of leadership style and emotions on subordinate performance. *Leadership Quarterly, 13*, 545-559.

Mishra, K., Boynton, L. & Mishra, A. (2014). Driving employee engagement: the expanded role of internal communications. *Journal of Business Communication*, 51 (2), 183-202.

Ng, T. W. H., Eby, L. T., Sorensen, K. L., & Feldman, D. C. 2005. Predictors of objective and subjective career success: A meta-analysis. *Personnel Psychology*, 58: 367-408.

Ng, T.W., & Feldman, D.C. (2014). Subjective career success: A meta-analytic review. *Journal of Vocational Behavior, 85*, 169-179.

Norman, S. M., Avolio, B. J., & Luthans, F. (2010). The impact of positivity and transparency on trust in leaders and their per- ceived effectiveness. *Leadership Quarterly*, *21*, 350-364.

Saks, A.M. (2006). Antecedents and consequences of employee engagement. *Journal of Managerial Psychology*, 21 (7), 600-619.

Schaufeli, W.B. (2018). Work engagement in Europe: Relations with national economy, governance and culture. *Organizational Dynamics*, 47 (2), 99 – 106.

Seijts, G. and Crim, D. (2006). What engages employees the most, or the ten Cs of employee engagement. *Ivey Business Journal*, 70 (4), 1-5.

Shuck, B., Reio Jr. T.G., & Rocco, T.S. (2011). Employee engagement: an examination of antecedent and outcome variables. *Human Resource Development International*, 14 (4), 427-445.

Spurk, D., Hirschi, A., & Dries, N. (2019). Antecedents and Outcomes of Objective Versus Subjective Career Success: Competing Perspectives and Future Directions. *Journal of Management, 45*, 35-69.

Tims, M., Bakker, A.B., & Xanthopoulou, D. (2011). Do transformational leaders enhance their followers' daily work engagement? *Leadership Quarterly, 22*, 121-131.

Yan, Y., Zhang, J., Akhtar, M.N., & Liang, S. (2021). Positive leadership and employee engagement: The roles of state positive affect and individualism-collectivism. *Current Psychology, (Basımda),* doi.org/10.1007/s12144-021-02192-7.

Yuan, L., Zhang, L., & Tu, Y. (2018). When a leader is seen as too humble: A curvilinear mediation model linking leader humility to employee creative process engagement. *Leadership & Organization Development Journal, 39*, 468-481.

BİBLİYOMETRİK GÖRSELLEŞTİRME YOLUYLA ADANMIŞLIK ÇALIŞMALARININ SINIFLANDIRMASI: ORTAK KELİME ANALİZİ

Dr. Öğr. Üyesi İhsan AYTEKİN
Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi

Özet

Adanmışlık kavramı özellikle son 10 yılda başta insan kaynakları ve örgütsel davranış olmak üzere yönetimin farklı alt alanlarında büyük ilgi görmüştür. Farklı tanımları bulunmakla birlikte yönetim literatüründe adanmışlık, "iş ile ilgili pozitif ve aktif psikolojik durum" şeklinde tanımlanmış ve "bilişsel, duygusal ve davranışsal enerjinin devamlılığı, yoğunluğu ve yönü" (Shuck vd., 2017; 269) kriterleri ile ilişkilendirilmiştir.

Yapılan çalışmalarda, çalışanların işlerine adama düzeylerinin pozitif bireysel ve örgütsel sonuçlara yol açtığı görülmüş (Barrick et al., 2015; Christian et al., 2011; Crawford et al., 2010; Xanthopoulou et al., 2009) ve bu nedenle kavram, başta yönetim alanı olmak üzere, farklı alanlardaki araştırmacılardan büyük ilgi görmüştür (Albrecht, Breidahl & Marty, 2018). Farklı alanlarda büyük ilgi görmesi, bir yandan kavramın gücünü yansıtmakta ancak diğer yandan bilimsel çalışmalarda kavramın tanımında, kapsamında ve kavramsal yapısında farklılıklara yol açmaktadır. Bu çalışmanın amacı kavramın farklı alanlardaki tanım, kapsam ve kavramsal yapısını incelemek, farklılıklarını ve ortak özelliklerini tanımlamak ve alandaki araştırma akımlarını ortaya çıkarmaktır. Bu bağlamda 1990 ve sonrasında yayınlanmış makaleler, bibliyometrik içerik analizi tekniği olan ortak kelime analizi ile incelenmiş ve kavramın kavramsal haritası çıkarılmıştır.

Yapılan ortak kelime analizi 1) anlam ve adanmışlık, 2) insan kaynakları yönetimi, adanmışlık ve sonuçları, 3) liderlik ve adanmışlık, 4) JD-R modeli ve adanmışlık, 5) pazarlama alanında adanmışlık, 6) sürdürülebilirlik, kurumsal yönetim ve adanmışlık ve 7) diğer çalışmalar şeklinde 7 alt küme ortaya çıkarmıştır. Bu kümelerdeki çalışmalar, her bir kümede öne çıkan değişkenler ve bu değişkenlerin etkileşim mekanizmaları özet olarak verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İşe adanmışlık, personel adanmışlığı, mesleğe adanmışlık, paydaş katılımı, müşteri katılımı, ortak kelime analizi

Kaynakça

Albrecht, S., Breidahl, E., & Marty, A. (2018). Organizational resources, organizational engagement climate, and employee engagement. *Career Development International*, 23 (1), 67-85.

Barrick, M.R., Thurgood, G.R., Smith, T.A., & Courtright, S.H. (2015). Collective organizational engagement: Linking motivational antecedents, strategic implementation, and firm performance. *Academy of Management Journal*, 58 (1), 111-135.

Christian, M.S., Garza, A.S., & Slaughter, J.E. (2011). Work engagement: a quantitative review and test of its relations with task and contextual performance. *Personnel Psychology*, 64 (1), 89-136.

Crawford, E.R., Lepine, J.A., & Rich, B.L. (2010). Linking job demands and resources to employee engagement and burnout: A theoretical extension and meta-analytic test. *Journal of Applied Psychology*, 95(5), 834-848.

Shuck, B., Osam, K., Zigarmi, D., & Nimon, K.F. (2017). Definitional and Conceptual Muddling: Identifying the Positionality of Employee Engagement and Defining the Construct. *Human Resource Development Review, 16*, 263 - 293.

Xanthopoulou, D., Bakker, A.B., Demerouti, E., & Schaufeli, W.B. (2009). Work engagement and financial returns: a diary study on the role of job and personal resources. *Journal of Occupational and Organizational Psychology*, 82 (1), 183-200.

KADIN SATIŞ GÖREVLİLERİNİN KARŞILAŞTIĞI OLUMSUZLUKLARIN İNCELENMESİ

EXAMİNİNG THE NEGATİVİTİES ENCOUNTERED BY SALESWOMEN

Ufuk PALA[1],
Cansu TOR KADIOĞLU[2],
Kalender Özcan ATILGAN[3]
[1] Dr. Arş. Gör, Giresun Üniversitesi, 0000-0002-1326-0501
[2] Dr. Öğr. Üyesi Tarsus Üniversitesi, 0000-0003-1663-9282
[3] Doç. Dr. Mersin Üniversitesi, 0000-0003-1482-4505

Özet

Bu çalışmada toplumsal cinsiyet temelinde kadınların istihdamdaki yeri incelenerek öncelikle kadınların çalışma hayatında karşılaştığı olumsuz durumlar belirlenmiştir Satış alanında birçok kadın çalışanın artışı, satış örgütlerinde cinsiyet farklılığından doğan birtakım olumsuzlukların incelenmesini gerektirmiştir. Çok fazla sayıda olmasa da giderek artan çalışmalar, kadınların satış alanında ne gibi olumsuzluklarla karşılaştığını ortaya koymaya çalışmıştır. Yapılan çalışmalar basmakalıp yargılar, cam tavan sendromu, ayrımcılık gibi bazı engelleyici tutum ve davranışların kadınların öncelikli engelleri arasında olduğunu göstermektedir. Kadının çalışma hayatında karşılaştığı olumsuz durumlar ve iş hayatında cinsiyete dayalı ayrımcılıklar ortaya konmuştur. Satış gücünde cinsiyet konusunda alan yazın taraması yapılmıştır. Kadınların profesyonel satışa girmelerini kolaylaştıran ve engelleyen etmenler özetlenmiştir. Türkiye ve dünya alan yazınındaki araştırmalar incelenerek, bu olumsuz durumların satış alanında ne gibi sonuçlara yol açtığı incelenmiştir. Kadınların erkeklerin başarılı olabildiği işlerde başarılı olabilmesine engel olan unsurların genellikle önyargıya dayalı değerlendirmeler olduğu görülmüştür. Yapılan bu çalışmanın hem satış yöneticilerine hem de akademisyenlere ışık tutması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal Cinsiyet, Satışta Kadın, Satış Yönetimi, Kadın Satışçı

Abstract

In this study, by examining the place of women in employment on the basis of gender, first of all, the negative situations that women face in working life are determined. The increase in many women employees in sales necessitated the examination of some negativities arising from gender differences in sales organizations. Increasingly, although not many, studies have tried to reveal what kind of negativities women face in the field of sales. Studies show that some obstructive attitudes and behaviors such as stereotypes, glass ceiling syndrome and discrimination are among the primary barriers of women. Negative situations faced by women in working life and gender-based discrimination in business life have been revealed. A literature review was conducted on gender in the sales force. The factors that facilitate and prevent women from entering professional sales are summarized. By examining the studies in the literature in Turkey and the world, the results of these negative situations in the field of sales were examined. It has been seen that the factors that prevent women from

being successful in jobs where men can be successful are generally prejudice-based evaluations. The aim of this study is to shed light on both sales managers and academics.

Keywords: Gender, Women in Sales, Sales Management, Saleswomen

1. GİRİŞ

Türkiye'de ve dünyada kadınların iş yaşamına katılımları gittikçe artmakta ve özellikle satış alanındaki çalışanların dikkate değer bir bölümünü kadınlar oluşturmaktadır (Mengüç, 1998; Lane ve Crane, 2002; Piercy vd., 2003; Parlaktuna, 2010; Macinthosh ve Krush, 2014; Bozkurt ve Akpınar, 2017; Karabekmez vd., 2018; Başfırıncı vd., 2019;). Bununla birlikte, yapılan araştırmalar giderek artan şekilde kadınların çalışma yaşamında bazı sorunlarla karşılaştıklarını, bu sorunların başında ise basmakalıp yargılar, cam tavan sendromu, ayrımcılık gibi bazı engelleyici tutum ve davranışların başta geldiğini göstermektedir. Satış ve satış gücü yönetimindeki belirli alanların yalnızca "erkek işi" olduğu önyargısı kadınların bu alanda ilerlemesini engellemektedir (Comer ve Jolson, 1991). Bu önyargı, kadınların karar verme becerilerinin eksik olduğu ve dolayısıyla kadınların satışta yalnızca "yumuşak" ve "ilişkisel" olduğu düşüncesini baskın kılmaktadır (Lane, 2000). Ancak, bu durum cinsiyet temelli veya farklı ayrımlardan yola çıkarak çalışanların eşit şartlarda çalışması veya benzer kariyer yönetimine sahip olma haklarının ihlali anlamına gelmektedir. İlgili alan yazın incelendiğinde kadınlara karşı toplumsal cinsiyet kalıplarının sürdüğü görülmektedir (Çifci ve Şahin Başfırıncı, 2020: 185; Çilingir-Ük, Gültekin ve Arslan, 2019; Slutskaya, 2017; Symanska ve Rubin, 2018;).

Bu çalışmada toplumsal cinsiyet temelinde kadınların istihdamdaki yeri incelenerek öncelikle kadınların çalışma hayatında karşılaştığı olumsuz durumlar belirlenmiştir. Türkiye ve dünya literatüründeki araştırmalar incelenerek, bu olumsuz durumların satış alanında ne gibi sonuçlara yol açtığının ortaya konulması amaçlanmıştır. Böylece, satış alanında kadın çalışanların karşılaştığı olumsuz durumların farklı bakış açılarından bir farklılık yaratıp yaratmadığı incelenmiş ve literatürde incelenen sorunların gelecek çalışmalara ışık tutması amaçlanmıştır.

2. Kadın ve İstihdam

Cinsiyet, kadın ve erkeğin doğuştan gelen biyolojik farklılıklarını ifade eder. Toplumsal cinsiyet olarak da nitelenen ve toplumsal yapı içinde kadınlar ve erkekler arasında var olan farklılıkların köken bakımından "biyolojik değil, toplumsal" olduğu fikrine dayanmaktadır. Konuyla ilgili araştırmalar yapan Zihnioğlu (2003) toplumsal cinsiyeti, cinse dayalı farklılıkların toplumsal olarak kurgulanması olarak tanımlamaktadır. Deaux (1984) cinsiyet farklılığının biyolojik farklılıklar dışında, sosyal farklılıklar da oluşturduğunu belirtmektedir. Deaux, cinsiyetin gerçekte nasıl farklılaştığına değil, bireylerin kadın ve erkek arasındaki farklılığı nasıl algıladıklarına odaklanmıştır.

Dünya nüfusu içerisinde kadınlar ve erkekler, üretime ve istihdama katılım oranları açısından incelendiğinde, kadınların paylarının daha düşük oranlarda olduğu görülmektedir. Konu ile ilgili yapılan araştırmalar, bu duruma yol açan önemli bir etken olarak yaşadıkları toplum, kültür, aile vb. tarafından kadınlara yüklenmiş olan bir takım roller ve bu rollerin doğurduğu beklentileri göstermektedir (Kansız, 2008). Son otuz yıldır tüm dünyada kadınlar,

önceleri erkek baskın olan işlerde çalışmaya başlamışlardır. Daha önce kadınlara kapalı olan eğitim programları açılarak kadın üyelerin sayısı artmıştır (Helms ve Guffey, 1997).

3. Kadınların Yönetim Kademelerdeki Rolü

Kadınlar artık birçok ülkede karar verme pozisyonlarında yer almaktadır. Bu gerçeğin artan farkındalığıyla çeşitli ilgi grupları, araştırma ve politika oluşturma faaliyetlerine başlamışlardır. Özellikle Kuzey Amerika, Batı Avrupa ve gelişmekte olan Asya ülkelerinde hükümetler kadınların ekonomiye entegrasyonu için teşvik programları ve bazı örgütsel değişimler gerçekleştirmektedirler (Aycan, 2004).

McKinsey ile Amazone Euro Fund'un yaptığı bir araştırmaya göre, kadın yönetici oranı en az % 30 olan firmaların getirilerinin (%11.4) sektör ortalamasının (%10.3) oldukça üzerinde sonuçlar elde ettikleri ortaya çıkmıştır (McKinsey, 2009). Dünyanın en büyük head hunter şirketlerinden Korn Ferry International'ın Türkiye Kurucusu Şerif Kaynar, kadın yöneticilerin, alışılmadık yöntemler ortaya koyabilmeleriyle yönetime zenginlik kattıklarını, kadın yöneticilerin eğitim düzeylerinin yüksek olduğunu ve kadınların "asla pes etme" felsefesini uygulayarak sonuna kadar giden bir yönetim anlayışlarının olduğunu belirterek başarılarının nedenlerini açıklamaktadır (Turkishtime, 2009)

4. Kadının Çalışma Hayatında Karşılaştığı Olumsuz Durumlar

Kadınların erkeklerin başarılı olabildiği işlerde başarılı olabilmesine engel olan unsurlar genellikle önyargıya dayalı değerlendirmelerdir (Nieva ve Gutek, 1980) Son yıllarda ayrımcılık ve fırsat eşitliği konularına odaklanılmış olup, iş yaşamında cinsiyete dayalı ayrımcılığın belli başlı nedenleri aşağıdaki başlıklarda özetlenebilir.

4.1 Basmakalıp Yargılar

Basmakalıp yargıların, cinsiyetle ilgili rol ve özelliklere dayandırılmasıyla cinsiyete dayalı basmakalıp yargılar oluşmaktadır. Cinsiyete dayalı basmakalıp yargılara bazı örnekler, kadınların satış işinde erkeklere göre daha etkili olarak algılanması, kadınların erkeklere kıyasla daha az yaratıcı olarak algılanması olarak verilebilir (Russ ve McNeilly, 1988).

Toplumda, cinsiyetin toplumdaki yeniden üretilmesi ve böylece cinsiyet rollerinin ve kalıp yargılarının oluşturulmasında cinsiyetçi dil denilen ve örtük cinsiyetçiliğin örneklerinden biri olan söylemler de bulunmaktadır (Crawford 2001, McConnell ve Fazio 1996). Cinsiyetçi dile örnek olarak bazı mesleklerin keskin biçimde kadın ve erkeğe özgü olarak değerlendirilmesi (örn: hemşirelik kadın, kamyon şoförlüğü erkeğe özgüdür gibi) veya eşlerin ikisini birden temsil etmek için yalnızca erkeğin isminin kullanımıdır.

4.2 Cam Tavan

Cam tavan, kurumsal dünyada iyi bilinen bir kavramdır (2021). Cam tavan çok boyutlu bir olgudur ve örgütsel, toplumsal cinsiyet ve toplumsal tabakalaşma açıklamalarını kapsamaktadır (Kwaku Ohemeng ve Adusah-Karikari 2015). Örgütlerde kadın çalışanların dikey ilerlemesinin önündeki görünmeyen engeller alan yazında karşımıza cam tavan sendromu olarak çıkmaktadır (Atalay, 2021:388). Resmi olmayan, temelinde cinsiyete dair ön yargıların sebep olduğu görünmez engeller olarak ifade edilmektedir. Cam tavan

sendromu Fang ve Sakellariou, (2015: 215) tarafından örgütteki cinsiyet ayrımcılığı olarak tanımlanırken, Bombuwela ve Chamaru, (2013: 6) tarafından, kadınların sadece cinsiyetleri sebebiyle ilerletilmedikleri görünmez bir engel olarak ifade edilmektedir.

4.3 Ayrımcılık

Kadınların tercih edildiği çalışma alanı, erkek çalışanlarla aralarındaki ücret farklılıkları gibi ayrımcı yaklaşımların dışında, kariyer fırsatların da ayrımcılığa maruz kalındığı bilinmektedir (Çiçen vd., 2020:54). Ayrımcılık negatif ve pozitif olarak iki şekilde ele alınmaktadır. Negatif ayrımcılıkta diğerlerini küçük görme, aşağılama gibi olumsuz davranışlar sergilenmektedir (Özkan, 2020:129). Kadınların işe alımlarda yaşadığı ayrımcılıklar işe devam ederken de karşılarına çıkmaktadır. Aynı işi yapsa bile erkekle kadına eşit ücretlendirilmedikleri ve emeklerinin ederini alamadığı durumlarla karşılaşmaktadır (Nalçacı İkiz, 2020:377).

Kiecker, Hunt ve Chonko (1991) tarafından yapılan çalışmada, pazarlamada daha önce araştırılmamış olan sosyoekonomik-eşitlik konuları ile ilgilenilmiştir ve kadın-erkek pazarlama profesyonelleri arasındaki gelir farklılıklarına odaklanılmıştır. Çalışmanın sonuçlarıyla, cinsiyet ve gelir farklılığı arasında pozitif ilişki olduğuna dair güçlü kanıtlar sağlanmıştır.

5. Satışta Kadın

Bir işletmenin satış gücü, pazarlama faaliyetlerinde en aktif ve etkin rol oynayan birimdir. Sales Power dergisine göre, ABD'de 12 milyon kişinin istihdam ettiği satış, en hızlı ilerleyen alanlardan biridir. Tüm şirketlerin ortalaması alındığında, satış personeli başına düşen satış miktarı 2,5 milyon dolardır (Ransford, 1998). Özellikle son 20 yılda satış gücünde meydana gelen en radikal değişim, kadınların büyük bir hızla, erkek baskın satış pozisyonlarında yer almaya başlamalarıdır. Örneğin ABD'de, perakendecilik dışındaki endüstriyel profesyonel satış işlerinde çalışan kadın oranı 1970'de %6.6 iken, 1990 yılında %23'e yükselmiştir (Schul ve Wren, 1992).

Satışta kariyer, genellikle üst düzey yönetici olma yolunda bir başlangıç adımı olarak görülebilmektedir (Catalyst, 1995). Çoğu kadın kariyerinde satışçı olmayı tercih etmekte ve iş yaşamında satış pozisyonlarında yer almaktadır. Fakat 1984-1988 yılları arasında perakendecilik sektörü dışındaki kadın çalışanların sayısındaki artış yüzde birden daha azdır (Dion, Easterling ve Javalgi, 1997). Son yıllarda yapılan çalışmalar bu süreçte kadınların daha iyi satış yeteneklerine sahip olduklarını göstermektedir. Swan vd. (1984) artık kadın satışçıların erkek satışçılara göre daha az etkili ve güçlü olduğu sonucunun değiştiğini ve tüketicilerin satışçı cinsiyet farklılıklarıyla ilgili olarak, kadınların 7 özellikte, erkeklerin ise 4 özellikte daha yararlı olarak algıladıkları ortaya çıkmıştır. Sonuçlara göre, kadın satışçılar erkeklere kıyasla,

- Dinamik
- Nasıl dinleyeceğini bilen
- Satış sunumuna hazırlıkta başarılı
- Dağıtım sürecinde başladığı bir işin sonunu getirebilen
- Her alıcı için özel sunum yapabilen

- Acil siparişlerin yerine getirilmesinde başarılı bulunmuştur.

Erkek satışçılar ise, ürün bilgisi, şirket bilgisi ve teknik yardım gibi konularda kadın satışçılara göre daha başarılı olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Satışta gerçek anlamda insan odaklı olmak, müşterinin istek ve ihtiyaçlarını dinlemek ve anlamak satıştaki en önemli prensiplerdendir. Bu bağlamda kadın satışçılar, çoğu erkek satışçılara göre bunu daha iyi başarabilmektedirler (Ransford, 1998). Tablo 5'te satış gücünde cinsiyet konusunda alan yazını oluşturan temel makalelere yer verilmiştir. Araştırmanın yapıldığı yıl, kullanılan örneklem, ele alınan temel değişken ve ulaşılan temel sonuçlar bakımından temel bilgiler tabloda özetlenmiştir.

Tablo 5. Satış Gücünde Cinsiyet Konusunda Yapılan Bazı Çalışmalar

Araştırma (Yıl)	**Örneklem (Endüstri)**	**Temel Değişkenler**	**Temel Sonuçlar**
Brief ve Oliver (1976)	Perakende satışları	Örgüt ve örgüt düzeyi	Farklılık yoktur
Busch ve Bush (1978)	İlaç firmaları (438 erkek, 39 kadın)	Değerler, rol açıklığı, işten ayrılma niyeti, iş memnuniyeti	Kadınlarda daha az rol açıklığı, erkeklerin işten ayrılma niyeti daha yüksek, iş memnuniyeti ve değerler açısından farklılık yoktur
Swan, Futrell ve Todd (1978)	İlaç firması (396 erkek, 35 kadın)	İş memnuniyeti, öz-güvenlik, yönetsel kontrol algılaması, kariyer hedefleri	Erkek ve kadın işi farklı görmekteler, kadınlar işlerinde özgürlüğe önem vermektedir
Gibson ve Swan (1981)	Emlak (59 erkek, 54 kadın)	İş ödülleri, isteklilik	Başarı beklentileri arasında fark bulunmamakta, erkekler daha isteklidir.
Comer ve Jolson (1991)	Endüstriyel örgüt (77 satış müdürü, 202 kadın), evde satış (26 satış müdürü, 72 kadın), perakende (29 satış müdürü, 63 kadın)	Cinsiyet, cinsiyet stereotip skoru, algılanan satış etkinliği,	Cinsiyet stereotipine göre olumsuz algılanan kadınların çalışma yaşamında daha az etkin olduğu düşünülmektedir. Ancak sonuçlar satış işlevi veya örgütüne göre farklılık göstermektedir
McNeilly ve Goldsmith (1991)	Seyahat, sigorta ve emlak (67 erkek, 71 kadın)	İş memnuniyeti, işten ayrılma niyeti	Kadın ve erkek farklı nedenlerden dolayı işten ayrılmaktadır
Schul ve Wren (1992)	İlaç firması (72 erkek, 82 kadın)	İş memnuniyeti, örgütsel bağlılık, ödüller, rol stresi, performans, işten ayrılma niyeti	Memnuniyet, örgütsel bağlılık, ödüller, rol çatışması, performans konularında farklılık yok, dışsal ödül ve ayrılma konularında önemli farklılıklar bulunmuştur
Russ ve McNeilly (1995)	Yayıncılık (73 erkek, 77 kadın)	Örgütsel bağlılık, iş memnuniyeti, işten ayrılma niyeti	Örgütsel bağlılık ve işten ayrılma niyeti konularında farklılıklar var, iş memnuniyeti konusunda farklılık yoktur
Strutton, Pelton ve Lumpkin (1995)	Endüstriyel örgüt (139 erkek, 92 kadın)	Girişken satış taktikleri	Erkekler daha fazla girişken bulunmuştur
Dion, Easterling ve Javalgi (1997)	Genel (83 erkek, 41 kadın)	Genel performans, uyarlanmış satış, güven, benzerlik,	Genel performans açısından kadın ve erkek satışçılar arasında herhangi bir fark

		profesyonellik, belirsizlik	bulunmamaktadır
Moncrief, Babakus, Cravens ve Johnston (2000)	Fortune 500 uluslararası hizmet örgütleri (100 erkek, 86 kadın)	Rol belirsizliği, iş stresi, iş memnuniyeti, işten ayrılma niyeti	Rol çatışması, beklentiler ve işten ayrılma niyeti konularında farklılıklar bulunmuştur. Performans açısından farklılık yoktur
Tanrikulu (2017)	İlaç firması (193 erkek, 114 kadın)	İş stresi, örgütsel bağlılık, işi bırakma isteği, iş tatmini	Satış gücündeki iş çıktıları açısından cinsiyete göre bir farklılık bulunmaktadır

Satış yönetimi sürecinde cinsiyetin önemi ve devam eden tartışmalar, kadın ve erkek satış personeli arasında tutum ve davranış açısından önemli bir farklılık olduğu üzerine yoğunlaşmaktadır. Ayrıca, araştırma sonuçları, bu farklılıkların yönetimsel kararlar verilirken göz önünde bulundurulması gerektiğini belirtmektedir (Fugate, Decker, ve Brewer, 1988; Gable ve Reed, 1987; Busch ve Bush, 1978). Fakat günümüzde yapılan çalışmalara bakıldığında, kadınların örgütlerdeki rollerinin değiştiği, dolayısıyla yönetimsel süreç ve kişilerarası ilişkilerde cinsiyet farklılığının önemli bir gösterge olmadığı görülmektedir (Tablo 5).

Ayrıca, kadın satış personeli üzerinde odaklanan satış araştırmalarında kadın satış yöneticisinin liderlik tarzı (Comer, Lucette, Marvin, Dubinsky ve Yammarino, 1995); Yammarino, Dubinsky, Lucette, Comer ve Marvin, 1997), cinsiyet rol kimliği (Jolson ve Comer 1992), cinsiyet basmakalıp yargıları ve davranışı (Comer ve Jolson 1991), profesyonel konum (Gable ve Reed 1987), motivasyon (Dubinsky vd, 1993), liderlik tarzlarına olan tepkiler (Comer vd. 1995; Dubinsky, vd., 1996), rol çatışması ve rol belirsizliği (Schul ve Wren 1992) ve müşteri odaklılık (Siguaw ve Honeycutt 1995) konuları ele alınmıştır.

5.1 Kadının Satıştaki Başarı Durumu

Daha önce satış konusunda yapılan çalışmaların, cinsiyet farklılığı bakımından dört değişken üzerinde yoğunlaştığı bilinmektedir (Gibson ve Swan 1981- 82; Swan, Futrell, ve Todd 1978**)**. Bunlar 1. İş ve örgütsel tutum, 2. Ödül tercihi, 3. Rol stresi ve 4. İş çıktıları olarak ifade edilmiştir. Alan yazında görülen diğer araştırmalarda ise kadın ve erkek satış personelinin verimlilikleri için, özellikle cinsiyet farklılığından kaynaklanan işe ve örgüte karşı tutumlarının sonuçlarına odaklanmaktadır (Palmer ve Bejou, 1995).

Satış performansına ilişkin literatür, kadınların erkekler kadar iyi performans sergileyemeyeceğine ilişkin çelişkili hipotezler içermektedir. Satış yöneticilerinin değerlendirmesi satış hacmi ve satışçıların görevlerini icra etmesine ilişkin olurken, sonuçta alıcıların değerlendirmeleri daha büyük önem taşımaktadır (Dion, Easterling ve Javalgi, 1997).

Kadın satış personelleri ilişkisel rolleriyle tutarlı olarak, işlerindeki kişilerarası ilişkiler ve sosyal yönler açısından daha yüksek bulunmuştur (Schuler, 1975). Erkek satış personellerin ise, bağımsızlık, girişkenlik ve rekabetçilik gibi basmakalıp özellikleriyle tutarlı olarak ücret, promosyonel fırsatlar ve iş güvencesi gibi kariyer odaklı konularla daha fazla ilgilendikleri ortaya çıkmıştır (Douvan ve Adelson, 1966). Bu yapıyı destekleyen başka bir çalışmada, Swan vd (1978), kadın satış personellerinin erkek satış personellerine kıyasla, ücret, promosyonel fırsatlar ve iş güvencesi gibi konularla daha az ilgilendikleri, fakat sosyal

ve işlerindeki kişisel gelişim yönlerine daha fazla önem verdiklerini belirtmiştir. Kadın satış personelinin üstün iletişim kalitesine ek olarak, kadın satışçılar, sözel olmayan mesajların şifrelerinin çözülmesinde daha yeteneklidirler (Hall, 1978). Bazı araştırmalar ise kadınların erkeklerle aynı seviyede güvenilir bulunmadığını söylemektedir (Fugate, Decker ve Brewer, 1988; Bagozzi, 1978). Kadınlar erkekler kadar pazarda sosyalleşememekte bu nedenle de endüstriyel kurum kültürünün bir parçası olamamaktadır (Bertrand, 1987). Tablo 6'da kadınların profesyonel satışa girmelerini kolaylaştıran ve engelleyen faktörler özetlenmiştir.

Tablo 6. Kadınların Profesyonel Satışa Girmelerini Kolaylaştıran ve Engelleyen Etmenler

Kadınların Profesyonel Satışa Girmelerini Kolaylaştıran Etmenler	**Kadınların Profesyonel Satışa Girmelerini Engelleyen Etmenler**
Kadınların pazarlama konusunda uzmanlık derecelerini almaları	Kadınların, kadın odaklı işler araması
Değişen doğurganlık oranları, geciken evlilikler ve eğitim düzeyindeki artışla iş gücüne katılımda artış	Erkek satış yöneticilerinin kadın yöneticileri tercih etmemeleri
Otelcilik endüstrisinin kadın işletmecilerin seyahatini desteklemesi	Kariyer memnuniyetsizliği ile sonuçlanan beklenti çatışmaları
İş kesintilerinin azalarak istikrarın artması	Yönetsel varlığın bulunmayışı
Üniversitelerden daha fazla kadın mezun verilmesi	Kadınların kendileriyle ilgili basmakalıp yargılara sahip olmaları
Kadınların satış konumu için daha duyarlı olması, daha iyi bir dinleyici olması, kendilerini daha iyi ifade edebilmeleri ve daha fazla hizmet odaklı olmaları	Kadınların cinsiyetçilik çatışmalarını zor bularak çekimser kalmaları
Satış personeli kadınlarda satış ile ilgili bulunması gereken özelliklerin birçoğuna sahip olmaları	Kadınların, erkekler tarafından inandırıcı bulunmamaları
Kadınların satış ve sorumluluk alanlarıyla daha fazla ilgilenmeleri	Kadınların yüksek öz saygıya sahip olmamaları

Kaynak: Fugate vd, 1988, s.34.

Catalyst (1995) tarafından 21 şirketten alınan veri ile 3 yıllık bir sürede gerçekleştirilen bir çalışmaya göre, kadınların satışta çalışmama nedenleri aşağıdaki maddelerle belirtilmiştir:

- Kadınlar seyahat ve yer değişiklikleriyle baş edemezler.
- Müşteriler kadınlarla çalışmak istemezler.
- Kadınlar, iş dünyasında erkekler kadar başarılı değildir.
- Müşteriler tarafından taciz edilme gibi ek sorunlar bulunmaktadır.

Son yıllarda, kadının satış işinde kabullenilmesi, işe alınması ve başarısı iş dünyasındaki önemli değişimlerle de ilgilidir. Demografiklerdeki, eğitim düzeyindeki, iş gücü bileşimindeki, seyahat, bağlantısal konular ve yönetimsel yapıdaki değişimlerle kadınların profesyonel satış işine girmelerine fırsat sağlamaktadır (Fugate vd, 1988). Ayrıca kadınlar, satışı yüksek ücretli ve hızlı gelişme sağlanabilecek bir iş olarak gördüklerinden dolayı önemli bir fırsat olarak görmektedirler (Ransford, 1998).

5.2. Satış Yöneticileri Olarak Kadınlar

Satışçı kadınların satış yöneticileri olmaları sürpriz olmamaktadır. Kadınlar yönetimsel rollerde değerli olan bazı özelliklere sahiptirler. Örneğin psikoloji ve örgütsel davranış alanındaki akademisyenler, kadınların erkeklere kıyasla eğitime, kişiler arası ilgiye, ilişki odaklılığa ve ilgilenime daha fazla eğilimi olduğunu (Bass, 1990), arkadaşça, cana yakın, diğer insanlarla ilgilenen, sosyal olarak duyarlı, etkileyici (Eagly, 1987; Hall, 1984), başkaları ve kendisi arasındaki değer bağlantılı (Chodorow, 1985) ve gelişmiş iletişim yeteneklerinin olduğunu (Bass, 1990) bulmuşlardır. Ayrıca, kadın yöneticilerin astlarının katılımını teşvik etmede, çalışanlarla güç ve bilgi paylaşımında, çalışanın özsaygısını arttırmada ve faaliyete geçmelerinde enerji sağlamada etkileşimli liderlik tarzına eğilimi bulunmaktadır (Rosener, 1990). Dolayısıyla, kadınların bu özellikleri satışta yönetici konumunda bulunabileceklerini doğrulamıştır.

Dubinsky, Comer, Jolson ve Yammarino (1996) tarafından kadın satış yöneticilerinin liderlik tarzları konusundaki çalışmalarında, kadın satış yöneticisinin rollerini aşağıdaki gibi belirtmişlerdir:

- Her astın iş sorumluluk ve hedeflerinin belirlenmesi
- İş sorumluluk ve hedeflerinin iletilmesi
- İşlerle ilgili alternatif yolların tartışılması
- Performansını en iyi şekilde gerçekleştirmek üzere her satışçının ihtiyacının tanımlanması
- Hedeflere ulaşılıp ulaşılmadığının kontrolü
- İş performansı ile ilgili olarak geri bildirim sağlanması
- Satışçının zayıflıkların üstesinden gelerek güçlenmesinin sağlanması

5.3 Türkiye'de Kadın Satışçılar İle İlgili Yapılan Çalışmalar

Son yıllarda Türk kadını, iş yaşamında daha fazla yer edinmektedir. Bu artışla birlikte iş gücündeki bu çeşitliliğin yönetilmesinde, fırsatlar ve bazı sıkıntılar oluşabilmektedir. Pınar, Eser ve Hardin'e (2007) göre satış mesleğinde kadınların istihdam edilmesi için Türkiye'deki erkek baskın kültürü oluşturan sosyal, tarihsel ve yasal bazı engellerin aşılması gerekmektedir.

Kişisel satışı, büyük işletmelerin yaptıkları uygulamalarda görülebileceği gibi en basit halde, halk arasında bohçacı olarak da bilinen, kapıdan kapıya satış yapan kadınların uygulamalarında da görmek mümkündür. Özellikle bohçacı kadınlar kurdukları ilişkiler yardımıyla yeni potansiyel müşteri portföyü geliştirmektedirler (ERP Akademi, 2009).

Pınar vd. (2007), Türkiye'de satış personeli işe alınırken cinsiyet faktörünün etkisini incelemişlerdir. Çalışmanın bulguları aşağıdaki gibi özetlenebilmektedir:

Bulgu 1: genel olarak, işverenler kadın veya erkek satış elemanı arasından tercih yapmakta kararsız olmaktadırlar.

Bulgu 2: Satışta kadınlar, erkeklere kıyasla daha ikna edici ve etkili olmaktadır.

Bulgu 3: Cinsiyet önerilen ücreti etkilememektedir.

Bulgu 4: Erkekler seyahat gerektiren satışlar için tercih edilmektedir.

Bulgu 5: Kadınlara aile nedenlerinden dolayı işe alımda dikkat edilmelidir.

Türk kadın ve erkek endüstriyel satış yöneticileri arasında kazanç farklılığının bulunup bulunmadığını araştıran Mengüç (1998), gelir ve cinsiyet arasında negatif yönde ve anlamlı ilişkiler bulmuştur. Dolayısıyla, kadınlar erkeklere göre daha az kazanmaktadır. Aynı çalışmada, gelir ve şirket düzeyi, yaş ve iş deneyimi arasında daha yüksek ilişkiler çıkmıştır. Bu sonuçlara göre, satış yöneticisinin gelirinde kadın ve erkek arasındaki kazanç farklılığının bir bölümü cinsiyet farklılığı ile açıklanmaktadır.

6. SONUÇ

Son yıllarda, önemli nitelikte sosyal, politik ve ekonomik değişimler kadınlar için birtakım fırsatlar yaratmış ve kendilerinin iş dünyasında daha fazla kabul görmelerine olanak sağlamıştır. Satış, tüm dünyada hızlı ilerleyen alanlardan biri olarak, pazarlama faaliyetlerinde en aktif ve etkin rol oynayan birimdir. Satışa ilişkin literatürde, kadınların erkekler kadar iyi performans sergileyemeyeceğine ilişkin çelişkili hipotezler bulunsa da, kanıtlar kadınların olumlu satış yeteneklerine sahip olduklarını göstermekte ve satıştaki başarıları yadsınamaz gerçekler olarak ortaya çıkmaktadır.

Hofstede'ye (1991) göre Türk toplumu, dişi bir toplumdur. Hofstede'nin Türk toplumu üzerinde yaptığı bu genellemeyi test ederek doğrulayan Sargut, kadınsı değerlerin önde tutulmasının, çağdaşlığı yakalamada, dünyanın içine girdiği yeni eğilimlerde Türk toplumunu avantajlı bir noktaya getirebileceğini savunmaktadır (Sargut, 2001). Türkiye'nin sahip olduğu bu özelliğe rağmen, Türkiye'de kadının iş hayatındaki ve özellikle satıştaki yeri üzerine çok az çalışma bulunmaktadır (Mengüç, 1998). Bu eksikliği gidermek amacıyla, kadın ve erkek çalışanlar arasında oluşan ayrımcılık ile ilgili olarak toplumsal ve ekonomik araştırmalar yapılmalıdır. Kadın satışçılar konusunda kurulacak modellerdeki ilişkilerin, hem satış yöneticilerine hem de akademisyenlere önemli yararlar sağlayacaktır. Ayrıca, Türkiye'deki politikaların, iş dünyasındaki cinsiyet ayrımcılığını ve eşitsizliği azaltıcı yönde oluşturulmasıyla toplumsal denge sağlanabileceği düşünülmektedir.

6.1. Gelecek Çalışmalar için Öneriler

Öncelikle, mesleki alandaki cinsiyet ayrımcılığının farklı koşullar altındaki örtük veya açık önyargıları oluşturan spesifik faktörleri daha net bir şekilde belirlemek gerekmektedir. Bu noktada, farklı yaşlardaki veya kariyer aşamalarındaki kadın ve erkeklerin etik algıları veya davranışlarındaki farklılıkları inceleyen kesitsel veya boylamsal araştırmalar yürütülmesi gerekmektedir.

Kadınların satış alanında karşılaştığı olumsuz durumların sektörlere göre farklılık gösterip göstermediğine, herhangi bir farklılık var ise hangi sektörlerde bu olumsuz durumlarla karşılaştıkları araştırılmalıdır. Aynı zamanda, sektörler içerisindeki iş pozisyonlarına bağlı olarak toplumsal cinsiyet açısından bir farklılık olup olmadığı da araştırmalarda incelenebilir.

Kadın satışçılara yönelik algılar ve davranışsal faktörler müşterilerin bakış açılarıyla da incelenebilir. Örneğin, müşterilerin kadın satışçıları tanımlama biçimleri ve onlara davranış şekilleri derinlemesine veya kesitsel araştırmalarla tanımlanabilir. Literatürdeki ilgili çalışmalar yeterli olgunluğa ulaştığında, kadınların istihdamda ve satış alanında karşılaştığı olumsuz durumlar daha net bir şekilde belirlenerek, daha işlevsel çözüm önerilerinin ortaya koyulması sağlanabilecektir.

Kaynakça

Akın, A. (2007). Toplumsal Cinsiyet. http://www.gencgazeteciler.org/tcinsiyet.asp, (Erişim: 01.12.2019).

Atalay, E. (2021). *Kariyer yönetimi ve güncel kariyer sorunları*. (Ed. Şahin, S.) "Yönetim – Strateji – Organizasyon: Teoride ve Uygulamada" içinde. Gazi Yayınevi. Ankara.

Aycan, Z. (2001). Kadınların kariyer gelişimlerini etkileyen bireysel, ailevi, kurumsal ve toplumsal tutumlar ve destek mekanizmaları. *9. Yönetim ve Organizasyon Kongresi*, 24-26 Mayıs, 173-186.

Aycan, Z. (2004). Key success factors for women in management in Turkey. *Applied Psychology: An International Review*, 53(3), 453 –477.

Aycan, Z. (2008). Kadınların kariyer gelişimine kim, neden engel oluyor?" www.cocukdayaparimkariyerde.com, (Erişim: 03.01.2020).

Aytaç, S. (2001). Çalışma Yaşamında Kadın", http://aile-hekimligi.uludag.edu.tr/, (Erişim: 01.12.2019).

Bagozzi, R., (1978). Salesforce performance and satisfaction as a function of ındividual difference, ınterpersonal, and situational factors. *Journal of Marketing Research*, 8(2), 9-19.

Basfirinci, C, Cilingir-Uk, Z., Karaoglu, S. ve Onbas, K. (2019). Implicit occupational gender stereotypes: A research among Turkish university students. *Gender in Management: An International Journal*, 34(2), 157-184.

Bass, B.M. (1990), Bass & Stogdill's Handbook of Leadership: Theory, Research & Managerial Applications, New York, NY: The Free Press

Bebekoğlu, G. ve Wasti, A. (2002). İşyerinde cinsiyet temelli düşmanca davranışların sebepleri ve sonuçları: profesyonel kadın çalışanlar üzerine bir anket çalışması", *10. Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresi*, 23-25 Mayıs, Antalya, 207-209.

Bertrand, K., (1987). Women break the glass ceiling. *Business Marketing*, 72, 11.

Bombuwela, P., & Alwis, A. A. (2013). Effects of glass ceiling on women career development in private sector organizations-case of Sri Lanka. *Journal of Competitiveness,* 5(2).

Bozkurt, B. ve Akpınar, A. (2017). Bilişim sektöründe toplumsal cinsiyete dayalı iş bölümü. *Marmara Üniversitesi Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 17-28.

Brief, A. P., & Oliver, R. L. (1976). Male-female differences in work attitudes among retail sales managers. *Journal of Applied Psychology*, 61(4), 526.

Busch, P., ve Bush, R. F. (1978). Women contrasted to men in the industrial salesforce: Job satisfaction, values, role clarity, performance, and propensity to leave. *Journal of Marketing Research*, 15(3), 438-448.

Catalyst, (1995). Knowing the territory: women in sales", http://www.catalyst.org/file/163/knowing_the_territory_women_in_sales.pdf, (Erişim: 04.01.2020).

Chodorow, N. (1985). Gender, relation, and difference in psychoanalytic perspective. Einstein, H.B. and Jardine, A. (Eds), New Brunswick, NJ: The Future of Difference, Rutgers University Press,

Comer, Lucette B. ve Marvin A. Jolson (1991). Perceptions of gender stereotypic behavior: an exploratory study of women in sellin. *Journal of Personal Selling & Sales Management,* 11(1), 43-59.

Comer, Lucette B., Marvin A. Jolson, Alan J. Dubinsky ve Francis J. Yammarino (1995). When the sales manager is a woman: an exploration into the relationship between salespeople's gender and their responses to leadership styles. *Journal of Personal Selling & Sales Management*, 15(4), 17-32.

Crawford, M. (2001). *Gender and Language*, R.K.. Unger (Ed). Handbook of the Psychology of Women and Gender. NY: Wiley, 228-244.

Çifci, B. S. ve Şahin-Başfırıncı, C. (2020). Yapay zekâ konusunun toplumsal cinsiyet kapsamında incelenmesi: mesleklere yönelik bir araştırma. Çukurova *Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* 29(4), 183-203.

Çiçen, C., Boyacıoğlu, E. Z., ve Oğuzhan, A. (2020). Turizmde kadın işgücünün cinsiyet ayrımcılığı algısı: Edirne ilinde bir araştırma. *Tourism and Recreation*, 2(Ek 1), 54-63.

Çilingir-Ük, Z, Gültekin, Y. ve Arslan, B. (2019). Turizm sektöründe mesleki toplumsal cinsiyet algılamalarının belirlenmesi: Üniversite öğrencileri üzerinde bir uygulama. *Turizm Akademik Dergisi*, 6(2), 75-97.

Deaux, K. (1984). From individual differences to social categories: analysis of a decade's research on gender. *American Psychologist*, 39(2), 105-116.

Dion, P.A., Easterling, D. ve Javalgi, R. (1997). Women in the business to-business salesforce some differences in performance factors. *Industrial Marketing Management*, 26, 447-457.

Douvan, E. ve Adelson, J. (1966). *The Adolescent Experience*. New York, NY: John Wiley & Sons.

Dubinsky, A., Comer, L.B., Jolson, M. ve Yammarino, F.J. (1996). How should women sales managers lead their sales personnel?. *Journal of Business & Industrial Marketing*, 11(2), 47-59.

Dubinsky, Alan J., Marvin A. Jolson, Ronald E. Michaels, Masaaki Kotabe ve Chae Un Lim (1993). Perceptions of motivational components: salesmen and saleswomen revisited. *Journal of Personal Selling & Sales Management*, 13(4), 25-37.

Eagly, A.H. (1987). Sex Differences in Social Behavior, NJ: Erlbaum, Hillsdale.

ERP Akademi, (2009). *Doğrudan pazarlamanın tanımı*, http://www.erpakademi.com/2009/12/05/dogrudan-razarlamanin-tanimi/, (Erişim: 28.12.2019).

Fang, Z., ve Sakellariou, C. (2015). Glass ceilings versus Sticky Floors: evidence from Southeast Asia and an international update. *Asian Economic Journal*, 29(3), 215-242.

Fugate, D.L. Decker, P.J. ve Brewer, J.J. (1988). Women in professional selling: a human resource management perspective. *Journal of Personal Selling & Sales Management*, 8, 33-41.

Gable, Myron and B. J. Reed (1987). The current status of women in professional selling. Journal of Personal Selling & Sales Management, 1(2), 33-39.

Hall, J.A. (1978). Gender effects in decoding non-verbal cues, *Psychological Bulletin,* 85, 845-75.

Hall, J.A. (1984). Nonverbal Sex Differences: Communication Accuracy and Expressive Style. Baltimore, MD: Johns Hopkins University Press.

Helms, M. ve Guffey, C. (1997). The role of women in Europe. *European Business Review*, 97(2), 80–84.

Hofstede, G. (1991). Cultures and Organizations, London: McGraw-Hill.

İTKB (2003), "Yeni İş Kanunu", http://www.itkb.gov.tr/files/ipc_2005.pdf?category_id=218, (Erişim:27.01.2020).

Jackson, C.J. (2001). Women middle managers' perception of the glass ceiling", *Women in Management Review*, 16(1), 30-41.

Jolson, M. ve Lucette, B. (1992). Predicting the effevtiveness of industrial saleswomen. *Industrial Marketing Management*, 21(1), 69-76.

Kansız, N. (2008). Üretim ve istihdama katılımda kadının yeri, *Anahtar*, 240, 14.

Karabekmez, S., Yıldırım, G., Özyılmaz-Akamca, G., Ellez, A.M. ve Üner-Bulut, An. N. (2018). Okul öncesi dönem çocuklarının mesleklere yönelik toplumsal cinsiyet algılarının incelenmesi. *Bilim, Eğitim, Sanat ve Teknoloji Dergisi* (BEST Dergi), 2(1), 52-70.

Kiecker, P. L., Hunt, S. D., ve Chonko, L. B. (1991). Gender, income differences, and marketing: examining the earnings gap in three areas of marketing. *Journal of the Academy of Marketing Science*, 19, 77–82.

Kwaku Ohemeng, F.L. ve Adusah-Karikari, A (2015). Breaking through the glass ceiling: Strategies to enhance the advancement of women in Ghana's public service. *J. Asian Afr. Stud*. 50(3), 359–379 (2015)

Lane, N. (2000). Female employment in sales organisations: learning to manage the 'pink collar' army. *Journal of Marketing Management*, 16, 4, 393-416

Lane, N. ve Crane, A. (2002). Revisiting gender role stereotyping in the sales profession. *Journal of Business Ethics*, 40, 121-132.

Loureiro, P.R.A., Carneiro, F.G. ve Sachsida, A. (2004). Race and gender discrimination in the labor market: an urban and rural sector analysis for Brazil. *Journal of Economic Studies*, 31(2), 129-143.

Macintosh, G. ve Krush, M. (2014). Examining the link between salesperson networking behaviors, job satisfaction, and organizational commitment: Does gender matter? *Journal of Business Research*, 67(12), 2628-2635.

McConnell, A.R. ve Fazio, R.H. (1996). Women as men and people: effects of gender-marked language. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 22, 1004-1013.

McKinsey, (2009), "Women Matter", http://www.mckinsey.com/locations/swiss/news_publications/pdf/women_matter_english.pdf , (Erişim: 26.12.2019).

Mengüç, B. (1998), "The earnings gap between male and female sales managers", Industrial Marketing Management, 27, 385–400.

Mestçioğlu, Ö. (2009). Yönetici konumunda kadın", http://www.psikonet.com/konu.asp?kid=214 (Erişim: 03.01.2020).

Moncrief, W.C., Babakus, E., Cravens, D.W. ve Johnston, M.W. (2002). Examining gender differences in field sales organizations, *Journal of Business Research*, 49, 245–257.

Murphy, L. (1987). Did you salesman lie to get his job?, *Sales and Marketing Management,* 139, 54-58.

Nalçacı İkiz, A. (2020). Turizm işletmelerinde cinsiyet ayrımcılığı ve kadın çalışanlar: yöneticilerinin konuya ilişkin tutum ve uygulamaları. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergis*i, 50, 373-396

Nieva, V.F. ve Gutek, B.A. (1980). Sex effects on evaluation, *The Academy of Management Review*, 5(2), 267-276.

Özkan, E. (2020). Cinsiyete dayalı mesleki ayrımcılık: Cam tavan ve kraliçe arı sendromu. *Sosyolojik Düşün,* 5(2), 127-138.

Palmer, A. and Bejou, D. (1995). The effects of gender on the development of relationships between clients and financial advisers, *International Journal of Bank Marketing*, 13(3), 18-27.

Parlaktuna, İ. (2010). Türkiye'de cinsiyete dayalı mesleki ayrımcılığın analizi, *Ege Akademik Bakış*, 10(4), 1217-1230

Pınar, M., Eser, Z. ve Hardin, J. R. (2007). A qualitative study of the recruiting of men and women for sales positions in Turkey. Sex Roles, 57(11-12), 879-888.

Piercy, N.F., Cravens, D.W., ve Lane, N., (2003). The new gender agenda in sales management, *Business Horizons*, 46(4), 39-46.

Ransford, M. (1998). Women transforming sales into a female-dominated career, https://www.bsu.edu/news/article/0,1370,-1019-444,00.html, (Erişim 08.01.2020).

REGA, (2004). Personel temininde eşitlik ilkesine uygun hareket edilmesi, http://rega.basbakanlik.gov.tr/main.aspx?home=http://rega.basbakanlik.gov.tr/eskiler/2004/01/20040122.htm&main=http://rega.basbakanlik.gov.tr/eskiler/2004/01/20040122.htm, (Erişim: 08.01.2021).

Rosener, J.B. (1990). The ways women lead. *Harvard Business Review*, November-December, 119-25.

Russ, F. ve McNeilly, K.M. (1988). Has sex stereotyping disappeared? A study of perceptions of women and men in sales. *Journal of Personal Selling & Sales Management*, 8, 43-54.

Ryan, M. ve Haslam, A. (2006). What lies beyond the glass ceiling*, Human Resource Management International Digest,* 14(3), 3-5.

Salahuddin, A., Mahmood, Q. K., ve Ahmad, A. (2021). Breaking second glass ceiling: lived experiences of women entrepreneurs in Pakistan. *Quality & Quantity*, 1-12.

Sargut, S. (2001). *Kültürler Arası Farklılaşma ve Yönetim*, Ankara: İmge Kitapevi.

Schul, P.L. ve Brent M. W. (1992). The emerging role of women in ındustrial selling: a decade of change. *Journal of Marketing*, 56(3), 38-54.

Schuler, R.S. (1975). Sex, organizational level and outcome importance: Where the differences are. *Personnel Psychology*, 28(4), 366-75.

Siguaw, Judy A. ve Earl D. Honeycutt, Jr. (1995). An examination of gender differences in selling behaviors and job attitudes. *Industrial Marketing Management*, 24(1), 45-52.

Slutskaya, N. (2017). Dirty Work, masculinity and giving voice through ınnovative qualitative methods: Ruth simpson's contributions. *Gender in Management: An International Journal*, 32(7), 488-493.

Swan, J.E., David, R.R., Kiser, G.E ve Warren, S.M. (1984). Idustrial buyer image of the saleswoman. *Journal of Marketing*, 48(1), 110-116.

Swan, J.E., Futrell, C.M. ve Todd, J.T. (1978). Same job – different views: women and men in industrial sales, *Journal of Marketing*, 42(1), 92-98.

Szymanska, I. ve Rubin, B. A. (2018). Gender and relationship differences in the perceptions of male and female leadership. *Gender in Management: An International Journal,* 33(4), 254-281.

Tanrikulu, C. (2017). Sex and gender identity differences in psychological job outcomes among salespeople. *Revista Brasileira de Gestão de Negócios*, 19(66), 499–518.

Turkishtime, (2009). Kadının Farkı Var, 92, 56-61.

Varinli, İ. ve Kurtoğlu, R. (2005). Satış elemanlarının etik algılamaları: perakende sektöründe bir uygulama, *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Der*gisi, 6(2), 1-22.

Wang, S. ve Kleiner, B. H. (2001). Sex discrimination in fire fighting organisations, International *Journal of Sociology and Social Policy*, 21(8/9/10), 175-183.

Yammarino, F.J., Dubinsky, A., Lucette, B, Comer ve Marvin A.J. (1997). Women and transformational and contingent reward leadership: A multiple-levels-of-analysis perspective, *Academy of Management Journal*, 40(2), 205-222.

Zihnioğlu, Y. (2003). Kadınsız İnkılap, İstanbul: Metis Yayınları.

CRITIC YÖNTEMİ İLE OTOMOTİV SEKTÖRÜNDE FİNANSAL PERFORMANS ÖLÇÜTLERİNİN ÖNEM DÜZEYLERİNİN BELİRLENMESİ

DETERMINING THE IMPORTANCE LEVELS OF FINANCIAL PERFORMANCE CRITERIA IN THE AUTOMOTIVE INDUSTRY VIA CRITIC METHOD

EGE SONUGELEN
Üretim Yönetimi ve Pazarlama Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
ORCID: 0000-0002-0106-0406
Dr. Öğr. Üyesi SERDAR YARLIKAŞ
Kocaeli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü Sayısal Yöntemler Anabilim Dalı
ORCID: 0000-0001-5087-955X

Özet

Çalışmanın amacı; otomobil sektöründeki belirli firmalara çok kriterli karar verme yöntemlerinden CRITIC yöntemi uygulanarak, hangi kriterlerin daha önemli hangi kriterlerin daha az önemli olduğunu saptamaktır. Finansal performans ölçütleri arasında korelasyon olması genel kabul görmüş bir durum olduğu için, CRITIC yöntemini uygulayarak otomotiv sektöründe hangi kriterlerin önemli olduğunu belirlemek bizim araştırma sorumuz olmuştur. Bu amaç doğrultusunda Audi Group, BMW Group, Ford Motor Company ve de Volkswagen Group firmaları alternatifler olarak belirlendi. Çalışma için literatür araştırması ile temel finansal performans ölçütlerinin belirlenmiş olup, bu aşamadan sonra otomotiv sektöründeki bu dört firmanın belirlenen ölçütlerde aldığı değerler ikincil veri olarak firmaların web sayfalarından elde edildi. Belirlenen alternatiflere etkisi olan kriterler olarak 2020 yılına ait finansal performans ölçütleri Gelirler, Üretim Hacmi, Perakende Satışlar, Net Nakit Akışı, Devam Eden Faaliyetlerden Kar kriterleri seçildi. Verilere CRITIC Yöntemi uygulandığında Net Nakit Akışı Kriterinin en önemli kriter olduğu ve Üretim Hacmi kriterinin en az önemli olduğu gözlemlenmiştir. Ayrıca, çalışmanın diğer önemli bir sonucu da Devam Eden Faaliyetlerden Kar kriterleri kriterinin de neredeyse Net Nakit Akışı kriteri kadar önemli olduğudur.

Anahtar Kelimeler: CRITIC Yöntemi, Çok Kriterli Karar Verme Yöntemleri, Finansal Performans Ölçütleri, Otomotiv Sektörü.

Abstract

The aim of the study is to determine which criteria are more important and which criteria are less important by applying the CRITIC method which is one of the multi-criteria decision making methods to the specific companies in the automobile sector. Since it is generally accepted that there is a correlation between financial performance measures, it has been our research question to determine which criteria are important in the automotive sector by applying the CRITIC method. For this purpose, Audi Group, BMW Group, Ford Motor Company and Volkswagen Group companies were identified as alternatives. The main

financial performance criteria were determined by literature research for the study, and after this stage, the values obtained by these four companies in the automotive sector in the specified criteria were obtained from the companies' web pages as secondary data. As the criteria that have an impact on the identified alternatives, the financial performance criteria for 2020, Revenues, Production Volume, Retail Sales, Net Cash Flow, Profit from Continuing Operations criteria were selected. When the CRITIC Method was applied to the data, it was observed that the Net Cash Flow Criterion was the most important criterion and the Production Volume criterion was the least important. In addition, another important result of the study is that the criterion of Profit criteria from Continuing Activities is almost as important as the criterion of Net Cash Flow.

Keywords: CRITIC Method, Multi-Criteria Decision Making Methods, Financial Performance Criteria, Automotive Sector.

1.GİRİŞ

Günümüzde, alternatiflerin ve bu alternatiflerin bünyesinde bulundurduğu kriterlerin günümüz dünyasında çok hızlı bir şekilde çoğaldığı ve gelişmekte olduğu açıkça görülmektedir. Bu şartlarda karar verme zorlukları ve problemleri ortaya çıkmaktadır. Şirketler birçok performans ölçütlerini, rekabet ortamının çok çetin olmasından kaynaklı hem sektörel hem de kurumsal olarak değerlendirme yapabilmek için çok ciddi bir şekilde ele değerlendirmektedir. Çok kriterli karar verme yöntemleri bu problemleri çözmek için geliştirilen ve uygulanan yöntemlerdir. Otomotiv, sağlık, inşaat, bankacılık gibi birçok sektörde uygulanmaktadır. İşletmeler için bu denli önemli olan performans ölçütlerinin analizleri, otomotiv sektörü gibi zorlu rekabet şartlarına sahip olan bir sektörde incelenmesi ve üzerine çalışmalar yapılması gereken bir çalışma alanıdır. Dolayısıyla, çalışma kapsamında temel araştırma sorumuz, otomotiv sektöründe finansal performans kriterlerinin önem düzeyini belirlemektir. Finansal performans ölçütleri arasında korelasyon olması genel kabul görmüş bir durum olduğu için, hem standart sapma hem de korelasyon ölçütlerini birlikte dikkate alan ve ayrıca kriter ağırlıklarının hesaplanmasını sağlayan CRITIC yönteminin bu çalışmada uygulanmasına karar verilmiştir. CRITIC yönteminin uygulanması hem kriter ağırlıklarının belirlenmesinde ikincil veri kullanıldığı için daha objektif olması ve de ayrıca korelasyon analizi yapılabilmesi açısından verilere uygun nitelik taşıdığı için, CRITIC yönteminin tercih edilmesi çalışmanın önemli bir katkısıdır.

2.YÖNTEM

Çalışmanın birinci aşamasında, literatür taraması yapılarak otomotiv sektöründe uygulanan finansal performans ölçütleri belirlendi. Çalışmanın ikinci aşamasında, otomotiv sektöründe faaliyet gösteren 4 firmanın belirlenen finansal performans ölçütlerine ilişkin verilerine ulaşıldı ve ilgili veri incelendi. Daha sonra incelenen veriye, CRITIC Yöntemi uygulanarak, kriterlerin önem düzeyleri belirlendi ve tüm analiz sonuçları değerlendirildi.

2.1. Literatür Taraması

Otomotiv sektörü, zorlu rekabet şartları içeren bir sektördür. Sektör içerisindeki rekabette firmaların rekabet durumunun kıyaslamada en önemli göstergelerden birisi finansal performans ölçütlerine ilişkin değerlendirmelerdir. Finansal performans ölçütleri firmaların

parasal açıdan somut sayısal bir gösterge ile yeterli rekabet seviyesinde olup olmadıklarını belirttiği için, finansal performans ölçütlerinin önem düzeylerinin belirlenmesi önemli bir zorunluluktur.

Otomotiv sektöründe genel kabul görmüş ve firmaların finansal performanslarını değerlendirmede uyguladığı temel ölçütler ve tanımları aşağıda yer aldığı üzeredir:

1. Gelirler: Gelir, gerçek ya da tüzel kişilerin üretimden tüketime kadar geçen ekonomik süreç içerisinde üretim faktörleri ile ekonomiye katılmaları sonucu elde edilen ya da üretim faktörleri kullanılmaksızın çeşitli nedenlerle ekonomik gücünde meydana gelen artışların para ile ifade edilen kıymetlerdir. (Earnhart ve Lizal, 2010).

2. Üretim Hacmi: Üretilebilen çıktı miktarı ve/veya üretim yapabilme kabiliyetidir. (Hofer vd., 2012).

3. Perakende Satışlar: Malların teker teker ya da birkaç parça durumunda satılmasına dayanan satış biçimidir. Son tüketicilere veya alım amacı ticari kâr sağlamak olmayan kuruluşlara yapılan ürün veya hizmet satışıdır. (Maroofi vd., 2017).

4. Net Nakit Akışı: Herhangi bir iktisadi varlığın işletilmesinden elde edilen gelirden vergi, ana para ve faiz ödemeleri, sigorta giderleri gibi tüm harcalamaların çıkartılması sonrasında elde edilen gelirdir. (Liman ve Mohammed, 2018)

5. Devam Eden Faaliyetlerden Kar: Faaliyet göstermekte olan bir işletmenin belli bir dönem içerisinde yapmış olduğu tüm çalışmalar ile olağan yahut olağanüstü gelir ve giderleri elde etmesinin sonrasında ortaya çıkan vergi öncesi kardan ödenmesinin gerekliliğinin söz konusu durumda olduğu yasal verginin çıkmasının ardında elde kalan kardır. (Nakhaei vd., 2012).

Çalışma için belirlenen 5 kriterin de fayda yönlü olduğu, ve firmaların bu kriter değerlerini olabildiğince yüksek seviyeye ulaştırmayı amaçladıkları da analizlerde değerlendirilmesi gereken bir husustur.

2.2. CRITIC Yöntemi

CRITIC Yöntemi hakkındaki ilk çalışma Diakouslaki vd. tarafından 1995 yılında yapılmıştır. Çok Kriterli Karar Verme problemlerinde, kriterlerin objektif ağırlıklarının belirlenmesi için geliştirilmiş bir ağırlıklandırma yöntemidir. Objektif ağırlıklar kriterlerin gerçek verilerinin hesaplanması ile oluşur. CRITIC yönteminin diğer ağırlıklandırma yöntemlerinden farkı sübjektiflik içermemesidir. Herhangi bir uzman görüşüne, ankete ihtiyaç duymaz. Kriterlerin gerçek verileri üzerine hesaplamalar yapar. Sonuçlar öznel değil nesneldir. Kriterlerin standart sapmaları ve kriterler arası korelasyonları bir arada ele alınan objektif bir kriter ağırlıklandırma yöntemidir (Jahan vd., 2012).

CRITIC Yöntemi aşağıdaki beş aşamadan oluşmaktadır: (Jahan vd., 2012)

1. Karar Matrisinin Oluşturulması,
2. Karar Matrisinin Normalize Edilmesi,
3. İlişki Katsayı Matrisinin Oluşturulması,
4. C_j Değerlerinin Hesaplanması,
5. Kriter Ağırlıklarının Hesaplanması.

Karar problemlerinde yer alan farklı birimlere sahip kriterlere ilişkin değerler, normalizasyon işlemiyle [0,1] aralığında değer alacak şekilde standart hale getirilir. Normalizasyon işleminde fayda (maksimizasyon) yönlü kriterler için 1. Eşitlik, maliyet (minimizasyon) yönlü kriterler için 2. eşitlik yararlanılarak normalizasyon yapılır (Jahan vd., 2012; Ayçin, 2020).

$$r_{ij} = \frac{x_{ij} - x_j^{min}}{x_j^{max} - x_j^{min}} \quad (1)$$

$$r_{ij} = \frac{x_j^{max} - x_{ij}}{x_j^{max} - x_j^{min}} \quad (2)$$

İlişki katsayısı matrisinin oluşturulması aşamasında değerlendirme Kriterler arasındaki ilişkilerin derecesini ölçmek için doğrusal ilişki katsayılarından (ρ_{jk}) oluşan ilişki katsayısı matrisi oluşturulur. İlişki katsayıları 3. Eşitlikteki formül aracılığıyla hesaplanır ((Jahan vd., 2012; Ayçin, 2020).

$$\rho_{jk} = \frac{\sum_{i=1}^{m}(r_{ij} - \bar{r_j})(r_{ik} - \bar{r_k})}{\sqrt{\sum_{i=1}^{m}(r_{ij} - \bar{r_j})^2 \sum_{i=1}^{m}(r_{ik} - \bar{r_k})^2}} \; (j, k = 1,2, \dots, n) \quad (3)$$

CRITIC Yöntemi bilgiyi, kriterlerin zıtlık yoğunluğu (contrast intensity) ve çelişkilerinden (conflicts) elde etmeyi hedefler. C_j değerleri her iki özelliği birleştirir ve j. Kriterde bulunan toplam bilgiyi ifade eder. C_j değerlerini hesaplamak için 4. eşitlikten ve 5. Eşitlikten yararlanılır ((Jahan vd., 2012; Ayçin, 2020).

$$C_j = \sigma_j \sum_{k=1}^{n}(1 - \rho_{jk}) \quad (4)$$

$$\sigma_j = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^{m}(r_{ij} - \bar{r_j})^2}{m}} \quad (5)$$

CRITIC Yönteminin son aşamasına gelindiğinde her bir kriterin C_j değerleri, tüm kriterlerin C_j toplamına oranlanır ve kriterlerin ağırlık değerleri (w_j) elde edilir. Kriterlere ilişkin ağırlık değerleri 6. Eşitlik aracılığıyla hesaplanır (Jahan vd., 2012; Ayçin, 2020).

$$w_j = \frac{C_j}{\sum_{k=1}^{n}(C_k)} \quad (6)$$

3. UYGULAMA VE BULGULAR

Otomotiv sektöründe faaliyet gösteren ve çalışmada yer almasına karar verdiğimiz firmaların 2020 yılına ilişkin literatür taraması sonucu belirlediğimiz 5 finansal performans ölçütlerine ilişkin verileri ikincil veri olarak firmaların web sayfalarındaki yıllık finansal raporlarından elde edildi (AUDI, 2020; BMV, 2020; FORD, 2020; VOLKSWAGEN, 2020). İlgili veriye, CRITIC Yöntemi uygulanarak, her bir finansal performans ölçütünün kriter ağırlığı ve dolayısıyla önem düzeyi belirlendi. CRITIC yönteminin uygulama aşamasında yapılan matematiksel hesaplamalar MS Excel programı kullanılarak yapılmıştır.

Çalışmada yer alan finansal performans ölçütleri Tablo 1'de yer almaktadır.

Tablo 1. Finansal performans ölçütleri

FİNANSAL PERFORMANS ÖLÇÜTLERİ
Gelirler
Üretim Hacmi
Perakende Satışlar
Net Nakit Akışı
Devam Eden Faaliyetler Kar Kriterleri

CRITIC yöntemini uygulayarak finansal performans ölçütlerinin ağırlıklarının belirlenmesi için oluşturulan başlangıç karar matrisi tablo 2'de gösterilmektedir.

Tablo 2. Başlangıç karar matrisi

	Gelirler	Üretim Hacmi	Perakende Satışlar	Net Nakit Akışı	Devam Eden Faaliyetlerden Kar
AUDI	49.973	1.664.265	1.692.773	4.589	3.774
BMW	98.990	2.255.637	2.325.179	1.361	3.857
FORD	103.665	4.187.000	4.500.000	9.026	-1.100
VOLKSWAGEN	222.884	8.900.000	9.157.000	6.357	8.824

Kriterlerin fayda ve maliyet durumlarını dikkate alarak başlangıç matrisinin normalizasyon işlemi gerçekleştirilmiştir. Normalize edilmiş matris Tablo 3'te gösterilmektedir.

Tablo 3. Normalize edilmiş matris

	Gelirler	Üretim Hacmi	Perakende Satışlar	Net Nakit Akışı	Devam Eden Faaliyetlerden Kar
AUDI	0,000000000	0,000000000	0,000000000	0,421149315	0,488183110853457
BMW	0,283481097	0,081729361	0,084724915	0,000000000	0,496595150813687
FORD	0,310516566	0,348649446	0,376090786	1,000000000	-0,005796199582236
VOLKSWAGEN	1,000000000	1,000000000	1,000000000	0,651815978	1,000000000000000

Kriterler arasındaki ilişkilerin derecesini ölçmek için doğrusal ilişki katsayılarından (ρ_{jk}) oluşan ilişki katsayısı matrisi Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4. İlişki katsayı matrisi

	Gelirler	Üretim Hacmi	Perakende Satışlar	Net Nakit Akışı	Devam Eden Faaliyetlerden Kar
Gelirler	1	0,971429655	0,967922715	0,254823679	0,669354
Üretim Hacmi	0,971429655	1	0,999570292	0,454220821	0,592401
Perakende Satışlar	0,967922715	0,999570292	1	0,475290518	-0,568564
Net Nakit Akışı	0,254823679	0,454220821	0,475290518	1	-0,33664
Devam Eden Faaliyetler Kar Kriterleri	0,669354232	0,592400601	0,568563719	-0,33664402	1

Korelasyon matrisi oluşturulduktan sonra 4 ve 5 numaralı denklemler aracılığıyla her kriterin C_j değeri hesaplanıp hesaplanan değerler Tablo 5'te gösterilmiştir.

Tablo 5. C_j katsayıları

Gelirler	Üretim Hacmi	Perakende Satışlar	Net Nakit Akışı	Devam Eden Faaliyetlerden Kar
0,48286588	0,445419702	0,447677777	1,322385847	1,248067622

CRITIC yönteminin son aşamasında hesaplanan kriterlerin ağırlıklarının değerleri Tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 6. Kriter ağırlıkları

Gelirler	Üretim Hacmi	Perakende Satışlar	Net Nakit Akışı	Devam Eden Faaliyetlerden Kar
0,122355519	0,112866867	0,11343905	0,335085194	0,31625337

Tablo 6'da belirtilen CRITIC Yöntemi kriter ağırlıklandırma analiz sonuçlarına göre, Net Nakit Akışı Kriterinin en önemli kriter olduğu ve Üretim Hacmi kriterinin en az önemli kriter olduğu gözlemlenmiştir. Ayrıca, çalışmanın diğer önemli bir sonucu ise Devam Eden Faaliyetlerden Kar kriterleri kriterinin de neredeyse Net Nakit Akışı kriteri kadar önemli olduğuna ilişkin sonuçtur.

4. SONUÇ

Bu çalışmanın amacı; Otomotiv sektörü finansal performans ölçütlerini kullanarak otomobil sektöründeki belirli firmalara çok kriterli karar verme yöntemlerinden CRITIC yöntemi uygulayıp, hangi kriterlerin daha önemli hangi kriterlerin daha az önemli olduğunu saptamaktır. Bu bağlamda 4 tane otomotiv firmasının 2020 yılı finansal performans ölçütleri incelenmiştir.

Otomotiv sektöründeki firmaların finansal performans ölçütlerinin önem düzeylerinin belirlendiği çalışmada, Audi Group, BMW Group, Ford Motor Company ve de Volkswagen Group firmalarının verileri incelenmiştir. Çalışmada finansal performans ölçütleri olarak Gelirler, Üretim Hacmi, Perakende Satışlar, Net Nakit Akışı ve Devam Eden Faaliyetlerden Kar Kriterleri kullanılmıştır.

Çalışmanın bulguları incelendiğinde Net Nakit Akışı Kriterinin en önemli kriter olduğu ve Üretim Hacmi kriterinin en az önemli olduğu gözlemlenmiştir. Ayrıca, çalışmanın diğer önemli bir sonucu ise Devam Eden Faaliyetlerden Kar kriterleri kriterinin de neredeyse Net Nakit Akışı kriteri kadar önemli olarak gözlemlenmiştir. Değerlendirmede kullanılan 5 tane kriter arasından en fazla öneme sahip olan kriter fayda yönlü kriter olan Net Nakit Akışı kriteridir. Bir projede nakit giriş çıkışları arasındaki pozitif fark ne kadar fazla olursa firmaların o kadar fazla finansal açıdan gelişir. En az öneme sahip olan kriter ise fayda yönlü bir kriter olan Üretim Hacmi kriteridir.

Çalışmanın uygulama aşamasında Otomotiv sektöründe rekabette önemli bir seviyede olan firmaların ve uygulamada en çok kullanılan finansal performans ölçütlerinin yer alması, çalışmanın sonuçlarının daha gerçekçi bir çerçevede değerlendirilmesine olanak tanımıştır.

CRITIC yönteminin hem ikincil veri uygulayarak daha objektif kriter ağırlık değerleri hesaplanmasına olanak tanıması hem de finansal performans ölçütleri arasında korelasyon olmasının yöntemi uygun olması ve dolayısıyla CRITIC yönteminin finansal performans ölçütlerine uygulanması çalışmanın literatüre önemli bir katkısıdır.

Gelecek çalışmalarda, daha çok finansal performans ölçütü daha çok firmada için CRITIC yönteminde uygulanarak, tüm finansal ölçütlerin önem seviyeleri belirlenebilir. Finansal performans ölçütlerinin kriter ağırlıkları dikkate alınarak, alternatifler arasında seçim yapmaya olanak sağlayan TOPSIS, VIKOR, MOORA gibi çok kriterli karar verme yöntemleri uygulanarak finansal performans açısından en yüksek düzeyde olan firmalar otomotiv sektörü açısından belirlenebilir.

KAYNAKÇA

AUDI. 2020. KEY FINANCIAL FIGURES. Erişim: https://www.audi.com/en/company/investor-relations/key-figures.html (30.09.2021).

Ayçin, E. (2020). *Çok Kriterli Karar Verme: Bilgisayar Uygulamalı Çözümler*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

BMW. 2020. BMW GROUP REPORTS. Erişim: https://www.bmwgroup.com/en/investor-relations/company-reports.html#acedown-794920094 (12.10.2021).

Earnhart, D., ve Lizal, L. (2010). The effect of corporate environmental performance on financial outcomes–profits, revenues and costs: Evidence from the Czech transition economy. *Environmental & Resource Economics, European Association of Environmental and Resource Economists*, 46(3), 1-44.

FORD. 2020. INTEGRATED SUSTAINABILTY AND FINANCIAL REPORT AND 2021 PROXY. Erişim: https://shareholder.ford.com/investors/financials-and-filings/default.aspx (14.09.2021).

Hofer, C., Eroglu, C. ve Hofer, A.R. (2012). The effect of lean production on financial performance: the mediating role of inventory leanness. *International Journal Production Economics*, 138(2), 242-253.

Jahan, A., Mustapha, F., Sapuan, S. M., Ismail, M. Y. ve Bahraminasab, M. (2012). A framework for weighting of criteria in ranking stage of material selection process. *The International Journal of Advanced Manufacturing Technology*, 58(1), 411-420.

Liman, M. ve Mohammed, A. (2018). Operating cash flow and corporate financial performance of listed conglomerate companies in Nigeria. *Journal of Humanities and Social Science*, 23(2), 1-11.

Maroofi, F., Ardalan, A.G., Tabarzadi, J. (2017). The Effect of Sales Strategies in the Financial Performance of Insurance Companies. *International Journal of Asian Social Science*, 7(2), 150-160.

Nakhaei, H., Hamid, N., Anuar, M. ve Nakhaei, K. (2012). Performance Evaluation Using Accounting Variables (Net Profit and Operational Profit) and Economic Measures. *International Journal of e-Education, e-Business, e-Management and e-Learning*, 2(5), 443-448.

VOLKSWAGEN. 2020. FINANCIAL KEY PERFORMANS INDICATOR. Erişim: https://annualreport2020.volkswagenag.com/additional-information/financial-key-performance-indicators.html (30.09.2021).

VOLKSWAGEN. 2020. KEY FIGURES. Erişim: https://annualreport2020.volkswagenag.com/additional-information/key-figures.html (30.09.2021).

SUSTAİNABLE AND CONTİNUOUS IMPROVEMENT İN INVENTORY MANAGEMENT

Ayşenur Erdil
Istanbul Medeniyet University, Faculty of Political Sciences, Department of Business, Istanbul, Turkey
https://orcid.org/0000-0002-6413-7482

Abstract

Warehouse levels account for a considerable component of an industry's organizational spending. Because of the savings in stock expenses, the corporation may purchase additional resources and lower its obligations. Furthermore, in circumstances of uncertain demand and seasonal items, the order amount and time have an impact on the enterprise 's revenue. To properly estimate upcoming demands, comprehensive modeling should be employed, since this resource supports successful judgment in expectations management. As one of the foremost of the foremost essential topics is effectively anticipating request and evaluating components that influence request. With a consequence, the potential of share price could be avoided. Even though previously stated, the supply chain comprises a complex of procedures which turn raw resources into completed commodities through producers to buyers. The supply network is made up of two main operations. The Operation Development and Scheduling Monitoring Procedure has become one of these. The goal of this research is to accomplish perfection in supply needs management through evaluating operation information and verifying forecast accuracy, as well as to determine the accounting method, order volume, and safety inventory levels in the medium term for a corporation. To properly estimate forthcoming demand, comprehensive modeling may be employed, since this material permits successful decision.

Keywords: corporation, inventory, inventory levels, warehouse.

INTRODUCTION

Inventory management is the procedure of tracking the volume of items on the warehouse unit, in storefront, or with other merchants and suppliers. This allows businesses to have the correct quantity of units in the right location, at the correct time, and for the appropriate cost. The phase counting technique entails breaking down the inventory into smaller, more targeted lists of things that must be tallied. Users may categorize the items via product classification, seller, or especially warehouse region. Whenever utilizing an inventory management system, this is typically simple and quick (; Shiau and Lee, 2009; What is an Inventory Management System, 2021; Bakker et al., 2012).

Inventory management has considered a critical aspect in today's unpredictable environment, especially in the retail industry. As a result, there is a strong necessity for inventory management and control with proper regulations in order to improve the organization 's efficiency. In reality, a comprehensive system for tracking client demand must be created. This approach will, in turn, help to maintain the proper amount of inventories. In

this vein, the current study focuses on a retail business and investigates a response to an inventory-related challenge encountered by the company (Sridhar et al., 2021).

Several inventory models presume that sales revenue are reasonably constant and that past sales data is appropriate. Companies can define demand distribution first, then design inventory based on it. Nevertheless, due to a shortage of impactful historical sales data (such as innovative products and short-lived products that have recently been planned to launch) or the non-stationary market condition (such as consumer preference transformation), it is challenging for companies to entirely characterize the requirement proportion of a device in many practical situations (Dalrymple, 1987; Xie et al., 2021).

In Li and Hai's study, researchers investigate inventory management for a single warehouse multi-retailer (OWMR) system while accounting for carbon emissions, determining reorder intervals for the warehouse and retailers while reducing inventory ordering and holding costs as well as carbon emission costs.

The research of Chen et al.(2019) covers the issues of maintaining, repairing, and operating (MRO) components inventories and how Industry 4.0 innovations might help to solve them. Technological innovations like as manufacturing processes, the Internet of Things (IoT), big data processing, machine learning, and new smart mobility logistics approaches provide effective inventory management for many types of MRO components.

Findings from an empirical research focusing on inventory management conflicts Though researchers all know that the complexity of inventory issues frequently leads to a collision of interests, the arousal, handling, and effects of the disputes are rarely examined. This research defines conflict archetypes and demonstrates their appearances in two major and five smaller case studies. It turns out that most conflicts have a multidimensional nature, i.e. they combine the archetypes outlined (De Vries, 2000; Chikán, 2021).

Optimising forecasting techniques for inventory planning introduces a demand forecasting technique that focuses on effectiveness rather than reliability in attaining the optimum inventory outcomes. In inventory management, it is necessary to assess demand uncertainty, which is often represented in projections of demand throughout the lead time period. There is a natural connection between accurate forecasting and satisfying demand. Whenever demand is exceptionally strong relative to what is predicted, i.e. the forecast, a stockout may occur, and when demand is low, excessive holding costs might develop (Kourentzes et al., 2019).

The issues were connected to managing inventory and manufacturing procedure regulation. The firm requires certain modifications and modification of present procedures in order to produce answers for these challenges and attain desired goals such as stating Economic Order Quantity, determining Reorder Points, and Safety Stock Levels. To get to these levels, sales data and projections are reviewed, an acceptable demand forecasting technique is selected, the needed quantities of materials is established, and ultimately the Economic Order Quantity, Reorder Positions, and Safety Stock Amount are computed. The phase counting technique entails breaking down the inventory into smaller, more targeted lists of things that must be tallied. Users may categorize the items via product classification, seller, or especially warehouse region. Whenever utilizing an inventory management system,

this is typically simple and quick (Zinn and Marmorstein, 1990; Cheng, 1991; Jaber and Bonney, 1999).

Therefore, the goal of this initiative is to achieve proficiency in Material Requirements Planning by evaluating sales data acquired from the Sales and Operation Planning Departments and regulating forecast reliability; in the long run, determining Economic Order Quantity and Safety Stock Level. Another goal of the study is to find a strategy for projecting demand through evaluating past sales data. Regularity, trend, and promotional influences on sales data are all taken into account to optimize the demand forecasting process. One of the most essential topics is effectively anticipating demand and evaluating factors that influence demand. As a consequence, the risk of inventory levels will be avoided (Cheng, 1991; Brinlee, 2020).

As previously stated, the supply chain is a system of procedures that turn raw resources into completed commodities from suppliers to buyers. The supply chain is made up of two main operations. The Production Planning and Inventory Control Process is one of them. The Distribution and Logistics Process is the other. This study 's purpose is tied to the initial procedure, that is the Inventory Control Operation. Inventory control refers to the management of natural resources, semi-finished items, and finished commodities. The development's components were defined as follows; Evaluating real sales data on a sequence and network premise, Time series assessment, Forecasting accuracy management, determining component sales projections, evaluating actual sales data against forecasts for every resource, Computation of reorder intervals and safety stock quantities, evaluation of safety stock layers and Economic Order Quantity (EOQ) (Porteus, 1985; Reploge, 1988; Beamon, 1998).

Some researchers have tackled the linked problem of location, inventory, and routing considerations. Guerrero et al. (2013) investigated a multi-period LIR issue in order to minimize the objectives of opening costs, delivery costs, and inventory costs. They examined three layers: one factory, a collection of prospective depots, and a collection of merchants (. Guerrero et al., 2013; Yavari et al., 2020).

Lee (1993) proposed a hybrid system that blends planning and analysis methodologies for diverse types of production. The hybrid system suggested is separated into two sections: planning and operation. Each section is broken down into four organizational processes: order to sell products, management of inventory, capacity planning, and quality assurance. The implementation phase entails the acquisition of necessary supplies. Inventories would have to be comparable to the quantities in Kanban containers so that the quantity of inventory reduces and the platform has JIT properties. According to Behara (1995); a customer-centric hybrid system which integrates MRP, JIT, and TQM (Total Quality Management) is employed to compete effectively. Several positives are supplied through this method, such as improved working performance, increased production excellence, and the development of collaboration.

Replogle (1988) investigated the EOQ framework. Through computing lot-sizes, he was able to evaluate the influence of having to learn on set-up expenses and reduce overall inventory expenses throughout any time. It is understandable that when lot sizes are lowered, set-ups would become more regular. It entails progressing more straight down the

configuration learning curve and gives the company's competitive advantage. Cheng (1991) accepted the reduction of batch size and reduction of total inventory investment based on Replogle's (1988) approach, in which he constructs the learning curve differently than the conventional definition. Cheng (1991) concentrated on learning in commercial production and set ups in order to compute the economic manufacturing quantity (EMQ). The findings of quantitatively computed cases by Cheng (1991) demonstrated that the condition of comparable manufacturing batch quantities accelerates the process of obtaining optimum alternatives and also provides near representations to the ideal answers.

MATERIALS AND METHODS

A warehouse is a commercial center for products attenuation and processing, or an intermediary place for the storage of raw materials or things prior to their use in manufacture or consumption. Warehouse, as an important element of warehouses, is a critical aspect of global supply chains and plays a critical role in today's corporate success or failure. When a detailed overview of a corporation's operating expenditures is examined, warehousing accounts for around 20% of transportation costs. Because of the significant amount of storage capital, many organizations were compelled to implement the Just-In-Time (JIT) procedure, which is an inventory technique to boosting corporate financial return by minimizing operations and related expenses (Bose and Rao, 1988; Behera, 1995; Van den Berg, 1999; Chen and Wu, 2005; De Koster et al., 2007; Prajogo and Olhager, 2012). In order to calculate the adherence to safety stock, the logistic research discusses two possible ways. One of these strategies based the safety stock computation on demand variation, while the other way employs demand prediction prediction error. This is the primary distinction between these two methods, which are known as demand construction and forecast structure. In the Demand System, average demand provides the implicit prediction for each period. The confidence interval of prediction inaccuracy is equal to the standard deviation of demand. Although the forecast construction is more efficient, it is also more difficult and costly than the demand construction. In forecast structure., a model-based method such as times series regression is utilized to provide demand projections for each period. If the prediction errors have a normal distribution, the likelihood of a stock out is a function of the standard deviations of the forecast error. The fact that the standard deviation of prediction mistakes is less than the standard deviation of average demand has no effect on customer service. The greatest essential variables that determine the unit reductions of inventory level are demand fluctuation, averaged consumption, and forecasting reliability. Customer support excellence and lead time unpredictability are of moderate significance. The quality of the prediction is not as significant as the other criteria previously established. It states that the major savings may be generated via an appropriate excellent forecast if the other dependent variables are appropriate. Executive leadership is working to improve supply dependability. As a result of this simulation investigation, all independent uncorrelated factors in the simulation hold the initiative extra assumption that unit saving is supplemental participation by the alternatives' effects. As a result, situations in which two or more of the previously established variables are adequate provide further motivation to employ the forecast structure (Zinn and Marmorstein, 1990; Küsters et al., 2006).

CONCLUSION

Inventory control is essential for lowering inventory expenses. There would be an out-of-stock surcharge if there is a scarcity of stock for particular components. Unanticipated demand must always be met with safety stock when demand is fluctuating. Safety stock is also an expenditure for a company. All expenses must be closely monitored, such that the least quantity of safety stock is utilized to meet customer service level requirements. Although business process management exists in the industrial age, it has undergone radical changes as it transitions to the digital age. The first of the changes that occurred in business process management between the two eras is the continuation of the process, which is carried out by humans or machines in the industrial era, as a hybrid in the digital era. Secondly, while business process management is problem-solving in the industrial age, it exhibits an opportunity-oriented perspective in the digital age. Thirdly, while business process management was corporate-minded, it has become entrepreneur-minded in the digital age. According to this issue, the research is conducted out while keeping contemporary difficulties, university and company requirements in mind. As a result, alternatives to difficulties are provided. As a consequence of these investigations, a response to firm-related challenges is provided. nventory monitoring is critical for lowering inventory expenses. If some components are out of supply, the stock would be at a disadvantage. When demand fluctuates, unanticipated demand must be supplied via employing safety stock. A company 's safety stock is also an expenditure. Because all expenditures should always be properly managed, the least quantity of safety stock should be utilized to meet customer service level standards.

After the smart inventory system is installed, the process starts with the conveyor line, which is the common point of the palletizing robot and the smart inventory system. The products packed at the end of the line are placed on wooden pallets and wooden pallets are placed on the rails. The products waiting on the rails are delivered to the corridor robots in the corridor determined for them by means of carrier robots. Then the corridor robot takes the transport robot to the cell designated for the product, the transport robot that places the product in the cell comes to the corridor robot in an empty state and returns to the starting point.

REFERENCES

Beamon, B. M. (1998) Suppy chain design and analysis: Models and methods. Int. J. Production Economics, 55, pp. 281-294

Behera, K. (1995) Reengineering for a Customer-Focused Factory That Integrates Total Quality Management, Just in Time and Manufacturing Resource Planning. American Production and Inventory Control Society, pp. 318-323.

Brinlee, D. (n.d.). MRP Inventory Management - Material Requirement Planning (or MRP). Retrieved December 24th, 2012, from: http://www.askdeb.com/inventory-management/mrp/

Chen, J., Gusikhin, O., Finkenstaedt, W., and Liu, Y.-N. (2019). Maintenance, Repair, and Operations Parts Inventory Management in the Era of Industry 4.0. IFAC-PapersOnLine, 52(13), 171–176. doi:10.1016/j.ifacol.2019.11.17.

Chikán, A. (2021). Advances in inventory theory and management. International Journal of Production Economics, 238, 108172. doi:10.1016/j.ijpe.2021.108172

Cheng, T. C. E. (1991) An EOQ model with learning effect on setups, Production and Inventory Management, pp. 83-84.

De Vries, J. (2020). Identifying Inventory Project Management conflicts: results of an empirical study. International Journal of Production Economics, 107620. doi:10.1016/j.ijpe.2020.107620.

Guerrero, W. J., Prodhon, C., Velasco, N., & Amaya, C. A. (2013). Hybrid heuristic for the inventory location-routing problem with deterministic demand. International Journal of Production Economics, 146(1), 359–370. doi:10.1016/j.ijpe.2013.07.025.

Jaber, M. Y., & Bonney, M. (1999) The economic manufacture/order quantity (EMQ/EOQ) and the learning curve: Past, present, and future. International Journal Production Economics, 59, pp. 93-102.

Kourentzes, N., Trapero, J. R., and Barrow, D. K. (2019). Optimising Forecasting Models for Inventory Planning. SSRN Electronic Journal. doi:10.2139/ssrn.3363117

Küsters, U., McCullogh, B. D., & Bell, M. (2006) Forecasting software: Past, present and future. International Journal of Forecasting, 22, pp. 599-615.

Lee, C. (1993) A Recent Development of Integrated Manufacturing System: A Hibrid of MRP and JIT, International Journal of Operations and Production Management, 13, pp. 3-17.

Li, Z., and Hai, J. (2019). Inventory management for one warehouse multi-retailer systems with carbon emission costs. Computers and Industrial Engineering, 130, 565–574. doi:10.1016/j.cie.2019.03.015

Porteus, E. (1985) Investing in reduced set-ups in the EOQ model. Management Science, 31, pp. 998-1010.

Reploge, S. (1988) The strategic use of smaller lot sizes through a new EOQ model. Production and Inventory Management, pp. 41-44.

Sridhar, P., Vishnu, C. R., and Sridharan, R. (2021). Simulation of inventory management systems in retail stores: A case study. Materials Today: Proceedings. doi:10.1016/j.matpr.2021.05.314.

Xie, C., Wang, L., and Yang, C. (2021). Robust inventory management with multiple supply sources. European Journal of Operational Research. doi:10.1016/j.ejor.2021.03.001.

Yavari, M., Enjavi, H., & Geraeli, M. (2020). Demand management to cope with routes disruptions in location-inventory-routing problem for perishable products. Research in Transportation Business & Management, 100552. doi:10.1016/j.rtbm.2020.100552

Zinn, W., & Marmorstein, H. (1990) Comparing Two Alternative Methods of Determining Safety Stock Levels: The Demand and The Forecast Systems. Journal of Business Logistics, 11, pp. 95-110.

THE IMPORTANCE AND SECURİTY OF CORPORATE INFORMATİON AND INFORMATİON SYSTEM: ITS APPLİCATİON İN A COMPANY İN THE MANUFACTURİNG INDUSTRY

Ayşenur Erdil
Istanbul Medeniyet University, Faculty of Political Sciences, Department of Business, Istanbul, Turkey
https://orcid.org/0000-0002-6413-7482

Abstract

In addition to protecting the personal information of their customers or employees, many organizations also have to protect their corporately important information assets. Information confidentiality, the safeguarding of knowledge as a commodity from harm, the proper technology, the right objective, and the appropriate use of knowledge in all types of contexts gained by unwanted people is to avoid. Currently, the implementation of this techniques is essential for development of Information Security Management System (ISMS) for Small and Medium Enterprises (SMEs), particularly in the measures to be made toward the ISMS for SMEs. The research is expected to serve as a modest guide for all professionals and corporations interested in implementing the framework of SMEs. It is thought that This research will give an idea about the stages of the ISMS and the content of an ISMS software, especially for those who want to install the ISMS in their corporate or company. Today, with the increase of virtual attacks in the online environment, information security has become a factor to be considered in terms of individuals and institutions. The main purpose of this study is to present a case study in a company for a manufacturing sector and make suggestions in order to protect the reliability, integrity and accessibility of information

Keywords: Enterprise, İnformation, Information Security, Manufacturing, System

INTRODUCTION

Information systems can be effective tools to transform organization. There are four forms of corporate systemic transformation that are allowed by changes in information technology, restructuring, rationalization, re-engineering, and paradigms. Each one holds various risks and rewards. Automation is the most prevalent type of operational transformation made possible by the information technologies. Automation is the use of the machine to speed up the output of repetitive activities Which is equivalent to having a bigger engine in an old vehicle. The first information management projects involved empowering workers through technologies, so that they could more easily and reliably execute their duties. Determining fees and payroll files, allowing bank accountants direct access to client deposit accounts are all examples of early automation (Laudon K. C. and Laudon J. P, 1996; Boone L. E. and Kurtz, 1990; Pressman, 1987).

An information system is a critical manner of interpreting general intelligence, and attribute reduction is critical in machine learning, data mining, and artificial constructions. There are several ways that are adequate for addressing attribute reducing difficulties, but they all need a consistent definition. This work defines precise deductions and associated

reducing-invariant calculations. Researchers provide a single prediction approach of attribute minimization through specificity for information technology and demonstrate that commonly utilized influence methods are appropriate for information technology. The advancement of information technology provides the shipping terminal management with a wide range of options for managing their information system. The use of computational modelling seems to have become a popular tool for validating the layout of complicated freight processing facilities. It enabled us to investigate the activities of two distinct operating systems, which led to a significant savings as a condition of placing electronic devices at port terminals. The use of information systems, particularly the Internet, in supply chain management, enabling information exchange across organizations and businesses in commercial transactions, and increasing efficiency and competitiveness (Liu et al., 2020; Shayan and Ghotb, 2000; Skowron and Rauszer, 1992).

For top level management entrepreneurs and corporations, information is a rotating phrase, and they think it is where investment return (ROI) lives or is ensured. From a different perspective, the competitive products and services environment is always changing, posing a danger to corporate executives when it relates to formulating firm strategy. Policy is defined as the association 's strategic methods for accomplishing a set of long-term objectives. Means going on to define strategy as the business implementation plan for the management of industry and operations, claiming that it is comprised of strategic initiatives and market methodologies used by management staff to generate business, obtain and maintain customers, accomplish great things proficiently, perform operational activities, and achieve the desired relationship with organizational performance (Foster, 2011; El Sawy and Pavlou, 2008).

The study of Mitroff and Mason, indicates that fundamentally different forms of information systems are needed for the rising complexities of organizational problems. Not only in the basic dynamics they believe these structures ought to be more complex, but also in their reasoning. In brief, they suggest that such frameworks must be postmodern in order (1) to deal with the large range of inputs required to be addressed in solving complex problems and (2) the fact that such interfaces would inevitably include significant contradictions (Mitroff and Mason,1983).

This systematic analysis of literature focuses on the architecture and application of the Accounting Information System (AIS) research programs. The analysis has two objectives : 1) an in-depth look at AIS literature on the creation and deployment of accounting-related information systems over the last 15 years; 2) an overview of development and execution problems in AIS. To do so, this study uses a systematic analysis of case studies in top-level business intelligence, finance, to analyze the current state of architecture and application study within AIS. Inspection / consultants, corporate business planning, oversight and management, implementation and strategic thinking are some of the most important concerns. Education, participation, recruitment, community and the current market structures are the most important topics. The research involves discrepancies, drawbacks and potential study prospects (Kocsis, 2019).

Some important assets within the organizations are divided into sections according to their risk status, with the status of being the tool of a systematic approach called the

information security management system. In addition to the rapid development of technology, with the increase in internet usage, mobile banking allows the production and promotion of goods and services over computer networks. The data security of individuals and organizations has become more important with the increase in the use of e-government applications, which is a web-based system that aims to provide citizens with reliable information. The applications made with the information-data security management system will have unique features for each company, as it depends on some factors that prevent the companies from achieving their business requirements and goals. Information-data security management system criteria, together with the methods they provide, provide benefits in terms of how a company will establish and manage this system. Companies create the data security management system approach that they will need by creating their own plan in order to achieve a certain purpose (Susanto et al., 2011; Elky, 2006).

Information Security Management System: Information and networking technologies may perform a critical part in achieving this aim, and there are various resource managing software programs offered that standardize and aid in the operation of available resources and monitoring (ICTC, 2010). (www.assembla.com; www.egroupware.org). Such technologies enable complicated businesses to manage several parts of their resource's development. These are listed as below; -lowering reporting requirements, - effective business development, - increased efficiency and productivity, - faster service/product deployment at lower prices, - Just like needed, appropriate reconfiguration of business operations (Willmott, 1994)

Information security is to protect information as an asset from damage, to use the right technology for the right purpose and in the right way, to prevent the information from being obtained by unwanted people in any environment. Today, with the increase of virtual attacks in the online environment, information security has become a factor to be considered in terms of individuals and institutions. The aim is to protect the reliability, integrity and availability of information (Li et al., 2015; ICTC, 2010; Willmott, 1994).

With Information Security Management System (ISMS), a systematic business process is created in order to manage and protect sensitive information within the organization. The formulation of policies for the ISMS is based on a risk management approach. The definition of policies begins with an understanding of the business environment and an evaluation of resources and processes in order to identify information security risks that may exist. After identifying risks, organizations seek solutions for risk management strategies and evaluate the potential impacts of each of the risks. These steps require extensive involvement in the management as well as the employees who run the operations. Since the business process of each organization is different from each other, the strategies they will create against possible risks will be different. At this point, the ISO 27001 standard provides organizations with the requirements and features to perform ISMS. The business objectives that emerge as a result of business processes should be examined in detail. And their position within the company should be determined. The role of Information Technologies is also an important point in this process. The scope and level of use and storage of information should be defined separately for each business process. If a commercial loss occurs due to any of these features, the situation should be examined according to the previously created loss balance sheet. The

organization should choose a risk management method and prepare a plan for risk treatment. For risk processing, selections should be made and implemented from the control targets stipulated in the standard. In accordance with the plan - do - check - act cycle, risk management activities should be carried out and work should be continued until the risk level of the asset is reduced to an acceptable level.In the last stage, the necessity of applying it for the remaining residual risks is revealed. After the approval of the management, the applicability statement is prepared and the ISMS installation process is completed. The ISMS is part of the overall management system of the organization and should reflect business needs and current risks. All relationships between information security and business processes should be fully defined (Li et al., 2015; ISO/IEC 27001:2005). In order to express these relationships correctly, Bialas (2005) defined a business environment class covering business areas by introducing a unified modeling language (UML) approach to develop an ISMS software based on the PDCA model in his study.

MATERIALS AND METHODS

An information system's architecture can be broken down into needs for conceptual and physical configuration for Small and Medium Enterprises (SMEs). The system pieces and their interactions with one another are shown in logical architecture as they will appear to customers. This illustrates the difference between what the system implementation is designed to achieve and how it is now mechanically applied. It specifies the inputs and outputs, as well as the collection of production characteristics, business processes, system models, and functions.

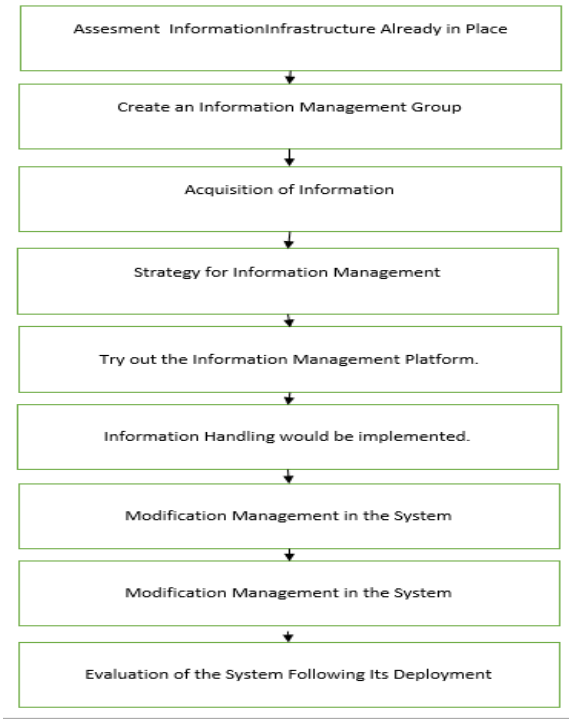


Figure 1. Life Cycle Operation of an Information Management System (IMS) for Manufacturing Company in the scope of Small and Medium Enterprises (SMEs) (modified by author)

Functional technique by which an abstract mathematical notion is turned into a tangible physical specification for the existing device is known as physical design. It meets the requirements for specific hardware, applications, physical files, input-output devices, manual operations, and exact inspections. The rest of the needs are provided by physical architecture, which transforms the abstract logical conceptual design into a usable framework for humans and machines. This study is to present a case study in a company for a manufacturing sector. This case study comprises a purposed flow stream of Information System for a Small and Medium Enterprise (SME) in manufacturing industry and life cycle operation of an Information Management System (IMS) for manufacturing company in the scope of Small and Medium Enterprises (SMEs). These are presented as flow diagrams in figure 1 and figure 2.

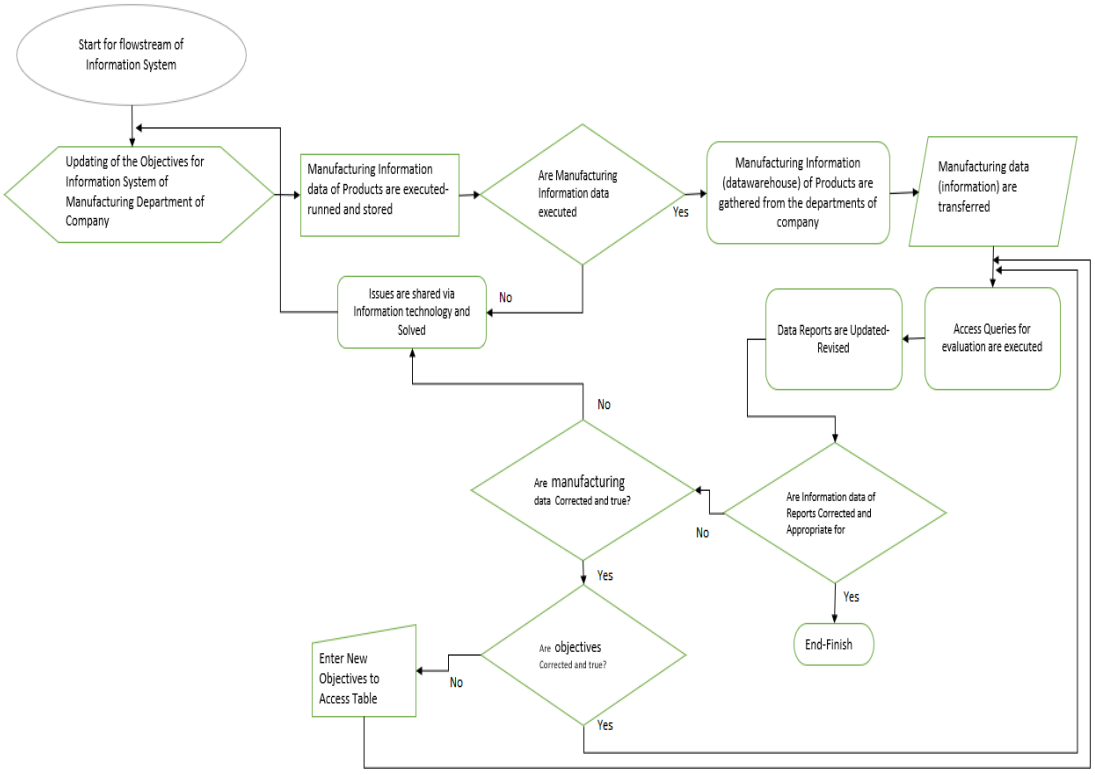


Figure 2. Information FlowStream Diagram due to Manufacturing Process Based on report of operation (modified by author)

Forming an Information System and assessment would be a strategy for defining the difficulties of the organization and providing a possible solution to the problems. Functional design is a modeling study that makes use of research data. Automation then employs machines to improve overall system performance by doing activities wholly or partially.

CONCLUSION

Businesses provide Information System (IS) from their own perspective in a dynamic environment that is transmitted at the inter-corporate level. Businesses should deliberately adopt the IS to obtain resources and avoid environmental problems.

This implies that organizations should have a strategy which allows them to adjust to changing circumstances, either domestically or outside. Small and Medium Enterprises (SMEs) developing their systems based on strategic alignment are struggling to cope with the latest technology. That's a threatening approach to their prospects. They do not understand that their own inherent instability and vulnerability is the cause for the downturn in their share of the market. Nevertheless, performance development includes modification.

Prior research found that strategic IS application has a positive influence on accomplishment based on strategic IS theory, and the conclusion indicates that corporate strategy in companies is the cause of performance disparities regarding the operational preferring concept. The information management process, which is an indispensable part of the information security management system, was created using the required database, and different programming languages were used in the software part of this process. It is an open-source software and is a domestic software developed similar to existing and used systems in the market. It gives detailed information about the system to companies that want to use this system or to people who want to install it. Recently, using this system for small-scale companies aiming to grow will benefit them in the following periods. It is a guide for all large and small organizations that want to use this system. At the same time, it is recommended that institutions that want to make an information security management system develop it over the cloud system.

REFERENCES

Białas, A. (2005). A UML Approach in The ISMS Implementation. In Security Management, Integrity, and Internal Control in Information Systems (pp. 285-297). Springer, Boston, MA

Boone L. E. and Kurtz D.L. (1990). Contemporary Business, The Dreyden Press, Orlando, 1990.

El Sawy, O. A. and Pavlou, P.A. (2008). IT-enabled business capabilities for turbulent environments. MIS Quarterly Executive, 7, 139–150.

Elky, S. (2006). An Introduction to Information System Risk Management. SANS Institute InfoSec Reading Room, pp.11.

Foster, T. (2011). Managing Quality. Integrating the Supply Chain, 3rd edn. Upper Saddle River, New Jersey.

ICTC. (2010), Human resource tools, Information and Communication Technology Council, Retrieved on February 11, 2010, from http:// www.ictc-ctic.ca/ en

ISO/IEC 27001:2005. Information Technology- Security Techniques - Information Security Management Systems - Requirements. Geneva: International Organization for Standardization.

Kocsis, D. (2019). A conceptual foundation of design and implementation research in accounting information systems. International Journal of Accounting Information Systems. doi:10.1016/j.accinf.2019.06.003

Laudon K. C. and Laudon J. P. (1996), Management Information Systems, Prentice Hall International, New Jersey,

Li, S. H., Yen, D. C., Chen, S. C., Chen, P. S., Lu, W. H. and Cho, C. C. (2015). Effects of Virtualization on Information Security. Computer Standards and Interfaces, 42, 1-8

Liu, G., Feng, Y. and Yang, J. (2020). A common attribute reduction form for information systems Knowledge-Based Systems, 193, 1054-1066.

Mitroff, I. I. and Mason, R. O. (1983). Can we design systems for managing messes? or, why so many management information systems are uniformative. Accounting, Organizations and Society, 8(2-3), 195–203. doi:10.1016/0361-3682(83)90027-2.

Pressman R. S. (1987), Software Engineering, McGraw-Hill, New York.

Skowron, A. and Rauszer, C. (1992). The discernibility matrices and functions in information systems, in: Intelligent Decision Support, Springer, Chapter 2, 331–362.

Shayan, M. K.,E. and Ghotb, F. (2000). The importance of information technology in port terminal Operations, International Journal of Physical Distribution and Logistics Management, 30 (3/4), 331-344.

Susanto, H., Almunawar, M. N. and Tuan, Y. C. (2011). Information Security Management System Standards: A Comparative Study of The Big Five. International Journal of Electrical Computer Sciences, 11(5), 23-29.

Willmott, H. (1994). Business Process Re-engineering and Human Resource Management, Emerald publishing, Journal for Personnel Review, 23(3), 34–46. doi:10.1108/0048348941006455.

SAĞLIK TURİZMİ ALGISINDA PARA ODAKLILIK VS ALTYAPI ODAKLILIK: SAĞLIK TURİZMİ YAPILAN LİSANSÜSTÜ ÇALIŞMALARIN TREND BAĞLAMINDA BİBLİYOMETRİK ANALİZİ

MONEY-ORİENTED VS. INFRASTRUCTURE-ORİENTED İN HEALTH TOURİSM PERCEPTİON: A BİBLİOMETRİC ANALYSİS OF GRADUATE STUDİES İN HEALTH TOURİSM İN THE CONTEXT OF TREND

Doç. Dr. Mustafa DEMİRKIRAN
Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Isparta M.Y.O., Isparta, Türkiye
ORCID:0000-0002-5411-8552
Doç. Dr. Umut Can ÖZTÜRK
Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Isparta M.Y.O., Isparta, Türkiye
ORCID:0000-0002-3122-6366

Özet

İnsanlık var olduğundan beri yüzyıllardır sağlık aramak için doğal ve kutsal saydıkları yerlere seyahat etmektedirler (Sobo, 2009). Mineral ve sıcak su gibi termal tedavilerden, sonsuz yaşamının ve iyileşmenin peşimde gençlik pınarının aranmasına, modern sağlık turizminin başlangıcı sayılan SPA tedavisinden deniz ve dağ havasına ve günümüz Wellness merkezlerine kadar evirilerek bu iyi olma arayışı devam etmekte ve güçlü bir turizm türü olarak karşımıza çıkmaktadır. Sağlık turizmi, yirmi dört saatten fazla bir seneden az bir süre zarfında kişilerin yaşadıkları yerin dışında sağlığını artıran ve moralini yükselten (mineral sular, kaliteli hava şartları, medikal müdahaleler vb.) hizmetler olarak tanımlanmıştır (Taleghani vd., 2011). Benzer düzlemde Temizkan ve Dönüş (2015) çalışmalarında sağlık turizmini "beden ve zihnin dinlendirilmesi ve iyileştirilmesi için yapılan seyahat" olarak tanımlamıştır. Her iki tanımdan da yola çıktığımızda sadece fiziksel değil ruhani toplam bir iyilik halinden söz edildiğini anlamak mümkündür. Kendi içindeki bu maddi ve manevi bütünlük metaforik boyutta üzerinde yapılan çalışmalara da yansımaktadır. Sağlık turizminin işletme, finans, iktisat yönetim, sağlık bilimleri, turizm gibi birçok alanla yakın teması olması nedeniyle çalışmalarda çeşitlenmektedir.

Merak edilen bir konu da bu konu üzerine yapılan çalışmalar getiri ve kazanç odaklı mıdır? Yoksa arz ve talebi geliştirmek üzerine yönetsel bağlamda altyapı odaklı mıdır? Bu soruya paralel olarak araştırmanın amacı, Ülkemizde bulunan üniversitelerin Enstitülerince yayınlanan "Sağlık Turizmi" konusunda lisansüstü tezlerin tümünün bibliyometrik analizinin yapılmasıdır. Çalışma kapsamında "Sağlık Turizmi" ile ilgili yapılmış toplam 124 çalışmanın mevcut durumu para odaklılık ve altyapı odaklılık kapsamında analiz edilecektir. Yapılacak analizle Türkiye'de sağlık turizmi üzerine yazılan tezlerin sayısı, anabilim dalları, dili, uygulama alanı, araştırmacının cinsiyeti gibi alt başlıklar da tamamlayıcı olarak değerlendirmeye alınacaktır. Trend dağılımı ile yıllar içindeki sıklığı üzerinden toplumsal olaylarla ilişkiler yorumlanmaya çalışılacaktır. Bu çalışmada yöntem olarak bibliyometrik analiz kullanılmıştır. Bibliyometri, akademik unsurların sayısal analizler ve istatistikler yardımıyla incelenmesidir. Başka bir ifadeyle belirli bir yılda yayımlanan çalışma sayısının

belirlenmesi ve çeşitli yönlerle incelenmesini içerir (McBurney ve Novak, 2002: Öztürk, 2015). İçerik analizinde olduğu gibi frekans dağılımlarından ve kodlamalardan yararlanılır.

Anahtar Kelimeler: Sağlık Turizmi, Bibliyometrik Analiz, Tez

Abstract

Humanity has been traveling to places they consider natural and sacred for centuries to seek health (Sobo, 2009). This search for well-being continues and emerges as a strong type of tourism by evolving from thermal treatments such as mineral and hot water, to the search for the fountain of youth in pursuit of eternal life and healing, from SPA treatment, which is considered the beginning of modern health tourism, to sea and mountain air and today's Wellness centers. Health tourism has been defined as services that increase the health and morale of people outside the place where they live (mineral waters, quality air conditions, medical interventions, etc.) for less than a period of more than twenty-four hours (Taleghani et al., 2011). Similarly, Temizkan and Dönüş (2015) defined health tourism as "a travel for resting and healing the body and mind" in their study. When we set out from both definitions, it is possible to understand that it is not only a physical but also a spiritual state of total well-being. This material and spiritual integrity within itself is also reflected in the studies done on the metaphorical dimension. Due to the close contact of health tourism with many fields such as business, finance, economic management, health sciences, tourism, studies are diversified.

The answers to these questions become important at this point; Are the studies on this subject focused on return and profit? Or is it infrastructure-oriented in the administrative context on improving supply and demand? Parallel to this question, the aim of the research is to make a bibliometric analysis of all postgraduate theses on "Health Tourism" published by the Institutes of universities in our country. Within the scope of the study, the current status of a total of 124 studies on "Health Tourism" will be analyzed within the scope of money-oriented and infrastructure-oriented. With the analysis to be made, sub-headings such as the number of theses written on health tourism in Turkey, departments, language, application area, gender of the researcher will also be evaluated as complementary. Relationships with social events will be tried to be interpreted through the trend distribution and its frequency over the years. In this study, bibliometric analysis was used as a method. Bibliometrics is the study of academic elements with the help of numerical analysis and statistics. In other words, it includes determining the number of studies published in a given year and examining them in various aspects (McBurney & Novak, 2002: Öztürk, 2015). As in content analysis, frequency distributions and coding are used.

Keywords: Health Tourism, Bibliometric Analysis, Thesis

DAVRAZ'IN YÜKSEK İRTİFA KAMP MERKEZİ OLARAK TÜRK SPOR TURİZMİNE KAZANDIRILMASI

BRING DAVRAZ TO TURKISH SPORTS TOURISM AS A HIGH ALTITUDE CAMP CENTER

Dr. Ahmet Hayrettin TUNCAY
Süleyman Demirel Üniversitesi
https://orcid.org/0000-0001-7165-5360

Özet

Spor, toplumların gücünü gösteren unsurlardan biri olduğu için turizm sektöründe hem profesyonel hem de rekreasyon aktiviteleri açısından son yıllarda önem kazanmıştır. Bunun sonucunda yüksek irtifa merkezleri profesyonel ve rekreasyon boyutu ile hem turizm ekonomisini oluşturmuş, hem de tercih edilen alanlardan olmaya başlamıştır. Çalışmanın amacı, ulusal ve uluslararası yüksek irtifa kamp merkezlerinin incelenmesi ve Davraz'a yeni bir yönetim modeli öngörüsü oluşturarak Türk spor turizmine kazandırmaktır.

Çalışmada ulusal ve uluslararası merkezlerin kullanım düzeyleri, yıl içerisindeki aktif kullanım durumları ve bu merkezleri ön plana çıkaran temel unsurlar, üstün yönleri ve zayıf yönleri karşılaştırmalı olarak incelenerek, Davraz'da kurulması muhtemel yüksek irtifa kamp merkezi için bir model öngörülmüştür.

Çalışmanın sonucunda; Davraz Dağı'nın iklim koşulları ve biyoklimatik konfor açısından yüksek irtifa kamp merkezi kurulabilmesi için oldukça elverişli olduğu görülmüştür. Nitelikli yapısal özelliklerde saha, salon, performans laboratuvarı, otel vb. tesisler içeren bir Davraz Yüksek İrtifa Merkezinin kurulması durumunda özellikle Nisan ve Ekim ayları arasında uluslararası ve ulusal ölçekte önemli bir spor turizm sektörü oluşturacağı kanaatine varılmıştır. Davraz'da 1965 m rakımlı Sümbültepe'de 8900 metrekare alana kurulması planlanan Yüksek İrtifa Sportif Performans Analiz ve Kamp Merkezi'ne dünya standartlarında bir performans analiz merkezi, kondisyon merkezi, oteller bölgesine antreman ve maçlar için 10 adet çim saha, spor hekimliği (önleyici ve tedavi merkezi), 1 adet takım spor salonu, 3 adet ferdi spor salonu, atletizm pisti, 50m. uzunluğunda 4 kulvarlı yüzme havuzunun inşa edilmesinin yeterli olacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yüksek İrtifa, Spor Turizmi, Tesis.

Abstract

Sports has gained importance in terms of professional and recreational activities in the tourism sector in recent years as it is a factor that shows the power of the society. As a result, the high altitude centers have become both professional and recreational dimensions, as well as the tourism economy, becoming the preferred areas. The aim of this study is to examine national and international high-altitude camp centers and to introduce a new management model for Davraz to Turkish sports tourism.

In the study, the usage levels of national and international centers, their active use during the year, and the main factors that make these centers stand out, their advantages and

disadvantages were examined comparatively, and a model for a possible high-altitude camp center to be established in Davraz was envisaged.

As a result of the study; It has been seen that Davraz Mountain is quite suitable for establishing a high altitude camp center in terms of climatic conditions and bioclimatic comfort. Qualified structural features such as field, hall, performance laboratory, hotel, etc. It has been concluded that if a Davraz High Altitude Center with facilities is established, it will create an important international and national sports tourism sector, especially between April and October. A world-class performance analysis center, a fitness center, 10 grass pitches for training and matches in the hotels area, sports medicine (preventive and treatment centre), 1 team gym, 3 individual gyms, athletics track, 50m. It is thought that it will be sufficient to build a 4-lane swimming pool in length.

Keywords: High Altitude, Sports Tourism, Facility.

PANDEMİ DÖNEMİNDE HASTANE BİLGİ YÖNETİM SİSTEMLERİNİN ÖNEMİ

THE IMPORTANCE OF HOSPITAL INFORMATION MANAGEMENT SYSTEMS DURING THE PANDEMIC PERIOD

Dr. Ahmet Hayrettin TUNCAY
Süleyman Demirel Üniversitesi
https://orcid.org/0000-0001-7165-5360

Özet

Teknolojinin gelişimi sonucunda sağlık çalışanlarının iş yükünü azaltmak, daha hızlı ve etkin karar verebilmelerini sağlamak amacıyla hastane bilgi yönetim sistemlerinin geliştirilmesi kaçınılmaz olmuştur. Çalışmanın amacı Covid-19 pandemi döneminde hastane bilgi yönetim sistemlerinin karar ve tedavi süreçlerine ne şekilde fayda sağladığının tespit edilmesidir.

Çalışmada Türkiye'de sağlık sistemindeki dijital dönüşüm sürecinden bahsedilmiş ve hastane bilgi yönetim sistemlerinin pandemi döneminde karar verme açısından önemi incelenmiştir. Pandeminin dijital sağlığa getirdiği en önemli değişiklik, devletlerin ve son kullanıcı olarak hastaların bu gibi teknolojilere duydukları ihtiyaç ve farkındalığın çok büyük bir oranda artmış olmasıdır. Salgın boyunca fiziksel temasın önlenmesi birincil kurallardan biri olması sebebiyle, birinci basamak sağlık hizmetlerini desteklemek için kullanılan online doktor-hasta görüşme platformlarına talep artmıştır. Hastane enfeksiyonlarında en riskli grup olan kronik hastalık sahiplerinin en basit bir işlem için bile hastaneye gelmesi ve infeksiyon riskiyle karşı karşıya kalmaması için dijital olarak HBYS'de yazılıp SGK ve Sağlık Bakanlığı sisteminde bulunan dijital ilaç, malzeme vb. raporlarla hastaların hastaneye gelmeden işlemlerini yapma kolaylığı sağlanmıştır. COVID tanısında PCR testiyle birlikte tanı kısmında büyük rol oynayan bilgisayarlı tomografi (BT) görüntülerinin işlenmesine yönelik HBYS den bakanlık TELETIP sitemine entegre hızlı veri akışı sağlanmış ve kullanılmıştır.

Sonuç olarak, HBYS pandemi döneminde diğer dijital uygulamalarla entegre bir şekilde hızlı tanı koymayı sağlamıştır. Pandemi ile mücadelede başarıya ulaşmak için hiç kuşkusuz dijital altyapının modernize edilmesi ve geliştirilmesi gerektiği gözlenmiştir. Bu yenilenme sürecinin, farklı finansman modelleri ve kamu-özel işbirlikleri sağlanabileceği düşünülmektedir. Diğer bir taraftan, akıllı uygulamalar altyapısına erişim ile ilgili hassasiyet gösterilerek gerekli tedbirler alınmalı ve internet erişimi olmayan dezavantajlı grupların da sürecin dışında kalmamaları sağlanmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Hastane Bilgi Yönetim Sistemi, Covid-19, Pandemi.

Abstract

As a result of the development of technology, it has become inevitable to develop hospital information management systems in order to reduce the workload of healthcare professionals and to enable them to make faster and more effective decisions. The aim of the study is to determine how hospital information management systems benefit the decision and treatment processes during the Covid-19 pandemic period.

In the study, the digital transformation process in the health system in Turkey was mentioned and the importance of hospital information management systems in terms of decision making during the pandemic period was examined. The most important change that the pandemic has brought to digital health is that the need and awareness of governments and patients as end users for such technologies has increased tremendously. Demand for online doctor-patient meeting platforms to support primary health care services has increased, as avoiding physical contact is one of the primary rules throughout the pandemic. In order for chronic disease owners, who are the most risky group in hospital infections, to come to the hospital even for the simplest procedure and not face the risk of infection, digital drugs, materials, etc. With the reports, it is easier for the patients to perform their procedures before they come to the hospital. Fast data flow integrated with the Ministry's TELETIP system was provided and used from HIMS for the processing of computed tomography (CT) images, which play a major role in the diagnosis part together with the PCR test in the diagnosis of COVID.

As a result, HIMS enabled rapid diagnosis in an integrated manner with other digital applications during the pandemic period. It has been observed that the digital infrastructure must be modernized and developed in order to achieve success in the fight against the pandemic. It is thought that this renewal process can be achieved through different financing models and public-private partnerships. On the other hand, necessary precautions should be taken by being sensitive about accessing the smart applications infrastructure and it should be ensured that disadvantaged groups who do not have internet access are not excluded from the process.

Keywords: Hospital Information Management System, Covid-19, Pandemic.

ASGARİ ÜCRETTEN KESİLEN GELİR VERGİSİ SORUNSALI

THE PROBLEM OF INCOME TAX DEDUCTED FROM THE MINIMUM WAGE

Öğr. Gör. Şahin AY
Siirt Üniversitesi Kurtalan Meslek Yüksekokulu Maliye Programı
ORCİD NO: 0000-0002-3036-2155

Özet

Asgari ücretli çalışanların sayısı Türkiye'de oldukça fazladır. Çalışan sayısının fazla olması hususu sorumlu oldukları bireyler ile beraber düşünüldüğünde ülke nüfusu içerisinde çok büyük bir kitleyi etkilemektedir. Bununla beraber Türk Lirasının, Amerikan Doları ve Euro gibi başlıca önemli para birimlerine karşı değer kaybı asgari ücreti de etkilemektedir. İşverenler ile çalışanların bu konuda farklı görüşler beyan etmeleri ile birlikte asgari ücretin ne kadar olduğu ve ne kadar olması gerektiği Türkiye'de tartışma konusu olmaktadır. Asgari ücretin işverene maliyetinin artması dolaylı olarak piyasalara yansımaktadır. Bununla beraber gelişmekte olan ülkelerin en önemli sorunlarından biri olan kayıt dışı işsizlik artmaktadır. Asgari ücret ile ilgili bir diğer husus ise asgari ücretten kesilen gelir vergisi ve damga vergisidir. Asgari ücretin vergiden istisna edilmesi gerektiği yönündeki düşünce, çalışanlar arasında asgari ücretlilerin oranının yaklaşık %50 olması sebebiyle tartışmalıdır. Asgari ücretliler yoksulluk sınırının altında yaşamını sürdürmek durumundadır. Asgari ücretten alınan verginin toplam vergi gelirleri içerindeki payı değerlendirilerek kolaylıklar sağlanması gerekmektedir. Diğer vergi yükümlüleri ile asgari ücret ile çalışan yükümlüler kıyaslandığında mükellefler adına vergi adaletini zedeleyecek durumlar göze çarpmaktadır. Durum böyle iken hem Avrupa ülkeleri ile kıyaslandığında görece düşük olan asgari ücret konusunda düzenlenme yapılması hem de vergi sistemi içerisinde bu konuda bir takım çözümler aranması elzemdir.

Anahtar Kelimeler: Asgari Ücret, Gelir Vergisi, Damga Vergisi

Abstract

The number of minimum wage workers is quite high in Turkey. Considering the fact that the number of employees is high, together with the individuals they are responsible for, affects a very large mass in the country's population. However, the depreciation of the Turkish Lira against major currencies such as the US Dollar and Euro also affects the minimum wage. With employers and employees expressing different opinions on this issue how much the minimum wage is and how much it should be is a matter of debate in Turkey. The increase in the cost of the minimum wage to the employer is indirectly reflected in the markets. However, informal unemployment, which is one of the most important problems of developing countries, is increasing. Another issue related to the minimum wage is the income tax and stamp tax deducted from the minimum wage. The idea that the minimum wage should be exempted from taxation is controversial since the ratio of minimum wage earners is approximately 50% among all workers. Minimum wage earners have to live below the poverty line. It is necessary to provide conveniences by evaluating the amount of the tax

collected from the minimum wage within the total tax revenues. When other taxpayers are compared with those who work with minimum wage there are situations that will harm tax justice on behalf of taxpayers. While this is the case, it is essential both to regulate the minimum wage, which is relatively low compared to European countries, and to seek some solutions within the tax system.

Keywords: Minimum Wage, Income Tax, Stamp Tax

GİRİŞ

Asgari ücretin belirlendiği aralık ayı hem çalışan kesimin büyük çoğunluğunu oluşturan asgari ücretliler, hem de işverenler için oldukça yoğun geçmektedir. İnsan onuruna yaraşır bir şekilde bireylerin ve ailelerinin yaşamlarını sürdürebilmeleri adına belirlenen asgari ücretin ne kadar olması gerektiği sorusu gibi bir diğer önemli durumda asgari ücretten yapılan kesintilerdir. Her şehirde yaşam standardının aynı olmaması, sektör bazlı iş zorluklarının farklı olması neticesinde tüm sektörlerin ve bölgelerin beraber değerlendirilmesi bir takım sorunlar yaratmaktadır.

Asgari ücretten vergi alınması durumu dünyada bir takım ülkelerde görülmekte bazı ülkelerde ise asgari ücretten vergi alınmamaktadır. Türkiye'de asgari ücret üzerinden yapılan vergi kesintileri gelir vergisi ve damga vergisi biçimindedir. Gelir vergisi tarifeleri ile beraber oranlar artmakta ve asgari ücret yılın belirli bir ayından sonra azalmakta ve asgari ücret ile geçinen bireyler zor durumda kalmaktadır. Çalışan sayısının büyük çoğunluğunun asgari ücretli olması sebebiyle asgari ücretlilere vergi istisnası getirilmesi vergi adaletini zedeleme olasılığını da içinde barındırmaktadır. Bu durum ile ilgili karar alınırken asgari ücretten kesilen vergilerin toplam vergi gelirleri içerisindeki payının tespiti önem arz etmektedir.

1.Asgari Ücret Kavramı

Selçuklu ve Osmanlı devletlerinden bu yana asgari ücret benzeri bir takım düzenlemeler mevcuttur. Ahi örgütleri bünyesinde çeşitli düzenlemeler yapılmış, fiyatlar konusunda düzenlemelere gidilmiş, iş hayatında ustalar, çıraklar ve kalfalar arasındaki ilişkiler düzenlenerek çalışanlara uygun çalışma koşulları sağlanmıştır (Korkmaz, 2003). Devlet tarafından işçilerin ve ailelerinin çağın gereksinimleriyle uygun bir biçimde, ekonomik ve sosyal koşullar göz önüne alınarak insanlık onuruna yaraşır, emek sömürüsünün engellenmesine yetecek düzeyde bir ücret olarak tanımlanan asgari ücretin pek çok ekonomik gösterge üzerinde etkisi vardır. Bu göstergeler arasında yoksulluk, cari ücretler, fiyatlar genel seviyesi ve büyüme sayılabilir (Güven vd. 2011). Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 2. maddesinde sosyal devlet ilkesi kabul edilmiştir. Bireylerin yaşamlarını insan onuruna yaraşır bir şekilde idame ettirebilmeleri için en alt düzey ücrete devletin müdahalesi sosyal devlet olmaktan kaynaklı gereklidir. Yine Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 49. Maddesinde herkesin çalışma hakkına sahip olduğu devletinde çalışanları koruma ve hayat seviyelerini yükseltme görevi olduğu ifade edilmektedir. Anayasanın 55. Maddesinde ise ücret verilen emeğin karşılığı olarak ifade edilmekte olup devletin çalışan kişilerin adaletli bir biçimde ücret almaları bununla beraber sosyal yardımlardan yararlanmaları gerekliliği üzerine ifadeler yer almaktadır. Burada devlete asgari ücreti belirleme görevi verilirken bu durumun ülkenin içerisinde bulunduğu ekonomik ve sosyal durum çerçevesinde belirlenmesi ifade edilmektedir. Burada asgari ücret belirlenirken ülkenin içerisinde bulunduğu durum göz

önüne alınmalı ama ekonomik durum iyi değilse bile insan onuruna yaraşır ücret hususu göz ardı edilmemelidir (Korkmaz, Avsallı, 2012).

Asgari ücret en düşük veya diğer bir tabirle minumum ücreti ifade etmektedir. Bir kişinin kanunen alabileceği en az ücreti ifade etmektedir. Asgari ücretin tanımı noktasında farklı görüşler vardır. Yalnızca çalışanın gereksinimleri dahilinde bir tanımlama yapanlar olduğu gibi çalışan kişinin hem kendisinin hem de ailesinin ihtiyaçlarını dikkate alarak tanımlama yapılmasını ifade eden görüşte mevcuttur (Yılmaz, 2005). Bir ekonomi içerisinde kaç kişinin asgari ücret ile çalıştığı ve asgari ücretlilerin tüm çalışanlara oranı da oldukça önemli faktörlerdir.

1.1 Asgari Ücret ile ilgili bölgesel uygulamalar

Dünyada asgari ücret ile ilgili farklı uygulamalar vardır. Avusturya, Finlandiya, İtalya ve Almanya gibi ülkelerde asgari ücret toplu sözleşme ile belirlenmektedir. Yine bu ülkelerde toplu sözleşme içerisinde bazı bölgelerde farklı asgari ücret belirlenmesi durumu da söz konusu olabilmektedir. Yine Yunanistan'da da sistem içerisinde bölgeler bazında farklı ücret uygulamalarına imkân verilmesine rağmen uygulamada bu durum ile çok fazla karşılaşılmamaktadır (Yılmaz ve Terzi, 2006: 124 125).

Pek çok ülkede olduğu gibi Avrupa Birliği ülkelerinde de bölgeler arası farklılıklar bulunmaktadır. Avrupa birliği ülkelerinin kimilerinde bölgeler arası farklı asgari ücret uygulamasına gidilmiştir. Asgari ücretin her bölgede aynı olması durumu var olan problemlerin çözümden uzak kalmasına yol açmaktadır. Türkiye'de önceleri asgari ücret bölgeler arasında farklılık gösterirken bu durum daha sonra kaldırılmıştır. Şehirler arasında barınma, temel gıda, ulaşım gibi bazı temel faktörlerin fiyatları arasındaki farklılığın asgari ücretin bölgeler arasında farklılaştırılarak düzenlenmesi kalkınma planlarının önemli amaçları arasında yer alan ama yıllardan bu yana pek başarılı olunamayan bölgeler arası gelişmişlik farklılıklarının çözümüne katkı sunacaktır.

1.2 Asgari Ücret Tespitinde Yaşanan Sorunlar

Türkiye'de 1951-1967 yılları arasında asgari ücret mahalli komisyonlar tarafından belirlenmiştir. 1968 yılından itibaren ise asgari ücret tespit komisyonu tarafından belirlenmeye başlanmıştır. 1969-1973 yılları arasında yalnızca sanayi sektörü daha sonraları ise tarım sektörü ve ormancılık alanında çalışanlarda farklı asgari ücret belirlenmiştir. Yine 1969-1974 yılları arasında bölgeler arası farklı asgari ücret düzeyleri belirlenmiş olup 1989 yılında ise merkezi, sektör ve bölge farkı gözetmeyen bir asgari ücret uygulamasına geçilmiştir (Eser, Terzi, 2008). Asgari ücretin tespitinde Asgari Ücret Tespit Komisyonu'nda net bir çözüm bulunamadığı zaman kararlar oy çokluğu ile alınmakta olup bunun örnekleri yaşanmıştır. İşçi temsilcileri 2000 yılında ve 2009 yılında komisyona katılmamış olup oy birliği ile karar alındığı durumlarda olmuştur Kayıt dışı ekonominin Türkiye'de fazla olması, ücret belirlenirken bilimsel veri miktarındaki eksiklik, asgari ücretli sayısının çok fazla olması ve bölgeler arasında gelişmişlik farklarının olması asgari ücret tespitinde var olan sorunlar arasında yer almaktadır (Beştaş, 2021).

2. Asgari Ücretin Vergilendirilmesi

Uzun yıllardan beri vergi ile ilgili çeşitli tartışmalar yapılmaktadır. Bu konuda fikir beyan edenlerin bazıları verginin hizmet bedeli, bazıları sigorta bedeli kimi de genel giderlere

katılma payı olarak görüş ifade etmişlerdir. Bu konuda herkes tarafından kabul edilen durum ise devletlerin ellerinde bulundurdukları egemenlik haklarına dayalı kamu gelirledir (Rakıcı, Vural, 2011). Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 2. Maddesinde yer alan sosyal hukuk devleti ifadesi ile devletin bir takım görevleri belirlenmiştir. Bu görevler arasında sosyal adalet, sosyal refah ve sosyal güvenliğin sağlanması vardır. Devletin bu görevlerini yerine getirebilmesi için elinde bulundurduğu vergilendirme yetkisini düşük gelirli bireylere yarar sağlayacak biçimde kullanmaları gerekmektedir. Asgari ücretin vergilendirilmesi hususu sürekli tartışmalara konu olmaktadır. Sosyal yönden beyan edilen fikirlerde asgari ücretin vergilendirilmemesi üzerine genel görüş vardır. İnsanların zorunlu ihtiyaçlarını karşılayabildikleri gelirlerinin daha da aşağı gelmesinin engellenmesi yönünde fikirler vardır (Bosnalı, 2012).

Günümüzde pek çok ülke gelir vergisinde en az geçim uygulamasını benimsemiştir. Burada asgari ücrete yakın bir hesap durumu söz konusu olmaktadır. Bütün gelir grupları için en az geçim indirimi yolu ile asgari ücretin vergi dışı bırakıldığı pek çok örnek mevcuttur (Beştaş, 2021). Türkiye'de asgari ücretten gelir vergisi ve damga vergisi kesilmektedir. Bu durum pek çok tartışmayı beraberinde getirmektedir. Asgari ücretin belirlenmesi sürecinde ekonomik konjonktür dahilinde herhangi bir düzenlemeye alınmayan ücretin önemli para birimlerine karşı değer kaybedip satın alma gücünün düştüğü durumlar ile karşılaşılmaktadır. Bir diğer önemli husus asgari ücretli için işveren tarafıdır.

Tablo 1.1: Asgari Ücretlinin İşverene Maliyeti

İşverene Maliyet (TL/AY)	
Asgari Ücret	3577.5 TL
SGK Primi	554.51 TL
İşveren İşsizlik Sigorta Primi	71.55 TL
Bir Asgari Ücretli Çalışanın İşverene Toplam Maliyeti	4203.56 TL

Kaynak: https://www.csgb.gov.tr/asgari-ucret/

Tablo 1.1'de gösterilen veriler dâhilinde brüt ücreti 3577.5 TL olan bir asgari ücretli çalışanın SGK primleri (%15.5) ve %2 oranında işsizlik sigorta primleri toplamıyla bir işverene maliyeti 4203.56 TL olmaktadır.

Tablo 1.2: Asgari Ücretten Yapılan Kesintiler

Brüt Asgari Ücret	3.577.5 TL
SGK Primi	500.85 TL
İşsizlik Sigortası Primi	35.78 TL
Gelir Vergisi	187.82 TL
Asgari Geçim İndirimi	268.31 TL
Damga Vergisi	27.15 TL
Toplam Yapılan Kesintiler	751.60 TL
Net Asgari Ücret	2.825.90 TL

Kaynak: https://www.csgb.gov.tr/asgari-ucret/

Brüt asgari ücretten bir takım kesintiler yapıldıktan sonra asgari ücretli çalışanın eline geçen para net asgari ücrettir. 2021 yılında asgari ücretliden 751.60 TL kesinti yapılmakta olup, çalışanın gelir vergisi dilimi arttığında bu tutar yükselmektedir.

2.1 Asgari Ücretten Alınan Gelir Vergisi

Asgari ücretten kesilen gelir vergisi başta sendikaları ve işçi temsilcileri olmak üzere pek çok kesim tarafından dile getirilmektedir. 2021 yılı özelinde ocak ayında 456.13 TL olan aylık gelir vergisi temmuz ayına kadar bu şekilde devam etmekte ağustos ayında ise 472.49 TL olmaktadır.

Tablo 2.1: 2021 yılı Gelir Vergisi Tarifesi

24.000 TL'ye kadar	%15
53.000 TL'nin 24.000 TL'si için 3.600 TL, fazlası	%20
130.000 TL'nin 53.000 TL'si için 9.400 TL (ücret gelirlerinde 190.000 TL'nin 53.000 TL'si için 9.400 TL), fazlası	%27
650.000 TL'nin 130.000 TL'si için 30.190 TL (ücret gelirlerinde 650.000 TL'nin 190.000 TL'si için 46.390 TL), fazlası	%35
650.000 TL'den fazlasının 650.000 TL'si için 212.190 TL (ücret gelirlerinde 650.000 TL'den fazlasının 650.000 TL'si için 207.390 TL), fazlası	%40

Kaynak: https://www.gib.gov.tr/node/150668

Gelir Vergisi dilimleri ve oranları göz önünde bulundurulduğunda 24.000 TL'nin üstünde %20'lik vergi dilimi söz konusu olmakta ardından Tablo 2.1'de gösterilen meblağlar ölçüsünde %27, %35 ve %40'lık vergi dilimleri ortaya çıkmaktadır. 2021 yılında asgari ücretli bir çalışanın ağustos ayında kümülatif vergi matrahı 24.000 TL'yi geçtiği için vergi dilimi değişmiş ve aylık gelir vergisi 456.13 TL'den 472.49 TL'ye yükseltilmiştir. Bu durum asgari ücret alan pek çok çalışan için olumsuz bir durum teşkil etmektedir.

2.2 Asgari Ücretten Alınan Damga Vergisi

Damga vergisi gerçekleşen hukuki işlemler için düzenlenen çeşitli kağıtlar ve belgeler üzerinden alınan bir mali yükümlülük olarak ifade edilebilir. Günlük hayatta bazen zorunlu bazen de isteyerek hukuki olarak bağlayıcı belgeler kullanılmakta ve bunların bir sorumluluğu olmaktadır (Arslan, 2012). Damga vergisinde vergiyi doğuran olay kağıtların düzenlenmesi durumudur. Eğer birden fazla işlem varsa o zaman yapılan her işlem için ayrı bir vergi ortaya çıkmaktadır (Kızılot, Taş, 2010).

Asgari ücret özelinde damga vergisine bakıldığında 2021 yılında her ay 27.15 TL'lik damga vergisi kesintisi yapılmaktadır. Yıl içerisinde toplam 325.80 TL'lik damga vergisi asgari ücretli tarafından ödenmektedir.

2.3 Gelir Vergisinin Toplam Vergiler İçerisindeki Payı

Asgari ücretlilerin vergiden muaf tutulması anayasanın eşitlik ilkesini zedeleyeceği için tüm çalışanlar için bir düzenleme getirilmesi söz konusu olmalıdır. Burada çalışanların ücretlerinin asgari ücrete kadarlık kısmının vergiden istisna tutulması yönünde adım atılması gerekmektedir. Sosyal Güvenlik Kurumu 2020 yılının Eylül ayı verilerine göre kamuda 3 milyon, özel sektörde ise 15 milyon çalışan vardır. Asgari ücrete isabet eden tutarın gelir vergisinden istisna edilmesinin maliyeti yaklaşık olarak 21.6 milyar TL'ye denk gelecek ve bunun 2020 yılı verilerine göre vergi gelirleri içerisindeki payı %2.1 olacaktır. Böyle bir durumda uğranacak gelir kayıplarının farklı şekillerde telafi edilmesi ile ilgili çözüm yöntemleri geliştirilebilir (Ergin, 2020).

SONUÇ

Asgari ücret belirlenirken bir takım durumların göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Kamu çalışanlarının zam oranları belirlenirken belirlenen zam oranının üstüne enflasyon farkının verilmesi konusunda mutabakata varılmalıdır. Dolar, euro, sterlin vb. önemli para birimlerine karşı değer kaybeden Türk Lirası karşılığında asgari ücret son yıllarda döviz karşılığı olarak düşmektedir. Bu durum doğal olarak ithal mallara olan talebi de etkilemektedir. Asgari ücretlilere enflasyon karşısında ezilmemeleri konusunda çözümler bulunmalıdır. Bununla birlikte minumum ücret alan bireylerin gelir vergisi ve damga vergisinden muaf tutulmaları ilgili kişilerin ve ailelerinin yaşam standartlarının bir nebzede olsa yükselmesine katkı sağlayacaktır. Eğer bu durumun vergilemede adaleti sarsacağı durumu göz önünde bulunduruluyorsa en azından artan oranlı yerine sabit oranlı bir gelir vergisi tarifesi uygulamasına geçilmelidir.

KAYNAKÇA

Arslan, M. (2012). Türk Vergi Sistemi, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık

Beştaş, A. (2021). Ücretlerin vergilendirilmesinde uluslararası karşılaştırmalı bir analiz: Asgari ücret üzerine bir değerlendirme. Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Bosnalı, Ö. (2012). Asgari Ücretin Vergilendirilmesi . Journal of Social Policy Conferences , 0 (43-44) , https://dergipark.org.tr/tr/pub/iusskd/issue/937/10580

Ergin, N. E. (2020), Asgari ücretin vergiden istisna edilmesi çözüm mü? https://www.dunya.com/kose-yazisi/asgari-ucretin-vergiden-istisna-edilmesi-cozum-mu/604299

Gelir İdaresi Başkanlığı, Gelir Vergisi Tarifesi 2021, www.gib.gov.tr/node/150668

Güven, A., & Mollavelioğlu, Ş. ve Dalgıç, B. (2011) "Asgari Ücret İstihdamı Arttırır mı? 1969-2008 Türkiye Örneği", ODTÜ Gelişme Dergisi, 38(2), 147-166.

Kızılot, Ş., & Taş, M. (2010). Vergi Hukuku ve Türk Vergi Sistemi. Ankara: Yaklaşım Yayıncılık.

Korkmaz, A. & Avsallı, H. (2012). Türkiye'de Asgari Ücretin Hukuksal Yönü . Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi, 4 (2),. https://dergipark.org.tr/tr/pub/uaifd/issue/21594/231879

Korkmaz, A. (2003), Çağdaş Gelişmeler Açısından Asgari Ücret: Genel Olarak Dünyada ve Türkiye'de, Kamu-İş Yayınları: Ankara.

Rakıcı, C. & Vural, T. (2011). Asgari Ücret Üzerindeki Toplam Vergi Yükü ve Asgari Ücret Tutarının Anlamı. Ekonomi Bilimleri Dergisi 3(2), 57-68.

T.C Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Asgari Ücretin Net Hesabı ve İşverene Maliyeti, https://www.csgb.gov.tr/asgari-ucret/

Yılmaz Eser, B. & Terzi, H. (2010). Türkiye'de Asgari Ücret: Sorunlar Öneriler . Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi , 22 (1) , 129-143 .https://dergipark.org.tr/tr/pub/atauniiibd/issue/2693/35439

Yılmaz, B. (2005), Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkelerinde Asgari Ücret: Karşılaştırmalı Bir Analiz, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon

Yılmaz, B. ve Terzi, H. (2006), Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkelerinde Asgari Ücretin Karşılaştırmalı Bir Analizi, Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt: 20, Sayı: 2, Eylül, ss.121 137.

YAPILANDIRMA KANUNLARININ VERGİ TAHSİLATINA ETKİSİ

THE EFFECT OF RESTRUCTURING LAWS ON TAX COLLECTION

Öğr. Gör. Şahin AY
Siirt Üniversitesi Kurtalan Meslek Yüksekokulu Maliye Programı
ORCİD NO: 0000-0002-3036-2155

Özet

Yapılandırma kanunları devletin vatandaşlarına sağladığı kolaylıkları beraberinde getiren kanunlardır. Bu kanunlar hem vatandaşlar açısından önemlidir hem de devletin tahsil edemediği vergi ve bazı diğer borçların tahsili ile ilgili fırsatlar barındırmaktadır. Türkiye'de sıklıkla çıkmakta olup beraberinde bir takım tartışmalar getirmektedir. Borçlarını zamanında ödeyen mükellefleri olumsuz etkileyen, zamanında ödemeyen mükelleflerin ise avantaj elde ettiği bir durum söz konusudur. Yapılandırma kanunları; vergi ihtilafları, beyan edilmiş gelirler ve kazançlarda bir takım düzenlemeler, vergi aslına bağlı olmayan usulsüzlük ve özel usulsüzlük cezalarında indirim ve motorlu taşıtlar vergisi gibi zamanında yerine getirilmeyen bazı yükümlülükleri kapsamakta olup, pek çok kişinin yararlandığı uygulamalar içermektedir. Peşin ödemelerde vatandaşların daha fazla avantaj elde ettikleri bu durumla ilgili milyarlarca liralık alacak yapılandırılmış ve yararlanan milyonlarca insan olmuştur. Yıllara göre vergi tahsilatlarına bakıldığı zaman, yapılandırma kanunu çıkacağı beklentisi, vergi ödeme davranışı üzerinde olumsuz durum yaratmakta ve vergi gelirlerinde oransal olarak düşmelerin yaşanmasına sebep olan gelişmelerden biri konumundadır. Bu durum vergi ahlâkının yüksek olduğu bireyleri kötü etkilemekte, bir takım beklentilere bağlı olarak ödenmeyen vergi borçlarına geçici çözüm olarak ortaya çıkmakta ve yapılandırma kanunlarından faydalanan mükelleflerin sayısının giderek artmasına neden olmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Vergi Tahsilatı, Mükellef, Yapılandırma Kanunu

Abstract

Restructuring laws are laws that bring the conveniences provided by the state to its citizens. These laws are both important for citizens and include opportunities for the collection of taxes and some other debts that the state cannot collect. It occurs frequently in Turkey and brings with it a number of controversies. There is a situation that negatively affects taxpayers who pay their debts on time while taxpayers who do not pay on time gain an advantage. Configuration laws; Tax disputes cover some obligations that are not fulfilled on time, such as some regulations on declared income and earnings, discount on irregularity and special irregularity penalties, and motor vehicle tax, and include practices that many people benefit from. In this situation, where citizens gain more advantage in cash payments, billions of lira receivables have been structured and millions of people have benefited. When we look at tax collections by years, the expectation that a restructuring law will be enacted creates a negative situation on tax payment behavior and is one of the developments that cause a proportional decrease in tax revenues. This situation adversely affects individuals with high tax morale, emerges as a temporary solution to unpaid tax debts depending on certain

expectations, and causes the number of taxpayers benefiting from restructuring laws to increase gradually.

Keywords: Tax Collection, Taxpayer, Restructuring Law

GİRİŞ

Yapılandırma kanunları vergi borçları ve başka bir takım kamu alacaklarının uygun bir zeminde tahsil edilmesi için uygulanmaktadır. Bu uygulamalar neticesinde devletler bir süredir elde edemedikleri alacaklarını kısa vadede almayı amaçlamakta vatandaşlar ise bir takım sebeplerden ötürü ödemedikleri borçlarını belirli bir ödeme planı içerisinde ödemeyi arzulamaktadır. Vergi affı olarak nitelendirilen uygulamalar bir takım olumlu durumlara yol açmakla beraber kimi zamanda hem kısa vadede ama daha çok uzun vade de olumsuz bir takım gelişmelerin yaşanmasına sebep olmaktadır.

Devletlerde cezaların yaptırım gücünün az olması, bireylerde af çıkacak beklentisi ve bazı durumlarda da elde bulunmayan sebeplerden dolayı ödeyememe durumu kamu gelirlerinin azalmasına yol açmaktadır. Bunun karşılığında alacaklarının bir bölümünü kurtarabilme dürtüsü ile hareket edilmektedir. Bu durum uzun vadede beraberinde bir takım sorunlar getirmektedir. Bu sorunlardan bir tanesi de vergi tahsilatlarında azalmanın olması durumudur. Kısa dönemde elde edilen tahsilatın, uzun dönemde beklentiler ile beraber karşılığı tahsilatın pek çok şehirde azalması ile neticelenmektedir.

1.YAPILANDIRMA KANUNLARININ ETKİLERİ

Bir takım mükelleflere vergi, resim, harç ve vergilendirme ödevlerini eksik yerine getirdikleri için veya yerine hiç getirmedikleri için devlet tarafından bazı yaptırımlar uygulanmaktadır. Devletlerin egemenlik haklarına bianen bu haklarından vazgeçmeleri durumuna vergi affı denilmektedir. Burada devlet vatandaşlarına toparlanmaları, geçmişten kalan düzensiz vergi ödeme durumlarını ortadan kaldırmayı ve devlet ile vergi konusunda aralarında var olan sorunların çözülmesi konusunda imkân sunmaktadır. Burada vergi ödevini zamanında yerine getirmeyen mükelleflere avantaj doğarken zamanında vergisini düzenli ödeyen mükellefler için ise dezavantajlı bir durum ortaya çıkmaktadır (Edizdoğan, Gümüş, 2013).

1.1 Yapılandırma Kanunlarının Tarihsel Süreci

Dolaylı ve dolaysız vergiler ile ilgili Türk Vergi Sistemi, cumhuriyet kurulduğundan beri sürekli modernleşmiştir. Ekonomide meydana gelen sorunlar, yaşanan mali krizler ve piyasalara entegre olma amacı vergi sistemlerinin güncellenmesine sebep olmaktadır. Son yıllarda vergi afları vergi politikaları ile ilgili temel politika aracı haline evrilmiştir. Türkiye'de uygulanan vergi afları, yapılandırma kanunları kapsamında sadece vergiler ile sınırlı kalmamış üniversite öğrencilerinin almış oldukları öğrenim kredileri, elektrik ve su bedelleri, sigorta prim alacakları, varlık barışı gibi pek çok durumu kapsamıştır (Güler, 2020). Vergi aflarının çıkarılmasının bir takım nedenleri bulunmaktadır. Bu nedenler; siyasi nedenler, ekonomik nedenler ve idari ve teknik nedenler olarak sınıflandırılabilir. Hükümetler ortaya çıkan krizlerin etkilerinin ortadan kalkması için bir takım çözümler ararlar. Siyasi ve ekonomik krizlerin ortaya çıkardığı bu sorunlarla ilgili yapılandırma kanunları ile ortaya çıkarılan vergi afları siyasi nedenler arasında yer almaktadır. Yine az gelişmiş ülkelerde bazı

sebeplerden ötürü yönetimin el değiştirmesi durumunda da eski yönetime ait mali durumların ortadan kaldırılması durumunda da vergi afları kullanılmaktadır. Ekonomik nedenler devletlerin kamu hizmeti üretmek adına ihtiyaçlarına karşılık bireylerin gönüllü olarak vergilerini ödememe durumunda ortaya çıkmaktadır (Gökbel, 2003, akt. Çetin, 2007). Vergi daireleri geçmişe dayalı dosyalar ile birlikte bazı dönemlerde biriken iş yükünden dolayı iş yapamama durumuna gelmektedir. Böyle durumlarda da teknik sebeplerden dolayı vergi afları gündeme gelmektedir. Böyle bir durum ortaya çıktığında yapılandırma kanununun yayınlandığı günden itibaren vergi dairelerinde çok fazla yoğunluk olmakta ve çalışanlar eskisinden daha fazla iş yükü ile karşı karşıya gelmektedir. Böyle bir durum söz konusu olduğunda vergi affının ortaya çıkmasına sebep olan teknik sorunlar çözülememekte aksine sorunlar bazı yerlerde artabilmektedir.

Tablo 1: Türkiye'de 2000-2021 yılları arası vergi afları

Yıl	Vergi Affı
2001	414 Sayılı Tahsilat Genel Tebliği
2002	4751 Sayılı Vergi Usul Kanunu, Emlâk Vergisi Kanunu ve Harçlar Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun
2003	4811 sayılı Vergi Barışı Kanunu
2008	5811 Sayılı Bazı Varlıkların Milli Ekonomiye Kazandırılması Hakkında Kanun
2011	6111 Sayılı Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılması ile Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ve Diğer Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun
2013	6486 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (2. Varlık Barışı)
2014	6552 Sayılı İş Kanunu İle Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması İle Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılmasına Dair Kanun
2016	6736 Sayılı Kanun
2017	7020 sayılı Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılması Kanunu
2018	7143 sayılı Vergi ve Diğer Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılmasına ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun
2020	7256 sayılı Kanun
2021	7326 sayılı Kanun

Kaynak: (Uyguralp, 2019)

Cumhuriyet tarihi boyunca ilki 1924 yılında olmak üzere 37 tane vergi affı çıkarılmıştır. Özellikle 2000'li yıllardan itibaren yapılandırma kanunlarının sayısı artmış son yıllarda ise hemen hemen her sene bu durum oluşmaya başlamıştır.

1.2 Yapılandırma Kanunları Hakkında Görüşler

Yapılandırma kanunları toplumda vergi sorumluluğunu zamanında yerine getirmeyen bireyleri mutlu ederken, vergilerini zamanında ve eksiksiz olarak ödeyen kişileri ise olumsuz etkilemektedir. Bu durum sadece vergi ödemelerinde değil, yapılandırma kanunları kapsamına alınan öğrenim kredileri gibi bir takım borçların geri ödenmesinde de görülmektedir. Bazı bireyler üniversite mezuniyetlerinden 2 yıl sonra öğrenim kredilerini geri ödemekte geri kalanlar ise ödememekte veya ödeyememektedirler. Ardından çıkan yapılandırma kanunları kapsamında faizlerin silinmesi, peşin ödemelerde kolaylık sağlanması gibi bir takım avantajlara sahip olmaktadırlar.

1.2.1 Olumlu Görüşler

Vergi afları hakkında görüş beyan edenlerin üzerinde durdukları bir takım noktalar bulunmaktadır. Af çıkarılması neticesinde vergi gelirlerinin artacak olması, vergi gelirlerinin tahsilatlarının daha hızlı olması, vergi mahkemelerinin iş yüklerinin azaltılması ve vergi idarelerinin iş yüklerinin azaltılması hususlarında vergi aflarının çıkması dahilinde olumlu beklentiler ifade edilmiştir (Dönmez, 1990).

Vergi afları ile birlikte kısa dönemde vergi gelirleri artmaktadır. Bununla beraber bir takım mükelleflerin aftan yararlanmak için başvuru yaptıklarında kimlikleri açığa çıkmaktadır. Yine vergi alacakları tahsil edilerek mahkeme süreci pas geçilmekte ve bu durum bir takım avantajları da beraberinde getirmektedir (Fisher, 1989).

1.2.2 Olumsuz Görüşler

Vergi afları ile ilgili olumsuz görüşler de bulunmaktadır. (Yalçın ve Başer, 1996) vergi ödemeyen bireylerin ödenmesi gereken meblağları faizsiz olarak kullandıklarını, daha sonra aynı miktarda vergi borcu ödediklerinde haksız bir kazanç elde ettiklerini ifade etmektedir. Bu durumun vergi vermeyen mükellefler için bir ödül olduğunu, vergi borcunu zamanında ve eksiksiz ödeyen vatandaşlar için ve stopaj yoluyla vergi ödeyenler için bir cezalandırma olduğunu ifade etmektedir. Alm (1998) vergi aflarının vergi gelirlerini arttıracağı görüşünün abartılı olduğu, kısa vadede vergi gelirlerinde artış olacağını ama uzun vadede gelir etkisinin negatif olduğunu, vergi aflarının vergiye gönüllü uyumu azalttığını söylemiştir.

Vergi aflarının çıkacağı düşüncesi cezaların caydırıcı olma özelliği üzerinde olumsuz etki yapmaktadır. Özellikle son yıllarda tekrarlanan vergi afları, seneye de çıkar düşüncesi ile bireylerin hareket etmesine yol açmakta ve bu durum vergi ahlâkı yüksek olan bireyleri kötü etkilemektedir.

2.Yapılandırma Kanunlarının Ardından Vergi Tahsilatındaki Değişim

2011 yılında çıkan 6111 sayılı Kanun ile ilgili birinci taksit ödemeleri ile %81 gibi büyük bir oranda vergi tahsilatı yapılmıştır. Yapılandırma Kanunu neticesinde yaklaşık 40 milyar TL'lik kamu borcu yeniden yapılandırılmıştır. İlk taksit ödemelerinin ardından 7.9 milyar TL'lik tahsilat gerçekleşmiştir. Matrah arttırımı yoluyla elde edilen gelir 1.2 milyar TL civarında olmuştur. İlgili kanun hem kapsamı bakımından hem de vergi tahsilatına olumlu etkileri göz önünde bulundurulduğunda hedefine ulaştığı ifade edilebilmektedir (Erdağ, 2011). 2014 yılında çıkan 6552 sayılı af kanunu ile ilgili dönemin Maliye Bakanı Naci Ağbal yaptığı açıklamada 43.7 milyar TL'lik borcun yapılandırıldığını bu tutarın 10.2 milyar TL'sinin ise tahsil edildiğini bildirmiştir. 2016 yılında çıkarılan 6736 sayılı kanun ile 12.3 milyar TL'lik tahsilat yapılmış olup daha önceki aylardan gelen yaklaşık 10 milyar TL'yi aşan tahsilat ile beraber 23 milyar TL'lik bir tahsilata ulaşılmıştır (Ağbal, 2016). 7256 sayılı yapılandırma kanunu kapsamında 09.06.2021 tarihinde yürürlüğe giren 7236 sayılı yapılandırma kanunu da vatandaşlar tarafından oldukça talep görmüştür. Cumhurbaşkanı tarafından bir ay süresi uzatılarak yaklaşık dört aylık başvuru süresi neticesinde 152.66 milyar TL'lik alacak yapılandırılmış olup, 23.1 milyar TL'lik tahsilat yapılmıştır (https://www.aa.com.tr/).

2.1 Yapılandırma Kanunundan Yararlanan Mükellef Verileri

Yapılandırma kanunları kapsamında borçlarını yapılandıran mükelleflerin bazıları bir borçlarını bazıları ise birden çok borçlarını yapılandırmaktadır. Son yıllarda sıklıkla çıkan

yapılandırma kanunlarına rağmen, her yeni kanunda başvuru sayısı artmakta ve bazı mükellefler sorumluluklarını yerine getirmeyip sadece yapılandırma kanunlarını beklemektedir.

2011 yılında çıkarılan 6111 sayılı kanun kapsamında başvuru sayısı 5.2 milyon kişi olup 2014 yılında çıkarılan 6552 sayılı kanun kapsamında başvuru yapanların sayısı 4.5 milyon kişidir (Ağbal, 2016). 2020 yılında yapılandırma kanunu çıkmasına rağmen 2021 yılındaki kanun kapsamında borçlarının yapılandıran kişi sayısı ise 5.8 milyon kişidir ((https://www.aa.com.tr/).

2.2 Vergi tahsilatındaki oransal değişim

Türkiye genelinde vergilerin tahakkuk/tahsil oranlarında bir senenin dışında genel olarak düşüş görülmektedir. 2019 ve 2020 yıllarında ise son otuz yıllık periyodun en düşük seviyesinde olduğu ifade edilebilir. Pek çok sebebe bağlı olduğu gibi vergi aflarının da bu durum üzerinde etkisi olduğu söylenebilir (Ay, 2021).

Kocaeli, Tunceli, Mersin, Rize ve İzmir ise 2020 yılı içerisinde en yüksek orana sahip şehirler olarak karşımıza çıkmaktadır. İl bazlı verilere bakıldığında Kilis, Mardin, Yozgat, Düzce, Van, Hakkari, Bilecik, Kırıkkale, Batman ve Kırklareli'nin 2020 yılında en fazla tahakkuk/tahsilat oranına sahip olduğu görülmektedir (gib.gov.tr). Bu şehirlerin önceki yıllara ait verileri ile karşılaştırma yapıldığında benzer bir takım sonuçlar göze çarpmaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Türkiye'de son 20 yıllık süreçte 12, son 6 yılda ise 5 tane yapılandırma kanunu yürürlüğe girmiştir. Fazla sayıda yürürlüğe giren yapılandırma kanunları mükellefleri olumsuz etkilemekte, borçların zamanında ödenmemesi noktasında kötü sonuçları da beraberinde getirmektedir. Yapılandırma kanunu ile beraber vergi borçları ve başka bir takım borçlar yapılandırılmıştır. Çıkarılan her kanunda başvuru yapan ve sayıları kimi dönemde 5 milyonu geçen birey bulunmaktadır. Ülke genelinde vergi tahsilatında meydana gelen düşüşlerin temel sebeplerinden biri de vergi aflarıdır. Vergi aflarının çıkması konusunda bir takım düzenlemeler yapılmalı, daha önce vergi affından yararlanan mükelleflere belirli bir süre vergi aflarından yararlanmaları engellenmelidir. Yine bununla beraber yapılandırma kanunlarından yararlanmayan ve borçlarını zamanında ödeyen mükelleflerin motivasyonlarının azalmaması için ödemelerde indirim ve erteleme gibi bir takım kolaylıklar sağlanmalıdır.

KAYNAKÇA

Ağbal, N. (2016). Bakan Ağbal'ın Açıklamaları. https://www.milliyet.com.tr/yerel-haberler/ankara/bakan-agbal-in-aciklamalari-11501648 adresinden alındı

Anadolu Ajansı (2021). Yapılandırma Kanunu kapsamında 152,7 milyar lira alacak yapılandırıldı. www.aa.com.tr: https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/yapilandirma-kanunu-kapsaminda-152-7-milyar-lira-alacak-yapilandirildi/2383044 adresinden alındı

Alm, J. (1998). Tax Policy Analysis: The Introduction Of A Russian Tax Amnesty. International Studies Program.

Ay, Ş. (2021). Vergi Tahakkuk / Tahsil Oranları Üzerine Bir Değerlendirme. Al Farabi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, 6 (2), 40-53 https://dergipark.org.tr/tr/pub/farabi/issue/63493/898469

Çetin, G. (2007). Vergi Aflarının Vergi Mükelleflerinin Tutum ve Davranışları Üzerindeki Etkisi . Yönetim ve Ekonomi 14 (2), 171-187.

Dönmez, R. (1990). Teoride ve uygulamada vergi afları. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi SosyalBilimler Enstitüsü Doktora Tezi.

Edizdoğan, N., & Gümüş, E. (2013). Vergi Afları ve Türkiye'de Vergi Aflarının Değerlendirilmesi. Maliye Dergisi (164), 99-119.

Erdağ, N. Torba yasada %81 ile rekor tahsilat. http://www.nevzaterdag.com/torba-yasada-%C2%81-ile-rekor-tahsilat/ adresinden alındı

Fisher, R., & John Goddeeris, J. Y. (1989). Participation in Tax Amnesties: The Individual Income Tax. National Tax Journal 42 (1), 15-27.

Gökbel, D. (2003). Vergi Affı.

Güler, H. (2020). Türkiye'de Vergi Aflarının Vergi Gelirleri Üzerindeki Etkisinin Olay Analiziyle Ölçülmes. Gaziantep University Journal of Social Sciences, 19(1), 256-273.

Uyguralp, S. (2019). Türkiye'de 2000 yılından günümüze çıkarılan Vergi Afları ve Bu Afların Trakya Bölgesindeki Vergi Tahsilatlarında Ortaya Çıkardığı Değişmeler. Tekirdağ: Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Maliye Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.

Yalçın, H., & Başer, A. (1996). Türkiye'deki Mali Aflar ve Vergi Sistemi Üzerine Etkileri. Vergi Dünyası Dergisi 173, 104-110.

TÜKETİCİLERİN BÜYÜK İNDİRİM GÜNLERİNDEKİ SATIN ALMA NİYETİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER

FACTORS AFFECTING CONSUMERS' PURCHASE INTENT ON BIG DISCOUNT DAYS

Prof. Dr. Erkan ÖZDEMİR
Bursa Uludağ Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, Bursa/Türkiye
Orcid No: 0000-0003-0903-7638

Özet

Ülkemizde Efsane Cuma olarak bilinen büyük indirim günleri çok sayıda tüketici tarafından merak ve ilgiyle beklenen satış promosyonlarıdır. Bu noktada tüketicilerin satın alma niyetini etkileyen faktörlerin neler olduğunu bilmek hem teorik hem de bu kampanyaların aktörleri açısından oldukça önemlidir. İşletmeler pazarlama karması unsurlarını etkin bir şekilde kullanarak tüketicilerin satın alma niyetini etkilemeye çalışmaktadırlar. Bu noktada 4P olarak bilinen pazarlama karmasının her bir unsuru belirli bir zaman aralığında gerçekleştirilen bu kampanya döneminde oldukça yoğun bir şekilde kullanılmaktadır. Bu çalışmanın amacı, tüketicilerin satın alma niyetini etkileyen pazarlama karması unsurlarını ve bu unsurların etkilerini belirlemektir. İlgili yazın incelendiğinde bu alandaki çalışmaların çok sınırlı olduğu ve konunun genel olarak farklı bağlamlar içerisinde sıkışıp kaldığı görülmektedir. Konunun büyük indirim günleri bağlamına özgü olarak incelenmesi ve sonuçların ortaya konması bu çalışmanın özgün değerini oluşturmaktadır. Bu çalışma için veriler çevrimiçi anket yöntemiyle toplanmıştır. Araştırma üniversite öğrencileri üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmada kolayda örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Araştırma verileri PLS yapısal eşitlik modellemesi kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda, büyük indirim günlerinde tüketicilerin satın alma niyetini etkileyen pazarlama karmasının unsurları ve bu karma unsurlarının satın alma niyetine etki düzeyleri ortaya konmuştur. Araştırma sonuçları özellikle genç tüketicileri hedef pazarı olarak seçen uygulayıcılar açısından oldukça önemli olacaktır. Elde edilen sonuçları dikkate alan işletmeler, pazarlama karması stratejilerini ve uygulamalarını sonraki büyük indirim günleri kampanyalarında başarılı bir şekilde oluşturup uygulayabileceklerdir.

Anahtar Kelimeler: Büyük İndirim Günleri, Satın Alma Niyeti, Satın Almayı Etkileyen Faktörler

Abstract

Big discount days, known as Legendary Friday in our country, are sales promotions that are eagerly awaited by many consumers. At this point, it is very important both theoretically and for the actors of these campaigns to know what factors affect consumers' purchase intention. Businesses are trying to influence consumers' purchasing intention by using marketing mix elements effectively. At this point, each element of the marketing mix, known as the 4P, is used intensely during this campaign period, which is carried out within a certain

time period. The aim of this study is to determine the marketing mix elements that affect consumers' purchasing intention and the effects of these elements. When the related literature is examined, it is seen that the studies in this field are very limited and the subject is generally stuck in different contexts. Examination of the subject specific to the context of big discount days and revealing the results constitute the original value of this study. Data for this study were collected by online survey method. The research was carried out on university students. Convenience sampling method was used in the research. Research data were analyzed using PLS structural equation modeling. As a result of the research, the elements of the marketing mix that affect the purchasing intention of the consumers on the big discount days and the effect levels of these mix elements on the purchase intention were revealed. The results of the research will be very important especially for practitioners who choose young consumers as their target market. Businesses that take into account the results obtained will be able to successfully create and implement their marketing mix strategies and practices in the next big discount days campaigns.

Keywords: Big Discount Days, Purchase Intention, Factors Affecting Purchasing

1. GİRİŞ

Ülkemizde Efsane Cuma veya Muhteşem Cuma olarak bilinen büyük indirim günleri çok sayıda tüketici tarafından merak ve ilgiyle beklenen satış promosyonlarıdır. ABD ve diğer birçok ülkedeki ismiyle Kara Cuma satışları Amerikan takviminde, Kasım ayının dördüncü Cuma günü gerçekleşen belirlenmiş bir tarihtir. İndirimli tüketici ürünleriyle karakterize edilen Şükran Günü tatilinden sonraki gün, aynı zamanda ABD'li perakendeciler için en değerli gündür (Smith ve Raymen, 2017).

Ülkemizde ve birçok ülkede tüketicilerin yoğun ilgi gösterdiği bu indirim günlerinde tüketicilerin satın alma niyetini etkileyen faktörlerin neler olduğunu bilmek hem teorik hem de bu kampanyaların aktörleri açısından oldukça önemlidir. İşletmeler pazarlama karması unsurlarını etkin bir şekilde kullanarak tüketicilerin satın alma niyetini etkilemeye çalışmaktadırlar. Bu noktada 4P olarak bilinen pazarlama karmasının her bir unsuru belirli bir zaman aralığında gerçekleştirilen bu kampanya döneminde oldukça yoğun bir şekilde kullanılmaktadır.

Bu çalışmada ilk olarak büyük indirim günleri ve tüketici davranışlarıyla ilgili literatür incelemesi yapılmıştır. Daha sonra araştırma yöntemi ve elde edilen verilerin analizi sonucu elde edilen bulgular sunulmuştur. Araştırmanın sonuç bölümünde ise elde edilen bulgular değerlendirilmiş, araştırmanın pazarlama literatürüne ve pratiğe yönelik katkıları ifade edilerek ve gelecekteki araştırmacılara öneriler sunulmuştur.

2. LİTERATÜR İNCELEMESİ

Türkiye'de Efsane Cuma olarak isimlendirilen büyük indirim günleri dünyada genellikle "Kara Cuma" olarak isimlendirilmektedir. Bu kavram ABD'de 1960 yılında yaygınlaşan bir satış gününü ifade etmektedir. Kara Cuma terimi, perakendeciler tarafından 1980'lerde işletmelerin büyük ölçüde kar elde ettiği yılın belirli bir gününü ifade etmek için kullanılmaya başlanmıştır. Bu terimin kullanımı hem perakendeci hem de tüketici tarafından gerçekleştirilirken, diğer mağazalar da bu fikri benimsemişler ve 1990'larda "Kara Cuma"

çılgınlığı tüm dünyaya yayılmaya başlamıştır. "Kara Cuma" olarak ifade edilen bu büyük indirim günlerinde tüketicilere indirimler, özel teklifler ve büyük ürün fırsatları sunulur. Bu indirim günlerini en çok elektronik perakendecileri, moda ve güzellik sektörleri takip etmektedir (Aslam vd., 2021: 67).

Günümüzde Kara Cuma alışveriş etkinliği, Noeli kutlayan aileler ve yakınları için noel öncesi köklü bir alışveriş geleneğidir. Bu etkinlik gününde birçok ünlü marka ürünleri için ciddi indirimler ve fırsatlar sunduklarını ifade etmektedirler (Çınar, 2020: 496). Büyük indirim günleri olarak ifade edilen Kara Cuma alışveriş etkinliklerini araştıran Thomas ve Peters, (2011) bu indirim günlerinin bir ritüel olduğunu ifade ettikleri çalışmalarında araştırma sonucunda dört temanın ortaya çıktığını vurgulamışlardır. Bunlar aile bağı, stratejik planlama, büyük yarış ve başarılmış görev temalarıdır.

2005 yılında shop.org adlı site Şükran Gününden sonraki pazartesi gününü ise Siber Pazartesi olarak adlandırmıştır. Çünkü önceki hafta sonu alışveriş yapan pek çok tüketici de bir sonraki Pazartesi günü işe döndükten hemen sonra alışveriş için sıraya girmekteydi. Siber Pazartesi günlerinde satışlar arttığı için bugün satışlar arttığı ve büyük kârların yapıldığı Kara Cumadan sonraki ikinci gün olarak görülmektedir. Bu büyük indirim günlerinde işletmeler gerek geleneksel mağazacılıkta gerekse de çevrimiçi ortamlarda fiyatların hızla değiştirildiği dinamik fiyatlama uygulamalarını kullanmaktadırlar (Swilley ve Goldsmith, 2013: 44)

Büyük indirim günlerini Kore'de araştıran Jun (2018), tüketicilerin ekonomik değer, duygusal değer ve ürün çeşitliliğinin tüketicilerin büyük indirim günlerindeki tutumu ile önemli ölçüde ilişkili olduğunu, ancak uygunluk değeri, sosyal değer ve ürün benzersizliği ile ilişkili olmadığını bulmuştur. Tüketicilerin tutumlarının da yeniden satın alma niyetiyle önemli ölçüde ilişkili olduğu bulunmuştur. Koreli tüketiciler, indirim etkinliği sırasında çevrimiçi alışverişle satın alım yaptıklarında satın alma niyetini fiyat, keyif ve ürün çeşitliliğinin etkilediğini ifade etmişlerdir.

Genç tüketiciler üzerinde Türkiye'de yaptıkları çalışmalarında Avcı ve Yıldız () hedonik ve faydacı tüketim güdülerinin büyük indirim günlerinde tüketici satın alma niyeti üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olduğunu bulmuşlardır. Baydaş vd. (2020) tarafından yapılan araştırmada katılımcıların yaklaşık olarak yarısının Muhteşem Cuma olarak isimlendirilen bu indirim günlerinde alışveriş yaptığı ve daha fazla elektronik ile kıyafet gibi eşyaların satın alındığı belirlenmiştir. Ortalamalar kıyaslandığında bu indirim günleri olarak ifade edilen Muhteşem Cuma algısının kadınlarda erkeklere göre daha fazla olduğu, elektronik eşyalara ilginin giyime göre daha çok olduğu ve alışverişin ihtiyaçtan ziyade daha çok özel günler için yapıldığı bulgularına ulaşılmıştır.

Bu çalışmanın amacı, tüketicilerin satın alma niyetini etkileyen pazarlama karması unsurlarını ve bu unsurların etkilerini belirlemektir. İlgili yazın incelendiğinde bu alandaki çalışmaların çok sınırlı olduğu ve konunun genel olarak farklı bağlamlar içerisinde sıkışıp kaldığı görülmektedir. Konunun büyük indirim günleri bağlamına özgü olarak incelenmesi ve sonuçların ortaya konması bu çalışmanın özgün değerini oluşturmaktadır.

3. YÖNTEM

Bu çalışma için veriler çevrimiçi anket yöntemiyle toplanmıştır. Araştırma Bursa Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi öğrencileri üzerinde yapılmıştır.

Anket linki öğrenci e-posta adreslerine iletilmiştir. Araştırmaya katılım gönüllülük esasına göre olmuştur. Araştırmada kolayda örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda 220 adet anket toplanmıştır. Araştırma Türkiye'de Efsane Cuma konsepti kapsamında yoğun reklam kampanyalarının olduğu 2021 yılı Kasım ayı içerisinde gerçekleştirilmiştir. Araştırma verileri frekans analizi ve PLS yapısal eşitlik modellemesi kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırmada kullanılan anket soruları için literatürden (Delcea vd., 2017; Lee vd., 2019; Swilley ve Goldsmith, 2013) yararlanılmıştır. Anket kategorik sorular ile 5'li Likert ölçek ifadelerinden oluşan sorulardan oluşmaktadır.

4. BULGULAR

Verilerin analizinde frekans analizleri ve Yapısal eşitlik modellemesi analizi gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların demografik özellikler ve ölçek sorularına verilen cevaplar frekans analizleriyle değerlendirilmiştir. Araştırma modelini test etmek için ise öncelikle verilerin yapısal eşitlik modellemesine uygunluğunu test etmek için ölçüm modeli analizi gerçekleştirilmiş, sonrasında ise önerilen model PLS yapısal eşitlik modellemesi programı (Ringle vd., 2015) kullanılarak analiz edilmiştir. Her bir analiz aşaması aşağıda ele alınmış ve elde edilen bulgular değerlendirilmiştir.

4.1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Araştırmaya 220 gönüllü cevaplayıcı katılmıştır. Bu katılımcıların demografik özellikleri aşağıdaki tablo 1'de görülmektedir.

Tablo 1: Katılımcıların Demografik Özellikleri

Değişken	Değişken türü	Sayı	Yüzde
Cinsiyet	Kadın	133	0.605
	Erkek	87	0.395
Yaş	18	1	0.005
	19	6	0.027
	20	36	0.164
	21	69	0.314
	22	52	0.236
	23	29	0.132
	24 ve üzeri	27	0.123
Gelir	1500 TL ve altı	126	0.573
	1501 TL -2500TL	28	0.127
	2501 TL -3500TL	31	0.141
	3501 TL -4500TL	5	0.023
	4501 TL -5500TL	5	0.023
	5501 TL ve üzeri	25	0.114
Sınıf	1	4	0.018
	2	22	0.100
	3	94	0.427
	4	89	0.405
	5 ve üzeri	11	0.050
Toplam		**220**	**100**

Tablo 1 incelendiğinde kadın katılımcı sayısının erkeklere göre daha fazla olduğu görülmektedir. Katılımcıların yüzde olarak en çok 21 ve 22 yaşlarında olduğu (toplamı %55), gelirlerinin ise daha yüksek bir yüzde ile (%57,3) 1500TL ve altında olduğu görülmektedir. Katılımcıların üniversitede okuduğu sınıf ise ağırlıklı olarak 3 ve 4. sınıftır.

4.2. Ölçek Sorularının Frekans Analizi Sonuçları

Araştırma kapsamında araştırma modeli çerçevesinde sorulan ölçek ifadelerin verilen cevaplara katılımcıların verdiği yanıtlar 5'li Likert ölçeği ile değerlendirilmiştir. Katılımcıların verilen ifadelere katılma düzeylerine ilişkin elde edilen sonuçlar aşağıdaki tablo 2'de görülmektedir.

Tablo 2: Katılımcıların Verilen İfadelere Katılma Düzeylerine İlişkin Elde Edilen Sonuçlar

Değişken	Katılım Türü	Sayı	Yüzde
Niyet 1: Sonraki yıllardaki büyük indirim günlerinde alışveriş yapmayı planlıyorum.	Kesinlikle Katılmıyorum	32	0.145
	Katılmıyorum	42	0.191
	Kararsızım	72	0.327
	Katılıyorum	43	0.195
	Kesinlikle Katılıyorum	31	0.141
Niyet 2: Sonraki yıllardaki büyük indirim günlerinde alışveriş yapmayı planlıyorum.	Kesinlikle Katılmıyorum	36	0.164
	Katılmıyorum	45	0.205
	Kararsızım	65	0.295
	Katılıyorum	44	0.200
	Kesinlikle Katılıyorum	30	0.136
Niyet 3: Sonraki yıllardaki büyük indirim günlerinde alışveriş yapmayı düşünürüm.	Kesinlikle Katılmıyorum	32	0.145
	Katılmıyorum	44	0.200
	Kararsızım	57	0.259
	Katılıyorum	53	0.241
	Kesinlikle Katılıyorum	34	0.155
Ürün çeşitliliği	Kesinlikle Katılmıyorum	4	0.018
	Katılmıyorum	14	0.064
	Kararsızım	16	0.073
	Katılıyorum	115	0.523
	Kesinlikle Katılıyorum	71	0.323
Ürünlerin kalitesi	Kesinlikle Katılmıyorum	4	0.018
	Katılmıyorum	2	0.009
	Kararsızım	5	0.023
	Katılıyorum	54	0.245
	Kesinlikle Katılıyorum	155	0.705
Yeni ürünlerin olması	Kesinlikle Katılmıyorum	4	0.018
	Katılmıyorum	17	0.077
	Kararsızım	19	0.086
	Katılıyorum	95	0.432
	Kesinlikle Katılıyorum	85	0.386
Sağladığı tasarruf	Kesinlikle Katılmıyorum	3	0.014
	Katılmıyorum	2	0.009
	Kararsızım	14	0.064
	Katılıyorum	60	0.273
	Kesinlikle Katılıyorum	141	0.641
Kampanya döneminde düşük fiyatlı olması	Kesinlikle Katılmıyorum	5	0.023
	Katılmıyorum	3	0.014

	Kararsızım	9	0.041
	Katılıyorum	55	0.250
	Kesinlikle Katılıyorum	148	0.673
Ürünlerin kolay ulaştırılması	Kesinlikle Katılmıyorum	4	0.018
	Katılmıyorum	6	0.027
	Kararsızım	10	0.045
	Katılıyorum	67	0.305
	Kesinlikle Katılıyorum	133	0.605

Tablo 2: Katılımcıların Verilen İfadelere Katılma Düzeylerine İlişkin Elde Edilen Sonuçlar (Tablo 2'nin Devamı)

Reklamların çekiciliği	Kesinlikle Katılmıyorum	17	0.077
	Katılmıyorum	39	0.177
	Kararsızım	62	0.282
	Katılıyorum	62	0.282
	Kesinlikle Katılıyorum	40	0.182
Satış sonrası hizmetlerin olması	Kesinlikle Katılmıyorum	6	0.027
	Katılmıyorum	12	0.055
	Kararsızım	23	0.105
	Katılıyorum	66	0.300
	Kesinlikle Katılıyorum	113	0.514
Satış iadelerinin yapılabilmesi	Kesinlikle Katılmıyorum	3	0.014
	Katılmıyorum	7	0.032
	Kararsızım	4	0.018
	Katılıyorum	57	0.259
	Kesinlikle Katılıyorum	149	0.677
Reklam veren işletmelerin bilinirliği	Kesinlikle Katılmıyorum	7	0.032
	Katılmıyorum	12	0.055
	Kararsızım	23	0.105
	Katılıyorum	65	0.295
	Kesinlikle Katılıyorum	113	0.514
Reklam veren işletmelerin kurumsal olması	Kesinlikle Katılmıyorum	7	0.032
	Katılmıyorum	9	0.041
	Kararsızım	23	0.105
	Katılıyorum	65	0.295
	Kesinlikle Katılıyorum	116	0.527
Toplam		**220**	**100**

4.3. Ölçüm Modeli Analiz Sonuçları

Yapısal eşitlik modellemesine geçilmeden önce ölçek ifadelerinin analize uygun olup olmadığının analiz edilmesi gerekmektedir. Bu anlamda her bir yapı ve ifadelerine ilişkin olarak faktör yükleri analizi, güvenilirlik ve geçerlilik analizi gibi analizlerin yapılması gereklidir. Aşağıda bu analizlerin her biri ayrı başlıklar altında ele alınmıştır.

4.3.1. Faktör Yükleri Analiz Sonuçları

İlk olarak her bir ifadenin faktör yüklerinin analiz edilmesi ve ilgili grup içinde toplanıp toplanmadığının belirlenmesine ilişkin analizler yapılmıştır.

Tablo 3: Ölçek İfadelerinin Faktör Yükleri Analiz Sonuçları

	Dağıtım	Fiyat	Niyet	Tutundurma	Ürün
Düşük Fiyat		0,959			
Sağladığı Tasarruf		0,510			
Kolay Ulaşım	0,914				
İşletmenin kurumsal	0,831				
Niyet 1			0,965		
Niyet 2			0,978		
Niyet 3			0,973		
Reklamın Çekici Olması				0,926	
İşletmenin Bilinirliği				0,718	
Satış İadelerinin Yapılabilmesi				0,557	
Ürün Çeşitliliği					0,878
Ürünlerin Kalitesi					0,700
Yeni Ürünlerin Olması					0,877

Faktör yüklerinin analizinde her bir ifadenin faktör yükünün 0,50 ve üzerinde olması gerekmektedir. Analiz sırasında bu şartı sağlamayan ve analizin güvenilirlik ve geçerlilik analiz sonuçlarını olumsuz etkileyen *Satış Sonrası Hizmetlerin Olması* ifadesi analizden çıkarılmıştır. Diğer kalan ifadelerin her birinin 0,50'nin üzerinde faktör yüküne sahip olduğu görülmektedir.

4.3.2. Güvenilirlik ve Geçerlilik Analizi Sonuçları

Araştırmada kullanılan yapıların Cronbach's Alpha, birleşik güvenilirlik (CR) ve açıklanan ortalama varyans (AVE) değerine ilişkin analizler PLS algoritması çalıştırılarak yapılmıştır. Analiz sonucunda bulunan değerlere ilişkin sonuçlar aşağıdaki tablo 4'de verilmektedir.

Tablo 4: Güvenilirlik ve Geçerlilik Analizi Sonuçları

	Cronbach's Alpha Değeri	CR Değeri	AVE Değeri
Dağıtım	0,696	0,865	0,763
Fiyat	0,845	0,725	0,590
Niyet	0,971	0,981	0,945
Tutundurma	0,705	0,787	0,561
Ürün	0,788	0,861	0,677

Araştırmada kullanılan yapıların Cronbach's Alpha ve birleşik güvenilirlik (CR) değerlerinin 0,70 ve açıklanan ortalama varyans (AVE) değerinin 0,50 değeri üzerinde olması gerekmektedir. Yukarıdaki tablo 4 incelendiğinde bulunan sonuçların literatürde belirtilen eşik değerleri karşıladığı görülmektedir.

4.3.3. Ayrışma Geçerliliği Analiz Sonuçları

Geçerliliğin analizinde Fornell-Larcker ve HTMT Kriterine göre ayrışma geçerlilik analizleri yapılmaktadır. Bu analizlere göre ilk olarak Fornell-Larcker kriterine göre ayrışma

geçerliliği analizi yapılmıştır. Bu kritere göre ayrışma geçerliliği sonuçları aşağıdaki tablo 5'de görülmektedir.

Tablo 5: Fornell-Larcker Kriterine Göre Ayrışma Geçerliliği Sonuçları

	Dağıtım	**Fiyat**	**Niyet**	**Tutundurma**	**Ürün**
Dağıtım	**0,873**				
Fiyat	0,485	**0,768**			
Niyet	0,045	0,053	**0,972**		
Tutundurma	0,640	0,351	0,213	**0,749**	
Ürün	0,561	0,437	0,228	0,491	**0,823**

Fornell-Larcker kriterine göre ayrışma geçerliliğinin sağlanabilmesi için yukarıdaki tablo 5'de görülen her bir sütündeki koyu yazılan değerlerin sütun ve satılarda en yüksek değere sahip olması gerekmektedir (Fornell ve Larcker, 1981). Bu kritere göre her bir değişkenin farklı boyutları ölçtüğü bir diğer ifadeyle ayrışma geçerliliğinin sağlandığı ifade edilebilir. Fornell-Larcker kriterinin dışında literatürde HTMT Kriterine göre de ayrışma geçerliliğinin analiz edilmesi önerilmektedir. Bu kritere göre ayrışma geçerliliği analiz sonuçları aşağıdaki tablo 6'da görülmektedir.

Tablo 6: HTMT Kriterine Göre Ayrışma Geçerliliği Sonuçları

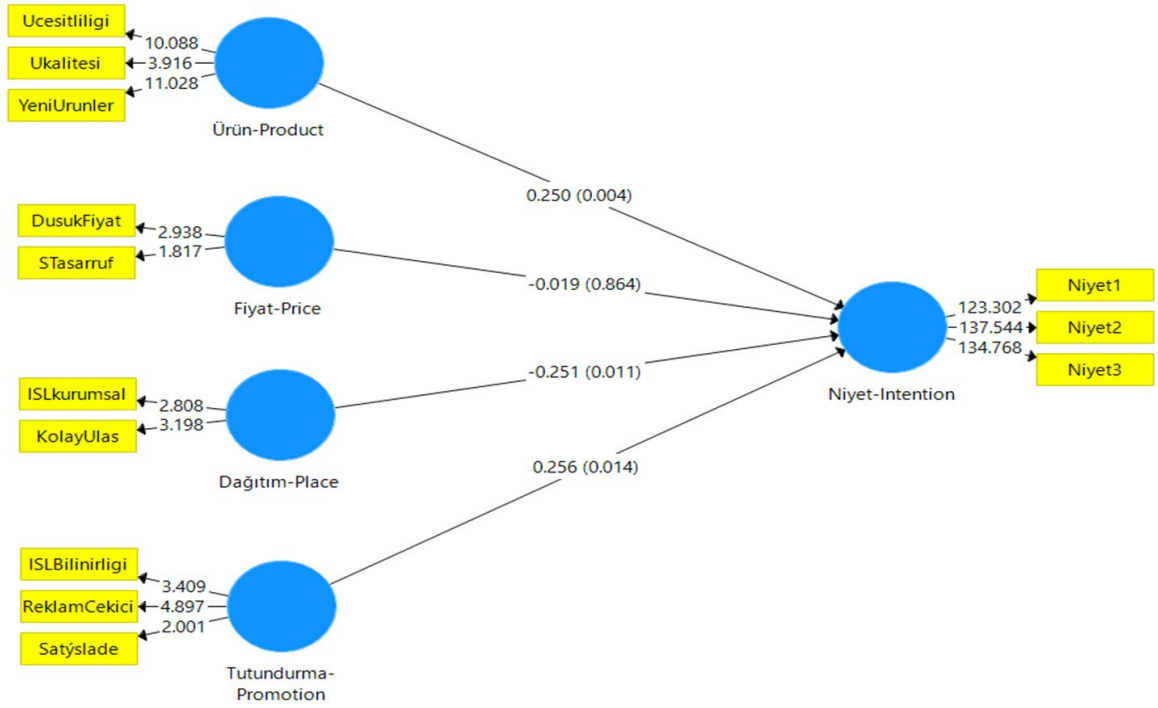
	Dağıtım	**Fiyat**	**Niyet**	**Tutundurma**	**Ürün**
Dağıtım					
Fiyat	0,817				
Niyet	0,050	0,040			
Tutundurma	1,131	0,768	0,185		
Ürün	0,834	0,833	0,212	0,830	

HTMT kriterine göre ayrışma geçerliliğinin sağlanabilmesi için elde edilen değerlerin 0,85 değerinden küçük olması gerekmektedir (Henseler vd., 2015). Tablo 6'daki değerler incelendiğinde, 0,85 ve üzerinde bir değerin olmadığı ve HTMT kriterine göre de ayrışma geçerliliğinin sağlandığı görülmektedir.

Yukarıda gerçekleştirilen ölçüm modeli analizleri neticesinde verilerin literatürde belirtilen eşik değerleri sağladığı ve yapısal eşitlik modellemesi yapılmasına uygun olduğu ifade edilebilir. Bu doğrultuda aşağıda gerçekleştirilen yapısal eşitlik modellemesi analiz sonuçları ve elde edilen yol parametrelerine ilişkin değerler sunulmaktadır.

4.4. Yapısal Eşitlik Modellemesi Analiz Sonuçları

Ölçüm modeli sonrasında gerçekleştirilen PLS yapısal eşitlik modellemesi analiz sonuçlarına ilişkin görsel aşağıdaki Şekil 1'de görülmektedir. Araştırma modelinin analiz edilmesinde kısmi en küçük kareler yol analizi (PLS-SEM) kullanılmıştır. Modelin değerlendirilmesinde R^2, β ve t-değerleri (t değeri > 1,96) gibi temel ölçümler ile tahmin gücü (Q^2) değerleri incelenmiştir. Yol katsayıları, doğrusallık, R^2 değerlerini hesaplamak için PLS algoritması; tahmin gücü (Q^2) değerini hesaplamak için ise Blindfolding analizi çalıştırılmıştır. PLS yol katsayılarının anlamlılıklarını ölçmede ise yeniden örnekleme ile örneklemden 5000 alt örneklem alınarak t-değerleri hesaplanmıştır.



Şekil 1: PLS Yapısal Eşitlik Modellemesi Analiz Sonucu Görseli

Yapısal eşitlik modellemesinin analiz sonuçlarına ilişkin ayrıntılar aşağıdaki Tablo 7'de görülmektedir.

Tablo 7: Yapısal Eşitlik Modellemesinin Analiz Sonuçları ve Yol Katsayıları

	Etki Katsayısı	Standart Sapma	T İstatistiği	P Değeri
Dağıtım --> Niyet	-0,194	0,089	2,183	**0,029**
Fiyat- -> Niyet	-0,039	0,108	0,362	0,717
Tutundurma-->Niyet	0,207	0,089	2,313	**0,021**
Ürün- -> Niyet	0,252	0,085	2,963	**0,003**

Tablo 7 incelendiğinde pazarlama karmasının dağıtım, tutundurma ve ürün değişkenlerinin tüketicilerin Efsane Cuma indirimlerine dayalı ürünleri satın alma niyeti üzerinde pozitif bir etkiye sahip olduğu (P değeri 0,05'den küçük olduğu için) görülmektedir. Fiyat değişkeninin niyeti etkilemesine ilişkin p değeri ise 0,05'den büyük çıktığı için bu yol anlamlı değildir.

Aşağıdaki Tablo 8'de yapısal eşitlik modellemesinin testinde R^2, Q2 ve VIF değerleri verilmekte ve elde edilen sonuçlar değerlendirilmektedir.

Tablo 8: YEM Modelindeki Değişkenlerin R^2, Q^2 ve İçsel VIF Değerlerinin Analiz Sonuçları

	İçsel VIF Değerleri	R^2 Değeri	Q^2 Değeri
Dağıtım	2,117	0,083	0,091
Fiyat	1,379		
Niyet			
Tutundurma	1,769		
Ürün	1,602		

Araştırma modelindeki endojen değişkenler arasındaki doğrusallık olup olmadığını test etmek için modelin içsel VIF değerleri analiz edilmiştir. İçsel VIF değerlerinin 5'den küçük olması literatürde (Ali vd., 2018: 529; Garson, 2016: 77; Hair vd., 2011: 145) önerilmektedir.

Analiz sonucunda elde edilen VIF değerlerinin eşik değerin altında olduğu görülmektedir. Bu değerler değişkenler arasında doğrusallık probleminin olmadığını ifade etmektedir.

İçsel modelin analizinde Hair vd. (2017) çalışmalarında her bir dışsal gizil değişkenin açıklanan varyansını ifade eden R^2 değerinin analiz edilmesi gerektiğini ifade etmektedirler. Modelin R^2 değerleri incelendiğinde, egzojen değişkenlerin endojen değişkenin yaklaşık %8'ini (R^2=0,083) açıkladığı görülmektedir. Bu yüzde düşük olmakla birlikte sosyal bilimler alanı için kabul edilebilir bir düzeydedir.

Son olarak Blindfolding analizi kullanılarak hesaplanan Q^2 değeri modelin tahmin gücünün olup olmadığını göstermektedir. Bu değer daha sonra hesaplanan parametrelere dayanarak hesaba katılmayan kısmı tahmin etmektedir (Ali vd., 2016: 463). Modelin tahmin gücüne sahip olabilmesi için $Q^2>0$ olmalıdır (Peng ve Lai, 2012: 473). Tablo 8 incelendiğinde, Q^2 değerinin 0,091 olduğu ve modelin tahmin gücüne sahip olduğu görülmektedir.

5. SONUÇ

Araştırma sonucunda, büyük indirim günlerinde tüketicilerin satın alma niyetini etkileyen pazarlama karmasının unsurları ve bu karma unsurlarının satın alma niyetine etki düzeyleri ortaya konmuştur. Gerçekleştirilen analizler neticesinde fiyat dışındaki pazarlama karması unsurları olan ürün, dağıtım ve tutundurma değişkenlerinin Efsane Cuma günlerinde genç tüketicilerin satın alma niyeti üzerinde pozitif bir etkiye sahip olduğu görülmektedir.

Araştırma sonuçları özellikle genç tüketicileri hedef pazarı olarak seçen uygulayıcılar açısından oldukça önemli olacaktır. Elde edilen sonuçları dikkate alan işletmeler, pazarlama karması stratejilerini ve uygulamalarını sonraki büyük indirim günleri kampanyalarında başarılı bir şekilde oluşturup uygulayabileceklerdir.

Bu çalışmanın en önemli sınırlaması çalışmanın öğrenci örneklemi üzerinde ve kolayda örnekleme yöntemiyle yapılmış verilerin toplanmasıdır. Bu sınırlama dikkate alındığında gelecekte yapılacak çalışmalarda toplumun tümünü kapsayan bir örneklem üzerinde araştırmanın daha geniş kapsamlı yapılması ve örnekleme yöntemi olarak tesadüfi örnekleme yöntemlerinden birinin seçilmesi önerilebilir. Ayrıca bu çalışmanın sonuçlarına dayalı olarak gelecekte yapılacak çalışmalarda konu farklı değişkenler ilave edilerek ve farklı yaş grupları dikkate alınarak araştırılabilir. Elde edilecek veriler çoklu grup analizleri gibi analizlerle konu daha detaylı incelenebilir. Son olarak uluslararası araştırmalar gerçekleştirilerek pratiğe yönelik öneriler küresel çapta sunulabilir.

KAYNAKÇA

ALI, F., AMIN, M. & COBANOGLU, C. (2016). An Integrated Model of Service Experience, Emotions, Satisfaction, and Price Acceptance: An Empirical Analysis in the Chinese Hospitality Industry, *Journal of Hospitality Marketing and Management, 25(4)*, 449–75.

ALI, F., RASOOLIMANESH, S.M., SARSTEDT, M., RINGLE, C.M., & RYU, K. (2018). An Assessment of the Use of Partial Least Squares Structural Equation Modeling (PLSSEM) in Hospitality Research, *International Journal of Contemporary Hospitality Management, 30(1),* 514-538.

ASLAM, N., KOUSAR N., & MAHMOOD, A. (2021). Critical Discourse Analysis of Advertisements of 'Black Friday' And 'Blessed Friday': A Socio-Cultural Perspective, *International Journal of English and Education, 10(2),* 65-89.

AVCI, İ., & YILDIZ, S. (2021). A Research on Hedonic and Utilitarian Consumption Behavior of Young Consumers on Big Discount Days. In *Handbook of Research on Applied AI for International Business and Marketing Applications* (pp. 559-579). IGI Global.

BAYDAŞ, A., ATA, S., & KÖK, N. (2020). An Empirical Study to Determine the Impact of Black Friday Days on Consumer Purchasing Behavior, *Güncel Pazarlama Yaklaşımları ve Araştırmaları Dergisi, 1(2)*, 87-100.

ÇINAR, D. (2020). "Black Friday" as a Shopping Event: A Study on the Motivational Tendency of Generation Y Consumers in Digital Environment. *İzmir Journal of Economics, 35(3),* 495-509.

Delcea, C., IOANAS, E., & PAUN, R. (2017). Are You Really Influencing Your Customers?: A Black-Friday Analysis. In *Empirical Studies on Economics of Innovation, Public Economics and Management* (pp. 225-240). Springer, Cham.

FORNELL, C., & LARCKER, D.F. (1981). SEM with Unobservable Variables and Measurement Error: Algebra and Statistics, *Journal of Marketing Research*.

GARSON, G.D. (2016). *Partial Least Squares: Regression and Structural Equation Model*, Statistical Associates Publishing, USA: Asheboro.

HAIR, J.F., HULT, G. T., RINGLE, M.C. & SARSTEDT, M. (2017). *A Primer on Partial Least Squares Structural Equation Modeling*, ed. Sage, 2. Edition, Thousand Oaks, CA.

HAIR, J.F., RINGLE, C.M., & SARSTEDT, M. (2011). PLS-SEM: Indeed a Silver Bullet", *Journal of Marketing Theory and Practice, 19(2),* 139-152.

HENSELER, J., RINGLE, M.C. & SARSTEDT, M. (2015). A New Criterion for Assessing Discriminant Validity in Variance-based Structural Equation Modeling", *Journal of the Academy of Marketing Science*, 43(1), 115–35.

JUN, B. (2018). A Study of Consumer Behavior on Online Shopping Discount Event-Cyber hot Days-in Korea. *Journal of the Korea Society of Digital Industry and Information Management, 14(2),* 107-115.

LEE, J. S., CHUN, S., & CHOI, J. (2019). South Korean Consumers' Experiences and Underlying Shopping Mechanism of Black Friday. *The Journal of Distribution Science, 17(11)*, 63-72.

PENG, D.X., & LAI, F. (2012). Using Partial Least Squares in Operations Management Research: A Practical Guideline and Summary of Past Research, *Journal of Operations Management, 30(6),* 467–80.

RINGLE, C. M., WENDE, S., & BECKER, J.M. 2015. "SmartPLS 3." Boenningstedt: SmartPLS GmbH, http://www.smartpls.com.

SMITH, O., & RAYMEN, T. (2017). Shopping with Violence: Black Friday Sales in the British Context. *Journal of Consumer Culture, 17(3),* 677-694.

SWILLEY, E., & GOLDSMITH, R. E. (2013). Black Friday and Cyber Monday: Understanding Consumer Intentions on Two Major Shopping Days. *Journal of Retailing and Consumer Services, 20(1),* 43-50.

THOMAS, J. B., & PETERS, C. (2011). An Exploratory Investigation of Black Friday Consumption Rituals. *International Journal of Retail & Distribution Management 39(7),* 522-537.

BÜYÜK İNDİRİM GÜNLERİ REKLAMLARINA YÖNELİK TÜKETİCİ ALGILARI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

A RESEARCH ON CONSUMER PERCEPTIONS REGARDING BIG DISCOUNT DAYS ADVERTISEMENTS

Prof. Dr. Erkan ÖZDEMİR
Bursa Uludağ Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, Bursa/Türkiye
Orcid No: 0000-0003-0903-7638

Özet

Her yıl Kasım ayı içerisinde birçok ülkede ve son yıllarda ülkemizde farklı isimlerle ifade edilen büyük indirim günleri düzenlenmektedir. Belli bir gün aralığı içerisine sığdırılan bu indirim günleri kısa süreli ancak yoğun bir reklam kampanyası ile birlikte gerçekleşmektedir. Tüketiciler bu dönemde gerek geleneksel kanallar gerekse de dijital kanallar üzerinden yoğun bir şekilde bu reklamlara maruz kalmaktadır. Literatür incelendiğinde özellikle bu dönemde yapılan reklamlara ilişkin tüketici algılarının araştırıldığı çalışmalara rastlanılmamıştır. Bu doğrultuda çalışmanın amacı tüketicilerin büyük indirim günlerinde gerçekleştirilen reklam kampanyalarına ilişkin algılarını tespit ederek gerek teorik gerekse de uygulamaya katkı sağlamaktır. Bu amacı gerçekleştirmek için çevrimiçi anket yöntemiyle üniversite öğrencileri üzerinde bir anket çalışması yapılmıştır. Araştırmada kolayda örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Araştırma verileri frekans analizleri kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda bu dönemde yapılan büyük indirim günleri reklamlarına ilişkin olarak tüketicilerin reklam kampanyalarına maruz kaldığı bilgi kaynakları yüzdesel olarak belirlenmiştir. Sonrasında tüketicilerin Kasım ayında gerçekleştirilen büyük indirim kampanya dönemindeki Tv reklamlarına ilişkin algıları ortaya konmuştur. Bu noktada reklam kampanyalarının işlevsel yönü, eğlence boyutu, reklamın süre ve sıklığı, senaryo, oyuncu seçimi, verilen mesajların açık ve anlaşılırlığı, satın almaya teşvik düzeyi gibi tüketicilerin algıları ortaya konmuştur. Araştırma sonuçları mevcut reklam kampanyalarının etkinliğini ve özelliklerini değerlendirerek sonraki reklam kampanyalarına bir geri bildirim oluşturması açısından uygulamacılara önemli katkılar sağlamaktadır. Teorik açıdan ise ilgili literatürde önemli bir boşluğu doldurmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Büyük İndirim Günleri, Büyük İndirim Günleri Reklamları, Tüketici Algıları

Abstract

Big discount days, which are expressed with different names, are held in many countries and in recent years in our country in November every year. These discount days, which are fit within a certain day range, are realized with a short-term but intense advertising campaign. In this period, consumers are exposed to these advertisements intensively both through traditional channels and digital channels. When the literature is examined, no studies have been found in which consumer perceptions of the advertisements made in this period are

investigated. In this direction, the aim of the study is to determine the perceptions of the consumers regarding the advertising campaigns carried out on the big discount days and to contribute both theoretically and practically. In order to achieve this aim, a survey study was conducted on university students with the online survey method. Convenience sampling method was used in the research. Research data were analyzed using frequency analysis. As a result of the research, the information sources that consumers are exposed to advertising campaigns regarding the big discount days advertisements made in this period were determined as a percentage. Afterwards, consumers' perceptions of TV advertisements during the big discount campaign period in November were revealed. At this point, the perceptions of consumers such as the functional aspect of advertising campaigns, the entertainment dimension, the duration and frequency of the advertisement, the scenario, the choice of actors, the clarity and clarity of the messages given, the level of incentive to purchase are revealed. The results of the research provide important contributions to the practitioners in terms of evaluating the effectiveness and characteristics of the existing advertising campaigns and creating a feedback for the next advertising campaigns. Theoretically, it fills an important gap in the relevant literature.

Keywords: Big Discount Days, Big Discount Days Advertisements, Consumer Perceptions

1. GİRİŞ

Ülkemizde Efsane Cuma olarak bilinen büyük indirim günleri çok sayıda tüketici tarafından merak ve ilgiyle beklenen satış promosyonlarıdır. ABD ve diğer birçok ülkedeki ismiyle Kara Cuma satışları Amerikan takviminde, Kasım ayının dördüncü Cuma günü gerçekleşen belirlenmiş bir tarihtir. İndirimli tüketici ürünleriyle karakterize edilen Şükran Günü tatilinden sonraki gün, aynı zamanda ABD'li perakendeciler için en değerli gündür (Smith ve Raymen, 2017).

Her yıl Kasım ayı içerisinde birçok ülkede ve son yıllarda ülkemizde farklı isimlerle ifade edilen büyük indirim günleri düzenlenmektedir. Belli bir gün aralığı içerisine sığdırılan bu indirim günleri kısa süreli ancak yoğun bir reklam kampanyası ile birlikte gerçekleşmektedir. Tüketiciler bu dönemde gerek geleneksel kanallar gerekse de dijital kanallar üzerinden yoğun bir şekilde bu reklamlara maruz kalmaktadır.

Türkiye'de Efsane Cuma olarak isimlendirilen büyük indirim günleri dünyada genellikle "Kara Cuma" olarak isimlendirilmektedir. Bu kavram ABD'de 1960 yılında yaygınlaşan bir satış gününü ifade etmektedir. Kara Cuma terimi, perakendeciler tarafından 1980'lerde işletmelerin büyük ölçüde kar elde ettiği yılın belirli bir gününü ifade etmek için kullanılmaya başlanmıştır. Bu terimin kullanımı hem perakendeci hem de tüketici tarafından gerçekleştirilirken, diğer mağazalar da bu fikri benimsemişler ve 1990'larda "Kara Cuma" çılgınlığı tüm dünyaya yayılmaya başlamıştır. "Kara Cuma" olarak ifade edilen bu büyük indirim günlerinde tüketicilere indirimler, özel teklifler ve büyük ürün fırsatları sunulur. Bu indirim günlerini en çok elektronik perakendecileri, moda ve güzellik sektörleri takip etmektedir (Aslam vd., 2021: 67).

Günümüzde Kara Cuma alışveriş etkinliği, Noel'i kutlayan aileler ve yakınları için noel öncesi köklü bir alışveriş geleneğidir. Bu etkinlik gününde birçok ünlü marka ürünleri için

ciddi indirimler ve fırsatlar sunduklarını ifade etmektedirler (Çınar, 2020: 496). Büyük indirim günleri olarak ifade edilen Kara Cuma alışveriş etkinliklerini araştıran Thomas ve Peters, (2011) bu indirim günlerinin bir ritüel olduğunu ifade ettikleri çalışmalarında araştırma sonucunda dört temanın ortaya çıktığını vurgulamışlardır. Bunlar aile bağı, stratejik planlama, büyük yarış ve başarılmış görev temalarıdır.

Bir iletişim ritüeli olarak Büyük indirim günlerinden Kara Cuma konseptini araştıran Bell vd. (2014), araştırmaları sonucunda alışveriş yapanların sıralı bir dizi sembolik eylemde bulunduğunu ortaya bulmuşlardır. Bunlar; fırsat aramak; nereden alışveriş yapılacağına karar vermek; mağazaların haritalandırılması; mağaza içi eylem planları geliştirmek ve gerçekleştirilecek rollerin atanması şeklinde belirtilmiştir.

Literatür incelendiğinde özellikle bu dönemde yapılan reklamlara ilişkin tüketici algılarının araştırıldığı çalışmalara rastlanılmamıştır. Bu doğrultuda çalışmanın amacı tüketicilerin büyük indirim günlerinde gerçekleştirilen reklam kampanyalarına ilişkin algılarını tespit ederek gerek teorik gerekse de uygulamaya katkı sağlamaktır.

Bu çalışmada ilk olarak büyük indirim günleri ve tüketici davranışlarıyla ilgili literatür incelemesi yapılmıştır. Daha sonra araştırma yöntemi ve elde edilen verilerin analizi sonucu elde edilen bulgular sunulmuştur. Araştırmanın sonuç bölümünde ise elde edilen bulgular değerlendirilmiş, araştırmanın pazarlama literatürüne ve pratiğe yönelik katkıları ifade edilerek ve gelecekteki araştırmacılara öneriler sunulmuştur.

2. YÖNTEM

Bu çalışma için veriler çevrimiçi anket yöntemiyle toplanmıştır. Araştırma Bursa Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi öğrencileri üzerinde yapılmıştır. Anket linki öğrenci e-posta adreslerine iletilmiştir. Araştırmaya katılım gönüllülük esasına göre olmuştur. Araştırmada kolayda örnekleme yöntemi kullanılmıştır.

Araştırma sonucunda 220 adet anket toplanmıştır. Araştırma Türkiye'de Efsane Cuma konsepti kapsamında yoğun reklam kampanyalarının olduğu 2021 yılı Kasım ayı içerisinde gerçekleştirilmiştir. Araştırma verileri frekans analizi kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırmada kullanılan anket soruları için literatürden (Delcea vd., 2017; Lee vd., 2019; Swilley ve Goldsmith, 2013) yararlanılmıştır.

3. BULGULAR

Verilerin analizinde frekans analizleri gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların demografik özellikleri ile sorulara verilen yanıtlar frekans analizleriyle değerlendirilmiştir. Her bir analiz aşaması aşağıda ele alınmış ve elde edilen bulgular değerlendirilmiştir.

3.1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Anketin uygulandığı 220 gönüllü kişi araştırmaya katılmıştır. Bu katılımcıların demografik özellikleri aşağıdaki tablo 1'de görülmektedir.

Tablo 1: Katılımcıların Demografik Özellikleri

Değişken	Değişken türü	Sayı	Yüzde
Cinsiyet	Kadın	133	0.605
	Erkek	87	0.395
Yaş	18	1	0.005
	19	6	0.027
	20	36	0.164
	21	69	0.314
	22	52	0.236
	23	29	0.132
	24 ve üzeri	27	0.123
Gelir	1500 TL ve altı	126	0.573
	1501 TL -2500TL	28	0.127
	2501 TL -3500TL	31	0.141
	3501 TL -4500TL	5	0.023
	4501 TL -5500TL	5	0.023
	5501 TL ve üzeri	25	0.114
Sınıf	1	4	0.018
	2	22	0.100
	3	94	0.427
	4	89	0.405
	5 ve üzeri	11	0.050
Toplam		**220**	**100**

Yukarıdaki tablo 1 incelendiğinde kadın katılımcı sayısının erkeklere göre daha fazla olduğu görülmektedir. Katılımcıların yüzde olarak en çok 21 ve 22 yaşlarında olduğu (toplamı %55), gelirlerinin ise daha yüksek bir yüzde ile (%57,3) 1500TL ve altında olduğu görülmektedir. Katılımcıların üniversitede okuduğu sınıf ise ağırlıklı olarak 3 ve 4. sınıftır.

3.2. Frekans Analizleri ve Elde Edilen Sonuçlar

Katılımcıların sorulara verdikleri cevaplar aşağıdaki tablolarda ele alınmaktadır.

Tablo 2: Genç Tüketicilerin Kasım Ayında Gerçekleşen Büyük İndirim Günleri TV Reklamlarına İlişkin İfadelere Katılma Dereceleri

Değişken	Düzey	Sayı	Yüzde
İzlediğim reklamlar merak uyandırıcıdır.	Kesinlikle Katılmıyorum	30	0.136
	Katılmıyorum	48	0.218
	Kararsızım	48	0.218
	Katılıyorum	69	0.314
	Kesinlikle Katılıyorum	25	0.114
Bilgi vericidir	Kesinlikle Katılmıyorum	35	0.159
	Katılmıyorum	67	0.305
	Kararsızım	40	0.182
	Katılıyorum	71	0.323
	Kesinlikle Katılıyorum	7	0.032
İkna edicidir	Kesinlikle Katılmıyorum	26	0.118
	Katılmıyorum	54	0.245
	Kararsızım	54	0.245
	Katılıyorum	61	0.277
	Kesinlikle Katılıyorum	25	0.114
Eğlencelidir	Kesinlikle Katılmıyorum	39	0.177
	Katılmıyorum	58	0.264
	Kararsızım	52	0.236
	Katılıyorum	57	0.259
	Kesinlikle Katılıyorum	14	0.064
Toplam		**220**	**100**

Yukarıdaki tablo 2 incelendiğinde genç tüketicilerin Efsane Cuma indirim günlerine ilişkin reklamları %42,8 düzeyinde merak uyandırıcı olarak görmüşlerdir. Bu reklamları bilgi

verici olarak görenlerin yüzdesi 35,4, ikna edici görenlerin yüzdesi 39,1, eğlenceli olarak algılayanların yüzdesi ise 32,3'dür. Bu sonuçlar reklamların başarısı açısından ve hedef kitlenin doğru seçimi açısından oldukça değerlidir.

Aşağıdaki Tablo 3'de Efsane Cuma olarak isimlendirilen büyük indirim günleri reklamlarına ilişkin genç tüketicilerin bu tür reklamlara ilişkin sıkıcı, bıktırıcı, sıklığı fazla ve reklam süresinin uzunluğuna ilişkin algıları ve bu konudaki değerlendirmeleri görülmektedir.

Tablo 3: Genç Tüketicilerin Kasım Ayında Gerçekleşen Büyük İndirim Günleri TV Reklamlarına İlişkin İfadelere Katılma Dereceleri

Değişken	Düzey	Sayı	Yüzde
Sıkıcıdır	Kesinlikle Katılmıyorum	17	0.077
	Katılmıyorum	56	0.255
	Kararsızım	59	0.268
	Katılıyorum	52	0.236
	Kesinlikle Katılıyorum	36	0.164
Bıktırıcıdır	Kesinlikle Katılmıyorum	20	0.091
	Katılmıyorum	20	0.091
	Kararsızım	29	0.132
	Katılıyorum	61	0.277
	Kesinlikle Katılıyorum	90	0.409
Sıklığı çok fazladır	Kesinlikle Katılmıyorum	11	0.050
	Katılmıyorum	7	0.032
	Kararsızım	11	0.050
	Katılıyorum	66	0.300
	Kesinlikle Katılıyorum	125	0.568
Reklam süresi uzundur	Kesinlikle Katılmıyorum	12	0.055
	Katılmıyorum	41	0.186
	Kararsızım	33	0.150
	Katılıyorum	68	0.309
	Kesinlikle Katılıyorum	66	0.300
Toplam		**220**	**100**

Yukarıdaki tablo 3 incelendiğinde büyük indirim günleri reklamlarını sıkıcı bulanların yüzdesi (katılıyorum ve kesinlikle katılıyorun seçeneğini seçenlerin yüzdesi) 40,0, bu tür reklamları bıktırıcı bulanların yüzdesi 68,6, bu tür indirim günleri reklamlarınn sıklığını çok fazla bulanların yüzdesi 86,8 ve bu tür reklamların süresini uzun bulanların yüzdesi de 60,9'dur. Elde edilen bu sonuçlar dikkate alındığında büyük indirim günleri reklam kampanyalarının çok kısa bir zaman dilimine sıkıştığı için yoğun bir şekilde uygulanmasından dolayı genç tüketicilerin bu tür reklamlara ilişkin algılarının pek olumlu olmadığı görülmektedir. Bir diğer ifadeyle genç tüketiciler bu tür reklamları sıkıcı, bıktırıcı, frekansı çok sık ve reklam süresi uzun olarak algılamaktadırlar.

Aşağıdaki Tablo 4'de Efsane Cuma olarak isimlendirilen büyük indirim günleri reklamlarına ilişkin genç tüketicilerin bu reklamlardaki oyuncu seçimi, senaryo, kampanya mesajı ve reklam mesajlarının açık ve anlaşılır olmasına ilişkin algıları ele alınmaktadır.

Tablo 4: Genç Tüketicilerin Kasım Ayında Gerçekleşen Büyük İndirim Günleri TV Reklamlarına İlişkin İfadelere Katılma Dereceleri

Değişken	Düzey	Sayı	Yüzde
Oyuncu seçimi iyidir	Kesinlikle Katılmıyorum	14	0.064
	Katılmıyorum	30	0.136
	Kararsızım	76	0.345
	Katılıyorum	70	0.318
	Kesinlikle Katılıyorum	30	0.136
Senaryosu iyidir	Kesinlikle Katılmıyorum	20	0.091
	Katılmıyorum	52	0.236
	Kararsızım	81	0.368
	Katılıyorum	53	0.241
	Kesinlikle Katılıyorum	14	0.064
Kampanya mesajları uygundur	Kesinlikle Katılmıyorum	23	0.105
	Katılmıyorum	40	0.182
	Kararsızım	63	0.286
	Katılıyorum	78	0.355
	Kesinlikle Katılıyorum	16	0.073
Reklam mesajları açık ve anlaşılırdır	Kesinlikle Katılmıyorum	14	0.064
	Katılmıyorum	31	0.141
	Kararsızım	34	0.155
	Katılıyorum	112	0.509
	Kesinlikle Katılıyorum	29	0.132
Toplam		**220**	**100**

Yukarıdaki tablo 4 incelendiğinde genç tüketicilerin büyük indirim günleri reklamlarındaki oyuncu seçimini genellikle iyi buldukları (%45,4) ancak bu konuda kararsız kalanların da oldukça yüksek düzeyde (%34,5) olduğu görülmektedir. Benzer durum bu reklamların senaryosuna ve kampanya mesajlarının uygunluğuna ilişkin değerlendirmeler için de geçerlidir. Genç tüketiciler bu dönemdeki reklam mesajlarının açık ve anlaşılır olduğuna yüksek bir yüzde ile (64,1) katılmaktadırlar.

Son olarak aşağıdaki tablo 5'de görüldüğü gibi büyük indirim günlerindeki reklamların satın almayı teşvik etmesi, genç tüketicileri hedeflemesi, genç tüketicilerin büyük indirim günleri reklamlarını heyecanla beklemesi ve bu reklamları izlemek istemesi konularındaki algıları araştırılmıştır.

Tablo 5: Genç Tüketicilerin Kasım Ayında Gerçekleşen Büyük İndirim Günleri TV Reklamlarına İlişkin İfadelere Katılma Dereceleri

Değişken	Düzey	Sayı	Yüzde
Satın almaya teşvik edicidir	Kesinlikle Katılmıyorum	17	0.077
	Katılmıyorum	37	0.168
	Kararsızım	43	0.195
	Katılıyorum	85	0.386
	Kesinlikle Katılıyorum	38	0.173
İzlediğim reklamlar bana hitap etmektedir	Kesinlikle Katılmıyorum	31	0.141
	Katılmıyorum	61	0.277
	Kararsızım	62	0.282
	Katılıyorum	53	0.241
	Kesinlikle Katılıyorum	13	0.059

Büyük indirim günleri reklamlarını heyecanla beklerim	Kesinlikle Katılmıyorum	81	0.368
	Katılmıyorum	69	0.314
	Kararsızım	34	0.155
	Katılıyorum	20	0.091
	Kesinlikle Katılıyorum	16	0.073
Büyük indirim günleri reklamlarını izlemek isterim	Kesinlikle Katılmıyorum	84	0.382
	Katılmıyorum	69	0.314
	Kararsızım	32	0.145
	Katılıyorum	23	0.105
	Kesinlikle Katılıyorum	12	0.055
Toplam		**220**	**100**

Yukarıdaki tablo 5 incelendiğinde genç tüketicilerin yarısından (%55,9) büyük indirim günleri reklamlarını satın almaya teşvik edici bulmuşlardır. İzlediği reklamların kendisine hitap ettiğini düşünenlerin yüzdesi ise sadece %30'dur. Büyük indirim günleri reklamlarını heyecanla bekleyenlerin yüzdesi ise çok düşüktür (%16,4). Benzer şekilde büyük indirim günleri reklamlarını izlemek isteyenlerin yüzdesi de sadece %16'dır. Bu sonuçlar genç tüketicilerin büyük indirim günleri reklamlarını satın almaya teşvik edici bulsalar da izledikleri reklamların kendilerine hitap etmediğini ve bu nedenle de bu tür reklamları heyecanla beklemedikleri gibi izlemek de istemediklerini göstermektedir.

5. SONUÇ

Araştırma sonucunda bu dönemde yapılan büyük indirim günleri reklamlarına ilişkin olarak tüketicilerin reklam kampanyalarına maruz kaldığı bilgi kaynakları yüzdesel olarak belirlenmiştir. Sonrasında tüketicilerin Kasım ayında gerçekleştirilen büyük indirim kampanya dönemindeki Tv reklamlarına ilişkin algıları ortaya konmuştur. Bu noktada reklam kampanyalarının işlevsel yönü, eğlence boyutu, reklamın süre ve sıklığı, senaryo, oyuncu seçimi, verilen mesajların açık ve anlaşılırlığı, satın almaya teşvik düzeyi gibi tüketicilerin algıları ortaya konmuştur.

Araştırma sonuçları incelendiğinde, genç tüketicilerin Efsane Cuma olarak isimlendirilen ve farklı isimlerde türevleri çıkarılan büyük indirim günlerine ilişkin reklamları merak uyandırıcı olarak görmekle (%42,8) birlikte bu reklamları bilgi verici, ikna edici ve eğlenceli olarak algılayanların yüzdesi yüzde 30'lar civarında kalmıştır. Bir diğer ifadeyle genç tüketiciler olarak ifade edilen üniversite öğrencisi katılımcıların sadece üçte biri bu tür reklamları bilgi verici, ikna edici ve eğlenceli olarak algılamaktadır.

Araştırmada büyük indirim günleri reklamlarına ilişkin genç tüketicilerin bu tür reklamlara ilişkin sıkıcı, bıktırıcı, sıklığı fazla ve reklam süresinin uzunluğuna ilişkin algıları ve bu konudaki değerlendirmeleri de ele alınmıştır. Araştırma sonucunda genç tüketicilerin bu tür reklamları özellikle sıklığı (frekansı) çok fazla (%86,8), bıktırıcı (%68,6), reklam süresi uzun (%60,9) ve sıkıcı (%40) algıladıkları bulunmuştur.

Genç tüketicilerin büyük indirim günleri reklamlarındaki oyuncu seçimini genellikle iyi buldukları (%45,4) görülmektedir. Fakat bu konuda kararsız olanların yüzdesi de (%34,5) oldukça yüksektir. Benzer durum bu reklamların senaryosuna ve kampanya mesajlarının uygunluğuna ilişkin değerlendirmeler için de geçerlidir. Genç tüketiciler bu dönemdeki reklam mesajlarının açık ve anlaşılır olduğunu düşünmektedirler (%64,1) katılmaktadırlar. Bu düşüncenin altında bu dönemdeki reklam mesajlarının çok net bir şekilde ağırlıklı olarak fiyat

indirimine odaklanmasının önemli bir rolü bulunmaktadır. Bu noktada genç tüketicilerin yarısından fazlası (%55,9) büyük indirim günleri reklamlarını satın almaya teşvik edici bulmaktadırlar. Ancak genç tüketiciler izlediği reklamların kendisine hitap ettiğini pek düşünmemektedirler. Nitekim büyük indirim günleri reklamlarını heyecanla bekleyenlerin ve büyük indirim günleri reklamlarını izlemek isteyenlerin yüzdesi de çok düşüktür. Bu sonuçlar genç tüketicilerin büyük indirim günleri reklamlarını satın almaya teşvik edici bulduklarını ancak izledikleri reklamların kendilerine hitap etmediğini ve bu nedenle de bu tür reklamları heyecanla beklemedikleri gibi izlemek de istemediklerini göstermektedir.

Araştırma sonuçları mevcut reklam kampanyalarının etkinliğini ve özelliklerini değerlendirerek sonraki reklam kampanyalarına bir geri bildirim oluşturması açısından uygulamacılara önemli katkılar sağlamaktadır. Teorik açıdan ise ilgili literatürde önemli bir boşluğu doldurmaktadır. Araştırma sonuçları özellikle genç tüketicileri reklamlarıyla hedefleyen işletmeler açısından oldukça önemli olacaktır. Elde edilen sonuçları dikkate alan işletmeler, sonraki yıllardaki büyük indirim günleri reklam kampanyalarını başarılı bir şekilde oluşturup uygulayabileceklerdir.

Bu çalışmanın en önemli sınırlaması çalışmanın öğrenci örneklemi üzerinde ve kolayda örnekleme yöntemiyle yapılmış verilerin toplanmasıdır. Bu sınırlama dikkate alındığında gelecekte yapılacak çalışmalarda toplumun tümünü kapsayan bir örneklem üzerinde araştırmanın daha geniş kapsamlı yapılması ve örnekleme yöntemi olarak tesadüfi örnekleme yöntemlerinden birinin seçilmesi önerilebilir. Ayrıca bu çalışmanın sonuçlarına dayalı olarak gelecekte yapılacak çalışmalarda konu farklı değişkenler ilave edilerek ve farklı yaş grupları dikkate alınarak araştırılabilir. Elde edilecek veriler farklı analizlerle daha detaylı incelenebilir. Ayrıca uluslararası araştırmalarla uluslararası reklam uygulamalarına yönelik küresel çapta öneriler sunulabilir.

KAYNAKÇA

ASLAM, N., KOUSAR N., & MAHMOOD, A. (2021). Critical Discourse Analysis of Advertisements of 'Black Friday' And 'Blessed Friday': A Socio-Cultural Perspective, *International Journal of English and Education, 10(2),* 65-89.

BELL, G. C., WEATHERS, M. R., HASTINGS, S. O., & PETERSON, E. B. (2014). Investigating the Celebration of Black Friday as a Communication Ritual. *Journal of Creative Communications, 9(3),* 235-251.

ÇINAR, D. (2020). "Black Friday" as a Shopping Event: A Study on the Motivational Tendency of Generation Y Consumers in Digital Environment. *İzmir Journal of Economics, 35(3),* 495-509.

Delcea, C., IOANAS, E., & PAUN, R. (2017). Are You Really Influencing Your Customers?: A Black-Friday Analysis. In *Empirical Studies on Economics of Innovation, Public Economics and Management* (pp. 225-240). Springer, Cham.

LEE, J. S., CHUN, S., & CHOI, J. (2019). South Korean Consumers' Experiences and Underlying Shopping Mechanism of Black Friday. *The Journal of Distribution Science, 17(11)*, 63-72.

SMITH, O., & RAYMEN, T. (2017). Shopping with Violence: Black Friday Sales in the British Context. *Journal of Consumer Culture, 17(3),* 677-694.

SWILLEY, E., & GOLDSMITH, R. E. (2013). Black Friday and Cyber Monday: Understanding Consumer Intentions on Two Major Shopping Days. *Journal of Retailing and Consumer Services, 20(1),* 43-50.

THOMAS, J. B., & PETERS, C. (2011). An Exploratory Investigation of Black Friday Consumption Rituals. *International Journal of Retail & Distribution Management 39(7),* 522-537.

FİTNESS SPOR MERKEZLERİNDE ÇALIŞAN BİREYLERİN YAŞAM KALİTESİNİN İNCELENMESİ

BEING ANALYZED THE LIFE QUALITIES OF INDUVIDIALS WORKING IN THE FITNESS SPORTS CENTERS

Kadir AŞAN
Kocaeli Üniversitesi / Spor Bilimleri Fakültesi
ORCID ID: https://orcid.org/0000-0001-7645-2116
Prof. Dr. Elif KARAGÜN
Kocaeli Üniversitesi / Spor Bilimleri Fakültesi / Rekreasyon Bölümü
ORCID ID: https://orcid.org/0000-0003-1974-4117
Araş. Gör. Müge SARPER KAHVECİ
Kocaeli Üniversitesi / Spor Bilimleri Fakültesi / Beden Eğitimi ve Spor Bölümü
ORCID ID: https://orcid.org/0000-0002-9731-9418

Özet

Yaşam kalitesi, toplumların ulaşmayı amaçladığı en önemli evrensel hedeflerden birisidir. Temelde Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi ile ilişkilendirilmekte ve subjektif bazda kişinin yaşam doyumu ile ilişkili olduğundan, bu ihtiyaçların niceliği ile kalitesi de önemlidir. Bireylerin yaşam kalitesini arttırmada sporun olumlu etkileri bilinse de sportif ortamda çalışanların yaşam kalitesinin nasıl olduğu da merak edilmiştir. Bu açıdan Fitness merkezlerinde çalışan antrenörlerin yaşam kalitelerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda fitness merkezlerinden gerekli izinler alındıktan sonra seçkisiz olmayan örnekleme yönteminden uygun örnekleme yöntemi kullanılarak ulaşılabilir olduğu için yakın bölgelerdeki fitness merkezlerine gidilerek araştırma hakkında bilgi verilmiş ve bilgilendirme sonrası araştırmaya gönüllü katılmak isteyen 28'i kadın 42'si erkek toplamda 70 fitness merkezinde çalışana ulaşılmıştır. Katılımcılara araştırmacıların yaşam kalitesiyle ilişkili olduğu düşünülen sorulardan oluşan Sosyo-demografik bilgi formu ve Whool-Breef Yaşam Kalitesi ölçeği uygulanmıştır. Elde edilen veriler SPSS 21.00 paket programında analiz edilmiştir. Veriler normal dağılım gösterdiğinden parametrik testlerden 2'li küme karşılaştırmaları için Independent Sample T-Test, 3'lü karşılaştırmalar için ise One Way ANOVA testi kullanılmıştır. Fitness antrenörlerinin yaşam kalitesi puanları; cinsiyet açısından; ruhsal ve çevresel alan alt boyutlarında kadınlar lehine, bedensel alan alt boyutlarında erkekler lehine, antrenörlükte geçirilen yıl açısından bedensel durum alt boyutu açısından 10 yıl ve üzeri çalışanlar lehine ve düzenli ilaç kullananlar lehine ise sosyal ve ulusal alan alt boyutlarında anlamlı olarak farklılaşma görülmüştür. Medeni hal, sosyal çevre, şiddete maruz kalma, şiddete maruz kalınan ortam, eğitim durumu, kardeş sayısı, gelir durumu, kullanılan sigara sıklığı gibi değişkenler bakımından ise anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. Tüm bu bulgular ışığında; düzenli ilaç kullanan antrenörlerde yaşam kalitesi puanlarının arttığı görülmüştür. Antrenörlükte geçirilen yıl arttıkça yaşam kalitesi puanlarının arttığı ve genel olarak ise anlamlı farklılık çıkan çoğu alt başlıkta kadın antrenörlerin yaşam kalitesi puanlarının erkeklere göre yüksek olduğu görülmüştür.

Anahtar kelimeler: Spor, Fitness Merkezi, Çalışan, Yaşam Kalitesi, Fitness Antrenörü

Abstract

Quality of life is one of the most important universal goals that societies aim to achieve. Basically, it is associated with Maslow's hierarchy of needs and since it is subjectively related to the individual's life satisfaction, the quantity and quality of these needs are also important. Although the positive effects of sports in increasing the quality of life of individuals are known, it has also been wondered how the quality of life of those working in the sports environment is. In this respect, it is aimed to examine the quality of life of trainers working in fitness centers. For this purpose, after obtaining the necessary permissions from the fitness centers, information about the research was given by going to the fitness centers in the nearby regions since it can be reached by using the appropriate sampling method from the non-random sampling method. Socio-demographic information form, which consists of questions thought to be related to the researchers' quality of life, and Whool-Breef Quality of Life scale were applied to the participants. The obtained data were analyzed in the SPSS 21.00 package program. Since the data showed a normal distribution, Independent Sample T-Test was used for 2-cluster comparisons from parametric tests, and One Way ANOVA test was used for 3-compare comparisons. Quality of life scores of fitness trainers; in terms of gender; In the sub-dimensions of mental and environmental domains, in favor of women, in sub-dimensions of bodily domains in favor of men, in terms of years spent in coaching, in favor of those who work for 10 years or more in terms of physical condition sub-dimensions, and in favor of those who regularly use drugs, in social and national sub-dimensions. No significant difference was found in terms of variables such as marital status, social environment, exposure to violence, environment exposed to violence, education level, number of siblings, income status, and frequency of smoking. In the light of all these findings; It has been observed that the quality of life scores of trainers who regularly use drugs increase. As the years spent in coaching increased, the quality of life scores increased, and in general, the quality of life scores of female coaches were higher than men in most sub-headings with significant differences.

Keywords: Sport, Fitness Center, Worker, Life quality

GİRİŞ

"Yaşam Kalitesi" kavramının geçmişi gerek sosyolojik ve gerek ise medikal alan için çok eski zamanlara dayanmaktadır. İlk filozoflar arasında bulunan Aristoteles yazılarında mutluluğun doğasına ve 'iyi bir yaşam' sürmek için insanların ihtiyacı olan konulara değindiği belirtilmiştir. Aristoteles ve devamında gelen pek çok filozofa göre insanın temel amacının yaşamının izin verdiği en iyi duruma sahip olmak olduğu, bu amaca ulaşan kişilerin de aynı zamanda da en yüksek yaşam kalitesine sahip olacakları bildirilmiştir (Müezzinoğlu, 2005). Dünya Sağlık Örgütü ise; amaçları, beklentileri, standartları, ilgileri ile ilişkili olarak, kişilerin yaşadıkları kültür ve değer yargılarının tamamının içinde kendi durumlarını algılama hali" olarak tanımlamıştır (Top ve ark. 2003).

Öte yandan yaşam kalitesi kavramının multidisipliner bir kökene sahip olmasından dolayı tek bir disiplini içeren bir tanım kullanmanın açıklayıcı olmayacağı, bunu nedeninin de

yaşam kalitesi kelimesinin çatısı altında hem nesnel hem de öznel bileşenleri birlikte yer almasından kaynaklandığı açıklanmıştır (Görgü Baran, 2008). Kavram olarak; bedensel sağlık, eğitim, dengeli ve kararında beslenme, psikolojik doyum, inançları, özgürlük düzeyi, sosyal hayata ve beşeri ilişkilere aktif katılım, entelektüel gelişim, cinsiyet eşitliği, kendi potansiyelini gerçekleştirme, ortaya koyma ve güvenlik içinde yaşamını sürdürmeyi içeren geniş bir kavram olarak yer aldığı belirtilmiştir (Başaran ve ark. 2005).

Yaşam kalitesinin aynı zamanda evrensel bir amaç olmasının nedeni ise, Maslow (1970)'un ihtiyaçlar hiyerarşisi kuramı ile açıklanabildiği. Bireylerin gereksinimlerinin öncelik sırasına göre beş başlık altında sıralandığı. Bu başlıklardan: alık, susuzluk, cinsellik gibi ihtiyaçların yer aldığı Fiziksel gereksinimler, emniyet, korunma, sağlık, barınma gibi durumları içeren Güvenlik gereksinimi, bir topluluğa ait olma hissi, sevgi gibi sosyal gereksinimler, toplumda sayılma, sosyal statü vb olan değer verilme ve saygı. Kişisel ilgileri/fikirleri/idealleri ortaya koyma içeren kendini gerçekleştirme gereksinimidir. Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi bize, insan yaşamı boyunca her dönemde karşılanması gereken esas ihtiyaçlarını sıralarken yaşam kalitesi, bu ihtiyaçların niceliği kadar niteliğinin de önemli olduğunu gösterdiği bildirilmiştir (Aydıner Boylu ve Paçacıoğlu, 2016).

Yaşam kalitesi artışında önemli etkisi olduğu bildirilen sporlar içerisinde serbest zamanlarında en fazla katılım sağlanan branşlardan birisi de fitnessdir. 1980'li yıllardan bu yana fitness salonları dünya genelinde açılmaya başlamış ve fitness center, body building, veya en yalın adıyla spor salonu olarak bahsedilen, yoğunluğuyla bilinen alışveriş merkezlerinde ya da daha farklı olarak statü belirleyen mekanlarda karşımıza çıkmasıyla sporun endüstrileşmesi ve yayılmasını körüklemiştir (Solmaz ve Aydın, 2012). O dönemlerden bu yana sporu profesyonel olarak yapmayan, ancak fit ve sağlıklı kalmak isteyen bireylere sporla ilgili bölümlerden mezun olmuş ya da antrenörlük belgesi bulunan uzman kişilerin gözetimi altında çeşitli egzersiz kombinasyonları, aletler aracılığıyla uygulatılmaktadır. Gelen üyelerin gerek sağlık, gerekse kilo kaybına dayalı fit görünümlerine bağlı olarak yaşam kaliteleri pozitif yönde etkilense de onların bu olumlu sürecine en büyük katkıyı sağlayan kişilerin, yani antrenörlerin, tüm bu olumlu katkılarına rağmen kendi yaşam kalitelerinin nasıl etkilendiği merak konusu olmuştur. Bu sebeple çalışmada aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

-Fitness spor merkezlerinde çalışan bireylerin yaşam kalitesi sosyo-demografik değişkenlere göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

-Fitness spor merkezlerinde çalışan bireylerin yaşam kalitesi sağlık özelliklerine ve antrenörlük yılına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

YÖNTEM

Fitness merkezlerinde çalışan kişilerden gerekli izinler alındıktan sonra seçkisiz olmayan örnekleme yönteminden uygun örnekleme yöntemi kullanılarak ulaşılabilir olduğu için yakın bölgelerdeki fitness merkezlerine gidilerek araştırma hakkında bilgi verilmiş ve bilgilendirme sonrası araştırmaya gönüllü katılmak isteyen 28'i kadın 42'si erkek toplamda 70 fitness merkezinde çalışan katılmıştır. Katılımcılara araştırmacıların yaşam kalitesiyle ilişkili olduğu düşünülen sorulardan oluşan Sosyo-demografik bilgi formu ve Whool-Breef Yaşam Kalitesi ölçeği uygulanmıştır.

Veri Toplama Araçları

Kişisel Bilgi Formu: Kişisel bilgi formu literatür bilgiler ışığında, sosyo-demografik özelliklerin kişilerin yaşam kalitesiyle ilişkili olup olmadığını belirleyen sorular hazırlanmıştır.

Whool-Bref (TR): Dünya Sağlık Örgütü Yaşam Kalitesi Ölçeği Kısa Formu Türkçe Versiyonu (WHOQOL-BREF-TR): DSÖ tarafından geliştirmiş, Eser ve arkadaşları (Eser ve ark., 1999a,b) tarafından geçerlik ve güvenirliği yapılmıştır. Ölçek bedensel, ruhsal, sosyal ve çevresel iyilik hallerini ölçmekte ve 26 sorudan oluşmaktadır. Ölçek her bir alan, birbirinden bağımsız olarak kendi alanındaki yaşam kalitesini ifade ettiği için, alan puanları 4-20 arasında hesaplanmaktadır.

Verilerin Analizi

Araştırma sonucunda elde edilen veriler SPSS 25.0 paket programından istatistiksel açıdan analiz edilmiş, manidarlığı $p<0.05$ düzeyinde sınanmıştır. İstatistiksel analiz aşamasında sırasıyla şu işlemler gerçekleştirilmiştir;

Antrenörlerin kişisel özelliklerini betimleyici frekans ve yüzde dağılımları çıkarılmıştır.

Yapılan normallik sınamasına göre, verilerin normal dağılım gösterdiği belirlenmiş ve ikili küme karşılaştırmaları için bağımsız grup-t testi, üç veya daha fazla küme karşılaştırmaları için tekyönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır.

BULGULAR

Tablo 1. Katılımcıların Sosyo-Demografik Özelliklerine İlişkin Yüzdelik Dağılımları

Değişken		n	%
Yaş	20 yaş ve altı	1	1.4
	21-30 yaş	52	73.2
	31-40 yaş	14	19.7
	41-50 yaş	3	4.2
Cinsiyet	Kadın	28	39.4
	Erkek	42	59,2
Eğitim Durumu	Üniversite	58	81.7
	Lise	9	12.7
	Ortaokul	3	4.2
Gelir Düzeyi	1500tl'den az	1	1.4
	1501-2500tl	6	8.5
	2501-3000tl üzeri	25	35.2
	3000tl üzeri	38	53.5
Medeni Durum	Evli	11	15.5
	Bekar	59	83.1
Hayatta olan kardeş sayısı	1	17	23.9
	2	33	46.5
	3	12	16.9
	3'ten çok	8	11.3
Antrenörlük yılı	1 yıl ve altı	15	21.1
	2-6 yıl	43	60.6
	7-10 yıl	9	12.7
	10 yıl ve üzeri	3	4.2
İlaç kullanımı	Evet	20	28.2
	Hayır	50	70.4
Şiddet gördünüz mü?	Evet	18	25.4
	Hayır	36	50.7

Tablo 1'deki katılımcıların frekans ve yüzdelik dağılımları incelendiğinde 20 yaş altı 1 (%1.4) kişi; 21-30 yaş arası 52 (%73.2) kişi; 31-40 yaş arası 14 (%19.7) kişi olduğu saptanmıştır. Cinsiyet açısından 28 (%39.4)'ü kadın; 42 (%59.2)'i erkek olarak belirlenmiştir. Eğitim durumuna bakıldığında ise üniversite 58 (%81.7) kişi; lise 9 (%12.7) kişi; ortaokul 3 (%4.2) kişi olduğu görülmüştür. Katılımcıların gelir düzeyine bakıldığında; 1500tl'den az 1 (%1.4) kişi; 1501-2000tl arası 6 (%8,5) kişi; 2501-3000tl arası 25 (%35.2) kişi; 3000tl ve üzeri 38 (%53.5) kişi olarak belirlenmiştir. Medeni durumlarına bakıldığında 11 (%15,5)'si evli; 59 (%83,1)'i ise bekar olduğu belirlenmiştir. Hayatta olan kardeş sayısına bakıldığında; 1 kardeş 17 (%23.9) kişi; 2 kardeş 33 (%46.5) kişi; 3 kardeş 12 (%16.9) kişi; 3 kardeşten fazla 8 (11.3) kişi olduğu belirlenmiştir. Antrenörlük yılı değişkenine göre; 1 yıl ve altı 15 (%21.1) kişi; 2-6 yıl 43 (%60.6) kişi; 7-10 yıl 9 (%12.7) kişi; 10 yıl ve üzeri 3 (%4.2) kişi olduğu görülmüştür. İlaç kullanımına göre; Evet cevabı veren 20 (%28.2) kişi; hayır cevabı veren 50 (%70.4) kişi olduğu belirlenmiştir. Şiddet görme durumuna göre; Evet cevabı veren 18 (%25.4) kişi; hayır cevabı veren 36 (%50.7) kişi olduğu belirlenmiştir.

Tablo 2. Katılımcıların sosyo-demografik özelliklerine göre Yaşam Kalitesi ölçeğinin alt boyut puanlarının t testi sonuçları

Değişkenler		**Ruhsal Alan Ort. ± ss**	**Sosyal Alan Ort. ± ss**	**Çevresel Alan Ort.± ss**	**Bedensel Alan Ort.± ss**	**Ulusal Alan Ort.± ss**
Cinsiyetiniz	Kadın	66,69 ±6,43	38.92 ±6.57	83.75 ±7.40	71.25 ±6.47	85.53 ±6.43
	Erkek	63,33 ±6,77	39.88 ±5.89	78.57 ±8.85	74.04 ±7.66	86.30 ±8.26
	P değeri	**0.028**	0.529	**0.013**	**0.017**	0.677
Medeni Hal	Evli	62.27 ±5.64	39.54 ±6.50	78.63±11.6	75.90 ±9.95	86.81 ±7.83
	Bekar	65.25 ±6.97	39.49 ±6.13	81.02 ±8.02	72.37 ±6.65	85.84 ± 7.55
	P değeri	0.186	0.979	0.405	0.141	0.698
Sosyal Çevre	Var	64.76 ±7.03	39.76 ±6.19	80.23 ±8.83	73.35 ±7.40	86.17 ±7.54
	Yok	65.00 ±4.47	36.66 ±5.16	85.00 ±4.47	68.33 ±4.08	84.16 ±8.01
	P değeri	0.937	0.240	0.198	0.107	0.538
Düzenli ilaç Kullanımı	Var	64.50 ±6.26	42.00 ±4.10	81.75 ±9.35	74.50 ±9.30	89.00 ±8.04
	Yok	64.90 ±6.50	38.50 ±6.50	80.20 ±8.38	72.30 ±6.32	84.80 ±7.06
	P değeri	0.827	**0.030**	0.502	0.527	**0.034**
Şiddete maruz kaldınız mı?	Evet	64.32 ±6.86	40.00 ±6.34	80.86 ±9.11	72.69 ±7.44	86.25 ±6.77
	Hayır	66.11 ±6.76	38.05 ±5.46	80.00 ±7.27	73.61 ±7.03	85.27 ±9.62
	P değeri	0.343	0.250	0.717	0.646	0.641
Ne tür ortamda şiddet gördünüz?	Spor ort	63.05 ±6.44	39.37 ±5.54	78.88 ±8.14	73.33 ±8.91	86.94 ±7.09
	Spor dışı	64.72 ±7.06	40.00 ±6.65	81.66 ±9.33	72.50 ±6.91	86.11 ±6.66
	P değeri	0.405	0.879	0.288	0.707	0.673

Tablo 2 incelendiğinde; cinsiyete göre sosyal Alan ve ulusal Alan puanlarının anlamlı olmadığı tespit edilmiştir. Ruhsal Alan puanları kadınlarda 66,69±6,43; erkeklerde 63,33±6,77 istatiksel açıdan analiz edildiğinde anlamlı olduğu görülmüştür (P=0.28, P<0,05). Çevresel Alan puanları kadınlarda 83,75±7,40; erkeklerde 78,57±8,85 istatiksel açıdan analiz edildiğinde anlamlı olduğu görülmüştür (P=0.28, P<0,05). Bedensel Alan puanları ise kadınlarda 71,25±6,47; erkeklerde 74,04±7,66 istatiksel açıdan analiz edildiğinde anlamlı olduğu görülmüştür (P=0.28, P<0,05). Medeni hal sorusuna verilen cevapların ruhsal Alan, sosyal Alan, çevresel alan, bedensel alan ve ulusal alan açısından anlamlı olmadığı

belirlenmiştir. Sosyal çevreyle ilgili soruya verilen cevaplarda ruhsal alan, sosyal alan, çevresel alan, bedensel alan ve ulusal alan açısından anlamlı olmadığı görülmüştür. Düzenli ilaç kullanıyor musunuz? Sorusuna verilen cevaplarda ruhsal alan, çevresel alan ve bedensel alan puanlamasına bakıldığında ortalamalar arasındaki fark istatiksel açıdan analiz edildiğinde anlamlı olmadığı gözlemlenmiştir. Sosyal alan puanları düzenli ilaç kullanan kişilerde 42.00 ±4.10 düzenli ilaç kullanmayan kişilerde 38.50 ±6.50 istatiksel açıdan analiz edildiğinde anlamlı olduğu görülmüştür (P=0.30, P<0,05). Ulusal alan puanları düzenli ilaç kullanan kişilerde 89.00 ±8.04 düzenli ilaç kullanmayan kişilerde 84.80 ±7.06 istatiksel açıdan analiz edildiğinde anlamlı olduğu görülmüştür (P=0.34, P<0,05). Şiddete maruz kaldınız mı? Sorusuna verilen cevapların ruhsal alan, sosyal alan, çevresel alan, bedensel alan ve ulusal alan açısından anlamlı olmadığı belirlenmiştir. Ne tür ortamda şiddet gördünüz? Sorusuna verilen cevapların ruhsal alan, sosyal alan, çevresel alan, bedensel alan ve ulusal alan açısından anlamlı olmadığı belirlenmiştir.

Tablo 3 Katılımcıların sosyo-demografik özelliklerine göre Yaşam Kalitesi Ölçeği Alt Boyutların Varyans Analizi

Değişkenler		**Ruhsal alan Ort. ± ss**	**Sosyal alan Ort. ± ss**	**Çevresel alan Ort. ± ss**	**Bedensel alan Ort. ± ss**	**Ulusal alan Ort. ± ss**
Eğitim Durumu	Üniversite	64.48 ±6.48	39.65±6,13	80.60 ±8.32	72.15 ±6.14	85.86±7.84
	Lise	66.66 ±6.61	36.66±5,56	80.00±10.89	76.66±10.00	86.66±6.12
	Ortaokul	45.00 ± 5.00	45.00±5.00	83.33±10.40	76.66±16.07	86.66±7.63
	İlkokul					
	Okur yazar					
	P değeri	0.677	0.113	0.847	0.150	0.497
Antrenör olarak geçirilen yıl	1 yıl ve altı	66.00 ±6.86	39.00±7.60	80.66±8.83	71.33±6.11	83.66±8.33
	2 – 6 yıl arası	65.00 ±7.15	39.76±5.87	81.27±8.56	72.09±6.09	86.16±7.38
	7-10 yıl arası	63.33 ±5.59	37.77±5.06	77.22±6.66	76.11±8.57	87.77±6.66
	10 yıl üzeri	60.00 ±5.00	43.33±5.77	81.66±15.27	83.33±16.07	90.00±8.66
	P değeri	0.771	0.243	0.789	**0.004**	0.314
Hayatta olan kardeş sayısı	1	65.58 ±6.58	40.29±6.48	81.17 ±8.93	71.47 ±5.79	87.94±7.37
	2	64.54 ±6.42	39.24±6.97	78.75 ±8.00	73.93 ±7.47	84.54±7.53
	3	64.16 ±7.01	38.33±3.25	82.08 ±6.64	71.25 ±6.78	85.14±7.52
	Üçten çok	65.00 ±9.63	40.62±5.62	85.00±10.00	74.37±10.15	88.75±7.90
	P değeri	0.947	0.798	0.269	0.529	0.328
Gelir Durumu	500tl den az	50.00 ±	35.00±	65.00±	70.00 ±	95.00±
	502-1000tl	65.83 ±5.84	38.33±6.05	81.66±10.86	72.50 ±9.35	84.16±6.64
	1001-1500tl	64.40 ±6.50	48.20±6.10	81.80 ±7.75	73.60 ±6.84	8720 ±7.64
	+ 1500tl	65.26 ±6.96	40.65±6.17	80.13 ±8.73	72.63 ±7.51	85.26±7.61
	P değeri	0.165	0.365	0.271	0.932	0.436
Haftalık Sigara kullanımı (paket)	0	63.85±7.58	40.00±6.53	79.00±9.45	72.14±7.50	85.85±7.90
	1	65.00±5.34	41.87±4.58	79.00±8.21	73.12±4.58	90.00±6.54
	2	67.08±7.21	36.25±6.07	82.91±6.55	73.33±7.48	85.33±5.96
	3 ve üzeri	65.00±5.34	39.66±5.49	83.33±7.94	74.33±8.20	84.33±8.20
	P değeri	0.576	0.188	0.297	0.807	0.399

Tablo 3'e bakıldığında eğitim düzeyi sorusuna verilen cevapların ruhsal alan, sosyal alan, çevresel alan, bedensel alan ve ulusal alan açısından anlamlı olmadığı belirlenmiştir.

Antrenör yaşı sorusuna verilen cevaplarda ruhsal alan, sosyal alan, çevresel alan ve ulusal alan açısından anlamlı olmadığı belirlenmiştir. Fakat bedensel alan puanları 1 yıl ve altı 71.33±6.1, 2-6 yıl 72.09±6.09, 7-10 yıl 76.11±8.57 ve 10 yıl üzeri 83.33±16.07 istatiksel açıdan analiz edildiğinde anlamlı olduğu görülmüştür. Hayatta olan kardeş sorusuna verilen cevapların ruhsal alan, sosyal durum, çevresel durum, bedensel durum ve ulusal durum açısından anlamlı olmadığı belirlenmiştir. Gelir durumu sorusuna verilen cevapların ruhsal durum, sosyal durum, çevresel durum, bedensel durum ve ulusal durum açısından anlamlı olmadığı belirlenmiştir. Haftalık sigara kullanımı sorusuna verilen cevapların ruhsal durum, sosyal durum, çevresel durum, bedensel durum ve ulusal durum açısından anlamlı olmadığı belirlenmiştir.

TARTIŞMA

Yapılan çalışmada; araştırmaya katılan antrenörlerin cinsiyet değişkeninde ruhsal, çevresel ve bedensel alan alt boyutlarında, düzenli ilaç kullanımı değişkeninde sosyal ve ulusal alan alt boyutunda, antrenör olarak çalışma yılı değişkeninde bedensel alan alt boyutunda anlamlı farklılığa rastlanırken medeni hal, sosyal çevre, şiddete maruz kalma, şiddet görülen ortam, eğitim durumu, hayatta olan kardeş sayısı, gelir durumu, haftada kullanılan sigara gibi değişkenler açısından yaşam kalitesi ölçeği alt boyutlarının hiçbirinde anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Tablo2'de yer alan Cinsiyet değişkeni açısından bakıldığında; yaşam kalitesi ölçeğinde sosyal ve ulusal alan alt boyutlarda anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Fakat ruhsal, çevresel ve bedensel alan alt boyutlarına bakıldığında ruhsal ve çevresel alt boyutlarda kadın antrenörlerin yaşam kalitesi puanlarının erkeklere oranla anlamlı derecede yüksek olduğu görülmüştür. Yalnızca bedensel alan alt boyutunda erkeklerin ortalamalarının kadınlara oranla yüksek olduğu saptanmıştır. Bu sonuçlara göre bakıldığında kadınların sorunlarla baş etme düzeyinin daha iyi olduğu, erkeklerin ise fitnessta vücut çalışılmasının etkisi ile bedensel açıdan yaşam kalitelerinin daha iyi olduğu söylenebilir. Konu ile ilgili kesin bilgiler sağlanması için daha ayrıntılı çalışmalar yapılarak altında yatan sebeplerin değerlendirilmesi gerektiği düşünülmüştür. Literatür incelendiğinde anlamlı farklılıkların bulunduğu çalışmalar (Önal ve ark. 2017; Tavazar ve ark. 2016) olmasının aksine anlamlı farklılık bulmayan çalışmaların olduğu da görülmüştür (Vatansever ve ark. 2015; Çoban, 2019).

Bu çalışmada olduğu gibi çevresel ve ruhsal alan alt boyutlarında cinsiyet açısından anlamlı farklılık bulan çalışmalar olduğu görülmüştür (Telatar ve Üner, 2020; Tel ve ark., 2012). Bu literatür bulguların aksine bu çalışmada anlamlılık görülen alt boyutlarda anlamlı farklılığa rastlamayan (Eren ve ark. 2004), yine hiçbir alt boyutta anlamlı fark bulamayan çalışmalar olduğu görülmüştür (Gürer, 2019; Avcı ve Pala, 2004; İnem, 2019). Tüm bu bilgilere göre genellikle literatürde fizyolojik yapılarından kaynaklanan farklardan dolayı (Enoch ve ark. 2003) kadın ve erkek karşılaştırmalarında kadın ortalamalarının erkeklere göre daha stresli veya kaygılı olmaları nedeniyle daha düşük olması söz konusuyken fitness antrenörü olmak, sporla iç içe olmak (İlhan ve İdil, 2011) ve sürekli üyelerle birlikte olmanın kadınların yaşam kalitelerinin ruhsal ve çevresel alt boyutları açısından olumlu etki yarattığı düşünülmüştür. Ayrıca bedensel alt boyutlarda erkeklerin puan ortalamalarının yüksek çıkmasının sebebi olarak da fitness antrenörlüğü yapan erkeklerin kaslı olmanın yazılı

olmayan bir kurala dönüşmesi erkeklerin bedensel imajlarını daha fazla önemsemelerine sebep olduğu (Karagöz ve Karagün, 2015), bu durumun da bedensel alan üzerindeki puanlarına olumlu etki ederek daha yüksek olmasını sağlamış ve dolayısıyla da yaşam kalitesi üzerine etkilerini de arttırmış olabileceği düşünülmüştür.

Tablo2'de yer alan Medeni hal değişkeni açısından bakıldığında; yaşam kalitesi ölçeğinin hiçbir alt boyutunda anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. Bizimle aynı biçimde hiçbir alt boyutta anlamlı fark olamadığını öne süren çalışmalara da (Gürer, 2019) rastlanırken, diğer çalışmalarda ise bedensel ve sosyal alan alt boyutlarında (Ünal ve Bilge, 2005), yalnızca ruhsal alan alt boyutunda (Tel ve ark. 2012) ve yalnızca bedensel alan alt boyutunda (Avcı ve Pala, 2004) anlamlı farklılık bulan çalışmalar olduğu da görülmüştür. Bir başka çalışmada ise medeni durumun yaşam kalitesini etkileyen bir değişken olduğunu bildirmiştir (Yıldırım ve Hacıhasanoğlu, 2011).

Tablo2'de yer alan İlaç kullanımı değişkeni açısından bakıldığında; yaşam kalitesi ölçeğinin ruhsal, çevresel ve bedensel alan alt boyutlarında anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. Ancak sosyal ve ulusal alan alt boyutlarında düzenli ilaç kullanan antrenörlerin kullanmayanlara göre ortalamaları anlamlı derecede daha yüksek bulunmuştur. Bu sonuçlara göre daha ayrıntılı araştırmalar yapılarak altında yatan sebeplerin değerlendirilmesi gerekmektedir. Literatür incelendiğinde hiçbir alt boyutta anlamlı farklılığa rastlanmayan çalışmalar da mevcuttur (İnanç ve ark. 2018). Bu çalışmanın literatürle örtüşmediği görülmektedir. Literatürde düzenli vitamin kullanımının vücuttaki eksiklikleri gidererek iyi hal durumunu destekleyerek bireylerin yaşam kalitesini yükselttiği bilgisiyle (Çoşkun ve Turhan, 2010) bakıldığında; ilaç kullanan antrenörlerin yaşam kalitesi ortalamalarının sosyal ve ulusal alan alt boyutlarında yüksek çıkmasındaki sebebinin araştırılmasının da önemli olduğu düşünülmektedir.

Tablo3'de yer alan Eğitim durumu değişkeni açısından bakıldığında; yaşam kalitesi ölçeğinin hiçbir alt boyutunda anlamlı farklılığa rastlanmamıştır. Literatür incelendiğinde eğitim durumunun yaşam kalitesini etkileyen bir değişken olduğu (Yıldırım ve Hacıhasanoğlu, 2011), ruhsal, bedensel ve sosyal alan alt boyutlarında (Gürer, 2019), sosyal ve çevresel alan alt boyutlarında (Tel ve ark. 2012) anlamlı farklılık bulmayan çalışmalar görülürken, ruhsal ve sosyal alt boyutlarda anlamlı farklılık bulan çalışmalara da rastlanmıştır (Aydın, 2010).

Tablo3'de yer alan Antrenör olarak çalışma yılı değişkeni açısından bakıldığında; yaşam kalitesi ölçeğinin ruhsal, sosyal, çevresel ve ulusal alan alt boyutlarında anlamlı farklılık bulunmazken, bedensel alan alt boyutunda meslekte 10 yıl ve üzeri zamandır çalışan antrenörlerin, daha az yıldır görev yapmakta olan antrenörlere göre yaşam kalitesi ortalamalarının daha yüksek ve anlamlı olduğu görülmüştür. Bu sonuçlar göz önünde tutulduğunda altında yatan sebeplerin araştırılması gerekmektedir. Literatür incelendiğinde bedensel alan alt boyutunda anlamlı farklılığa rastlanan (Gürer, 2019), bedensel alan alt boyutunda (Yıldırım ve Hacıhasanoğlu, 2011) ve sporda geçen yıl bakımından yapılan başka bir çalışmada hiçbir alt boyutta (Sarıgöz, 2019) anlamlı farklılığa rastlanmayan çalışmalar da bulunmaktadır. Tüm bu bilgiler ışığında spor ile iç içe geçirilen mesleki çalışmalar içinde kişilerin de antrenörlüğe devam ettikçe fiziksel aktivite yapmaya devam etmelerinden kaynaklı olarak yıl artışıyla beraber sporla geçen yılların verdiği pozitif (Güllü ve Çiftçi,

2016) etki sayesinde yaşam kalitesi ölçeğinin bedensel alan alt boyutuna olumlu etki ettiği düşünülmektedir.

Tablo3'de yer alan Hayatta olan kardeş sayısı değişkeni açısından bakıldığında; yaşam kalitesi ölçeği alt boyutlarının hiçbirinde anlamlı farklılık bulunmadığı görülmüştür. Literatürde ise hiçbir alt boyutunda anlamlı farklılığa rastlanmayan çalışmalar olduğu da görülmektedir (Türk, 2018).

Tablo3'de yer alan Gelir Durumu değişkeni açısından bakıldığında; yaşam kalitesi ölçeğinin hiçbir alt boyutunda anlamlı farklılığa rastlanmamıştır. Literatür incelendiğinde alt boyutlarının hiçbirinde anlamlı farklılık bulunmayan çalışmaların (Sarıgöz, 2019) aksine, tüm alt boyutlarda anlamlı farklılık bulan çalışmaların olduğu da görülmektedir (Canarslan ve Ahmetoğlu, 2015). Ayrıca sadece ruhsal ve çevresel alan alt boyutlarında anlamlı fark bulmayan araştırmalar olduğu da belirlenmiştir (Tel ve ark. 2012).

Tablo3'de yer alan Sigara kullanımı değişkeni açısından bakıldığında; yaşam kalitesi ölçeğinin hiçbir alt boyutunda anlamlı farklılığa rastlanmamıştır. Literatür incelendiğinde hiçbir alt boyutta anlamlı fark bulamayan çalışmaların (Aydın, 2010) aksine, sadece ruhsal, çevresel ve ulusal alan alt boyutlarında anlamlı fark bulan (Kartal ve ark 2012) çalışmalar da görülmüştür.

KAYNAKLAR

Avcı, K., & Pala, K. (2004). Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesinde çalışan araştırma görevlisi ve uzman doktorların yaşam kalitesinin değerlendirilmesi. *Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, *30*(2), 81-85.

Aydın, P. (2010). İzmir'de yarıkentsel bir bölgede yaşayan 45-59 yaş grubu kadınlarda sağlık durumu ve yaşam kalitesinin değerlendirilmesi. (Doctoral dissertation, DEÜ Sağlık Bilimleri Enstitüsü).

Aydıner Boylu, A., & Paçacıoğlu, B. (2016). Yaşam kalitesi ve göstergeleri. *Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi (AKAD)*, *8*(15), 137-150.

Başaran, S., Güzel, R., & Sarpel, T. (2005). Yaşam kalitesi ve sağlık sonuçlarını değerlendirme ölçütleri. *Romatizma Dergisi (Turkish Journal of Rheumatology)*, *20*(1), 55-63.

Canarslan, H., & Ahmetoğlu, E. (2015). Engelli çocuğa sahip ailelerin yaşam kalitesinin incelenmesi. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *17*(1), 13-31.

Çoban, Ü. (2019). Üniversite öğrencilerinin spora yönelik tutumlarının benlik saygısı, yaşam kalitesi, öz yeterlilik ve akademik başarı düzeylerine etkisinin incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Kocaeli Üniversitesi.

Çoşkun, F., & Turhan, H. (2010). İstanbul'da vitamin kullanım alışkanlıkları ve bu alışkanlıkları etkileyen faktörler üzerine bir araştırma. *Marmara Pharmaceutical Journal*, *14*(1), 21-28.

Enoch, M.A., Xu, K., Ferro, E., Harris, C.R., & Goldman, D. (2003). Genetic origins of anxiety in women: a role for a functional catechol-O-methyltransferase polymorphism. *Psychiatric Genetics*, 13(1), 33-41.

Eren, İ., Erdi, Ö., & Çivi, İ. (2004). Tip II diabetes mellitus hastalarında yaşam kalitesi ve komplikasyonların yaşam kalitesine etkisi. *Klinik Psikiyatri*, *7*(1), 85-94.

Eser, E., Fidaner, H., Fidaner, C., Eser, S.Y., Elbi, H., & Göker, E. (1999). WHOQOL-100 ve WHOQOL-BREF'in psikometrik özellikleri. *Psikiyatri Psikoloji Psikofarmakoloji (3P) Dergisi*, *7*(Suppl 2), 23-40.

Görgün Baran, A. (2008). Yaşlılıkta sosyalizasyon ve yaşam kalitesi. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, *1*(2), 86-97.

Güllü, S., & Çiftçi, E.G. (2016). Spor merkezlerine üye olan bireylerin yaşam kalitesinin incelenmesi. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, *2*(3), 1251-1265.

Gürer, B. (2019). Buz Tırmanışı Yapan Dağcıların Yaşam Kalitesinin İncelenmesi. *Spor Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, *4*(1), 25-34.

İlhan, B., & İdil, A. (2011). Az görenlerde spor yapmanın yaşam kalitesi üzerindeki etkisinin değerlendirilmesi. (Doctoral dissertation, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Halk Sağlığı Anabilim Dalı).

İnanç, L., Özdemir, A. D., Güleç, H., & Semiz, Ü. B. (2018). Şizofreni ve bipolar bozukluk hastalarında depo antipsikotik kullanmanın etkinliği ve güvenirliği. *Çukurova Medical Journal*, *43*(Ek 1), 38-43.

İnem, A.B. (2019). Bipolar Bozukluk Tanılı Hastaların Yakınlarına İlaç Yönetimi Konusunda Verilen Planlı Hemşirelik Eğitiminin Hasta Yakınlarının Yaşam Kalitesine Etkisi. (Doctoral dissertation, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü).

Karagöz, N., & Karagün, E. (2015). Profesyonel Sporcuların Beden İmajı Üzerine Betimsel Bir Çalışma. *Sport Sciences*, *10*(4), 34-43.

Kartal, M., Midik, Ö., & Büyükakkus, A. (2012). Ondokuz Mayıs Üniversitesi Tip Fakültesi Öğrencilerinde Sigara Kullanımı ve Yasam Kalitelerine Etkisi/Tobacco Smoking and its Effect on Quality of Life of Medical Students in Ondokuz Mayis University. *Turk Toraks Dergisi*, *13*(1), 11.

Maslow, A. (1970). Basic needs. *August*, *6*.

Müezzinoğlu, T. (2005). Yaşam kalitesi. *Üroonkolji Bülteni*, 25-29.

Önal, L., Yılmaz, H.H., Kaldırımcı, M., & Ağduman, F. (2017). Atatürk Üniversitesi Öğrencilerinin Spora Karşı Tutumları ile Yaşam Kaliteleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Muş Alparslan Üniversitesi Uluslararası Spor Bilimleri Dergisi*, *1*(1), 26-34.

Sarıgöz, A. O. (2019). Spor eğitimi alan ampute bireylerin sağlıklı yaşam biçimi, yaşam kalitesi ve boş zaman engel düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. (Master's thesis, Bartın Üniversitesi).

Solmaz, B., & Aydin, B.O. (2012). Popüler Kültür ve Spor Merkezlerine Yönelik Bir Araştırma. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 1 (4):67-82.

Tavazar, H., Erkaya, E., Yavaş, Ö., Zerengök, D., Güzel, P., & Özbey, S. (2016). Lise eğitimi alan genç erişkinlerin fiziksel aktivite ve yaşam kalitesi arasındaki farklılıklarının incelenmesi (Manisa ili örneği). *International Journal of Sport Culture and Science*, *2*(Special Issue 1), 496-510.

Tel, H., Demirkol, D., Kara, S., & Aydın, D. (2012). KOAH'lı Hastaların Bakım Vericilerinde Bakım Yükü ve Yaşam Kalitesi. *Turk Toraks Dergisi/Turkish Thoracic Journal*, *13*(3).

Telatar, T.G., & Üner, S. (2020). Hemşirelik öğrencilerinin yaşam kalitelerinin ve algılanan sosyal destek düzeylerinin belirlenmesi ve yaşam kalitesi ile ilişkili faktörlerin değerlendirilmesi. *Türkiye Klinikleri Sağlık Bilimleri Dergisi*, *5*(1), 128-134.

Top, M.Ş., Özden, S.Y., & Sevim, M.E. (2003). Psikiyatride yaşam kalitesi. *Düşünen Adam Dergisi*, *16*(1), 18-23.

Türk, E. (2018). Ostominin, hastaların yaşam kalitesi, depresyon ve anksiyete düzeyleri üzerindeki etkilerinin incelenmesi. Uludağ üniversitesi. Yayınlanmamış Uzmanlık tezi.

Ünal, G., & Bilge, A. (2005). Hemodiyaliz tedavisindeki son dönem böbrek yetmezlikli hastaların ruhsal durumlarının ve yaşam kalitelerinin değerlendirilmesi. *Ege Tıp Dergisi*, *44*(1), 35-38.

Vatansever, Ş., Ölçücü, B., Özcan, G., & Çelik, A. (2015). Orta yaşlılarda fiziksel aktivite düzeyi ve yaşam kalitesi ilişkisi. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, (2), 63-73.

Yıldırım, A., & Hacıhasanoğlu, R. (2011). Sağlık çalışanlarında yaşam kalitesi ve etkileyen değişkenler. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, *2*(2), 61-68.

BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR YÜKSEKOKULU AKADEMİK PERSONELİNİN TÜKENMİŞLİK DÜZEYİ (KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ)

THE LEVEL OF BURNOUT OF THE ACADEMİC STAFF OF THE SCHOOL OF PHYSİCAL EDUCATİON AND SPORTS (EXAMPLE OF KOCAELİ UNİVERSİTY)

Yasin SAYDAN
Kocaeli Üniversitesi / Spor Bilimleri Fakültesi
ORCID ID: https://orcid.org/0000-0002-0188-9310
Prof. Dr. Elif KARAGÜN
Kocaeli Üniversitesi / Spor Bilimleri Fakültesi / Rekreasyon Bölümü
ORCID ID: https://orcid.org/0000-0003-1974-4117
Araş. Gör. Müge SARPER KAHVECİ
Kocaeli Üniversitesi / Spor Bilimleri Fakültesi / Beden Eğitimi ve Spor Bölümü
ORCID ID: https://orcid.org/0000-0002-9731-9418

Özet

İş hayatında oluşan bir stres türü olarak kabul edilen tükenmişlik sendromu, bireyin normal şartlarda kariyerinden, arkadaşlıklarından, aile etkileşimlerinden aldığı keyfi ve başarı duygusunu azaltmaktadır ve bireyleri hem zihinsel hem de fiziksel yönden etkileyerek tükenme durumunun meydana gelmesine yol açmaktadır. Bu çalışmada Kocaeli Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu'nda çalışan akademik personelin tükenmişlik düzeylerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Gerekli izinler alındıktan sonra çalışmaya, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu'nda görev yapan 18 erkek, 12 kadın olmak üzere toplamda 30 akademik personel katılmıştır. Verilerin toplanma aracı olarak, 3 alt başlıktan oluşan ve Ergin (1992) tarafından Türkçe'ye çevrilen "Maslach Tükenmişlik Ölçeği" kullanılmıştır. Elde edilen veriler SPSS 17.0 programında analiz edilmiştir. Normallik testi yapılan verilerin ikili küme karşılaştırmaları için Mann Whitney U testi, üç ve daha fazla gruplu karşılaştırmalar için ise One Way ANOVA testi uygulanmıştır. Araştırma sonuçları incelendiğinde; öğretim elemanlarının hizmet yılına göre 20 yıl ve üzeri ile 5 yılın altında çalışanlarda duygusal tükenme ile duyarsızlaşma alt ölçek puanlarının, yaşa göre duyarsızlaşma alt boyut puanlarının 51 yaş ve üzeri ile 20-30 arasındaki gruplarda anlamlı derecede yüksek olduğu, bu değişkenler açısından diğer alt boyutlarda ayrıca akademik unvan ve cinsiyete göre tükenme ölçeğinin tüm alt boyutlarında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür. Bu sonuçlar açısından bakıldığında işe yeni başlamanın ve hizmet yılı artışının tükenme açısından tetikleyici bir durum olduğu ve bu gruplar açısından tükenmeyi giderici çalışmaların planlanması ve daha detaylı çalışmaların yapılması önerisinin uygun olacağı düşünülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Duygusal tükenme, Kişisel başarı, Duyarsızlaşma, Tükenmişlik, Akademik Personel, Spor, Beden Eğitimi

Abstract

Burnout syndrome, which is accepted as a type of stress that occurs in business life, reduces the sense of pleasure and success that the individual receives from his career,

friendships, family interactions under normal conditions, and causes the occurrence of exhaustion by affecting individuals both mentally and physically. In this study, it was aimed to determine the burnout levels of academic staff working at Kocaeli University School of Physical Education and Sports. After obtaining the necessary permissions, a total of 30 academic staff, 18 male and 12 female, working at the School of Physical Education and Sports participated in the study. The "Maslach Burnout Scale", which consists of 3 sub-titles and was translated into Turkish by Ergin (1992), was used as the data collection tool. The obtained data were analyzed in SPSS 17.0 program. Mann Whitney U test was used for pairwise comparisons of the normality test data, and One Way ANOVA test was used for comparisons with three or more groups. When the research results are examined; The emotional exhaustion and depersonalization subscale scores and the depersonalization for age subscale scores were significantly higher in the groups aged 51 and over and between 20-30 in terms of these variables. It was observed that there was no significant difference in all sub-dimensions of the burnout scale according to academic title and gender. In terms of these results, it was thought that starting a new job and increasing the years of service were a trigger for burnout, and it would be appropriate to plan studies to eliminate burnout and to carry out more detailed studies for these groups.

Keywords: Emotional exhaustion, Personal success, Desensitization, Burnout, Academical personal, Sport, Physical education.

GİRİŞ

Tükenmişlik kavramı ilk olarak Freudenberger ve Maslach tarafından ortaya atılmıştır (Maslach ve diğ., 2001). Psikiyatrist olarak görev yapan Freudenberger (1974), tükenmişliği, çalışanlardan istenen aşırı taleplerden dolayı kişinin başarısız olması sonucunda yıpranması olarak ortaya çıkmaktadır. Tükenmişlik, işin doğası gereği hissedilen stresle başa çıkamama ve üstesinden gelememe gibi durumların sonucunda gözlenen fizyolojik, psikolojik alanlarda hissedilen ve kendini bitik hissetme durumu olarak açıklanmıştır (Tuğrul ve Çelik, 2002). Başka bir deyişle kişiler arası ilişkilerin gerginliği, fazla iş yükü ve stresin bireysel olarak içten içe bireyleri mesleğine karşı duyarsızlaşmasına yol açan durumu olarak da tanımlanmıştır (Naktiyok ve Karabey, 2005).

Tükenmenin süreç içeren bir olgu olduğu ve aniden gerçekleşmediği belirtilmiş ve bu evreler sırasıyla aşağıdaki şekilde açıklanmıştır;

1.Evre: Şevk ve Coşku Evresi (Enthusiasm): Bu evrede aşırı umut, enerjide artma ve afaki boyutlara varan mesleki beklentilerin sergilendiği. Bireyler için işin her olaydan önünde geldiği, uykusuzluğa, stresli çalışma ortamlarına, üstün bir uyum sağlama çabasında olunduğu.

2.Evre: Durağanlaşma Evresi (Stagnation): Bu evrede kişinin karşılaştığı zorluklardan yorulmaya başladığı.

3.Evre: Engellenme Evresi (Frustration): Bireylerin işe başladıklarındaki olayları değiştirme çabalarının yerini artık kabullenmişliğin aldığı ve bu dönüm noktasında ise başa çıkma, tükenmişliği arttırma ve kaçma davranışları şeklinde 3 şık olduğu bildirilmiştir.

4.Evre: Umursamazlık Evresi (Apathy): Bu evrede, çok derin duygusal kopukluklar veya derin umutsuzluk görüldüğü. Bireylerin artık mesleğini yalnızca maddi gelir için sürdürür hale geldikleri ileri sürülmüştür (Kaçmaz, 2005).

Tükenmişliğin belirtilerinin kişilerin üzerinde; psikolojik, duygusal, davranışsal, fiziksel ve ruhsal olarak 4 alanda meydana geldiği belirtilmiştir (Ören ve Türkoğlu, 2006).

Bu dört alandan ilki olan duygusal belirtilerin; başkalarını eleştirme, insanlarla iletişimde kopmalar, kendini başarılı hissetmede düşüş, hayal kırıklığı, sıkılma, depresyon, endişe, umutsuzluk, konsantrasyon bozukluğu, dalgınlık gibi duyguları barındırdığı belirtilmiştir.

İkinci alan olan davranışsal belirtilerin ise çevreye karşı ilginin azalması, göreve yerine gelmeme, herkesten şüphelenme, genellikle susma, sık sık ağlama davranışlarını içerdiği.

Üçüncü alan olan fiziksel belirtilerin; baş ağrısı, alerji, insomnia, kronik nezle, hiper tansiyon, diyabet, ülser, kolit, taşikardi, yorgunluk, immün sistemin zayıflaması, halsizlik, hafıza problemleri, iyileşmeyen hastalıklar, hipertansiyon ve kas ağrıları vb pek çok bedensel sağlık sorunların yanında aşırı sigara içme veya ilaç alma, şişmanlık gibi farklı belirtileri de dile getirmişlerdir.

Dördüncü alan olan psikolojik belirtilerin ise; ani öfke patlamaları, sürekli agresyon, yalnızlık ve çaresizlik hissinden oluştuğu bildirilmiştir (Ören ve Türkoğlu, 2006).

Maslach ise tükenmişliği duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve kişisel başarının azalması şeklinde üç ana başlık olarak ele almıştır. Bunlardan ilki olan duygusal tükenmenin [Emotional exhaustion]: kişilerin yıpranma, enerji kaybı, bitkinlik veya yorgunluklarını ifade ettiğini, duyarsızlaşmanın [Depersonalizasyon]: bireylerin kendinden ve iş ortamından uzaklaşmasını gösteren idealizmin ve çalışma azminin zamanla kaybedilmesi ve hizmet verilen kişilere aldırmama, olumsuz hareketlerde bulunma gibi davranışların sergilenmesini içerdiğini açıklamıştır. Üçüncü boyut olarak kişisel başarının azalması [Lack of personal accomplishment] olarak diğer boyutlarda yer alan belirtilerin kişileri zorlaması nedeniyle bireylerin mesleki olarak yetersiz kendilerini yetersiz hissetmelerine neden olduğunu belirtmiştir (akt. Gündüz, 2005).

Çalışma hayatı erişkin insanların yaşamının çok önemli bir parçasıdır. İnsanlar günlük yaşantılarının büyük bir bölümünü iş yerinde ya da yapacakları işleri planlayarak geçirirler. İş ortamının pek çok farklı karakterden insanı bir arada bulundurması, farklı beklentilerinin olması, kendini kanıtlama arzusu gibi durumlar nedeniyle farklı duygusal değişimler ve stresler yaşanabilmektedir. Literatürde yaşanan iş stresiyle, bireylerin özel hayatlarındaki zorluklarla bir araya gelmesinin hem bireysel hem de örgütsel anlamda ciddi problemler oluşturacağını bildirmiştir (Cemaloğlu ve Erdemoğlu Şahin, 2007). Ayrıca tükenmişliğin, insanlarla yoğun iletişim gerektiren meslek gruplarında daha sık görüldüğü de belirtilmiştir (Tuğrul ve Çelik, 2002). Tükenme iş verimliliği ve yaşam kalitesi açısından önemli görülmektedir. Tükenme ile baş etmede farklı psikolojik ve tıbbi desteklerin yanında egzersiz ve spor yapmanın da destekleyici olduğu görülmektedir.

Topluma meslek insanı yetiştiren ve özellikle stresle baş etme, tükenme düzeyinin azaltılmasında önemli görülen egzersiz ve spor uzmanlarını yetiştiren ve yetiştirdikleri öğrencilerle yoğun bir iletişim içerisinde olan üniversitede çalışan eğitimcilerin tükenme düzeyi merak edilmiş ve bu açıdan Spor uzmanı yetiştiren Beden Eğitimi ve Spor

Yüksekokulunda görev yapan eğitimcilerin tükenme düzeyi sorgulanmak istenmiş ve aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

-Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu'nda çalışan akademik personelin tükenmişlik düzeyleri nedir? Tükenmişlik düzeyleri yaş, cinsiyet, çalışma yılı ve akademik görevlere göre bir farklılık göstermekte midir?

-Akademik personelin tükenme ölçeğinin hangi alt boyutlarında yaş, cinsiyet, çalışma yılı ve akademik görevlere göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

YÖNTEM

Araştırma Grubu

Bu araştırma betimsel bir çalışmadır. Araştırmanın amacı doğrultusunda seçkisiz olmayan örnekleme yönteminden uygun örnekleme yöntemi kullanılarak ulaşılabilir olduğu için Kocaeli Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu'nda çalışan akademik personele uygulanacak anket için gerekli izinler alındıktan sonra kolayda örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Katılımcılarla tek tek iletişim kurulmuş ve çalışma hakkında bilgi verilmiş ve bu bilgilendirme sonrası araştırmaya gönüllü katılmak isteyenlere tükenmişlik sendromunun yordayıcısı olan değişkenlerden oluşan Sosyo-demografik bilgi formu ve Maslach Tükenmişlik envanteri uygulanmıştır. Çalışmaya 18'i kadın 12'si erkek toplamda 30 akademik personel katılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Araştırma verilerinin toplanmasında, "Maslach Tükenmişlik Envanteri" ve kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Ergin (1992) tarafından Türkçe'ye çevrilen Maslach Tükenmişlik Ölçeği 5'li likert tipi bir ölçektir. Ölçek 22 sorudan oluşan duygusal tükenme, kişisel başarıda düşme hissi ve duyarsızlaşma olmak üzere kavramın 3 alt boyutunu ölçmek amacıyla geliştirmek amacıyla geliştirilen bir ölçektir. Bu doğrultuda tek bir tükenmişlik puanı yerine 3 ayrı alt boyut çerçevesinde tükenmişlik düzeyi belirlenmektedir. Ölçeğin ilk 9 sorusu duygusal tükenme 10 ile 17. Sorular kişisel başarıda düşme hissi, 18 ile 22. sorular ise duyarsızlaşma düzeyini belirlemektedir. Buna göre her alt boyut için hazırlanmış olan sorulara verilen cevaplarda skor ne kadar yüksek ise tükenmişlik düzeyi de o kadar düşüktür.

Kişisel bilgi formu; literatür bilgiler ışığında tükenme düzeyine etki edebilecek sosyo-demografik özellikleri belirleyen 5 sorulardan oluşturulmuştur.

Verilerin Analizi

Araştırma sonucunda elde edilen veriler SPSS 17.0 paket programından istatistiksel açıdan analiz edilmiş, manidarlığı 0,05 düzeyinde sınanmıştır. İstatistiksel analiz aşamasında sırasıyla şu işlemler gerçekleştirilmiştir;

- Antrenörlerin kişisel özelliklerini betimleyici frekans ve yüzde dağılımları çıkarılmıştır.
- Yapılan normallik sınamasına göre, verilerin kısmen normal dağılım gösterdiği belirlenerek ve ikili küme karşılaştırmaları için Mann Whitney U test, üç veya daha fazla küme karşılaştırmaları için tekyönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır.

BULGULAR

Tablo 1. Katılımcıların Sosyo-Demografik Özelliklerine İlişkin Yüzdelik Dağılımları

Değişken		n	%
Yaş	20-30 yaş	2	6.7
	31-40 yaş	16	53.3
	41-50 yaş	10	33.3
	51 ve üzeri	2	6.7
Cinsiyet	Kadın	18	60.0
	Erkek	12	40.0
Akademik Görev	Okutman	9	30.0
	Öğretim Görevlisi	13	43.3
	Yard. Doç. Dr.	6	20.0
	Prof. Dr.	2	6.7
Hizmet yılı	0-5 yıl	3	10.0
	6-10 yıl	7	23.3
	11-15 yıl	8	26.7
	16-20 yıl	6	20.0
	21-25 yıl	5	16.7
	26 yıl ve üzeri	1	3.3

Tablo 1'deki katılımcıların frekans ve yüzdelik dağılımları incelendiğinde 20-30 yaş 2 (%6.7) kişi; 31-40 yaş arası 16 (%53.3) kişi; 41-50 yaş arası 11 (%33.3) kişi ve 51 yaş ve üzeri 2 (%6.7) olduğu saptanmıştır. Cinsiyet açısından 18 (%60.0)'ı kadın; 12 (%40.0)'ı erkek olarak belirlenmiştir. Akademik göreve bakıldığında ise Okutman 9 (%30.0) kişi; Öğretim Görevlisi 13 (%43.3) kişi; Yard. Doç. Dr. 6 (%20.0) kişi; Prof. Dr. 2 (%6.7) olduğu görülmüştür. Katılımcıların hizmet yılına bakıldığında; 0-5 yıl 3 (%10.0) kişi; 6-10 yıl 7 (%23.3) kişi; 11-15 yıl 8 (%26.7) kişi; 16-20 yıl 6 (%20.0) kişi; 21-25 yıl 5 (%16.7) kişi; 26 yıl ve üzeri 1 (%3.3) kişi olarak belirlenmiştir.

Tablo 2. Katılımcıların Tükenmişlik ve Alt Boyutların Cinsiyete Göre Karşılaştırılması

Alt Boyutlar	Cinsiyet	N	Ort±SS	p
Duygusal Tükenme	Erkek	17	24.12±5.48	0.98
	Kadın	12	24.30±3.24	
Kişisel Başarısızlık	Erkek	17	22.16±3.22	0.37
	Kadın	12	21.04±2.24	
Duyarsızlaşma	Erkek	17	15.6±2.25	0.96
	Kadın	12	15.4±2.25	
Toplam Tükenmişlik	Erkek	17	61.82±9.02	0.54
	Kadın	12	60.72±6.16	

Tablo 2 incelendiğinde; cinsiyete göre duygusal tükenme, kişisel başarısızlık, duyarsızlaşma ve toplam tükenmişlik alt boyutlarının hiçbirinde anlamlı fark olmadığı tespit edilmemiştir. Duygusal tükenme puanları kadınlarda 24.12±5.48; erkeklerde 24.30±3.24; kişisel başarısızlık puanları kadınlarda 22.16±3.22; erkeklerde 21.04±2.24; Duyarsızlaşma puanları kadınlarda 15.6±2.25; erkeklerde 15.4±2.25; toplam tükenmişlik puanları kadınlarda 61.82±9.02; erkeklerde 60.72±6.16 olduğu görülmüştür.

Tablo 3. Katılımcıların Tükenmişlik ve Alt Boyutların Akademik Göreve Göre Karşılaştırılması

Alt Boyutlar	Akademik Görev	N	Ort±SS	p
Duygusal Tükenme	Okutman	9	25.65±7.02	0.59
	Öğr. Gör.	13	23.94±2.7	
	Yrd. Doç. Dr.	6	22.32±2.61	
	Prof. Dr.	2	24.48±6.39	
Kişisel Başarısızlık	Okutman	9	13.6±1.6	0.99
	Öğr. Gör.	13	13.45±1.9	
	Yr.Do.Dr.	6	13.75±3.55	
	Prof. Dr.	2	13.75±3.55	
Duyarsızlaşma	Okutman	9	16.65±2.3	0.27
	Öğr. Gör.	13	14.85±1.8	
	Yrd. Doç. Dr.	6	15.5±1.65	
	Prof. Dr.	2	16.0±2.85	
Toplam Tükenmişlik	Okutman	9	64.02±10.34	0.66
	Öğr. Gör.	13	60.28±5.94	
	Yrd. Doç. Dr.	6	59.84±7.26	
	Prof. Dr.	2	62.48±9.24	

Tablo 3 incelendiğinde; akademik göreve göre duygusal tükenme, kişisel başarısızlık, duyarsızlaşma ve toplam tükenmişlik alt boyutlarının hiçbirinde anlamlı fark olmadığı tespit edilmiştir. Duygusal tükenme puanları Okutmanlarda 25.65±7.02; Öğretim görevlilerinde 23.94±2.7; Yardımcı doçentlerde 22.32±2.61 ve Profesörlerde 24.48±6.39; Kişisel başarısızlık puanları okutmanlarda 13.6±1.6; Öğretim görevlilerinde 13.45±1.9; Yardımcı doçentlerde 13.75±3.55 ve Profesörlerde 13.75±3.55; Duyarsızlaşma puanları okutmanlarda 16.65±2.3; Öğretim görevlilerinde 14.85±1.8; Yardımcı doçentlerde 15.5±1.65 ve Profesörlerde 16.0±2.85; Toplam tükenmişlik puanları okutmanlarda 64.02±10.34; Öğretim görevlilerinde 60.28±5.94; Yardımcı doçentlerde 59.84±7.26 ve Profesörlerde 62.48±9.24 olduğu görülmüştür.

Tablo 4. Katılımcıların Tükenmişlik ve Alt Boyutların Yaş Gruplarına Göre Karşılaştırılması

Alt Boyutlar	Yaş	N	Ort±SS	p
Duygusal Tükenme	20-30 yaş	9	29.52±4.95	0.36
	31-40 yaş	13	24.21±3.87	
	41-50 yaş	6	23.31±5.4	
	51 yaş ve üzeri	2	23.04±4.23	
Kişisel Başarısızlık	20-30 yaş	9	14.7±1.35	0.65
	31-40 yaş	13	13.4±1.75	
	41-50 yaş	6	13.9±2.25	
	51 yaş ve üzeri	2	12.5±1.75	
Duyarsızlaşma	20-30 yaş	9	18.5±0.7	**0.01***
	31-40 yaş	13	14.8±1.4	
	41-50 yaş	6	15.6±2.3	
	51 yaş ve üzeri	2	19.0±1.4	
Toplam Tükenmişlik	20-30 yaş	9	71.5±6.38	0.30
	31-40 yaş	13	60.5±6.38	
	41-50 yaş	6	61.16±9.24	
	51 yaş ve üzeri	2	62.04±8.58	

Tablo 4 incelendiğinde; yaşa göre duygusal tükenme puanları 20-30 yaş 29.52±4.95; 31-40 yaş 24.21±3.87; 41-50 yaş 23.31±5.4 ve 51 yaş ve üzeri 23.04±4.23; Kişisel başarısızlık puanları 20-30 yaş 14.7±1.35; 31-40 yaş 13.4±1.75; 41-50 yaş 13.9±2.25 ve 51 yaş ve üzeri 12.5±1.75; Toplam tükenmişlik puanları 20-30 yaş 71.5±6.38; 31-40 yaş 60.5±6.38; 41-50 yaş 61.16±9.24 ve 51 yaş ve üzeri 62.04±8.58 olduğu. Yaşa göre; kişisel başarısızlık ve toplam tükenmişlik alt boyutlarının hiçbirinde anlamlı fark olmadığı tespit edilmiştir. Ancak duyarsızlaşma alt boyutunda ise puanların 20-30 yaş 18.5±0.7; 31-40 yaş 14.8±1.4; 41-50 yaş 61.16±9.24 ve 51 yaş ve üzeri 62.04±8.58; olduğu görülmüştür. Bu ortalamalar arası farkın da istatistiksel açıdan 51 yaş ve üzeri olanlar lehine anlamlı derecede yükseldiği belirlenmiştir ($p<0.01$)

Tablo 5. Katılımcıların Tükenmişlik ve Alt Boyutların Hizmet Yılına Göre Karşılaştırılması

Alt Boyutlar	Akademik Görev	N	Ort±SS	p
Duygusal Tükenme	0-5 yıl	3	30,69±4.05	**0.09***
	6-10 yıl	7	24.03±2.61	
	11-15 yıl	8	23.67±2.97	
	16-20 yıl	6	24.21±4.14	
	21-25 yıl	5	20.97±6.84	
	26 yıl ve üzeri	1	26.01±0.00	
Kişisel Başarısızlık	0-5 yıl	3	23.68±1.52	0.37
	6-10 yıl	7	22.16±4.72	
	11-15 yıl	8	22.48±2.32	
	16-20 yıl	6	21.36±1.84	
	21-25 yıl	5	19.20±2.40	
	26 yıl ve üzeri	1	22.00±0.00	
Duyarsızlaşma	0-5 yıl	3	17.35±2.10	**0.09***
	6-10 yıl	7	15.15±2.05	
	11-15 yıl	8	14.90±1.45	
	16-20 yıl	6	14.85±2.25	
	21-25 yıl	5	16.40±2.05	
	26 yıl ve üzeri	1	20.00±0.00	
Toplam Tükenmişlik	0-5 yıl	3	71.72±4.40	0.13
	6-10 yıl	7	61.38±7.92	
	11-15 yıl	8	60.94±4.62	
	16-20 yıl	6	60.28±7.04	
	21-25 yıl	5	56.54±10.12	
	26 yıl ve üzeri	1	67.98±22.00	

Tablo 5 incelendiğinde; akademik personelin kişisel başarısızlık puanları 0-5 yıl 23.68±1.52; 6-10 yıl 22.16±4.72; 11-15 yıl 23.67±2.97 ve 16-20 yıl 24.21±4.14; 21-25 yıl 20.97±6.84; 26 yıl ve üzeri 26.01±0.00 olduğu görülmüştür. Akademik hizmet yılına göre kişisel başarısızlık ve toplam tükenmişlik alt boyutlarının hiçbirinde anlamlı fark olmadığı tespit edilmiştir.; Ancak duygusal tükenme puanlarının 0-5 yıl 30,69±4.05; 6-10 yıl 24.03±2.61; 11-15 yıl 23.67±2.97 ve 16-20 yıl 24.21±4.14; 21-25 yıl 20.97±6.84 20.97±6.84; 26 yıl ve üzeri 26.01±0.00 olduğu, duyarsızlaşma puanlarının ise; 0-5 yıl 17.35±2.10; 6-10 yıl 15.15±2.05; 11-15 yıl 14.90±1.45 ve 16-20 yıl 60.28±7.04; 21-25 yıl 56.54±10.12; 26 yıl ve üzeri 20.00±0.00 olduğu görülmüştür. Akademik hizmet yılına göre hem duygusal tükenme hem de

duyarsızlaşma alt boyutlarında 5 yıl ve altında çalışanlar ile 26 yıl ve üzeri çalışanlar lehine anlamlı derecede bir fark olduğu tespit edilmiştir ($p<0.09$).

TARTIŞMA

Yapılan çalışmada; akademik personelin tükenmişlik düzeyleri incelendiğinde yaş değişkenine göre duyarsızlaşma alt boyutunda, hizmet yılı değişkenine göre duygusal ve duyarsızlaşma alt boyutlarında anlamlı farklılığa rastlanırken, cinsiyet, medeni hal, akademik görev, günlük çalışma süresi değişkenlerinin hiçbir alt boyutunda anlamlı farklılığa rastlanmamıştır.

Tablo 2'de yer alan cinsiyet değişkeni açısından bakıldığında; tükenmişlik düzeylerinin hiçbir alt boyutunda anlamlı farklılığa rastlanmamıştır. Literatür incelendiğinde yalnızca duygusal tükenme alt boyutunda (Budak ve Sürgevil, 2005) ve tükenmişlik alanı ve kişisel tükenmişlik boyutlarında (Deliorman ve ark. 2008) anlamlı farklılık görülen çalışmalar olduğu görülmüştür. Genel olarak bakıldığında araştırma bulgularının literatürle farklılık gösterdiği görülmüştür.

Tablo 3'te yer alan yaş değişkeni açısından bakıldığında; tükenmişlik düzeyinin duygusal tükenme, kişisel başarısızlık ve toplam tükenmişlik alt boyutlarında anlamlı farklılığa rastlanmazken, duyarsızlaşma alt boyutunda 51 yaş üzeri grubu ve 20-30 yaş grubu lehine anlamlı farklılığa rastlanmıştır. Bu sonuçlara göre genç yaş grubu ile 50 yaş üzeri bireylerin olaylara duyarlılık yönünden benzer tepki verdikleri söylenebilir. Ayrıca konuyla ilgili ayrıntılı çalışmalar yapılarak altında yatan sebeplerin değerlendirilmesi gerektiği düşünülmüştür. Literatüre bakıldığında ise; Kişisel tükenmişlik alanında, duygusal tükenme ve duyarsızlaşma alt boyutlarında ve duyarsızlaşma alt boyutunda anlamlı fark görülen çalışmada farkın en genç grubun ortalamalarının en yaşlı gruba göre ortalamalarının daha yüksek olmasından kaynaklanmakta olduğu belirtilmiştir (Ardıç ve Polatçı, 2008; Çavuş ve ark. 2007; Deliorman ve ark. 2008). Yine bir başka çalışmada duygusal tükenme ve düşük kişisel başarı hissi alt boyutlarında anlamlı farklılığa rastlanmış ve duygusal tükenme alt boyutundaki farklılık 41 yaş ve üzeri gruptan kaynaklanmaktayken, düşük kişisel başarı hissi 26 yaş ve altı gruptan kaynaklandığı bulunmuştur (Can ve Tiyek, 2015). Tüm bu bilgilere göre duyarsızlaşma alt boyutunda çıkan anlamlı farklılık sonucunda en yaşlı grubun ortalamalarının yüksek çıkmasının sebebi yıllara bağlı olarak ortaya çıkan mesleki deformasyondan kaynaklanabileceği, en genç grupta çıkan yüksek ortalamanın sebebi ise geleceği belirsiz kılan kadrolar sebebiyle olabileceği (Uysal ve ark. 2015).

Tablo 4'te yer alan Akademik ünvan değişkeni açısından bakıldığında; tükenmişlik düzeylerinin hiçbir alt boyutunda anlamlı farklılığa rastlanmamıştır. Literatür incelendiğinde alt boyutlarında anlamlı farklılık bulunmayan çalışmaya rastlanmazken, duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve kişisel başarı alt boyutlarında (Budak ve Sürgevil, 2005; Doğan ve ark., 2016), duygusal tükenme ve duyarsızlaşma alt boyutlarında (Sağlam, 2011), duyarsızlaşma alt boyutunda (Can ve Tiyek, 2015) anlamlı farklılık bulunan çalışmaların olduğu da görülmüştür. Akademik unvan değişkenine göre tükenme ölçeğinin tüm alt boyutlarında anlamlı farklılık belirleyen çalışmaların olduğu da belirlenmiştir (Ardıç ve Polatçı, 2008). Bu araştırma bulguları literatür bulgularıyla kıyaslandığında farklı sonuçların alındığı

görülmektedir. Bu açıdan farklı bölgelerdeki akademisyenleri karşılaştırmanın yararlı ve daha açıklayıcı bilgiye ulaştıracağını düşündürtmüştür.

Tablo 5'te yer alan hizmet yılı değişkeni açısından bakıldığında; tükenmişlik düzeyinin kişisel başarısızlık ve toplam tükenme alt boyutlarında anlamlı farklılığa rastlanmazken, duygusal tükenme alt boyutunda 0-5 yıl ve 26 yıl ve üzerinde çalışma yılı olanlar lehine anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Yine tükenme ölçeğinin duyarsızlaşma alt boyutunda 26 yıl ve üzerinde çalışmış olanlar lehine anlamlı derecede yüksek puanlar alındığı görülmüştür. Bu sonuçlar yaş artışı ve en düşük yaş grubu olan 25-30 yaş arası olanlarda duyarsızlaşma puanlarının yüksek olması ile paralellik göstermektedir. Ancak hizmet yılı açısından duygusal tükenme alt boyutunda ve duyarsızlaşma alt boyutunda da anlamlı derecede yüksek sonuçlar alınması bir çelişki olarak değerlendirilmiştir. Bu açıdan araştırma sonuçları göz önüne alındığında ayrıntılı çalışmalar yapılarak sebeplerinin ortaya çıkarılması gerektiği düşünülmüştür. Literatür incelendiğinde kişisel tükenmişlik alanında meslekte en az yılına sahip olanların lehine ölçek puan ortalamalarında anlamlı sonuçlar görülmüştür (Deliorman ve ark. 2008). Kıdeme göre kişisel başarı alt boyutunda anlamlı farklılık bulan çalışmalar olduğu da görülmüştür (Ardıç ve Polatçı, 2008; Deliorman ve ark. 2008). Tüm bu bilgiler ışığında duygusal tükenmişlik alt boyutunun en uzun süre çalışan grupta ortalamaların yüksek çıkması literatürde yer alan; kariyer basamaklarının en tepesinde yer almanın mesleki tatminlerinin de yüksek olması ve kısa süre çalışan gruptaki duygusal tükenmişliğin sebebi ise kurum içinde öğretim üyesi grupla karşılaştırıldığında daha üst kadrolara atanma ihtimallerinin zayıf olmasından kaynaklı olabildiğine (Serinkan ve Bardakçı, 2009; Tekin ve Birincioğlu, 2017) ilişkin açıklamalara dayandırıldığında yaş ve hizmet yılı açısından destekleyici olduğu düşünüşse de akademik ünvana göre değerlendirildiğinde anlamlı fark oluşmaması nedeniyle detaylı çalışmaların planlanması gerektiğini göstermiştir.

KAYNAKLAR

Ardiç, K., & Polatci, S. (2008). Tükenmişlik sendromu akademisyenler üzerinde bir uygulama (GOÜ Örneği). *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *10*(2), 69-96.

Budak, G., & Sürgevil, O. (2005). Tükenmişlik ve tükenmişliği etkileyen örgütsel faktörlerin analizine ilişkin akademik personel üzerinde bir uygulama. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *20*(2), 95-108.

Can, A., & Tiyek, R. (2015). Tükenmişlik Sendromu: Akademik personel üzerinde bir uygulama. *Kırklareli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *4*(1), 72-93.

Cemaloğlu, N., & Şahin, D. E. (2007). Öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeylerinin farklı değişkenlere göre incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, *15*(2), 463-484.

Çavuş, M. F., Gök, T., & Kurtay, F. (2007). Tükenmişlik: Meslek Yüksekokulu Akademik Personeli Üzerine Bir Araştırma. *Journal of the Cukurova University Institute of Social Sciences*, *16*(2).

Deliorman, R., Yıldız, S., Boz, İ., & Yiğit, İ. (2008). Akademik personelin tükenmişlik düzeyi: Marmara Üniversitesi örneği. *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, *25*(2), 465-497.

Doğan, A., Demir, R., & Türkmen, E. (2016). Rol belirsizliğinin, rol çatışmasının ve sosyal desteğin tükenmişliğe etkisi: devlet ve vakıf üniversitelerinde çalışan akademik personelin tükenmişlik düzeylerinin karşılaştırılması. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, *30*(1).

Ergin, C. (1992). Doktor ve Hemşirelerde Tükenmişlik ve Maslach Tükenmişlik Ölçeği'nin Uyarlanması. 7. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları. Hacettepe Üniversitesi, Editörler: R. Bayraktar ve İ. Dağ, Ankara, ss. 143 – 154.

Freudenberger, H.J. (1974), Staff burnout. *Journal of Social Issue*, 30, 159-165.

Gündüz, B. (2005). İlköğretim Öğretmenlerinde Tükenmişlik. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *1*(1).

Kaçmaz, N. (2005). Tükenmişlik (burnout) sendromu. *Journal of Istanbul Faculty of Medicine*, *68*(1), 29-32.

Maslach, C., Schaufeli, W.B. ve Leiter, M.P. (2001), Job burnout. *Annu. Rev. Psychol*, 52, 397-422.

Naktiyok, A., & Karabey, C. N. (2005). İşkoliklik ve tükenmişlik sendromu. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, *19*(2), 179-198.

Ören, N., & Türkoğlu, H. (2006). Öğretmen adaylarında tükenmişlik. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (16).

Sağlam, AS. (2011). Akademik Personelin Sosyo-Demografik Özelliklerinin Tükenmişlik Düzeyleri ile İlişkisi/Relatıonshıp Of Socıo-Demographıc Characterıstıcs Of Academıcıans Wıth Theır Burnout Levels. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *8*(15), 407-420.

Serinkan, C., & Bardakcı, A. (2009). Pamukkale Üniversitesi'ndeki akademik personelin iş tatminleri ve tükenmişlik düzeylerine ilişkin bir araştırma. *Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *11*(21), 115-132.

Tekin, E., & Birincioğlu, N. (2017). Araştırma Görevlilerinin Örgütsel Bağlılık Düzeylerinin Kadro Türü ve Demografik Özellikler Açısından İncelenmesi. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, (19), 171-196.

Tuğrul, B., & Çelik, E. (2002). Normal çocuklarla çalışan anaokulu öğretmenlerinde tükenmişlik. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *12*(12), 1-11.

Uysal, İ., Anıl, D., & Ertuna, L. (2015). Türkiye'deki araştırma görevlilerinin mesleki sorunlarının ikili karşılaştırma yoluyla ölçeklenmesi. *Journal of Measurement and Evaluation in Education and Psychology*, *6*(2).

COVID 19 SALGINI DÖNEMİNDE E-TİCARET VE SİBER GÜVENLİK

E-COMMERCE AND CYBER SECURITY DURING THE COVID 19 PANDEMIC

Ali Burak AKSUNGUR
Arş. Gör., Harran Üniversitesi İ.İ.B.F Kamu Yönetimi Bölümü
ORCİD: 0000-0003-2629-8418
Erkan NUR
Arş. Gör., Harran Üniversitesi İ.İ.B.F İşletme Bölümü
ORCİD: 0000-0002-5131-4742

Özet

Geleneksel olarak güvenlik olgusu insanın doğal ortamda güvensizlik içerisinde bulunduğu ve savunma arayışı içerisinde olduğu bir durum üzerinden tanımlanmıştır. Gerek sanayileşme gerekse bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeler ile güvenliğe yönelik tanımlar her zaman ve her yerde muhtemel tehditlerin olduğu bir düzleme yerleşmiştir. Diğer bir ifadeyle güvensizliğe ilişkin faktörler artmış, bireylerin yaşamın her anında çok farklı tehditlerle karşılaşabildiği karmaşık toplumsal yapılar geleneksel toplumların yerini almıştır.

Artan güvensizlik kaynakları salgın gibi dönemlerde güvenliğe ilişkin duyulan endişeleri de artmıştır. COVID-19 salgını döneminde, insan hareketliliğini en aza indirerek salgının yayılmasını azaltmayı amaçlayan sosyal mesafe kuralının uygulanması insanları evlerinde daha fazla zaman geçirmeye itmiştir. Bu dönemde birçok insan daha önce yüz yüze yaptıkları eğitim, iş veya alışveriş gibi faaliyetleri evlerinden veya ofislerinden gerçekleştirmek durumunda kalmışlardır. Özellikle COVID-19 öncesi dönemde sıklıkla fiziksel olarak yapılan alışveriş gibi birçok ticari faaliyet de salgın ile birlikte büyük ölçüde dijital ortama taşınmıştır. Dijitalleşen yeni dünya düzeninde, bilgi ve iletişim teknolojilerinin de artan kullanımı bu alana ilişkin güvenlik tehditlerinin de artmasına neden olmuş ve birçok birey, kurum ve işletme siber saldırıların hedefi hâline gelmiştir.

Bu doğrultuda çalışmada, COVID-19 salgınının E-Ticaret üzerindeki etkileri, siber güvenlik alanında yol açtığı tehditlerin incelenmesi amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: COVID-19, E-Ticaret, Siber Güvenlik

Abstract

Traditionally, the phenomenon of security has been defined in terms of a situation in which people are insecure in the natural environment and are in search of defense. With both industrialization and developments in information and communication technologies, definitions of security have settled on a plane where possible threats are always and everywhere. In other words, factors related to insecurity have increased, and complex social structures in which individuals can face very different threats at every moment of life have replaced traditional societies.

Increasing sources of insecurity have also increased the concerns about security in periods such as pandemics. During the COVID-19 pandemic, the implementation of the social distance rule, which aims to reduce the spread of the epidemic by minimizing human

mobility, has pushed people to spend more time at home. In this period, many people had to carry out activities such as education, work or shopping that they had done face-to-face before from their homes or offices. Many commercial activities, such as physical shopping, especially in the pre-COVID-19 period, have been largely transferred to the digital environment with the pandemic. In the digitalizing new world order, the increasing use of information and communication technologies has also led to an increase in security threats in this field, and many individuals, institutions and businesses have become the target of cyber attacks.

In this direction, it is aimed to examine the effects of the COVID-19 pandemic on E-Commerce and the threats it causes in the field of cyber security.

Keywords: COVID-19, E-Commerce, Cyber Security

GİRİŞ

COVID-19 salgını dünya genelinde birçok insanın hayatını etkilemiş, çeşitli ülkelerde milyonlarca kişinin karantina altına alınması toplumsal yaşamda "yeni normal" olarak adlandırılan bir süreci başlatmıştır. Salgın ile başlayan süreç birçok faktörün yanı sıra birey, kurum ve işletmeleri de siber suçlar açısından etkilemiştir. Salgının yol açtığı endişe, siber saldırıların başarılı olma olasılığını da artırmıştır (Lallie vd., 2021:1).

Salgın doğrultusunda uygulanan tedbirler sonrası, fiziksel ticaret durma noktasına gelmiştir. Bu dönemde her ne kadar fiziksel ticaret kısıtlı olsa da insan ihtiyaçlarının devamlılığı sanal ticaretin önemini artırmıştır. Bu dönemde başta temel gıda ürünleri ve kimyasallar olmak üzere birçok sektörün E-ticaret hacmi çok kısa sürede katlanarak artmıştır.

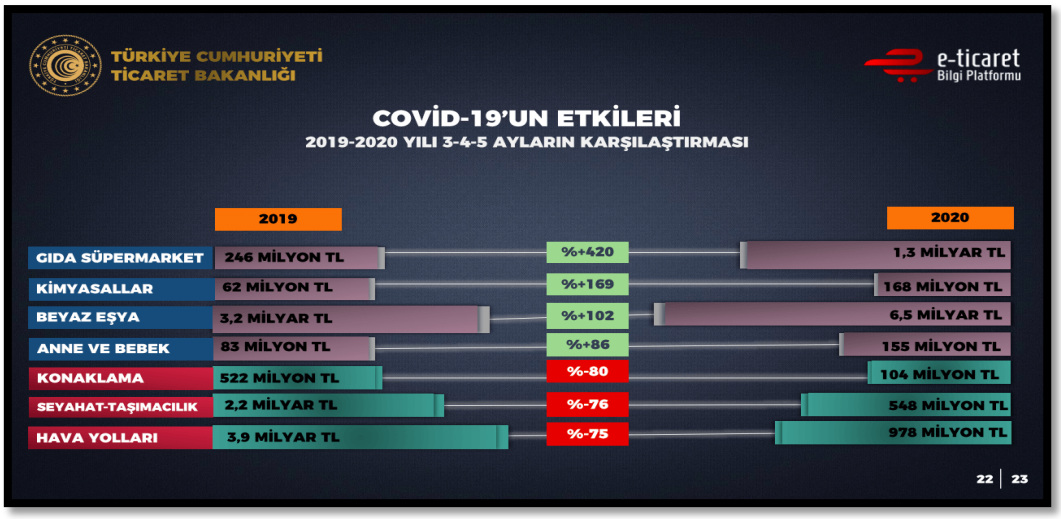
Çalışma COVID-19 salgını sürecinde siber güvenlik alanında artan endişeler ve e-ticaret arasındaki ilişki ele alınmıştır. Evde kalmanın normal hâle geldiği bir dönemde yeme-içme sektöründen, alışverişe kadar birçok sektör dijital ortamdaki hizmetlerini artırmıştır. Bu sektörler hedef haline gelmiş ve kişisel verilerin çalınmasından, hackinge kadar birçok siber suç işlenmiştir.

COVID-19 SALGINI DÖNEMİNDE E-TİCARET

Tarihler 2019 yılının Aralık ayını gösterdiğinde, ilk olarak Çin'in Wuhan şehrinde ortaya çıkan ve COVID-19 olarak adlandırılan virüsün yol açtığı salgın hastalık, başta sağlık ve ekonomi alanları olmak üzere çok kısa bir süre içerisinde tüm dünyayı etkisi altına almıştır (WHO,2020). Salgın nedeniyle birçok ülkede uygulanan sokağa çıkma kısıtlamaları, karantina ve izolasyon tedbirleri, fiziksel ortamda faaliyet gösteren tüm işletmeleri olumsuz yönde etkilemiştir (İnovasyon ve Fintech, 2020). Salgın öncesi dönemde sıklıkla yüz yüze gerçekleştirilen birçok alışveriş faaliyetinin salgın ile birlikte sanal ortama doğru kayması, halihazırda artmakta olan E-ticaret sektörünün işlem hacminin daha fazla artış göstermesine zemin hazırlamıştır (www.ticimax.com).

COVID-19 Salgını döneminde E-ticaret sektöründe yaşanan değişimler şu şekildedir:

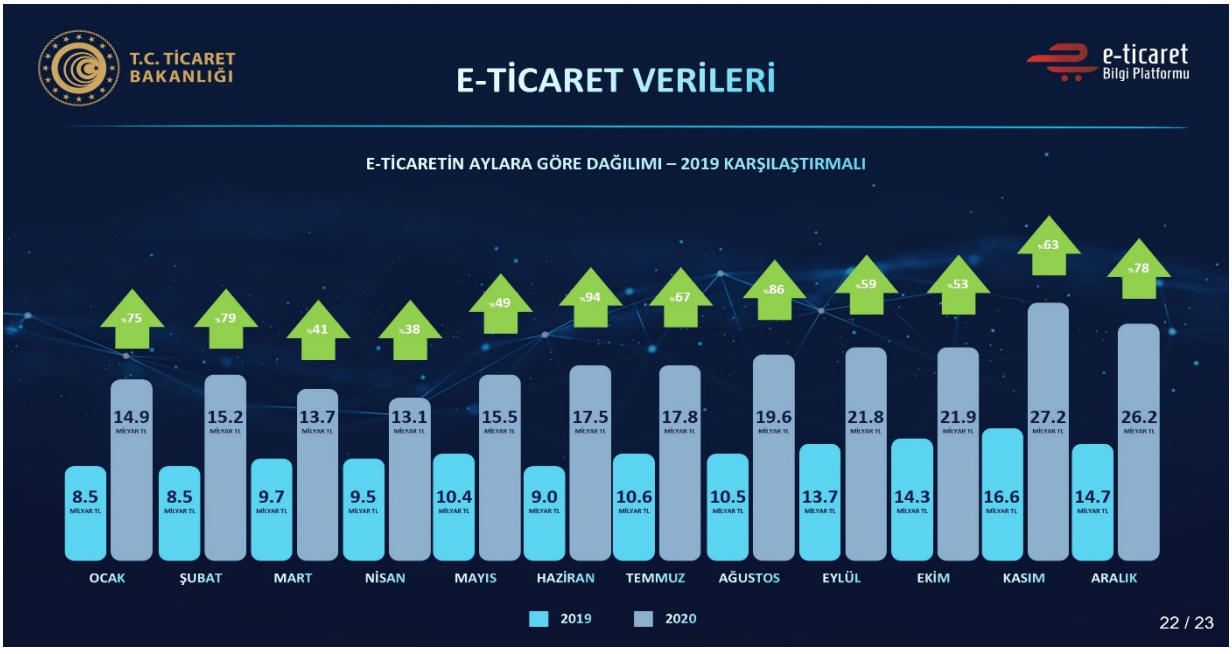
Grafik 1: COVID-19'un Etkileri (2019-2020 Mart, Nisan ve Mayıs ayları E-ticaret gelirlerinin karşılaştırılması)



Kaynak: eticaret.gov.tr

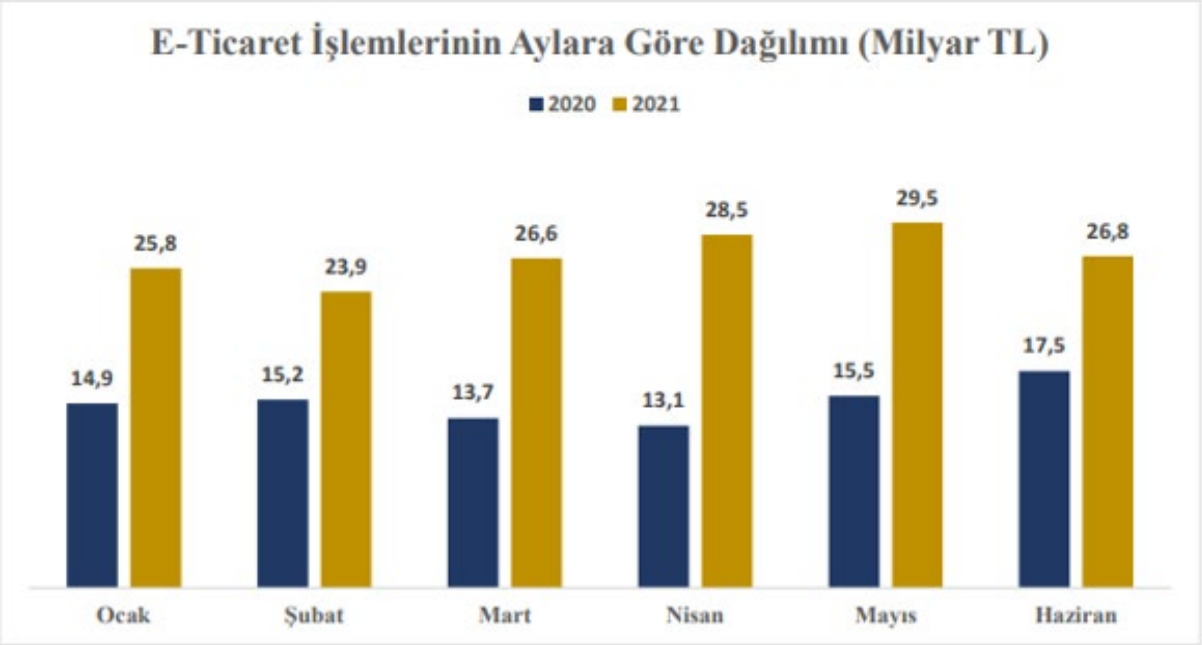
Grafik 1'de, Türkiye'nin 2019 ve 2020 yıllarının Mart, Nisan ve Mayıs aylarındaki e-ticaret gelirleri karşılaştırmalı olarak gösterilmektedir. Türkiye'de ilk COVID-19 vakasının görüldüğü Mart 2020 ve sonrası iki aylık dönemde, 2019'un aynı dönemine göre ülkede uygulanan salgın tedbirleri nedeniyle başta gıda ve kimyasal ürünler olmak üzere birçok sektörün E-ticaret hacminde artış yaşanmıştır. Yine bu dönemde uygulanan salgın tedbirleri nedeniyle başta konaklama olmak üzere seyahat-taşımacılık ve hava yolları sektörleri salgından olumsuz yönde etkilenmişler; bu doğrultuda ilgili sektörlerin E–ticaret gelirlerinde büyük bir azalma meydana gelmiştir.

Grafik 2: COVID-19'un Etkileri (2019 ve 2020 yılı E-ticaret gelirlerinin aylara göre dağılımı



Kaynak: eticaret.gov.tr

Grafik 3: COVID-19'un Etkileri (2020 ve 2021 yıllarının ilk 6 aylık dönemlerindeki E-ticaret gelirlerinin dağılımı)



Kaynak: eticaret.gov.tr

Grafik 2, 2019 ve 2020 yıllarına ait yıllık ay bazlı E-ticaret gelirlerini, Grafik 3 ise 2020 ve 2021 yıllarının ilk 6 aylık dönemlerine ait E-ticaret gelirlerini göstermektedir. 2019 yılı Haziran ayında E-ticaret gelirleri 9 milyar TL iken, 2020 yılının Haziran ayında salgının etkisiyle birlikte E-ticaret gelirleri %94,4 artarak 17,5 milyar TL'ye ulaşmıştır. 2021 yılının Haziran ayında ise gerek salgının etkisi gerek sanal alışverişin sağladığı avantajlar, E-ticaret gelir hacminin 29,5 milyar TL'ye ulaşmasına neden olmuştur. Sonuç olarak 2021 Haziran ayının E-ticaret gelirlerinde; 2020 Haziran ayına göre %53,1 artış, 2019 Haziran ayına göre ise %197,7 oranında artış yaşanmıştır.

Tablo 1: COVID-19'un Etkileri (2019, 2020 ve 2021 yıllarında E-ticaret faaliyetinde bulunan işletme sayıları)

	2019	2020	2021
E-ticaret faaliyetinde bulunan işletme sayıları	68.457	256.861	321.742

Kaynak: eticaret.gov.tr

Salgın döneminde uygulanan kısıtlamalar nedeniyle fiziksel alışveriş faaliyetlerinin sınırlandırılması işletmeleri ekonomik anlamda olumsuz yönde etkilemiştir. Salgının etkisini azaltmak isteyen birçok işletme E-ticaret faaliyetinde bulunarak varlıklarını devam ettirmeye başlamıştır. Tablo 1 incelendiğinde; 2019 yılında 68.457 işletme E-ticaret faaliyetinde bulunurken, salgın ile birlikte bu sayı 2020'de %275 artarak 256.861'e, 2021'de ise %369 artışla 321.742'ye ulaşmıştır. Salgın öncesi dönemde ortalama 5-6 yıllık bir süreçte e-ticaret hacminde yaşanması beklenen değişim ve büyüme, salgın ile birlikte çok kısa bir sürede gerçekleşmiştir. Birçok işletme varlıklarını devam ettirebilmek ve rekabet edebilmek amacıyla, sağlam bir alt yapıya sahip olmamalarına rağmen E-ticaret faaliyetlerinde

bulunmaya başlamıştır. Bu durum E-ticaret hacminin artmasına katkı sağlarken, beraberinde birtakım sorunların da ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Bu sorunların en önemlilerinden bir tanesi siber saldırıların yoğun biçimde artmasıdır. Çalışmanın bundan sonraki bölümünde siber güvenlik ve COVID-19'un siber güvenlik üzerindeki etkileri incelenecektir.

SİBER GÜVENLİK

"Toplum yaşamında yasal düzenin aksamadan yürütülmesi, kişilerin korkusuzca yaşayabilme durumu, emniyet" olarak tanımlanan güvenlik kavramı (www.tdk.gov.tr), taşıdığı çok yönlülük nedeniyle tek bir tanımla kısıtlanamayacak bir içeriğe sahiptir. Bunun yanında tarihsel süreç içerisinde güvenliğe atfedilen önem ve güvenliğin geçirdiği dönüşüm kavramı farklı boyutlara taşımıştır.

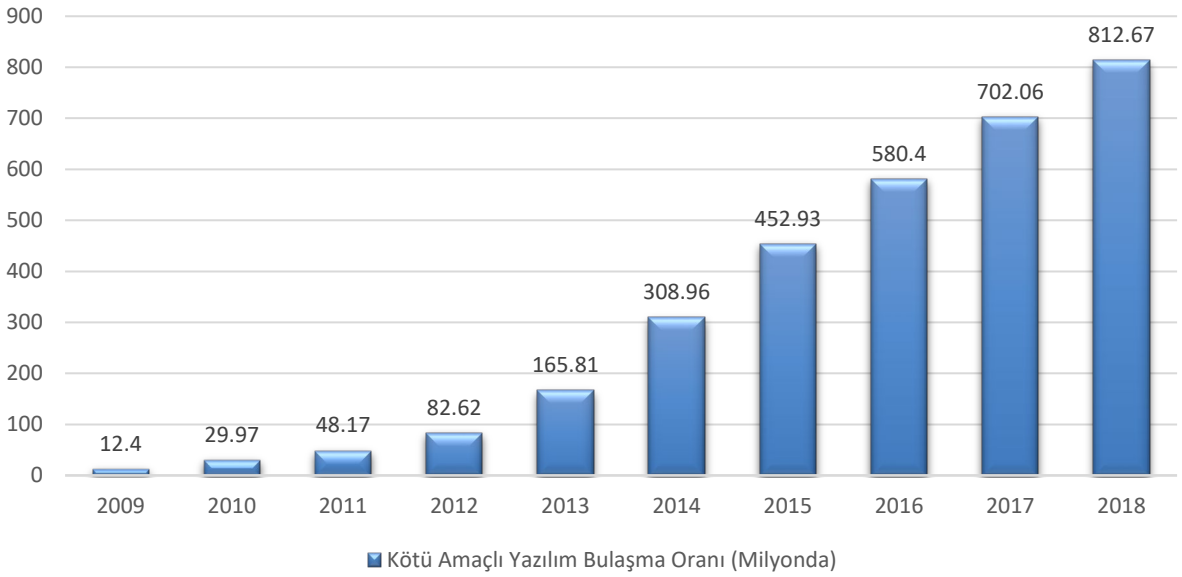
Günümüzde şiddet kavramı, sadece bedensel hasar meydana getiren güç kullanımını değil, dolaylı yollardan canlılara zarar verecek davranışları da içermeye başlamıştır. Örneğin çevrenin kirletilmesi yoluyla hastalıklara neden olmak, bir grup insanı açlığa veya kötü beslenmeye terk etmek vb. Bu gibi davranışlarda doğrudan güç (kaba kuvvet) kullanılmadığı hâlde bunlar da başka canlılara ve çevrelerine önemli zararlar verebilen davranışlardır (Tuna, 2001: 29). Siber saldırılar da benzer şekilde gerçekleştirilirken kaba kuvvet kullanılmadığı hâlde hedef konumunda yer alan bireyleri maddi ve/veya manevi olarak zararlara uğratmaktadır.

Bilgi-iletişim teknolojilerinin gelişiminde bir milat olan internet 1960 yılında bilgi paylaşma amacıyla kurulmuş, sağladığı kolaylıklar nedeniyle hızla yaygınlaşmış ve tüm dünyayı etkisi altına almıştır. İnternetin bu denli yaygınlaşması ve getireceği tehditlere ilişkin öngörülerin yapılamaması nedeniyle bu alanda güvenliğe ilişkin yaklaşımlar sınırlı düzeyde kalmıştır (Yılmaz, Ulus ve Gönen, 2015: 133). İlerleyen süreçle birlikte dünya genelinde bilgisayar sistemlerini yıpratmaya yönelik kişisel, ticari veya politik amaçlara hizmet eden zararlı yazılımlar ortaya çıkmış, bilgisayar sistemlerini kullanan bireyler ve kurumlar bu yazılımlar nedeniyle zarar görmeye başlamıştır. Zararlı yazılımları taşıyan virüsler nedeniyle dünya genelinde milyarca dolarlık zararlar meydana gelmiştir. Bilgisayar sistemlerinin yoğun olarak kullanıldığı işletmeler ve kamu kurumları da bu zararlardan etkilenmiştir. Tehdit aktörü veya hedef konumunda olanların belirli olduğu, kesinlik ve sınırların bulunduğu geleneksel güvenlik yaklaşımının aksine siber güvenliğe ilişkin tehditler; aktörleri ve hedefleri belirsiz hâle getirmekte, internet vasıtasıyla her an ve her yerde risklerin var olduğu belirsizlik ortamını hâkim kılmaktadır.

Bilgi-iletişim teknolojilerinin gelişmesiyle birlikte internet kullanımının artması insanlığa sağladığı avantajların yanı sıra internet üzerinden bilgi paylaşımının güvenliği konusunda tereddütler oluşturmuştur. İnternet vasıtasıyla birbirine eklemlenen sistemler, aygıtlar, verilerin oluşturduğu büyük yapının ne gibi tehditlerle karşılaşabileceği bu alandaki güvenlik kaygılarını artırmıştır.

Siber saldırıların araçlarından birisi olan kötü amaçlı yazılımlar yoluyla gerçekleşen siber tehditler yıldan yıla hızla artmaktadır. Grafik 4'te görüldüğü üzere kötü amaçlı yazılımlar gün geçtikçe daha da büyüyen bir tehdit hâline gelmektedir.

Grafik 4: Kötü Amaçlı Yazılımların Yaygınlaşması



Kaynak: (Purplesec, 2021).

Kötü amaçlı yazılımların da etkisiyle siber saldırılar çağımızın en büyük suçlarından ve güvenlik sorunlarından birisi hâline gelmiştir. Dünya Ekonomik Forumu tarafından yayınlanan Küresel Riskler 2020 Raporu'nda ekonomik çatışmalar, politik kutuplaşma, ekstrem hava olayları ve doğal ekosistemin tahribatının ardından siber saldırılar 2020 yılında en çok artması beklenen beşinci risk olarak derecelendirilmiştir (World Economic Forum, 2020: 11).

Siber güvenlik istatistikleri bireylere veya kuruluşlara yapılması muhtemelen saldırıların ne derece olası olduğunu göstermektedir. Siber güvenliğe ilişkin istatistikler, kaydedilmeye başlandığı günden bu yana siber suçların yaygınlaşma durumunu ortaya koymaktadır. 2020'de dünya genelinde siber güvenliğe ilişkin bazı veriler şu şekildedir:

- Her 40 saniyede bir yeni siber saldırı başlamaktadır.
- Fidye yazılım saldırıları her yıl %400 oranında artmaktadır.
- Her gün 25.000'den fazla kötü amaçlı uygulama tespit edilerek engellenmektedir.
- Bilgisayar korsanları her gün 30.000'den fazla web sitesine saldırmaktadır.
- Dünya genelinde kuruluşların %65'inden fazlası kendilerine karşı en az bir kez siber saldırıya uğramıştır.
- E-posta, tüm kötü amaçlı yazılımların %95'inin yayılmasından sorumludur.
- Tüm siber saldırıların %43'ü küçük işletmelere yapılmaktadır (Goddard, 2021).

COVID-19 DÖNEMİNDE SİBER GÜVENLİK

COVID-19 salgını gündelik yaşamda önemli değişimler meydana getirmiştir. İşletmeler ve kamu kurumları iş gücünü evden çalışma veya esnek çalışma gibi modellere kaydırdıkça güvenlik tehditleri de benzer doğrultuda eksen değiştirmektedir.

Doğası gereği tehditleri üreten aktörler de hedeflerini en kırılgan olan kişiler, kurumlar veya işletmelere yöneltmektedir. COVID-19 virüsü dünyaya yayıldıkça, teknolojinin odak

hâline geldiği bir toplum için dijital ortamdaki riskler de artmıştır. İnsanların yoğun bir biçimde evlerinden çalışmaya başlamaları daha önce olmadığı düzeyde siber güvenlik endişesine yol açmıştır. Siber suçlular salgınla birlikte evden çalışan ve hizmet alan milyonlarca kişiyi hedef almışlardır. Toplu hâlde evden çalışmak, bireylerin siber güvenliğe ilişkin endişelerini, bu alanda güvenliği sağlamanın zorluklarını ve siber güvenlik risklerine karşı bireylerin ve kurumların hazırlık seviyelerini gözler önüne sermiştir (Lallie vd., 2021:1).

COVID-19 virüsünün ortaya çıkmasının ardından COVID-19 ile ilişkili ilk siber saldırı gerçekleşmiş ve ardından bu saldırılar giderek yaygın hâle gelmiştir. Bu dönemde siber suçlular dikkat çekici olayları ve hükümet duyurularını takip ederek suç faaliyetlerini oluşturup yürütme eğiliminde olmuşlardır (Lallie vd., 2021: 1). Nitekim COVID-19 salgını döneminde hırsızlık veya zimmete para geçirmeden veri hırsızlığına ve imhasına kadar birçok unsuru içeren siber suç, salgının başlangıcından bu yana %600 artış göstermiştir (Embroker, 2021).

Salgın nedeniyle artan endişe ve korku, siber saldırıların başarıya ulaşma ihtimalini de artırmıştır. Ayrıca sağlık kurumları salgın döneminde siber saldırıların ana kurbanı hâline gelmiştir (Pranggono and Arabo, 2020: 1). Bunun yanında COVID-19 salgını, evden çalışma uygulamalarının "yeni normal" hâline geldiği bir çalışma modeline uyum sağlayan işletmeler için yeni zorluklar ortaya çıkarmıştır. Siber güvenlik işletmeler için büyük bir güvenlik endişesi kaynağı hâline gelmiş, şirketler bu doğrultuda dijital dönüşümlerini hızlandırıcı adımlar atmaya başlamıştır (Nabe, 2021).

Salgın döneminde gerçekleşen karantina uygulamaları iş yapma modellerini kalıcı biçimde değiştirmiştir. Amerika Birleşik Devletleri'nde yaklaşık 30.000 çalışan üzerinde yapılan bir araştırma 2019 yılının aynı dönemi ile kıyaslandığında 2020 yılının Mart ve Nisan aylarında çalışanların telefon görüşmelerinin %230, e-posta etkinliğinin %57, mesaj etkinliğinin ise %9 arttığı; evden çalışmanın ağırlık kazandığı bu dönemde çalışma verimliliğinde ise %47 artış görüldüğünü ortaya koymuştur (Malek, 2020). Bu durum salgının ve ev karantinalarının sona ermesi durumunda kurumların evden çalışma uygulamalarını devam ettireceğini göstermektedir. Dijital ortamda yürütülecek hizmetler dolayısıyla siber suçlarla mücadele de kaçınılmaz olarak devam edecektir.

SONUÇ

Siber saldırılar nedeniyle bireylere, kurumlara ve işletmelere verilen zararlar gün geçtikçe artmaktadır. Siber saldırıların hedefi konumunda olan bireyleri, işletmeleri ve kurumları bu saldırılardan koruyacak altyapıların oluşturulması, çalışanların ve hizmet alıcı konumda olanların siber güvenlik tehditlerine ilişkin dijital okuryazarlık düzeylerinin artırılması önem arz etmektedir.

COVID-19 döneminde evden çalışma modellerinin yaygınlık kazanması ve e-ticaret hacminde yaşanan olağanüstü artışın salgın sonrası dönemde de süreceği öngörülmektedir. Bazı kuruluş ve işletmeler, işleri için siber güvenliğin önemini hafife alır ve bunun yerine genişlemeleri finanse etmek veya yeni ürünler geliştirmek gibi daha değerli gördükleri diğer alanlara yatırım yapmayı tercih eder. Ancak olası bir veri ihlalinden kaynaklanan potansiyel kayıplara göre siber güvenlik önlemlerinin maliyetinin, faydalarından daha ağır bastığını iddia edebilirler. Bununla birlikte, potansiyel cezalar ve kayıplar kısa vadede daha düşük gibi

görünse de itibar kaybı, müşteri güvenini kaybetmek de dahil olmak üzere gelir akışlarını etkileyecek daha büyük sonuçlara yol açacağı kesindir (https://www.eset.com/tr).

Bu çalışmada yöntem olarak teorik bir inceleme tercih edilmiş olup, bundan sonraki süreçte uygulamalı ve sektör karşılaştırmalı çalışmalar yapılarak daha somut veriler elde edilebilir.

KAYNAKÇA

Embroker (2021). 2021 *Must-Know Cyber Attack Statistics and Trends.* https://www.embroker.com/blog/cyber-attack-statistics/, Erişim Tarihi: 05.11.2021

Goddard, W. (2021). *Cyber Security Statistics 2020.* https://itchronicles.com/information-security/cyber-security-statistics-2020/ adresinden edinilmiştir. Erişim Tarihi: 05.11.2021

İnovasyon ve Fintech (2020). E-Ticaret Sektöründe Yaşanan Gelişmeler ve Tüketiciler Nezdinde Meydana Gelen Problemlerin COVID-19 Salgını Kapsamında Değerlendirilmesi. https://www.kilinclaw.com.tr/koronavirus-eticaret-sektoru-hukuki-gelismeler/, Erişim Tarihi: 18.11.2021

Lallie, H. S., Shepherd, L. A., Nurse, J. R. C., Erola, A., Epiphaniou, G., Maple, C., Bellekens, X. (2021). *Cyber security in the age of COVID-19: A timeline and analysis of cyber-crime and cyber-attacks during the pandemic,* Computers & Security, Volume 105, 102248, https://doi.org/10.1016/j.cose.2021.102248.

Malek, N. (2020). *Prodoscore Research from March/April 2020: Productivity Has Increased, Led By Remote Workers*. https://www.prodoscore.com/press-release/prodoscore-research-from-march-april-2020-productivity-has-increased-led-by-remote-workers/, Erişim Tarihi 12.11.2021.

Nabe, C. (2021). *Impact of COVID-19 on Cybersecurity.* https://www2.deloitte.com/ch/en/pages/risk/articles/impact-covid-cybersecurity.html#, Erişim Tarihi 09.11.2021.

Pranggono, B. and Arabo, A. (2021). *COVID-19 pandemic cybersecurity issues.* Internet Technology Letters. Vol. 4, Issue 2.

Purplesec (2021). *2021 Cyber Security Statistics The Ultimate List Of Stats, Data & Trends.* https://purplesec.us/resources/cyber-security-statistics/, Erişim Tarihi: 10.11.2021

Türk Dil Kurumu Sözlüğü (2021). "Güvenlik". https://sozluk.gov.tr/, Erişim Tarihi: 08.11.2021

World Economic Forum (2020). *The Global Risks Report 2020.* https://www3.weforum.org/docs/WEF_Global_Risk_Report_2020.pdf, Erişim Tarihi: 19.11.2021

World Health Organization (WHO), (2020). Coronavirus disease (COVID-19) 20200510COVID-19-sitrep-111.pdf (who.int)

Yılmaz, E. N., Ulus, H. İ. ve Gönen, S. (2015). *Bilgi toplumuna geçiş ve siber güvenlik.* Bilişim Teknolojileri Dergisi. 8(3), 133-147.

Corona Virüs ile E-Ticaret Yükselişi ve Ekonomi (ticimax.com), Erişim Tarihi, 17.11.2021.

https://www.eticaret.gov.tr/istatistikler, Erişim Tarihi, 19.11.2021.

https://www.eset.com/tr/blog/finans-sirketlerinin-siber-guvenlik-sorunlari-yasamalarinin-5-nedeni/, Erişim Tarihi, 24.11.2021.

THE USE OF BLOCKCHAIN TECHNOLOGY IN INTERNATIONAL TRADE

Lect. Dr. Ömer Faruk ACAR
Süleyman Demirel University, Isparta, Turkey

Abstract

Economic activities occur as a result of the combination of economic behavior, which determines the behavior of individuals, with economic needs. This situation or economic activity is called trade. This concept, which is divided into two geographically, is expressed as trade done outside the borders of the country (international) and within the borders of the country. International trade is simply the sale and purchase of services and goods across national borders. Blockchain has features such as data logging, timestamping, and distribution. Data is stored as you own and send it, and all transactions are secured with cryptography. With the development of technology, copying and distributing the necessary data sets instead of saving data to central systems can be defined as the first step to enter the Blockchain technology. Blockchain is explained as a technology that works in a widespread area and cannot be changed. Blockchain technology, which is used in many areas in international trade, is also effective in the control of the originality of the product, the verification of the licenses of the product, the control and verification of the certificates of the product and the protection of the copyrights of the product. It is unthinkable that blockchain technology, which is used in many areas today, is not included in international trade. Although there is a general opinion that blockchain technology is a technology of interest to banks or financial institutions, the fact that blockchain technology is used even in voting and election transactions in some parts of the world is clearly seen.

Keywords: Trade, International Trade, Technology, Blokchain

INTRODUCTION

Economic activities are economic activities that determine the behavior of individuals. occur as a result of the combination of behaviors with economic needs. is coming. Trade to this situation or economic activity that occurs is called. This concept, which is geographically divided into two, is outside the borders of the country. (international) and expressed as trade done within the borders of the country. is being done. International trade is simply service and service beyond national borders. the sale and purchase of goods. The main purpose of trade is to produce products, first is to make a profit by ensuring that it reaches the final (final) consumer from the producer. International trade, between international borders and between states and regions products and services realized and produced in return for a determined fee.

All of the commercial shopping transactions that ensure the transfer to the final (final) consumer It is one of the most critical components of the economy. From the past to the present, the social, economic and political has increased in importance. The focal point of the industrial revolutions, to increase productivity in production and international trade (Schuh et al., 2014: 51). At the end of the 18th century, mechanical production based on water and steam power The first industrial revolution to show itself was the mass production of

conveyor belts. It also carried out its second revolution. This revolution of the 20th century It was originally created by Henry Ford and Frederick Taylor (Bahrin et al., 2016: 138).

Also referred to as a single world economy At the beginning of the reasons supporting the concept of globalization, especially in the 1990s, International trade has been increasing rapidly over the years. 2000's The second wave of the main growth wave of the concept, which has been expressed more frequently with the years, It seems to have started after World War II.

In recent years, globalization has been used quite frequently in a wide area. It has become a common term. In today's world, the process of globalization International trade as one of the major drivers of the world economy played a very important role in its formation.

ICT revolution The most influential factors in globalization are production, trade, foreign investments and became capital. With the deactivation of the borders, it affects our lives. Sustainable competition, especially in international trade, with globalization in order to stay in the world and consumers around the world, other consumers are increasingly conscious of the goods and services they buy, and products or services produced by companies due to the fact that they become sensitive must be able to deliver quickly and in an orderly manner.

In foreign trade activities, regarding Turkey's export regime The standards that must be fulfilled by the government, under which conditions export-oriented and export forms will be determined by the Undersecretariat of Foreign Trade. While it was being carried out, it transferred its powers to Republic of Turkey in 2011 to the Ministry of Economy handed over. Export activities are not easy for companies. is the process. Search for financing, logistics, insurance activities, delivery formats, customer desires, and the exchange rate. Things like the measures to be taken in order not to be affected are quite complex structure (Kaya and Turguttopbaş, 2012).

DEVELOPMENT OF INTERNATIONAL TRADE EXPLAINING ECONOMIC THEORIES

International trade, economic development, development, capital gain, in domestic politics, in terms of providing benefits such as increasing foreign exchange reserves. influences decisions that are evaluated directly or indirectly, In politics, it is used as a tool in the decision-making process and in this way plays an active role in shaping the political economy of states (Balcı and Göcen, 2017: 1).

In classical economic theories, international trade, absolute and comparative with the advantages of firstly specializing in production, then resources It focuses on effective distribution and thus increases in volume. J. S. Mill explains international trade with the law of mutual demand and The severity of mutual will is critical in earning more income from trade states that. Marshall and Edgeworth's bid curves have little flexibility. more shares in countries than gains from international trade (Çatalbaş, 2016: 145).

The Hecksher-Ohlin (H-O) theory is that each state has too much in itself explaining the necessity of exporting the products in which the factor of production is used developed a relationship between factor endowment and production and cross-border trade (Karluk, 2009:

58-59). Leontief is in production while testing the theory in question. showed that the quality of labor is as important as its quantity (Mirze, 2018: 59).

In Keesing's (1968) theory of skilled labor, economic development or quality of labor in order to catch positive developments in international trade stated that it is necessary to rise (Seyidoğlu, 2015: 105).

According to Posner's (1961) technological gap theory, technological change is fixed and instead of accepting it as static, he put forward to consider it as a dynamic factor, industrialized countries with a new product or production process stated that it is a priority exporter (Deviren, 2004: 3).

The effects of globalization are increasing day by day made them dependent on each other International trade today. It is not enough to explain with theories or a single theory. New international trade theories are built on the classical theories complex, complementary and has become multidimensional.

BLOCKCHAIN CONCEPT AND FEATURES

Studies by Haber and Stornetta (1991) on blockchain It dates back to the 1990s (Cong, 2019: 1761). Nickname: Satoshi "Bitcoin: A Peer" by a Nakamoto person or group in November 2008 With the publication of the article “To Peer Electronic Cash System”, blockchain The popularity of the concept has increased. Later, in January 2009, Nakamoto With the release of the Bitcoin software on sourceforge.com, the concept has also been its popularity has increased. Satoshi Nakamoto via blockchain encryption defined as interconnected blocks of information. TUBITAK feeds assets, commodities and digital currencies, in the form of a shared registry or a distributed database defined (TUBITAK, 2020). Blockchain or globally Distributed Ledger Technology (Distributed Ledger Technolohy) is a type of database. As the name suggests, blockchain data is stored in blocks.

Blockchain has features such as data logging, timestamping, and distribution. Data is stored as you own and submit and Transactions are secured by cryptography. With evolution of technology instead of storing data in central systems, copying and necessary distributing datasets as the first step to enter Blockchain technology definable. Blockchain is a widely used and immutable described as technology.

One of the key aspects of blockchain at this point may be immutability. Central systems require third parties for data integrity and protection. For example, hackers can access central systems and they can change or steal data. However, in blockchain technology Because data is digitally signed, timestamped, and distributed over the network, it becomes immutable and resistant to corruption.

Contributing to the emergence of blockchain technology “Bitcoin” and “Ethereum” are the most important examples that can be given to the open blockchain network. The development of blockchain-based payment systems, crypto will enable the money to reach the infrastructure that can mediate the trade. speeding up the activities is interpreted as a sign that the cross-border trade volume will increase more (Guven and Şahinöz, 2018: 260). Bitcoin and almost all of the cryptocurrencies, the number of which has increased, have no problem. they continue their activities without living.

BLOCKCHAIN TECHNOLOGY IN INTERNATIONAL TRADE

International logistics companies with IT companies the platforms they created as a result of their cooperation, transparency and trust between trading partners. It serves critical purposes such as completing transactions. Clever new platforms benefiting from contracts Technologies with documents such as towing documents, commercial invoices and bills of lading including data such as the arrival times of the ship and the entry of the container can include transactions involving thousands of transports in blockchain records (Özyüksel and Ekinci, 2020: 84).

Blockchain technology, which is used in many areas in international trade, checking the originality of the product, verifying the licenses of the product and again checking and verifying the certificates of the product and copyrighting the product It is also effective in the fields of protection of rights (Ortakarpuz, 2020: 124).

Blockchain technology, intermediary be able to carry out transactions without the opportunity to reduce the level of the documents to a transparent and secure digital area. supply chain capable of providing solutions to management problems. This technology the value it can provide to supply chain management; most of the transaction costs to the lowest level, shortening the processing times and manually reduction of interventions, observability and transparency. It can also be expressed as an increase.

One of the most important contributions of blockchain technology, intermediary the ability to make transactions has brought a new dimension to financing transactions. Bringing together those who supply funds and those who request funds although it is a process implemented as a result of carried out through banks and financial institutions (Grotta, 2018).

Blockchain technology for financing in international trade in cooperation with some banks in order to benefit platforms have been implemented. An intermediary institution of blockchain technology providing direct interpersonal money transfer, financing it also provided guidance in terms of operations. These platforms the first transactions carried out thanks to the made towards payments. Letter of credit as a result of the first transactions it has been observed that the processes are reduced to less than 24 hours.

Blockchain-based digital identity technology using data It allows tracking areas of identity information physically. prevents the transfer of identity information by unauthorized individuals, It prevents the saving and theft.

CONCLUSION

Blockchain technology, which is used in many areas today, It is unthinkable that it is not involved in international trade. Generally Blockchain technology is an issue of interest to banks or financial institutions. Although there is an opinion that there is a technology in the world, there are some even in voting and election processes in places, the use of blockchain technology used is clearly evident. While this is the case, the blockchain it is possible that technology will not contribute to international trade.

As a matter of fact, the goods and services subject to international trade the process of reaching the buyer from the production to the buyer, in the international trade processes and in many transactions and transactions, from the shortening of transaction times in trade

finance from blockchain technology in the field of international trade finance the number of beneficiaries has reached a substantial level.

REFERENCES

Bahrin, M. A. K., Othman, M. F., Azli, N. H. N. & Talib, M. F. (2016). Industry 4.0: A Review on Industrial Automation and Robotic, Journal Teknology, 78 (6-13), 137-143.

Balcı, M. ve Göcen, C. (2017). Uluslararası Ticaret ve Üretimin Tarihsel Gelişimi ve Bu Bağlamda Türkiye'nin Politik Ekonomi Analizi, Uluslararası Politik Ekonomi 1 içinde. Ankara: Savaş Yayınevi.

Çatalbaş, N., (2016). Uluslararası Ticaretin Serbestleştirilmesi Sürecinde Orta Asya Ülkelerinin Yaklaşımları. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 14 (1), 143-158.

Deviren, V. (2004). Yeni Dış Ticaret Teorileri. Mevzuat Dergisi, 81.

Güven, V. & Şahinöz, E. (2018). Blokzincir, Kripto Paralar, Bitcoin. İstanbul: Kronik Kitap.

Karluk, R. (2009). Uluslararası Ekonomi. (9. Baskı). İstanbul: Beta Yayınevi.

Kaya, F. ve Turguttopbaş, N. (2012). Dış Ticaret İşlemleri, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını.

Mirze, S. K. (2018) Uluslararası İşletmecilik ve Yönetim, İstanbul: Nobel Yayıncılık.

Ortakarpuz, M. (2020). Uluslararası Ticaretin Gelişimine ve Kolaylaştırılmasına Yönelik Güncel Gelişmeler. Alper Gedik & Ali Antepli (Ed.), Sosyal Bilimlerde Güncel Konular içinde (101-129). Konya: Eğitim Yayınevi.

Özyüksel, S. ve Ekinci, M. (2020). Blok Zinciri Teknolojisinin Dış Ticarete Etkisinin Örnek Projeler Çerçevesinde İncelenmesi. İşletme Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi, 1, 82-101.

Schuh, G., Potente, T., Wesch-Potente, C., Weber, A. R. & Prote, J. P. (2014). Collaboration Mechanisms to Increase Productivity in the Context of Industriy 4.0. Procedia CIRP, 19, 51-56.

Seyidoğlu, H. (2015). Uluslararası İktisat: Teori, Politika ve Uygulama. (20. Basım). İstanbul: Güzem Yayınları.

TÜBİTAK-BİLGEM UEKAE (2020). Blokzincir Nedir? Blokzincir Araştırma Laboratuvarı. (Erişim Tarihi: 20.11.2021 & https://blokzincir.tubitak.gov.tr)

IMPACT OF HUMAN CAPITAL ON BUSINESS PERFORMANCE

Lect. Dr. Ömer Faruk ACAR
Süleyman Demirel University, Isparta, Turkey

Abstract

In the information age, businesses are investing in intellectual capital, which means intangible assets along with tangible assets, while conducting performance evaluation studies in order to provide competitive advantage. Intangible assets are shown as one of the core assets that create value today, and therefore intellectual capital is a vital element that affects the performance of businesses. Changes in today's global economy can affect the competition process in terms of businesses and the management processes of businesses depending on competition. The power of information is an undeniable fact in terms of increasing or maintaining competitiveness and business performance. This fact shows that businesses cannot remain indifferent to the ever-advancing technology and consumer demands. Businesses have to stay in constant competition and make continuous development a sustainable process. Today, maintaining intellectual capital and knowledge management with a sustainable strategy is critical for a superior competitive position. Intellectual capital includes all intangible assets such as the intellectual assets (patents, etc.) that businesses use to create value, the knowledge, expertise and experience of employees, technologies, processes, and relations with customers and suppliers. The aim of this study is to explain, examine and interpret the effects of human capital, which is the dimension of intellectual capital, on business performance. It is thought that the results to be obtained by examining the elements that make up human capital and revealing their effects on business performance will have beneficial results for the private sector and academia.

Keywords: Intellectual Capital, Performance, Business Performance, Human Capital

INTRODUCTION

Technological developments in today's world-wide countries are also applied in businesses based on competition. The power of information is an undeniable fact in terms of increasing or maintaining competitiveness and business performance. This fact shows that businesses cannot remain indifferent to the ever-advancing technology and consumer demands. Businesses have to stay in constant competition and make continuous development a sustainable process. Today, maintaining intellectual capital and knowledge management with a sustainable strategy is critical for a superior competitive position.

Entelektüel sermaye, işletmelerin değer yaratmak amacıyla kullandıkları, entelektüel olarak sahip oldukları varlıkları (patent vb.) işgörenlerin bilgisi, uzmanlıkları ve deneyimleri, teknolojiler, süreçler, müşteri ve tedarikçilerle olan ilişkiler gibi fiziki olmayan varlıkların tamamını kapsar (Stewart, 1997). It is important for businesses to use their intellectual capital in shaping their future. The three components of intellectual capital are human capital, customer capital and structural capital (Bontis, 1998). These three components coexist, and in all businesses these components come together in different ways. Intellectual capital includes not only the management of intellectual assets, but also the concepts of human capital,

structural capital and customer capital and the areas in which these concepts are active (Yıldız, 2010: 1). Intellectual capital has become an element of management and value creation for firms over the past two decades. In order to gain competitive advantage and develop their businesses, businesses develop their potential and internal skills by using their intangible assets rather than their fixed and financial assets. According to the Organization for Economic Co-operation and Development (OECD), some businesses today invest in the talents of their employees. In addition to these investments, they continue to invest in fields such as education, research and development, customer and supplier relations, technology and information systems (OECD, 2008). The importance of these investments, known as intellectual, is increasing more than physical and material capital. The trend in this investment structure can be attributed to the emergence of the knowledge-based economy.

Prepared papers should clearly describe the background of the subject, the authors work, including the methods used, results and concluding discussion on the importance of the work. Papers are to be prepared in English or Turkish and SI units must be used. Technical terms should be explained unless they may be considered to be known to the congress community.

MATERIALS AND METHODS

The main purpose of this research is to comparatively examine and analyze the models investigating the effects of human capital, customer capital and structural capital, which are the dimensions of intellectual capital, on business performance. The population of the research consists of small and medium-sized enterprises located in the TR61 region (Antalya, Isparta and Burdur). Within the scope of the sample, 290 enterprises were reached. The applied 290 questionnaires were evaluated within the scope of the analysis. In the research, the most preferred survey method by the quantitative research approach was used, and the survey form consists of three parts. The first part consists of demographic questions (gender, age, marital status, education level, sector information, number of employees, year of establishment, experience). It consists of the intellectual capital scale designed by Bontis (1998) with 53 items. In the third part, there is a performance scale designed by Bontis (1998) as 10 items. SPSS 25 (Statistical Package for The Social Sciences) and AMOS 23 (Analysis of Moment Structures) programs were used to analyze the collected data. With the SPSS 25 program, reliability analyzes of the scales, normality distributions, descriptive statistics of the demographic characteristics of the sample, correlation analysis between variables, exploratory factor analysis for the determination of factor loads of the scales, regulatory effect analyzes and t-test analyzes for the determination of differences were performed.

Tables and Figures

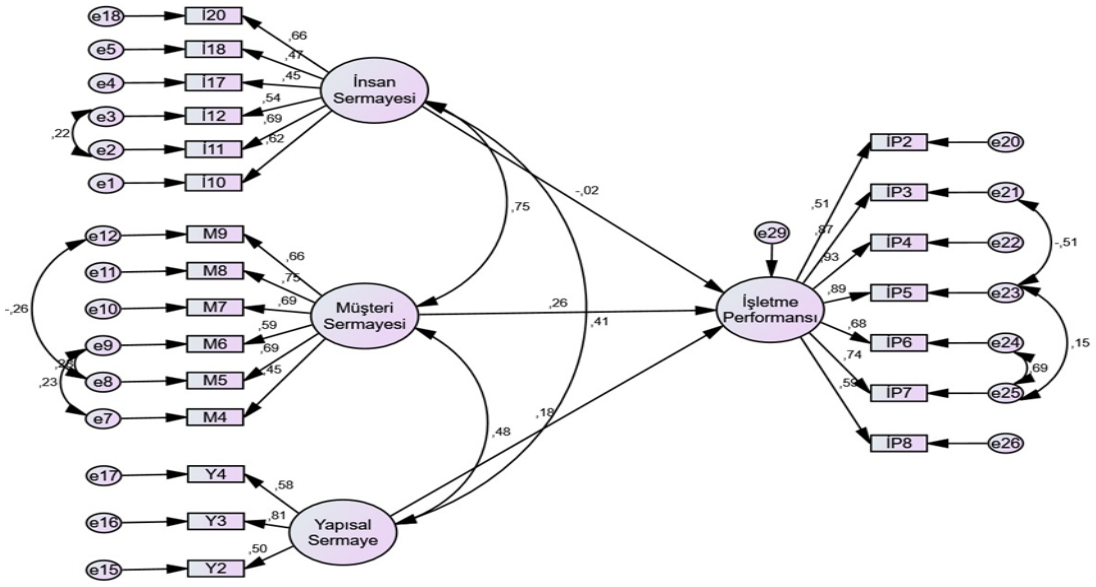
According to the results of the analysis, in order to get better results regarding intellectual capital in terms of the departments and duties of the 290 business representatives participating in the research, the participation of business managers was requested first. Due to time and cost constraints, interviews were held with engineers working in the production department and sales representatives working in the sales departments in some enterprises. In this direction, 17.2% of the respondents work in the sales department, 9% in the production department, while the remaining 73.8% work in the management department. There is a

distribution in the same proportions in the tasks they perform according to the departments. 17.2% of the respondents are sales representatives, 9% are engineers and 73.8% are managers.

Table 1. Statistics on Demographic Characteristics of Participants

WORKING DEPARTMENT	N	%
Sales Department	50	17,2
Production Department	26	9,0
Management Department	214	73,8
Total	*290*	*100*
DUTY		
Sales Representatives	50	17,2
Engineers	26	9,0
Managers	214	73,8
Total	*290*	*100*

Structural equation modeling (SEM), which is a combination of factor analysis and regression analysis, is a method used to test models that include observed and latent variables (Gürbüz and Şahin, 2018: 339). The model provided the goodness-of-fit values in its original form.



CMIN	**DF**	**CMIN/DF**	**RMSEA**	**GFI**	**CFI**	**AGFI**	**NFI**	**SRMR**
474,568	**196**	**2,421**	**0,070**	**0,877**	**0,903**	**0,841**	**0,847**	**0,0696**

Figure 1. Structural Equation Model Amos View

RESULTS

After the measurement model was verified, the relationships between the dimensions were tested on the structural model and the standardized path coefficients are given in Table 2.

Table 2. Statistics on Demographic Characteristics of Participants

Değişkenler			β	p	Sonuç
İnsan Sermayesi	→	İşletme Performansı	-0,024	0,873	Anlamsız
Müşteri Sermayesi	→	İşletme Performansı	0,303	0,048**	Anlamlı
Yapısal Sermaye	→	İşletme Performansı	0,223	0,031**	Anlamlı

**p<0,05 düzeyinde anlamlı

According to the results of the research in Table 2, no effect was found between human capital and business performance (p>0.05).

CONCLUSION

The transformation experienced all over the world with the information age is of critical importance especially for businesses. The main purpose of businesses is to maximize the market value of companies. Intangible (invisible) assets rather than tangible assets have the potential to create more value for businesses to provide sustainable competitive advantage. Value creation processes and financial situations of businesses are not limited to material information in financial statements. Businesses, affected by the increasing importance of information, are making efforts to put many new approaches on their agenda in order to exist in a competitive environment and to be superior, to ensure the sustainability of the business and to increase its efficiency. This effort of businesses has revealed the importance of the concept of intellectual capital. Everything that focuses on knowledge for businesses is called intellectual capital. The difference between market value and book value is defined as intellectual capital. The dimensions of intellectual capital, which are considered and defined as intellectual capital, are expressed as intellectual assets.

Measurement of business performance is vital in creating competitive advantage for businesses. Because what cannot be measured cannot be controlled and what cannot be controlled cannot be managed. Businesses need to be able to manage all their processes well in order to be successful and survive in competition within the competitive conditions. In order for businesses to be well managed, it is imperative that processes and assets are well controlled and managed. It should also be accepted by the managers in Turkey that intangible assets are also effective in the performance of the business and that these assets should also be measured and managed. Considering the studies examining the effect of intellectual capital on business performance, it has been observed that although there are differences between the elements, human capital, structural capital and customer capital, which are intellectual capital elements, are effective on business performance.

Human capital, in general, refers to all the knowledge, skills and equipment that employees have (Appuhami, 2007: 16). According to the findings obtained from the model used in the research, it has been determined that the human capital of 290 enterprises participating in the research has no effect on the performance of the enterprises in terms of intellectual capital. There are similar studies in the literature regarding this finding. Bontis et al. (2000), it was observed that human capital has less effect on business performance than other factors, and similarly, the effect of human capital is low in the study of Huang and Hsueh (2007). In the studies of Şamiloğlu (2006) and Ergün and Yılmaz (2012), it has been

observed that human capital does not have any significant effect on business performance, similar to the research. It can be said that the effect of human capital on business performance is not significant since businesses constantly renew themselves in order to ensure their sustainability in an intense competitive environment and that their customer-focusedness is a constant pressure on employees.

The fact that the performance anxiety of the employees is not at the enterprise level but at the customer level is another reason why this effect is not significant. Employees work to increase the satisfaction and loyalty of their customers, and therefore they do not have a direct impact on the performance output of the enterprise. In addition, it can be said that the high workload of the employees and the high turnover rate in the private sector cause the effect of human capital on business performance to be weak and/or nonexistent.

It is thought that the fact that businesses reflect the highest added value in service delivery to the customer will have a positive effect on their performance. Businesses that want to strengthen their intellectual capital elements and gain added value from these capital elements must first create a positive cooperation culture. It would be beneficial for businesses to consider both financial and non-financial performance indicators while evaluating their performance.

Developing good relations with stakeholders and thus improving intellectual capital should be among the main tasks of enterprises. It is recommended that businesses reveal their intellectual capital criteria, make them visible and report their intellectual capital. In order to improve their human capital, businesses should ensure that their employees receive training that will enable their personal development.

Since the research was carried out only in Turkey and the TR61 region (Antalya, Isparta and Burdur), the effects of cultural differences on business performance can be examined by applying it at the national level or on countries with similar characteristics outside of Turkey. In studies investigating the effects of intellectual capital elements on business performance, it can be applied by determining the variables that can play a mediating and regulatory role and using different sample groups.

REFERENCES

Appuhami, B.R. (2007). The impact of intellectual capital on investors' capital gains on shares: An empirical investigation of Thai banking, finance & insurance sector. Management Review, 3(2), 14–25.

Bontis, N. (1998). Intellectual capital: an exploratory study that develops measures and models. Management Decision, 36(2), 63-76.

Bontis, N., Keow, W.C.C. & Richardson, S. (2000). Intellectual capital and business performance in Malaysian industries. Journal of Intellectual Capital, 1(1), 85–100.

Ergün, E.T. & Yılmaz, O.T. (2012). The Effect of Relationship Level of Relational Capital and Structural Capital on Intellectual Capital Level and Financial and Non-Financial Performance of the Enterprise. International Refereed Academic Social Sciences Journal, 3(8), 39.

Gürbüz, S. & Şahin, F. (2018). Research Methods in Social Sciences, Philosophy-Method-Analysis, 5th Edition, Ankara: Seçkin Publishing.

Huang, C. & Hsueh, S. (2007). A Study on the Relationship Between Intellectual Capital and Business Performance in the Engineering Consulting Industry: A Path Analysis. Journal of Civil Engineering and Management, XIII(4), 265-271.

Stewart, T.A. (1997). Intellectual Capital; The New Wealth of Organizations, Doubleday'/Currency, New York, NY.

Şamiloğlu, F. (2002). Intellectual Capital. Gazi Bookstore, Ankara.

Yıldız, S. (2010). The Effect of Intellectual Capital on Business Performance: A Study in the Banking Sector. (PhD Thesis, Marmara University, Social Sciences Institute)

İKNA STRATEJİSİ VE ETHOS'UN FAYDA FAKTÖRÜ ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA ASPEROX REKLAMI ÖRNEĞİ

A STUDY ON THE UTILITY FACTOR OF PERSUASION STRATEGY AND ETHOS AN EXAMPLE OF AN ASPEROX AD

Candan Yuka
orcid.org/0000-0003-1515-809X
Hüseyin Yuka
orcid.org/0000-0002-4654-1334
Hasan Kalyoncu Üniversitesi İletişim Fakültesi

Özet

İkna kavramı ilk kez Aristo ile incelenmeye başlanmıştır ve birden fazla tanımı vardır. İknayı tanımlayacak olursak belli bir sonuca ulaşabilmek için planlı ve bilinçli bir şekilde öznenin hareketinde istemli değişikliklere yol açma girişimidir diyebiliriz. (Demirtaş, H. A.2004.akt.Lord, 1997:253). Reklamcılıkta reklamı oluştururken kullanılan ikna kuramları vardır. Borchers ikna kuramlarını mesaj, kaynak, hedef kitle ve araç olmak üzere farklı bileşenlerden yola çıkarak gruplandırmıştır. (Arıcı, A, Kılınç, Ö. 2018. Akt. Borchers 2013,35). Borchers 'in gruplamasında Aristo'nun İkna kuramının odak noktası mesaj üretimi ve kaynağa dayandırılmıştır. Aristo'nun ikna kavramı üzerine geliştirdiği retorik üçgenin unsurları ise Ethos, Pathos, Logostur. Aristo'nun kuramına göre Ethos; reklamın karizması yani reklam tanıtımını yapan figürün reklama kattığı ses, karizma, mizah, görüntü, beden dili, şöhret ve güven unsurlarının karşılığıdır. Beyaz kâğıt firmasının ürünü olan "Asperox Sarı Güç" reklam kampanyasının yüzü olan Çağlar Çorumlu ise reklamın Ethos faktörüdür. Yapılan çalışmada yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılarak 13 kadın, 7 erkek Asperox sarı güç kullanıcısına ulaşılmış, görüşme esnasında Ethos faktörünün etkinliğini tespit edebilmek için görüşmecilere 15 adet soru sorulmuştur. Elde edilen veriler doğrultusunda katılımcıların %90'ı Asperox Sarı Güç ürününü reklamları izledikten sonra kullanmaya başladıklarını, Çağlar Çorumluyu oyunculuk şöhretinden kaynaklı tanıdıklarını ve beğendiklerini, reklamlardan önce Asperox Sarı Güç temizlik ürününü kullanmadıkları, Çağlar Çorumlunun güvenilir bir kaynak olarak satın alma davranışlarında etkili olduğu verilerine ulaşılmıştır. Görüşmeciler Çağlar Çorumluyu tasvir ederken "komik, babacan, güvenilir" gibi sıfatları da sıklıkla kullanmışlardır. Görüşme grubunun reklamda kullanılan "5 saniyede temizlik" sloganını ise ürünü almaya teşvik edici buldukları tespit edilmiştir. Sonuç olarak; Elde edilen veriler ve yapılan alan yazın çalışması çerçevesinde 2011 yılında üretilen Asperox ürününün 2020 yılında lansmanı gerçekleştirildiği, 2021 yılının 2.Çeyreğinde ise en çok satışı yapılan sprey temizlik ürünü olduğu, Çağlar Çorumlunun reklamın Ethos unsurunu desteklediği, ürünün tanıtım ve satışına olumlu yönde katkı sağladığı, reklama haber değeri kazandırdığı sonuçlarına ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Tüketici, İkna, Reklam, Ethos, Aristoteles, Asperox

Abstract

The concept of persuasion was first studied with Aristotle and has more than one definition. If we define persuasion, we can say that it is an attempt to lead to voluntary changes in the subject's movement in a planned and conscious way in order to achieve a certain result. (Demirtas, H. A.2004.akt.Lord, 1997:253). There are theories of persuasion used in advertising when creating advertising. Borchers grouped persuasion theories based on different components such as target audience, source, message and tool. (Beekeeper, A, Kılınç, D. 2018. Akt. Borchers 2013,35). In Borchers' grouping, the focus of Aristotle's theory of Persuasion is based on message production and source. The elements of the rhetorical triangle developed by Aristotle on the concept of persuasion are the elements of Ethos, Pathos, Logos. According to Aristotle's theory, Ethos is the charisma of advertising, that is, the sound, charisma, humor, image, body language, fame and trust elements that the advertising figure adds to the ad. Çağlar Çorumlu, who is the face of the "Asperox Yellow Power" advertising campaign, which is the product of the white paper company, is the Ethos factor of the advertisement. In the study, 13 female and 7 male Asperox yellow power users were reached using the semi-structured interview technique, and 15 questions were asked to the interviewers to determine the effectiveness of the Ethos factor during the interview. According to the data obtained, 90% of the participants started using Asperox Yellow Power product after watching the ads, they knew and liked Çağlar Çorum due to his acting fame, they did not use Asperox Yellow Power cleaning product before the ads, it was found that Çağlar Çorum was effective in purchasing behavior as a reliable source. Interviewees often used adjectives such as "funny, fatherly, reliable" when portraying Çağlar Çorumlu. It was found that the interview group found the slogan" cleaning in 5 seconds" used in the advertisement encouraging them to buy the product. As a result, the advertising of the Asperox Yellow Power cleaning product produced in 2011 was published in 2020, within the framework of the obtained data and the field type study, the 2nd of 2021.It has been concluded that it is the most sold spray cleaning product in the quarter, that Çağlar Çorumlu supports the Ethos element of advertising, and that it contributes positively to the promotion and sale of the product. A famous person çağlar çorumlu has added news value to the advertisement.

Keywords: Consumer, Persuasion, Advertising, Ethos, Aristoteles, Asperox

1. GİRİŞ

İkna kavramı ilk kez Aristo ile incelenmeye başlanmıştır ve birden fazla tanımı vardır. İknayı tanımlayacak olursak belli bir sonuca ulaşabilmek için planlı ve bilinçli bir şekilde öznenin hareketinde istemli değişikliklere yol açma girişimidir diyebiliriz. (Demirtaş, H. A.2004.akt.Lord, 1997:253). Reklamcılıkta reklamı oluştururken kullanılan ikna kuramları vardır. Borchers ikna kuramlarını mesaj, kaynak, hedef kitle ve araç olmak üzere farklı bileşenlerden yola çıkarak gruplandırmıştır. (Arıcı, A, Kılınç, Ö. 2018. Akt. Borchers 2013,35). Borchers 'in gruplamasında Aristo'nun İkna kuramının odak noktası mesaj üretimi ve kaynağa dayandırılmıştır. Aristo'nun ikna kavramı üzerine geliştirdiği retorik üçgenin unsurları ise Ethos, Pathos, Logostur.

Retorik; dilin kullanıldığı etkili bir ikna sanatıdır. Retorik kuramını kuran Aristoteles bu kavrama Retorika adını vermiştir. Aristoteles retorik sanatını "belli bir durumda, elde var olan inandırma yollarını kullanma yetisidir" şeklinde tanımlamıştır (Baba, C. Akt, Aristoteles, Retorik, s. 37). Aristoteles'e göre Retoriğin amacı en etkili şekilde muhatabı ikna etmektir. Günümüzde de geçerliliğini koruyan Aristo'nun ikna kuramı; Ethos, Pathos ve Logos unsurlarından oluşmakta, tüketici ve üretici arasında köprü görevi üstlenen reklamlarda da sıklıkla kullanılan ikna stratejileri arasındadır.

Reklamda Ethos; mesajı aktaran kişinin tüketici tarafından algılanan karakter, güvenilirlik, zekâ, beden dili, söylem, iyi niyet ve karizma özelliklerini ifade eder. Reklamda Pathos; duyguya başvurma yoludur yani mesajın iletilmek istendiği kitlede belirlenen hedef duyguyu oluşturarak ikna olayı gerçekleştirilmeye çalışır. Reklamda Logos ise akla, mantığa, idrake başvurarak ikna olayı gerçekleştirilmeye çalışılır.

Reklamda ünlü kullanımı konusunda yapılan araştırmalarda, mesajı iletenin ikna üzerinde çok önemli etkilere sahip olduğu anlaşılmaktadır. Mesajı iletenin mevcut özelliklerinin belirlenen hedef kitlede olumlu, olumsuz birtakım yansımalar oluşturduğu araştırmalar doğrultusunda ortaya çıkmaktadır. Başarılı reklamlar için seçilen mesaj kaynağının inanılırlık, sosyal çekicilik ve fiziksel çekicilik öğeleri üzerinde odaklanmakta fayda vardır (İspi, G. Akt. O'Keefe, D. J.; "Persuasion Theory & Research", Sage Publications, London, 2002).

Beyaz kâğıt firmasının ürünü olan "Asperox Sarı Güç" reklam kampanyasının yüzü olan Çağlar Çorumlu ise reklamın Ethos faktörüdür. Ses, karizma, mizah, görüntü, beden dili, şöhret, inandırıcılık ve güven unsurlarının muhataba yansıtıcısıdır. Reklam sektöründe ürün, üretim, tanıtım, mecra yelpazesi genişledikçe kullanılan reklam stratejilerinin de önemi artmıştır.

Reklamda ünlü kullanımı ise sıklıkla karşılaştığımız reklam stratejilerinden biridir. Yapılan araştırmalarda reklamlarda ünlü kullanımının sıradan kişilere oranla, reklama olan pozitif tutumu artırdıkları, daha yüksek bir satın alma davranışı oluşturulduğu bilgisine ulaşılmıştır. (İspi, G. 2009 Akt. Atkin ve Block1983, Petty 1983)

2.ALAN YAZIN TARAMASI

Alan yazın incelendiğinde reklam ve ikna stratejileri farklı çalışmalara konu olmuştur. Özdemir ve diğer araştırmacıların yaptığı çalışmada online reklam uygulamaları incelenmiş, online reklamın etkinliğini kanıtlamak amaçlanmıştır. Online reklam örnekleri ve geleneksel reklama da değinen araştırmacılar, firmalarında sosyal medya reklam düzenlerine ayak uydurduklarını, yeni gelişmelere uyum sağlamaya çalıştıkları sonucuna varmışlardır (Özdemir, S.& diğerleri 2014). Güz 'ün yaptığı araştırma ise reklamın stratejisini etkileyen unsurlara ve fayda faktörüne değinmiştir. Çalışmanın sonuç kısmında tüketicinin sosyodemografik ve sosyokültürel yapısının önemine vurgu yapılmıştır (Güz, H. 2014). Üstündağ ve Akengin' in yaptıkları çalışmada grafik tasarım unsurlarına değinilmiş, TV reklamlarındaki grafik tasarımların ikna kavramı boyutundaki etkisi araştırılmıştır. Grafik tasarım unsurlarının doğru kullanılması verilmek istenilen mesajın doğru iletilmesinde ve ikna da etkili olacağı sonucuna ulaşılmıştır (Üstündağ, L, Akengin, G. 2020). Küçükerdoğan ve Sarı'nın yaptıkları çalışmada reklam iletişiminde strateji yaratımı ele alınmıştır. İyi

reklamın tanımını yapan araştırmacılar, reklam ajanslarının sorumluluklarına dikkat çekerek, iletişim durumunun çözülmesinin sekiz temel aşamada gerçekleşebileceğine, çağcıl iletilerinin oluşturulmasındaki öneme vurgu yapmışlardır (Küçükerdoğan, R., Sarı, N. 2012). Çetinkaya ve Çelik ise çalışmalarında dijital pazarlama stratejilerinden etkileşimli reklamların etkinliğini deneyle araştırmış, 2 ayrı gruba 20 farklı reklam filmi izletilmiş, anket uygulamasıyla veriler toplanmıştır. Etkileşimli reklamın diğer reklam türlerinden daha etkili bir reklam türü olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Çetinkaya, M, Çelik, R. 2019). Yavuz yaptığı çalışmada reklamın fonksiyonlarına ve iletişim sürecine açıklık getirmiş, mesajı veren kaynağın reklamın amacına uygun kodları iletmesi gerektiğine, mesajın ulaştığı kitlenin geri bildirimine göre bir sonraki iletişim sürecinin planlanması gerektiğini belirtmiştir. (Yavuz, E. 2019). Erbil'in çalışmasında da Aristo'nun ikna kuramına, sözel metafora yer verilmiştir. Metafor kullanımının retoriğin Ethos faktörünü yani anlatıcının karizması ve karakteri üzerinde yapıcı, olumlu etkileri olduğunu ifade etmiştir. Reklamlarda kuvvetli bir figürün kullanılması, figürün varlığı, yapacağı konuşma ve karizmasının ikna sürecini olumlu destekleyeceğini belirtmiştir (Erbil, M. 2018). Akarsu ise çalışmasında reklamda kullanılan yaratıcı mesaj stratejilerinden AIIEE Stratejisine değinilmiş, stratejinin adı ise içinde barındırdığı beş taktiğin İngilizce adlarının baş harflerinden oluştuğu belirtilmiştir. Argument (Sav), Information (Bilgi), Image (İmaj), Emotion (Duygu), Entertainment (Eğlence) AIIEE'nin açılımıdır. Beden dilinin ve mizahın reklamda çok etkili olduğunu belirten Fırat ve Uzun, reklamda, tüketicinin dikkatini çekebilmek için beden dilinin en az bir kodunun mutlaka reklamda yer verilmesi gerektiğine, kullanılan jest ve mimiklerin iletilmek istenilen mesajı olumlu etkilediğine çalışmalarında yer vermişlerdir (Fırat, A.& Uzun, G. 2020).

3.ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Yapılan çalışmada yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılarak 13 kadın, 7 erkek Asperox sarı güç kullanıcısına ulaşılmış, görüşme esnasında Ethos faktörünün etkinliğini tespit edebilmek için görüşmecilere 15 adet soru sorulmuştur. Görüşmeciler, görüşmeci 1 (G1) gibi sembollerle kodlanmıştır. Elde edilen veriler ve alan yazın araştırması çerçevesinde çalışmanın sonuçlarına ulaşılmıştır. Çalışmada kullanıcıların ürüne karşı geliştirdikleri tutum, ikna olma ve satın alma davranışını gerçekleştirme süreçleri ile Çağlar Çorumlunun reklama kattığı fayda ve Asperox Sarı Güç reklamındaki Ethos faktörünün tüketici üzerindeki etkinliği araştırılmıştır.

4.BULGULAR

Araştırma Asperox Sarı Güç sprey temizlik ürününü kullanan tüketiciler üzerinden yürütülmüştür. Çalışmaya katılan tüketicilere aynı sorular sorulmuş, alınan cevaplar doğrultusunda Asperox Sarı Güç ürününü ne zaman kullanmaya başladıkları, ne sıklıkla tükettikleri, ürün reklamlarını nasıl buldukları, Çağlar Çorumlu'nun ürünün tanıtım reklamlarında oynamasının satın alma davranışları üzerinde nasıl bir etki bıraktığı, Asperox Sarı Güç " 5 saniyede temizlik" sloganının tüketiciler üzerinde yarattığı etki ve ürünün reklam vaatlerinin tüketici deneyimleriyle paralellik gösterip göstermediği araştırılmış, cevaplar üzerinden bulgular oluşturulmuştur.2005 yılında Adana da kurulan Beyaz Kâğıt firması 2007 yılında faaliyete başlamış, Asperox marka ürünü ise 2011 yılında üretilmiştir.

Asperox Sarı Güç sprey temizlik ürününün lansmanı ise 2020 yılında yapılmış ve tanıtımdan yaklaşık 1 yıl önce in & out aktiviteleri ile piyasaya sürülmüştür.



(Görsel 1: Asperox Sarı Güç Reklamı. The Brand Age Dergisi. Sayı:148)

2021 yılının 2. Çeyreğinde ise Hane Tüketim Paneli Araştırma Sonuçlarına göre, Asperox Sarı Güç en çok tercih edilen sprey temizlik ürünü olmuştur. (Kaynak: IPSOS 2021).

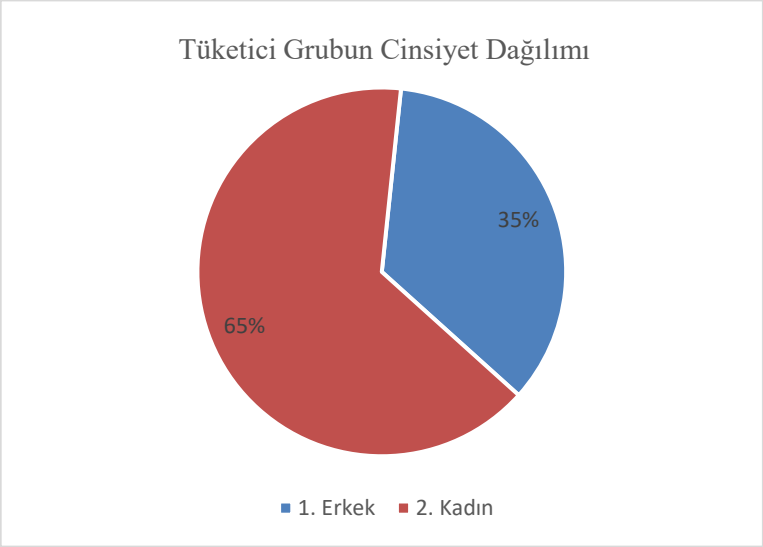
Görüşmecilere "Asperox Sarı Güç sprey temizlik ürününden reklamlardan önce haberiniz var mıydı? Sorusu sorulmuş, 20 katılımcıdan reklamlardan önce ürünü bilmedikleri cevabı alınmıştır. Katılımcıların %90'ı Asperox Sarı Güç ürününü reklamları izledikten sonra kullanmaya başladıklarını, %10'u ise tavsiye üzerine ürünü alma, kullanma ihtiyacı duyduklarını belirtmişlerdir.



Çağlar Çorumlu'nun reklamda oynaması ürünü satın almanızda etkili oldu mu? Sorusuna cevap olarak görüşmecilerin %90'ı evet, etkili oldu cevabını verirken; görüşmeci "G9 ve G14" reklamları gördüklerini ama ürünün "5 Saniyede temizlik" iddiasına inanmadıkları için ürünü kullanmaktan vazgeçtiklerini, ürünün iddiasını gerçekçi bulmadıklarını, tanıdıklarının memnuniyeti ve tavsiyeleri doğrultusunda ürünü kullanmaya başladıklarını ifade etmişlerdir.

Görüşmecilere sorulan "Asperox Sarı Güç temizlik ürününün reklam içeriğini bilgilendirme açısından nasıl değerlendirirsiniz?" sorusuna ise katılımcıların %65'i ürünün kimyasal içeriği hakkında verilen bilginin yetersiz olduğu, dermatolojik testlerin sonucuna yer verilmesinin tüketici için daha faydalı olacağı ama kullanım alanlarına, kullandıktan sonra görülen etkiye reklamda yeterince yer verildiğini düşündüklerini belirtmişlerdir. "Asperox Sarı Güç reklamında en çok ilginizi çeken, sizi ürünü almaya heveslendiren unsur ne olmuştur?" sorusuna katılımcıların %80'i Çağlar Çorumlu'nun reklamda oynamasının ilgilerini çektiğini, ürünün kendilerinde alma hevesini uyandırdığını ifade etmişlerdir. Görüşmecilerin %20'si Çağlar Çorumluyu reklamlarda görünce şaşırdıklarını ama ürünün gerçekten 5 saniyede temizlik iddiasının gerçek olup olmadığını merak ederek ürünü satın aldıklarını belirtmişlerdir.

Görüşmecilerden "G2" ise ürünü en fazla ocak ve tezgâh arası temizliğinde kullandığını, tezgâh arası fayanslar çok kirli değilse ürünü sıktığında 5 saniye gibi bir sürede yağların aşağıya doğru aktığını, ocak temizliğinde çok fazla güç kullanmasına gerek kalmadığını, ürünün kokusunun ise keskin ve kalıcı olduğunu, bazen kokunun kendisini rahatsız ettiğini ama ürün içeriğinin cildini olumsuz yönde etkilemediğini belirtmiştir.



Görüşmecilerden "G11" ise reklamda ürünün kullanım amaçlarında araç temizliğinde kullanılmasının dikkatini çektiğini, ürünü araç jant temizliğinde kullanmak için aldığını fakat ürünün temizlik performansını çok etkili bulmadığını ifade etmiştir.

Görüşmecilere "Sizce Çağlar Çorumlu oyunculuğuyla Asperox Sarı Güç tanıtımına katkı sağlamış mıdır?" sorusuna 20 katılımcıda "evet, katkı sağlamıştır" cevabını vermişlerdir. Görüşmecilerden "G8" Çağlar Çorumlunun kullandığı Jest ve mimiklerin gerçekten 5 saniyenin Çağlar Çorumluya yetmediğini düşündürdüğünü, 5.saniyenin sonunda

ekranda kalan yüz ifadesini çok eğlenceli bulduğunu, reklam ekranda ya da sosyal medyada karşısına çıktığında değiştirmek ya da geçmek istemediğini ifade etmiştir.

"G 17 ve G19" kodlu katılımcıların ise Çağlar Çorumlu'nun reklamı 5 saniyede anlatmaktan vazgeçip kahve içtiği sahnedeki pes etme duruşunu kendi hayatlarındaki pes etme biçimlerine benzettiklerini "herhalde bende bu kadar anlatamasam bir kahve içer izlerdim" diyerek Çağlar Çorumlu ile kendileri arasında oluşturdukları özdeşleşmeyi belirtmişlerdir.

Katılımcılara sorulan "ürünü çevrenize tavsiye eder misiniz?" sorusuna karşılık olarak %75 evet, %15 Kararsızım, %10 ise Tavsiye etmem şeklinde cevap vermişlerdir. Reklamda kullanılan Asperox Sarı Güç Jingle'ı sizce akılda kalıcı mıdır? sorusuna görüşmecilerin hepsi Jingle'ı akılda kalıcı ve etkili bulmuşlardır. "G3" kodlu kullanıcı ise markete gittiği zaman temizlik reyonunda Asperox Sarı Güç ürününü gördüğünde içinden "Asperox Sarı Güç" diyerek mırıldandığını ve hatta bazen temizlik yaparken ürünü kullandığı esnada da Jingle'ı telaffuz ettiğini ifade etmiştir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Ülkemizde reklam olarak nitelendirilebilecek ilk örnekler Tellal ve çığırtkanların duyurularıdır. İlk basılı reklam örneğimiz ise Paris'te Kapuçin rahiplerinin arşivinden elde edilen 17. Yüzyıl sonları ya da 18. Yüzyıl başlarına ait olduğu düşünülen ilaç tanıtımı niteliğindeki, basım tarihi kullanılmamış Osmanlıca bir el ilandır. Cumhuriyetin ilanı ile gelen harf devrimi gibi değişiklikler reklam anlatısını da etkilemiştir. Cumhuriyet döneminde banka reklamlarına ağırlık verilmiş, ilk reklamcılık kitabı, ilk reklam afişi ve ilk radyo yayını gibi kitlesel iletişim için önem arz eden gelişmeler kaydedilmiştir. "Anlatma! Göster." olgusunun henüz gelişmediği o dönemlerde reklam anlatısını renklendirmek için mizah faktörüne sıklıkla başvurulmuştur. (Recep, Y. 2017)

Reklamın asıl amacı, ürün ya da hizmet tanıtımına ikna stratejileri eşliğinde doğru mesajlar yükleyerek hedef kitleye aktarabilmektir. Aristo'nun ikna kavramı üzerine geliştirdiği retorik üçgenin unsurları olan Ethos, Pathos, Logos faktörleri iknayı oluşturmak için reklamcılık sektöründe geçmişten günümüze en sık kullanılan stratejilerdendir. "Mesajı aktaran kişinin tüketici tarafından algılanan karakter, güvenilirlik, zekâ, beden dili, söylem, iyi niyet ve karizması Ethos özelliklerini ifade eder" tanımından yola çıkarak Asperox Sarı Güç reklamının Ethos unsurunu Çağlar Çorumlu oluşturmaktadır.

Katılımcıların %90'ı Asperox Sarı Güç ürününü reklamları izledikten sonra kullanmaya başladıklarını, Çağlar Çorumluyu oyunculuk şöhretinden kaynaklı tanıdıklarını ve beğendiklerini, reklamlardan önce Asperox Sarı Güç temizlik ürününü kullanmadıkları, Çağlar Çorumlunun güvenilir bir kaynak olarak satın alma davranışlarında etkili olduğu verilerine ulaşılmıştır. Görüşmeciler Çağlar Çorumluyu tasvir ederken "komik, babacan, güvenilir" gibi sıfatları da sıklıkla kullanmışlardır. Görüşme grubunun reklamda kullanılan "5 saniyede temizlik" sloganını ise ürünü almaya teşvik edici buldukları tespit edilmiştir. Sonuç olarak; Elde edilen veriler ve yapılan alan yazın çalışması çerçevesinde 2011 yılında üretilen Asperox ürününün 2020 yılında lansmanı gerçekleştirildiği, 2021 yılının 2.Çeyreğinde ise en çok satışı yapılan sprey temizlik ürünü olduğu, Çağlar Çorumlunun reklamın Ethos unsurunu desteklediği, ürünün tanıtım ve satışına olumlu yönde katkı sağladığı, reklama haber değeri

kazandırdığı sonuçlarına ulaşılmış, veri toplama yöntemlerinden anket tekniği kullanılarak ulaşılan tüketici sayısı ile reklamın ethos unsurunun tekrar değerlendirilmesinin alana katkı sağlayacağı önerisi oluşturulmuştur.

KAYNAKÇA

Arıcı, A, Kılınç, Ö. (2018). İKNA TEORILERI ÇERÇEVESINDE YAPI REKLAMLARININ ANALIZLERI. Erciyes İletişim Dergisi, 5 (4), 535-555

Baba, C. (2018). RETORİKTE ETHOSUN YERİ Felsefe Dünyası Dergisi, Sayı: 67, Yaz 2018, ss. 203-219

Çetinkaya, M. B. & Çelik, R. (2019). Bir Dijital Pazarlama Stratejisi Olarak Etkileşimli Reklamların Etkinliği: Deneysel Bir Çalışma. OPUS International Journal of Society Researches , 18. UİK Özel Sayısı , 484-506 . DOI: 10.26466/opus.583849

Demirtaş, H. A. (2004). TEMEL İKNA TEKNIKLERI: TUTUM OLUŞTURMA VE TUTUM DEĞIŞTIRME SÜREÇLERINDEKI ETKILERININ ALTINDA YATAN NEDENLER ÜZERINE BIR DERLEME. Gazi Üniversitesi, İletişim Fakültesi Dergisi 2004/19.

Erbil, M. (2018). SÖZEL METAFORLAR TANIMLAR VE REKLAM UYGULAMALARI DOI: 10.13140/RG.2.2.28800.58889- January 2018

Fırat, A.& Uzun, G. (2020). Reklam Metinlerinde Jest ve Mimik Kullanımı: Edebiyatta Jest ve Mimik (pp.179-211) Ocak 2020.

Güz, H. (2014). REKLAM STRATEJİSİ VE REKLAM STRATEJİSİNİ ETKİLEYEN UNSURLAR. Selçuk İletişim, 1 (4), 20-28.

İspi, G. (2009). REKLAMLARDA ÜNLÜ KİŞİ KULLANIMI: TÜRKİYE'DEKİ UYGULAMACILAR AÇISINDAN BİR DEĞERLENDİRME T.C. Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi

Küçükerdoğan, R, Sarı, N. (2012). REKLAM İLETİŞİMİNDE STRATEJİ YARATIMI. İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi | İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, 0 (10)

Özdemir, S, Özdemir, M, Polat, E, Aksoy, R. (2014). SOSYAL MEDYA KAVRAMI VE SOSYAL AĞ SİTELERİNDE YER ALAN ONLINE REKLAM UYGULAMALARININ İNCELENMESİ. The Brand Age Dergisi. Sayı:148

Recep, Y. (2017). Türkiye'de Reklam Anlatısının Dijital Çağdaki Yapısal Dönüşümü. 1. Uluslararası İletişimde Yeni Yönelimler Konferansı. Sempozyum, Kongre ve Konferans Bildiri Koleksiyonu. İTÜY, 2017.

Üstündağ, L, Akengin, G. (2020). TV REKLAMLARINDA KULLANILAN GRAFİK TASARIMLARIN MESAJ VE İKNA KAVRAMI ÜZERİNE ETKİSİ. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (37), 38-65.

Yavuz, E. (2019). REKLAMDA KAYNAK GÜVENİLİRLİĞİ Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması

THE CHANGE OF THE CITY IN ONE HUNDRED YEARS: ARSLANOGLU'S *SILENCE TOWERS 2084* AND ORWELL'S *NINETEEN EIGHTY-FOUR*

Alper Tulgar
(PhD), Atatürk University, School of Foreign Languages
https://orcid.org/0000-0002-8784-0795

Abstract

This study compares the city in the novel *Silence Towers 2084* by Kaan Arslanoglu, a Turkish novelist, to the novel *Nineteen Eighty-Four* by George Orwell. Arslanoglu depicts a society stripped of its most essential features as individualism, diversity, and freedom. Arslanoglu tells of the totalitarian system as a tribute to George Orwell's seminal novel. One hundred years later, people are still not free and the oppressive regime is more powerful than ever with its technology as a strong control mechanism. In 2084, the Head Office makes people forget their tragic experiences and does not let them have intimate feelings not even for their children. The city mirrors the frame of mind the system has. Equality brings about sameness. The new-founded, organized, dystopic city hosts artificiality and discipline. The high towers, autobikes, public housing, the Head Office, Jesus Christ and Confucius statues all employ significant symbols against selfhood and for oppression. George Orwell's *Nineteen Eighty-Four*, on the other hand, deals with thirty-nine-year-old Winston Smith's experiences in a total submissive society. The streets of the city are used as a tool for propaganda by the party and the Big Brother.

Keywords: *Nineteen Eighty-Four*, *Silence Towers 2084*, George Orwell, City

REKLAM ÇEVİRİSİNDE SÖZEL VE GÖRSEL METAFORLARIN ÖNEMİ

THE SIGNIFICANCE OF VERBAL AND VISUAL METAPHORS IN ADVERTISEMENT TRANSLATION

Sueda ÖZBENT
Marmara Üniversitesi, Fen- Edebiyat Fakültesi, İstanbul, Türkiye
ORCID : 0000-0002-8526-6662

Abstract

In our globalizing world, big companies which promote their goods worldwide need translations of their advertisements addressing a range of audience to meet their goods with wider audience and to increase their sales and circulation. So that, this type of translation can appear as a special field of translation. Advertisement translation is a type of translation which requires highly specified knowledge, skills and strategies. Translators who work in this field are required to know marketing strategies in addition to their acquisition of translational action and translation methodology. Advertisements are not just persuasive verbal messages but also complex structures including visual and audial elements which are also interrelated with each other. To affect the target audience and encourage them to buy something, advertisements refer to subconscious level of individuals covertly through signs. Visual and verbal metaphors which make advertisements unique are quite functional and also difficult to be translated due to showing cultural differences. Incapability of transferring meanings of these metaphors to target languages and cultures means the failure of advertisements because of not full filing their functions. Metaphors are effective on the usage of connotations in language. Accordingly, this paper will comment on the concepts of denotational and connotational meaning by Roland Barthes in relation with metaphors and try to explain secret messages of signs. The samples of translations from German to Turkish will be analyzed via *Five-Stage Strategy for translation* by Smith/Klein-Braley and the insufficiency in the applied field will be researched. The challenges of advertisement translation and principles about how advertisement translation should be done will be discussed over translation of metaphors specifically.

Keywords: Verbal and visual metaphors, advertisement translation, Five-Stage Strategy for translation.

GİRİŞ

Günümüz şartlarında globalleşme sonucunda insanlar birbirine hiç olmadığı kadar daha yakın ve iş birliği içindedir. Global markaların ürettiği ürünü dünya çapında tanıtabilmesi, satabilmesi için, başarılı bir pazarlama stratejisinin en önemli tarafı, global düşünüp yerel davranarak eyleme geçmektir. Global şirketler yerel tüketicilere ulaşmak ve reklamı çekici kılmak üzere reklamlarda sözel ve görsel metaforlar kullanmaktadırlar. Bu nedenle büyük şirketler ürünlerinin reklamlarını tasarlarken büyük ölçüde *glokal* reklam kampanyaları tasarlamaktadırlar. *Glokal* reklam kavramı, konsepti global anlamda genel olan, fakat aynı zamanda hedefi şaşmadan reklamın yapıldığı ülkeye özgü yerel özellikleri de göz önünde

bulunduran reklamlardır. Ancak yine de kültürel özellikler ve dil kullanımı farklılıkları hassasiyeti nedeniyle uzman çevirmenlere gittikçe daha fazla ihtiyaç duyulmaktadır. Öyle ki bu alan uzmanlaşma gerektiren bir çeviri sektörü haline gelmiştir. Bu alanda çalışan çevirmenlerin sadece mesleki bilgilere, çok iyi dil ve kültür edincine sahip olması, reklam çevirisinde başarılı olmaları için yeterli değildir. Bunun yanı sıra pazarlama tekniklerine de hâkim olmaları gerekmektedir.

Reklam metnini özel yapan sözel ve görsel metaforlar oldukça işlevseldir ve kültürel farklılıklar göstermeleri nedeniyle çevirileri çok zordur. Bu metaforların anlamlarının erek kültüre ve erek dile doğru aktarılmaması reklamın işlevini yerine getirememesi ve başarısız olması demektir. Metaforlar dilin yan anlamlarının ve özel anlamlarının kullanımıyla etkin bir şekilde ön plana çıkarlar. Bu çalışmada Roland Barthes'ın düz anlam ve yan anlam kavramlarının metafor üzerine yorumu yapılacak ve göstergelerin gizli mesajları açıklanmaya çalışılacaktır. Almancadan Türkçeye yapılan ve Türkiye'de yayınlanan televizyon reklamlarının çevirileri üzerinde Smith/ Klein-Braley'in *Beş Basamaklı Çeviri Stratejileri* irdelenerek uygulamada olan muhtemel yetersizlikler araştırılacaktır. Reklam çevirisinin zorlukları ve nasıl olması gerektiği konusu metaforlar özelinde tartışılacaktır. Çalışmanın çerçevesi nedeniyle reklam dili konusuna değinilmeyecektir.

Metafor nedir?

Metafor (eğretileme, istiare) kavramı dilimize Fransızcadan girmiş ve etimolojik olarak "bir yerden başka bir yere taşımak, aktarmak" anlamına gelen Yunanca *metaphorá* (*metapherein; meta:* öte ve *pherein:* taşımak, aktarmak) kelimesinden gelmektedir ve "bir şeyin başka bir şeyin yerine kullanılması olarak tanımlanır"[1]. Metafor bir olguyu veya nesneyi farklı bir şekilde ilişkilendirerek yeniden kavramsallaştırır. En eski söz sanatlarından biri olarak ilk kullanımı Aristo'ya dayanmaktadır. "Benzetmenin iki yanı da belirginse *teşbih*; daha sisli puslu belirsiz benzetme yöntemine eskiden *istiare*"[2] denildiğini belirten Kıran/(Eziler) Kıran, artık *istiare* yerine *metafor* kavramının kullanıldığını belirtiyorlar ve *metafor* için "bir yanı saklı tutulan teşbihtir" saptamasında bulunuyorlar. *Metafor* "taşıma veya aktarma" işlemini, anlamı örterek en ekonomik şekilde yerine getirir ve iletiyi karşıdakine en etkili biçimde aktarır. *Metafor* aralarında benzerlik olan iki kelimeden birini kullanarak diğerini çağrıştırma özelliğine sahiptir.

Aksan (1998)[3] bu kapsamda "insandan doğaya aktarım" olarak; "şişe ağzı, fırın ağzı, yol ağzı, kapı ağzı", "kişileştirme" olarak ise "kör kuyu, kel tepeler, sağır tencere", "doğadan insana aktarım" olarak da "aslan, çöpsüz üzüm, sert, kaba, çam yarması", "doğadaki nesneler arası aktarım" olarak; "kuşburnu, aslanağzı, küpeçiçeği, dilbalığı" gibi örnekler vermektedir.

Metaforlar ekonomik oldukları ve verilmek istenen mesajın, etkisini güçlendirdikleri için akılda kalmalarını önemli ölçüde sağlamaları nedeniyle reklamlarda tercih edilirler. Gündelik dile söz sanatı katarak *yadırgatma* veya *yabancılaştırma* yoluyla mesajı daha etkili kılarlar. Ayrıca iletiyi kodlarken anlamı örtük hatta gizleyerek aktarmaları bu söz sanatını kısa sürede hatta aynı anda birçok şeyi anlatmak isteyen reklamlar için uygun kılmaktadır.

[1] Baldick (2004: 433) Oxford Concise Dictionary of Literary Terms ve the Penguin Dictionary of Literary Terms and Literary Theory
[2] Kıran/(Eziler) Kıran (2010: 349)
[3] Aksan (1998: 62-68; 113-123)

Lakoff/ Johnson (1980) yaptıkları çalışmalarında metaforun yalnızca dilde değil aynı zamanda bilişsel alanda da araştırılması gereken düşünce yapıları olduğunu vurgulayarak aslında her gün metaforlarla birlikte yaşadığımızı vurgulamışlardır. Bilişsel düzeyde pazarlama ve reklam yöntemlerinin nasıl tüketicilerin hayatlarının merkezine oturduğunu Zaltman/ Coulter (1995) incelemişlerdir. Lakoff/ Johnson'a göre;

1) Metafor kelimelerin değil, kavramların niteliğidir.

2) Metaforun fonksiyonu salt sanatsal veya estetik kaygılar değil, belirli kavramları daha iyi anlamaktır.

3) Metafor çoğunlukla benzerliğe dayanmaz.

4) Metafor özel bir yeteneği olmayan sıradan insanlarca gündelik hayatta büyük bir zihin faaliyeti gerektirmeksizin kullanılır.

5) Metafor lengüistik bir süs, gereksiz bir dekor değil, insani düşüncenin ve akıl yürütmenin ayrılmaz bir unsurudur. (Lakoff/Johnson 2008: 12)

Bu anlayışa göre metafor sıradan lengüistik ifadeler sorunu değil, daha ziyade kavramlar ve bir şeyi başka bir şeye göre düşünme sorunudur. "Metaforlar iki şey arasında benzerliklere ve ortak yönlere dikkati çeker. Benzerlikler analojiye dayandırılarak, ima edilen karşılaştırma sayesinde, mevcut nitelikleri ilgili objeden yeni bir objeye aktararak, anlam metaforlar sayesinde çıkarılır" (Morgan ve Reichert, 1991: 1).[4]

Sözel Metaforlar

Lakoff/Johnson'a göre metaforlar dildeki "kelime sanatı" değil, gündelik yaşantımızda var olan lengüistik temelli etkili bir düşünce yöntemidir. Söylenmek istenen düşünce başka bir şeyle ilişkilendirilerek söylenir, aslında kavrama ve anlamanın bir şeklidir. "Metafor doğası gereği kavramsaldır ve hem gündelik dilde hem de düşüncede yaygındır. […] o olmaksızın ne şairin ne filozofun ne bilim adamının ne de sıradan insanların düşünemeyeceği ve yaşayamayacağı değerli bir kognitif sihir haline gelir" (Lakoff/Johnson 2008: 12). Metaforları yapı, yönelim ve ontolojik olarak ayırmaktadırlar. Bütün metaforları yapıları eşleştirdikleri için yapısal, hedef aldıkları entiteyi oluşturdukları için ontolojik (varlıksal, fiziksel) ve yönelim (imaj) şemalarıyla eşleştikleri için yönelimsel olarak değerlendirirler. Her ne kadar bireyler metaforları farklı yorumlama potansiyeline sahip olsalar da metaforlar hedef kitleyi düşünmek ve hayal kurmak için tetikler.

a) Kavramsal Metaforlar:

Metafor kavramların bir niteliğidir ve kişilerin hayata dair tecrübeleri ile bireysellik gösterir. Genellikle sevgi, mutluluk, başarı gibi soyut kavramlar görseller vasıtasıyla duyusal alanlarla bağdaştırılır. Lakoff/Johnson (1980) *kavramsal metaforları* "tartışma savaştır" örneği ile aşağıdaki gibi açıklamaktadırlar (Lakoff/Johnson 2015: 28):

İddialarınız savunulamaz.

Argümanımdaki her zayıf fikre saldırdı.

Eleştirileri doğrudan hedefi buldu.

Bu stratejiyi kullanırsan, o seni bitirecek.

[4] aktaran Batı 2015: 22

Yukarıdakine benzer ifadelerle tartışmalardan söz ettiğimizi vurgulayan Lakoff/Johnson tartışmanın yapısının strateji, hücum, savunma, karşı hücum, galibiyet vb. şekilde olduğunu, bu metaforun günümüz kültürlerinde var olduğunu ve bu metaforla yaşadığımızı söyler. Ancak her metaforun farklı kültürlerde karşılığının olduğunu düşünmek doğru olmayabilir. "Metaforun özü bir tür şeyi başka bir tür şeye göre anlamak ve tecrübe etmektir" (Lakoff/Johnson 2015: 30).

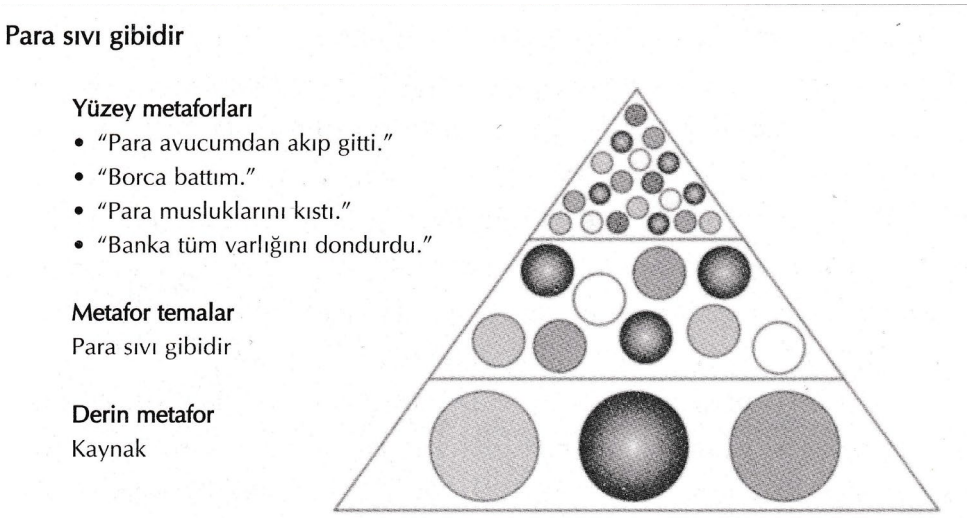
"Zaman paradır" metaforu Türkçede "vakit nakittir" şeklinde kullanılmaktadır. Zaman, sınırlı olup boşa harcanmaması gereken, önemli bir metadır. Kişiler çalıştıkları süre üzerinden para kazanırlar; konaklama, telefon faturaları, banka vadeleri vs. süre üzerinden ücretlendirilir.

b) Yönelim Metaforlar:

Lakoff/Johnson günlük dilde kullanılan *yönelim metaforları*nı uzay/ mekân ile ilişkilendirir ve yukarı-aşağı, içeri-dışarı, ön-arka, beri-öte, derin-yüzey, merkez-çevre olarak düşünür. Kişiler birçok şeyi bedenlerinin sahip olduğu fiziksel duruşuna göre değerlendirir. Yukarıda olan; mutlu, iyi, sağlık, yüksek statü, erdemli, bilinçli vb. oysaki aşağıda olanlar; keder, hastalık, ölüm, erdemsiz, bilinçsiz, duygusal denebilir. Örneğin "kendini bulutların üstünde hissetmek", sevinçten uçmak", "moralin yüksek olması", "ayakların yerden kesilmesi", "kariyerin zirvesinde olmak", "gözün yükseklerde olması" vb. hep yukarı doğru bir yönelim gösterir. Oysa ki "derde düşmek", yerin dibine girmek", "dibe vurmak", "yatağa düşmek", "işlerin baş aşağı gitmesi", "alçaklık yapmak" vb. aşağıya doğru bir yönelim göstergesidir. Örnekleri çoğaltmak mümkündür. Metaforlar yaşantımızın merkezine oturmuş hem sözel hem de bilişsel sistemimizi etkilemektedirler.

c) Derin Metaforlar:

Zaltman müşteri eğilimlerini anlayabilmek için metaforla düşünmeyi üç düzeye ayırmaktadır. *Yüzey metaforları* günlük dilde örneğin sohbet esnasında kullanılan "köprünün altından çok sular aktı" gibi benzetmelerdir. İkinci düzey ise *yüzey metaforlarının* bir araya getiren *metafor tema*lardır. Bunlar Lakoff/Johnson'un *kavramsal metaforlarıyla* benzerdir. "Metafor temalar *derin metaforlar* dediğimiz daha temel mercekleri yansıtır" (Zaltman/ Zaltman 2008: 14). Şekil 1 de görüldüğü gibi verilen yüzey metaforları paranın sıvı gibi olduğunu dile getiren bir metafor temadır ve aynı zamanda derin metaforu (kaynak) ifade eder.



Şekil 1: Zaltman metaforla düşünmenin üç düzeyi (Zaltman/ Zaltman 2008: 15

Zaltman'a göre derin metaforlar tüketicinin bilinçaltında yer alırlar güçlü bir rol oynarlar "aslında görece az sayıda ve evrenseldirler" (Zaltman/ Zaltman 2008: 16). Burada amaç tüketicilerin motivasyonlarını, eğilim ve ihtiyaçlarını saptamaktır. Bunların saptanabilmesi için yüzeysel ifade ve tasvirleri yorumlamak gerekmektedir. Zaltman yaptığı çalışmalar sonucunda yedi adet *derin metafor* tespit etmiştir: Denge, dönüşüm, yolculuk, kap, bağlantı, kaynak ve kontrol. Yolculuk metaforuna örnek olarak; "hayat bir yolculuktur", "gezdim dikenli aşk yollarında", "aşkımızın yol ayrımı", "bu aşkın sonunda", "aşka yolculuk", "yolun sonunda ölüm de olsa", vb. ifadeler gösterilebilir. ZMET (Zaltman's Metaphor Elicitation Technique) şekilde patentlenmiş olan Zaltman'ın metafor çıkarma yöntemi günümüzde yaygın bir şekilde kullanılan araştırma yöntemidir.

Sözel metaforların reklam kullanımı ve sonuçları ile ilgili etkilerini; mesaj, algı, tutum, ikna ve alışkanlıklar olarak özetlemek mümkündür.

Görsel Metaforlar

Carroll (1996) da yaptığı çalışmada görsel metaforu "iki farklı alanın, görsel birleştirmeyle, uzlamsal olarak bağlanmış tek bir varlığa dönüştürülmesi" olarak sınırlandırmıştır. Forceville'ye göre reklamlarda kullanılan görsel metaforlar "beklenen bir görsel öğenin beklenmedik bir görsel öğe ile yer değiştirmesidir" (Forceville 1996: 35). Forceville'ye göre metaforu oluşturan daha önceden var olan yerleşik bir bağlantının yeni durum için kullanılmasıdır. Resim 1'deki ayakkabı reklamı için kullanılan görsel metaforunu örnek veren Forceville kravat olması gereken pozisyonda ayakkabı bulunan takım elbise giymiş bir erkek vücudunu gösteren reklamında ayakkabı olağan bir fenomendir. Ancak burada izleyicinin ayakkabıyı kravat fenomeni üzerinden algılaması hedeflenmiştir. Forceville (1996) bu metafor sözlü olarak "ayakkabı bir kravat" şeklinde ifade edilebilir, demektedir.



Resim 1: Forceville (1996: 110)



Resim 2: Ayakkabı Dünyası "Aşk İksiri"
TBWA, İstanbul 2010

"İkna retoriğinin en çok kullanıldığı alan görsel metafordur" (Phillips 1997: 78). "Eğretileme daha çok sözlü dil ağırlıklıdır. Görsel dilde daha nadir kullanılmaktadır. Reklamcılık da görsel dilde eğretilemenin en sık rastlandığı alanlardandır." (Batı 2012: 111) "Birçok görsel metafor örneği görsel birleştirme üzerine kurulu olmasına karşın daha örtülü biçimde karşımıza çıkmaktadır. Görsel metaforların çoğu iki farklı öğenin bir öğe oluşturacak şekilde birleştirilmesi şeklinde değildir. Bunun nedeni genellikle iki öğeden mecazi olan (araç) ya da genellikle ana öğe açıkça gösterilmemesinden kaynaklanmaktadır" (Karamehmet 2012: 99).

Metafor ve Reklam

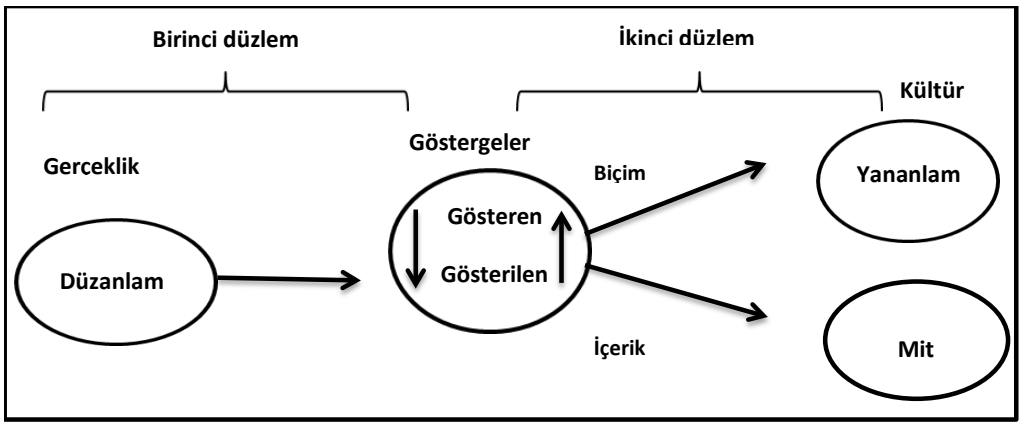
Diğer reklamlarda olduğu gibi araştırmaya konu olan televizyon reklamlarında da sözel ve görsel metaforlar birbirleriyle interaktif bir ilişki içerisine girerler ve büyük çoğunluğunda bunlara eşlik eden anlamı ve duyguyu tamamlayan fon müziği de eşlik etmektedir. Reklam metaforlarında etkin olan beklenmeyen ve sıradan olmayan ilişkiler ve göndermeler söz konusudur. Hatta gösterilen reklamda birebir bulunmayan ama o kültürde yaşayan insanların aşina olduğu içeriklere göndermeler yapılabilir. Metafor kullanımında bir şeyin beklenmeyen başka bir şeye dayanarak anlatılması söz konusudur. Reklamlarda kullanılan metaforik bir başlık veya imaj erek kitle tarafından edindikleri hayat tecrübelerine dayanılarak algılanır ve değerlendirilir. Metaforlar müşteriye verilmek istenen mesajı süsleyerek gizemli hale

getirdiğinden, müşteriye sunulan ürünün markası daha cazip ve çekici gelebilir. Tüketici metafor vasıtasıyla dolaylı olarak anlatılan içeriği yorumlamayı sever.

Barthes'ın düz anlam ve yan anlam kavramları

Afiş veya televizyon reklamlarında kullanılan görseller çokanlamlıdır, kültüre bağlı yorumlanır ve üniversal değildir. Bu nedenle reklamcı hedef kitleyi istediği gibi eyleme geçirebilmek için görselin anlamını sağlama almak amacıyla başlık, yani dilsel göstergeler kullanır. Fotoğraf ve başlık arasındaki etkileşim istenen yorumun elde edilmesine hizmet eder.

Reklamı yapılan ürün, bir hayalin, özlemin, idealin veya duygunun yerine geçer. Tüketici karşısına gerçek dünyadan ifadelerle çıkan bu hayal dünyasını anlamlandırmaya çalışır. Gerçekte reklamlar tüketiciye net bilgiler vermeyi hedeflemez, bilinçli olarak tam veriler sunmaz. Tam tersine amaç tüketicinin kafasını karıştırıp, bir şekilde zayıf noktasından yakalayıp onu ürünü tercih etmeye ikna etmektir. Göstergebilim ve reklam üzerine çalışan Fransız göstergebilimci Roland Barthes anlam ve anlamlandırmanın iki düzeyi üzerinde durmuştur. Saussure'ün görüşlerinden yola çıkan Barthes göstergeler ve yan anlamlar arasındaki ilişkiyi inceler. Saussure'ün üzerinde çalıştığı düzey kısaca *düzanlam* (Denotation) olarak nitelendirilebilir.



Şekil 2: Barthes'ın Anlamlandırma Şeması (Fiske 2003: 120)

Barthes ikincil gösterilenler yani yan anlam gösterilenleri (Konnotation) üzerinde durmuştur.

"Yan anlam göstergenin, kullanıcıların duygularıyla ya da heyecanlarıyla ve kültürel değerleriyle buluştuğunda meydana gelen etkileşimi betimlemektedir. Bu anlamların öznelliğe ya da en azından öznelerarasılığa doğru kaydığı andır: bu anda yorum, yorumlayıcıdan etkilendiği kadar nesne ya da göstergeden de etkilenir. Barthes'e göre, yan anlamdaki en önemli etmen, ilk düzeydeki gösterendir." (Fiske, 1990/ 2003, p. 116)

Göstergelerin yan anlamları ile ilgili ikinci düzeyde işleyişini açıklamak için Bartes *mit* kavramını kullanmaktadır. "*Mit* bir kültürün, gerçekliğin ya da doğanın bazı görünümlerinin açıklamasını sağlayan bir öyküdür." (Fiske, 1990/ 2003, p. 118) Barthes'a göre *mit* üst-dildir, bir şey üzerine düşünerek onu kavramsallaştırma veya anlamanın kültürel bir yoludur. Bu kavramlar birbiriyle yakından ilişkilidirler, anlamları kültüre ve bağlama bağlıdır ve toplumsal değerleri yansıtmakla beraber toplumun tüm üyelerini eşit bir şekilde temsil etmezler, bir anlamda bireyseldirler.

Bir fotoğrafta veya afişteki nesne birinci sistemde düz anlamlı bir göstergedir. Bu gösterge ikinci sistemde yan anlamlı bir göstergenin (mit) gösterenine dönüşmektedir. Fark yaratacak olan yan anlamdır. "Düz anlamlı dil, geleneksel olarak kelimenin 'tam' ve 'gerçek' anlamını üzerinde taşırken, sözel metafor tüm diğer retorik öğeler gibi dilin özel kullanımları arasındadır" (Çağlar 2019: 1000). Günümüzde eski çağ mitlerinin yerini toplumsal statüyü çağrıştıran çağdaş toplumun mitleri almıştır. Bir kişinin taktığı saatin, giydiği kıyafetin, ayakkabının, kullandığı cep telefonunun, bindiği arabanın vs. markası onun sosyal statüsü, ekonomik durumu ve hayat anlayışı, yaşam tarzı gibi birçok konuda bilgi vermektedir. Bu yeni yaşam tarzlarına ulaşmanın en kısa yolu bu ürünü veya hizmeti satın almaktır. Son zamanlarda doğal kaynakları ve tabiatı koruma adına *yeşil mit* diyebileceğimiz düşünce tarzı reklamlarda sıkça işlenmektedir. Çünkü ürünün çevreci olması günümüzde tercih sebebidir. Mit tüketildikçe yerine yenisi üretilen kültürel bir olgudur.

Reklam Metni, Metafor ve Çevirisi

Reklam çevirisinde görsel metaforların sözel olarak söylenenin yanı sıra insanların bilinçaltına göndermeler yaparak, birçok söylenmeyeni de dile getirmesi ve bu şekilde reklamın akılda kalıcı olmasını sağlaması, metafor kullanımının ve işlevsel çevirisinin ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. "Her türlü dilde de olduğu gibi, reklam dilinde de sıklıkla görülen ve retorik figürden olan metaforlar, bir şeyi kendi anlamından başka türlü yönlerden benzediği bir başka şeyin adıyla kullanılmasıdır" (Çağlar 2019: 1000). *Reklam* "Tüketicilerin zevk ve tercihlerini etkileyerek kendi malına yönelik istemi artırmak amacıyla firmanın yaptığı satış artırıcı etkinliklerden biri" (TDK İktisat Terimleri Sözlüğü 2004) olarak tanımlanmaktadır. Dil kullanımı açısından da farklı özelliklere sahiptir. Eco (1972) reklam metinlerinin eylem odaklı ve ikna içerikli olduğunu vurgular. Reklam metinleri eylem odaklı olmaları bakımından Reiß'in çeviri amaçlı metin tipolojisine göre *işlemsel metinler* olarak değerlendirilmektedir. Amaç hedef kitleyi ikna ederek davranışlarını kontrol etmek ve reklamı yapılan ürünü en iyi şekilde pazarlayarak çok sayıda satılmasını sağlamaktır. Skopos (Vermeer) kuramının özünde yatan düşünce de çevirinin hedef dilde ve kültürde, kaynak dilde ve kültürde olduğu gibi işlevsel olmasıdır. Her metin bir amaç için üretilmiştir. Vermeer (1990) çevirinin de bu amaca yönelik olarak erek kültür alıcılarında işlevsel olmasını öngörür. Bilindiği üzere reklamların amacı pazarladıkları ürünü satmaktır. Aynı dili konuşmayan iki taraf arasındaki iletişimi sağlayan profesyonel çevirmen Holz-Mäntäri'nin geliştirdiği *Eylem Odaklı Çeviri Kuramına* göre, çeviriyi hedeflenen amaç doğrultusunda eyleyenleri de hesaba katarak gerçekleştirmekle yükümlüdür. Eyleyenler; işi başlatan, iş veren, kaynak metin üreticisi, erek metin üreticisi, erek metin kullanıcısı ve erek metin alıcısı olarak tanımlanmıştır. Çeviri, amacı olan bir eylemdir ve kültürlerarası iletişimin erek kültür ve normlarının hesaba katılmasıyla gerçekleştirilir. İş dünyasının ihtiyaçlarını düşünerek geliştirdiği bu modelde Holz-Mäntäri, çeviriyi bir amaç doğrultusunda gerçekleştirilen bir eylem olarak tanımlar ve sosyokültürel bir bağlamda görür. Reiß bu metinlerin çevirisini yaparken *işlemsel metnin* özünde yatan eylem odaklı çağrının, işlevsel olarak aktarılabilmesi için modülasyon (bakış açısının değişmesi) ve adaptasyon (uyarlama) yöntemlerini önermektedir. Reklam çevirileri incelendiğinde, masraflı olmasına rağmen çoğunlukla *yerelleştirme yönteminin* gerekli görülüp uygulandığı görülmektedir. Zira bir ürünün

satılabilmesi için erek kitlenin bu ürünü benimseyerek tercih etmesi son derece önemlidir. Bu yöntemin seçilmesinin sebebi edimsel eşdeğerliliği sağlamaktır. Çeviri bilimin görevi hedef kitle için geçerli olan iletişim şartlarını analiz ederek edimsel eşdeğerlilik için gerekli olan prensipleri oluşturmaktır. Bu tip metinlerin çevirisinde metin içi ve metin dışı faktörlerin birbiriyle olan etkileşimi daima göz önünde bulundurulmalıdır. Bu metinlerde çok özel işlevlere sahip olan görsel öğeler, dilsel öğelerle etkileşime girerek çok özel anlamlandırma süreçlerine yol açmaktadır. "İzleyici, reklam filmini dilsel ve dil dışı göstergelerin yer aldığı bir anlamlar bütünü olarak algılar. Reklamlar özellikle kültüre özgü dil kullanımları, anlatım imkânlarının özellikli seçimiyle sağladığı çağrışımlardan faydalanır" (Günay Köprülü/ Oğuz, 2016: 273).

Reklam Çevirisi

Beş Basamaklı Çeviri Stratejisi 1997 yılında Veronica Smith ve Christine Klein-Braley tarafından özel olarak reklam çevirisi için geliştirilmiştir. İlk olarak metne aşağıdaki iki soruyu sorarak metnin erek dile aktarılıp aktarılamayacağına karar vermeyi tavsiye etmektedirler. (Smith/ Klein-Braley 1998: 240):

1) Ürün piyasada benzer işlevi yerine getirmekte midir?

2) Reklamda seçilen görseller erek kitlede benzer pozitif yan anlamları çağrıştırıyor mu?

Bu iki sorunun cevabı olumlu ise bu reklamın çevirisi yapılabilir. Smith/ Klein-Braley beş adet çeviri stratejisi önermektedir:

1) Çevrisiz:

Beş basamaklı stratejiye göre, parfüm, alkollü içecek veya mücevher gibi ağırlıklı olarak duygusal çekiciliği olan ürünler söz konusu olduğunda reklam çeviri yapılmadan sunulur. Bu durumda, reklam mesajı öncelikle görüntü efektleriyle oluşturulur. Bu duygulanımsal unsurlar, çok farklı sonuçlanabilecek kültürel olarak belirlenmiş bireysel çağrışımları uyandırabilir. Ancak internette yapılan kısa bir araştırma, parfüm reklam filmlerinde kısa, tercüme edilmiş reklam metinlerinin görünebileceğini gösteriyor.



Görsel 1:Eva Mendes (oyuncu)



Görsel 2: Dilan Çiçek Deniz (yerel oyuncu)



Görsel 3: Swaroski



Görsel 4: Engin Altan Düzyatan

Görsel 1'de Yabancı oyuncu görseline Türkçe sözel açıklama eşlik etmekte ve ürün bu ünlü kişi tarafından önerilmektedir. Sözel kısım ve görsel metafor yabancı ve kaliteli bir parfüm algısı yaratmaktadır. Görsel 2'de ve Görsel 4'de yerelleştirme yapılarak ürünün erek kitle tarafından kabul görmesi amacıyla Türk oyuncular seçilmiştir. Görsel 4'de İngilizce olan kısma gönderme yapan "Centilmenliğin yeniden keşfi" sloganı yabancı unsuru yerlileştirmektedir. Görsel 3'de Swarovski kullanan kişinin bu mücevherlerle ışıldayıp dikkat çekeceğine ve ayrıcalıklı bir konuma geleceğine vurgu yapılmaktadır.

Sözsüz reklamlara örnek olarak Coca Cola'nın penguen ve kutup ayısını kullandığı reklamlar da bu kapsamda incelenebilir. Bu reklamlara işitsel öğe olarak Coca Cola'nın tipik müziği eşlik etmektedir. Coca Cola önceleri bu tip reklamlarda sadece kutup ayısı kullanılırken bu reklamında soğuk içeceğe vurgu yapan iki görsel metaforu aynı zamanda kullanarak reklamın etkisini güçlendirmiştir. Soğuk bölgede yaşayan bu iki hayvan metaforu içeceğin serinletici ve ferahlatıcı olduğunu da vurgulamaktadır.[5]



Görsel 5: Coca Cola

Sözel metafor bu içecek ile iyi ve kalıca dostluklar kurulduğuna gönderme yapmaktadır.

2) İhracat Reklam:

[5] Kutup ayısı ve penguenli reklam: https://www.youtube.com/watch?v=U7Jl5z3IciU&ab_channel=reklamkolik

İhracat reklamlarda, kaynak ülkenin ve kültürün olumlu çağrışımları korunur. Logo, slogan, muhtemelen başlık da çevrilmemiştir. Gerekirse reklam, hedef dilde ek bir metinle desteklenir.



Görsel 6: Opel



Görsel 7: dysis



Görsel 8: Schäfer

Orijinal reklam sloganları, ulusların özelliklerini vurgular ve onları ürünle ilişkilendirir. Reklamın çağrıştırdığı özellikler olumdur. Almanlar çalışkan, güvenilir insanlardır ve Alman malları kalite, yeni tasarım, modern teknoloji ve dayanıklılık ile ön plana çıkmaktadır. Alman arabaları güvenli, konforlu, ekonomik ve çevre dostudur. Almanca slogan korunarak, ürünün tüm bu özelliklerine dikkat çekilmiştir. Reklam filmlerinde sloganın orijinal telaffuzu istisnasız korunur. Malların kalitesinin milliyet üzerinden reklamlarda öne çıkmasını sağlamak ve kalite metaforuna gönderme yapmak için bir başka yöntem ise, Türk markası olan *Doğanay Lita limonata* reklamında olduğu gibi, KHS GmbH'nın Alman uzmanlarının Cam Pet şişe hakkında onaylayıcı konuşması ve Alman teknolojisi üzerinden izleyiciye güven telkin edilmesidir. Markaların görselleri metafor olarak işlev görerek olumlu çağrışımlara yol açarlar ve akılda kalıcılığı sağlarlar.

3) Direkt Çeviri:

Bu çeviri türü reklam metinlerinde pek fazla kullanılmayıp sadece teknik ürün ve hizmetler hakkında iletilecek çok fazla bilgi olduğunda kullanılır. Direkt çeviri bilgilendirici olup kültürel unsurları göz önünde bulundurmadığından reklam alanında pek kullanılmamaktır.

4) Adaptasyon:

Hedef kültürün koşullarına daha iyi uyum sağlamak için metin, görüntü materyali korunarak kültürel olarak uygun olacak şekilde değiştirilir. En yaygın kullanılan stratejidir ve esas olarak ürün tanıtımında kullanılır.

Örnek 1: Duracell pil reklamı




Görsel 9: Duracell (Avrupa versiyonu) Görsel 10: Duracell (Türkçe versiyonu)

Görüldüğü üzere Avrupa versiyonunda hıza gönderme yapan tavşan görsel metaforu Türkçe versiyonda gücün simgesi olan ayı metaforu ile tişörtün rengi sabit kalarak değiştirilmiştir; "güçlü olmak avantajdır". Burada kültürel simge ve değerler göz önünde bulundurulmuş yarışa giren karakterlerin figürleri daha işlevsel olan ile değiştirilmiştir. Kazanan figürler her iki reklam görselinde de daha sevimli iken, yarıştıkları figürler daha sevimsiz bir görüntüye sahiptirler ve hileye başvururlar.




Görsel 11: Duracell (Avrupa versiyonu) Görsel 12: Duracell (Türkçe versiyonu)



Görsel 13: Duracell kapanış görselleri

Son karede gösterilen pil görseli sözel metaforun "uzun ömürlü" söylemiyle zihinlerde kalıcı olmaktadır. Esas olarak bu reklamda metin değiştirilmemekle birlikte, görsel öğelerdeki karakterler değiştirilse de özünde aynı işlevi görmektedirler. Türk müşteri için daha etkili olan koşan ayıcık Türk kültürüne de daha uygundur.

Örnek 2: Milka reklamı

Bir başka örnek kalpleri yumuşatan "iyilik kazanır" mesajı veren Milka çikolata reklamı. Reklamın görsellerinde köpek fotoğrafının altına Türkçe yazı yazılması dışında başka bir değişiklik yapılmamıştır. Sert mizaçlı huysuz komşu küçük çocuğun hediye ettiği çikolatayı yiyince sevimli bir insana dönüşür. Çocuk çikolata ile huysuz komşuyu yumuşatmıştır.



Milka reklamı görselleri 14-19: Soldakiler Almanca reklama sağdakiler Türkçe reklama aittir.

Çikolatanın yenince mutluluk veren bir yiyecek olma özelliği Türkçe reklam sloganında ön plana çıkmaktadır. Almanca reklam sloganında Milkanın kalitesine vurgu yapılırken, Türkçesi "kalpleri yumuşatma" metaforu kullanmaktadır. Gerçekte de Milka reklamlarında genelde huysuz, aksi, kavgacı karakterler Milka yedikten sonra çikolatanın verdiği keyifle uyumlu ve iyi kalpli insanlara dönüşmektedirler.[6]

Örnek 3: Finish Quantum Ultimate (2021) Reklamı:

Sol taraftaki Almanca reklamın görselleri kısmen Türkçe reklamda değiştirilmiştir. Solda kurumuş orman "susuzluk ölümdür veya hayatın sonudur" metaforunu gösterirken

[6] Milka reklamının Almancası: https://www.youtube.com/watch?v=93Izt_Gjwms&ab_channel=Milka
Milka Türkçesi: https://www.youtube.com/watch?v=NYf9zTHNOBg&ab_channel=MilkaT%C3%BCrkiye

Türkçesindeki Almanca reklamda olmayan televizyondaki görüntü susuzluktan kurumuş, çöle



Görsel 20: Finish Almanca reklamı



Görsel 21: Finish Türkçe reklamı

gönderme yapan çatlamış toprağı göstermektedir. Kurumuş toprak görseli "Türkiye yakın gelecekte su fakiri olabilir" sözel metaforu ile birleşerek hayatın suyla sürdürülebileceğine yani; "su hayattır" metaforuna işaret etmektedir. Yakın zamanda sık sık televizyonlarda duyduğumuz bu söz ile ülkelerin su fakiri olma riski ile ilgili yayınlara burada reklam dışı gönderme yapılmaktadır. Televizyonun hemen solunda yarı dolu duran su sürahisi hayatı sembolize etmektedir. Yarı dolu olan sürahi umudu ve her şeyin bitmediğini gösteren bir metafordur.

Çocukların ve hayvanların izleyiciler üzerinde çok etkili olduğunu bilen reklam sektörü bu reklamda da suyu boşa akıtan yetişkinlere kocaman gözleriyle bakan iki çocuk kullanmaktadır.



Görseller 22-25: Yetişkinleri uyaran çocuklar

Çocuklar yetişkinlere örnek olarak su israfının nasıl önlenebileceği ve fondaki işitsel öğe ile reklamı yapılan ürünün ön durulama olmadan da bulaşıkları tertemiz yaptığı söylemektedir.



Görseller 26-27: Durulamadan bulaşık makinasına bulaşıkları koyan anne kız

Almanca reklamda SDW örgütü ağaç dikerken görülmekte olduğu halde Türkiye'de şu anda böyle bir çalışma olmadığı için Türkçe reklamda suyu boşa akıtmayan kız elindeki bardaktan doyasıya su içmektedir. "Suyu korumak elimizdedir" metaforu yansıtılmaktadır. Ağaç insanların geleceği ve yaşam metaforudur: "Ağaç hayattır". Ormanlar yağmuru çeker ve doğal hayatın olmazsa olmazıdır.



Görseller 28-29: Kapanış görselleri (soldakiler Almanca reklamdan, sağdakiler Türkçeden)

Kapanışta ise Almanca reklamda gür çam ormanları görülürken Türkçe reklamda finishin güçlü ve daha az kimyasal içeren, çevreyi koruyan bir deterjan olduğuna vurgu yapılmakta ve yeşili koruma metaforu olarak penceredeki saksılardaki çiçekler

görülmektedir. Yeşil aynı zamanda doğayı ve hayatı simgeleyen bir metafordur; "yeşil hayattır"[7].

5) Revizyon:

Bu stratejide görsel materyal korunur, ancak tamamen yeni bir metin üretilir. Bu strateji tüm ürün konseptini yok ettiği için çok risklidir. Görsel ve sözel unsurlar birlikte çalıştıkları için istendiğinde değiştirilemez. Bu nedenle bu stratejinin çok dikkatli kullanılması gerekir.

"Metafor […] ister bilgi işleme, isterse retorik isterse etnografik olsun, reklamlarda uzun zamandan beri tercih edilen ve edilecek olan sözel, görsel ikna unsuru ve reklamı büyüleyici kılan birer sihirli icat olarak varlığını devam" (Batı 2015: 23) ettirecektir. Çevrisiz ve ihracat reklam stratejileri maliyetten oldukça fazla tasarruf sağlayan stratejilerdir. Araştırmalar "uyarlama" stratejisinin en sık kullanılan strateji olduğunu ortaya koymaktadır. Ancak kültürel farklılıklar çok fazlaysa, bir reklamı uyarlamanın bazen ürünü yüksek oranda satmak için yeterli olmadığını görüyoruz. Bu amaçla ürünlerin ve reklamların çoğu zaman yerelleştirilmesi gerekmektedir. *Yerelleştirme*, bir ürünün ve onun dokümantasyonunun dış pazara uyarlanmasıdır (Göpferich 1998: 293). Çevirmen, hedef ülke için dilsel ve kültürel olarak uygun ürün versiyonları oluşturarak, kültürel adaptasyon için stratejiler geliştirmelidir. Metin tercüme edilir ve sözel olmayan materyal hedef kültüre uyarlanır. Gerekirse ürün isimleri değiştirilir, bölgesel temalar ve motifler kullanılır. Örneğin, yerel aktörler ve şarkıcılar, yerel meşhur kişiler, ramazan, noel gibi yerel temalar, bayramlar, gelenekler ve diğer ima yoluyla yapılan gönderimler reklamlarda kullanılır. Buna en güzel örnek Coca Cola'nın ramazanda gösterilen reklamlarıdır:



Görsel 30-31: Doğudan Batıya (2011) Coca Cola reklamı[8]

[7] Finish reklamı Almancası:
https://www.youtube.com/watch?v=NzVH20en4KU&ab_channel=FinishDeutschlandund%C3%96sterreich
Türkçesi :
https://www.youtube.com/watch?v=6iP8d2ZVRPA&ab_channel=%C5%9E%C3%BCkr%C3%BCAl%C4%B1c%C4%B1

[8] https://www.youtube.com/watch?v=jPLLMIjnGeI&ab_channel=McCANNIstanbul



Görsel 32-33: Ramazan'da yardımlaşmaya vurgu yapan Coca Cola'nın Tider Bağış kampanyası[9]

Sonuç

Çalışmaya öncelikle reklam filmleri ve birkaç yazılı basın da dahil edildi. Reklam çevirmenleri, çeviri yaparken erek dil ve kültür için tek tek sözel ve görsel unsurlar hakkında karar almak zorundadırlar. Doğru kararlar alabilmek için, doğru stratejiler geliştirmek ve konuya hâkim olmak zorundadırlar. Çalışma Smith ve Klein-Braley'in beş basamaklı stratejilerinin direkt çeviri stratejisi hariç bu alanda başarılı olduğunu göstermiştir. Ancak, birçok durumda örneğin erek pazarlarda halihazırda mevcut rakip ürünler olması durumunda, yerelleştirme yapmaya ihtiyaç vardır. Aksi takdirde erek ülkedeki tüketiciler yerel olmayan bir ürünle tatmin olmayacak ve ürünü tercih etmeyeceklerdir. Reklam çevirmenlerine bazen sadece sözel materyal gönderilip çevirmeleri istenmektedir. Çevirmenler dil ve kültür uzmanı olarak doğru kararlar verebilmeleri için metne yönelik görsel materyallere mutlaka ihtiyaç duyarlar, çünkü bu iki unsur birlikte etkileşim içinde olduklarından yapılan çevirinin işlevsel olması buna bağlıdır. Çeviri bilimde işlevsel bakış açısı, erek metnin dilsel, erek kültürel ve teknik koşullarına uyarlanmasını gerektirir. Göpferich, çeviri çalışmalarında öğrencilere kazandırılan kültürel becerilerin onları yerelleştirme uzmanı yaptığı görüşündedir. İşleve ve erek kitleye uygun bir şekilde Skopos teorisine göre çeviri yaparak dil alanında yerelleştirmeyi yapmak mümkündür.

Öğrenciler ayrıca işlev odaklı çeviri (Hönig / Kußmaul) ve çeviri eylemi (Holz / Mänttäri) bilgisine sahiptirler ve reklam çevirisinde kullanabilecek düzeydedirler. Ancak derslerde görüntü, renk veya ses gibi bazı faktörler üzerinde durulmaz. Reklam çevirmeni, gerekli olan temel bilgiye sahip olduğundan mezun olduktan sonra bu alanda uzmanlaşabilir. Reklamın yerelleştirilmesi, reklamcılık sektöründe çevirmenlerin özel olarak eğitilmediği pazarlama stratejisi bilgisi gerektirdiği için çevirmenlerin bu konuda eksiklerini tamamlayarak uzmanlaşabilirler.

Kaynakça

Aksan, Doğan (1998). Anlambilim ve Türk Anlambilimi, Ankara: Engin.

Baldick, Chris (2004). *Oxford Concise Dictionary of Literary Terms ve the Penguin Dictionary of Literary Terms and Literary Theory*. New York: Oxford University Pres.

[9] https://www.youtube.com/watch?v=y8mDMXl0M2k&ab_channel=Coca-Cola

Barthes, R. (1969). *Der Mythos als semiologisches System*. In: Schiwy, G. (Eds.), Der französische Strukturalismus. München: Rowohlt, 149-173.

Barthes, R. (1957/ 2003). *Çağdaş Söylenler.* Çeviren Tahsin Yücel, İstanbul: Metis.

Batı, Uğur (2012). *Reklamın Dili.* İstanbul: Alfa.

Batı, Uğur (2015). *Reklam ve Metafor İlişkisi.* Grafik Tasarım Dergisi, Sayı: 66, Temmuz-Ağustos 2015, 20-23.

Çağdaş, Bilge (2019). *Reklamlarda Metaforik Öğelerin Kullanımı: Kozmetik Reklamları Örneği.* Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, cilt: 21, Sayı: 3, 995-1013

Eco, Umberto (1972/ 1988): *Einführung in die Semiotik.* München: Wilhelm Fink.

Fiske, J. (1990/ 2003). *İletişim Çalışmalarına Giriş*. Çev. Süleyman İrvan. Ankara: Bilim ve Sanat.

Forceville, Charles (1996). *Pictorial Metaphor in Advertising*. London: Routledge.

Forceville, C. (2003). *Bildliche und multimodale Metaphern in Werbespots.* İçinde: *Zeitschrift für Semiotik*, Bd.25, Heft 1-2.

Günay Köprülü, Sevtap/ Oğuz, Derya (2016): *Reklam Filmi Çeviri Sorunsalı*. The Journal of International Social Researche, cilt: 9, sayı: 43, S. 268-275.

Karamehmet, Bilge (2012). *Reklamda Görsel Metafor Kullanımı: Basın Reklamı Örneği.* Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi, SBE, İletişim Bilimleri ABD, İstanbul

Kıran, Zeynel/ (Eziler) Kıran, Ayşe (2010). *Dilbilimine Giriş*. Ankara: Seçkin.

Lakoff, Georg/ Johnson, Mark (1980/ 2015*). Metaforlar: Hayat, Anlam ve Dil*. (Çev. Gökhan Yavuz Demir) İstanbul: İthaki.

Özbent, Sueda (2017). *Übersetzungsstrategien von Smith/ Klein-Braley. Diskutiert anhand von Werbeübersetzungen ins Türkische.* Turkish Studies. Cilt 12, 307-318

Özbent, Sueda (2017). *A semiotical Examination of Advertisements that have been translated into Turkish.* İçinde: Ruggiero, Ch. /Arslan, H./Icbay, M. A.: *Research on Communication.* Bialystok: E_BWN Publication, (ISBN 978-83-9488896-2-3), 225-233

Phillips, B. J. (1997). *Thinking into It: Consumer Interpretation of Complex Advertising Images.* Journal of Advertising, *26* (2): 77-87.

Reiβ, Katherina (1976/1983): Texttyp und Übersetzungsmethode. Der operative Text. Heidelberg: Groos

Smith, Veronica/ Klein-Braley, Christine (1997). Advertising -A five-stage strategy for translation. In: Snell-Hornby, M. / Jettmarov'a, Zusanna/ Kaindl, Klaus (Hg.). Translation as Intercultural Communication. Selected Papers from the EST-Congress. Prague 1995. Benjamins: Amsterdam, S. 173-184.

Smith, Veronica (1998). Werbetexte. In: Snell-Hornby, M. / H. G. Hönig/ P. Kußmaul/ P. A. Schmitt (Hg.): Handbuch Translation. Stauffenburg: Tübingen, S. 238-241.

Vermeer, H. J. (1990). *Skopos und Translationsauftrag - Aufsätze*. Heidelberg: Universität Heidelberg.

Zaltman, Gerald/ Coulter, R. H. (1995). *Seeing the Voice of the Customer: Metaphor-Based Advertising Research.* Journal of Advertising Research, 35-51.

Zaltman, Gerald/ Zaltman, Lindsay (2008). *Pazarlama Metaforları.* İstanbul: Optimist.

ANTI-WAR PROTEST MEMORIES IN APRIL DE ANGELIS' *JUMPY*

APRIL DE ANGELIS'İN *JUMPY* ADLI OYUNUNDA SAVAŞ KARŞITI PROTESTO ANILARI

Dr.Ajda Baştan
Sivas Cumhuriyet University, Department of Translation and Interpreting
ORCİD: 0000-0001-8171-8644

"Peace at Home, Peace in the World"
Mustafa Kemal Atatürk

Abstract

This study focuses on anti-war protest memories in April De Angelis' *Jumpy*. Since the late twentieth century, April De Angelis has been one of the most important feminist playwrights in modern British theatre. De Angelis, who is still creating plays in the twenty-first century, deals with teenage difficulties and parental concerns in her comedy play *Jumpy* staged in 2011. The title of the play is derived from a monkey toy that represents childhood. *Jumpy* centres on a middle-class family struggling with a teenage daughter's disobedience and her fights with her mother who is grappling with her own problems. One of the issues the playwright touches on in the play is the Greenham Common anti-war protests that took place in Britain's recent history between the years 1981 and 2000. A group of women organized a massive protest starting from Cardiff, Wales to Greenham Common Air Base, disturbed at the plan to install American nuclear weapons in the UK. Soon after, the women established the Greenham Common Women's Peace Camp in Berkshire near London. The Greenham Common Women's Peace Camp is one of humankind's most well-known examples of feminist activism. It also became one of the world's most prominent anti-nuclear movements that contributed to the end of the forty-five-year lasting Cold War. In her play *Jumpy*, De Angelis states that Greenham Common protests are unlikely to mean anything to the young generation of the 21st century. However, the playwright considers that it is essential to note the political achievements of the past and to transfer them to the current and future generations.

Keywords: April De Angelis, Anti-War Protests, Greenham Common, Jumpy, Memories, Nuclear Weapons

Özet

Bu çalışma, April De Angelis'in *Jumpy* adlı oyunundaki savaş karşıtı protesto anılarına odaklanmaktadır. April De Angelis, yirminci yüzyılın sonlarından beri modern İngiliz tiyatrosunun en önemli feminist oyun yazarlarından biri olmuştur. 21. yüzyılda hâlâ oyunlar yazmaya devam eden De Angelis, 2011'de sahneye koyduğu *Jumpy* adlı komedisinde gençlerin yaşadığı zorlukları ve ebeveyn kaygılarını yansıtmaktadır. Oyun adını çocukluğu temsil eden bir maymun oyuncağından almaktadır. *Jumpy*, genç bir kızının itaatsizliğiyle mücadele eden orta sınıf bir aileyi ve kendi sorunlarıyla boğuşan annesiyle olan kavgalarını

aktarır. De Angelis'in oyunda değindiği konulardan biri de Britanya'nın yakın tarihinde 1981-2000 yılları arasında gerçekleşen Greenham Common savaş karşıtı protestolardır. Bir grup kadın, Galler'in Cardiff kentinden başlayarak Greenham Common hava üssüne kadar büyük bir protesto düzenlerler. Zira kadınlar, Birleşik Krallık'ta Amerikan nükleer silahları kurma planından rahatsız olmuşlardı. Kısa bir süre sonra, kadınlar Londra yakınlarındaki Berkshire'da Greenham Common Kadınlar Barış Kampı'nı kurdular. Bu barış kampı, insanlığın en bilinen feminist aktivizm örneklerinden biridir olmuştur. Söz konusu barış kampı, gösterilerin yıllarca sürmesinin ardından dünyanın en önde gelen nükleer karşıtı hareketlerinden biri haline gelerek kırk beş yıl süren Soğuk Savaş'ın bitmesine de katkıda bulunmuştur. De Angelis *Jumpy* başlıklı oyununda Greenham Common protestolarının 21. yüzyılın genç kuşağı için pek bir şey ifade etmediğini belirtmektedir. Ancak oyun yazarı, geçmişin siyasi başarılarını hatırlamanın ve bunları şimdiki ve gelecek nesillere aktarmanın elzem olduğunu düşünmektedir.

Anahtar Sözcükler: April De Angelis, Şavas Karşıtı Protestolar, Greenham Common, Jumpy, Anılar, Nükleer Silahlar

INTRODUCTION

Born in London in 1960, April De Angelis is the daughter of an English mother and an Italian father. She started the theatre as an actress and wrote her first stage play *Breathless* in 1986. Harris (2014) reports that the playwright was awarded as first place in the Second-Wave Young Women's Writing Festival in 1987. Later, by writing plays repeatedly, she managed to become one of the most important feminist playwrights in the British Theatre since the last years of the 20th century. In her 2011 play *Jumpy*, April De Angelis addresses the problem of familial sensitivity. *Jumpy* is an eighteen-scene play set in London. The title of the piece is derived from a monkey-toy owned by Tilly, a teenage girl. Although the play is a comedy, there are also heart-breaking scenes in it.

Jumpy is about a middle-class family dealing with a rebellious teenage daughter and her battle with her mother, who is going through her own problems. Furthermore, De Angelis reflects current British society and depicts certain teenage troubles and family concerns. In general, *Jumpy* is a drama that explores the portrayal of two twenty-first-century families. The first family is Hilary and Mark, a married couple with a daughter named Tilly. The second family includes Bea and Roland, and their sixteen-year-old son Josh. However, the drama focuses on two opposing characters, mother-daughter Hilary and Tilly, and their interactions. Hilary meets Lyndsey, a peer friend of her daughter Tilly, as the play progresses. Lyndsey is just fifteen years old, yet she is already pregnant. De Angelis informs the audience on the rising prevalence of unprotected sex and pregnancy among youths in comparison to the past. Furthermore, De Angelis explains in *Jumpy* how social media may contribute to psychological issues. Hilary later discovers that her fifteen-year-old daughter Tilly is also pregnant and searches solutions to the problem. In this context, De Angelis attempts to portray the circumstances of young girls to the audience realistically. Throughout *Jumpy*, there is no one answer to questions, but the writer suggests numerous possibilities for both youngsters and their parents. As a result, De Angelis' *Jumpy* examines many aspects of human life and presents each meaning in a comical context.

The integration of several characters, each with their own distinct personality, makes the play engaging and adds a lot of drama to the main line. Moreover, *Jumpy* has become a magnet for theatre-going families and their young children since the concerns in the play represent some of the challenges faced in the twenty-first century. Women nowadays confront a variety of obstacles. They are predisposed to make certain judgments about people's identities and roles, which are influenced by society and culture. Therefore, De Angelis delves deeply into teenage concerns, family and marriage relationships, and mentions her opinions on sexuality and politics in *Jumpy*. By utilizing the peculiarities of the female characters and presenting distinct tensions, the play opens the door to fresh questions.

The theatrical characters in De Angelis' *Jumpy* may be divided into two groups: the older generation and the younger generation. Every age has its own set of qualities and concerns, and they frequently disagree. However, it is crucial to note that such a differentiation is overly severe because some of the people's characteristics are passed down through generations. Women, in particular, experience significant dissatisfaction and, in general, begin on the route to their autonomy in play. The younger generation's Tilly rejects any role assigned to her and attempts to forge her own path.

Tilly miscarries her baby at the end of *Jumpy*, thereby ending the pregnancy. The young girl then resolves to continue on her study and also to attend university in the future. Education, according to De Angelis' Hilary in the play, is vital for girls for being strong members of society. During the comedy, Greenham Common protests are mentioned in two scenes alongside with narrative facts. The drama closes with optimist feelings for the upcoming years.

GREENHAM COMMON MEMORIES IN *JUMPY*

In *Jumpy,* Frances, Hilary's best friend, is a fifty-year-old actress who has never married or has any children. Whenever Hilary and Frances get together, they recall about their earlier years in a nostalgic manner. We discover from their talks that these closest friends were quite involved during the 1980s women's movement, even attending street demonstrations. Since so much has changed in the twenty-first century, it's understandable that Hilary and Frances pine for the days of their youth. Hilary remembers the past and displays Tilly the proofs:

Hilary There's photos of me when I went to Greenham Common.

Tilly What?

Hilary A peace camp

A protest against American nuclear missiles being sited at Greenham. Women lived there.

For years. In tents. I went. It got very muddy.

Hilary In December 1982 thirty thousand women from all over Britain came to 'embrace the base'. Which we did. Nine miles of perimeter fence. You felt this incredible energy and also lots of confusion, women were saying, 'Are we supposed to hold hands now? (Jumpy, Scene Eight).

In the dialogue above Hilary mentions about Greenham Common in order to instruct her daughter about the past. The mother gives documentary information and stresses that she had been to Greenham to embrace the protest. Greenham Common Women's Peace Camp was a sequence of protest camps held between 1981 and 2000 to oppose the placement of US nuclear weapons at Greenham Common in Berkshire, England. Generally speaking, nuclear weapons are explosive devices which cause the deadliest results on the planet. Nuclear bombs destroyed the Japanese cities of Hiroshima and Nagasaki in 1945, killing thousands of people and harming the natural environment. In *Jumpy*, De Angelis is trying to convey to the youth a success that women achieved thirty years ago. The playwright underlines that women protested for nineteen years on behalf of peace, their children's future and for the tomorrows of the living World.

Penn (1984) defines that in August 1981, a march from Cardiff, Wales, to Greenham Common, a distance of 110 miles, united the women together for the first time. In September 1981, the most renowned women-only camp was formally constructed at the American air station in Greenham Common. As Addington (1992) indicates, the camp became totally for women in February 1982 although there were also a few men at its very beginning. Furthermore, Eschle (2017) states that hundreds of women slept in camps outside each of the base's gates between 1983 and 1985, and thousands attended protests. Julie Christie in the foreword (2006) gives some detailed features about the camp as the following:

"The women of Greenham Common, I always felt, were exactly the kind of people who would have formed part of a resistance against fascism and totalitarianism. They were committed, they were courageous, they were fearless and they were prepared to expose themselves to ridicule and worse for their beliefs. They were prepared to live outside in home-made shelters and taxing conditions through all weathers.", (Christie, 2006).

Fairhall (2006: 8) mentions that Greenham Common became recognizable to half of the world's population since alongside British women, other ones from Australia, Western Europe and the USA attended the protests as well. As *Jumpy* progresses, the famous women peace camp is mentioned once again:

Hilary It's posh people's lap dancing. When we were at Greenham Common
Frances We did a few day trips. Let's be clear – we weren't really a part of
Hilary Because we were students. But we were part of – something bigger.
Didn't you feel –
Powerful? Kids' clothes sewn on to the fences.
Frances Thirty years ago. Your point is?
Hilary We should be living those ideas.
I don't know if I have lived them. (Jumpy, Scene Twelve).

In the dialogue above Hilary recalls how important the Greenham Common demonstration was in their life. De Angelis presents further information about the peace camp by mentioning that women even stayed with their children in the protest area. The

playwright's Hilary feels nostalgic and also intimates that feminism has lost its power at present when compared with the past.

Leffler and Painter (2002:5) reveal that the Second World War advanced tremendous improvements in military technology. In the years immediately after The Second World War (1939-1945), the Cold War era began to take shape and lasted for around forty-five years. Katherine Connor Martin (2015), head of US Dictionaries at Oxford University Press, clarifies that the term "cold war" was coined by George Orwell in 1945. The Cold War, one of the important events in world history, was the military and political tension between the two superpowers, the United States of America and the Soviet Union. The reason why it is called the Cold War is due to the fact that both sides did not directly wage war against each other. It dominated the international policy of the United States and the Soviet Union, as well as most other countries' diplomacy and internal politics. The Cold War ended automatically when the Soviet Union was collapsed in 1991. Jean Stead (qtd. Fairhall, 2006: 201) specified that Greenham contributed significantly to the Cold War's conclusion because people began to consider the risks of owning nuclear weapons. Besides, former British parliamentarian Clare Short (qtd. Fairhall, 2006: 201) declared that the Greenham women and other activists prevented the creation of nuclear weapons in Europe, resulting in disarmament negotiations between presidents Ronald Reagan and Mikhail Gorbachev.

CONCLUSION

April De Angelis is a popular British feminist playwright who touches on social and political issues. Her 2011 play ***Jumpy*** is about a problematic relationship between mother and her daughter where De Angelis discusses teenage worries, family and marriage relationships, as well as her views on sexuality and politics. In the play, De Angelis also has prideful memories about Greenham Common which became one of the greatest and most influential activities of feminist anti-war protests in modern history. Greenham Common protests in Great Britain became popular during the 1980s and 1990s both national and international. The women were protesting the decision of the British government, headed by prime-minister Margaret Thatcher, to allow American nuclear missiles to be stationed there. Thus, Greenham Common has become an icon for peace, a centre of nuclear weapons' protests by women. Moreover, it is claimed that the peace camp had great effects on the end of the Cold War. To sum up, De Angelis' aim in *Jumpy* was to remind Greenham protests, taking place thirty years ago, for the new generation who may have never heard about them.

REFERENCES

Addington, C. (1992). "Greenham common- ten years on", *Australian Feminist Studies*, 7:15, pp. 111-114

Christie, J. (2006). "Foreword" in *Common Ground: The Story of Greenham* by David Fairhall, London: I.B.Tauris & Co. Ltd.

De Angelis, A. (2012). *Jumpy*, London: Faber and Faber.

Eschle, C. (2017). "Beyond Greenham Woman?", *International Feminist Journal of Politics*, 19:4, pp. 471-490.

Fairhall, D. (2006). *Common Ground: The Story of Greenham*, London: I.B.Tauris & Co. Ltd.

Harris, G. (2014) "Post-postfeminism? Amelia Bullmore's Di and Viv and Rose, April de Angelis's Jumpy and Karin Young's The Awkward Squad", *Contemporary Theatre Review*, 24:2, pp. 177-191.

Leffler, M. P. & Painter, D. S. (2002). *Origins of the Cold War: An international history*. Routledge.

Martin, K.C. (2015, October 24). *George Orwell and the origin of the term 'Cold War'*.OUPblog. Retrieved November 14, 2021, from https://blog.oup.com/2015/10/george-orwell-cold-war/.

Penn, P. (1984). "The Women at Greenham Common: An Observation", Family Systems Medicine, 2:1, pp. 66-79.

GEERT HOFSTEDE'NİN KÜLTÜREL BOYUTLAR TEORİSİ BAĞLAMINDA JAPONYA VE TÜRKİYE'NİN KÜLTÜR ANALİZİ

JAPAN AND TURKEY'S ANALYSIS OF CULTURE IN THE CONTEXT OF GEERT HOFSTEDE'S CULTURAL DIMENSIONS THEORY

Öğr. Gör. Mine BAŞTA
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Özet

Değişen iktisadi, beşeri ve küresel bir takım pratikler ile birlikte günümüz toplumları, kültürel analizlere tabi tutulmak durumundadır. Ülkelerin siyasi, politik, iktisadi, beşeri, sosyal pek çok alandaki etkinliği kültürel anlamda yeterli kadar anlaşılmış olabilmesine bağlıdır. Kültür olgusu, hiç şüphesiz; bireylerin, kurumların, örgütlerin ve toplumların yapısındaki en elzem nokta olarak, değerlendirme mevzuunda hayati öneme haizdir.

Sosyolog ve sosyal psikolog olan Geert Hostede'nin kültür üzerine yaptığı çalışmaları, kültürün toplumların davranışları üzerinde etkili olduğunu göstermiştir. Hofstede'nin kültüre ait olduğunu düşündüğü, toplumların kültürel analizini oluşturmada belirleyici olduğunu savunduğu çeşitli boyutlar vardır. Bu boyutlar; güç uzaklığı, bireysellik-kolektivizm, erkeklik-dişilik, belirsizlikten kaçınma, kısa ve uzun vadeye dönüklük, serbestliğe karşı sınırlanmadır. Hofstede'nin bu teorisi, kültürleri anlama ve anlamlandırmada zaman içinde etkinliğini koruyarak, toplumları analiz etmede etkili olmuştur.

Bu çalışma ile, Geert Hofstede'nin kültürel boyutlar teorisi üzerinden değerlendirme yapılarak, Asya ülkeleri olan Japonya ve Türkiye arasındaki benzerlik ve farklıların boyutları sosyolojik bağlamda ele alınmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Hofstede, kültür, Japonya, Türkiye.

Abstract

Today's societies have to be subjected to cultural analysis with changing economic, human and global practices. The political, economic, human and social effectiveness of the countries depend on the cultural understanding. The phenomenon of culture, without doubt, has vital importance in the subject of evaluation as the most important point in the structure of individuals, institutions, organizations and societies.

Geert Hostede, a sociologist and social psychologist, has shown that culture influences the behavior of societies. There are a number of dimensions that Hofstede thinks belong to culture and argues that it is decisive in constructing cultural analysis of societies. These dimensions are power distance, individuality-collectivism, masculinity-femininity, avoidance of uncertainty, short and long-term orientation, freedom against. Hofstede's theory has been effective in analyzing societies, maintaining its effectiveness over time in understanding cultures.

In this study, an evaluation will be made through Geert Hofstede's cultural dimensions theory and similarities and differences between Asian countries Japan and Turkey will be attempted to handle in the sociological context.

Keywords: Hofstede, culture, Japan, Turkey.

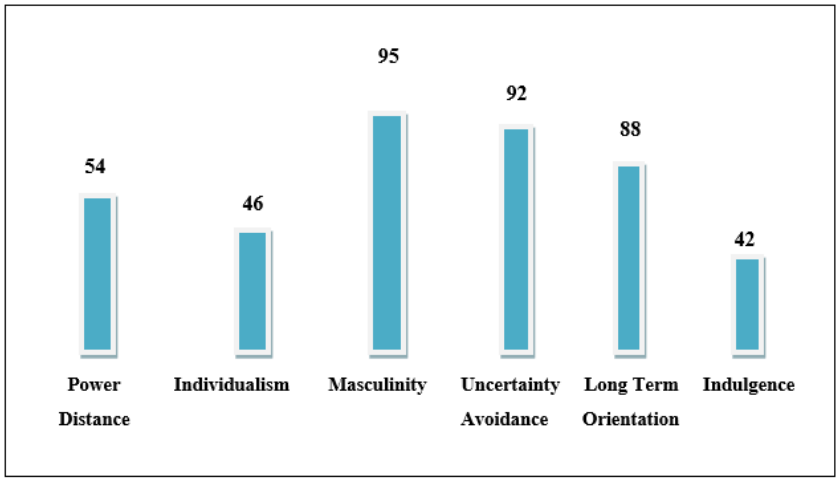
1. Hofstede Kültür Analizi Bağlamında Japonya

Örgüt üyelerinin paylaştıkları önemli değerler, standartlar, normlar, inançlar ve anlayışlar bütünü olarak ifade edilebilecek örgüt kültürü kavramı üzerine Hofstede'in yaptığı çalışmalar, yazında önemli bir yere sahiptir. Hofstede'in, 40 ülkede 100.000'den fazla işgörenle yaptığı çalışmalar sonucunda kültürün; güç mesafesi, belirsizlikten kaçınma, bireycilik/toplulukçuluk ve erillik/dişillik olmak üzere dört boyutu olduğunu belirlemiştir (Hofstede, 1980). Bundan sonraki yıllarda Asya'da yapılan araştırmalarla Hofstede, bu boyutlara beşinci boyut olarak, uzun dönemli ve kısa dönemli bakış açısını kapsayan zaman oryantasyonunu eklemiştir (Hofstede, 1994).

Hofstede'nin kültüre ait olduğunu düşündüğü altı boyut şunlardır:

- Güç uzaklığı
- Bireysellik - Kolektivizm
- Erillik - Dişilik
- Belirsizlikten kaçınma
- Kısa ve uzun vadeye dönüklük
- Hoşgörü-baskı (serbestliğe karşı sınırlanma)

Hofstede'nin Japonya'nın kültürel boyutları analizine göre;



Grafikten de görüldüğü gibi; Hoftede'nin Japon kültürü için yaptığı analiz sonucunda, Güç mesafesi puanı 54, bireycilik-toplumculuk puanı 46, cinsiyet algısı (erillik-dişilik) puanı 95, belirsizlikten kaçınma puanı 92, uzun dönem- kısa dönem uyum puanı 88, hoşgörü-baskı puanı 42 çıkmıştır.

1.1. Güç Mesafesi (Power Distance)

Güç mesafesi bir toplum içerisindeki farklı güç seviyelerindeki bireylerin aralarındaki ayrımı ne derece beklediklerini ve kabul ettiklerini göstermeye yarar. Güç seviyeleri arasındaki mesafenin büyük olduğu toplumlarda ast çalışanlar üstleriyle herhangi bir mücadeleye giremezler. Bu aralığın düşük olduğu toplumlarda bireyler toplum içerisinde eşit bir güç seviyesine sahiptir. Bir tablo ile incelenecek olursa;

Düşük Güç Mesafesi	Yüksek Güç Mesafesi
Eşitsizlikler minimuma indirilmiştir.	Eşitsizlikler kabullenilir.
Hiyerarşi kolaylık sağlamak içindir.	Hiyerarşi bir ihtiyaç olarak bulunur.
Üstler erişime açıktır.	Üstler erişilmezdir.
Her birey aynı haklara sahiptir.	Güçlü olanların ayrıcalıkları vardır.
Değişim doğal bir süreçle oluşur.	Değişimler bir zorlama veya devrimlerle olur.
Çocuklara eşit bir birey olarak davranılır.	Çocuklara itaat etmeleri öğretilir.

(AFS Intercultural Programme).

Güç mesafesi, bir toplumun bireyleri ve örgütlerinde gücün eşit olmayan bir biçimde dağılımı ile ilgilidir. Güç mesafesinin düşük olduğu toplumlarda sosyal ve sınıflar arasındaki eşitsizlikler azaltılmaya çalışılırken, güç aralığının yüksek olduğu toplumlarda bu farklılıklar normal kabul edilmektedir (Freitag ve Stokes, 2009:60). Hofstede'ye göre, ulusal kültürün bu boyutu toplumdaki eşitsizliği konu etmektedir. Buna göre bütün toplumlarda bazı kesimler diğerlerine göre daha fazla güce sahiptir. Dolayısıyla bunlar diğerlerine göre daha fazla saygı görürler ve diğerlerinin davranışlarını etkileme olanağına sahiptirler. Ancak toplumların veya grupların eşitsizliğe karşı toleransları birbirlerinden farklılık gösterir. Güç mesafesi boyutu insanların, bir örgütün veya kurumlardaki gücün eşit bir şekilde dağıtılmadığına olan kabulleridir (www.geert-hofstede.com).

Her ülkede farklı güç aralığı puanı olması, o ülkenin tarihinden de kaynaklanabilmektedir. Tarih, kültürü, insanların düşüncelerini, hayata bakışlarını biçimlendirerek etkilemektedir.

Bazı toplumlarda gücü az olan insanlar, gücün eşit olarak dağıtılmadığını kabul etmişlerdir. Böyle toplumlarda bireyler arasındaki güç mesafesi fazladır. Bu durumda üst makamlarda bulunanlar haklılıklarını sahip oldukları güçten almaktadırlar (Sargut, 2001:182). Geniş güç mesafesine sahip toplumlarda, örgüt içerisinde gücün dağılımı dengesizlikler, eşitsizlikler oluşturabilmektedir. Bu tür kültürlerde, statü, pozisyon, unvan gibi unsurlara önem verilir ve saygı duyulur. Dar güç mesafesine sahip olan kültürlerde ise, tersine örgütlerde önemli kararlar verileceği sırada çalışanların katılımı beklenir, fikirleri alınır, gücün dağılımında eşitsizlikler daha az görülmektedir (Dursun, 2013: 52). Bu ülkelerde sosyal eşitsizlik ve hiyerarşi doğal karşılanır. Üstlerin verdiği emirler sorgulanmadan yerine getirilir. Güç mesafesinin düşük olduğu kültürlerde ise örgütlerde merkezileşme derecesi düşüktür ve üstlerle astların sahip oldukları statüler eşit kabul edilir.

Japonya 54 sınırda bir puan ile orta seviyede hiyerarşik bir toplumdur. Japonlar herhangi bir toplumsal ortamda hiyerarşik konumlarından hep haberdardır ve buna göre hareket eder. Bununla birlikte, diğer Asya kültürlerinin çoğu kadar hiyerarşik değildir. Bazı yabancılar, Japonya'yı son derece hiyerarşik olarak deneyimliyorlar. Çünkü iş tecrübeleri özenle yavaş karar verme sürecine dayanır: Bütün kararlar, her hiyerarşik katman tarafından onaylanmalı ve nihayet Tokyo'daki üst düzey yönetici tarafından onaylanmalıdır. Paradoksal olarak, yavaş karar verme sürecinin tam örneği, Japon toplumunda daha hiyerarşik toplumlarda olduğu gibi karar verebilecek hiç kimsenin bulunmadığını göstermektedir. Çok yüksek güç mesafesi olmayan Japonya'nın daima meritokratik bir toplum olması da unutulmamalıdır. Japon eğitim sisteminde herkesin eşit doğduğu ve herkes

yeterince ve istikrarlı bir biçimde çalışıyorsa, bir şey olabileceği konusunda güçlü bir düşünce var (www.geert-hofstede.com).

1.2. Bireycilik- Toplumculuk (Individualism)

Bireyselci bir toplumda bireyler kendi kararlarını kendileri verme eğilimindedirler ve ilgilerinin en çok olduğu nokta kendileri ve yakın aile bireylerinin iyiliği üzerinedir. Kolektivist yapıya sahip toplumlarda grup içi bağlar güçlüdür ve aile kavramı daha geniş kapsamlıdır (kuzen,amca,teyze,vb. de aile kavramının içindedir). Bir tablo ile incelenecek olursa (AFS Intercultural Programme) ;

Kolektivist Yapı	Bireyselcilik
'Biz' odaklı.	'Ben' odaklı.
İlişkiler işten daha önemlidir.	Bireysel seçimler önem taşır.
Grubun dayattığı sorumlulukların yerine getirilmesi gerekir.	Birey kendi koyduğu sorumlulukları (görevleri) yerine getirir.
Grup içi uyum önemlidir ve dolayısıyla uyumu bozmamak için birebir tartışmalardan kaçınılır.	Birey düşüncelerini direk olarak belirtir.
İletişim;sözlü iletişim kadar vücut dili ve mimiklerle de olur. Sözlü iletişimlerde genelde detaya girilmez, boşlukların karşı tarafça doldurulması beklenir.	İletişim; sözlü iletişim ağırlıklıdır, anlatım genel olarak oldukça detaylıdır ve hataya yer bırakmayacak şekildedir.

Bireycilik-toplumculuk algısı, bir toplumda, bireysel değerlerin mi toplumsal değerlerin mi hâkim değerler olarak algılandığını gösteren bir kültürel değişkendir. Hofstede ve Bond'a göre, kimi toplumlarda bireyciliği ön plana çıkaran inançlar ve değerler daha egemen durumda iken, kimi toplumlarda toplumculuğu ön plana çıkaran inançlar ve değerler daha egemen durumdadır. Bireycilik veya toplumculuk inanç ve değerlerinin daha hâkim durumda olması, birey veya grupların tutum ve davranışlarına yansımakta ve farklı uygulamalara neden olmaktadır (Hofstede ve Bond, 1988). Toplumlar gelişmek istiyorsa, birbirleriyle iletişim kurmak, birbirlerini desteklemek zorundadırlar. Aynı zamanda bireylerin kendi ihtiyaçlarını görme hususunda sorumlulukları da vardır. İşte zorluk bireysel sorumluluklar ve haklar ile toplumsal iyilik arasında denge kurmakta yatmaktadır. Bazı toplumlarda toplumsal sorumluluklar bireysel kimliklerden daha üstün tutulurken diğerlerinde bireysel başarı desteklenmektedir (Freitag ve Stokes, 2009:58).

Bireyci toplumlarda bireyler arasındaki ilişkinin zayıf olduğu ve bireylerin kendi ilgi ve çıkarları doğrultusunda davranmasının olağan olduğu ifade edilmektedir. Bireyci kültürlerde "ben" bilinci gelişmişken, toplumcu kültürlerde "biz" bilinci hâkimdir. Toplumcu kültürler, grubu ön planda tutarken, bireyci kültürler bireyi ön planda tutmaktadır. Bireyci toplumlarda kişiler sorunlarını kendileri çözerler, kendi kararlarını verirler. Oysa toplumcu kültürlerde bireylerin bir aile bir grup içinde bulunmaya eğilimleri vardır (www.geert-hofstede.com).

Hofstede'nin boyutlarında toplumlar bireyci ve toplulukçu toplumlar olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Bireyci toplumlarda, ben düşüncesi hâkim olmaktadır. Ben düşüncesinin ön planda olduğu bu toplumlarda kişiler kararlarda kendi istediklerinin olmasını isterler. Bireysel başarının önemli olduğu bu toplumlara en güzel örnek Amerika, İngiltere, Kanada ve Avustralya gibi Anglo-Sakson ülkeleridir. Toplulukçuluğa önem verilen ülkelerde ise, insanlar kendilerini örgüte, aileye, işletmeye bağlı hissetmekte ve örgütün bir parçası gibi

davranmaktadırlar. Böylece topluluğun çıkarları bireyin çıkarlarından önde olmaktadır (Dursun, 2013: 52).

Japonya, bireycilik boyutu bakımından 46 puan almıştır. Kuşkusuz Japon toplumu, kollektivist bir toplumun birçok özelliğini göstermektedir: bireysel görüşlerin ifadesinin üstünde bir grup uyumu koymak ve insanların kaybetme konusunda utanç duymaları. Ancak, çoğu Asya komşusu kadar kollektivist değildir. Bunun en popüler açıklaması Japon toplumunun Çin ve Kore gibi daha fazla kollektivist toplumların temelini oluşturan geniş aile sistemine sahip olmamasıdır. Japonya, ataerkil bir toplum olmuş ve aile adı ve varlığı babadan büyük oğla geçmiştir. Küçük kardeşler, evden ayrılmak ve çekirdek aileleri ile kendi yaşamlarını yapmak zorunda kaldılar. Görünüşte paradoksal bir örnek, Japonların şirketlerine olan sadakati ile ünlü olması, Çinlilerin ise işe daha kolay sıçradığı görülüyor. Bununla birlikte, şirket sadakati, insanların kendileri için seçtikleri bireyci bir şeydir. Japonlar grup içi olarak durumsaldır denilebilir. Daha fazla kollektivizm kültüründe iken, insanlar geniş aileleri ve yerel toplulukları gibi kendi iç gruplarına doğumla sadıklar. Batı standartlarıyla kollektivist olarak ve Asya standartlarına göre Bireyci olarak yaşar ve deneyim eder. Çoğu diğer Asyalılara göre daha özel ve ayrıcalıklıdırlar (www.geert-hofstede.com).

1.3. Cinsiyet Algısı / Erillik-Dişilik (Masculinity)

Maskülen toplumlarda bireylerin motivasyonu rekabet ve başarı ile sağlanır. Bireyler genelde materyalistik başarılar üzerine odaklı, iddialı ve kendini kabul ettiren yapıdadırlar. Feminen toplumlarda ise insanların odakları iyi ilişkiler kurmak ve herkesin yüksek bir hayat kalitesine sahip olması üzerinedir. Herkes mutlu olduğu sürece en iyi olmak önem taşımaz. Bir tablo ile incelenecek olursa;

Maskülen	Feminen
Bireyler hırs odaklıdır.	Yaşam kalitesi bireylerin odak noktasıdır.
Çalışmak için yaşanılır.	Hayatı yaşamak için çalışmak gerekir.
Büyük ve hızlı olaylar, nesneler güzeldir.	Küçük ve yavaş olaylar, nesneler güzeldir.
Başarılı kişilere karşı hayranlık vardır.	Daha şanssız insanlara karşı şefkatlidir.
Sorunlar güçlü tarafın lehine çözülür.	Sorunlar taviz ve müzakerelerle çözülür.

(AFS Intercultural Programme).

Kültürün bu boyutu, toplumda cinsiyetler arasında duygusal rollerin dağılımıyla ilgilidir. Eril kültürler, atılganlık, para kazanmaya önem verme, materyalist eğilimlerin egemen olması gibi özellikler sergilemektedir. Bu kültürün değerleri, rekabetçilik, kararlılık, maddecilik, hırs ve güç olarak sıralanabilir. Eril kültürde insana verilen önem ikinci planda kalmaktadır. Dişil kültürler ise insana ve insanlar arası ilişkilere önem verme ve yaşamın genel niteliğini önde tutma şeklinde ortaya çıkmaktadır. Dişil kültür; geleneksel anlamda dişilikle özdeşleştirilen şefkat, merhamet, nezaket, sadakat, çocuklara karşı sevgi dolu olmak gibi özellikleri içermektedir (Sargut, 2001: 175). Hofstede'ye göre "eğer bir toplumda atılganlık, para elde etme ve materyalist eğilimler egemen değerler olarak öne çıkıyorsa, insana verilen önem arka planda kalıyorsa, bu toplumların egemen değerlerinin eril kültürünü öne aldığı söylenebilir. Dişil kültürün göstergeleriyse, insanlar arası ilişkilere ve insana verilen önem, yaşamın genel niteliğini önde tutmak biçiminde ortaya çıkmaktadır.

Toplumlarda geleneksel anlamda dişillikle ilişkilendirilen kavramlar şefkatli, merhametli, nazik, sadık, çocuklara karşı sevgi dolu ve anlayışlı olmak, sıcak davranmak da eklenebilir" (Sargut, 2001: 175).

95 puan ile, Japonya dünyanın "en eril" toplumlarından biridir. Bununla birlikte, ılımlı kollektivizmi ile birlikte, eril kültüre sıklıkla atıfta bulunduğumuz iddialı ve rekabetçi bireysel davranışları görmüyorsunuzdur. Gördüğünüz; gruplar arasındaki ciddi bir rekabettir. Anaokullarında çok küçük yaşlardan itibaren, çocuklar spor günlerinde gruplarıyla yarışmayı öğrenecekler (örneğin; geleneksel olarak beyaz takıma karşı kırmızı takım gibi). Kurumsal Japonya'da, çalışanların rakiplerine karşı kazanan bir takımda savaştıklarında en fazla motive olduklarını görürsünüz. Erkekliğin Japonya'da bir ifadesi olarak gördüğünüz şey, maddi imalat (monodukuri) ve maddi hizmetler (oteller ve restoranlar) ve sunum (hediye sarma ve yemek sunumu) gibi pek çok şeyde mükemmeliyet ve mükemmellik için hayatlarının her alanını yönlendirmeleridir. Adı çıkmış, ünlü "Japon işkolikliği", onların erilliğinin bir başka ifadesidir. Kadınların Japonya'daki şirket merdivenlerini tırmanmaları, eril normlarla gelen uzun ve zor çalışma süreleri ile hala çok serttir (www.geert-hofstede.com).

1.4. Belirsizlikten Kaçma (Uncertainty Avoidance)

Belirsizlikten kaçınma, bireylerin belirsiz durumlar karşısında nasıl hissettiklerini ve bu durumlarla nasıl baş ettiklerini açıklar. Bu isteğin güçlü olduğu toplumlarda bireyler riskli ve sonucu belli olmayan durumlardan sakınma eğilimindedirler. Bu durumlar bireylerde yüksek oranda stres ve tedirginlik oluşturur. Belirsizlikten kaçınma oranı düşük ülkeler kontrol edemedikleri durumlar karşısında daha toleranslı olma eğilimindedir. Belirsizlikler gündelik yaşamın bir parçası olarak kabul edilir ve bu durumlar karşısında genellikle daha rahat ve esnek davranabilirler. Bir tablo ile incelenecek olursa;

Belirsizlikten Kaçınma Oranı Düşük	Belirsizlikten Kaçınma Oranı Yüksek
Belirsizlikler karşısında düşük seviyede stres	Belirsizlikler karşısında stres seviyesi yüksektir.
Belirsizlikler günlük yaşamın bir parçasıdır ve olaylar geliştiği şekilde kabul edilir.	Hayattaki belirsizlikler bir tehdit olarak görülür ve bununla mücadele edilmesi gerekir.
Görüş farklılıkları kabullenilir.	Fikir birliği olması yönünde bir ihtiyaç vardır.
Risk almakta bir sıkıntı görülmez.	Hatalardan kaçınma bir ihtiyaçtır.
Kural ve kanunlara fazla ihtiyaç duyulmaz.	Kural ve kanunlara büyük bir ihtiyaç duyulur.

(AFS Intercultural Programme).

Kültürün bu boyutu, bir toplum ve kültür içinde yer alan üyelerin belirsiz ve bilinmeyen durumlar karşısında kendilerini ne derece tehdit altında hissettikleri ve belirsiz durumlardan kaçınmak için neler yaptıkları ile ilgilidir (www.geert-hofstede.com). Gelecek bilinemez bu durumda onu kontrol etmeli miyiz yoksa olmasını mı bekleyelim bunun cevabı toplumdan topluma değişmektedir. Belirsizlikten kaçınma eğiliminin yüksek olduğu toplumlarda, belirsizliği gidermek amacıyla yazılı kuralları artırma eğilimi vardır. İnsanlar kuralların yazılı ve kesin olmasını isterler. Bu toplumlarda değişim istenen bir şey değildir. Bu tür toplumlarda bireyler kural merkezlidir, iş hayatında tek doğru yöneticiye aittir, örgütsel yaşam olduğu gibi kabul edilir (Adler, 1991: 52). Belirsizlikten kaçınmanın düşük olduğu

toplumlarda ise kuralların esnek olması kimseyi rahatsız etmez. Değişim hoşgörüyle karşılanır.

Belirsizlikten kaçınma, "bir toplumun belirsiz durumları tehdit edici olarak kabul etmesi şeklinde tanımlanmaktadır" (Sofyalıoğlu ve Aktaş, 2001: 91). Belirsizlikten kaçınmanın yüksek olduğu toplumlarda, bireyler "yaşamı kendileri için daha güvenli bir duruma getirme amacıyla iş güvencesini, yazılı ve biçimsel kuralları artırmaya çalışacaklardır" (Sargut, 2001: 180). Bu toplumlarda örgüt kurallarına göre hareket etmek vardır. Belirsizlikten kaçınmanın az olduğu toplumlarda ise, yenilikler, değişiklikler ve farklılıklara şüphe ile bakılmamaktadır (Dursun, 2013: 52).

92 puan ile Japonya, dünyadaki en çok belirsizlikten kaçan ülkelerden biridir. Bu çoğunlukla Japonya'nın depremlerden, tsunamilerden (ki bu uluslararası olarak kullanılan Japonca bir kelimedir), doğal afetlerden, tayfunla yanardağ patlamalarıyla tehdit edildiği gerçeğine atfedilir. Bu koşullar altında Japonlar, herhangi bir belirsiz durum için kendilerini hazırlamayı öğrendiler. Bu sadece acil durum planı ve ani doğal felaketler için alınan önlemler için değil, aynı zamanda toplumun diğer her yönü için de geçerlidir. Japonya'da yaptığınız her şey, tahmin edilebilirliği en üst düzeye çıkarmak için kurallarla belirlenmiştir diyebilirsiniz. Beşikten mezara, yaşam çok ritüelleşti ve çok fazla tören var. Örneğin, her okul yılının açılış ve kapanış törenleri Japonya'da neredeyse tamamen aynı şekilde yapılmaktadır. Düğün, cenaze törenleri ve diğer önemli sosyal etkinliklerde, insanların ne giymeleri gerektiği ve insanların nasıl davranması gerektiği görgü kurallarına uygun kitaplarda ayrıntılı bir şekilde belirtiliyor. Okul öğretmenleri ve kamu görevlileri önceliksiz şeyler yapmaktan çekindiler. Yani kıdem önemlidir. Kurumsal Japonya'da, fizibilite çalışmalarına çok fazla zaman ve emek verilir ve herhangi bir proje başlamadan önce tüm risk faktörleri çözülmelidir. Yöneticiler, herhangi bir karar almadan önce ayrıntılı bilgi ve rakamlar istemektedir. Belirsizlikten kaçınma ihtiyacının yüksek olması, değişimlerin Japonya'da gerçekleştirilmesinin çok zor olmasının nedenlerinden biridir (www.geert-hofstede.com). Japonya'nın belirsizlikten kaçınma oranı oldukça yüksektir ve bireylerin tercihleri büyük bir oranla tahmin ya da kontrol edilebilir durumlardan yana olur.

1.5. Uzun dönem-Kısa Dönem Uyum (Long Term Orientation)

Uzun dönem oryantasyona sahip toplumlar bireyleri yatırım yapmaya ve tutumlu olmaya yönlendirir. Kazanımlar istikrarlı ve dikkatli çalışmaların bir sonucudur. Bireylerin toplumda belirgin pozisyonları bulunur. Toplum içerisinde yaşlılara saygı gösterilir ve ilişkiler bireyler için oldukça kıymetlidir. Uzun dönem oryantasyona sahip toplumlar geleneklerini modern yaşama adapte etmeye eğilimlidirler. Kısa dönem oryantasyona sahip toplumlar geleneklerine saygılıdırlar. Toplum bireyleri harcamaya ve hızlı kazanımlar elde etmeye yönlendirir. Bireylerin toplumdaki pozisyonları önem taşımaz ve ilişkiler ancak o ilişkiden bir kazanım varsa değerlidir. Bir tablo ile açıklanacak olursa;

Uzun Vadeli Oryantasyon	Kısa Vadeli Oryantasyon
Azim ve çaba kazanımların yavaş yavaş ortaya çıkmasını sağlar.	Çabaların sonuçlarının ortaya çıkması beklenir.
Birikimler ve kaynakların doğru kullanımı önemlidir.	Harcama konusunda sosyal bir baskı vardır.
Büyük amaçlar için kişisel zevklerden fedakarlık yapılabilir.	Kısa süredeki kazanımlar genelde ilişkilerden önemlidir.

(AFS Intercultural Programme).

Uzun dönem uyum boyutu, insanların uzun veya kısa dönemli yönelişe sahip olmalarıyla ilgili bir boyuttur. Uzun dönem yönelimli toplumlarda insanlar tasarruf ederler. İnsanlararası ilişkiler statülere göre düzenlenmiştir. Uzun dönem uyumu düşük olan yani kısa dönem yönelimli toplumlar ise mutlak gerçeğin arayışındadırlar ve hemen sonuç beklerler (Harry ve Vermeulen, 1997:849).

88 puan ile Japonya, En Uzun Vadeli Oryantasyon odaklı toplumlardan biridir. Japonlar, insanoğlunun uzun tarihinde kendi ömürlerini çok kısa bir an olarak görüyorlar. Bu perspektiften, bir çeşit kadercilik Japonlar için garip değildir. Hayatında elinden gelenin en iyisini yapıyorsun ve tüm yapabildiğin bu. Tek ve tek yüce Tanrı'nın düşüncesi Japonlara aşina değildir. İnsanlar, erdem ve pratik iyi örneklerle yönlendirerek hayatlarını yaşıyorlar. Kurumsal Japonya'da, ekonomik açıdan zor zamanlarda bile sürekli yüksek yatırım oranında, pazar payının istikrarlı büyümesindeki öncelikte uzun vadeli bir yönelim görüyorsunuz. Hepsi şirketlerin dayanıklılığına hizmet ediyor. Bunun ardında yatan fikir; şirketler, kazandıkları her çeyrek parayı ortaklarla paylaşmak için burada değillerdir. Ama, gelecek pek çok nesil için topluma ve paydaşlara hizmet etmek için varlardır. Matsuhista örneğinde olduğu gibi (www.geert-hofstede.com).

1.6. Hoşgörü-Baskı /Serbestliğe Karşı Sınırlanma (Indulgence)

Bu boyut mutluluk ve yaşam kontrolünü inceler. Serbestliği yüksek olan toplumlarda bireyler temel insani ihtiyaçlarını ve özellikle de hayattan zevk almaya ve eğlenceye odaklı tutkularını özgürce gerçekleştirebilirler. Sınırlama oranları yüksek olan toplumlarda ise bireyler kendi ihtiyaçlarını sosyal normlar altında baskılarlar. Toplum ahlaki disipline önem verir ve bireyler daha kötümser olmaya eğilimlidir. Bir tablo ile incelenecek olursa;

Serbestlik	Sınırlanma
Özgürce davranış.	Davranışlar bastırılmış ve kontrol altına alınmıştır.
Maddi ödüller önem taşımaz.	İyi yapılan işlerin sonunda maddi bir ödül beklenir.
İnsanlar o ana odaklıdırlar.	Kolayca haksız muamele yapıldığını hissedebilirler.
Objeler yarattıkları sosyal statüleri için değil fonksiyonları için kullanılır.	Objeler yarattıkları sosyal statü dolayısıyla önem taşırlar (ev,araba,iş vb.)
Bireyler daha pozitif ve iyimserlerdir.	Bireyler daha kötümser ve negatiftirler.
Daha dışadönük ve sempatik olurlar.	Bireyler daha içe dönüktürler.
Boş vakitler ve arkadaşlar önem taşır.	Arkadaşlar ve boş vakitler daha az önem taşır.

(AFS Intercultural Programme).

Bu boyut insanların isteklerini kontrol altına alıp almama kararlarıyla ilgilidir. Bu kontrol zayıfsa hoşgörü, kuvvetliyse baskı olarak adlandırılır.

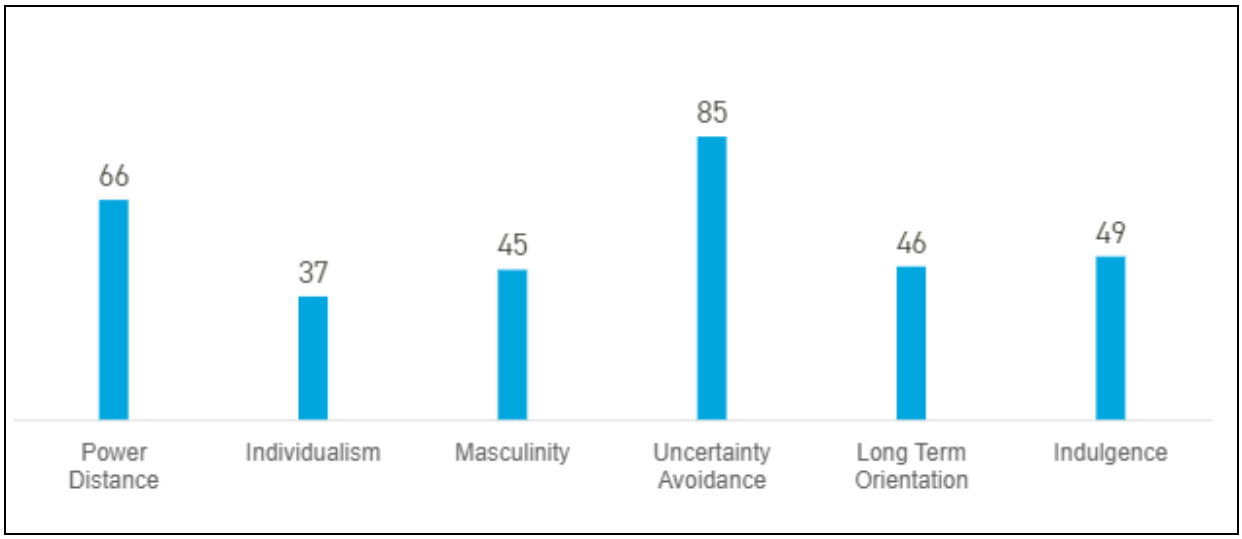
42 olan düşük puanı ile Japonya, kısıtlama kültürü olduğunu gösterdi. Bu boyutta düşük puana sahip toplumlar, kinizm ve kötümserlik eğilimindedir. Ayrıca, hoşgörülü toplumların aksine kısıtlanmış toplumlar, boş zamanlarına fazla önem vermez ve arzularının hazzını kontrol altında tutamazlar. Bu yönelimi olan kişilerin eylemlerinin sosyal normlarla sınırlandığı ve kendilerini şımartmanın biraz yanlış olduğu düşünülüyor (www.geert-hofstede.com).

Toplum içinde diğerlerinden daha fazla onay gören bir kimse olma çabası Japonları dünyanın en fazla rekabet hissine sahip insanları yapmıştır. Toplum içinde küçük düşüleceği korkusu rekabet sonunda yenilmiş olmamak için hırslı bir çalışma düzeni ortaya çıkarmıştır. Bütün bunlar Japon'da utanma ve kendine saygı duygusunu çok kuvvetlendirmiştir. İtibarını kaybeden bir Japon için hayat o kadar anlamlı değildir. Başkaları tarafından gülünmek en büyük hakarettir. Bir üst veya kuvvetliye yenilmek onur ve itibar kırıcı değildir. Aynı seviyede olanlar arasında yenilginin hazmedilmesi güçtür. Ancak, yenilgiden sonra intikam değil kendi kendini cezalandırmak esastır. Sosyal yapının oluşumunda otorite, bir veri olarak alınmıştır. Varlığı ve kudreti tartışılmamıştır. Kişisel özgürlükler o kadar önemli görülmemiş ve herkes toplumun kural ve düzenlemelerine uymakla sorumlu tutulmuştur. Kişiler toplum içinde erimiştir. Şu veya bu kişi yoktur. Baba veya oğul, talebe veya öğretmen, yönetici veya işçi vardır. Japon toplumunda kişilerin tek başlarına karar almaları örneği pek az olmuştur. Kararlar grup kararı şeklinde alınmış ve grup sorumluluğunda tercih edilmiştir (Sadıklar, 1991: 105).

Otoriteye itaat ve kendi kendini kontrol edebilme, Japon karakterinin iki önemli özelliğini oluşturmaktadır. Başkalarına karşı gülünç düşmek korkusu Japonları daima kendi kendini kontrole zorlamıştır. Kendi kendini kontrol de güçlü bir iradeyi gerektirmiştir. Gerçekten de Japonlar irade güçleri ile, gerçekleşmesi hayal gibi görülen birçok başarı sağlamışlardır. Bu konudaki aşırı inançları, kendilerindeki irade gücünün Batı'daki maddi üstünlüğü yeneceği kanısına kadar götürmüştür. İrade gücü ve kendi kendini kontrolle yapılamayacak bir şey olmadığı yolundaki inançları, Japonya'nın bugün birçok alandaki başarılarının bir açıklamasıdır. Japonların kendi kendini kontrol etme özellikleri azı ve sadeyi beğenmek ve tercih etmek gibi bir sonuç çıkarmıştır. Japonya'daki çok güçlü olan tasarruf eğilimin bir nedeni buradadır. Düzen ve temizlik sevgisini de kendi kendilerini kontrol ve irade güçlerinin bir simgesi haline getirmişlerdir. İsraf edecek olanakları olmadığı için evini, bahçesini, tarlasını en iyi ve düzenli bir şekilde işlemek biraz da zorunluluk olarak ortaya çıkmıştır. Böylece düzen severliği ve bu konudaki zorunluluğu, Japon'da ancak kusursuz ile tatmin olan bir karakter yapısına yol açmıştır. Sadelik, incelik ve azla kusursuzu yaratma yeteneğinin en güzel örneği de çiçek düzenlemesi (ikebana) sanatında gösterilmiştir. Evlerin iç dekorasyonunda da sadelik, incelik, düzenlilik ve temizlik esas olmuştur. Zenginlik ve gösteriş daima kuşku ile karşılanmıştır. En varlıklıların yaşantısı ile en yoksulların arasında pek büyük fark olmamıştır. Basit ve sade yaşayabilme, sağlam bir karakterin ifadesi olarak kabul edilmiştir. Devlete ve millete büyük hizmetler yapmış, buna karşılık bundan yararlanmadan sade bir hayat yaşamayı tercih etmiş kimseler, irade gücü göstermiş birer kahraman olarak kabul edilmişlerdir. Feodal devirde bazı samurailerin, hiçbir karşılık beklemeden kendilerini Lord'un hizmetine adamaları, irade gücü ve kendi kendini kontrol kabul edilmiştir. Son yüzyılda da, Japonya'nın kalkınmasını ön planda tutan ve kendini buna

adayan sanayiciler bu şekilde irade gücü gösteren yeni samurailer kabul edilmektedir. Bugün Japonya'da sık sık rastlanan Şinto tapınaklarının çoğu, sade yaşantıları içinde kendilerini devlet, millet hizmetine adamış, irade gücünün simgesi olan kimseler için yapılmıştır (Sadıklar, 1991: 107).

2. Hofstede Kültür Analizi Bağlamında Türkiye



(https://www.hofstede-insights.com)

2.1. Güç Mesafesi (Power Distance)

Bu boyut, toplumlardaki bütün bireylerin eşit olmadığı gerçeğini ele alır - kültürün, aramızdaki bu eşitsizliklere karşı tutumunu ifade eder. Güç Mesafesi, **bir ülkedeki kurumların ve kuruluşların daha az güçlü üyelerinin, gücün eşit olmayan bir şekilde dağıtılmasını beklediği ve kabul ettiği ölçüde** tanımlanmaktadır**.** Türkiye bu boyutta yüksek puan alıyor (66 puan), bu da şu anlama geliyor: Türk tarzını karakterize ediyor: Bağımlı, hiyerarşik, genellikle erişilmez üstler ve ideal patron bir baba figürü. Güç merkezileştirilir ve yöneticiler patronlarına ve kurallarına güvenir. Çalışanlara ne yapmaları gerektiğini söylenmesi beklenir. Kontrol beklenir ve yöneticilere karşı tutum resmidir. İletişim dolaylıdır ve bilgi akışı seçicidir. Aynı yapı, babanın, başkalarının teslim ettiği bir tür pratik olduğu aile biriminde de görülebilir (www.hofstede-insights.com).

2.2. Bireycilik- Toplumculuk (Individualism)

Bu boyutta ele alınan temel mesele, bir toplumun üyeleri arasında sürdürdüğü karşılıklı bağımlılık derecesidir. İnsanların kendi imajlarının "ben" veya "biz" olarak tanımlanıp tanımlanmadığı ile ilgilidir. Bireyci toplumlarda insanların yalnızca kendilerine ve doğrudan ailelerine bakmaları gerekiyordu. Kolektivist toplumlarda insanlar sadakat karşılığında kendileriyle ilgilenen 'gruplara' a aittir. Türkiye, 37 puanla kollektiv bir toplumdur. Bu, "Biz" in önemli olduğu, insanların sadakat karşılığında birbirlerine bakan gruplara (aileler, klanlar veya kuruluşlar) ait oldukları anlamına gelir. İletişim dolaylıdır ve grubun uyumu sağlanmalı, açık çatışmalardan kaçınılmalıdır. İlişki ahlaki bir temele sahiptir ve bu her zaman görev yerine getirilmesinde önceliğe sahiptir. Bir güven ilişkisi kurmak için başlangıçta zaman

yatırılmalıdır. Nepotizm daha sık bulunabilir. İş ortamında da geri bildirim her zaman dolaylıdır (www.hofstede-insights.com).

2.3. Cinsiyet Algısı / Erillik-Dişilik (Masculinity)

Bu boyuttaki yüksek puan (Eril), toplumun rekabete, başarıya ve başarıya dayanacağını, başarının kazanan / alanın en iyisi - okulda başlayan ve örgütsel yaşam boyunca devam eden bir değer sistemi olduğunu gösterir. Boyut üzerindeki düşük puan (Kadınsı), toplumdaki baskın değerlerin başkalarını ve yaşam kalitesini önemsemediği anlamına gelir. Kadınsı bir toplum, yaşam kalitesinin başarının işareti olduğu ve kalabalığın arasından sıyrılmadığı bir toplumdur. Buradaki temel sorun, insanları motive eden, en iyisi olmak isteyen (Eril) veya yaptığınız şeyi (Dişil) sevmektir. Türkiye 45 puan alır ve ölçeğin Kadınsı tarafındadır. Bu, başkalarıyla seviyeleme, fikir birliği, düşük yaş için sempati gibi kültürün daha yumuşak yönlerinin değerlendirildiği ve teşvik edildiği anlamına gelir. Özel ve iş yaşamında çatışmalardan kaçınılır ve sonunda fikir birliği önemlidir. Boş zaman, Türkler için önemlidir, tüm aile, klan ve arkadaşların hayattan zevk almak için bir araya geldiği zamandır. Durum gösterilir, ancak bu daha yüksek PDI'dan gelir (www.hofstede-insights.com).

2.4. Belirsizlikten Kaçma (Uncertainty Avoidance)

Belirsizlikten Kaçınma boyutu, bir toplumun geleceğin asla bilinemeyeceği gerçeğiyle ilgilenmesiyle ilgilidir: geleceği kontrol etmeye çalışmalı mıyız yoksa gerçekleşmesine izin mi vermeliyiz? Bu belirsizlik yanına endişe getirir ve farklı kültürler bu endişe ile farklı şekillerde başa çıkmayı öğrendi. Bir kültürün üyelerinin belirsiz ya da bilinmeyen durumlarla tehdit altında hissettiği ve bunlardan kaçınmaya çalışan inançlar ve kurumlar yaratma derecesi Belirsizlikten Kaçınma Puanına yansıtılmaktadır. Türkiye bu boyutta 85 puan alıyor ve bu nedenle yasalara ve kurallara büyük bir ihtiyaç var. Kaygıyı en aza indirmek için insanlar birçok ritüelden yararlanır. Yabancılar için, "Allah" a atıfta bulunulan birçok referansla dini görünebilirler, ancak genellikle gerilimi azaltmak için belirli durumlarda kullanılan geleneksel sosyal kalıplardır (www.hofstede-insights.com).

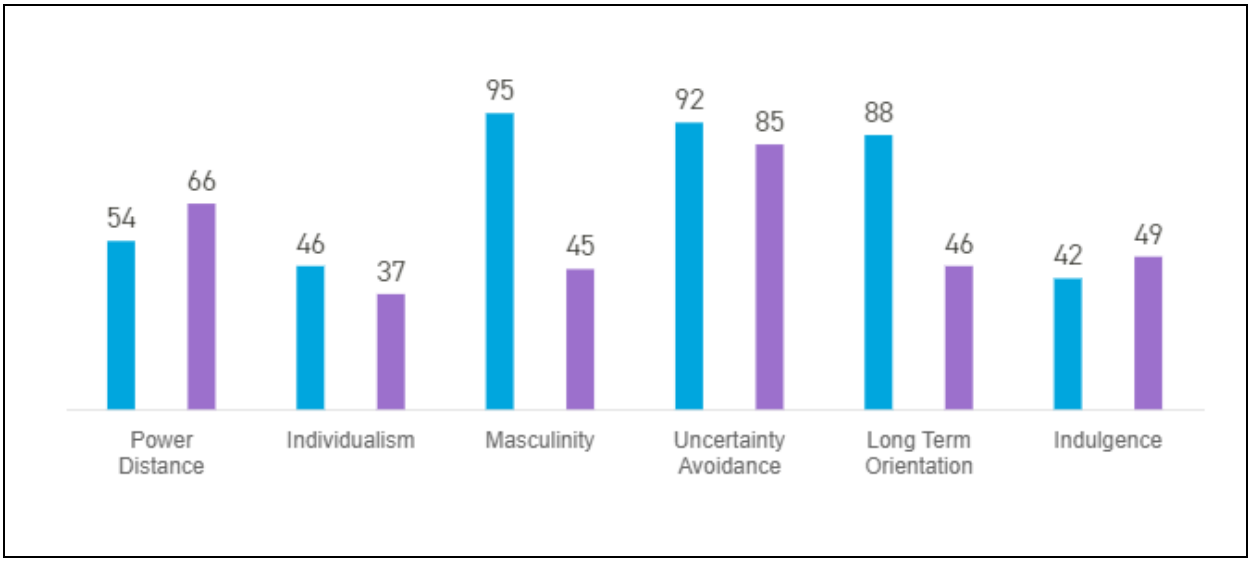
2.5. Uzun dönem-Kısa Dönem Uyum (Long Term Orientation)

Bu boyut, bugünün ve geleceğin zorluklarıyla uğraşırken her toplumun kendi geçmişiyle bazı bağlantıları nasıl sürdürmesi gerektiğini açıklar ve toplumlar bu iki varoluşsal hedefi farklı bir şekilde önceliklendirir. Normatif toplumlar. Örneğin, bu boyuttan düşük puan alan, toplumsal değişime şüphe ile bakarken zamana bağlı gelenek ve normları korumayı tercih ediyor. Öte yandan kültürü yüksek olanlar, daha pragmatik bir yaklaşım benimsiyorlar: modern eğitimdeki tasarruf ve çabaları geleceğe hazırlanmak için bir yol olarak teşvik ediyorlar. Türkiye'nin 46 puan ortalaması ortalamanın altındadır, dolayısıyla hiçbir baskın kültürel tercih çıkarımı yapılamaz (www.hofstede-insights.com).

2.6. Hoşgörü-Baskı /Serbestliğe Karşı Sınırlanma (Indulgence)

Şimdi ve geçmişte insanlığı karşılayan zorluklardan biri, küçük çocukların sosyalleşme derecesidir. Sosyalleşme olmadan "insan" olmazız. Bu boyut, **insanların** yükseltilme şeklini temel alarak **arzularını ve dürtülerini kontrol etmeye çalışma derecesi** olarak tanımlanmaktadır. Nispeten zayıf kontrol "Hoşgörü" ve nispeten güçlü kontrol "Kısıtlama" olarak adlandırılır. Bu nedenle kültürler, Şaşkın veya Sınırlandırılmış olarak tanımlanabilir. Orta seviye 49 olan bu boyuta karşılık gelen bir özellik Türkiye için belirlenememektedir (www.hofstede-insights.com).

3. Hofstede Kültür Analizi Bağlamında Japonya ve Türkiye Analizi



(https://www.hofstede-insights.com).

Japonya Türkiye

3.1. Güç Mesafesi (Power Distance)

Bu boyut, toplumlardaki bütün bireylerin eşit olmadığı gerçeğini ele alır - kültürün, aramızdaki bu eşitsizliklere karşı tutumunu ifade eder. Güç Mesafesi, bir ülkedeki kurumların ve kuruluşların daha az güçlü üyelerinin, gücün eşit olmayan bir şekilde dağıtılmasını beklediği ve kabul ettiği ölçüde tanımlanmaktadır.

Orta seviye 54 olan Japonya sınırda hiyerarşik bir toplumdur. Evet, Japonlar her zaman herhangi bir sosyal ortamda hiyerarşik konumlarının bilincindedir ve buna göre davranırlar. Ancak, diğer Asya kültürlerinin çoğu kadar hiyerarşik değildir. Bazı yabancılar Japonya'yı son derece hiyerarşik olarak tecrübe ediyorlar çünkü işlerin titizlikle yavaş karar verme süreci konusundaki deneyimleri nedeniyle: tüm kararlar her hiyerarşik katman tarafından ve en sonunda Tokyo'nun üst yönetimi tarafından onaylanmalı. Paradoksal olarak, yavaş karar verme süreçlerinin kesin örneği, Japon toplumunda daha hiyerarşik toplumlarda olduğu gibi karar alabilecek tek bir kimsenin olmadığını göstermektedir. Çok yüksek olmayan Güç Mesafesi'ne bir başka örnek, Japonya'nın her zaman bir meritokratik toplum olduğu yönündedir (www.hofstede-insights.com).

3.2. Bireycilik- Toplumculuk (Individualism)

Bu boyutta ele alınan temel mesele, bir toplumun üyeleri arasında sürdürdüğü karşılıklı bağımlılık derecesidir. İnsanların kendi imajlarının "ben" veya "biz" olarak tanımlanıp tanımlanmadığı ile ilgilidir. Bireyci toplumlarda insanların yalnızca kendilerine ve doğrudan ailelerine bakmaları gerekiyordu. Kolektivist toplumlarda insanlar sadakat karşılığında kendileriyle ilgilenen 'gruplara' a aittir.

Japonya Bireycilik boyutunda 46 puan aldı. Kuşkusuz Japon toplumu, kollektif bir toplumun özelliklerini gösterir: örneğin, bireysel görüşlerin ve insanların yüzünü kaybettiği için güçlü bir utanç duygusu olan gruba uyum sağlama gibi. Ancak, Asya'daki komşularının çoğu kadar kolektivist değildir. Bunun en popüler açıklaması Japon toplumunun Çin ve Kore

gibi daha kolektivist toplumların temelini oluşturan genişletilmiş aile sistemine sahip olmamasıdır. Japonya babalık bir toplum olmuştur ve soyadı ve varlığı babadan en büyük çocuğa miras kalmıştır. Küçük kardeşler evlerini terk etmek ve çekirdek aileleriyle kendi geçimlerini sağlamak zorunda kaldılar. Görünüşe göre paradoksal bir örnek, Japonların şirketlerine sadakatleriyle ünlü olduklarıdır. Çinliler daha kolay zıplıyor gibi gözüküyorlar. Ancak, şirket sadakati, bireylerin kendileri için seçtikleri, Bireyselci bir şey olan bir şeydir. Japon grup içi durum olduğunu söyleyebiliriz. Daha kolektivist kültüründeyken, insanlar geniş aileleri ve yerel toplulukları gibi doğuştan iç gruplarına sadıklar. Japonlar, Batı standartlarına göre kollektivist, Asya standartlarına göre Bireyci olarak deneyimlenir. Diğer Asyalılardan daha özel ve mahremdirler. Geniş aileleri ve yerel toplulukları gibi. Japonlar, Batı standartlarına göre kollektivist, Asya standartlarına göre Bireyci olarak deneyimlenir. Diğer Asyalılardan daha özel ve mahremdirler. Geniş aileleri ve yerel toplulukları gibi. Japonlar, Batı standartlarına göre kollektivist, Asya standartlarına göre Bireyci olarak deneyimlenir. Diğer Asyalılardan daha özel ve mahremdirler (www.hofstede-insights.com).

3.3. Cinsiyet Algısı / Erillik-Dişilik (Masculinity)

Bu boyuttaki yüksek puan (Eril), toplumun rekabete, başarıya ve başarıya dayanacağını, başarının kazanan / alanın en iyisi - okulda başlayan ve örgütsel yaşam boyunca devam eden bir değer sistemi olduğunu gösterir. Boyut üzerindeki düşük puan (Kadınsı), toplumdaki baskın değerlerin başkalarını ve yaşam kalitesini önemsemediği anlamına gelir. Kadınsı bir toplum, yaşam kalitesinin başarının işareti olduğu ve kalabalığın arasından sıyrılmadığı bir toplumdur. Buradaki temel sorun, insanları motive eden, en iyisi olmak isteyen (Eril) veya yaptığınız şeyi (Dişil) sevmektir.

95'te, Japonya dünyadaki en erkeksi toplumlardan biridir. Bununla birlikte, hafif kolektivizmleriyle birlikte, çoğu zaman Eril kültürle ilişkilendirdiğimiz iddialı ve rekabetçi bireysel davranışlar görmüyorsunuz. Gördüğünüz şey gruplar arasında şiddetli bir rekabet. Anaokullarında çok küçük yaştan itibaren çocuklar, spor gününde kendi grupları için (geleneksel olarak beyaz takıma karşı kırmızı takım) yarışmayı öğrenirler.

Japonya'da kurumsal olarak, çalışanların rakiplerine karşı kazanan bir takımda mücadele ederken en çok motive olduklarını görüyorsunuz. Japonya'da Erkeklik ifadesinin bir ifadesi olarak gördüğünüz şey, maddi üretimde (monodukuri) ve malzeme hizmetlerinde (otel ve restoranlarda) ve sunumda (hediye paketleri ve yiyecek sunumu) yaşamın her alanında mükemmellik ve mükemmelliktir. Ünlü Japon işkolikliği, Erkekliklerinin bir başka ifadesidir. Kadınların Japonya'daki şirket merdivenlerini, erkeksi ve uzun çalışma saatleri olan normlarıyla tırmanmaları hâlâ zor (www.hofstede-insights.com).

3.4. Belirsizlikten Kaçma (Uncertainty Avoidance)

Belirsizlikten Kaçınma boyutu, bir toplumun geleceğin asla bilinemeyeceği gerçeğiyle ilgilenmesiyle ilgilidir: geleceği kontrol etmeye çalışmalı mıyız yoksa gerçekleşmesine izin mi vermeliyiz? Bu belirsizlik yanına endişe getirir ve farklı kültürler bu endişe ile farklı şekillerde başa çıkmayı öğrendi. Bir kültürün üyelerinin belirsiz ya da bilinmeyen durumlarla tehdit altında hissettiği ve bunlardan kaçınmaya çalışan inançlar ve kurumlar yaratma derecesi Belirsizlikten Kaçınma Puanına yansıtılmaktadır.

92'de Japonya, dünyadaki ülkelerden kaçan en belirsizliklerden biridir. Bu genellikle Japonya'nın sürekli olarak depremlerden, tsunamilerden (bu uluslararası olarak kullanılan Japonca bir sözcük) doğal afetler, yanardağ patlamalarına yönelik tayfunlar tarafından tehdit edilmesinden kaynaklanmaktadır. Bu şartlar altında Japonlar belirsiz durumlara kendilerini hazırlamayı öğrendi. Bu sadece acil durum planı ve ani doğal afetlere yönelik önlemler için değil aynı zamanda toplumun diğer tüm yönleri için de geçerli. Japonya'da yapabileceğiniz her şeyin maksimum öngörülebilirlik için öngörülen olduğunu söyleyebilirsiniz. Beşikten mezara kadar, yaşam oldukça ritüelleşmiştir ve çok sayıda töreniniz vardır. Örneğin, Japonya'da her yerde aynı şekilde yürütülen her okul yılının açılış ve kapanış törenleri var. Düğünlerde cenaze törenleri ve diğer önemli sosyal etkinlikler, insanların ne giydiği ve insanların nasıl davranması gerektiği, görgü kuralları kitaplarında ayrıntılı olarak verilmektedir. Okul öğretmenleri ve kamu görevlileri, işleri öncelikli olmadan yapmak konusunda isteksizdir. Japonya'da kurumsal olarak, fizibilite çalışmalarına çok fazla zaman ve çaba harcanıyor ve herhangi bir projenin başlayabilmesi için tüm risk faktörlerinin değerlendirilmesi gerekiyor. Yöneticiler herhangi bir karar almadan önce tüm ayrıntılı gerçekleri ve rakamları isterler. Belirsizlikten Kaçınma Bu yüksek ihtiyaç, Japonya'da değişikliklerin gerçekleştirilmesinin bu kadar zor olmasının nedenlerinden biridir. Fizibilite çalışmalarına çok fazla zaman ve çaba harcıyor ve herhangi bir projenin başlayabilmesi için tüm risk faktörlerinin belirlenmesi gerekiyor. Yöneticiler herhangi bir karar almadan önce tüm ayrıntılı gerçekleri ve rakamları isterler. Belirsizlikten Kaçınma Bu yüksek ihtiyaç, Japonya'da değişikliklerin gerçekleştirilmesinin bu kadar zor olmasının nedenlerinden biridir. Fizibilite çalışmalarına çok fazla zaman ve çaba harcıyor ve herhangi bir projenin başlayabilmesi için tüm risk faktörlerinin belirlenmesi gerekiyor. Yöneticiler herhangi bir karar almadan önce tüm ayrıntılı gerçekleri ve rakamları isterler. Belirsizlikten Kaçınma Bu yüksek ihtiyaç, Japonya'da değişikliklerin gerçekleştirilmesinin bu kadar zor olmasının nedenlerinden biridir (www.hofstede-insights.com).

3.5. Uzun dönem-Kısa Dönem Uyum (Long Term Orientation)

Bu boyut, bugünün ve geleceğin zorluklarıyla uğraşırken her toplumun kendi geçmişiyle bazı bağlantıları nasıl sürdürmesi gerektiğini açıklar ve toplumlar bu iki varoluşsal hedefi farklı bir şekilde önceliklendirir. Normatif toplumlar. Örneğin, bu boyuttan düşük puan alan, toplumsal değişime şüphe ile bakarken zamana bağlı gelenek ve normları korumayı tercih ediyor. Öte yandan kültürü yüksek olanlar, daha pragmatik bir yaklaşım benimsiyorlar: modern eğitimdeki tasarruf ve çabaları geleceğe hazırlanmak için bir yol olarak teşvik ediyorlar.

88'de Japonya, En Uzun Süreli Oryantasyon odaklı topluluklardan biri olarak puan aldı. Japonlar, uzun bir insanlık tarihinde yaşamlarını çok kısa bir an olarak görüyorlar. Bu açıdan bakıldığında, bir tür kadercilik Japonlara garip değildir. Hayatında en iyisini yaparsın ve yapabileceğin tek şey budur. Tek ve yüce Allah'ın kavramı, Japonca aşina değil. İnsanlar yaşamlarını erdem ve pratik iyi örnekler eşliğinde yaşarlar. Japonya'da kurumsal olarak, ekonomik olarak zor zamanlarda bile sürekli yüksek yatırım oranlarında, yüksek öz sermaye oranlarında, çeyreklik kardan ziyade pazar payının istikrarlı büyümesine öncelik verilmiş, vb. Hepsi şirketlerin dayanıklılığına hizmet ediyor. Bunun arkasındaki fikir, şirketlerin

hissedarlar için her üç ayda bir para kazanmak için burada olmadığıdır (www.hofstede-insights.com).

3.6. Hoşgörü-Baskı /Serbestliğe Karşı Sınırlanma (Indulgence)

Şimdi ve geçmişte insanlığı karşılayan zorluklardan biri, küçük çocukların sosyalleşme derecesidir. Sosyalleşme olmadan "insan" olmazız. Bu boyut, *insanların* yükseltilme şeklini temel alarak *arzularını ve dürtülerini kontrol etmeye çalışma derecesi* olarak tanımlanmaktadır. Nispeten zayıf kontrol "Hoşgörü" ve nispeten güçlü kontrol "Kısıtlama" olarak adlandırılır. Bu nedenle kültürler, Şaşkın veya Sınırlandırılmış olarak tanımlanabilir.

Japonya'nın 42 puanının düşük olduğu, bir Kısıtlama kültürüne sahip olduğu gösterilmiştir. Bu boyutta düşük puanı olan toplumların sinizm ve karamsarlığa eğilimi vardır. Ayrıca, Hoşgörülü toplumların aksine, Sınırlandırılmış toplumlar boş zamanlarına çok fazla önem vermez ve arzularının tatmin edilmesini kontrol etmez. Bu yönelime sahip insanlar, eylemlerinin sosyal normlar tarafından sınırlandırıldığına dair bir algıya sahipler ve kendilerini şımartmanın biraz yanlış olduğunu düşünüyorlar (www.hofstede-insights.com).

SONUÇ

Japon toplumu hiyerarşiye dikkat eden bir toplumdur. Japon toplumunun meritokratik kültür yapısı en dikkat çeken özelliklerden biridir. Liyakata dayalı, yeteneklerin ve bireysel üstünlüklerin söz konusu olduğu bir sistem mevcuttur. Dolayısıyla kayırmaca söz konusu değildir. Esas olan bireysel yeterlilik ve yeteneklerdir. Bu nedenle Japon toplumunda adalet önemli bir yerdedir denilebilir. Ataerkil bir toplum olması nedeniyle maskülen değerlerin ön planda olduğu bir kültür söz konusudur. Rekabet, hırs ve güç ön plandadır. Çok çalışma ve kazanma üzerine kurulu bir düzen vardır ve kaybetmeye karşı büyük bir utanç duyulur.

Türk toplumu ise; bağımlı ve hiyerarşiktir. Kontrol beklenir ve yöneticilere karşı tutum resmidir. İletişim dolaylıdır ve bilgi akışı seçicidir. Aynı yapı, babanın, başkalarının teslim ettiği bir tür pratik olduğu aile biriminde de görülebilir. Kolektivdir. "Biz" önemlidir, insanlar sadakat karşılığında birbirlerine bakan gruplara (aileler, klanlar veya kuruluşlar) aitlerdir. İletişim dolaylıdır ve grubun uyumu sağlanmalı, açık çatışmalardan kaçınılmalıdır. İlişki ahlaki bir temele sahiptir ve bu her zaman görev yerine getirilmesinde önceliğe sahiptir. Özel ve iş yaşamında çatışmalardan kaçınılır ve sonunda fikir birliği önemlidir. Boş zaman, Türkler için önemlidir, tüm aile, klan ve arkadaşların hayattan zevk almak için bir araya geldiği zamandır.

Yasalara ve kurallara büyük bir ihtiyaç var. Kaygıyı en aza indirmek için insanlar birçok ritüelden yararlanır. Genellikle gerilimi azaltmak için belirli durumlarda kullanılan geleneksel sosyal kalıplar vardır.

KAYNAKÇA

Adler, N.J. (1991). International Dimensions of Organizational Behavior. Pws-Kent Publishing Company, Boston.

Bugünkü Japonya (1989). Uluslararası Eğitim Enformasyon Merkezi. Japon Büyükelçiliği. Ankara.

Cooper-Chen, Anne (1996). Public Relations Practice in Japan: Beginning Again for the First Time, (der) Culbertson, Hugh M. ve Ni Chen, International Public Relations; A Comparative Analysis, Lawrence-Erlbaum Associates: USA, 223-237.

Dursun, İbrahim Taha (2013). Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi, Yıl:1, Cilt:1, Sayı:4, 43-56.

Erkin, Hüseyin Can (2004). Geçmişten Günümüze Japonya'dan Türkiye'ye Bakış. Vadi Yayınları. Ankara.

Freitag, A. R., Stokes, A.Q. (2009). Global Public Relations Spanning Borders, Spanning Cultures, New York, Routledge.

Güvenç, Bozkurt (2010). Japon Kültürü Nihon Bunka. Boyut Yayınları. İstanbul.

Harry, G.B., Vermeulen, F. (1997). What Differences in the Cultural Backgrounds of Partners Are Detrimental for International Joint Ventures? Journal of International Business Studies, Vol.28, No.4, 845-864.

Hofstede, G. (1980), "Motivation, Leadership, and Organization: Do American Theories Apply Broad?",Organizational Dynamics, Surfimer, AMACOM, a division of American Management Associations. All rights reserved. 0090-2616/80/0014-0042/$02.00/0.

Hofstede, G., Bond, M.H. (1988). The Confucius Connection: From Cultural Roots to Economic Growth. Organizational Dynamics, 16, 4-21.

Hofstede, G. (1994), "Management Scientists are Human", Management Science, Cilt: 40, Sayı: 1.

Inoue, Takashi (2003). An Overwiev of Public Relations in Japan and The Self-Correction Concept, (der) Krishnamurty Sriramesh ve Dejan Verčič, The Global Public Relations Handbook; Theory, Research, and Practice, Lawrance-Erlbaum Associates, Publishers: New Jersey, 68-85.

Kelly W., Tomoko M., Dirk Gibson (2002). Kisha Kurabu and Koho: Japanese Media Relations and Public Relations, Public Relations Rewiew, 28: 265-281.

Sadıklar, C. Tayyar (1971). Kalkınma Yolunda Japon Örneği ve Türkiye. Ayyıldız Matbaası. Ankara.

Sadıklar, C. Tayyar (1991). Zirvedeki Japonya (3.Baskı). Meteksan Anonim Şirketi. Ankara.

Sadıklar, C. Tayyar (2007). Başka Bir Aşk İstemez (2.Baskı). Anı Yayınları. Ankara.

Sargut, Selami (2001). Kültürler Arası Farklılaşma ve Yönetim, İmge Kitabevi, Ankara.

Sofyalıoğlu, Çiğdem ve Rabia Aktaş (2001), "Kültürel Farklılıkların Uluslararası İşletmelere Etkisi", Yönetim ve Ekonomi, Cilt: 7, Sayı: 1, 75-92.

Sriramesh, K., Yungwook Kim, Mioko Takasaki (1999). Public Relations in Three Asian Cultures: An Analysis, Journal of Public Relations Research, 11 (4), 271-292.

Watson ve Sallot (2001). Public Relations Practice in Japan: An Exploratory Study, Public Relations Review, 27: 389-402.

Yıldırım Becerikli, Sema (2005). Uluslararası Halkla İlişkiler. Nobel Yayınları. Ankara.

İnternet Kaynakları:

AFS Intercultural Programme İnternet Sayfası,

https://s3.amazonaws.com/wocas3/telligent.evolution.components.attachments/13/1637/00/00/00/00/76/64/Hofstede%27nin+Kulturel+Boyutlari.pdf?AWSAccessKeyId=AKIAJC2S635RRRB3EOPQ&Expires=1514887940&Signature=49xph3ya0air3vUYOCju4%2bU%2fJfU%3, Erişim tarihi: 01.01.2018.

Japonya Büyükelçiliği İnternet Sayfası, http://www.tr.emb-japan.go.jp/itpr_tr/00_000111.html, Erişim tarihi:20.11.2017.

Geert Hofstede İnternet Sayfası, https://www.hofstede-insights.com/country-comparison/japan/, Erişim tarihi: 01.01.2018.

https://geert-hofstede.com/, Erişim tarihi: 01.01.2018.

Paakkala, Petra, Exploring corporate culture and communication in Finnish and Italian business environment Case: Prima Finn-Power Group, 2011 Hyvinkää, https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/25869/Petra_Paakkala.pdf?sequence=1, Erişim tarihi: 01.01.2018.

PR in Japan Introductory Page, http://iml.jou.ufl.edu/projects/Spring01/Newsome/PRtoday.html, Erişim tarihi: 01.01.2018.

Türk Japon Vakfı İnternet Sayfası, (http://www.tjv.org.tr/tr/hakkimizda/tarihce/), Erişim tarihi: 04.01.2018.

https://www.hofstede-insights.com/country-comparison/turkey/, erişim tarihi: 31.08.2019

https://www.hofstede-insights.com/country-comparison/japan,turkey/, erişim tarihi: 31.08.2019

CHROMATIC SYMBOLISM IN *ANGEL AND DEMON*

Roxana Maria CREȚU
West University of Timișoara (Romania)

Abstract

With this paper we intend to bring forward the dynamics of the chromatic terms in the poem Angel and Demon, written by Romanian poet Mihai Eminescu. We find, in this poem, the myth of the fallen angel, depicted under the image of a winged and personified demon. The angel-demon opposition is present both symbolically and chromatically. We will notice that in some contexts the colours (white, black, red, yellow and blue) maintains themselves in the denotative meaning, situated at a descriptive level. In other contexts they refer to the multiple dimensions of the connotative meaning. Therefore, with this study, we aim to pursue and analyse the defining structures utilized in the poem Angel and Demon, in which the chromatic terms are used. After we identify some contextual significance of these colours and illustrate them through a few selected sequences, we will also interpret them from a semantic and stylistic point of view.

Keywords: chromatic, Eminescu, poetry, Romanticism, symbol

INTRODUCTION

Eminescu is, without a doubt, one of the most important representatives of Romanian culture. Through Eminescu's lyricism, Romanian poetry gained new dimensions; has been polished and adjusted to the European standards of that time. Eminescu managed to capture the essence of Romanticism and to intertwine it with the Romanian tradition, offering us poetry that is pure, revolutionary and European, but which retains its Romanian character.

Eminescu's poetry is an "ancient flow of symbolic representations", which develops its own aesthetic meanings, including the symbolism of light and color. (Drăgan, 1989: 70)

Color, which is apparently only a decorative element, in Eminescu's works, in most contexts is full of significance. Through the chromatic language, the transition is made from the denotative to the connotative meaning, but also vice versa. The division of stylistic unity by using terms from different semantic fields near chromatic lexemes confers the expressiveness of the text and contributes to the creation of a unique language.

Color in Eminescu's works is a means of enhancing poetic image and poetic idea. We could say that among the fundamental characteristics of Eminescu's chromatic lyricism are contrast, chiaroscuro and antithesis.

CHROMATIC SYMBOLISM IN *ANGEL AND DEMON*

We find in Eminescu the maladaptation, a romantic symbol, as demon or a fallen angel, "a soul haunted by conflicts, pursuing the dream of a fusion of extremes". (Călinescu, 1964: 36) It should be noted that the demon in Eminescu does not fit into the demonic patterns of European Romanticism.

The poem *Angel and Demon* appears in *Convorbiri literare* on April 1, 1873. As the title suggests, an antithesis is presented, the poem fixes from the beginning the fundamental lines of the tableau, by successive additions:

"Night in that forlorn cathedral, 'mong the hazy **yellow** flickers
Of the waxen tapers burning, close to atlars – almost spent–
While the vault of the cathedral rises **dark**, magnificent,
Hard to pierce bye eyesight reddened with the weary light of wickers."
(Eminescu, tras. by L. Levițchi and A. Bantaș, 1999: 75)

The altar, the place where the angelical girl is praying, is lit by burning candles, and the place where the demon contemplates her, leaning against a cross is dark, illustrating the contrast between both characters. At the chromatic level, this idea is rendered by contrasting the "*yellow* flickers" with the *dark* vault. The adjective "dark" anticipates the presence of the demon.

"In the chancel, now deserted, by the buttress of the wall,
There's an **angel** of a maiden who upon the steps has knelt [...]
Hidden in the deepest **darkness**, leaning on a **marble** cross,
Wrapped up in a thick black shadow, like a **demon** *He* keeps watch.
He puts out his hands and lays them where the cross-arms form a crotch."
(Eminescu, tras. by L. Levițchi and A. Bantaș, 1999: 75)

The melancholic romantic demon exerts an evil seduction on virgin seraphs, and *Angel and Demon* explore precisely this satanic seduction on the angelic soul. (Tacciu, 1973: 28) The resulting image is romantic, illustrating both the purity and Satanism of the characters. (Guillermou, 1977: 115)

Paradoxically, the demon is leaning against a cross. The *divine-satanic* opposition is constantly highlighted through the characters who designate two seemingly opposite realities, but who are in a relationship of interdependence. The chromatic of the poem is built around two colors, *black* and *white*, which symbolically represent *good* and *evil*, *light* and *darkness*, in other words the *divine* and the *satanic*. We notice from the beginning how the two colors complement each other: although the demon is in a dark area, the cross on which he leans against is white, marmoreal.

We find, therefore, in this poem, the myth of the fallen angel, depicted under the image of a winged and personified demon (Tacciu, 1973: 17), a traveler between two worlds. The *angel-demon* opposition suggests the union of death with life. (Bousoño, 1975: 262) The characters are under the sign of the *positive-negative* couple and are strongly connoted in value, expressing a Manichaean vision of existence. (Mureșanu Ionescu, 1990: 243)

The black shadow illustrates the place where the demon raises, his world. He comes from darkness, a hard-to-reach place. The comparison with a demon and the writing of the personal pronoun "*He*" in capital letters actually indicate his origin as a god of evil forces.

The *angel-demon* opposition is illustrated through color. Eminescu's shadows and mists symbolize the nostalgia of light, having in their depths the paradisiacal land. (Zaciu, 1978: 214)

Her position inside and *His* outside the church is not random, this aspect illustrates their vision of faith, *she* goes to church, prays, she is compared to an angel, instead *he* is a stranger to the church and to God, being compared to the demon, the opposite of angels.

In *Angel and Demon* we find echoes of the Neoplatonic Christian legend about the guardian angel and the spirit demon (Loghinovski, 1979: 216), and the love and adversity of the protagonists passes from the moral-psychological to the socio-political sphere, and thus the antithesis acquires direct, concrete, combative forms of expression. (Bulgăr, 1971: 267)

"*She* –an **angel** plunged in prayer; *He* – a **fiend** with dreams which fleets;
She – **a heart of gold**, unblemished; *He* – **a reckless apostate**;
He, enwrapped in **fatal shadows**, on the cross leans, obstinate;
She, dispirited and **holy**, watches at Madonna's feet."
(Eminescu, tras. by L. Levițchi and A. Bantaș, 1999: 77)

"*She*? – **A monarch's fair-haired daughter**, by a star-tiara graced –
Passes carefree – **king** and **angel**, in a feminine attire.
He? – The spark that rouses **peoples to revolt's destructive fire**
And will seed **seditious** thinking in the hearts laid sorely waste."
(Eminescu, tras. by L. Levițchi and A. Bantaș, 1999: 79)

These two stanzas antithetically portray the heroes of the poem. The pronouns *He*, *She*, written in capital letters become the substitutes of the *angel-demon* opposition. By using the nouns "holy", "angel", "feminine" in portraying the girl, her divine character is emphasized, thus becoming a messenger of God from earth to enlighten the path of the demon and change his destiny.

The demon wants to overthrow an order to which he cannot adapt, his rebellion is against the world he considers stale, but also against the divinity. The suffering of the demon is given by the opacity of mankind at his sacrifice. Although he is saved through love, he remains a tragic being, because salvation is the projection of the transcendent in an undulating order, an ascending but idealistic solution. (Osnaga, 2014: 159)

Thus, the poem illustrates love and the struggle between two opposing poles and philosophically, where love means affirmation and the struggle destruction, denial, the demon denies feelings for the angelic girl, but gives up the fight against God and chooses love: (Loghinovski, 1979: 224)

"This earth's course I've always followed, Life and my own times, the nation,
With my mutinous ideas, fighting e'en the open sky
It forbore to damn the demon: to his side it caused to hie
This archangel to appease me and …'tis love, the consolation!"
(Eminescu, tras. by L. Levițchi and A. Bantaș, 1999: 85)

In the portrayal of the characters, the *angel-demon* opposition is highlighted at the chromatic level with *black* and *white* colors. The image of the demon is predominantly *black*, constantly reminding of its origin, the darkness, and the girl receives angelic properties:

"**Deep his eyes in sockets sunken**, **deep the lines his forehead cross**;
Heavily his chin is resting on the ice stony shoulder,
While the cross-arm of **white marble** hides beneath his **night-black hair**. [...]
(Eminescu, tras. by L. Levițchi and A. Bantaș, 1999: 75)

What is that you could be lacking, you, **fair child with all your splendor**,
With your **face as white as marble**, **hands as delicate as wax** [...]
(Eminescu, tras. by L. Levițchi and A. Bantaș, 1999: 77)

Her **big eyes as blue as azure, gently sweet and soft, though smart**"
(Eminescu, tras. by L. Levițchi and A. Bantaș, 1999: 79)

She is alike an angel, and *He* alike a demon. Metaphorically, the angel becomes a feminine ideal, an inaccessible being. *She* is an the daughter of the king, an angelical human being, with a "golden heart", blonde, with a white face like marble, with an innocent look, while *He* is a demon, his eyes are "deep in sockets sunken", his forehead cross and his hair is black as the night. Unlike *Her*, *He* seeks to destroy the harmony of the world and sow the seed of evil:

"Oft *she* saw him move the people with ideas bold, unkind;
Oh, how strong *he* is! She'd whisper with some awe – though not unpleasant;
With the glory of his reason he brings to revolt the present
At what was amassed by ages and by every mighty mind."
(Eminescu, tras. by L. Levițchi and A. Bantaș, 1999: 81)

The chromatic of the portrait of the girl is outlined around the colors of the Virgin Mary, *white* and *blue*, indicating, in this way, the belonging to a spiritual world in which purity, peace and tranquility predominate. *Her* blue and gentle eyes suggest the purity of soul and emanate peace. Instead, *His* eyes are black, suggesting belonging to an inferior spiritual world, in which suffering and sadness predominate. The expressiveness of the poem reaches maximum levels through the use of multiple epithets such as "night-black hair" or "her big eyes as blue as azure, gently sweet and soft" that break the semantics of the verse and combine visual, gustatory and tactile imagery.

Symbolically, *She* is the symbol of purity, represents the beauty of life in all its forms, the angelic, and *He* is the opposite, he embodies the evil and the demonic. *She-He* couple illustrates the *yin-yang* effect. The contrast of color and temperament encountered in

Eminescu stereotypes of the *angelical woman* and the *demon man*, by merging render a perfect and romantic harmony. (Cuțitaru, 1983: 77)

The simile "spotless as the snows of winter", associated with marble, acts as a mirror through which the shadow of the girl can be seen. The purity of the girl is amplified by the simile "smooth as mountain lakelet water", emphasizing the significance of the first simile. By placing the two similes in the same verse, we observe an unreal and ideal image of the woman:

"**Cold** and lofty walls around them, which their **pure marble** raise –
Spotless as the snows of winter, **smooth as mountain lakelet water** –
Now reflect the maiden's shadow, close as in a mother's daughter;
Like the maiden is her shadow, with her it has knelt and prays."
(Eminescu, tras. by L. Levițchi and A. Bantaș, 1999: 77)

The marble suggests something insensitive, cold, inanimate, (Vianu, 1968: 49) like the angel: "'Tis his immaterial being by the marble I can sense." (Eminescu, tras. by L. Levițchi and A. Bantaș, 1999: 77) As in other Eminescu poems we find, here too, a balance of the chromatic determinant "marble" with the metaphorical one "immaterial being".

By contrasting the colors, the load of significance of the two opposite poles is put in relief, both at chromatic and symbolic level. His inner feelings revolve around metaphor, a symbol of the flushed cheek, "reddish cloud. This association shows the human side of the demon:

"**Her big eyes as blue as azure, gently sweet and soft, though smart,**
Deeply penetrate the tempest of his own, so heavy-browed!
Over his emaciation, lightly fleets a **reddish cloud**.
They're in love – and what a pity that they are so far apart!"
(Eminescu, tras. by L. Levițchi and A. Bantaș, 1999: 79)

White represents goodness, ideal, the higher rank, while *black* symbolizes evil, reality, the lower rank. *Black and* white suggests the *light-dark* opposition and become symbols of happiness and pain, of the real and the ideal, the opposite reason to the absurd, the serenity opposite to the tragic. (Ene and Nistor, 1971: 172)

Black illustrates man, with his defects, while *white* deifies him. *He* can be a metaphor for the inner angst of man, and *She*, his ideal. The opposition *He-She* can be interpreted from the perspective of man's struggle with himself:

"Oh, to die bereft of hoping! Who could know the bitterness
Hiding in such words as poison? – Feeling shorn of freedom small;
Seeing major aspiration soon reduced to nought at all
While the world is ruled by evils, which your strength can *not* repress,

Seeing that when you withstood them just a wasted life you've earned

And, when your bell tolls, you notice *you* have crossed the world in vain:
Such a death is hell embodied. Other tears, more bitter pain
One could hardly e'er imagine. *Then you feel to nought you've turned."*
(Eminescu, tras. by L. Levițchi and A. Bantaș, 1999: 83)

In Eminescu's work, the portrait of the woman is always related to that of the man (Murariu, 2017: 17), she represents an ideal incompatible with him as this poem illustrate:

"Separated by life's billows, they are sadly disunited
By some centuries of thinking, by a nation, history;
Though it seldom happens, sometimes they do meet, and then you see
How their eyes just drink each other with the passion love has lighted."
(Eminescu, tras. by L. Levițchi and A. Bantaș, 1999: 79)

Light penetrates the midst of darkness and makes shadows bright. The play of words is illustrative to outline the image of the angel. By contrasting the "shadow" with the chromatic adjective "silver", the angel seems to illuminate the landscape:

"Yet, among the **mists** and **hazes** laying on his eyes a cover,
Comes an **angel's silver shadow**, nobly rising from abysses."
(Eminescu, tras. by L. Levițchi and A. Bantaș, 1999: 83)

In these contexts, the shadow becomes a correspondent of the human body. For Eminescu, the shadow does not necessarily represent the terrifying; it is a symbol of transition, not of opposition. (Ciopraga, 1990: 172-173)

Aurel Petrescu considers that "the symbol of the shadow can be convergent in the line of the Platonic interpretation of the cave myth, not the objective reality being true, but only the shadows of this reality, the corporeal dematerialization in the line of artistic originality" (Petrescu, 1983: 238)

Eminescu's antithesis is the proof of deep meditation for the full understanding of man and life, poetry thus becoming a document of the human spirit, a means of the Romanian language's ability to reproduce Eminescu's thinking and sensitivity. (Bulgăr, 1971: 283)

CONCLUSIONS

Color is not a simple decorative element, put by the author in the text, in order to give it a certain shade of color. Each synonymous form used and each topic of chromatism are carefully selected to enhance not only the aesthetic effect, but also to enrich the overall meaning, which is often configured in a visual imagery and which seems detached from a fairytale landscape. Thus, in Eminescu, color becomes a way of expression, communication and externalization of inner feelings.

By positioning the color nearby or unusual phrases, as well as doubling it in the same verse, the visual image created transcends purely aesthetic boundaries, emphasizing the poetic idea and thus giving the color the status of a symbol. The color is used by Eminescu in

the composition of the chromatic epithets "*yellow* flickers", "*fair* child", "*night-black* hair", "*silver* shadow", in similes "face as *white as marble*", "hands as delicate as *wax*", "her big eyes as *blue as azure*", "spotless as the *snows of winter*", "smooth as mountain *lakelet water*" and metaphors "heart of *gold*", "*gloomy* thinking", "*bold* ideas".

In conclusion, the entire poem *Angel and Demon* is under the sign of the antithesis, both symbolically and chromatically. Through *black* and *white* colors is illustrated the defining and antithetical features of the characters.

BIBLIOGRAPHY

Bousoño, C. 1975. *Teoria expresiei poetice*, traducere de Ileana Georgescu, tălmăcirea versurilor de Veronica Porumbacu, studiu introductiv de Mircea Martin. București: Editura Univers.

Bulgăr, Gh. 1971. *Momentul Eminescu în evoluția limbii române literare*. București: Editura Minerva.

Bulgăr, Gh. 1975. *De la cuvînt la metaforă în variantele liricii eminesciene*. Iași: Editura Junimea.

Călinescu, M. 1964. *Titanul și geniul în poezia lui Eminescu*. București: Editura pentru literatură.

Ciopraga, C. 1990. *Poezia lui Eminescu. Arhetipuri și metafore fundamentale*. Iași: Editura Junimea.

Chevalier, J., Gheerbrant, A. (coord.) 2009. *Dicţionar de simboluri. Mituri, vise, obiceiuri, gesture, forme, figuri, culori, numere*, trad. de Micaela Slăvescu, Laurenţiu Zoicaş (Coord.). Iaşi: Polirom.

Creţu, R. M. 2019. *Consideraţii asupra culorii alb în lirica eminesciană*. In Subi M. (coord.) *G.I. Tohăneanu. Exegi Monumentum. Lucrările Colocviului „G.I. Tohăneanu" (ediţia a V-a, 14 septembrie 2018)*. Timişoara: Editura Universităţii de Vest, pp. 103-108.

Creţu, R. M. 2020. *Dynamics of the chromatic term black in the lyrical poetry of Mihai Eminescu*. *Journal of Romanian Literary Studies*, 23 (2020). Tîrgu Mureș: Arhipelag XXI Press, p. 789-797.

Cuțitaru, V. 1983. *Metamorfozele lui Hyperion. Studiu asupra poemei Luceafarul*. Iași: Editura Junimea.

Drăgan, Gh., *Poetică eminesciană* 1989. *I. Temeiuri folclorice*. Iași: Editura Junimea.

Eminescu 1999. *Opere*, vol. I. *Poezii*, Ediţie îngrijită de D. Vatamaniuc, *Prefaţă* de Eugen Simion. București: Univers Enciclopedic.

Eminescu, M. 1999. *Poezii/poems*, ediție bilingvă, traducere de Leon Levițchi și Andrei Bantaș. București: Teora.

Ene, V., Nistor, I. 1971. *Studii Eminesciene*. București: Editura Albatros.

Guillermou, A. 1977. *Geneza interioară a poeziilor lui Eminescu*, cu un cuvânt al autorului către cititorii români, traducere de Gh. Bulgăr și Gabriel Pîrvan. Iași: Editura Junimea.

Loghinovski, E. 1979. *De la demon la luceafăr. Motivul demonic la Lermontov și romantismul european*. București: Editura Univers.

Murariu, I. 2017. *Ipostaze feminine în proza lui Mihai Eminescu*. București: Editura Eikon.

Mureșanu Ionescu, M. 1990. *Eminescu și intertextul romantic*. Iași: Editura Junimea.

Osnaga, B. 2014. *Conștiința tragică eminesciană*. Cluj-Napoca: Editura Eikon.

Petrescu, A. 1983. *Eminescu. Originile romantismului*. Bucureşti: Editura Albatros.

Tacciu, E. 1973. *Mitologie romantică*. București: Editura Cartea Românească.

Vianu, T. 1968. *Studii de stilistică*, ediţie îngrijită cu studiu introductiv şi note de Sorin Alexandrescu. Bucureşti: Editura Didactică şi Pedagogică.

Zaciu, M. (coord.) 1978. *Scriitori români*. Bucureşti: Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică.

PERSONALİTY TRAİT, COGNİTİVE DİSTORTİON AND DYSFUNCTİONAL ATTİTUDE İN STUDENTS

Ayesha Malik, Bushra Fareed and Nosheen Ramzan
Department of Psychology, University of Management and Technology
Applied Psychology
Dr. Shahnila Tariq

Abstract

Trait is the fundamental aspect of human personality that has been reflected in principle theories of personality in concepts of traits and considered as a different structure in every person. The present study aimed to examine the relationship between personality traits, cognitive distortions and dysfunctional attitude in students. It was hypothesized that there is likely to be a relationship between personality trait, cognitive distortion and dysfunctional attitude in students. It was also hypothesized that personality trait and cognitive distortion are likely to predict dysfunctional attitude in students. Correlational research design and purposive sampling technique was used to collect data from students (N=150). Age range was 19 to 25 (M=21.80; SD=2.18). Personality Trait Scale (Rammstedt & John, 2005), Cognitive Distortion Scale (Barriga et al., 2001) and Dysfunctional Attitude scale DAS-SF2 (Weissman, 1979) was used to study the variables. Data was analyzed by using Descriptive, Correlation, and Regression analysis. Results revealed that personality traits have negative significant relationship with dysfunctional attitude. While, cognitive distortions have positive non-significant relationship with dysfunctional attitude. Personality traits have positive and non-significant relationship with cognitive distortions. In regression analysis neuroticism highly predicted dysfunctional attitude. While, extraversion, openness to experience, conscientious and agreeableness negatively predicted with dysfunctional attitude. The results were discussed with reference to the relevant literature. The implications can be used for the counselling of students with dysfunctional attitude.

Keywords: Personality, Cognitive Distortion, Dysfunctional Attitude

Introduction

The theories of Freud and Jung etc are based on personality (Personality is predisposition) but the theories of Allport and Cattle etc based on personality traits (traits including outgoing, adventurous, imaginative, shrewd and casual etc) that traits of personality are real and exist inside each of the individual. They encourage the individual to pursue suitable stimulation and they connect with the world to generate actions. Through these traits, individuals are different from each other. Personality is what makes prediction in a given situation of what a person would do (Revelle, 2009). Beck's theories based on cognitive distortion and dysfunctional attitudes. Beck argues that schemes change the way people approach the life cycle elements such as justified knowledge could considered cognitive distortions. As Beck was, careful not to claim that depression caused by these unhealthy habits, although it may be a habit to think in certain situations, but the depression was associated with him (Leonsohn, 2010). The ability to control and exacerbate dependent

stress, measured by the symptoms of depression and anxiety in adolescents (Mayo et al., 2017).

The rationale of this study is that the attitude of individual is becoming worse day by day. With the passage of time, individuals are becoming rude and their behaviour with their age fellows, teachers and parents also getting very different and strange. The reason behind their dysfunctional attitude is that there are some errors occurring in their thinking pattern, and their cognitions are distorted. In cultural perspective, there is a huge difference between our generation and the last generation. Our ancestors were fully supported that they gave respect to their parents, teachers, peers, siblings, and friends. Their thinking pattern, perception and beliefs related to self, family, friend's even whole world was accurate and their behaviour was functional. Now a days, new generation having some errors in their thought pattern, their perception becoming worse day by day and their behaviour also dysfunction. (De Koe, 2019). The reason behind choosing this topic was that we were interested to know that personality traits can be affected when the attitude of an individual become dysfunctional and also distortions occur in an individual. We wanted to explore about the dimensions of personality traits of an individual when individual's attitude become dysfunctional.

Researchers have explored the personality traits, cognitive distortion and dysfunctional attitude in their researches including one of the researcher Anzani, et al. (2018) was investigated the relationship between psychopathological symptoms, defenses, personality traits and negative attitudes regarding towards Trans people. Findings show that mature defences had significant negative effect and that antagonistic trait had positive effect on trans-negative attitudes. The predicted trans-negative attitudes had no effect on the relatively male repetition of any sexually active male; we also found a significant effect of age and the effect of the interaction between sexual orientation and gender. Furthermore, Mishkevich (2020) inspected the attitudes and personality traits. The results show that changes in personality traits and dimensions, which mainly influenced by social factors, have been recognized as a central personality trait in current research. Consensus, honesty, and conversion between measurement and evaluation or reasoning have not improved significantly. Measurements significantly reduce neurological effects, without any reasoning. From evaluation, the attitude towards consent changed with an argument. The changes described by social inequality were enough to close the gap between measures of behavior for all characteristics except openness and quirkiness.

The objectives of the study are that we want to determine the relationship of variables and to determine that personality traits, and cognitive distortions predict dysfunctional attitudes in students.

The hypothesis of our study is that there is likely to be a relationship between personality trait, cognitive distortions and dysfunctional attitudes in students. The other hypothesis is that the personality traits and cognitive distortions likely to predict dysfunctional attitudes in students.

Sample

The sample consisted of 150 both male and female students of private educational institute (university from Lahore having different departments including science, business,

arts, literature, Islamic, law, health, designing, engineering etc.) with the age range of 19 – 25 (M= 21.80; SD=2.18) by using purposing sampling strategy. The inclusive criteria of study was that both male and female participant's age range between 19 - 25. All the students taking part in study from different departments of University. The exclusive criteria of study was those participants with the age range of less than 19 – 25 years old were not included. The participant had any other medical condition were also excluded.

Assessment protocol

3.4 .1 Consent form

Consent from was taken from participants before collecting data. They were informed all about their rights and given them surety that their information was kept confidential and did not reveal to anyone.

3.4.2 Demographic Information Sheet

Demographics variable like Age of participant, Gender of participant, Program that the participant indulges in the university, department of participant, Birth order and no. of siblings of participant, family system of the participant and area were measured through self-constructed form.

3.4.3 Personality traits through BFI – K items

BFI-K measure to personality traits namely Extraversion, Openness to experience, Neuroticism, conscientious and agreeableness. It consists of 21 items. A list of the statements provided, individual have to fill the questionnaire by using the given options including "Disagree, Slightly Disagree, Neutral, Slightly Agree and Agree". These options for each statement, including "I see myself as someone who generates a lot of enthusiasm, tends to be quiet, outgoing and sociable, reserved" etc. The BFI – K scale Mean ranged between 3.37 – 3.43 and the Standard Deviation of the study ranged between is .74 - .79 which were reported by Rammstedt and John (2005).

3.4.4 Measuring Self - Serving Cognitive Distortions: An analysis of the How I think Questionnaire (HIT – 16 – Q)

The How I Think Questionnaire (HIT – Q; Barriga et al., 2001) is a self – report questionnaire of 16 items, which an individual have to fill with the options including Disagree (1), Slightly Disagree (2), Neutral (3), Slightly Agree (4) and Agree (5). The statements of the scale including "It's ok to tell a lie if someone is dumb enough to fall for it." It is no use trying to stay out of fights. It is use to assess the self – Serving Cognitive Distortions of an individual. In addition, to analyse the validity and reliability of HIT, which is actually, HIT – 16 – Q (Ara & Shah, 2015). According to the author, the reliability of the scale was good like alpha is .83 of total HIT – 16 – Q.

3.4.5 Dysfunctional Attitudes Scale (DAS - SF2)

There are nine items in dysfunctional attitudes scale (DAS - SF2, Weissman, 1979). List of statement provided to the individual. The individual has to fill the questionnaire by selecting one of the options including "Totally Agree, Agree, Disagree and Totally Disagree, which are given to each statement. The statements of the scale are including 'If you don't have other people to lean on, you are bound to be sad, I don't need the approval of other people in order to be happy, if you can't do something well, there is little point in doing it at

all etc. According to the author, the reliability (.50) of the scale shows non - significant relationship with Beck Depression Inventory (BDI; Beck & Steer, 1993).

3.5 Ethical considerations

The ethical consideration of our study are that each participant was provided with a consent form and details were provided about the research purpose. Researcher were given surety that their identity was kept anonymous and if they want to leave the research at any time, they were free to go. The results of the research was provided if any of the participant is interested to know, as a feedback to their work.

3.6 Procedure

Participants were briefed about research study to motivate them to participate and requested to volunteer participation in this study. Those who gave their consent to participate were included in the study. Every participant asked to read carefully and fill the consent form along with three questionnaires BFI-K, HIT and DAS-SF2, to collect data. In addition, their Family System, Birth Order, Program, Current Semester, Department, area, Gender and Age were also added as demographic variables. Data was also collected online with the help of Google Form. There were seventy questionnaires was filled online through Google Form and remaining eighty questionnaires was filled by in person participants. All the questionnaires including BFI-K, HIT and DAS-SF2 found us in the form of Open Assess. Earlier, the data screened and no missing value was found. Further, the different tests and analysis was applied on whole data then the results were found which showed the relationship of all variables including BFI-K, HIT and DAS-SF2.

Table 3.1

Descriptive Statistics of Demographic Variables

Variables	*M*	*(SD)*	*f*	*(%)*
Age	21.80	(2.18)		
Semester				
Semester 1			8	(5.3)
Semester 2			19	(12.7)
Semester 3			30	(20.0)
Semester 4			35	(23.3)
Semester 5			14	(9.3)
Semester 6			10	(6.7)
Semester 7			7	(4.7)
Semester 8			8	(5.3)
Semester 9			2	(1.3)
Semester 10			13	(8.7)
Gender				
Male			48	(32.0)
Female			102	(68.0)
No of siblings				
Less than 5			123	(82.0)
More than 5			27	(18.0)
Birth order				
First			35	(23.3)
Middle			115	(76.7)
Family system				
Nuclear			107	(71.3)
Joint			43	(28.7)
Educational level				
Intermediate			14	(9.3)
Bachelors			99	(66.0)

Variables	*M*	*(SD)*	*f*	*(%)*
Masters			25	(16.7)
M.Phil.			12	(8.0)
Department				
Science			99	(66.0)
Arts			51	(34.0)
Area				
Urban			112	(74.7)
Rural			38	(25.3)

Results

Table 4.1

Descriptive statics of the study variable Personality traits, cognitive distortion and dysfunctional attitude in Students (N=150)

Variables	*k*	α	M	(SD)	*Range*	
					Actual	*Potential*
Extraversion	4	.82	11.98	2.98	5-20	4-20
Openness to Experience	5	.71	16.42	3.94	6-25	5-25
Neuroticism	4	.72	13.48	3.24	5-20	4-20
Conscientious	4	.74	12.98	3.37	5-20	4-20
Agreeableness	4	.78	12.36	2.91	4-19	4-20
HIT	16	.86	34.48	12.12	16-76	16-80
DAS	9	.67	24.50	4.96	10-35	9-36

Note. k = Number of items, α= Cronbach's alpha reliability, M=Mean, SD= Standard Deviation.

Table 4.1 showed the reliability coefficient of personality traits, cognitive distortions and dysfunctional attitude. All the scales of Cronbach's alpha reliability showed the high internal consistency.

Table 4.2

Correlation between personality traits, cognitive distortions and dysfunctional attitude in sample (N=150)

Variables	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	
1	Gender	-	-.03	.02	-.19	.02	.04	.04	.06	-.15	-.23**	-.02	.01	.00	-.12	-.09	.03
2	Age		-	.07	.05	.03	.54**	-.15	.40**	.06	.00	.06	.06	-.06	-.01	-.15	.11
3	Number of siblings cat			-	.16*	.12	-.03	.03	.07	.00	-.04	-.00	-.04	-.17	-.01	.03	.10
4	Birth order cat				-	.02	.10	.05	.04	.12	.00	-.04	-.14	.07	-.13	.28**	.20*
5	Family systems					-	.10	.10	-.10	.00	.14	-.00	-.03	-.10	-.06	.13	-.06
6	Educational level						-	-.07	.03	.04	.03	-.02	.02	.07	-.00	-.08	.09
7	Department							-	-.17*	.06	.00	-.07	-.10	-.07	-.14	-.04	.01
8	Semester								-	.18	-.07	.11	.10	.01	.03	-.06	.03
9	Area									-	-.07	-.12	-.15	-.23**	-.13	.11	.15
10	Extraversion										-	.38**	.29**	.25**	.26**	.11	-.28**
11	Openness to experience											-	.70**	.51**	.46**	.02	-.27**
12	Neuroticism												-	.63**	.40**	.04	-.20*
13	Conscientious													-	.46**	.16*	-.22**
14	Agreeableness														-	.03	-.22**
15	HIT															-	.04
16	DAS																-

*Note:*p<.05, **p<.01, ***p<.001. DAS-Dysfunctional attitude scale, HIT-How I Think*

Table 4.2 showed that Pearson product moment correlation between personality traits, cognitive distortion and dysfunctional attitude. Results also indicated that gender have negative significant relationship with extraversion. Birth order have positive significant with cognitive distortions and negative significant with dysfunctional attitude. Extraversion, openness to experience, neuroticism, conscientious, agreeableness have negative significant relationship with dysfunctional attitude. Conscientious have positive significant relationship with cognitive distortion.

Table 4.3

Linear regression analysis predicting dysfunctional attitude (N=150)

Predictors		*B*	*SE*	*β*
Constant		31.30	2.37	
Birth order		2.2	.92	.19*
Extraversion		-.34	.13	-.20*
Openness to experience		-.22	.16	-.17*
Neuroticism		.14	.19	.09*
Conscientious		-.15	.149	-.10
Agreeableness		-.09	.16	-.053***
R	.40**			
R^2	.16*			
F	4.5			

*Note. *p<.05, **p<.01, ***p<.001.*

Table 4.3 Results reveal that Cognitive Distortions were found to be positive predictor of Dysfunctional attitude. Neuroticism and birth order were found to be positive predictor whereas agreeableness negatively predict dysfunctional attitude.

Discussion

In the present study, the personality traits including openness to experience, extraversion, neuroticism, agreeableness and conscientiousness shows that Extraversion tends to be high in front of dysfunctional attitude, while introversion, which is the opposite of extraversion, tends also high in front of dysfunctional attitude because people of introvert having their own company with their friends, family, and they also live a happy and optimistic life. Agreeableness or being cooperative in situation that are tiring and being good-natured and a person is trustworthy. This Big Five Trait also tends to be high in front of dysfunctional attitude because these types of people are very cooperative and want to help of another person in difficult situation. They also live a joyful life. Conscientious which covers traits as being in order or taking responsibility and overall be a dependable person, it also covers character strengths delaying gratification and having an overall impulse control. This trait has low as compared to dysfunctional attitude because these types of people are very responsible and fulfil their duties with full responsibility. Emotional stability verses neuroticism-encompassed traits such as being calm and not neurotic in difficult situation. Emotion stable people having high command on their emotions and they can easily control their emotions in every situation that is why their lives are very functional while, neurotic people having low self – esteem, their confidence level also very low, their relationships also very weak and their lives are completely dysfunctional. We can say that neuroticism tends to low in front of dysfunctional attitude. Neurotic people have dysfunctional attitude, beliefs and behavior in their lives. Openness to experience was broad trait that have everyday terms as

refine and intellectual and having an independent mind set which also include being original and not being close minded. It tends to be high as compared to dysfunctional attitude because these people want to explore anything in the world and they are open-minded people that were given to these key five traits was big five. While, Cognitive distortion has positive non-significant relationship with dysfunctional attitude (Mehrinejad & Shahabi 2018). The **limitations** of study are limited to small sample drawn from students of one university only. The results of the research are therefore not generalizable. Moreover, some of our participants felt difficulty in understanding the text of the questionnaire, which is in English language. The **Suggestions** are sample should be larger, from different universities can be used for a more representative study and the scales must be translated in Urdu language for clear responses. The **implications** of study, in cultural context, the individual having distortions in their thinking pattern, their schematic abilities become worse day by day that is why their behaviour, beliefs and attitude become dysfunctional. Personality is predisposition but the traits and characteristics of personality become change through these errors and perceiving problems of an individual. Moreover, awareness seminars, workshops and campaigns, which are related to mental health including cognitive distortions and dysfunctional attitudes, beliefs etc. Should be held at local or international level that people must know the importance of mental health and they have some awareness related to the distortions and dysfunctional attitudes, beliefs and behaviour etc. People should have knowledge that how to deal and which coping strategies to use to control this type of behaviour and attitude. Furthermore, the study should be broadens the scope of knowledge regarding the role of major psychological factors (Personality traits, cognitive distortions and dysfunctional attitudes) that influence the behavior of students.

Reference

Aamir, M., Rasid, S. Z. A., Baskaran, S., & Manzoor, F. (2018). Effect of Personality Traits on Dysfunctional Audit Behaviour. *International journal of academic research in business and social sciences*, *8*(12).

Anzani, A., Di Sarno, M., Sacchi, S., & Prunas, A. (2018). Maladaptive personality traits, defense mechanisms, and trans-negative attitudes. *International Journal of Transgenderism*, *19*(4), 456-465.

Assari, S., & Moghani Lankarani, M. (2018). Secular and religious social support better protect Blacks than Whites against depressive symptoms. *Behavioral Sciences*, *8*(5), 46.

Assari, S., & Moghani Lankarani, M. (2018). Secular and religious social support better protect Blacks than Whites against depressive symptoms. *Behavioral Sciences*, *8*(5), 46.

Bashiri, H., Dehghan, F., Saeedi, S., MehrabiPari, S., ShafieiKohnehshahri, S., & Abaszadeh, M. (2018). Relationship between Looming Cognitive Style with Dysfunctional Attitudes, Anxiety, and Depression among Cancer Patients. *Journal of Health and Care*, *19*(4), 242-250.

Beck, A. T., Brown, G., Steer, R. A., & Weissman, A. N. (1991). Factor analysis of the Dysfunctional Attitude Scale in a clinical population. *Psychological Assessment: A Journal of Consulting and Clinical Psychology*, *3*(3), 478.

Beck, A. T., Davis, D. D., & Freeman, A. (Eds.). (2015). *Cognitive therapy of personality disorders*. Guilford Publications.

Bergeron Boudreault, M. (2020). *Effects of therapeutic horse riding on the symptoms of generalized anxiety disorder in adults: use of a single-case experimental design* (Doctoral dissertation, Université du Québec à Chicoutimi).

Bibi, A., Masroor, U., & Khalid, M. A. (2017). Personality Traits and Dysfunctional Attitudes among Patients with Somatic Symptom Disorder in Pakistan.

Calkins, A. W., Hearon, B. A., Capozzoli, M. C., & Otto, M. W. (2013). Psychosocial predictors of sleep dysfunction: the role of anxiety sensitivity, dysfunctional beliefs, and neuroticism. *Behavioral Sleep Medicine*, *11*(2), 133-143.

Davis, D. D. (2015). *Cognitive therapy of personality disorders*. Guilford Press.

De Koe, L. A. (2019). *Exploring the experience of and the associated risk factors of maladaptive anger for children aged between 11-14 years in a Namibian school setting* (Doctoral dissertation, University of Namibia).

Demeter, E., & Rusu, A. S. (2018). Differences of self-serving cognitive distortions and antisocial behaviours between institutionalised and noninstitutionalised youth: preliminary investigation. *Agora Psycho-Pragmatica*, *12*(2), 8-19.

Diefenbeck, C. A. (2005). Role of cognitive distortions and dysfunctional attitudes in nurses experiencing burnout.

Dozois, D. J., & Beck, A. T. (2008). Cognitive schemas, beliefs and assumptions. In *Risk factors in depression* (pp. 119-143). Elsevier.

Fassett-Carman, A., Hankin, B. L., & Snyder, H. R. (2019). Appraisals of dependent stressor controllability and severity are associated with depression and anxiety symptoms in youth. *Anxiety, Stress, & Coping*, *32*(1), 32-49.

Felix, S. A., & Hooker, C. I. (2016). Dependent, but not Perfectionistic, Dysfunctional Attitudes Predict Worsened Mood and Appraisals after Emotional Support from a Romantic Partner. *Frontiers in psychology*, *7*, 1502.

Fonseca, A., & Canavarro, M. C. (2019). Cognitive correlates of women's postpartum depression risk and symptoms: the contribution of dysfunctional beliefs and negative thoughts. *Journal of Mental Health*, 1-9.

Geiger, P. J., Peters, J. R., Sauer-Zavala, S. E., & Baer, R. A. (2013). Relationships among maladaptive cognitive content, dysfunctional cognitive processes, and borderline personality features. *Journal of personality disorders*, *27*(4), 457-464.

Hankin, B. L. (2010). Personality and depressive symptoms: Stress generation and cognitive vulnerabilities to depression in a prospective daily diary study. *Journal of Social and Clinical Psychology*, *29*(4), 369-401.

Jager-Hyman, S., Cunningham, A., Wenzel, A., Mattei, S., Brown, G. K., & Beck, A. T. (2014). *Cognitive Distortions and Suicide Attempts. Cognitive Therapy and Research, 38(4), 369–374.*

Janoff-Bulman, R., Sheikh, S., & Hepp, S. (2009). Proscriptive versus prescriptive morality: Two faces of moral regulation. *Journal of personality and social psychology*, *96*(3), 521.

Mayo, D., Corey, S., Kelly, L. H., Yohannes, S., Youngquist, A. L., Stuart, B. K., & Loewy, R. L. (2017). The role of trauma and stressful life events among individuals at clinical high risk for psychosis: a review. *Frontiers in psychiatry*, *8*, 55.

Ma, Y., Li, X., Zhao, D., Wu, R., Sun, H., Chen, S., & Zhang, Y. (2018). Association between cognitive vulnerability to depression-dysfunctional attitudes and glycaemic control among in-patients with type 2 diabetes in a hospital in Beijing: a multivariate regression analysis. *Psychology, Health & Medicine*, *23*(2), 189-197.

Mathew, M., Sudhir, P. M., & Mariamma, P. (2014). Perfectionism, interpersonal sensitivity, dysfunctional beliefs, and automatic thoughts: The temporal stability of personality and cognitive factors in depression. *International Journal of Mental Health*, *43*(1), 50-72.

Matthews, G., Deary, I. J., & Whiteman, M. C. (2003). *Personality traits*. Cambridge University Press.

Mayo, D., Corey, S., Kelly, L. H., Yohannes, S., Youngquist, A. L., Stuart, B. K., ... & Loewy, R. L. (2017). The role of trauma and stressful life events among individuals at clinical high risk for psychosis: a review. *Frontiers in psychiatry*, *8*, 55.

McDermut, W., Pantoja, G., & Amrami, Y. (2019). Dysfunctional beliefs and personality traits. *Journal of Rational-Emotive & Cognitive-Behavior Therapy*, *37*(4), 338-357.

Mishkevich,A.(2020). Changeability of personality traits and attitudes toward traits in short time-Intervals: *Perm State National Research University.*

Monroe, S. M., Slavich, G. M., Torres, L. D., & Gotlib, I. H. (2007). Severe life events predict specific patterns of change in cognitive biases in major depression. *Psychological medicine*, *37*(6), 863-871.

Mousazadeh, O., & Haji Alizadeh, K. (2017). Prediction of Depression Based on Dysfunctional Attitudes, Personality Traits, and Family Communication Patterns among Patients with Epilepsy. *J Shefaye Khatam* , *5* (4), 44-53.

Musarezaie, A., Khaledi, F., Momeni-GhaleGhasemi, T., Keshavarz, M., & Khodaee, M. (2015). Investigation the dysfunctional attitudes and its relationship with stress, anxiety and depression in breast cancer patients. *Health Syst Res*, *11*(1).

Nazaruddin, I., Kesuma, W. C., & Rezki, S. B. Moderation effects of personality traits, organizational commitment on the relationship between job stress and dysfunctional audit behavior.

Ó Ciardha, C., & Gannon, T. A. (2011). The cognitive distortions of child molesters are in need of treatment. *Journal of Sexual Aggression*, *17*(2), 130-141.

Obeid, M., Salleh, Z., & Nor, M. N. M. (2017). The mediating effect of job satisfaction on the relationship between personality traits and premature sign-off. *Academy of Accounting and Financial Studies Journal*, *21*(2), 1-17.

Otani, K., Suzuki, A., Matsumoto, Y., & Enokido, M. (2016). Link of dysfunctional attitudes with the negative self-model. *Annals of general psychiatry*, *15*(1), 11.

Park, J., An, H., sook Jang, E., & Chung, S. (2012). The influence of personality and dysfunctional sleep-related cognitions on the severity of insomnia. *Psychiatry research*, *197*(3), 275-279.

https://www.researchgate.net/publication/343097894

Pace, U., D'Urso, G., & Zappulla, C. (2019). Hating among adolescents: Common contributions of cognitive distortions and maladaptive personality traits. *Current Psychology*, 1-6.

Pajares, F., & Schunk, D. H. (2001). Self-beliefs and school success: Self-efficacy, self-concept, and school achievement. *Perception*, *11*(2), 239-266.

Pajares, F., & Schunk, D. H. (2001). Self-beliefs and school success: Self-efficacy, self-concept, and school achievement. *Perception*, *11*(2), 239-266.

Poletti, S., Colombo, C., & Benedetti, F. (2014). *Adverse childhood experiences worsen cognitive distortion during adult bipolar depression. Comprehensive Psychiatry, 55(8), 1803–1808.*

Rabi, I., Ma'rof Bin Redzuan, H. A., & Halimatusaadiah, H. (2018). The Differences in Tendency of Aggressive Behaviour, Emotional Intelligence and Antisocial Personality between Gender and between Family System among Undergraduate University Students Lahore, Pakistan. *International journal of academic research in business and social sciences*, *8*(8).

Revelle, W. (2009). Personality structure and measurement: The contributions of Raymond Cattell. *British Journal of Psychology*, *100*(S1), 253-257.

Roberts, B. W., Kuncel, N. R., Shiner, R., Caspi, A., & Goldberg, L. R. (2007). The power of personality: The comparative validity of personality traits, socioeconomic status, and cognitive ability for predicting important life outcomes. *Perspectives on Psychological science*, *2*(4), 313-345.

Rodziński, P., Sobański, J. A., Rutkowski, K., Cyranka, K., Murzyn, A., Dembińska, E., ... & Smiatek-Mazgaj, B. (2015). Effectiveness of therapy in terms of reduction of intensity and elimination of suicidal ideation in day hospital for the treatment of neurotic and behavioral disorders. *Psychiatr. Pol*, *49*(3), 489-502.

Sierra, J. C., Santos-Iglesias, P., Gutiérrez-Quintanilla, R., Bermúdez, M. P., & Buela-Casal, G. (2010). Factors associated with rape-supportive attitudes: Sociodemographic variables, aggressive personality, and sexist attitudes. *The Spanish journal of psychology*, *13*(1), 202-209.

Singh, T. K., Pandey, P., Mahajan, A., & Kaushik, S. (2017). Personality, adjustment and emotional intelligence of college going graduates. *Indian Journal of Health and Wellbeing*, *8*(5), 352.

Sutton, J. M., Mineka, S., Zinbarg, R. E., Craske, M. G., Griffith, J. W., Rose, R. D., ... & Mor, N. (2011). The relationships of personality and cognitive styles with self-reported symptoms of depression and anxiety. *Cognitive therapy and research*, *35*(4), 381-393.

Taymur, I., Budak, E., Demirci, H., Akdağ, H. A., Güngör, B. B., & Özdel, K. (2016). A study of the relationship between internet addiction, psychopathology and dysfunctional beliefs. *Computers in Human Behavior*, *61*, 532-536.

Wallinius, M., Johansson, P., Larden, M., & Dernevik, M. (2011). Self-serving cognitive distortions and antisocial behavior among adults and adolescents. *Criminal justice and behavior*, *38*(3), 286-301.

Ward, T. (2000). Sexual offenders' cognitive distortions as implicit theories. *Aggression and Violent Behavior*, *5*(5), 491-507.

Ward,T., Polaschek, D.L.,& Beech,A.R.(2006).Theories of cognitive distortion. *Theories of sexual offending.*

Wolfe, W. L., & Patterson, K. (2017). Comparison of a gratitude-based and cognitive restructuring intervention for body dissatisfaction and dysfunctional eating behavior in college women. *Eating Disorders*, *25*(4), 330-344.

Wong, D. F. K., Chan, K. S., & Lau, Y. (2010). The role of perfectionism and dysfunctional attitudes in depression and quality of life of a community sample of Chinese adults in Hong Kong. *International Journal of Mental Health*, *39*(4), 40-48.

Yesilyaprak, N., Batmaz, S., Yildiz, M., Songur, E., & Akpinar Aslan, E. (2019). Automatic thoughts, cognitive distortions, dysfunctional attitudes, core beliefs, and ruminative response styles in unipolar major depressive disorder and bipolar disorder: a comparative study. *Psychiatry and Clinical Psychopharmacology*, *29*(4), 854-863.

GÜLAYŞE KOÇAK'IN *SİYAH KOKU* ADLI DİSTOPİK ROMANINDA BİREYİN MÜCADELESİ VE "PLASTİK" DÜNYA

THE STRUGGLE OF THE INDIVIDUAL AND THE "PLASTIC" WORLD IN GÜLAYŞE KOÇAK'S DYSTOPIAN NOVEL *SİYAH KOKU*

Araş. Gör. Dr. Elif PALİÇKO
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Ankara/TÜRKİYE
ORCID: 0000-0001-5582-7070

Özet

Thomas More'un türettiği *ütopya* kelimesi, yazarın *Ütopya* adlı eseriyle yeni bir kavram ve tür olarak yazın dünyasına girer. İdeal toplum hayalini içeren ütopya, hiçbir yerde olmayan iyi yer anlamındadır. Ütopya; iyimserliği, umudu ve mükemmelliği temsil ederken distopya yahut karşı-ütopya ise karamsarlık ve umutsuzluk ekseninde ütopyanın tam zıttı bir manzara ortaya koyar. İnsanın geleceğe dair endişelerini olumsuz ihtimaller dahilinde ele alan distopya edebiyatı; dünyanın yok oluşu, felaketler ve bireyin bu tehlikelerin ortasında var olma mücadelesi gibi çeşitli temalar etrafında şekillenir. Distopya, gelecek kaygısı içinde hayalî bir mekânı anlatsa da somut olaylardan ve gerçek hayattan beslenmektedir. Dolayısıyla yeryüzünün, insanların ve toplumların geçirdiği değişimleri de yansıtan distopyanın sosyolojik, psikolojik ve ideolojik yönü yadsınamaz. Edebi bir tür olarak distopya, dünya edebiyatlarında olduğu gibi, Türk edebiyatında da etkisini göstermiştir. Gülayşe Koçak'ın *Topaç* ve *Siyah Koku* adlı distopik romanları da çağdaş Türk yazınında distopya türünün gelişimine katkı sağlayan eserler arasındadır. 1993'te yayımlanan ilk romanı *Çifte Kapıların Ötesi* ile yazın hayatına adım atan Koçak; romanları, denemeleri ve çevirileri ile güncel edebiyatın aktif yazarlarından biridir. Koçak'ın 2012'de yayımlanan *Siyah Koku* adlı romanında, plastikleşen bir dünyada bireyin hayatta kalma mücadelesi anlatılır. Bizistan'da insanlar artık hissetmeyi, nefes almayı, bir başka deyişle, yaşamayı unutmuşlardır. Bu çalışmada yazarın *Siyah Koku* adlı eseri, distopik bir dünyada bireyin kendini arayış yolculuğu, gerçekliğin ve duyguların yok olduğu bir ortamda insan olabilme ve "gerçek" kalabilme mücadelesi; distopya edebiyatının unsurları ve temaları çerçevesinde değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Distopya, Çağdaş Türk romanı, Yol/Yolculuk, Benlik arayışı, Biyopolitika, Biz/Öteki.

Abstract

The word *utopia*, coined by Thomas More, enters the literary world as a new concept and genre with the author's work called *Utopia*. Utopia, which includes the ideal society dream, means the good place that is nowhere. Utopia; while representing optimism, hope and perfection, dystopia or counter-utopia presents the opposite of utopia on the axis of pessimism and despair. Dystopian literature, which deals with people's worries about the future with negative possibilities; It is shaped around various themes such as the destruction

of the world, disasters and the struggle of the individual to exist in the midst of these dangers. Although dystopia describes an imaginary place with concern for the future, it is fed by concrete events and real life. Therefore, the sociological, psychological and ideological aspects of dystopia, which also reflects the changes experienced by the earth, people and societies, cannot be denied. As a literary genre, dystopia has shown its effect in Turkish literature as well as in world literatures. Gülayşe Koçak's dystopian novels *Topaç* and *Siyah Koku* are among the works that contribute to the development of the dystopia genre in contemporary Turkish literature. Koçak stepped into the literary life with her first novel, *Çifte Kapıların Ötesi*, published in 1993; She is one of the active writers of contemporary literature with her novels, essays and translations. In Koçak's novel, *Siyah Koku*, published in 2012, the struggle of the individual to survive in a plasticized world is told. In Bizistan, people have forgotten how to feel, breathe, in other words, to live. In this study, the author's work named *Siyah Koku*, the journey of the individual in search of herself/himself in a dystopian world, the struggle to be human and stay "real" in an environment where reality and emotions disappear; will be evaluated within the framework of the elements and themes of dystopian literature.

Keywords: Dystopia, Contemporary Turkish novel, Road/Journey, Searching for Self, Biopolitics, We/The Other.

Giriş

Ütopya, Thomas More'un 1516'da yayımlanan kitabı *Ütopya*'da türettiği bir kelimedir. "More başlığını Yunanca 'eutopia' (iyi yer) ve 'outopia' (olmayan yer) kelimelerini birleştirerek oluşturmuştur" (Abrams, 1999, s. 328). "Dolayısıyla etimolojik açıdan ütopya, olumlama ve yalanlamayı aynı anda içeren bir hamleden doğan, aslında yer olmayan bir yerdi" (Vieira, 2021, s. 5). More'un eseri sayesinde ütopya, yeni bir edebi tür ve terime dönüşür. Var olmayan iyi bir yer olarak ütopya, hayali ve umudu da içinde barındırmaktadır. Bu bakımdan, "Ütopya, iyi toplumu görmenin ve deneyimlemenin hikayesidir" (Kumar, 2005, s. 49). Ütopyanın mükemmelliği ve her şeyin kusursuz olduğu bir dünyanın yaratılmasındaki imkânsızlık, karşıtını üretir: distopya yahut anti-ütopya insanlığı gelecekte bekleyen felaketleri de anlatan olmayan kötü yerdir (Cuddon, 1999, s. 959). 16. yüzyılda ütopyanın edebi bir tür olarak ortaya çıkmasından sonra, 20. yüzyılda distopya eserleri yayımlanmaya başlar:

"(…) ütopya edebiyatı, her daim içinde yaşamak, bir parçası olmak istenilecek, tüm düzenin 'ideal' ve olması gerektiği gibi olduğu bir yerin göstereni olsa da, içinde barındırdığı belirsizlikle aşağı yukarı 400 yıl sonra ortaya çıkacak olan distopya kavramının da öncüsü olarak düşünülmelidir. Bir başka deyişle, her iki edebiyat türü de birbirinin içindedir ve özünde aydınlanma kavramıyla eşgüdümlü olarak ortaya çıkmıştır. Ütopya bunu Mona Lisa gülüşü misali hem mutluluk hem acıyı bir arada yansıtarak yaparken, distopya çok daha pornografik bir şekilde acı ve umutsuzluğu vurgulayarak savaş sonrası Avrupa iklimini dışa yansıtmaktadır" (Civelekoğlu, 2017, s. 15-16).

Ütopyanın karşıtı veya antitezi olarak tanımlanan distopya; toplumların siyasi, sosyal ve psikolojik süreçlerinin bir yansıması olarak da değerlendirilebilir. Distopya, "şimdiki sosyal, politik ve teknolojik düzenimizin kaygı verici eğilimlerini korkunç geleceğin doruklarına

yansıtır" (Abrams, 1999, s. 328). Nitekim güncelin, "şimdi"nin sorunlarına odaklanan ütopya edebiyatı iyimser bir tablo çizerek insanlara umut verirken, distopya edebiyatı ise bu sorunları ve felaketleri doruklara çıkararak kötümser bir yaklaşımla, okurlara gelecekten talihsiz haberler vermektedir. Kumar'a göre; "Ütopya orijinal, karşı ütopya kopyadır. Yalnızca sanki daima siyah renktedir. (…) Karşı-ütopya malzemesini ütopyadan alır ve onu ütopyanın olumlamasını reddeden bir tavırla yeniden kurar. Ütopyanın aynadaki görüntüsüdür ama çatlamış bir aynada görülen tahrif edilmiş bir görüntüdür bu" (2006, s. 172). Cem Akaş da "distopya[nın] varlığını ütopyaya borçlu" (2012, s. 24) olduğunu vurgular. Ayrıca ütopya, karşı-ütopya veya distopya; bilimkurguyu, fantastiği veya groteski içermesi bakımından melez bir tür olarak edebiyatta yer alırken, içeriği ve niteliği bakımından da bütün disiplinlere hitap eden ve güncel olan ile iç içe bir düşünce şeklidir. Kumar'a göre, "ütopyanın sınırsız bir kullanım sahası vardır. Filozofların, şairlerin, siyaset teorisyenlerinin, romancıların, sosyologların, bilim insanlarının, ilahiyatçıların, mimarların, kent plancılarının ve devlet adamlarının ilgisini çeken bir düşünme tarzıdır" (2005, s. 156).

Gelecek hakkındaki kaygıların bir yansıması olarak karşımıza çıkan distopya edebiyatı, olumsuz, karamsar ihtimaller üzerinde yoğunlaşmaktadır. Dünyanın ve insanlığın yok oluşu, afetler ve bireyin tüm bu şartlar altında var olma mücadelesi gibi konulara odaklanan distopya türü, kaygı dolu bir geleceği hayalî bir mekânda anlatmaktadır. 20. yüzyıl başlarından itibaren dünya edebiyatında etkili olan bu edebi türün Türk edebiyatındaki örneklerine de rastlamaktayız. Gülayşe Koçak da distopik romanları ile bu türe katkı sağlayan yazarlar arasındadır.

1956 New York doğumlu yazar Gülayşe Koçak, 2003'te öğretim görevlisi olarak İstanbul Sabancı Üniversitesi Yazma Becerileri Merkezi'nde çalışmıştır. Koçak, başka birçok kurumda "Yaratıcı Yazma" atölyeleri düzenlemiştir. 2014'te Sabancı Üniversitesi'nden emekli olan yazar, "Yaratıcı Yazma" ve "Yaratıcı Düşünme" atölyelerinde eğitim vermeye devam etmektedir. Ayrıca Koçak, "öğretmen seminerleri, Etkili Yazma Teknikleri, İş Yazışmaları Teknikleri, Çatışma Yönetimi eğitimleri" de vermektedir. Bu eğitimlerin yanı sıra yazar, 2007 yılından itibaren Sabancı Üniversitesi Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Araştırmaları Forumu kapsamında İstanbul'da ve Türkiye'nin çeşitli illerinde "eğitimde toplumsal cinsiyet eşitliği" eğitimlerini yürütmektedir (Koçak, 2017, s. 1). İlk romanı *Çifte Kapıların Ötesi* (1993) ile yazın hayatına adım atan Koçak, roman ve denemelerinin yanı sıra çevirileri ile de güncel edebiyata katkı sağlayan yazarlardan biridir. *Virgül, PsikeArt, Mahsus Mahal* gibi pek çok dergide, ayrıca edebiyat sitesi iktidarsiz.com'da denemeleri, makale ve kitap tanıtım yazıları yayımlanan Gülayşe Koçak'ın çeşitli kitaplarda yazıları bulunmaktadır. Akademisyen olan Koçak'ın ilgi ve uzmanlık alanlarının edebi eserlerine de yansıdığı görülmektedir. Yazarın *Çifte Kapıların Ötesi* (1993), *Gözlerindeki Şu Hüznü Gidermek İçin Ne Yapmalı?* (1997), *Topaç* (2002), *Siyah Koku* (2012) adlı romanları, *Yaratıcı Yazmanın Hazzı* (2013), *Demedi Demeyin* (2017) adlı deneme kitapları ve ayrıca *FaRe ve LaSi'nin Maceraları* (2018) adlı bir yetişkin masal kitabı bulunmaktadır.

Gülayşe Koçak, 2002 yılında yayımlanan *Topaç* romanı ile distopya türüne adım atar. Koçak'ın 2012'de ilk basımı yapılan *Siyah Koku* adlı distopik romanında ise yazarın ilgi alanlarının ve dikkat çekmek istediği bütün meselelerin bir distopya mekânı olan Bizistan'daki yansımaları görülmektedir. *Siyah Koku,* distopik bir ortamda bireyin

mücadelesini merkeze alırken çağın insanlarına birçok ikazda da bulunmaktadır. Bu çalışmada yazarın *Siyah Koku* adlı eseri, duyguların yapaylaştığı bir distopyada birey ve "sahici" olabilmek, bir kaçış ve kendini bulma pratiği olarak yol/yolculuk, iklim krizi, "plastik dünya", "Dünya Su Savaşı", biyopolitikanın kontrol altına alma mekanizması olarak şiddeti, etnik köken, yaş ve toplumsal cinsiyet açısından kutuplaştırma ve ayrımcılığın baskısı gibi başlıklar çerçevesinde değerlendirilecektir. Böylece *Siyah Koku* romanının çok yönlü niteliği de açığa çıkarılmış olacaktır. Koçak'ın bu romanı, bir iklim distopyası ve biyopolitik distopya olarak nitelendirilebileceği gibi, bireyin psikolojik gelişim sürecini anlatan ve aynı zamanda aşkı, duyguları öne çıkaran yapısıyla da birçok açıdan incelenebilecek niteliktedir.

Distopik Bir Dünyada Birey ve "Sahici" Olabilmek

Numaralandırılmış bölümlerden oluşan *Siyah Koku*[10], 34 bölüm ve 494 sayfadır. Bu çalışmada, romanın 2017 yılında, Yapı Kredi Yayınları tarafından yayımlanan baskısı kullanılmıştır. Eserin başkişisi Mine Özbizden'in yaşantısına odaklanan *Siyah Koku,* Mine'nin etrafındaki dünyayı ve insanları onun bakış açısı ile yansıtır. Romanda, Mine'nin Tuncay ile olan ilişkisi odak noktasıdır, çünkü Mine bu romantik ilişki ile içinde bulunduğu "plastik dünya"yı fark eder ve kendini bulma yolculuğunun da tetikleyeni, dedesini yahut zaman zaman abisini çağrıştıran, Tuncay'dır.

Siyah Koku'da olaylar, bilinmeyen bir zamanda ve var olmayan bir yer olan Bizistan'da cereyan eder. Anlatıcı eser kişisi Mine Özbizden'in birey olma ve kendilik savaşımını gördüğümüz romanda, distopik bir dünya tasviri vardır. Dünyanın hali, Mine'nin yaşantısı çerçevesinde öğrenilir. Eserde Mine, küçük yaşta annesini, babasını ve abisini kaybetmiştir. Anneannesi ve dedesi tarafından büyütülen Mine, özellikle dedesinin etkisiyle, "plastik dünyadan" korunarak büyütülür. Dedesi ve anneannesi onu gerçek gıdalarla beslemeye dikkat ederler ve Mine'nin "plastikleşmemesi" için onu yuvaya göndermezler: "Beni yuvaya göndermediler. Bu konuda anneannemle dedem tartışmışlar, fakat en sonunda dedem, 'Kız şurada baskıdan uzak, rahat etsin! Ayrıca, kızın zihnini daha bu yaştan zehirlemelerine izin veremem! Sen istiyor musun, şu sıradan, tek tip plastik insanlar gibi olmasını?' diye parlamıştı" (2017, s. 15). Mine'nin okula erkenden başlaması, onun plastik ve robot gibi tek tip insanlara dönüşmesini hızlandırmak anlamına gelmektedir. Dolayısıyla Mine bu korunaklı ortamdan çıkıp okula başladığı ilk anda, içinde bulunduğu "gerçek" dünya ile de tanışır. Okul; çocukları baskılayan ve "gönül gözünü" kapatan, "sahici" olmalarına engel olan bir kurum olarak yer alır eserde. *Siyah Koku*'da Bizistan devlet kurumlarının hepsi insanları vatanın birer parçası yahut nesnesi olarak kurgular ve onları birey olmaktan uzaklaştırmaya hizmet eder.

Dedesi, anneannesi ve halaları Mine'ye asla geçmişlerinden ve kökenlerinden bahsetmezler. Oysa Mine, okula gitmeye başladığı anda arkadaşları tarafından "öteki" olarak tanımlanır ve sorularına aile ortamında asla cevap bulmaz, hep susturulur. Bu unutturma yahut öğretmeme çabası ile yetişen Mine, bir gazetede köşe yazarı olarak çalışır. "Zeyda Teyze" köşesinin anonim yazarı olan Mine, gelen okur mektuplarındaki soruları yanıtlar ve dertlere derman olmaya çalışır. Mine, Bizistan'ın Bizimkent'inde yaşayan bir "Güzin Abla"dır. Gazetedeki görevi sebebiyle şehirlerarası bir yolculuğa çıkan Mine, otobüste

[10] Bir baskı hatasından dolayı, 32 numaralı bölüm tekrar edilmiştir.

Tuncay ile tanışır. Dedesi gibi kokan ve dedesi gibi "doğal" gıdalarla beslenen Tuncay, onun sorgusuzca süren hayatını şekillendirir. Tuncay ile ilişkisi Mine'nin birey olma mücadelesini başlatır. Bu bağlamda eser, mekân olarak distopyanın kullanıldığı ve olayların distopik niteliğinin de vurgulandığı, Mine ve Tuncay'ın aşk hikâyesidir. Mine'nin başkahraman olduğu eserde anlatıya dahil olan kişiler; Mine'nin gözlemleri, onun çevresindekiler ve gazete köşesine gelen okur mektupları ile genişler. Ancak roman boyunca odakta, Mine'nin birey olma mücadelesi vardır.

Mine, Tuncay ile ilişkisi doğrultusunda kendine dönmeyi öğrenir. Tuncay ile sohbetlerinde, kendini ve dünyayı sorgulamaya başlar. Onun en önemli sorunsalı ise bu plastik dünyada birey olabilmek, başka bir deyişle, "sahici" olabilmektir. Mine, Tuncay'ın etkisiyle değişmeye başlar ve bu değişim Zeyda Teyze köşesine de yansır. Mine'nin kurguladığı mektupların hepsi, Tuncay ile arasındaki ilişkiye dair düğümleri çözme arzusu sonucunda ortaya çıkar. Bu mektuplarda Mine, Zeyda Teyze'den yardım isterken aslında kendine döner ve değişimini, gelişimini kendisi de fark eder: "İçimin nerelerinden çıktı bu cevap? Nereden biliyorum ben bunları? Zeyda, hakikaten ben olabilir miyim? Evet; mektubu da, cevabı da biraz geliştirip yayımlayacağım; burası kesin!" (2017, s. 205). Bu sözler, Mine'nin deneyimleri sonrasında edindiği bilgilerin bir yansımasıdır. Onun birey olma süreci, yaşadığı plastik dünyada gerçekliğe yaklaşmak ve sentetik olmaktan kurtulmak anlamına gelmektedir. Değişimin farkına varan Mine, kendini tanımanın ve görmenin şaşkınlığını yaşar. Hatta iç sesi haline dönüşen Zeyda Teyze'den korkar: "Epey bir süredir Zeyda Teyze'nin zıvanadan çıktığının, onu artık susturabilmemin çok zor olduğunun farkındayım. Tek çözüm, ona danışmamak – işte o zaman, varlığını her daim hissettirse de, hiç değilse suskunluğunu koruyabiliyor, her an kendini ortaya atmayabiliyor" (2017, s. 208). Hakikati haykıran kalemini susturmayı arzu eden Mine, onu teselli edecek hayallere ihtiyaç duyar. Tuncay'ın kendisine bir telefon ile veda etmesi ve askerlik meselesini kendi çözmek istemesi Mine'de büyük bir hayal kırıklığına yol açar. Zaman geçtikçe, başka bir deyişle, Mine kendine aşina oldukça Zeyda Teyze ile yakınlaşır ve yazdığı kurgu mektuplar onun için bir terapi seansına dönüşür: "İyi ki bir Zeyda Teyzem var... Herkesin bir yaşam koçuna sahip olduğu bu devirde ben, hem yaşam koçu olmayanlara ücretsiz destek sağlamakla, hem de kendi içimde kendi yaşam koçumu barındırıyor olmakla, birden, büyük bir gurur duyuyorum" (2017, s. 256). Bu açıdan bakıldığında, *Siyah Koku* bir psikoterapi seansı veya psikanaliz olarak okunabilir. "Zeyda Teyzecilik benim için çok göz açıcı oldu, pek çok konuda... (…) artık suskun kalmayı, sadece dinlemeyi, etkin dinlemeyi öğrendim galiba... (…) Kendi Zeyda Teyzem olmasını öğrendim..." (2017, s. 445) diyen Mine, Tuncay ile ilişkisindeki çalkantılı ve belirsiz halleri çözümlemeye çalışırken, kendi terkedilme şablonunu keşfeder. Bu öğrenme, romanın sonunda, Mine'yi kendini ve isteklerini geri plana atarak Tuncay'a koşulsuz bir şekilde kendisini bırakmaktan alıkoyar. Bir başka deyişle, Mine artık kendini tanımış ve birey olarak içsel özgürlüğüne kavuşmuştur.

Toplumsal cinsiyet, birey olma sürecinin bir parçası olarak karşımıza çıkar. Toplumsal cinsiyet baskısı, Tuncay'ın fikir ve davranışlarında görünür olur. Cinsel politikaya bir başkaldırı olarak yaşamını şekillendiren Tuncay, askerlik dönüşünde savaş sonrası travmasını cinsiyetinden kurtularak tedavi etmeye çalışır.

Bir Kaçış ve Kendini Buluş Olarak Yol/Yolculuk

Mine, düzenini bozmak istemeyen ve bulunduğu yerden ayrılmayan biridir. Bir başka deyişle, Mine'nin dünyası yaşadığı şehirden ve yazdığı "Zeyda Teyze" adlı gazete köşesinden ibarettir. Fakat Tuncay ile tanıştıktan sonra, Mine'nin hayatı değişir. O, Tuncay ile buluşmak için yolculuk yapar ve randevuları otobüs yolculuklarında geçer. Bu yolculuklar, aynı zamanda Mine'nin gerçek dünyayı tanımasını ve kendi gerçekliğini bulmasını sağlar. Bu fiziki yolculuklar, aslında Mine'nin içe dönüş yolculuğudur:

"Diğer yolculuklarımdan farklı olarak, Tuncay'la bu özel buluşmalara giderken yanıma yolda okunacak ne bir kitap, ne bir dergi alıyorum. Müzik de dinlemiyorum. Zihnimden bütün düşünceleri olabildiğince atmaya çalışıyorum, son durağa varana kadar – bütün kimliklerimden, bütün geçmişimden, bu geçmişin yüklediği bütün yorgunluklardan, her şeyden arınmaya çalışıyorum.

Bu çok önemli, bu arınma... Çünkü Tuncay'la buluştuğumuz, saatlerce lafladığımız, gülüştüğümüz, sevişmeyi aratmayan bir tutkuyla birbirimizi sevip okşadığımız bu yolculuklarda kendim olmaktan çıkıyorum. Veya... veya, kim bilir, belki de tam tersine, kendim oluyorumdur. Evet... evet, galiba ben burada kendim olabiliyorum. Hatta diyebilirim ki, kendim olabildiğim yegâne yer, burası" (2017, s. 99).

Mine, Tuncay ile tanışmadan önce yolculuktan ve yola çıkmaktan, düzenini bozmaktan ve yerini değiştirmekten korkar. Çünkü anılarında yolculuk, kardeşinin ölümü ile özdeşleşmiştir. Mine için yolculuk; korkuyu, kaygıyı ve ölümü çağrıştıran bir anlama sahipti. Ancak Tuncay'la yolculuklara başladığında Mine, anneannesi ve dedesi ile birlikte olduğu eski yaşamına geri döner adeta. Böylece seyahat etmek artık onu kaygılandırmaz, aksine onun kendi olabildiği bir yere dönüşür bu otobüsler. Önceden belirsizlikten nefret eden ve hayatını belirsizliklerden uzak bir düzene göre yaşayan Mine, bu yönünün değiştiğini fark eder: "Tek bildiğim, bir zamanlar en ufak bir belirsizlik beni çileden çıkarırken, Tuncay ortaya çıktıktan sonra iş durumumun, hayatımın, saatlerimin, programlarımın, düzenimin, her şeyimin belirsizleşmiş olması. En belirsiz durum ise, Tuncay'ın ne zaman ortaya çıkacağı, nasıl bir ruh hali içinde ortaya çıkacağı..." (2017, s. 360). Hayata karşı farklı ve gerçekçi bir bakış açısı geliştiren Mine, yaşamın değişken ve yönetilemez tarafını öğrenir. Bu öğrenme sürecinde, en etkili araç ise çıktığı zamansız ve plansız yolculuklardır.

Mine ve Tuncay'ın birlikte çıktığı yolculuklar, bir kaçışın sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. Başka bir deyişle, yol ve yolculuk dünyanın şimdiki halinden kaçılan bir sığınak niteliğindedir. Kentler arasında dolaşan çift, otobüslerde kendi olabilmektedir:

"Peki, biz ancak böyle kaçış halindeyken mi kendimiz olabileceğiz?

Galiba öyle. Çünkü galiba hayat böyle bir şey. Çünkü herkes herkesi, her şey her şeyi teğet geçiyor, hep bir kol mesafesinde tutuyor. Çünkü hepimiz sürekli bir 'eksik yaşama' halindeyiz. Çünkü hayat, hepimizi kendimiz olmaktan, insan olmaktan çıkardı. Çünkü bugünkü dünya, deli bir dünya. Nereden nereye yolculuk ettiğinin hiçbir önemi yok. Hayat yollarda olmaktır, bir kenti geride bırakıp yeni bir kente doğru yol almaktır..." (2017, s. 475).

Yaşadıkları baskıyı ancak bu şekilde azaltan Mine ve Tuncay için yol farklı anlamlara gelmektedir. Asker kaçağı olan Tuncay için otobüs yolculukları, yakalanma korkusunu bastırma ve bir isyanın somutlaşmasıdır. Mine ise bu yolculuklarda, yaşamı, kendini ve ilişkilerini sorgulama imkânı bulur. Dolayısıyla Mine için bir kendini tanıma yolculuğu olan

yollar, Tuncay için kendini gerçekleştirme ve özgürlük manasına gelir. Bu bağlamda bakıldığında, romanda yol ve yolculuk; geçmişten ve dünyadan kaçışın yanı sıra bir metafor olarak okunabilir. Bu bağlamda, eser kişisinin dönüm noktası diyebileceğimiz anları oluşturan yol/yolculuk, kendini tanıma ve farkındalık kazanma konusunda yardımcı ve uyandırıcı bir araç niteliğindedir.

İklim Krizi, Dünya Su Savaşı ve "Plastik Dünya"

Siyah Koku'da dünya iklim krizinin sonuçlarını yaşamaktadır. Kuraklık ve su kıtlığı tüm dünyada kendini göstermiştir ve Dünya Su Savaşı'ndan dolayı devletler sınırlarını "birkaç damla su" için korumaya çalışmaktadır. Çeşitli gıda haplarının yanı sıra "pırıltemiz su" (2017, s. 41) vatandaşlara "Sukredi" veya "Sukret" (2017, s. 51) kartlarına yüklenen günlük limitler ile verilmektedir.

Mine'nin dedesi, dünyanın eski halini deneyimlemiş biri olarak tohum toplar ve tohum bankası kurmaya çalışır. Torununu da bu şekilde "gerçek" gıdalar ile beslemeyi tercih eder (2017, s. 11). Artık çiçekler plastiktir ve çiçek kokuları da yapaydır:

"'Gül kokusu' lafını duyar duymaz midem kalktı. Gerçi, geriye kalmış tek tük bazı bahçelerde de olsa, henüz çiçeğin canlısına rastlanabiliyor – gene de, hakikisinden epeyce uzaklaşmışım ki, 'gül kokusu' dendiğinde zihnimde artık 'gül', hatta 'gülsuyu' kokusu bile değil, sadece, sözüm ona gül esansı püskürtülmüş yapay güllerin plastiğimsi kokusu canlanıyor" (2017, s. 61).

Hayvanların, özellikle kuşların nesli tükenmiştir. Çevredeki tek tük sokak hayvanlarına ise çocuklar şiddet uygulamaktadır. Küresel ısınmanın etkisiyle, artık kar da yağmaz:

"Hortum veya tsunami doğal afettir, felakettir – böyle öğrenmiştik. Meğer kar yağmaması da bir doğal afetmiş. Son yıllarda kaç hayvanın soyu tükendi... Hem de birdenbire – kimse ne olduğunu anlayamadı bile... Hayvanat bahçelerinde, soğutulmuş ortamlarda yaşatılan son kutup ayıları, son penguenler, insanların bir zamanlar kıyıp, karlı buzlu yaylalardan kopartarak bu sıcak coğrafyalara getirip ev köpeği diye evlerine aldıkları maviş gözlü haskiler – artık özel şartlarda koruma altına alınmış bütün bu hayvanların, sanki uzaklardaki, kutuplardaki hemcinslerinin arkasından, suni ortamlarda yaşamak istemezlermiş gibi, ani ve toplu ölümleri hepimizde nasıl bir şok, nasıl bir travma yaratmıştı... Ama işte, biz bir travma kuşağıyız... Atalarımızın binyıllara yayıla yayıla tanık oldukları evrim, türlerin tükenişi, yeni türlerin ortaya çıkışı, şimdi tek bir kuşağın kısacık hayat dönemine sığabiliyor" (2017, s. 437).

Eserde, yaşanan iklim krizinin etkileri, yine insan merkezli okunur ve insanların temel ihtiyaçlarına cevap vermeyen doğanın onların ruh halini de kötü yönde etkilediği gösterilir: "Hayatın her alanını kuşatmış kuraklık –ilişkileri, sevgileri, kültürel yaşantımızı, estetik duygumuzu, insanlığımızı– acaba hayat kaynağı olarak su yoksunluğunun sonucu olabilir mi?" (2017, s. 90). Mine'nin dedesinin onu "plastik" olmaktan korumak için "gerçek" besinler ve "gerçek" su ile beslemeye çaba göstermesi, ona doğayı ve suyu her zaman hatırlamasını öğütlemesi ekolojik bir farkındalığı barındırmaktadır.

"Sakın su, bedenimizin yanı sıra kalbimizin, ruhumuzun temizliği için tutunabildiğimiz son kale olmuş olmasın? Su gerektirmeyen onlarca, yüzlerce temizlik malzemesi icat ettiler, ama ne gariptir ki insanlar artık temizliğe ihtiyaç hissetmez oldu... Tepemize püskürttükleri

Dosilin'in dozunu istedikleri kadar artırsınlar – suyun küsmesiyle birlikte insanlar da küstüler, bıraktılar, saldılar... Hayat küstü..." (2017, s. 97).

Ayrıca insanın sebep olduğu çevre kirliliği, kuraklık ve kıtlık gibi felaketlere, teknoloji ile çözüm bulması insanlığın trajik durumunu göstermektedir: "'Yavrum, dünyanın trajedisi bu... Asıl annemiz topraktır, öyle değil mi? Ama biz annemize ne yapıyoruz?' Birden öfkeyle yükseldi sesi: 'Sürekli tecavüz ediyoruz! Resmen ensest ilişki, işte!'" (2017, s. 189). Dünyanın ve insanların "plastikleşme"sindeki en büyük etkenlerden biri budur. Nitekim "(…) kirlilik ölümcül ekolojik günahların en başında geliyordu. Bu bilinç, distopya fikrine daha doğarken bulaşmış ve bu fikrin tarihinde kaçınılmaz olarak ekolojik mistisizm ile bilim bağlamındaki olgunlaşmada kademeli ve kesin bir artış görülmüştür" (Stableford, 2021, s. 365). *Siyah Koku*'da bu "ölümcül ekolojik günahları" işleyen insanlar, sahicilikten koparak "plastik" yahut robotik bir insana dönüşerek doğaya verdikleri zararın bedelini öderler. Zira Bizistan'da insanlar, doğanın bütün nimetlerini ve güzelliklerini unuttukları gibi hissetmeyi de unutmuşlardır: "Duyguları televizyondan öğrendiğimiz için, hepimiz sevginin en plastik biçimlerini yaşıyoruz" (2017, s. 489).

Bizistan'da sokaklarda dev püskürtücüler ile halkın üstüne sürekli olarak antidepresan sıkılır ve çeşitli uyuşturucu haplar da ücretsiz olarak herkesin evine gönderilir. Sakinleştirici etkiye sahip bu ilaçlara artık halk alışmıştır. Havanın antidepresan ve sakinleştirici sinmiş kokusuna alışmış insanlar, hissetmeyi unutmuş ve tek tip tepkiler veren robotik yahut "plastik" insanlara dönüşmüşlerdir.

Biyopolitik Bir Kontrol Altına Alma Mekanizması: Bizistan

Siyah Koku'da insanların üzerine durmaksızın püskürtülen sakinleştiriciler, suya veya sentetik gıdalara katılan vitaminler ve susuzluğu giderici katkılar, kişilerin istekleri dışında devlet tarafından uygulanmaktadır. Mutluluk hapları, geçmişi ve travmaları unutturan ilaçlar gibi ücretsiz temin edilen birçok kimyasal da insanlara medya aracılığıyla pazarlanır. Böylece bir devlet politikası olarak insanlar fiziksel ve ruhsal olarak manipüle edilebilir hale gelmektedir. İktidarın bireyi bütünüyle, her yönden, ele geçiren bu yapısı, distopya edebiyatının özelliğidir:

"Etnik, dinsel, sınıfsal ya da toplumsal cinsiyetçi düzlemde değil, canlılık düzleminde hareket ettiği ölçüde iktidar hem bu katmanların hepsini kuşatır hem de insanlığın asgari ortak vasfı olan canlılık üzerinden her birini çapraz geçecek bir düzeneği tertip etme fırsatını yakalar. Bu yüzden, dys- önekini dikkate alarak, distopyayı, yalnızca kötülükle, hastalıkla, anomaliyle ya da genel olarak bir sözcüğün –bu bağlamda ütopyanın– olumlu anlam içeriğinin hepten yıkımıyla ilişkilendirmek gerekli ama yeterli değildir; iktidarın yok yeri olarak ütopyanın karşısında iktidarın her yerde oluşu olarak distopya, zorunlulukla biyopolitiktir" (Kartal, 2018, s. 102).

*Siyah Koku'*da distopyanın biyopolitik yönünü en açık şekliyle görmekteyiz. Bizistan'da uygulanan "Bedensel Kaynaklar Yasası" (2017, s. 48) ve savaşın maddi olarak etkisini giderebilmek için uygulanan "Zorunlu Organ Bağışı Yasası" (2017, s. 192) ile vatandaşların vatana hizmet etmeleri sağlanmaktadır. Organ bağışı yapanlara bağışladıkları organa göre tasarlanmış bir bilezik takılır ve halk arasında bu bileziğe sahip olmayanlara vatan haini gözüyle bakılır. "biyopolitik distopya, hem dil, din, ırk, sınıf, etnisite, toplumsal

cinsiyet katmanlarını hem de gündelik yaşamın normallik evrenini muazzam bir beceriyle kuşatırken, (…) özneleri de biyopolitik icraatının suç ortakları kılarak tesis eder" (Kartal, 2018, s. 105). Bu yasa, çok hızlı bir şekilde uygulanmaya başlar ve ameliyat sırasında ölenler özel bir tören ile şehit ilan edilirler:

"Bu, henüz pek uluorta konuşulan bir konu değil, ama BK ameliyatı sırasında ölenlere Bereketli Bedensel Kaynak deniyor. Bu, bir nevi şehitlik payesi gibi – bu kişilere özel cenaze törenleri hazırlanıyor, çünkü bütün organlarını devlete bağışlamış sayılıyorlar. İhtiyarların, özellikle de kimsesiz ihtiyarların sık sık ve çok şaibeli bir şekilde Bereketli Bedensel Kaynak kategorisine girmiş oldukları da, açıkça konuşulmasa bile, çok yaygın bir rivayet. İhtiyarlar bu nedenle de, genel anestezi gerektirmeyen, nispeten basit bir göz ameliyatını tercih ediyorlar – şüpheli ölümler, çok fazla" (2017, s. 232).

Yaş farkı olmaksızın bütün vatandaşların organ bağışı yapmak zorunda olduğu bu yasaya göre, yalnızca zenginler "Bedelli Organ Bağışı" hakkına sahip olur ve organ bağışı yerine devlete para öderler. Bizistan'da devlet, yasal bir organ mafyasına dönüşmüştür ve bağışladıkları organ karşılığında halka vergi muafiyeti gibi imkânlar tanınır. Bu zorunluluğun yanı sıra bedelli seçeneği, şehitlik mertebesi ve vergi muafiyeti gibi imkânlar sunulması, "biyopolitik iktidarın, kendisine tabi kıldığı özneleri hem sıkıştıran hem serbest bırakan, hem baskılayan hem geliştiren, hem indirgeyen hem pekiştiren ikili vasfına muazzam bir şekilde uyar" (Kartal, 2018, s. 102).

Mine de böbrek bağışı yapar ve bileğinde artık yeşil metal bir bilezik vardır (2017, s. 213). Sürmekte olan "Dünya Su Savaşları" neticesinde olağanüstü değişimler Mine'nin yaşantısında da görülmektedir. Yalnızca insanlar değil, hayvanlar da yaşanan felaketlerden nasibini alır. Mine, gıda krizinin olduğu bir zamanda büyümüştür ancak süren felaketlerin hızı onu şaşırtır:

"İnsan türü olarak kendi korkunçluğumuzu bildiğimiz halde, aynı ortamlarda, aynı binalarda hâlâ yaşayabiliyoruz; ama hayvanlar artık epeydir bizleri bizden iyi tanıyorlar –ne olduğumuzu, ne kadar uzak durulası bir canlı türü olduğumuzu... Ne zaman oldu bu ani dönüşüm? En fazla iki yıl önce değil miydi, kedileri, köpekleri okşaya besleye sahilde yürüyüş yaptığım? Her defasında mutlaka bir sokak köpeği bana refakat ederdi eve gelene kadar..." (2017, s. 214).

Mine'nin farkındalığı, Tuncay ile tanışmasının ardından artar ve organ bağışını zorlayan yasa ile çevreye, insanlara bakışı da değişir. Yaşadıklarının bir rüya olduğuna inanmak ister Mine: "Bütün bunlar –deniz, sahil, kediler, köpekler, kargalar– her şey gerçekdışı, her şey rüya. Nasıl olsa uyanacağım günün birinde" (2017, s. 217) der. Ancak yaşananlar bir rüya değil, kabustur.

Kutuplaştırma ve Ayrımcılık

Bizistan'da "Biz"den olanlar ve "onlar"dan yahut "öteki" olanlar yaşar. Tuncay'ın Selvidağ'da askere gitmesinin ardından oradaki savaş ortamına dair tasvirler kutuplaşmanın boyutunu göstermektedir. Mine ve ailesi "öteki" soyludur fakat yaşanan katliamların ardından isimlerini değiştirmiş ve "Özbizden" olmuşlardır. Bu aile, yaşayabilmek için kimliklerini gizlemiştir. Mine Özbizden, soyadında bir isim sembolizasyonu vardır. Mine, "Öteki" ve "Gâvur"dur, "Biz" değildir:

"Bir gün de bir sınıf arkadaşım –öğretmenimizin gözbebeği, mavi gözlü, melek yüzlü bir oğlan– beni göstererek, 'Bir Öteki öldüren, yedi kere cennete gider!' demiş ve gülmüştü. Arkadaşları da gülüşmüşlerdi. (…) Bir gün de, sıra arkadaşım Melda, pat diye 'Mine, gâvur olmak nasıl bir şey?' diye sormuştu, çok içten bir merakla. Bir an düşünmüştüm. 'Bilmem' demiştim tereddütle, 'herhalde Bizden olmak gibi bir şeydir.' 'Ama bize çok benziyorsun...'" (2017, s. 20).

Mine, okula başladığı zaman "öteki" olduğunu anlar. Kutuplaştırma ve yabancılaştırmanın boyutu, ilkokul çocuklarının söylemlerinden de anlaşılmaktadır. Mine, etnik kökenini, ailesinin geçmişini ve ailesindeki ölümlerin sebebini bilmeden büyür. Dedesi, anneannesi ve halaları ondan tüm gerçekleri sakladıkları gibi, arada sırada ağızlarından kaçırdıkları eski isimleri ise Mine için meçhul ipuçları olarak kalır. "Ne tam gâvurdum, ne tam Bizden'dim, ne tam bir ailem vardı..." (2017, s. 21) diyen Mine, hiçbir yere aidiyet hissetmez.

Çocukken diplomat olmak isteyen Mine, çok çalışkandır ve derslerinde başarılıdır. Ancak istediği mesleği yapamayacağını ve görünür olmaması gerektiğini öğrenir:

"Kızım, diplomat falan olamazsın! Ayrıca normal bir lisede müdür yardımcısı, veya tarih, coğrafya, Bizce öğretmeni de olamazsın, anladın mı! Ancak matematik, biyoloji, kimya, fizik öğret- meni olabilirsin! Su idaresinde, elektrik idaresinde çalışamazsın; ancak doktor veya avukat olabilirsin, anladın mı! O yüzden derslerini çok, ama çok iyi çalışmalısın! Hep iyi notlar almalısın! Ama düşmanlık kazandıracak kadar da iyi olmamalısın. Anladın mı!" (2017, s. 38).

Nitekim Mine, anonim bir köşe yazarı olarak gazetede çalışır. "Zeyda Teyze" kılığında insanlara yardımcı olmaya çalışır. Ailesinin uyardığı gibi, "düşmanlık kazandıracak kadar da iyi olmamıştır".

Siyah Koku'daki ayrımcılık, baskı ve yabancılaştırma, yalnızca etnik kökenler ile ilgili değildir. Cinsel politikanın şiddeti de romanın en önemli unsurlarından biridir. Ayrıca yaşlılara karşı da bir baskı vardır: "Ayrımcılık sadece Biz ve Ötekiler'den ibaret değil ki! Yaş ayrımcılığı ben dahil herkesi kapsıyor; kocaman bir küreyi her kesimden acımasızca, çaprazlamasına da, derinlemesine de, boydan boya da bıçak gibi kesiyor!" (2017, s. 286).

Toplumsal cinsiyetin baskısı ise Tuncay ile belirginleşir. Tuncay'ın erkeklik ve sünnet hakkındaki fikirleri, insanların cinsiyetlere göre tanımlamasına isyanı ve asla birey olarak algılanamamaktan yakınması cinsel politikanın Bizistan'daki boyutunu göstermektedir: "Bir sünnet düğünü yapıldı ki... kâbus! İnan bana, bunlar hepten yasaklanmalı! Çok meraklıysa, isteyen, aklı erecek yaşta kendi sünnetini yaptırabilmeli. Ne hakları var, savunmasız bireyleri böyle bir şeye maruz bırakmaya, onlar adına böyle bir karar vermeye?" (2017, s. 130) diyen Tuncay'ın fikirlerinde toplumsal cinsiyet farkındalığı vardır. Ona göre, "annelik dünyanın en eski ruh hastalığıdır" (2017, s. 186). Aile, karı-koca ilişkileri de annelik rolü üzerine temellenir:

"Bak şimdi Mineciğim, sistem çok basit: Yoğun ana enerjisi yüzünden büyümesi engellenmiş bir erkek çocuk düşün... Evlenme çağı geldi ve evlendi. Cicim ayları daha geçmeden, karısı, ondaki büyümemiş 'erkek çocuk'u algılar ve annelik yapmaya başlar... Bakma sen- görünüşteki zart-zurta aldanırsan sanırsın ki bu aile ataerkil... Oysa bal gibi ana-erkil! Kadınlığın siyaset sanatında ilk derstir bu: Evi kadın yönetir, yeter ki erkek, kendisi

yönetiyor sansın... Ama öte yandan, finansal iktidar erkekte olduğundan, kadın da kendini 'yönetici' gibi değil, 'paralı hizmetçi' gibi hisseder. Kadıncağızın elindeki tek koz, çocukları üzerinde hâkimiyet kurmaktır – çünkü bir gün kenara atılıverme tehlikesi var ve bunu önleyebilecek tek şey, çocukları! 'Senden başka neyim var benim, ey yavrucuğum, beni bu evde vazgeçilmez kılan?!'" (2017, s. 186).

Tuncay'ın erkeklik ve toplumsal cinsiyet ile olan kavgası, zorunlu organ bağışında cinsel organını bağışlaması ile neticelenir. Mine'nin bilmediği siyah renkteki bileziğin anlamı, Tuncay'ın ameliyatı sonrasında açığa çıkar. Tuncay, askerlik dönüşünde yaşadığı savaş sonrası travmasıyla başa çıkma yolunu bu organ bağışında bulmuştur: "Benim derdim biyolojik cinsiyetimle ilgili değildi ki, toplumsal cinsiyetimle ilgiliydi" (2017, s. 453) der Tuncay. Bu ameliyat sonrasında kadınları artık insan olarak görebildiğini söyleyen Tuncay, içinde bulunduğu paradoksun da farkındadır. Tuncay, "erkek", "kahraman", "asker", "baba" rollerinin hepsini tamamen silip atma çabasını somut bir eyleme dönüştürür.

Romanda "Biz" ve "Öteki"; "Bizistan"lı veya "Biz"den olma ile "Onlar"dan veya "Beriki"den olma anlamlarının dışında, "kadın" ve "erkek", "çocuk", "genç" ve "yaşlı" anlamlarına da gelmektedir. Başka bir deyişle, eserdeki kutuplaştırma ve ayrımcılık; etnik köken, din, yaş ve cinsiyet gibi birçok unsurla çoğalır.

Sonuç

Distopyalardaki siyasi baskı, *Siyah Koku*'da biyopolitika ve cinsel politika üzerine yoğunlaşmaktadır. Bu çerçevede toplumsal baskı da kişilere etki eder. Zeyda Teyze köşesine gelen mektuplar ise toplumun durumunu yansıtması açısından önemlidir. Nitekim gelen mektupların artık okunamaz şekildeki dil kullanımı yahut devlet politikalarının halka etkisi gibi konuları görmemizi sağlayan bu mektuplar, distopik dünyanın korku dolu atmosferini okura aktarmaktadır. Yazar, distopya türünü kuru didaktik bir anlatımdan çıkarmak için aşkı, Bizistan'ın farklı bölgelerini gösterdiği yolculukları ve Zeyda Teyze köşesindeki mektupları kullanır. Böylece okuma deneyimi derinleşir ve distopyanın insanlığı geleceğe karşı uyarıcı niteliği pekiştirilir. Mine'nin kendini tanıma sürecine, gazete köşesindeki mektuplara cevap vermesi ve yazmaya çalıştığı romanı ile onun yazma deneyimine de ortak oluruz. Bu bakımdan da eser, başkahraman Mine'nin deneyim sürecine okuru dahil eder. Ayrıca Zeyda Teyze'ye mektup yollayan okurlar arasında Mine'nin çevresindeki insanlar da vardır. Önce karşı apartmandaki yaşlı kadın mektup yazar, sonrasında Tuncay ve Nazire Hala Zeyda Teyze'den yardım isterler mektuplarında. Böylece Mine dışındaki eser kişilerinin hislerini onların bakış açısından da görebiliriz. Bu anlatım tekniği ile olaylar, sadece Mine'nin bakış açısı ile sınırlı kalmaz. Böylece Bizistan'ı ve burada yaşayan insanları tanımak da mümkün olur.

Ayrıca *Siyah Koku*, Mine'nin terkedilme şemasını tekrar eden psikolojisini anlatır. Mine'nin kendini fark etmesi, birey olma mücadelesi ve plastik dünyada gerçekliği araması bir terapi sürecinin anlatımıdır. Bu ayrıntı ise yazarın psikanaliz ile olan bağını esere yansıttığının bir göstergesidir.

Gülayşe Koçak'ın ilgi alanları olan azınlık ve toplumsal cinsiyet, bu romanında yer almaktadır. *Siyah Koku*'da distopya ise bir mekân seçimi yahut arka plan olarak karşımıza çıkar. Ancak bu yaşanması muhtemel bir karamsar dünyanın uyarısını, aşk çerçevesinde

okura yansıtmaktadır. Dolayısıyla yazar, okurun Mine ile özdeşleşmesini bir aşk hikâyesi sayesinde canlı tutmaktadır.

Bizistan'da, bütün duygular, zevkler ve hayaller yok edilmiş, tek tipleşen, yani romanda kullanılan metaforla, plastik dünyanın plastikleşen insanları yaratılmıştır. Bu plastik dünyadan insanın insan olabilmek ve gerçek kalabilmek için mücadelesinin hikâyesidir Mine ve Tuncay arasındaki aşk. Bizistan gibi bir yerde, birey olmak ve "plastik" dünyadan uzaklaşarak "sahici" kalabilmek ütopyadır. Mine ve Tuncay, bu distopyanın içinde kendi ütopyalarının peşine düşmüş kişilerdir.

Kaynakça

Abrams, M. H. (1999). *A glossary of literary terms.* (Seventh edition), Heinle&heinle – Thomson Learning.

Akaş, C. (2012). "Beklenmedik bir şey olacak" beklentisi. *NotosÖykü,* (36), s. 24.

Civelekoğlu, F. (2017). Korkunçlaşan dünyanın teselli noktası olarak distopya. *Doğu-Batı,* (80), 11-38.

Cuddon, J. A. (1999). *The penguin dictionary of literary terms and literary theory.* Penguin Books.

Kartal, O. (2018). Biyopolitik distopya: Yorgos Lanthimos sinemasından 'insan' manzaraları. *Cogito*, (90), 101-119.

Kumar, K. (2005). *Ütopyacılık.* (Çev. Ali Somel), İmge Kitabevi.

Kumar, K. (2006). *Modern zamanlarda ütopya ve karşı ütopya.* (Çev. Ali Galip). Kalkedon Yayıncılık.

Koçak, G. (2017). *Siyah koku.* Yapı Kredi Yayınları.

Stableford, B. (2021). Ekoloji ve distopya. *Ütopya Edebiyatı.* (Haz. Gregory Claeys). Türkiye İş Bankası Kültür, 359-390.

Vieira, F. (2021). Ütopya kavramı. *Ütopya edebiyatı.* (Haz. Gregory Claeys). Türkiye İş Bankası Kültür, 3-35.

ÖLMÜŞ BİR KADININ EVRAK-I METRUKESİ'NDE KADIN

"WOMAN" IN THE DERELİCT DOCUMENTS OF A DEAD WOMAN

Arş. Gör. Dr. Hatice YILDIZ
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi/Edebiyat Fakültesi/Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
ORCID NO: 0000-0001-6494-3276

Özet

Popüler aşk romanları, edebî bakımdan değersiz bulunduğu gibi, kadınsı olmak ve özellikle kadınları gerçeklikten koparmak bakımından da eleştirilir. Kadınları olumsuz anlamda etkileyip yönlendirdiği düşünülen bu romanlar, yine de her zaman geniş bir okur kitlesine hitap etmiştir. Kadınların gündelik hayatta bulamadığı mutluluğu bu aşk romanlarında bulması ve toplumsal normların dışına çıkmayan eserler üzerinden duygusal bir tatmin sağlaması ise popüler aşk romanlarının olumlu özellikleri arasında değerlendirilir. Popüler aşk romanlarında bir erkekle kadının arasında başlayan ilişkinin çeşitli engellerle sınanması asıl konuyu oluşturur. Aşkın merkezî bir unsur olduğu bu eserlerde sadakat, bağlılık ve iffet gibi kavramlar yüceltilir. Türk edebiyatında kaleme alınan popüler aşk romanları da yukarıda sayılan özellikleri bünyesinde barındırır. Bir aşk etrafında gelişen olayları anlatan romanlarda konuya uygun olarak yoğun bir duygusallık görülür. Bunun yanında, özellikle Edebiyat-ı Cedide anlayışının etkisiyle, söz konusu romanlarda marazî bir hassasiyetin de varlığından söz edilebilir. Bu eserler, her ne kadar kalıplaşmış bir aşk konusu etrafında dönse de, ele aldıkları bireysel ve toplumsal meselelerle araştırmacılar için ilgi çekici kaynaklardır. Bu bakımdan dikkat çekici bir romancı da Güzide Sabri'dir. Kaleme aldığı aşk romanları, döneminde büyük rağbet kazanmış olan yazarın eserleri öncü niteliktedir. Onun kadın duyarlılığıyla yazdığı romanlarında başkişiler de kadındır ve genellikle kırık bir aşk hikâyesinin kahramanı olurlar. Bu bakımdan yazara şöhreti getiren *Ölmüş Bir Kadının Evrak-ı Metrukesi*, anlattığı aşk hikâyesinin yanı sıra, kadın karakterlerin sunuluşu bakımından da incelenmeye değerdir. Bu çalışmada, söz konusu roman, kadının bireysel ve toplumsal konumlandırılışı çerçevesinde incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: popüler aşk romanı, kadın edebiyatı, Güzide Sabri, Ölmüş Bir Kadının Evrak-ı Metrukesi

Abstract

Popular romance novels are criticized for being feminine and especially for detaching women from reality, as well as being considered as literarily worthless. These novels, which are thought to affect and direct women in a negative way, have always appealed to a wide readership. The fact that women find the happiness they cannot find in daily life in these romance novels and that they provide emotional satisfaction through works that do not go beyond social norms are considered among the positive features of popular romance novels. In popular romance novels, testing the relationship between a man and a woman with various obstacles is the main subject. In these works, in which love is a central element, concepts such as loyalty, devotion and chastity are exalted. Popular romance novels written in Turkish

literature also contain the above-mentioned features. There is an intense emotionality in accordance with the subject in the novels that tell about the events that develop around a love. In addition to this, it can be mentioned that there is a morbid sensitivity in the novels in question, especially with the influence of the understanding of Edebiyat-ı Cedide. Although these works revolve around a stereotyped love issue, they are interesting resources for researchers with the individual and social issues they deal with. In this respect, a remarkable novelist is Güzide Sabri. The romance novels he wrote and the works of the author, who gained great popularity during his period, are pioneering. The protagonists of her novels, which she wrote with a female sensibility, are also women and often become the protagonist of a broken love story. In this respect, the Abandoned Document of a Dead Woman, which brought fame to the author, is worth examining in terms of the presentation of female characters as well as the love story it tells. In this study, the novel in question will be examined within the framework of the individual and social positioning of women.

Keywords: popular romance novels, women literature, Güzide Sabri, Ölmüş Bir Kadının Evrak-ı Metrukesi

Giriş

İnsan yaşamındaki yerini her zaman koruyan bir olgu olarak aşk, edebiyatın da vazgeçilmezleri arasındadır. Romanların hepsinde aşk, olay örgüsünün bir parçasını teşkil eder. Bununla birlikte popüler aşk romanları, aşkın merkezde olduğu anlatılardır. Popüler roman çeşitleri içerisinde de en geniş yeri tutan aşk romanlarının, okur tarafından da daima rağbet gördüğü açıktır. Popüler aşk romanları, birbirini seven iki insanın başından geçenleri konu edinir. Berna Moran, Batı edebiyatındaki benzerleri gibi, Türk edebiyatında da popüler aşk romanlarının benzer bir kalıbı takip ettiğini dile getirir: "1) Genç kız ile erkeğin arasında aşkın doğuşu. 2) Sevgililerin ayrı düşürülmesi. 3) Sevgililerin birbirlerine kavuşabilmek uğrunda verdikleri savaşım. 4) Evlilik ya da ölümle bitiş." (Moran, 2001, 29).

Bununla birlikte popüler romanların taşıdığı yerli unsurlar, her edebiyatta türe kendine özgü bir renk verir ve kalıplar bu doğrultuda esneyebilir: "Ancak kalıplar, yapıtların yazıldığı ülke ve çağın kendi kültür çevresinin oluşturduğu bir bağlam içine oturtuluyor. Başka bir deyişle kalıp pek değişmez ama içini dolduran malzeme ülke ve çağa uygun düşen kişilerden, örflerden, günahlardan vb. oluşur" (Moran, 2001, 32).

Benzer şekilde Nazan Bekiroğlu da popüler aşk romanlarının etrafında şekillendiği şablonu şu şekilde belirler:

"1- Bir genç kız ve erkek birbirlerini tanırlar ve severler (tanışma); 2- Belirli bir süre buluşurlar, birbirlerine evlenme sözü verirler (buluşmalar, geçici kavuşma); 3- Araya engeller girer, ayrı düşerler; acı çekerek kavuşmak için mücadele ederler; bazen pasif kalıp kadere boyun eğerler (ayrılık ve kavuşmak için mücadele etme); 4- Sonunda kavuşurlar ya da ölürler (mutlu son ya da ölüm)" (Bekiroğlu, 1992, 15).

Aşk romanlarının hepsi bu adımları takip eder. Yazarların tercihine göre, olay örgüsünde değişen unsurlarsa kişilerin statüleri, mensubu oldukları toplumsal sınıflar, aşk ilişkisinin cinsellik içerip içermemesi olabilir.

Ezelî ve ebedî nitelikli bir insanlık meselesi olarak aşkı merkeze alan popüler aşk romanlarının, metinlerdeki karakterlerle kendini özdeşleştiren okurların ilgisini daha çok

çektiği söylenebilir Bununla birlikte bu eserlerin en çok da kadınlara hitap ettiği ve kadınlar tarafından okunduğu belirtilir (Sağlık, 2010, 127, 135). Piyasa ilişkilerine tabi olan bu romanlar, ister istemez okur beklentisini karşılamak durumundadır. Aşk romanlarında söz konusu beklenti genel olarak "mutlu son"dur (Uğur, 2018, 61). Çoğu aşk romanı, bu doğrultuda ilerleyip mutlu sonla biterken, bazılarında sevgililer kavuşamaz, hatta ölüm onları ebediyen ayırabilir.

Gelenekselden moderne geçiş yaşayan toplumlarda daha çok rağbet gören popüler aşk romanları, "kadın edebiyatı", "kara sevda romanı", "zina edebiyatı", "avam edebiyatı" gibi isimlerle de anılmıştır. Bu isimlendirmeler, söz konusu roman türünün edebiyattan sayılmadığı anlamına da gelir. Edebiyat tarihçileri de ya bu romanları görmezlikten gelmiş ya da ağır eleştirilere tabi tutmuşlardır. Türk edebiyatında söz konusu eleştirilerden nasibini alan bir isim de Güzide Sabri'dir.

Türk edebiyatında, popüler aşk romanları yazarak üne kavuşan ilk kadın yazar olan Güzide Sabri, 1883'te dünyaya gelmiş ve özel hocalardan dersler alarak yetiştirilmiştir. 16 yaşındayken ilk romanı *Münevver*, *Hanımlara Mahsus Gazete*'de tefrika edilen Güzide Sabri, 1905'te kaleme aldığı *Ölmüş Bir Kadının Evrak-ı Metrukesi* isimli romanıyla şöhreti yakalar. Devrinin aşk romanlarıyla ünlenmiş yazarlarından Vecihi, Saffet Nezihi gibi isimleriyle çok okunanlar arasında yer alan yazar, evlendikten sonra yazmaya ara verse de *Yabangülü* (1920) romanıyla yeniden edebiyat dünyasına döner. 1922'de de *Nedret*'i yazar. (Üyepazarcı, 2019, 174). 1928'de *Hüsran*, 1937'de *Hicran Gecesi*, 1941'de *Necla* ve 1944'te de *Mazinin Sesi* romanlarını yayımlayan yazarın *Gecenin Esrarı* (1934) adlı bir de hikâye kitabı vardır. (Karaca, 2004, 19-22, Doğan, 2020).

Kadın kahramanlar etrafında kaleme aldığı aşk romanlarında Edebiyat-ı Cedide anlayışından gelen bir marazilik bulunan Güzide Sabri, hassas kadın ve erkeklerin aşklarını hikâye eder. Bu romanların kahramanları, genel olarak yazarın da yetiştiği konak hayatına mensup, belirli bir ekonomik ve kültürel seviyeye sahip kimselerdir. Aşkı en derin bir biçimde yaşayan roman kişileri, araya giren engeller sebebiyle ayrı düşer ve marazi hassasiyetleri onları hastalıklara, psikolojik rahatsızlıklara sürükler. Bazıları trajik sonla biten ve yoğun bir aşk duygusu taşıyan, acı ve ıstırap dolu bu romanlar, yıllar içinde pek çok kez basılmış ve hatta filmlere konu olmuştur.

Yakaladığı popülariteye rağmen, sanattan ve derinlikten mahrum bulunan romanlar, yazarın olumsuz bir şekilde değerlendirilmesine sebep olur. Rauf Mutluay'ın, muhayyilesiz, sorumluluksuz ve yeteneksiz olmakla itham ettiği (Mutluay, 1976, 576) yazar hakkında Nihat Sami Banarlı da farklı bir görüş sergilemez ve söz konusu romanların "roman tekniği bakımından kuvvetli olmadıkları halde san'atkârının fazla hissiliği ve intişar ettikleri yıllardaki muztarib memleket havasının bu çeşit eserlere çok elverişli bir muhit yaratışı" sebebiyle okunduğunu ifade eder (Banarlı, 1983, 1222). Bilge Ercilasun ise "Bunlar kendini acındırmaya ve kendine acımaya yönelik marazî tiplerdir ve nesillere bu yolda menfî tesir etmişlerdir" diyerek Güzide Sabri'nin kurguladığı karakterleri eleştirir (Ercilasun, 2013, 169).

Bütün eleştirilere rağmen, Güzide Sabri'nin kaleme aldığı aşk romanlarıyla, bir dönem büyük şöhrete ulaştığı ve kendisinden sonra edebiyat dünyasına adım atan Kerime Nadir ve Muazzez Tahsin Berkant gibi yazarlara öncülük ettiği belirtilmelidir.

Güzide Sabri'nin aşk romanları, diğer pek çok benzeri gibi "aşk dışında hiçbir konuyu sorunsallaştırmaz" (Uğur, 2018, 66). Bu eserlerde işlenen kadın-erkek ilişkileri çoğu kez toplumsal ve ekonomik bir bağlama oturtulmaz. Konu tek yönlü bir seyir takip eder. Yine de, hiçbir metin yazıldığı dönemin koşullarından ve toplumsal yapısından bağımsız değildir. Bu bakımdan yazara asıl ününü kazandıran *Ölmüş Bir Kadının Evrak-ı Metrukesi* (1905), ele aldığı marazi aşk konusuyla birlikte kadının toplumsal konumu ve bireysel özellikleri bakımından dikkate değer bir metin olarak gözükmektedir. Bu çalışma, romandaki kadın karakterlerin ne şekilde sunulduğunu, toplum içindeki yerlerini ve konumları itibarıyla toplumsal açıdan neleri temsil ettiklerini ele alacaktır.

1. *Ölmüş Bir Kadının Evrak-ı Metrukesi*[1]

Roman, küçük yaşta annesini kaybeden ve hassas bünyeye sahip, genç bir kız olan Fikret'in, kendisini muayeneye gelen Doktor Nejat'la aralarında gelişen yasak aşkı anlatır. Evli ve çocuklu bir adam olan Nejat, Fikret'e ilan-ı aşk edip onunla evlenmek istese de, yuva yıkmayı kabul etmeyen Fikret, onun teklifini geri çevirir. Daha sonra da babası tarafından, hiç görmediği, tanımadığı yaşlı bir adam olan Sait Bey'le evlendirilir. Aşkını kalbine gömüp bir çiftlikte, sevdiği adamdan ve İstanbul'daki köşk hayatından uzakta yaşayan Fikret'in, Nedret adını verdiği bir kızı olur. Bu türden romanlarda görülebilecek büyük bir tesadüf eseri olarak, kocasının yeğeni olan Mediha'nın, aynı zamanda Nejat'ın karısı olduğunu öğrenen Fikret, yıkılır. Bir yandan da Nejat'ı tanıdığını kocasından saklar. Aileler önce çiftlikte, sonra da İstanbul'da bir araya gelirler. Bu görüşmeler, Fikret'in hassas kalbini yeniden hastalığa sürüklediği gibi, Nejat da aşkının acısına daha fazla katlanamayıp tifoya yakalanır. Hastayken Fikret'i sayıklaması ve yanında çalışan hemşirenin de yine Fikret'i tanıması sebebiyle saklanılan gerçek ortaya çıkar. İhanete uğradığını düşünen Sait Bey, hastalığı giderek ilerleyen Fikret'i çiftlikte yalnızlığa mahkûm eder. Sait Bey, ava çıktığı bir gün atından düşüp ölür ve durumu ağırlaşan Fikret, İstanbul'a anneannesinin ve kuzeninin yanına geri döner. Son nefesini vermeden Nejat'ı görmek isteyen Fikret, onun kollarında ölerek acılarından kurtulur. Nejat ise çıldırır. Geride Fikret'in öksüz ve yetim kızı Nedret ve annesinin ona bıraktığı bir günlük kalır.

Ölmüş Bir Kadının Evrak-ı Metrukesi, daha çok bu günlükte yazılanlardan oluşmaktadır. Romanın başında ve sonunda anlatıcı olarak devreye giren Fikret'in kuzeni Suat Hanım ve misafiri olan kadının dışında, anlatıcı Fikret'in kendisidir. Kederli bir aşk hikâyesi, onun yazdığı günlüğün sayfalarından okunur. Düzenli yazılmadığı anlaşılan günlüklerin bazen aylarca tutulmadığı görülür. Anlatıcı, romanın başkişisi olduğu için olaylar, kişilik tahlilleri daha çok onun bakış açısından aktarılır. Bununla birlikte günlüklere alınan diyaloglar sayesinde Nejat, Mediha ve Sait Bey, yansıtıcı figürler olarak olaylara dâhil olurlar.

Roman, Fikret ve Nejat'ın imkânsız aşkını anlatırken, kadın-erkek ilişkileri, evlilikte eş seçimi, kadının söz hakkının olmaması gibi konuların da arka planda ele alındığı anlaşılır. Eserin dile getirdiği ve aşırılığa varan marazilik, onun toplumsal yönünü gölgede bıraksa da

[1] Çalışmada Necati Tonga'nın, romanın yazarı henüz hayattayken gerçekleştirilen, 1943 tarihli baskıyı esas alarak hazırladığı yayından faydalanılacaktır.

tamamıyla örtemez. Bu bakımdan, eserde özellikle ideal kadınlığın, karşıtı gösterilmek suretiyle işlendiği söylenebilir.

2. *Ölmüş Bir Kadının Evrak-ı Metrukesi*'nde Kadın

2. 1. İdeal Kadın: Fikret

Popüler aşk romanlarında kadınlar, genel olarak yalnızdırlar. Bu yalnızlık ebeveynlerini kaybetmiş olmak şeklinde ortaya çıkabilir (Oktay, 2018, 151). Anne ve babadan mahrum bir kadının sevgiye ve şefkate duyduğu ihtiyaç, romanlarda işlenen konulardan biridir. Fikret de küçükken annesini kaybetmiş, daha sonra da babası Anadolu'da bir şehre memur olarak atanınca hem annesiz hem babasız kalmıştır. Bununla birlikte anneannesinin köşkünde, konforlu bir hayat içinde yetişen Fikret, devrin adetlerine uygun olarak özel hocalardan ders alır. Eserin yayımlandığı yıl düşünülecek olursa, Fikret'in Osmanlı modernleşmesine ayak uydurmaya çalışan bir aile içinde bulunduğu anlaşılır. Örgün eğitime devam etmese de özel dersler alan Fikret, piyano çalmayı da öğrenir. Güzide Sabri'nin romanlarında anlattığı yüksek sosyeteye mensup bir ailenin kızı olarak çalışmasına gerek duyulmayan Fikret'in aldığı eğitimin esas amacı, iyi bir eş bulmak ve iyi bir eş olmaktır. Söz konusu iyi koca, yine kendi çevresine uygun, eğitimli ve iyi bir mesleğe sahip biri olacaktır. Doktorluk yapan Nejat, bu bakımdan Fikret'e uygun bir eş olabilecekken, evli olması genç kızın kalbini yaralayacaktır.

Piyano çalmak ve kitap okumak, köşk dışında bir hayatı olmadığı anlaşılan Fikret'in eğlenceleridir. Ayşe Saraçgil'in belirttiği gibi "[g]eleneksel ev içi düzen ortadan kalktığından kadınlar, piyano çalmak ve aşk romanları okumaktan başka şeyle ilgilenmez olurlar" (2005, 150). Yalnız burada dikkati çeken bir husus vardır. Her ne kadar incelemeye esas alınan baskıda ilgili bölüm çıkarılmış olsa da, romanın ilk baskılarında teyzekızı Suat, Fikret'in karakterinden bahsederken roman okumadığını ısrarla vurgular: "Fikret'in roman okuduğuna pek nâdir olarak tesadüf ederdim. Tetebbuat-ı ciddiyye en tatlı meşgalesiydi. Hayâlât ile işgâl-i fikr etmekten hoşlanmazdı" (Güzide Sabri, 1921, 13)

Bu cümle, yazıldığı dönem dikkate alındığında oldukça ilgi çekicidir. Zira bir kadın yazar tarafından kaleme alınan bir romanda, kadın kahramanın roman okumuyor olması bir ciddiyet nişanesi olarak dile getirilir. Nurdan Gürbilek'in Osmanlı-Türk romanlarındaki "roman okuyan kadın" imgesinden hareket ederek kaleme aldığı "Erkek Yazar, Kadın Okur" başlıklı yazısında dile getirdikleri, Güzide Sabri'nin söz konusu tercihini anlamakta yardımcı olacaktır. Bu yazıda, Tanzimat sonrası erkek yazarlar tarafından kurgulanan romanlarda, kadınların ısrarla ellerinde romanlarla tasvir edilişinin, bir etkilenme endişesine işaret ettiğini söyler Gürbilek. Erkek yazarlar, kadın okur imgesiyle ahlâkî ve millî bir sapmadan duydukları endişeyi dile getirmeye çalışırlar. Bunu anlatmak için kadınları seçmeleri ise cinsiyetçi bir tutuma işaret eder. Çünkü bu bakış açısına göre roman, kadındaki arzuyu depreştirecek bir ayartıcıdır ve "Kadın sırf kadın olduğu için etkilenmeye yatkın bir varlıktır" (Gürbilek, 2011, 292). Güzide Sabri, yukarıdaki tercihiyle, kadınların da hayalden uzak, akılcı insanlar olabileceklerini göstermek istemiş gibidir.

Roman okumamakla beraber Fikret'in, onu tanıyan herkesi etkileyen kişisel özellikleri de ideal bir kadın portresi çizmeye yardım eder: "Bu kızda müstesna bir ruh ve fikir terbiyesi vardı. Nezaketi ve tevazusu onu herkese sevdiriyor, onunla görüşünler, karşısında saygı

duymaktan kendini alamıyordu" (2021, 19). Fikret, bu gibi hasletlere ek olarak roman boyunca gösterdiği fedakârlık, sabır ve anlayışla başta Nejat olmak üzere herkesi etkiler.

Fikret'in daha küçükken annesini yitirmiş olması, sevgiyle büyütülmüş olsa da, erkenden olgunlaşıp ağırbaşlı bir genç kadın olmasına sebep olmuştur. Mahzun duruşu ve kalbini etkileyen hastalığı ise onu oldukça hassas bir kişiliğe büründürmüştür. Yaşadıkları, onun karakterinin şekillenmesini sağlarken ciddi, suskun, derdini kimselere açmayan bir kıza dönüşen Fikret, bu hâliyle bir gizem unsuru da olur ve erkeklerin ilgisini çeker. Onun sesszi, sakin hâli, evlenilecek ideal bir eş olarak tahayyül edilmesini sağlar. Nitekim Parla ve Irzık'ın dile getirdiği gibi, bu tür romanlarda "egemen ataerkil ideolojiler kadınların varoluşunu mahremiyet, sessizlik, doğallık, gizem gibi kavramlarla tanımlayarak dil ötesi, daha doğrusu dil öncesi bir alana hapseder; kamusalın karşıtı olarak kurgular. Bu kurgu kadınların sesleri, bedenleri, kimlikleri üzerinde uygulanan denetimin en önemli dayanaklarından biridir" (Irzık& Parla, 2011, 7). Sessizliği, kadının denetlenebilir olmasını ve tahakküm altında tutulmasını kolaylaştırır. Fikret de roman boyunca sesini çok yükseltmez. Kendisini evlendirmek isteyen babasına fazla itiraz edemez, boyun büker. Yaşlı kocasına derdini anlatamaz. İhanetle suçlandığı zaman da kendini savunmaya muktedir olamaz. Hatta sessiz kalmayı tercih eder. Bunun yerine günlüğüne döker içini. Aşkı, acısı, kaygıları, korkuları ve heyecanı günlüktedir hep. Günlükler onun bastırılan sesini yansıtır.

Fikret'in karakterini belirleyen en önemli özellikse iffetli bir kadın olmasıdır. Nejat'ı ne kadar çok sevse de, onun ailesini parçalamak istemez. Böyle gelecek bir mutluluğu kabul etmez. Evlendiği adama âşık değildir ve üstelik adam kendisinden çok yaşlıdır. Yine de Nejat'la tekrar karşılaştığında kalbinin sesine kulak vermemek için çabalar. Onun kendisine yaklaşmasını, öpmesini engeller. Onun tarafından ancak ölürken öpülebileceğini söyler Nejat'a. Nitekim kocası Sait Bey öldükten sonra ve kendisi de ölüme giderken, ilk kez aşkından korkmaz ve utanmaz. Nejat, onu gözlerinden öptükten sonra hayata veda eder.

Fikret'in iffeti, popüler aşk romanlarında kadınlarda aranan bir özelliktir. Onların her hâl ve şartta korudukları masumiyet ve gösterdikleri sadakat, erkekler tarafından idealize edilmelerini sağlar. Hatta bir ilahe gibi tapınılan bir varlığa dönüşürler. Fikret'in roman içindeki konumu da budur. Fikret, öyle saf ve masum, iffet sahibi, tertemiz bir kadın olarak çizilir ki, etrafındaki iki erkek de onu taparcasına severler. Nejat, onu övmek için "Takdir edilmek, bir meziyeti için de olabilir. Mesela güzellik! Evet, herkes buna cezbedilebilir. Fakat hisleri yüksek, fikirleri yüksek, velhasıl bütün ruhi yükseklikleri kendinde toplayan bir kadın takdir değil, takdis edilir" (2021, 57) der. Sait Bey ise onu bir güneşe benzeterek aşkının büyüklüğünü dile getirir.

Burada dikkat çeken husus, Fikret'e yüklenen bu masumiyetin onu cinsellikten tamamen soyutlamış olmasıdır. Nejat'la hiçbir şekilde yakınlaşmayan Fikret'in kocasıyla da yakınlık kurduğu görülmez. Hatta Nedret'in doğumu bile aylar geçen suskunluktan sonra birdenbire yazılır deftere. Fikret'in cinselliği tamamen arka plana atılır ve o hemen "annelik" vasfına kavuşur. Annelik de onu, her lekeden münezzeh bir konuma yükseltir.

Fikret'in ahlâk ve huy güzelliğine ek olarak yüzünün güzelliği ve vücudunun narinliği, erkeklerin bakışını üzerine çeker. Nejat, daha gördüğü ilk anda Fikret'e âşık olur. Onu köşkün bahçesinde seyretmek, en büyük zevkidir:

"Bir leylak ağacının altında dalgın ve hülyalı bulunduğum bir bahar sabahını hiç unutmam. Beni birdenbire görerek heyecanla ayağa kalktığınız zaman çehreniz tatlı bir pembelikle örtülmüştü. Gözleriniz benden kaçırmak isteyerek öne doğru baktığınız zaman uzun kirpikleriniz yanaklarınızı gölgelemişti. Ah. ben sizi bu halinizde saatlerce seyretmek için ne derin hasret duymuştum?" (2021, 97).

Hülyalı, güzel görünümlü, narin bir kadın olarak seyrettiği Fikret, hastalığının etkisiyle daima solgun, kırılgan bir bünyeye sahiptir. Bu özellikler ona, devrin marazi edebiyat anlayışıyla örtüşen bir güzellik verir. Sait Bey de Nejat da onun etrafında pervane olur.

2. 2. Kıyas İmkânı: Mediha

Fikret, *Ölmüş Bir Kadının Evrak-ı Metrukesi* romanında hâli, tavrı ve duruşuyla ideal bir kadın portresi olarak sunulur. Bu ideali belirgin kılmak, daha da öne çıkarmak için yazar, bir kıyas imkânı oluşturur. Fikret'in karşısına Nejat'ın karısı Mediha çıkarılır.

Romanın büyük bir bölümünde okur, iki kadının şahsında bir karşılaştırma yapıldığını anlar. Fikret, örnek alınması gereken kadın tipini temsil ederken, Mediha olumsuz bir tip olarak yansıtılır.

Görünüşlerinden huylarına, görgülerinden konuşmalarına, zevklerinden kültürlerine her alanda tartışmasız iyi ve güzel olan Fikret'tir.

Fikret, her ne kadar hasta bir bünyeye sahip, solgun bir kadın olsa da narin ve incedir. Kibar duruşludur. Tanıştıkları andan itibaren Mediha'yı gözlemleyen, görünüşünü ve tavırlarını değerlendiren Fikret, düşüncelerini günlüğüne de aktarır. Öncelikle, Fikret'in birkaç kez vurguladığı üzere Mediha, şişmanca bir kadındır. Hali ve tavrındaki kayıtsızlık ise Fikret'teki ağırbaşlı havanın onda görünmemesine sebep olmaktadır. Zira bu şişman kadın hiç dert çekmişe benzememektedir:

"Bu kadının saf, kayıtsız ve şen bir ruhu vardı. Hayat onun için dümdüz bir yoldan başka bir şey değildi. O, bu yolda yorulmadan, ıstırap çekmeden, üzülmeden bugüne kadar yürümüştü. Alnında ince bir hat bile yok. Güzel değil, fakat çirkin de değil. Bir çift ufak göz, tombul ve pembe çehresinde mavi boncuk gibi parlıyor. Başı şişman vücuduna göre küçük, saçları donuk sarı ve kıvırcık. Lakırdı söylerken lüzumsuz yere kelimeleri uzatmasa kibar bir kadın tesiri yapmış olacak." (2021, 62).

Fikret, yine de Mediha'yı çok çirkin bulmaz. Ama Nejat'ın yanına yakıştıramadığı da kesindir. Birkaç kez aynada kendine bakıp Mediha kadar sağlıklı görünmediğini düşünse de, küçük birkaç müdahale ve şık bir giyimle herkesin dikkatini toplayacak zevk ve görgü Fikret'te vardır. Fikret'in süssüz, doğal güzelliği karşısında Mediha'nın boyalı saçları ve renkli kıyafetleri, tercih edilir olmaktan uzaktır.

Fikret'in Mediha hakkında verdiği bir diğer hüküm ise onun, Nejat'ı anlamaktan, onun kalbine girecek zarafetten uzak olduğudur. Mediha kocasını çok sevse de bu, Fikret için yeterli değildir: "Kocasını çok severdi. Yalnız onun hislerine, gizli emellerine karşı derin bir uykunun ağırlığı içinde gözleri kapalı bulunuyordu. Hiçbir vakit kalbine, ruhuna girememiş ancak hayatta ona bir yoldaş olmuş, işte o kadar..." (2021, 77).

Bu hükme daha sonra Nejat'ın da katıldığı anlaşılır. Karısı hakkındaki düşüncelerini ve duygularını Fikret'e anlatan Nejat da onu kendisine yakıştırmaz ve uzak bulur:

"Bilmezsiniz Fikret! Evet, o beni sevdi… Fakat benim beslediğim emellerden pek uzak ve ayrı bir hisle sevdi. Evlendiğim günden bugüne kadar ben bu kadında aradığım şeylerin hiçbirini bulamadım. Ben isterdim ki o benim her şeyim olsun. Hayatta muhtaç olduğum ince, nazik, görünmez ve anlatılamaz bazı isteklerimizi anlasın ev duysun… Ben kendisini uyandırmak istedikçe o ağır bir uykuya dalmakta… O itibarla karımın bu tarzdaki sevgisi bana azap ve sıkıntı vermekten başka bir şeye yaramadı.

…

İnanınız Fikret! Sizi gördüğüm günden sonra yaşamak zevkinin ne olduğunu anladım. Siz benim rüyalarımda dolaşan, hülyalarımda yaşayan bir mahluksunuz! Yıllarca aradığını nihayet bulan yorgun bir seyyah gibi artık gönlüm rahatlamıştı. Yanınızdan hiç ayrılmak istemiyordum" (2021, 97).

Nejat, karısıyla yaptığı kıyasta daima Fikret'i üstün bulur. Öyle ki ondan önceki hayatını hiç yaşamamış sayar. Fikret'le ruhen de yakın olduklarını düşünür. Müzik, onların sessiz aşkının bir ifadesi olur. Herkesten gizledikleri aşklarını notalarda duyarlar. Aynı musiki makamını seven iki âşık, sanatın ruhlarında uyandırdığı hazza kapılıp dalarken, Mediha şen şakrak konuşmalarıyla "tabiatsızlık" eder. Piyano başındaki Fikret'ten türkü çalmasını isteyen Mediha'nın bu davranışı, kabalık ve görgüsüzlük olarak sunulur. Burada, Mediha'nın türkü istemesi, modern/alafranga yaşamı tam benimseyememiş bir kadın olduğunu gösterir. Fikret'in aldığı eğitimi Mediha almamıştır. O, kitap okumaz, Fikret'in çaldığı Batılı besteleri dinlemez, onlardan sıkılır. Bunların hepsi, Nejat gibi ince ruhlu bir erkeğin karısında görülmemesi gereken şeylerdir. Kadınlar arasında yapılan bu kıyas, aynı zamanda evlilikte gözetilmesi gereken dengeye de işaret eder. Böylece evlenecek kişilerin arasında bir denklik aranması gerektiği gösterilmiş olur. Mediha, Nejat'ın dengi değildir. Kocasını sevmesi, kıskanması, onun bu eksiğini kapatmaya yetmez. Nejat da karısına aşkla bağlı değildir. Buradan çıkarılmak istenen sonuç, birbirine denk kimseler arasında gerçekleşmesi gerektiğidir.

2.3. Kadının Sesi Yok

Ölmüş Bir Kadının Evrak-ı Metrukesi, evliliğin kimler arasında gerçekleşmesinin daha uygun olacağını, kıyaslanan kadın ve erkekler üzerinden gösteren bir romandır. Mediha, Nejat'ın dengi olmadığı gibi, zengin ve olgun bir adam olmasına rağmen, Sait Bey de Fikret'in dengi değildir. Yaşı geçkince bir adam olan Sait Bey, Fikret için kendisinin ideal eş olmadığının da hep farkındadır. Büyük bir aşkla bağlı olduğu Fikret'ten asla beklediği karşılığı göremeyeceğini bilmenin üzüntüsünü yaşar. Fikret çoğu zaman, kendisine aşkını coşkuyla ifade eden ve onu kızları Nedret'ten bile kıskanan bu adamın tavırlarını, beklentilerini çocuksu bulur. Fikret, Sait Bey'le babasının zoruyla evlenmiştir. Nejat'ın aşkından kaçıp yanına sığındığı babası, üvey annesinin de etkisinde kalarak, onu bu zengin adamla evlendirme kararı alır. Fikret itiraz etmek istese de, sözünü dinletemez. Babası çoktan Sait Bey'le anlaşmıştır. Hiç görmeden, tanışmadan babasından bile yaşlı olan bir adamla evlenmek zorunda kalan Fikret, çaresizdir. Çünkü toplum, kadınlara söz hakkı tanımamaktadır; babası veya kocası, bir kadının yerine düşünür ve konuşur. Romanda bu durum, Fikret'in kızı Nedret'e bıraktığı mektupta, biraz da kaderci bir anlayışla dile getirilir.

Yasak aşkı yüzünden, kızının ileride kendisini suçlamasından korkan Fikret, Nedret'e durumunu açıklamak ve neden evlendiğini anlatmak ister:

"Kızım! Evli bir kadın için aşk en büyük cürümdür. Ne kadar yüksek emellerle ne derece hüsnüniyetle beslenirse beslensin, maddi ve manevi cezası pek ağırdır, kocanın hakkını mahvetmek demektir. Bunda benim en büyük günahım, evlenişim olmuştur. Ben yalnız yaşamalıydım. Fakat hayatım ve mukadderatımla alakadar olanların emirleri dışında hareket etmeye kadir değildim" (2021, 127).

Fikret'in kendi kaderini eline almaya "kadir" olmaması, dönemin henüz bireyleşememiş kadınını göstermesi bakımından dikkat çekicidir. Çalışmayan ve kamusal hayata atılamayan, ev sınırları içinde gözetilip bakılacak bir kadın olarak Fikret'in yapacağı şey, ya babasının yanında yaşamak ya da evlenmektir. İstemediği hâlde evlenen Fikret, sadakatinden de asla taviz vermez. Yine de olaylar, onun suçlanmasıyla neticelenir. Bir kadının - her ne kadar iffetini korumuş da olsa- yasak aşka düşmesi, toplum tarafından hoş karşılanmaz. Toplumun bakışları hep kadının üzerindedir. Fikret ya teyzekızı Suat tarafından, ya üvey annesi tarafından, ya evlenip gelin geldiği çiftlik civarındaki köylüler tarafından, ya da İstanbul'da bir müddet yaşadıkları ada halkı tarafından hep merak edilmiş ve gözlenmiştir. Bakışlar ister iyi ister kötü niyetli olsun, bir kadın daima gözetim altındadır. Davranışları takip edilir. Fikret, kızına yazdığı mektupta bu konuda da bir uyarıda bulunur: "Emin ol ki annen bütün günahlara karşı masum kalmış bir kadındır. Fakat görüyorsun ki bu hal affa sebep olmuyor. İnsan daima ayıplayıcı bakışların altında bir mücrim gibi alçalmaya mahkûm bulunuyor" (2021, 126).

Bir melek de olsa alçalıp düşürülen Fikret, kızına evliliğin, bir kadının hayatında yapabileceği en iyi tercih olduğunu söylemeyi de ihmal etmez:

"Kızım! Emin ol ki hakiki saadet evlenmektedir. Kendi ruhuna düşüncelerine uygun erkekle evlenmenin huzuru, en tatlı bir aşkın bütün zevklerinden üstün ve sonsuz bir saadettir. Aşk denilen şey böyle olmadığı takdirde öldürücü bir felakettir. Bunun lezzetinde daima bir zehir vardır işte kızım!" (2021, 127-128).

Fikret, ölmeden kısa süre önce yazdığı bu mektupla, kadınların yapacağı en iyi kariyer planının düzgün ve denklik sahibi bir erkekle evlenmek olduğunu söyler. Aşkın, bu bakımdan ikinci plana atıldığı görülür. Fikret, birey olamayışının azabını çekerken, toplumsal normların dışına çıkmış olduğu için kendisini suçlamaya da devam eder. Süregelen düzenle uyum içinde yaşamanın daha doğru olduğunu, çizginin dışına çıkıldığı zaman cezanın hak edildiğini düşünür ve düşündürür.

Sonuç

Bir erkekle kadın arasındaki aşk ilişkisinin merkezinde yer aldığı popüler aşk romanları, edebiyattan sayılmasalar da geniş bir okur kitlesine hitap eden, okunaklı, sürükleyici eserlerdir. Roman karakterleriyle kendilerini özdeşleştiren okurların ilgiyle takip ettiği bu romanlar, kadın-erkek ilişkilerinin düzenlenmesi, ideal kadın ve erkek figürlerinin sunulması bakımından öğretici ve eğitici bir nitelik de taşır.

Osmanlı-Türk modernleşmesinin ve onun icaplarının görünür olduğu popüler aşk romanları da, benzeri romanlardaki pek çok özelliği bünyesinde barındırır. Kadın-erkek ilişkilerinin bireysel ve kişiye özgü deneyimler olarak işlendiği bu romanlarda, erkek egemen

bir söylemin yer aldığı görülür. Kurgu içinde yalnız bırakılan kadın, erkek tarafından sevgi, ilgi ve şefkat görür. Aralarında gelişen aşk, çeşitli engellerle sınanır ve sonuç, okurun beklentileri gözetilerek belirlenir. Aşkın cinsellikten arındırılarak manevi bir kimliğe büründürüldüğü romanlarda sevilen kadınlar, masumiyetin ve iffetin temsilcisidir.

Türk edebiyatında popüler aşk romanlarının öncü isimlerinden olan Güzide Sabri'nin eserlerinde de benzeri nitelikte kadın kahramanlar ve onlara âşık ince ruhlu erkekler anlatılır. Yazarı edebiyat dünyasında tanınır kılan *Ölmüş Bir Kadının Evrak-ı Metrukesi* (1905), maraz ve santimantal bir üslûpla kaleme alınmış olsa da yazıldığı dönemin toplumsal şartlarını ve kadının konumunu ele alması bakımından incelemeye değerdir.

Romanda ortaya konan ideal kadın, sükûnet, sabır, feragat, doğallık, nezaket gibi kişilik özelliklerini taşımanın yanı sıra modernleşen/alafrangalaşan topluma uygun eğitimden geçmiş, kültürlü bir insandır. Erkeklerle bir arada oturup kalksa bile terbiye ve adabıyla örnek teşkil eder. Giyiminin süsten arınmış bir sadelik taşıması da onun hem modern hem de iffet sahibi bir kadın olabildiğini gösterir. İdeal kadının taşıdığı üstün vasıflar, söz konusu özellikleri taşıyamayan bir kadın aracılığıyla parlatılır. Böylece okurun doğru olanı seçmesi ve örnek edinmesi kolaylaştırılır. *Ölmüş Bir Kadının Evrak-ı Metrukesi*, kendisinden sonra yazılacak pek çok aşk romanına konusu ve kurgusu bakımından olduğu kadar, yüklendiği eğiticilik ve yol göstericilik işlevleri bakımından da öncülük etmiş bir romandır.

KAYNAKÇA

Banarlı, Nihat Sami (1983). *Resimli Türk edebiyatı tarihi II*. Milli Eğitim Basımevi.

Bekiroğlu, N. (1992). Solgun bir gül oluyor dokununca: edebiyatımızda Güzide Sabri imajı 2. *Dergâh*, 26. 15-16.

Doğan, A. (2020). *Güzide Sabri Aygün*. Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü. http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/aygun-guzide-sabri.

Ercilasun, Bilge (2013). Türk edebiyatında popülerlik kavramı ve başlıca eserler. *Edebiyat tarihi ve tenkit*. Dergâh.

Gürbilek, N. (2011). Erkek yazar/kadın okur. *Kadınlar dile düşünce-edebiyat ve toplumsal cinsiyet*. (haz. Sibel Irzık ve Jale Parla). (4. bs.). İletişim. 275-305.

Güzide Sabri (1921). *Ölmüş bir kadının evrak-ı metrukesi*. İkbal Kütüphanesi.

_____. (2021). *Ölmüş bir kadının evrak-ı metrukesi*. Necati Tonga (haz.). Can Yayınları.

Irzık, S., Parla, J. (2011). Önsöz. *Kadınlar dile düşünce-edebiyat ve toplumsal cinsiyet*. (haz. Sibel Irzık ve Jale Parla). (4. bs.). İletişim. 7-12.

Karaca. Şahika. (2004). *Güzide Sabri Aygün-hayatı, sanatı ve Türk edebiyatındaki yeri üzerine bir inceleme-araştırma*. (Tez No. 146517) [Yüksek Lisans tezi, Erciyes Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/giriş.jsp.

Moran, B. (2001). *Türk romanına eleştirel bir bakış I*. (10. bs.). İletişim.

Mutluay, Rauf (1976). *50 Yılın Türk edebiyatı* (3. Baskı). İş Bankası Kültür Yayınları.

Oktay, G. (2018). *Türk romanında kadın ve toplumsal cinsiyet: kimlik, sınıf, temsil (kadın yazarlar örneğinde 1877-1938)*. (Tez No. 525686). [Doktora tezi, Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/giriş.jsp.

Sağlık, Ş. (2010). *Popüler roman/estetik roman*. Akçağ.

Saraçgil, A. (2005). *Bukalemun erkek Osmanlı imparatorluğumda ve Türkiye Cumhuriyeti'nde ataerkil yapılar ve modern edebiyat*. (çev. Sevim Aktaş). İletişim.

Uğur, V. (2018). *Vampirin öpücüğü, âşığın kanı-Türkiye'de 1980 sonrası popüler roman*. (2. bs). KÜY.

Üyepazarcı, Erol. (2019). *Unutulanlar, hiç bilinmeyenler ve bilinmek istemeyenler*. Oğlak.

PAMİR KIRGIZLARININ VAN'A YERLEŞME SÜRECİ

HİSTORY OF THE PAMİR KYRGYZ WHO SETTLED İN VAN

Doç. Dr. Nazgul İSABAEVA
Cusup Balasagın Kırgız Milli Universitesi
ORCID 0000-0002-9143-0895

Özet

Pamir Kırgızları, 1982 yılında Türkiye Cumhuriyeti tarafından çıkarılan özel bir kanunla Pakistan'dan Türkiye'nin doğusuna göç ederek yerleşmişlerdir. Bu sürede Van merkeze bağlı bir köyde kalan Kırgızlar, 1987 yılında Erciş ilçesinde bulunan Altındere Harası adı verilen verimli bir bölgeye göç ettirilmişleridir. Köy evleri iki katlı yapılmış olup inşaatların tamamlanmasının ardından, çeşitli şehirlerde geçici olarak barınan tüm Kırgızlar köye yerleşmişlerdir. Pamir Kırgızları, yeni bölgenin ikliminin Pamir bölgesine benzediği ve hayvancılık için uygun olmasından dolayı buraya Ulupamir adını vermişlerdir.

Göçün başlarında Türk hükümeti, göçebe Kırgızlar için tüm yaşam koşullarını ve pasaport sağlamıştır. İlk göç sürecinde Van'a geldiklerinde çok hızlı bir psikolojik değişim yaşadılar. Sert iklimden ve zor hayat şartlarından dolayı uyum sağlamakta zorlandılar. Halkın Pamir'den geldikleri ilk günleri ile burada zaman geçtikten sonraki günleri arasında muazzam değişiklikler vardır. Bu değişim ilk geldiklerindeki çekilen fotoğrafları ile şimdi çekilen fotoğraflarına bakıldığında rahatlıkla görülebilmektedir. Zaman geçtikçe daha iyi şartlara sahip olmuşlar ve daha sağlıklı bir hayat sürdürmektedirler. Onlar o zorlu süreci şu şekilde dile getirmektedirler: "Van ziyaretinin ilk yıllarında Türk hükümeti bize üç yıla kadar yiyecek sağladı. Sonra para vermeye başladılar. Yaşam koşullarımız düzeldi. Kadınlar doğum yapmaya başladı." Bugün Van Kırgızları, zor zamanlarda yardımlarından dolayı Türkiye'ye derin bir şekilde bağlıdırlar ve Türkiye'yi anavatanları olarak içtenlikle kabul ediyor.

Anahtar Kelimeler: Pamir, Van, Kırgız, Rahmankul Han, göçebe, siyasi zulüm, göç.

Abstract

Pamir Kyrgyz immigrated from Pakistan to eastern Turkey with a special law enacted by the Republic of Turkey in 1982 and settled. During this period, the Kyrgyz people who stayed in a village connected to the center of Van were migrated to a fertile area called Altındere Stud Farm in Erciş district in 1987. At the beginning of the migration, the Turkish government provided all the living conditions and passports for the nomadic Kyrgyz. When they came to Van during the first migration process, they experienced a very rapid psychological change. There are tremendous changes between the first days of the people's arrival from the Pamirs and the days after time has passed here. This change can be easily seen by looking at the photos taken when they first arrived and the photos taken now. They describe that difficult process as follows: "In the first years of his visit to Van, the Turkish government provided us with food for up to three years. Then they started giving money. Our living conditions have improved. Women started giving birth." Today, the Van Kyrgyz are

deeply attached to Turkey for their help in difficult times and sincerely accept Turkey as their homeland.

Keywords: Pamir, Van, Kyrgyz, Rahmankul Khan, nomad, political persecution, immigration.

KAZAK KÜLTÜRÜNÜN TARAS ŞEVÇENKO'NUN ESERLERİNE ETKİSİ

Prof.Dr. Erhozhina Shattygul
Eğitim Bilimleri
Kazakistan, Almatı

Annotation

The article says that the Ukrainian poet and artist Taras Shevchenko lived in the Mangystau steppe. It was considered that Mangystau made friends with the local Adai tribe and studied their way of life. It was noted that T. Shevchenko's work was influenced by the life of the local population and left a rich legacy. T. Shevchenko was a person who contributed to the literature and culture of Ukraine and Kazakhstan.

Keywords: persecution, Kazakh culture, heritage, Shevchenko's works, museum.

Ukrayna halk şairi, bilim adamı ve ressam Taras Shevchenko'nun hayatı, Kazak bozkırlarıyla ayrılmaz bir şekilde bağlantılıdır. O burada yaşadığı 10 yıl içerisinde Kazak kültüründe belirgin bir iz bıraktı.



Şair 1850'de hapsedildi ve Mangıstav'daki Novo-Petrovsk Kalesi'ne sürüldü. Çok uzak ve ıssız yerde bulunan bir kalede yaşamak şair için ilk üç yıl çok zor oldu. Sanatçının yaratıcılığını özgürce yapması, çeşitli boyalar kullanarak resim çizmesi yasaklandı.

Mangıstau'ın yerel halkının hayatına, dillerine ve efsanelerine ilgi duyan sanatçı, eserlerini yerel halkın yaşamına adadı.

Aday boyunun yaşam tarzını incelerken onlarla yakın dostluklar kurdu. O yaklaşık 120 şiir ve 442 tablo miras bırakmış. Bu tabloların 250'sinden fazlası Kazak bozkırı, tarihi, yaşamı ve doğası ile ilgilidir. Sürgündeki hayatının bu dönemi, eserleri açısından çok verimli geçti. Kazak kültürü, Shevchenko'nun yaratıcılığının gelişiminde etkili oldu. O kendisini sadece yaratıcı bir insan olarak göstermekle kalmadı, aynı zamanda Kazakların yaşam biçimlerini eserlerinde açıkça gösterdi. Kazakların yaşam tarzını belirten "Çadırda yaşayan Kazaklar", "Kazak çocuğu ateş yakıyor", «Baygustar», "Çadırda", "Kazak kızı" ve "Kazak kızı Katya" adlı tablolar bu dönemde çizildi.





Taras Shevchenko, Kazak tarihinde Ukrayna'nın Kazak topraklarındaki ilk büyükelçi unvanını aldı. Sadece Ukrayna'nın değil, aynı zamanda Kazak kültürü ve edebiyatının gelişimine de katkıda bulundu.



Şimdiki Fort Shevchenko şehrinde 1932 yılında Shevchenko Anıt Müzesi açıldı. Müze en zengin sergilere ev sahipliği yapıyor ve hala şairin diktiği bir ağaç ve su içtiği kuyu varlığını sürdürmektedir. Büyük bir adamın gelecek nesillere armağanıdır.

Taras Grigoriyeviç Şevçenko Orınbordan Guriev üzerinden buraya göçerken, Jayık nehri kıyısından 1850 14.ekim kara söğütün genç dalını elinde tutarak geldi. O dalı bügünki bahçenin yerine dikip, kendisi özen göstermiş. Bu genç dal gelecek baharda kök salıp,bu yerleri yabancı demeden yaprakları açılıp, ışıl ışıl büyüyücek. Böylece ilk arkadaşlık dalını dikmiş olan Taras'tı. İnanması zor ama şimdi o dal çoğunlaştı, ışıl ışıl büyüyor, ve yıllar sonra sayısı 10 bine ulaştı. Şu an bu ülkemizdeki kültürel ve tarihi bir merkez. Burda 27 tane ağaç çeşitleri varmış.

XIX. yy'ın ortalarında Kazakistan'a sürgün edilen Ukraynalı şair Taras Şevçenko'nun anısına Aktav şehri, 1964-1991 yılları arasında "Şevçenko şehri" olarak adlandırılmıştı. Shevchenko 7 yılını Mangistau'da geçirdi ve 1857'de özgürlüğüne kavuştu. 47 yaşında vefat eden şair, böylece dünya edebiyatına çok sayıda eser bırakmayı başardı. Şair Taras'ın özlediği özgürlük, bağımsızlık ve eşitlik önemini asla kaybetmeyecektir.

Şairin birçok şiiri de Kazakça'ya çevrildi. Dünya Edebiyatı Vakfı'nda klasik olarak kabul edilen mirasın maliyeti çok yüksek olarak tahmin edilmektedir. Taras Shevchenko, insanlığın şanlı oğlu olarak, sanatıyla Kazakların tarihi ve kültürünün ayrılmaz bir parçası haline geldi, Kazakistan ve Ukrayna halklarının manevi akrabalık tarihinde önemli bir aşama oldu. Sonsuz, unutulmaz bir miras bıraktı.

Kaynakça:

1. K. Sydykuly Mangystau. - Almatı, Arys Yayınevi, 2006.
2. B. Kushimova Mangistau bölgesinin açıklamalı özel isimler sözlüğü. Alatı, 2010
3. Taras ve bozkır. Komsomolskaya Pravda. 10 Mart 2021
4. Esbol Ömirbaev'nun Bölgedeki müzecilik çalışmalarının gelişimine katkı. BAQ.KZ. 2016

ПОНИМАНИЕ СВОБОДЫ В ФИЛОСОФИИ Н. А. БЕРДЯЕВА

А. Р. Айтбаева
Пограничная академия КНБ РК, г.Алматы. Казахстан

Аннотация

В статье анализируется основополагающая категория философии русского религиозного философа Н. А. Бердяева – категория свободы. Показано, что особенность её трактовки накладывает печать на решение Бердяевым почти всех ставимых и решаемых им философских проблем. Показана ограниченность этой трактовки, не позволяющая, в частности, адекватно понять феномен творчества и феномен отчуждения.

Ключевые слова: свобода, христианство, Бог, человек, творчество

Введение

Проблема сущности свободы все привлекала умы мыслителей всех времен. Актуализация данной проблемы происходит в состоянии духовного неповиновения, в периоды обострения интересов личности, этнических групп, наций, стремящихся в жесточайших условиях найти пути достижения «свободы души». Об этом свидетельствует и современное состояние мирового общественного сознания.

В этой связи большой интерес представляет видение проблемы свободы известного русского религиозного философа Серебряного века Н. А. Бердяева, оказавшего огромное влияние на развитие философского сознания. В своей философской автобиографии, раскрывая основания своего мироощущения и миросозерцания, философ подчеркивал, что его называют философом свободы.

Религиозные философы бывают двух типов. Одни осуществляют свою философскую деятельность, не выходя за пределы канонизированной догмы и отличаются от теологов только тем, что с позиций религиозной догмы ставят и решают не только теологические, но и собственно философские проблемы. Представители другого типа не придерживаются строго догмы, но в отдельных случаях весьма вольно её толкуют. Именно к этому типу относится и Н. А. Бердяев. В этом он и сам отдавал себе отчёт. «Я не еретик и менее всего сектант, я верующий вольнодумец. Думы мои вольные, совершенно свободные, но думы эти связаны с первичной верой» [1, с. 185]. Таким верующим вольнодумцем он был и в решении проблем сущности Бога, его соотношения с миром, человека и свободы.

Разработка (наша основная тема для исследования)

Для раскрытия темы нашей статьи нам необходимо коснуться понимания Бердяевым не только свободы, но также Бога и мира. Бердяев намного резче противопоставляет друг другу Бога и сотворённый Им мир. При этом он, конечно, имеет в виду не первозданный мир, а мир, каким он стал вследствие грехопадения первого человека, Адама. Ведь, согласно христианству, вследствие этого от Бога отпал не только человек, этот «венец творения», но и весь мир, предоставленный Богом

человеку в распоряжение. Бог, согласно Бердяеву, есть Дух и как таковой абсолютно противостоит миру. Дух и природный мир находятся как бы в разных измерениях.

Основной категорией, из которой Бердяев объясняет всё сущее, является категория свободы. Свободу он ставит выше бытия. «Свобода, – пишет он, – безоснóвная основа бытия, и она глубже всякого бытия. Нельзя дойти до рационально ощутимого дна свободы» [2, с. 369]. Бердяев заимствует понятие безоснóвности (Ungrund) у философа-мистика Я. Бёме. Однако делает следующую поправку об ошибочности сведения его понимания свободы к бёмовскому учению об Ungrund'е «…Я истолковываю Ungrund Бёме как первичную, добытийственную свободу. Но у Бёме она в Боге, как его тёмное начало, у меня же вне Бога Это относится лишь к Gott а не Gottheit, ибо о невыразимом Gottheit ничего нельзя мыслить»[1, с.101-102]. Различение между понятиями Gott (Бог) и Gottheit (Божественность) сделал Мейстер Экхарт. Н. А. Бердяев истолковывает эти понятия следующим образом: Божественность первична, Бог же – вторичен. При этом следует отметить, что Бердяев различает ничто и небытие: последнее вторично относительно первого, следовательно, производно от него.

Согласно этим рассуждениям, свобода существует до Бога и, тем самым, она выше Бога. В этом отношении Н. А. Бердяев радикально расходится не только с христианством как таковым (как с католицизмом, и протестантизмом, так и с православием) и с катафатической теологией, но и с теологией апофатической, ибо в последней Бог, а не Ничто – исходное первоначало. В то же время Бердяев толкует свободу как положительное, а отнюдь не как отрицательное начало, свобода есть творчество. Творчество неотрывно от свободы, а свобода несовместима с необходимостью и царством причинно-следственных зависимостей. В этом смысле творчество, как и свобода, неизъяснимо. Творчество есть трансцендирование, раздвигание наличной данности и её детерминированности. Это применимо как к Богу, так и к человеку, но не вообще человеку, а человеку как *личности*.

Творчество, согласно Бердяеву, есть, конечно, творение из ничего, однако оно не может обходиться без материала, без материи, в которой оно выполняется. Поэтому существует различие и даже противоположность между актом творчества и его результатом, произведением. Последнее всегда ниже акта творчества. Ведь в нём воспринимается в первую очередь его материальная сторона, которая легко может отождествляться с ней. Создаётся видимость, что произведение всецело принадлежит «миру сему» и полностью произошло от него посредством простого «перераспределения элементов» данного мира. И Бердяев различает два рода творчества: символическое и реалистическое. Творчество культуры и цивилизации, согласно ему, «есть творчество символическое, дающее лишь знаки реального преображения. Реалистическое творчество было бы преображением мира, концом этого мира, возникновением нового неба и новой земли. Творческий акт есть акт эсхатологический, он обращён к концу мира» [1, с. 215]. Иначе говоря, реалистическое творчество в этом понимании равнозначно искуплению мира и человека от того мирового зла, в которое они впали вследствие грехопадения Адама. Но и

символическое творчество, согласно Бердяеву, не бессмысленно, творчество культуры и цивилизации обязательно для человека.

Охарактеризованная в общих чертах бердяевская онтология лежит в основании его антропологии, учения о человеке. Как и в своей онтологии Н. А. Бердяев расходится с ортодоксально-христианским учением, так же он расходится с ним и в своей антропологии. Он формулирует следующий парадоксальный тезис: «В основании философии лежит предположение, что мир есть часть человека, а не человек есть часть мира» [3, С. 25.]. «Человек, – пишет он, – по существу своему есть уже разрыв в природном мире, он не вмещается в нём» [2, С. 297]. Он также заявляет: «Человек есть загадка в мире, и величайшая, может быть, загадка» [4, С.11]. На эту разгадку и ориентирована его антропология. Конечно, Бердяев полностью не отказывается от христианских и иных учений о человеке. Но он их корректирует с позиций своей онтологии.

Так, в глубокую древность уходит идея человека как микрокосма. Бердяев принимает её. Но, конечно, космос он понимает далеко не так, как понимали его древнегреческие философы. Космос для него – сотворённый Богом мир и, как всякое творение, не исчерпывает собою творца, следовательно, он ниже Бога. К тому же, после грехопадения первого человека этот мир, космос стал ещё ничтожнее, что ещё более отдалило его от Бога. И Бердяев дуалистически противопоставляет друг другу Бога и падший мир (космос). Согласно Книге Бытия, человек двойственен: он создан Богом из праха земного, то есть из материала тварного мира, и нетленной, неземной души, вложенной в него тем же Богом. Н. А. Бердяев принимает данное положение. А это значит, что человек не сводится к микрокосму, это значит, что «человек есть микрокосм и микротеос…» [4, С. 62]. Но эти два начала сочетаются в человеке, согласно Бердяеву, *дуалистически*: одна часть его принадлежит космосу, то есть падшему, греховному миру, а вторая – трансцендентному относительно его первой части и мира, космоса в целом богу. Любопытно, что, вопреки христианскому вероучению, к первой части человека Бердяев относит не только тело, но и душу, ко второй же – только дух. Следовательно, в человеке микрокосмос составляют тело и душа, а микротеос – только дух.

Свобода, согласно Бердяеву, неразрывно связана с творчеством. «Лишь свободный творит»– утверждает он [2, С. 368]. Сущность человека, а, следовательно, и сущность его творчества можно понять лишь через их соотношение с Богом. Процесс миротворения ещё не закончен и человеку в нём отведены соответствующее место и соответствующая роль. Но продолжить миротворение Бог может лишь совместно с человеком. Бог, согласно Библии, сотворил мир вместе человеком за шесть дней, а на седьмой решил отдохнуть. Но Он и создал-то человека, чтобы после отдохновения продолжить работу уже вместе с человеком. Правда, человек совершил грехопадение, что, бесспорно, наложило печать на процесс дальнейшего миротворения. Своим участием в продолжении миротворения человек способствует устранению мирового зла, но творчество не сводится к преодолению зла. А значит, и задача спасения человеком своей души отодвигается на второй план.

Итак, человек, согласно Н. А. Бердяеву, есть существо двойственное. Но божественное начало в нём, по его сущности, доминирует над началом природным. Бердяев пишет, что человек это существо, преодолевающее свою ограниченность, трансцендирующее к высшему. Трансцендирование и есть творчество, а то, к чему человек в нём устремлён, к чему трансцендирует, есть Бог. Однако сущностная двойственность человека не ограничивается её происхождением. Он реально принадлежит двум мирам – божественному, миру свободы, и природному, миру необходимости. Участвует он в них своей телесной и душевной организацией. Этому положению человека в мире соответствует различение Бердяевым человека как индивида и человека как личности. Как индивид человек, согласно Бердяеву, является принадлежностью природы и рода. Как личность же человек является началом свехприродным и сверхродовым, личность есть категория духовная.

Именно как личность человек возвышается над миром каузальных зависимостей и детерминаций и над тварным миром вообще. Именно и только как личность человек подобен Богу.

Свобода и творчество атрибутивны человеку как личности, а отнюдь не как всего лишь индивиду. Именно поэтому категория части неприменима к человеку как личности. Значима только человеческая личность, его судьба, мир ничто по сравнению с ним. Личность самим фактом своего существования раздвигает границы мира и социума.

Таковы основные онтологические и антропологические аспекты сущности человека, согласно Н. А. Бердяеву. Но в философии, как известно, различаются сущность и её существование. Соответствовать своей сущности и неукоснительно следовать своему истинному назначению в наличном падшем мире очень нелегко. Бердяев отмечает, что Гегель в своей «Феноменологии духа» раскрыл диалектику раба и господина. Однако свободный человек противостоит им обоим; он выше не только рабства, но и господства. Бердяев подчеркивает, что даже желание быть господином означало бы потерю свободы. Но в этом мире, пишет он, свободным быть трудно и потому человек легко, не задумываясь и подчас не замечая того, выбирает рабство. Причём, говорит философ, порабощать человека может даже свобода. Человек не замечает, как он становится рабом, продолжая думать, что является свободным. И Н. А. Бердяев ставит себе задачу определить какие разнообразные и утончённые формы рабства подстерегают человека. В работе «О рабстве и свободе человека» он выделяет целый спектр форм рабства и того, что прельщает к нему (см. все главы данной работы, за исключением первой). Коснёмся лишь некоторых, которые могут показаться не совсем обычными.

В качестве первой формы рабства Бердяев рассматривает рабство человека у бытия. Бытие – это категория философии, стремящейся быть онтологией, т.е. впадающей в онтологизм. Онтологизм же, утверждает Бердяев, есть всецело ошибочная, ложная философия. Истинной философией он считает философию экзистенциальную, которая принципиально иначе истолковывает отношение между сущностью и существованием. Категория бытия, согласно ему, есть продукт отвлечённой мысли, опрокинутой на мир в целом. Оно тем самым ставит с ног на

голову отношение между всеобщим и единичным, изображая единичное производным от всеобщего. Сводя всё существующее к бытию, тем самым устраняют свободу или же утверждают примат первого над второй. При этом натуралистически истолкованное бытие изображается как царство детерминизма, а человек объявляется продуктом и частью бытия, обязанным подчиняться его законам. Н. А. Бердяев делает следующее заключение: «Онтологическое прельщение, прельщение бытия стало одним из источников рабства человека». [4, С. 45]. В этой ситуации, отмечает Бердяев, необходимо выбирать одно из двух: либо ту философию, которая утверждает примат бытия над свободой, либо ту, которая, наоборот, утверждает примат свободы над бытием. Разумеется, сам он на стороне второго выбора, так как, согласно ему, только данный выбор способствует освобождению человека. Философия свободы есть истинная философия, а истина и бытие, согласно ему, – несовместимы. Но проблема бытия, отмечает Бердяев, тесно связана с проблемой Бога. И тут человека подстерегает другая форма рабства – рабства у Бога.

Необходимо, пишет Н. А. Бердяев, различать собственно Бога и всего лишь *идею* Бога, являющуюся продуктом человеческого умозрения. Между реальным Богом и человеком расположен своеобразный посредник – объективированное сознание человека. Согласно Священному Писанию, Бог сотворил человека по образу и подобию своему. В своём же сознании человек, наоборот, создаёт Бога по своему́, человеческому, образу и подобию. Иначе говоря, в этом сознании Бог является существом антропоморфным, которому человек приписывает Богу не только всё лучшее в себе, но также и всё худшее, правда, не замечая этого. Корни этого антропоморфизма, отмечает Бердяев, уходят в глубокую древность. Поэтому Бог понимался и продолжает пониматься как господин, царь и т.п., а человек – как его раб или подданный (отсюда формулы типа «раб Божий»). Исходя из такого представления о Боге, самим же человеком созданного, человек видит смысл своей жизни в преданности Богу, послушании ему из страха навлечь на себя его гнев.

Из такого понимания Бога вырастают различные виды идолопоклонства, жертвоприношения, ожидания Страшного суда и прочее. Однако на деле, отмечает Бердяев, к Богу неприменимы ни космоморфные, ни социоморфные, ни антропоморфные категории. К Богу неприменимы понятия господства или воли к могуществу. Бог ни над чем и ни над кем не господствует, ничто и никого не детерминирует. Следовательно, не Бог поработил человека, человека поработило его рабское представление о Боге, идолопоклонство, а также катафатическое богопознание. Сам он ратует за апофатическую теологию, которая, по его мнению, свободна от антропо- и социоморфизма. В этом отношении, утверждает он, даже атеизм ближе к истине, чем катафатическая теология, приписывающая Богу человеческие качества.

Проанализировав рабство человека у бытия, у Бога и у природы («космическое прельщение»), Бердяев переходит к форме рабства, по его мнению, наиболее значительной – к рабству человека у общества. Человек – порождение общества, следовательно полностью принадлежит ему,- пишет он. Бердяев здесь исходит из своего положения о том, что *только как индивид,* человек есть часть общества, но как

личность он обществу *не принадлежит*, а, наоборот, общество следует рассматривать как часть личности.

На наш взгляд, данная форма порабощения, выделяемая Н. А. Бердяевым, на наш взгляд, наименее убедительная. Ведь, согласно ему, получается, что человек как человек мог появиться *до* возникновения всякого общества. Конечно, к такому пониманию способствует ветхозаветный миф о сотворении человека. Согласно ему, как известно, Бог сначала создал человека (Адама и Еву), а после грехопадения изгнал их из рая. После этого люди размножились и создали общество, которое и поработило их. Но если абстрагироваться от этого мифа, то история, а отнюдь не только марксистская философия, показывает, что человек возник и формировался как существо *общественное*, что формирование человека как человека и формирование общества как человеческого общества – две стороны одного и того же процесса.

Из иных форм прельщения и рабства коснёмся лишь одной. Н. А. Бердяев выделяет рабство человека у самогó себя и прельщение индивидуализма. Собственно говоря, отмечает он, человек только потому и становится рабом чего-либо внешнего, что предварительно он впадает в рабство к самомý себе, т.е. впадает в эгоцентризм. Эгоизм есть иллюзорный, извращённый универсализм, отмечает мыслитель, который создает ложную перспективу на мир. Основная интенция жизнедеятельности эксцентрика – интенция на самоутверждение. Именно самоутвержденчество, уверждает Бердяев, имеет оборотной своей стороной зависимость и рабство у внешних объектов. Думая, что он действительно утверждает себя, эгоцентрик теряет себя и теряет в той мере и степени, в какой утверждает себя. Человек, отмечает Бердяев, может быть рабом у своей низшей, животной природы, но может быть рабом и у своей возвышенной природы. Во втором случае он превращает высшие ценности в средство для себя. Но в любом случае человек, становясь рабом и жертвой эгоизма и эгоцентризма, утрачивает себя, особенно – личность в себе.

Н. А. Бердяев рассматривает некоторые утончённые формы эгоцентризма, такие, как самоутверждение через идеи, через свой талант и т.д. Фанатики – это, отмечает Бердяев, самоутвержденцы через те или иные идеи или ценности. Даже религиозное смирение может оборачиваться великой гордыней, то есть самоутверждением. Но чаще всего, отмечает Бердяев, рабство человека у себя самого принимает форму прельщения индивидуализма. Индивидуализм связан с индивидом (о чём говорит сам термин), но не с личностью. Личность не стремится к самоутверждению, а потому и не может быть рабом самой себя. Индивидуалист противопоставляет себя обществу, стремится отгородиться от него, всякое влияние с его стороны он воспринимает как насилие. Но парадокс, отмечает Бердяев, в том-то и состоит, что он есть продукт того же общества. Его уход от общества в одиночество есть, согласно ему, уход в пустое одиночество, так как только одиночество личности наполнено богатым смысловым содержанием.

Под всеми формами прельщения и рабства Н. А. Бердяев усматривает единое для всех основание. Им он считает *объективацию*. Объективация – это и есть, согласно Бердяеву, источник всех бед человечества, причина человеческого рабства. «Мир объективации, – пишет он, – есть мир падший, мир заколдованный, мир явлений, а не

существующих существ. Объективация есть отчуждение и разобщение. Объективация есть возникновение “общества” и “общего”, вместо “общения” и “общности”, “царства кесаря” вместо “царства Божьего”. В объективации нет “приобщения”. <…> Объективация есть утеря свободы духа, хотя она выражает события духа. Мир объективации не духовный мир» [5, с. 254]. Первое предложение процитированного фрагмента напоминает слова К. Маркса, которыми он в «Капитале» характеризовал систему капиталистического отчуждения, которая, по его словам, представляет собой «заколдованный, извращённый и на голову поставленный мир…» [6, с. 398.]. Н. А. Бердяев и вправду описывает мир *отчуждения*. Однако в отличие от Маркса, который различал *опредмечивание* и отчуждение, он их фактически отождествляет. Всякий творческий акт, по Бердяеву, в своих результатах попадает во власть объективации. Поэтому везде в посюстороннем мире он видит плоды объективации. Поэтому и следует, что и свобода никак не может осуществить себя в этом мире.

Заключение.

Таким образом, при наличии многого интересного и весьма плодотворного в философии Н. А. Бердяева, в ней много и совсем не приемлемого. И это обусловлено, главным образом, его трактовкой феномена свободы.

Список использованных источников

1. Бердяев Н. А. Самопознание. (Опыт философской автобиографии). М.: Книга, 1991. – 446 с.

2. Бердяев Н. А. Смысл творчества. Опыт оправдания человека //Он же. Философия свободы. Смысл творчества. М.: Правда, 1989. С. 251 – 580.

3. Бердяев Н. А. О назначении человека. Опыт парадоксальной этики //Он же. О назначении человека. М.: Республика, 1993.

4. Бердяев Н. А. О рабстве и свободе человека. Опыт персоналистической философии //Он же. Царство Духа и царство Кесаря. М.: Республика, 1995. С. 3 – 162.

5. Бердяев Н. А. Я и мир объектов. Опыт философии одиночества и общения //Он же. Философия свободного духа. М.: Республика, 1994. С. 229 – 316.

6. Маркс К. Капитал. Критика политической экономии. Т. 3. Кн. III.: Процесс капиталистического производства, взятый в целом. Ч. 2 (главы XXIX – LII) //Маркс К., Энгельс Ф. Сочинения. Изд. 2-е. Т. 25. Ч. II. М.: Политиздат, 1962. – 551 с.

КУЛЬТУРА И БЫТ ТУРКОВ АХЫСКА, ПРОЖИВАЮЩИХ В КАЗАХСТАНЕ

Гейдарова Г.А.
Старший преподаватель
Кызылординский государственный
университет имени Коркыт Ата, г.Кызылорда

Аннотация

В данной статье рассматриваются этнокультурные особенности турок -Ахыска, а также этногенез и происхождение турок - Ахыска. Как у каждого человека, так и у каждого народа предопределена судьба. Одним из таких народов являются турки-месхетинцы (ахыска) у которых, последующая судьба оказалась трагичной. Культура любого народа связана с его историей и этническим происхождением. Несмотря на нелегкую судьбу, народ сумел сохранить свою культуру и традиции.

Ключевые слова: турок – Ахыска, традиции, культура, этногенез, история, судьба.

Abstract

This article deals with the ethnocultural characteristics of the Turks-Ahyska, as well as the ethnogenesis and origin of the Turks - Ahysk. Every person's as well as every people's destiny is predetermined. One of such peoples is the Meskhetian- Turks (ahyska), whose subsequent fate turned out to be tragic. The culture of any people is connected with its history and ethnic origin. Despite the difficult fate, the people managed to preserve their culture and traditions.

Keywords: Turks – Ahysk, traditions, culture, ethnogenesis, history, fate.

Как у каждого человека, так и у каждого народа предопределена судьба.

Одним из таких народов являются турки-месхетинцы (Ахыска) у которых, последующая с удьба оказалась трагичной. Культура любого народа связана с его историей и этническим происхождением.Прежде чем рассмотреть этнокультурные особенности турков ахыска мы расскажем об этногенезе народа.

Этногенез турков-Ахыска. Происхождение турок-месхетинцев в настоящее время нерешенный вопрос. Вопрос о происхожении турков-месхетинцев является дискуссионным. О древней истории турков-Ахыска сохранилось мало документов. Результаты каких-либо исследований на эту тему вообще никогда не публиковались.Отсутствие интереса к истории не только этого народа но и многих других в частности мусульманских,народов привело,с одной стороны

К отсутствию объективных научных данных,а с другой стороны к нескончаемым научным спорам.И таким образом в происхождении турок-месхетинцев бытует несколько теорий.

1.Одни считают предками турков - Ахыска азербайджанцев.

2.Другие называя их просто месхами обосновывают теорию грузинского происхождения- (этой теории в частности придерживаются грузины)

3.Третьи (в том числе и большинство самих турок-Ахыска считают, что они не «отурченные грузины», а все таки турки.

Турков - месхетинцев также называют турками Ахыска. Ахыска - это та же Месхетия на турецком языке. .Так называли Месхетию в Восточной Анатолии (Восточная Турция). Сами же турки тоже себя называют ахыскинскими турками. Культурно-этнографическая жизнь Ахыски вытекает из самой истории этого района, которая является родиной турков-Ахыска.

История Ахыски уходит в далекое прошлое за III-II тыс. до н.э.На этой территории археологи Россия,Турции и длугих государтсв раскопали древние гробницы,где по историческим периодам проживали близкие абхазско-адыгенами ,хатты, позднее хатты, затем урартийцы, хурриты, каски, мосхи, неситы. На территории Месхетии были обнаружены и богатые изделиями греческие гробницы.

Во II тыс. до н.э. жившие на юго-восточном (Месхетия) побережье Черного моря Мосхи совершали походы на Ифрикию.В «авестах» территория Ахыски (Месхетия) и население упоминается как название - «Туран».) [1,с. 19-24].

В VIII-VII в .в до н.э. на этой территории господствовали и скифы,позднее в начале н.э.(I-IV в.в.) булгары, сувары, авары, огузы, гунны, хазары, туркмены.

В начале н.э. Чилдыр-Ахыска как и другие территории в Азии и в Европе (Македония) попадают под власть арабов. С IX-X вв. Чилдыр-Ахыска переходит во владения Атабейлер (под власть знати). В начале XI в. в Северо-Восточной части Анатолии (Турция) образовалось Сельджукское государство. И с XI в. Ахыска - Чылдыр попадает под власть сельджуков. В связи с этим в Ахыске распространяется мусульманская религия - (Ислам). Так, говоря с образованием Сельджукского государства - Месхетия попадает под власть сельджуков, а затем турок- османов до 1921 г. А XIII в. Известен на Кавказе именем Чингисхана, Батыйхана и других монголо - татарских ханов. В XIII в. Кавказ попадает под власть монголо- татар,также и Месхетия. А XIV в. известен на территории Ахыски (Месхетия) под главенством таких династий (или родов) как: Чобанлылар, Джаирлилар, Каракоюнлулар, и других. А в XV в. во главе Ахыски были такие жинастии, как Каракоюнлулар и Аккоюнлулар. С конца XV в. Ахыска (Месхетия), попадает под власть Османской Империи. В это время Османская Империя становится Великой военной державой. К XIX в. Ахыска (Месхетия) уже имела все общее с Османской Империей.

В 1828 году Император России Николай I, объявляет войну Турции. В июне этого же года основные военные действия протекают на Кавказском Регионе. В основном военные действия протекали на территории Ахыски (Месхетия).14 сентября 1829 года после заключения в г.Эдирне между Россией и Турцией было ликвидировано Пашалычество в Ахыске (Месхетия).Таким образом в Истории Ахыски (Месхетия , начинается новый период «Сукут»- период Спокойствия. В начале XXв. Начинается третий этап в истории Ахыски. (Месхетия). Начинается возрождение турецкого мира. Возрождение, которое началось в ядре Турецкого мира, в Османской Империи, проникло и на территорию Ахыски (Месхетия). В 1905 году Посховец Юсуф Зуляля Эфенди начинает свою политическую деятельность. В Ахыске, в городах Карсе, Эрзуруме и, Батуми, Боржоми, Ахалцихе. Как известно 0,

переселенческая политика И.В.Сталина, готовилась заранее уже с конца 30-х.г.г. первым актом переселенческой политики Сталина в Грузии, являлось строительство железной дороги от г.Боржоми до города Вале, около 70 км. Строительство этой железной дороги началось еще в начале Великой Отечественной войны (1941-1945г.г.). В строительстве этой железной дороги участвовали сами турки-месхетинцы. Как уже многим известно до конца 1944 года, турки-месхетинцы (ахыски) жили на этой территории издревле. Составляли наиболее крупную турецкую общину.

В июле 1944г. издается новый Указ,о том что турков-месхетинцев надо переселить за пределы Грузинской ССР. Спецпереселенческими регионами предусматривались республики Средней Азии и Казахстан. Курды, жившие рядом с турками , тоже были выселены. На пути и на новых необжитых местах погибло более 17 тыс. ни в чем не повинных людей. Изгнание целого народа произошло, когда война шла к завершению, Турция придерживалась нейтралитета. После окончания Великой Отечественной войны возвратились только 16тыс. человек из 42 тыс. человека. На территории спецпереселения (Средняя Азия и Казахстан), в 1945-1947 г.г. погибло 37 тыс. человек от холода, голода, болезней [1.27-28].

В Ахыске турецкие села делились на два района по языковому лексикону.

1.Села Адыгенского Аспинзкого района назывались сборным словом Саваиль. Это такие села как: Ахыска, Адыген, Хевешен, Азгур, Цахан, Боладжур, Абастубан, Умца, Анни, Вархан и т. д.

2. Села Богдановского района и т.д. относились ко второму району, которые называются-Зеган. Это такие села как: Уткусубан, Кехван, Аспиндза, Цихицубан, Чела, Зедибан, Зеган, Занав. Диалект (словарный акцент), района Саваиль, отличается от диалекта населения района Зеган. В Зеганскихселах вместо буквы «А», употребляли в словах букву «Э».

Например: Саваильское слово ав (эв)-дом. Зеганское слово эв - дом, ат ‘эт’-мясо, эт- ‘мясо’ и т.д.

Далее мы рассмотрим **традиционную культуру турков-ахыска.** Традиционную культуру народов изучает этнография. Она является частью исторической науки, которая исследует состав, происхождение (этногенез), расселение, культурно-исторические взаимоотношения народов, их материальную и духовную культуру и особенности быта. В традиционную культуру любого народа входит его быт, традиции и обычаи. **Хозяйство.** Земледелие занимает ведущее место в жизни турков-Ахыска. Земледелие с давних времен получило развитие в Ахыски. Турки-Ахыска занимались земледелием и в горных местностях. Для орошения полей, огородов строили каналы. Выращивали: пшеницу, овес, ячмень, кукурузу, канаплю (для масла), бобовые, рис. Орудия труда по земледелию: тяпка, сапан ‘серп’, тырмых ‘грабли’, кетман ‘большая тяпка’, тырпан ‘коса’, кутан ‘плуг’.

Огородничество. Турки-Ахыска занимались и огородничеством. Огороды орошались водами рек: Кура, Чорох, Персат. Выращивали: картофель, лук, чеснок, перец, помидоры, баклажаны, огурцы, капусту, редьку, свеклу, много зелени и т.д.

Садоводство. На равнинной части Ахыски занимались и садоводством. Выращивали: яблоки, груши, абрикосы, персики, кизыл, сливы, орехи, орех- фундук, черешню, вишню, тутовые деревья. В некоторых местах выращивали и субтропические деревья как: мандарины, гранатовое дерево, миндаль, инжир (фиговое дерево), оливковое дерево.

Скотоводство. Турки - Ахыска, наряду с земледелием и садоводством, занимались скотоводством. Разводили: крупный рогатый скот, коз, овец, также лошадей, но в малом количестве. В пищу употребляли все молочные продукты. Особенно славился турецкий сыр из селения Цахан.

Рыболовство. В реках Ахыска как: Посхов, Кура, Чорох, Персат было очень много рыбы. Особенно в реках Кура и Посхова.Для ловли рыб использовали крючки (удочки). В глубоких местах ловили и с накидкой из сети.

Традиционная кухня. Матбах - (пища) турков -Ахыска претерпела определенные изменения. Это связано с выселением из родины. Пища турков -Ахыска делится:на мучную, мясную, молочную и растительную.

Мучная пища готовилась из пшеничной, кукурузной, ржаной и просяной муки. В основном для приготовления блюд использовали, пшеничную муку.

Турки-Ахыска из пшеничной муки готовили разные виды хлебных изделий: Тандур этмеги - (круглый маленький хлеб), фурун этмеги (круглый большой хлеб), (лепешки с маслом), эриште -(лапша).

Национальная одежда. Национальная одежда до XX в. Не видоизменялась (до октябрьской революции 1917г.) одежда турок-Ахыска и Восточной Анатолии была однотипной. На сегодняшний день национальная одежда в современном восточном стиле.

Взаимоотношение в семье. О взаимоотношениях в семье у турков-Ахыска издавна бытует такая пословица:

Оглум олди-гулум олди.	Сын родился-счастлив я.
Эвердим -элин олду.	Поженили, стал частью села.
Айырдым, комшум олди.	Отделили от отцовской семьи - стал соседом

Турки - Ахыска жили большими семьями, состоящими от 5 до 15 чел. Роль в семье принадлежала старшему мужчине. Но при этом старшая женщина в семье, тоже пользовалась авторитетом. Семейные вопросы и т.д. решал отец (баба).

Праздники. Турки-Ахыска в году встречали несколько праздников. Одним из радостных праздников является Йылбаши –‘новый год’, Новруз (весенний праздник 22-24 марта), рамазан, гурбан байрам. Во время этих праздников собирались много народу. Приносили жертву во имя Аллаха. В жертву приносили барана, быка. Все эти праздники сопровождались музыкой.На праздничный день готовили различные блюда.Одним из больших праздников является праздинк рамазан.Каждый вечер в течении поста рамазан турки собирались в одном доме и читали молитву,и по сей день остались эти обряды у турков-Ахыска.Угощение в период рамазана называется-«Ифтарачмах».

«Ифтар ачмах» - начинается с появлением первой звезды на небе (вечером), и продолжается до восхода солнца. Между периодом поста рамазан и гурбан байрам запрещается делать свадьбу. Пост рамазан, каждый год начинается на 10 дней раньше предыдущего года. А гурбан байрам начинается через 70 дней после поста «рамазан». Все праздники турки-Ахыска проводили совместно в каждом селении.

Эл-'село'. Село для турков-Ахыска, как большая семья, или общий дом. Односельчане всегда приходили на помощь друг к другу. Во главе села стоял аксакал-'доверенный пожилой мужчина'. Все общественные вопросы решались в присутствии аксакалов ,только их разрешение могло реализовать тот или иной вопрос. Такие общественные вопросы решались на собраниях, которые назывались «маслахаты».

Свадебная культура. Свадьба в жизни турков-Ахыска на сегодняшний день - это одна из радостных событий, которые живут раздельно по всей территории СНГ, не имеющих на сегодняшний день Родины. Только на свадьбе могут встречаться близкие родственники, знакомые и т.д. Свадьба на сегодняшний день претерпела изменения. Но в общем порядке эти изменения, почти-то не заметны.

Сватание – 'Гыз сарафламаг, ве бегенмах'. Во многих случаях невесту для сына находили через родственников, знакомых и т.д. Наводили справки, о ее роде, родителях, об их имущественном положении, о ее воспитании, способностях и т.д. В некоторых случаях парень крал девушку. При этом, некоторые свадебные обычаи отменялись. Например: со стороны невесты, не давались какие - либо подарки, вещи для дома, не посещали дом жениха, до примерения. У турков - Ахыска бытует такая пословица: «Анасына бах, кызыны ал»- 'Посмотри на мать, прежде чем сватать ее дочь'.

Шербет ичмах – (знакомство с семьей невесты в доме невесты). После первого визита в дом невесты (со стороны жениха), назначается день знакомства обеих семей, (если конечно они согласны стать родственниками). Джума акшами 'четверг', со стороны жениха в дом невесты отправляются пять-шесть близких родственников, чтобы близко познакомиться с семьей невесты. К приезду гостей в доме невесты устраивают угощение. Назначается день обручения невесты с женихом. При всех соглашениях поднимают традиционный сладкий напиток, тост (щербет), приготовленный из воды и сахара. В переводе щербет означает,очень сладкий. После всех соглашений до дня свадьбы, каждый четверг посещается дом невесты с подарками для невесты. Невеста знакомится с родителями жениха (не беседуя, невеста угощает родителей жениха и т.д.) Это означает для начала - знакомство.

Кесим кесмек - (назначение дня свадьбы), после обручения невесты с женихом, назначается день свадьбы. День свадьбы назначается в доме невесты, родителями и родственниками обеих сторон. Семья невесты заранее готовит вещи для дочери в дом жениха. Такие вещи как: сундук, спальные матрацы, одеяла, кухонные вещи, золотые украшения (серьги, полумесяц с цепочкой, перстень) и т.д.

Эништелуга 'гетмах-зятничество'. После свадьбы через три дня зять и несколько молодых парней (от 3 до 5 человек), в основном родственники жениха,по традиции должны посещать дом невесты. Это означает знакомство зятя с семьей невесты и ее родственниками. Зять приветствует всех родствнников невесты. После этого дня зять в

любой день мог посещать дом невесты. После этого дня обе стороны (невесты и жениха),как бы становятся одной семьей. В любой день они могут посещать дом друг друга.

Этикет турок - Ахыска. Этикет - это свод, неписанных народных законов (обычаев), как турки говорят – «Ата, баба адети», или просто «адетами».

Важнейшими требованиями этикета являются:

1.Уважительное отношение к старикам;

2.Вежливое и благородное отношение к женщине;

3.Вежливое и благородное отношение к родителям и старшим родственникам;

4. Скромность и снисходительность молодых возле старших людей.

Турки – Ахыска не называют знакомых людей по именам. Старших знакомых людей называли (мужчин) эфендим, бей, ага, кардеш, эми, дайи, ‘ господин, брат, дядя’, старших знакомых женщин называют: бачи, ‘сестра’, хала ‘тетя’, ханым ‘госпожа’. В семье тоже младшие старшихназывают уважаемыми именами: баба, ата ‘отец’, ана, анне ‘мать’ деде ‘дедушка’, нене ‘бабушка’, кардеш ‘брат’,дайи, эми ‘дядя’, бачи ‘сестра’, гызым ‘дочь’, оглум ‘сынок’,

Также не называют по именам старших незнакомых людей. Их называют дайи ‘дядя’, хала ‘тетя’, бачи ‘сестра’, молодую замужнюю девушку называют абла ‘сестра - невестка; тетя-невестка’. Также многим давали клички, по характеру, по телосложению и по многим другим качествам.

У турков-Ахыска, также главное место в этикете занимает следующее: невеста возле свекра, старшего брата жениха, свекрови, старших родственников жениха, не говорит громко (в течений 2-3лет). У турков-Ахыска в этикете большое место занимает и застольный этикет. Гостей всегда встречают накрытым столом. Особенно почетными гостями, считаются гости издалека. Даже незнакомый человек, наступивший во двор, его не пускали, пока не посадили за стол, как гостя.

Благопожелалания, связанные тоже с именем Аллах а: новорожденному говорили, чтобы он рос сильным с именем. Больному человеку желают: Аллах ярдым етсин ‘пусть Аллах поможет’, ахыр дердин олсун – ‘пусть это будет последней проблемой’. Отправляющемуся, в дорогу говорили следующие благопожелания: пусть Аллах сделает благополучной и счастливой дорогу. Людям старшего возраста говорят следующие благопожелания: пусть будет старость счастливой, будьте аксакалом, пусть Аллах не разлучит нас с вами.

По своему характеру народные благопожелания подразделяются на:

а) Приветственные.

б) Прощальные.

в) Событийные, которые приурочены к тому или иному событию (свадьба), новорождение,покупка и т. д.

г) благодарственные

Религия. Как пишет арабский ученый - географ X в. Ал-Масуди, что до X в.в., в области Месхетия (Ахыска) проживало население, которые исповедовали христианство и буддизм. В XII-XIII в.в. среди населения Месхетии довольно таки

много было исповедавших религию Ислам. Но уже с начала XIVв. религия Ислам становится единой религиозной верой, областей примыкающих к сельджукскому государству. Одним из таких территорий была и Месхетия (Ахыска) [3.2-3].

Верования с рождением ребенка. Родители младенца, особенно дедушка, бабушка верили многим сверхъестественным силам, которые связаны с именем младенца, да и в сегодняшний день, такие представления имеют место. Например: нельзя качать пустую люльку (это означает, что младенец умрет, или же в этом доме не будет детей). Чтобы младенца оберечь от болезней ,подстригают волосы налысо. Чтобы младенцев оберечь от злых, в таком случае в люльку под подушку кладут маленькие железные вещи (нож, ножницы и т.д.) так же домашний хлеб, коран. Как известно железо наделено сверхъестественной силой у многих народов, в том числе и у турков- месхетинцев.

Верования в быту. Весной перед тем, чем идти пахать землю, на голове буйвола или быка, с которым будут пахать землю, разбивали яйцо. Это означает, что урожай будет богатым. С давних пор говорили, что нельзя сеять семена с левой руки или кушать левой рукой, это означает, что богатства не будет. Новостроенному дому перед, чем заселиться , приносили в жертву(барана, быка) и эфенди читал молитву (то означает, что в доме не будет злых духов, дом будет счастливым и доброприносящим.) Когда посуда ломается, то эту посуду крутят три раза над головой членов семьи - это означает, что все нерешимые проблемы уходя т с разбитой посудой.

Когда гром гремит – должны читать молитву. На землю нельзя лить горячую воду- это означает, что у этого человека будут злые духи и будут его беспокоить. Нельзя сидеть под деревьями, особенно в темное время суток, особенно под ореховыми деревьями. Под вечер (с 4 до 8 часов) советуется не спать, когда новолуние, надо читать молитву, глядя на луну - чтобы сбылись мечты. Когда продают корову, нельзя отдавать с веревкой - это означает, что богатство коровы (сыр, масло, сметана и т.д.) навсегда уйдут из этого дома. Пока не засеял свой огород, нельзя давать семена другому.

Песни и музыка. Ни одно общественное праздничество турок- месхетинцев не обходилось без песен, музыки и танцев.

Песни подразделяются на:

1.Обрядовые;

2.Свадебные;

3.Колыбельные;

4. Героические и т.д.

Колыбельные песни исполняли в основном женщины, а героические и свадебные - мужчины. В каждом населенном пункте имелись не только песне - творцы, но и исполнители народных песен - песнепевцы, пользовавшиеся известностью, которые приглашались на различные торжественные события.

Танцы. Любимым и массовым развлечением турок- месхетинцев были танцы.Основными и известными танцами явяются: Текаяк, Дизгырма, Гочали бар, Тополи, Аджарахоруми (массовый танец в полукруг).

Воплошение мечты в реальность турков-ахыска о сохранении национальных традиций и культуры связано с укреплением и непрерывным развитием международных, экономических, духовных и дружественных отношений тюркских народов [4.110]. В данной статье мы постарались раскрыть этнокультурные особенности турков-Ахыска.И несмотря на нелегкую судьбу народ сумел сохранить свою культуру и традиции.

Список литературы:

1. BADALOV C. BUTUN YONLERIYLE AHISKA TURKLERI.-
Шымкент «ғасыр-Ш» баспасы.2004.248б.- ISBN 9965 -589-81-X;

2. Zeyrek, Yunus. Dunden bugune Ahiska Turkleri, Turk Federasyon Yayinlari, Frankfurt-1995.s/32.eserinden;

3. Туркий Ибрагим. Ахыска тюркляринин тарихи, әдебияти, вә ашыкларынын кыса антологийаси.-Шымкент «Кітап баспасы».2007-46-4б - ISBN 9965-32-214-7;

4. Бердібай Р.Арман алдамайды: Туркий Ибрагим «Ахыска тюркляринин тарихи, әдебияти,вә ашыкларынын кыса антологийасы» - Шымкент «Кітап баспасы». 2007-46-4б - ISBN 9965-32-214-7;

УКРАЇНА, УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРА, ТАРАС ШЕВЧЕНКО У ТВОРЧИХ ЗВ'ЯЗКАХ ІЗ НАЗИМОМ ХІКМЕТОМ

UKRAINE, UKRAINIAN LITERATURE, TARAS SHEVCHENKO IN CREATIVE RELATIONS WITH NAZIM HIKMET

Докт. філол. наук, проф. Микола Васьків
Київський університет імені Бориса Грінченка, Україна;
ID ORSID: 0000-0003-3909-1213

Анотація

Попри контроверсійність постаті Назима Хікмета в Туреччині, його творчість є визначним явищем у турецькій і світовій літературі. Значною мірою його культ у Радянському Союзі штучно роздмухувався, хоча мав під собою міцне підґрунтя. Стосується це й тодішньої УРСР. Про зв'язки Н. Хікмета з Україною йдеться у праці Володимира Кухалашвілі «Назим Хікмет: Життя і твочість» (1976) та довідникових публікаціях Григорія Халимоненка.

Одразу після другої втечі Хікмета з Туреччини (1950) в Україні було видано збірку перекладів його творів українською мовою (1951) за загальною редакцією Миколи Бажана. Ця збірка була значно доповнена у 1954 році. До перекладів були залучені провідні тогочасні українські поети, які сумлінно зазначили, що ретранслювали твори Н. Хікмета з російськомовних видань. Також у той період було перекладено українською три п'єси турецького класика: «Розповідь про Туреччину» (1954; перекладач – А. Хижняк), «Я буду жити» (1955; Г. Бєгічева) і «Перший день свята» (1956; М. Гонта і М. Екк). Через два десятиліття вийшов друком українською мовою роман Хікмета «Романтика» (1975) у перекладі Олександра Ганусця. А в 1981 році в серії «Перлини світової лірики» вийшла друком збірка поезій Хікмета «Лірика» в перекладі Г. Халимоненка, з його передмовою і примітками.

Назим Хікмет кілька разів відвідував Україну (вперше – у 1928 році). У 1954 році він відвідав музей Шевченка, слухав його вірші та вірші сучасних українських поетів, заприятелювавши з А. Малишком. У 1961 році, до 100-річчя з дня смерті Т. Шевченка, Хікмет опублікував у журналі «Вітчизна» коротке вітальне слово «Яблуко шевченківської поезії» й у загальносоюзній «Литературной газете» коротку статтю «Наш Шевченко».

Поза увагою дослідників залишилися контакти з Хікметом Павла Мовчана. У 1961 році П. Мовчана з турецьким класиком познайомили азербайджанські колеги. Після цього молодий українець неодноразово гостював у московській квартирі Хікмета, спілкувався з ним про сутність поезії, мистецтва загалом. Під впливом Н. Хікмета П. Мовчан зацікавився тюркськими літературами, почав вивчати турецьку мову, заучувати напам'ять окремі Хікметові тексти. Наслідком такого спілкування стали виступ П. Мовчана на офіційному ювілейному вечорі Хікмета до його 60-річчя і публікація перекладів у «Літературній Україні».

Ключові слова: Назим Хікмет; українсько-турецькі культурні зв'язки; лірика; переклад; п'єса.

Summary

Despite the controversial figure of Nazim Hikmet in Turkey, his work is a prominent phenomenon in Turkish and world literature. To a large extent, his cult in the Soviet Union was artificially inflated, although it had a solid foundation. This also applies to the then Ukrainian SSR. N. Hikmet's connections with Ukraine are discussed in Volodymyr Kukhalashvili's work "Nazim Hikmet: Life and Creativity" (1976) and in Hryhoriy Khalymonenko's reference publications.

Immediately after Hikmet's arrival in the USSR (1950), a collection of his works into Ukrainian (1951) was published in Ukraine, edited by Mykola Bazhan. This collection was significantly supplemented in 1954. Leading Ukrainian poets of the time were involved in the translations, who honestly noted that they retransmitted N. Hikmet's works from Russian-language publications. Also in that period, three plays of the Turkish classic into Ukrainian: "A Tale of Turkey" (1954; translator – A. Khyzhnyak), "I will Live" (1955; G. Begicheva) and "The First Day of the Holiday" (1956; M. Honta and M. Ekk). Two decades later, Hikmet's novel Romance (1975), translated by Oleksandr Hanusets', was published in Ukrainian. And in 1981 in the series "Pearls of World Poetry" a collection of poems by Hikmet "Lyrics" translated by H. Khalymonenko was published, with his pteface and notes.

Nazim Hikmet visited Ukraine several times (for the first time in 1928). In 1954 he visited the Shevchenko Museum, listened to his poems and the poems of modern Ukrainian poets, became friends with A. Malyshko. In 1961, on the 100th anniversary of Taras Shevchenko's death, Hikmet published a short welcome speech in the *Vitchyzna* magazine, *The Apple of Shevchenko's Poetry*, and a short article, *Our Shevchenko*, in the all-Union *Literaturnaya Gazeta*.

Contacts with Pavlo Movchan's Hikmet were left out of the researchers' attention. In 1961, P. Movchan was introduced to the Turkish classic by his Azerbaijani colleagues. After that, the young Ukrainian repeatedly visited Hikmet's apartment in Moscow, talked to him about the essence of poetry, art in general. Under the influence of N. Hikmet, P. Movchan became interested in Turkish literatures, began to study the Turkish language, memorized some of Hikmet's texts. The consequence of such communication were the speech of P. Movchan at the official anniversary evening of Hikmet to his 60th birthday and the publication of translations in *Literaturna Ukrayina* (*Literary Ukraine*).

Keywords: Nazim Hikmet, Ukrainian-Turkish cultural ties, lyrics, translation, play.

Постать Назима Хікмета була досить контроверсійною для турецького суспільства і влади протягом десятиліть як за життя поета, так і після його смерті. Спричинено це було насамперед тим, що Н. Хікмет політично був пов'язаний із комуністичною партією, не дуже популярною в Туреччині. Відхід від оцінки його творчості крізь призму політичної діяльності відбувався довго і болісно: заборону на вірші поета було знято в 1965 році, вже через два роки після Хікметової смерті, а

громадянство йому повернули аж у 2009 році. Поетичний геній і палкий патріотизм Назима Хікмета остаточно повернули йому повагу і любов турецького читача.

Значна увага до творчості Н. Хікмета в СРСР, а отже, і в УРСР була викликана не лише високим рівнем його поетичної обдарованості, а й уже згаданим політичним чинником: поета-комуніста автоматично зараховували до провідних літераторів свого часу. Менше відомо про те, що турецький поет теж виявляв чималу увагу до України та української культури. Так, на українських теренах Назим Хікмет уперше побував у 1928 році. Саме в тому ж році Павло Тичина побував у Туреччині, й однією зі спонук потрапити туди було прагнення зустрітися з Хікметом, тому Тичина був дуже розчарований, що розминувся з турецьким поетом – братом за поетичним духом. Враження від перебування в УРСР не вивітрилися з пам'яті Н. Хікмета через чверть століття, про що писала українська преса у 1951 році [3, с. 92].

Про зв'язки турецького поета з Україною ґрунтовно виклав інформацію Володимир Кухалашвілі в монографії «Назим Хікмет: Життя і творчість» [3], тому принагідно звертатимемося до неї, однак основну увагу зосередимо на тих аспектах, про які в дослідженні Кухалашвілі не йдеться. Почнемо з видання творів Н. Хікмета в Україні, в перекладах українською мовою. В. Кухалашвілі цитує переклади віршів турецького класика, називає поезії та перекладачів, однак не дає посилання на джерела. Не згадує він і про видання окремих книг творів Хікмета в Україні, лише інколи згадуються перекладачі, коли дають оцінку творчості чи творів поета і драматурга.

Перша книга поетичних перекладів Назима Хікмета в Україні була видана у 1951 році [12]. Надрукована вона була дуже вчасно, бо в цьому році турецький поет прибув до СРСР. Зрозуміло, що підготовка до видання книги починалася раніше. Очевидно, поштовхами до її укладання стали голодування поета, хвиля всесвітньої солідарності громадськості та мистецьких кіл за його звільнення і, зрештою, вихід поета на волю в 1950 році. Про високий статус книги, яка готувалася до друку, свідчило те, що її редактором-упорядником і автором передмови був Микола Бажан [1]. Книга, як на збірки поезій, вийшла чималенькою, включивши переклади 46 поезій і трьох поем Хікмета. Коли врахувати те, що більшість поезій турецького автора доволі розлогі, то й обсяг вийшов значний – 164 сторінки. До перекладів залучили провідних поетів і перекладачів того часу, зокрема й тих, хто мав певні знання тюркських мов (наприклад, М. Терещенко, Я. Шпорта, О. Новицький).

Поему «Джіоконда та Сі Я-у» ретранслював українською Сава Голованівський. Перекладачем поеми «Сніг падає вночі» став Максим Рильський, а поеми «Зоя» – сам редактор-упорядник Микола Бажан. Що стосується поезій, то найбільше їх переклав Ярослав Шпорта – дев'ять. По п'ять ліричних творів переклали Микола Терещенко і Євген Дроб'язко, чотири – Микола Бажан, по три – Максим Рильський, Петро Дорошко і Любомир Дмитерко, дві поезії переклав Павло Тичина. А також серед ретрансляторів лірики Хікмета були О. Новицький, С. Голованівський, М. Руденко, О. Підсуха, І. Цитович, І. Вирган, О. Підсуха, З. Гончарук, О. Коваленко.

До «300-річчя возз'єднання України з Росією» у 1954 році вийшов суттєво розширений варіант [8] збірки 1951 року, немалим накладом у 8 тисяч примірників. Редактором і автором передмови [2], тепер уже зовсім іншої, ніж у 1951 році,

традиційно був Микола Платонович Бажан. Обсяг збірки значно зріс, досягнувши 265 сторінок. Окремі твори з попередньої збірки не потрапили в нову, ще частина додалася. Всього ж було перекладено 55 поезій Назима Хікмета. Не потрапила у збірку 1954 року поема «Сніг падає вночі», натомість додалися «уривки з епопеї» «Двадцятий вік» – «Халід» у перекладі Абрама Кацнельсона, а ще уривок із поеми «Подорож Угорщиною» – «Наші діти» – в перекладі Олекси Новицького. Новаторством збірки було те, що до її складу також включили у перекладі Антона Хижняка п'єсу Хікмета «Легенда про любов». Крім уже згадуваних перекладачів до них додалися В. Сосюра, П. Сингаївський, О. Жолдак, П. Горецький, К. Дрок.

На початку збірки було сумлінно вказано, що тексти ретранслювалися не з турецькомовних оригіналів, а за виданнями російськомовних перекладів: «Переклади здійснено за виданнями: Назым Хикмет. "Избранное", Издательство иностранной литературы, Москва, 1951, 1953 та за періодичними виданнями» [8, с. 2]. Видається, майстерність перекладачів у такому разі не зовсім могла рятувати ситуацію, навіть коли частина з них в оригіналі була написана верлібром. Традиційно в обох збірках ретранслювалися насамперед твори ідеологічного спрямування, в яких ішлося про комуністичні ідеали, радянську владу і радянську державу, вождів революції, Леніна тощо: «На смерть Леніна», «Прощання з СРСР», «Людина зі Сходу й СРСР» та ін. Проте було чимало і творів, які належали й належать до вершин світової лірики досі («Берклі», 1926; «Про кепку і фетровий капелюх», 1931; «Ти, брате мій, душе моя», 1949; «Полю Робсону», 1949; «Світ, друзі, вороги, ти й земля», 1949; «Захід – Схід (П'єр Лоті)», 1925; «Пісня тих, що п'ють сонце», 1923; «Поет», 1922; «Подорож до Нафти», 1927; «Відповідь Нафти», 1927 та ін.).

У тому ж 1954 році окремим виданням була надрукована п'єса «Розповідь про Туреччину» в перекладі все того самого А. Хижняка [13]. Протягом наступних двох років були опубліковані ще два драматичні твори Хікмета: у 1955 році – «Я буду жити» в перекладі Г. Бєгічевої, за редакцією М. Рильського [14], у 1956 році – «Перший день свята» у перекладі М. Гонти і М. Екка, за редакцією П. Тичини [11]. Після чого настала довга пауза в українському хікметознавстві, яка перервалася через два десятиліття.

У 1975 році був надрукований переклад роману Н. Хікмета «Романтика» [14], який в оригіналі мав назву «Життя – чудова річ, мій брате». Джерелом для перекладу було назване турецькомовне видання, яке вийшло друком у Софії в 1969 році. Оскільки перекладачем був Олександр Ганусець, який знав турецьку мову, то це був чи не перший виняток ретрансляції Н. Хікмета українською мовою з мови оригіналу. Після тексту роману перекладач дає довідку «Про автора» (с. 226–228). До цього можна додати, що в романі подаються ґрунтовні посторінкові примітки все того самого О. Ганусця.

Наступного року до українських читачів прийшла вже згадувана монографія Володимира Кухалашвілі, яка знайомила їх із біографією й особливостями творчості Назима Хікмета. Монографія написана, зрозуміло, з «марксистсько-ленінських» позицій, із покладанням в основу теорії класової боротьби, компартійних тез і положень тощо. Проте варто відзначити й те, що дослідник паралельно знайомить нас

із секретами майстерності турецького поета, передумовами його геніальності та всесвітньої слави. Також В. Кухалашвілі виявив сумлінність і наполегливість у формуванні змісту для розділу «Назим Хікмет і Україна».

У 1981 році в серії «Перлини світової лірики» вийшла друком збірка творів Н. Хікмета «Лірика» [9]. На жаль, це було хронологічно останнє видання перекладів Назима Хікмета в Україні. Упорядником і перекладачем усіх творів збірки був Григорій Халимоненко, він же так само був і автором передмови до книги і приміток. Не можна казати, що перекладач досконало володів турецькою мовою, проте досить непогано знав її та міг, доповнивши знання мови підрядником, належно транслювати турецькомовні вірші українською мовою. Відкривала збірку передмова «Поет революційного оновлення світу» [5], сама назва якої визначає основне спрямування передмови. Попри те, Г. Халимоненко час від часу дає характеристику специфічних мотивних і версифікаційних рис Хікметової поезії, знайомить читача з тими фольклорними і літературними традиціями, які впливали на формування поетового ідіостилю. Григорій Халимоненко загалом переклав для збірки біля вісімдесяти ліричних поезій (переважно написаних поетом у період із 1945 року; ранньої, дуже оригінальної, лірики небагато – усього 14 поезій, написаних до 1940 року) та одинадцять рубаї Назима Хікмета.

Важко сказати, наскільки точно відтворено зміст, лексично-фразеологічну семантику оригіналів, хоча можна припускати, що перекладач тут був дуже скрупульозним, тим більше що для ретрансляції він брав переважно верліброві твори. А ось у відтворенні звукопису, рим і римування у відповідних творах Хікмета Г. Халимоненко особливої майстерності не виявив. Інколи перекладач творить доволі оригінальні рими (витер – вітер, тінь – житті, вгаває – у гаї; «У кипарисовім гаю» [9, с. 28]), інколи збивається на граматичні рими, зокрема й невибагливі дієслівні, та й ті подеколи приблизні (надходить – голосить, згубився – знялися, жаром – чарів, габа – журба). Особливо помітна вправність, а ще більше – невправність Халимоненка – перекладача римованих віршів – у ретрансляції «Рубаї» Н. Хікмета. До здобутків можна зарахувати, наприклад, рими «голос – гола – сполох», проміжне становище займають рими «Хікмет – поет – прикмет», «плодами – нами – кайдани», слабенькими видаються «земля – зникну я – моя», «вИносив – іскристості – чистості», шаблонні граматичні іменникові з украпленнями займенникових і прислівникових рими «світання – зрання – кохання», «єдина – пташина – людина». І вже зовсім школярськими видаються дієслівні рими «знайти – перемогти – осягти» чи «пити – говорити – прожити». Не дивина, отже, що, відтворюючи редиф, перекладач зовсім не переймається тим, що верси перед цим редифом теж повинні римуватися. В останньому ж із одинадцяти рубаї ретранслятор взагалі відходить від традиційного для цієї строфи моноримування і вдається до перехресного: «поета – сумні – вперта – борні» [9, с. 63–66].

У статті «Хікмет Назим» [6] для шеститомної «Шевченківської енциклопедії» Григорій Халимоненко узагальнює все, що стосується теми «Хікмет і Шевченко», згадує про поетові відвідини музею Шевченка в Києві, присвячені йому публікації, а також про поезію турецького автора «Шевченкове перо» (1956) і про першого її

перекладача О. Новицького. Ретранслював цей твір українською мовою і сам Г. Халимоненко. Любов і нутряне сприйняття Шевченка і його поезії («Словам із серця треба дати крові»), як стверджується у поезії Н. Хікмета, до нього прийшло через відчуття Києва, любові до цього півторатисячолітнього міста (перші чотири катрени поезії закінчуються так: «То так відразу закохався в Київ», «І я відразу ж закохався в Київ», «Та я відразу ж закохався в Київ», «Бо я відразу закохався в Київ»). Кожен із поетів оспівував долю свого народу: «Ти ніс, учителю, судьбу *свого* народу,/ У мене ж – про *мою* вітчизну слово». Проте бунтарський і новаторський дух поезії єднає обох, тому автор твору сприймає себе спадкоємцем Шевченка: «І я почувся в силі,/ Коли подав мені своє перо він» [9, с. 84–85]. Треба віддати належне ретрансляторові: попри значну кількість дієслівних рим, Г. Халимоненко таки виявив чи не найбільше свій перекладацький хист у цьому творі.

Проте переклад Олекси Новицького був значно вправнішим, а головне – ближчим до версифікації оригіналу. Якщо Халимоненко перекладав катренами з перехресним римуванням, то Новицький зберіг моноримування кожної строфи:

Я закохався в це місто
умить.
Наче стамбульська тут неба
блакить.
Подібний до Бурси, зелений
стоїть,
а віку йому – кільканадцять
століть...
Як тільки приїхав у місто
красне,
Шевченко зустрів наче сина
мене...
Сказав:
«Спалахнувши, як серце моє,
Вірш мусить народу буть
поводирем!» [Цит. за: 3, с. 95].

Шевченко займав особливе місце у рецепції Назимом Хікметом української та загалом східноєвропейської поезії. Про це він особисто написав у книзі відгуків Музею Тараса Шевченка у Києві ще в 1954 році. «Я ще раз переконався, яка це сильна, могутня зброя – поезія. Шевченко завжди мене цікавив і вражав не тільки як геніальний поет і дуже талановитий художник, а й як борець, у якого немає розриву між його життям і творчістю» [Цит. за: 3, с. 94–95]. Перед цим варто зауважити, що турецький класик цікавився розвитком української поезії, з кожним роком усе краще розумів українську мову. Так, він спілкувався з українськими поетами російською мовою ще у приїзд до Києва наприкінці 1951 року. В 1954 році він уже слухав поезії П. Воронька, А. Малишка, інших українських авторів у оригіналі, потім у перекладі російською. Фоніка, ритміка українською мовою віршів мовою оригіналу дуже багато важила для Н. Хікмета, тому не випадково він виокремлював серед інших твори

Андрія Малишка. На урочистостях під час Декади російської літератури і мистецтва у Києві, «присвяченої до 300-річчя возз'єднання України з Росією», у російському драмтеатрі імені Лесі Українки, Хікмет виголосив доповідь українською мовою. Зрозуміло, що українськомовний текст йому підготували, однак показовий сам факт зачитування його українською, що свідчило про певне засвоєння мелодики, структури цієї мови турецьким поетом уже тоді [3, с. 93–94]. А вже у 1960 році, як писав сам Хікмет [3, с. 99], він читав вірші Віталія Коротича в оригіналі, відзначав їх високий художній рівень, не знаючи взагалі, хто такий цей український автор. Про те, що Н. Хікмет у 1961 році без перекладу міг не лише читати, а й сприймати на слух українську мову, зокрема вірші, свідчить зараз Павло Мовчан.

Отже, на 1960–61 роки Назим Хікмет уже вільно сприймав вірші Тараса Шевченка в оригіналі, міг сприймати їх змістово-формальні нюанси, оцінити його оригінальність і новаторство як на XIX століття, так і на століття XX-те. Тому у зв'язку зі 100-річчям смерті Кобзаря Н. Хікмет не міг оминути цю дату і зробив два ювілейні дописи до центральної союзної «Литературной газеты» і до київського журналу «Вітчизна». Коротенький, на пів сторінки, спіч для «Вітчизни» турецький поет написав ще у січні 1961 року, а опублікований він був під назвою «Яблуко шевченківської поезії» в добірці «Вінок Тарасові Шевченку» в ювілейному березневому числі журналу [16]. Привертає увагу метафоричність назви. Бо половину яблука поезії, вважає Хікмет, становить не перекладне на інші мови ядро, яке міститься в рідній мови. Але «друга половина поезії таких поетів, як Шевченко, настільки національна й настільки інтернаціональна, гуманна, настільки самобутня й настільки загальнодоступна, що половина яблука шевченківської поезії до смаку всім народам». Загальносвітове сучасне («коли на землі йде бій за національну незалежність кожного народу») звучання поезії Шевченка Назим Хікмет убачає насамперед у антиколоніальному спрямуванні його поезії, про що полум'яно і написав у короткому тексті.

Ще один ювілейний допис під назвою «Наш Шевченко» Н. Хікмет опублікував у «Литературной газете» за 9 березня 1961 року, тобто в день народження Тараса Григоровича. Починає її турецький поет із далекої аналогії. Саме в Києві кілька років тому, пише Хікмет, він почув по радіо заклик якогось турецького депутата спалити твори класичної російської літератури, бо вони, мовляв, баламутять турків, підбивають їх, як колись росіян, «до повстання проти поміщиків, проти багачів, виступають за роздачу поміщицьких земель селянам» [10, с. 318], і сільська інтелігенція підпадає під їх вплив. Однак значно більше бунтарською, закличною, вільнолюбною була поезія Т. Шевченка, тому щастя того депутата, що він її не знає, бо гнів і переляк його були би значно більшими. Є тут і певний підтекст протиставлення українського і російських письменників не на користь останніх.

Далі Н. Хікмет укотре наголошує на антиколоніальному звучанні творів Кобзаря, на тому, що «Шевченко не був ворогом інших народів» [10, с. 318], які жили в «тюрмі народів» – у Російській імперії. Антиімперським, антиколоніальним спрямуванням цінна творчість Тараса Шевченка й у середині XX століття. Традиційно для цього часу Назим Хікмет змушений вдатися до ідеологічних кліше, цитуючи Леніна, називаючи

новою «тюрмою народів» США. Доки існує колоніалізм та імперіалізм і вестиметься боротьба проти них, доти «вірші Шевченка читатимуться на різних мовах» [10, с. 319].

Однак не лише в цьому велич поезії українського поета-борця. Вони цінні як відтворення історії української нації та неповторної краси України. «Полум'яні пісні великого українського поета стануть для людей пам'яттю про далекі часи. Люди читатимуть Шевченка, знаходячи радість у тому, що їх внутрішній світ рідний красі тих гаїв, степів, місячних вечорів, що їх оспівав Шевченко в своїх поезіях». Тому закономірний підсумок публікації Н. Хікмета: «Поки б'ються серця людей, звучатиме і голос Шевченка» [10, с. 319].

Вочевидь, увага Назима Хікмета до України, української літератури, науки була породжена ще одним моментом. Українці й турки – народи-сусіди, які довгі століття воювали за національно-державні й релігійні пріоритети кожного з них. Цю ворожнечу завжди перебільшували, демонізували російські історики, однак українські науковці 1920-х – початку 1930-х років мали тверде переконання, що поряд із ворожнечею була і співпраця турків та українців у різних сферах буття. Н. Хікмет неодноразово висловлював тези про близькість двох сусідніх народів, що, попри століття ворожнечі, необхідно конструктивно розвивати стосунки в сучасності.

Про це писав у книзі спогадів (1974) Антон Хижняк, який спілкувався неодноразово з Хікметом як перекладач його п'єс. Турецький письменник висловлював бажання написати твір про взаємини турків та українців «вже з наших позицій, позицій комуністів» [Цит. за: 3, с. 100]. Приблизно про те ж саме казав Н. Хікмет під час виступу в театрі Лесі Українки у 1954 році: «Назим Хікмет виголосив полум'яну промову українською мовою, підкресливши, що турецький та український народи – сусіди, для яких Чорне море могло б стати Морем Дружби» [3, с. 94]. Про це згадує і Павло Михайлович Мовчан.

Поза увагою дослідників, зокрема і В. Кухалашвілі, залишилися безпосередні контакти з Назимом Хікметом Павла Мовчана, класика української лірики другої половини XX століття, а на початок 1960-х років, коли він спілкувався із класиком літератури турецької, – 22-річного поета-початківця. Чому в монографії В. Кухалашвілі не згадується П. Мовчан, сказати важко. Можливо, український дослідник нічого не знав про знайомство українського молодого поета з Н. Хікметом. Ще одна можлива причина – небажаність згадувати про Павла Мовчана в середині 1970-х років, коли й вийшла друком книга В. Кухалашвілі про турецького поета. Натомість у монографії «Назим Хікмет: Життя і творчість» згадується про оцінку, яку дав турецький класик творчості на три роки старшого за Мовчана Віталія Коротича [3, с. 99], котрий на той час, середину 70-х, якраз із дисидентського табору повертався до офіційно визнаних літераторів.

Як згадує Павло Мовчан, із Хікметом його звели у 1961 році азербайджанці, з якими він навчався в Літературному інституті ім. М. Горького. Вони привели його на квартиру Назима Хікмета на вулиці Піщаній у центрі Москви, недалеко від іподрому, Літфонду та інших богемних місць, де часто бували літератори. Цю квартиру турецькому поетові офіційно надала Спілка письменників СРСР, членом якої Н. Хікмет перед цим став офіційно. Азербайджанці, як можна зрозуміти, часто бували

вдома у Хікмета. Переважно це були старші за віком поети, громадські діячі, серед яких вирізнявся Расул Рза. Із Хікметом їх, крім усього іншого, єднала ідея Турану, тобто об'єднання тюркських народів, насамперед огузів. Молоді ж однокурсники Мовчана привели його до турецького поета з переконання, що його твори повинні сподобатися Хікмету, отже, він буде запрошувати молодого українця до себе в гості, й таку ж нагоду побувати у квартирі на Піщаній, відповідно, отримають і вони.

Коли П. Мовчан із азербайджанськими товаришами зайшли в гості до Н. Хікмета, той якраз позував для художника. Підготовка до 60-річного ювілею Хікмета, який припадав на 20 січня 1962 року, велася протягом кількох місяців. Серед обов'язкових етапів цієї підготовки був і портрет ювіляра. Саме таким, спокійним, незворушним, запам'ятався турецький поет Мовчану, хоча під час подальших зустрічей цей спокій поєднувався зі жвавістю, зацікавленістю у всьому, про що йшлося. Закарбувалися сивина, «поране зморшками чоло». Слова Мовчана: «Відчувалася жвавість і змордованість». Можливо, європеїзм Хікмета, його поезії зродили відчуття європейського типу обличчя Хікмета, а можливо, воно таким було і насправді. Сам Назим Хікмет, стверджує Павло Михайлович, казав: «У мені поєднані різні крові. І близька до вас, українців» (останнє, мабуть, було натяком на польські гени турецького письменника). Завжди гостинною була молода (остання) дружина Хікмета Віра Тулякова, яка вирізнялася, за спостереженнями П. Мовчана, високим зростом, стрункою поставою, вродженою шляхетністю, навіть певним аристократизмом, але дуже приязним до гостей аристократизмом, зокрема і до зовсім молодого українця.

Розрахунок азербайджанських колег справдився. Для початку П. Мовчан зачитав кілька своїх віршів і відтоді став улюбленцем Н. Хікмета, який частенько запрошував його до себе в гості. Як пригадує Павло Мовчан, ставлення до нього було приязним, товариським і – що найбільше приваблювало – партнерським. Українець був рівноправним гостем за постійно щедрим накритим столом. Азербайджанці частенько привозили дарунки класикові (овочі, фрукти, зелень, спеції, каву, чай), і зразу ж турецький письменник цим усіх частував, дарував, таким чином розкріпачуючи гостей, передусім молодих. Якщо азербайджанці чітко дотримувалися вікової субординації під час застільних чи незастільних розмов, то Н. Хікмет час від часу залучав до розмови Мовчана, питав про його думку з того чи того приводу. Частими були й чаювання та кавування на двох, після одного з них Хікмет подарував Мовчану два армуди, сказавши при цьому: «Третього не даю. Має бути пара». А ще було паризьке видання турецькомовного томика віршів Н. Хікмета із дарчим написом.

Як свідчить П. Мовчан, Хікмет був досить стриманим зі старшими відвідувачами, дещо вільніше почуваючись серед молоді. Тоді в його словах, глибоко-глибоко приховані, звучали натяки про те, що він усвідомлює: СРСР – не колиска свободи, лише його шанс на виживання. Інколи мова заходила про те, що є сутністю поезії, що вирізняє справжню творчість серед напливу графоманства. Коло читання і знання літератури Хікмета було дуже широким. Він чудово володів французькою мовою, що загальновідомо, проте П. Мовчан додає, що Н. Хікмет часто цитував напам'ять цілі строфи французьких поетів. Непогано турецький поет володів і англійською мовою,

цитував і англійських поетів, віддаючи беззаперечно пріоритет серед англомовних авторів американцеві Волту Вітмену.

Назим Хікмет убачав неповторність, «справжність» поета в його «обрії», «баченні» світу. «Всі бачать світ, але не бачать особливого. Потрібні "окуляри", які давали би укрупнене чи хоч би інакше бачення звичного. Окуляри укрупнюють світ. Як і поезію», – наводить Павло Мовчан слова турецького класика. Турецьких, східних традицій у творах і міркуваннях Хікмета український молодий поет майже не відчував зовсім. Однак саме турецький поет відтоді, з 1961-го, зацікавив його східними літературами, передусім тюркськими, що значно пізніше дасть рясний перекладацький ужинок. А першими були переклади творів самого Н. Хікмета.

П. Мовчан пізніше у статтях викладе власне бачення перекладацької майстерності та вимог до перекладача, яких і сам суворо буде дотримуватися. Насамперед повинна бути внутрішня співзвучність (не лише поетична, але поетична – передусім) між перекладачем і автором, якого перекладають. Мовчан стверджує, що відчув спорідненість із Хікметом: «Його творчість не пройшла повз мене». І, на думку українського поета, турок теж у ньому «знайшов відлуння».

Ще одна настанова Мовчана – теоретика перекладу – вивчити хоч би базові основи мови оригіналу, читати не лише підрядники, а й оригінальний текст уголос, навіть якщо його не дуже розумієш. Така настанова склалася ледь не з перших його перекладів поезії Н. Хікмета. Друзі-азербайджанці допомагали Мочану засвоювати ази турецької та близькоспорідненої азербайджанської мов, правильно читати оригінали Хікмета. Й українець-перекладач напам'ять завчав ті оригінали, постійно промовляючи їх подумки і вголос у час ретрансляції українською. Пройшло з того часу 60 років, а Павло Мовчан і досі з пам'яті видобуває рядки «Хазара» («Каспійського моря») Н. Хікмета, значення яких уже ледь угадує: «Деврівен/ Бір атин/ Сиртиндан ініп,/ Шагланан/ Бір ата/ Бінійор кайик!»; «Чикийор кайик/ Инійор кайик/ Чикийор ка…/ Инійор ка…/ Чік…/ Ин…/ Чік…» Ось ці рядки оригіналу:

Devrilen
Bir atın
Sırtından inip,
şahlanan
Bir ata
Biniyor kayık!
Çıkıyor kayık
Iniyor kayık
çıkıyor ka...
Iniyor ka...
Çık...
In...
çık...

Саме «Хазар» і обрав П. Мовчан для перекладу, а також вірш «Листопад», які були надруковані в «Літературній газеті» (тепер – «Літературна Україна») 19 січня 1962 року, в переддень народження Назима Хікмета. Разом із поезією Івана Драча

«Назимові Хікмету від українця» ці два переклади склали публікацію «Назиму Хікмету – 60 років» [4]. Ось як звучать українською рядки, які назавжди закарбувалися турецькою в пам'яті Павла Мовчана:

Обірветься з спини одного коня,
Вискочить знов на шаленім коні!

Підніметься
човен,
Опуститься
човен,
Підніметься
чов…
Опуститься
чов…
Під…
Оп…
Під…

Виявив Мовчан себе також майстром творення настроєвості в перекладі «Листопаду».

Молодому перекладачеві вдалося примістити свої переклади в головній газеті письменників, що було дуже непросто, завдяки тому, що напередодні вступу до Літературного інституту він проходив стажування в «Літературній газеті» під керівництвом Івана Драча, який недавно лише був призначений заввідділом поезії. Телефоном із Москви П. Мовчан надиктовував свої тексти, Драч їх доповнив власним віршем. Так до 60-річчя Назима Хікмета Павло Мовчан організував для нього і для себе подвійне свято. Бо наступного дня він виступав на ювілейному вечорі турецького поета за участі найвищих союзних літературних, партійних і державних достойників. Це була хвилина слави Мовчана, апогей його стосунків із Хікметом. Про що доповідав П. Мовчан, він зараз достеменно не може згадати, але виступ його справив глибоке враження на всіх присутніх і особливо на ювіляра. Так само як і продекламовані ним переклади з віршів Назима Хікмета, яких було кілька, більше двох, однак зараз їх рукописи український поет поки не зумів віднайти. Розчулений турецький ювіляр підвівся і промовив слова, які П. Мовчан запам'ятав приблизно так: «Море завжди роз'єднувало нас. Насправді воно поріднює нас. Як зараз мене і Мовчана». Правдивість цих речень підтверджує те, що їх майже дослівно, в невеликих варіаціях, наводили інші сучасники турецького поета і відтворював у монографії В. Кухалашвілі.

Література

1. Бажан М. Поезія борця за мир і свободу // Хікмет Н. Поезії. Київ : Державне видавництво художньої літератури, 1951. С. III–XXI.

2. Бажан М. Поет народу – поет свободи і миру // Хікмет Н. Вибране. Київ : Державне видавництво художньої літератури, 1954. С. 3–18.

3. Кухалашвілі В. К. Назим Хікмет: Життя і творчість. Київ: Дніпро, 1976. 107 с.

4. Назиму Хікмету – 60 років // Літературна газета. 1962. № 6 (1769) (19 січня). С. 3.

5. Халимоненко Г. Поет революційного оновлення світу // Хікмет Н. Лірика. Київ : Дніпро, 1981. С. 5–22.

6. Халимоненко Г. Хікмет Назим // Шевченківська енциклопедія : в 6 т. Т. 6: Т–Я. Київ : Б. в., 2015. С. 606.

7. Хикмет Н. Наш Шевченко // Литературная газета. 1961. 9 марта.

8. Хікмет Н. Вибране / З турецької. Київ : Державне видавництво художньої літератури, 1954. 265 с.

9. Хікмет Н. Лірика / З турецької; Упорядкування, переклад, передмова і примітки Григорія Халимоненка. Київ : Дніпро, 1981. 141 с.

10. Хікмет Н. Наш Шевченко // Світова велич Шевченка : зб. матеріалів про творчість Т.Г. Шевченка : в 3 т. Т. 3. Т. Г. Шевченко в зарубіжному літературознавстві. Київ : Художня література, 1964. С. 317–319.

11. Хікмет Н. Перший день свята : п’єса на чотири дії, шість картин / Переклад з турецької М. Гонти та М. Екка; за ред. П. Тичини. Київ : Державне видавництво художньої літератури, 1956. 87 с.

12. Хікмет Н. Поезії / Переклади за ред. Миколи Бажана. Київ : Державне видавництво художньої літератури, 1951. 164 с.

13. Хікмет Н. Розповідь про Туреччину : п’єса на три дії / Переклад А. Хижняка. Київ : Мистецтво, 1954. 114 с.

14. Хікмет Н. Романтика : роман / З турецької переклав Олександр Ганусець. Київ : Дніпро, 1975. 230 с.

15. Хікмет Н. Я буду жити : п’єса на 3 дії / Переклад Г. Бєгічевої; за ред. М. Рильського. Київ : Мистецтво, 1955. 92 с.

16. Хікмет Н. Яблуко шевченківської поезії // Вітчизна. 1961. № 3. С. 3.

SOCIAL FRUSTRATION OF THE PERSONALITY AS A FACTOR OF ADAPTATION OF STUDENTS OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

Ass. Prof. Larysa Borysenko
Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

Abstract

The subjective well-being of student youth in its various aspects naturally attracts the attention of researchers. The social group "students" experiences all the problems of socio-economic and cultural development of the country. Today Ukrainian youth is implementing its plans in the conditions of political and social instability, the global pandemic (COVID-19) and the threat of unemployment, increasing demands on personal and professional competence. Adapting students to change is one of the significant problems.

The educational system of a higher educational institution is first of all an environment of adaptation of students. At the beginning of training young people are in a state of socio-psychological restructuring, experiencing a period of self-development as an independent individual. This was accompanied by high psychological stress, reduced efficiency, the emergence of negative mental states: anxiety, frustration and aggression. The level of social frustration is one of the indicators of the degree of social maladaptation and was closely related to the effectiveness of educational activities. Frustration is a mental state that arises from insurmountable difficulties on the way to achieving a goal or solving a problem. Social frustration is seen as a consequence of the inability of a person to realize their real social needs.

We conducted an empirical study to examine the relationship between social frustration and student adaptation. Using the Wasserman-Boyko method, we determined the level of social frustration among students of Kyiv universities. The sample consisted of 75 people – junior students.

The data show that 56% of students have high levels of social frustration. The most frustrating (maladaptation) factors for students were:

- socio-economic problems in society in a covenant pandemic; rising unemployment;
- uncertainty in current and future events; this significantly reduces the motivation to learn;
- lack of truthful information about covid-19 and constant fear of the disease and its consequences;
- reduction of physical activity and limitation of space during quarantine and forced;
- failures of work, eating, rest and sleep.

The results of the study provide an opportunity to show a variety of frustrating (maladaptation) factors in the current life of students. This will outline ways to optimize the socio-psychological adaptation of students in modern conditions.

Key words: subjective well-being, stress, social frustration, frustrating factors.

STANDARDIZATION OF VOCATIONAL EDUCATION IN MODERN CONDITIONS

Ass. Prof. Larysa Korvat
Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

Abstract

The work is to study the significance of the processes of standardization of vocational education. This study is carried out within the Erasmus + Project "New governance mechanisms based on partnership and standardization of teacher training in Ukraine (PAGOSTE)" № 609536-EPP-1-2019-1-DE-EPPKA2-CBHE-SP[1].

The processes of globalization, the constant development of technology, the transition to a post-industrial information society place new demands on the training of specialists as the main driver of modern economic progress. In accordance with the demands and requirements of modernity there is a problem of improving the training of future professionals, designing its content, finding ways to solve it.

One of the ways to solve this problem is to introduce standardization of professional training of students. The purpose of standardizing vocational education is to provide a link between the needs of stakeholders and the training of professionals.

Standardization of vocational education is a procedure that determines the establishment of regulatory requirements for qualification standards for educational outcomes (competencies) of graduates of vocational education institutions. This allows for a constant comparison of students' academic achievements with the goals of professional training and, if necessary, adjust it. Standardization of vocational education ensures the achievement of certain levels of quality of professional training in vocational schools and facilitates the transfer of levels of vocational education within the country and abroad.

The starting point for the standardization of vocational education are qualification standards, which are put forward as norms and requirements for various aspects of qualification, in particular professional standards; educational standards; evaluation standards, etc.

Standardization of vocational education is aimed at achieving the proper quality of training of skilled workers and professionals through the tools of organization of educational activities, specification of educational goals and results. To achieve these goals it is necessary at the appropriate conceptual level to identify key methodological positions, approaches and principles of systematic research of standardization of vocational education as a scientific concept.

The importance of standardization in education is that it responds to society's needs to improve the quality and control of education, the need to improve the ability of educational systems to achieve high results by creating innovation and equal opportunities in the context of transformation and global interdependence.

[1] This project has been funded with support from the European Commission. The European Commission's support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein

Keywords: professional standard, standardization of professional education, professional education.

ENGLISH TRANSLATIONS OF TARAS SHEVCHENKO'S POEMS AS PR OF UKRAINE

АНГЛОМОВНІ ПЕРЕКЛАДИ ВІРШІВ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА ЯК ПІАР УКРАЇНИ.

Ph.D., Senior Lect. Vasyl PUZANOV
Zaporizhzhia National University

Abstract

Two Maidans and the conflict in the East are attracting more and more attention to Ukraine. Unfortunately, most of the information about our country is distorted, politicized and ideologized. Therefore, it is not surprising that foreigners, are trying to understand the fate and problems of modern Ukraine, by turning precisely to its culture and literature. But if culture can sometimes be ambiguous, then literature is the opposite. It gives exactly that autochthonous interpretation of the Ukrainian mentality, which is necessary for a correct understanding of Ukraine and its real place in the European and world tradition.

For more than a century, there has been an opinion that Taras Shevchenko's "Kobzar" for Ukrainians is like a second Bible. A very high-quality and beautiful poetic word, the most of the works from "Kobzar" are maximally closed to folklore, an unconditional patriotic, pro-Ukrainian orientation of the poems, a simple but incredibly accurate and natural folk language. That is why the translation of some poems or even this entire collection for PR and the correct understanding of Ukraine in the English-speaking world seems quite logical.

According to statistics from the World Economic Forum, more than 370 million people speak English as their mother tongue, and approximately 1.5 billion people study it - more than French, Spanish, Italian, Japanese, German and Chinese together. So, it is the English-language texts that are most preferable for PR on a global level.

Moreover, the motivation of the translators of Taras Shevchenko's works coincides with the goal of the PR specialists in Ukraine - this is the maximal popularization of Ukrainian, proof of its importance and value for world culture. For example, it is known that the Englishwoman Vera Rich, a world-famous translator, has been working on the translation of some of Shevchenko's works for 20 years and even wished to be buried on Ukrainian soil near Shevchenko's grave in Kanev. Other British translators of Shevchenko's poems in English, like Andy Shpak, are generally of Ukrainian origin and brought up on "Kobzar".

Among the translators of T.G. Shevchenko there are also world-famous classics of literature, for example, Ethel Lilian Voynich. In her book ‘Six lyrics from the Ruthenian of Taras Shevchenko, also The song of the merchant Kalashnikov from the Russian of Mikhail Lermontov’, the writer places a preface and an essay on the life and work of T. Shevchenko, in which she noted Shevchenko's poetry imperious music, recognized T.Shevchenko as a world-class lyric poet and a freedom-loving person. True, she further expressed the idea of the complete decline of T. Shevchenko's talent after the exile; made confusion in the dating of works, etc. But this is definitely the result of her lack of information, and not of her anti-Ukrainian position, because she had many Ukrainian friends and devoted a lot of time to

English translations of Ukrainian works, these two facts underline her sincere love for the Ukrainian literary heritage.

As we see the qualitative, deep and certainly aimed at explaining and affirming the mentality of Ukrainians T.G. Shevchenko's poetry, thanks to the efforts of Ukrainian-friendly translators, is becoming a powerful PR tool for the best examples of Ukrainian literary thought in the world, and therefore the state of Ukraine.

Keywords: Taras Schevchenko, Kobzar, PR, translation, patriotism, poetry.

Резюме

Два майдани та конфлікт на Сході привертає все більше уваги до України. На жаль більшість інформації про нашу державу викривлена, заполітизована та заідеологізована. Тому не дивно, що іноземці, намагаючись зрозуміти долю та проблеми сучасної України звертаються саме до її культури та літератури. Але якщо культура іноді може бути багатозначною, то література - навпаки. Вона дає саме те автохтонне потрактування української ментальності, яке потрібне для правильного розуміння України та її справжнього місця в європейській та світовій традиції.

Уже більше ніж століття існує думка, що «Кобзар» Тараса Шевченка для українців – це наче друга Біблія. Дуже якісне та гарне поетичне слово, максимальне наближення більшості творів з «Кобзаря» до фольклору, безумовна патріотична, проукраїнська спрямованість поезій, проста, але неймовірно точна та природна народна мова. Саме тому переклад окремих віршів чи навіть всієї цієї збірки для піару та правильного розуміння України в англомовному світі видається цілком логічним.

За статистичними даними Світового економічного форуму Англійська є рідною мовою для більш ніж 370 млн, а також Приблизно 1.5 млрд людей вчать її – це більше, ніж французьку, іспанську, італійську, японську, німецьку і китайську разом. Отже, саме англомовні тексти найдоцільніші для піару у світовому масштабі.

Більше того, мотивація перекладачів творів Тараса Шевченка збігається з метою піарників України – це максимальна популяризація українського, доведення його важливості та цінності для світової культури. Наприклад відомо, що англійка Віра Річ – всесвітньо відома перекладачка працювала над перекладом деяких творів Т. Шевченка протягом 20 років та навіть бажала бути похованою на українській землі біля Шевченкової могили в Каневі. Інші британські перекладачі поезій Шевченка англійською, як то Енді Шпак взагалі мають українське походження і виховані на «Кобзарі».

Серед перекладачів творів Т.Г. Шевченко є і всесвітньо відомі класики літератури, наприклад Етель Ліліан Войнич. У своїй книжці «Six lyrics from the Ruthenian of Taras Shevchenko, also The song of the merchant Kalashnikov from the Russian of Mikhail Lermontov» літераторка розміщує передмову та нарис про життя і творчість Т. Шевченка, у якому вона відзначає владну музику Шевченкових творів, розглядає його як світового лірика, як борця-волелюба. Щоправда, далі вона висловлює думку про повний занепад таланту Т. Шевченка після заслання; припускається плутанини в датуванні творів тощо. Але це точно результат її недостатньої поінформованості, а не антиукраїнської позиції, бо вона мала багато

українських друзів і присвятила чимало часу англійським перекладам українських творів, що підкреслює її щиру любов до української літературної спадщини.

Я ми бачимо якісна, глибока та безумовно спрямована на пояснення та утвердження ментальності українства поезія Т.Г. Шевченка зусиллями прихильних до України перекладачів перетворюється на потужний інструмент піару найкращих зразків літературної думки України в світі, а отже і держави Україна.

Ключові слова: Тарас Шевченко, Кобзар, піар, переклад, патріотизм, поезія.

СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НАУКОВОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Різванли Назарія Сергіївна
Викладач кафедри теорії, практики та перекладу англійської мови, Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Abstract

The article is devoted to the problem of determining the semantic features of scientific English as a speech tool of scientific discourse. One of the pragmatic characteristics of scientific discourse is modality. It is scientific discourse as a complex communicative phenomenon that combines extralinguistic factors and elements of cognition in the process of communication of the scientific community is the characterized by objective, real (event, factual) modality depending on the form of the discourse. The concept of modality originated in the field of philosophy and gradually moved to linguistics. Modality in linguistics is one of the speech categories, which finds expression at various levels of language (morphological, syntactic, intonation). The semantic category of modality conveys the relation of the speaker (author) to the content of his utterance, the target instruction, the relation of the content of the utterance to reality.

Key words: scientific English language, scientific discourse, modality, speech category, dictum, mode.

Анотація

Статтю присвячено проблемі визначення семантичних особливостей наукової англійської мови як мовленнєвого інструменту наукового дискурсу. Однією з прагматичних характеристик наукового дискурсу є модальність. Саме науковому дискурсу як складному комунікативному явищу, що поєднує екстралінгвістичні фактори та елементи когніції в процесі спілкування наукової спільноти притаманна об'єктивна, дійсна (подієва, фактуальна) модальність в залежності від форми самого дискурсу. Поняття модальності зародилося в царині філософії та поступово перейшло до мовознавства. Модальність у мовознавстві є однією з мовленнєвих категорій, яка знаходить вираження на різноманітних рівнях мови (морфологічному, синтаксичному, інтонаційному). Семантична категорія модальності передає відношення мовця (автора) до змісту його висловлювання, цільової настанови, відношення змісту висловлювання до дійсності.

Ключові слова: наукова англійська мова, науковий дискурс, модальність, мовленнєва категорія, диктум, модус.

Головним комунікативним завданням міжнародного спілкування у науковій сфері є вираження наукових понять, категорій та гіпотез англійською мовою. Безперечно, особливістю наукової англійської мови є її спрямованість на опис та інтерпретацію наукових даних, закономірностей, оцінку результатів дослідження, формулювання висновків, рекомендацій, положень, підходів. В даному контексті маємо розглядати

наукову англійську мову у якості мовленнєвого інструменту наукового дискурсу. Останній спрямований на епістеміку задля вираження автором різного ступеня відповідальності за обґрунтованість стверджень, положень за особистий погляд на різні явища, що ним досліджуються. Як відомо серед прагматичних характеристик наукового дискурсу є об'єктивна, дійсна (подієва, фактуальна) модальність в залежності від змістовної форми наукової англійської мови.

Термін «науковий дискурс» був введений у використання П. Біззелл у 1999 році для обгрунтування поєднання ненаукового і наукового дискурсу [1, с. 7] .

Комунікативний аспект наукового дискурсу поділяється на види відповідно до наміру: репрезентативний, коли автор намагається сформувати або змінити певний образ у реципієнта; аппрезийтивний, коли автор намагається переконати реципієнта, що одна гіпотеза або теорія краще іншої; прескриптивний, коли автор намагається вербальними засобами змінити поведінку реципієнта [2, с. 4-16].

Науковий дискурс належить до інституційного дискурсу як його різновид, якому властиві як універсальні дискурсивні ознаки, так і специфічні. Останні обумовлені соціальними функціями суб'єктів комунікації, які належать до наукової спільноти і є регламентовані за змістом і формою [3, с. 40].

Отже модальність як семантична категорія наукової англійської мови виражає різні види відношень висловлювання до дійсності, а також різні види суб'єктивної кваліфікації висловлювання у науковому дискурсі. Як мовленнєва категорія модальність в англійській мові розкривається на чотирьох рівнях: фонетичному, лексичному, лексико-граматичному та граматичному [4].

На граматичному та лексико-граматичному рівні засобом вираження модальності є – модальні дієслова як службові частини мови, які не вживаються як окремі члени речення [4, 5]. Так на граматичному рівні модальність виражається способом дієслова (дійсний, наказовий, умовний), які відповідно розкриваються у розповідних, спонукальних та заперечних реченнях [4, 5]. На лексико-граматичному рівні вираженням модальності є також модальні дієслова, а саме: «can/could», «may/might», «should/ought to», «must, need», «will/would». Вони виражають відношення автора до дії (можливість, здатність, імовірність, необхідність здійснення дії), що виражається основним дієсловом [4, 5].

На лексичному рівні значення модальності виражаються модальними словами, до яких належать «maybe, perhaps, possibly, probably» та інші. Вони розкривають впевненість чи сумніви автора та його суб'єктивну оцінку до повідомлюваного. Синтаксично вони виконують функцію вставного слова, яке зазвичай відноситься до всього речення. Модальні слова можуть знаходитись на початку, у середині або в кінці речення [4, 5]. На фонетичному рівні значення модальності виражаються наголосом та інтонацією, а саме: припущення, застереження, сумнів, упевненість тощо [4, 5].

Проведене нами дослідження використання модальних конструкцій у науковому дискурсі дозволило виявити наступні залежності.

Представлення фактів і даних, опис явищ – це об'єктивна, інформативна частина дискурсу, яка переслідує багато різних комунікативних цілей, для здійснення яких

використовуються різні модальні дієслова. Особливо модальні дієслова «can» та «will», які вживаються для опису властивостей і характерних процесів.

Закони та принципи (на рівні гіпотези) переважно формулюються за допомогою модального дієслова «will».

У разі розкриття цілей, функцій або короткого визначення якого-небудь явища, дії або поняття як правило використовується модальне дієслово «can», особливо у таких дефініціях як «can be used», «can be operated», «can allow», «can provide» та інші.

Опис потенційної здатності домінуючими модальними дієсловами є «can» та «could» (іноді «may»), а також модальне дієслово «will» у емпіричному значені.

Вибір модального дієслова у науковому дискурсі цілком залежить від ступеня передбачуваності результату - від незначної можливості до стовідсоткової впевненості. У тих випадках, коли автор бажає бути більш категоричним, він використовує дієслово «will». У разі розуміння відповідальності за твердження, автор знижує категоричність висловлювання за допомогою модальних дієслів «could, should».

Отже, використання модальних дієслів для досягнення визначеної мети комунікації в науковій англійській мові є неминучим. Проте науковий дискурс неоднорідний і у кожного з його вище зазначеного виду є свої особливості, де можна виявити різні співвідношення використання модальних дієслів.

Література:

1. Ahmad, J. (2012). Stylistic Features of Scientific English: A Study of Scientific Research Articles. English Language and Literature Studies. (2), 47–55. https://doi.org/10.5539/ells.v2n1p47

2. Кротков, Е. А. (2010). Научный дискурс. Современный дискурс-анализ, (2), 4-18. Вилучено із: http://discourseanalysis.org/ada2_1.pdf

3. Маслова, Т.Б. (2012). Типологія наукового дискурсу в сучасній мовознавчій парадигм. Англістика та американістика, (10), 39-43.

4. Webster's Desk Dictionary of the English Language. (1990). N.Y.: Portland House.

5. Palmer, F. R. (2001). Mood and Modality. Cambridge University Press.

ВЫЯВЛЕНИЕ ЭТНИЧЕСКИХ ЦЕННОСТЕЙ В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ

ELUCIDATION OF ETHNIC VALUES IN THE PROCESS OF LEARNING FOREIGN LANGUAGE

УДК 81’243:39
ББК Ш12р30+Ч465

Д.К. Жосан
Приднестровский государственный университет им. Т.Г. Шевченко

Статья посвящена проблеме исследования этнических ценностей в высшей школе. Материалы отражают примеры заданий и рассмотрение ситуаций, а также развитие коммуникативных навыков на практических занятиях по иностранному языку.

Ключевые слова: ценность, коммуникация, гостеприимство, проектная работа.

The article is devoted to the problem of the study of ethnic values in higher education. The article reflects examples of tasks and consideration of situations, as well as the development of communicative skills in practical classes in a foreign language.

Key words: value, communication, hospitality, project work.

Во время кардинальных перемен в системе образования необходимо преследовать стратегическую цель: воспитание должно базироваться на таких понятиях как ответственность, толерантность и патриотизм, формирование национальной системы позитивных ценностей.

Таким образом, воспитание является одной из важнейших составляющих образовательного процесса наряду с обучением не только в школе, но и в вузе. Дополняя друг друга, обучение и воспитание служат единой цели: целостному развитию личности.

Целью предложенной работы является рассмотрение ситуаций, основанных на ценностных отношениях на занятиях по иностранному языку.

Материал исследования представлен в виде заданий, которые направлены на формирование коммуникации и ценностных отношений, а также выявления этнических ценностей студентов.

Новизна работы заключается в аналитическо-оценочной работе преподавателя и студента, а также на формировании положительных результатов при работе с материалами.

Следует помнить, что занятие, в которое носит воспитательный характер, обладает уникальными возможностями влиять на становление личности студента. Содержание воспитательной работы должно вытекать из целей и задач самого занятия. Согласно мысли Е. Ильина, учить и воспитывать как «молния» на

куртке: обе стороны затягиваются одновременно и накрепко неторопливым движением замка – творческой мысли. Вот эта соединяющая мысль и есть главное на занятии [3].

Инновационные технологии дают возможность разработать целый проект на занятиях по иностранному языку [Викторова 2002]. Совместно поднимается проблема, а потом коллектив преподавателя и студента демонстрируют возможные пути решения ее и готовый результат. Например, студентам-магистрам естественно-географического факультета было предложено выполнение абстрактно-логического задания. *Как вы понимаете, что такое гостеприимство и как можно его изобразить на листе бумаги.* Варианты студентов были разные (бендерская крепость, хоровод людей, одетых в национальную одежду, площадь Суворова в солнечный день и т.д.). Другими словами, каждый студент выразил свое представление о гостеприимстве. Посредством коммуникации каждый разъяснил, почему он выбрал тот или иной элемент культуры в качестве ценности для себя и для приднестровского народа.

Следует отметить, что занятия призваны решать не только задачи обучения, определённые программой, но и задачи воспитания личности в неразрывном единстве.

В педагогической деятельности самым главным считается вступить в диалог, ведь именно через него происходит культурное, нравственное и духовное взаимообогащение преподавателя и студента.

Немаловажную роль в процессе обучения играют интегрированные занятия. На уроках такого типа можно применять разные методы и приемы. При изучении темы «Этнические рестораны нашей страны» студенты рассказывали об особенностях национальной кухни нашего государства и этнических отличиях русского, украинского и молдавского народов. При выполнении заданий такого характера, студентам предлагается проектная работа. Расписан ряд заданий: *придумать интерьер для одного из этнических ресторанов; рассказать рецепт национального блюда; подобрать коллектив для работы, придумать название заведения и т.п.* Проектная работа позволяет научить студента работать в команде, а также выразить свою точку зрения по тому или иному выбранному пункту. При изучении нового материала студенты проявляют творчество, изображая предметы, объекты, комментируя их. Всё это способствует активизации процессов образования и нравственного воспитания и коммуникации.

Современное занятие нацелено на преодоление противоречий, трудностей, возникающих у обучаемых. Посильные трудности, преграды в процессе обучения являются движущими силами, направляющими студента на достижение успешного результата. Преодоление противоречий должно сопровождаться соблюдением нравственных норм поведения личности, опираться на ее положительные качества.

Часто при чтении информационных компонентов студенты дают оценку прочитанному. Причем, у каждого будет своя система оценивания. Это происходит в силу возрастных особенностей студента. Чем старше студент, тем больше у него жизненного опыта, тем легче ему анализировать события.

Современное занятие должно способствовать личностному росту студента, ощутить себя субъектом деятельности, способным к самоорганизации и саморазвитию. В ходе занятия необходимо дать возможность каждому студенту раскрыть свой

логико-творческий потенциал, создать возможности для творческого и интеллектуального роста и развития, обеспечить успех в усвоении учебного материала. Каждое занятие – ступенька в развитии студента, его самопознании, самовоспитании и саморазвитии.

Обучение следует ориентировать на аналитико-коммуникативную направленность. Тогда и запоминание будет осуществляться непроизвольно и прочно, а сохранение переработанного материала будет намного надежнее.

Новые реалии образования увеличивают сложность профессионально-педагогической деятельности, связанную с интеллектуальным и эмоциональным напряжением, преодолением психологических затруднений.

Педагог в современной образовательной системе выступает проектировщиком, консультантом, а также определяет вектор движения интеллектуального и творческого потенциала обучаемых.

Таким образом, творческий критерий к педагогическому мастерству современного педагога значительно возрос. Многоплановость и многовариантность, а также мобильность современного преподавателя помогут решить многие проблемы современной высшей школы.

Литература:

1. *Викторова Л.Г.* Инновационные процессы в российском образовании // Право и образование.- 2002.-№4.-С.51-57.

2. http://www.school-city.by

3. https://ru.wikipedia.org/

НЕКОТОРЫЕ ПРОБЛЕМЫ ОПЕРАТИВНО-РОЗЫСКНОГО ПРОТИВОДЕЙСТВИЯ КРИМИНАЛЬНОЙ ПОЛИЦИЕЙ ПРЕСТУПЛЕНИЯМ В СФЕРЕ ГОСУДАРСТВЕННЫХ ЗАКУПОК В УКРАИНЕ

Some problems of the criminal police's operational and investigative counteraction to crimes in the field of public procurement in Ukraine

Валерий Дараган
Днепропетровский государственный университет внутренних дел, факультет подготовки специалистов для подразделений криминальной полиции, кафедра оперативно-розыскной деятельности, Днепр, Украина.
ORCID ID: https://orcid.org/0000-0003-1735-2371

Аннотация

В работе рассматриваются особенности проблемы структурного построения подразделений криминальной полиции в Украине, с целью определения уровня готовности указанных подразделения к оперативно-розыскному противодействию преступлениям в сфере государственных закупок. Для достижения цели статьи в структуре криминальной полиции Национальной полиции Украины были выделены подразделения, которые осуществляют оперативно-розыскное противодействие преступлениям в сфере государственных закупок, проанализирована структура указанных подразделений. Установлено, что основную роль в оперативно-розыскном противодействии преступлениям в сфере государственных закупок играют подразделения стратегических расследований. Анализ структуры таких подразделений позволил определить причины, которые негативно влияют на качество такого противодействия: кадровые проблемы; проблемы взаимодействия с органами досудебного расследования; проблемы оперативного обслуживания; проблемы, связанные с секретным деловодством. Результаты проведенного исследования показали, что структурное построение подразделений не способно обеспечить деятельность по противодействию преступлениям в сфере государственных закупок на должном уровне. Сегодня существует насущная необходимость в расширении штата работников указанного подразделения и возвращение их в территориальные отделения (отделы) полиции, без изменения подчинения.

Keywords: Государственные закупки, оперативно-розыскное противодействие, Национальная полиция Украины, структурное построение, криминальная полиция.

В последние годы, как для Украины, так и для других стран мира стала негативной практика расточительства денежных средств на фоне коррупционных правонарушений и преступлений в сфере проведения государственных закупок. Такое положение дел ставит перед всеми странами мира общую задачу - предупреждение и предотвращение коррупционных проявлений во время проведения государственных закупок (Дараган, 2015).

Преступления в сфере экономики как открыто, так и латентно, противостоят обществу и государству, а противодействие им всегда является сложным, проблемным процессом. Противоборство между государством и представителями преступного мира было привычным явлением в разные исторические периоды. Расцвет преступности в сфере экономики и ее активное научное изучение состоялись в 30-е гг. XX века, что способствовало созданию соответствующих подразделений и формированию ряда принципов их деятельности (Василинчук, 2004).

Сегодня в структуру криминальной полиции Национальной полиции Украины входят:

–Департамент уголовного розыска;

–Департамент миграционной полиции;

–Департамент борьбы с наркопреступностью;

–Департамент оперативной службы;

–Департамент оперативно-технических мероприятий;

–Департамент обеспечения деятельности, связанной с опасными материалами;

–Департамент криминального анализа;

–Департамент защиты интересов общества и государства;

–Департамент внутренней безопасности;

–Департамент киберполиции;

–Департамент стратегических расследований.

Анализ нормативно-правовых актов, регулирующих деятельность указанных подразделений криминальной полиции привел к выводу, что ключевую роль в оперативно-розыскном противодействии преступлениям в сфере государственных закупок играют подразделения стратегических расследований Национальной полиции Украины. Отдельные функции выполняют также Департамент оперативной службы, Департамент оперативно-технических мероприятий и Департамент криминального анализа.

Департамент стратегических расследований Национальной полиции Украины был создан в соответствии с Постановлением Кабинета Министров Украины от 9 октября 2019 № 867, как межрегиональный территориальный орган Национальной полиции с вертикальным подчинением, на который возложены функции противодействия преступности в сфере экономики и организованной преступности.

Вертикальное подчинение было обусловлены тем, что территориальные подразделения в областях, на которые возлагались функции противодействия преступности в сфере экономики и борьбы с коррупцией, косвенно зависели от органов местной власти в контексте решения социально-бытовых вопросов, материально-технического обеспечения, предоставления различных услуг на льготных условиях, использование родственных связей, что приводило к определенным коррупционным рискам и не давало возможности в полной мере обеспечить эффективное противодействие коррупции (Запотоцький, Вязмікін, 2016).

Департамент стратегических расследований Национальной полиции Украины нужно рассматривать в качестве целостной социальной системы, которая состоит из отдельных структурных звеньев, связанных между собой постоянными отношениями

координации и взаимодействия в целях реализации главной стратегической задачи всей системы - эффективного противодействия экономической и организованной преступности.

Каждое условное звено этой сложной системы имеет определенное функциональное назначение. Вся система, в свою очередь, состоит из отдельных подсистем, внутри которых отношения между отдельными звеньями также построены на определенных принципах и имеют характерные особенности, которые определяются специализацией оперативных работников. Специализация в подразделениях связана с выполнением оперуполномоченными определенных задач, что в конечном итоге определяет принципы разделения труда между ними, которые положены в основу структурно-функционального построения подразделений. По организационному принципу специализации, но в более сложных формах, строятся и все другие структурные элементы системы: отделения, отделы, сектора. Таким образом, организационно-функциональное построение подразделений является своеобразным фундаментом организации их деятельности, определяет направленность использования сил отдельных подразделений при противодействия преступности (Биляев, 2013).

Сегодня Департамент стратегических расследований Национальной полиции Украины имеет следующую структуру: аппарат и территориальные (обособленные) подразделения.

Структура территориальных (обособленных) подразделений Департамент стратегических расследований Национальной полиции Украины включает в себя Управления стратегических расследований в областях, в свою очередь в структуру управлений входят отделы и межрайонные отделы. Каждая структурное звено территориальных (обособленных) подразделений Департамента стратегических расследований Национальной полиции Украины имеет свое структурно-функциональное назначение.

Отделы при управлениях стратегических расследований выполняют свои функции по линейному принципу специализации, который предусматривает организацию и осуществление оперативными работниками противодействия отдельным видам преступлений в сфере экономики или организованной преступности.

Линейный принцип специализации способствует:

1. Совершенствованию индивидуальной профессионализма оперативных работников путем накопления ими опыта, знаний и наработок при организации и осуществлении оперативно-розыскных мероприятий по противодействию преступной деятельности по отдельным направлениям.

2. Качественному проведении оперативных разработок и реализации их материалов, что достигается тщательным планированием и необходимым сосредоточением сил и возможностей оперативного подразделения.

3. Формированию специализированного негласного аппарата и возможности его эффективного использования в отношении лиц, представляющих оперативный интерес.

4. Возможности тщательного анализа недостатков и результатов проведенной работы (Биляев, 2013).

В свою очередь межрайонные отделы стратегических расследований осуществляют свою деятельность по оперативно-территориальному (объектовому) принципу организации деятельности. То есть они осуществляют свою деятельность на четко оговоренной территории оперативного обслуживания, при этом за работниками таких отделов закрепляются отдельные объекты, расположенные на территории оперативного обслуживания для осуществления их оперативного перекрытия.

Как показали результаты опроса работников подразделений стратегических расследований Национальной полиции Украины, около 78% опрошенных респондентов недовольны таким структурно-функциональным построением подразделений стратегических расследований Национальной полиции Украины.

В соответствии со своими функциональными обязанностями работники подразделений Департамента стратегических расследований Национальной полиции Украины осуществляют меры по защите бюджетных средств от преступных посягательств, обеспечение правомерности применения процедур закупки товаров, работ и услуг и целевого использования бюджетных средств.

После ликвидации подразделений защиты экономики Национальной полиции Украины и создания на их основе подразделений стратегических расследований Национальной полиции Украины значительно уменьшилось количество подразделений, которые расположены непосредственно в населенных пунктах, а территория оперативного обслуживания значительно увеличилась.

На наш взгляд, указанный фактор негативно влияет на качество осуществления мониторинга государственных закупок, а также на качество выполнения возложенных на подразделения стратегических расследований Национальной полиции Украины задач по противодействию преступлениям в сфере государственных закупок.

Например, в Днепропетровской области деятельность по противодействию преступлениям в сфере государственных закупок возложено на подразделения Управления стратегических расследований в Днепропетровской области Департамента стратегических расследований Национальной полиции Украины. В структуру указанного управления входит лишь один межрайонных отдел, расположенный в Кривом Роге (647 тыс. жителей). При этом не понятно почему такие отделы отсутствуют таких больших городах как Каменское (240 тыс. жителей), Никополь (116 тыс. жителей), Новомосковск (71 тыс. жителей), Павлоград (109 тыс. жителей).

При этом возникает вопрос о качестве оперативного обслуживания государственных предприятий, учреждений и организаций, осуществляющих государственные закупки, расположенных в указанных населенных пунктах так как они находятся на значительном расстоянии от места дислокации подразделений стратегических расследований.

Кроме указанных недостатков в структурно-функциональном построении подразделений стратегических расследований Национальной полиции Украины, сегодня существуют еще несколько проблем, которые возникают в процессе возложенных на работников указанных подразделений обязанностей. В частности,

существуют определенные проблемы, связанные с ведением секретного делопроизводства и налаживанием взаимодействия со следственными подразделениями.

Первая проблема возникает в межрайонных отделах стратегических расследований, так как по месту своего расположения они не имеют режимно-секретных секторов. Все документы, которые составляют работники этих отделов составляются ими в помещении режимно-секретного сектора управления стратегических расследований в областном центре, где и хранятся их специальные чемоданы с оперативно-розыскными делами, а также другими делами, которые имеют гриф секретности. Так как осуществление оперативно-розыскной деятельности предусматривает составление документов информация, в которых отнесена к государственной тайне, работнику межрайонного отдела стратегических расследований для составления таких документом необходимо уехать с места дислокации отдела в областной центр. А в некоторых случаях такие расстояния превышают 100 км. Указанное обстоятельство приводит к потере интереса к оперативной работе у сотрудников указанных подразделений, бесспорно, негативно влияет на уровень противодействия преступлениям в сфере экономики и в сфере государственных закупок в частности.

Вторая проблема возникла в связи с отслоением подразделений стратегических расследований от территориальных подразделений Национальной полиции. В частности, дела по преступлениям, выявленным работниками отделов при управлениях стратегических расследований, как правило, расследуют или следователи следственных управлений при Главных управлениях Национальной полиции в областях, или следственные подразделения при отделениях полиции в областных центрах, где находится соответствующее управление стратегических расследований, и здесь почти не возникает проблем с организацией взаимодействия между этими подразделениями. Основная проблема, с которой сталкиваются указанные подразделения при налаживании взаимодействия с следственными подразделениями связана с уровнем квалификации отдельных сотрудников следственных отделов. Далеко не все сотрудники следственных отделов имеют соответствующий уровень знаний в сфере государственных закупок, а тем более опыт расследования преступлений в этой сфере.

Более проблемная ситуация сложилась межрайонных отделах стратегических расследований. В случае выявления преступлений работниками межрайонных отделов стратегических расследований, такие преступления расследуют следственные подразделения при отделениях (отделах) полиции на территории которых такое преступление было совершено, и здесь возникают проблемы описанные нами выше, связанные с большой территорией обслуживания таких отделов стратегических расследований. Оперативный работник, который работает в отдельно взятом районном центре не имеет возможности качественно осуществлять оперативное сопровождение уголовного производства, которое ведется следователем, место работы которого находится в 30-50 километрах от места дислокации оперативного подразделения.

Но даже в случае, когда и оперативное подразделение стратегических расследований, и следственное подразделение, в котором находится уголовное производство, будут расположены в одном месте это не решит проблему, связанную с квалификацией следователей, поскольку, как показали результаты исследования, в подавляющем большинстве случаев, только в следственных управлениях имелись следователи, специализирующиеся на расследовании уголовных преступлений указанной категории, большинство из них составляют бывшие работники подразделений защиты экономики, которые попали под сокращение в процессе реформирования органов внутренних дел и изменения структурно-функционального построения подразделений защиты экономики. Другая часть следователей, в частности, работающих в территориальных органах (подразделениях) полиции слабо ориентируются в экономических процессах и не имеют соответствующего опыта расследования преступлений, совершаемых в сфере экономики, в частности в сфере государственных закупок.

Таким образом, можно прийти к выводу, что на сегодняшний день структурно-функциональное построение территориальных подразделений стратегических расследований Национальной полиции Украины не способна обеспечить деятельность по противодействию преступлениям в сфере государственных закупок на должном уровне и требует качественных изменений в ее построении.

Использованная литература

Василинчук, В.І. (2004). Попередження та розкриття злочинів відділами державної служби по боротьбі з економічною злочинністю. Науковий журнал Національної академії внутрішніх справ. № 4. С. 102-110.

Дараган В.В. (2015) Преступность в сфере государственных закупок и ее взаимосвязь с коррупционной преступностью. Юридическая наука и практика: Вестник Нижегородской Академии МВД России. № 3 (31). С. 61-64.

Запотоцький А.П., Вязмікін С.А. (2016) Запровадження економічного аналізу в діяльності підрозділів захисту економіки національної поліції України. Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. № 1. С. 249-257.

Біляєв В.О. (2013) Сучасні проблеми удосконалення структурно-функціональної побудови підрозділів карного розшуку. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. № 1. С. 480-487.

RIGHTS TO EDUCATION FOR PERSONS WITH DISABILITIES: A HUMAN RIGHTS PERSPECTIVE

Manotar Tampubolon
Universitas Kristen Indonesia, Faculty of Law, Jakarta, Indonesia.

Abstract

Using disability-related documents, this qualitative study examines the guarantee of the right to education for people with disabilities in Indonesia from the perspectives of human rights and disability theory. In Indonesia, people with disabilities do not have the same access to inclusive education as students with special needs who are classified as exceptional by the government due to their physical, mental, and intellectual disorder. The government, as the party in charge of ensuring the right to an education, has paid less attention to implementing inclusive education. More research is required before this country can implement inclusive education. The author presumes the government has failed to fulfil the right to inclusive education for students with disabilities. According to this study, facilitating inclusive education quality have not met the needs of students with disabilities. The government must provide educational facilities and infrastructure for students with special needs as part of citizens' constitutional rights without discrimination.

Keywords: inclusive education; disability; rights to education; special needs.

INTRODUCTION

People with disabilities are currently one of Indonesia's largest minorities; 22,5 million Indonesians have disabilities, accounting for 5 percent of the country's total population (Social Ministry of the Republic of Indonesia, 2020). This means that one in every seven Indonesians suffers from a physical disability, mental disorder, or retardation. The average number of schooling years between students with disabilities and non-disabled students is approximately four years, and people who are not disabled can attend school up to grade 8 Junior High School or equivalent, whereas people who are disabled can only attend school up to grade 4 Elementary School or equivalent (Central Bureau Statistic, 2020).

The right to an education is a fundamental human right that must be secured for all members of society, including people with disabilities. The 1945 Constitution has guaranteed people with disabilities. Article 28H paragraph (2) of the 1945 Constitution entitled everyone to exceptional facilities and treatment to get the same opportunities and benefits to achieve equality and justice. Moreover, Article 1 paragraph (3) of the 1945 Constitution of the Republic of Indonesia stipulates that: Indonesia is a rule of law, with its fundamental characteristic is protecting human rights, including the right to education. Article 31 of the 1945 Constitution of the Republic of Indonesia stipulates:

(1) Every citizen has the right to education.

(2) Every citizen must attend primary education, and the government must pay for it.

(3) The government shall endeavor and organize a national education system, which enhances faith and holiness and noble character in the intellectual life of the nation, which is regulated by law.

(4) The state prioritizes the education budget at least twenty percent of the state revenue and expenditure budget and from the regional revenue and expenditure budget to meet the needs of implementing national education.

(5) The government shall advance science and technology by upholding religious values and national unity to promote civilization and the welfare of humanity.

In addition, the Indonesian government has also ratified the Convention on the Rights of Persons with Disabilities in Law No. 19 of 2011 concerning Ratification of the Convention on the Rights of Persons with Disabilities (Convention on the Rights of Persons with Disabilities). Then, Law Number 39 of 1999 concerning Human Rights, so that the community has a responsibility to respect the rights of Persons with Disabilities. Article 10 of Law No. 8 of 2016 concerning persons with disabilities, the right to education for persons with disabilities includes:

a. the right to obtain quality education in educational units of all types, pathways, and levels of education in an inclusive and special manner,

b. equal opportunities to become educators or education personnel in educational units of all types, pathways, and levels of education,

c. equal opportunities as providers.

The preamble of Law, no. 8 of 2016 determined that:

a. that the Unitary State of the Republic of Indonesia guarantees the survival of every citizen, including persons with disabilities who have legal standing and have the same human rights as Indonesian citizens and as part of which is inseparable from the citizens and society of Indonesia, is a mandate and the gift of God Almighty, to live forward and develop pretty and dignified;

b. that most people with disabilities in Indonesia live in vulnerable conditions, underdeveloped, and poor because of the existence of limitations, obstacles, difficulties, and the reduction or elimination of the rights of persons with disabilities;

c. that to realize equal rights and opportunities for persons with disabilities to lead a prosperous, independent, and non-discriminatory life, regulations are needed legislation that can guarantee its implementation;

Although the Republic of Indonesia (Undang-Undang Dasar 1945) and legal framework guarantee the rights of all citizens to equal education, disabled people face some discrimination in terms of access to education. Persons with disabilities face different treatment from normal members of society. Persons with disabilities and the emerging global movement recognize the value of education for people with disabilities. Today, issues relating to people with disabilities are more than just a measure of welfare; they have evolved into fundamental principles. However, persons with disabilities in Indonesia have not yet received a place in society, and they still underestimate their presence. Because of their limitations, they are a vulnerable group, helpless, and only need mercy (Widodo, 2020). While there have been laws related to protecting the rights of people with disabilities at the international and regional levels, someone has still not implemented a few of these

regulations in the system implementation—the rights of people with disabilities in being infringed and overlooked.

Based on the preceding considerations, the State recognizes the rights of people with disabilities as citizens without regard for their disability. The right to education applies to normal citizens in terms of physical and psychological well-being and to disabled people under the principle of equal access; disabled people may receive an education tailored to their specific needs.

Based on these reasons, the question in this research is: how is the regulation of national and international legal instruments regarding the education rights of Persons with Disabilities, and how are the law operates regarding the education rights of Persons with Disabilities from a human rights perspective?

METHODOLOGY

This study is qualitative, with secondary data collected through library research. Secondary data sources include the Constitution and laws and documents about people with disabilities and their educational rights. The author approached the issue from a human rights standpoint, employing conceptual and statutory approaches.

LITERATURE REVIEW

Inclusive education is an education system that welcomes and supports all students, regardless of their abilities or needs, and welcomes and supports them to learn. (UNICEF, 2017). It allows students from various backgrounds to learn in the same schoolroom (Open Society Foundation, 2019). Because of geography, social, economic, and cultural factors, students with teaching barriers and a student at risk because of disaster and conflicts are categorized as needing inclusive education. It included persons who have experienced victims of rape and pregnancy and children at risk of dropping out of school because of vulnerable health or diseases and being infected in the definition of inclusive education. In addition, it implemented education for people with disabilities in the national education system through inclusive education and special education, according to the Ministry of Education, Culture, Research, and Technology (2021). Inclusive and particular education method entails enrolling children with disabilities in the 12 (twelve) year compulsory education program, and sending them to schools close to their homes, as well as assisting people with disabilities who do not have formal education in obtaining primary and secondary education diplomas through the equality program (Ministry of Education, Culture, Research, and Technology, 2021).

Previous scholars have approached the right to education for people with disabilities from various angles and perspectives. As genuine education members, general classrooms positively impact students with extensive support needs and severe disabilities (Agran et al., 2020), assisting disabled persons to become who they are rather than what others expect them to be (Park et al., 2021). Therefore, persons with severe disabilities must be placed in education; alternative arrangements are legally required and appropriate (Kauffman, Travers & Badar, 2019). However, discrimination occurs in obtaining an education because of issues in some areas of intersection between law, policy, and practice (Duncan et al., 2020; Gallegos, 2021; Peters, 2007). Aside from discriminatory laws, policies, and practices,

curricula do not meet the needs of people with disabilities (Hayes & Bulat, 2017; Gilmour, Fuchs, & Wehby, 2019; Pugach et al., 2020; Otis-Wilborn et al., 2005; Gee, 2020). Students with special needs are assessed differently than regular students (Edyanto et al., 2017; Wibowo & Muin, 2016). The legitimacy of minority social discrimination and a better understanding of how this justification can be used to justify unfair treatment in schools (Bastart, Rohmer, & Popa-Roch, 2021).

The gap in research would be that the right to education is a government obligation, merged with a disparity in practices from the perspective of human rights. There is also no similar study that integrates this as a rationale for people with disabilities avoiding education. The potential solution is to recognize a root cause of the issue, hence why people with disabilities face discrimination from the state in receiving inclusive education, despite Indonesia's plethora of laws protecting citizens' rights to education. Overlooking research in this area provides the opportunity to develop policies to combat discrimination against the rights to education of Persons with Disabilities.

DISCUSSION

Being disabled in a society that adheres to "normalcy", is a difficult situation. All existing public facilities were specially designed for normal people, with no facilities for the disabled. People with disabilities, however, have the same rights as everyone else in society (US Department of State, 2021). Such rights are:

- The right to life.
- The right to education.
- The right to health.
- The right to live and work.
- Property ownership.
- Political freedom.
- The right to development.

To achieve these development goals, the entire community and the government must work together. Everyone in society has the same rights and responsibilities in contributing to development—as per the Preamble to the Republic of Indonesia's 1945 Constitution, educating the nation's life is one of the Republic of Indonesia's goals that must be maintained at all times, besides Indonesia's national development. Talking about intelligence is inextricably linked to education because education is one of the fundamental rights of every Indonesian citizen. The right to an education is expressly stated in Article 28C paragraph (1) of the Republic of Indonesia's 1945 Constitution, which says that "everyone may develop through fulfilment their basic needs, the right to education, and the right to benefit from science and technology, art and culture in order to develop."

The Indonesian government has shown its commitment to promoting, respecting, fulfilling, and protecting the rights of people with disabilities by ratifying the UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities. According to Law Number 20 of 2003 Concerning the National Education System, the government educates students who have difficulty taking part in the learning process because of physical, emotional, mental, social, intellectual potential, and unique talents.

Persons with disabilities with limitations, intelligent, intellectual, and tactile encounter conversing with the surroundings could face barriers and challenges fully engaging with the other community members to full equality—those who develop a school model while also categorizing the constraints of disabled people permanently or temporarily. Schooling is a multidimensional endeavor with many interconnected parts. It must identify various aspects involved in such learning programs since it carried out learning in a scheduled and reasonable way. Integrating schooling consciously and consistently seeks to achieve educational objectives that occasionally enhance because of technological advances, especially the provision of inclusive education for disabled persons. Access, amenities, and infrastructural facilities, and also teachers with particular skills for special needs students, also are obstacles to inclusive classrooms. Article 59 paragraph (2) letter l of the Child Protection Law Number 23 of 2002 provides special protection for disabled children and school administrators who are still unwilling to accept and handle students with special needs. There are two types of discrimination against equal participation for persons with disabilities: environmental barriers and legal barriers.

Environmental Barriers

Environmental barriers are elements in various settings that, by their lack of existence, restrict operating or cause disability (Centers for Disease Control and Prevention, 2020). Environmental barriers that frequently prevent people with disabilities from functioning include "attitudinal, communication, physical, policy, programmatic, social, and transportation barriers." (Centers for Disease Control and Prevention, 2020). Students with special needs frequently experience various psychological issues because of congenital abnormalities or environmental responses to their disability. The social environment's support for students with special needs has a significant impact on their development (Eriksson, 2005). In reality, students with special needs who receive good social support from their environment can show no less brilliant achievements in formal education and skills that allow these students to be self-sufficient in their lives (Sabila, Annisah & Sekar, 2021). Despite receiving good social support from their environment, students who are physically and mentally normal exhibit both achievement and negative behaviour (Xiang et al. 2017).

The family has offered emotional, evaluation, informational, and instrumental help. I could relate this to the fact that students with physical disabilities require more emotional support than other children. Students with special needs are expected to develop better by their abilities if they receive adequate support from family or the surrounding environment. The attitude of students' families, in general, has an enormous influence on the formation of their self-concept. Students with special needs require reasonable treatment, guidance, direction, and learning to socialize and play with peers their age to have broader opportunities and opportunities to learn about accepted behavior patterns so that their social development is not hampered. The environment is a fundamental source of information and the primary source of fulfilment.

The preceding explains how mental retardation can affect the occurrence of obstacles in one or more cognitive processes such as language, perception, concentration, memory, idea generation, evaluation, and reasoning. In terms of language, mental retardation causes

delayed language development. Vocabulary mastery becomes very limited, articulation is unclear, intonation is flat, grammatical difficulties, and difficulty understanding other people's speech. In terms of perception, this makes interpreting what is seen or heard difficult. In terms of concentration, students cannot devote their energy to an object presented or studied for an extended period without being distracted by other entities. Although long-term memory appears to be the same as in normal children, short-term memory seems to be different.

Meanwhile, his reasoning limitations make his mental lifeless flexible in receiving, processing, and restating the information he receives according to logic's laws. The existence of cognitive barriers above implies that counselor must make special efforts to adjust to students' cognitive development when counseling children with special needs. For example, through the use of simple, concrete media that students are exposed to daily, providing more explanations, using simple language, and being carried out painstakingly, creatively, and structured. It is consistent with the assertion that counseling will be more effective if the counselor can match the use of counseling methods with the student's cognitive abilities.

This condition will worsen if people's attitudes toward him are frequently unfavorable, such as rejection, humiliation, indifference, ambivalence, and a lack of clarity in social demands. What happens next is that the child student prefers to be alone and avoids relationships with others. The presence or absence of a student's abnormality is also an essential factor in a disabled student's change. Visible abnormalities make it more difficult for students to adjust naturally than those less visible because they directly affect their identity, explicitly placing them in the social world. With disabled students, for example. The attitude of a student's parents, family, peers, school friends, and society dramatically influences the formation of their self-concept. The student with special needs requires reasonable treatment, guidance, and direction, as well as the opportunity to socialize and play with peers their age.

Legal Barriers

Negative attitudes in disorder areas seem to be the most significant obstacles towards the ground of special education. Attitudes toward regions regarding budget and political willingness to enforce its laws result in negative attitudes toward students with disabilities. Disabled students continue to encounter discriminatory treatment and prejudices within education systems. A few teachers, personnel, and classmates may remain ignorant about it and aware of disability problems, making it more difficult for special needs students to get quality education equally with "normal" classmates. Unless our government stands up and keeps paying particular attention to their needs to increase their involvement in community existence, sociocultural biases would persevere. The law must include people with special needs for inclusive education, eliminate harmful attitudes, and separate regular students and people with disabilities.

Law Number 4 of 1997 governs rules and guidelines concerning Persons with Disabilities, but this arrangement does not consider human rights. The content of Law Number 4 of 1997 about Persons with Disabilities is more compassionate, and I still believe the accomplishment of rights of Persons with Disabilities a public concern. Social welfare,

social rehabilitative services, general welfare, and social help increase in performance regulations are just for accomplishing one‘s rights. Persons with disabilities must have the same prospects as fellow humans to dignity to develop themselves through autonomy.

This Law's regulatory scope includes:

- They ensure equal opportunities for Persons with Disabilities in all aspects of state and community administration and respect.
- They are protecting and fulfilling the rights of Persons with Disabilities, including the provision of accessibility and adequate accommodation.

The regulation of the execution and accomplishment of the rights of Persons with Disabilities seeks to create a much more eligible, reasonable, physically and psychologically flourishing, and dignified standard of living for Persons with Disabilities. Furthermore, the application and accomplishment of rights aim to protect people with disabilities from carelessness and subjugation, bullying, and all forms of discrimination and human rights violations.

On November 10, 2011, it enacted Law Number 19 of 2011 concerning the International Convention on the Rights of People with Disabilities. This shows Indonesia's dedication and earnestness in respecting, protecting and fulfilling the rights of Disabled people, which would be supposed to improve the wellbeing of Disabled persons. Persons with Disabilities have the right to liberty from cruelty or violence, dehumanizing or inhuman treatment, and the freedom from profiteering, violent behavior, and arbitrary therapeutic interventions. They have a reverence for their physical and mental dignity based on equality with others, which contains the right to receive safeguards and welfare care in the sense of freedom and a case of emergencies. As a result, they require the government to grow up and realize the rights enshrined inside the convention through changes to rules and regulations, including ensuring the rights' accomplishment.

This particular school/education is referred to as special education under Law No. 20 of 2003. Citizens with physical, emotional, intellectual, and social disabilities are entitled to special education, according to Article 31 paragraph (2) of the Law. To pursue teaching, but only one option if they so desire. The issue is that many people with disabilities are currently "forced" to attend special schools. There is still a widespread misconception among the public, parents of people with disabilities, and some regular teachers and administrators that people with disabilities can only study in special classes. It is, of course, because of the lack of social conditioning just on government and school systems involve the choice of an academic approach for people with disabilities even though policymakers try appealing for Persons with Disabilities.

Conclusion

The education for persons with disabilities has indeed been recognized both in international and domestic laws. The equality is identified in section 26 of the Universal Declaration of Human Rights, with article 13 openly acknowledging that education must be made available to the public. In addition, the International Covenant on Economic, Social, and Cultural Rights (1966), passed by Law Number 11 of 2005, recognizes education as a

fundamental right. The Republic of Indonesia's 1945 Constitution also states that education is the fundamental right of all community members. It is stated in Article 28 C paragraph (1) and Article 28 E paragraph (1) of the Republic of Indonesia's 1945 Constitution. The Convention on the Rights of Persons with Disabilities with Resolution 61/106, which was later ratified with Law Number 19 of 2011, is a specific example of international rules governing people with disabilities. Article 24 regulates the right to an education. The right to an education is also enshrined in Human Rights Law Number 39 of 1999, specifically Article 12. Law Number 8 of 2016 Concerning Persons with Disabilities protects the rights of persons with disabilities, including the right to education explicitly. With this education guarantee, persons with disabilities have a wide range of options for improving their ability to adjust to innovation and improve their quality of life. The environment and the law prevent people with disabilities from receiving inclusive education by distinguishing them from normal humans or regular classes and classifying them as human beings with special needs.

ACKNOWLEDGMENT

The author received no funding for the conference, research, or publication of this article.

REFERENCES

1. Agran, M., Jackson, L., Kurth, J. A., Ryndak, D., Burnette, K., Jameson, M., Zagona, A., Fitzpatrick, H., & Wehmeyer, M. (2020). Why Aren't Students with Severe Disabilities Being Placed in General Education Classrooms: Examining the Relations Among Classroom Placement, Learner Outcomes, and Other Factors. *Research and Practice for Persons with Severe Disabilities, 45*(1), 4–13. https://doi.org/10.1177/1540796919878134

2. Bastart, J., Rohmer, O., & Popa-Roch, M.-A. (2021). Legitimating Discrimination Against Students with Disability in School: The Role of Justifications of Discriminatory Behavior. *International Review of Social Psychology, 34*(1), 1. DOI: http://doi.org/10.5334/irsp.357

3. Centers for Disease Control and Prevention, (2020). Common Barriers to Participation Experienced by People with Disabilities, https://www.cdc.gov/ncbddd/disabilityandhealth/disability-barriers.html

4. Duncan, J., Punch, R., Gauntlett, M., & Talbot-Stokes, R. (2020). Missing the mark or scoring a goal? Achieving non-discrimination for students with disability in primary and secondary education in Australia: A scoping review. *Australian Journal of Education, 64*(1), 54–72. https://doi.org/10.1177/0004944119896816

5. Ediyanto, E,. Atika, I, N, Kawai, N, & Prabowo, E. (2017). Inclusive Education In Indonesia From The Perspective Of Widyaiswara In Centre For Development And Empowerment Of Teachers And Education Personnel Of Kindergartens And Special Education Indonesian. *Journal of Disability Studies, 4*(2): 104-116. Available from: https://www.researchgate.net/publication/328281256_INCLUSIVE_EDUCATION_IN_INDONESIA_FROM_THE_PERSPECTIVE_OF_WIDYAISWARA_IN_CENTRE_FOR_DEV

ELOPMENT_AND_EMPOWERMENT_OF_TEACHERS_AND_EDUCATION_PERSONNEL_OF_KINDERGARTENS_AND_SPECIAL_EDUCATION [accessed Nov 29 2021].

6. Eriksson, L. (2005). The relationship between school environment and participation for students with disabilities, *Pediatric Rehabilitation*, 8(2): 130-139, DOI: 10.1080/13638490400029977

7. Gallegos, A.J. (April 1, 2021). Misperceptions Of People With Disabilities Lead To Low-Quality Care: How Policy Makers Can Counter The Harm And Injustice. *Health Affairs*. https://www.healthaffairs.org/do/10.1377/hblog20210325.480382/full/

8. Gee, K. (2020). Why Indeed? Research and Practice for Persons with Severe Disabilities, 45(1), 18–22. https://doi.org/10.1177/1540796919900951

9. Gilmour, A. F., Fuchs, D., & Wehby, J. H. (2019). Are Students With Disabilities Accessing the Curriculum? A Meta-Analysis of the Reading Achievement Gap Between Students With and Without Disabilities. *Exceptional Children, 85*(3), 329–346. https://doi.org/10.1177/0014402918795830

10. Hayes, A. M. & Bulat. J. (2017). *Disabilities Inclusive Education Systems and Policies Guide for Low- and Middle-Income Countries*. RTI Press.

11. Kauffman, J. M., Travers, J. C., & Badar, J. (2020). Why Some Students with Severe Disabilities Are Not Placed in General Education. *Research and Practice for Persons with Severe Disabilities, 45*(1), 28–33. https://doi.org/10.1177/1540796919893053

12. Ministry of Education, Culture, Research, and Technology (2021). *Melindungi dan Menjamin Hak-hak Anak Penyandang Disabilitas [Protecting and Ensuring the Rights of Children with Disabilities]*. http://ditpsd.kemdikbud.go.id/artikel/detail/melindungi-dan-menjamin-hak-hak-anak-penyandang-disabilitas#:~:text=%E2%80%9CHak%20pendidikan%20untuk%20penyandang%20disabilitas,untuk%20memperoleh%20pendidikan%20yang%20bermutu.&text=Dan%20memberikan%20kesempatan%20kepada%20semua,sesuai%20dengan%20kebutuhan%20dan%20kemampuannya.

13. Open Society Foundation (2019). *The Value of Inclusive Education*. https://www.opensocietyfoundations.org/explainers/value-inclusive-education, Accessed. 20 November 2021.

14. Otis-Wilborn, A., Winn, J., Griffin, C., & Kilgore, K. (2005). Beginning Special Educators' Forays into General Education. *Teacher Education and Special Education, 28*(3–4), 143–152. https://doi.org/10.1177/088840640502800401

15. Park, S., Lee, S., Alonzo, M., & Adair, J. K. (2021). Reconceptualizing Assistance for Young Children of Color With Disabilities in an Inclusion Classroom. *Topics in Early Childhood Special Education, 41*(1), 57–68. https://doi.org/10.1177/0271121421992429

16. Peters, S. J. (2007). "Education for All?": A Historical Analysis of International Inclusive Education Policy and Individuals With Disabilities. *Journal of Disability Policy Studies, 18*(2), 98–108. https://doi.org/10.1177/10442073070180020601

17. Pugach, M. C., Blanton, L. P., Mickelson, A. M., & Boveda, M. (2020). Curriculum Theory: The Missing Perspective in Teacher Education for Inclusion. *Teacher Education and Special Education, 43*(1), 85–103. https://doi.org/10.1177/0888406419883665

18. Sabila, Y. A., Annisah, A., & Sekar, D. A. C. (2021). The Role of Social Support for Students with Disabilities in Achieving Non-Academic Achievements. *Jurnal Penelitian Kesejahteraan Sosial*, *20*(2). https://doi.org/10.31105/jpks.v20i2.2358

19. UNICEF (2017). Inclusive Education, https://www.unicef.org/eca/sites/unicef.org.eca/files/IE_summary_accessible_220917_brief.p

20. US Department of State. (2021). Promoting the Rights of Persons with Disabilities, https://www.state.gov/promoting-the-rights-of-persons-with-disabilities/

21. Wibowo, S. B, & Muin, J., A. (2016). Inclusive Education in Indonesia: Equality Education Access for Disabilities, Conference Proceeding, The 1st ICSEAS 2016. https://knepublishing.com/index.php/kne-social/article/view/2351/5196#toc

22. Widodo, B. (2020). *Upaya Memenuhi Hak Penyandang Disabilitas*, Kementeri Hukum dan Hak Asasi Manusia [Efforts to Fulfill the Rights of Persons with Disabilities, Ministry of Law and Human Rights]. https://ham.go.id/2020/03/06/upaya-memenuhi-hak-penyandang-disabilitas/, accessed November 19, 2021.

23. Xiang, M., Gu, X., Jackson, A., Zhang, T., Wang, X., & Guo, Q. (2017). Understanding adolescents' mental health and academic achievement: Does physical fitness matter? School Psychology International, 38(6), 647–663. https://doi.org/10.1177/0143034317717582

THE EFFECTİVENESS OF READİNG ENGLİSH NEWSPAPER ON VOCABULARY KNOWLEDGE AT PRİMARY LEVEL STUDENTS OF BANGLADESH

Sabina Sultana[1*], and Manvender Kaur Sarjit Singh[2]
School of Languages, Civilisation & Philosophy, Awang Had Salleh Graduate School of Arts and Sciences, University Utara Malaysia, UUM Sintok, Kedah, Malaysia

Abstract

This research examines the effectiveness of English newspaper on vocabulary knowledge at primary school students of Bangladesh. The researchers employed a quasi-experimental research design with the non-equivalent control group design. As many as 44 students in Year 5 participated in this research. These participants formed the control intact group and experimental intact group at primary school in a rural setting in Mujibnagar, Bangladesh, and they came from the same age group and English proficiency level. The collection of data was done through the pre- and post-tests experiment. The data were evaluated using descriptive statistics by using SPSS software. The findings of the research indicated that the use of English newspaper as part of the lesson has expanded the vocabulary knowledge of the Year 5 students. They also have their preferred reading genres as well as positive opinions to reading the newspaper. The researchers provide some suggestions for future preparation and research with regards to the use of newspapers for ESL students to improve their vocabulary knowledge.

Keywords: ESL Students, Reading, Newspaper, Vocabulary Knowledge

1.0 Introduction

Many individuals all throughout the globe use English as their basic language. As Marpaung (2017) observed that English is the key to the worldwide currencies of technology and commerce. They apply English for a number of reasons, including business, exchange and trade, learning, and travel. “The English language contains four skills: hearing, speaking, reading, and writing, as well as a large vocabulary, however it is impossible to calculate the number of words in any language” (Marpaung & Sinaga, 2019). Nowadays, learning English opens up many doors, such as getting a good job at a large multi-national company both inside and outside of one's own country, negotiating a business deal with another company, receiving a fully funded scholarship from a reputable university, or simply travelling around the world. According to Pandey and Pandey (2014) learning English in a nation where it is not a native language provides the person with a variety of chances.

“Learning vocabulary items is vital in all aspects of the English language, including hearing, speaking, reading, and writing” (Nation, 2011). One of the most important components of learning English is developing a vocabulary. Thousands of words are said every day. Vocabulary is required to communicate in English; therefore, it is critical to enhance and expand one's vocabulary. It is difficult to connect with people, convey thoughts or opinions, grasp basic material, and listen to instructions if one does not have an adequate

vocabulary. According to Rosyidah and Giyoto (2018), there would be no language without vocabulary actually, vocabulary is the basis for learning English, and it is one of the components of language; without vocabulary, there is no language. Students must have a vocabulary in order to improve their English abilities in speaking, listening, reading, and writing. Vocabulary knowledge is regarded as a vital instrument for gaining any language abilities; it also adds to the interpretation of written and spoken texts, according to Viera (2018). "Vocabulary acquisition is difficult for pupils, particularly Bangladeshi students for whom English is a second language. The use of a mix of text, sound, graphics, video, or animation to teach vocabulary is becoming a prominent part of instructional practise in language acquisition", according to Mthethwa (2018). It will make learning vocabulary more enjoyable for pupils. However, it is a well-known fact that in Bangladesh, students read books mostly for national tests rather than for personal enjoyment or to obtain further information (Sultana, 2018; Rimi, 2019; Mustafa, 2018). As a result of their lack of exposure to reading materials and their lack of interest in reading for pleasure, kids lack vocabulary knowledge (Ali & Razali, 2019).

Furthermore, according to Sultana (2018), the Bangladesh English language curriculum does not meet the demands of primary school pupils. To address these challenges, Bangladeshi children must develop the habit of reading at an early age, particularly during primary school, so that their vocabulary grows, and they may thrive in their primary studies well into their tertiary studies. One possible way of helping English language students to be prepared for a real life is to study and use authentic materials in class (Tamo, 2009). Newspapers may help students learn more vocabulary, and there are a variety of themes that appeal to teens and youngsters. In addition, including newspaper articles into the daily lesson has a great effect on both teaching and learning. Access to modern forms of media, such as internet news, is growing more popular in Bangladesh, as it is in other Asian nations. However, access to these online resources might be limited in specific situations in Bangladesh. Furthermore, focusing only on digital text and online media limits students' ability to learn from actual sources such as newspapers (Mohamad Jamrus & Razali, 2019). The usage of newspapers is very significant since, in comparison to other resources such as periodicals, books, and even digital texts, newspapers are readily accessible. As a result, the goal of this study is to see how successful it is to utilise English newspapers to help Bangladeshi ESL students improve their vocabulary.

2.0 Newspaper as a Reading Material

Educators are worried about pupils' lack of interest and are working to discover strategies and resources to motivate children to learn new words. Because they cater to unique language demands and progressive development of language abilities, textbooks are commonly used in schools (Wang, et al, 2011). "Studying and using realistic resources in class is one strategy to assist English language students prepare for real life" (Tamo, 2009). The goal of Gilmore's (2011) research was to see how realistic resources may help Japanese learners improve their communicative English skills. Sixty-two second-year English major university students were randomly assigned to one of two groups: the control group, which received textbook input, or the experimental group, which received authentic input such as

films, documentaries, reality shows, TV comedies, songs, novels, and newspaper articles. The newspaper is utilised as an actual resource in this study to improve vocabulary skills.

Afrin (2016) discovered that Bangladeshi primary school pupils had difficulty understanding content from their English textbook in research he did. Furthermore, the researcher found that primary school children can only grasp basic text with simple word forms in his study. Due to a lack of vocabulary knowledge, this directly hampers learners' in-depth participation in the classroom and the completion of long-term tasks or activities. As a result, an effective way to investigate this topic is urgently required. “Newspapers are one of the most valuable materials accessible to both instructors and students” (Valva, 2009). Valva emphasises that newspapers may be utilised as a motivational medium to encourage and stimulate pupils to participate in reading activities and organised activities. As a result, printed media, such as newspapers, are a valuable teaching and learning resource for both instructors and students. It assists instructors in conducting activities that include material that is relevant to the present generation's lifestyle and demands.

According to Shen (2006), the primary motivations for young people to read were for knowledge and amusement. According to the findings of the survey, periodicals and newspapers are their favourite reading sources. Furthermore, according to Ahmmed (2016), the newspaper serves as a textbook, including the most up-to-date information on both local and worldwide issues. As a result, the students will be able to broaden their knowledge while also improving their English language skills. It is obvious that “Learning language in context is critical”, and newspapers seem to be an excellent resource for this (Shoari & Aidinlou, 2015). Reading English newspapers helps students expand their vocabulary and learn to read a section quickly while grasping the important themes conveyed in the text (Ahmmed, 2016). In recent years, the use of newspapers as an extra resource material in the teaching and learning of English has increased (Pandey, 2019). Newspapers have the ability to improve English language abilities (Wolswinkel, 2008). According to a study done by Afzal and Harun (2013), “English lessons may be enjoyable when instructors and students debate the daily news that is published in newspapers”. Students may also understand how the writer expresses their views and manipulates the word knowledge by reading news items, according to them.

3.0 Research Methodology

The goal of this research is to examine whether reading English newspapers improves primary school pupils' vocabulary knowledge. This study used quasi-experimental research in this respect, which included a pre- and post-test approach as well as the deployment of therapy to improve their vocabulary knowledge. In Meherpur, Bangladesh, the study was done in a rural elementary school. The researchers chose two classrooms of 44 Year 5 ESL children, aged 11 years old, for this quasi-experimental investigation. These classes were designated as the control and experimental groups, respectively, and both received a pre-test. The intervention was then presented to and carried out with the experimental group. A post-test was administered to both groups at the conclusion of the trial to see whether there were any changes in the experimental group following the intervention.

Each participant's total score for both the control and experimental groups was calculated. This step was completed for both the control and experimental groups. Paired Samples are an example of inferential statistics. The T-test was used in this investigation because it comprises repeated measurements of related samples. This version of the T-Test was used to compare and find the mean value between the before and post testing. In the meanwhile, the data from the post-intervention questionnaire was coded and tabulated. The raw data were tabulated, and descriptive analysis was used to analyse them. The mean and standard deviation were calculated using a descriptive analysis to evaluate the students' reading preferences and attitudes on the usage of newspapers in reading (Galti, 2018). The purpose of this quantitative study is to assess the students' preferences for newspaper themes and their attitudes about leisure reading, specifically the usage of newspapers to improve vocabulary knowledge.

4.0 Results

Findings of Newspaper's Effectiveness in Improving ESL Students' Vocabulary. The paired t-test was used to compare the findings of the control and experimental groups after the students were administered the therapy. The vocabulary scores of both groups were compared in their pre- and post-tests for this comparison. Table 2 shows that after the intervention, students who used both an English textbook and were exposed to newspaper articles had higher test scores than the control group (students who only used an English textbook). This is because the experimental group's mean (M) value for the pre-test was 15.92, and the mean value increased to 18.39 after the post-test. The considerable differences suggest that reading an English newspaper improves kids' vocabularies.

Table 2. Results of paired T-test for the differences of the pre-test and post-test for the experimental and control group

Score	Pre-test (n=22)		Post-test (n =22)		T-test	Sig. 2-tailed
	M	SD	M	SD	t	p
Control	16.81	2.10	17.48	2.94	- 2.710	0.001
Experimental	15.92	2.96	18.39	2.41	- 12.978	< 0.000

The researchers discovered a difference in variances between the two groups in this investigation, with a p value of 0.001 for the control group and 0.000 for the experimental group. This clearly indicates that the vocabulary test results of the control and experimental groups vary significantly. As a result, using an English newspaper in the classroom aids pupils in expanding their vocabulary. This is due to the fact that students learned new vocabulary via classroom activities and reading news items, which they may employ in their writing and everyday conversations. Nonetheless, the researchers conclude that using an English newspaper as an intervention approach helps students in the experimental group improve their vocabulary knowledge.

5.0 Discussion and Conclusion

It has been proven that the experimental group's vocabulary knowledge expanded greatly as a result of the addition of English newspapers in the classroom. The use of English

newspapers had an optimistic effect on the students' vocabulary level, as showed by the post-test scores, which showed that the paired t test that was conducted to compare both the pre-test and post-test for both groups showed that the use of English newspapers had a positive effect on the students' vocabulary level. These kids now have another method to study and grasp the new terms in the newspaper articles thanks to their exposure to the English newspaper. There is evidence of students' improvement in their vocabulary post-test after the intervention (mean=18.39), indicating that the usage of English newspaper has helped the students in learning new terms using the scaffolding approach. The experimental group's mean score improved from 15.92 to 18.39, indicating that reading English newspapers had a significant influence on their vocabulary level.

This research agrees with Olson and Prath (2000), who said that "Using an English newspaper in the classroom allows students to develop talents that will help them become self-coordinated students". This is due to the fact that the teacher was able to incorporate a topic that the students were interested in based on their age group by providing guidance in the early stages of the intervention for the students to read newspapers as part of their lesson and also encouraged them to read them outside of the classroom. In conclusion, the researchers feel that it is critical to adopt a variety of teaching tools rather than focusing only on the use of textbooks, based on the results of the study. The type of instructional materials is critical in vocabulary teaching and learning. "Educators should use a variety of tools and resources to teach vocabulary" (Shoari & Aidinlou, 2015; Jamrus & Razali, 2019). As a result, the researchers support a few recommendations on how to effectively utilise English newspapers to help ESL students improve their English language vocabulary, as well as a few proposals for future study projects. More importantly, the findings and conclusions of this study provide insight on the use of English newspapers in vocabulary instruction for students. To engage instructors and students in an interesting vocabulary lesson, the usage of English newspapers should be made a component of English language teaching and the primary school curriculum. Given the nature of Bangladeshi education and the widespread use of textbooks in classrooms, the newspaper may be used as part of a lesson that complements the textbook curriculum. To stimulate students' attention, teachers might design classes around the most recent and current events.

References

Afrin, S. (2016). Writing problems of non-English major undergraduate students in Bangladesh: An observation. Open Journal of Social Sciences, 4(3), 104-115. https://doi.org/10.4236/jss.2016.43016

Afzal, N., & Harun, M. (2013). On opinion and persuasive writing: Teaching English through editorials. The Modern Language Journal, 4(2), 57-65. DOI: https://doi.org/10.7575/aiac.alls.v.4n.2p.57

Ahmmed, R. (2016). Effectiveness of reading English newspapers for improving vocabulary and reading skills of students at Dhaka University. The Millennium University Journal, 1(1), 68- 76. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/327891038

Ali, A. M., & Razali, A. B. (2019). A review of studies on cognitive and metacognitive reading strategies in teaching reading comprehension for ESL/EFL learners. English Language Teaching, 12(6), 1-18. DOI: https://doi.org/10.5539/elt.v12n6p

Chowdhury, R. & Kabir, A. H. (2014). Language wars: English education policy and practice in Bangladesh. *Multilingual Education*, 4(1), 1–16.

Galti, A. M. (2018). Students' perception of learning vocabulary in Suggestopedia class. 1. AL-MUQADDIMAH, A Journal of the Humanities, Law, Social & Management Sciences, 1 (2), 1-7. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/328091903

Gilmore, A. (2011)."I Prefer Not Text": Developing Japanese learners" communicative competence with authentic materials. Language Learning 61(3), 786–819.

Jamrus, M. H., & Razali, A. B. (2019). Augmented Reality in Teaching and Learning English Reading: Realities, Possibilities, and Limitations. International Journal of Academic Research in Progressive Education and Development, 8(4), 724–737. http://dx.doi.org/10.6007/IJARPED/v8-i4/6696

Marpaung, M. (2017). The effect of the direct method on the reading comprehension ability of second-year students at SLTP Advent 4 Paal Dua, Manado. Acuity Journal of Language Pedagogy, Literature & Culture 2(1), 61-69. https://doi.org/10.35974/acuity.v2i1.588

Marpaung, M. S., & Sinaga, R. (2019). The Use of reading, Cover, Remember, Retell (RCRR) in Improving Students' Reading Comprehension. Acuity Journal of Language Pedagogy, Literature & Culture 4 (2), 153-176. https://doi.org/10.35974/acuity.v4i2.1068

Maskor, Z. M., & Baharudin, H. (2016). Receptive Vocabulary Knowledge or Productive Vocabulary Knowledge in Writing Skill, Which One Important? International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences, 6(11), 261-27.

Mthethwa, P. (2018). Teaching vocabulary using multimedia: The case of U.S International students. Global Journal of Foreign Language Teaching Volume 8, Issue 2, (2018) 68- 75

Mustafa, Z. (2018). Boosting the reading habit. New Straits Times. Retrieved from https://www.nst.com.my/education/2018/07/394232/boosting-reading-habit

Nation, ISP (2001). Learning Vocabulary in another language. Cambridge University Press. https://doi.org/10.1017/CBO9781139524759

Noordin, N., Samad, A. A., Razali, A. B. M., Ismail, L., Rashid, M. R. (2019). Theory to Practice: What Teacher Trainees Did Not Expect from Their Practicum Experience. International Journal of Language, Literacy and Translation 2(2), 42-53. DOI: https://doi.org/10.36777/ijollt2019.2.2.026

Nor, F. M., Mazlan, M. H., & Rajab, A. (2015). English language teachers' perceived difficulty of English skills faced by ESL learners. Akademia Baru, Penerbit, 1(1), 12-18. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/330716902

Olson, J. and T. Prath, 2000. The Instructional Cycle:Teaching Children and Adolescents with Special Needs. Prentice Hall Inc., New Jersey

Pandey, M., & Pandey, P. K. (2014). Better English for better employment opportunities. International Journal of Multidisciplinary Approach and Studies, 1(4).

Pandey, S. K. (2019). The trend of reading newspaper among the youth in 21st century (A study based on youth and daily Hindi newspapers of Varanasi. International Journal of Advance and Innovative Research, 1-13. DOI: https://doi.org/10.1598/rrq.39.2.2

Rimi, R. N. (2019). Online Reading Habits of University Students in Bangladesh & Its Effects in ESL Classroom. *International Journal of Education, Psychology and Counseling*,

Rosyidah, M. T. L., & Giyoto, H. (2018). Teaching vocabulary for the second-grade students of SMP AIslam Kartasura in the academic year 2017/2018. Retrieved from http://eprints.iain-surakarta.ac.id/id/eprint/1268

Shen, L. (2006). Computer technology and students' reading habits. Chia-nan Annual Bulletin, Vol. 32, pp 559-572.

Shoari, E., & Aidinlou, N., A. (2015). Zone of proximal development: The effect of verbal scaffolding on improving Iranian young EFL learners' vocabulary learning. Journal of Applied Linguistics and Language Research, 2(8), 208-217. Retrieved from www.jallr.com

Sultana, N. (2018). Test review of the English public examination at the secondary level in Bangladesh. *Language Testing in Asia*, 8(1), 1. doi:10.1186/s40468-018-0068-1

Tamo, D.(2009).The use of authentic materials in classrooms. Linguistics and Communicative Performance Journal,2,74-78.

Valva, L. (2009). Benefits of using newspaper, magazines and books in classroom. LCPJ Publishing, 2(2), 12-17. Retrieved from https://www.lcpj.pro/skedaret/1354544987Article%2011.pdf

Viera, R. T. (2018). Vocabulary knowledge in the production of written texts: a case study on EFL language learners. Revista Tecnológica ESPOL – RTE, 30(3), 89-105. http://www.rte.espol.edu.ec/index.php/technologica/article/view/628/377

Wang, W.; Lin, C. & Lee, C. (2011). Thinking of the textbook in the ESL/EFL classroom. English Language Teaching, 4(2), 91-96

Wolswinkel, H. (2008). New paper reading: The explaining factors of newspaper reading behavior of young adults (Master thesis, University of Twente, Enschede, Netherlands). Retrieved from https://essay.utwente.nl/59108/1/scriptie_H_Wolswinkel.

SUSTAİNABLE DEVELOPMENT GOALS AND POVERTY REDUCTİON İN NİGERİA: CHALLENGES AND PROSPECTS

Rabiu Barau Bal
Department of Sociology, Bauchi State University, Gadau, Nigeria
Shehu Umar Sa'id
Department of Accountancy, Federal Polytechnic, Bauchi, Nigeria
Anas Nasiru
Department of Sociology, Gombe State University, Nigeria

Abstract

One of the major targets of sustainable development goals (SDGs) is to eradicate extreme poverty in the world by the year 2030. This paper critically reviews some potential prospects and challenges in achieving this notable goal. In doing this, the paper discusses SDGs and the poverty index in Nigeria. Several factors that contributed to increasing poverty in Nigeria were also highlighted. Furthermore, critical analysis was made on previous studies that address anti-poverty programs globally to give a systematic forecast of the potential prospects and challenges in issues related to poverty reduction. The paper concludes that to end poverty in Nigeria, the government should create a good political will and intensify efforts towards economic diversification, tackling corruption, creating employment opportunities, and an objective approach in managing the ethnoreligious crisis. Also, the government should create a medium through proper enlightenment to instil the discipline of self-reliance among the public.

Keywords: Sustainable Development goals; Poverty Reduction; Nigeria and Prospects and Challenges.

Introduction

The origin of Millennium Development Goals (MDGs) is traced back to the declaration adopted by Heads of states at the millennium summit of the united nation in 2000 (Nayyar, 2012). These goals were set to tackle extreme poverty and many other numerous challenges as they remain a global threat, within a specific dateline of 2015 (McArthur, 2014; Oleribe & Taylor-Robinson, 2016). Achieving these goals will lead to a general improvement in the general standard of human life, more specifically the less disadvantaged. Poverty has been significantly reduced as a result of the successful implementation of the program. However, the MDGs have no clear transformative vision because their major focus was towards alleviating the effect of poverty without capturing the required fundamentals in achieving a sustainable outcome, hence its replacement with SDGs, which are more inclusive and sustainable (Luna & Montaño, 2017). Thus, in 2015, the United Nation approved the 2030 sustainable development agenda to holistically address the social, economic, and environmental aspects of sustainable development (Abraham & Pingali, 2017).

Poverty reduction is one of the major challenges in the world, which is the premise of sustainable development. Thus, sustainable development and poverty reduction are inseparable (Liu et al., 2015). Internationally, ending poverty within the globe is outlined by

the UN in the agenda 2030 as the first goal among the seventeen SDGs (Campagnolo & Davide, 2019). This particularly stressed the global concern on the threat of this menace of poverty against humanity.

The reduction of poverty in Africa is low compared with the Asian countries, which remains a serious setback in achieving its development agenda regardless of the way and manner it's conceptualized.

Therefore, the African Union Agenda is an effort that strengthened the major concern given to poverty in the MDGs and SDGs (Omomowo, 2018). Nevertheless, despite the SDGs target year of 2030 which is quickly approaching, in 2018, Nigeria has overtaken India to become the country with the highest number of people living in extreme poverty (Akpan & Isihak, 2020). Hence, unless the country invests concerted efforts in converting poverty, achieving the SDGs in 2030 will be very difficult.

SDGs and poverty index in Nigeria

The poverty rate was relatively low in Nigeria during its time of independence (15%) compared with the high rate of poverty in the country today (69.1%) (Wali & Sanusi, 2017). The country produced the largest quantity of crude oil in Africa, with the second-largest gas reserve in the world, and the fourth major producer and exporter of palm oil in the world (Khan & Cheri, 2016; Nambiappan et al., 2018). The country is also blessed with abundant resources such as limestone, iron ore, columbine, gypsum, kaolin, to mention but a few. Nigeria also has a very fertile land conducive for agricultural products such as cassava, yam, cotton, beans, fish, cattle, fruits, vegetables, and many more (Asoegwu, 2018). Regardless of all the plentiful human and mineral resources in Nigeria, the high rate of poverty in the country, where over one hundred million of its population are living in abject poverty is disturbing (Bank, 2017; Jaiyeola & Bayat, 2020). Such a paradoxical outcome in a country with these available resources is alarming.

To address the poverty crisis in Nigeria, many poverty reduction program strategies were implemented. These strategies were executed through the adoption of different administrative plans which were categorized into three phases; the Pre-SAP era, the SAP era, and the democratic era (Hussaini, 2014). During the pre-SAP era, many efforts were put by the Nigerian government or in collaboration with some international donor agencies. These programs include Operation Feed the Nation (OFN), River Basin Development Authority (RBDA), Green Revolution (GR), Agricultural Development Programs (ADPs), and National Agricultural Land Development Authority (NALDA) (Antia-Obong & Otung, 2019; Hussaini, 2014). Although there is a degree of success achieved by some of the Pre-SAP era programs, most of them lack sustainability and were diverted from their original focus, as a result leading to their failure.

The poverty crisis was very high in the 1980s, making life very difficult in the country. This prompted the government to put effort towards checking the crisis through the adoption of SAP, which, however, worsen the quality of life of many Nigerians (Ogbuke et al., 2020). Many programs were designed and implemented during the SAP era, which includes Directorate for Food, Road and Rural Infrastructure (DFFRI), Better Life Program (BLP),

National Directorate of Employment (NDE), People's Bank of Nigeria (PBN), and Family Support Program (FSP) (Hussaini, 2014).

As mentioned earlier, in summary, the majority of the poverty reduction programs are not achieving their desired goal in Nigeria. Some of the major purposes of their failure include corruption, program inconsistency, lack of political will, poor implementation, lack of focus, and lack of sustainability of the programs. After the re-emergence of the democratic system in 1999, the Democratic-era started with the main aim of addressing the needs of the poor. Programs such as Poverty Alleviation Program (PAP), National Poverty Eradication Program (NAPEP), and National Economic Empowerment and Development Strategy (NEEDS) were implemented (Aliyu & Dansabo, 2017; OZDEN & Chinedu, 2017). Presently, the Buhari administration executes many strategies to also reduce the poverty among the masses which include Social Investment Program (SIP), N-Power volunteer corps scheme, National Home-grown school feeding program, Conditional cash Transfer (CCT), Micro Credit Scheme (MCS), and Trader Moni scheme/initiatives (Abubakar, 2019). The government efforts to reduce poverty in Nigeria lack sincere commitment in identifying the poor and the multidimensional nature of poverty in the country. Therefore, most of the efforts being made are not even targeting the actual poor.

A large percentage of the previous and present government budgets are allocated to these programs to improve the living standard of the common man without any change in the poverty status of the teeming poor. This tragedy is not unconnected with the endemic corruption and embezzlement of public funds by political leaders in Nigeria, which is the major causes of ineffective execution of all the programs initiated and designed to reduce the hash of poverty among the masses in the country (Momoh & Attah, 2018; Omoniyi, 2018b).

Evidence from the literature has shown that some of the prospects of SDGs in some areas of implementation include aligning national development plan and the SDGs framework; promoting social and economic inclusion; and encouraging stakeholder engagement in a participatory manner. Whereas, corruption, poor governance, lack of security and peace, and social exclusion were identified as some of the challenges of the program (Kamruzzaman, 2016; Mashinini, 2019).

Factors that contributed to increasing poverty in Nigeria

Corruption:

Corruption is one of the causes of the increasing poverty in Nigeria. In any successful government, the public sector is determined by the effective utilization of workers. Regrettably, however, the public sector in Nigeria is damaged by a high level of corruption, bribery, and fraud. This scenario has led to inefficiency, diversion of resources, and general infrastructure decay in the country (Ogunlana, 2019). Pathetically, this corruption exists at all levels (government, private and individual) in Nigeria (Salihu & Gholami, 2018). Literature posits a positive relationship between corruption and poverty, which means where there is a high level of corruption there will also be a high level of poverty (Dankumo et al., 2019). Therefore, corruption is a major cause of the increasing poverty in Nigeria.

Debt burden:

Debt burden is one of the factors that is increasing poverty in Nigeria. This is because the resources needed for development and economic growth are diverted to service the debts annually. Consequently, reducing the expenditure that is expected to be spent on physical and social infrastructure for the benefit of the poor citizen (Omoniyi, 2018a). The consistent falling price of crude oil, coupled with the increasing percentage of external debts is limiting the chances for government to have sufficient resources for the execution of effective poverty reduction programs in Nigeria.

Unemployment:

Unemployment is also a factor that increases poverty in Nigeria. When people are unemployed, the cost of living becomes very high for them, and their standard of living remains very low. Their source of livelihood drains over time. Hence, there is a strong correlation between poverty and unemployment (Ucha, 2010). Unemployment has a serious effect of creating and increasing widespread poverty among households and individuals, leading to limited access to education and health opportunities, access to good housing, increase family vulnerability, and loss of self-confidence.

Overdependence on oil:

Over-reliance on crude oil in Nigeria has led to abandoning all other economic sectors to absolute dependence on oil. The embezzlement of the oil resources by the Nigerian leaders and the present crash in the price of oil globally has created a serious problem in the Nigerian economy, hence, increasing poverty in the country.

Literature supported that agriculture is a very good sector that can promote the status of Nigeria's international trade, however, the overreliance on oil while neglecting agriculture has increased the poverty level and crime in the country (Adeniyi & Dinbabo, 2020).

Lack of Political will:

Lack of Political will is another major cause of increasing poverty in Nigeria. Studies have established a correlation between politics and the reduction of poverty within a community (Egwemi). The reality is that the increasing poverty in Nigeria has gone beyond mire examining the causes and proffering solutions to them. In other words, there is a need for a sincere commitment to adopting strategies and taking measures in reducing poverty in Nigeria.

This is only possible when there is political from the leaders, which is lacking among Nigerian leaders. Lack of political will is a major obstacle to development. For example, if the fund budgeted for development is embezzled by leaders, it will affect the whole development goal.

Ethno-religious conflicts:

Ethno-religious conflict is also a major setback to the development of Nigeria, leading to an increase in the poverty level of the country. The consistent destruction of properties and killing of lives as a result of ethnoreligious clashes has seriously affected the economic

growth and development of the country. As a result, what is expected to be invested in the programs that are aimed at reducing poverty in the country will be diverted to the affected communities to mitigate the effect of the damages within the affected communities. The Ethno-religious conflict is capable of crippling all economic activities within a community. Consequently, increasing the poverty level in society (AKPA & NEBEIFE, 2017).

Prospects and Challenges of SDGs in fighting poverty in Nigeria.

Eradicating poverty remains one of the major challenges within the globe. The aim of achieving this poverty reduction was not fully achieved during the MDGs implementation. After obligating to SDGs, different countries in the world started to demonstrate these goals into their development planning for effective implementation. The goals become the goal that countries across the globe put efforts towards actualizing. Nigerian government started to integrate them into its development planning for effective implementation. Some of its general commitment towards achieving the goals include the effort made at the legislative level to facilitate the process of SGDs by establishing two committees in the national assembly:

There is a senate committee to ensure appropriate allocation of funds for the SDGs and there is also a similar in the house of representatives; Establishing the office of the senior special assistant to the president on SDGs, which is a legacy of MDGs that has the responsibility to oversee poverty reduction programs; and Inter-ministerial committee on SDGs was established to see the smooth interface between the agencies, departments, and ministries (Oogwu, 2018).

To address goal 1 of SDGs, which is poverty reduction, several strategies were adopted by the Nigerian government to help in reducing poverty in the country. For instance, the federal government of Nigeria established the National Safety Investment Program (NSIP) to address hunger and poverty in the country in 2016, allocating $1.3 billion of its budget to the institution of the first phase of its social safety nets system (Osondu-Oti). The program was established deliberately as an effort to accomplish the goal, where the vulnerable and the poor are targeted.

The packages under this safety program include Cash Transfer which reached approximately 300,000 poor and vulnerable household; N-Power Program that also empowered 500,000 youths within the age bracket of 18-35; and the National Home Grown School Feeding Program which provided to 9.9 million within 33 states and also empowered 107,862 cookery staff across the states.

Complete poverty eradication remains a global challenge. Though, there is a rapid achievement in combating poverty in countries like India and China, however, in African countries such as Nigeria, fighting poverty is proven very difficult (Osondu,2020). Some of the challenges in fighting poverty in Nigeria are discussed as:

Endemic corruption:

One of the foremost challenges of SDGs in fighting poverty in Nigeria is endemic corruption. The country has all the available natural and human resources required for a country to develop and make life good to its masses. However, the benefits of these resources

are not trickling down to benefit the poor people due to the effect of corruption in the country (Dankumo et al., 2019).

All the efforts made by successive administrations in Nigeria to reduce poverty in the country and the eventual failures of those efforts were a result of corruption within the leadership of the country. Corruption has eaten deep into all aspects of society such that the money that is supposed to be used for poverty reduction programs will always be handled wrongly, hence, leading to the high cost of governance and lack of effective delivery (Okunola et al., 2019).

Lack of effective policies:

For a successful poverty reduction in Nigeria, effective pro-poor policies remain a pre-condition (Anyanwu, 2013). Another major challenge in achieving poverty reduction programs in Nigeria is the incompetence of the policy-makers to initiate and implement effective policies that can address the multidimensional poverty in the country. In Nigeria, the elites are the ones that hijacked and frustrate all the opportunities that will end in benefiting the poor through all available chances to divert the public resources for their benefits (Ukeje et al., 2020). This is why most of the poverty reduction policies are not aimed at reaching the poor at the grassroots.

Lack of accountability:

Since corruption is apparent at all the administrative levels in Nigeria, there is no much concern on the people given the responsibility to execute or supervise on poverty reduction program to give feedback on their assignments. Consequently, the government cannot easily track the records of its programs accurately to know the failure or successes of the poverty reduction program executed (Osondu-Oti). With this, the reports on those programs can easily be adulterated. Therefore, lack of accountability is a serious challenge in achieving any program that is aimed at addressing poverty within society.

Insecurity:

Nigeria is a country that is affected by a high rate of insecurity such as the Boko-Haram insurgency, kidnapping, militancy, and herder-farmer conflicts, among others. The insecurity according to Nwozor et al. (2019), is becoming a serious challenge to the SDGs in its efforts to eradicate hunger and poverty in the country. This is because the number of internally displaced persons, as well as people losing their livelihood, is always on the increase due to lack of conduciveness in the environment.

The effect of this conflict will be an increase in the number of jobless people, an increase in hunger, disease, and a rapid increase in poverty. The result of all these is that government will find it very difficult to adequately satisfy the needs of the poor.

Poor infrastructure:

Another major challenge in achieving SDGs 1 in Nigeria is the poor state of its infrastructure such as lack of good roads, which is hindering the leaders to even have access to the people at the grassroots who are the main victims of poverty in Nigeria. According to

Kanayo (2014), the state of infrastructure that facilitates industrialization and provides employment through both small and medium scale enterprises (SMEs) sector, which can help in reducing poverty is embarrassing because it is exceptionally insufficient. The roads that connect towns and villages are dilapidated, hence, making it difficult to conduct businesses to improve the livelihood of the poor people. These roads have a significant role to play in achieving the first goal of SDGs.

Conclusion

United Nation millennium declaration was made by world leaders in 2000. The declaration has committed the countries in the world to a universal partnership, with the major aim of reducing poverty within the deadline of 2015. Although progress has been made significantly in some countries, Nigeria has not made any meaningful progress in that regard due numerous challenges which some are earlier outlined in this paper. For a significant achievement of MDGs in Nigeria, collective and concerted effort is needed designing a strong and reliable framework for a successful implementation.

Recommendations

Government should be more serious in dealing with corrupt elites by probing them, taking back their loot to the government and stopping them from holding any public office.

The Nigerian government should address the issues of poverty reduction programs through effective implementation of policies, creating conducive environment and rewarding good imitative.

Nigerian government should be Government must be proactive in addressing security issues, through applying advanced technology in managing security challenges, intelligence gathering, and intelligence sharing.

Government should intensify efforts on proving adequate infrastructure such as roads, schools, and health facilities to support successful implementation of poverty reduction programs.

Reference

Abraham, M., & Pingali, P. (2017). Transforming smallholder agriculture to achieve the SDGs. The Role of Smallholder Farms in Food and Nutrition Security, 173.

Abubakar, S. (2019). Tradermoni micro-credit scheme and poverty reduction in Nigeria. International Journal of Political Science and Governance, 1(2), 38-42.

Adeniyi, D. A., & Dinbabo, M. F. (2020). Stuck in a rut: a review of the interplay between agriculture, poverty and food security in Nigeria. African Renaissance, 17(2), 129-160.

AKPA, P. A., & NEBEIFE, C. J. (2017). Democratic Governance and Management of Ethnoreligious Conflicts in Wukari, Taraba State, Nigeria. Socialscientia: Journal of Social Sciences and Humanities, 2(4).

Akpan, U., & Isihak, S. (2020). The geography of poverty in Nigeria: AGDI Working Paper.

Aliyu, K., & Dansabo, M. T. (2017). Poverty as Development Challenge in Nigeria: An Assessment of Some Poverty Eradication Policies. Saudi Journal of Humanities and Social Sciences, 2(10A), 920-927.

Antia-Obong, E. A., & Otung, I. A. (2019). Growth rate analysis for domestic production and import of beer of barley in Nigeria. Middle East J, 8(1), 21-27.

Anyanwu, J. C. (2013). The correlates of poverty in Nigeria and policy implications. African Journal of Economic and Sustainable Development, 2(1), 23-52.

Asoegwu, S. (2018). Leveraging food security challenges in Nigeria: Through agricultural production, processing and storage for mitigating economic recession.

Bank, W. (2017). World development report 2018: Learning to realize education's promise: The World Bank.

Campagnolo, L., & Davide, M. (2019). Can the Paris deal boost SDGs achievement? An assessment of climate mitigation co-benefits or side-effects on poverty and inequality. World development, 122, 96-109.

Dankumo, A. M., Ishak, S., Bani, Y., & Hamza, H. Z. (2019). The Relationship between Public Expenditure, Corruption and Poverty in Nigeria. Jurnal Ekonomi dan Studi Pembangunan, 11(1), 76-89.

Egwemi, V. The Place of Political Will in The Fight Against Poverty in Nigeria.

Hussaini, M. (2014). Poverty alleviation programs in Nigeria: Issues and challenges. International Journal of Development Research, 4(3), 717-720.

Jaiyeola, A. O., & Bayat, A. (2020). Assessment of trends in income poverty in Nigeria from 2010–2013: An analysis based on the Nigeria General Household Survey. Journal of Poverty, 24(3), 185-202.

Kamruzzaman, P. (2016). A critical note on poverty eradication target of sustainable development goals. European Journal of Sustainable Development, 5(2), 87-87.

Kanayo, O. (2014). Poverty incidence and reduction strategies in Nigeria: Challenges of meeting 2015 MDG targets. Journal of Economics, 5(2), 201-217.

Khan, A., & Cheri, L. (2016). An examination of poverty as the foundation of crisis in Northern Nigeria. Insight on Africa, 8(1), 59-71.

Liu, Q.-Q., Yu, M., & Wang, X.-L. (2015). Poverty reduction within the framework of SDGs and Post-2015 Development Agenda. Advances in Climate Change Research, 6(1), 67-73.

Luna, S., & Montaño, J. (2017). From MDGs to SDGs: A Transformative 2030 Agenda for Sustainable Development Mexico and the Post-2015 Development Agenda (pp. 53-65): Springer.

Mashinini, V. (2019). Sustainable development goals in Lesotho-prospects and constraints. Africa Insight, 49(2), 89-106.

McArthur, J. W. (2014). The origins of the millennium development goals. SAIS Review of International Affairs, 34(2), 5-24.

Momoh, Z., & Attah, P. J. (2018). Corruption and the paradox of poverty in Nigeria. Global Journal of Applied, Management And Social Sciences, 15.

Nambiappan, B., Ismail, A., Hashim, N., Ismail, N., Nazrima, S., Idris, N. A. N., . . . Kushairi, A. (2018). Malaysia: 100 years of resilient palm oil economic performance. Journal of Oil Palm Research, 30(1), 13-25.

Nayyar, D. (2012). The MDGs after 2015: Some reflections on the possibilities. UN System Task Team on the Post-2015 UN Development Agenda. April.

Nwozor, A., Olanrewaju, J. S., & Ake, M. B. (2019). National Insecurity and the Challenges of Food Security in Nigeria. Academic Journal of Interdisciplinary Studies, 8(4), 9-9.

Ogbuke, M. U., Ofoegbu, R. C., & Ngwu, L. U. (2020). Policy Discontinuity and Poverty in Nigeria. Esut Journal of Social Sciences, 5(1).

Ogunlana, O. F. (2019). Determinants of public sector corruption in Nigeria. International Journal of Public Policy and Administration Research, 6(1), 1-11.

Okunola, M. O., Umaru, A., & Hassan, S. I. (2019). Manifestations and impacts of corruption on democratic governance in Nigeria. International Journal of Development and Management Review, 14(1), 164-174.

Oleribe, O. O., & Taylor-Robinson, S. D. (2016). Before sustainable development goals (SDG): why Nigeria failed to achieve the millennium development goals (MDGs). The Pan African medical journal, 24.

Omomowo, K. E. (2018). Poverty in africa The Development of Africa (pp. 69-94): Springer.

Omoniyi, B. B. (2018a). An examination of the causes of poverty on economic growth in Nigeria. Africa's Public Service Delivery & Performance Review, 6(1), 10.

Omoniyi, B. B. (2018b). An examination of the causes of poverty on economic growth in Nigeria. Africa's Public Service Delivery and Performance Review, 6(1), 1-10.

Osondu-Oti, A. Nigeria and the Sustainable Development Goals Agenda: Is Ending Poverty in All Its Forms Possible by 2030?

OZDEN, K., & Chinedu, S. (2017). Poverty reduction and sustainable development in nigeria. PROCEEDING BOOK, 329.

Salihu, H. A., & Gholami, H. (2018). Corruption in the Nigeria judicial system: An overview. Journal of Financial Crime.

Ucha, C. (2010). Poverty in Nigeria: Some dimensions and contributing factors. Global Majority E-Journal, 1(1), 46-56.

Ukeje, I. O., Ogbulu, U., Idike, A. N., Ndukwe, C., Iwuala, H., & Clementina, K. (2020). Policy-making for sustainable empowerment and poverty reduction scheme in Nigeria. Global encyclopedia of public administration, public policy, and governance. Springer, Cham. https://doi. org/10.1007/978-3-319-31816-5_3922-1.

Wali, H. N., & Sanusi, I. H. (2017). Poverty reduction strategies and programs: the Nigeria's experience. Journal of Research in National Development, 15(1).

DİFFİCULTİES İN THE İMPLEMENTATİON OF İNCLUSİVE EDUCATİON

Esmira Tahirova, Sevinc Quliyeva, Erkinaz Rasulzade
ADA School, Baku, Azerbaijan

Abstract

Modern trends in education allow children with disabilities to go to educational institutions and study there together with other healthy students. This trend is called "Inclusive Education" and is widespread in modern society. “The term “inclusive education” is most commonly used to include people with emotional or mobility limitations, mental disabilities, learning difficulties, language problems, behavioural disorders and autism in physical and mental disorders” (Suzanne R. K, 2015). That is, inclusive education excludes any discrimination against students. It is an education in which people with different levels of health are treated in the same way, but special conditions are created for students with special educational needs. When we clarify the term inclusive education, we are faced with a number of questions:

1. "Are we ready to move to inclusive education and give children with disabilities the full right to an equal education for all?"

2. "Is modern society ready to fully accept these children and create all conditions for them to acquire knowledge?"

Keywords: Inclusive education, teacher support, curriculum.

INTRODUCTION

It is known that a number of projects related to inclusive education have been implemented in our country in recent years, and new decisions have been made. In 2015, in cooperation with the Ministry of Education of the Republic of Azerbaijan and the United Nations Children's Fund (UNICEF) in the field of inclusive education, radical reforms in the field of special education new approaches are planned. Thus, within the framework of joint cooperation with UNICEF, the implementation of the project "Application of inclusive education at the primary level" was launched in the 2015-2016 academic year by the relevant order of the Ministry. Under the project, measures to apply new approaches in the field of inclusive education are being successfully tested in four experimental schools (schools 220, 138, 252 and 202). A total of 54 people with disabilities were involved in inclusive education in the four pilot schools (grades 1-4). According to the Decree of the President of the Republic of Azerbaijan dated December 14, 2017, the “State Program for the Development of Inclusive Education for Persons with Disabilities in the Republic of Azerbaijan in 2018-2024” was approved. As can be seen, a number of projects based on the involvement of inclusive education have been implemented and programs have been adopted in our country. Despite the fact that our country has the right to inclusive education and children with disabilities have the same level of education as everyone else, there are still a number of difficulties in this regard.

First of all, it should be noted that the organization of events to enable students with disabilities to enter educational institutions together with healthy children should become

widespread, and almost all educational institutions should act as stakeholders in this development process. Because in an era of globalization of education, the process of transition to inclusive education is very important. The main object of the transition to inclusive education is the functioning of inclusive education institutions. “Inclusive education institutions are generally schools that educate children in state programs, where children are educated with children with special needs, and curricula and programs are tailored to the needs of each student with special needs” (Melda RR S, 2021)).

In the age of updated information and technology, it is necessary to start the process of involvement in inclusive education at the pre- school level. Perhaps, if such a question arises, why should inclusive education be started at the pre-school level? Because “It is important to start the education of people with special needs at an early age and ensure that they study together with their healthy peers. Therefore, inclusive education at an early age will ensure that these children are more involved in independent living ” (Gokhan K, Sunay.S, Y, D, 2012). Both students with disabilities and other students will realize some responsibilities from an early age, and personal development will be shaped by more social responsibilities. “Pre-school education is important in terms of teaching children with special needs social skills such as sharing, helping, co-operative behavior and a sense of responsibility, self-care and daily life skills. Preschool education is of great importance in terms of social acceptance and mastery ” (Gokhan K, Sunay.S, Y, D, 2012) However, unfortunately, in our country we rarely see the involvement of students with disabilities in education at the preschool level . In some cases, the preschool, and in some cases the parent, are not involved in the development of this process. What is the reason for this?

First of all, the reason why the educational institution does not participate in the development of inclusive education is that the educational institution's infrastructure does not meet the needs of children with disabilities. “Infrastructure for general education schools is a factor to be considered along with the teaching staff” (Melda RR S, 2021). An educational institution that considers inclusive education a priority in the teaching process must place equipment and devices inside the school that can meet the needs of students with disabilities so that the student is not left out of the teaching process. In many cases , children with disabilities do not feel like full participants in the pedagogical process and therefore do not meet the expectations of the educational institution. Educational institutions based on inclusive education must be equipped with a special material and technical base that can meet the needs of children with disabilities (ramps, elevators, special education, rehabilitation, medical equipment, specially equipped educational institutions, etc.).

The second factor hindering the transition to inclusive education and the equal access to education for children with disabilities is teacher training. "Regardless of the perfect organization of the structure of education related to inclusive education, no matter how well the education policy is expressed, it is impossible for children with disabilities to effectively adapt to the educational process without appropriate teacher activities" (Arkinaz R., Esmira T., Sevinj G., 2021) In order to work with children with disabilities, special training of teachers of general education institutions should be funded, teachers should be actively involved in regular internships and trainings on this topic. It should be noted that UNICEF Inclusive education means that students with disabilities receive the same education as other

children. During the learning process, a student with autism or mental retardation may have a reduced ability to listen to lessons, of course. Although the management of education is based on the professionalism of the teacher, this inevitably affects the teaching process in other students. Therefore, in this case, the teacher must have at least two assistants in the classroom to manage such situations immediately.

Inclusive education requires the development of educational content in accordance with the special needs of children with disabilities. For example, it is impossible to apply the same approach to a child with mental retardation and a child with visual impairment. Each of these children needs a special approach, and it is necessary to develop special programs for each group of these children. "The curriculum depends on and is greatly influenced by the knowledge, skills and beliefs of the educator in question, the context, environment and conditions in which the teacher finds himself or herself while learning mediation. Teachers should be recognized as co-developers of the curriculum. (AR. Saravanakumar, 2018)

Dr. Sarayanakumar, in his article "Curriculum For Inclusive Education", outlines the principles of effective curriculum development for everyone.

Student-centered: Taking into account the individual needs of children with disabilities, the student needs a curriculum that will be at the center of the learning process.

Agile: Agile , important curriculum, teaching and learning strategies are very important for the participation of children with special needs in the educational process .

Participant: It is important to have a curriculum that creates an educational environment in which children with special needs can actively participate in learning in small groups

Partnership with parents: Partnership with parents is a key factor because children do not learn.

On the other hand, the reason why educational institutions do not want to fully transition to inclusive education is the human factor, and this reason is perhaps even more tragic. Moreover, those who oppose it are more likely to be parents and teachers with children with disabilities, rather than sitting side by side in the same group in kindergarten, in the same class at school, in lectures at the institute.

According to a study conducted by parents, 80% of mothers and fathers do not want to raise healthy children with their peers with disabilities. The main arguments of people who oppose inclusive education are as follows:

- ✓ heterogeneity of class composition slows down the speed of teaching of talented students;
- ✓ not enough attention is paid to children with disabilities in unequal competition;
- ✓ the integrated education teacher puts the child in a difficult situation: the child with a disability must be deprived of any attention and care from other children in order to spend more time with them;
- ✓ The country needs healthy citizens with intellectual potential.

Not knowing that a disabled child is an example of courage for other students is one of the most important reasons why most educational institutions do not want to provide quality services to people with disabilities. However, such a child, a student, teaches healthy peers to

help each other, to show compassion, to feel the pain of others, to determine what the problem is and what a small concern is.

However, the problem of inclusive education is widely discussed at the international level. There is currently an Inclusive Program in the United States. It was founded by the Rehabilitation Act and the 1973 law on the education of children with disabilities. The US Congress passed the Disability Education Act. This law provides for the need to finance inclusive education in the local school system and establishes an individual approach to the definition of the curriculum. The law favored integration - the teaching of children with disabilities in general education schools. This also applies to children with mental disabilities, such as Down syndrome. Inclusive schools are suitable for all children, regardless of their psychological, mental, social, emotional, linguistic or other characteristics [Education based on the "inclusion" model is a priority in the United States, but in the United States, special schools are not abandoned, but the placement of children there is carried out only in extremely special cases.

In Azerbaijan, unfortunately, such models are not sufficiently developed to be a priority. At the same time, a number of pilot schools have been established in Azerbaijan. However, these schools across the country are not enough to provide all children who want to study with healthy children.

We talk a lot about the fact that children with disabilities have the same rights as normal children, but we cannot guarantee them the promised rights. What to do? How can all ideas about the implementation of inclusive education be reflected in practice?

Thus, an important factor in the development of inclusive education funding problems related to the educational institutions, "special" new environment of children in special equipment designed for compliance to ensure. However, there are greater difficulties in organizing the educational process. Children with disabilities require special treatment not only from teachers, but also from all people in the institution. Thus, children with hearing impairments need the help of corrective teachers, it is important to talk to such children correctly, often they cannot even understand the speech of other participants in the pedagogical process. Children with fragile bones, where every fall is dangerous, must be completely protected from blows, which is almost impossible to achieve in a children's team. In connection with the above, inclusive education is not only a joint education of children with disabilities and normal conditions, but also a complex process of restructuring the entire pedagogical system. Unless society learns to be close to special students and help them, inclusive education will not produce the desired results and will not take its place, and this is more difficult than providing educational institutions with elevators and ramps.

It will take decades for private children to become the basis of the same pedagogical process as healthy children in ordinary kindergartens, schools and universities, and perhaps 100 years from now inclusive education will not be as confusing as it is today, but as educational institutions we have to work on it. Gradually, we must create such conditions within the walls of educational institutions so that the special child feels like a legitimate participant in the pedagogical process .

ACKNOWLEDGEMENTS

This work was supported by the Science Development Foundation under the President of the Republic of Azerbaijan – Grant № EİF-ETL-2020-2(36)-16/16/5-M-16.

REFERENCES

AR. Saravanakumar "CURRICULUM FOR INCLUSIVE EDUCATION", 2018

Esmira Tahirova, Arkinaz Rasulzade, Sevinj Guliyeva "The role of teacher support in the organization of inclusive classes" 2021

Gökhan Kayılı, Sunay Safiye Yıldırım Doğru " Impact of Inclusive Education Received in Early Childhood on School Readiness: A Case Study, 2012

Melda Rumia Rosmery Simorangkir "Inclusion School Education Facilities And Infrastructure", 2021

Suzanne RR Kirschner "Inclusive education", 2015

https://www.unicef.org/azerbaijan/az/inkl%C3%BCziv-t%C9%99hsil

FLIPPED CLASSROOM IMPLEMENTATION IN THE REPUBLIC OF CONGO. AN EXPLORATION OF TEACHERS' AND LEARNERS' PERCEPTIONS

KIMBOUALA NKAYA
Associate Professor in English Language Teaching and Applied Linguistics at Marien NGouabi University
NGOYI VALDY JUBRİLL
Graduate student in English Language Teaching at Marien NGouabi University

Abstract

Enhancing learners' participation in classroom learning activities is still one of the most main purposes set by teachers. To achieve this purpose, various approaches and methods are used the latter. In developed countries, most of teachers resort to the flipped classroom approach which is an approach that uses technology devices to deliver content pre-class in order to maximize student-centered learning and problem-solving during class time. Despite the positive impact of the flipped class instruction noticed in some developed countries, challenges remain for many schools in developing countries such as the Republic of Congo to utilize this new teaching paradigm. This situation raises legitimated concerns to researchers to conduct this study. Therefore, the present paper investigates teachers' and learners' perceptions about the implementation of flipped classroom approach at secondary school level in the Republic of Congo, on the one hand, and, on the other hand, it also aims to examine how the flipped classroom approach may be implemented. For data collection instruments, researchers used interviews and questionnaire to collect data from their sample population made of 7 teachers and 391 twelfth grade learners. The findings of this research work revealed that teachers and learners are favorable to the implementation of the flipped classroom approach, but conditions to implement this approach are not yet fulfilled in many secondary schools. To reverse the situation, this paper ends with some suggestions and recommendations towards educational authorities.

Keywords: English as a Foreign Language, Flipped Classroom Approach, Learner-centered, Perception

Résumé

Améliorer la participation des apprenants aux activités d'apprentissage en classe reste l'un des principaux objectifs fixés par les enseignants. Pour atteindre cet objectif, diverses approches et méthodes sont utilisées. Dans les pays développés, la plupart des enseignants ont recours à l'approche de la classe inversée, qui consiste à utiliser des dispositifs technologiques pour transmettre le contenu avant la classe afin de maximiser l'apprentissage centré sur l'élève et la résolution de problèmes pendant le cours. Cependant, malgré l'impact positif de la pédagogie de la classe inversée constaté dans certains pays développés, il reste des défis à relever pour de nombreuses écoles dans les pays en développement comme la République du Congo pour utiliser ce nouveau paradigme d'enseignement. Cette situation soulève des préoccupations légitimes aux chercheurs pour mener cette étude. Par conséquent, le présent article étudie les perceptions des enseignants et des apprenants sur la mise en

œuvre de l'approche de la classe inversée au niveau de l'école secondaire en République du Congo, d'une part, et, d'autre part, il vise également à examiner comment l'approche de la classe inversée peut être mise en œuvre. Pour la collecte des données, les chercheurs ont utilisé des entretiens et questionnaires pour recueillir des données auprès de leur échantillon composé de 7 enseignants d'anglais et 391 élèves des classes de terminale du lycée Emery Patrice LUMUMBA. Les résultats de ce travail de recherche ont révélé que les enseignants et les apprenants sont favorables à la mise en œuvre de l'approche de la classe inversée, mais les conditions pour mettre en œuvre cette approche ne sont pas encore remplies dans de nombreux établissements du secondaire. Pour inverser la situation, le présent article se termine par quelques suggestions et recommandations à l'attention des autorités éducatives.

Mots-clés : Anglais langue étrangère, pédagogie de la classe inversée, approche centrée sur l'apprenant, perception.

Introduction

In many countries where English is a foreign language, the teaching and the learning of that language remain a burning task, because some teachers of English in those countries do not use appropriate teaching approaches, strategies and materials. This explains the fact that the majority of Congolese learners have difficulties and are still unable to speak, to write, to listen and to read English after even seven years of learning before they reach University. Despite the fact that teaching and learning a foreign language should be both an interesting and a communicative experience, in Congolese secondary schools, English lessons tend to be a dictation since the teacher is the only one who speaks and learners passively listen to him. In the hope of avoiding this, teachers should use particular approaches as effective as easy to implement in order to help learners gain the four skills of the language. Thus, improving learners' participation in classroom learning activities is still one of the main purposes set by teachers. To achieve this goal, various approaches such as Flipped Classroom Approach (FCA) are used. In the Republic of Congo, the implementation of that approach remains a big challenge. Therefore, the present paper investigates teachers' and learners' perceptions about the implementation of FCA at secondary school level in the Republic of Congo, on the one hand, and on the other hand, this paper also examines how the FCA may be implemented.

Research questions

The present paper intends to provide answers to the following research questions:

1- What are Congolese teachers' and learners' perceptions about the implementation of FCA in an EFL context?

2- To what extent could FCA be implemented in the Republic of Congo?

1- Review of the related literature

As one knows, various studies have been conducted in the field of teaching approaches and strategies. Therefore, in this section, researchers review some previous works focused on Flipped Learning Approach in order to point out the state of the science about the implementation of the FCA in developing countries, in general, and in the Republic of

Congo, in particular. But prior to reviewing the previous researches, researches found it appropriate to point out characteristics of a traditional class against a flipped classroom.

For traditional classroom, at school, student listens to teacher introduce new English topic. At home, student goes home and tries to do homework, often unsuccessfully and without the opportunity to get questions answered in a timely manner. Meanwhile for Flipped Classroom, student begins some activities at home to watch brief video explanation of new topic online or reads new material to be discussed in class the next day. At school, student works on "homework" problems, with teacher answering questions or providing clarifying follow-up as necessary.

With these characteristics in mind, in his study conducted in an international Baccalaureate Standard Level mathematics to 22 junior high school students who received trigonometry lessons through flipped classroom model, Mousel (2013) asked his students to complete a ten-item survey questionnaire regarding perceptions, attitudes, and beliefs of competency using both flipped classroom and the traditional method. He found out that the flipped classroom model generally has a positive effect on students' attitude and perceptions than the traditional approach.

With the same purpose, Kong (2015) investigates the effect of flipped classroom instruction on students' critical thinking achievement. A total number of 124 junior high students were exposed to the three-year trials of the teaching method where they were engaged in online pre-lesson and in-class group activities. He tested the students after the teaching trials and concluded that flipped classroom method promotes students' competency in a critical thinking achievement.

On their behalf, Bhagat, Chang and Chang (2016) examined the effect of flipped classroom and traditional method of teaching on 82 high school students' mathematics achievement. Their results have indicated that students in flipped classroom learning environment performed better than the counterpart in the traditional classroom.

With regard to previous researches, most of them were focused on the impact of flipped classroom learning on learners' performances by comparing the FCA with the traditional teaching classroom. We may, then notice that their focus was not on teachers' and learners' perceptions about the implementation of that approach in developing countries. That is the reason why, the present study deserves to be conducted.

2- Research methodology

This section develops two subsections, namely the data collection instrument and the sample population.

2.1. Data collection instrument

To collect data related to this study, researchers used survey questionnaire design for both teachers and learners and interviews. Teachers' survey questionnaire was composed of seven (7) items and learners' survey questionnaire, on its behalf, was made of five (5) items. As far as the interview is concerned, the seven teachers were interviewed in order to get further information about possibilities to implement the flipped classroom approach in the Republic of Congo.

2.2. Sample population

Participants involve in this study are teachers of English and 12th grade-learners from Emery Patrice LUMUMBA senior secondary school as shown in the following table.

Table n°1: Sample population

Participants	Number
Teachers	7
Learners	391
Total	398

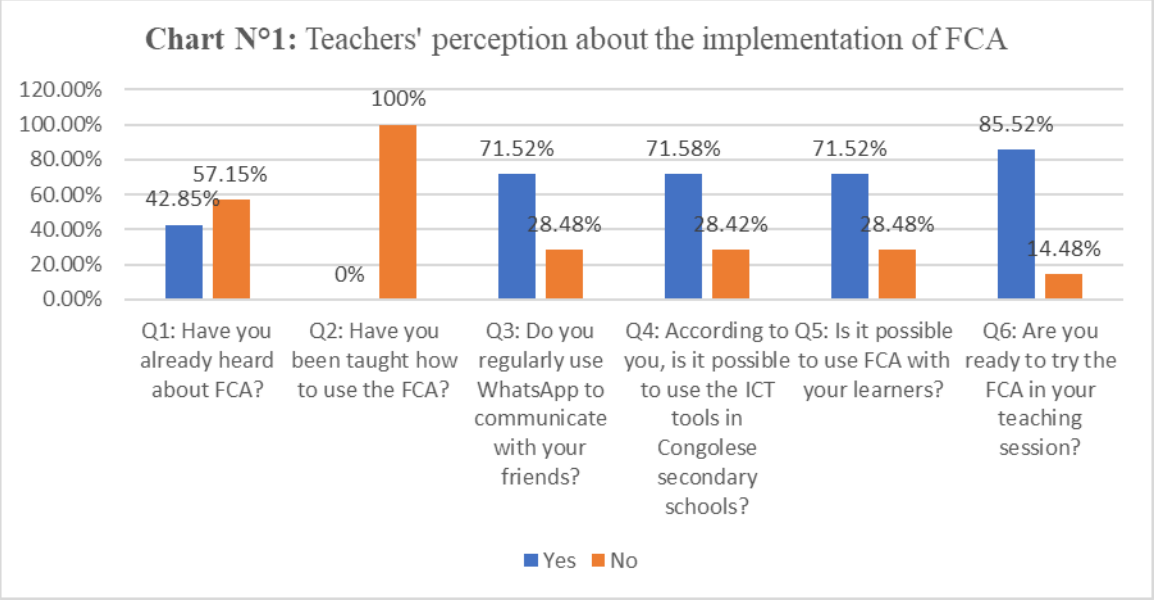
To carry out this investigation, we handed questionnaire to four hundred and eighty-nine (489) participants at the end of which three hundred and ninety-eight (398) responded or handed back the questionnaire. Among them; seven (07) teachers out of nine (09) and three hundred and ninety-one (391) learners out of four hundred and eighty (480). This gave us a total of three hundred and ninety-eight (398) participants as showed in the above table n°1. That is, our sample population is composed of seven (7) teachers and three hundred and ninety-eight (398) learners.

3. Major findings

The results of this paper are presented in accordance with the sample population and instrument used. That is, researchers analyze, first, teachers' questionnaire, then, learners' questionnaire analysis, and they end with teachers' interview.

3.1. Teachers' perception about the implementation of FCA in the Republic of Congo

Teachers' perception about the implementation of flipped classroom approach in the Republic of Congo was investigated thanks to the questionnaire made of seven questions. The investigation was mainly focused on the following aspects: teachers' awareness of Computer Assisted Learning, teachers' perceptions of using digital tools in Congolese schools, teachers' possession and use of digital tools through internet. The results are presented in the following chart.



From the above chart, it appears that only 42.85% of teachers were aware of the Flipped Classroom Approach. However, more than the half of those teachers 57.15% were

not aware of that approach. This reveals that the majority of those teachers are not aware of the Flipped Classroom Approach.

From the analysis of this first question, it is without any doubt that the majority of Congolese English teachers do not look for new teaching possibilities in the sake of improving their teaching styles. That is the reason why Congolese teachers of English rely on the use of traditional teaching approaches which do not really help learners to master the target language instead of using modern approaches thanks to which learners are in the center of their learning and contribute to the construction of their knowledge.

As far as the second question is concerned, the results of chart n°1 shows that Congolese teachers did not receive this training or in their training curricula, the Flipped Classroom Approach does not exist. 100% of sample teachers acknowledged that, during their training, they were not taught how to use the Flipped Classroom Approach.

The third question was asked in order to check whether teachers use social networks such as WhatsApp. The results showed that most questioned teachers regularly use WhatsApp. In fact, 71,52% of them regularly use WhatsApp. From these answers, one can notice that those teachers are used to surf on internet and this is one of the factors that can modernize studies in the Republic of Congo. Once more, results based on this aspect confirm that the implementation of Flipped Classroom Approach in Congo is possible since the majority of teachers possess or use WhatsApp regularly.

Referring to the possibility of using Flipped learning with learners, 71,52% of sample teachers thought that it was possible to use FCA with their learners. From the last question, researchers intended to check whether the sample teachers were able and ready to teach English using information and communication technology's tools. Following this chart, 85,52% of teachers against 14.48% think that they are ready and able to teach through Computer Assisted Learning.

From a meticulous analysis of the teachers' questionnaire illustrated in the above chart, it has been brought to light that Flipped Classroom Approach can be implemented in our country, for the majority of the respondents was favorable to the implementation of this teaching model at 71%.

3.2. Teachers' viewpoints about factors blocking flipped learning approach

In order to get reliable data on hindrances about the implementation of flipped classroom approach in the Republic of Congo, apart from the questionnaire, teachers were interviewed. From this interview, it was expected from teachers to provide the reason that hinders them to implement new technology of information tools in their teaching management. With this question, the seven sample teachers were free to provide any possible factors likely to block the implementation of the flipped classroom approach. In order to analyze the results of this question, teachers' answers were grouped according to their similarities with the other teachers' answers. That is the reason why, in some provided answers, when all seven teachers' answers were similar, researchers ranked seven respondents and the ratio became automatically one hundred percent.

By the way, answers provided by teachers to this question are presented and analyzed in the beneath table.

Table n°2: Factors likely to block the FCA implementation

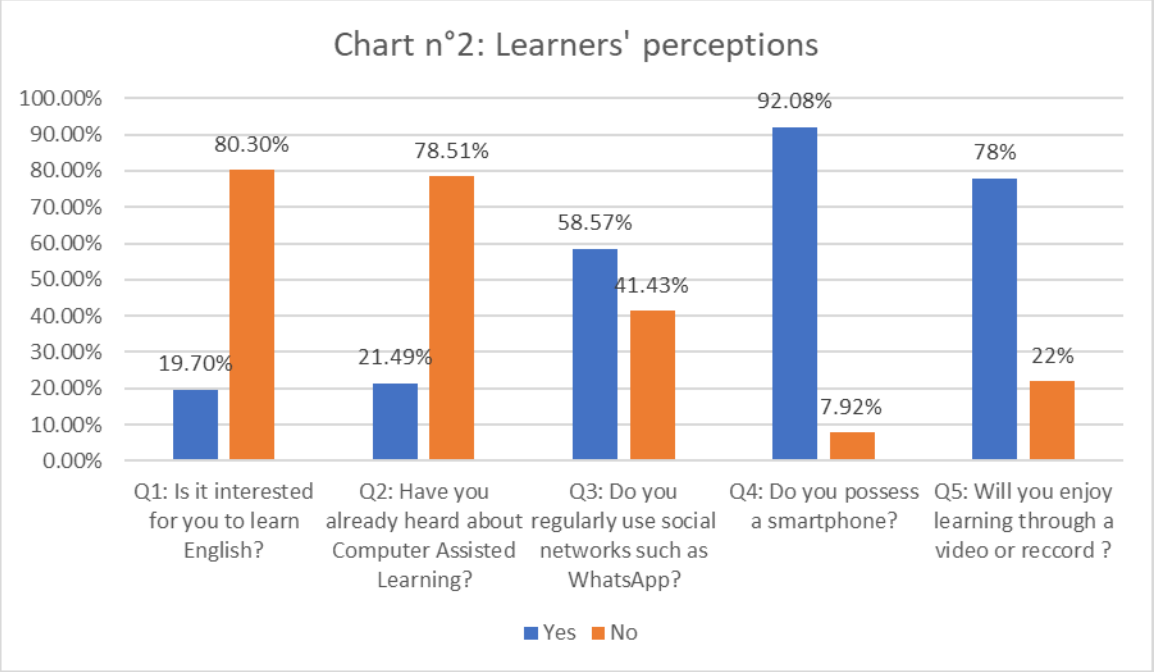
Question N°7	Expected answers	Number of respondents	Percentage
What do you think may be factors likely to block the implementation of Flipped Classroom technology in the Republic of Congo?	Learners' lack of ICT's tools	6	85.52%
	Teachers' lack of skills in computer science	1	14.28%
	Problem with the internet access	7	100%
	Lack of training for teachers in that approach	7	100%
	Difficulty with self-discipline for learners to organize their work properly	3	42.76%

From this table, it appears that main factors hampering the implementation of the flipped classroom approach in the Republic of Congo are the learners' lack of information and communication technologies' tools with 85.52% of sample teachers pointed out this factor, teachers' lack of skills in computer science(14.28%), problem with the internet access (100%), similarly with the lack of training for teachers in that approach, and finally, at 42.76%, teachers pointed also out that the implementation of the Flipped Classroom Approach will be confronted with self-disciple for learners to organize their work.

Apart from teachers' questionnaire, the present study resorted also to learners' questionnaire. As aforementioned, the learners' questionnaire contained five questions and the results obtained are presented in the following section.

3.3. Learners' perception about the implementation of FCA in the Republic of Congo

Through the questionnaire handed to learners, researchers collected data related to learners' perceptions about the implementation of the flipped classroom approach in the Republic of Congo. owing to that, the results of the learners' questionnaire are presented in the beneath chart, in order to be analyzed.



Referring to learners' questionnaire, five questions were asked to them. The first question has been asked to learners in order to know if they enjoy learning English in Congo

despite the fact that the Republic of Congo is not an English spoken country. Answers obtained from learners show that only 19.70% of learners enjoy learning English even though English is a foreign language for them. And the majority (80.30%) find it boring. This means that for the majority of learners, they are not motivated to learn English, because of the teaching approach used by teachers which are not likely to interest learners.

As far as the second question is concerned, it aimed at knowing whether learners have already heard about Computer Assisted Learning or not and if they already have, they were required to precise the mean through which they have been told about. Answers related to this question as shown in the above chart confirm that 78.51% of learners who responded, have not yet heard about Computer Assisted Learning. However, 21.49% of learners have already heard about the Computer Assisted Learning. This means that, in the Congolese educational system, teachers rarely use new technologies to teach their lesson.

The third question was asked in order to check whether learners use regularly social networks such as: WhatsApp. Answers obtained from learners show that 58.57% of learners use regularly WhatsApp to communicate with their friends. Finally, from these learners' answers, one can easily notice that those learners are used to surf on internet and this is one of the factors that may modernize studies in Congo or may be used to implement the flipped classroom approach.

In the same line with the third question, the fourth one was asked in order to know whether learners have and often use communication tools such as smartphones. As you can notice in the chart above, 92.08% of learners possess smartphones and only 7.92% of learners do not possess smartphones. This fact puts the implementation of Flipped Classroom Approach in our country in the right track.

For the last question, the purpose was to have learners' opinion if they will enjoy or not the fact that their teachers provide them a lesson trough a video, a record or a leaflet to study at home in order to get them prepared for next class session instead of only waiting for the class session to discover the lesson. The results from learners' questionnaire about this question show that 78% of learners agreed with the flipped model and only 22% either eighty-six (86) learners go against this point of view. With those results on the behalf of learners, it is clear that learners are willingly opened to the idea of changing the way they are taught. To end with this step, we can notice that the number of respondents is higher than that of the non-respondents and the majority of the respondents have a favorable perception of Flipped Classroom Approach.

Based on the results of the present study, the researchers found that the implementation of flipped classroom provides significant implications for learners' achievement. Technology is an important element in flipped classroom and also instrumental in helping teachers to implement the teaching and learning process more effectively. This study also showed that there are several challenges that need to be overcome to ensure the implementation of flipped classroom in the Republic of Congo.

The implementation of flipped classroom approach will bring enormous implications for education curriculum. Behind the use of technology in the classroom method the Ministry of Education should leverage information technology in teaching and learning process. By the way, the existing conventional teaching methods need to be transformed to ensure that the

country's education system is able to move along the latest and competitive learning approaches.

3.4. Discussion

To find out teachers' and learners' perceptions on the flipped classroom technology use for learning English in the Republic of Congo, the survey has been conducted. 78% of learners taking part in the survey liked the idea of integrating the flipped classroom technology into the learning process. 22% of respondents were not inspired by this technology because of the problems they faced with. Among the difficulties that learners may experience working with the electronic course the following ones were mentioned by teachers who responded about difficulties or factors which may block the implementation of the flipped classroom approach: problems with the Internet access, lack of time for completing online assignments, difficulty with self-discipline to organize their work properly. Almost all learners (92.08%) mentioned the availability of the e-learning materials such as smartphones which is one of the useful technological means likely to be use to implement a flipped classroom learning. 58.57% of respondents appreciated the opportunities for collaboration and communication in the e-learning environment since they regularly use WhatsApp as a social network. Among the benefits that the flipped classroom offers teachers outlined the flexible timetable, involvement of learners in the learning process and increase of their academic performances. The objective of any method or model of teaching a language is to equip learners with adequate competence in using that language. The flipped classroom can clearly be a successful model, and as teachers and learners become more comfortable with the approach, it may become a standard. As the flipped learning is based on activities and a student centric atmosphere inside and outside the classroom, it serves as an effective model to work effectively in this model. Teachers will have to play the role of a moderator. In a traditional classroom, students get information only from the teacher and they often try to incarcerate what the teacher is saying once or twice. They do not have an option of accessing the information again outside the classroom, and also, they might miss important points. On the contrary, the use of online materials such as podcasts, video and other content that students can access outside the classroom help them in better learning.

Conclusion and recommendation

To summarize, we can state that the flipped classroom is a promising technology which shouldn't be underestimated. The integration of the flipped classroom into the Congolese educational process could lead to an increase of students' motivation and interest for studying foreign languages. Furthermore, it has a positive impact on students' self-discipline and self-directedness due to the fact that students take on responsibility for their own learning. The flipped classroom technology has a huge pedagogical potential for both teachers and learners.

Moreover, the results of the survey showed that the teachers and learners have a positive perception on the implementation of the flipped classroom approach.

However, there are still some technical and organizational challenges that complicate the integration of the flipped classroom technology in the teaching and learning process in the Republic of Congo. Overcoming these challenges needs the direct implication of Congolese educational authorities to insert the e-training in teachers' training curricula and to equip

schools with ICT's material in order to create a new learning environment based on the technology of flipped classroom.

Recommendation

Incorporation of flipped classroom approach for teaching of English language in the Republic of Congo is a modality discussed in the paper. The following are the recommendations based on the study:

- Teachers of the English language should incorporate methods, which enable the students to extend learning beyond the classroom.
- A variety of materials should be used in the course of learning along with the textbook as a supplementary source of information.
- Teachers should shift from lecture methods to a collaborative way of teaching involving students.
- Curriculum designers should also incorporate the flipped classroom approach in all Congolese secondary schools' programs.

References

Bhagat, K. K., Chang, C. N. & Chang, C. Y. (2016). *The impact of the flipped classroom on mathematics concept learning in high school. Educational Technology & Society, 19*(3), 134-142.

Kong, S. C. (2015). An experience of a three-year study on the development of critical thinking skills in flipped secondary classrooms with pedagogical and technological support. *Computers & Education*, *89,* 16-31.

Mousel, A. (2013). *Flipping the high school mathematics classroom. studies in teaching research digest*. Retrieved from http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED543854.pdf#page=64 on 2 January 2017.

Spilka, R. & Manenova, M. (2013). *Screencasts as web-based learning method for math students on upper primary school.* In M. Margenstern, K. Psarris & D. Mandic (Eds.), *Proceedings of 4th European Conference of Computer Science* (ECCS 13) (pp. 246-250). Paris, France: North Atlantic University Union.

DIGITAL COMPETENCE & FOREIGN LANGUAGE TEACHING

Olga Goncharova
H.S.Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University, Faculty of Ukrainian Language and Literature named after G.F. Kvitka-Osnovyanenko, Department of Theory and Practice of the English Language, Kharkiv, Ukraine
https://orcid.org/0000-0002-7760-1600

Abstract

Contemporary world trends, which are characterized by a rapid change of human developmental stages from industrial and post-industrial to digital, require a rethinking of approaches in many spheres of public life, including education. The subjects of a number of interdisciplinary studies, which involve historians, anthropologists, demographers, analysts, educators, and psychologists, are, in particular, different generations and the development of appropriate learning strategies. "Millennials", or "Generation Y" (Srtauss & Howe), or "Digital Man" (Prensky), comprise people born between the mid-1980s and 2004 – the period which potentially embraces the vast majority of Ukrainian undergraduate students. The "digital person" is characterized by active use of the Internet and electronic devices, practicality, technical and information literacy, preference for remote work and a flexible schedule of work and study. In 2016, the Ukrainian state research of the level of digital competence of the population and its impact on the country's economy showed low e-skills, no e-health, low trust to e-services, and no smart living. The educational sector also demonstrated low e-skills of its participants and accordingly required further digitalization of schools and universities, renewal of the content, providing general access to online resources, improving pedagogical staff's digital literacy. The global pandemic of 2020/21, caused by Covid-19, in addition to its catastrophic consequences in Ukraine as well as in other countries, had a reverse side, as it contributed to the rapid digitalization of the population. Based on the Strauss-Howe generational theory, this research presents the general description of current Ukrainian higher education students ("Covid-19 generation"), with the focus on the level of their digital skills development and learning objectives. Also, it surveys the contemporary foreign language teaching strategies which respond to rapidly changing social conditions and individual needs. It is concluded that the digital transformation of the society drives the growth of new educational strategies and changes the priorities. The turn to the online teaching, both synchronic and diachronic, use of electronic devices (often simultaneous), attention to the development of critical thinking, communication competence (including in foreign languages), 'soft skills' and creative thinking have become the errands of today's educational agenda.

Keywords: university students; digital competence; foreign language teaching.

LINGUOCOGNITIVE ANALYSIS OF THE POETIC TEXT

Iryna Kamienieva
O.M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv, Department of Foreign Languages, Kharkiv, Ukraine
ORCID ID: https://orcid.org/0000-0002-5013-3210

Abstract

In modern human-centered linguistics, the study of the national metaphorical system and its elements is carried out in many directions. Cognitive linguistics, emerged in the last quarter of the twentieth century as a result of rethinking theoretical positions on the nature and functions of language, has defined a new field of research, focusing on the relationship between language and human consciousness. The focus of linguists has turned out to be cognitive mechanisms as cognitive tools of the signs system that play a role in the representation and transformation of information. One of the most important aspects of human consciousness and understanding of the surrounding world is the ability to generate metaphors, rethinking the surrounding reality. The undeniable connection between consciousness and linguistic processes is extremely important for modern linguistic research in the cognitive aspect. The relevance of the topic is due to the need to establish the relationship between the semantic and cognitive structures of poetry at the level of metaphorization, the importance of describing the features of metaphorical modelling, representation, conceptualization. Considering that the basis of a metaphor is a semantic change, transformation of the word meaning, its semantic capacity and flexibility, multidimensional nature, the ability to embody various artistic ideas, we note that creative thinking finds verbal embodiment in the creation of metaphors in the poetic texts. The methodology used for the linguocognitive analysis of lyrics contributes to expanding the understanding the nature of the author's key concepts, and also allows a systematic description of the metaphorical models structure, identifying well-known and individual author's components in their content. Cognitive analysis makes it possible not only to research the external, superficial level of linguistic semantics, but also to turn to the level of mental representations to explain many linguistic phenomena, which represents the originality of the individual author's understanding of the world, reveals the regularity of artistic thinking.

Keywords: metaphor, linguocognitive aspect, poetry.

LEGAL BASICS FOR THE DEVELOPMENT OF PHYSICAL CULTURE AND SPORTS

Zhusupbekova M.K.
Candidate of Law, Associate Professor of the Department of Jurisprudence of the Korkyt Ata Kyzylorda State University, Institute of Economics and Law, Department of Law, Kyzylorda, Kazakhstan, https://orcid.org/0000-0002-3858-0472
Toilybekova E.O.
Senior Lecturer of the Department of Jurisprudence of the Korkyt Ata Kyzylorda State University. Institute of Economics and Law, Department of Law, Kyzylorda, Kazakhstan
https://orcid.org/0000-0000-0000-0000

Annotation
The article discusses the constitutional foundations of the development of physical culture. Physical culture and sports are an integral part of the culture of society and each individual. Currently, it is impossible to find a single sphere of human activity that would not be related to sports and physical culture. The article defines the concepts of "physical culture" and "sport", discusses the issues of state support of physical culture and sports.
Keywords: sport, physical culture, law, state policy in the field of sports.

The Constitution of the Republic of Kazakhstan as the Basic Law of society establishes extensive human and civil rights. Among the rights, the right of citizens to health protection is of great importance. Thus, according to Article 29 of the Constitution of the Republic of Kazakhstan, "citizens of the Republic of Kazakhstan have the right to health protection" [1], which means the right of citizens to health protection provided by the state with a set of medical measures.

The Constitution of the Republic of Kazakhstan provides for the right of citizens to a guaranteed amount of free medical care, as well as to receive paid medical care in public and private medical institutions. Consequently, it can be understood that in our country there is a principle of dual provision of the right to health protection through state regulation, the provision of compulsory medical care to all segments of the population of the country, the control of state bodies over the implementation of this right, full protection of citizens, as well as the provision of opportunities to receive both basic and additional medical care. Hence the following conclusion - it is better not to get sick. In this regard, it should be noted that human health is inextricably linked with physical culture and sports, which make it possible to increase the protective functions of the body so that it can withstand various diseases, unfavorable environmental conditions and other negative environmental factors.

Currently, children and the younger generation suffer from those diseases that were previously considered senile. Therefore, it is impossible to neglect physical culture and sports.

The ancient Greek philosopher Hypocrates noted that "gymnastics, physical exercises, walking should firmly enter into the daily life of everyone who wants to maintain working capacity, health, a full and joyful life" [2].

The positive impact of physical culture and sports on the human body is evidenced by scientific research and this is reflected in numerous proverbs from different peoples of the world. For example, "Movement is life", "If you don't run while you're healthy, you'll have to run when you get sick", "Harden your body for good", "And ingenuity is needed, and tempering is important" [3].

It is well known that physical culture and sports are important in the life of the individual, society and the state as a whole. Physical culture and sport, being an integral part of public life, represent one of the most important elements of the value system of modern culture created by mankind.

Physical culture and sport are an inseparable part of the culture of society and of each individual. Currently, it is impossible to find a single sphere of human activity that would not be related to sports and physical culture.

Physical culture has historically developed under the influence of society's need to prepare the younger generation for physical training and adults for work. Physical culture has become the basic type of culture that should accompany a person throughout his life. Sports and physical culture significantly affect the state of the body as a whole, the psyche and the status of a person.

Physical culture, being one of the facets of general culture, largely determines a person's behavior in school, at work, in everyday life, communication, contributes to the solution of socio-economic, educational and health-improving tasks. The huge social potential of physical culture and sports must be fully used for the benefit of the country's prosperity, since this is the least costly and most effective lever of forced moral and physical recovery of the nation [4].

Thus, physical culture and sports are reliable and universal ways to improve health, increase diverse activity, increase human longevity. Physical culture and sports as a way to maintain and improve health, does not require expensive drugs or medications, there would be only a desire, as well as a little effort on oneself.

In modern society, people are exposed to various diseases due to environmental pollution, malnutrition, stress and sedentary lifestyle. In this regard, physical education and sports are necessary for a person at all periods of his life as a factor in strengthening and preserving health.

The problems of physical culture and sports, healthy lifestyle are reflected in the documents of the President of the Republic of Kazakhstan. Thus, in the Address of the President of the Republic of Kazakhstan to the People of Kazakhstan "Increasing the welfare of Kazakhstanis: increasing incomes and quality of life" dated October 5, 2018, it was said that at the regional level it is necessary to find reserves and increase the availability of mass sports and physical education. In this document, the Government and akims were instructed to build at least 100 sports and recreation complexes and effectively use existing sports facilities, especially at schools, to equip courtyards, parks, squares for physical education [5]. In order to implement the Message of the President of the Republic of Kazakhstan in our region, sports and recreation complexes for the population were built in every yard and near some institutions.

In the Message of the President of the Republic of Kazakhstan to the People of Kazakhstan "Constructive public dialogue is the basis of stability and prosperity of Kazakhstan" dated September 2, 2019, it was noted that issues of strengthening the health of the nation require special attention. In this regard, the Head of State highlighted the importance of the development of mass sports among all age groups of the population and the need to ensure maximum accessibility of sports infrastructure for children. It was also noted that the development of mass physical culture should become a pyramid, at the top of which there will be new champions, and at its base we will get healthy, active youth and, ultimately, a strong nation [6]. It should be noted that all this is being done for the benefit of our people, to strengthen the health of the population and to educate a healthy generation.

Denoting the actual occupation of a person with physical culture and sports, let's define these concepts.

First, let's find out what the concept of physical culture means. Physical culture is understood as the activity of a person

and society aimed at physical education, education and health promotion.

As mentioned above, physical culture is a specific part of the general culture, one of the spheres of social activity aimed at strengthening health and improving its level, the comprehensive development of the physical abilities of the people and their use in people's daily lives.

Secondly, let's focus on the concept of "sport". The term "sport" comes from the Latin word "disportare", which means to have fun. This term means "competitive activity, preparation for it, as well as specific attitudes, norms and achievements related to this activity. Sport as a part of physical culture complements and deepens it with its specific orientation" [7].

Sport is a specific form of culture, one of the aspects of the cultural activity of society: an effective means and method of strengthening health and improving its level, developing strong-willed qualities, moral and aesthetic education, raising the level of general culture, expanding international ties, cultural cooperation, strengthening peace and friendship between peoples. Sport has historically developed in the form of competitive activity, a system of competitions and sports special training for them as a way of comparing and improving a person. With its results, sport serves the goals of further development of society, more successful implementation of economic and cultural tasks. A universal sign of sport is a competitive beginning. They contribute to the fullest manifestation and development of physical strength, education of moral qualities. The inner essence of sport as a mass social phenomenon, the specific form of its social movement is the system of sports competitions. It represents a socially determined orderliness in the planning, organization and conduct of sports competitions based on certain principles and progressive traditions.

The concept of the term "sport" is also given in dictionaries. Thus, the World Encyclopedic Dictionary defines that "sport is a game competition or other pleasant pastime that requires some skill and a certain physical training" [8].

English Encyclopedia: "Sport is a universal form of recreation, one of the important means of self-affirmation" [9].

The French Encyclopedia of Weber: "Sport is an activity in free time, the purpose of which is physical perfection, participation in competitions and preparation for them in accordance with certain rules and regulations, as well as the opportunity to become a professional athlete in the future" [9].

German lexicon: "Sport is a set of views, activities, means and activities aimed at achieving high results in competitions based on psychophysical training, physical education and active recreation of people in their free time" [10].

Thirdly, let's define the meaning of the term "physical education", which means the pedagogical process, the specifics of which is to teach movements and educate the physical qualities of a person. In applied terms, physical education is a process of physical preparation of a person for socially conditioned activities (labor, military, etc.) in unity with other types of education. And under sufficient social conditions, physical education can acquire the importance of one of the main factors of comprehensive personal development [7].

One of the directions of the state's social policy is to take care of the development of physical culture and sports, which make it possible to implement humanistic ideals, values and norms to identify people's abilities, meet their interests and needs. And one of the functions of the state is to meet the needs of the population, including the needs for a healthy lifestyle, physical education and sports.

Therefore, the state has always set as its goal the development of physical culture and sports, as well as the improvement of its regulatory framework. The legal foundations of physical culture and sports are fixed in various sources and state documents.

The Law of the Republic of Kazakhstan "On Physical Culture and Sport" of July 3, 2014 gives a legal definition of the term "physical culture" and "sport". Thus, according to Article 1 of the Law of the Republic of Kazakhstan "On Physical Culture and Sports", "physical culture is an integral part of culture, an area of social activity, which is a set of spiritual and material values created and used by society for the development of physical and intellectual abilities of a person, improvement of his motor activity and formation of a healthy lifestyle, social adaptation through physical education and development", sports - this is a sphere of socio-cultural activity as a set of sports that has developed in the form of sports competitions and special training of a person for them," and physical education is a pedagogical process aimed at forming a healthy, physically and spiritually perfect younger generation [11].

This Law defines the principles and objectives of the state policy in the field of physical culture and sports. According to Article 2 of the Law of the Republic of Kazakhstan "On Physical Culture and Sports", the principles of state policy in the field of physical culture and sports in the Republic of Kazakhstan are:

1) equality and accessibility of physical education and sports for all individuals;

2) continuity and continuity of physical education of various age groups of the population;

3) voluntary participation in physical culture and sports;

4) health-improving orientation of physical culture and sports events;

5) equal respect for physical education, amateur and professional sports;

6) prohibition of discrimination and prevention of propaganda of the cult of cruelty, violence and humiliation of human dignity;

7) the priority of high-performance sports defending the honor of the Republic of Kazakhstan at international sports competitions;

8) promoting the development of adaptive physical culture and sports.

The objectives of the state policy in the field of physical culture and sports are:

1) ensuring the safety of life and health of persons engaged in physical culture and sports, as well as participants and spectators of physical culture and recreation and sports events and maintaining public order in the venues of mass sports events;

2) development of non-Olympic, Olympic, Paralympic and national sports;

3) support and stimulation of physical culture and sports;

4) development of the scientific base for research in the field of physical culture and sports;

5) promoting the development of all sports, taking into account social and educational functions, as well as the specifics of their structure, based on the principle of voluntary activity [11].

In order to develop the branch of physical culture and sports, on January 11, 2016, the "Concept for the development of physical culture and sports of the Republic of Kazakhstan until 2025" was adopted, approved by the Decree of the President of the Republic of Kazakhstan.

The Concept notes that in accordance with the program article of the Head of State dated April 12, 2017 "Bolashakka Bagdar: rukhani zhangyru", the preservation of national identity is recognized as one of the directions of spiritual modernization.

It is further noted that "the sphere of physical culture and sports acts as one of the promising platforms that contribute to the solid social consolidation of society, regardless of age and social status, the formation of a nation of a unified future, the systematic education of patriotism" [12].

We must agree with this, because indeed, our modern state sets itself the goal of developing spiritual modernization, which will preserve the national identity of our country and it is physical culture and sports that will contribute to the unification of society in the spirit of patriotism, regardless of any phenomena.

Currently, on the one hand, one of the key indicators of the quality of life of citizens is sports and a healthy lifestyle; on the other hand, sports and a healthy lifestyle are an important aspect of social employment of the population.

The Republic of Kazakhstan is a multinational state, where more than a hundred ethnic groups live, each of which has a unique, special, material and spiritual culture, an integral component of which are mass folk sports with deep roots and traditions.

Thus, physical culture and sport can be considered as the most important factors in strengthening interethnic communication, which is of particular importance in the conditions of increasing globalization, when state national policy needs new conceptual approaches that meet the modern needs and interests of a multinational society.

Physical culture and sports are one of the most accessible and effective mechanisms for improving the health of the population, its self-realization and development, a means of combating antisocial phenomena.

The following problems are noted in the Concept, which still exist at this time:

1) low coverage of the population by systematic sports and physical culture in comparison with leading foreign countries;

2) the sphere of sports does not sufficiently reveal the ideology of unity and patriotism uniting the nation;

3) insufficient integration of socially vulnerable segments of the population into mass sports and physical culture;

4) lack of a coordinated strategy for conducting scientific research in the field of sports and physical culture, including sociological surveys of the population;

5) weak use of the potential of public-private partnership;

6) insufficient information support, including popularization of a healthy lifestyle through Internet resources;

7) poorly developed sports infrastructure in rural areas;

8) low coverage of children systematically engaged in youth sports;

9) shortage of qualified personnel, including in the field of sports management and business, as well as adaptive physical education;

10) low availability of sports equipment, especially in rural areas [12].

In order to avoid these problems and develop the sphere of physical culture and sports, it is necessary to adopt the positive experience of foreign countries. According to some data of international sports experts, it is possible to identify the main factors that determine the success of the development of physical culture and sports in a particular state. This:

- ensuring the needs of the individual, that is, the use of free time by physical education and sports, on the one hand - it can be entertainment, on the other hand, overcoming bad habits;

- maintaining the health of the nation and the perception of sports primarily as a preventive and preventive remedy for many diseases, for example, doing sports can prevent some diseases;

- the establishment and strengthening of the positive image and national prestige of the country through the successful performance of athletes at various national and international competitions;

- education of the population in the spirit of a healthy lifestyle;

- uniting the nation and maintaining public order;

- improvement of international relations and strengthening of friendship between peoples;

- protection of the fatherland and strengthening of the country's defense capability;

- improving working capacity, strengthening discipline and reducing morbidity in organizations and institutions [13, C.2].

French experts believe that when analyzing the sports management system, it is necessary to take into account the

presence of:

- the state body governing physical culture and sports;
- funds allocated for the development of physical culture and sports from the budget;
- planning programs for the development of physical culture and sports;
- the coordination body of all structures and organizations for the development of physical culture and sports in the country [14, C.56].

In the Netherlands, the following indicators are used to characterize the state of development of physical culture and sports:

- the number of actively engaged in sports (for example, more than once a week);
- number of sports clubs;
- the number of volunteers involved in physical culture and sports;
- the number of citizens engaged in sports in unorganized form (independently, at will);
- the number of athletes for whom sport is the main source of income.

When allocating state funds for the activities of public organizations , a number of requirements are imposed on them:

- have charters that comply with the current legislation;
- have a democratic structure of the governing body;
- have a concept for the development of the sport and implement a consistent policy;
- annually submit their accounting documents for an independent audit;
- the budget of the organization should be approved additionally, and the financial report for the previous year should be sent to the appropriate authorities [13, C.4].

In Finland, sports and physical culture are possible investment objects for the nation. They help to prevent and combat common diseases in the country and thereby help to reduce the use of health services, prevent premature retirement of Finns and absence from work due to diseases.

Physical activity contributes to the improvement of working capacity, labor productivity and functional capabilities of the body. Moreover, it slows down aging, makes it possible for the elderly to take care of themselves independently and reduces the need for expensive care in appropriate institutions.

Physical activity and sports are useful for children and adults, helping to spend their leisure time pleasantly, give the opportunity to express themselves in different ways at different levels.

The sport of the highest achievements is a spectacle for the masses, allows Finns to strengthen their self-identity, as well as the image of Finland around the world.

The assistance provided to physical culture and sports by the state pays off many times. So, the work of volunteer assistants in sports clubs is estimated at about several million dollars a year. Without this work, the functioning of municipal sports clubs would be impossible.

The unused reserves of physical culture and sports could be of great benefit to the people and society if regular physical activity became a way of life for more Finns. It is especially important, according to experts, to attract physically passive people to physical culture and sports.

Within the sphere of sports and physical culture, there are significant opportunities for their transformation for the benefit of society and the people. Currently, the functional

structure of sports and physical culture is being reformed - both public sports associations and the public sector. Within the framework of sports associations, the reform affects the sphere of high-performance sports, mass sports, youth sports and sports in special groups. These reforms also cover the field of school and university sports.

In connection with the above, a number of examples of those actions that will lead to an increase in the importance of sports and physical culture for Finnish society are given.

For the successful operation of sports clubs, it is necessary:

- to develop competitive sports for children in accordance with the principle: children, first of all children, and then athletes, coaches are, first of all educators, and then coaches;
- to encourage children and adolescents who are not suitable for competitive sports to engage in sports as a hobby, arranging competitions for them where success is not required, and thereby increasing the activity of children and adolescents within a sports club;
- to attract more instructors and trainers, for example, from among the youth involved in the club, or using other local opportunities;
- identify new target groups and meet their needs; the main groups are: families, women, the elderly, the unemployed and the socially isolated;
- to ensure the economic stability of sports clubs at the expense of paid services; to try to exempt from taxes coaches working part-time [14, C.58].

For sports of the highest achievements and spectacles it is necessary:

- to support opportunities for the training of athletes in the sport of higher achievements;
- athletes should be recognized as ambassadors of the Finnish nation all over the world;
- to support the education of athletes in the spirit of "fair play"; it is necessary to acquaint athletes with the ideals and rules that exist outside of sports;
- systematically combat trends that threaten sports ideals - doping and over-commercialization of sports;
- take into account the possibilities of high-performance sports and spectator sports for exploring other cultures, protecting the environment and caring for the less capable;
- to identify the needs of the population in sports spectacles and try to meet them;
- to influence the sports media in order to provide wider coverage of all aspects of physical culture.

For school physical education it is necessary:

- to ensure that the number of physical education lessons does not decrease, to try to increase the number of these classes with the help of special means;
- encourage schools to arrange pauses in physical activity;
- to provide an opportunity to get a positive experience in sports and physical activity, especially for those children and adolescents for whom physical education at school is the only form of physical activity;
- to increase the possibilities of school physical education in stimulating interest in physical activity and to help children and adolescents find their own form of physical activity and sports;
- to promote in every possible way the combination of health education and Finnish education in a comprehensive school;

- to motivate professional schools to assimilate the goals of physical education in order to instill in students the habits of a healthy, physically active lifestyle necessary in work [14, C.58].

In order to strengthen health and improve working capacity, it is necessary to develop physical activity and level strengthening programs in order to unload health care facilities and promote the improvement of working capacity and functional capabilities of workers.

In addition to all this, the most important basic factors for the development of the industry are investments in infrastructure and human resources, which require serious financial costs.

In some foreign countries, the practice of preferential lending to the industry by the state is widely used, especially in matters of infrastructure development, including from those funds that come to the country's budget from lotteries.

Concessional loans to cover the costs of construction and purchase of sports facilities designed to meet the needs in the field of sports of broad groups of the population are provided to both state local and sports organizations.

State subsidies are also allocated for the formation of labor resources, including science and scientific services for sports. For example, in Finland, a municipal district with a population of at least 10 thousand people has the right to state funding of the salary of one sports instructor for special groups of the population. In Germany and France, the provision of municipal sports facilities for clubs is practiced free of charge.

A separate direction of the state policy of leading foreign countries is the development of scientific and information resources. There are 23 institutes for the development of sports in the USA, and there are 37 sports research structures in China. In the UK, special studies are conducted on a regular basis aimed at studying and evaluating the sports activity of various groups of the population, including membership in clubs, participation in sports competitions, satisfaction with the quality and availability of sports services.

Research plays a key role in determining the priorities of state policy, assess the state of development of the industry in the regions of the country, analyze the motivation for participation in sports life, identify barriers, etc.

In general, in developed foreign countries, the sphere of sports and physical culture is considered in the general context of the development of a healthy nation, including healthcare, education, transport infrastructure, urban planning, labor protection, healthy nutrition, etc. Thus, in the countries of the European Union, the most important condition for setting goals and objectives for the development of the industry is the elaboration of effective mechanisms for interdepartmental interaction, as well as the promotion of all forms of joint cooperation of interested parties - central government agencies, regional authorities, the non-governmental sector and private structures. As a rule, all programs are interdepartmental in nature and are based on a common goal, for example, a multispectral action plan defining a two-pronged goal: "Improving nutrition, activating movement."

An independent direction of the development of the sports industry of leading foreign countries is the development of the sports industry, when the sphere of culture and sports is considered as an important sector of commercial services and social employment of the population.

Having studied foreign experience in the development of physical culture and sports and recognizing this area as the basis for the development of a healthy nation, we came to the conclusion that, firstly, it is necessary to create conditions for the development of physical culture and sports. At the same time, the main emphasis within the framework of the Concept should be put on the development of mass sports as a means of preventing diseases and negative social phenomena; use physical culture and sports as a direction in the moral, aesthetic and intellectual development of young people.

Secondly, it is necessary to provide state support for this sphere, including mass sports. It is well known that the state support of physical culture and sports has political and social significance, since the development of physical culture and sports is closely linked with the strengthening of the health of the population of the Republic of Kazakhstan. On the other hand, all achievements in the sports of national teams raise the prestige of the country and its recognition by other states, which leads to an increase in patriotism, and the sports industry becomes an important part of the national economy. State support for physical culture and sports is manifested in the form of the adoption of legislative acts, in the form of the creation of state bodies, in the form of the adoption of coordinating sports programs, in the form of material support for sports, in the form of facilitating the participation of sports teams and individual athletes at the international level, in the form of support for children's and disabled sports. Thus, Article 4 of the Law of the Republic of Kazakhstan "On Physical Culture and Sports" is devoted to state support for the development of physical culture and sports, which provides for the following:

"State support in the field of physical culture and sports is carried out through:

1) regulation of relations in the field of physical culture and sports through the formation of state policy, the creation of its system, as well as appropriate regulatory, financial, logistical, personnel, scientific and methodological, medical, information support;

2) support the development of external relations of physical culture and sports organizations, their integration into international sports organizations that contribute to the development of the physical culture and sports movement in the Republic of Kazakhstan;

3) creating a favorable investment climate for domestic and foreign investors investing their funds in the design, construction and operation of sports facilities in accordance with the legislation of the Republic of Kazakhstan;

4) ensuring the accessibility of sports facilities owned by the state" [11].

We believe that for state support of physical culture and sports, it is necessary in the above-mentioned article to provide for such measures as: creating conditions for increasing the number of children's and youth sports schools and sports schools of all types and types, increasing the number of clubs at the place of residence of citizens, increasing children's and youth health and sports camps, medical and physical education dispensaries and strengthening their material and technical base; maintaining by encouraging patronage and charity; providing the state with the promotion of physical culture and sports.

Thirdly, it is necessary to organize and streamline the activities of sports clubs and sports clubs of fans and spectators of sports events.

Fourth, it is necessary to increase the amount of financial support for physical culture and sports from the state.

Fifth, it is necessary to organize research centers of physical culture and sports that would determine the priorities of state policy in this area.

Sixth, with the development of physical culture and sports, its new forms appeared as mass competitions among families, competitions between villages, etc. These events are aimed at attracting the population to physical culture and sports. Therefore, the promotion of physical culture and sports is one of the functions of the state. This is stated in Article 9 of the Law of the Republic of Kazakhstan "On Physical Culture and Sports", which states that "authorized bodies in the field of physical culture and sports, health and education, physical culture and sports organizations, mass media carry out the promotion of physical culture and sports, taking into account the age, professional and social characteristics of various groups of the population, ensure the disclosure of the social significance of physical culture and sports, their role in the improvement of the nation, the formation of a healthy lifestyle of individuals" [11].

Mass media, local executive bodies, public associations of physical culture and sports orientation promote physical culture and sports, increase the level of knowledge of the population in the practical use of physical culture components to preserve and strengthen health, prevent diseases, achieve a high level of performance and active longevity, as well as humanistic ideals and values of sports.

At the same time, it should be noted that the foundation of health and a healthy lifestyle is laid in childhood. The frequent morbidity of the younger generation requires the need for physical education and sports. Parents who should be concerned for the health of their children should work in this direction. The older generation should be interested in the development of children's sports, work on improving the program, methodological and organizational support of physical education in educational institutions. Teachers should think about the introduction of new effective forms of organizing classes, about the mass publication of popular literature, the creation of comprehensive physical culture and sports centers with gyms at educational institutions. In addition, in solving the problems of involving children and young people in active physical education and sports, special attention should be paid to children's active leisure activities together with their parents. At the same time, the family holiday program should be recognized as a priority. Physical education and sports should be started from kindergarten, continued at school and in secondary and higher educational institutions. Systematic physical culture and sports classes will allow, at the stage of age-related development of a person, to create prerequisites for his optimal physical development, health promotion and earlier prevention of various adverse conditions, to form a stable need for performing physical exercises of a health-improving orientation and a healthy lifestyle culture.

Thus, physical culture and sports are important in the life of a person and society as a whole.

First, physical culture and sports perform a number of functions: political, social, educational and recreational. The political function of physical culture and sports is expressed in the fact that the promotion of social and state structure is carried out; there is cooperation between sports representatives of different countries through competitions, exchange of coaches and athletes. The social function consists in interpersonal communication, both

physical and spiritual, the association of people in sports clubs or collectives. The educational function is expressed in the process of forming a purposeful personality. The wellness function contributes to the preservation and improvement of the general health of people. The recreational function performs the restoration of physical and mental strength of a person with the help of means of physical education: tourism, gymnastics, various games, the use of natural factors.

Secondly, it is necessary to create conditions for the development of physical culture and sports, including mass sports.

Third, it is necessary to provide state support for physical culture and sports, including allocating funds from the state budget to support this area. In this regard, we propose to supplement Article 4 of the Law of the Republic of Kazakhstan "On Physical Culture and Sports" with the following content:

5) creating conditions for increasing the number of children's and youth sports schools and sports schools of all types and types, increasing the number of clubs at the place of residence of citizens, increasing children's and youth health and sports camps, medical and physical education dispensaries and strengthening their material and technical base;

6) support by encouraging patronage and charity;

7) ensuring the promotion of physical culture and sports by the state.

Fourth, it is necessary to organize and streamline the activities of sports clubs and sports clubs of fans and spectators of sports events. Based on this, Article 1 of the Law of the Republic of Kazakhstan "On Physical Culture and Sports" should be supplemented with the definitions "fan", "physical culture and sports club" and "sports fans club" as follows:

- fan – an individual who is interested in the achievement of sports results by athletes and other individuals engaged in physical culture and sports, as well as an individual who, when at the venue of a mass sports event, the venue of a sports competition, is not a participant in them and is not otherwise involved in their conduct, including in the protection of public order and ensuring public safety, coverage of a mass sports event, sports competition in the media;

- physical culture and sports club is a voluntary association of individuals without the formation of a legal entity, created in organizations to prepare for physical culture, sports and mass events, sports competitions and participation in them;

- the sports club of fans is a voluntary association of individuals without the formation of a legal entity, created by those interested in the achievements of athletes.

Fifth, we need to create research centers for physical culture and sports.

Sixth, to adopt the best practices of foreign countries in the development and support of physical culture and sports.

Seventh, physical education and sports should be carried out systematically, reasonably and continuously. To adopt programs for organizing family holidays by conducting classes in physical culture and sports.

Eighth, it is necessary to introduce the course "Sports Law" into the curriculum of secondary and higher specialized educational institutions, where students could study the legal foundations of physical culture and sports.

References:

1. Constitution of the Republic of Kazakhstan. - Almaty:Lawyer, 2019.

2. [Electronic resource] - Access mode. - URL: http://luch-tv.ru/1/item/98238-gimnastika-fizicheskie-uprazhnenija-hodba-dolzhny-rochno-vojti.html. (Accessed: 06.11.2019).

3. Youth and sports. [Electronic resource] - Access mode. - URL: http://mysl.kazgazeta.kz/. (Date of reference: 06.11.2019).

4. Umurzakov U. K. Promotion of physical culture, sports and a healthy lifestyle [Text] // Pedagogy today: problems and solutions: materials of the III International Scientific Conference (Kazan, March 2018). - Kazan: Young Scientist, 2018. - pp. 91-94. - URL https://moluch.ru/conf/ped/archive/276/13917 / (accessed: 05.11.2019).

5. The growth of the well-being of Kazakhstanis: increasing income and quality of life. Message of the President of the Republic of Kazakhstan dated October 5, 2018. [Electronic resource] - Access mode. - URL: http://online.zakon.kz / (Accessed: 05.11.2019).

6. Constructive public dialogue is the basis of stability and prosperity of Kazakhstan. Message of the President of the Republic of Kazakhstan dated September 2, 2019. [Electronic resource] - Access mode. - URL: http://online.zakon.kz / (Accessed: 05.11.2019).

7. Basic concepts of physical culture and sports. [Electronic resource] - Access mode. - URL: http://topuch.ru/osnovnie-ponyatiya-fizicheskoj-kuleturi-i-sporta/index.html. (Accessed: 06.11.2019).

8. The world Book Dictionary -London, 2000.[Electronic resource] -Access mode. - URL: https://ozlib.com/810860/sport/ponyatie_raznovidnosti_sporta . (Accessed: 06.11.2019).

9. The concept and types of sports. [Electronic resource] - Access mode. - URL: http://sportwiki.to /. (Accessed: 06.11.2019).

10. The concept, essence, meaning and legal nature of sports. The place of professional sports in the modern sports movement. [Electronic resource] - Access mode. - URL: http://sportguardian.ru /. (Accessed: 06.11.2019).

11. Law of the Republic of Kazakhstan dated July 3, 2014 No. 228-V "On Physical Culture and Sports" (with amendments and additions as of 01.04.2019). [Electronic resource] - Access mode. - URLhttps://online.zakon.kz /. (Accessed: 06.11.2019).

12. Decree of the President of the Republic of Kazakhstan dated January 11, 2016 No. 168 "On approval of the Concept of development of physical culture and sports of the Republic of Kazakhstan until 2025" (with amendments and additions as of 09/10/2019). [Electronic resource] — Access mode. - URLhttps://online.zakon.kz /. (Accessed: 06.11.2019).

13. Kuzin V.V. Possibilities of financing sports through gambling / V.V. Kuzin, M.I. Zolotarev, M.E. Kutepov // Theory and practice of physical culture. - 1999. - No. 4. - pp. 2-6.

14. Kuzin V.V. Optimization of the management system of the "physical culture and sports" industry in Russia in market conditions / V.V. Kuzin // Theory and practice of physical culture. - 2000. - No. 6. - pp. 56-58.

THE IMPORTANCE OF VISUAL DESIGN ON TELEVISION

Zhazira Batyrkhanova
Al-Farabi Kazakh National University, Journalism faculty, Department of Publishing, Editing and Design Art, Almaty, Kazakhstan.
ORCID ID: https://orcid.org/ 0000-0002-7641-1960
Aitolkyn Ashimova
Al-Farabi Kazakh National University, Journalism faculty, Department of Print and Electronic Media, Almaty, Kazakhstan.
ORCID ID: https://orcid.org/0000-0001-8946-4757

Abstract

The article examines the role of design on modern television, discusses problems and features of the work of as a TV designer, and identifies goals and impact of visual design on the TV channel's rating and audience. Since its introduction, television became one of the most important sources for information, entertainment and communication for the audience. Despite the advent of the Internet, and current raise in popularity of video streaming people still rely on television. The advantages of choosing television channels for the audience are based on the principle of searching for information that interests them. Visual design on television plays important role of attracting attention of a casual viewer and thus can directly affect the ratings of TV channels. As graphic design influences and reinforces consumer brand loyalty to the products they buy, visual design plays a similar industry in media industry. Because of this different TV channels and networks aim to have distinctive visual style creating a brand identity, which they also renew and rebrand as some visual effects become outdated. The authors attempt to describe various roles and responsibilities of the profession of a TV designer. Educators should take these factors into account during the training of future professionals. Television affects its audience, gives it certain moral values and ideals, shapes their ideas about good or bad. Therefore, design has a social impact in the production of a particular product. During a simple television viewing audience participates in a complex, multi-level process, and. The use of an aesthetically pleasing image corresponds to the theme of a particular channel according to its main genre and requires proper graphic processing. The article is devoted to the general television industry, the place that visual design takes in it, and its main development direction in the future. It has practical significance in the field of television and design education.

Keywords: television design, television, computer technology, professional training of designers.

ВИЗНАЧЕННЯ ЗАСОБІВ ФОРМУВАННЯ ДИЗАЙНУ ІНТЕР'ЄРІВ САДИБНОГО БУДИНКУ НА ЕКОЛОГІЧНИХ ЗАСАДАХ

Оксана ПИЛИПЧУК
PhD, Доцент кафедри дизайну,
Україна, Київський національний університет будівництва і архітектури,
Ангеліна БАБИЧ
Студ. кафеди дизайну
Україна, Київський національний університет будівництва і архітектури

Abstract

The work is devoted to the determination of the means of forming the interior of the estate on an ecological basis. The study analyzed the existing guidelines and design requirements. The main methods of forming the interior of the estate on an ecological basis have been determined, including the principles of preserving the environment with a minimum negative impact, taking into account climatic conditions and the landscape. When designing the interiors of a manor house, it is proposed to take into account the methods identified during the study as possible means for creating an ecological internal environment.

Keywords: interior design, ecological design, renewable energy sources, environment.

Вступ

Дизайн інтер'єрів садибного будинку на екологічних засадах знаходиться на самому початку розвитку і стає все більш популярним. Жити в гармонійному та вільному від токсинів просторі хочуть все більша кількість людей. Все більш актуальним стає лозунг – «Зелений дизайн для мас!». Екологічний дизайн як термін визначений Сім Ван дер Ріном та Стюартом Коуеном, як «будь-яка форма дизайну, що зводить до мінімуму екологічно руйнівні впливи за рахунок інтеграції себе з процесами живої природи» [1].

Розробка зеленого проекту враховує місцеву економіку та навколишнє середовище, пропонуючи клієнту вишукані матеріали на вибір. Думка про те, що треба жити в будинку з соломи, жити в зеленому просторі, є міфом минулого. У сучасному світі вибір матеріалів і продуктів для дизайну інтер'єрів садибного будинку на екологічних засадах вражає, виробники прислухалися до заклику споживачів і тепер пропонують продукти, які перевершують їх аналоги.

Основна частина

Одним з головних аспектів екологічного дизайну інтер'єру є оптимальна якість повітря в приміщенні. Згідно з дослідженнями, якість повітря в приміщеннях є більшою небезпекою для здоров’я, ніж забруднення повітря на вулиці, оскільки забруднювачі в приміщеннях у 100 разів вищі [2]. Більшість наших будинків містять формальдегід, леткі органічні сполуки (ЛОС), ароматизатори та цвіль, оскільки ми використовуємо хімічні засоби для прибирання. Отже, враховуючи, що люди

проводять 90% свого часу в приміщенні, першочергове значення має зосереджуватися на якості повітря, яким ми дихаємо.

Енергія є одним з основних донорів до зміни клімату. Будинки відповідають за значну частку світових викидів парникових газів, спричинених споживанням енергії. Архітектори та дизайнери інтер'єрів можуть багато зробити для підвищення енергоефективності будівлі, головним чином за рахунок зменшення кількості енергії, необхідної для опалення, освітлення, роботи побутових приладів тощо, а також для забезпечення будівлі відновлюваною енергією без вуглецю. Оскільки більша частина тепла будівлі виходить через вікна, важливо, щоб встановлені вікна були якісними та забезпечували хорошу теплоізоляцію. Текстиль на вікнах (штори, тюлі, фіранки, гардини, портьєри) збереже як холодне повітря, так і сонячне тепло на вулиці. Віконні покриття, жалюзі та штори дозволяють мешканцям контролювати температуру в будівлі енергоефективним способом, відкриваючи та закриваючи їх у разі потреби. Вбудовані стельові світильники також можуть дозволяти теплу виходити через горище та назовні, тому важлива періодична перевірка світильників, щоб додати додаткову ізоляцію навколо світильників і зберегти тепло. Щоб заощадити енергію, витрачену на освітлення, можна багато чого зробити, просто підібравши відповідні кольори (білий та світлі відтінки). Світлі кольори відбивають більше світла, а кімнати з темнішими стінами та меблями потребують більше штучного освітлення. Використання відбивних поверхонь збільшує кількість світла в кімнаті, відбиваючи його, зменшуючи залежність від штучного освітлення [3]. Використання LED лампочок зменшують принаймні на 75% енергії, ніж лампи розжарювання, і служать в 25 разів довше. Установка домашньої автоматизації та так званих «зелених гаджетів» дає можливість дистанційно керувати системами опалення та освітлення. Домашні автоматизовані системи освітлення, наприклад диммери, ідеально підходять для таких приміщень, як їдальня та вітальні.

З точки зору стійкості, важливо вибирати матеріали та продукти з найменшим впливом на навколишнє середовище. Органічні матеріали (дерево, шерсть, натуральний камінь) здаються очевидним вибором, але не можна забувати, що до природних ресурсів потрібно ставитися відповідально. Важливо обирати матеріали, які швидко відновлюються, і видобуваються екологічним способом. Вплив матеріалів і продуктів на навколишнє середовище необхідно оцінювати протягом усього їхнього життєвого циклу – від видобутку, виробництва, транспортування та переробки, аж до того, як вони утилізуються після використання.

Світ дизайну все більше усвідомлює потребу в екологічному мисленні та відчуває зростаючий інтерес до екологічних тенденцій , таких як переробка. Замість того, щоб викидати «старомодні» об'єкти, поки вони все ще функціонують, дизайнери можуть (і повинні) придумати творчі способи дати їм нове життя. Інший спосіб, за допомогою якого дизайнери інтер'єру можуть допомогти зменшити виснаження природних ресурсів – це вибирати синтетичні матеріали, які були виготовлені з перероблених відходів або можуть бути відновлені/перероблені в кінці їхнього життєвого циклу.

Щоб запобігти занадто частому викиданню матеріалів та виробів, дизайнери інтер'єру повинні враховувати тривалість життя будь-якого матеріалу, який вони

планують використовувати, особливо для тих елементів, які сильно зношуються (наприклад, підлога). Мета проектування для довголіття – спроектувати міцні та позачасові простори, інновації принесли багато варіантів гнучкого дизайну, а модульні меблі зараз набувають популярності.

Важливо, щоб повітря в приміщенні могло регулярно циркулювати і залишатися свіжим. Рослини діють як природні повітряні фільтри. Килими покращують якість повітря, затримуючи частинки пилу з повітря та утримуючи їх до тих пір, поки вони не будуть вичищені. Завдяки регулярному, стійкому чищенню килимів середовище в приміщенні залишається здоровим і без мікробів та алергенів, що містяться в частинках пилу.

Вплив природного світла є ще одним корисним аспектом як для фізичного, так і для психологічного здоров'я. Це особливо актуально для робочих місць, оскільки природне освітлення знижує стрес і підвищує продуктивність.

Також при проектуванні інтер'єрів садибного будинку важливо врахувати кліматичні умови навколишнього середовища, а також його орієнтацію щодо рухів сонця протягом року, ландшафту та вітрів. Наприклад, використання подвійного скла і масивних жалюзі забезпечать чудовий захист від холоду та шуму. Системи збору дощової води або біотуалети – є хорошими способами економії води.

Висновки

Відповідно з врахуванням основних засобів формування дизайну інтер'єрів садибного будинку на екологічних засадах можливо зменшити негативний вплив суспільства на навколишнє середовище, побудувати більш стійке майбутнє.

Джерела:

1. Van der Ryn S., Cowan S. (1996). Ecological Design, Island Press, p. 18.

2. WHO Household Air Pollution and Health, URL: https://www.who.int/en/news-room/fact-sheets/detail/household-air-pollution-and-health.

3. Pilipchuk, O. Energy-Efficient Aspects of the Coloristic Possibilities of the Interior with the Inclusion of Artistic and Decorative Forms // Технічна естетика і дизайн. Київ: КНУБА, 2019. Вип. № 16. С. 58–71. DOI: https://doi.org/10.32347/2221-9293.2019.16.58-71.

CREATING AWARENESS ON SOUND POLLUTION IN INDIA

F.Samuel Frankin[1*] , P.S.Santhi [2] , C.Felix Vinodh Dhavaraj [3]

[*1]RMK Engineering College, B.E.I Year Electrical and Electronics Engineering Department, Chennai, India.

[2]Murugappa Polytechnic College, Lecturer Selection Grade, Electrical and Electronics Engineering Department, Chennai, India.

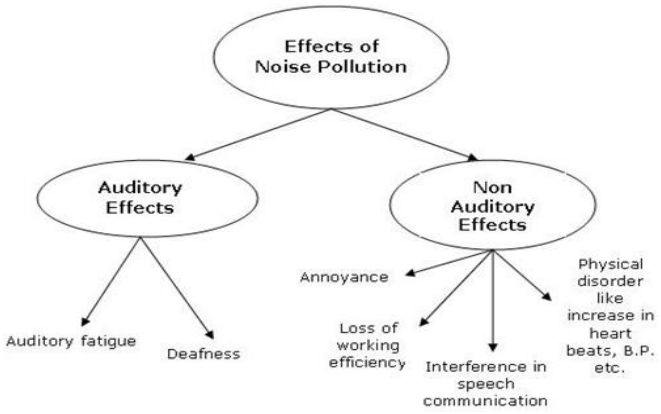
[3]Sound Engineer, Nissi Recording Studio, Chennai, India.

Abstract

In India, during Festivals the Joy and Happiness of the people increases at the same time the Sound pollution or Noise pollution by the crackers also increases. This Sound pollution creates a major health issue in a country like India which has to be looked more very seriously.In the recent Diwali festival, 2021 celebrated after the relaxation of Covid -19 Pandemic Rules, tons and tons of crackers have been burnt which has created very high noise pollution. Infants and elders could not sleep for that entire night. On that festival night, the sound level measured went beyond 120dp which was too high for the infants. This sound or noise level which goes beyond 120dp affects the hearing capacity of the infants. The sudden burst of sound gives a fear which leads to sickness to them. High-level noise pollution damages the eardrum and affects the health of infants and elders**.** In this paper, we are giving the solution for this issue. The Government with NGOs and volunteers working on the environmental issues must create public awareness especially through Media widely. Television and Radio play a very good role in creating awareness among the public.

Introduction

One of the growing environmental issues in the world is Sound pollution or Noise pollution which has become a major problem in India. Noise pollution is one of the major environmental concerns in India today and sadly many are unaware of the hazards it can cause. This issue is not taken that seriously in front of other forms of pollution – air pollution and water pollution. This has led to serious health threats like hearing loss, increasing stress levels, leading to behavioural and mental problems, insomnia, heart ailments, hypertension and many more. Once the safe levels are crossed, the noise becomes a serious health hazard, unfortunately, these safe levels are not taken into consideration in India.



Noise Pollution in Urban India

In India people are having a major perception that happiness can be expressed by singing songs, clapping hands, making noises loudly. They think that only by making louder noises, happiness can be expressed to the world. Even now in some rural areas, childbirth is informed by making crackling sounds by kitchen vessels. Now a - days apart from Diwali festival in which they express their happiness by bursting crackers loudly, it has become a common scenario that whether it is a marriage or it is about winning in a cricket match or any other match or birthday parties of rich people, bursting loud crackers has become a norm. For birthday parties, night 12'o clock, they burst crackers disturbing the infants and elders. In India, the madness created by the loudspeakers, blowing of horns in a traffic jam, the noise created in any kind of procession in the streets is accepted by the people in their day to day life, because they do not have any choice.

Against a permissible level of 50–60 dB under Indian law, the sound level in Indian cities often exceeds 80 dB. The noise level of Central Delhi was measured as 106 dB during a study conducted by the Centre for Science and Environment (CSE) in 2011. Major cities of India have become highly populated in the last decade which has contributed to all kinds of pollutions and now the population level increased has by 31.8%. This has led to certain environmental and health issues which also includes Sound or noise pollution. But, some preventive measures can be taken to control and minimize the extent of it. As per the Prevention and Control of Pollution Act implemented in 1981, noise is termed as an 'air pollutant'.

It is that unpleasant, distracting and unnecessary sound that ought to be avoided due to its sleep depriving and concentration-lowering impact. The person gets annoyed due to the persistent uneasiness caused by them. According to the WHO guidelines, for sound sleep, the noise in that room should not be more than 30dB. For maintaining concentration in any classroom, it should not exceed 35dB. The noise levels more than these limits continuously may harm mental as well as physical health on a short term and long term basis. The government must bring rules mandatorily that noise levels in residential areas should not exceed 55 dB during the day and 45dB at night.

METHODS

Firstly awareness should be created among the people through Mass media regarding this sound pollution. Awareness can be created by the Government, NGOs, Volunteers, Teachers and Students.

Awareness among the common public should be spread through

- Television, Radio, Internet, NEWS paper – Media play a critical role in creating awareness by speedily spreading the NEWS whether it is good or bad.
- Magazines, Billboards are effective communication tools.
- Signboards, puppet shows are self explanatory to the people in creating awareness.
- Already, Several NGOs have come forward to work in this direction. They go places to educate people about the extent of the possible harmful impact of noise pollution.

Awareness in schools

- Noise pollution should be taught to the children as it is one of the Environmental issues
- Students awareness camp must be conducted periodically.
- Slogan writing competitions can be conducted to create awareness among the students.
- Students must be introduced to the Sound Level Measuring Meter.
- Students must be taught to avoid the use of earphones. After the covid-19 issues, due to online classes in schools and colleges, there is an increase in the ear related problems among the students and the young teenagers, because of the constant use of earphones. They should use the mobile phones in speaker mode.

Awareness in Home

- Television volume levels should be kept low. Always we should keep the televison volume in low level and listen to it. Otherwise, the ambient sound level in the house will be more. All the teleserials in India are telecasted with loud dramatic noises. If the title song of the teleserial is played, people living in a house can identify that teleserial even if they are not near to the television box. The sound levels are kept in such a high decibel level for marketing purpose in the teleserials which cause much disturbance to the infants, elders and students who are studying.
- Switch off noise-producing devices when they are not in use. Many of the housewives and children even if they don't watch television, they will turn on television there by creating noises and mess in the house.
- Home Appliances should be kept on top of the sound absorbing foam. Some vibration absorbing foam will help reduce the noise level.

Awareness of Silent Zones

Government must come forward to create Silent Zones which is not less than 100 meters around hospitals, Educational Institutions and Courts. According to the Noise Pollution Rules, in a silent zone, people cannot play any music, use any sound amplifier, beat drum, blow horn, use a public address system. Even playing any sounds using any instrument or exhibiting any kind of protest, meetings or other performance which attract crowds.

Especially during the night between 10 pm to morning 6 am in silent zones and residential areas people should not cause noise pollution by using the horn, bursting any firecrackers or operating a sound–producing construction equipment.

Noise Blocking Plants

Grow trees and plants around your house. Some trees which absorb noise can be planted in front of the house. Leaves, twigs, and branches on trees, shrubs, and herbaceous growth absorb and deflect sound energy.

Evergreens are the best noise blocker. They are dense, grow faster and act as noise filters. Some of the excellent evergreens offering noise reduction are Leyland Cypress and Junipers. Noise blocking plants absorb sounds in a high- frequency range that generally annoy people.

RESULTS

In creating awareness due to sound pollution, all kinds of Mass media should take responsibility. Mass Media like Television Channels, Radio Channels and the Internet are very effective in taking the messages to the people. In the silent zones, strict implementation of the law should be done by the local police.

Noise-Induced Hearing Loss can be prevented by improving one's diet. Dietary supplements rich in antioxidants can protect hair cells in the inner ear. Food rich in Beta-Carotene, Vitamin C and E, and magnesium protect from threshold shifts. The use of earplugs and muffs is also recommended as a sound protective measure.

CONCLUSION

By creating awareness and strictly enforcing the pollution rules, Sound pollution can be reduced. It is the responsibility of everyone to care about the health of the infants and elders from the sound pollution. The Government with NGOs and volunteers working on the environmental issues must create public awareness, especially through Media widely.

Television and Radio play a very good role in creating awareness among the public. Students must be given counselling to avoid the use of earphones.

The pollution control board should effectively frame rules to control sound pollution and to monitor the decibel level in busy areas. They have to install a noise level meter and measure the noise level. This noise level should be displayed to the public so that they will be aware of the noise level in that area.

The best way to block noise in our streets is to grow more evergreen shrubs and trees. In India, everyone must have the vision to grow more trees and plants for healthy pollution less living. On highways cutting of trees should be avoided. More trees should be planted on either side of the highways. By planting trees and shrubs before each house in the streets, the noise level can be limited in the living areas.

REFERENCE

1. Centre for Science and Environment (CSE) Journal - India, 2011
2. WHO guidelines on sound level

ROLE OF TEACHERS & STUDENTS İN ENVİRONMENTAL İSSUES İN INDİA

F.Samuel Frankin[1*], P.S.Santhi[2]

RMK Engineering College, B.E, I Year Electrical and Electronics Engineering Department, Chennai, India

Murugappa Polytechnic College, Lecturer Selection Grade, Electrical and Electronics Engineering Department, Chennai, India

Abstract

The whole world is concerned about the environmental issues which affect the blue planet, our mother earth. Everyone living on this earth is responsible for these issues. All of us must realize our responsibility to save our planet suitable for living for our future generations.

In this paper, we are going to tell an effective way of finding solutions to the environmental issues through Quality Circles of students at the school and college levels. The government with the help of NGOs, Rotaract Clubs must help the teachers and students at school, college levels by conducting awareness programs, training.

Teachers play a very critical role in Educating the students regarding these Environmental issues and can bring a change to the world. All these environmental issues are growing bigger and bigger in highly populated countries like India, China etc. This finally affects the whole world. From the grass-root level itself, awareness should be created. Awareness must begin from the primary school level itself.

Through these Quality Circles for environmental issues, awareness can be created among the students who are going to be the ambassadors in their local area and create an awareness and initiate the activities in their neighbourhood. Weekly once the students should gather, discuss the issues of their premises and find solutions like litter disposal, water stagnation, health and hygiene, greening the campus and its maintenance.

Keywords: Quality Circles, environmental issues, awareness programs

Introduction

Today, the whole world is concerned about environmental issues. Various kinds of Environmental issues are threatening the earth. Environmental issues are the problems and harmful effects created by human's unmindful activity and overutilization of valuable resources obtained from nature. The drastic increase in population has resulted in demand for more productivity of food materials, fibres, fuels which led to many environmental issues in agriculture, land use, modifications resulting in loss of biodiversity, land degradation, reduction in freshwater availability and also resulting in man-made global warming.

Countries of the world agree that something needs to be done about these environmental issues. Global summits, conferences and conventions are regularly conducted by the United Nations and many steps are taken to minimise human-induced issues by signing agreements.

Environmental issues in India

India, a subcontinent of South Asia covers an expansive area of land, being the second largest populated country in the world. India is facing various environmental challenges. Some of the challenges are

1. Water pollution: Of the 783 million people worldwide without improved drinking water, there are 119 million in China; 97 million in India.

2. Air pollution: More than 116,000 infants in India died within a month of birth in 2019 due to air pollution

3. Noise pollution: A major threat to infants and elders leading to both physical and mental health issues, which were observed in the recent Diwali festival during November 2021

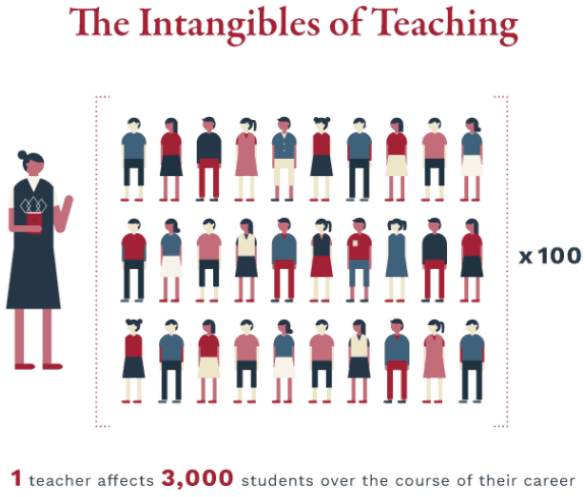
4. Greenhouse gas emissions: Increase in greenhouse gases lead to irreversible changes in major ecosystems and climate patterns, coral system is affected by an increase in temperature, especially coral bleaching observed in the Gulf of Mannar, in Tamilnadu, India.

5. Global warming effects on plants: Low agricultural productivity, frequent heat waves resulted in more weeds, pests, fungi, an increase of vectors and epidemics, strong storms and intense flood damage

6. Growing population: All kinds of pollution, global warming, Solid waste pollution, growing water scarcity, Pollution due to Plastic, Reduction in genetic diversity, falling groundwater tables are caused by the effects of human population growth.

METHODS

Firstly, awareness should be created from the grass-root level itself. Awareness must begin from the school level itself. Teachers and Students play an important role in solving these Environmental issues. Students must know what is happening around them and what can be done to defend against its adverse effects. The clarity can be explained with techniques by the teacher to the students responsibly. Convince the students to conserve the energy so that they can do it to the world as well. That is Reusing, Recycling, Replacing techniques.



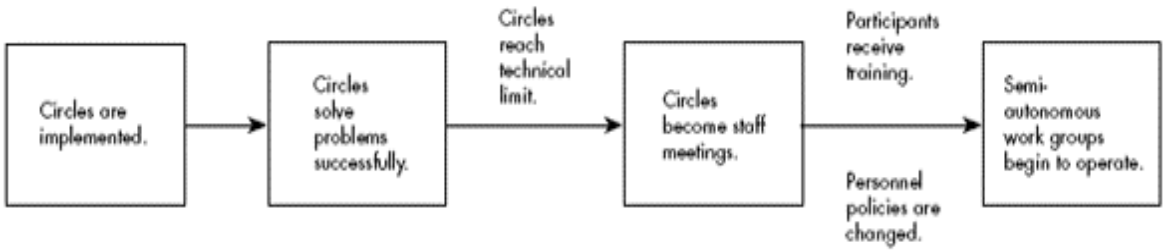
Teachers play a very critical role in Educating the Students regarding these Environmental issues and can bring a change to the world. The syllabus should be connected to the environment and its needs. In order to become a change maker the students should be availed with technologies to research Environmental issues. Students community should understand the functions of major ecosystems of the world and understand the environmental problems of their surroundings at the local, national and international levels. The student should also find solutions to rectify or reduce these problems

Suggested Method 1: Through 'Quality circles', popularly known as QCs the Environmental issues problems can be reduced. Quality Circle is a problem-solving technique that is widely used in Industries to solve

industrial related problems. With the help of Teachers who act as Facilitators, 6-10 Students can form ' ECO Quality Circle' to solve the environmental issues. Quality Circles should be formed consisting of students with the teacher as facilitator/Mentor

In Primary schools, Middle schools, High schools, Higher Secondary schools and Polytechnic Colleges, Weekly once these Eco Quality Circle students voluntarily must gather in a place in the school along with their facilitator. They should first list out the environmental issues about their school/colleges, local area/town. After collecting the data on the environmental issues, the most important issue which has to be solved immediately must be taken first. The list of problems must be prioritized. Then brainstorming session should be conducted. After gathering/receiving solution /data from the group, the best solution is taken and implemented.

Exhibit III The transition from quality circles to semiautonomous work groups



Some of the QC Activities Carried Out By The Students

In the Schools and Polytechnic Colleges which won Prizes in QCFI (Quality Control Forum Of India) Conventions :

1. Litter disposal by providing dust bin in the classroom . The students while entering and leaving the classrooms must collect the litter and put it into the dustbin which will be monitored by the QC members.

2. Overflowing water from the water tank has been stopped using a float sensor by QC members.

3. QC members took the green campus project enhancing the greening environment and succeeded

Suggested Method 2: By creating 'Child-Friendly villages' in India, we can bring good fruit in finding a solution to the environmental issues. The government with the help of teachers and students can initiate this project and bring a solution to the environmental issues.

Through this program awareness programs on environmentally friendly practices should be conducted. In every district, all the rural schools must take initiative to conduct this program. Maximum 6 children can be nominated to form a group for each village with the help of their teachers, parents, elders in the village and NGO members / Rotaract members. Weekly once they should gather and discuss the Environmental issues about their village or local area. The solution should be arrived at and implemented with the help of the local government support for financial needs.

RESULTS

By implementing Quality circle method in schools and colleges environmental issues are solved thereby cost and wastage are reduced. Students are implementing innovative methods to reduce these environmental issues and they are educating their parents and neighbours regarding these issues. By implementing 'Child-friendly villages', environmental issues can be solved effectively.

Already, Children led movements began on Climate change issues in India which were widely spoken throughout the world. Licypriya, an 8-year-old girl led a climate change demonstration in India, which has become popular throughout the world. Vinisha Umashankar, a schoolgirl from Tamilnadu, found solar powered ironing cart, which would replace the conventional charcoal ironing box. She was awarded the prestigious Children's Climate Prize in the recent COP 26 UN Climate Change Conference.

DISCUSSION

The role of solving environmental issues is the responsibility of every person in the world. The effectiveness can be proved using Eco Quality Circles and Child-friendly villages. In solving the environmental issues all kinds of Mass Medias should take the responsbility. Mass Media like Television Channels, Radio Channels and the Internet are very effective in taking the messages to the people.

CONCLUSION

Environmental issues in India can be solved by involving Teachers and Students through Quality Circles in schools also at College levels. Government must make arrangements to conduct awareness programs for teachers as well as for Students, Environmental education classes must be made compulsorily for the students in the schools and colleges. Weekly once the students must be allowed to present the environmental issues to their school through the school Assembly. Students awareness programs on Environmental issues should be initiated by the Government with the help of NGOs, Rotaract members and other voluntary organisations.Since Students are the future pillars of our country, the seeds sown in the young children's hearts will bring many fruits for the future.

REFERENCE

1. CCQCE , Quality Circles in Education in 2015, 2016,2017,2019,2021
2. A Research Study Sponsored by Government of India, Planning Commission , New Delhi, Child Friendly Panchayat – A study of Child Development Indicators in Rural Panchayats of Tamilndu

LANGUAGE OF THE ENSLAVED AFRICANS

Dr. ANITA EVELYN. S
Department of English, R.M.K. Engineering College, RSM Nagar, Kavaraipettai, Thiruvalluvar, Chennai, Tamil Nadu, India.

Abstract

The survival of African American communities has become a threat due to recent commercial developments in the South-eastern Sea Islands. During the early 17th and mid-19th centuries, the Geechee/Gullah people of the African American community were brought as slaves to the southeast United States. It was here that 'The Gullah-Geechee' developed a distinctive, culturally expressive Creole. They were descendants of the tribesmen who still live and communicate in variants of the original Creole language known as Geechee. They have customized what they had heard from their English Masters and coordinated their speech muscles. This paper explores the origin of the Gullah/Geechee language, people, and the translation of the Holy Bible (Gullah/Geechee Bible).

Keywords: Gullah/Geechee, Translation, Proverbs, African American communities, South-eastern Sea Islands, Creole

SOCİAL DİSCRİMİNATİON OF INDİANS MUSLİMS İN REFERENCE TO SACHAR COMMİTTEE REPORT

HAYAT AHAMAD
Department of Sociology
Banaras Hindu University, Varanasi
Uttar Pradesh, India

The Sachar Committee Report presents a detailed, though not very new, analysis of the socio-economic status of Muslims in the country. Two factors, however, remain crucial in explaining how well Muslims fare: access to education, and the particular state in which Muslims live, neither of which is satisfactorily addressed in the report.

Abstract

The broader aim of this paper is to conjoin the debate of "development deficit" of Muslims rendered by Sachar Committee Report with Social discrimination. In other words, this paper distances itself from the proposition made by many scholars who contemplate the present situation of Muslims as rooted merely in the economic structure of society such as exploitation, economic marginalization, and under-paid work and that it could be overcome by readjusting the structure of economy. Wrong diagnosis led to demand for insufficient policy treatment from the state, as many distributive theorists have done. Many scholars prefer to use 'distributive justice', rather than social justice, as done by Samuel Fleischacher in '*A short History of Distributive Justice*'. In fact, in the early phase of post-independent India, to adjudge and resolve the cases of deprivation and poverty, political actors have used the liberal concept of universal equality as a premise to policy formulation intended to deal with above anomalies of uneven development. Nehruvian model of economic development was meant to promote development on above mentioned premise. "Even the Indian left always advocated the need for a class based understanding of deprivation. They have been among the most vocal opponents to the use of "caste" and "communitarian" identities as sources of mobilizing in a democratic society. According to them, such identities, were the potential sources of division and fragmentation among the working classes and thus serve the interests of "ruling classes" by dividing the oppressed and (Jodhka S.S.2007) exploited".

Secondly, this paper through factual presentation aims to establish the fact that how majoritarianism politics in democracy with its minority underpinning hope on meagre constitutional provision for their security and development becomes insignificant. In recent few decades democracy has moved beyond the principles of consensus and equality and addition of new parameters, for instance, how deep democracy is rooted in particular society has broadened its theoretical framework. Today, social scientist inquiring the liberal nation-state from the changing perspective of social justice, Human rights, minority treatment etc. Prof. I.M.Young argues that democracy can and should promote social justice but has failed to do so. The ideal democratic state aims at the prevention of (Judith Squires 2002) oppression. Bringing down the majority and minority analysis of politics in democracy, Multiculturalist, found a testing tool. "They analyze the ideology of liberalism and the

practices of liberal nation states to see if they disadvantage minority communities or discriminate against them on account of their difference. The single most important value of democracy is (Mahajan Guruprit 1998) non-discrimination". This has been the shift from the earlier variables used to test democratic functioning of the polity in any society. For instances, Robert Dahl proposed two variables: public contestation (or the extent of public opposition and political competition) and the right to participation (in the system of public contestation), through the right to vote, contest for office, etc.). David Beetham, emphasizes the principles of popular control and political (Jayal N. Gopal 2001) equality.

LEADER RESPONSIBLE IN HOTEL INDUSTRY – THE CASE OF THE PROVINCE KHANH HOA, VIETNAM

LE Ba Quynh Chau
Lecturer, Faculty of Tourism, Nha Trang University.
DO Thi Thanh Vinh
Associate Professor – Ph.D.
In charge of the francophone formation and project, Superior lecturer, Faculty of Tourism, Nha Trang University.

Abstract

Nowadays, tourists are more concerned with issues surrounding the tourism environment such as: littering in public places, pollution of rivers and lakes and noise... When being interviewed, they all expressed their willingness to spend a lot of money for a holiday that is environmentally responsible and benefits the poor. Responding to responsible tourism brings many benefits to businesses while also satisfying visitors. Therefore, a change in the thinking of leaders is urgently needed to move towards the strategy of responsible tourism practice and sustainable tourism.

In recent years, the pressure of Social Responsibility has increased for companies around the globe. Social responsibility is defined as corporate action to meet the goals of stakeholders such as: customers, suppliers, employees, local communities, NGOs and some shareholder; to meet social goals such as enhancing social and environmental performance.

The relation between the Leader and the Social Responsibility is obvious because the corporate social responsibility (CSR) policies and effective implementation of social Responsibility cannot happen without leadership influence (Waldman, 2014). However, to date, most research on social responsibility has ignored the role of company leaders in formulating and implementing CSR initiatives. The top leaders clearly have a decisive role in the enactment and implementation of Social Responsibility policies.

The Khanh Hoa province in Vietnam is considered an ideal and attractive place on the world tourist map with the presence of the best resorts in the country and in the Asian region. The quality of the environment in today's tourist destinations has been improved, the social order and safety are ensured, and the quality of guest services today has been enhanced. To assess the willingness to participate in the commitment of responsible leadership of managers and business leaders in the hotel industry, the author has conducted a survey of more than 250 managers and leaders at local luxury hotels according to several criteria of Responsible Tourism practices. The majority of leaders (91.6% of respondents) think that responsible tourism is very good, but it leads to high costs and they feel find it particularly difficult to commit to responsible employment, environment,...

The article has shown an overview of the situation of responsible leadership implementation in high-class hotels in Khanh Hoa, the weaknesses as well as the challenges of the environment. The cooperation of leaders of the hotels through the formation of a joint cooperation mechanism, in which the state management agency in charge of tourism plays a pivotal role, with the active and regular participation of the tourism agencies.

Keywords: Leader Responsible, Corporate social responsibility, Sustainability, Hotel industry, Khanh Hoa province, Vietnam.

FOREIGN EXPERIENCE IN IMPLEMENTING BANKING INNOVATIONS AND THE POSSIBILITY OF ADAPTING IT TO THE PRACTICE OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA

Postolache Victoria
"Alecu Russo" Balti State University, Faculty for Exact, Economic and Natural Science, Department of economic sciences, Balti, Republique of Moldova.

Abstract

The processes of digitalization of the economy most actively affect both all financial and credit institutions in general and the activities of banks in particular, which determines the tasks of a qualitative rethinking of the consequences of introducing banking innovations, manifested in the creation of modern banking technologies and innovative banking infrastructure. The trend towards an increase in the role of banking innovations as the most important intangible asset of credit institutions, through which modern products are created, is controversial. Despite the fact that banking innovations are an intangible asset, they affect both the strengthening of the material base of credit institutions and the formation of their strategic vectors of development, among which are the search for additional forms of banking management, the creation of modern banking technologies, an increase in the bank's capital, and risk forecasting, banking activities. On the other hand, the transformation of banking in the context of digitalization creates additional threats to the national banking system (cyber threats), which expands the boundaries of the scientific search for the most rational digital model of banking activities based on banking innovations.

Today, the development of the Internet opens up new opportunities for both people and companies around the world. However, not everyone benefits equally from this. The economic benefits or "digital dividends" associated with the development of the Internet are often received by those with higher incomes, in-demand skills, or in a more favourable environment.

Keywords: banking innovations, modern banking, banking management, intangible asset.

INTRODUCTION

The modern world economy is in a transformational state due to the growing and more and more embracing effect of the influence of the introduced digital technologies, primarily on the financial market. This technological direction is usually called digitalization, which affects both individual links in technological chains and covering entire processes. Currently, the banking system of Moldova is undergoing transformation, which is moving to the next quality level that meets the technological requirements of the national digital economy. Digital transformation contributes to the evolutionary development of business models, the introduction of modern conceptual solutions in the banking sector, from the improvement of Internet banking technologies to the maximum transformation of traditional monetary transactions. The introduction of digital innovative technologies is a sustainable platform to ensure stable and long-term growth in the efficient operation of banks and financial

institutions. It is digitalization that is a modern strategic priority in banking technologies in the global economy. Financial technologies are the driver of changes in the banking sector. However, the banking system is on the initial path of transformation and digital transformation, in the context of the introduction of banking innovations (table 1).

Table 1. Evolution of digitalization of the financial system

Period	The stage	The characteristic of the stage
Years 50	Introduction and issue of plastic bank cards	Development of retail banking services
Years 60	Appearance of ATMs	Ability to use / provide remote banking services (not on the bank's territory)
Years 70	Appearance of electronic trading platforms, stock exchanges (NASDAQ)	Implementation of Internet technologies on the stock exchange
Years 90	Fintech appearance	The appearance of projects competing with the services traditionally offered by banks
Years 2000	Digitalization of the financial system	Mass implementation of Internet technologies and digital innovations

Source: Pertseva S.Yu.

Digital transformation has dual functions in that it enables banking organizations to offer new service channels through new electronic platforms (e-banking, virtual banking) and service points (e-branch stores, POS) and also reduces their operating costs by limiting the number of physical stores and staff that they use (Deng, X. et. All, 2019; Shin, Y.J., Choi, Y. 2019).

This is the reason that, according to (PRESSE BOX), the banking industry worldwide spends three times more money on IT investments than any other industry as a whole. Business models are under scrutiny in the banking industry. Digitalization, disruptive innovation and new technologies are changing traditional business models and processes. As a result, banks must adapt their business models to change how they interact with customers, manage their middle and back-office operations, be competitive and be ready for the future (Cziesla, T. 2014).

For Vial, G., digital transformation is identified as “the process that aims to improve a unit by bringing about essential changes in its structure through combining information, information technology, communications, and connectivity technology (Vial, G. 2019).” According to Yip, A.W., Bocken, N.M., the digital transformation includes a broad concept of banking, namely: digitization of documents, an electronic signature for transactions, e-learning, teleconference, online trading platforms, digital stores, e-statements and m-payments. Customers are increasingly using digital disruptions, and new types of solutions are emerging in this sector. Thus, new business models are essential in the banking industry to spotlight all significant banking processes (Yip, A.W., Bocken, N.M. 2018).

MATERIALS AND METHODS

The main task of banks in the Republic of Moldova in the modern period of economic development, characterized by an unstable financial situation on global financial markets, is to maintain and increase the customer base. Increasing interbank competition is dictating the conditions for banks to find solutions to this problem. An important role is played by the

process of increasing the efficiency of internal processes aimed at reducing the bank's expenses in the context of the digital transformation of the economy.

The processes of globalization, integration and liberalization of the financial sector, which lead to increased mergers and acquisitions, expand the forms of integration of banks, their cooperation with financial and non-bank credit institutions and contribute to the development of joint projects with IT companies. Innovative technologies in the financial sector aimed at developing banking services increase the efficiency of the service itself due to the benefits generated. The use of digital technologies increases competition by reducing costs and simplifying the products and services provided in this market. This is due to the fact that in the period before digitalization, the increase in revenues was due to the expansion of the banking business. In the digital economy, there is a combination of low costs based on simple and scalable IT platforms. This condition makes it possible for the most successful banks to achieve a significant growth of their business in a short time.

The increase of competitiveness of commercial banks in the Republic of Moldova is determined by the following factors:

- a significant reduction in the lifespan of the product lines and services offered;
- the financial market is driven by a rapidly changing consumer demand, an alternative saturated in its many variations;
- the speed of development and implementation is practically the main factor that allows the commercial bank to remain in the top of banking business;
- increasing the capacity to develop and implement new technologies in accordance with the latest innovations in the global financial sector;
- a shift in focus based on the industrial type of national economies in the area of citizens' responsibility, ie an economy based on entrepreneurial innovations that cleans the outdated platform of the world economy for a global digital economy based on advanced scientific and practical knowledge, which are confirmed by the data in figure 1.

Automated remote service systems (ARSS) represent IT solutions and / or equipment, made available to holders by payment service providers, which allow them through a computer application, an authentication method and a means of communication to have remote access to the means in the account for the purpose of obtaining information on the status of the payment account and the transactions carried out, carrying out transactions in the name and on behalf of the holder of the account in the means of the payment account (NBM report 2020).

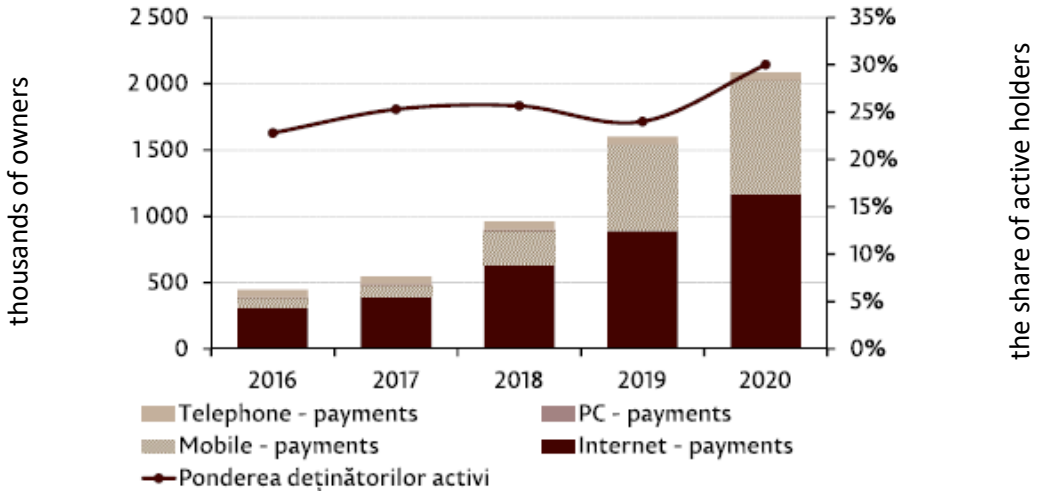


Figure 1. Number of ARSS users by system type
Source: https://www.bnm.md/ro/content/raportul-anual-2020

The results presented in figure 1 indicate an increase in the number of ARSS users, with the increase of the share of active SADD holders except for 2019, when it decreased compared to 2018.

This evolution can also be argued by the value of non-cash payments made in the economy in the period 2016-2020 based on the data presented in Figure 2.

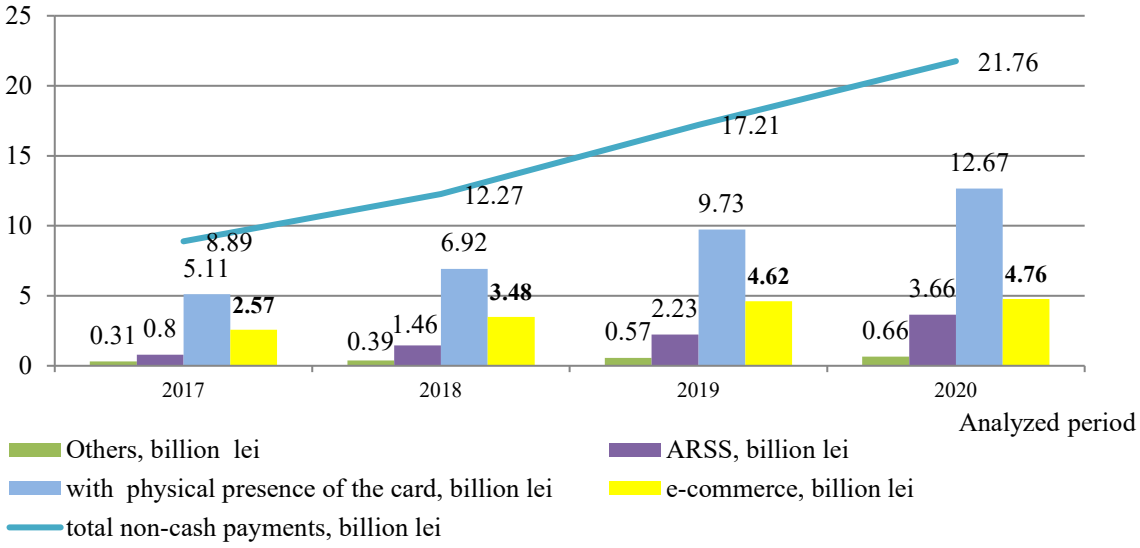


Figure 2. The evolution of the value of non-cash payments made in the economy
Source: elaborated by the autor based on the data from https://www.bnm.md/bdi/pages/reports/dsp/DSP4.xhtml

The volume of payments made by the population of the Republic of Moldova is increasing from 8.89 billion lei to 21.76 billion lei, an increase provided by payments with the physical presence of the card from 5.1 billion lei to 12.67 billion. lei, those through e-commerce from 2.57 billion lei to 4.76 billion lei, through ARSS from 897 million lei to 3.66 billion lei and through others from 316 million lei to 659 million lei.

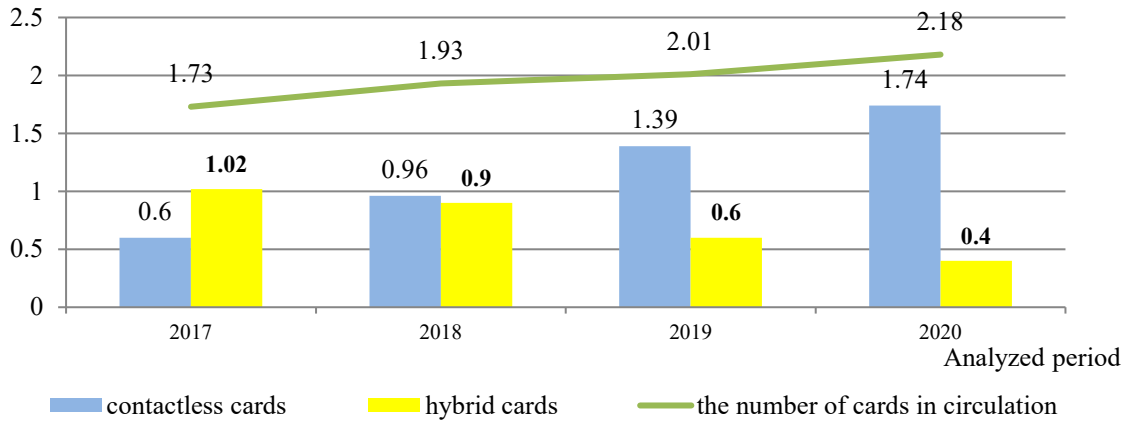


Figure 3. Changing the number of cards in circulation at the end of the period

Source: elaborated by the autor based on the data from https://www.bnm.md/bdi/pages/reports/dsp/DSP3.xhtml

The number of cards in circulation indicates a steady increase from 1.73 million cards to 2.18 million cards, largely due to the increase in the number of contactless cards 2.07 times when the number of hybrid cards with magnetic stripe and virtual is on the decline.

The growth and sophistication of the forms of banking competition is determined by the significant number of banks, by the constant expansion of the range of services, by the rapid development of financial technologies that transform price competition into non-price competition. Today, innovations can bring banks to a higher level of operation and improve the bank's position in the banking services market, expanding its customer base and customer loyalty.

An important distinguishing feature of new financial technologies is the introduction of innovative digital technologies, manifested in:

- significant coverage of the country's territory and increase in the number of potential customers. This becomes possible on the condition of full remote banking system (RBS) operations, which allow banks to provide services to virtually all populated territorial entities, opening up new markets for banking services;

- reduction of operating costs. With a complete transition to an integrated digital platform, a financial institution will significantly reduce its operating costs;

- the introduction of additional services based on RBS, which allow the introduction of complex services in terms of additional services. Additional services are an operational tool for expanding the revenue base in building a customer-oriented banking policy;

- disclosure of information on the efficiency of financial and economic activities in terms of analyzing the quality of the credit portfolio of a banking institution. Digital technologies make it possible to accumulate customer data and achieve their operational structuring, providing an independent feature to a customer or a borrower in terms of creditworthiness;

- creating the conditions for a significant reduction of errors caused by human participation in the process. When implementing digital technologies, the software shell will

allow the elimination of risks and negative consequences in terms of operational and strategic errors when decisions are made in the activity of a bank;

- obtaining a synergistic effect in the bank's activities, achieved with a significant reduction of operating costs, introduction of effective scoring, virtual territorial coverage of banking services. Digital technologies make it possible to build digital platforms for the integrated development of financial innovations in created and designed banking products.

The technological advantages mentioned above, which affect the entire technology and operation of the bank, determine the formation of the most important feature of the bank - its financial stability, due to increased efficiency in the context of bank profitability, thus ensuring its competitiveness. The dynamism of the changes in the special payment devices used in the domestic banking sector is shown in figure 4.

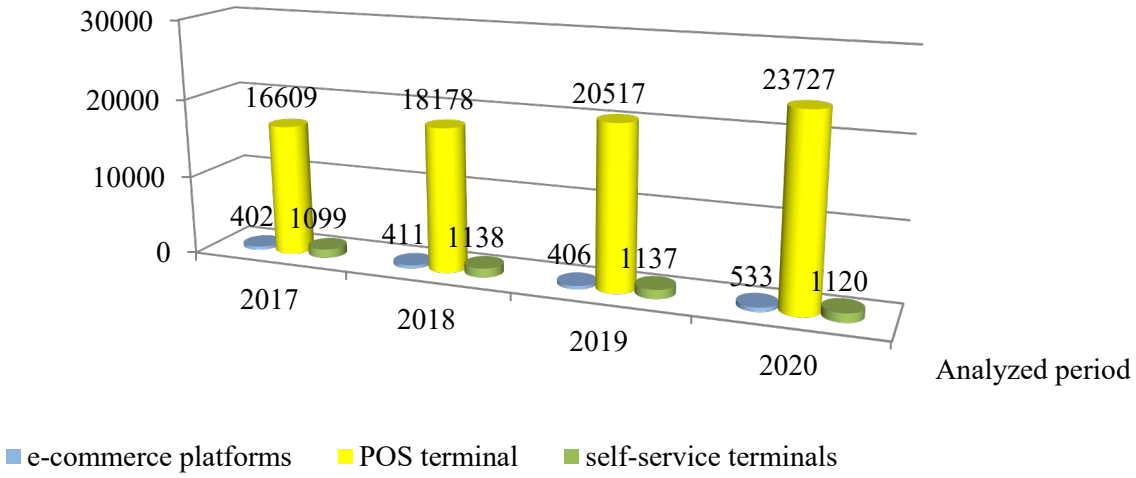


Figure 4. Dynamics of special devices

Source: elaborated by the autor based on the data from https://www.bnm.md/bdi/pages/reports/dsp/DSP2.xhtml

From the results presented in figure 4 there is an increase in the number of POS terminals available in Moldova from 16609 terminals to 23727 terminals, due to the increase in the number of terminals located at merchants from 14037 terminals to 21234 terminals, while terminals located at providers decreased from 2572 in 2017 to 2460 in 2019 and by the end of 2020 2493 terminals were reported. The number of self-service terminals in the evaluated period increased in 2016-2017, at the beginning of the implementation of POS terminals and e-commerce platforms in our country. Subsequently, the demand for self-service terminals was replaced by the demand for POS terminals, generating a decrease to 1120 of self-service terminals. The number of e-commerce platforms present when making payments in the online environment is increasing in 2020 compared to 2017 from 402 units to 533 units, a phenomenon that has taken on a larger scale during the COVID-19 period.

RESULTS

The reason behind the growth of new technological innovations is the active increase in the number of users of remote service channels in various information and commercial spheres through personal computers and mobile gadgets, widely used by a significant part of

the population, a growing share of RBS users who spend at least two or three operations a month.

The constant development and modernization of existing digital RBS models leads to fundamentally different tasks aimed at providing the maximum possible distance services to customers in the context of existing services, which primarily increase the efficiency of financial institutions by improving existing ones and developing lines. of completely new products and services. At this stage of digitalization, building a fundamentally different RBS system is the key to success in the race for the competitiveness of financial and credit institutions, building a growing customer base, regardless of territory. By improving the RBS system, Internet banking financial service providers are constantly expanding the existing RBS payment functionality, updating it and expanding the range of possible services for individuals in the field of personal finance.

The main factors that characterize the success and competitiveness of banking activities in the context of the digitalization of the economy are the significant indicators of the operation of remote banking in the bank, which describe the distinctive features of the emerging digital banking model presented in figure 5.

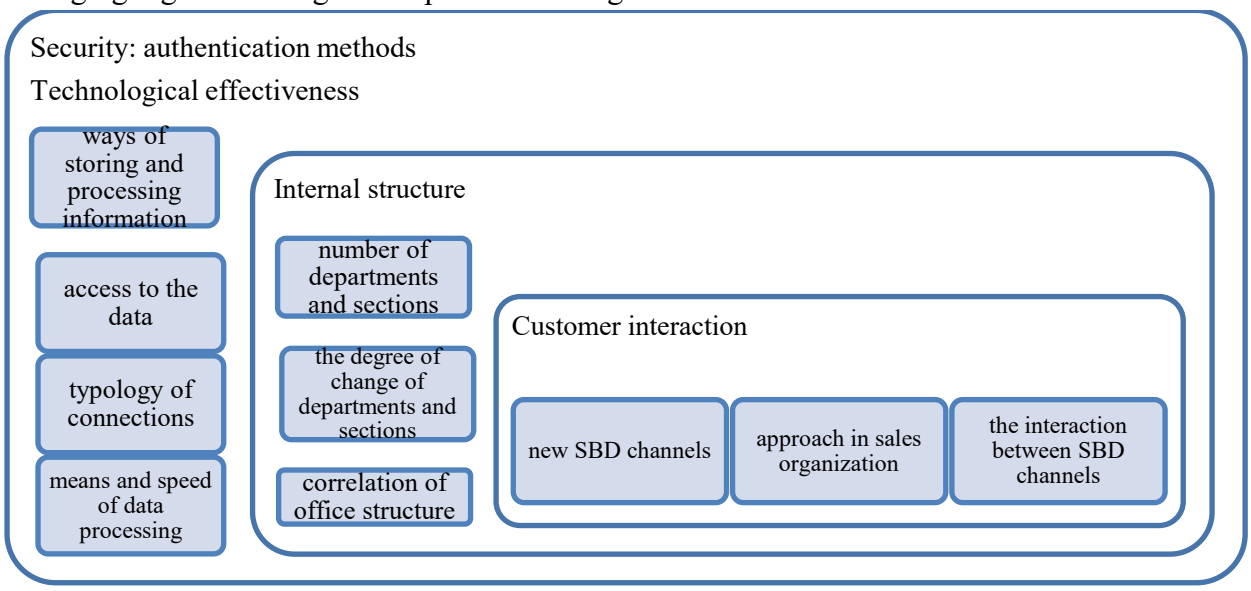


Figure 5. Systemic indicators of the remote banking model
Source: adapted by the author

The first main indicator of the RBS is the security indicator of banking services. The transformable banking sector is an important feature of economic stability and sustainability, aiming at the financial security of bank customers and other categories of citizens. In the context of the transition to a digital model of banking services, specialized centers for storing and processing customer data have emerged, which are managed via the Internet.

Another important and systemically significant feature of the RBS model is the internal structure of the bank. The internal structure of the bank makes it possible to reveal the functionality of the internal organization of a commercial bank, which consists of departments and sections. Currently, the grading parameter is the structure of a financial organization, reflecting mostly not the economic content, but the volumes of information processed, the methods of information processing, defining the qualitative level of

digitization of a financial institution. In other words, it shows that the technological endowment of banking processes, both internal and external, is reflected in the number of departments and the number of employees of the credit institution.

Improving banking services consists in the created field of digital services based on RBS technology, the rapid implementation of innovative products and the strict optimization of expensive technological processes implemented in product lines. The basis for the further formation of digital technology policy and the introduction of new products is the active interaction with the customer.

The emergence of new channels for the provision of banking services is an important indicator of the quality of banking services and of the indicators of the banking services model. Traditional customer banking models have been based on physical contact between the customer and the bank's central office. The development of RBS has brought an extensive list of service channels: telephone banking, terminal banking, Internet banking, TV banking and mobile banking. The service channels mentioned in the new technologies are based on remote access of customers to banking products and services.

DISCUSSION

The impact of the global financial crisis stimulates the active introduction of banking innovations for the management of banks' financial resources, subject to risk minimization. This innovative method stimulates the ongoing structural changes in the transforming banking industry, ensures an increase in the level of competition between banks, including the entire national economy. The development of innovative technologies in the banking sector takes the quality of services, products and elevates their services to another level and forms customer-oriented priorities.

CONCLUSION

Thus, it can be concluded that digitalization is changing the operating model of banking services, increasing its security and efficiency and identifying new opportunities in the banking services market. Encouraging the use of digital technologies in the banking sector ensures the active development of digital banking, which forms an interface that eliminates the skills gap, makes it possible to transfer financial transactions in the category of easily accessible, both technically and accessible to regular users. banking services. To this end, large banks join forces not only with financial services, but also establish inter-organizational interactions with massive online services to integrate cross-channel information resources into their activities. The introduction of banking innovations offers an additional competitive advantage, and the level of competitiveness of the bank will be determined by the level of their digitization.

REFERENCES

Deng, X., Huang, Z., Cheng, X. 2019. FinTech and Sustainable Development: Evidence from China Based on P2P Data. Sustainability 2019, 11, 6434. [CrossRef]

Cziesla, T. 2014. A Literature Review on Digital Transformation in the Financial Service Industry. In Proceedings of the Bled eConference, Bled, Slovenia, 1–5 June 2014.

NBM annual report. 2020. Available at: https://www.bnm.md/ro/content/raportul-anual-2020

Pertseva S.Yu. Digital transformation of the financial sector. Available at: https://mgimo.ru/upload/iblock/2ef/Инновации%20в%20менеджменте.pdf

PRESSE BOX. Available at: https://www.pressebox.com/pressrelease/gartner-uk-ltd/Gartner-Says-Worldwide-Enterprise- IT-Spending-is-Forecast-to-Grow-2-5-Per-Cent-in-2013/boxid/555441 (accessed on 5 June 2020).

Shin, Y.J., Choi, Y. 2019. Feasibility of the Fintech Industry as an Innovation Platform for Sustainable Economic Growth in Korea. Sustainability 2019, 11, 5351. [CrossRef]

Vial, G. 2019. Understanding digital transformation: A review and a research agenda. J. Strateg. Inf. Syst. 2019, 28, pp. 118–144. [CrossRef]

Yip, A.W., Bocken, N.M. 2018. Sustainable business model archetypes for the banking industry. J. Clean. Prod. 174, pp. 150–169. [CrossRef]

SOME SPECİAL TYPES OF NEUTROSOPHİC SOFT MATRİCES

Mamoni Dhar
Senior Assistant Professor
Department of Mathematics
Science College,Kokrajhar

Abstract

Uncertainty is a big problem in our day to day life.Many theories has been developed to handle uncertain situations. The paper approaches the concept of neutrosophic soft sets and thereafter neutrosophic soft matrices to achieve solution to possible problems and provide ideas to solve some problems relating to uncertainties.

Neutrosophic set is a powerful tool that has been proposed recently to deal with some specific situation which cannot be expressed by the existing set theories. The concept of neutrosiphic sets as a mathematical tool to handle some situations involving impreciseness, inconsistencies and interminancy has gained importance in the present situation. Neutrosophic soft set is one of the generalizations of classical set theory and various decision making models are proposed recently using neutrosophic soft set theory.

Neutrosophic soft matrices play an important role in science and technology and in various decision making problems. The concept of neutrosophic soft matrices associated with the neutrosophic soft set are the key components of this study. Neutrosophic soft matrices and their operations which are more functional to make theoretical studies and applications in the neutrosophic soft set theory are discussed in brief.

The main focus of this article is to discuss the concept of some special neutrosophic soft matrices which are useful and applicable in situations involving uncertainties and imprecision. Here different types of neutrosophic soft matrices are studied and some operations on are discussed. Furthermore some associated properties have been provided to make the concept clear and complete.

Keywords: Neutrosophic sets, neutrosophic soft sets, neutrosophic soft matrix, toeplitz block neutrosophic matrix, circulant block neutrosophic matrix.

ON A NEW CLASS OF SUMMATION FORMULAS INVOLVING GENERALIZED HYPERGEOMETRIC FUNCTIONS

Ms. Vidha Kulkarni
ITM (SLS) Baroda University,
School of Sciences, Mathematics Department,
Vadodara, 391510, Gujarat State, India.
Dr. Arjun K. Rathie
Department of Mathematics,
Vedant college of Engineering and Technology,
(Rajasthan Technical University), Bundi,323021,
Rajasthan State, India.
Dr. Yashoverdhan Vyas
Department of Mathematics, School of Engineering,
Sir Padampat Singhania University, Bhatewar,
Udaipur, 313601, Rajasthan State, India.

Abstract

In the theory of generalized hypergeometric series, classical summation theorems such as those of Gauss, Gauss second, Kummer and Bailey for the series ${}_2F_1$; Watson, Dixon and Whipple for the series ${}_3F_2$ and others play an important role.

In 2015, Eslahchi and Masjed-Jamei applied the above mentioned classical summation theorems in a very general hypergeometric identity available in the literature and obtained a few interesting summation formulas involving generalized hypergeometric functions.

In 2010, Kim et al. established the extensions of the above mentioned classical summation theorems together with a few more extended summation theorems.

The aim of this paper is to establish several new and interesting summation formulas involving generalized hypergeometric functions.

This is achieved by applying the above mentioned extended summation theorems in a very general hypergeometric identity available in the literature.

The result obtained earlier by Eslahchi and Masjed-Jamei follows special cases of our main findings.

The results established in the paper are simple, interesting, easily established and may be potentially useful.

Keywords: Generalized hypergeometric function, Classical summation theorems Extensions, Hypergeometric Identity.

References

[1] A.P. Prudnikov, Yu. A. Brychkov and O.I. Marichev, More Special Functions; Integrals and Series, 3rd edn (Gordon and Breach Science Publishers: Amsterdam) (1990),

[2] M. R. Eslahchi and Mohammad Masjed-Jamei , Some application of a hypergeometric identity, Math Sci (2015) 9:215–223, DOI 10.1007/s40096-015-0170-9

[3] Y.S. Kim, M.A. Rakha and A.K. Rathie, Extensions of classical hypergeometric summation theorems for the series ${}_2F_1$, ${}_3F_2$ and ${}_4F_3$ with applications in Ramanujan's summations, Int. J. Math. Sci.2010, 26 pages (2010).

COMPARATIVE STUDY BETWEEN PATCH REPAIR AND RIVETING IN DAMAGED STRUCTURE: CALCULATED BY THE FINITE ELEMENT METHOD

Samir Zahaf[1]
[1]University of Djilali Bounaama-Khamis Meliana, Faculty of science and technology, Department of technology.
[1]ORCID ID: https://orcid.org/my-orcid?orcid=0000-0002-4138-1562
TERFA ABDELAAZIZ[2]
[1]University of Djilali Bounaama-Khamis Meliana, Faculty of science and technology, Department of technology.
[2]ORCID ID: https://orcid.org/0000-0000-0000-0000
BOUHEDJA MAKHLOUF[3]
[1]University of Djilali Bounaama-Khamis Meliana, Faculty of science and technology, Department of technology.
[3]ORCID ID: https://orcid.org/0000-0000-0000-0000

Abstract

Repairing damaged structures through the use of composite patch bonding is an efficient and economical process for preserving structures and increasing their lifespan. Much work is currently being done to improve this technique. In this work a non-linear 3-D finite element numerical simulation (ANSYS Workbench16.2) was carried out to analyze the behavior of the crack front and determine the evolution of the Von Mises stress and stress intensity factor. KI and J-integral for a 2024-T3 aluminum alloy plate containing a horizontal crack, completely repaired with a composite (Boron / epoxy) and metal patch reinforced with rivets. The results of this work show that the horizontal position of a semi elliptical crack of (0 °) it gives maximum values of stress of Von Mises, stress intensity factor KI and J-integral by contribution the other orientations, this justified that the crack angle plays a very important role in increasing stresses in metal plates without repaired. On the other hand, the repair by single patch and doubled in (Boron / epoxy) decreased the Von Mises stress and stress intensity factor KI and the rate of energy release. The different shapes of patches (circular, hexagonal, elliptical, rhombus, rectangular), have played an important role in reducing the stresses of Von Mises, KI and Jintegral and increasing the life of the structure. The calculation by the finite element method indicates that the repair of the damaged structure by aluminum patch 2024 plus rivets play a very important role in the absorption of Von Mises stresses and stress intensity factor KI and J-integral.

Key words: Von Mises stresses, stress intensity factor KI, J-integral.

DERMATOCOSMETİCS, AESTHETİC AND PSYCHOLOGY

Felicia Andrei[1*], Lony Chipesu[1], Oana Chitimia[1], Denisa Tacutu[1]
[*1] University of Medicine and Pharmacy, Faculty of Pharmacy, Department I, Dermatopharmacy and Cosmetology, Timisoara, Romania

Abstract

Objectives. - Dermatocosmetics help improve the appearance, they are able to influence our relationships with others but also, with ourselves and so improving the quality of our lives. Through the use of validated quality of life methods and scales this benefit can be practically proven

Methods. - This review of the literature evaluates the effects of cosmetics on the well-being in different situations, based on studies using objective and proven means of measure.

Results. - The use of cosmetics allows especially in pathological conditions, a significant improvement in the quality of life and well-being, associated with a better acceptance of the disease and an increased adherence to the applied treatment. Important positive effects on the self-esteem and the social interactions are also demonstrated. A big number of studies are interested in proving the beneficial effects of dermatocosmetics on the well-being also under normal physiological conditions.

Conclusions. - Today, thanks to the quality of life scales, the effects and benefits of cosmetics can be measured in an objective and standardized way, and actions of rediscovering of well-being and self-esteem can then be put in place.The study of the psychological and aesthetic implications of the application and use of dermocosmetics brings important information with immediate practical applicability.

Keywords: Dermocosmetics; Well being; Quality of life; Quality-of-life scales;

DIGITAL MARKETING PERSONA BUILDING - CREATING PERSONAS FOR ONLINE COMMUNITY GROWTH

Ildiko Kovacs
Associate professor, Budapest Business School
ORCID: https://orcid.org/0000-0001-7440-1630

Abstract

Digital businesses have to face turbulent changes in developing online communities. Persona development largely relies on market research, site/product usage data, customer surveys, and user interviews from customers and future customers. Digital analytical tools and software are base for constructing personas, defining personas data, and are good bases for usability and sociability in the design of social spaces. A consumer persona is a fictional character that has been developed to characterise the key traits of a particular consumer group of the target audience. Digital persona building includes areas like researching their motivations, needs, attitudes, technical skills and other factors that will impact how they may interact with brands via digital channels. Former approaches have mainly focussed on the relations between humans and their networks of other human connections, often neglecting the broader implications of what personas are and might be. Current and near future approaches focus on the non-human as part of social networks. Current research collects and categorises the challenges and possibilities of non-human based character-building tools. The findings of the research expand the understanding of personas and suggest the persona developing tools decision criteria and buyer's journey

Keywords: digital culture, persona building, online communities, fashion consumption

ALBERT CAMUS AND THE DENUNCIATION OF TOTALITARIANISM

MONICA GAROIU
University Of Tennessee-Chattanooga, Usa

Abstract

This paper investigates the representation of totalitarianism in Albert Camus's philosophical essay, *The Rebel* (1951), and the play, *The State of Siege* (1948). A political allegory that denounces the illegitimate and demagogical power of totalitarian regimes, *The State of Siege* depicts the effects of dictatorship on the community of Cadix.

My analysis draws on Camus's reflections on rebellion and solidarity formulated in The Rebel, in an attempt to provide a privileged access to the situational implications of these theoretical concepts in the play of our choice.

Keywords: Albert Camus, totalitarianism, solidarity, rebellion.

CULTURAL AWARENESS: WHY CULTURE AND CIVILIZATION COURSES ARE IMPORTANT

Irina-Ana Drobot
Technical University of Civil Engineering, Faculty of Engineering in Foreign Languages, Department of Foreign Languages and Communication, Bucharest, Romania.

Abstract

The purpose of this paper is to show why cultural awareness is an important skill nowadays and how this competence can be taught through Culture and Civilization courses. References will be made to the course the author of the paper teacher at the Technical University of Civil Engineering Bucharest, Romania, to first year students at the Faculty of Engineering in Foreign Languages. Recognizing the different mindsets of various cultures is a way for these students to adapt to our contemporary world. One of the main values of today's world is multiculturalism. Students need to be made aware of culture identity manifestations, such as values, symbols, heroes or personalities, traditions, rituals, which will help them understand various cultures. The theory of Hofstede's cultural dimensions can also be helpful. The students will also need to understand the ways in which cultures are in a process of change, and recognize it at various levels, personal, educational, and at work. Corporate culture is also part of today's world. Historical references will need to be minimal, and related to causes of certain cultures having, for example low or high power distance. Students look for courses that will help them in their own times and this is a good way of teaching them about cultural awareness.

Keywords: culture, mindset, values, symbols, cultural dimensions

INTRODUCTION

In our contemporary world, we are surrounded by information and curiosities regarding cultures different from our own. Travelling and easy contact with other cultures has been facilitated by the phenomenon of globalization. Due to the existence of globalization, teachers need to make students aware of other cultures and offer them the necessary tools and skills in order to understand their members and their different values, symbols, traditions, and rituals. The latter elements are part of culture identity manifestations (Baciu 2013: 32), which are notions that can help students analyse their own and other cultures as well. By being offered grids of analysis, students can be helped to increase their cultural awareness. They will need these notions in order to be prepared for adapting to situations in real life where they will have contact with other cultures, such as studying abroad, working abroad, and establishing business collaborations with people belonging to other cultures who have a different style of communication and a different perception of time and deadlines, for instance. In working in various companies, both in their own country and abroad, students will need to understand what is expected of them, for instance whether they are supposed to only do as they are told by their boss or to come up with suggestions and proposals.

Cultural awareness could be defined as the "Recognition of the nuances of one's own and other cultures", according to the glossary of key terms presented by the site

www.niehs.nih.gov. Different cultures have different mindsets, and thus in order to understand them students need to develop intercultural awareness. Intercultural awareness means that students can develop a "survival and performance kit", which means knowledge of different mindsets and which "will eliminate confusion, ridicule, offence, embarrassment, awkward or even dangerous events or outcomes" (Baciu, 2013: 159).

Cultural differences can be related to the following examples:

- "family, office, meetings and institutions or companies protocol;
- customs and rituals (especially the religious ones);
- communicative interaction: gestures, eye contact, language, poise, physical contact;
- situational behaviour: eating, drinking, visiting, gift presentation, socialising etc.;
- awareness of superstitions and taboos;
- specific legislation and administrative frameworks;
- corporate regulations or statutes." (Baciu, 2013: 159)

Regarding cultural differences, Hofstede's cultural dimensions (2011) can be relevant, as well as the opposition between high and low context (or direct and indirect) communication cultures (Joyce, 2012). All these can serve as orientation criteria for students to develop their cultural awareness skills. They may find that they sympathize with cultures having similar cultural dimensions, and similar communication style, but also with cultures with which they share personal values and beliefs. By making them relate personally with certain cultures different from their own, their capacity for cultural empathy can be developed. This is an important ability in a world whose main value is multiculturalism, as well as respect for cultural diversity.

MATERIALS AND METHODS

In order to understand the way that globalization affects our lives nowadays, and the way culture and civilization courses need to be taught, we should look, first of all, at its consequences, both postive and negative:

Globalization enthusiasts predict that the enhanced cultural awareness globalization brings about would open minds to new cultural experience and, hence, facilitate creativity and cultural change. In contrast, globalization critics believe that the awareness of the otherness of those who are culturally different would increase the salience of the local cultural identity and incite resistance to globalization. (Chiu and Cheng, 2007)

Regardless of the positive or negative effects, students need to keep in mind that they live in a globalized world, where cultures constantly interact. According to Chiu and Cheng (2007), "Globalization has brought symbols of diverse cultures together and provided ample opportunities for the simultaneous activation of two or more cultural representations." These researchers present the example of Starbucks Coffee as "an icon and carrier of American culture", and a Starbucks Coffee being opened in the Forbidden City was "not globalizing but trampling over Chinese culture" (Rui, 2007). An example of adaptation or cultural interaction effect can be the fact that "the Starbucks Coffee in the Forbidden City has indigenized its appearance to blend in with its traditional architectural surround. The brand has also localized its image by incorporating some Chinese cultural elements into its products, such as the

Starbucks Coffee moon cake (a Chinese confection traditionally eaten during the Mid-Autumn Festival" (Chiu and Cheng, 2007).

An example such as the one described by Chiu and Cheng (2007) with Starbucks Coffee is only an example of culture interaction which is unavoidable in today's world. It is also an example of culture shock for the people belonging to Chinese culture. Pantelidou and Craig (2006) define culture shock as "a form of psychological distress". Oberg (1954) focuses on culture shock in relation to the reaction to an unfamiliar culture: "Culture shock is precipitated by the anxiety that results from losing all our familiar signs and symbols of social intercourse."

While with globalization one can find familiar elements and cultural products all over the world theoretically, this does not always help in reducing culture shock. For instance, even if one can find the same brands of refreshing drink, or coffee, or even malls, the habits, rituals, and traditions, together with people's mindsets and values can differ significantly. What is more, even knowing English wherever one goes does not help. While English is a global language, not everyone speaks it. Older generations in countries across the globe may not speak and not even understand English. Thus, other languages of other cultures can be serious barriers in communication, even during a short stay as a tourist.

In order to better understand the differences in mindsets, Hofstede's theory of cultural dimensions (2011) can be of help. The dimensions included by this theory are the following: high vs low power distance, individualism vs collectivism, long vs short term orientation, masculinity vs femininity, high vs low uncertainty avoidance, indulgence vs restraint. Power distance refers to the relationship with authority. Thus, high power distance shows a strict relationship, one of obedience towards the authority, and low power distance shows a more relaxed relationship, even one where everyone is treated as equal. Individualism refers to focus on the well-being and achievements of the individual, while collectivism refers to the well-being of the entire group, and to large families as well as to relationships of loyalty among family members, close friends and neighbours. Masculinity refers to a focus on competition and achievement, while femininity refers to a focus on wellfare. Uncertainty avoidance refers to tolerance to unexpected situations. Low uncertainty avoidance is more permissive, while high uncertainty avoidance refers to relying on rules to avoid ambiguous situations. Indulgence vs restraint refers to whether the respective cultures tend to gratify their wishes and live the present moment or whether they believe they should control their wishes, respectively. Asian cultures have a tendency towards having high power distance, to being collectivist, masculine (especially in the case of Japan), be restrained, long-term oriented and have high uncertainty avoidance. The opposite dimensions hold true, in general, for the majority of Western cultures, such as low power distance, individualism, short-term orientation, low uncertainty avoidace, high indulgence (Hofstede, 2007).

Another criteria to understand differences between Asian and Western cultures are high vs low context (or direct or indirect) communication cultures. Direct communication cultures focus on saying exactly what is meant, while indirect communication cultures rely on voice tone, hesitations, and other body language elements in order to allude to what is meant. This is because indirect communication cultures focus more on maintaining the relationship and not offending the interlocutor, while direct communication cultures believe that saying the

truth and being honest is the most important. Generally, Asian cultures are indirect communication cultures, while Western cultures are direct communication cultures.

Students should be made aware of the fact that these cultural dimensions and communication styles apply at all levels, such as family, school, university, work, as well as in the relationship between citizens and states. They can also apply at the level of the nation, as well as at the level of business companies. Geert Hofstede has created his theory of cultural dimensions by starting from his observations done with respect to corporate cultures, then has extended it to nations. At the same time, students should also be made aware of the dynamic feature of culture. This means that cultures are in the process of changing, and one example of such change is the growing tendency towards individualism across the world (Santos et al, 2017).

Stemalin and Stempleski (1993: 3) consider that "'culture' is a valuable component of foreign-language programmes". They believe in the importance of objectives such as "sharpen observation, encourage critical thinking about cultural stereotypes, and develop tolerance" through foreign language lessons. They define cultural awareness as "the term [...] used to describe sensitivity to the impact of culturally-induced on language use and communication" (Stemalin and Stempleski, 1993: 5). In their acceptance, cultural awareness refers to "life and institutions, beliefs, and values, as well as everyday attitudes and feelings conveyed not only by language, but by paralinguistic features such as dress, gesture, facial expression, stance, and movement" , and in their book they refer to British and American cultures. What is more, the term refers to the following aspects: "awareness of one's own culturally-induced behaviour"; "awareness of the culturally-induced behaviour of others"; "ability to explain one's own cultural standpoint" (Stemalin and Stempleski, 1993: 5).

Culture has become a usual part of foreign language learning classes (Cakır, 2006). According to Shemshadsara (2012), "Culture awareness has become an important focus of modern language education, a shift that reflects a greater awareness of the inseparability of language and culture, and the need to prepare students for intercultural communication." According to Baker (2011), "Cultural awareness (CA) has emerged over the last few decades as a significant part of conceptualizing the cultural dimension to language teaching. That is, L2 users need to understand L2 communication as a cultural process and to be aware of their own culturally based communicative behaviour and that of others."

Culture and Civilization courses, however, offer students not only more information, but more tools to understand culture differences. What is more, they focus on a more detailed analysis of the mindsets.

RESULTS

First year students at the Faculty of Engineering in Foreign Languages at the Technical University of Civil Engineering Bucharest have both foreign languages courses (English and French) and a course in Culture and Civilization in the language chosen for their studies. While they may be familiar with a few symbols, traditions, rituals, practices, values and personalities of British and American or French cultures, during the course they are asked to reflect on the way in which these are all culture identity manifestations. They will also deepen their understanding of the mindset of these and various other cultures through

understanding the cultural dimensions and communication styles. By applying the grids of analysis of cultural differences, students will benefit from their previous knowledge of cultures from the foreign languages class, in order to be able to give examples and better understand the theoretical notions. The notions related to culture acquired during the foreign languages class in school and first year of university will form a basis for building intercultural competence. They will be asked to exemplify aspects of power distance with respect to cultures they are familiar with, such as American and English, in the beginning, and also their own. Later on they will be asked to reflect on other cultures and find out more about them through class discussions and individual study.

Students will also be prompted to analyse thoroughly the changing tendencies with respect to the cultural dimensions in cultures they are familiar with, in order to gain awareness into the fact that cultures are dynamic, thus they are changing in time. While they retain their old traditions and history, they are also to some extent oriented towards modernization and thus, towards change, at least with respect to some groups and domains of activity.

Function of the students' interest, the Culture and Civilization course can propose topics for discussions where they can argue for their opinions. The common interest of students at the Faculty of Engineering in Foreign Languages is their future profession, that of engineers. As a result, they can be presented during the course and the seminar with inventions and inventors that have changed the progress of civilization. They can also be encouraged to look for inventions that are specific to various cultures. Students can be asked to make connections with conditions that favour the development of inventions, such as the emergence of individualism. Enginnering itself as a profession can be regarded as a subculture, and students can be made aware of the existence of professions as sub-cultures within a company. This will also increase their cultural awareness. For instance, within the Technical University of Civil Engineering Bucharest there are two subcultures: those of engineers and those of philologists, or professors from the Department of Foreign Languages and Communication. By looking at specificities of organizational culture of engineering students and students in translation and interpretation present in the same university, they can gain awareness with respect to the culture of organizations, and of departments within the same company. This will help them adapt easier to companies where they can get jobs after graduation. They can be asked to adapt the culture identity manifestations (symbols, values, traditions, personalities) to company cultures, in order to better understand what is expected of employees.

Culture and Civilization courses have the role to develop critical thinking, as well as analytic and argumentative skills, alongside raising cultural awareness.

DISCUSSION

Students can benefit from Culture and Civilization courses and seminars in order to get very practical knowledge regarding cultures in today's world. They can understand better not only their own culture and other cultures they have or may come into contact with, but also the culture in their own university in comparison with others, in order to train for becoming adapted to working in institutions after graduating. By becoming aware of different cultures

in different institutions, the students can better understand what is the working environment that suits them the best. They can become aware of their own personal values and beliefs, and judge where they would fit in the best regarding work, and even some experiences of studying abroad, if they decide to apply for a scholarship. By learning about values and lifestyles of other cultures, students can think more about their own values and those promoted by their culture, and also realize to what extent the cultures they have come in contact with, or learnt the language of, have influenced their personal values, beliefs and mindsets. They can reflect on aspects that have drawn them towards studying a certain language and culture. They can also reflect on why certain cultures appeal to them more than others.

First year students are at an age where they enjoy travelling, and making new friends, and are curious about different cultures and other ways of life. Due to this personal interest, they can be stimulated during the Culture and Civilization courses towards a better understanding and towards an increased sense of cultural awareness.

What is more, the majority of the students are from other places in Romania, not from Bucharest, which can prompt discussions regarding different ways of lifestyles, behaviour and mentality that they notice around them.

The theoretical notions can be supplemented by bringing in historical elements, such as the fact that long-term orientation in China has been influenced by the Confucian philosophy: "Cultures with high Confucian dynamism place importance on persistence/perseverance, ordering relationships by status and observing this order, thrift, and having a sense of shame. Personal steadiness and stability, protecting your face, respect for tradition, and reciprocation of greetings, favors and gifts are considered less important. Hofstede added Confucian dynamism, which he calls long-term orientation (LTO), as the fifth of his dimensions of cultural values." (Francesco 2005) Historical elements help to better explain the theoretical notions, and function as interesting information, as well as relevant one to the present. Students will find the notions in the Culture and Civilization course as being very helpful and contemporary-day oriented.

CONCLUSION

The main purpose of the Culture and Civilization course is to help students deepen their sense of observation of values, symbols, traditions, rituals, practices, cultural dimensions and communication styles around them. Using the kit offered by the theoretical knowledge, they can gain a better perspective of the culture of different countries, as well as companies, and institutions generally speaking, including their own university. They will also find the notions taught to be very helpful and useful for them to better adapt to and function in the contemporary world, with respect to their personal interests, such as travelling, study interests, such as studying abroad and business interests, such as working abroad and working with a team with members belonging to different cultures.

By the end of the course, students may get the notion of living in a globalized world in a more clear way. The course emphasizes the connections and interactions among cultures, which leads to the concept of globalization being defined as establishing contacts among cultures, which lead to different cultures influencing one another. What is more, there is a lot

of attention given to the way in which we interact with various cultures, and the ways in which they are different from our own.

Cultural awareness requires a good sense of observation of differences, but also of understanding the different values and mindsets. Understanding leads to respecting them.

REFERENCES

Baciu, Sorin 2013. Culture. An Awareness Raising Approach. Bucuresti: Cavallioti, 190 pp.

Baker, Will 2012. From cultural awareness to intercultural awareness: culture in ELT, *ELT Journal*, Volume 66, Issue 1, January, Pages 62–70, https://doi.org/10.1093/elt/ccr017

Cakır, I 2006. Developing Cultural Awareness In Foreign Language Teaching. Turkish Online Journal of Distance Education, 7 (3), 154-161. Retrieved from https://dergipark.org.tr/en/pub/tojde/issue/16925/176666

Chiu, Chi-Ye, Cheng, Shirley YY 2007. Toward a Social Psychology Of Culture And Globalization: Some Social Cognitive Consequences Of Activating Two Cultures Simultaneously, Social And Personality Psychology Compass 1/1: 84–100, 10.1111/J.1751-9004.2007.00017.X

Francesco, Anne 2015. Confucian dynamism. 10.1002/9781118785317.weom060032.

Glossary of Key Terms. Culture 2021. https://www.niehs.nih.gov/news/events/pastmtg/hazmat/assets/2007/wtp_2007ntec_wruc_latino_tips_glossary_508.pdf

Hofstede, G 2007. Asian management in the 21st century. *Asia pacific journal of management*, *24*(4), 411-420.

Hofstede, G 2011. Dimensionalizing cultures: The Hofstede model in context. *Online readings in psychology and culture*, *2*(1), 2307-0919.

Joyce,C 2012. The impact of direct and indirect communication. *Journal of the International Ombudsman Association*.

Oberg, K 1954. *Culture shock* (p. 1). Indianapolis, IN: Bobbs-Merrill.

Pantelidou, S, Craig, T 2006. Culture shock and social support. *Soc Psychiat Epidemiol* 41, 777–781. https://doi.org/10.1007/s00127-006-0096-5

Rui, C 2007. Why Starbucks Needs to Get Out of the Forbidden City? http:sina.com.cn/u/4adabe27010008yg (last accessed April 28, 2007).

Santos, Henri Carlo & Varnum, Michael & Grossmann, Igor 2017. Global Increases in Individualism. Psychological Science. 28. 10.1177/0956797617700622.

Shemshadsara, ZG 2012. Developing cultural awareness in foreign language teaching. *English Language Teaching*, *5*(3), 95-99.

Tomalin, Bary, Stempleski, Susan 1993. Cultural Awareness, Oxford: Oxford University Press, 160 pp.

ENVIRONMENTAL PROTECTIONS AS MANDATORY BUSINESS SOLUTIONS

Assoc. prof. M. As. Michailov
PhD – SWU "Neofit Rilski" - Bulgaria

Abstract

In recent years, we have witnessed various actions and initiatives regarding pollution and environmental protection. Various adverse effects, impacts and calls for conservation are reported, but (ultimately) the results are not encouraging.

The fact is that business (as a whole) remains inert to this type of activity. This disinterest is largely dictated by the idea of making a profit.

Logically, the question arises about the place and role of the various environmental activities at the current stage of development of the Society. The answer is to find a way to integrate this type of activity in the economic structure of the business, ie. to perceive those environmental problems are directly related to the culture and responsibility of business.

Marx's statement of added value should be revised (not in terms of its essence, but in terms of the meaning of its individual components). The statement about the essence of the added value (M = C - M') and the interpretation for M' = M + DM is widely known, where through DM we look for the explanation for the realization of the different types of business (the same according to Marx is formulated as"surplus-value").

An idea (related to corrections of some normative documents) for searching for opportunities and increasing the interest in the activities for environmental protection through the possibilities of the business for finding solutions to this problem is proposed for discussion.

FACTORS FAVORING THE INTERNATIONAL POSITIONING OF COMPANIES WITH A REGISTERED TRADEMARK IN COLOMBIA

Campo Elías López-Rodríguez[1]
Gerson Jaquin Cristancho–Triana[2]
Rony Alexis Moscoso-Aldana[3]
Greicy Katerine Martínez-Cruz[4]

Abstract

The international positioning of brands is a relevant competitive advantage for organizations with a high market orientation. Therefore, this study used bivariate correlations through Spearman's Rho coefficient to identify the factors that favor international positioning in organizations that have a registered trademark in the city of Bogota, Colombia. According to the size of the companies, the factors are: the capacity to generate income through licenses of use, the cultural perceptions of the market around the brand and the existence of trademark registrations; with respect to the time in the market that these organizations have, the factors visualized are: the capacity to turn the brand into one of the most valuable assets of the organization, the power to increase market share and finally to obtain trust and support from the market towards the brand.

Keywords: Positioning, brand management, trademark, marketing.

[1] Doctorando en Psicología del Consumidor. Docente investigador del programa de Comercio Internacional de la Universidad ECCI, Cra. 19 No. 49-20, Bogotá, Colombia, Código Postal 11131, Bogotá, Colombia. Correo de contacto: clopezr@ecci.edu.co Orcid: http://orcid.org/0000-0003-4061-2979

[2] Magister en Gestión de Organizaciones. Docente investigador del programa de Mercadeo y Publicidad de la Universidad ECCI, Cra. 19 No. 49-20, Bogotá, Colombia, Código Postal 111311. Correo de contacto: gcristanchot@ecci.edu.co Orcid: https://orcid.org/0000-0002-2009-6893

[3] Magister en Relaciones y Negocios Internacionales. Director del programa de Comercio Internacional de Universidad ECCI, Cra. 19 No. 49-20, Bogotá, Colombia, Código Postal 111311. Correo de contacto: moscoso.rony@ecci.edu.co Orcid: https://orcid.org/0000-0002-3407-6519

[4] Magíster en Spanish M.A. Docente investigadora del programa de Comercio Internacional de la Universidad ECCI, Cra. 19 No. 49-20, Bogotá, Colombia, Código Postal 11131, Bogotá, Colombia. Correo de contacto: gmartinezc@ecci.edu.co Orcid: https://orcid.org/0000-0001-5252-1404

SOCİAL VALUE OF CUT FLOWER INDUSTRY İN PAKİSTAN: MARKET MECHANİCS FOR AVAİLABİLİTY, FRESHNESS AND CUSTOMER PREFERENCES

Dr Sadia Farooq
Department of Interior Design
University of Home Economics, Lahore, Pakistan

Abstract

The flowers can be given as a gift but more than this they can opt as a profession. The purpose of the research is to analyze the functionality and working of the cut flower industry in Pakistan. The objectives are to find out the sale and purchase of cut flowers according to our climate and market and customers' preferences. The questionnaire is filled by 46 florists from sixteen markets of Lahore. According to analysis, the maximum variety of flowers is available in winter and due to climatic impact on freshness, refrigerators are used for cold storage. Cut flowers are easily available to purchase form wholesale markets daily, at reasonable rates. Florists try to have all variety, most of the sale is in winters, maybe due to weddings, at evening time and florists spend 9 to 12 hours in this business. Moderately expensive flowers are high in demand. Florists spend more than Rs. 20,000 per day on this business and sell around 3000 to 4000 flowers per day. The profit rate is 80%, monthly income is greater than three laces and it shows that florists are doing good business but the Government is not providing any assistance. Customers prefer original, red, roses. Correlation analysis shows that monthly income highly correlates with the number of flowers sold and hours spend in shops. It also indicates that better modes of precaution can lead to better sales which lead to increased monthly income. The study highlights the benefits of the cut flower industry for people who want to start it. The future industry can be brighter with Government support.

Keywords: Social values, Cut Flower Industry, Market Mechanics, Availability, Customer Preferences, Pakistan

THE ROLE OF PROFESSİONAL DEVELOPMENT İN TRANSFORMİNG ENGLİSH TEACHER İNTO AN ESP PRACTİTİONER

Dr. Akkara Sherine
Professor, HOD Languages and Rankings, Hindustan Institute of Technology and Science, Padur, Chennai
Stanislaus Ayyadurai
Research Scholar, English Department, Hindustan Institute of Technology and Science, Padur, Chennai

Abstract

It is important that teachers teaching English language in engineering, management, medical, tourism development, business, air traffic controllers, tourist guides, horse breeders, brewers, legal, visual communication, banking and finance, physical education, health education and sports etc need to transform themselves as ESP practitioners as that would help them to be successful in their profession and help the learners who come to learn English for a specific purpose. Most of the language teachers are still continuing to teach English for general purpose method where they are suppose to teach English for Specific purpose. A study was conducted among English teachers who are involved in helping learners to acquire the language skills. A questionnaire was sent to 54 language teachers who are involved in language teaching in 18 different institutes where English is taught to help the students to use the language skills in their profession. It is realized that in-service professional development programme can help them to be a successful ESP practitioners.

.

LEVERAGİNG ANCİENT İNDİAN AESTHETİC THEORY OF RASA FOR FİLM APPRECİATİON-A MİNOR STUDY

Dr. Chandrasekharan Praveen
Former Principal, Institute of Advanced Study in Education, Thrissur, Kerala, India

Abstract

In the preface to Arnheim's 'Film as Art', Ann Arbor found a common medium of storytelling and entertainment in film and theatre. A peripheral analysis of films will reveal that they capture human emotions, employing action and speech.

A concept in the arts, related to aesthetic flavour of any visual or literary work that evoke emotions in the reader or spectator in ancient Indian aesthetics is known as 'Rasa'. But centuries of colonial rule in India led to the neglect of traditional Indian aesthetics as a subject of study. But of late, the National Education Policy (2020) in India is earnestly attempting to revive the great Indian tradition.

In the 1970's the British film theorist Laura Mulvey argued, that films objectify women and film viewing is similar to voyeurism. This was further accentuated by psychological theories which suggested that cinema satisfies the primordial wish of human beings for pleasurable looking. Employing a different perspective, the investigator of this study argues that it is possible to appreciate film from an artistic perspective provided the spectator rises to the level of a 'sahridaya' (a person able to identify with the subject matter) and consciously attempts to appreciate performance in film by focusing on the nine basic 'Rasas' or essential emotions.

To demonstrate the scope of employing 'Rasa Theory' in film appreciation, the investigator chooses select scenes from two films from two different languages and culture. After matching the similarity in emotions via-a-vis the respective plots, the actor's performance is the chosen film clips are assessed for the histrionic skill to encapsulate the components of the emotion (Rasa) under study. Such an approach the investigator argues makes possible a better appreciation of films and raises the level of film to an art form thereby providing a richer aesthetic experience to the spectator.

Key words: Appreciation, Film, Rasa, Sahridaya, Spectator

* * * * * * * *

The value of art, when it comes to being appreciated by the beholder makes the person consuming it part of that process. Failing to appreciate that integral part of the process is done at your own peril.

-Lauren Dane

Introduction

The objective of art and the process employed for appreciation varies from individual to individual and culture to culture. While some tend to merely look at art, there are individuals who see and try to grasp the message or objective of the work of art. Schopenhauer, popularly known as the 'Artist's Philosopher' in the course of a discussion

once suggested that works of art should be treated like a prince and they should be allowed to speak to one first. Yanagi the Japanese philosopher preferred a different approach and suggested that assessment of objects should be free and unhampered and one must look at it unfettered. According to ancient Indian aesthetics, the primary goal of art is to lift and transport the spectator to an expression of ultimate reality. For this, one who appreciates art, the 'sahridaya' must have a poetic heart which is attuned to appreciate works of art and such an 'attunement' is only possible through a kind of discipline involving constant study and appreciation of literature.(1)

Film as art

Proffitt (2017) listed five convincing reasons for films to be treated as the highest form of art. (2) To Thompson and Bordwell, film is a synthetic medium which incorporates several art forms such as photography art, narrative art, performing art, pictorial art and audio visual art. However to Prinz (2010) it is only when it affords an aesthetic stance, film can be treated as work of art. In short, if we perceive a generalized purpose of art to entertain and to express meanings and emotions, the movies are sure to find a definite place in the list of art forms.

Feminist perspective of Film

Influenced by Freud and Lacan in the 1970's Laura Mulvey initiated an intersection of film theory, psychoanalysis and feminism (Erens,1990) In her influential essay *Visual Pleasure and Narrative Cinema,* Mulvey dealt with issues of the male gaze, fetishism, objectification of women and the role of the spectator. Observing film as a text, she argued, that it is in lieu with the cultural subconscious which works in accordance with patriarchal ideologies. However, decades later Madhava Prasad in 'Ideology of Hindi Films' pointed out the perception of Mulvey and others cannot be universally applied as those ideas evolved at a specific time, space and historicity. Interestingly, Singh (2021) discussing Feminist Film Theory affirmed that while Mulvey's perception is the manifestation of a historical necessity, in Hindi films, women are always seen as a spectacle in relation to men.

Psychoanalysts' perspective of Film

Sacopophilia or Scopophilia is aesthetic pleasure drawn from looking at an object or a person (Webster). Psychoanalysts employed the term to describe the tendency to derive emotional pleasure from gazing at film. Mulvey, mentioned earlier, had argued that film viewing facilitates the voyeuristic process (Oxford Reference) Levine (2017) in Reflections on Psychoanalysis and Cinema, stated that the relationship between Film and Psychoanalysis is intimate because the film medium portrays the disoriented sights, sounds and symbols which appear in the minds of individuals in a dream-state. This 'brings out' aspects of the subconscious. (3)

The problem

As a student of media and film studies, the investigator had often been bogged down by the theoretical film perspectives which stand in the way of film appreciation. The quagmire of conflicting perspectives such as Laura Mulvey's 'objectification of women', accentuated by psychological theories which suggested that cinema satisfies the primordial wish of human beings for pleasurable looking, hindered a fuller and satisfying appreciation of film as art and film as performance. To address this problem, the investigator proposes the use of the theory of Rasa as a framework in which the refined spectator (Sahridaya) reviews how the film director presents the story which abounds in human emotions (rasa) and how effectively the emotions are presented by actors whose histrionic skill comes into play.

Rasa and 'Sahridaya'

Rasa in Indian arts refers to aesthetic flavour of any visual, literary or musical work that is capable of evoking an emotion or feeling in the reader or audience.(Britannica) It is perceived as a synthetic phenomenon and the goal of any creative performance art, oratory, painting or literature. (Wikipedia)The rasa theory finds mention in Chapter 6 of Natyashastra attributed to Bharata Muni (200 BCE-200 CE).(4)

What is worth noting with regard to performance in ancient Indian aesthetics is that entertainment is not the primary goal. In fact, the goal of theatre is to empower aesthetic experience and deliver emotional rasa.(Chakrabarti) (5) It is also a kind of paradox in the sense that it is a participation and detachment by the spectator with regard to the emotional display of pain and pleasure of the performer. That is to say, with regard to performance, Rasa is an aesthetic experience in which both the creator (dramatist/actor) and the spectator join hands with the emotions of the art and passes through the alchemy of imagination. (Sunil)

Rasa (emotions) can be evoked in individuals by representation of an object, a natural situation, the presence of a popular actor or through expression of emotions by actors. The nine emotions are Sringara (love), Hasya (laughter), Karuna (sorrow), Raudra (anger), Veera (heroism), Bhayanaka (fear), Bhibatsa (disgust), Adbhuta (amazement) and Shanta (calmness). These rasas are born from Bhavas (state or condition of mind). Writers incorporate rasa into their work and aim to deliver the emotional rasa.

Rationale for the study

The National Education Policy (2020) (India) proposed the introduction of multi-disciplinary curriculum. Even the University Grants Commission perceived the possibility of multidisciplinarity and holistic education across disciplines leading to the unity and integrity of all knowledge.(News 18) For students pursuing Liberal arts this throws open an opportunity for integrating theories prevalent in ancient Indian aesthetics with modern perspectives. In fact, the proposal for integrating the 'Rasa Theory' for appreciation of films is well in tune with the proposals in NEP 2020: "India is a treasure trove of culture, developed over thousands of years and manifested in the form

of arts, works of literature…preservation and promotion of India's cultural wealth must be considered a high priority"(P 54) This study helps fill a perceived research gap.

Objectives

*Identification of popular films focusing on portrayal of emotions.

*Identification of similar emotions in films in two different languages.

*Appreciation of directorial and histrionic skills for portraying the similar emotions by applying Rasa Theory.

Method

After identification of similar emotions in popular films in two different languages and two different cultures, an attempt is made to apply the ancient Indian aesthetic theory of Rasa for appreciation of both directorial skills and histrionic skills to communicate emotions.

The films undertaken for study employing the Rasa framework are *Romeo and Juliet* (1968) US Film, directed by Franco Zeffirelli, starring Leonard Whiting and Olivia Hussey and *Bombay* (1995) an Indian-Tamil film directed by Mani Ratnam starring Aravind Swami and Manisha Koirala. Love is a common theme in both the films and it makes possible depiction of 'Sringar' (love) rasa.(6)

Findings

*Though shot in 1968, the visual effects and composition of shots in *Romeo and Juliet* are quite striking. What draws the spectator to the two young lovers, in the film is their enduring innocence and existence of an intensity of emotions normally found in adolescents. The tendency to day dream, the loss of sleep owing to thoughts about ones lover, the yearning and deep desire to be together and of course the quest for an opportunity to embrace and kiss are all brilliantly portrayed in the scenes. The emotions are conveyed not just through the actions but through the eyes of the actors with abound in feelings of suppressed desires waiting to erupt. (Please see Appendix for select screenshots)

**Bombay* is roughly 25 years old but the setting even after the passage of time does not distance the viewer. The two lovers- the Hindu boy and the Muslim girl talk very little, but communicate their feelings through stolen glances. The inherent fear of getting caught for falling in love is dominant in the female and comes our quite distinctly in the acting. While in *Romeo and Juliet*, the open expression of love (Sringar) is evident, in *Bombay*, the element of fear (Bhayanaka) seeps in though every move of the protagonists. Even the 'Sahridaya' who willingly associates with the mood of the lovers becomes conscious of the dangers inherent in falling in love with someone from a different religion. Perhaps what best draws the spectator to the main theme in *Bombay* is the presentation of a classic dance with a song employing lyrics that dwell on the plight of lovers. The urge to be together, the fear of getting caught and the inherent desire in both lovers to share their concern for each other that emanates from dance movements and the journey by boat with the male

disguised as a female, adds to the aesthetic charm of watching the film. (Please see Appendix for select screenshots)

*In short, both the films leave a profound impression on the spectator who arrives in the theatre assuming the role of the 'sahridaya'. The directors of both the films appear to have done considerable research and worked with the production team to create a visual effect few films succeed in capturing. This results in setting the tone for portrayal of varied emotions related to love, evoking higher and elevated feelings in the spectator.

Limitations

An obvious limitation of the study is that only select scenes from two films have been chosen for the study. And though the Rasas are nine in number, only a single rasa (Sringar) has been explored in the study. Further, the findings are based entirely on the investigator's own perception by assuming the role of 'sahridaya' and a Reception Study employing the Rasa theory framework for film appreciation by the public have not been attempted.

Further research

It is possible to employ the Rasa theory for a study of other performances such as Ballet, Stage Play etc. Even the effect of the application of Rasa theory for evoking aesthetic sensibility in spectators and its effect on the spectator's general well being can be studied.

Summing up

The study has tried to show the possibility of a richer and fuller appreciation of directorial skills and histrionic skill of actors in portraying emotions in two films from two different cultures. It underscores the possibility of eliciting a finer aesthetic sensibility through film appreciation by crossing the limiting boundaries of film perceptions such as 'voyeurism' and 'satisfaction of the primordial wish of human beings for pleasurable looking'!

Notes and References

1. Elucidating the role of the Sahridaya, Abhinava Gupta (950-1016) the Indian philosopher –aesthetician suggested that for a real appreciation of the arts, the reader or spectator requires some special qualification that makes possible the latent capacity to enjoy aesthetic pleasure. (Saswati Saha- p6)

2. Proffitt suggested five reasons. The first being that a great amount of time is dedicated to put a final movie together and it takes several years to make. The second reason is that it requires a team of people with one goal in creation of a masterpiece. The third being that artists usually tell stories in their art form and movies speak to the emotions of the audience . Fourthly, for setting up props, editing, visual effects etc. for film making, unique skill sets are necessary. The fifth being that a whole host of talents, skills and abilities of music, acting, cinematography etc. incredibly blend to form the final product.

3. Levine's write-up begins by referring to a quotation at the beginning of 'Secrets of a Soul: Cinema and Psychic image' which defines psychoanalysis: That inside every person are desires and passions unknown to the 'consciousness'. These in dark hours of psychological conflict attempt to assert resulting in mysterious illness and struggles which is a subject of study in Psychoanalysis.

4.A fairly good reference in available in Natalia Lidova's 'Natyashastra'. *Rasa* is produced from a combination of Determinants (*vibhava*), Consequents (*anubhava*) and Transitory States (*vyabhicaribhava*).(Dinkgräfe). According to the *Natyashastra*, the goals of theatre are to empower aesthetic experience and deliver emotional *rasa*. The text states that the aim of art is manifold. In many cases, it aims to produce repose and relief for those tired after a day's work, submerged in grief, or laden with misery.

5.To Abhinava Gupta, the success of an artistic performance is dependent on the skilled precision, devoted faith and concentration with which the artist gets the spectator to become emotional absorbed into the art and triggers the spectator to the joy of rasa experience.(Mehta,1995)

6. Romeo and Juliet an adaptation of Shakespeare's play is set in the middle ages in Verona where two wealthy families Montagues and Capulets are in feud for centuries. Romeo (a Montague) falls in love with Juliet (a Capulet). They see each other during a dance at the Capulet's and also meet secretly in Juliet's garden and continues their love with every chance of getting caught. The present study focuses only on this part of the plot in the film.

Bombay is based on true incidents is about, a south Indian Hindu man who falls in love with a Muslim woman which is considered a taboo in the small village from which they hail. They yearn for each other and meets secretly. The present study focuses on this part of the plot in the film.

Arbor, Ann. Preface to Film as Art by Rudolf Arnheim. University of California Press.

http://adambrothanek.com/wp-content/uploads/2014/09/Arnheim_Rudolf_Film_as_Art.pdf

Chakrabarti, Arindam 2016. The Bloomsbury Research Handbook of Indian Aesthetics and the Philosophy of Art. Bloomsbury Academic pp.1-2.

Dinkgräfe , Daniel Meyer 2005. *Approaches to Acting: Past and Present*. Bloomsbury Academic. pp. 102–103. ISBN 978-1-4411-0381-9.

Encyclopedia Britannica. Rasa Indian Aesthetic Theory.

https://www.britannica.com/art/rasa

Erens, Patricia 1990. *Issues in Feminist Film Criticism.* Patricia Erens, ed. Bloomington: Indiana University Press.

Dane, Lauren. **Pulls Ranty Pants Up* In Which Lauren Dane Discusses Art, Publishing, Trash and Writing What you Want*. Read Hard Blog Post, May 16, 2013.

https://www.laurendane.com/blog/2013/05/16/pulls-ranty-pants-up-in-which-lauren-dane-discusses-art-publishing-trash-and-writing-what-you-want/

Levine, Elie,L 2017. Secrets of a Soul: Cinema and the psychic image. Psychoanalysis and Cinema:Reflections.

https://sites.tufts.edu/levineenglish181/

Lidova, Natalia . Natyashastra.Oxford University Press.

doi :10.1093/obo/9780195399318-0071

Mehta, Tarla 1995. Sanskrit Play Production in Ancient India. Motilal Banarsidass.

National Education Policy 2020. 22.1. Promotion of Indian Languages, Art s and Culture(P54).

https://www.education.gov.in/sites/upload_files/mhrd/files/NEP_Final_English_0.pdf

News 18. UGC Asks Colleges to Implement 'Multidisciplinary and Holistic Education'.

https://www.news18.com/news/education-career/ugc-asks-colleges-to-implement-multidisciplinary-and-holistic-education-3993119.html

Oxford Reference. https://www.oxfordreference.com/view/10.1093/oi/authority.20110803100448183

Prasad, Madhava.(1998) Ideology of the Hindi Film: A Historical Reconstruction. Oxford University Press.

Prinz, Jesse, J 2010.When is Film Art?Cairn Info.Revue international de philosophie 2010/4 (n 254) pp 473-485.

Available at: https://www.cairn.info/revue-internationale-de-philosophie-2010-4-page-473.htm

Proffitt, Kenan 2017.Are Movies The Highest Form of Art?5 Reasons Why I Think, "Yes."

Available at:

https://www.actionvfx.com/blog/are-movies-the-highest-form-of-art-5-reasons-why-i-think-yes

Saha, Saswati. Module 13: Abhinavagupta: Abhinavabharati, Indian Literary Criticism and Theory.(p6).

https://epgp.inflibnet.ac.in/epgpdata/uploads/epgp_content/S000013EN/P001455/M019979/ET/1519810376Paper11,Module13,EText.pdf

Schopenhauer, Arthur. Quotes of Famous People.

https://quotepark.com/quotes/1101794-arthur-schopenhauer-treat-a-work-of-art-like-a-prince-let-it-speak-to/

Singh, Priyanca 2021.What Does Feminist Film Theory Say?

https://feminisminindia.com/2021/03/12/what-does-the-feminist-film-theory-say/

Sunil, Princy.Rasa in Sanskrit Drama. The Indian Review of World Literature in English, Vol. 1, No. I – Jan, 2005.

https://www.worldlitonline.net/july-05/rasa.pdf

Thompson, Kristin & Bordwell, David 2007. Observations on Film Art.

http://www.davidbordwell.net/blog/2007/04/20/but-what-kind-of-art/

Webster's Third New International Dictionary of the English Language (Unabridged) (1976), p. 2036.

Wikipedia. Rasa (aesthetics).
https://en.wikipedia.org/wiki/Rasa_(aesthetics)
Yanagi, Soetsu. The Beauty of Everyday Things. Penguin Classics.

Appendix

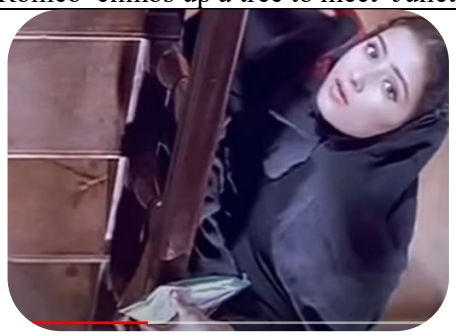

Romeo gazes at Juliet with affection


Juliet looks at Romeo who has risked his life by entering her house


Juliet in the balcony yeaning for Romeo


Romeo climbs up a tree to meet Juliet


The Hindu boy gazes at the girl who makes his heart miss a beat


The Muslim girl steals a glance at her friend's brother who makes her heart throb


The dance in Bombay –A visual treat


The Hindu boy disguised as a woman meets his lover

INDİGENOUS PERCEPTİON OF BUSHFİRE IMPACTS ON SELECTED SOİL QUALİTY INDİCATORS İN RUBBER PLANTATİONS İN SOUTHERN EDO STATE, NİGERİA

Orobator[1], P. O. and Ugwa[1], I .K
[1]Department of Geography and Regional Planning, Faculty of Social Sciences, University of Benin, Benin City, Edo State, Nigeria

Abstract

Bushfires are reoccurring environmental disturbances in most tropical biomes. Efforts to advance knowledge of bushfire impacts on soil quality properties have principally focused on on-site empirical investigations with little documentation on indigenous perception of bushfire effects on soil quality indicators. A sample of 200 locals from six communities (Iyanomo, Uhie, Ogbekpen, Obaretin, Iyanomo, Obayantor 1 and Obagie) adjoining the Rubber Research Institute of Nigeria in Southern Edo State, Nigeria were interviewed to evaluate their perception of bushfire impacts on selected soil quality indicators in rubber plantations. Data were collected using linkert structured interviews and responses for each category were analyzed using descriptive statistic (simple proportions and percentages). Household heads response were primarily influenced by their perception of bushfire impacts on soil quality in rubber plantations. The results showed that the locals perceived that bushfire negatively affects soil bulk density, soil pH, soil water repellency, soil organic matter, total heterotrophic bacteria count and total heterotrophic fungal count. The research concluded that the perceptions of the indigenes were similar with results assessed from past scientific studies in different ecologies.

Keywords: Nigeria, Household heads, soil quality indicator, indigenous understanding

MODEL OF GOVERNMENT PONZI GAMES AND DEBT DYNAMICS UNDER UNCERTAINTY

Denis VINTU
Moldova Academy of Economic Studies (MAES), Republic of Moldova

Abstract

In this paper we investigate the conditions for sustainability of debt roll-over schemes under uncertainty. In contrast with the requirements identified in recent research, we show that a necessary and sufficient condition for sustainability of such schemes is that the asymptotic interest rate on government debt be lower than the asymptotic growth rate of the economy, a natural extension of a familiar criterion in a deterministic framework. However, we also show that for realistic parameter values, Ponzi games that are sustainable in the long run may display explosive patterns over relatively long horizons. This may explain why governments may be reluctant to play Ponzi games even when they are feasible in the long run.

Five key features of the model are highlighted. First, it treats the Republic of Moldova as a small and open economy. Second, it is a medium sized model which, while detailed enough for most purposes, is nonetheless sufficient small to be manageable in the context of forecasting and simulation exercises. Third, the model is designed to have a long run equilibrium consistent with classical economic theory, while its short run dynamics are demand driven. Fourth, as for data, the current version of the Macroeconometric-Impulse Data Model[1] (MIDM) is used.

Macroeconometric-Impulse Data Model (MIDM) is mostly backward-looking, i.e. expectations are reflected via the inclusion of lagged variables. Finally, the MIDM uses a quarterly frequency data, allowing for a richer treatment of the dynamics, and is mostly estimated on the basis of historical data (rather than calibrated).

Keywords: debt ratio; interest rate; output ratio; debt stabilization; Debt sustainability; fiscal deficits; Ponzi games; Republic of Moldova, Macroeconometric Modelling, Open and Small Economy

JEL classification: E60; H62

TICKET PRICE DIFFERENCES BETWEEN I. AND II. CATEGORY TICKETS – FROM THE PERSPECTIVE OF SPORT AND JUSTICE

Zimányi, Róbert G.
University of Physical Education, Budapest, Hungary
School of Doctoral Studies, PhD student
ORCID-number: 0000-0002-6348-4239

Abstract

At most events we can observe tickets with different price categories. The distinction between categories lie in the seats and in the additional services. What does this additional service mean? Do we really get more services in exchange for the more expensive ticket prices we pay? Ticket price differences between categories are also common in the world of sport events – the main differences: from what place, visibility (seat or standing place) can we observe the event, how close are we to the playing field. Is it legitimate and just, to differentiate between these categories on this basis? I see justice as the basis of legitimacy – the justice, as the supreme virtue of Aristotle. The study examines the following theories of justice that arise in connection with sport events: an evolutionary approach, Aristotle's excellence-based distinction, Bentham's and Mill's utilitarian conception, libertarianism, meritocracy, egalitarianism, Rawls 'theory of justice' and the positive discrimination. It must be decided on the basis of the presented theories of justice, which theory of justice do sport event organizers' follow in determining ticket price differences, and why? What does a category depend on and where is the boundary of the category? In the study, two sport events are examined in detail: 2019 Ice Hockey World Championship (World Group) and the qualifiers for the (tennis) 2019 Davis Cup Final. How were the organizers able to establish just ticket price differences for the matches? Whichever theory of justice is followed, it must be consistent with the essential nature (telos) of the event. The research revealed that the examined theories of justice may have a raison d'être – however, no theory of justice can be realized alone and exclusively in relation to category differences between ticket prices. Overall, the difference between the (official) ticket price categories of sport events can be considered just in several cases – it depends on which theory of justice the organizers consider to be legitimate, thus justifying the distinction between categories, and why.

Keywords: sport events, telos, ticket price differences, theories of justice

ANALYSIS OF IMPACT OF INDUSTRIAL SECTOR ON THE ECONOMIC GROWTH OF NIGERIA. (1981-2018)

[1]Ukaegbu, Jude Ukanwanne
Federal College of Education Technical, Asaba-Delta State. Nigeria.
[2]Mba, Paul Torty
Federal College of Education Technical, Asaba-Delta State. Nigeria.
[3]Chikelu, Uchenna Chikezie
Federal College of Education Technical, Asaba-Delta State.Nigeria

Abstract

This research work focused on the influence of industrial sector on the economic growth of Nigeria. The study covered the period 1981-2018. The study adopted the Ordinary Least Square (OLS) method of multiple regression analysis. The Autoregressive Distributive Lag (ARDL) Bounds Test was also employed to ascertain the presence of long run relationship between the dependent and independent variables in the model. Data for this research work were obtained from the Central Bank of Nigeria Statistical Bulletin of various publications. The research findings revealed that one of the independent variables industrial output was found to be insignificant, while Interest Rate and Electricity Rate were found to be significant. Gross Domestic Product (GDP) was used in the place of Economic Growth in Nigeria. Augmented Dickey Fuller (ADF), Johansen co-integration was used to evaluate the effect of industrial output, interest rate and electricity Output on the economic growth in Nigeria. The results of the unit root test revealed that industrial output and electricity output were stationary at first difference while real GDP and interest rate were stationary at second difference. It shows that the model is integrated at order 1(0) and 1(1).The variables also have a long run relationship based on the Autoregressive Distributed Lag Bounds test. The result of the R-square adjusted revealed that the independent variables are 82% responsible for the changes in the dependent variable. The remaining 18% are caused by factors not included in the model, but are captured by the error term. Based on the findings, the study recommends the need for the government to regulate the activities of the power sector to ensure accountability in ensuring that steady power is provided to enable increased productivity in the industrial sector. Interest rate on loans for industrial production should be reviewed to encourage industrialization.

Keywords: Autoregressive Distributive Lag, Industrial Sector, Economic Growth.

INTRODUCTION

Industrialization has generally been described and accepted as a catalyst for economic growth and development all over the world, industrialization under industrial sector is widely conceived as a critical tool for accelerating economic growth and development. The industrial sector has been identified over the years as a tool for accelerating economic growth in Nigeria. It plays a major role in the growth of every economy. Industrialization became a global phenomenon in the 18th century that took off in France with industrial revolution. This was a period of time when machines were invented and factories were setup; and this led to

structural changes in Europe (Good, 2002). As a result of this, many Europeans, North Americans and even some Asian countries became developed. This is as a result of discovering and manufacturing of varieties of goods. Although they still depend on the consumption of locally made goods. The role of industrialization has been regarded as a powerful engine in the overall economic growth. Industrialization was based on the processing of raw materials in order to reduce bulk and minimize freight cost, and to add value. Industries are very important in a developing country like Nigeria due to the marginal revenue products of labour in the industrial sectors are higher than the marginal revenue product of labour in agricultural sector. The releasing of labour force from agricultural sector increases the marginal product of labour in the industrial sector and also increases the overall revenue output and economic achievements. (Bolacky, 2011),

Economic growth is defined as the increase in per capita gross domestic product (GDP) or other measures of aggregate income. It is the annual increases in a country's total output of goods and services. One of the basic interest in any economy is to check if industrialization promotes economic growth. The idea that industrialization affects economic growth is not new again. However, the nature of the effect is being debated in the literature.

This study intends to contribute to literature review by adopting different approaches .The study aims at examining the analysis of impact of industrial sector on the economic growth of Nigeria using gross domestic product as a proxy to economic growth.

The study is guided by three specific research objectives: To determine the influence of industrial output on economic growth in Nigeria. To determine the effect of energy Output on Nigeria's industrial sector. To investigate the significance of interest rate on industrial growth in Nigeria.

LITERATURE REVIEW

According to Balami (2006) industry is conceptualized as the coming together of firm's or group of firms producing either identical or similar products. Industrialization is conceptualized as the concentration of industry in an area. Concentration of industries in the economy tends to create employment opportunities, which in turns reduces poverty and wide spread income inequality thereby increasing economic growth.

Industrialization was based on the processing of raw materials in order to reduce bulk and minimize freight cost, and to add value. To the cost, and to add value to the product exported out of the country. Very few industrial establishments were based on imported raw material like soft drinks, and tobacco. There was the need to industrialize the country by 1960. Industrialization was made second to agriculture. Great emphasis was laid only on the growth of light consumer based manufacturing industries that are import substituting activities. The 1960 witnessed a slight rise in the contribution of the manufacturing industries to the country's Gross Domestic Product (Amakom, 2008).Thus, in 1970, Enterprises Promotion Decrees reversed the issue of ownership e.g. the indigenization Decree of 1976 that gave Nigerians 60% share and foreigners 40%. The period witnessed rapid growth in industrial investment, output and the number of industrial establishments. It was also characterized with growth of import-substitution industries. The period between 1980 and 1990 saw a mixed success in the growth of the industrial sector because of

the global economic crisis of 1980's, the negative effect of austerity measure and structural Adjustment Programme introduced in 1982 and 1986. Apart from 1983 when the large scale-manufacturing sector contributed to the GDP, the manufacturing percentage shares of the GDP have remained low. This is because little or no attention was given to enjoining industries to produce and utilize local inputs (Tamuno & Edoumiekumo, 2012).

Azubuike (2013) defined economic growth as a process by which the productive capacity of an economy increases over a given period of time causing a rise in the level of the national income. In furtherance, they contend that with economic growth, there is increase in income level, an expansion in the labour force, an increase in the total capital stock of the country and a higher volume of trade and consumption. Economic growth is an essential ingredient for sustainable development. Economic growth brings about a better standard of living of the people and this, is brought about by improvement in infrastructure, health, housing, education and improvement in agricultural productivity, (Ukwu, 2014).

According to Balami (2006), there are three different measurements of economic growth. They are nominal measurement of growth, real output growth rate, and growth measured in per capita values. According to Wikipedia, the free encyclopedia (2003) economic growth is measured as a percentage change in the Gross Domestic Product (GDP). These two measures which are calculated differently, total the amount paid for the goods and services that a country produced.

Economic growth as a concept is viewed differently by different scholars. This is attributed to the condition prevailing at the time of these scholars. Majority accept it as an increase in scholars. Majority accept it as an increase in the level of national income and output of a country. According to Dewett (2015), it implies an increase in the net national product in a given period of time. Todaro and Smith (2006) defined economic growth as a steady process by which the productive capacity of the economy is increase over time to bring about rising levels of national output and income.

Jhingan (2006) viewed economic growth as an increase in output. He explained further that it is related to a quantitative sustained increase in a country's per capital income or output accompanied by expansion in its labour force, consumption, capital and volume of trade. The main characteristics of economic growth are high rate of structural transformation, international flows of labour, goods and capital(Ochejele,2007).

On the empirical front, a growing literature has examined the relationship between industrial sector and economic growth.

Glych and Enwerem (2016), in their study the impact of industrialization on economic growth: experience of the ten countries in ECOWAS between the periods of (2000-2013), revealed that industrialization has had a negative impact of economic growth in Nigeria in the long-run. The methodology adopted was the use of ordinary least square technique. The study recommended that government should redirect its industrial investment policy so as to increase output of the domestic production (RGDP), flexible Electricity rate and control inflation rate since that showed that increase and inflation rate, decreased output. Also industrial and investment policy should be flexible on infant industries so as to encourage productivity and improve GDP.

More related to the works of Aliyu and Odoh (2016) and Iya et. al.,(2016) is the research on the Impact of Industrialization on Economic Growth in Nigeria carried out by Usman and Lazarus (2015). Data used for the study include capital-industrial output ratio. Labour industrial output ratio and per capita GDP as the dependent variable. Using the multiple regression technique to analyze the data, their result shows that capital-industrial output ratio decreases per capita GDP, Labour industrial output ration also contribute negatively to per capita GDP. The implication is that policy measures should be put in place to improve human capital development so as to make people capable of using modern technology and to diffuse it in the society.

Offor (2004), in his study on the effects of industrialization on Nigeria's economic growth, tried to find out how industrialization has affected Nigeria's economic growth and development. The researcher used secondary data and conducted his analysis using multiple regression analysis which was used as main analytical tool in the empirical estimation and testing of his work. The findings revealed that industrialization has a mixed impact positive and negative results of which negative out-weighed the positive effect. From the data analysis, it was revealed that industrialization in Nigeria between 1985 and 2001 has no significant impact on Nigeria's economic growth and development as measured by Gross Domestic Product. Based on the findings and analysis of his research work, he recommended that the government should formulate and execute policies that can help in achieving Nigeria's economic growth and development through industrialization. He also recommended that government should supervise the quality control department of the industries so as to protect standard and quality products from manufacturers. He further recommended that government should promulgate appropriate legislation on industries to make for effective waste management. The researcher based on his findings recommended that industrialization did not achieve all the objectives it was set out to achieve.

Empirical evidence of industrialization and economic growth can be more clearly seen in the research carried out by Ndebbio (2006), where he submitted that electricity supply drives industrialization process. He argued that one important indicator to show whether a country is industrialized or not is the megawatt of electricity consumed. According to him, a country's electricity consumption per capita in kilowatts per hour is proportional to the state of industrialization of the country.

Chukwuemeka (2007), investigated the performance of the oil sector in the industrialization of the Nigeria economy. Data was collected through questionnaires which were distributed to three locations in the oil producing state of Imo, Rivers and Delta. The Data were analyzed using chi-square (X^2) technique. The analysis showed that the oil sector has contributed significantly to the development of Nigeria in particular, in providing foreign exchange to the country and social economic infrastructure to their host communities. Based on her findings, she recommended that the oil industries should help in manpower development, provide more amenities to their host communities, while the federal and state governments should mount pressures for the reduction of environment pollutions like oil spillage and gas flaring.

METHODOLOGY

Model Specification

The hypothesis to be tested in this study is that industrialization stimulates economic growth in Nigeria. To test this hypothesis, we start with GDP as a function of the explanatory variables which is stated as:

$$GDP=f(INDOUT, INTR, ELECT) \quad \ldots(1)$$

The estimated model is given as

$$GDP = b_0 + b_1INDOUT + b_2INTR + b_3ELECT+U_i \quad \ldots (2)$$

Where:

GDP =Gross Domestic Product
INDOUT =Industrial Output
INTR =Interest Rate
ELECTS = Electricity Output
U_i =Stochastic or Error term
b_0 = Constant
b_1, b_2, b_3 = Coefficients of the variables.

RESULTS, FINDINGS AND DISCUSSIONS

As the first step in every econometric time series analysis, the Augmented Dicky Fuller Unit root test is carried out on the variables. This confirms the stationarity or non-stationarity of the variables in order to determine the appropriate test and estimation model. The test is summarized below:

Variables		ADF test Stat. at Level	ADF test Stat. at 1st difference	Decision Rule	Order of integration
RGDP		-2.145733	-8.193362	Stationary	I(1)
INDOUT		-3.282176	-7.674393	Stationary	I(0)
ELECT		1.386168	-3.702531	Stationary	I(1)
INTR		-2.628348	-6.014418	Stationary	I(1)
Critical Values	1%	-3.626784	-3.632900		
	5%	-2.945842*	-2.948404*		
	10%	-2.611531	-2.612874		

Table 1: Unit Root Test

The table above shows the result of the unit root test at levels and at first difference. Real Gross Domestic Product (GDP),Electricity(ELECT) and Interest rate (INTR) with ADF values of -2.1457, 1.3862 and -2.6283 at first difference respectively exceed the critical value of -2.9484 at 5% level thus, this implies that GDP, (ELECT) and (INTR) are stationary at first difference i.e. they are integrated of order one I(1).

On the other hand, Industrial Output (INDOUT) are both stationary at level since their ADF test statistics (at level) are greater than the ADF critical value of -2.9458 at 5% level. This implies that Industrial Output (INDOUT) are integrated of order zero i.e. I(0).

The mixed order of integration of the variables at I(0) and I(1) directs us to the test for long run relationship amongst the variables using the Bounds test approach to co-integration as explained
by Pesaran and Smith (2001).

The ARDL Bounds test for co-integration is also shown below:

Null Hypothesis: No long-run relationships exist

Test Statistic	Value	K
F-statistic	16.1432	3

Critical Value Bounds

Significance	I0 Bound	I1 Bound
10%	2.45	3.52
5%	2.86	4.01
2.5%	3.25	4.49
1%	3.74	5.06

Table 2: ARDL Bounds Test.

The result of the ARDL Bounds test summarized in Table 2 above shows that the F-statistic value of 16.1432 is greater than the 5% Critical value at I(0) and I(1) Bounds (i.e. 2.86 and 4.01 respectively). We reject the null hypothesis of No Long run relationship and conclude that there is a long run relationship among the variables. This means that the industrial sector variables have long run implications on Nigeria's economic growth (GDP). Having established the existence of a long run relationship amongst the variables of the model, we move on to estimate the Autoregressive Distributive Lag estimates of the model showing the short run and long run interactions of the variables.

ARDL Lag Selection and Short Run Model Estimation

Table 3:ARDL Estimates of the Short Run Result

Model selection method: Akaike info criterion (AIC)
Selected Model: ARDL(2, 4, 4, 4, 3)

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
D(GDPR)	-0.464536	0.175711	-2.643750	0.0228
D(GDPR(-1))	0.515505	0.136721	3.770472	0.0031
D(LR)	0.279441	0.178523	1.565289	0.1458
D(LR(-1))	0.570023	0.196477	2.901220	0.0144
D(LR(-2))	0.999225	0.193816	5.155545	0.0003
D(LR(-3))	0.501680	0.212841	2.357068	0.0380
D(INDOUT)	0.413595	0.113449	3.645660	0.0038
D(INDOUT(-1))	-0.522475	0.167865	-3.112481	0.0099
D(INDOUT(-2))	-0.625494	0.144640	-4.324503	0.0012
D(INDOUT(-3))	-0.304357	0.127329	-2.390322	0.0358

D(ELECT)	-0.000247	0.109066	-0.002269	0.9982
D(ELECT(-1))	-0.216333	0.116008	-1.864812	0.0891
D(ELECT(-2))	-0.410530	0.123754	-3.317292	0.0069
D(ELECT(-3))	0.322768	0.145462	2.218911	0.0485
D(INTR)	-0.300759	0.763739	-0.393799	0.7013
D(INTR(-1))	-5.115384	1.098892	-4.655037	0.0007
D(INTR(-2))	-1.410667	0.805934	-1.750351	0.1079
CointEq(-1)	-0.880040	0.247361	-3.557715	0.0000
C	-90.01196	24.71092	-3.642599	0.0039
LR(-1)	-0.044661	0.265889	-0.167968	0.8697
INDOUT(-1)	1.150010	0.215798	5.329112	0.0002
ELECT(-1)	0.179735	0.044988	3.995148	0.0021
INTR(-1)	7.866818	1.353655	5.811540	0.0001
GDPR(-1)	-1.980040	0.247361	-8.004646	0.0000

R-squared	0.937169	Mean dependent var	0.079560
Adjusted R-squared	0.817217	S.D. dependent var	13.74917
F-statistic	7.812925	Akaike info criterion	6.615097
Prob(F-statistic)	0.000587		
Durbin-Watson stat	2.003164		

Source: Extracted from E-views Result

The distribution of the lag periods for the model follows the Akaike Info criterion (AIC). The model selected a maximum of 4 lag periods for the variables. Consequently, there are 2 lag periods for the dependent variable (GDP), 4 lags each for industrial output (INDOUT) and electricity Rate (ELECT). Interest rate has 3 lag periods.

The short run estimates reveal that GDP is negative and significant in the first period lag but became positive and significant in the second period lag. This means that GDP has a negative self effect in the first period but changes to positive in the second and subsequent periods.

Also, industrial output, electricity rate and Interest rate all have negative distributive lags except for Electricity rate which showed positive coefficient in the third period lag. This implies that the previous years' rate of growth in industrial output, electricity rate and Interest rate have negative effect on economic growth. What is more important is the current and future (long-run) industrial output and productivity that will enhance economic growth.

Furthermore, a cursory look at the Error Correction Model estimates (which represents the short run estimates of the model) shows that industrial output, Electricity Rate and Interest Rate have positive and significant relationships with GDP. This means that Industrial Output, Electricity Rate and Interest Rate increases Nigeria's economic growth significantly for the period studied.

The CointEq(-1) represents the Error Correction Coefficient and is estimated at -0.8800 which is 88.0%. This means that the model has a speed of adjustment of 88.0% estimated annually. In other words, at an annual adjustment rate of 88.0%,, the model corrects its previous periods disequilibrium and brings the economic growth model to a long run stable relationship.

ARDL Long Run Estimates

The long run coefficients of the model are estimated after the lag selection process and short run model. The result is summarized below:

Table 4: Long Run Coefficients

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
INDOUT	0.580802	0.084363	1.884570	0.0600
ELECT	-0.090773	0.018392	4.935547	0.0004
INTR	-0.973060	0.475401	8.357274	0.0000
C	-45.459659	10.757100	4.226014	0.0014

Source: E- views Result

Table 4 exposes that the industrial sector has performed far below the desired level as to propel economic growth and development in Nigeria. This is evident in the long run estimates of the model that shows that the explanatory variable industrial output has a positive coefficient of 0.580802 but insignificant. The table also showed that the variables electricity and interest rate have negative coefficients of -0.090773 and -0.973060. This implies that a change in the industrial output level would increase the growth rate of the Nigerian economy but at a very negligible rate. It also reveals that changes in the electricity and interest rates affect economic growth negatively in Nigeria. The poor impact of industrial output on economic growth in Nigeria is as a result of the low level of industrial productivity and output. The epileptic nature of electricity supply in Nigeria accounts for the negative impact of power on the Nigerian economy. The high interest rate in Nigeria and some sharp practices as well as rigid bottlenecks in the financial sector that negates the ease in accessing investment loans accounts for the negative effect of interest rate on the Nigerian economic growth rate. The intercept shows a negative coefficient signifying a downward trend of GDP given a zero movement in monetary policy variables. The industrial sector is yet to offer its potential advantage on the economic growth of Nigeria.

The Granger Causality test is also carried out on the data as shown below:

Table 4: Granger Causality Test

Null Hypothesis:	Obs	F-Statistic	Prob.
IND does not Granger Cause GDPR	35	4.29817	0.0107
GDPR does not Granger Cause IND		4.74710	0.0023
ELE does not Granger Cause GDPR	35	3.40937	0.0500
GDPR does not Granger Cause ELE		1.25070	0.3008
INTR does not Granger Cause GDPR	35	5.12780	0.0121

GDPR does not Granger Cause INTR		1.44737	0.2511
ELE does not Granger Cause IND	35	0.58374	0.5640
IND does not Granger Cause ELE		0.36228	0.6991
INTR does not Granger Cause IND	35	0.80869	0.4549
IND does not Granger Cause INTR		1.43772	0.2534
INTR does not Granger Cause ELE	35	1.81668	0.1800
ELE does not Granger Cause INTR		2.10251	0.1398

Causality Test: The causality test is presented in table 4 above, the essence of this is to establish a causal relationship among industrial output, electricity, interest rate and the growth of Nigerian economy. The test gives the direction of causality among these variables. There is usually two outcomes of this test; unidirectional or bidirectional relationship. The granger causality test table shows that industrial output granger causes gross domestic product and gross domestic product granger causes industrial output. The electricity supply is seen not to granger cause the gross domestic product and gross domestic product does not granger cause electricity supply. The table also showed that interest rate changes would cause changes in the gross domestic product, though gross domestic product does not cause change in the interest rate. The remaining pair-wise granger causalities in the table showed that there are no causal effects between both ways. This means that there is non-directional granger causalities between the variables as considered at 5% level of significance.

CONCLUSION AND RECOMMENDATIONS

This paper attempts to investigate the analysis of industrial sector on the economic growth of Nigeria from covering the period of 1981 – 2018.To this effect, we employed the ordinary least square method. Using an ARDL bound testing approach, a long run relationship between economic growth (dependent variable) industrial output, electricity and interest rate which are the independent variables was established. The results of the unit root test revealed that industrial output and electricity output were stationary at first difference while real GDP and interest rate were stationary at second difference. It shows that the model is integrated at order 1(0) and 1(1). Our causality test revealed that there is non-directional causality between the variables.

Therefore, the study concludes by recommending that; (i) To boost output in the industrial sector, the Nigerian government should decipher economic and political strategies aimed at improving productivity and the will to invest in the real sector of Nigeria.(ii) Interest rate on loans for industrial production should be reviewed and made favorable to encourage industrialization which is the main bane for economic growth. (iii). electricity supply should be made a priority by way of engaging experts to man the power sector

REFERENCES

Aliya, Z.I., and Odoh, J.C.(2016).Impact of Industrialization in Nigeria, European Scientific Journal 12(10),32.

Amakom. U. (2008). Post Independence Nigeria and Industrialization Strategies: Four and Half Erratic Decades. 1-18. Retrieved December 20, 2015, from http://ssrn.com/abstract.

Balami, D. H. (2016). Macroeconomic Theory and Practice. Maidury: Salawe prints off Leventis Wulari.

Central Bank of Nigeria. (2018), Statistical Bulletin. Retrieved from http://www.cenbank.org/out/2012/ccd/2018%20statistical%20bulletin%20table%20of%20content_finalweb.pdf.

Dewett, A.S.(2015). An Analysis of Commercial Banks Credit on Economic Growth in Nigeria. Online Journal Article.

Egbulonu, K.G (2006). Basic Econometric Method: Owerri. Peace publishers.

Glych, J and Enwerem, H.I (2016).Impact of industrialization on economic growth: experience of ten countries of ECOWAS, conference paper on Social Science & Law, African. At Abuja/Nigeria.

Jhingan, M.L.(2006).International Economics 6th Edition, M. Delhi, Vrinda Publications Ltd.

Ochejele, J.J.(2007).Economic Analysis, Jos. Ichejump Press.

Offor, U.C. (2004):The Effects of Industrialization on Nigeria's Economic Growth and Development. A Research Project submitted to the Department of Economics Imo State University, Owerri.

Pesaran, M. H., Shin. Y. and Smith, R. J. (2001).Bounds testing approaches to the analysis of level relationships. Journal of applied Economics, 16(3):289-326.

Tamuno, S. O. & Edoumiekumo, S.G. (2012). Industrialization and trade globalization: What hope for Nigeria? International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences, 2(6), 157-170.

Thirlwall, A. P (2016). Growth and development with special reference to Developing Economies. New York: 8th Edition, Palgrave Macmillan

Todara, M.P. and Smith, S.C.(2008).Economic Development,8th Edition, Addison-Wesley Reading.

Ukwu, I.U.(2014).Government; Business and the People: Towards Partnership in Nigeria Development. Enugu, Delta Publication.

UNDP (United Nation's Development Programmes (2012).Africa Human Development Report 2012.Towards a Food Secure Future. New York.

PREDİCTİVE RELATİONSHİP AMONG SELF- PERCEPTİON, RUMİNATİVE INERTİA AND SOCİAL ANXİETY İN UNİVERSİTY STUDENTS İN PAKİSTAN

Aiman Shahzad
Ayesha Jabeen
Department of Clinical Psychology, School of Professional Psychology
University of Management and Technology

Abstract

The aim of the study was to explore the relationship between perception of self, ruminative inertia and social anxiety in university students. Sample was collected from both private and public universities through purposive sampling (N=450). There was 221 males and 229 females who participated in the study. The measures used to assess the variables were Interpersonal Relationship Scale (Ikram & Jabeen, 2019), Ruminative Inertia Scale which was indigenously developed and Social Anxiety Scale (Ejaz et al., 2020). Items for indigenous scale were generated through exploring phenomenology. Correlation analysis showed positive correlation between ruminative inertia and social anxiety and positive perception of self and social anxiety. The negative perception of self-showed negative relationship with social anxiety. Regression analysis showed that gender being female , positive perception of self and spiritual ruminations are positive predictors of social anxiety. These results also validated the cultural context of Pakistan and depicted social anxiety and its relationship with perception of self and ruminative inertia through the collectivistic culture.

Keywords: Perception of self. Ruminative inertia, Social anxiety, University student

GAUSS HYPERGEOMETRİC GAMMA AND BETA FUNCTİONS WİTH PROPERTİES CONNECTİNG TO İNTEGRAL TRANSFORMS

Ayesha Jabeen, Maryam

Abstract

Special functions have extensive applications in pure mathematics and applied mathematics such as electrical current, fluid dynamics, heat conduction, solutions of wave equations, moments of inertia an quantum mechanics. These functions include the logarithmic, exponential, trigonometric, gamma, beta, zeta, and many other functions. The vast field of these functions contains many formulae and identifies used by mathematicians, engineers, physicists and statisticians. The hypergeometric function lies in the heart of special function theory in which all classical special function can be expressed in terms of this powerful function. Hypergeometric functions have explicit series and integral representations and thus provide ideal tools for establishing useful summation and transformation formulae. Also applied problems frequently require solutions of a function in terms of parameters, rather than in terms of variables, and such solutions are perfectly provided far by the parametric nature of the hypergeometric function. Consequently, the hypergeometric function can used to solve physical problems in diverse areas of applied mathematics.

The gamma function was first introduced by the Swiss mathematician Leon Hard Eurler (1707 – 1783) in his goal to generalize the factorial to non integer values. Later, because of its great importance, it was studied by other eminent mathematicians like Adrien – Marie Legndre (1752-1833), Carl Friedrich Gauss (1777-1855), Christoph Gudermann (1798-1852), Joseph Liouville (1809-1882) Karl Weierstrass(1815-1897), Charles Hermite(1822-1901), … as well as many others.

The Gamma function belong to the category of the special transcendental function s and we will see that some famous mathematical constants are occurancing in its study.

It also appears in various area as asymptotic series, definite integration, hypergeometric series, Riemann zeta function, number theory.

In my research paper a Gauss hypergeometric Gamma and Beta functions have been defined.

Relationships of these functions with different integral transforms are evaluated. Also, differentiation formulas, recurrence relation and continuity are derived.

Keywords: Gauss hypergeometric function, Gamma and Beta functions, Laplace and Mellin Transforms

"EFFECT OF SINGLE PARENTHOOD ON THE WELL BEING OF ADOLESCENT"

Muniza Javed
Lahore College for Women University, Lecturer, Sociology, Lahore, Pakistan.
ORCID: 0000-0003-4289-7189
Dr. Asma Seemi Malik
Lahore College for Women University, Assistant Professor, Sociology, Lahore, Pakistan.
ORCID: 0000-0003-3464-6267
Amjad Mahmood
National college of business administration, PhD Scholar, Statistics, Lahore, Pakistan

Abstract

Background: Divorce or separation or death of either of the two parents lead to single parenthood (Greenberg. 2002). According to a report of the non-governmental organization SOS Children's Village (2016) there are about 4,400,000 orphaned children in Pakistan. It can now be estimated that the number of young adults from single parent families are considerably high in Pakistan. For this reason, it is important to understand how this huge young population from single parent families are socially developed and how resilient they are and what is the level of self-esteem and self-efficacy in this population.

Purpose: The present study intends to measure the extent or level of resilience, self-esteem, and self-efficacy among the young adults (18-40) coming from single parent families using survey method to understand how absence of either of the two parents can influence these important phenomena.

Methodology: The present research intends to explore the social development phenomena of the young adults to become fully able to achieve their potentials. For this purpose, the researchers did the semi-structured interviews with the young adults coming from single parent families to understand their prospects of education, career, active community participation, finances, level of social interaction and their related family and personal relationship experiences.

Results & conclusion: Findings revealed that social support is an important part of social development of young adults having single parents. Study has found that there was no difference in the levels of resilience and self esteem between young adults having single parents and those having both parents alive. However, young adults having both parents alive had greater levels of self efficacy than single parent young adults.

Keywords: Single parenthood, Social Support, Adolescent

THE ROLE OF ISLAMIC FINANCING CONTRACTS IN PROMOTING SUSTAINABLE ECONOMIC DEVELOPMENT

[1]**Akilu Aliyu Shinkafi** [2]**Sani Yahaya** [3]**Ahmed Ibrahim Mohammed** [4]**Nor Aini Ali**
[1]Corresponding Author: Department of Islamic Studies, Zamfara State College of Education, Maru, Zamfara Nigeria;
[2,3]Department of Banking and Finance, Federal University Dutse, Jigawa Nigeria;
[4]Department of Islamic Economics, Academy of Islamic Studies, University of Malaya, Malaysia;

Abstract

We explore the role of Islamic financing contracts in promoting sustainable economic development in Malaysia. The study is qualitative document research that employed physical documents and online materials such as (published and unpublished articles, exploration, and use of available databases by the researchers to gather the data). We used the data synthesis approach rather than content analysis to analyse the data using themes, sub-themes, and tables. The findings of the study reveal that Islamic financing contracts play a significant role in promoting sustainable economic development. The result show that Mudarabah, Murabahah, Musharakah, Ijarah, and Bay bi Thamin Ajil (BBA) are good for investment, entrepreneurship, and enterprises, corporate and private firms. The data further shows that Qard al-Hassan and Ijarah have a significant impact on sustainable economic development by providing short-term loans, supporting immediate needs of farmers/entrepreneurs, leasing agri equipment (such as tractors, land units, planters, and harvesting tools). However, Salam sales have a significant impact on small and medium-scale farmers, breeders, fishers, poultry producers, financing agriculture, providing fertilizer, seeds, harvesting, market linkages, and irrigation. We conclude that Islamic financing contracts have the potential to promote sustainable economic development.

Keywords: Islamic financing, contracts, Islamic banking, sustainable, economic development

Introduction

The role of Islamic banking on the economic development of the global economy cannot be underestimated. Banks are considered as the nerve of national economies. The financial sector plays a pivotal role in economic development and increases a country's prosperity (Idris & Lawal, 2013). The Muslim public, however, for the most part, refused the services of the modern financial institutions that were based on interest (Siddiqi, 2001). Thus, in the past few decades, Conventional banks and financial institutions experienced revolutionary changes with the advent of Islamic banking, which functions base on the values and ethics of Islamic law.

Because of that, early experiments with Islamic banking took place in Malaysia in the mid-1940s, in Pakistan in the late 1950s, the Egyptian Mit Ghamr Savings Bank in 1963, the Nasr Social Bank in Dubai 1971, the Islamic Development Bank (IDB) in 1975, and the first full-fledged Islamic bank in Malaysia (Bank Islam Malaysia Berhad) (Otiti, 2008). The idea

of Islamic banking and finance in Malaysia began to materialize in 1963 when the Muslim Pilgrims Saving Corporation was initiated, then later refined as *Tabung Haji*, which led to the institution of Bank Islam Malaysia Berhad (BIMB) in 1983 (Otiti, 2008). This paveway to Islamic banking and finance development with increasing professional and academic attention in the country.

During the 1990s, the Islamic financing contracts became the attention of the countries with the interest of the system, which the liability flank saw structure put in place for handling trust funds, venture capitals, and financial paper based on *Ijarah* (leasing), *Salam* (forwards) and *Murabahah* (markup) (Siddiqi, 2001). According to Isma'il (2010), Ayub (2007) and International Centre for Education in Islamic Finance INCEIF (2006), "the most prominent Islamic financing contracts include *Mudarabah*, *Musharakah*, *Murabahah*, *Istisnah*, *Ijarah*, *Ijarah thummal Bay*, *Bay Bithaman Ajil*, *Bay Salam*, *Qard Hasan* and *Sukuk*." (INCEIF, 2006; Ismail, 2010).

In general, the Islamic banking system has the potential to positively influence sustainable economic development. In this regard, Sarwer, Muhammad, and Ahmad (2013) Islamic banking can contribute to sustainable economic development, especially in terms of the dynamic interaction between finance and economic growth. Similarly, Lamido (2014) advocated that many Islamic financing contracts are useful in promoting sustainable economic development. Mizanur-Rahman (2014) maintained that Islamic banks constitute a better source of promoting gross domestic products (GDP) and sustainable economic development through entrepreneurship, agricultural development, employment opportunities, and support to microeconomic institutions. Thus, the major objective of this study is to explore the role of Islamic financing contracts in promoting sustainable economic development in Malaysia.

Research Objectives

The study aspires to achieve the following objectives:

1. To explore the role of Islamic financing contracts in promoting sustainable economic development in Malaysia.

2. To highlight some Islamic financing contracts and their roles toward achieving sustainable economic development in Malaysia.

Literature Review

Aydin (2015) reveals that Islamic moral economy and Islamic social business economy have substance for sustainable socio-economic development and subjective well-being. Similarly, Similarly, Daly and Frikha (2016) argue that Islamic banking and financial services have contributed to the real economy beyond production factor and economic behaviour; due to its business and moral ethics, equal distribution of wealth, social and economic justice with the view to increase the quality of fairness, and overall economic development. Likewise, Abd Majid and Kassim (2015) found that Islamic banking and financial institutions (IBFIs) plays a significant role in Malaysian economic growth and development. In the same way, Imam and Kpodar (2016) found that Islamic banking has a positive connection with economic growth. Additionally, Madni (2017) indicates the need for

government intervention and potential policies to support the success of economic growth through the Islamic banks. Conversely, Sumarti et al. (2017) show that Islamic banking does not offer any significant impact on economic growth. given the significant impact on economic growth. However, Boukhatem and Ben Moussa (2018) found resilient evidence, which suggests that the Islamic financing system motivates economic growth in the MENA region. Recently, Mensi, Hammoudeh, Tiwari, and Al-Yahyaee (2020) show a positive nonlinear relationship between Islamic banking development and economic growth.

Regarding Islamic financing products and financial development, Ghauri (2015) argue that interest rate benchmark cannot serve as a yardstick for pricing Islamic financial products, and that interest rate benchmarks do not represent the real economic activities however, Islamic financing products should depend on its footing concerning product development. Nevertheless, Soualhi (2015) acclaims a de-sophistication of Islamic financial business to minimise the potential convergence with conventional finance. The author further stresses the need for Islamic financing product diversity centred on less combined Shari'ah contracts. On the other hand, Abdullah (2016) found that in evaluating the economic features over legal practice, Islamic financing products involved risk-free interest and transactions. Likewise, Zarrouk, El Ghak, and Abu Al Haija (2017) found that the direction of causality runs from financial development to economic growth and the reverse causality does not drive this relationship; however, the real gross domestic product (GDP) causes Islamic financial development with no reverse effect. Equally, Caporale and Helmi (2018) show that there is a long-run causality between credit and GDP in the countries that operate Islamic banking and short-run causality of credit and GDP in the countries without Islamic banking operation. Potentially, El Azzouzi and Hamiche (2018) found that the pure Islamic banking system has the potential to contribute to socioeconomic long-term development. Likewise, Ben Mimoun (2019) found that there is an important long-run connection between Islamic banks' financing and real performance in the private sector. Recently, Chazi, Mirzaei, Zantout, and Azad (2020) reveals that competition, quality of finance and absolute and relative size have a positive significant impact on the growth of the Islamic banking industry.

Concerning sustainable socioeconomic development, Pratiwi (2016) found that Islamic banks have the potential to achieve sustainable socio-economic development by exploring rural areas. Islamic banking products such as *Musharakah* and *Mudarabah* have a positive correlation with financial performance and SMEs. Gundogdu (2018) reveals that out of 17 sustainable development goals (SDGs), Islamic financing products has the potential to finance 11, which directly relates to Islamic economics and finance for successful SDGs program. Hanesti, Herianingrum, and Sukmana (2017) found that the Islamic financing system has the potential to respond to an existing disparity in the area of the economic development process, such as constancy with the SDGs, and equal distribution of income.

Lastly, some scholars focus on legal issues that relate to Islamic finance and financial development, thus, Hasan, Maamor, and Abdullah (2018) found a significant relationship between Islamic finance and financial development. In addition to that, Islamic finance and liquid liabilities have a significant influence on financial development in the OIC states. Hence, supervisory, legal and regulatory roles in Islamic finance require the attention of OIC governments to achieve the height of economic growth in the region. Other studies regarding

the legislation and regulatory elements include (Hazzar, Alekseeva, & Mikheeva, 2018); and Nastiti and Kasri (2019) suggest that the stimulus regulation indeed played a positive role in the acceleration of Islamic bank financing.

In this study, we thought we filled the gap of the literature because; the majority of the studies such as (Aydin, 2015; Daly & Frikha, 2016) focus on Islamic moral economy; financing economics and financial services, business ethics and Islamic social business economy concerning sustainable socio-economic development. Some studies like (Boukhatem & Ben Moussa, 2018; Sumarti et al., 2017); and (Mensi et al., 2020) connected Islamic finance with economic growth rather than sustainable economic development. However, other studies integrated Islamic finance with legal and regulatory issues (Hasan et al., 2018; Nastiti & Kasri, 2019); Islamic financing products and financial development (Ghauri, 2015; Zarrouk et al., 2017) and SDGs (Gundogdu, 2018; Pratiwi, 2016) concerning Islamic finance. Thus, we thought that there is limited or no study that integrated Islamic finance, Islamic financing products, and sustainable economic development, and justified the need to fill the existing gap that gave birth to the study at hand.

Concept of Islamic Banking

Islamic banking is a system guided by the principles of Islamic law based on profit and loss sharing (PLS) and the prohibition of interest conferring the established Islamic economic principles (Abdullahi, 2013). In other words, it refers to the banking action that is in line with the Islamic Shari'ah with a practical application in the development of the Islamic economy (Aburime, 2008). According to Islam and Pramanik (2007) Islamic banking is a financial institution whose statutes, rules and procedures expressly state its commitment to the principles of Islamic law, which prohibits the receipt and payment of interest on any of its transactions. Therefore, Islamic banking is a pleasant transaction that is free from usury, uncertain businesses, and gambling. It also strictly adheres to Shari'ah compliance principles (Shinkafi & Ali, 2018; Yahaya, Shinkafi, & Haji-Othman, 2017); (Al-Jarhi, 2006; Aliyu, 2014). Islamic banking deals with goods, services, transactions and Shari'ah-compliant financial products to promote economic development (Shinkafi & Ali, 2018). Thus, from the above definitions, it is clear that Islamic banking stands in clear harmony with the philosophy of Islamic ethics and economic values.

Concept of Economic Growth and Development

Previously, the economic treatises do not separate between 'growth' and 'development' and consider them the same. Initially, there is no distinction between 'growth' and 'development' until the 1960s when economists started to separate 'growth' from 'development' as two distinct entities. The scholars believed that growth could be accomplished devoid of mechanically achieving development since the extraordinary growth in national income attained by numerous developing countries failed to transform into the enhanced standard of living in general Lamido (2014). The term 'development' was connected to social welfare that encompassed all changes directed to achieve education, training and development, changes in the social system of input, agricultural productivity, the upsurge in per capita production of material commodities, access to health, environment,

freedom and social justice. Hence, the distinction between economic growth refers to a quantitative increase regarding the country's national income. While economic development grasps qualitative aspects that relate to human well-being, human welfare, and economic opportunities (Lamido, 2014). Consequently, economic growth is viewed as the quantitative increase in production, whereas 'economic development' refers to the qualitative development in the wide-ranging welfare of the vast majority of the human population (Mohammad, 2011). Therefore, economic development encompasses but is not limited to economic opportunities, the standard of living, and training for human development, social and material welfare, social justice and freedom, agricultural development, human development and welfare, entrepreneurship development and economic well-being for the fulfilment of humanity.

Concept of Economic Development from an Islamic Perspective

The concept of economic development from an Islamic perspective encompasses all aspects of human endeavour, welfare, well-being, and care for economic growth and development. The Islamic emphasis on human value, worship, moral ethics, and development is considered as the fruits of Allah's guidance, which allows man to develop himself and society physically, morally, spiritually, economically, and politically (Bayu, Gunawan, & AbdulGhafar, 2012). According to Hanesti et al. (2017), Islamic economics encompasses Islamic finance, Islamic capital market, Islamic insurance, and Islamic development. Thus, within the Islamic framework, the concept of economic development refers to the realisation of human welfare in this life and the next (Sadeq, 1987, 1991, 1993). In addition to that, economic development in Islam is understood as a stable and continual advancement in the material and non-material aspects of human well-being (Sadeq, 1987). It follows that development covers multiple procedures that increase human welfare through the progression, re-coordination, and reformation of the economic and social system and a spiritual elevation in harmony with the laid down principles of Islamic law (Sadeq, 1987, 1991). From the above discussion, one might conclude that sustainable economic development in Islam focuses more on the realisation of human welfare and well-being. Hence, promoting human welfare and well-being ought to be the main aim of economic development in Islam.

Research Methodology

This study involves the use of the document instrument to achieve the anticipated objectives of this research. Documents refer to the materials produced by an individual or group in a written form or text in the progression of their everyday practice in addition to an interview and participant observation (Mogalakwe, 2009). Similarly, Merriam (2009) discourses that documents are a ready-made wide range of written materials, digital, visual and physical material relevant to the intended study that can be easily accessed. Correspondingly, Bailey (2008) reveals that documentation is an examination of documents that comprise information about the phenomenon intended to investigate. Mogalakwe (2009) emphasises the use of documents in social science research and argues that the approach should not be underutilised and that it can be adopted by researchers in full confidence as a

scientific method that requires rigorous adherence to research protocol. That is why the researchers used physical and available online documents to synthesise and collect the accessible relevant data. This action of the authors is justified by the view of Payne and Payne (2004) that describe the documentary method as a means for identifying the physical sources of particular written documents to investigate, categorise, synthesise, and interpretation of both the public and private documents. Thus, the main concern of this research focused on public documents such as BNM reports and other related documents. These related public sources included published documents, journals, and the like that were accessible in library collections and online sources. The documents employed by the researcher are known as 'researcher-generated documents' (Merriam, 2009). This means that any usable document that suits the relevance of the research can be generated to achieve the aim of the research irrespective of its character and nature. Regarding the method of data analysis, we used tables, thematic analysis, and theoretical data explanations presenting themes and subthemes as they emerged.

Results

Islamic Banking Contracts in Malaysia

Most scholars and investors around the world consider Islamic financial institutions as a feasible alternative to the established financial systems. This is ascribable to the specific characteristic features of its financing contracts. Aburime (2008) explains that there are several financing contracts used by Islamic banks in acquiring their assets, which he classifies into the four broad categories of investment financing, trade financing, lending, and other financial services. Similarly, Islamic financing contracts in Malaysia refers to the contracts as Shari'ah financing contracts and categorises them into four groups of equity participation contracts (*Mudarabah* and *Musharakah*), deferred payment or non-participation contracts (*Murabahah*, *Istisnah*, *Ijarah*, *Bai Salam*, *Bai Inah*, and *Bai Mu'ajjal*), immediate payment contracts (*Bay al-Dayn*, *Bay al-Sarf*), and supporting contracts (*Waqaf*, *Wadiah*, *Wakalah*, *Hibah*, *Kafalah*, *Qardul-Hasan*, and *Ar-Rahnu*). Islamic banks in Malaysia also offer supporting or miscellaneous contracts such as *Ar-Rahnu, Kafalah, Tawarruq, Wadiah,* and *Wakalah.* The table below presents the Islamic financing contract categories (BNM, 2007, 2010, 2016a, 2017).

Table 1.1 Islamic Banking Contracts

Equity Participation Contracts	**Deferred Payment (Non-Participation)**	**Immediate Payment**	**Supporting Contracts (Miscellaneous)**
Musharakah	Ijarah	Bai Al-Dayn	Wakalah
Mudarabah	Murabahah	Bai Al- Sarf	Wadiah
	Istisnah		Tawarruq
	Bai al-Inah		
	Bai Salam		
	Bai Mu'ajjal		
	Ijarah Thummal Bay		

Source: (Ahmed, 2014); El-Hawary, Grais, and Iqbal (2007); www.bankislam.com.my

The above table shows the existing categories of Islamic financing contracts that are currently being offered by Malaysian Islamic banks. However, equity participation contracts (*Musharakah* and *Mudarabah*) are not very popular in Malaysia. The focus of Malaysian Islamic bank services is more on deferred payments such as *Ijarah*, *Murabahah*, *Istisnah*, immediate payments such as *Bay al-Dayn* and *Bay al-Sarf* and supporting contracts such as *Tawarruq*, *Ar-Rahnu*, *Wadiah*, *Wakalah*, *Kafalah*, *Qardul-Hasan*. El-Hawary, Grais, and Iqbal (2007) consider these instruments as 'Islamic financial system profile of contracts' and classify them under transactional and financial intermediation contracts. According to them, these contracts represent diverse maturities and degrees of risk. After categorising the Islamic financing contracts into four extensive categories, Mustafa and Ibrahim (2013) consider *Musharakah* and *Mudarabah* as investment financing tools that should be based on an estimated rate of return or negotiable rate.

Moreover, Samad, Gardner, and Cook (2005) after examining the financing records of Bank Islam Malaysia Berhad (BIMB) and the Bahrain Islamic Bank (BIB) found that *Mudarabah* (trust financing) and *Musharakah* (venture capital) are to be regarded as equity financing contracts. The authors further consider *Musharakah* and *Mudarabah* as the most distinct financing models among them. El-Hawary, Grais, and Iqbal (2007) explain that transactional or deferred payment contracts facilitate exchange, sales, and trade such as *Murabahah*, *Bay' Salam*, or *Bay' Mua'ajal* are asset-backed financial claims similar to those obtained in the conventional banks. (Mustafa, 2011) focuses on trade financing through *Murabahah* markup, *Ijarah* leasing, hire purchase, sell and buy-back, as well as the letter of credit, in addition to services through money transfers, bill collections and trade in foreign currencies based on commissions or charges.

Development of Islamic Banking Contracts in Malaysia

The development of Islamic financing contracts in Malaysia began in 1983 following the establishment of the first full-fledged Islamic bank known as Bank Islam Malaysia Berhad (BIMB). The following table depicts the gradual development of Islamic financing contracts in Malaysia from 1983 onwards:

Table 1.2: Development of Islamic Banking Contracts in Malaysia

S/No.	Year	Islamic Banking Contracts
1.	1983-1990	• Bai' al-Dayn Trade Finance • BBA Financing • Ijarah Financing • Mudarabah financing • Mudarabah Investment Account • Murabahah Letter of Credit • Murabahah Working Capital Financing miscellaneous • Musharakah Letter of Credit • Wadiah Current Account • Wadiah Savings Account • Wakala Letter of Credit
2.	1991-2000	• Ar-Rahn • Bai Inah Credit Card • Mudarabah Interbank Investment • Musharakah Financing • Sarf Forex
3.	2001-2005	• Bai al-Dayn • Bai Inah Commercial Credit Card • Bai Inah Negotiable Instrument of Deposit NID • Bai Inah Overdraft • Bai Inah personal Financing • Mudarabah ICDO • Musharakah • Wadiah Debit Card
4.	2006-2008	• Bai Inah Floating Rate • BBA Floating Rate • Commodity Murabahah Forward Rate Agreement • Commodity Murabahah Profit Rate Swap • Ijarah Rental Swap-i • Istisnah Floating Rate • Mudarabah Capital Protected Structured Investment • Mudarabah Savings Multiplier Deposit • Murabahah Floating Rate • Murabahah Floating Rate • Tawarruq Commodity Undertaking
5.	2008-Onwards	• Bai and Ijarah (Buy and Leaseback) • Istisnah convertible to Ijarah • Istisnah with parallel Istisnah • Murabahah with Novation Agreement • Musharakah Mutanaqisah • Tawarruq Business Financing • Tawarruq Personal Financing • Tawarruq Revolving Credit-I, etc. • Wakalah Deposit • Waqaf

Source: Zin, Ishak, Kadir, and Latif (2011); Samat (2013); Ayub (2009) Aris et al. (2013)

Given the above, it is clear that Malaysia has developed well-established Islamic financing products that have the potential to achieve economic development. The following concepts of Islamic financing contracts are highlighted and considered the most relevant

concepts of Islamic financing products with the potential for realising economic development in Malaysia. Although this study is limited to certain Islamic financing contracts, this does not mean that no other contracts are available in Malaysia. The study was digested on the most relevant concepts of Islamic financing contracts that are suitable for achieving sustainable economic development in Malaysia.

***Mudarabah* (Partnership)**

Mudarabah constitutes an Islamic financing contract in which one party (the capital owner) provides the capital and the other person provides the management expertise (the agent operating the business) to undertake an intended trade. *Mudarabah* means venture capital funding whereby the bank contributes the finance and the entrepreneur ensures the aspects of expertise, management and labour. Both parties enter a pre-arranged agreement to share profits and risks (Aburime, 2008; Yahaya, Shinkafi, & Haji-Othman, 2020). *Mudarabah* Financing, *Mudarabah* Investment Account, *Murabahah* Letter of Credit, and *Murabahah* Working Capital Financing began with the formation of Bank Islam Malaysia Berhad in 1983. During the 1990s, the product of *Mudarabah* in the name of *Mudarabah* Interbank Investment was implemented. Between 2001 and 2005, the BNM provided the Mudarabah ICDO and a few years later (2006-2008) other *Murabahah* products such as Commodity *Murabahah* Forward Rate Agreement, Commodity *Murabahah* Profit Rate Swap, *Mudarabah* Capital Protected Structured Investment, and *Mudarabah* Savings Multiplier Deposit were also made available (Aris et al., 2013; Samat, 2013).

***Musharakah* (Joint Venture)**

According to Ayub, *Musharakah* can be defined as a profit and loss sharing arrangement. It may take the form of a permanent equity investment, a partnership (the bank's share is reimbursed over time by the company acquiring funds) especially suitable for housing, and another fixed asset financing that can be leased (Ayub, 2009). *Musharakah* offers Islamic banks the opportunity to join other entities and set up a joint venture, where both parties participate in the various aspects of the project. In this regard, profit and loss are shared by the pre-arranged option (Aburime, 2008; Yahaya et al., 2020). *Musharakah* in Malaysia was made available between 1983 and 1990, and the *Musharakah* Letter of Credit was introduced between 1991 and 2000 while *Musharakah* Financing was given more priority between 2001 and 2005 (Samat, 2013). From 2008 onwards, *Musharakah Mutanaqisah* was introduced as another Islamic financing model. The *Musharakah* financing contract promotes entrepreneurship and investment and thereby supports the cause of economic development (Mustafa, 2011).

***Ijarah* (Lease Financing)**

Ijarah means receiving rentals and leasing an asset; as long as the asset is on the lease, the lessor owns the asset and the risk and reward of its ownership (Mustafa, 2011). *The Ijarah* financing structure is equivalent to a financial lease and involves the purchase by a financial institution and lease of the asset to a project developer at a pre-determined rate (Dzenga, 2015). Leasing means "the bank purchases a requisite for a customer or client and

then leases it to him for an agreed and, at the end of that period, the lessee pays the balance on the price agreed at the beginning and becomes the owner of the item" (Aburime, 2008). This concept of Islamic banking contract has several Shari'ah financing facilities offered by Malaysian Islamic banks. These Shari'ah financing facilities involve Ijarah Rental Swap-i; Bai and Ijarah (Buy and Leaseback financing); Leasing-i (*Ijarah*); Mu'amalat Leasing (*Ijarah*); and Ijarah Term Financing-i (IJA TF-i). Among the Islamic banks in Malaysia that are operating these facilities are BIMB; BMMB; and SME Bank.

***Bay bi Thaman Ajil* (BBA)**

This type of contract is regarded as a sale of goods based on deferred payment sales. This mode of financing is used by Islamic banks for the purchase or sale of consumer goods and deferred payment. Technically, this financing instrument is based on buying and selling without a charged interest. Goods or equipment required by the customers is procured by the Islamic bank, which afterwards sells them to the customer at an agreed price (McMillen, 2012). The payment is deferred, and the customer is allowed to pay either in instalments or an agreed sum of money within a pre-determined period (McMillen, 2012). This instrument works like a *Murabahah* contract but on a deferred basis is known as *Murabahah Muajjal*.

***Bay Salam* (Forward trade contract)**

According to (Ayub, 2009) *Bay, Salam* constitutes an aspect of financing that consists of the provision of funds for the forward purchase of specific and defined goods with pre-payments. Kaleem and Abdul Wajid (2009) define it as "a deferred delivery contract whereby delivery of the commodity occurs at some future date in exchange for an advanced price fully paid at the spot". In Malaysia, *Bay Salam* is a kind of contract that is intended to satisfy the needs of small and medium-scale farmers and producers specifically catered to their needs. In financing agricultural development, small and medium-scale farmers, and breeders, fishers, and poultry producers, this type of financing is perfectly scaled to the needs of farmers and therefore supports economic development. *Bay Salam* can be fixed with a lower rate than the price of those commodities delivered on the spot, nevertheless, this fixed price must involve the participation of the seller. Thus, the variation of the two prices may stand to be the profit of Islamic banks or financial institutions. To ensure that the seller delivers the commodity, a guarantee or collateral can be opted for by the bank for security reasons. In the case of default in delivering the commodity, the guarantor is liable to deliver the exact amount of commodity even it means purchasing it from the market or recovering the already advanced price by his or her client. This facility is good for economic development if properly utilised by the users.

***Wakalah* (Power of attorney or Agency assignment)**

According to the definition given by the BNM, *Wakalah* refers to a contract where a party acting as principal (*Muwakkil*) authorizes another party as the agent (*Wakil*) to perform a particular task on matters that may be delegated, with or without the imposition of a fee (BNM, 2016b). In other words, *Wakalah* refers to an agency contract, whereby a person or corporate assigns someone to act as a delegate on a defined legal action on his/their behalf with or without a fee commission. It involves providing service on behalf of another person

in cases where the principal lacks the expertise, time or means to act by himself. This can be done by way of a mutual agreement between the parties (principal and agent) and can be terminated at any time as agreed by the two parties (BNM, 2016b).

This product is connected and relevant to this research due to the support it enjoys from the two strong full-fledged Malaysian Islamic banks, BIMB and BMMB and several other Islamic banks in the country. The *Wakalah* related facilities include *Wakalah* Letter of Credit; *Wakalah* Deposit; Waheed Investment Account (*Wakalah*), *Wafiyah* Investment Account (*Wakalah*); Inward Letter of Credit-i (*Wakalah*), Outward Letter of Credit-i (*Wakalah*), Inward Bills for Collection-i (*Wakalah*), and Outward Bills for Collection-i (*Wakalah*).

***Qard al-Hasan* (Benevolent, welfare or no-cost loans)**

Qard al-Hasan constitutes a kind of loan whereby an individual borrower repays the principal amount without interest. It is an acceptable loan in the Islamic banking system. No-cost loans are the type of loans in which "the bank sets aside a part of its funds to grant to those who are in desperate need of it. These include persons such as small farmers, entrepreneurs, producers, needy, consumers, among others. *Qard al-Hasan* loans are given on compassionate grounds free of any interest or service charge and repayable if and when the borrower can pay" (Aburime, 2008). In other words, it refers to borrowing interest-free money. The borrower is only required to pay back exactly the principal amount borrowed. The objective is to promote social welfare, reduce poverty, and contribute to economic development (Aburime, 2008).

Qard al-Hassan provides short-term loans from the extra funds collected through special saving accounts. This involves both state-owned Islamic banks and legal entities. These *Qard al-Hassan* saving accounts utilise the funds for the immediate needs of individuals, firms, entrepreneurs and enterprises who already have loans with the Islamic banks. This may include cash flow for the payment of wages or the purchase of raw materials. *Qard al-Hassan* constitutes a very important tool for economic development due to its ability to alleviate temporary financial needs that affect individuals, firms, entrepreneurs and enterprises (small, medium, or large). The availability of *Qard al-Hassan* contracts indisputably has a positive effect on the economic development of villages and small towns (Toutounchian, 2011).

***Bay' al-Mu'ajjal* (Credit sale)**

Bay al-Mu'ajjal refers to an agreement between the seller and the buyer where the seller sells certain goods interesting to the buyer at a contracted fixed price allocated in the future or at a fixed future date in a lump sum or within a fixed period by instalments (BNM, 2016b; INCEIF, 2006). Thus, this contract is important for economic development due to its ability in financing the agricultural needs, import trade, domestic trade, and financing the existing necessities of the industry.

***Istisnah* (Progressive Payments)**

According to Ayub (2009), *Istisnah* refers to engaging an individual (financing agent) to manufacture or construct and supply an item at some future date for an explicit sum on

periodic payment. The agency contracts with a manufacturer to produce the commodity and the customers make payments to cover the production price and the profit margin. Similarly, Ghanim (2011) as cited by Dzenga (2015) *Istisnah* refers to an Islamic finance instrument whereby an Islamic bank engages a borrower to undertake a contractor to deliver project assets. Phased payments are received for construction and no instalments are paid until the asset is operational. *Istisnah* is usually maintained during the construction phase of a project, and the structures commonly involve a sales contract and a hire purchase contract (McMillen, 2012). In Malaysia, *Istisnah* is offered by some Islamic banks such as BIMB and BMMB and its facilities include Istisnah Floating Rate; Istisnah convertible to *Ijarah*; *Istisnah* with parallel *Istisnah*; Project Financing/Bridging (*Istisnah*), and *Mu'amalat Al-Istisnah* Project Financing-i (*Istisnah*).

The Role of Islamic Financing Contracts towards Economic Development

This section presents the potential impacts of Islamic financing contracts toward economic development in Malaysian Islamic banks. Table 1.3 below shown 9 different types of Islamic financing contracts and their potential roles toward economic development that relates to Islamic banking in Malaysia. These Islamic financing contracts can be used to finance economic development variables such as agricultural development, entrepreneurship development, human development, and investment (Ayub, 2009). Thus, Table 1.3 depicted that the most useful Islamic financing contracts that cover all the concerned economic development variables in the context of this study are *Qard al-Hasan, Bay bi thaman Ajil, Ijarah* and *Istisnah*, which have suitability to finance each economic sector, individual, corporate, and private needs. The second category of the potentially positive and useful contracts in Malaysia in the context of this study includes *Musharakah*, *Wakalah*, and *Bay al-Mu'ajjal* financing contracts potentially positive to three concerned economic development variables of this study. Thirdly, *Mudarabah* has the potential influence in the sectors of entrepreneurship and investment, especially on trading modes. Lastly, *Salam* sales are equally important in the area of the agricultural sector and consideration, it has the potential to promote economic development. The study was limited to four variables of economic development. The abbreviations of economic development variables in the table include AD, ED, HD and investment. AD is referring to agricultural development; ED entrepreneurship development and HD human development respectively. While the (+) sign indicates positive impacts of the financing contract upon the variable, and (–) sign means the financing contract does not apply to the variable. See table 1.3 below:

Table 1.3: The Role of Islamic Financing Contracts towards Economic Development

Econ. Dev. Variables / Contracts	AD	ED	HD	Investment	Role of Islamic financing contract for Economic Development
Mudarabah	-	+	-	+	It has a positive impact on Profit and risk sharing in entrepreneurship and investment.
Musharakah	+	+	+	+	*Musharakah* financing contract promotes entrepreneurship and investment thereby supporting the cause of economic development.
Ijarah	+	+	+	+	This Islamic banking contract has an impact on entrepreneurship development, health, and education sectors. It is good for agriculture such as leasing Agri equipment, tractors, land units, planters, and harvesting tools.
Bay bi thaman Ajil	+	+	+	+	It has an impact on individual and corporate/private needs in Islamic banking in Malaysia.
Bay Salam	+	-	-	-	It has an impact on small and medium-scale farmers, breeders, fishers, poultry producers, financing agriculture, providing fertilizer, seeds, harvesting, market linkages, and irrigation.
Wakalah	+	+	-	+	It has implications on legal actions, individual and corporate needs on defined legal needs, and providing services on behalf of another person in cases where the principal lacks the expertise based on mutual agreement between the parties.
Qard al-Hasan	+	+	+	+	It has an impact on economic development by providing short-term loans, supporting the immediate needs of entrepreneurs. It also has a positive effect on the economic development of villages and small towns.
Bay al-Mu'ajjal	+	+	-	+	This contract has positive effect on financing the agricultural needs, import trade, domestic trade, and financing the existing necessities of the industry.
Istisnah	+	+	+	+	*It implies infrastructure, the* construction phase of a project, structures that involve a sales contract and a hire purchase contract. It has significance on small manufacturing businesses, dairy or Agri production, storage, or rural entrepreneurship development.

Source: Adapted from (Mohammad, 2011)

Conclusion

Islamic finance as an emerging area in the contemporary financing industry has recently been linked with the realisation of sustainable economic development. In this study, we argue that Islamic finance through its financing products has the potential to achieve sustainable development. Our findings demonstrate that Islamic financing contracts have a significant role in stimulating sustainable economic development in Malaysia. Some Islamic financing products such as *Mudarabah*, *Murabahah*, *Musharakah*, *Ijarah*, and *Bay bi Thaman Ajil* (BBA) are effective for corporate and private firms, individual and public investment, micro-entrepreneurs, and enterprises. The data further shows that *Qard al-Hassan* and *Ijarah* play a significant role in achieving sustainable economic development by providing short-term loans, supporting the instant needs of farmers and entrepreneurs. Our study concludes that besides playing a significant role by Islamic financing contracts toward sustainable economic development; Islamic finance has a kind of linkage with sustainable economic development. The study suggested that further studies should be expanded to other regions using a quantitative approach with statistical tools to further test the empirical impact of the said products on sustainable economic development.

References

Abd Majid, M. S., & Kassim, S. H. (2015). Assessing the contribution of Islamic finance to economic growth Empirical evidence from Malaysia. *Journal of Islamic Accounting and Business Research, 6*(2), 292-310. doi:10.1108/jiabr-07-2012-0050

Abdullah, A. (2016). Examining US approvals of Islamic financing products and the Islamic theory of lawful profit. *International Journal of Islamic and Middle Eastern Finance and Management, 9*(4), 532-550. doi:10.1108/imefm-09-2015-0107

Abdullahi, M. (2013). Islamic Banks and Financial Institutions in Dual Banking System. In A. D. M. Kabiru Isa Dandago, Umar A. Oseni (Ed.), *Essentials of Islamic Banking and Finance in Nigeria* (pp. 70-84). Kano, Nigeria: Benchmark Publishers.

Aburime, T. (2008). Islamic banking theories, practices and insights for Nigeria. *International Review of Business Research Papers, 5*(1), 321-339.

Ahmed, B. A. (2014). The practice of Islamic Banking in Asia: Lessons for Nigeria. *First International Conference on Islamic Banking and Finance, organised by (IIIBF, Bayero University Kano, Nigeria, April, 17 -19*.

Al-Jarhi, M. A. (2006). Islamic banking and finance: Philosophical underpinnings. In S. S. Ali & A. Ahmad (Eds.), *Islamic banking and finance: Fundamentals and contemporary issues* (pp. 13-24). Jeddah, KSA: Islamic Development Bank (IDB).

Aliyu, S. (2014). Sustainable Islamic Banking: A Conceptual Framework for Non-Interest Banks in Nigeria. *International Journal of Economics, Management and Accounting, 22*(1), 33.

Aris, N. A., Othman, R., Azli, R. M., Sahri, M., Razak, D. A., & Rahman, Z. A. (2013). Islamic banking products: Regulations, issues and challenges. *Journal of Applied Business Research, 29*(4), 1145-1151.

Aydin, N. (2015). Islamic social business for sustainable development and subjective wellbeing. *International Journal of Islamic and Middle Eastern Finance and Management, 8*(4), 491-507. doi:10.1108/imefm-09-2014-0097

Ayub, M. (2009). *Understanding Islamic Finance* (Vol. 462): John Wiley & Sons.

Bailey, K. (2008). *Methods of social research*: Simon and Schuster.

Bayu, T. P., Gunawan, B., & AbdulGhafar, I. (2012). *Religious Based Economy: Reflection on Economic Development Outcomes in Islam*. Paper presented at the International Conference on Social Sciences & Humanities, FSSK UKM, Malaysia.

Ben Mimoun, M. (2019). Islamic banking and real performances in a dual banking system Evidence from Saudi Arabia. *International Journal of Islamic and Middle Eastern Finance and Management, 12*(3), 426-447. doi:10.1108/imefm-07-2018-0223

BNM. (2007). *Shariah Resolutions in Islamic Finance*: Bank Negara Malaysia.

BNM. (2010). Shariah governance framework for Islamic financial institutions. *Bank Negara Malaysia, Kuala Lumpur*.

BNM. (2016a). Islamic Finance Development. *Financial Stability and Payment System Report*, 87-97.

BNM. (2016b). Islamic Finance: Development in Non-Traditional Markets. *Central Bank of Malaysia/Malaysia Islamic Finance Center*, 1-8.

BNM. (2017). Islamic Finance Development. *Financial Stability and Payment System Report*, 93-102.

Boukhatem, J., & Ben Moussa, F. (2018). The effect of Islamic banks on GDP growth: Some evidence from selected MENA countries. *Borsa Istanbul Review, 18*(3), 231-247. doi:10.1016/j.bir.2017.11.004

Caporale, G. M., & Helmi, M. H. (2018). Islamic banking, credit, and economic growth: Some empirical evidence. *International Journal of Finance & Economics, 23*(4), 456-477. doi:10.1002/ijfe.1632

Chazi, A., Mirzaei, A., Zantout, Z., & Azad, A. S. (2020). Does the size of Islamic banking matter for industry growth: international evidence. *Applied Economics, 52*(4), 361-374. doi:10.1080/00036846.2019.1645288

Daly, S., & Frikha, M. (2016). Islamic Finance: Basic Principles and Contributions in Financing Economic. *Journal of the Knowledge Economy, 7*(2), 496-512. doi:10.1007/s13132-014-0222-7

Dzenga, B. (2015). The potential of Islamic infrastructure finance in Africa *Impress*, 1-19.

El-Hawary, D., Grais, W., & Iqbal, Z. (2007). Diversity in the regulation of Islamic Financial Institutions. *The Quarterly Review of Economics and Finance, 46*(5), 778-800.

El Azzouzi, Z., & Hamiche, M. (2018). *The Contribution of the Purely Banking System in the Socioeconomic Development*.

Ghauri, S. M. K. (2015). Why interest-rate cannot benchmark for Islamic financial product pricing? *Benchmarking-an International Journal, 22*(7), 1417-1428. doi:10.1108/bij-04-2013-0049

Gundogdu, A. S. (2018). An Inquiry into Islamic Finance from the Perspective of Sustainable Development Goals. *European Journal of Sustainable Development, 7*(4), 381-390. doi:10.14207/ejsd.2018.v7n4p381

Hanesti, E. M., Herianingrum, S., & Sukmana, R. (2017). Islamic Financial Development as Efforts to Accelerate Economic Development and Poverty Alleviation. In Iswati, A. Maruf, D. Sunyowati, & I. N. Sutirto (Eds.), *Proceedings of the 1st International Conference Postgraduate School of Universitas Airlangga: Implementation of Climate Change Agreement to Meet Sustainable Development Goals* (Vol. 98, pp. 239-245).

Hasan, H., Maamor, S., & Abdullah, H. (2018). Evaluating the Effect of Islamic Financing on Financial Development: Evidence from OIC Countries. *International Journal of Management Studies, 25*(2), 71-89. Retrieved from <Go to ISI>://WOS:000509903900004

Hazzar, M. E., Alekseeva, D. G., & Mikheeva, I. E. (2018). Legal Aspect of Ethical Islamic Banking: A Case Study of Murabahah Contract. *Vestnik Permskogo Universiteta-Juridicheskie Nauki*(1), 134-145. doi:10.17072/1995-4190-2018-39-134-145

Idris, M., & Lawal, R. (2013). The Evolution of Islamic Banking System. In N. Shehu U. Aliyu Rano, A. Ahmad, Bashir Tijjani and Munir Kamba (Ed.), *Readings in Islamic Banking and Finance* (pp. d 49-59). Kano, Nigeria: International Institute of Islamic banking and Finance.

Imam, P., & Kpodar, K. (2016). Islamic banking: Good for growth? *Economic modelling, 59*, 387-401. doi:10.1016/j.econmod.2016.08.004

INCEIF. (2006). Islamic finance regulation and governance. *Kuala Lumpur: International Centre for Education and Islamic Finance*.

Islam, T., & Pramanik, A. (2007). *Mechanics of Islamic Banking: Islamic Banking How Far Have We Gone*: IIUM Press.

Ismail, A. G. (2010). *Money, Islamic banks and the real economy*. Singapore: Cengage Learning Asia Pte Ltd.

Kaleem, A., & Abdul Wajid, R. (2009). Application of Islamic banking instrument (Bai Salam) for agriculture financing in Pakistan. *British Food Journal, 111*(3), 275-292.

Lamido, A. A. (2014). Financing Economic Development in Nigeria: The Role of Islamic Banks. *Islamic banking and Finance: A Leaf from Theory to Practice, Proceedings of first IIIBF International Conference, Bayero University Kano, Nigeria*, 122-134.

Madni, G. R. (2017). The dynamism of Islamic Financing on Economic Growth. *Turkish Journal of Islamic Economics-Tujise, 4*(2), 51-69. doi:10.26414/tujise.2017.4.2.51-69

McMillen, M. J. (2012). Islamic Banking: Home Purchase Financings IV: Bai Bithamen Ajil and Istisna'a-Parallel Istisna'a. *curtis.com*, 1-7.

Mensi, W., Hammoudeh, S., Tiwari, A. K., & Al-Yahyaee, K. H. (2020). Impact of Islamic banking development and major macroeconomic variables on economic growth for Islamic countries: Evidence from panel smooth transition models. *Economic Systems, 44*(1). doi:10.1016/j.ecosys.2019.100739

Merriam, S. B. (2009). *Qualitative research: A guide to design and implementation* San Francisco: Jossey-Bass.

Mizanur-Rahman, M. (2014). Islamic Banking and Finance in Economic Development: A Theoretical Concept and its Practice in Nigeria *Islamic banking and Finance: A Leaf from Theory to Practice* (pp. pp. 57-77). Kano, Nigeria: First IIIBF International Conference, Bayero University Kano

Mogalakwe, M. (2009). The documentary research method–using documentary sources in social research. *Eastern Africa Social Science Research Review, 25*(1), 43-58.

Mohammad, R.-B. (2011). The Contribution of Islamic Banking to Economic Development: The Case of the Islamic Republic of Iran. *Durham theses, Durham University. Available at Durham E-Theses Online: http://etheses.dur.ac.uk/913/*, 1-274.

Mustafa, D. (2011). The emergence and challenges of Islamic banking in Nigeria: Perception study of Nigerian Muslim students *Unpublished Masters Dissertations, Kolej Universiti Insaniah (KUIN), Malaysia*.

Mustafa, D., & Ibrahim, M. Y. (2013). Emergence and Challenges of Islamic Banking and Finance in Nigeria: A Stakeholder Perception. In Dandago Kabir Isa, A. D. Muhammad, & U. A. Oseni (Eds.), *Essentials of Islamic Banking and Finance in Nigeria* Kano, Nigeria: IIIBF, Bayero University Kano.

Nastiti, N. D., & Kasri, R. A. (2019). The role of banking regulation in the development of Islamic banking financing in Indonesia. *International Journal of Islamic and Middle Eastern Finance and Management, 12*(5), 643-662. doi:10.1108/imefm-10-2018-0365

Otiti, S. O. (2008). Evolution of Islamic Banking and Finance Retrieved Retrieved from http://www.mpac-ng.org/article/archive/636-evolution-of-islamic-banking-a-finance.html, Last visited, 27/10/2014. website:

Payne, G., & Payne, J. (2004). *Key concepts in social research*: SAGE Publishers.

Pratiwi, A. (2016). Islamic banking contribution in sustainable socio-economic development in Indonesia An epistemological approach. *Humanomics, 32*(2), 98-120. doi:10.1108/h-12-2015-0085

Sadeq, A. M. (1987). Economic development in Islam. *Journal of Islamic Economics, 1*(1), 35-45.

Sadeq, A. M. (1991). Economic Growth in an Islamic Economy *Development and Finance in Islam*. Selangor, Malaysia: International Islamic University Press.

Sadeq, A. M. (1993). *Muslims and economic development: present state and future potentials.".* Paper presented at the Development and the Muslims: The Third International Islamic Geographical Conference.

Samad, A., Gardner, N. D., & Cook, B. J. (2005). Islamic banking and finance in theory and practice: The experience of Malaysia and Bahrain. *The American Journal of Islamic Social Sciences, 22*(2), 69-86.

Samat, Z. (2013). *Islamic Banking In Malaysia: Current Trend And Way Forward*. Bank Islam Malaysia Berhad.

Sarwer, S., Muhammad, R., & Ahmad, W. (2013). Does Islamic banking system contributes to economic development? *Global Journal of Management And Business Research, 13*(2).

Shinkafi, A. A., & Ali, N. A. (2018). Islamic Financing Products and Instruments: A Thematic Review. *Online Journal of Research in Islamic Studies, 5*(2), 35-60.

Siddiqi, M. N. (2001). Recent history of Islamic banking and finance. *Delivered at the Anderson Graduate School of Management, University of California, Los Angeles. Retrieved September 19*, 2006.

Soualhi, Y. (2015). Application of Shari'ah contracts in contemporary Islamic finance: A maqasid perspective. *Intellectual Discourse, 23*, 333-354. Retrieved from <Go to ISI>://WOS:000376457900002

Sumarti, N., Hayati, M. M., Cahyani, N., Wahyudi, R. R., Tristanti, D. P., Meylani, R., & Ieee. (2017). *Has the Growth of Islamic Banking had Impact to Economic Growth in Indonesia?*

Toutounchian, I. (2011). *Islamic Money and Banking: Integrating Money in Capital Theory* (Vol. 760): John Wiley & Sons.

Yahaya, S., Shinkafi, A. A., & Haji-Othman, Y. (2017). The Relevance of Relative Advantage and Complexity on Customers' Usage on Islamic Banking Products in Nigeria. *International Journal of Management and Applied Science, 3*(4), 1-6.

Yahaya, S., Shinkafi, A. A., & Haji-Othman, Y. (2020). *Islamic Banking: A Panacea for Financial Inclusion in Northern Nigeria.* Paper presented at the International Conference on Contemporary Issues in Islamic Finance (e-ICCIIF 2020).

Zarrouk, H., El Ghak, T., & Abu Al Haija, E. (2017). Financial development, Islamic finance and economic growth: evidence of the UAE. *Journal of Islamic Accounting and Business Research, 8*(1), 2-22. doi:10.1108/jiabr-05-2015-0020

Zin, M. Z. M., Ishak, S., Kadir, A. R. A., & Latif, M. S. A. (2011). Growth and prospect of Islamic finance in Malaysia. *International Proceedings of Economics Development & Research, 5*(1).

SOCİO-DEMOGRAPHİC DİFFERENCES İN ACADEMİC STRESSORS, EATİNG PROBLEMS AND MENTAL HEALTH ISSUES AMONG COLLEGE STUDENTS İN PAKİSTANİ CULTURE

Maria Khan and Ayesha Jabeen
University of Management and Technology, Lahore, Pakistan

Abstract

This study aimed to find out socio-demographic differences in academic stressors, eating problems and mental health issues in 244 college students of city Lahore with age range 15-20 (M = 17.38, SD = 1.22) selected through purposive sampling technique. Both men and women studying in different government and private institutes in Lahore were included in the study. The measures including Academic Stressors Scale (Khan & Jabeen, 2021), Eating Problems Scale (Naeem, et. al., 2020) and Student Problem Checklist (Mahmood & Saleem, 2011) were used in this study. T-test was used to found socio-demographic differences. Age, gender, study year, father education, mother education and family system were found to have significant differences in experiencing the target variables. Results are discussed in terms of cultural differences.

IMPACT OF CORONAVIRUS (COVID-19) ON INDIAN ECONOMY

Dr.C.Vijai, Dr. Worakamol Wisetsri
Department of Commerce, St.Peter's Institute of Higher Education and Research, Tamil Nadu, INDIA, ORCID: 0000-0003-0041-7466
The Faculty of Business and Industrial Development, King Mongkut's University of Technology North Bangkok, THAILAND

Abstract

The COVID-19 pandemic has disrupted economic activity in India. The governments of most of the countries, including India, have already taken several measures to reduce the spread of COVID-19, such as lockdown, social distancing, closure of shopping malls, gyms, schools, universities, religious gatherings, etc. This lockdown has affected every Indian sector, such as the Economy, Retail Sector, e commerce, agriculture, Transport, Tourism Industry, etc. This research paper focuses on impact of the outbreak of pandemic Covid-19 on Indian Economy.

Keywords: Covid-19, Indian Economy, Impact of economic, Pandemic, GDP growth rate, Lockdown, India.

INTRODUCTION

The Coronavirus pandemic severely affects the lives of individuals as a whole. The serious effects of this condition are directly or indirectly faced by everyone in the world. Unprecedented lockdowns and emergencies have been declared by many nations. The government shuts down schools, colleges, universities, the market for pubs, the mall, the shopping centre, etc.(Amutha, D,2020) WHO declared the COVID-19 Pandemic on 12th March, 2020. Till this day, this deadly outbreak is ruling all over the world.This outbreak of Covid-19 is an unprecedented shock to the whole world and as well as on Indian economy.(Aamin Hussain, S,2021)

India was the largest economy in the world. India has been largely disruptive due to the economic impact of the 2020 coronavirus pandemic. India has seen a downfall of 3.1% growth in the fourth quarter of the fiscal year 2020.(Chandra, A.,2021) The World Bank and the credit rating agencies have reduced India's growth for the year 2021. The major companies have provisionally suspended their operations. Majority of the companies postponed their operations and the state governments have proclaimed financial assistance for the various unorganized sectors. According to the survey of FICCI nearly 53 per cent of the businesses shutdowns due to the COVID-19 in India.(Chinnu, D. C,2021)

REVIEW OF LITERATURE

Amutha, D.(2021) India's economy is the world's fifth highest, with a gross domestic product (GDP) of $2.94 trillion, surpassing the United Kingdom and France to take fifth place in 2019. India's GDP is also $10.51 trillion in purchasing power parity (PPP), surpassing Japan and Germany and placing India as the world's third largest contributor to GDP. According to data released by the International Monetary Fund, India's GDP growth

premium over emerging economies (EMs) is expected to drop to a seven-year low of 1.1 percent in the current fiscal year 2019-20, owing to poor investment, credit problems, currency volatility, slower demand growth, and increasing inflation (IMF). The study depicts the actual GDP growth rate when taking into account market inflated final goods and services rates. Vikas Barbate, R. N.(2021) Pessimism looms large all over. COVID-19 has been projected as worse than the Great Depression of 1930. Everyday analyst and agency reports are diving into new bottoms of a fall-down in economic activities. Indian economy, however, has a slightly different story to tell at this hour of crisis. The silver lining for the Indian economy comes from a steep fall in the crude oil prices from around $70 per barrel to a record 18 years low of $22 per barrel. This windfall gain can, to some extent, offset the direct losses due to COVID-19. At the same time, dreams like a $5 trillion economy no longer look even a remote possibility. This article takes stock of the likely impact of COVID-19 on the Indian economy in the short term and the long term. A decision-tree approach has been adopted for doing the projections.

Monika Chaudhary, P. R(2020) The outbreak of COVID-19 brought social and economic life to a standstill. In this study the focus is on assessing the impact on affected sectors, such as aviation, tourism, retail, capital markets, MSMEs, and oil. International and internal mobility is restricted, and the revenues generated by travel and tourism, which contributes 9.2% of the GDP, will take a major toll on the GDP growth rate.Beyer, et al ,(2020)The COVID-19 pandemic has disrupted economic activity in India. Adjusting policies to contain trans- mission while mitigating the economic impact requires an assessment of the economic situation in near real-time and at high spatial granularity. This paper shows that daily electricity consumption and monthly nighttime light intensity can proxy for economic activity in India. Energy consumption is compared with the predictions of a consumption model that explains 90 percent of the variation in normal times. Energy consumption declined strongly after a national lockdown was implemented on March 25, 2020 and remained a quarter below normal levels throughout April. It recovered somewhat subsequently, but electricity consumption was on average still 13.5 percent lower than normal in May. Not all states and union territories have been affected equally. While electricity consumption halved in some, others were not affected at all. Part of the heterogeneity is explained by the prevalence of manufacturing and return migration. At the district level, higher COVID-19 infection rates were associated with larger declines in nighttime light intensity in April. Together, daily electricity consumption and nighttime light intensity allow monitoring economic activity in near real-time and high spatial granularity.

Garg, K. D et al (2021) The governments of most countries, including India, have already taken several measures to reduce the spread of COVID-19, such as lockdown, social distancing, closure of shopping malls, gyms, schools, universities, religious gatherings, etc. This lockdown has affected every Indian sector, such as the Economy, Retail Sector, Tourism Industry, etc. This paper aims to explore to what extent a 2020 epidemic like Covid-19 had impacted the Indian economy using a machine learning approach. The statistical data from esteemed and trustworthy information sources were gathered to realize the impact of the Corona Virus on the Indian economy. Based on this trusted data, analysis has been performed using the various regression models.

RESEARCH METHODOLOGY

For this research, researcher used mostly secondary data. The secondary data are collected from different sources such as internet, articles, government report, books, and newspapers.

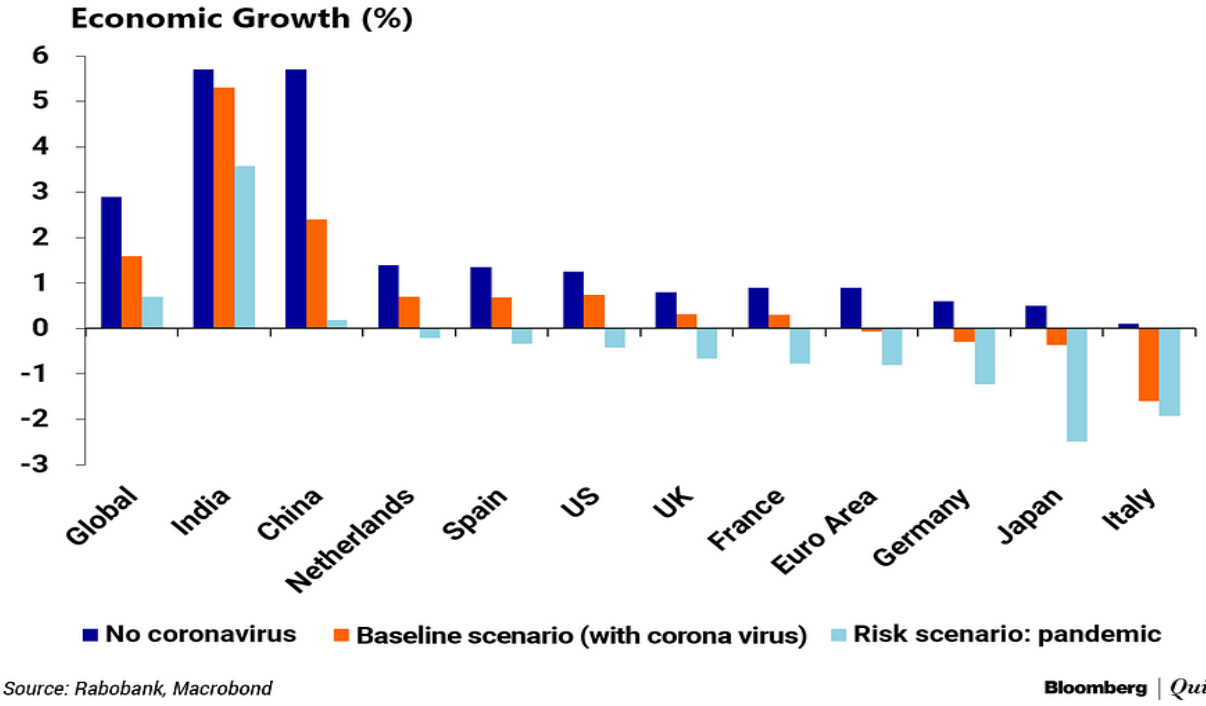
OBJECTIVES OF THE STUDY

The following are the objectives are undertaken:

- **To Study the Economic Impact of Covid-19 on India**
- To Study the government Economic Package
- To study the impact on different sectors.

GLOBAL ECONOMIC IMPACT OF COVID-19

Figure 1: Global economic impact of COVID-19



Source: Rabobank, Macrobond

Bloomberg | Quint

In our baseline scenario, we expect a substantial slowdown of global economic growth due to COVID-19 (see Figure 1). In our calculations, global growth in 2020 will arrive at 1.6%, which is substantially lower than the OECD (2.4%) and Bloomberg consensus (2.7%, start of March). Before the corona outbreak, we had 2.9% pencilled in for global growth.China, as the epicentre, is expected to face the most detrimental economic impact, slowing down to 2.4 percent in CY2020, which is markedly lower than our pre-corona forecasts of 5.7 percent. For India, we expect growth of 5.3 percent in CY2020, with COVID-19 shaving off 0.4 percentage points compared to the pre-corona situation of 5.7 percent. Those effects are still limited, mainly because India only has limited ties with the Chinese economy, as illustrated in the table below. So the shock wave that China is sending across the globe is affecting India to a lesser extent than many other countries in Asia. For instance,

Chinese tourism only constitutes 0.2 percent of Indian GDP, compared to 5.9 percent in Thailand. (Hugo Erken et al ,2020)

Table 1 Government Support to Combat Covid-19

Country	Government Support
US	Give financial assistance for families of $1200 for each adult and $500 for children and $250 billion to enhance unemployment insurance.
Canada	Provide income support of C$2000 per month (for up to four months) to those who are unemployed due to COVID 19.
UK	All employers will get 80% government aid for next three months for payment of employee's wages of up-to pound 2500 per month.
Italy	Euro 5 billion top up on salaries supplementation scheme for those employees who have been granted for long leaves plus one-off payments to various other employees.
France	Employees will be granted an allowance of approx 84% of their net wages and 100% for minimum wage workers.
Germany	Employees will have a benefit of Euro 26 billion insurance fund which guarantees employees at least 60% of their basic pay.
Japan	Cash payout of 100,000 yen is expected to be received by all residents.
Australia	Grant wage subsidy to businesses for 6.5% of GDP or an amount of A$ 130 bn.

Sources: Compiled from collected data

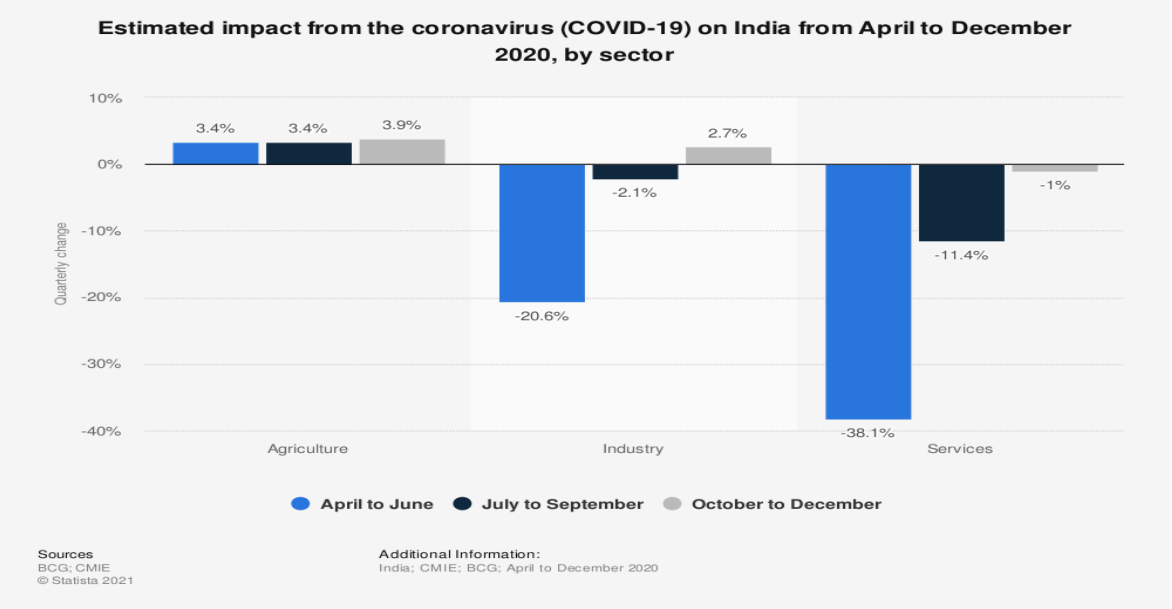
ECONOMIC IMPACT OF THE COVID-19 IN INDIA

To understand the economic impact of the second wave, let's remind ourselves of the first wave and its impact on the economy. In the first wave, we went through a prolonged national lockdown and a significantly lower number of peak cases. Manufacturing and the urban economy had come to a grinding halt while the rural economy continued to move because of less strict lockdowns. As a result, agriculture, which is the primary driver of our rural economy providing employment to 58% of our population, continued to grow. Agriculture further benefited from good monsoon and cheaper and higher availability of labor. Reflecting on the GDP figures, our agricultural economy grew by 3.4% while the overall economy contracted with 7.7% in FY21. The first wave was primarily urban in its spread. Urban areas reported more cases than rural areas for the first five months of the spread. In the second wave rural areas started reporting more cases than urban ones from the second month itself. An analysis of more than 50 most severely hit districts, 26 were in rural areas. Rural areas in the state of Maharashtra, Andhra Pradesh and Kerala were the worst impacted. The situation was further aggravated, due to the inadequacy of medical infrastructure in the rural areas and the rush of patients from villages and smaller towns to urban centers (https://www.financialexpress.com/economy/impact-on-indian-economy-after-the-covid-19-second-wave/2275353/)

The economic impact of the COVID-19 pandemic in India has been largely disruptive. India's growth in the fourth quarter of the fiscal year 2020 went down to 3.1% according to the Ministry of Statistics. The Chief Economic Adviser to the Government of India said that this drop is mainly due to the coronavirus pandemic effect on the Indian economy. Notably

India had also been witnessing a pre-pandemic slowdown, and according to the World Bank, the current pandemic has "magnified pre-existing risks to India's economic outlook".(https://en.wikipedia.org/wiki/Economic_impact_of_the_COVID19_pandemic_in_India) According to the report, 230 million people fell below the income poverty line (at a minimum wage of ₹375 per day) due to the pandemic. Had the pandemic not happened, according to the report, 50 million people would have come above the poverty line. The report also shows that employment recovery has stagnated at a lower benchmark than pre-pandemic levels, and even when jobs were restored, there has been a fall in quality of employment or incomes. These findings align with anecdotal accounts of the post-pandemic recovery being profit- rather than wage-led. They also underline the threat of prolonged demand headwinds for the economy (.https://www.hindustantimes.com/editorials/the-economic-impact-of-covid19)

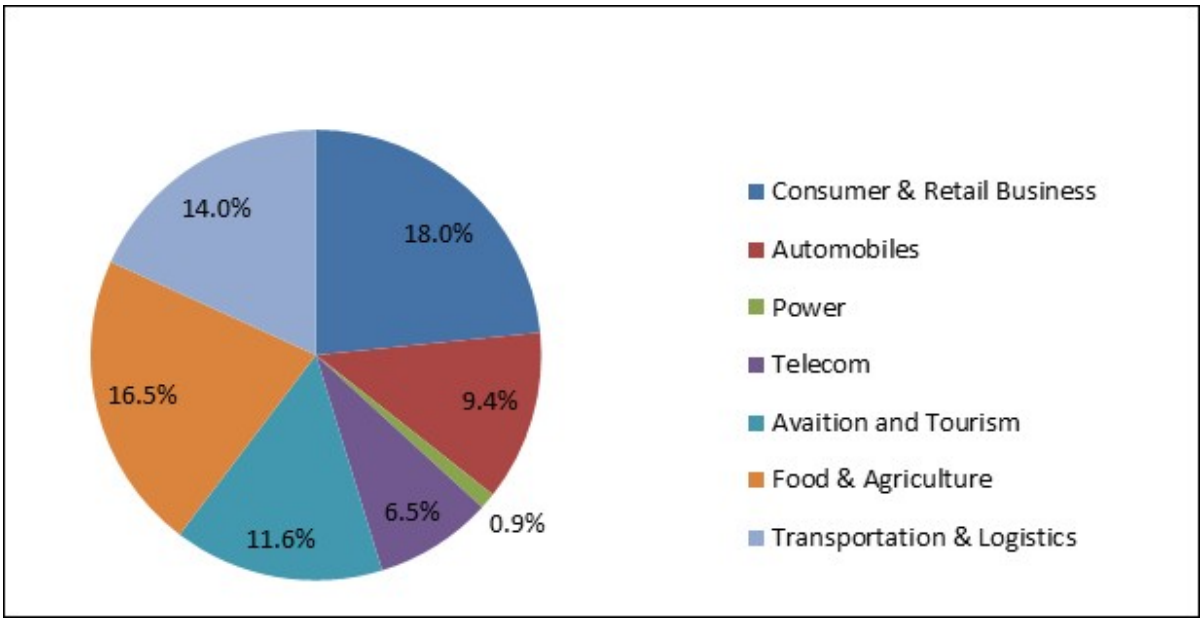
Figure 2: Estimated impact from the coronavirus (COVID-19) on India from April to December 2020, by sector



Impact on Different Sectors

The below Figure 3 shows the major contribution to GDP by different sectors in India

Figure 3: Contribution to GDP by Different Sector



Sources: Compiled from collected data

In this Figure 3 shows the contribution to GDP by different sectors. The projected GDP

Growth of 1.9% by IMF "International Monetary Fund" for India during financial year 2021-22 is the maximum among G-20 nations. Just in single month unemployment percentage rose from 6.7% on 15th Mar to 26% on 19th Apr. In the above chart it is revealed that consumer andretail business sector has the highest GDP contribution that is 18%. Then comes the food and agriculture sector which is an essential commodity and it contributes 16.5% GDP. Transportation and logistics sector which is also an essential commodity, it contributes 14% GDP. Telecom is one of the most significant sectors during this pandemic since it helps the employees to work from home, enhances timely communications of businesses, its contributionto GDP is 6.5%

GOVERNMENT ACTIONS

AATMA NIRBHAR BHARAT ABHIYAAN (ECONOMIC PACKAGE)

Prime Minister Narendra Modi announced the Atma-nirbhar Bharat Abhiyan (or Self-reliant India Mission) and said that in the days to come his government would unveil the details of an economic package — worth Rs 20 lakh crore or 10% of India's GDP in 2019-20 — aimed towards achieving this mission (Misra, U.2020) The aim is to make the country and its citizens independent and self-reliant in all senses. He further outlined five pillars of Aatma Nirbhar Bharat – Economy, Infrastructure, System, Vibrant Demography and Demand. Finance Minister further announces Government Reforms and Enablers across Seven Sectors under Aatmanirbhar Bharat Abhiyaan.The government took several bold reforms such as Supply Chain Reforms for Agriculture, Rational Tax Systems, Simple & Clear Laws, Capable Human Resource and Strong Financial System.(https://www.investindia.gov.in/atmanirbhar-bharat-abhiyaan)

POLICY HIGHLIGHTS (https://www.prsindia.org/report-)

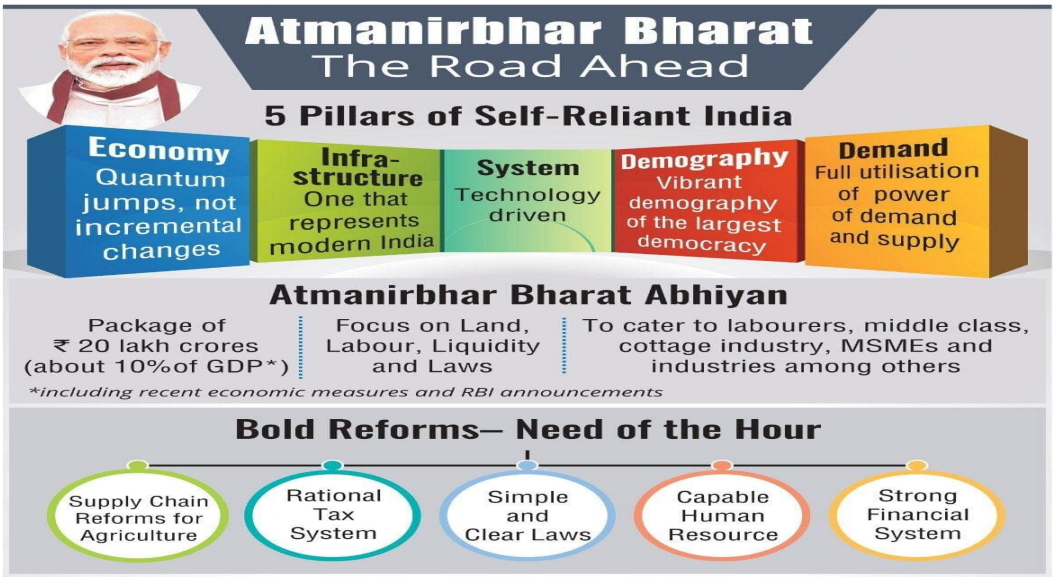
Increase in borrowing limits

The borrowing limits of state governments will be increased from 3% to 5% of Gross State Domestic Product (GSDP) for the year 2020-21. This is estimated to give states extra resources of Rs 4.28 lakh crore. There will be unconditional increase of up to 3.5% of GSDP followed by 0.25% increase linked to reforms on - universalisation of 'One Nation One Ration card', Ease of Doing Business, power distribution and Urban Local Body revenues. Further, there will be an increase of 0.5% if three out of four reforms are achieved.

Privatization of Public Sector Enterprise (PSEs)

A new PSE policy has been announced with plans to privatise PSEs, except the ones functioning in certain strategic sectors which will be notified by the government. In strategic sectors, at least one PSE will remain, but private sector will also be allowed. To minimise wasteful administrative costs, number of enterprises in strategic sectors will ordinarily be only one to four; others will be privatised/ merged/ brought under holding companies.

Image 1 :Aatma Nirbhar Bharat Abhiyaan



Source: https://www.secureias.com/atmanirbhar-bharat-abhiyan

CONCLUSION

The outbreak of the virus has unprecedented implications on the global economy. Severe economic burden and grave consequences have to be borne by the Indian industries in this backdrop of declining economic situation due to coronavirus(Rakshit, D., and Paul, A.,2020) With the difficulties of another downturn and financial emergency, essential circumstances, for example, are calling for incredible and viable policymaking in Health, trade,industry, agriculture, government, and the local area. Moment, however all around arranged help measures must be started and adjusted for the individuals who can drop through the breaks. Mid-and long haul methodologies are needed to balance out and propel the economy during this downturn. A comprehensive social-economic development strategy

that consists of infrastructure and sector-by-sector schemes that supports economic to ensure the success of those with reliable and sustainable economic models.

REFERENCES

Aamin Hussain, S. (2021, May 11). Impact of COVID-19 on Indian Economy. Retrieved from https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3843496

Amutha, D. (2020, November 30). COVID-19 Epidemic and Its Impact on Economy and Society. Retrieved from https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3737535

Amutha, D. (2021, April 20). Impact of COVID-19 on Various Sectors of the Economy. Retrieved from https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3828508

Atmanirbhar Bharat Abhiyaan. (n.d.). Retrieved from https://www.investindia.gov.in/atmanirbhar-bharat-abhiyaan

Beyer, R. C., Franco-Bedoya, S., & Galdo, V. (2020, June 01). Examining the Economic Impact of COVID-19 in India through Daily Electricity Consumption and Nighttime Light Intensity. Retrieved from https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/33986

Chandra, A. (2021, May 19). COVID-19: Rebooting the Indian Economy? Retrieved from https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3849423

Chinnu, D. C. (2021, May 18). The Economic Impact of the First Trend Coronavirus (COVID-19) in India. Retrieved from https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3847804

Das, Dr. Kishore Kumar and Patnaik, Shalini, The Impact of COVID-19 in Indian Economy – An Empirical Study (June 26, 2020). International Journal of Electrical Engineering and Technology, 11(3), 2020, pp. 194-202., Available at SSRN: https://ssrn.com/abstract=3636058

Economic impact of the COVID-19 pandemic in India. (2021, June 18). Retrieved from https://en.wikipedia.org/wiki/Economic_impact_of_the_COVID-19_pandemic_in_India#:~:text=The economic impact of the,to the Ministry of Statistics.&text=On 26 May, CRISIL announced,India's worst recession since independence.

Garg1, K. D., Gupta2, M., & Kumar3, M. (2021, January 01). IOPscience. Retrieved from https://iopscience.iop.org/article/10.1088/1757-899X/1022/1/012085

Hugo Erken RaboResearch RaboResearch Netherlands. (n.d.). Coronavirus: The Economic Impact of COVID-19 on India. Retrieved from https://economics.rabobank.com/publications/2020/march/coronavirus-economic-impact-covid-19-on-india/

Misra, U. (2020, May 14). PM Modi's Atmanirbhar Bharat Abhiyan economic package: Here is the fine print. Retrieved from https://indianexpress.com/article/explained/narendra-modi-coronavirus-economic-package-india-self-reliance-6406939/

Monika Chaudhary, P. R. (n.d.). Effect of COVID-19 on Economy in India: Some Reflections for Policy and Programme - Monika Chaudhary, P. R. Sodani, Shankar Das, 2020. Retrieved from https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/0972063420935541

Online, F. (2021, June 21). Impact on Indian economy after the COVID-19 second wave. Retrieved from https://www.financialexpress.com/economy/impact-on-indian-

economy-after-the-covid-19-second-wave/2275353/

Rakshit, D., & Paul, A. (2020, June 08). Impact of COVID-19 on Sectors of Indian Economy and Business Survival Strategies. Retrieved from https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3620727

Social economic impact of COVID-19 outbreak in India. (n.d.). Retrieved from https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/IJPCC-06-2020-0053/full/html

Summary of announcements : Aatma Nirbhar Bharat Abhiyaan. (2020, May 20). Retrieved from https://www.prsindia.org/report-summaries/summary-announcements-aatma-nirbhar-bharat-abhiyaan

Vikas Barbate, R. N. (n.d.). COVID-19 and Its Impact on the Indian Economy - Vikas Barbate, Rajesh N. Gade, Shirish S. Raibagkar, 2021. Retrieved from https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/0972262921989126

The economic impact of Covid-19. (2021, May 06). Retrieved from https://www.hindustantimes.com/editorials/the-economic-impact-of-covid19-101620304853918.html

NO ONE RULED THE WHOLE WORLD

Raghunandan.J
R.M.K. ENGINEERING COLLEGE

Abstract

In my research I had given with evidence that “Alexander the Great” who is been known as the one who ruled the entire world which is not true.The great Alexander who is a king of Macedonia was defeated by an Indian king of Nanda Empire in Magadha which is a small kingdom compared to Mauryan who succeeded them.This research is useful for the ones who seek truth in history and the ones to change who thinks that the lie is a truth.This is the research to tell that no one has ever ruled the whole world and to know about the excellence of the Indian Kingdom.This research can be used as a reference for learning about the Indian History and the history of Alexander the great.The greek sources also tell that the Nanda Dynasty is five times larger than the army of Alexander.It is so important that it depicts the history which has never known by the most of the people.It is important that truth is never hidden or destroyed.Overall I conclude that the great Alexander did not rule the whole world and rather he is not a weak leader.

ROLE OF INSTRUCTIONAL MATERIALS IN AGRICULTURE EXTENSION SERVICES FOR THE RURAL WOMEN IN NIGERIA

Fasasi Rafiat Bolanle
Department of Agricultural Extension and Rural Development, Federal University of Agriculture, Abeokuta, Ogun State, Nigeria

Abstract

Instructional materials have assumed importance in the process of disseminating new innovations in agriculture and in many other technical fields. Today, the need of revamping the agricultural sector is one of the greatest challenges in the developing countries. Part of the strategies to squarely face these challenges is to improve instructional and communication capabilities of which instructional materials are a major part. Instructional materials provide powerful tools for making agricultural teaching more effective. This is because they help in highlighting key points, gaining learners' attention by using the three categories of instructional materials. Effective communication within and without the research extension linkage system is critical to radical improvement of agricultural production in Nigeria. Information is needed by rural women farmers on new farming technologies, management of breeds, and spawning, storage, processing, marketing, and financing. For increased agricultural productivity, rural women farmers need to access information. However, women farmers are generally illiterate and lack agricultural information from traditional prints and library based methods. They lack formal sources of agricultural information like extension stations, libraries. This is the modern day of information and communication technologies (ICTs), adequate and reliable agricultural information can be provided through telecasters, such information on pest control; weed control; new farming techniques, and better methods of cultivation, disease control, improved seedlings, fertilizer application, and new techniques in livestock production can be distributed. Rural radio otherwise called traditional media for rural women farmers can be noticed in areas where there are fewer constraints in agricultural information. Pictures, group discussions, exhibitions, and demonstrations, films, video, prints, slides, dance, television, meetings, are ways by which agricultural information or messages can be delivered to rural women farmers. Rural women farmers are very active in the areas of food production, marketing, and processing of agricultural produce, but constraints and barriers both social and economic in nature are bottlenecks around them debarring them from accessing technological and scientific agricultural information. Rural women farmers lack technical knowhow needed for them to use farm inputs productively to achieve optimum yields.

Keywords: agriculture; extension; rural women; information; Nigeria

DEEP ECOLOGY İN MOVİE *JAİ BHİM*

Harini V,
Research Scholar, Department of Languages, Hindustan Institute of Technology and Science.
Dr. Sonu Joseph
Assistant Professor, Department of Languages, Hindustan Institute of Technology and Science

Abstract

Cinema is a mass media that seeks to convey ideas and impressions via stimulating experiences. Other than amusement, Cinema has a variety of functions, including imparting meaning and on rare occasions inspiring awe of wonder and a profound comprehension of life's purpose. *Jai Bhim* is one such a tribal community based movie that attempts to bring out the reality. *Jai Bhim* is a south Indian Tamil movie that addresses the issue of a tamil tribal community. This movie portrays the life struggles of the Irula tribe and is based on a true story. The paper mainly focusses on the deep ecological aspect of the movie and also the Irula's life style. There are scenes in the movie where their synchronization with nature is very evident. This aspect of the movie will be deeply analysed to bring to light the deep ecological sense of their life portrayed. Along with the movie's fictional evidences, many of the real life practices and activities of the Irula tribes will be discussed to prove the stand.

SKILLS TO BE DEVELOPED BY YOUTH TO FACE THE NUANCES OF LIFE

Ms. Jeyalakshmi. R
Assistant Professor, Dept. of English,
R.M.K. Engineering College, Thiruvallur Dist., Tamil Nadu, India

Abstract

Potpourri of Expressions!!

Street smartness is the need of the hour…says a Government College Professor, Chennai. Being street smart means you should have the experience and knowledge necessary to deal with the potential difficulties or dangers of life in an urban environment.

Creative thinking, logical reasoning and conceptual learning are the reasons for my success says a young tech savvy, who has recently placed in a top-notch company in Chennai.

Creativity, coding and problem solving are the skills necessary for the students to cope with the developments in the future says a person, who is working for a multi-national company in Bangalore.

Entrepreneurship has so many advantages, hence a student should develop his entrepreneurship skill as well, says, a budding entrepreneur in Chennai.

Creative thinking, logical reasoning, Street smartness, coding, problem solving and conceptual learning, Entrepreneurship- all these are necessary for students to cope with the fast developing technical world.

It's mandatory that a student should have knowledge in coding. He should know to think logically. He should be well versed in all the concepts he is learning. But the most basic thing which has to be developed among children is Life skills. The skill that is necessary to live our life to the fullest. This is what is to be discussed in detail here.

RELİGİOSİTY AND MARİTAL SATİSFACTİON

PhD Researcher Aurel BAHNARU
West University of Timisoara, Faculty of Sociology and Psychology, No. 4th V. Pârvan Boulevard, Timişoara, România
Lecturer Dr. Remus RUNCAN
Aurel Vlaicu University of Arad, Faculty of Educational Sciences, Psychology and Social Work, Arad, Romania
Associate Professor Dr. Patricia RUNCAN
West University of Timisoara, Faculty of Sociology and Psychology, No. 4th V. Pârvan Boulevard, Timişoara, România

Abstract

Marital satisfaction is the key to maintaining strong marriages and to ensure individual and couple wellbeing, and one way to increase marital satisfaction is to educate people religiously. Religiosity is also an effective in preparing couples for marriage and a defensible clinicians intervention counselling couples having problems in their marriage aiming at preventing or alleviating marital distress and divorce because it can influence all types of marriage, no matter their religion, race, or generation, and three of the four stages of a family – early marriages, families with young children, and empty nests. However, couple therapists and clergy counselling couples preparing for marriage or having problems in their marriage should not take for granted that religious devotion can shield couples from declines in satisfaction or divorce: they should rather re-consider with the couple the role religiosity plays in their relationship, if any, and also the role of emotional intimacy.

Keywords: Religion, religiosity, religious education, marital satisfaction

GLOBALIZATION OF ECONOMIES AND THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF THREE SELECTED EURO-DOLLAR COUNTRIES

DR EME, CHUKWUEMEKA, G
Lecturer, Department of Business Administration
National Open University of Nigeria, Jabi, Abuja, Nigeria

Abstract

As a strict term, globalization means the myriad economic and social transformation of mankind at present, on an extensive and integrating scale and generated by the impact of transcontinental monetary financial flows on the characteristics of social interactions. Sustainable development, on the other hand is conceived as a new development path that sustains human progress for the entire planet and for a long future. Globalisation is an inevitable phenomenon in human history that's been bringing the world closer through the exchange of goods and products, information, knowledge and culture. The purpose of this study was to find out the influence of globalisation of economies and sustainable development on the selected three Euro-dollar countries, viz- France, Spain and Germany between (1980 -2018). The researcher therefore reviewed the existing literature on the implication of globalization on the economic sustainability of these countries. Thus the concept of globalisation and sustainable development as well as some components of the selected Euro-dollar countries and the impact of globalisation on the world economy are critically examined. The study undertook a conceptual approach based on the effects of globalization on sustainable economic development of the selected Euro-dollar countries under review during the period: 1980 to 2018. The study thus established that there is a positive relation between globalisation and sustainable economic growth and development. This made the researcher come to the conclusion that the economies of these three selected Euro-dollar countries (France, Spain and Germany) is gaining from globalisation, mainly due to Foreign Direct investment (FDI) and trade openness. Since these Euro-dollar countries has opened up to international trade and foreign investment, they have achieved a better economic growth.

Keywords: Globalization, Sustainable Economic Development, Economies, Foreign Direct Investment, International Trade and Openness, Gross Domestic Product (GDP), IMF, World Bank

1.0 INTRODUCTION

1.1 Background of the Study

With the advent of globalisation and especially since the end of World War II, the World has become a much smaller place where interaction between different countries has led to a situation where a country's economy and development are not only in the hands of the ruling Government but is highly influenced by international organizations and international trade where international rules and legislations reign.

Although the term ''globalisation'' has already become a cliché, the concept itself is not new. Its origins are found in the writings of scholars in the late 19th century and early 20th

century. However, the term has gained only academic acceptance in the late 1960s, today the concept found its expression in all languages of the world. It reflects a wide perception of the fact that the world is rapidly transforming into a shared social sphere under the influence of technological and economic forces, and that development in any region of the world can have profound consequences on the individuals and communities in the other side of the globe.

At the same time, many people associate globalisation with a sense of political fatalism and chronic insecurity. This is due to the contemporary social and economic changes which seem to overcome the possibility of the national governments, or citizens to control, challenge or impose the change.

Economic globalisation refers to the increasing interdependence of world economies as a result of international capital and wide and rapid spread of technologies. It reflects the continuing expansion and mutual integration of market frontiers, and is an irreversible trend for economic development in the whole world at the turn of the millennium. The rapid growing significance of information in all types of productive activities and marketization are the key major driving forces for economic globalisation. In other words, the fast globalisation of the world's economies in recent years which is largely based on the rapid development of science and technologies, has resulted from the environment in which market economic system has been fast spreading throughout the world, and has developed on the basis of increasing cross-border division of labour that has been penetrating down to the level of production chains within enterprises of different countries.

The advancement of science and technologies, has greatly reduced the cost of transportation and communication, making economic globalisation possible. Today's ocean shipping cost is only half of that in the year 1950, the current airfreight 1/6 and telecommunication cost 1%. The price level of computers in 1990 was only about 1/125 of that in 1960, and this price level in 1998 reduced again by about 80%. This kind of ''time and space compression effect' of technological advancement greatly reduced the cost of international trade and investment, thus, making it possible to organize and coordinate global production. For example, Ford's Lyman car is designed in Germany, its gearing system produced in Korea, pump in USA, and engine in Australia. It is exactly the technological advancement that has made this type of global production possible. Moreover, the development of the networking-based economy has given birth to a large group of shadow enterprises, making the concept of national boundaries and distance for certain economic activities meaningless.

If technological advancement and information technology (IT) development were assumed as the technological driving forces for economic globalisation, then the market-oriented reform carried out throughout the world should be regarded as the institutional driving force for this trend. Under the framework of General Agreement on Tariff and Trade (GATT) and World Trade Organization (WTO), many countries have gradually cut down their tariff and non-tariff barriers, more and more countries open up their current accounts and capital accounts. All of these greatly stimulated the development of trade and investment. Moreover, the transition of the former centralized planned economies to market economies has made it truly possible for the world's economies to integrate into a whole.

Multinational corporations (MNCs) have become the main carriers of economic globalisation. They are globally organizing production allocating resources according to the principle of profit maximization, and their global expansions are reshaping macroeconomic mechanisms of the operation of the world's economies. In 1996, there were altogether only more than 44,000 MNCs in the whole world, which had 280,000 overseas subsidiaries and branch offices. In 1997, the volume of the trade of only the top 100 MNCs already came up to 1/3 of the world's total and that between their parent companies and their subsidiaries took up another 1/3. In the US, of the $3,000 billion balance of foreign direct investment at the end of 1996, MNCs owned over 80%. Furthermore, about 70% of international technological transfers were conducted among MNCs. This type of cross-border economic activities within same enterprises has posed a challenge for the traditional international trade and investment theories.

Globalisation was defined by Giddans (2010) as the intensification of worldwide social relations which shrink distant localities in such a way that local happenings are shaped by events occurring miles away and vice versa. This definition embodies some interrelated ideas, of ''accelerating interdependence'' (Ohmae, 2019), of action at a distance'' (Giddens, 1990) and of ''time-space compression'' (Harvey, 2009). ''Accelerating interdependence'' is understood to be the growing intensity of international enmeshment among national economies and societies, such that development in the country impacts directly on another country. ''Time space compression'' refers to the manner in which globalisation appears to shrink geographical distance and time.

In a world of near instantaneous communication, distance and time no longer seem to be the major constraints on patterns of human organization and interaction (Held, McGraw, Goldbar and Perratton, 1999). Globalisation is leading to homogenization and convergence in organizations' strategies, structures and processes and in consumer choice, along with a new global division of labour that widens the income gap between the 'haves' and 'have nots' both within and between societies.

Today's world is organized by accelerating globalisation, which is strengthening the dominance of a world capitalist economic system, supplanting the primacy of the nation state with transnational corporations and organizations, and eroding local cultures and traditions through a global culture (Kelhen, 2019). The emergent global economy and culture can be described as a 'network society' which is grounded in new communications and information technology (Castell, 2016, 2007, 2018). Some view globalisation as the continuation of modernization and a force of progress, wealth, freedom, democracy and happiness. Others view it as another form of imposition. Its critiques view globalization as harmful and perceive it as a force that brings about underdeveloped countries. They feel that it widens the gap between the 'haves' and the 'have nots' (Castell, 2016). From the social theory perspective, globalisation involves the flows of commodities, capital, technology, ideas, forms of culture and people across national boundaries via a global networked society (Castells, 2016, 2007, 2018). The consumptions of technology and capital work together to create a new globalized and interconnected world (Castell, 1998). A technological revolution involving the creation of computerized network of communication, transportation and exchange is the

presupposition of a globalized economy, along with the spheres of production, exchange and consumption.

The technological revolution presupposes global computerized networks and the free movement of goods, information and people across national boundaries. Hence, the internet and global computer networks make globalization possible, by producing a technological infrastructure for the global economy. Globalization has an effect on employment patterns worldwide. It has contributed to a great deal of outsourcing which is one of the greatest organizational and industry structure shifts that changes the way business operates (Drucker, 1998). Globalization is also seen as changing organizational structures where expenses can move up or down as business climate dictates (Garr, 2000). For employees the trend toward outsourcing has been thought to result in a loss of fixed employment opportunities as a consequence of firms seeking to use cheap labour from countries like China, Mexico and even Africa. The globalized economies have also had their effect on reward systems, migration, and on job security.

Globalisation is the integration of national economies through trade and financial interaction. A sub-set of globalisation which has become very pervasive and in some cases, destabilizing is financial markets integration across the globe. The rapid flow of goods, services and capital, especially the later, has made national controls on these aggregates less effective without consideration for countervailing measures that other nations could impose in the absence of continued responses (CBN Economic & Financial Review, Vol. 38 No. 2).

The rapid advance of technology and telecommunication has reduced the cost associated with foreign portfolio and foreign direct investment (FDI). Without moving from one location to another, a foreign investor could deploy funds across the globe with the aid of telecommunication facilities. The ease with which capital can be re-deployed to take advantage of better returns has often proved adverse for economies experiencing the outflow. Reductions in transport and communication costs, capital account opening, financial market deregulation and privatization of state enterprises have combined to create a favourable environment for increased capital mobility (Fischer, 2018: 164). The globalisation of financial markets has proved complex to understand because the phenomenon encompasses both product and capital markets, the effectiveness of macroeconomic policies in recent times, as depicted by the financial crisis in South East Asia in 1997. The rapid advance in globalization, especially after the end of the Cold War has tended to re-enact the laissez-faire doctrine that was prevalent before the ideological polarization of the world. The fact that globalization could mean many things to different people, depending on where they fit into in the current dispensation, makes it imperative to explore the implications of the phenomenon for domestic macroeconomic management. The extent to which the effectiveness of domestic economic policy can be compromised if adequate consideration is not given to countervailing responses of other nation is a major area of inquiry of this paper. This is more important as the interdependence between nations is an indication that growth could be undermined if nations build protective walls around their economies. Stabilizations of finance and financial risk have been attributed to an increase in the technical capabilities for engaging in precision finance, the integration of activities of the markets they engage in and the emergence of the global bank and the developments in global finance. In the first place, traditional banking

institutions have revolved into financial services firms with new accounts. Additionally, non-bank financial institutions now actively compete with banks both on asset and liabilities sides of the balance sheet thereby blurring the distinction between banks and non-bank financial institutions. Also, the rapid growth in the share of other earning assets or total assets and relative growth in off-balance sheet items have been unprecedented (IMF, 2018: 180-192) CBN Economic and Financial Review, Vol. 38 No. 2.

Although globalisation and internationalization are used in the same context, there are some major differences.

- Globalisation is a much larger process and often includes the assimilation of the markets as a whole. Moreover, when we talk about globalization, we take up the cultural context as well.
- Globalization is an intensified process of internationalizing a business in general terms, global companies are larger and more widespread than the low-lying international business organizations.
- Globalization means the intensification of cross-country political, cultural, social, economic, and technological interactions that result in the formation of transnational business organization. It also refers to the assimilation of economic, political, and social initiatives on a global scale.
- Globalization also refers to the costless cross-border transition of goods and services, capital, knowledge and labour.

There are many factors related to the change of technology, international policies, and cultural assimilation that initiated the process of globalization. The following are the most important factors that helped globalization take shape and spread it drastically.

a) **The Reduction and Removal of Trade Barriers**:

After World War II, the General Agreement on Tariffs and Trade (GATT) and the World Trade Organization (WTO) have reduced tariffs and various non-tariff barriers to trade. It enabled more countries to explore their comparative advantage. This had a direct impact on globalization.

b) **Trade Negotiations**:

The Uruguay Round of Negotiations (1986-94) can be considered as the real boon for globalization. It is considerably a large set of measures which was agreed upon exclusively for liberalized trade. As a result, the world trade volume increased by 50% in the following 6 years of the Uruguay Round of Negotiations, paving the way for businesses to span their offerings at an international level.

c) Transport Costs:

Over the last 35 years, sea transport costs have plunged 70%, and the airfreight costs have nosedived 3-4% annually. The result is a boost in international and multinational trade flows that led to Globalization.

d) **Growth of Multinational Corporations**:

Multinational Corporations (MNCs) have characterized the global interdependence. They encompass a number of countries. Their sales, profits, and the flow of production is reliant on several countries at once.

e) The Development of Trading Blocs:

The Regional Trade Agreement (RTA) abolished internal barriers in trade and replaced them with a common external tariff against non-members. Trading blocs actually promote globalization and interdependence of economies via trade creation.

1.2 Statement of the Problem

Globalisation essentially is a marriage among unequal partners (Ogboru, 2020). It involves a relationship between developed and developing nations in which the former is a stronger partner benefiting from this relation at the expense of the latter being weaker. A review of the effect of globalization on the economic sustainability of the selected three Euro-dollar countries viz- France, Spain and Germany reveal that they have seriously benefited from world globalisation which is viewed as a phenomenon which has a positive influence especially in developed countries just as the ones under review. In this paper, we will focus on how globalization has impacted on domestic sustainable economic development of these selected Euro-dollar countries (France, Italy and Germany) and how its impact have affected their economy either positively or negatively.

1.3 Research Objectives

The purpose of this study is to:

i. investigate the impact globalization has had on the economies of these Euro-dollar countries under review, viz-France, Spain and Germany;

ii. determine the role of the identified Euro-dollar countries on a global stage;

iii. identify how these Euro-dollar countries under review can achieve higher sustainable and economic development in today's rapidly globalizing world.

2.0 LITERATURE REVIEW

2.1 Conceptual Review

We will start this section with the literature review of key terms and their relationship with each other.

2.1.1 What is Globalization?

In this section, we will give a short explanation of what globalization is, its roots, and why it is important for economic development. We will then define globalization, by giving definitions of different authors. We will equally consider the concepts of globalization and sustainable economic development. The last part will deal with views on globalization in regard to advantages and disadvantages.

2.1.2 Brief History of Globalization

Globalization is not a new concept. The interaction between people in different parts of the world has been taking place for thousands of years. A very good example of this interaction is a Silk Road which connected Asia, Africa and Europe. Philosophy, religion, language, the arts and other aspects of culture spread and mixed as nations exchanged products and ideas.

In the 15th and 16th centuries the Europeans made important discoveries such as transatlantic travel and the discovery of the New World-America. This shows that globalization has existed in times past, though the speed of globalization has increased

phenomenally in the last decades. This increase has been facilitated by improved technology in areas of transportation and communication.

2.1.3 Definitions of Globalization

There have been numerous attempts by different authors to define the term globalization. Often one particular dimension acts as a key to each of the definition – for instance, a politically-centred definition may underscore the decline of the nation-state and the territorially-bounded societies that formed the grounding unit of analysis of modern political science, sociology and international relations; while economically-centred definitions may underscore capitalism and the expansion of the free-market system as key mover of globalizing processes. For some, globalization is best understood as a legitimate cover or ideology, a set of ideas that distorts reality so as to serve particular interests (Barrett, 2021). Thus Schirato and Webb (2013: 199) view globalization as a discursive regime, a kind of machine that eats up anyone and anything in its path. They suggest that globalization functions as a set of texts, ideas, goals, values, narratives, dispositions and prohibitions, a veritable template for ordering and evaluating activities, which is ‘’filled in’’ or infected with the interests of whoever can access it (Schirato and Webb,2013: 200). For others, globalization is a much-more material reality in the contemporary world. Sometimes, as mentioned, this reality is viewed as, for instance, in the following definition from production of different areas.

The Social Science Encyclopaedia (Kuper and Kuper, 2016: 234) which privileges economics: The development of the world economy has a long history, dating from at least the sixteenth century and is associated with the economic and imperial expansionism of the great powers. By globalization we refer to a more advanced stage of this process of development. Langhome (2011: 2) meanwhile accents the proliferation of technology. Globalization is the latest stage in a long accumulation of technological advance which has given human beings the ability to conduct their affairs across the world without reference to nationality, government authority, time of the day or physical environment.

For others, a more general definition of globalization is in order. The Dictionary of Social Sciences (Calhoun, 2012: 192) offers the following conceptualization: globalization is a catch-all term for the expansion of diverse forms of economic, political and cultural activity beyond national boundaries. According to Hewlett & Ramesh (2016, p. 175), it is often used to explain the development of economically underdeveloped countries because it is assumed to help economic growth’’ (Wolmuth, 2011, p. 20). However, this last statement is not always true as Wolmuth (2011) himself explains in his book that weaker States are often hindered in their growth because of the effects of globalization. . By using the above definition we can see that globalization is a network of organizations across nations, therefore, accentuating the importance of international relations. It has often been seen as a purely economic aspect, however, globalization also comprises cultural, political and ideological relations. Although globalization is often used to explain the development of under developed countries, the effects of this concept are not always as positive as may seem (Gelilov, Gylch, Waziri, Fadimatu, Isik, Abdurahman, 2016).

2.1.4 Concepts of Globalization and Sustainable Economic Development

2.1.4.1 Concepts of Globalization:

According to Odia (2016: 12), globalization is the term used to describe the growing worldwide integration of the people and countries. It is the process of integrating economic decision-making such as consumption, investment and saving all across the world. This means that part of globalization is a process of creating global market place in which increasingly, all nations are made to participate.

Nkem (2012) opines that the features that characterize globalization include interconnection of sovereign countries through trade and capital flow, harmonization of the economic roles that govern the interaction or relationship between these sovereign nations; create structures to support and facilitate dependence and interconnection; and creation of a global market place. However, globalization brings about advancement in information technology, harmonization of different cultures and belief and harmonization of the political systems of different countries of the world.

To Nwankwo (2018), globalization has led to the intensification of the world social relations which link distant localities in such a way that local happenings are shaped by events occurring many kilometres away and vice versa. The components of globalization include:

- Movement of people, goods and services across the world.
- Interdependence of economic transaction.
- Belief in the efficacy of the market.
- Public and private sector of development.

Kankwnda (2014) stated that, ‘’the belief on the effectiveness of the market presuppose an adherence to economic fundamentalism, the Washington consensus or a form of dogmatism in the extreme in which there is a strong belief that markets can handle any and everything’’. More important is the fact that the principles and mission statement of globalization are constantly reviewed and sustained by multinational corporations (MNCs), the International Monetary Fund (IMF), World Bank (WB), World Trade Organization and the industrialized countries of Europe and North America (Kankwenda, 2014).

Since globalization largely depends on technological effectiveness, massive industrialization and solid infrastructural base to triumph, it automatically means that countries that are lagging behind in development, with micro-economic inconsistence will be enveloped and be manipulated by those that have been developed. This could lead to inequality in the global economy.

2.1.4.2 Concept of Sustainable Economic Development:

Mabogunje (1980) opined that, ‘’development is a term that is used to describe quantitative and qualitative growth-taking in an area or environment. Growth is concerned with the measure of quantitative changes that has taken place over a period of time, which could be negative or positive’’. The word development has been defined in different ways by different authors. Development is defined as a process that seeks to recognize space and society with a view to reducing spatial integration and diffusion of idea (Mabogunje, 1980). Therefore, development should aim not only to achieve socio-economic formation of a society but also seek to transform space since space is part of the socio-economic formation. He further explained that development brings about fundamental change in the life of any

society; change which will extend into political, social and economic spheres of human life. Development takes place when infrastructural constructions, which makes life meaningful, are brought under focus, and when the human mind has acquired more skills for solving contemporary problems. Development depicts modernization in the way man lives his life, uses his material resources and plans his immediate activities.

Seers (2019) defined development as a term that involves economic growth and the conditions of adequacy in food supply, employment, as well as reduction of the gap between the poor in developing rural area and the rich in the urban area. According to Falodun et al., 2017), there are economic, political and cultural developments. Economic development is the attainment of ideas of modernization such as the rise of productivity, social and economic equity, improved institutions and values. That is, economic development is the process of evolving an acceptable political behaviour that facilitates the achievement of the national objectives such as a free and democratic society. There is the development of civilized and refined political culture that corresponds with the objectives of each country. Cultural development, on the other hand, involves a process of improving the culture of the society. Since culture is dynamic, it is expected that the culture of the society should reflect the socio-economic requirement of the people from time to time.

2.1.5 The Goals of Globalization

Globalization has brought about shrinkage of the world into global village, revolution in information technology, the collapse of boundaries between different worlds, expanding connectivity of all forms of interactions. Scholte (2017) suggests that globalization facilitates the removal of barriers among nations of the world, thereby giving social relations unhindered access. The unique characteristics of globalization often includes increased capital mobility, decline in costs of transportation, computing and communications. Other goals of globalization from the economic perspective according to Mrak (2010) includes:

- Internationalization of production accompanied by changes in the structure of production.
- Expansion of International trade and services.
- Widening and deepening of international capital flows.

However, the major goal of globalization is the diffusion of the cultures, commerce and communication of countries of the world in order to bring about homogenization. Globalization reveals the interconnectedness within and across regions of the world due to the growing social, economic, political networks, education, information, and communication technology of different groups of people. It suggests the extent to which the action of one group of people exerts either positive or negative impact on others.

2.1.5.1 Advantages of Globalization

A key point summary of the advantages of globalization includes the following:

i. Resources of different countries are used for producing goods and services they are able to produce most efficiently.

ii. Consumers to get much wider variety of products to choose

iii. Consumers get the product they want at more competitive prices.

iv. Companies are able to procure more goods and services required at most competitive prices.

v. Companies get access to much wider markets.

vi. It promotes understanding and goodwill among different countries.

vii. Businesses and investors get much wider opportunities for investment.

viii. Adverse impact of fluctuations in agricultural productions in one area can be reduced by pooling of production of different areas.

2.1.5.2 Disadvantages of Globalization

A key point summary of the disadvantages of globalization includes the following:

i. Developed countries can stifle development of undeveloped and under-developed countries.

ii. Economic depression in one country can trigger adverse reaction across the globe.

iii. It can increase spread of communicable diseases.

iv. Companies face much greater competition. This can put smaller companies at a disadvantage as they do not have resources to compete at global scale.

3.0 GLOBALISATION IN THE SELECTED EURO-DOLLAR COUNTRIES (FRANCE, SPAIN AND GERMANY-THE CASE STUDY)

In this section, we shall briefly review the growth and impact of globalization on the sustainable economic developments of the three selected Euro-dollar countries between 1980-2018 to highlight whether globalization has actually been a curse or blessing to them. We shall consider these countries one after the other.

3.1 Effect of Globalization on Sustainable Economic Development in France:

France is one of the major economic powers of the world ranking along with such countries as the United States, Japan, Germany, Italy and the United Kingdom. Its financial position reflects an extended period of unprecedented growth that lasted for much of the post-war period until the mid-1970s, frequently this period was referred to as the ‘’trente glorienuses’’ (‘’thirty years of glory”). Between 1960 and 1973 alone, the increase in gross domestic product (GDP) averaged nearly 6% each year. In the aftermath of the oil crisis of the 1970s, growth rates moderated considerably and unemployment rose substantially. By the end of the 1980s, however, strong expansion was again evident. This trend continued although at a more modest rate into the 21st century.

One of the single most important factors that have sustained the economy of France since the 1980s till date is reputed to be adoption of globalization into its economic activities. In spite of its mercantilist past, France has reluctantly converted to market liberalism and made liberalization, both as the unintended by-product of European integration and as a conscious effort by policy-makers. As a result, we should expect France to break from the traditionally protectionist demands of special interests and instead promote a more open international trade agenda.

The emergence of this new, ‘’global’’ protectionism illustrates one unappreciated consequence of economic globalization, its potential for reshaping national politics.

Globalization alters fundamental features of a country's political identity, such as the relationship between the state and the individual, the exercise of democratic control, and the boundaries of sovereignty. As a result, globalization is also likely to affect the structural organization of interest representation, the relative weight between different political forces, and the individual definition of national identity.

France is a particularly interesting case for observing how globalization reshapes national cleavages and domestic politics. First, France has proclaimed itself the worldwide leader in the combat against globalization. Second, France possesses certain cultural and political characteristics that make it prone to identifying the negative side-effects of globalization and as a result, to rejecting globalization sooner than most other countries. Finally, as a member of the European Union (EU), France has been exposed to partial globalization through European integration – thus making the consequences of globalization apparent and triggering a political debate earlier than in non-EU countries.

3.1.1 Paradigm Shift in Trade Politics in France from Special Protectionism to Global Protectionism in the 1980s:

The traditional cleavage in French trade politics has long been like in most countries, between free trade and protectionism, between consumers and producers, between efficient industries and declining sectors. Politically, this means that free trade (with the exception of the agricultural sector was advocated by mainstream, centrist parties, while protectionism was defended by extremist parties on the far left and the far right). However, in the 1980s, French trade politics seems to be moving away from the traditional free trade vs. protectionism cleavage, pitching dynamic and educated elites on one side against special interests and victims of trade openness on the other. Instead, the new cleavage centres around the concept of globalization – that is, the increased flow of goods, services, capital, persons and information across borders. This new cleavage reflects, in turn, a broader paradigm shift in trade politics from special protectionism in the name of a few, to ''global protectionism'' in the name of the nation as a whole, if not humankind. This ''global protectionism'' has proven so appealing to French public opinion since the summer of 1999 that the theme of anti-globalization has gained mainstream legitimacy and politicians have rallied its cause en-masse.

3.1.2 Globalization and the ''New French Protectionism in the 1990s:

Central to the political debate in today's France is the issue of how much control the French nation should retain on what comes in and what goes out of the country. In a way, the discourse against globalization is not novel in France. This debate is the direct heir of the breach opened in French politics in the 1980s by the far-right Front National party (FNP) and the exacerbated discourse its leader, Jean Marie Le Pen, about 'borders' (Berger, 1995). The appeal of Le Pen's message came primarily from his linkage of domestic economic insecurities to threats coming from outside France. His central claim was that high unemployment was the result of the ''invasion'' of France by immigrants, which in turn threatened national identity. From the immigrants to the free flow of goods, labour and capital as the main causes of France's economic woes, there was only one step that FNP

supporters easily took when the debate turned to European integration and later to globalisation. Indeed, Le Pen himself switched from integration to trade globalization as the central theme of his electoral campaign for the June 1999 elections to the European Parliament.

The identification of external borders as the new cleavage in French politics was further accentuated by the 1992 referendum on the Maastricht Treaty on European Union. President Mitterand had originally called the referendum for strictly Machiavellian domestic, political reasons since opinion polls had shown the French to be in overwhelming majority ‘’in favour of’’ European integration, he expected to receive a plebiscitary show of support while weakening the Right, which was divided on the Europe issue. An unexpected consequence of the referendum campaign, however, was to trigger the first real public debate in France on the question of European integration (Meunier and Ross, 1993). The face support for European integration had come mainly out of ignorance of the real issues at stake (Percheron, 1991). The Maastricht campaign provided the first opportunity for a public debate about the potential consequences of increasing capital investments, shifting power from states to markets, and loss of democratic control. Even if the culprit being blamed then was not called globalization but Europeanization, the reasons for discontent were the same: the over-the-broad liberalization of trade and capital was rendering the French economy more dependent on the outside world, and therefore more vulnerable, while at the same time citizens saw their democratic prerogatives erode in favour of supranational and corporate actors. Consequently, as the campaign days went by, opposition to European integration mounted, led not only by the Front National and the Communists, but also by mainstream leaders such as Jean Pierre Chevenement on the left and Phillips Seguin on the right. In September, 1992, a 51% majority barely approved the referendum, thereby enabling the European Union to move forward with monetary union. The Maastricht referendum campaign served as a lesson for French politicians. Subsequent EU reforms, such as the 1997 Treaty of Amsterdam were not submitted to popular ratification, since the openness of the French economy and the replacement of national sovereignty to Europeanization had come to be viewed as new evils threatening the welfare of French citizens and, more generally, the greatness of France.

The conclusion of the Uruguay Round in 1994 and the subsequent creation of the World Trade Organization (WTO) provided another opportunity for opponents of globalization to articulate their views against the increasing power of corporations and the shift in power from elected national officials to non-elected trade bureaucrats and international officials. The 1992-93 crisis about agriculture, by which France endangered the whole multilateral round in the name of preserving its rural way-of-life, was followed by an equally firm French position on the so-called ‘’cultural exception,’’ according to which cultural goods should be exempted from the rule of free trade. Although there was no real domestic political debate, these issues were featured prominently in the media for two years.

A less publicized, but equally defining moment in the French combat against globalization was the negotiation on the OECD Multilateral Agreement on Investment (MAI) which collapsed in 1998. The primary objective of this agreement was to facilitate international investment by ensuring that the host governments treat foreign and domestic firms similarly (Kobrin, 1998). The secret negotiations were taking place in Paris until 1997

when a draft agreement was leaked to a US-based consumer organization and denounced as a threat to democracy, sovereignty, human rights, economic development, and the environment. The main fear was that this agreement would limit the ability of national governments to regulate the protection of their environment, natural resources and health, as well as to end the protection of their citizens from foreign investors. After a coalition of extremely diverse non-governmental organizations in different OECD countries put pressure on their respective governments, the negotiations were halted. In the fall of 1998, the French government decided to walk away from the negotiations and the agreement eventually failed.

Finally, the debate about globalization appeared in the French headlines in the spring of 1999 as a result of two rulings of the WTO against Europe. In the banana dispute, the WTO concluded that the existing EU preference for bananas from African and Caribbean states with whom the EU had preferential trading arrangements under the Lome Convention was discriminatory. Therefore, the WTO allowed the US to impose retaliatory trade sanctions against European goods, such as Louis Vuitton handbags and Italian Pecorino cheese, so long as the EU banana regime was not in compliance with world trade rules. In the beef dispute, the WTO ruled that in the absence of scientific evidence attesting to the dangers of hormone-treated beef, the current EU ban was indeed a trade distorting protectionist measure. Once again, the WTO allowed the US to impose trade retaliatory sanctions on European products, such as Dijon mustard and Roquefort cheese. Both rulings infuriated French public opinion and raised front –page concerns about the legitimacy and democratic accountability of globalization.

Who were the WTO judges to rule that the American cattle lobby could force-feed potential harmful 'hormone-treated beef' down the throats of European children? The WTO rulings were presented in France as the clear evidence that globalization put business interests above all competing social concerns, such as consumer health and safety.

3.1.3 Globalization and France in the Year 2000s – Amalgamation between trade, culture and politics:

Globalization has also been vilified in France because it threatens the very foundation of French greatness: its unique culture. A clash between French and American cultures was bound to happen since both claim a universalist vocation. The question of trade and culture was at the top of the foreign trade agenda towards the end of the Uruguay Round when the US and the EU debated the issue of ''cultural exception'.' At the time, however, the debate was limited to cultural goods per se, such as movies, music and television programming. What has changed in recent years is the realization that the threat to French culture comes not only from trade in cultural goods, but more broadly from trade in general. The WTO has been portrayed in France as the Trojan horse of the unification of the world around the American way-of-life – that is, a 'low' culture made up of fast food, bad clothing and dumb sitcoms. By opposition, the French cultural model is portrayed as a ''high culture, made of universal philosophers, fine paintings, and intellectual movies.

The most direct consequence of globalization on French domestic politics has been to accelerate the implosion and re-composition of the Rights. Globalization also has had the potential of contributing to an ideological renewal and reshaping of the Left. The Socialist

Party has adopted both European integration and globalization, albeit in a harnessed, controlled incarnation. Other components of the Left have not been so eager to embrace these themes.

Another consequence of globalization in France is as regards European institutions. Increased support for European integration does not mean, however, increased support for supra-nationalism. On the contrary, one could expect the discourse on democratic deficit and loss of sovereignty to increase pressures for an inter-governmental Europe. This comes at a crucial time for European institutions. The EU is now embarking on a new Inter-Governmental Conference (IGC) designed to reform its institutions in view of the near enlargement in countries from Central and Eastern Europe.

The emergence of a central debate on globalization in French politics and the appeal of ''global protectionism'' in French society will certainly impact the content of EU trade policy –and as a result the substance of any trade agreement negotiated between the EU and the US. The EU has adopted some of the French discourse against globalization as was made clear by its position in the Seattle meeting supposed to inaugurate a new round of multilateral trade talks. Some of the pet themes of Europe were the ''multi-functionality'' of agriculture, the inclusion of international regulations on competition and the guaranteeing of food safety. Indeed, even though the EU has emerged in recent years as a champion of open markets and multilateral trade rules, the 15-member entry is now trying to actively develop a 'harnessed' and 'managed' alternative to globalization.

Finally, it is worth asking whether the current French debate on globalization may have a 'contagion effect' on the domestic politics of other countries. The coalition of opponents to globalization was successful in both the MAI and the Seattle cases precisely because it was a coalition of diverse interests, of diverse political affiliations, of diverse countries. The French opponents of globalization are finding solace and support in the birth of an anti-globalization movement worldwide. The appeal of ''global protectionism'' goes beyond the borders of nations and states.

France is unique in the fight against globalization because its political and cultural identity combine all the elements that are threatened by globalization: a universalist culture, a language with international aspirations, a ''superior'' food, an older practice of democracy, a sensitive view of national sovereignty, a central role of the state; a need for a world role; a sense of duty towards the more disadvantaged nations; and, most of all, a deep-rooted anti-Americanism.

3.2 The Effect of Globalization on the Economic Sustainability of Spain

Spain is a clear case of economic success. This has been frequently attributed to the benefits from its membership into the European Union and the Euro, but to a large extent, it all began a long time ago, in the late 1950s, when Spain began to take advantage of all the benefits of commercial and financial integration that today, we sometimes call the process of globalization. The key year was in 1959 in which it was implemented in orthodox Stabilization and Reform Plan under the auspices of the IMF. Before that year, and for more than two decades, the successive Franco's governments had developed an economic policy based on anarchy and import substitution. These anarchic policies were a failure, with

inflation problems and with a stagnant economy, in which the level of per capita income that had prevailed in 1935 was not achieved until 1952, with foreign trade staying at one third of the level registered in 1931.

3.2.1 Effect of Globalization and Sustainable Economic Development on Spain in the 1980s:

Accession to the EEC on January 1, 1986 initiated Spain's most important liberalization episode since 1959. Tariffs have been reduced to zero for goods coming from European Union countries and the common external tariff was fully adapted for goods coming from the rest of the world. Besides, the integration of the Spanish Peseta into the European Monetary System in 1989 and the accession to the Euro in 1999, for reasons will be presented later, have all contributed to Spain being one of the most open countries (globalized economy) presently in the world.

The openness ratio went up by 37.5% in 1986 to the present 59% in 2017 (an important increase of almost 23 points in only 20 years. After all the process of Commercial Integration and Globalisation of the Spanish economy, Spain is nowadays the 15th exporter and the 14th importer of the world. It imports mainly from the EU (72% of all exports), but also to Asia (8%), Latin America (5%) and the USA (4%).

As quite correctly, Eduardo Aninat, Deputy Managing Director of the IMF, remarked in Aninat (2001), Spain is a star performer. As may be seen in Table 0, Spain is the second country, only after Japan that multiplied its income per capita by 9 times), to increase its income per capita by more in the last 50 years (Spain has multiplied its income per capita by a factor of six). Table 0 also shows the economic history of Spain, since the 1930's, presenting data for GDP and GDP per capita.

Table 0

The Spanish Economy since the Great Depression

Year	GDP (1950 = 100)	GDP per cap. (1990 US$)
1930	99.24	2,595
1935	100.83	2,499
1938	72.95	1,738
1945	92.00	2,115
1950	100.00	2,196
1952	118.56	2,573
1959	154.96	3,168
1969	330.51	6,057
1979	538.39	8,904
1986	629.40	9,969
1999	997.74	15,149
2007	1,313.47	18,012

Source: Carreras and Tafunell (2010)

The contention of this paper is that a great part of this increase has been explained by the huge increase in the openness of the Spanish economy. The openness ration of the

Spanish economy starting from 1959 has been presented above, and it can be seen, for the last four decades, in Table 1.

Table 1
Spain: The Last Four Decade

Year	Openness	GDP (1995 = 100)	Wages (1995 = 100)
1971	28.0%	51.5	3.3
1975	31.0%	63.7	8.6
1980	33.8%	69.6	28.8
1986	37.5%	77.5	55.0
1994	44.5%	97.4	95.0
1999	55.8%	114.2	115.5
2007	59.0%	151.8	156.3

Source: IMF, International Financial Statistics Yearbook, 2008

Much has been written, recently, in connection with the effects and consequences of Globalization. In particular, a lot of attention has been paid to the effects of Globalization regarding the convergence between rich and poor countries and the distribution of income among and within countries. According to work done by Dollar and Krray (2001), Bhalla (2002), and IMF (2007) as well as others stated that productivity, wages, and incomes in poor countries seem to be catching up with those obtained by individuals in the rich world. Spain is a clear case that confirms all the above. The growth of its per capita income has been impressive, and, regarding wages, as it can be seen in Table 1, also its growth has been quite remarkable, from a low level of 3.8 in 1971 to the present level of 156.3 in 2007.

3.2.2 The Effect of Globalization on Sustainable Economic Development in Spain in the 1990s:

Spain in the 1990s has reached the highest degree of financial and monetary integration within the project of European unification. Spain doesn't have any more a local currency. It has now a global currency: the Euro. But it wasn't easy to reach the Euro. Let's see the Maastricht Convergence Criteria that Spain had to fulfil in 1998 in order to belong and launch the Euro in 1999.

- Price Stability: The annual inflation rate couldn't exceed by more than 1.5 percentage points, that of, at most, the three best performing Member-States.
- Interest rate convergence: The 10 year government bond yield could not exceed by more than 2 percentage points that of, at most, the three most price-stable Member States.
- Two conditions for Sustainability of the Government Financial Position:

a) The Fiscal Deficit to GDP ratio couldn't exceed 3%.

b) The Public Debt to GDP ratio couldn't be less than 060%, unless diminishing and approaching 60%.

c) Exchange Rate Stability: Observance of normal Exchange Rate Mechanism fluctuation margin for at least two years, without devaluation.

Spain made great efforts in the 1990s to achieve needed convergence on inflation. Following the joining of the Spanish Peseta of the European Monetary System in

1989, Spain's Monetary Policy was tight in the '90s and, together with the contractionary fiscal policy of the late '90s, the inflation target was achieved in 1998.

From a fiscal point of view, this lowering of interest rates has very beneficial for the Spanish budget as the cost of servicing the public debt has decreased as a consequence of lower interest rates. In addition to promoting financial integration, greater price stability and lower interest rates, Spanish accession to the Euro has contributed even more to the trade integration of Spain with the countries of the Eurozone. The argument ids that Spain could achieve even more significant savings in transaction costs that could lead to further increases in trade and investment between countries of the European Union that is already integrated in a substantial degree.

3.2.3 Effect of Globalization on Sustainable Economic Development of Spain in the Year 2000s:

There were pros and cons of Spain joining the Euro when it was inaugurated in 1999. The first and obvious benefit is that of avoiding currency and severe balance of payment crisis, like the one of 1992. Without the domestic currency, the possibility of a devaluation has disappeared and sudden capital outflows motivated by fear of devaluations are ruled out. Another clear advantage has been that of aligning Spanish inflation and interest rates with those of the rest of the countries of the Eurozone, particularly with Germany an anchor of the previous European Monetary System and of the present Euro system. In the following table, it can be seen the important process of convergence in inflation and interest rates that took place in the Spanish economy with Germany in the Eurozone.

Table 2

Globalization and Spain's Economy in the 1980s to 2000s

Spain	1980	1985	1990	1995	2000	2007
Interest	15.96	13.37	14.68	11.04	5.36	4.31
Inflation (++)	66.2	80.1	85.7	100.0	107.0	122.3
Germany	1980	1985	1990	1995	2000	2007
Interest Rates (+)	8.50	6.87	8.88	6.50	5.24	4.22
Inflation (++)	66.2	80.1	85.7	100.0	107.0	122.3

(+) Government Bond Yields

(++) Consumer Price Index (1995 = 100)

Source: International Financial Statistics Yearbook, 2008

So, although Spain's country risk could still be a little higher than in other Eurozone countries (a mere 0.09% in 2007), the elimination of a currency's risks has been crucial for the lowering of interest rates and the consequent boost in investment and growth.

3.3 The Effect of Globalization on Sustainable Economic Development of Germany

3.3.1 Effect of Globalization in the1980s in Germany:

Germany remains one of the largest and most competitive economies in the world thanks in part to globalization. Germany has benefited from free movement and higher flows of goods and services, investment, capital. People and ideas. Germany is deeply tied into the global economy and is in a strong position to seize the opportunities presented by globalization. Through greater integration with the global economy, Germany's trade flows have remained strong and been redirected towards consumption-oriented, rapidly developing nations. Foreign direct investment flows to and from Germany are robust. Financial globalization - the near 24/7 movement of global capital – has provided needed funds to promote investment and growth at home. The global earnings of corporate Germany have soared over the past half-decade, generating investment, creating employment and boosting the income of millions of German workers. Globalization, in general, has helped raise Germany's real economic growth and maintain the nation's status as one of the most prosperous nations on earth.

Due to globalization, the degree of trade openness of many countries has increased significantly (as measured by total exports and imports of goods and services at a ratio of GDP). In the German's case, the relevant figure amounts to roughly 75% in 2008 compared with just over 60% in 1990. The German economy is the world's fifth largest, measured by purchasing power partly, and of the five is the most tightly tied to the global economy –more than the US, China, India or Japan.

3.3.2 The Effect of Globalization on Sustainable Economic Development of Germany in the 1990s:

Germany is the only large European country that continues to maintain a strong and persistent presence in high and medium high-technology manufacturing. German industry accounts for 87% of Germany's trade. Germany's trade has shifted to developing countries, but German investment remains focused overwhelmingly on developed countries. Nine of the ten fastest growing export markets for Germany since 1990 have been developing nations. Germany exports to the latter increased by nearly 10% annually since 1990, versus a comparable rate of 5.8% to non-EU- 15-developed nations. More than two-thirds of Germany's outwards investment stock, however, is in developed nations.

German companies are often front-runners in both Europeanization and globalization. They are taking advantage of the larger European Single Market to integrate new EU member states into their manufacturing production processes. 87% of the German offshored jobs stay in Europe. Germany is offshoring manufactured jobs within Europe and service jobs to Asia. The investment of German companies in the initial ten central and east European accession countries to the EU rose from $350 million in 1990 to $41.4 billion in 2004 and the number of people of these countries employed by German companies during the period jumped 25 times – from 31,000 in 1990 to 75,000 in 2004. Europeanization has its limits, however – in relation to the 2008 global financial crisis. German leaders refused to participate in any Europe-wide plan that would potentially draw on German taxpayer-funds to rescue banks in neighbouring countries. Despite the euro, the EU's financial sector is still more fragmented than united. This is inefficient and makes it hard for Europe to craft a coordinated and effective response in times of crisis.

Germany is shrinking, aging, and losing ground in the battle for global talent. Every year 300,000 fewer children are being born than needed to keep German's population stable. An older German work force is exacerbating skill shortages and exposing mismatches between available jobs and relevant skills. Globalization is not responsible for these demographic pressures, but it exposes the demographic challenges starkly. Immigration is essential to Germany's future prosperity, and Germany remains a top destination to migrants. But Germany is a magnet for the unskilled and recent efforts to facilitate the inflow of skilled migrants have yet to demonstrate success. Domestic reforms and new approaches are urgently needed.

Despite key strengths, German innovation is uneven and its education system is failing to meet the challenge. Germany ranks high in key cutting-edge economic sectors, boasts vibrant regional clusters, and invests considerably in innovation at home and abroad. Yet Germany ranks 8th among 16 advanced innovation economies and risks being squeezed between the high technology challenge posed by the U.S. and Japan and the catch-up challenge posed by rapidly developing countries.

3.3.3 Effect of Globalization on Sustainable Economic Development on Germany in the Year2000s:

Before 2004 and mid-2008 Germany's economy rebounded from its sluggish performance during the previous decade and a half. Growth picked up, order books filled, unemployment declined. Germany seemed on course for an across-the board revival that would re-establish itself as Europe's economic dynamo. But that was before the series of shocks that hit global financial and commodity markets suddenly in 2007 and most dramatically in 2008.

The financial crisis of 2008 has put to rest any doubt about how interconnected the global economy has become over the past few decades. As the crisis began, the prevalent feeling of Germany and Europe was that American financial problems, triggered by the U.S. subprime meltdown, were just that – America's problems. There was much talk of global decoupling – the capacity of Europe and the emerging markets to go their merry way despite a weakened United States. Such was the level of confidence in Europe that the European Central Bank opted to raise interest rates in early summer2008, a signal that growth in the Eurozone was adequate and that the real challenge was inflation, not growth.

This all changed in the early fall of 2008 when Europe, including Germany, found itself in the throes of a financial crisis and an economic recession courtesy of the financial tsunami whipped up by the United States. Such are the ties of globalization and the depth of transatlantic ties that a problem in the United States quickly translates into a problem for Europe and its largest economy, Germany.

Globalization cuts both ways – in good times, it bestows multiple benefits or those nations most open and receptive to unfettered cross-border flows of capital, goods, ideas and people. In bad times, there is no place to hide – and Germany is a prime example. Notwithstanding the nation's conservative banking sector and the fact that its real estate market experienced neither boom nor bust. Germany was enveloped in one of the worse global crisis since the Great Depression. The epicentre of the global financial crisis is the

United States, but Germany has not been spared the pain triggered by the financial tsunami. The country's robust recovery has been ambushed by the global financial crisis and attendant credit squeeze, and now faces an economic downturn that may last for many months and perhaps for years.

What role do Germany's 16 federal states play in global trade? Germany's leading trading state, not surprisingly, is the most populous state of North-Rhine Westphalia, the country's industrial heartland in the Ruhr valley. The two rich large southern states of Baden Wurttemberg and Bavaria are also major global exporters. Germany ranks as the third largest foreign investor in the EU in terms of FDI outward stock, trailing the United Kingdom and France. However, Germany is a pauper when it comes to FDI inward stock, accounting for just 7.8% of the EU's total inward stock in 2005. France's level of inward FDI stock was 56% larger than that of Germany in 2006. Germany's inward FDI stock accounted for only 8.3% of gross fixed capital formation in Germany in 2007. That's well below the EU average (nearly 23%), and underscores the potential for more inward foreign direct investment in Germany with attendant benefits for all stakeholders.

4.1 Theoretical Review

The theory of globalization today is a field of intensive and multidisciplinary debate. Attendees are numerous, and often opposing views of the mentioned phenomena. The theory of globalization is a very wide area of research and composed of contributions from many authors. Therefore, it is necessary to systematize understandings of globalization. This multidimensional phenomenon is being differentiated into three courses of analysis:

1. Hyper-globalist
2. Transformationalists
3. Skeptics

By hyper-globalists, globalization is viewed as a legitimate and irrepressible historical process, which leads to a world order based on the market and supranational institutions. Globalization presents a new era of development of civilization, without precedent on the course of human history. This process is referred to as progressive and socially desirable. It is also stressed that the intensity and dynamics of current changes in the economy lead to changes in core framework of social action (Held, McGraw, 2007, p. 5).

Guided by the self-reforming growth of global markets and technological progress, globalization inexorably destroys all previously established hierarchical structures. The role of the nation-state in this context is also significantly diminishing. Multinational corporations concentrate vast resources and become the main carriers of economic activity on a global level. This creates a global civilization in which the market is integrated on the world level, multinational companies are becoming major actors in the economic process and international institutions substitute the role of national states. Multinational companies have fundamental influence on the economy and represent natural response to the ''borderless'' economy that is characterized by homogeneous consumer tastes. These companies crowd out national models of economy as relevant units of economic activity (Ohmae, 1990).

Hyper-globalists conceive globalization as a process which has the internal logic and predictable outcome, the global society based on a fully integrated market. In other words, all

the variety of heterogeneous cultures withdraws from in front of the unique social pattern, based on markets and institutions derived from the radically liberal cultural framework. In this sense, a well-known assumption about the end of history is generated which implies that the modern, global capitalism with liberal democracy as a political framework, represents the last word of socio-economic evolution (Fukuyama, 1992).

Transformationalists (Giddens, Scholte, Castells, Westheim (1992) are more moderate in terms of emphasis of ubiquity and linearity of the globalization process, as well as assessing of progressivism of its effects. But they do not accept skeptic thesis about globalization either. For them, changes in the organization of society that globalization brings are the growing overall integration and acceleration of socio-economic dynamics through ‘’compression of space and time’’. However, their approach is multidimensional, taking into account mechanisms of globalization other than economic ones. In this sense, a sociologist of modernism, Anthony Giddens, considers globalization as a phenomenon shaped by forces of ‘’modern’’ capitalism, politics, military power and industrialism (Giddens, 1990). These forces are the sources of dimensions of globalization. Four basic dimensions of globalization are: world capitalist economy, system of national state, world military order and international division of labour. The specified dimensions of modernity have enabled western countries to become the leading force in the world .Spreading dimensions of modernity, according to Giddens, to all countries in the world is identified as the process of globalization. However, another sociologist of modernity, Beck believes that the unintended effects of modernity forces are global risk and the new global threat. In order to overcome the risks, as important dimension of reality, it is necessary to create institutions of democracy and cosmopolitan confidence. Without it, globalization represents only a façade for the game of imperialist powers. There are also opinions that the liberal economic policy, which is inseparable from globalization creates political backlash by groups whose interests are negatively affected.

The third group of theoreticians, who expressed scepticism with regard to ubiquity of the process of globalization, is also characterized by the criticism towards globalization. In that sense they emphasize that the level of integration and openness of today’s economy is unprecedented international trade and capital flows were more important relative to GDP in the pre-1914 period (the first wave of globalization than in the contemporary economy (Hist, Thompson, 2000). Also, instead of a destructible character of globalization in relation to the hierarchy and the nation-state, they emphasize the significant role of national economies in pursuing economic liberalization and promotion of cross-border activity. The creation of regional blocs as the essential characteristic of the world economy offers argumentation that the world economy is less integrated than it was in the late nineteenth century (Held, McGraw, 2007, p. 5). Within this direction of thought, assessments of the non-sustainability of the current unification of the world are also present, because it raises radical resistance within individual cultures, which in the end can lead to a conflict of civilizations (Huntington, 1999). In short, scepticism is expressed both in terms of impacts of globalization and its ubiquity as well as in terms of sustainability of unification influences which it produces. Another classification of globalization theories is that of structural, conjunctural social-constructivist.

4.2 Theoretical Framework

The concept of globalization has a very sound theoretical framework. The promotion of global trade was first started by the mercantilists in early 16th century. They were engaged mainly in commercial activities in order to attain favourable balance of trade. Looking at the present developments in the world economies, it has been proven that it is impossible for countries to separate or isolate themselves in a rapidly integrating world. Globalization has come to stay. Trade theory as well as close and open economy macroeconomic theories has explained a great deal of the phenomenon that has overwhelmed the world.

Over the past decade, globalization has been a pervasive trend in almost all economies. The world economy is becoming increasingly interdependent, deepening and intensifying international linkages, most notably in trade. The trade theorist advanced the thesis that trade was essential for the growth of nations. The argument of this school does not favour autarky, where an economy is closed with little relations with the rest of the world. They believed that an economy should be opened. Global industrial restructuring in the 1990s was characterized by increasing specialization of firms and their extensive outsourcing and networking strategies. Heightened global competition, growing technological complexities and evolving markets and consumer tastes are driving restructuring of firms of all sizes. The trends towards downsizing and focusing on core competencies is accompanied by growing alliances, mergers and other types of business networks with foreign partners.

5.0 METHODOLOGY

5.1 Research Methodology

This paper is a conceptual work based on literature review, which employed the use of secondary sources of data collection. Secondary data was obtained from various publications in learned academic journals, publications of international and global development agencies like the United Nations Organization (UNO), the World Bank (WB), the International Monetary Fund (IMF), books, magazines, Newspapers and journals, internets, public records and statistics of the selected Euro-dollar countries under review.

6.0 CONCLUSION AND RECOMMENDATIONS

6.1 Conclusion

This study examined globalization of economies and the sustainable development of three Euro-dollar economies during (1980-2018). Given the extent of Foreign Direct Investment and trade openness, the study showed that these Euro-dollar countries under review viz- France, Spain and Germany are gaining from globalization. This is shown by high GDP growth. The study equally highlighted the negative as well as the positive effects of globalization on the world economy with particular reference to the selected Euro-dollar countries under review.

In this work, we have looked at the globalization and its effect on the sustainable economic development of the three selected Euro-dollar countries within the period: 1980-2018. The advantages of globalization for these Euro-dollar countries lies in the capacity for wealth creation through export led growth and the gains of expanded international trade of goods, services and access to new products. Despite the fact that

globalization provided opportunities for development and growth, there are associated serious problems that can be managed using appropriate fiscal policies.

6.2 Recommendations

In this research paper, the author suggests that globalization is good and should be handled in such a way as to improve the life of every inhabitant of global neighbourhood including the Euro-dollar countries under review. For globalization to succeed, the inequality between the poor and the rich economies should be minimized. The global economy should be regulated and should not be dominated by organizations that recognize money as the way of life.

References

Aguado, S. (2011), ‘’Argunos Malentendidos Frecuentes sobre la Glonalization Economica’’ (available at http://www2.auh.es/saguado)

Aninat, E. (2011), ‘’Reflections on Globalization, Spain and the IMF’’ (speech available athttp://www.imf.org/external/np/speeches/2001/062901.htm

Ball, L. and N. G. Mankiw (2016), What Do Budget Deficits Do?’’, in Federal Reserve Bank of Kansas City, Budget Deficits and Debt: Issues and Options, 1996.

Balmaseda, M. and Sebastian, M. (2013), ‘’Spain in the EU: Fifteen Years May Not Be Enough’’ in Royo, S. and P. C. Manuel (eds), Spain and Portugal in the European Union, Frank Cass, 2013.

Bergesten, C. F. (2019), ‘’Dollarization in Emerging Market-Economies and its Policies Implications for the United States’’, Institute for International Economics: Statement (April, 2019) (Available in http://www.iie.com/TESTIMONY/dollariz.htm)

Bhalla, S. (2012), ‘’Imagine There’s No Country: Poverty, Inequality, and Growth in the EraOf Globalization, Washington D.C; Institute for International Economics, 2002.

Burtless, G. R; Lawrence, R. Litan and R. Shapiro (2018), ‘’Globaphobia: Confronting Fear About Open Trade. The Bookings Institution, 2018.

Carreras, A. and X. Tafunell (2010), ‘’Historia Economica de la Espana Contemporanea (1789-2009), Ed. Critica, 2010.

C.B.N. (2018),’’Foreign Private Investment in Nigeria (2018), Economic and Financial Review 38, No. 579.

De La Dehesa, G. (2011), ‘’Spain: Trade Liberalization after 1959’’ in Shepherd, G. and C. Langoni (eds.), Trade Reform: Lessons from Eight Countries, ICS Press, 2011.

De La Dehesa, G. (2010), ‘’Comprender la Globalization, Alianza Editorial , 2011.

Dollar, D. and Kraay, A. (2011), ‘’Trade, Growth and Poverty’’, World Bank Policy ResearchDepartment Working Paper No. 2615, Washington, 2011.

Dornbusch, R. (2019), ‘’The Euro: Implications for Latin America’’, (March, 2019). (Available in http://www.mit.edu/rudi)

Dornsbusch, R. (2010), ‘’Keys to Prosperity: Free Markets, Sound Money and a Bit of Luck. The MIT Press, 2010.

Hamilton, D. S. and Quinian, J. P. (2018), ‘’Globalization and Europe: Prosperity in the New World Order, Washington D.C. Center for Transatlantic Relations, 2018).

IMF (2017): World Economic Outlook: Globalization and Inequality, October, 2017.

IMF (2018): International Financial Statistics Yearbook, 2018.

International Monetary Fund, World Economic Outlook, April, 2017, Dieter Braaeuniger,'' Globalization and Distribution – Industrial Countries Also Face the Challenge'', Deutsche Bank Research; Current Issues, November, 2017.

Kankwenda, M. (2014), ''Globalization and the need for Development Leadership in Africa in Globalization and African Development, CIDJAP, Enugu.

Mabogunje, A. L. (1980), ''The Development process: A Spatial Perspective, London, Hutchinson University library.

Mrak, M. (2010), ''Globalization: Trends, Challenges and Opportunities for Countries in Transaction, Vienna UNIDO.

Nicola, F. S. Dirk, K. and Sommer, M. (2018), ''Inequality Trends for Germany in the Last Two Decades: A Tale of Two Countries,'' September, 2008.

Salimono, A. (2019), ''Globalization and Challenges: International Summit on Globalization As Problem of Development in Harana Cuba, Jan 18-22.

Scholtre, J. (2017), ''The Globalization of World Policies'', in Steve Smith and John Baylis (eds.). The Globalization of World Policies, Oxford University Press.

Seers, D. (2017), ''The New Meaning of Development in Mabogunje, A. L. (1980), The Development Process; A Spatial process Perspective'', London, Hutchinsonb University Library.

Shenkar, O. and LUO, Y. (2014), ''International Business'', New York:/JohnWilley and sons.

Spitaller, E. and Galy, M. (2012), ''Spain: Landmarks in Economic Development, 1959-92'', IMF Working Paper 78, 2012.

UTILIZATION OF WHATSAPP ON ATTITUDE CHANGES OF COLLEGE STUDENTS IN SIVAGANGA DISTRICT

Dr.N.Johnson
Assistant Professor & Head i/c, Dept of Lifelong Learning, Alagappa University,Karaikudi, Tamil Nadu INDIA
Orcid Id 0000-0002-6710-4272

Abstract

Social media is the platform for sharing of ideas and information and the building of virtual networks and communities. Whatsapp, Facebook, Hike, Twitter, Skype, Google duo, YouTube, Instagram, Helo are some of the leading Social media platform used today. The present study focuses on Utilization of Whatsapp on attitude changes of college students in Sivaganga District, Tamil Nadu. Whatsapp is the socio- communication application. It is an encryption on the android application and has become the worlds most popular and text and voice messaging application. Specializing in cross-platform messaging, it is a free service that lets user message one another seamlessly between mobile and desktop devices. Whatsapp users can create groups, send each other unlimited images, video and audio call facility, money payment system, sharing location, group call with your friends etc. The Alagappa University in Karaikudi is a target area, located in Karaikudi Taluk Sivaganga District in Tamil Nadu. 139 respondents consisting of both men and women are selected from Karaikudi Alagappa University Students by using Simple Random sampling technique for the present research study. 139 students constituted as sample for the present investigation. The investigator collected the data by making use of the cross sectional normative Survey method. In this study the investigator collected the data relevant to the utilization of Whatsapp attitudes of Alagappa University Students. The findings of the present study reveals that 84.2% of college students of age group 18-21 years participated in the study and 15.8% of college students belong to 22-25 years. Taking photos and sharing through Whatsapp creates self gratification is accepted more by Male than Female. Watching videos on achievers develops positive attitude is accepted more by Male than Female. Sharing of news among friends through Whatsapp helps and creates awareness on Corona (Covid – 19) is accepted more by Male than Female. Corona awareness through Whatsapp create positive attitude among Male than Female. The calculated t value 1.325 is less than the table value of 1.98 at 5% level and hence there is no significant difference between male and female in regard to utilization of Whatsapp towards attitudinal change of college students.

Keywords: Utilization, Whatsapp, Attitude, College students

INFLUENCE OF ATTRACTIVE ADVERTISEMENT IN TELEVISION ON TEENAGE CHILDREN

Dr.N.Johnson
Assistant Professor & Head i/c, Dept of Lifelong Learning, Alagappa University,Karaikudi, Tamil Nadu INDIA
Orcid Id 0000-0002-6710-4272

Abstract

Television (TV) advertising is the most influential because it is the most expensive medium of advertising and successfully connects with children. Consumers feel that a company with a TV advertisement takes its marketing serious enough to spend money on this fairly expensive vehicle. TV powerfully combines visual and video elements to the message of an advertisement. When children can bring something to life visually, children have got a much greater chance of making a connection. Children are most influenced by TV advertisements because they inform consumers about a product more than other mediums. A TV advertisement helps to show off its products. Children's like TV because they have the visual and audio, they can both tell children story and show off the product. TV advertisements benefit informing consumers about the brand and product using visual and audio. The present study aims at how major children having influence of attractive advertisement broad coasted in television. In the present scenario, the world is moving from traditional media to digital media. Since the teenage children are found of purchasing things, because of the media attractive advertisement. This study will help to create awareness among children and stops to buy the unwanted things, remove the sufferings from their parental side. In the present study the researcher has collected 120 samples (respondents) through simple random sampling method. The investigator has administered simple random sampling techniques to collect the data from the population. The majority of the respondents belonging to the gender of female is 60%.The majority of the respondents belonging to the place of city is 65.15%. The finding of the present study reveals that majority of students are attracted towards advertisement broadcasted by television. There exists a significant difference between male and female on the influence of attractive advertisement broadcasted in television. Further, suggestions to improve the attractive advertisement among students in a positive way are highlighted.

Keywords: Influence, Attractive advertisement, Television

BRAND EQUİTY AND CORPORATE EQUİTY IMPACTS ON CUSTOMER LOYALTY BY MEDİATOR ROLE OF RELATİONSHİP EQUİTY

Alireza Moghaddasi
Faculty Member of Imamreza International University, Mashhad, Iran
Ramuna Mirhajianmoghaddam
Ph. D. Candidate of Industrial Managment, Yazd University, Yazd, Iran

Abstract

Today, the quality of services, especially in institutions with many clients, such as financial services and care, has become increasingly important. Creating strong brand names has become a marketing priority for many of today's organizations as it creates competitive advantages. In assessing the overall value of a brand, marketing researchers and participants have begun to test the concept of brand equity, which refers to the remarkable value that brand brings about for products, retailers and brand consumers. Brand equity is the result of customers' perceptions of what is being affected by many factors. The purpose of this study was to investigate the effect of brand equity and special value of the company on the customer loyalty of five star hotels in Mashhad, with the mediator role of the special value of communication in five star hotels. The population of this research was customers and recipients of 5 star hotels in Mashhad, and according to Morgan's table, 384 people were chosen randomly from among customers. Research hypotheses were tested using smart.PLS. The results of the research showed that brand equity has an impact on the company's special value, the particular value of communication and customer loyalty. Moreover, the special value of communication and special value of the company also affect customer loyalty.

Keywords: brand equity, Value equity, Relationship equity, customer loyalty

PARENTAL BONDİNG, FAMİLY COMMUNİCATİON, PERCEİVED RİSK AND ATTİTUDE TOWARDS DRUG USE İN UNİVERSİTY STUDENTS

Nageena Imran
Dr. Shahnila Tariq
M.Phil Psychology, (UMT, Lahore)

Abstract

This study intends to investigate the relationship between parental bonding, family communication, perception of risks associated with drug abuse and the attitudes developed to drug use that greatly contribute in the increasing rates of drug addiction in students now a days. It was hypothesized that parental bonding and perceived risk have a significant relationship with attitude towards drug use. A quantitative study is carried out for this research in which a correlational research design was used. A purposive, sampling technique was used to select the participants from a private and government university, with age range 18 – 28 years (M= 25.3, SD= 2.5). Parental Bonding Instrument (Parker, 1979), Family Communication Scale (Olsen et.al., 2004), Perception of Risk Associated with Drug Abuse (EMCDDA, 2015) and Attitude towards Drug Abuse (EMCDDA, 2015) were the instruments used in the study. Results revealed that family communication and perception of risk were significantly correlated with the attitude towards drug use. Results revealed that there was a significant negative correlation of family communication with attitude of students towards drug abuse and a significant positive correlation of perception of risk of students towards drug abuse. Furthermore, the level of education of the mother and whether or not student had ever used drugs was significantly positively correlated with the attitude towards drug abuse. This study will help create awareness for the neglected parents in the society to develop an effective parent- child relationship to nullify the developing drug addiction problems in young adolescents in Pakistan.

Keywords: Parental bonding, Parent-child communication, Perception of risk, Attitudes associated with drug abuse.

ANALYZING COHESION IN AFRICAN LITERARY TEXTS: A CASE STUDY OF *SECOND CLASS CITIZEN* BY BUCHI EMECHETA

Dr. SALAMI Amadou
Faculty of Social and Human Science (FASHS), University of Abomey-Calavi (UAC), Benin

Abstract

This study aims at delineating some linguistic features that can be used to decode the language of Buchi Emecjeta. The study focuses more specifically on discourse patterns of cohesion and coherence on the extract selected from the novel, using mixed research method. The findings show that the texture-forming resources through which the clauses of the novel have a semantic unity, cannot be well deciphered without referring to the context of culture and that of situation in which they are used.

Keywords: texture, cohesion, coherence, Systemic Functional Linguistics

MAO ZEDUNG'DAN Şİ CİNPİNG'E ÇİN HALK CUMHURİYETİ'NİN SİYASAL TARİHİ

Araş. Gör. Dr., Yusuf YILDIRIM
Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi
ORCID:0000-0002-1733-9073

Özet

Dünya tarihinde önemli medeniyetlerden biri olan Çin, ilk hanedanlıklardan beri çeşitli savaşlara sahne olmuş, toprak bakımından birçok kez genişlemiş, bölünmüş veya yeniden birleşmiştir. Ülkede uzun bir dönem devam eden Ming Hanedanlığı 20. yüzyılın başlarında imparatorluk tahttan çekilmeye zorlanmasıyla sona ermiş ve 1912'de Çin'de yeni bir dönem başlamış ve cumhuriyet ilan edilmiştir. Çin'de 20. yüzyılın ilk yarısında komünistler ve milliyetçiler arasında ülkede kimin iktidar olacağı hususunda ortaya çıkan gerginlik ve çatışma ortamında kazanan komünistler olmuş ve Komünistlerin lideri Mao Zedung 1949 yılında Çin Halk Cumhuriyeti'ni kurarak uluslararası sistemde söz sahibi olmaya çalışmıştır. Soğuk Savaş sonrası dönemde uluslararası arenada gerek nüfusuyla gerek ekonomisiyle gerek askeri potansiyeliyle 21. yüzyılın en büyük devleti olmaya aday olan Çin her yönüyle dikkatleri üzerine çekmiş ve uluslararası ilişkiler disiplininde üzerinde önemle durulması gereken bir aktör olarak ön plana çıkmıştır. Bu noktada Çin'i daha iyi anlayabilmek ve Çin'le ilgili gelecekte tahminlerde bulunma adına Çin siyasal tarihi hakkında bilgi sahibi olmak önem kazanmaktadır. Bu kapsamda çalışmamız, 1911 devriminden itibaren günümüze kadar Çin iç politikasındaki sosyo-ekonomik, politik değişim ile dönüşümü incelemiş ve "sosyalist" bir rejimle yönetilen ülkede karar alma mekanizmasında önemli pozisyonda bulunan liderlerin izlediği politikalar ve halka karşı gösterdikleri reaksiyonlar retrospektif bir bakış açısıyla analiz edilerek Çin siyasal tarihine ilişkin literatüre katkı sağlanılması amaçlanmıştır. Çin siyasal tarihi hakkında fikir veren bu çalışmada yöntem olarak olayların belirli bir yaklaşımla yorumlanmasını benimseyen tarihsel bir yöntem kullanılmıştır. Bu doğrultuda Çin iç politikasındaki siyasal, sosyal ve ekonomik olayların nedenleri indirgemeci bir yaklaşımla ortaya konmaya çalışılmıştır. Dolayısıyla bu tarihi inceleme büyük ölçüde nedenlerin incelenmesine dayanmış ve bu nedenler önemlerine göre sıraya konmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çin Halk Cumhuriyeti, Çin Siyasal Tarihi, Mao Zedung, Bir Kuşak Bir Yol Projesi

Abstract

China, one of the important civilizations in world history, has been the scene of various wars since the first dynasties, and has expanded, divided or reunited many times in terms of territory. The Ming Dynasty, which lasted for a long time in the country, ended when the empire was forced to abdicate at the beginning of the 20th century, and in 1912, a new era began in China and a republic was declared. In the first half of the 20th century, communists got in an environment of tension and conflict between communists and nationalists over who would come to power in the country in the first half of the 20th century, and the leader of the communists, Mao Zedong, established the People's Republic of China in 1949 and tried to

have a voice in the international system. In the post-Cold War era, China, which is a candidate to become the biggest state of the 21st century in the international arena with its population, economy and military potential, has attracted attention in all aspects and has come to the fore as an actor that should be emphasized in the discipline of international relations. At this point, it is important to have knowledge about Chinese political history in order to better understand China and to make predictions about China in the future. In this context, our study has examined the socio-economic, political change and transformation in China's domestic politics from the 1911 revolution to the present day and it is aimed to contribute to the literature on Chinese political history by analyzing the policies followed by the leaders, who have an important position in the decision-making mechanism in the country governed by a "socialist" regime, and their reactions to the public, from a retrospective perspective. In this study, which gives an idea about the Chinese political history, a historical method, which adopts the interpretation of events with a certain approach, is used as a method. In this direction, the causes of political, social and economic events in China's domestic politics have been tried to be revealed with a reductionist approach. Therefore, this historical review was largely based on the examination of the causes and these reasons were tried to be ranked according to their importance.

Keyıords: People's Republic of China, Political History of China, Mao Zedong, Belt and Road Initiative

GİRİŞ

19. yüzyılda Afyon Savaşları ile yarı feodal yarı sömürge bir ülke haline gelen Çin 20. Yüzyılın başlarında reform hareketlerine girişmiş ve ülkede 1912'de cumhuriyet ilan edilmiştir. Çin'de 20. yüzyılın ilk yarısında komünistler ve milliyetçiler arasında ülkede kimin söz sahibi olacağı hususunda ortaya çıkan gerginlik ve çatışma ortamında kazanan komünistler olmuş ve Komünistlerin lideri Mao Zedung 1949 yılında Çin Halk Cumhuriyeti'ni kurarak uluslararası sistemde söz sahibi olmaya çalışmıştır. Özellikle 2000'li yıllarda gerçekleştirilen yapısal reformlarla uluslararası arenada aktif bir politika izleyen Çin her yönüyle dikkatleri üzerine çekmiş ve uluslararası ilişkiler disiplininde üzerinde önemle durulması gereken bir aktör olarak ön plana çıkmıştır. Bu noktada Çin'i daha iyi anlayabilmek ve Çin'le ilgili gelecekte tahminlerde bulunma adına siyasal tarihi hakkında bilgi sahibi olmak önem kazanmaktadır. Bu kapsamda çalışmamız, 1911 devriminden itibaren günümüze kadar Çin iç politikasındaki sosyo-ekonomik, politik değişim ile dönüşümü incelemiş ve "sosyalist" bir rejimle yönetilen ülkede karar alma mekanizmasında önemli pozisyonda bulunan liderlerin izlediği politikalar ve halka karşı gösterdikleri reaksiyonlar retrospektif bir bakış açısıyla analiz edilerek Çin siyasal tarihine ilişkin literatüre katkı sağlanılması amaçlanmıştır. İlk olarak Mao dönemi öncesinde milliyetçiler ile komünistlerin mücadelesine değinilirken, Soğuk Savaş döneminde Mao'nun iç politikadaki politikaları incelenmiş ve bunun dış politikaya yansımalarına yer verilmiştir. Son olarak Soğuk Savaş sonrasında siyasi ve ekonomik anlamda ülkedeki değişim ve dönüşüm incelenmiş ve Şi Cinping dönemi ile birlikte "Çin Rüyasi" ve Çin'in ekonomik anlamda önemli projelerinden biri olan "Bir Kuşak Bir Yol Projesi" analiz edilmiştir.

Çin siyasal tarihi hakkında fikir veren bu çalışmada yöntem olarak olayların belirli bir yaklaşımla yorumlanmasını benimseyen tarihsel bir yöntem[1] kullanılmıştır. Bu doğrultuda Çin iç politikasındaki siyasal, sosyal ve ekonomik olayların nedenleri indirgemeci bir yaklaşımla ortaya konmaya çalışılmıştır. Dolayısıyla bu tarihi inceleme büyük ölçüde nedenlerin incelenmesine dayanmış ve bu nedenler önemlerine göre sıraya konmaya çalışılmıştır.

1911 Devrimi ve Mao Zedung Dönemine Kadar Çin İç Politikasında Yaşanan Gelişmeler

Mançu Hanedanı'nın 1911'de Çin burjuvazisi önderliğinde iktidardan düşmesinin, yerel liderler arasındaki yıkıcı çatışmaların, Japonya'ya karşı girişilen 8 yıllık mücadelenin ve üç yıl süren kanlı bir iç savaşın ardından Çin bağımsız bir ülke olarak yeniden birleşmiştir (Coase ve Wang, 2012, s.3). Mançu Hanedanı'nın düşmesine kadar giden olayların fitilini devlet adamı Sun Yat Sen ateşlemiştir. Çin'in özellikle 1895 yılında Japonya ile olan savaşta yenik düşmesiyle beraber yozlaşan Mançu hanedanını yıkmayı amaçlayan Sun Yat Sen bunun için çok fazla girişimde bulunmuş ancak her defasında başarısız olmuştur (Huang, 2007, s.284). Ancak nihayet 1911 devrimi sonrasında cumhuriyetin ilan edilmesiyle ilk devlet başkanı olan Sun Yat Sen (Cantlie ve Jones, 1912, s.9) yeterli bir kitle desteği görememesi üzerine ve General Yuan Şi Kai'nin emrinde olan isyanları bastırabilecek askerlerin varlığını da dikkate alarak devlet başkanlığını Yuan Şi Kai'ye devretmek zorunda kalmıştır (Huang, 2007, s.284) ve Japonya'ya sürgün edilmiştir. Ancak 1919'da Çin'in Cumhurbaşkanı olan Çan Kay Şek 1925'te hayatını kaybetmesiyle görevini Sun Yat Sen'e bırakmıştır.

Sun Yat Sen'in amacı, Mançu Hanedanını indirmek, yozlaşmış yönetimin zorbalıklarının sona erdirildiği, bağımsız basının hüküm sürdüğü, eğitim kolaylıklarının sağlandığı ve temel adaletin hakim olduğu bir devlet kurmaktı (Cantlie ve Jones, 1912, s.10). 1912 devriminin baş mimarlarından olan Sun Yat Sen, 1919'da bu hedeflerini gerçekleştirmek adına 1894 yılında "Çin Halk Canlanışı" adında bir dernek olarak kurulan yapılanmayı Çin Milliyetçi Partisi'ni (Kuomintang, KMT)[2] olarak modern anlamda yeniden kurarken, buna karşılık 1921'de kurulan Çin Komünist Partisi[3] (ÇKP) de komünizmi ideolojik olarak benimsemiştir. 1923 yılında ÇKP, KMT ile ittifak oluşturmaya karar verirken, 1925'te Sun Yat Sen'in ölümünden sonra başarılı bir asker olan Çan Kay Şek, Çin'de birçok bölgede ağırlıklı olarak kontrolü ele almıştır (Crell, 1990, s.21). Çan Kay Şek,

[1]Ayrıntılı bilgi için bkz. Oral Sander, "Tarihte Yöntem", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi,* Cilt: 28, Sayı: 1, 1973, ss.59-71.

[2]Sun Yat Sen'in partisi defalarca ismi değiştirdikten sonra nihayet Çin Milliyetçi Partisi ismini almıştır. Ocak 1924'te toplanan ilk ulusal kongresinde Kuomintang, Sovyet çizgisini izleme kararı alırken bu tarihten sonra Ruslar ve onların kurduğu uluslararası bir komünist örgüt olan Komintern, siyasi çıkarları doğrultusunda Japonya'ya karşı birlik olmaları hususunda hem ÇKP'yi hem de KMT'yi destekleyerek Çin siyasal hayatında önemli rol oynamıştır (Huang, 2007, s.294).

[3]Mao'nun da kurucu üyesi olduğu Çin Komünist Partisi, 4 Mayıs 1919 tarihinde Pekin'de öğrenci gösterileri ile başlayan emperyalizm karşıtı olan ve Çin milliyetçiliğini ateşleyen kültürel ve siyasal hareket sonucunda ortaya çıkmıştır. Özellikle Lenin'in önderlik ettiği Sosyalist Ekim Devrimi, Çin halkına Marksizm-Leninizm'in ulaşmasını sağlarken bu hareketin Çin'deki devrimci hareketle birleşmesinden sonra Çin proletaryasının öncü hareketi olan Çin Komünist Partisi ortaya çıkmıştır. 1 Temmuz 1921'de ilk kongresini gerçekleştirdikten sonra siyasi faaliyetlerine başlamıştır. Bu parti, zorlu mücadeleler içinde gelişmiş ve yarı sömürge, yarı feodal eski Çin'in sosyalist Çin'e dönüşmesinde öncü rol üstlenmiştir (Anonim, 1971, ss.7-8).

ÇKP ile uzlaşma konusunda daha az istekliyken 1927'de KMT içinde konumu sağlamlaştırmış ve komünistleri hedef almıştır (Coase ve Wang, 2012, s.3). Parti içinde bir temizlik harekâtı başlatmış ve partinin hâkim olduğu tüm şehirlerde ÇKP üyelerini tutuklatmıştır. Ona göre komünistler partiyi ele geçirmeye ve baş komutana karşı suikast planlamaktaydı (Huang, 2007, s.294). Çan Kay Şek'in bu hamlesine karşı Mao Zedung "gerilla stratejisi" adını verdiği bir hareket başlatmıştır. Bu gerillalar kırsal kesimlerde devrimci üs bölgeleri elde ederek komünist ideolojiyi güçlendirmeyi amaçlamıştır. Mao bu stratejiyle kırsal kesimdeki fakir ve orta halli köylü sınıfını devrimci siyasetin merkezi haline getirmeyi amaçlamıştır (Womack, 1982, ss.192-193). Böylece komünistler ve milliyetçiler karşı karşıya gelmiştir. Ancak o dönemde Japon tehdidine karşı birlikte savaşmışlardır. Ancak her iki taraf da birbirine güvenmemekteydi ve hakimiyet mücadelesi hız kesmeden devam etmekteydi. Japonya'nın teslim olmasıyla beraber ağır toplar, tanklar ve makineli tüfekler, Mao ve Kızıl Ordu'nun eline geçmiştir (Crell, 1990, ss.139, 152). Burada özellikle Rusya'nın da ABD'nin Çan Kay Şek'e yardım etmesi karşısında Çin komünistlerinin tarafını tutması Çan Kay Şek'in elini zayıflatırken komünistler daha da güçlenmiş ve Çin hükümet merkezini ele geçirmişlerdir. Bu hamle karşısında Çan Kay Şek ve taraftarları Formoza (Tayvan) adasına kaçmak zorunda kalmıştır. Bununla birlikte 1971 yılına kadar Pin-Pong Diplomasisi[4]'ne kadar Tayvan BM'de Çin'in tek yasal temsilcisi sayılmıştır.

Çin Halk Cumhuriyeti'nde Büyük İleri Atılım ve Büyük Proleter Kültür Devrimi

Çin'de iki dünya savaşı arası dönemde milliyetçiler ile komünistler arasındaki hakimiyet mücadelesi bir iç savaşa dönüşürken, Japon işgaliyle birlikte rakip iki kanat ülkeyi savunmak adına kendi aralarındaki mücadeleye rağmen Japonya'ya karşı beraber hareket etmişlerdir. Bu iki rakibin savaşında kazanan komünistler olurken 1 Ekim 1949'da Mao Çin Halk Cumhuriyeti'ni kurarak uluslararası politikada Çin'i anakarada saygın bir ülke haline getirmek için yoğun çaba harcamıştır. Çan Kay Şek ise anakarayı terk ederek Tayvan'da "Milliyetçi Çin Cumhuriyeti" adı altında yönetimini sürdürmeye çalışmış ve Çin'in meşru hükümetinin kendi hükümeti olduğunu savunmuştur.

ÇKP'nin köylülerden büyük destek alan toprak reformu politikaları ve KMT'nın siyasi ve askeri bağlamda yozlaşmış politikaları, Mao önderliğindeki ÇKP'nin iktidara gelmesinde önemli rol oynamıştır. ÇKP'nin üstünlüğü Kuzey Kore'nin yanında savaşa katılmasıyla daha da güçlenmiştir. Bir dış tehdit algısı ve ABD önderliğindeki BM birliklerinin Çan Kay Şek'i anakarada yeniden iktidara getirme fırsatını kullanabileceğine dair gerçekçi ve haklı korku, devletin kendi kendini yönetmesini sağlayan bir vatanseverlik ve paranoya bileşimi yaratmıştır. Bununla beraber Kore Savaşı 1953'te imzalanan ateşkesle sonuçlandıktan sonra Çin Batı'dan izole olmasına rağmen geniş bir halk desteğine sahip güçlü bir hükümet yönetimi altında yeniden birleştirilmiştir. Mao, toprak reformu[5], kadın erkek eşitliğini

[4]Pin-Pong diplomasisi, ABD ile Çin arasında yaşanan gerilimi azaltma siyaseti çerçevesinde şekillenmiştir. Bu diplomasi atağı, ABD'nin o dönemde Çin'e karşı askeri ve ticari ilişkiler bağlamında gerçekleştirdiği jestlere karşı, Çin hükümetinin, Japonya'da bulunan ABD masa tenisi takımının Çin'e davet etmesiyle şekillenmiş, bunun sonucunda diplomatik ilişkiler kurulmuş ve iki ülke arasındaki ilişkiler hızla gelişmiştir.

[5]Çin'de toprak reformu, ulusal demokratik devrimin tamamlanması ve büyük toprak sahipleri ile burjuvazin malları ve üretim araçlarının kamulaştırılması sonrasında gerçekleştirilmiştir. Çin'in sosyal ve ekonomik hayatını şekillendirmede hayati rol oynayan toprak reformunun yanında devrimi örgütleyen köylü sınıfı da ön plana çıkmıştır. Dolayısıyla devrimi anlamlandırmada köylü sınıfının rolünü göz ardı etmemek gerekmektedir.

amaçlayan yasalar, ekonomiyi Sovyet modeli çerçevesinde geliştirmek için oluşturulan Beş Yıllık Kalkınma Planı'da da içeren programları yürürlüğe koymuştur (Dillon, 2008, s.16).

Mao'nun Çin'i hızla güçlü bir sanayi devletine dönüştürmeyi amaçlayan 1958-1961 yılları arasında ikinci Beş Yıllık Plan olan ve "Büyük İleri Atılım" olarak bilinen kampanyası esasında ağır sanayiye öncelik verme yerine, tarıma dayalı bir sanayileşmeye ağırlık verme ve üretim birimlerdeki ilişki ile bölüşümün tek kişi ve emeğin nitelik veya niceliğine göre pay verme şeklinde değil, parti liderliğindeki kolektif yönetim ve emeğin niceliğine göre pay verme şeklindeydi.[6] Çarpıcı olaylara yol açan ve ulusal bir felaketle sonuçlanan bu hareket, hızlı sanayileşme ve kolektifleştirme ile her türlü engeli aşarak birlik içinde fiziksel emekle ve irade gücüyle komünist bir ütopyaya ulaşmayı amaçlamıştır. Kolektifleştirmenin sonucunda süratle önceki kooperatiflerden çok daha büyük olan komünler oluşmuştur. Komünler; tarım, sanayi, yönetim, eğitim ve sağlık alanlarında kendi kendine yetmeyi amaçlamıştır. Özellikle köylüler üretimi en üst düzeye çıkarmak için yoğun bir biçimde çalışmışlardır (Brown, 2012, s.31). Ancak bu çabalara rağmen özellikle çelik üretimini arttırma adına gerçekleştirilen çabalar tarımsal krize ve bu da kıtlığa neden olmuş ve tahıl üretiminde büyük bir çöküş meydana gelmiştir (Yang, 2008, s.23). Bu felaketten sonra, kitle seferberliği ve günlük hayatın her yönünün politize edilmesi şeklindeki 'Maoist' yaklaşım yerini geçici olarak Liu Shaoqi, Deng Şiaoping ve Sovyet-tarzı merkezi planlayıcılardan vuku bulan liderlere bırakmıştır. Mao, o dönemde alenen eleştirilmemesine rağmen, felaketten şahsen sorumlu tutulmuş ve birkaç yıl boyunca Mao'nun ülke içindeki gücü ve nüfuzu azalmıştır. 1960'ların başında ise Çin, muhafazakâr bir bürokratik yapı altında daha geleneksel bir planlı ekonomiye dönüşmüştür (Dillon, 2008, s.17).

Büyük İleri Atılım'dan sonra 1960'ların başlarında Çin'de toplumsal düzenin yeniden tesis edildiği ve ekonominin toparlanmaya başladığı bir dönem yaşanmış ancak Mao'nun Kültür Devrimi hareketini başlatmasıyla bu süreç çok da uzun sürmemiştir (Coase ve Wang, 2012, s.19). 1966 ile Mao'nun öldüğü yıl olan 1976 arasındaki geçen süre Çin siyasal tarihinde "Kültür Devrimi Çağı" olarak anılmıştır. Kültür Devrimi, gençler vasıtasıyla devrimci ruhu yeniden canlandırmayı ve bürokratik eğilimlerin yok edilmesini amaçlamıştır. "Kızıl Muhafızlar" olarak bir araya gelen genç "devrimciler" Mao dışında Komünist parti liderlerini devirmişlerdir (Timurtaş, 2018, s.57). Böylece Mao Çin'de yeni bir sürecin kapısını açmıştır.

Mao'nun Kültür Devrimi'ndeki temel hedeflerinden biri halka hizmet etmediğini düşündüğü hükümet bürokrasisini saf dışı bırakmak ve halkın, yönetimi kendi eline almasını sağlayacak uygun bir siyasal ortamı oluşturmaktı. Planlı ekonomiyi benimseyen ve piyasa işleyiş ilkelerine karşı çıkan Mao, ilerleyen yıllarda merkezileşme, katılık, desantralizasyon (yerelleşme) sürecinin hâkim olduğu bir kısır döngü içine hapsolmuştur. Parti içindeki çekişmeler ve Mao'nun sürekli sınıf mücadelesi fikri Kültür Devrimi'nin ideolojik bağlamda

---

Zaten Çin'in sosyalist devrimi Sovyetler Birliği'nden farklı olarak gerçekleştirmesinde esas dinamik köylülükle ilişkileridir. ÇKP, iç savaş ve ulusal savaş döneminde temel olarak köylülüğe dayandığından ve ona liderlik ettiğinden ve toprak sorununu bu süreç içinde çözmeye başladığından dolayı toprak reformu ile köylülerin kooperatiflerde toplanmasıyla beraber başlamış, dolayısıyla devrimin ateşleyici gücü köylüler olmuş, aynı zamanda sosyalizmin kuruluşunda da önemli rol oynamışlardır. *Sovyet ve Çin Deneylerinde Kapitalizmden Komünizme Geçiş Dönemi,* (İstanbul: Mücadele Yayınları, 1991), s.75

[6]*Sovyet ve Çin Deneylerinde Kapitalizmden Komünizme Geçiş Dönemi,* (İstanbul: Mücadele Yayınları, 1991), s.86.

Büyük İleri Atılım hareketinden daha radikal olacağının sinyallerini vermekteydi. Mao, sosyalizmin kapitalist sızmalar ve feodal aşındırmalarla zarar görmemesi için çoğunlukla lise öğrencilerini geçmişten miras alınan bütün kurumları ve eserleri imha etmesi konusunda cesaretlendirmiştir. Bu doğrultuda eski gelenekler, eski kültür, eski alışkanlıklar ve eski fikirler, "dört eski" olarak adlandırılıp kınanmıştır. Sonuç olarak tapınaklar, kitaplar ve diğer kültürel eserler yakılıp ya da parçalanmıştır. 1960'ların ikinci yarısında Çin'de sadece Marx, Engel, Lenin, Stalin ve Mao'nun çalışmaları ile sosyalizmin zaferini gösteren bazı kitaplar okunabilecek kitaplar olarak kalmıştır. Yine bu dönemde Japonya ve Batı ile olan tüm ilişkiler ve ekonomik bağlantılar kesilmiştir (Coase ve Wang, 2012, s.19). Sovyetler Birliği de Pekin'in bu politikasından nasibini almıştır.

İç politikada bu olaylar yaşanırken dış politikada da 1921 yılında ÇKP'nin kurulmasıyla beraber Sovyetler Birliği ile Çin arasında komünist ideoloji temelli başlayan yakınlaşma, 1949 yılında Mao'nun milliyetçilere karşı olan savaşı kazanarak Çin Halk Cumhuriyeti'ni kurması sonrasında rahat bir zemine oturtulamamıştır. 1950'de Dostluk, Müttefiklik ve Karşılıklı Yardımlaşma Anlaşması iki ülke arasında imzalanırken Stalin'in "tek ülkede sosyalizm" tezi Sovyetler Birliği'nin Çin'e karşı olan ilgisini azaltmıştır. Öte yandan Kruşçev'inn "destalinisazyon"[7] ve "barış içinde bir arada yaşama" politikasıyla farklı ideolojilere kucak açması ve ABD ile ilişkileri geliştirme arayışına gidilmesi Çin'in Sovyetler Birliği ile derin görüş ayrılıkları yaşamasına neden olmuştur. Mao, Sovyetler Birliği'nin bu barış eksenli politikalarını sosyalist revizyonizm olarak tanımlamış ve Sovyetler'in farklı ideolojilere ve kapitalist devletlere karşı sert bir tutum takınması gerektiğini belirtmiştir. Bununla beraber Mao, Sovyet Komünist Partisi'nin öncü rolünü reddederken barışçıl yolla sosyalizme geçiş fikrine de karşı çıkmıştır (Alagöz, 2019, ss.16-18). Mao'nun savaşı merkez konuma aldığı bu anlayışı ve Sovyetler Birliği'nin o dönemde izlediği yumuşak politikalarını eleştirmesi, Sovyetler Birliği kanadında da tepki uyandırmıştır. Sovyetler Birliği, Pekin'in sosyalist ülkelere dış politikada "dişe diş" ilkesi bağlamında şiddeti ve devrimi dayatmaya çalışmasının ve silahsızlanma mücadelesinde sosyalist ülkelerin eşgüdüm çabalarının sonuçsuz kalacağını ve hatta zararlı olduğunu söylemesinin Çin'in maceracı bir dış politika anlayışının sonucu olduğunu belirtmiştir. Hatta Sovyetler Birliği, Çin'in amacının, Sovyetler Birliği'ni Çin halkının gözünde küçük düşürmek, Sovyet karşıtlığını yaymak ve bu yolla büyük güç olma hedefine ulaşmak olduğunu ileri sürmüştür (Ivanov, 1979, ss.12-18).

1960'lı yıllarda Sovyetler Birliği ile yaşanan çatışmalarla beraber 1960'lı yılların ortalarına kadar Mao için en büyük tehdit ABD öncülüğündeki emperyalistlerden gelmekteydi. Ancak Çin-Sovyet çatışmasının iyice belirginleşmesi sonrasında ABD tehdidi ikinci planda kalmıştır. Böyle Çin Batı ile ilişkilerini geliştirmeye çalışmış ve 1971'de Birleşmiş Milletler'deki Çin koltuğunu devralmıştır. Ancak bu gelişmelere rağmen Mao'nun yaşadığı süre boyunca Çin, neredeyse tamamen içe kapanmıştır. Mao döneminde Çin'in içe kapanması yukarda bahsedilen dış etkenlerden dolayı zaruri bir durum olarak görülmüştür (Beşer, 2018). Mao sonrası iktidara gelen Deng Şiaoping, Çin'i uluslararası ilişkilerde aktif rol oynaması konusunda ciddi çaba göstermiştir. Deng'in liderliği altında Çin, uluslararası örgütlere dahil olurken küresel ticaret, finans aktif bir parçası haline gelerek dünya

[7]Destalinizasyon, Kruşçev döneminde Stalin'e ait görüşlerin, nüfuz ve gücünün azaltılması ve bu bağlamda hiyerarşik yapı ve ideolojik yaklaşımın geriletilmesi girişimine denilmektedir.

topluluğuna katılmıştır. Böylece Çin dışa açılmıştır. Bu doğrultuda Çin, Dünya Bankası ve Uluslararası Para Fonu'na (IMF) üye oldu. Çin, Dünya Sağlık Örgütü faaliyetlerinde olduğu kadar, tüm önemli uluslararası kuruluşların her alandaki çabalarında da aktif rol oynamaya başlamıştır. Çin'in Dünya Ticaret Örgütü'ne (DTÖ) kabul edilmesi için atılan adımların çoğu Deng döneminde gerçekleşmiş ve Çin entegrasyon sürecini başarılı bir şekilde gerçekleştirmiştir (Vogel, 2011, ss. 696-697).

Deng yönetimi döneminde Çin siyasal tarihinde ise gerçekleştirilen en iddialı olay Çin'e marjinal devrimlerle sosyalist piyasa ekonomisinin getirilmesiydi. Piyasanın Çin ekonomisine girmesi, Çin devletinin ekonomiden tamamen geri çekilmesi anlamına gelmiyordu, daha ziyade devletin ekonomik planlamasını tamamlamak için bir arz ve talep sisteminin getirilmesi içermekteydi. Deng, genel üretimi iyileştirmek için tarım reformlarına önem vermiş, devlet kontrollerini gevşetmiş ve çiftçiye daha fazla özerklik tanımıştır. Ayrıca Kültür Devrimi sırasında eğitimin tamamen kesintiye uğramasından dolayı bilim ve teknoloji durgunlaşmıştır. Bu durum Çinli öğrencilerden oluşan kayıp bir nesil yaratmıştır. Deng rotayı tersine çevirmek için yoğun eğitim programlarıyla teknoloji uzmanlarını eğitmek için araştırma merkezleri kurmuştur ve Mao'nun aksine öğrencileri eğitim görmesi için yurtdışına teşvik etmiştir. Çin yabancı teknoloji ile desteklenen mühendislik alanlarına da destek vermiştir. Böylece bu atılımlar, Çin'in üretim kapasitesinin ilerlemesinde ve dünyanın fabrikası olarak yükselişinde önemli rol oynamıştır. Orduyu modernize etme konusunda da çaba gösteren Deng, devlet kurumlarını yeniden inşa etme ve iyileştirme konusunda da önemli reformları gerçekleştirmek üzere harekete geçmiştir. Bu doğrultuda parti, ordu ve hükümetin görevlerini açıkça tanımlamış, parti ve ordunun rolünü azaltıp hükümetin rolü ve yetkilerini genişletmiştir. Bürokrasinin de etkinliğini azaltarak yönetimdeki reform sürecini düzene sokmuştur (Keo, 2020, ss.35-37). Bununla beraber Deng döneminde piyasa ekonomisine dönüşümü başlatan en önemli devrimlerden biri Çin'in küreselleşmesinde hayati rol oynamıştır. Bu Çin'in ekonomik yönden gelişme potansiyeli bulunan bölgelerde (Shenzhen, Zhuai, Shantou) "özel ekonomik bölgeler"in oluşturulmasını hedeflemiştir (Coase ve Wang, 2012, s.60). Özetle Deng iç politikada reformist yönüyle ön plana çıkarken dış politikada ise "pasif siyasi dış politika aktif ekonomi temelli dış politika izlemenin Pekin'in çıkarına olduğuna" inanmış ve bu felsefesini "sınırlarını sakla gücünü besle" sloganıyla yürürlüğe sokmaya çalışmıştır (Beşer, 2018) Hatta bu slogan ilerde "Deng Xiaoping Teorisi" olarak Çin siyasal tarihinde yerini almıştır.

1989 Tiananmen Meydan Olayları

Yirminci yüzyılın son on yılının başlangıcı, Pekin için iç ve dış politikada bazı büyük şoklar getirmiştir. Berlin Duvarı'nın yıkılması, Sovyetler Birliği'nin dağılması ve Soğuk Savaş'ın sona ermesi ile beraber Körfez Savaşı'nda ABD'nin üstünlüğü yeni bir çağın habercisi gibiydi. Böyle bir küresel tek kutupluluk karşısında Çin, dünyadaki hak ettiği statüsüne geri dönmenin bir yolu olarak ihracata dayalı ekonomik büyümeye başarılı bir şekilde odaklanmaya devam etmiş ve nitekim bunu gittikçe hızlandırmıştır. Ancak Pekin, süper güçler arasında bir tür dengeleyici rol oynayabileceği dünya sahnesinde bir oyuncu olarak sahip olduğu stratejik nüfuz ve manevra özgürlüğünün bir kısmını iç politikada yaşadığı birtakım olaylarla kaybetmişti. Örneğin erdemli tutumuyla bilinen Çin, Haziran

1989'da Tienanmen Meydanı'nda demokrasi yanlısı öğrenci protestolarını şiddetle bastırınca olağanüstü bir uluslararası prestij kaybı yaşamış, üstelik bu durum Çin'in bazı ekonomik yaptırımlarla karşılaşmasına yol açmıştır. Bununla birlikte bu olay ÇKP'nin iyi niyetli bir yönetim sergilediğine dair tüm inancın uluslararası toplumda yitirilmesine yol açmıştır (Ford, 2010, ss.229-230).

Tiananmen protestolarının kökeni aslında geçmişe dayanmaktaydı. Mao sonrası iktidara gelen Deng'in reformlarına rağmen özellikle enflasyon konusunda halkta yaygın bir memnuniyetsizlik ve Komünist parti içinde yolsuzluk ve bürokrasiye karşı olumsuz bir algı mevcuttu. Demokrasi, insan hakları gibi normatif konuların genişletilmesini isteyen öğrenciler, Çin'in modernleşme ve demokratikleşme bağlamında yeni adımlar atmasını talep etmekteydi. Bir gösteri olarak başlayan süreç, hükümetin otoritesine meydan okuyan bir Tiananmen Meydanı işgaline dönüşmüştür (Kissinger, 2012, ss.408-409). Bununla beraber Deng muhafazakarların da isteği doğrultusunda başkentin düzenini yeniden sağlamak için protestoculardan meydanın boşaltılmasını talep etmiş, karşılık alamayınca Çin Kurtuluş Ordusu (ÇKO) harekete geçmiş ve çıkan olaylar sonucunda binlerce kişi hayatını kaybetmiştir. Olaylar sonrasında ÇKP uluslararası kınamalara rağmen konumun güçlendirip muhalifleri ezmiş ve iktidarda kalmayı başarmıştır (Keo, 2020, s.40). Bir başka deyişle ÇKP, tüm bu süreçler sonucunda kendi siyasi tekelini ve nüfuzunu sürdürebilmek adına oldukça merkezî ve sert politikalar uygulamayı idame ettirmiştir (Çalışkan, 2019).

Tiananmen olayları ABD'nin Çin'e yönelik politikasında sürekli hesaba katılan önemli bir olaydır. Çin'in para biriminin değerlendirilmesi, Çin ekonomisinin enerji ve ekonomik kaynaklara yönelik olarak artan açlığı ve Çin'in jeopolitik bir güç olarak ortaya çıkmasının sonuçları gibi konular hakkındaki güncel tartışmalar, medyanın da etkisiyle çoğunlukla Çin hükümetinin temel doğası ve Çin'in Tiananmen olaylarında kendi halkına gösterilen tutum ve anlayış etrafında şekillenmiştir. Dolayısıyla bu olay, Çin-ABD ilişkilerinde ABD tarafından Çin'e karşı sürekli olumsuz bir olgu olarak ortaya çıkmıştır. Ancak ABD'nin bu retoriği gittikçe önemi kaybetmiş gibi görünmektedir. Çünkü Çin'deki muazzam ekonomik büyüme, modernleşmiş, hatta postmodern bir topluma geçiş ve yeniden markalaşma çalışmaları nedeniyle, 1989 olayları hem zaman hem de duygusal sonuçları bağlamında çok geride kalmıştır (Kluver, 2010, ss.71-94). Çin'in Tiananmen olaylarındaki tutumu uluslararası toplum tarafından da olumsuz tepki alsa da özellikle 2000'li yıllardaki sosyo-ekonomik değişim ve dönüşüm Çin'e karşı olan algıların değişiminde de önemli rol oynamıştır.

Soğuk Savaş Sonrasında Çin İç Politikasındaki Siyasal Gelişmeler: Jiang Zemin ve Huo Cintao Dönemleri ve Küreselleşmeye Uyum

1990'ların başında Çin'de Tiananmen olayları yaşanırken, Almanya'nın yeniden birleşmesi, Sovyetler Birliği'nin dağılması ve Varşova Paktı'nın artık önemini yitirmesi özellikle komünist Blok açısından büyük hayal kırıklıklarına neden olmuştur. Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle beraber liberal blok sosyalist bloğa karşı bir zafer elde etmiş ve bu durum Çin'i de derinden etkilemiştir. Uluslararası politikada tüm gözler artık dünyanın en büyük komünist ülkesi olan Çin'e çevrilmiştir.

Deng sonrasında Çin'de iktidara gelen Jiang Zemin, "Üç Temsiliyet Kuramı" ile daha önce sadece işçi ve köylülerin üye olabildiği partiye, kongrede tüzük değişikliği yaparak ileri

güçler olarak adlandırdığı kapitalistlerin de üye olmasını sağlamıştır. Bu reformla tepki çeken Jiang, sosyalizme geçiş ekonomisini süratle tasfiye ederek dev adımlarla kapitalizme geçiş sürecini başlatmıştır. Böylelikle kapitalizm sürecine dahil olan Çin uluslararası sitemde en fazla yatırım çeken ülkelerden biri haline gelmiştir. Özel sektörün de ekonomideki rolü teşvikler sayesinde attırılırken ilerleyen yıllarda mülkiyet hakkı yasalaşmıştır (İnançlı ve Kamacı, 2010, ss.139-140). Çin'de neoliberal politikalar ekseninde kalkınmacı bir süreç izlenirken söylemde ise sosyalizm hala geçerliliğini korumaktadır.

Önemli reformlarıyla Çin'in çehresini değiştiren Jiang, 2002 yılında partisinin 80. yıldönümünde yaptığı konuşmada, Çin kurumlarının "Marxist-Leninist", "Mao Zedong Düşüncesi" ve "Deng Xiaoping Teorisi"nden ilham alınarak oluşturulması gerektiğini savunmuş ve Çin siyasal tarihinde "üç referans"[8] olarak bilinen slogan çerçevesinde Çin politikasını şekillendirmeye çalışmıştır. Bu slogan ile Komünist Parti yönetimi içerisinde daha fazla teknokrat görev almış, bilim ve teknoloji alanında yapılan çalışmalara daha fazla önem verilmeye başlanmıştır. Bununla beraber aynı kongrede Jiang Zemin, ekonomik reformların sürdürülmesi gerektiğini vurgularken sosyalist düşüncenin de korunması gerektiğini belirtmiştir. Çin, bu dönemde Dünya Ticaret Örgütü'ne üye olarak (2001) dünya ekonomisiyle entegre olma yolunda çok önemli bir adım atarken, Şanghay İşbirliği Örgütü içinde de aktif rol oynamıştır (Koçakoğlu, 2021, ss.39-40).

Jiang sonrasında 2002'de iktidara gelen Hu Cintao Çin iç politikasında yıllardır devam eden derin sosyal sorunlarla kuşatılmış durumdaydı. Artan işsizlik, etnik ayrılıkçılık, yolsuzluk ve artan gelir uçurumları parti üzerinde büyük baskılar oluşturmuştur. Hu, bu sorunların ciddiyetinin farkındaydı. Ekonomik kalkınmanın, sosyal istikrarın temeli olduğunu vurgulayan Hu, DTÖ'ye girmenin de Çin'in temel çıkarlarına ve uzun vadeli çıkarlarına uygun olduğunu vurgulamıştır (Ewing, 2003, s.30). Siyasi otoriterliğiyle öne çıkan ve Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYİH) büyümeyi vurgulayan Jiang'ın politikalarından uzaklaşan Hu, üç ana hedefi içeren kalkınma vizyonunu şöyle özetlemiştir: ÇKP'nin yönetim kapasitesini arttırmak, dengeli bölgesel kalkınma için çabalamak ve daha "ahenkli bir toplum"[9] kurmak. Hu, ekonomik verimliliğin önemli olduğunu iddia etmiş, ancak Çin'in yeni önceliğinin, toplum genelinde sosyal adalet dağılımını sağlamak olduğunu vurgulamıştır (Li, 2005, ss.6-7). Hu'nun bu çabaları sonuç vermiş ve Çin önemli bir ekonomik atılım gerçekleştirmiş ve dünyanın en büyük ekonomileri arasına girmiştir. Nitekim 1978'de Çin, küresel ticaretin yüzde 1'inden daha azını oluştururken, 2000 yılına gelindiğinde, payı yüzde 3'e yükselmiştir. On yıl sonra, payı üç kattan fazla artmış ve Çin dünyanın en büyük ihracatçısı olmuştur. 2013 yılında ise Çin, Amerika Birleşik Devletleri'ni geçerek tüm ticaret yapan ülkeler içinde dünyanın en büyük ülkesi haline gelmiştir. Ayrıca Çin ekonomisi Hu dönemi sonrasında dünyanın ikinci en büyük ekonomisi konumuna yükselmiştir (Wu, 2016, ss.261-262).

[8]ÇKP'nin temsil ettiği üç referans: Çin'in modern üretici güçlerinin gelişme eğilimi, gelişmiş kültürünün yönelimi ve halkın büyük çoğunluğunun temel çıkarları şeklinde ortaya çıkmıştır (Narayanan, 2006, s.335).

[9]Hu'nun daha ahenkli bir toplum kurulması çağrısında bulunmasının temel nedeni sosyal adalet konularına ve savunmasız grupların (çiftçiler, göçmen işçiler ve kentte çalışan işçiler) çıkarlarına daha fazla özen göstermekti. Hu, bu grupların şartları iyileştirilmediği sürece ülkenin söz konusu savunmasız grupların önderlik ettiği bir sosyal devrimin eşiğinde olacağını açıkça görmüştür. Dolayısıyla bu endişeler ışığında bazı önemli politika değişiklikleri yapmıştır (Li, 2005, ss.6-7).

Şi Çinping'in Çin Rüyası ve Çin'in İpekyolu'nu yeniden Canlandırma Hayali: Bir Kuşak Bir Yol Projesi

Çin siyasal tarihinde Çinli tüm liderler kendi toplumlarının hâkim gerçekliklerini idrak ederken ideolojilerini buna göre formüle etmişlerdir. Mao dönemiyle devam eden bu gelenek Deng, Jiang ve Huo döneminde de sürdürülmüştür. Hu sonrası iktidara gelen Şi Cinping de bunu devam ettirmiş ve "Çin Rüyası" adını verdiği ülküyle Çin toplumunu kenetlemeyi hedeflemiştir. Şi'nin "Çin Rüyası": Güçlü ve zengin bir devlet, ulusun restorasyonu ve halkın mutluluğu gibi bileşenlerden oluşmuştur. Şi, bu hayalin gerçekleştirebilmesi için yoksulluk ve işsizliğin Çin'in yüzüncü yılı öncesinde ortadan kaldırılması gerektiğine inanmıştır. Bu durum, Çin'in 19. yüzyıldan itibaren kaybettiği şanını yeniden kazanabilmesi için elzemdi. Şi döneminde Çin, siyasi ve ekonomik nüfuzu sayesinde açıkça dünya sahnesine çıkmış ve artık kaybettiği ihtişamını yeniden kazanmasının zamanı geldiğine inanmıştır. Bu ihtişamı yeniden kazanma girişimi, yoksulluk, işsizlik, yolsuzluk vb. sorunlarla mücadele etmek için gittikçe artan agresif dış ve ekonomik politikalar şeklinde kendini göstermiştir. Bu anlayış Şi'nin 2017'deki 19. Parti Kongresi'ndeki konuşmasında da açıkça görülmüştür: Şi, özellikle gelişmekte olan ülkeler ve dünya için bir model olarak Çin'in kalkınma yolunu benimsemeleri fikrini vurgulamıştır. Bununla birlikte, Çin Rüyasını gerçekleştirmek için Çin'in 1978'deki reformlar sonrası elde ettiği ekonomik zenginliği elinde tutması elzemdir. Çin'in hedefi sadece güçlü ve müreffeh bir zengin ülke olmak değil, aynı zamanda dünyanın en kalabalık ülkesine sahip olan nüfusuyla dünyanın en yüksek GSYİH sahip varlıklı bir ülke olmaktır (Pathak, 2021, ss.151-152).

1978 yılında iktidara gelen Deng'in reform ve açılım siyasetiyle Çin'in ekonomik büyüme ve kalkınmasında önemli rol oynadığı görülmüştür. Bu dönüşümü gerçekleştirirken yürürlüğe soktuğu ekonomi politikalarla demiryolları, limanlar, boru hatları ve tüneller inşa eden Deng, ne yazık ki ülke içindeki kalkınma sorunlarının önüne geçememiştir. Çin'in doğusu ile batısı arasındaki sosyo-ekonomik eşitsizlik ilerleyen yıllarda gittikçe büyümüş ve bu kapsamda Çin öncelikle ülke içinde sonrasında ise yakın ve çevre ülkelerde iktisadi şartları iyileştirme ihtiyacı hissetmiştir. Çin'in ekonomik bağlamda nüfuzunu yaymak ve ülke içindeki bölgesel ekonomik dengesizliği gidermek amacıyla ekonomik, jeopolitik ve jeostratejik bağlamda bir arayış içine girdiği görülmüştür (Tutar vd., 2019, s.621).

Bu arayışın bir sonucu olarak 2013 yılının sonunda Çin Devlet Başkanı Şi, Çin'in en iddialı dış politika ve ekonomik girişimlerinden birini duyurmuştur. Bu girişim, "Bir Kuşak, Bir Yol" olarak adlandırılan "Kuşak ve Yol Girişimi" olarak da bilinen bir modern bir İpek Yolu projesini inşa etmesini amaçlayan bir girişimdir. Şi'nin vizyonu, Çin'in daha az gelişmiş sınır bölgelerini komşu ülkelerle birbirine bağlamak için iddialı bir altyapı inşa programı oluşturmaktır. Bu proje modern tarihin en büyük kalkınma planlarından biri olarak görülmüştür. Karada Pekin, ülkenin az gelişmiş hinterlandını Orta Asya üzerinden Avrupa'ya bağlamayı hedeflemiştir. Bu rota "İpek Yolu Ekonomik Kuşağı" olarak adlandırılmıştır. Şi'nin planının ikinci ayağı ise hızla büyüyen Güneydoğu Asya bölgesini limanlar ve demiryolları aracılığıyla Çin'in güney illerine bağlayan "21. yüzyıl deniz İpek Yolu" inşa etmektir. Bu iki girişimden ilki "Kuşak" olarak adlandırılırken, ikincisi ise "Yol" olarak adlandırılmıştır. Bu proje, Çin dış politikasının uluslararası arenada daha iddialı olduğu bir

süreçte ilan edilmiştir. Dolayısıyla salt ekonomik bir plandan ziyade jeopolitik bir plan olarak da yorumlanmıştır (Cai, 2017).

Çin, bu girişimi sürdürürken egemenlik ve toprak bütünlüğüne karşılıklı saygı, karşılıklı saldırmazlık, birbirlerinin iç işlerine karşılıklı karışmama, eşitlik ve karşılıklı fayda ve barış içinde bir arada yaşama şeklinde 5 ilke belirlemiş ve bu projeye dahil olan ülkelerin de bu ilkeleri benimsemesi konusunda hassas davranmıştır (Villafuerte vd., 2016). Bununla beraber bu projedeki temel işbirliği alanları, politika koordinasyonu, ticaret, finansal entegrasyon, halklar arasında bağlantı kurma ve hizmet bağlantısı sağlamak şeklindedir. Proje, 65 ülkeyi ve yaklaşık 4,4 milyar insanı birbiriyle bağ kurmasını sağlamakta, dünya nüfusunun yüzde 63'ünden fazlasını ve GSYİH'nın yüzde 30'unu oluşturmaktadır. 70'ten fazla ülke ve uluslararası kuruluş Çin ile işbirliği anlaşmaları imzalamış ve Çin, 2016 yılında proje dâhilindeki 49 ülkede 1000'den fazla projeye finansman sağlamaya başlamıştır. Çin'in proje dahilindeki ülkelerle olan ticaret değeri 2016'da 953 milyar ABD dolarına ulaşmış ve bu, Çin'in toplam 8158 ticaretinin yüzde 25,7'sini oluşturmuştur. Son olarak dünyaya açılım konusunda uzun mesafe kaydeden Çin, özel ekonomik bölgelerin geliştirilmesi, DTÖ'ye katılımın ardından bu projeyle dış dünyaya açılımını daha da arttırmıştır (Sarker vd., 2018, s.630). Görüldüğü üzere projenin Çin'e ekonomik bağlamda ciddi katkıları olduğu gibi Çin'i dünyaya açması bağlamında da önemli roller oynadığı görülmüştür. Çin projeyle "Kazan-kazan" işbirliğine vurgu yapmış ve proje açıkça Şi'nin genel "Çin Rüyası"nın içte ve dışta işbirliğine gitmek yoluyla ulusal yenileştirme *(rejuvenation)* kavramının yanı sıra yeni devletler arası ilişkiler geliştirme çabasının önemli bir parçası olarak görülmüştür (Swaine, 2015).

Hedeflerine ulaşmada kararlı bir tutum gösteren Şi'nin bu projesinin başarılı olabilmesi için uzun bir zaman ihtiyaç duyulmaktadır, öte yandan aşılması gereken birçok sorun mevcuttur. Bu sorunlardan ilki, projeye dahil olan bölge ülkelerinin iç pazarlarında ucuz Çin mallarının artmasından endişe duymaları ve projenin başarılı olması durumunda kazançlarının adil olmayacağı endişesinden kaynaklanan bir sorundur. Bir diğer sorun ise Rusya faktörüdür. Bu projeyle Çin'in Orta Asya üzerindeki nüfuzunu arttırması ve bu durumun Rusya tarafından endişeyle karşılanması dolayısıyla Rusya projeye olumsuz bakmıştır. ABD ise proje kapsamında bölge ülkeleriyle ticari ilişkilerinin zayıflayacağından endişe etmiş ve projeye endişeyle yaklaşmıştır. Projenin başarıya ulaşabilmesindeki bir diğer engel ise Çin şirketlerinin karşılaşacağı zorluklardır. Çünkü bu şirketler uluslararası yönetim standartları hakkında yeterli bilgiye sahip olmayıp, uluslararası ticaret kuralları hakkında da derin bilgiye sahip değillerdir. Bununla beraber potansiyel yüksek işletme maliyetleri de Çin'i oldukça zorlamıştır (Durdular, 2016, ss.85-90). Çin söz konusu projede başarıyla ulaşmak istiyorsa öncelikle ülke içindeki bölgesel ekonomik dengesizlikleri azaltması, dış politika nüfuzunu arttırması, şirketlerini uluslararası alanda donanımlı kılması, projeye dahil olan ülkelerin endişelerini gidermesi, katılımcı ülkelerin iç sorunları ve birbirleriyle olan sorunlarını iyi analiz edip riskleri en aza indirecek gerekli tedbirleri alması ve proje dahilindeki ülkelerle karşılıklı tam bilgi akışı sağlaması gerekmektedir (Durdular, 2016, s.90).

Çin ekonomik bağlamda gerçekleştirdiği hızlı büyüme ve Bir Kuşak Bir Yol projesiyle küresel sistemin ABD ile birlikte başat aktörü olma yönünde önemli atılımlar

gerçekleştirmiştir. Bununla beraber Şi liderliğindeki Çin'in iç ve dış politikadaki hedeflerini anlamak istiyorsak Şi'nin 100. Yıl Konuşması'na dikkat çekmek gerekmektedir. Konuşmanın genelinde Şi'nin Çin temelli sosyalizm söylemini ön plana çıkardığı görülmüştür. ÇKP, Pekin'in hem iç hem de dış politikada önemli roller oynayan orduyu, hukuk sistemini ve buna benzer şekilde devlet bürokrasisini kontrol eden tek güç yapılanmasıdır. Dolayısıyla Şi, ÇKP'ye özel önem atfetmekte ve Çin'in yüzyıllık tarihinde ÇKP'nin önemine ve rolüne sık sık vurgu yapmıştır. Ayrıca Şi, ülke içindeki herhangi bir çıkar grubunun ve güç merkezinin de ÇKP'yi bölemeyeceğini ileri sürerek iç politikaya dair mesajlar vermiştir. Şi Halk Kurtuluş Ordusu'nun önemine de vurgu yaparken Pekin'in ekonomik büyümesine paralel olarak ordunun sert gücünü oluşturduğunu belirtmiştir. Bu yüzden Şi, silahlı kuvvetlerin modernizasyonuna da önem vermiştir (Koyuncu, 2021). Son olarak Şi'nin altını çizdiği bir başka konu da Tayvan meselesidir. Bilindiği üzere Tayvan Sorunu, 1910'lu yıllarda başlayan iç savaştan ve bu savaş sonucu yenilen Çan Kay Şek önderliğindeki milliyetçi Çinlilerin Tayvan'a geçmesinden beri süregelmiştir. Son yıllarda Çin'in küresel sistemdeki statü arayışı ve geçmişteki izleriyle Tayvan, Çin açısından önemli konuların başında gelmektedir. Konuşmasında Tayvan'dan Çin toprağı olarak bahseden Şi, Tayvan sorununu çözmeyi ve Çin'in yeniden birleşmesini sağlamayı ÇKP'nin tarihi bir misyonu olarak görmüştür. "Tek Çin" ilkesini savunan ve barışçıl birleşmeyi ilerleteceğini vurgulayan Şi birlikte hareket etmenin önemine değinmiştir. Tayvan'ın bağımsızlığına yönelik her türlü eylemi reddetmeye karalı olduklarının altını çizen Şi, Çin halkının ulusal egemenliğine ve toprak bütünlüğünü savunma konusundaki kararlılığını hiçbir aktörün küçümsememesi gerektiğini ısrarla vurgulamıştır (Koyuncu, 2021). Mao sonrasında belki de Çin devlet liderleri içinde en güçlü ve etkili liderlerden biri olan Şi zaman zaman Mao ile de özdeşleştirilmiştir. Bununla beraber seleflerinin aksine düşük profilli dış politika çizgisini terk eden Şi, Çin'in küresel ölçekte saygın ve söz sahibi olma hususunda proaktif bir dış politika izlediği/izleyeceği görülmüştür.

SONUÇ

Dünyanın en kalabalık ülkesi olan ve köklü ve kültürel tarihiyle önemli bir yere sahip olan ve farklı milletleri potasında eriten Çin, 1911'de imparatorluk sistemi sona erdikten sonra ülkede çıkan karışıklıklarla boğuşmuş ve 1949 yılında Mao'nun Komünist devrimi ile Çin Halk Cumhuriyeti adını olarak uluslararası politikada söz sahibi olmaya çalışmıştır. Mao ülke içinde oldukça katı politikalar izlerken bürokrasi ile de karşı karşıya gelmiş ve çeşitli devrimlerle ülkede sosyalist ideolojiyi sağlamlaştırmaya çalışmış ticari ve diplomatik bağlamda dışa kapalı bir görünüm sergilemiştir. Deng ile beraber ülke içinde ekonomik reformlar ve dış politikada dışa açılma konusunda bir dönüşüm geçiren ve devlet kapitalizmine doğru yol alan Çin, Soğuk Savaş sonrasında küreselleşmeyle beraber aktörlerle işbirliği içinde hareket eden Çin, kapitalist sisteme entegre olma bağlamında devlet başkanları Jiang ve Hu dönemlerinde önemli adımlar gerçekleştirmiştir. Sosyalist söylemleriyle öne çıkan Çin'in bu denli değişim ve dönüşüme uğraması uluslararası sistemde meydana gelen karşılıklı bağımlılığın bir sonucu olarak tezahür etmiştir. Çin özellikle demografik yapısı, hızlı ve seri üretim, ekonomisi ve jeostratejik konumunun getirmiş olduğu avantajlar sayesinde uluslararası arenada güçlü, saygın ve söz sahibi bir aktör olmaya başlamıştır.

Şi dönemiyle beraber geçmişin getirmiş olduğu ekonomik mirası da iyi kullanan Çin ülkede yoksulluğu ve gelir uçurumunu azaltma ve işsizliği ortadan kaldırmak için seferber olmuş ve 100. Yılında Çin'i tam gelişmiş bir toplum halime getirmeyi amaç edinmiştir. Çin'in bu amacına ulaşmasında şüphesiz en önemli ayaklardan biri "Bir Kuşak Bir Yol" adı verilen İpek Yolu projesidir. "Bir Kuşak Bir Yol" projesiyle küreselleşmenin getirmiş olduğu uluslararası ticaretin yaygınlaşması ve ulaşım imkanlarının çeşitlenmesi gibi avantajları kullanmış ve tarihi İpek Yolu ticaret hattını yeniden hayata geçirmek için komşu ve bölge ülkeleriyle önemli ekonomik girişimlere imza atmıştır. 65 ülkeyi kapsayan bu proje Çin'in küresel bir aktör olarak uluslararası sistemde söz sahibi olmasında adeta kaldıraç rolü üstlenmiştir. Serbest ticareti teşvik eden bu projeyle Çin ticaret hacmini ve yabancı yatırımını genişletmiş ve bunun sonucunda Çin toplumu ve diğer ülkelerdeki yoksulluğu, işsizliği ortadan kaldırılması amaçlanmıştır. Böylece projeyle Çin'in barışçıl ve müreffeh bir ülke olma yolunda önemli mesafeler kaydetmesi beklenmektedir.

Şi'nin Çin iç politikasında önem verdiği en önemli konulardan biri de Çin'in yumuşak karnı olarak bilinen Tayvan ve Hong Kong gibi özerk bölgeler üzerinden içişlerine müdahale edilmesini engellemektir. Bu bağlamda bu bölgelerde ortaya çıkabilecek herhangi bir bağımsızlık talebine karşı Çin'in gerekirse askeri çatışmayı dahi göze alabileceği görülmüştür. Dolayısıyla Şi döneminde Çin'in agresif bir politika izleyeceğinin sinyalleri verilmiştir. Deng, Zemin ve Hu dönemlerinde sürdürülen barışçıl politika anlayışının Şi döneminde sürdürülemeyeceği, Pekin'in söylemlerinde açıkça görülmüştür. Çok kutuplu dünya düzenine geçilmesi yönünde istekli olan Çin bu bağlamda uluslararası örgütlerin rolünün önemine vurgu yapmıştır. Son olarak milli teknoloji hamlesiyle uluslararası toplumda "kalitesiz Çin malı" algısını yıkan Çin, Konfüçyüs Enstitüleri aracılığıyla da yumuşak güç unsurlarını başarılı bir şekilde kullanmıştır. Görüldüğü üzere Çin'in Mao döneminden bu yana iç politikada ekonomik, sosyal ve siyasi bağlamda geçirdiği değişim ve dönüşüm dikkat değerdir. Çin söz konusu değişim ve dönüşümün olumlu anlamdaki etkisini ve sonuçlarını Şi döneminde fazlasıyla tecrübe etmiş ve bu durumu dış politikada da aktif bir şekilde kullanarak uluslararası sistemde büyük, güçlü ve saygın bir aktör olacağının sinyallerini vermiştir. Sonuç olarak, Çin bu kararlı adımlarını devam etmeyi sürdürürse Şi dönemindeki ortaya atılan "Çin Rüyası"nın gerçekleşmesi kuvvetle muhtemel olacaktır.

KAYNAKÇA

Alagöz, E. A. (2019). *21. Yüzyılda Rusya-Çin İlişkileri: Stratejik Ortaklık mı, Adı Konulmamış İttifak mı?,* Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Beşer, M. E., (2018). "Sınırlarını Sakla Gücünü Besle": Deng Xiaoping Çizgisi", Boğaziçi Asya Araştırmaları Merkezi, Erişim Adresi: http://bogaziciasya.com/deng-xiaoping-cizgisi/, (Erişim Tarihi: 28 Ağustos 2021).

Brown, C. D. (2012). "China's Great Leap Forward", *Education About Asia*, 17(3), 29-32.

Cai, P. (2017). "Understanding China's Belt and Road Initiative", *Lowy Institute Analyses*, ErişimAdresi:https://www.lowyinstitute.org/sites/default/files/documents/Understanding%20

China%E2%80%99s%20Belt%20and%20Road%20Initiative_WEB_1.pdf, Erişim Tarihi: 2 Eylül 2021.

Cantlie, J. & Jones, C. S. (1912). *Sun Yat Sen and the Awakening of China,* New York: Fleming H. Revell.

Coase, R. &Wang, N. (2012). *How China Became Capitalist,* New York: Palgrave Macmillan,

Crell, G. (1990). *Rusların Asya Siyaseti,* Çeviren: Serhat Bayram, İstanbul: Toker Yayınları.

Çin Komünist Partisi Kısa Tarihi, Çeviren: Cafer Öztürk, İstanbul: Bora Yayınları, 1971.

Çalışkan, Z. (2019). "Çin'in Ekonomi-Politik Stratejisi: Tarihsel Bir Bakış", *İNSAMER Rapor,* Erişim Adresi: https://www.insamer.com/tr/uploads/pdf/analiz-cin-in-ekonomi-politik-stratejisi-tarihsel-bir-bakis.pdf, (Erişim Tarihi: 25 Ağustos 2021).

Dillon, M. (2008). *Contemporary China – An Introduction,* New York: Routledge,

Durdular, A. (2016) "Çin'in "Kuşak-Yol" Projesi ve Türkiye-Çin İlişkilerine Etkisi", *Avrasya Etüdleri,* 49(1), 77-97.

Ewing, R. D. (2003). "Hu Jintao: The Making of a Chinese General Secretary" *The China Quarterly,* No: 173, 17-34.

Ford, C. A. (2010). *The Mind of Empire: China's History and Modern Foreign Relations,* Kentucky: The University Press of Kentucky.

Huang, R. (2007). *Çin Tarihi: Bir Makro Tarih Yaklaşımı*, Çeviren: Atilla Sönmez, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

İnançlı, S. ve Kamacı A. (2010). "Küreselleşme Sürecinde Çin Ekonomisi ve Türkiye ile Dış Ticaretinin Yapısal ve Sektörel Analizi", *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Elektronik Dergisi*, Sayı: 2, 135-162.

İvanov, O. (1979). *Sovyet-Çin İlişkileri,* Çeviren: Fatma Doğu, İstanbul: Sorun Yayınları.

Keo, B. Z., (2020). "Crossing the River by Feeling the Stones Deng Xiaoping in the Making of Modern China", *Education About ASIA,* 25(2), 33-41.

Kissinger, H. (2012). *On China,* New York: Penguin Boooks.

Kluver, R. (2010). "Rhetorical Trajectories of Tiananmen Square", *Diplomatic History*, 34(1), 71-94.

Koçakoğlu, M. A. (2021). "Deng Xiaoping Sonrası Sloganlarla Çin'in Gelişimi", içinde *Apam Çin Çalışmaları – I: Tarih, Edebiyat, Ekonomi, Uluslararası İlişkiler,* A. Merthan Dündar, Gürhan Kirilen (Ed.), Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları, 31-52.

Koyuncu, M. C. (2021). "Şi Cinping'in 100. Yıl Konuşması Bize Ne Anlatıyor?", ANKASAM, Erişim Adresi: https://www.ankasam.org/si-cinpingin-100-yil-konusmasi-bize-ne-anlatiyor/#_edn5, (Erişim tarihi: 3 Eylül 2021).

Tutar, F. K., Koçer, B. ve Şura, F. (2019), "Çin'in Yeni İpek Yolu Projesi: Bir Kuşak Bir Yol", *International Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences,*5(17), 618-626.

Li, C. (2005). "Hu's Policy Shift and the Tuanpai's Coming-of-Age", *China Leadership Monitor,* No: 15, 1-16.

Narayanan, R. (2006). "The Politics of Reform in China: Deng, Jiang and Hu", *Strategic Analysis,* 30(2), 329-353.

Pathak, S. (2021). "Xi Jinping's 'China Dream' and the future graph of Chinese Economy", içinde, *Chinese Politics and Foreign Policy under Xi Jinping: The Future Political Trajectory*, Arthur S. Ding & Jagannath P. Panda (Edt.), New York: Routledge, 150-171

Sander, O. (1973)., "Tarihte Yöntem", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi,* 28(1), 59-71.

Sarker, Md N. I., et.al., (2018). "One Belt One Road Initiative of China: Implication for Future of Global Development" *Modern Economy*, No: 9, s. 623-638.

Sovyet ve Çin Deneylerinde Kapitalizmden Komünizme Geçiş Dönemi, (İstanbul: Mücadele Yayınları, 1991).

Swaine, M. D. (2015). "Chinese Views and Commentary on the "One Belt, One Road" Initiative", *China Leadership Monitor,* No: 47, 2015, Erişim Adresi: https://www.hoover.org/sites/default/files/research/docs/clm47ms.pdf, (Erişim Tarihi: 2 Eylül 2021).

Timurtaş, M. E. (2018). "Çin Halk Cumhuriyeti'nin Ekonomik ve Siyasi Geçmişinin Bugünkü Gelişim Sürecindeki Rolü", *Sakarya İktisat Dergisi,* 7(1), 52-69.

Villafuerte J. & Corong, E.& Zhuang, J. (2016). "The One Belt, One Road Initiative Impact on Trade and Growth", *19th Annual Conference on Global Economic Analysis,* Erişim Adresi: https://www.gtap.agecon.purdue.edu/resources/download/8280.pdf, Erişim Tarihi: 2 Eylül 2021.

Vogel, E. F. (2011). *Deng Xiaoping and the Transformation of China*,(Cambridge: The Belknap Press of Harvard University Press.

Womack, B. (1982). *The Foundations of Mao Zedong's Political Thought 1917-1935,* Honolulu: The University Press of Hawaii.

Wu, M. (2016)., "The "China, Inc." Challenge to Global Trade Governance", *Harvard International Law Journal,* 57(2), 261-324.

Yang, D. T. (2008). "China's Agricultural Crisis and Famine of 1959–1961: A Survey and Comparison to Soviet Famines", *Comparative Economic Studies,*50 (1), 1-29.

NATO ÇERÇEVESİNDE TRANSATLANTİK İLİŞKİLER: GÜVENLİK, SAVUNMA VE SİYASİ BOYUT

Araş. Gör. Dr., Yusuf YILDIRIM
Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi, ORCID:0000-0002-1733-9073

Özet

ABD ile AB arasında güvenlik eksenli Atlantik ilişkiler, iki aktörün Soğuk Savaş boyunca ülkelerinin güvenliğini sağlama esasına dayanmaktaydı. Bu kapsamda kurulan NATO ittifakı da güvenlik ve savunma anlamında Batı Blokunu, SSCB tehdidine karşı korumaktaydı. Soğuk Savaş boyunca daha çok askeri ve sert güç bağlamında AB'nin korumasını üstlenen ABD'nin tutumuna karşın AB ise sivil ve ekonomik bir aktör olarak varlığını sürdürmekteydi. Bu esasa dayanan ilişkilerde AB'nin kendi güvenliğini sağlaması gerektiği konusunda AB içinde de farklı düşünceler mevcuttu. Bu yönde NATO'ya alternatif olarak ortak güvenlik ve savunma politikası izlemeyi benimseyen AB, bu oluşuma rağmen, Soğuk Savaş sonrasında yaşanan etnik çatışmalarla askeri mücadelede yetersiz kaldığının farkındaydı. ABD'nin, 11 Eylül 2001'de karşı karşıya kaldığı asimetrik terör saldırı sonrası terörizme savaş açması ve sert güce başvurması, AB'nin tepkisini çekmiştir. AB, ABD'nin terörizmle mücadelesini desteklese de mücadele yöntemini yanlış bulmuştur. Obama dönemiyle beraber 2000'li yılların sonunda iki aktörün NATO perspektifinde ortak açıklamaları ve bu yöndeki faaliyetleri transatlantik ilişkilerin güvenlik ve askeri yönden giderek geliştiğini göstermiştir. Çalışmada Soğuk Savaş dönemi ve sonrasına ABD ve AB arasındaki ilişkiler NATO perspektifinde analiz edilerek, ilişkileri belirleyen dinamiklerin seyri ve uluslararası sistemden nasıl etkilendiklerine değinilecektir.

Anahtar Kelimeler: ABD, AB, Transatlantik İlişkiler, NATO, Güvenlik

Abstract

Atlantic relations between the EU and the USA on security-oriented was based on ensuring the security of the country during the Cold War. In this context, the NATO alliance established in terms of the security and defense of the West Block was to protect against the threat of the USSR. During the Cold War, mostly military and hard power in the context of the EU despite the US position the EU has undertaken to protect civilians and continued as an economic actor. In relationships based on these principles, the EU was also present different views within the EU on the need to ensure their safety. This aspect of NATO as an alternative to the common security and defense policy of the EU to adopt monitoring, although this formation was aware of inadequate military combat ethnic conflict after the Cold War. US September 11 terrorist attacks, which left in 2001 after the asymmetric war on terrorism and the face of resorting to hard power has attracted the EU's response. The EU has found the wrong fight against terrorism the US also supports other methods of struggle. The joint statements of the two actors in the NATO perspective and their activities in this direction at the end of the 2000s, together with the Obama era, showed that transatlantic relations were gradually developing in terms of security and military. In this study, in the Cold War period and after the relationship between the US and the EU are analyzed in the NATO perspective ,

the relationship will be discussed and how they are affected by the course of determining the dynamics of the international system.

Anahtar Kelimeler: USA, EU, Transatlantic Realations, NATO, Security

GİRİŞ

ABD-Avrupa ilişkileri, ortak zemin, örtüşen ilgi alanları ve ortak hedefleri temelinde şekillenmekte ve bu ilişkiler transatlantik ortaklık olarak tanımlanmaktadır. Zaman içerisinde güvenlik stratejileri ve ekonomik bağlamda birbirine bağımlı bir büyüme gösteren Atlantik'in iki yakasındaki iki aktör, ekonomik kaygılar, terör ve nükleer silahların yayılması, enerji güvenliği ve istikrarı tehdit eden gelişmeler karşısında ortak bir tavır alma konusunda çaba harcamıştır. Bununla beraber demokrasi açısından da güçlü iki aktör olan AB ve ABD, açık toplum, insan hakları, serbest piyasa gibi konularda hassasiyet göstermiştir. Aynı zamanda karşılıklı ticari işbirliği ve yatırım ilişkisi içinde olan bu iki aktör, küresel alanda gösterdiği nüfuzun etkililiği bakımından birbirlerini tamamlamaktadırlar (Kilit, 2013a, s.1). Bu yüzden bu iki gücün büyümelerinde ve ilerlemesinde, karşılıklı kararlı işbirliği ve dayanışma dinamikleri önemli bir rol oynamaktadır. Soğuk Savaş döneminde kuramsal bağlamda neoliberal kuramın vurguladığı kurumlar, ekonomik işbirliği ve ortak çıkarları bağlamında birlikte hareket eden bu iki aktör Soğuk Savaş sonrası dönemde ABD'nin tek hegemon olduğu uluslararası sistemde görüş ayrılıklarına düşmüşlerdir. Daha çok neorealist kuramın ileri sürdüğü uluslararası anarşik sistemde kendilerini güvende hissetmeyen devletlerin güvenlik arayışına girdiği tezi ilişkilerde hâkim olmuştur.

Her ne kadar Soğuk Savaş döneminde iki aktör aynı dünya görüşünü paylaşıp aynı kanatta yer alsa da aslında her ikisinin de dünyaya bakışı farklıdır. Çünkü Avrupa güç eksenli politikaları bir tarafa bırakıp daha çok normatif eksenli kanun, kural, transnasyonal işbirliği, insan hakları gibi unsurlara yönelmiştir. Ayrıca Immanuel Kant'ın "sonsuz barış" ülküsü kapsamında barış ve refahın hüküm sürdüğü bir dünya arzu etmiştir. Ancak ABD ise uluslararası hukuk ve normların güvenilmez olduğunu iddia etmiş, güç unsurunu ön planda tutmuş ve liberal düzenin askeri güç kullanarak sağlanabileceğini ileri sürmüştür. Bu yönüyle Thomas Hobbes'un anarşik dünya yapısı anlayışı içinde hareket etmiştir (Fabrini ve Sicurelli, 2008, ss.292-293). Ancak ikili ilişkilerdeki bu görüş ayrılıklarına rağmen taraflar özellikle NATO bağlamında ortak hareket etmiş ve zaman zaman çatışan çıkarlara rağmen sağduyu içerisinde hareket etmeyi başarmışlardır.

Atlantik'in iki yakasında güvenlik, uluslararası hukuk, çevre, terörizm, insan hakları gibi birçok konuda mevcut olan görüş ayrılıkları, özellikle ABD'nin Irak müdahalesinde de görüldüğü üzere daha belirgin bir hale gelmiştir. İlerleyen dönemde söz konusu görüş ayrılıkları hem uluslararası aktörlerin hem de analizlerini mevcut kavramsal çerçeve kapsamında gerçekleştiren akademinin kayıtsız kalamayacağı bir hal almıştır. Bu durum literatürde iki aktör arasında karşılaştırma yapılırken tek taraflı-çok taraflı, askerî güç-ticari güç, sert güç- yumuşak güç gibi zıt kavramlarla analiz edilmeye çalışılmıştır (Bağbaşlıoğlu, 2013, s.76). Bu çalışmada da iki aktör arasındaki siyasi, güvenlik ve savunma eksenli ilişkiler Soğuk Savaş döneminden başlayarak özellikle NATO çerçevesinde analiz edilmeye çalışılmıştır. Soğuk Savaş dönemi sonrasında uluslararası sistemin yapısının da etkisiyle çatışan çıkarlar ABD'ye 11 Eylül 2001'de gerçekleştirilen asimetrik terör saldırıları

karşısında farklı bir boyuta bürünmüştür. Taraflar derin görüş ayrılıkları yaşamışlardır. Tarafların bu olay sonrasındaki politikaları ve ABD'nin AB'ye NATO'ya destek konusunda yönelttiği eleştirilere çalışmanın son bölümünde değinilmiş ve Barack Obama dönemine kadar ikili ilişkilerde işbirliği ya da fikri ayrılıklarının ilişkileri nasıl etkilediği incelenmiştir.

Soğuk Savaş Döneminde NATO Bağlamında Transatlantik İlişkiler

ABD ile Avrupa arasındaki ilişkilerde güvenlik boyutuna baktığımızda NATO önemli bir yer tutmuştur. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Almanya konusunda SSCB ile Batı'nın görüş ayrılıkları, Doğu Avrupa ülkelerinin birer birer SSCB'nin nüfuz alanına girmesiyle taraflar arasında ideolojik ve ekonomik bir örgütlenmenin başlamıştı. Yunan İç Savaşı ortamında ABD'nin ilan ettiği Truman doktrini ve Marshall Planı, İran ve Türkiye üzerindeki SSCB baskısı gibi olaylar Avrupa'da Soğuk Savaşı zirveye çıkarmıştı. Bu gelişmeler karşısında hareket geçen Avrupa güvenlik anlamında örgütlenme yoluna gitmiştir. ABD'nin de desteğiyle ortak bir güvenlik örgütü kurulması kararlaştırılmış ve 4 Nisan 1949 tarihinde NATO ittifakı kurulmuştur (Sander, 2012, ss.263-625).

Kanada ve on iki Batılı ülkenin de katılımıyla kurulan NATO ittifak anlaşmasının girişinde bu ülkelerin, milletlerin, demokrasi ilkeleri ile birey hürriyeti ve hukukun üstünlüğüne dayanan hürriyetlerini korumak için birleştikleri beyan edilmiş, bunun yanında ortak savunma ile barış ve güvenliği beraber korumak için hareket etmeleri gerektiği belirtilmiştir. Bununla beraber ittifakın en önemli maddelerinden birini oluşturan 5. maddesinde, üyelerden herhangi birine yapılmış olan saldırı bütün üyelere yapılmış olacağı ve buna karşılık kolektif bir şekilde gerekli önlemlerin alınacağı vurgulanmıştır. NATO'nun kurulmasıyla beraber SSCB'nin Avrupa'da yayılmacı emelleri sekteye uğramıştı. Türkiye ve Yunanistan'ın 1952'de, Batı Almanya'nın 1955'te, İspanya'nın ise 1982 yılında NATO'ya katılması ile ittifakın üye sayısı 16'yı bulmuştur (Armaoğlu, 2014, ss.403-404).

Soğuk Savaş döneminde NATO'nun kurulmasıyla beraber AB'yi güvenlik ve savunma anlamında ortak bir şekilde korumayı hedefleyen ABD, Batı Avrupa ülkelerinin bir an önce toparlanıp İkinci Dünya Savaşı'nın yaralarını sarmasını ve demir perde üyeleri karşısında ciddi müttefikler olarak kalmasını istemekteydi. Bu yüzden AB'nin bütünleşme çabalarını desteklemiştir. Ekonomik konularda AB'yi güçlü bir aktör olarak gören ABD özellikle İngiltere ile güçlü ilişkiler gerçekleştirmiştir. Güvenlik konularında ise Almanya, Fransa ve İngiltere ile ikili düzeyde ilişkiler gerçekleştirmiştir (Brinkley, 1990, s.607). Bu dönemde özellikle ABD ile İngiltere arasında geçmiş bağlardan da kaynaklanan karşılıklı iyi ilişkiler mevcuttu. Ancak Fransa İngiltere'nin aksine ABD ile olan ilişkilerde ve güvenlik bağlamında NATO perspektifindeki ilişkilerinde son derece muhalif bir tavır takınmıştır. Büyük güç olmanın koşulunu bağımsızlığa bağlayan dönemin Fransa Cumhurbaşkanı Charles de Gaulle bu bağlamda ABD'nin NATO'yu kendi çıkarları ölçüsünde kullandığını belirtmiş ve ABD'nin hayati çıkarları söz konusu olduğunda AB'ye herhangi bir şekilde danışmayacağını ifade etmiştir. Nitekim Küba Füze Krizi'nde de bu durum açıkça görülmüştü (Armaoğlu, 2014, ss.556-557). Bu yüzden Fransa, ABD hegemonyasına bir tepki aracı olarak, NATO'dan uzaklaşmış ve 1966'da NATO'nun askeri kanadından çekilmiştir. Bununla beraber Fransa, 1963'te İngiltere'nin Avrupa Ekonomik Topluluğu'na (AET) üyeliğine karşı çıkmıştır. Fransa'nın karşı çıkma nedeni ise, İngiltere'nin Avrupa'dan çok Atlantik ötesi ilişkilere önem

verdiği ve Anglo-Amerikan işbirliğinin bunun göstergesi olmasıydı. Bu yüzden Fransa, İngiltere'yi topluluğa katılımı konusunda veto etmiştir. 1967'de İngiltere'nin AET'ye başvurusunu tekrar veto eden de Gaulle'nin gitmesiyle beraber, İngiltere AET'ye 1973'te üye olmuştur (Brinkley, 1990, s.607).

De Gaulle döneminde İngiltere'nin topluluğa katılımı yönünde sürekli veto kartını kullanan Fransa'nın, de Gaulle sonrası Almanya'yı dengeleme adına İngiltere'yi birliğe kabul etmiştir. De Gaulle dönemi sonrası Fransa, Almanya'nın Ostpolitik politikaları ile Avrupa'da aktif politikalar izlemeye başlayacağı endişesi duymuş, bu yüzden İngiltere'yi Almanya karşısında dengeleyici bir ülke olarak gördüğü için İngiltere'nin topluluğa girmesini kabul etmiştir (Sander, 2012, s.277). Bu durum ABD'yi de memnun etmiştir. Çünkü İngiltere'yi önde gelen müttefiki olarak gören ABD, Fransa'nın, NATO'dan bağımsız bir askeri güç oluşturma ve AGSP'yi (Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası) NATO'dan tamamen ayrı bir yapı olmasını şiddetle arzu etmesi karşısında Almanya'yı dengeleyici bir güç olarak görmüş ve İngiltere'nin de desteğini yakından hissetmiştir. Fransa'nın bu politikasına karşı İngiltere'nin AB içinde aktif bir politika izlemesini isteyen ABD, böylece Fransa'nın güvenlik konusundaki ciddi muhalefetini bastırmayı amaçlamıştır (Kasım, 2001, ss.276-277).

AB içinde Soğuk Savaş boyunca güvenlik anlamında farklı politikalar izleyen Fransa'nın yanında İngiltere ve Almanya arasındaki uyumsuzluk durumu AB'de bir koordinasyon eksikliğine yol açmıştır. Özellikle, İngiliz ve Fransızların AB'nin güvenliğini ABD'nin sağlaması üzerine başlayan tartışmalardan dolayı AB'de ciddi problemler meydana gelmiştir. Bu durum nerdeyse Soğuk Savaş boyunca böyle devam etmiştir (Dinç, 2011a, s.99). Aslında hem Fransa hem de İngiltere, AB'nin çok daha aktif küresel bir askeri rol oynamasını isterken, bunu istemekteki amaçları bakımından birbirileriyle fikir ayrılığı yaşamışlardır. Fransa, AB'nin Amerikan politikalarından daha bağımsız politikalar izlemesini arzularken İngiltere ise daha aktif bir AB'nin, güvenlik ve savunma konusundaki rollerini küresel düzeyde oynayabilmesi için ABD'nin yanında yer alması gerektiği, böylece ilişkilerin birlikte daha anlamlı hale geleceğini savunmuştur. Fransa ve İngiltere'deki bu fikir ayrılıklarının aksine Almanya'nın tutumu ise tam da bu iki devletin ortasında yer almıştır. Almanlar Avrupa savunma ve güvenliğinin bölgesel düzeyde olmasını desteklerken, çeşitli tarihsel ve stratejik nedenlerden ötürü ne Fransa'yı incitmek istemekte ne de ABD'yi küstürmek istemişlerdir (Dinç, 2011a, ss.111-112).

Soğuk Savaş boyunca ABD'yi askeri bir güç ve kendisini de sivil güç olarak gören AB, askeri zayıflıklarını göz ardı ederek daha çok sosyal barış ve ekonomik büyüme üzerine yoğunlaşmıştır. AB'nin arkasında NATO bağlamında bir güvenlik dinamiği olarak duran ABD adeta AB'nin zırhı görünümüne bürünmüştür. ABD bu dönemde Avrupa için güvenlik anlamında "yük paylaşımcı" (burden sharing) misyonunu üstlenirken AB ise ABD'nin güvenlik anlamında gerçekleştirdiği eylemlerde "hazıra konucu" (free-rider) bir politika izlemiştir. Ekonomik temelli bir örgüt olarak kurulan AB, ABD'nin güvenlik anlamında kendi yükünü çeken görünümünü, Fransa hariç çok da dert etmemiştir. Aslında Soğuk Savaş boyunca SSCB ve ABD önderliğinde iki kutuplu sistemin varlığı AB'nin işine gelmiştir. SSCB'nin ABD için dengeleyici rol üstlendiğini düşünen AB, Soğuk Savaş sonrası düzende ABD'nin tek başına dünyada hegemon bir güç olabileceği endişesiyle karşı çıkmıştır (Calleo, 2003, ss.43-48). Nitekim özellikle Fransa ABD'nin NATO çerçevesinde AB'yi koruma

çabalarını samimiyetsiz bulmuş fakat Almanya ve İngiltere de güvenlik konusunda ABD'nin bu tutumundan çok da rahatsızlık duymamıştır. Bu durum ekonomik bakımdan kalkınmayı amaçlayan AB'nin güvenlik ve savunma bakımından çok da harcama yapmamasını sağlamıştır. ABD ise bu durumdan rahatsızlık duysa da ilişkilerde stratejik ortaklığa devam etmiştir.

Soğuk Savaş Sonrası Dönemde NATO Çerçevesinde Transatlantik İlişkilerin Seyri

İkinci Dünya Savaşı'nda ekonomik ve askeri bakımdan yorgun bir şekilden çıkan Avrupa, Soğuk Savaş boyunca askeri yapılanmadan ziyade, daha çok ekonomik anlamda bir yapılanmaya gitmiştir. Avrupa, güvenlik konusunda özellikle Sovyet tehdidine karşı, ABD desteğiyle kurulan NATO şemsiyesinde yer almış ve böylece Avrupa Topluluğu'nun güvenliği NATO tarafından sağlanmaya çalışılmıştır. Soğuk Savaş sonrası dönemde ise SSCB'nin dağılmasıyla beraber uluslararası sistemde bir güç boşluğu meydana gelmiştir. Bu güç boşluğunu tek başına doldurmaya çalışan ABD'nin çabaları da AB'yi endişeye sevk etmiş ve AB bu dönemde ortak bir savunma ve güvenlik politikası oluşturmak için çaba harcamıştır. Bu dönemde SSCB'nin dağılmasıyla birlikte uluslararası sistemde NATO'nun işlevsiz kalacağı ile ilgili eleştirilere ABD liderliğindeki Batı Bloku NATO'yu uluslararası sistemdeki değişim ve dönüşüme paralel olarak dönüştürmeyi amaçlayarak cevap vermiştir.

ABD'nin NATO üzerindeki geniş yetkileri ve baskın hegemonyasını gören Avrupa Topluluğu, 1992 Maastricht Antlaşması'yla birlikte Avrupa Birliği'ne (AB) dönüşmüş ve bu durum ortak dışişleri ve güvenlik politikası bağlamında ortak bir savunma ve güvenlik politikası izlemesinin yolunu açmıştır. AB üyesi ülkeler kolektif bir şekilde hareket ettiklerinde ortak çıkarlarını daha kolay koruyacakları konusunda fikir birliğine varmışlardır. Bunun da ancak AB'nin bir askeri güce sahip olmasıyla var olacağını savunmuşlardır. Bu kapsamda NATO bünyesinde AB hegemonyasını sindiremeyen Fransa önderliğindeki AB, 1996 yılında Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği'ni (AGSK) kurmuştur. AGSK'nın Avrupa'daki yansıması ise, Ortak Dış ve Güvenlik Politikası (OGDP) ile uyumlu olmuştur. 1997 Amsterdam Antlaşması ile OGDP'nin etkinleştirilmesi konusunda adımlar atılmıştır. AB içinde bir askeri birlik oluşturma fikri ise 1999 Köln Anlaşması ile yürürlüğe girmiştir. OGDP'ye yönelik olarak ilk somut adımlar 1999 Helsinki Zirvesi ile atılmıştır. Zirvede, 2003 yılına kadar politika ve güvenlik komitesi ile ülkelerin Genel Kurmay Başkanlarından oluşan ve onların temsilcilerinden oluşan askeri komiteye sahip olması hususunda kararlar alınmıştır (Kasım, 2002, ss.88-89).

OGDP, Lizbon (Reform) Antlaşması ile AGSP'ye dönüşmüş ve antlaşmada AGSP ilgili hükümler ilk kez birlik antlaşmasında yer almış ve bu antlaşma ile 2008 yılına kadar AGSP'nin yapısı, karar alma mekanizması, operasyonları yürütme kabiliyeti büyük ölçüde tamamlanmıştır. AGSP askeri ve sivil nitelikli kriz yönetimi misyonu üstlenirken, ülke savunması ise ulusal yönetimlere ve NATO üyeleri bağlamında NATO ittifakına devredilmiştir. NATO bu yüzden AB için önemli güvenlik mekanizmalarından biri olarak varlığını sürdürmüştür. AB'nin, Lizbon Antlaşması ile beraber AGSP kapsamında ortak güvenlik alanı oluşturma iradesi vurgulansa da bu durum AB'yi savunma ittifakına dönüştürmemiş ve AGSP'nin, kriz yönetimi, kurtarma, istikrar sağlama, polis işleri gibi görevler kapsamında işlevini sürdürdüğü görülmüştür (Zhussipbek, 2009, ss.72-73).

AGSP'nin oluşturulmasını olumlu karşılayan NATO, ittifakın bir bütün olarak müdahil olmadığı durumlarda AB'nin gereken kararları alması ve askeri operasyon düzenlemesi için özerk hareket etme kabiliyetini sahip olduğunun altını çizmiştir. NATO öte yandan AB'nin güvenlik ve savunma konusunda sorumluluğunu arttırması, askeri yönden ise güçlenmesinin ittifakı da güçlendireceği vurgusu yapmıştır (Zhussipbek, 2009, s.75).

İkinci Dünya Savaşı sonundan beri Avrupa Topluluğu içindeki bütünleşme çabalarını destekleyen ABD, Soğuk Savaş sonrası AB'nin ortak savunma ve güvenlik politikaları yönünde attığı adımlara karşı endişe duymuştur. 1990'lı yılların sonunda ABD, AB'nin AGSK gibi NATO alternatifi yaklaşımlara karşı çıkmıştır. Ayrıca ABD, AB'nin askeri konulara ayırdığı kaynak konusundaki yetersizlikleri de sık sık dillendirmiştir. Avrupa üyesi ülkelerin savunma anlamında kaynakları arttırmamaları, bilakis azaltmaları ABD'yi rahatsız etmiştir (Kasım, 2002, s.93). Bu durum Soğuk Savaş sonrası uluslararası sistemde değişen dengelere paralel olarak ABD'nin de askeri anlamda 11 Eylül 2001 tarihinde gerçekleştirilen saldırılara kadar, daha az harcama yapmasına zemin hazırlamıştır.

Soğuk Savaş sonrası dönemde NATO'nun politikalarına bakacak olursak, SSCB'nin dağılmasıyla beraber stratejik misyonunu yeniden tanımlama ihtiyacı duyan NATO için uluslararası sitemde iki sorun ortaya çıkmıştır. Bunlardan ilki, artık NATO'ya ihtiyaç kalmadığı diğeri ise NATO'nun uluslararası bir güvenlik teşkilatı olarak varlığını sürdürmesi gerekliliğidir. Soğuk Savaş sonrasında da ABD hegemonyası ve İngiltere'nin ABD'nin ittifakta askeri anlamda ön plana çıkması konusundaki kararlılığı devam ederken Fransa ise, AB'nin güvenlik ayağının güçlendirilmesini çabalarına ağırlık vermiştir. Zaten 1990'lı yıllarda AB'nin Ortak Dış ve Güvenlik Politikası Fransa'nın çabalarıyla somut yönde gelişmiştir. Özellikle 1990'lı yıllarda AB'nin temel güvenlik sorunlarından biri olan "bölgesel çatışmaların" BM ve AB gibi normatif değerleri savunan kurumların imkân ve çabalarıyla engellenememesi üzerine NATO'ya olan ihtiyaç açık bir şekilde ortaya çıkmıştır (Akgül, 2008, s.93). Nitekim 1990'lı yıllarda kendi ortak savunma ve güvenlik birliğini oluşturmak isteyen AB'nin güvenlik konusundaki çabalarının, Bosna ve Kosova krizlerini önlemede ne kadar yetersiz olduğu görülmüştür.

NATO, Soğuk Savaş sonrası peş peşe gerçekleştirdiği stratejik konseptlerle NATO'yu Avrupa dışındaki yeni 'tehditlere' ve uluslararası terörizm ve kitle imha silahlarının yayılmasını önleme gibi eylemlere de müdahale etmesinin önünü açmıştır. Bu kapsamda NATO misyonu dışında hareket ederek, başta Kosova müdahalesi (1999) olmak üzere alan dışı faaliyetlerde birçok eylem gerçekleştirmiştir. NATO'nun bu yeni stratejisi İngiltere haricinde Fransa, Almanya gibi eski önemli üyelerden yeterli desteği alamamıştır (Kagan, 2002, ss.10-15). AB, Bosna ve Kosova krizlerinde güvenlik kapasitesi bağlamında yetersiz olduğunu görmüş, ABD önderliğindeki NATO'nun alan dışı müdahalesiyle ancak Kosova'daki olaylara son verilmiştir. Bu durum AB'nin 2000'li yıllarda NATO perspektifinde Atlantik'in diğer yakasıyla ortak bir politika izlemesine zemin hazırlamıştır.

11 Eylül 2001 Saldırıları Sonrası ABD-AB İlişkileri

Soğuk Savaş sonrası dönemde SSCB'nin dağılmasıyla birlikte dünyada rakipsiz kalan Amerikalılar kendi güçleri ve erdemleriyle fazlaca övünmeye başlamış, kendilerini iyi huylu baskın bir güç olarak tanımlamıştır. Amerikalılar, ABD'nin prensipleri, uygulamaları ve

kurumlarının evrensel geçerliliğe sahip olduklarını iddia etmişlerdir. ABD'nin artan kibrinden endişelenen pek çok Avrupalının, ABD'ye gerçekleştirilen 11 Eylül 2001 saldırılarından sonra korktukları başına gelmiştir. Bu tarihten itibaren Bush liderliğinde, terörizmi küresel tehditler listesine sokan ABD terörizmle mücadelede doğrudan askeri müdahaleyi ön plana çıkarmıştır. Bu yöntem AB'nin genel tutumuna uymayan bir yöntemdi (Dinç, 2011b, ss.158-159).

AB ve ABD çift taraflı ilişkileri haricinde, ABD, 11 Eylül 2001 saldırılarının akabinde uluslararası sistemde kendisinin üye olmadığı ya da aktif olmadığı bölgesel organizasyonun kurulmasını arzu etmemiştir. Bunun nedeni ABD'nin hegemon otoritesini kimseyle paylaşmayı arzu etmemesinden doğan kararlılıktan kaynaklanmıştır. AB ise ABD'nin aksine işbirlikçi uluslararası örgütlerin sisteme katılımı konusunda kararlı bir tutum takınmıştır. Bu minvalde AB'nin hükümet ve hükümet dışı aktörlerin katılımıyla gerçekleştirdiği Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı önem kazanmıştır. Avrupa uluslararası sistemde önemli kararların alınmasında bu katılımcı bölgesel organizasyonların aktif olduğu konseptin dünyanın her tarafında yaygınlaşmasını arzu etmiştir. Çünkü bölgesel organizasyonlar üyeler arasındaki çatışmaları çözme ve düzenlemede çok önemli misyonlar üstlenmiştir. Ayrıca sözkonusu örgütler, müdahaleci devletlerin hegemon etkilerinden kendi sorumluluğu altındaki bölgeleri savunmada önemli misyonlar üstelenebilirler. Bununla beraber güvenlik sorunlarına sebebiyet verecek terörist eylemlerin hedeflerini bertaraf edebilirler. Dolayısıyla bu organizasyonlar, dünyanın her tarafındaki işbirlikçi katılımlara açık hale gelip işbirliğini teşvik etmede önemli roller üstlenebilir (Czempiel, 2003, s.36).

Uluslararası sistemde hegemon olan ABD terörle mücadelenin yöntemi konusunda AB'den destek görmemiş, uluslararası organizasyonları da göz ardı ederek eylemlerine devam etmiş ve bu yönde NATO'yu araç olarak kullanmıştır. AB, NATO'nun yeni stratejilerinden olan alanı dışındaki müdahalelere (Afganistan Operasyonu, Irak İşgali) karşı çıkmış ve bundan rahatsızlık duymuştur. NATO'nun bu yeni stratejisi İngiltere haricinde Fransa, Almanya gibi eski önemli üyelerden yeterli desteği alamamıştır. Hatta 11 Eylül Saldırıları sonrasında AB, ABD'nin Afganistan'a müdahalesinin sınırlı bir askeri eylem olarak kalmasını istemiş ve NATO'ya askeri anlamda çok fazla katkı sağlamamıştır. Bu durum ABD'nin daha da hırçın politikalar izlemesine zemin hazırlamıştır. 11 Eylül saldırıları sonrası, ABD değişen güvenlik tehditlerine paralel olarak askeri teknolojiye, AB ise ekonomik anlamda yatırımlar yapmış, askeri harcamalarda geri planda durmuştur. Bu kapsamda Fransa Soğuk Savaş boyunca izlediği ABD'ye muhalif politikasını Soğuk Savaş sonrasında da devam ettirmiş ve NATO'nun bu çok yönlü eylemlerini eleştirmiştir. Geleneksel de Gaulleci politikasından hareketle, AB'nin ABD'den daha bağımsız olması için çabalamış, ABD ise her şeye rağmen sorunları askeri yöntemlerle çözebileceğini iddia etmiştir. 2000'li yıllarda hem özelde Fransa hem genelde AB ve ABD kendi stratejilerinde başarılı olamadıklarının farkına varmış ve bu durumdan iki tarafından da zarar gördüklerinin anladıkları için işbirliğine dayanan daha uyumlu politikalar izleme konusunda daha istekli davranmışlardır (Kagan, 2002, ss.10-28). Bu bağlamda 11 Eylül saldırılarıyla birlikte daha da kötüye giden ABD Fransız ilişkileri, ilerleyen yıllarda Fransa ve ABD iki tarafında çıkarları için aralarında daha uyumlu ve dengeli politika izlenmesi hususunda işbirliğine gitmeleriyle olumlu bir hal almıştır.

AB'nin kendi içindeki ve Atlantik ötesindeki ilişkilerini görüş ayrılıkları çerçevesinde 3'e ayırmak mümkündür. Bunlardan ilki, Bush hükümetinin, kitle imha silahlarının kendi ulusal varlığına bir tehdit oluşturduğunu ifade etmesi, AB'nin ise bunların tehlikeli olduğunu fakat kontrol altına alınabileceğini ileri sürmesidir. İkincisi ise, AB üyesi ülkeler Irak'a müdahalenin uluslararası hukuk çerçevesinde olması gerektiğini savunması, ABD yönetiminin ise önleyici meşru müdafaa kapsamında Irak'a karşı güç kullanmayı hedeflemesidir. Son olarak AB müdahaleye kısa vadede Irak perspektifinden bakarken, ABD ise müdahaleye uzun vadede Ortadoğu politikası bağlamında değerlendirmiştir (Orallı, 2007, s.237). Dolayısıyla İngiltere haricindeki AB üyelerinin büyük çoğunluğu ortak fikir birliğine vararak ABD önderliğinde NATO'nun Afganistan ve Irak operasyonlarında askeri müdahale eylemlerine karşı çıkmış, ancak alternatif bir politika da ortaya koyamamıştır. Hatta zamanla AB içindeki fikir ortaklığı yerini devletlerin ulusal politik tutumlarına bırakmıştır. İtalya, Hollanda, Danimarka gibi ülkeler, ABD'ye destek verici açıklamalarda bulunmuşlardır (Orallı, 2007, s.237). Bu durumda da görüldüğü üzere ABD'nin bu müdahaleci tavrı karşısında uzun vadede AB üyesi ülkeler ortak bir tavır takınamamışlardır.

ABD'nin terörizmle mücadele yönteminden rahatsızlık duyan AB, uluslararası terörizmle mücadele konusunda ise ABD'ye destek vermiştir. NATO bu yönde yine stratejik konseptini değiştirmiş ve "yeni yetenekler, yeni üyeler ve yeni ortaklar" olarak zirve bildirisi ile yeni stratejisini somutlaştırmıştır. NATO'nun 2002'de gerçekleştirdiği Prag Zirvesi dönemin temel tehdit noktasını oluşturan terörizme karşı mücadeleyi kapsamıştır. Zirvede topyekün savaşa gitmek yerine terörle mücadele ve kitle imha silahlarının önlenmesine dair, ittifakın geliştirilmesi amacıyla yeni yetenekler oluşturulması amaçlanmıştır. Bu noktada ilk adım "NATO Acil Mukabele Gücü"nün oluşturulması olarak ortaya çıkmıştır. Bu oluşumun kurulmasındaki temel amaç terör tehdidine karşı daha hızlı ve daha esnek hareket edebilme yönünü geliştirmektir (Akgül, 2008, ss.103-114). Nitekim Afganistan operasyonunda ve sonraki süreçte uzun vadede bu güç başarılı eylemlere girişmiştir. ABD'nin Afganistan müdahalesi başlangıçta AB'nin desteğini almasa da sonradan AB'nin desteğini almayı başarmış ve AB, NATO kapsamında bu bölgeye askeri destek vermiştir (Akbaş, 2011, s.4).

ABD'nin NATO perspektifindeki Afganistan'daki eylemleri ve Irak işgali AB'nin yanında uluslararası toplum tarafından da uluslararası hukuka uygun olmadığı ve ABD'nin uluslararası kuruluşlarla işbirliği yapmayan tavrı sorgulanır hale gelmiş ve bu durum yeni yüzyılda uluslararası sistemde ciddi bir kaos ve belirsizliğe neden olmuştur. Aslında ABD'nin Soğuk Savaş öncesindeki hegemonyası, üretim verimliliği, Avrupa ve Asyalı müttefiklerinin, politikalarına onay vermesinden kaynaklanmaktaydı. Oysa bu durum artık değişmiştir. Artık ABD, üretim verimliliği çok büyük bir rekabetle karşı karşıya olup, özellikle AB gibi bir müttefikinin de 2000'li yılların ortasında eski politik desteği olmaması ABD'yi zor durumda bırakmıştır (Akbaş, 2011, ss.9-10).

NATO'nun Savunma Giderleri Bağlamında Transatlantik İlişkilerde Anlaşmazlıklar ve İşbirliği Arayışları

Askeri anlamında NATO bağlamında AB üzerinde bir koruma kalkanı görevini üstlenen ABD, Afganistan operasyonu ve Irak işgallerinde de ekonomik anlamda zor bir duruma düşmüştür. AB'den de yeteri desteği göremeyen ABD, AB üyesi ülkelerinin askeri

konularda NATO'ya mali destek vermemesini her fırsatta eleştirmiştir. Nitekim AB, ekonomik anlamda gelişmenin yollarını ararken askeri anlamda çok da harcama yapmamıştır. Öyle ki AB, 1988-2010 arasındaki yaklaşık yirmi mali yılda, AB üyesi ülkelerde milli gelir içerisindeki savunma giderlerinin payı, İngiltere'de yüzde 4,1'den 2,6'e, Fransa'da yüzde 3,6'dan, 2,3'e; İtalya'da, 2,3'ten, 1,7'e gerilemiştir. Almanya ise 2,9'dan 1,4 gibi çok düşük düzeylere kadar gerilemiştir. ABD ise 5,7'den 4,8'e gerilemesine rağmen savunma anlamında neredeyse büyük AB ülkelerinin iki katı harcama yapmıştır (SIPRI, 2021). Rakamlardan da anlaşılacağı üzere AB üyesi ülkeler güvenlik anlamında Soğuk Savaş boyunca kendi yükünü çeken ABD'ye olan bağımlılığını Soğuk Savaş sonrası dönemde de devam ettirmiştir. Özellikle ekonomik anlamda gelişen AB'de ekonomik gelişmenin lokomotifi ülkeler savunma anlamında geri planda durmuşlardır. Bu durum ABD'nin, AB'nin NATO'ya ekonomik bağlamda destek konusunda yetersiz kaldığı endişelerinde haklılığını göstermektedir.

AB'nin AGSP çerçevesinde 2007 yılına kadar gerçekleştirdiği 26 dış operasyondan sadece 6'sı askeri niteliktedir. Diğerleri ise polis eğitim misyonu ve güvenlik sektörü reformlarını kapsayan birtakım sivil faaliyetlerdi. Tüm bu operasyonların askeri kapsamda sınırlı olması bazı gözlemcilerin Fransa, İngiltere ve Almanya önderliğindeki AB'nin "daha dazla ve daha büyük görevleri yerine getirmesi gerekir" demeye itmiştir. AB'ye dış askeri eylemleri bakımdan yöneltilen eleştirilerden biri de AB'nin askeri eylemlerinin eğitim ve gösteriş bakımından sunulması şeklindedir. Bu bakımdan AB belirli bir uluslararası boşluğu doldurmakla beraber, kıta içinde veya dışındaki operasyonları tek başına gerçekleştirecek kapasitede olmadığı ve askeri yönden zayıf olduğu eleştirileri yapılmıştır (Dinç, 2011a, s.94).

George W. Bush döneminden sonra ABD yönetimi de artık her sorunu askeri yöntemlerle çözemeyeceğinin farkına varmıştır. Nitekim bu durum Irak işgali sonucu açık bir şekilde görülmüştür. ABD 2000'li yılların sonunda AB'nin sorunlarla mücadelede, askeri yöntemin yanında sivil yöntemin de gerekli olduğunu inanması ve Fransa'nın Sarkozy ile birlikte ABD'ye karşı olan muhalif tutumundan dolayı 1966'dan beri ayrıldığı NATO'nun askeri kanadına geri dönmesi yeni bir birleşmenin önemli adımları olarak görülmüştür (Howorth ve Menon, 2009, ss.734-736). Bu gelişme de göstermiştir ki hem AB hem de ABD açısından yaşanan olaylar sonucunda iki ittifakın da aslında birbirini tamamladığını biri olmadan diğerinin tek başına başarılı olması mümkün değildir. AB'nin (AGSP) çerçevesinde askeri eylemlerde başarılı olmaması daha çok sivil yönde hareket etmesi buna karşın ABD'nin de askeri eylemleri sert bir biçimde uygulayarak sivil yönün zayıf kalması Atlantik'in iki yakasının tekrar birleşmesine zemin hazırlamıştır. Zaten İngiltere de sürekli NATO konusunda ABD'nin sorumluluğu almasından yanayken Fransa hep muhalif politikalar sergilemişti. Ancak 2000'li yıllarda açık bir şekilde görüldü ki AB kendi güvenliğini sağlamada çok da başarılı bir görünüm arz etmemiştir. Zaten Fransa'nın NATO'ya tekrar katılmasındaki en büyük sebeplerden biri de bu durumdan kaynaklanmaktaydı.

Fransa'nın NATO'nun askeri kanadına katılması bunun yanında aynı yıl Hırvatistan ve Arnavutluk'un da NATO'ya dâhil olmasıyla beraber NATO nüfuz alanını genişletmiş oldu. Bu süreçte ABD'nin nüfuz alanının NATO aracılığıyla böyle büyük boyutlara varması Avrupa kamuoyunda farklı seslerin çıkmasına neden olmuştur. Obama yaptığı açıklamalarla

AB ve liderlerini telkin ederek Avrupa'nın patronu olmak istemediklerini aksine Avrupa ile işbirliği yapmak istediğini ve AB'nin savunma alanındaki gücünü arttırarak ortak sorunlara karşı daha uyumlu bir şekilde hareket etmek istediklerini vurgulamıştır. Obama 2008 sonrasında açıkladığı ulusal güvenlik stratejisinde Irak'taki savaş, El Kaide ve Taliban'la olan savaşı bitirmede kararlı olduğunu belirtmiştir. Bunun yanında terörist gruplara karşı mücadele etmeyi, kötü niyetli devletlerin nükleer silahlara ulaşmasını engellemeyi, enerji güvenliğini sağlamayı ve bunu yaparken de AB ile ortak hareket edilmesi gerektiğini vurgulamıştır (Kilit, 2013b, s.64). ABD ve AB'nin askeri konularda birlikte hareket etmesini savunan Obama'ya karşılık olarak AB de AGSP aracılığıyla ABD ile arasında daha dengeli bir ortaklık kurulmasını amaçlamış NATO'dan özerk fakat NATO endeksli bir AGSP ile gelecekte de etkin bir aktör olarak misyonunu sürdürmeye çabalamıştır (Zhussipbek, 2009, s.71). Her şeye rağmen Atlantik ittifakında askeri yükün paylaşımına dair yaşan tartışmada AB'de ciddi bir çoğunluk NATO'nun bölge güvenliğini sağlama konusunda gerekli olduğunu belirtmiştir. NATO'ya yönelik AB desteği biraz düşmüş olsa da ancak destek hala çoğunluk tarafından dillendirilmiş (Kilit, 2013b, s.64-65) ve Atlantik ötesi ilişkilerin önemine liderler perspektifinde söylemler bazında sık sık vurgu yapılmıştır.

AB ile ABD arasındaki anlaşmazlıklara rağmen dünya politikasında önemli misyonlara sahip olan bu aktörlerin ileride atacağı adımlar önem kazanmaktadır. Dolayısıyla AB ile ABD arasında NATO bağlamında uluslararası güvenliğin sağlanması hususunda yeni bir sentezin meydana gelebilmesi için bazı önemli konulardaki ayrılıklara ve çatışan vizyonlara bir son verilmelidir. Genel küresel perspektifteki birçok konudaki görüş ayrılıkları azaltılmalıdır. Ortadoğu başta olmak üzere demokratikleşme çabalarının nasıl desteklenmesi gerektiği konusunda taraflar arasında herhangi bir anlaşmazlığın mevcut olmaması gerekmektedir. Rusya ve İran konusunda da tarafların birbiriyle çelişen politikaları uyumlaştırılmalıdır. Avrupa bu konuda daha yumuşak ve davranırken ABD ise sertlik yanlısı politikalar izlemektedir. Aynı şekilde Afganistan politikasında da tarafların politikaları uyumlaştırılmalı ve NATO perspektifinde ilişkilerde başarılı sonuçlar alınmak isteniyorsa iki aktörün birbirini tamamlayan politikalar yürütmesi gerekmektedir (Dinç, 2011 s. 171). Siyasi geleneklere ve aynı değerlerine eşit bir şekilde eğilmezlerse ne AB'nin ne de ABD'nin başarılı olması mümkün değildir. Eğer bu iki partner, uluslararası düzenin kurumları ve temelleri üzerinde anlaşırlarsa, adil ve istikrarlı bir düzen kurmada büyük şansa sahiptirler. Aksi takdirde iki taraf içinde büyük sorunlar ortaya çıkabilir. AB, ABD politikaları üzerinde etkili olmak istiyorsa, ABD'nin taahhütlerine, yardımlaşmasına ve iyi niyetine açık olmalı ve bunu açıkça belirtmelidir. AB, transatlantik ilişkilerde ne kadar çok başarılı olursa, transatlantik geleceği şekillendirme kapasitesi de o kadar büyük olur. AB, ABD'yi eleştirerek, iç politikanın desteğini kazanma cezbediciliğini bir tarafa bırakmalı ve AB'ye alternatif bir birlik olarak ABD ile uyumlu politikalar izlemelidir (Bertram, 2003, ss.69-70). AB ve ABD'nin bu tutumu sergilemesi iki tarafında elbette yararına olacaktır.

SONUÇ

Soğuk Savaş dönemi ile birlikte İkinci Dünya Savaşı'ndan yorgun bir şekilde çıkan AB'yi SSCB tehdidine karşı korumayı amaçlayan ABD, AB'nin bütünleşme çabalarına da destek vermiştir. AB'nin uluslararası sistemde önemli bir aktör olması yönünde olumlu

adımlar atmaya özen göstermiştir. İkinci Dünya Savaşı'nda bir birlik kurmayı hedefleyen AB, kendi içindeki savaşlara da son vermek istemiştir. Bununla beraber Almanya'nın İkinci Dünya Savaşı'ndaki saldırgan tutumunu da engellemek isteyen AB ülkeleri bir birlik kurma yoluna gitmişler ve güvenliklerini de ABD önderliğindeki NATO'ya teslim etmişlerdir.

AB gerek Soğuk Savaş dönemi gerekse de Soğuk Savaş dönemi sonrasında hem kendi içinde hem de transatlantik ilişkiler bağlamında sürekli bir anlaşmazlık ve çekişme yaşamıştır. AB'nin muhalif devleti Fransa ABD'nin kendi çıkarı doğrultusunda hareket ettiğini ve AB'nin güvenliğini önemsemediğini iddia etse de İngiltere, ABD'nin ezeli müttefiki olarak ABD'nin çabalarına sürekli destek vermiştir. Almanya ise ortada bir tutum benimseyerek ne AB devletleri ile ilişkisini bozmuş ne de ABD ile herhangi bir sorun yaşamamaya özen göstermiştir.

Soğuk Savaş dönemi sonrasında ABD'nin uluslararası sitemde tek hegemonik güç olmasını arzu etmeyen AB, uluslararası sistemde çok kutuplu düzeni desteklemiş hem Pasifik bölgesinde hem de Asya'da önemli devletlerle ilişkilerini geliştirme yoluna gitmiştir. Uluslararası sistem de istikrarlı ve güvenli bir ortamı hedefleyen AB, dünyada istikrar ve güvenliği geliştirecek her türlü çabayı desteklemiş ve bunu yaparken de sert güce karşı çıkmış ve yumuşak güç perspektifli politikalar izlemeye özen göstermiştir. Zaman zaman AB'nin izlediği sertlik yanlısı politikaları da eleştiren AB, birlik içinde farklı sesler olsa da ortak hareket etmeye önem vermiştir.

AB, NATO'ya alternatif olarak 1990'lı yıllarda Avrupa ortak güvenlik ve savunma politikası izlemiş, bu politika perspektifindeki ilişkiler NATO içinde kabul görse de AB bu eylemleriyle NATO'dan bağımsız bir savunma politikası oluşturmak istemiştir. AB'nin kendi güvenliğini sağlamak için giriştiği da bu eylemleri sonuç vermemiş ve AB güvenliği sağlama bağlamında NATO'ya muhtaç olduğunun farkına varmıştır. ABD de AB'nin sivil ve ekonomik bir topluluk görünümünün yanında askeri bir topluluk olarak hareket etmesine önem vermiş ve AB'yi savunma konusunda ve güvenlik anlamında NATO'ya özellikle mali destek vermesini istemiştir. Önemli bir ekonomik topluluk olan AB'yi kaybetmek istemeyen ABD, Bush döneminde gerçekleştirilen askeri ve sert müdahalelerini Obama yönetimi ile beraber terk etmek istemiştir.

Önemli konularda birlikte hareket etmek isteyen ABD, Obama döneminde AB'nin patronu olmadığını ve iki aktörün birbiriyle sıkı ilişkiler olursa daha da büyüyeceğini işaret etmiş ve bu yönde gerçekleşecek ortak eylemleri desteklemiştir. İki aktör, özellikle Ortadoğu politikaları bağlamında bir anlaşmazlık yaşasa da kendi çıkarları ve güvenlikleri bağlamında ortak hareket etmede fikir birliğine varmış, bununla beraber iki aktörün bundan sonra da transatlantik bölgesinde güvenliklerini tehdit edebilecek tehlike ve terörist saldırıya karşı mücadele etmesi ortak çıkarlarını korumaları bağlamında fayda sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

Akbaş, Z. (2011). "ABD'nin Ortadoğu Politikalarının Sürdürülebilirliği ve Ortadoğu'da Güç Mücadelesi", *History Studies,* 1-18.

Akgül, Ö. (2008). "Soğuk Savaş Sonrası Dönemde NATO-AB İlişkilerinde Rekabet - İşbirliği Analizi ve Türkiye Faktörü", *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, (7), 91-124.

Armaoğlu, F. (2014). *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi 1914-1995,* İstanbul: Timaş Yayınları.

Bağbaşlıoğlu, A. (2013). ‘’Transatlantik İlişkiler Bağlamında “Küresel Ortaklar” ve “Akıllı Savunma”, *ADAM AKADEMİ Sosyal Bilimler Dergisi,* 3(1), 75-92.

Bertram, C. (2003). “Europe’s Best Interest: Staying Close to Number One”, *International Politics and Society,* (1), 61-70.

Brinkley, D. (1990). “Dean Acheson and the 'Special Relationship': The West Point Speech of December 1962”, *The Historical Journal,* 33(3), 599-608.

Calleo, D. P. (2003). “Balancing America: Europe’s International Duties”, *International Politics and Society,* (1), 43-60.

Czempiel, E.O. (2003). “Europe’s Mission: Pushing for a Participative World Order”, *International Politics and Society,* (1), 25-42.

Dinç, C. (2011a). “Sivil Güç-Realist Oyuncu İkileminde Avrupa Birliği’nin Küresel Konumu Üzerine Tartışmalar”, *Uluslararası Hukuk ve Politika Dergisi,* 7(28), 89-124.

Dinç, C. (2011b). “Transatlantik İlişkiler: Sistemik Değişimlerin ve Krizlerin Etkisi”, Editör, Cenap Çakmak, Ahmet Öztürk, Cengiz Dinç*, Yakın Dönem Amerikan Dış Politikası: Teori ve Pratik*, Ankara: Nobel Yayınları.

Fabbrini, S., Sicurelli, D. (2008). “Bringing Policy-Making Structure Back in: Why are the US and the EU Pursuing Different Foreign Policies?”, *International Politics*, (45), 292-309.

Howorth J., Menon, A. (2009). “Still not Pushing Back: Why the European Union is not Balancing the United States”, *The Journal of Conflict Resolution,* 53(5), 727-744.

Kagan, R. (2002). “Power and Weakness” *Policy Review,* No. 113. 3-28.

Kasım, K. (2002). “NATO’ya AB ve ABD İlişkilerine Etkisi Bakımından Ortak Avrupa Dış ve Güvenlik Politikası”, *Avrupa Çalışmaları Dergisi,* 1(2), 87-99.

Kasım, K. (2001). “Soğuk Savaş Sonrası İngiltere-ABD ilişkileri”, *Bir Başka Açıdan İngiltere* (ed. Sedat Laçiner), Ankara: Asam Yayınları.

Kilit, G. (2013). “AB-ABD Arasında Transatlantik İlişkiler”, *Ekonomik Forum Dergisi,* Sayı. 62, 1-8.

Kilit, G. (2013). *Transatlantik İlişkiler: AB-ABD,* İktisadi Kalkınma Vakfı Değerlendirme Notu, Sayı.75.

Orallı, L. E. (2007). “Güvenlik Politikaları Bağlamında AB-ABD İlişkileri ve Irak Savaşı”, *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,* 9(3), 225-248.

Sander, O. (2004). *Siyasi Tarih 1918-1994,* Bursa: İmge Yayınları.

Stockholm International Peace Research Institute, (2021). http://milexdata.sipri.org/result.php4 (e.t. 04.06. 2021).

Zhussipbek, G. (2009). Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası’nın Tanımı ve Düşünsel Arka Planı, *Uluslararası Hukuk ve Politika Dergisi,* 5(19), 71-88.

TÜRKİYE'NİN EN SIRA DIŞI SEÇİMİ: 3 KASIM 2002 GENEL SEÇİMLERİ

THE MOST EXTRAORDINARY ELECTION OF TURKEY'S: NOVEMBER 3, 2002 GENERAL ELECTIONS

Arş. Gör. Özgür Bayraktar
Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi
ORCID: 0000-0001-9512-6180

Özet

1946 yılında ilk çok partili seçim tecrübesini yaşayan Türkiye Cumhuriyeti'nde o tarihten beri pek çok yerel ve genel seçim gerçekleşmiştir. Özellikle de 1960'lı yıllardan itibaren yapılan genel seçimlerde genellikle çok partili bir meclis yapısı ortaya çıkmıştır. Fakat 3 Kasım 2002 tarihinde gerçekleşen Milletvekili Genel Seçimleri ise oldukça şaşırtıcı sonuçlar doğurmuştur. Ekonomik ve siyasal kriz eşliğinde yapılan seçimlerde parlamentoya sadece iki parti girebilmiş, diğer partiler %10'luk seçim barajını aşamadığı için meclis dışında kalmışlardır. 2001 yılında yeni kurulan Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) %35 oy ile tek başına iktidar olurken, Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) %19 oy oranı ile ikinci parti olmuştur. 1999 seçimlerinde meclise girebilen partilerin hepsi büyük oranlarda oy kaybederek 2002 seçimlerinde baraj altında kalmıştır. Bu partilerden en çok oy kaybedeni ise 1999 yılında %22 ile birinci olan Demokratik Sol Parti (DSP) olmuştur. DSP, 3 yıl gibi kısa bir zaman zarfında %22'den %1,2 oy oranına düşmüştür. 2002 seçimlerinin bir diğer şaşırtan sonucu ise yeni kurulan Genç Parti'nin %7,2 gibi yüksek bir oy almasıdır. 3 Kasım 2002 Genel Seçimleri, kurulan yeni partilerin yüksek oy alması, köklü partilerin ve hükümette bulunan partilerin baraj altında kalması, uzun yıllar sonra ilk kez bir partinin tek başına iktidar olması gibi sonuçlarıyla Türk Siyasal Hayatı'nın en sıra dışı seçimi olarak tanımlanabilir. Bu çalışmada 2002 seçimleri detaylı bir şekilde ele alınmış, seçime gidilen politik atmosfer incelenmiş ve bu seçimlerin Türk Siyasal Hayatı açısından önemi analiz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: 3 Kasım 2002 Seçimleri, Adalet ve Kalkınma Partisi, Cumhuriyet Halk Partisi, Demokratik Sol Parti, Genç Parti

Abstract

In the Republic of Turkey, which experienced its first multi-party election in 1946, many local and general elections have been held since then. Especially in the general elections held since the 1960s, a multi-party parliamentary structure has emerged. However, the General Elections for the Parliament held on November 3, 2002 produced quite surprising results. Only two parties were able to enter the parliament in the elections held with the economic and political crisis, and the other parties were excluded from the parliament as they could not pass the 10% electoral threshold. The Justice and Development Party (AKP), which was newly established in 2001, came to power alone with 35% of the votes, while the Republican People's Party (CHP) became the second party with 19% of the votes. All of the

parties that were able to enter the parliament in the 1999 elections lost a large percentage of votes and remained below the threshold in the 2002 elections. The biggest loser among these parties was the Democratic Left Party (DSP), which took 22% in 1999. DSP fell from 22% to 1.2% just in 3 years. Another surprising result of the 2002 Elections is that the newly established Young Party received a high vote of 7.2%. The General Elections of November 3, 2002 can be defined as the most extraordinary election in Turkish Political Life with the results such as the newly established parties receiving high votes, the old rooted parties and the parties in the government falling under the threshold, and for the first time in many years, a single party came to power. In this study, the 2002 Elections were discussed in detail, the political atmosphere in which the elections were held was examined and the importance of these elections in terms of Turkish Political Life was analyzed.

Keywords: 3 November 2002 Elections, Justice and Development Party, Republican People's Party, Democratic Left Party, Young Party

Giriş

Türkiye Cumhuriyeti 1923 yılında kurulmuş ve 1950 yılına kadar CHP tarafından tek başına yönetilmiştir. 1925 ve 1930 yıllarında çok partili hayata geçilmeye çalışılmış fakat bu konuda başarı sağlanamamıştır. Tam anlamıyla çok partili hayata geçiş 1945 yılında kurulan Demokrat Parti (DP) ile mümkün olmuştur. DP hızla ülkede örgütlenmiş, bu durumu fark eden CHP, seçimleri öne almış, 1946 yılında bir seçim yapılmasını kararlaştırmış ve DP'nin daha fazla örgütlenmesinin önünü kesmiştir. DP'nin ve CHP'nin yarıştığı ilk seçim olan ve CHP'nin kazandığı 1946 Seçimleri hakkında rekabet eşitliği ve oyların sayımı başta olmak üzere pek çok konuda yoğun eleştiriler yapılmıştır. DP'nin ısrarlı muhalefeti ve kamuoyundaki uzun tartışmaların sonucunda 1950 yılında güvenli ve eşit bir seçim yapılma imkanına ulaşılmış ve DP bu seçimlerde tek başına iktidar olmuştur. Ardından 1954 ve 1957 senelerinde yapılan seçimlerde de DP, iktidarını korumaya devam etmiş, 27 Mayıs 1960 tarihinde gerçekleştirilen askeri darbe ile iktidardan düşürülmüştür. Darbe sonrasında yapılan göstermelik ve taraflı yargılamalar sonucunda partinin genel başkanı (aynı zamanda Başbakan Adnan Menderes) ve iki bakanı (Fatin Rüştü Zorlu ve Hasan Polatkan) idam edilmiştir.

Darbe ile kesintiye uğrayan çok partili hayat askeri yönetimin gölgesinde devam etmiş, 1961'de yapılan seçimler sonucunda dört partili bir meclis oluşmuş ve Cumhuriyet tarihinin ilk koalisyonu CHP ve Adalet Partisi (AP) arasında kurulmuştur. Bu tarihten sonra ordu, siyasete pek çok kez daha doğrudan ya da dolaylı müdahalede bulunmuş, darbeler, darbe girişimleri, muhtıralar, tehditler gibi pek çok zorluğa rağmen çok partili hayat kimi zaman kesintiye uğrasa günümüze kadar devam etmiştir. Yapılan seçimlerin ardından çoğunlukla parçalı, çok partili bir meclis yapısı oluşmuş, kısa süreli koalisyonlar kurulmuş, dağılan koalisyonlardan sonra tekrar kısa ömürlü koalisyonlar kurulmuştur. Koalisyon kurulamadığı durumlarda erken seçimi kararı siyasi krizden çıkış yolu olarak görülmüş, girilen yeni seçimler sonrasında oluşan parlamentoya genellikle bir önceki meclise giren partiler katılmıştır. Bu açılardan bakıldığında 3 Kasım 2002 tarihinde gerçekleşen Milletvekili Genel Seçimleri oldukça şaşırtıcı sürprizler ortaya çıkarmıştır. Ayrıca bu seçimler yaklaşık 20 yıldır devam eden AKP iktidarının ilk seçimi olması nedeniyle de ayrı bir öneme sahiptir.

Ekonomik ve siyasal kriz eşliğinde yapılan seçimlerde parlamentoya sadece iki parti girebilmiş, diğer partiler %10'luk seçim barajını aşamadığı için meclis dışında kalmışlardır. 2001 yılında yeni kurulan AKP %35 oy ile tek başına iktidar olurken, Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) %19 oy oranı ile ikinci parti olmuştur. Bu çalışmada 2002 seçimlerine gidilen süreç incelenmiştir. Türkiye'nin en sıra dışı, en şaşırtıcı seçimi olarak tanımlanabilecek bu seçimin hangi koşulların sonucu olduğu tartışılmıştır. Bu sayede bir yıl önce kurulan AKP'nin %35 oy alması, iktidarda olan DSP'nin üç yıl içinde %22'den %1'e düşmesi, üç yıl önce %10 barajını aşarak meclise giren partilerin hepsinin %10 barajına takılıp meclis dışı kalmasının daha iyi anlaşılabileceği beklenmektedir. Bu bağlamda AKP'nin kuruluşunun ve kısa zamanda iktidara gelmesinin daha iyi anlaşılabilmesi için 28 Şubat Süreci ve 1999 Seçimleri ve 2001 Ekonomik Krizi ele alınmıştır. Zira tüm bu yaşananlar AKP'nin ve lideri Recep Tayyip Erdoğan'ın halk tarafından "kurtarıcı" olarak görülmesini sağlamış, parti kısa sürede büyük destek toplamıştır.

Çalkantılı Yıllar: 90'lar ve 2000'lerin Başı, 28 Şubat'tan 2001 Krizine

AKP'nin kuruluşunun ve tek başına iktidara gelmesinin temellerinin DP'ye hatta tek parti dönemindeki bazı uygulamalara dayandığı iddia edilse bile daha yakın tarihli bir dönem belirlemek ve çalışmanın kapsamını biraz daraltabilmek için partinin kökleri 90'lı yıllara dayandırabilir. 1994 yılının Mart ayında yapılan yerel seçimler partinin lideri Erdoğan açısından bir dönüm noktası sayılabilir. Erdoğan, bu seçimlerde Türkiye'nin en büyük ili olan İstanbul için Refah Partisi'nden (RP) büyükşehir belediye başkan adayı gösterilmiş ve %25 oy ile seçimi kazanmıştır. Bu seçimlerde aynı zamanda başkent Ankara'nın yönetimi de bir diğer RP'li isim olan Melih Gökçek'e geçmiştir. Yerel seçimlerde ülkenin en büyük iki şehrinin İslamcı RP'li isimlerin eline geçmesi ordunun, laikliği savunan medyanın, akademik camianın, bürokrasi ve yargının dikkatini çekmiştir (Ahmad, 2010: 124).

RP'li isimlerin kimi söylemleri, laiklik yanlısı bürokrat ve medyanın karşı söylemleri ile birlikte siyasi tansiyon oldukça yükselmiş ve irtica-laiklik merkezli tartışmalar ülke gündeminde yoğun bir biçimde yer kaplamıştır. Bu ortamda gidilen 1995 Genel Seçimlerinde beş parti meclise girmiştir. Necmettin Erbakan liderliğindeki Milli Görüş'ün temsilcisi RP oyların %21,4'ünü alarak birinci parti olmuş, ardından Mesut Yılmaz'ın başkanlığındaki merkez sağda yer alan Anavatan Partisi (ANAP) %19,6 oy ile ikinci gelmiştir. Tansu Çiller'in liderliğindeki bir diğer merkez sağ partisi olan Doğruyol Partisi (DYP) ise %19,1 oranı ile üçüncü olmuştur. Merkez sol ise DSP ve CHP olarak ikiye bölünmüş; Bülent Ecevit'in DSP'si %14,6 oy alırken, Deniz Baykal'ın liderliğindeki CHP, %10,7 ile kıl payı barajı geçmiş ve meclise girebilmiştir (Zürcher, 2012: 356). Parçalı bir şekilde oluşan meclis yapısının ardından birinci partinin lideri Erbakan tarafından uzunca bir süre koalisyon kurulmaya çalışılmış, fakat başarıya ulaşılamamıştır. Seçimlerden iki ay sonra ANAYOL olarak bilinen ANAP-DYP hükümeti kurulmuş fakat Anayasa Mahkemesi'nin hükümetin güven oylamasını iptal etmesi üzerine hükümet düşmüştür. 28 Haziran 1996'da Erbakan'ın Başbakan olduğu RP-DYP (REFAHYOL) Hükümeti kurulmuş fakat bu hükümet de fazla uzun ömürlü olmamış sadece bir yıl görevde kalabilmiştir (Öcal, 2009: 16). Generallerin laiklik mesajı verdiği 28 Şubat 1997 tarihli Milli Güvenlik Kurulu'nun (MGK) ardından Erbakan istifaya zorlanmış, Mayıs 1997'de Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı Vural Savaş

tarafından RP hakkında "Lâik Cumhuriyet ilkesine aykırı eylemleri" gerekçesiyle dava açılmıştır (Bölükbaşı, 2012: 175). Haziran 1997'de de REFAHYOL Hükümeti istifa etmiştir.

Dönemin Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, yeni hükümeti kurma görevini ANAP lideri Mesut Yılmaz'a vermiş ve 30 Haziran 1997'de CHP'nin dışarıdan desteklediği ANASOL-D olarak da bilinen ANAP-DSP-Demokrat Türkiye Partisi hükümeti kurulmuştur (Menek, 2016: 139). Bu esnada 16 Ocak 1998'de RP, Anayasa Mahkemesi tarafından kapatılmış, lideri Erbakan 5 yıl siyasetten men cezası almıştır. Partinin kapatılma ihtimaline karşı Aralık 1997'de kurulan Fazilet Partisi (FP), kısa sürede RP'nin devamı olduğunu göstermiş ve eski RP'lilerin büyük kısmı bu partide toplanmıştır. Erbakan, siyasi yasaklı olduğu için partinin genel başkanlığı Recai Kutan tarafından yürütülmüştür. Diğer yandan ANASOL-D hükümetinin kurulmasından bir yıl sonra Haziran 1998'de CHP ile ANAP, 18 Nisan 1999 tarihinde yerel ve genel seçimlerin birlikte yapılmasını kararlaştırmıştır (Çavuşoğlu, 2016: 1047). Kısa bir süre sonra ortaya çıkan yolsuzluklar nedeniyle CHP, hükümetten desteğini çekmiş ve 25 Kasım 1998'de gensorunun kabul edilmesiyle hükümet düşmüştür. Ardından Demirel tarafından görevlendirilen DSP lideri Ecevit 11 Ocak 1999 tarihinde bir azınlık hükümeti kurmuştur (Özer, 2000: 123). 16 Şubat 1999'da Başbakan Ecevit'in PKK lideri Abdullah Öcalan'ın yakalanıp yurda getirilmesini duyurması Nisan 1999 Genel Seçimlerine büyük etkide bulunmuştur. Öcalan'ın başarılı bir operasyon ile Kenya'dan getirilmesi sayesinde ülkede milliyetçilik duygusu tavan yapmış; hem bu operasyonu gerçekleştiren iktidardaki DSP'nin oyları artmış hem de Milliyetçi Hareket Partisi'nin (MHP) oyları yükselmiştir (ESI Report, 2009: 7; Uztuğ, 2003: 16). 18 Nisan 1999 tarihinde yapılan seçim sonrasında DSP %22,1, Devlet Bahçeli liderliğindeki MHP %18, Recai Kutan'ın liderliğindeki FP %15,4, ANAP %13, DYP %12 oranında oy almıştır. Böylece yine çok parçalı bir meclis oluşmuş, hiçbir parti hükümet kuracak çoğunluğa sahip olamamıştır. 28 Mayıs 1999 tarihinde Ecevit'in başbakanlığında DSP, MHP ve ANAP'ın birlikte yer aldığı koalisyon (ANASOL-M) Hükümeti kurulmuştur (Bayrak ve Kanca, 2013: 9).

28 Mayıs 1999-18 Kasım 2002 tarihleri arasında ülkeyi yöneten ANASOL-M Hükümeti'nin görev süresi boyunca pek çok siyasi ve ekonomik olay gerçekleşmiş, başta 2001 Ekonomik Krizi olmak üzere bu dönemdeki gelişmeler 2002 Seçimlerini ve AKP'nin tek başına iktidara gelebilmesini doğrudan etkilemiştir.

Krizin Gölgesinde Gidilen En Sıra Dışı Seçim: 3 Kasım 2002 Seçimleri

V. Ecevit Hükümeti olarak da bilinen ANASOL-M Hükümeti'nin göreve gelmesinden kısa bir süre sonra Türkiye tarihinin en büyük doğal afetini yaşamıştır: 17 Ağustos 1999 Marmara Depremi. 7,4 büyüklüğünde olan ve 45 saniye boyunca süren devam Kocaeli, Gölcük merkezli deprem sonucunda on binlerce konut ve işyeri yıkılmış, 18 binden fazla insan vefat etmiş ve 50 bine yakın kişi yaralanmıştır. Deprem, hem can ve mal kaybına neden olmuş hem de büyük ekonomik etkileri olmuştur (Akgüngör, 2010: 6, 7). Çok geçmeden Marmara Bölgesi'nde bir büyük deprem daha yaşanmıştır: 12 Kasım 1999 Düzce Depremi. 17 Ağustos'ta batı ucu kırılan fay hattının doğu ucunun kırılması sonucunda gerçekleşen deprem 30 saniye sürmüş ve depremin büyüklüğü 7,2 olarak ölçülmüştür. Yaşanan deprem sonucunda 900'e yakın kişi vefat etmiş, 5 bine yakın vatandaş ise yaralanmıştır. Depremlerin

ardından yapılan arama-kurtarma ve enkaz kaldırma çalışmalarında yaşanan aksaklıklar büyük eleştirilere neden olmuş, hükümetin bu konuda yetersiz kaldığı iddia edilmiştir (Keskin, vd, 2006: 59). Deprem sonrasında yaşananlar 2002 seçimlerini etkilemiş ve hükümetteki partilerin hanesine eksi olarak yazılmıştır.

Oldukça hızlı ve çalkantılı geçen 2000 ve 2001 yıllarındaki gelişmeler de 2002 seçimleri üzerinde iz bırakmıştır. Milli Görüş geleneğinin partisi olan ve kapatılan RP'nin devamı konumundaki FP'de 14 Mayıs 2000 tarihinde oldukça çekişmeli bir kongre yaşanmıştır. Gelenekçi ve yenilikçilerin çekişmesine sahne olan kongrede yenilikçilerin genel başkan adayı Kayseri Milletvekili Abdullah Gül 521 oy, Gelenekçilerin adayı Recai Kutan ise 633 oy almıştır (Kantar, 2017: 60). Kongre, Milli Görüş ve Türk Siyasal Hayatı açısından bir kırılma noktası olmuş; Abdullah Gül ve Recep Tayyip Erdoğan'ın başını çektiği yenilikçi kanadın, kongreden sonra partide hareket alanı gittikçe azalmaya başlamıştır. Bu esnada 7 Mayıs 1999 tarihinde açılan kapatma davası 22 Mayıs 2001 tarihinde FP'nin kapatılması ile son bulmuştur. Ardından Recai Kutan başkanlığında 20 Temmuz 2001 tarihinde Saadet Partisi (SP) kurulmuş, eski FP'li birçok isim bu partiye katılmıştır. Fakat Erdoğan ve Gül'ün çizgisindeki yenilikçi kanat yeni partiye katılmayı tercih etmemiş, onun yerine 14 Ağustos 2001 tarihinde Adalet ve Kalkınma Partisi'ni (AKP) kurmuştur (Özdemir, 2015: 184).

Diğer yandan 2001 yılının 19 Şubat'ında MGK toplantısında yaşanan siyasi kriz, büyük bir ekonomik krize dönüşmüş ve 2002 seçimlerinin en büyük belirleyicisi olmuştur. 19 Şubat 2001'de toplanan MGK'da Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer ile Başbakan Bülent Ecevit arasında yetki tartışması çıkmış, Sezer de yetkilerini hatırlatmak amacıyla Ecevit'in önüne anayasa kitapçığı fırlatmıştır. Bunun üzerine Ecevit hızla toplantıyı terk etmiş, ardından yaptığı basın açıklamasında Sezer'in kendisine devlet geleneklerine aykırı bir şekilde davrandığını bu yüzden de toplantıyı terk etmek zorunda kaldığını belirtmiştir. Devletin zirvesinde gerçekleşen bu siyasi kriz sonucunda yabancı yatırımcıların ülkeyi hızla terk etmesi sonucunda Cumhuriyet tarihinin en büyük ekonomik krizi baş göstermiştir. Bu gelişmeler üzerine Dünya Bankası'ndan Kemal Derviş, ekonomiyi düzeltmesi umuduyla ülkeye davet edilmiştir. 13 Mart 2001-10 Ağustos 2002 tarihleri arasında Ekonomiden Sorumlu Devlet Bakanı olarak görev yapan Derviş, finans sisteminde IMF'nin ve uluslararası piyasaların istekleri doğrultusunda radikal değişiklikler gerçekleştirmiş ve finansal krizin görece hafiflemesini sağlamıştır (Turan, 2011: 74). Fakat Mayıs 2002'de Başbakan Ecevit'in rahatsızlanıp hastaneye kaldırılması halen devam eden güvensiz ortamı daha da derinleştirmiştir. Hastalığına rağmen başbakanlığı ve parti genel başkanlığını bırakmayışı üzerine DSP içinde bir grup milletvekili ve bakan Ecevit'e tepki göstermiştir. Ardından Temmuz ayında Başbakan Yardımcısı ve "Ecevit'in sağ kolu" olarak bilinen Hüsamettin Özkan'ın da dâhil olduğu bir grup DSP'li bakan ve milletvekili partiden istifa etmiş, kısa süre içinde 128 olan DSP'li milletvekili sayısı 64'e inmiştir. Bunun üzerine MHP lideri Bahçeli 7 Temmuz 2002'de, 3 Kasım 2002 tarihinde erken genel seçime gidilmesi için çağrıda bulunmuştur. DSP'den ayrılan isimler de 22 Temmuz'da Dışişleri Bakanı İsmail Cem başkanlığında Yeni Türkiye Partisi (YTP) isimli bir parti kurmuşlardır (Örmeci, 2011: 102). Bu esnada 31 Temmuz'da toplanan TBMM'de yapılan oylama sonucunda 3 Kasım tarihinde erken bir seçime gidilmesi kabul edilmiştir. Diğer yandan siyasete yeni atılan ünlü iş insanı Cem Uzan'ın genel başkanlığındaki Genç Parti de büyük ilgi toplamaya başlamıştır. Coşkulu

şekilde seri mitingler düzenleyen Uzan, popülist söylemleri ile önemli bir kitleyi kısa zaman içinde etrafında toplamıştır.

Mevcut parti ve liderlere öfkeli olan seçmenin ilgi gösterdiği bir diğer parti de 2001'de kurulan AKP olmuştur (Balcı, 2007: 126). Parti lideri olan Erdoğan, siyasi yasaklı olmasına rağmen büyük bir kesim tarafından sahiplenilmiştir. 1994'te RP'den İstanbul Büyükşehir Belediyesi Başkanı seçilmesinden itibaren popülaritesini artıran Erdoğan, yaklaşan seçimlerin favorisi olarak görülmüştür. 1997 yılında Siirt'te okuduğu bir şiir nedeniyle 26 Mart-24 Temmuz 1999 tarihleri arasında hapis yatan ve siyasi olarak yasaklanan ve "Artık muhtar bile olamaz" denilen (Hürriyet, 22.04.1998) Erdoğan, RP'nin devamı olan FP'deki yenilikçi kanadın önde gelen isimlerinden biri olmuştur. Ağustos 2001'de Erdoğan liderliğinde kurulan AKP, 3 Kasım 2002 tarihlerinde %35 oy alarak tek başına iktidar olmuştur. Fakat parti genel başkanı Erdoğan, yasaklı olduğu için milletvekili olamamış dolayısıyla da hükümet, partinin Genel Başkan Yardımcısı Abdullah Gül tarafından kurulmuştur. 3 Kasım seçimlerinde meclise girebilen diğer parti ise merkez solun temsilcisi olan CHP olmuştur. %19 oy alan CHP 178 milletvekili kazanabilmiştir. Üç yıl önceki seçimde meclise giren partilerin hiçbiri barajı aşamamıştır. Çiller'in DYP'si %9,5 oy alırken, MHP %8 oy almıştır. Üç ay gibi kısa bir sürede hızla örgütlenen ve pek çok miting yapan Genç Parti'nin aldığı %7,2'lik oy oranı büyük bir sürpriz olarak nitelendirilirken, bir diğer sürpriz de %22'den %1'e düşen DSP'de yaşanmıştır. Doğu ve Güneydoğu illerinde yüksek oylar alan Demokratik Halk Partisi (DEHAP), %6 oranı ile baraj altında kalırken, ANAP da %5 oy ile meclis dışında kalmıştır. Milli Görüş'ün temsilcisi olan, Erdoğan ve Gül gibi yenilikçi isimlerin terk ettiği Saadet Partisi ise sadece %2,4 oy alabilmiştir. DSP'nin yerini alma umuduyla kurulan fakat son kertede sönük kalan YTP ise sadece %1,1 oy toplayabilmiştir. Bu seçim sonuçları medyada "Tarihi Tasfiye"; "Büyük Temizlik", "Sandıktan Öfke Çıktı" gibi manşetlerle betimlenmiştir (Sabah, 04.11.2002; Yenişafak, 04.11.2002, Vatan, 04.11.2002). Seçimlerin ardından meclisteki iki parti (AKP-CHP) arasında yapılan görüşmeler sonucunda Erdoğan'ın siyasi yasağı kaldırılmıştır. 9 Mart 2003 tarihinde Siirt seçimleri yenilenmiş ve Erdoğan, sembolik bir biçimde Siirt'ten milletvekili seçilmiş, daha önce "Muhtar bile olamaz" denilen Erdoğan, 14 Mart 2003 tarihinde Başbakan olmuştur.

Sonuç

3 Kasım 2002 tarihinde gerçekleşen Milletvekili Genel Seçimleri oldukça şaşırtıcı sonuçlar doğurmuştur. Bu sonuçlara yol açan pek çok faktör vardır. Eski partilerin büyük hezimete uğradığı, AKP ve GP gibi yeni partilerin büyük oylar aldığı bu seçim sonuçlarının herhangi bir nedene indirgenmesi, tek bir sebep ile açıklanması eksik kalır. Uzun yıllar boyu koalisyonlarda yaşanan sıkıntılar, istikrarsızlık, 28 Şubat Süreci'nde dindar kesime yapılan haksızlıklar ve baskılar, 1999 yılında yaşanan depremler, 2001 Ekonomik Krizi, iflaslar, ortaya çıkan yolsuzluklar, Ecevit'in rahatsızlığı, Cem Uzan'ın etkili bir kampanya ve popülist söylem ile özellikle MHP'den büyük oy kapması, halkın iktidarda olan partilere kızgınlığı, Erdoğan'ın mağdur edildiği algısı ve ezilene sahip çıkma isteği, Erdoğan'ın "Milli Görüş gömleğini çıkardık" söyleminin seçmenin önemli bir kısmını rahatlatması, ordunun siyasete müdahalesinin ters tepmesi gibi pek çok neden sonucunda köklü ve mecliste bulunan partiler

büyük oy kaybetmiştir. Sağ seçmenin büyük bir kısmı yeni kurulan ve içinde merkez sağ, Milli Görüş, merkez sol, milliyetçi sağ gibi farklı eğilimleri barındıran AKP'ye oy vermiştir.

Yaşanan ekonomik ve siyasi kriz sonucunda DSP'yi terk eden sol seçmen ise Deniz Baykal'ın liderliğindeki CHP'ye oy vermeyi tercih etmiştir. Medyada son derece popüler olan ve ekonominin kurtarıcısı olarak gösterilen Derviş'in başlarda YTP'nin kuruluş çalışmalarına katılırken ve bu grupla hareket ederken son anda CHP listelerinden milletvekili adayı olması da YTP açısından büyük sıkıntı doğurmuş, sol oyların CHP'de toplanmasında önemli katkıda bulunmuştur. Böylece 3 Kasım 2002 Seçimleri sonucunda diğer seçimlerin aksine sadece iki partinin girebildiği bir meclis yapısı ortaya çıkmıştır. Tüm bunların ışığında AKP'nin iktidarının nasıl ve neden başladığı ve devam ettiği daha iyi anlaşılabilmektedir.

Kaynakça

Ahmad, F. (2010). *Bir Kimlik Peşinde Türkiye,* (çev.) Sedat Cem Karadereli, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 4. Baskı.

Akgüngör, A. Ç. (2010). *Toplumbilim Perspektifinden Afeti Düşünmek.* LAÜ Sosyal Bilimler Dergisi, 1(1), 3-22.

Bayrak, M., & Kanca, O. C. (2013), *Türkiye'de 1970-2011 Yılları Arasında Oluşan Ekonomik ve Siyasi Gelişmelerin Seyri,* Akademik Bakış Dergisi, Sayı: 35, s. 1-20.

Çavuşoğlu, H. (2016). *Süleyman Demirel'in Siyasal Hayatı ve Kişisel Özellikleri.* Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 21(3).

ESI Report, (2009). *Turkish Foreign Policy: From Status Quo to Soft Power,* European Stability Iniative.

Kantar, G. (2017). *TBMM Açılış Konuşmalarında Politik Dil Kullanımı: Ahmet Necdet Sezer ve Abdullah Gül'ün Siyasal Söylemlerinin İçerik Analizi.* Maltepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, 4(1), 53-80.

Keskin, H., Kiriş, H. M., & Şentürk, C. (2006). *2001 Krizinin Ekonomik ve Siyasi Yönleri Üzerine Bir Değerlendirme Çabası.* Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (4), 46-73.

Menek, A. (2016), *28 Şubat: Postmodern Darbe*. Şehir ve İrfan Araştırmaları Dergisi, (2), 138-149.

Öcal, B. (2009). *12 Eylül'den 28 Şubat'a Darbe Söylemlerindeki Değişimin Analizi.* ETHOS, 1(1/4), 4.

Örmeci, O. (2011). *A Turkish Social Democrat: İsmail Cem*. Turkish Studies, 12(1), 101-114.

Özdemir, H. (2015). *28 Şubat Süreci Arifesinde ve Ertesinde İki Milli Görüş Partisi: Refah Partisi (RP)-Fazilet Partisi (FP) (Karşılaştırmalı Bir Analiz).* Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 20(2), 165-193.

Özer, Ö. (2000). *Siyasal İletişim ve Basın: 1995 ve 1999 Seçimleri'nde Çiller Haberleri*. Selçuk İletişim, 1(2), 116-126.

Turan, Z. (2011). *Dünyadaki ve Türkiye'deki Krizlerin Ortaya Çıkış Nedenleri ve Ekonomik Kalkınmaya Etkisi.* Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 4(1), 56-80.

Uztuğ, F. (2003). Siyasal Marka Konumlandırma ve Siyasal Mesaj Stratejileri İlişkisi: 1991-1995-1999 Seçimleri Türkiye Siyasal Reklam Mesaj Türleri Analizi. Selçuk İletişim, 3(1), 4-19.

Zürcher, J., E. (2012). Modernleşen Türkiye'nin Tarihi, (çev.) Yasemin Saner, İstanbul: İletişim Yayınları, 27. Baskı.

GLOBALIZING WORLD AND RISING NATIONAL BORDERS

KÜRESELLEŞEN DÜNYA VE YÜKSELEN ULUSAL SINIRLAR

Mesut Şöhret
Gaziantep University, Faculty of Economics and Business Administration, International Relations, Gaziantep, Turkey
ORCID ID: https://orcid.org/0000-0003-4052-9286

Abstract

In today's world, the most important feature that separates states from each other is the borders that separate them from each other. If a state has no borders, it has no country. Therefore, having borders is one of the most basic features of being a state. One of the key components of statehood is a well-defined territory over which internal sovereignty is exercised. This has been so since 1648, when the Treaty of Westphalia created the modern international system. In the past, the borders of the states were drawn by the great states as a result of wars, but these borders were more flexible compared to today. However, the borders drawn especially after the post-World War II period have been quite stable compared to the past. It was thought that businesses would become increasingly global, especially after 1990, where borders between states would gradually disappear, and those nation-states and the borders that helped define them would become less relevant. For more than two decades, the world has been trending in this direction. More recently, however, terrorism, immigration and pandemics, especially after 2010, have begun to put the national borders of states to the test. Each of these challenges has prompted countries to implement tighter border controls, especially those led by long-demanding nationalist and populist leaders. At this point, the world is trying to globalize on the one hand, and on the other hand, it causes the states to close their national borders with walls. This study aims to reveal the contradiction between the globalization process and states closing their national borders.

Keywords: Globalization, National Borders, Immigration, Pandemic, Populism, Rise of Borders

Özet

Günümüz dünyasında devletleri birbirinden ayıran en önemli özellik, onları birbirinden ayıran sınırlardır. Bir devletin sınırları yoksa, teknik olarak ülkesi de yoktur. Dolayısıyla sınırların olması devlet olmanın en temel özelliklerinden biridir. Devletin temel bileşenlerinden biri, üzerinde iç egemenliğin uygulandığı iyi tanımlanmış bir bölgedir. Bu durum Westphalia Antlaşması'nın modern uluslararası sistemi yarattığı 1648'den beri böyledir. Eskiden devletlerin sınırları savaşlar sonucunda büyük devletler tarafından çizilmekte ve bu sınırlar günümüze göre daha esnekti. Ancak özellikle II. Dünya Savaşı sonrası dönemden sonra çizilen sınırlar geçmişe göre oldukça istikrarlı olmuştur. Özellikle devletler arasındaki sınırların giderek ortadan kalkacağı ve bu ulus devletlerin ve onları tanımlamaya yardımcı olan sınırların daha az geçerli hale geleceği 1990'dan sonra, işletmelerin giderek daha küresel hale geleceği düşünülüyordu. Her ne kadar yirmi yıldan

fazla bir sürede dünya bu yönde bir eğilim göstermiş olsa da son zamanlarda özellikle 2010 yılından sonra terör, göç ve salgın hastalıklar devletlerin ulusal sınırlarını sınamaya başlamıştır. Bu zorlukların her biri ülkeleri özellikle uzun süredir talepte bulunan milliyetçi ve popülist liderler tarafından yönetilenler olmak üzere, daha sıkı sınır kontrolleri uygulamaya sevk etmektedir. Bu noktada dünya bir yandan küreselleşmeye çalışırken diğer yandan devletlerin ulusal sınırlarını duvarlarla kapatmasına neden olmaktadır. Bu nedenle bu çalışma, yükselen ulusal sınırlar ile küreselleşme süreci arasındaki çelişkiyi ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Küreselleşme, Ulusal Sınırlar, Göç, Salgın, Popülizm, Sınırların Yükselişi

INTRODUCTION

As a concept, it is possible to define "globalization" in general as a process of international activities that intensify in a way that creates more and more widespread relations around the world, increasing interdependence and more opportunities and sensitivities for all. However, the word globalization is used not only as an economic concept, but also to describe the current international system we live in. The phenomenon of globalization does not have a single dimension, nor does it affect the whole globe in the same way and in the same way. Today, it is seen that the phenomenon of globalization affects the whole world we live in, not in a single aspect, but in a holistic aspect. However, this phenomenon does not affect all countries and all people in the same way, at the same time and in the same way. In other words, to speak of globalization as an objective phenomenon may mean either not being aware of its historical, class, cultural and intellectual dimension, or deliberately breaking it off from its foundations mentioned above. As stated at the beginning, globalization represents an important moment of the Eurocentric understanding of man and the universe to establish and create itself in the economic, social, social and political spheres. As such, it is the determinant subject of the phenomenon of globalization (Erkızan, 2001: 73).

In today's world, globalization is presented as a phenomenon that explains the current situation, a process that reflects trends, or an idealized goal. As a result, globalization, which is a complex process and includes paradoxical elements, has become a concept that everyone attributes different meanings, so many approaches have been developed that see globalization as the cause, result or solution of economic and social problems (Kaya, 2009:1).

Beyond the different definitions and dimensions of globalization, almost everyone agrees that this is not the first globalization, but that it will be more permanent this time with its positive/negative effects. What is unknown and incomprehensible is where exactly globalization will take us this time. (Aydın, 2005) On the other hand, Globalization, which is a word that causes positive or negative reactions all over the world without its real meaning being fully understood and discussed, has essentially become a phenomenon used by everyone, especially politicians and economists, after the end of the Cold War. As a natural consequence of this approach, positive or negative value judgments have been formed about globalization without fully understanding what it means.

Aside from the discussions that globalization is "good/bad", "positive/negative", "beneficial/harmful" for humanity, it certainly does not seem possible for nation states to remain unresponsive and not take a position in the face of globalization. The fact that can be clearly seen in the dust of the increasingly polarized debates around globalization is that it is not a "preference" to remain passive in the face of this phenomenon that affects everyone, and that states that cannot determine their direction/position in the face of globalization with its consequences affecting all countries will be adversely affected by this. Similarly, it is clear that governments everywhere have to think and act globally in ways that were not expected of them before in order to "cope" with globalization. (Aydın, 2005) In addition, the main issue for many countries is to benefit from the benefits of globalization while being protected from its dangers.

Unlike the past, the main feature of the globalization experienced today is the unbalanced and rapid interaction/distribution of goods, services, people, money, technology, information, ideas, culture, crime and weapons across borders. Thanks to globalization, international and transnational activities are increasing – changing at a pace that governments and institutions cannot respond to with their traditional structures. Especially after the Cold War, the development and expansion of communication and transportation means made the world smaller and revealed the intensity of interaction between people, while strengthening world consciousness. (Robertson, 1999:21). Globalization, which is a process that eliminates differences arising from spatial distances on social or cultural arrangements shaped by capital relations rather than a process based on a certain value structure and moral teaching, also causes people's lifestyles, preferences and value judgments to become similar. (Habermas, 2008: 11) Globalization does not only reveal the convergence of ties between nations or international mergers, but also globalization erodes the sovereignty of nation-states, repositions nation-states in the international system, and causes nation-states to face new risks and dangers beyond the classical enemy perception. (Giddens, 2000: 153)

In fact, the optimistic atmosphere, which initially came to the fore with the thoughts and expectations that globalization has made or will bring the world into a global village, caused a pessimistic atmosphere in time, especially after economic crisis in 2008, due to many political and economic problems in the world, while re-emerging nation states in the globalizing world, the borders identified with nation states were re-established. This time it has caused it to return with higher and more walls than before. In other words, while the world is constructing a world without borders thanks to globalization, it has been left alone with a world where the opposite has been experienced, in which nation states have increased their borders and reduced permeability. This study tries to understand the dilemma caused by this contradiction.

POSITIVE AND NEGATIVE EFFECTS OF GLOBALIZATION

Globalization is undoubtedly one of the most fashionable concepts of today. Globalization is at the forefront of the most frequently cited concepts with various data on both scientific-academic and political-bureaucratic levels. Those who love and support, as well as those who criticize and oppose, feel that they have to be intimately involved with the concept of globalization. Globalization, which is a key process in the establishment of a new

and better world on the basis of freedom, openness and mutual interaction for some, is a terrifying process that opens the door to a world where inequality, exploitation and the gap between the developed and the underdeveloped are widened even more for others (Acar, 2002: 13).

On the other hand, the globalization, as a dynamic process, generally refers to the spread of social and economic relations beyond the borders of the national state to the world, the increase in the elements that connect countries and communities, and an increasing integration process over time. (Kaya, Doğan and Kaya, 2017: 2042). Globalization, which can be taken back to the distant past due to the development of capitalism in terms of the historical process, expresses a new situation in terms of its effects. This new situation includes global elements such as the increase in international trade volume, liberalization of capital circulation, multinational companies, the changing structure of production, technological advances and communication technology, and it is seen that a general agreement has been reached on these elements. From this new situation, people, societies, cultures, economies, states, modes of production, communication models etc. many areas are affected; political, economic and social changes and transformations are observed (Yılmaztürk, 2019: 138).

The effects of globalization appear in different ways for different countries and regions and are not evenly distributed. In general, it can be said that globalization increases stability and welfare in countries with democratic, change-sensitive and effective governments. On the other hand, many countries with weak and authoritarian governments have to constantly struggle to keep up with the demands of the global market. The increasing distance between these two groups of states feeds internal conflicts and regional instability in the second group of countries. The economic and social differences between the two groups as a result of globalization often increase ethnic tensions and inter-communal differences. (Aydın, 2005)

Advocates and critics of globalization frequently use developments and statistical information to justify their own views. It is possible to say that there is a consensus on the benefits of globalization as follows are among the most obvious benefits of globalization.

- ✓ Sustainable economic development,
- ✓ Rising living standards,
- ✓ Technological progress and faster dissemination of knowledge
- ✓ Free movement of labor, capital and goods (Öztürk, 2001)
- ✓ World economy without borders (Toprak,2001: 8-9)

On the other hand, seeing globalization as a factor that only affects economic activities reflects a limited perspective. In this context, besides the free movement of goods and capital, more frequent travel of people, rapid developments in information and communication technologies and the increasing use of the internet are among the leading driving forces of globalization. Transparency is also among the concepts brought to the fore by globalization. A more equitable distribution of income, a decrease in corruption, and even an increase in political freedoms and respect for human rights are among the factors that develop in direct proportion to globalization.

As it is seen, globalization is a process in which the borders between countries disappear and economic, political, cultural and social dependencies increase. Theoretically, it

claims that as a result of increased interaction between countries, both the living standards of individuals and the welfare level of the society will increase, in practice this situation has not brought prosperity in all countries, especially in many underdeveloped and developing countries. In addition, almost all of the countries that are more involved in globalization today are developed countries. This element constitutes the focal point of the criticisms directed against globalization. As a matter of fact, one of the main criticisms directed against globalization is that this system of relations makes the rich richer and the poor poorer. Other major criticisms of globalization are that it leads to the marginalization (exclusion) of developing countries, that its benefits are not equally distributed among both countries and regions, and that it plays a role in increasing inequalities rather than eliminating them.

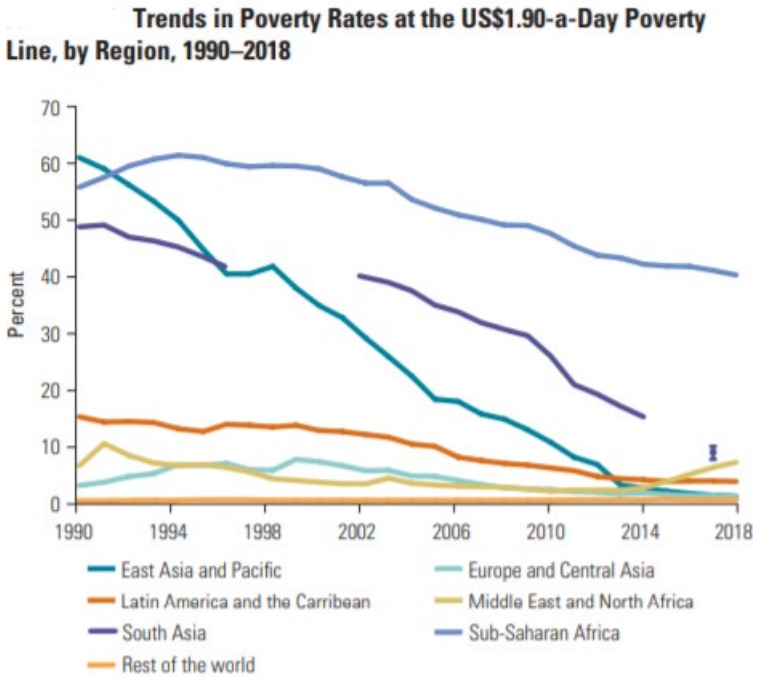
It is possible to see the unbalanced effects of globalization within the framework of the subjects included in its scope. For example, global communication and transportation not only increases world trade and prosperity, but also promotes international crimes and proliferation of weapons. Moreover, the distribution of increased wealth is not even or fair. Similarly, organized crime, drug trafficking and terrorism, supported by the latest generation information technology, have reached such dimensions that they pose a threat to the security of all countries, including developed countries. (Aydın, 2005)

With the new world order that emerged with the increasing globalization after the Cold War, the weakening of the economic role of the state, the move away from the understanding of the social state, the acceleration of the privatization process, brought about problems such as inequality in income distribution, poverty, instability in economic growth, and these problems were most evident in the labor market. The period of neoliberal globalization, which means the increase in the free market circulation of capital between countries, causes serious problems in the economic situation of underdeveloped and developing countries in terms of income distribution and poverty balances. (Yılmaztürk, 2019: 141-142). Although a chronic regression of globalization cannot be mentioned in the current conditions, it is possible to talk about a slowbalisation, as the cover of The Economist Magazine in 2019. (Tüysüz, 2020: 242)

COUNTRIES	HUMAN DEVELOPMENT INDEX	RANK
Niger	0.394	189
Central African Republic	0.397	188
Chad	0.398	187
Burundi	0.433	186
South Sudan	0.433	185
Mali	0.434	184
Burkino Faso	0.452	183
Sierra Leone	0.452	182
Mozambique	0.456	181
Eritrea	0.459	180
Yemen	0.470	179

Source: UNDP 2020 Human Development Index (HDI) Ranking

As seen in the table above, it is not surprising that all the countries in the last 10 places in the Human Development Index prepared by UNDP are underdeveloped countries in the African continent. On the other hand, according to the opponents of globalization, globalization is considered as a process that deepens the income inequality between developed and developing countries, increases the activities that destroy the environment, and causes deterioration in social standards.



Graphic 1: Trends in Poverty Rates Between 1990–2018

Graphic 1 shows the proportion of the extreme poor in each region for the period 1990–2018. It underscores the concerns for Sub-Saharan Africa, but also shows problems elsewhere. The Middle East and North Africa has recently seen its extreme poverty rate rise, from 2.3 percent in 2013 to 3.8 percent in 2015; it then almost doubled to 7.2 percent in 2018, with conflicts in Syria and the Republic of Yemen driving the increase (Corral et al. 2020).

THE EFFECT OF GLOBALIZATION ON THE NATION STATE

The process of globalization has greatly affected the thought, structure and functioning of the nation state. This process has had a weakening effect on the decision-making abilities of national governments, especially the erosion of the understanding of nation in the state system and the understanding of the state in the political system (Konak, 2011: 154). In this period, it is not possible for nation states to establish their authority based on the sources of legitimacy in the classical and modern periods. With globalization, it is not accepted for nation states to take decisions on every issue based on sovereignty and authority, which is not based on fundamental human rights accepted by the international system (Korbin, 1997: 157-159).

The acceleration of the globalization process has made the "sovereignty" of nation states within their borders open to question in many respects. Because the increase in economic, political and military dependencies in the international arena prevents nation states from carrying out economic and social policies based on their own will and preferences (Özpınar and Simsek, 2003: 5). While liberalism, which is the driving force of the globalization process, defends the free market economy economically, it also emphasizes the need for individual rights and freedoms to be protected by the state with the acceptance of the limited management principle (Heywood, 2011: 86). The meaning that liberal ideology ascribes to the state has led to the decline of the power of the nation-state, which is assumed to hold the sovereign right and it's questioning (Evans, 1997: 82-87). With the effect of this globalization process, people see themselves as individuals of a shrinking world rather than being citizens of a state. Therefore, the internalization of values and beliefs in this direction changes the structure of the nation-state.

In this context, nation states face new social and political tensions within themselves and on a global scale (Rodrik, 1997: 1-6). Since the nation state seeks to ensure stability within its own borders in the presence of a homogeneous population, they have tended to use all means that will eliminate the differences within the borders of the country and standardize people. The process of globalization, on the one hand, reveals people with similar characteristics on a global scale, on the other hand, contributes to the resurgence of different identities that nation states try to homogenize (Billig, 2002: 151). As it is seen, Globalization does not only reveal the convergence of ties between nations or international mergers, but also globalization erodes the sovereignty of nation-states, repositions nation-states in the international system, and causes nation-states to face new risks and dangers beyond the classical enemy perception. (Giddens, 2000: 153) It is argued that globalization disrupts the harmony between the state and society and takes away some of the sovereignty rights of the nation state and transforms the nation state in accordance with this process. However, at this point, it is seen that the nation-state has not disappeared anywhere, and that the nation-state has returned with borders, especially after the global economic crisis experienced after 2008. Along with the legitimacy it has provided to nation states in the COVID-19 process, borders and walls have been very important in terms of showing that nation states are not going anywhere.

THE RISE OF BORDERS IN A GLOBALIZED WORLD

"For modern states, the international border is the ultimate symbol of sovereignty (Baud and Van Schendel, 1997: 226). It defines the space over which states claim the monopoly of the legitimate use of physical force and in which they legitimately make, administer, and execute law" (Baudet 2012: 32). Early modern political theorists (Machiavelli, Rousseau, Locke, and Kant) saw land appropriation as the basis of political sovereignty. Sovereignty is embodied by the separation of space from the ordinary. For example, the fence designation was first applied to denote the boundary of British colonial territories in Ireland. From this point of view, sovereignty is actually a border concept. This situation not only defines its own boundaries, but also organizes both the inside and the outside of that self and determines the conditions of these areas through this act of limiting.

Thus, sovereign power is the authority that decides where the borders are and who is the enemy.

From this point of view, although it is a very logical choice for nation-states to want to protect their borders, in the era of globalization, states' efforts to protect their borders clearly do not coincide with the spirit of globalization. Because it is not easy to explain what these rising solid walls mean in the era of global capitalism, where the flow of capital, labor, information, people and technology knows no bounds, all identities and borders are permeable, and power operates in a networked, virtual and micro-physical way. It does not seem possible to explain the political, legal, economic conditions or necessities that cause this situation with globalization.

"Globalization of markets and intensified human mobility increasingly challenge political authority and raise questions of cultural identity. Possibly in response to intensifying global pressures, some states employ highly visible strategies of territorial legitimation by asserting their control over physical space. In some cases, border control has become a central policy lever in response to a range of perceived external state and non-state threats."(Brown, 2011: 27-28). According to Wendy Brown, "What is driving the wall-building frenzy of nation-states today is largely the weakening of state sovereignty, its rupture from the nation-state. Newly built walls are not expressions of the resurgence of nation-state sovereignty, but rather symbols of its erosion (Brown, 2011: 29-31). Although they may seem like exaggerated indicators of nation-state sovereignty, they actually symbolize fear, vulnerability, uncertainty or instability, revealing qualities that indicate the dissolution of sovereignty. It is a scene that shows that a series of powers, which got loose with globalization and colonization activities in the late modern period, could not be brought under control with law and politics, and that police measures and encirclement methods were used as a remedy against this lack of control.

"International law and norms support the common conception that every state has the right to "defend its borders" at the border. To do so is nearly synonymous with making existential legitimacy claims. Border governance requires a similar treatment in the face of external pressures from globalization. Infrastructures of border control may be justified as protection from unwanted foreign influence, culture, ideologies, violence, disease or other "dangers." State control may also be positively justified as essential to public goods provision, from the rule of law to comprehensive public welfare. Importantly, "controlling" orientations typically do not seek to block all cross-border flows. Rather they signal an anxious domestic audience as well as an audacious international one that The State will determine who and what enters, and on what terms; in other words, the authority to filter" (Simmons and Kenwick, 2021: 7).

"The states have recently started to build walls at an accelerated pace. Walls are built to "block the entry of unwanted entities" (Carter and Poast, 2017: 248-250). These are sometimes built to prevent illegal and irregular immigrants, and sometimes they are built to prevent drugs, weapons or criminal organizations.

CONCLUSION

Although the "borderless world", perhaps the most popular discourse of globalization, remained valid for a certain period after the Cold War, but it started to evolve in a different direction, especially after the 2008 economic crisis. Communism, which was at the forefront of the global threat discourse of liberal democracies during the Cold War, has now left its place to "cultural-religious attacks hostile to the hungry masses and Western values". The promise of a "globally united human world" drenched in a sauce of liberal liberties bumps into the harsh reality of a world in which cement, fence, surveillance and containment have become the norm. The walls of pre-modern civilizations against the conquests of "barbarian tribes" have now been replaced by national walls against poor Southern and "global terrorism". However, these walls at the beginning of the 21st century do not serve as a defense against attacks from other state powers; on the contrary, they were built as a reaction to transnational economic, social and religious flows that lack the support of political sovereignty.

In 1987, Ronald Reagan's order to demolish these walls in Berlin has left its place to Donald Trump's rhetoric that the "wall protect us"(Arıboğan, 2017). The fall of the Berlin Wall in 1989 had a great impact both in society and in the intellectual sector at the end of the 20th century. This echo of the globalizing capitalist market and liberal democracy; with its integration with technology and science, it was interpreted by many as the removal of obstacles to establishing a free world. When the wall came down, it was not just Germany but the whole world that was united. This was due to the fact that globalization was seen as a route towards prosperity, peace and stability.

However, in the last 30 years, it has been seen that while the world is uniting thanks to globalization, on the other hand, nation states have begun to protect themselves, surrounded by walls and fences, and try to protect themselves from undesirable units that they see as foreign and dangerous. In other words, while the states wanted the walls to be demolished in 1987, the states and the political paradigm advocated that the walls should not be demolished, but should be built. Political actors who supported abolishing borders and globalization at the end of the 20th century now control their societies with barriers, electric fences, security cameras and controlled crossings. This situation proves how rapidly the political paradigm in the world has changed in recent years, with the effect of the global economic crisis in 2008. The fact that more than 80 countries have surrounded their borders with indestructible walls and impassable fences since the fall of the Berlin Wall shows that the world is turning into a huge prison.

Even this radical increase reveals that the territorially unlimited world of globalization is no longer possible. The reason why they were built is as important as the number of walls. As a matter of fact, more than half of the walls built in the 21st century are a result of states wanting to reduce the permeability of their borders (Carter and Poast, 2017: 250-251). At this point, states are producing border policies with the desire to build a wall. Moreover, this trend continues increasingly from America to Asia, from Africa to Europe and the Middle East, regardless of geography.

While the imbalance in economic development was a problem that was previously addressed at the scale of the nation-state, the globalization process has made this problem a

problem that needs to be addressed on a world scale. The fact that many of the people living in the southern hemisphere are facing the problem of hunger and poverty due to increasing environmental, political and economic reasons, while the increase in the welfare levels of people living in developed western countries has paved the way for large-scale migration and refugee problems. The problem of migration and refugees emerging in many parts of the world has left most of the nation states in a difficult situation in terms of security and economy. Nation-states have had to cooperate with international organizations in order to eliminate or minimize the effects of these problems, which have emerged as a global problem. This cooperation has brought about the renunciation of some of the sovereignty rights of nation states. (Bakan, and Tuncel, 2012:61)

There is a partial truth to the idea that the nation-state has shrunk, weakened, and its authority and sovereignty have eroded with globalization. However, the partial truth in this thought should not give the impression that the nation-state will bid farewell to the stage of history. Nation states still continue their activities as the most important actors of the international system. Nation states are forced to renew themselves by giving up some of their old habits in the economic, political and social fields. While some nation-states make this renewal within the democratic system and on time, some nation-states or state-nations carry out this renewal with undemocratic methods and in a delayed manner. (Bakan, and Tuncel, 2012:63)

In the international system brought about by globalization in the political field, the influence of international and supranational organizations has increased, but the influence of nation states has been limited. However, the point to be noted here is that nation states continue to exist as the most important actors of the system. Globalization, changing the nature of the nation and the state, and therefore the fact that nation states have entered a crisis in one way, does not eliminate the alternativeness of the nation state. (Sarıbay, 1998: 15)

From this point of view, although the nation-states seem insignificant and harmful to the world order for a while, those who established this order and still continue to exist. The most important factor that supports it is the nation state (Modelski, 2005: 24). As a result, a transnational structure that maintains its existence in a stable and equal power to nation-states has still not been established (Jessop, 1994: 199). From this point of view, although nation-states seem insignificant and harmful to the world order for a while, the most important element that establishes and still supports this order is the nation-state.

The rising walls in the 21st century stand against the ideology of globalization. These walls, which aim to prevent labor migration, global financial actors, and the flow of goods and services, today hold a mirror to the authoritarian face of nationalism. While this type of nationalism is combined with xenophobia, it also determines who and what is to be separated. Therefore, the walls have become the most important symbol of the paradigm shifts in the 21st century. This trend in border politics is the transition from the borderless world to the borders in the 21st century. It has become a symbol of the transition to a world where it thickens.It can be said that it has gone beyond a symbol, especially in recent years, when immigration has become a global agenda. At this point, it can be stated that the unlimited world of globalization is no longer valid when the sovereignty of nation states and the border policies they produce are taken into account (Unay, 2020:3).

REFERENCES

Acar, Mustafa (2002); "Ekonomik Siyasal ve Sosyal Kültürel Boyutlarıyla Küreselleşme: Tehdit mi Fırsat mı?" *Liberal Düşünce*, 7(25-26): pp.13-26

Arıboğan, Deniz Ülke, 2017. Duvar: Tarih Geri Dönüyor, İstanbul: İnkılap Kitabevi.

Aydın, Mustafa 2005. Küreselleşme Karşısında Ulus Devlet-Ulusal Ekonomi ve Güvenlik, (May 24, 2005), Available at: http://www.mustafaaydin.gen.tr/c/2138/kuresellesme-karsisinda-ulus-devlet-ulusal-ekonomi-ve-guvenlik [19.11.2021]

Bakan, Selahaddin and Tuncel, Gökhan, 2012. Küreselleşmenin Ulus Devlet Üzerindeki Etkisi, *Birey ve Toplum Dergisi*, 2(3): 51-65

Baud, Michiel, and Willem Van Schendel. 1997. "Toward a comparative history of borderlands." Journal of World History 8 (2):211-242.

Baudet, Thierry. 2012. The Significance Of Borders: Why Representative Government And The Rule of Law Require Nation States: Martinus Nijhoff Publishers.

Billig, Michael 2002. *Banal Milliyetçilik*, (Çev. C. Siskolar), İstanbul: Gelenek Yayıncılık

Brown, Wendy. 2010. *Walled states, waning sovereignty*. New York Zone Books

Brown, Wendy. 2011. *Yükselen Duvarlar, Zayıflayan Egemenlik*. Çev. Emine Ayhan, İstanbul: Metis Yayınları

Carter, David B, and Paul Poast. 2020. "Barriers to Trade: How Border Walls Affect Trade Relations." *International Organization*,74 (1):165-185.

Corral, Paul, et al. 2020. Fragility and Violence: On the Front Lines of the Fight against Poverty. Washington, DC: World Bank

Erkızan, Hatice Nur 2002. "Küreselleşmenin Tarihsel ve Düşünsel Temelleri Üzerine", *Doğu-Batı Düşünce Dergisi*, No: 18, pp. 61-75

Evans, P. (1997). The Eclipse of Th e State? *World Polity*, (50):62–87

Giddens, Anthony, 2000). *Üçüncü Yol: Sosyal Demokrasinin Yeniden Dirilişi*, (Çev. M. Özay), İstanbul: Birey Yayıncılık

Habermas, Jurgen 2008. *Küreselleşeme ve Milli Devletlerin Akıbeti*, (Çev. M. Beyaztaş), İstanbul: Bakış Yayınları .

Heywood, Andrew 2011. Siyaset Teorisine Giriş, (Çev. H. M. Köse), İstanbul: Küre Yayınları

Kaya, Mehmet 2009. "Approaches to Globalization", *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, (13): 1-16

Kaya, Mehmet, Doğan, Bahar Burtan and Kaya, Sevim Bakır, 2017. "Küreselleşmenin Oluşumuna Zemin Hazırlayan Faktörler Üzerinde Bir Değerlendirme", *Social Sciences Studies Journal*, 3(12): 2041-2060.

Kobrin, S.J. 1997. The Architecture of Globalization: State Sovereignty in A Networked Global Economy. J. H. Dunning, (Ed.), *Governments, Globalization, and International Business*, New York: Oxford University Press, pp. 146-171

Konak, Nahide 2011. "Ekonomik Küreselleşme ve Ulus-Devlet: Kuramsal Yaklaşımlar", *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Dergisi*, 28(1): 149- 164

Özpınar, Ömer, Şimsek, Ergün. 2003. "Küresellesmenin Getirdiği Sorunlar ve Bu Sorunlara Çözüm Önerileri", *Uludağ Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 22(2): 1-11

Öztürk, Feza 2001. "Küreselleşme-Yeni Dünya Düzeni", Uluslararası Ekonomik Sorunlar Dergisi, No. II, Available at: https://www.mfa.gov.tr/kuresellesme-yeni-dunya-duzeni.tr.mfa [20.11.2021]

Robertson, Ronald 1999. *Küreselleşme Toplum Kuramı ve Küresel Kültür*, (Çev. Ü. H.Yolsal), İstanbul: Bilim ve Sanat Yayınları

Rodrik, D. 1997. *Has Globalization Gone Too Far?* Washington, DC.: Inst. Int. Econ

Simmons, Beth A. and Kenwick, Michael R. 2021. Border Orientation in a Globalizing World, Faculty Scholarship at Penn Law. 2254. Available at: https://scholarship.law.upenn.edu/faculty_scholarship/2254 [23.11.2021]

Toprak, Metin 2001. *Küreselleşme ve Kriz Türkiye ve Dünya Deneyimi*, Siyasal Kitabevi, Ankara.

Trends in Poverty Rates Between 1990–2018, Poverty and Shared Prosperity 2020 World Bank Report Overwiew, p.3, Available at:

https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/34496/211602ov.pdf [20.11.2021]

UNDP 2020 Human Development Index (HDI) Ranking, Available at: http://hdr.undp.org/en/content/latest-human-development-index-ranking [21.11.2021]

Yılmaztürk, Aysun 2019. "Globalization In The 21st Century With Economic And Social Impact", *Journal of Accounting and Public Finance*, 2(2):137-154

BAĞIMSIZ DEVLETLER TOPLULUĞU ÜLKELERİNDE KURUMSAL YAPI VE EKONOMİK BÜYÜME İLİŞKİSİ

THE RELATIONSHIP OF INSTITUTIONAL STRUCTURE AND ECONOMIC GROWTH IN THE COUNTRIES OF THE COUNTRY OF INDEPENDENT STATES

Arş. Gör. Hilal BUDAK
Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İktisat Bölümü,
https://orcid.org/0000-0003-2599-8586
Arş. Gör. Emine Dilara AKTEKİN
Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İktisat Bölümü,
https://orcid.org/0000-0002-4112-2456

Özet

Ekonomik büyüme ve kurumsal yapı ilişkisinin tespit edilmesi hükümet politikalarının belirlenmesinde önem arz etmektedir. North (1990), kurumsal yapıdaki olumlu değişimlerin ekonomik büyüme üzerinde pozitif etki yarattığını ve kurumsal gelişmenin ekonomik yapıyı iyileştirdiğini ileri sürmektedir. Kurumsal yapıdaki olumlu değişmelerin makroekonomik performans üzerinde olumlu etkisi olduğuna dair çok sayıda ampirik çalışma bulunmaktadır. Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin dağılması sonrası kurulan Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) ülkelerinin kurumsal yapılarında meydana gelen değişim ekonomik performanslarını önemli ölçüde etkilemektedir. Bu çalışma, Bağımsız Devletler Topluluğu ülkelerinde, kurumsal yapı ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi 2002- 2020 dönemi için panel veri analizi uygulayarak belirlemeyi amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Bağımsız Devletler Topluluğu, Ekonomik Büyüme, Kurumsal Yapı, Panel Veri Yöntemleri.

Abstract

Determining the relationship between economic growth and institutional structure is important in determining government policies. North (1990) argues that positive changes in the institutional structure have a positive effect on economic growth and that institutional development improves the economic structure. There are many empirical studies showing that positive changes in the institutional structure have a positive effect on macroeconomic performance. The change in the institutional structures of the Commonwealth of Independent States (CIS) countries established after the collapse of the Union of Soviet Socialist Republics significantly affects their economic performance. This study aims to determine the relationship between institutional structure and economic growth in CIS countries by applying panel data analysis for the period 2002-2020.

Keywords: Commonwealth of Independent States, Economic Growth, Institutional Structure, Panel Data Methods**.**

SEÇİLMİŞ OECD ÜLKELERİNDE SAĞLIK HARCAMALARI VE EKONOMİK BÜYÜME İLİŞKİSİ: PANEL NEDENSELLİK ANALİZİ

THE RELATIONSHIP BETWEEN HEALTH EXPENDITURES AND ECONOMIC GROWTH IN SELECTED OECD COUNTRIES: A PANEL CAUSALITY ANALYSIS

Arş. Gör. Emine Dilara AKTEKİN
Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İktisat Bölümü, https://orcid.org/0000-0002-4112-2456
Arş. Gör. Hilal BUDAK
Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İktisat Bölümü, https://orcid.org/0000-0003-2599-8586

Özet

Sağlık, bireylerin hasta olmaması ve bireylerin yaşamları boyunca kendi potansiyellerini gerçekleştirebilecekleri yeteneklere sahip olması olarak ifade edilmektedir. Bireylerin varlıklarını devam ettirebilmeleri sağlıklı nesillerin yetişmesine ve ekonomik bakımdan yeterli olmalarına dayanmaktadır. Sağlıklı bireyler daha hızlı öğrenebilmekte ve yeteneklerini geliştirebilmektedir. Bu durum bireylerin verimliliklerini yükselterek refah düzeylerinin artmasına sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Fakat tüm bu durumların gerçekleştirilebilmesi için sağlık alanında harcamaların yapılması gerekmektedir. Sağlık sisteminin başarısını gösteren sağlık harcamaları hükümet politikalarının şekillenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Bu çalışma, seçilmiş 10 OECD ülkesinde sağlık harcamaları ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi belirlemeyi amaçlamaktadır. Kişi başına reel gayri safi yurtiçi hâsıla ekonomik büyümeyi temsil ederken, sağlık harcamaları göstergesi olarak kişi başına sağlık harcaması değişkeni alınmıştır. Sağlık harcamaları ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi incelemeye yönelik olarak 1990-2019 dönemi için dinamik panel veri yöntemleri uygulanmıştır. Çalışma sonucunda, seçilmiş 10 OECD ülkesi için sağlık harcamalarından ekonomik büyümeye ve ekonomik büyümeden sağlık harcamalarına doğru nedensellik ilişkisine ulaşılamamıştır.

Anahtar Kelimeler: Sağlık Harcamaları, Ekonomik Büyüme, OECD

Abstract

Health is expressed as individuals not being sick and having abilities that enable individuals to realize their potential throughout their lives. The survival of individuals is based on raising healthy generations and being economically sufficient. Healthy individuals can learn faster and improve their abilities. This situation results in an increase in the welfare level of individuals by increasing their productivity. However, in order to realize all these situations, it is necessary to make expenditures in the field of health. Health expenditures, which show the success of the health system, play an important role in shaping government policies. This study aims to determine the relationship between health expenditures and economic growth in 10 selected OECD countries. While real gross domestic product per capita represents economic growth, per capita health expenditure variable is taken as an

indicator of health expenditures. In order to examine the relationship between health expenditures and economic growth, dynamic panel data methods were applied for the period 1990-2019. As a result of the study, the causality relationship from health expenditures to economic growth and from economic growth to health expenditures could not be reached for 10 selected OECD countries.

Keywords: Health Expenditures, Economic Growth, OECD.

BREXİT SONRASI DÖNEMİN AVRUPA BİRLİĞİ VE BİRLEŞİK KRALLIK'A ETKİLERİ

THE EFFECTS OF POST-BREXIT PERIOD ON THE EUROPEAN UNION AND THE UNITED KINGDOM

E. ALPER YILMAZ
Dr. Araş. Gör., Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Söke İşletme Fakültesi, Orcid no:0000-0002-5137-4948

Özet

Birleşik Krallık'ta 1979'da göreve gelen Margaret Thatcher döneminde Avrupa Birliği (AB) ile fikir ayrılıkları başlamış, 2010 yılında başbakanlık koltuğuna oturan David Cameron ile birlikte ayrılık sesleri daha şiddetli bir biçimde dile getirilmiştir. Uzun bir çabadan sonra Birleşik Krallık, 23 Haziran 2016 tarihinde Birlik üyeliğinin devamı konusunda referanduma gitmiş, oy çokluğu ile AB'den ayrılma kararı alınmıştır. Seçim kampanyasını "*Brexit'i ne pahasına olursa olsun gerçekleştirme*" vaadi üzerine kuran Boris Johnson döneminde ise İngiltere, 31 Ocak 2020'de AB'den resmen ayrılmış ve 47 yıllık serüven sona ermiştir. AB'ye yapılan bütçe desteği, göç krizi, egemenlik haklarının devredilmesi başlıca ayrılık sebepleri arasında yer almaktadır. Bu ayrılığın hemen ardından 11 aylık geçiş süreci başlamış, bu süreçte Birleşik Krallık açısından gümrük birliği, ortak pazar ve serbest dolaşım gibi AB üyeliği unsurları sürdürülmüş ve AB kuralları geçerli kılınmıştır. Fakat geçiş süresinden sonra yasal mevzuatlardaki değişimle birlikte hem AB hem de Birleşik Krallık açısından sürecin bazı etkileri görülmüştür. Bu çalışmada, Brexit sonrası dönemde Birleşik Krallık ve AB'nin ekonomik, güvenlik, sosyal hizmetler, serbest dolaşım gibi açılardan nasıl etkilendiğine vurgu yapılacak, Brexit'in getirdiği değişim rüzgarları analiz edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Birliği, Brexit, Birleşik Krallık, Boris Johnson.

Abstract

In the period of Margaret Thatcher, who took office in the United Kingdom in 1979, disagreements with the European Union (EU) started, and the voices of separation were expressed more strongly in the period of David Cameron, who became the prime minister in 2010. After a long effort, the UK went to a referendum on the continuation of the Union membership on 23 June 2016, and it was decided to leave the EU with a majority of votes. Finally, in the period of Boris Johnson, who established his election campaign on the promise of *"realizing Brexit at any cost",* the UK officially left the EU on January 31, 2020, after 47 years. Budget support to the EU, migration crisis and transfer of sovereign rights are considered as the main reasons for separation. Right after this separation, the 11-month transition period started. In this process, elements of EU membership such as the customs union, common market and free movement were maintained, and EU rules were validated for the United Kingdom. However, depending on the change in legal regulations after the transition period, some effects of the process have been felt for both the EU and the UK. In this study, it will be emphasized how the UK and the EU have been affected in terms of

aspects such as economic, security, social services and free movement in the post-Brexit period and be analyzed the winds of change brought by Brexit.

Keywords: The European Union, Brexit, The United Kingdom, Boris Johnson.

GLOBALIZATION AND CHANGING NATURE OF WORLD POLITICS: NECESSITY FOR A NEW CONCEPTUALIZATION

KÜRESELLEŞME VE DÜNYA SİYASETİNİN DEĞİŞEN DOĞASI: YENİ BİR KAVRAMSALLAŞTIRMA İHTİYACI

Muhammed Kürşad ÖZEKİN[1], Zeynep ARIÖZ[2]
[1]Bandirma Onyedi Eylül Universitesi, İ.İ.B.F., Uluslararası İlişkiler Bölümü, Bandırma, Türkiye.
[2] Bandirma Onyedi Eylül Universitesi, İ.İ.B.F., Uluslararası İlişkiler Bölümü, Bandırma, Türkiye.
ORCID Code: 0000-0001-8775-0936, 0000-0001-7470-5407

Abstract

International system, as a framework of inter-state relations and a construction of ideas, institutions and social interactions, has undergone profound changes with the rise of globalization as a multidimensional and all-embracing process. The intensification of social and economic relations worldwide, the development of supranational structures, the breaking of the state monopoly over politics, the development of global bureaucracy, and the decline of nation-state sovereignty have significantly changed the way of thinking about world politics. Globalization as the rise and expansion of supranational regimes has considerable effect on every aspect of world politics. All in all, the recent transformation of international system compels us to admit that conventional conceptualization of international politics is no longer adequate to understand today`s world. Furthermore, most of the traditional conceptualizations of world politics in its Westphalian sense are increasingly becoming invalid. Therefore, all these developments have raised the need for new conceptualization and paradigm of International Relations. From this point forth, this study propounds that new conceptualization of International Relations should be made by taking account of recent transformative impacts of globalization that is intimately connected to expansion of global capitalism, rise of transnational capitalist classes and emergence of post-Westphalian state system. Particularly dwelling on the theory of global capitalism, the study argues that today's international relations need to be understood beyond nation-state paradigm by taking account of current dynamics of globalization such as deterritorialization of capital, state and citizenship, and the rise of new capitalist classes and a transnational state structure.

Keywords: Globalization, international politics, post-Westphalian system, global capitalism.

Özet

Devletlerarası ilişkilerin çerçevesi ve fikirlerin, kurumların ve toplumsal etkileşimin inşası olarak uluslararası sistem, çok boyutlu ve her şeyi kapsayan bir süreç olarak küreselleşmenin yükselişiyle birlikte derin değişikliklere maruz kalmıştır. Sosyal ve ekonomik ilişkilerin dünya çapında yoğunlaşması, ulus-üstü yapıların gelişmesi, siyaset üzerinde devlet tekelinin kırılması, küresel bürokrasinin gelişmesi ve ulus-devlet

egemenliğinin gerilemesi dünya siyasetine bakış açısını önemli ölçüde değiştirmiştir. Uluslar-üstü rejimlerin yükselişi ve genişlemesi olarak küreselleşme, dünya siyasetinin her alanında önemli etkilere sahip olmuştur. Bütün olarak değerlendirildiğinde, uluslararası sistemin yakın zamandaki dönüşümü, bizi uluslararası siyasetin geleneksel kavramsallaştırmasının bugünün dünyasını anlamak için artık yeterli olmadığını kabul etmeye zorlamaktadır. Ayrıca, Vestfalyan anlamda dünya siyasetine ilişkin yapılan çoğu geleneksel kavramsallaştırma gittikçe geçersiz hale gelmektedir. Dolayısıyla tüm bu gelişmeler, Uluslararası İlişkilerin yeni kavramsallaştırılmasına ve paradigmasına olan ihtiyacı gündeme getirmiştir. Bu noktadan hareketle, ilgili çalışma, küresel kapitalizmin genişlemesi, ulus-ötesi kapitalist sınıfların yükselişi ve post-Vestfalyan devlet sisteminin ortaya çıkışı ile yakından bağlantılı olan küreselleşmenin son zamanlardaki dönüştürücü etkileri dikkate alınarak Uluslararası İlişkilerin yeni bir kavramsallaştırılmasının yapılması gerektiğini öne sürmektedir. Çalışma, özellikle küresel kapitalizm teorisi üzerinde durarak, sermayenin, devletin ve yurttaşlığın sınırsızlaşması, yeni kapitalist sınıfların ve ulus ötesi devlet yapısının doğması gibi küreselleşmenin güncel dinamiklerini dikkate alarak günümüz uluslararası ilişkilerinin ulus-devlet paradigmasının ötesinde anlaşılması gerektiğini iddia etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Küreselleşme, uluslararası politika, post-Westfalyan sistem, küresel kapitalizm.

1. Introduction

Globalization is a multidimensional phenomenon which has considerable effects on every aspect of human life from economic to cultural, social to military, political to religious. The term globalization is commonly used by scholars across different fields to define dramatic changes that we experience today's shrinking world. In the field of International Relations, remarkable transformation of international system by challenging outcomes of globalization as a whole force us to rethink and redefine the terms that we use to understand the contemporary world politics. International system, as a framework of international politics and a construction of materials, ideas and social interactions, has a changing nature which cannot be handled without its historical and economic context. Therefore, from this point forth, this study propounds that new conceptualization of International Relations should be made by taking account of recent transformative impacts of globalization that is intimately connected to expansion of global capitalism, rise of transnational capitalist classes and emergence of post-Westphalian state system. Particularly dwelling on the theory of global capitalism, the study argues that today's international relations need to be understood beyond nation-state paradigm by taking account of current dynamics of globalization such as deterritorialization of capital, state and citizenship, as well as the rise of new capitalist classes and transnational state structures.

2. Westphalian State System, Globalization and the Changing Nature of World Politics

In its classical sense, the founding tenets of modern world politics can be traced back to the Peace Treaties of Westphalia and Osnabruck (1648). As Joseph Frankel (1979, p.14) put forward the resulting system of sovereign territorial states, which was formally established by

the Peace Treaty of Westphalia, was at first limited to Europe continent. However, European states gradually extended their rule and political practices over other continents. Thereby, the patterns of relations among nations was in a sense restructured and codified by the provisions of Westphalia. Three main creeds of the Westphalian constitution, namely territoriality, state sovereignty and autonomy, preponderated as governing principles of inter-state relations and modern international system. These principles have provided the foundational basis for the patterns of relations among nations for centuries until quite recently. The realist and neo-realist assumptions of rational conduct of states as sovereign and unitary actors and anarchic nature of international system are historically rooted in the politico-legal settings codified by the peace treaty of Westphalia.

Indeed, the Peace Treaties of Westphalia and Osnabruck were the legal documents which legitimized emerging international system which was already emanating from its historical and economic roots. Westphalian system of states actually emerged as new international setting in line with the formative role of commercial capitalism and capitalist classes in sixteenth-century Europe. Deepening and Institutionalization of commercial capitalist relations in Europe led to the demise of feudal and pre-modern institutions of political authority. Particularly, with the disintegration of European feudalism and the centralization of political power, states achieved the capacity to single-handedly impose their supreme authority and rule within their territories. As a sovereign unit, the state, in its Westphalian sense, was seen as an independent and integrated whole within the broader system of inter-state relations. Therefore, the Westphalian state system, from its very beginning, had an international characteristic in nature. Equipped with the three creeds of Westphalian constitution, States were regarded as the core actors of international system and the dividing line between internal (domestic) and external (foreign) realms was quite salient.

Both in theoretical and practical terms, the basic structure of international politics has, to a large extent, remained the same for centuries since 1648, yet in the last few decades international system has undergone profound changes that compel us to think of post-Westphalian era. With the rise of global capitalism and the succeeding financializatons of markets, the state-centric characteristic of Westphalian system was transformed profoundly. Non-sates actors, supra-national issues and transnational relations have begun to occupy the agenda of world politics. Particularly, the recent rise of globalization has in turn diminished the role and scope of nation-states whereas the power of ‘supra-national’ and trans-national forces creates an ‘epochal shift’ in the history of international relations (Held and McGrew, 2003).

The rising power of transnational classes and their interactions diversified and complicated the patterns of relations in world politics by linking of so-called national realm to transnational structures and governance institutions such the IMF, the World Bank, the Trilateral Commission, as well as the World Economic Forum. As Nye and Keohane (1973, p.96) argue, transnational relations have increased the sensitivity of societies to one another and thereby interactions between governments and transnational structures. Moreover, the intensity of supra-national’ and trans-national relations on the global scale has made national territories increasingly meaningless. Thus, this dialectical relation between the transnational and the national has become the key element defining the rise of ‘global’ as a new socio-

political space and a juridico-economic context that cannot be understood within the ontological, the epistemological and the methodological limitedness of the Westphalian model of sovereignty and state-system.

To put it bluntly, with the increased integration of national economies in the world markets, states can no longer exercise control over their domestic economy. The recent change in global capitalist system has restructured the world economic hierarchy by bringing new global division of labor and new patterns of relations between capital and space which gradually rendered the territorially-bounded and structurally-determined framework of inter-state relations increasingly problematic. Particularly, dynamics of neo-liberal globalization such as the rise of cross-border movement of capital, goods, services and knowledge, the emergence of global production networks and the internationalisation of dometic economies, have led to an influx of critiques regarding the limitedness of Westphalian state-system in grasping the epochal transformations of world economy and politics in the late 20th- and early 21st-century. In words of Susan Strange (2003, p.128);

"Where states were once the masters of markets, now it is the markets which, on many crucial issues, are the masters over the governments of states. And the declining authority of states is reflected in a growing diffusion of authority to other institutions and associations, and to local and regional bodies."

As the result of internationalization of capital and formation of transnational capitalist class, states become much more vulnerable to external economic fluctuations and manipulations. Concordantly Chilcote (2002, p.80) adds that "the idea of globalization … implies that accumulation of capital, trade, and investment are no longer confined to the nation-state and thus enhances the idea that capital flows have created a new world order with its own institutions and network of power relationships." This compels us to rethink the changing nature of world politics in line with the recent transformation of global capitalism system. As Robinson (2004, 2008) puts forward the emergence of global networks of production and trade has moved global balance of class power in favor of transnational capital and has eventually carried with it a qualitatively new epoch in the history of world capitalism, marked by a set of essential shifts. These comprise: 1- the rise of transnational capital and the further integration of national economies into a global financial and production system; 2- the formation of transnational capitalist class as a globally-oriented class group whose interest increasingly grounded in global accumulation circuits; 3- the emergence of a transnational state (TNS) as multilayered and multi-centred network, loosely comprising supranational economic and political institutions as well as globally-oriented states.

At structural level, trans nationalization of capital and production has formed the material basis for the formation of a transnational capitalist class which is less tied to territoriality and less driven by national competition, and whose interest is grounded in global accumulation circuits and the cross-border strategic alliances. At agential level, this, to a greater extend, has given TCC an objective class consciousness and identity above national territories and polities as one of the leading agents which pursue hegemonic class project of capitalist globalization through an emerging multi-layered and multi-centred network of governance of what Robinson calls transnational state apparatus that comprises globally-

integrated nation states, supra-national economic and political forums and international organizations.

Concomitant characteristic of post-Westphalian global system of politics is the breakdown of the distinction between domestic and foreign realms as the transnationalization of classes and state apparatus subordinate economic and social forces within states to the imperatives and requirements of globalization. This does not necessarily mean that domestic and foreign policies are indistinguishable. Rather it implies that the state's monopoly over politics is eroded and transformed by the process of globalization and high levels of interdependence among nations. As Morse (1991, p.178) states bluntly, "with the development of high levels of interdependence, all kinds of catastrophes, from nuclear holocaust to inflation or depression, can also become worldwide once a chain of events is begun."

In this context contemporary environmental issues have also become global by its nature rather than being locally or territorially limited. Global environmental issues, such as controlling of climate change, protection of ozone layer or safeguarding biodiversity, have impacts on everyone and so can only be effectively managed in a collaborative and cooperative manner. In this respect McGrew (2008, p.18) uses the term process of deterritorialization by stating that "as social, political and economic activities are increasingly stretched across the globe, they become in a significant sense no longer organized solely according to a strictly territorial logic."

Last but not least, post-Westphalian state system is also characterized by supranationalization of citizenship and changing perception of individual towards their national identity. With the increasing interaction between societies and rapid flow of ideas and values across borders individuals have gained cosmopolitan moral orientations and attach themselves to a wider community. As Linklater states (2007, p.8), "there have been some conceptions of post-national citizenship that envisage new forms of political community in which state powers are shared with higher and lower authorities and where traditional national loyalties yield to both local and cosmopolitan attachments."

3. In Lieu of Conclusion

According to conventional approaches to Westphalia states-system, without the absence of supreme authority which regulates the relations among nations, balance of power arises as the only regulating mechanism of international system in which states, as core actors of world politics, act rationally to maximize their power. Derived from this assumption, realist and neorealist theories, therefore, pave the way for simplified modelling of the relations among nations (international relations) in its conventional understanding. However, to some extent state-centric and anarchic nature of international system, based on Westphalian international setting, gained some polyarchic features in last several decades. Dwelling on an analysis through Brown's conceptual framework, it could be argued that anarchic nature of international system has been undermined by deficiencies of nation-state system as regulator of the world order, transnational economy and global environment. More clearly, in his definition of world polity Brown (1991, p.183) emphasizes this polyarchic feature of international system as follows:

"In a polyarchic system there is no dominant structure for managing co-operation and conflict. Nation-states, subnational groups, transnational special interests and communities, all compete for the support and loyalty of individuals, and in this shifting context of power relationships, conflict often need to be resolved through ad hoc bargaining."

Thus, considering dramatic transformations of international system by the ongoing process of globalization, it is fair to argue that conventional conceptualization of international politics cannot be adequate to clarify today`s contemporary world. As James N. Rosenau (1989, p.2) puts forward, even the naming international relations becomes obsolete given the fact that many of the interactions that occupy the agenda of today's world politics do not unfold directly between nations or states. Therefore, a new notion and terminology is required; one that clearly denotes the possible advent of new processes and structures while at the same time taking accounts of still further structural developments.

Herein, Rosenau (1989) proposes the term post-international in order to clarify the changing nature of international politics as well as changing anatomy of statehood. In a similar vein, Smith (2008) calls for new conceptualization of contemporary international politics by regarding the term 'international relations' too exclusive in characterizing the new relations as 'world politics. On the other hand, there are also some sceptics of globalization who think that what we are experiencing now is only a continuation of trends that have developed since the period of European colonial expansion. In this sense, according to some Marxist and Neo-Marxist accounts, globalization, as a meta-narrative of great transformation, is seen as a declaration of changes in the nature of capitalist social relations and its principal way of organization. Herein, Rosenberg (2005, p.65) claims that "there is no need for a new paradigm for the reality that has been told to be shaped by globalization since … 'globalization' was the magic word which simultaneously naturalized and dramatized … tiger-leap of capitalist expansion, representing it as the unstoppable, uncontrollable climax of a universal human destiny."

However, as widely discussed above, such an understanding seems quite deterministic and simplistic as it adopts a dismissive stance towards the matter of globalization and the ongoing qualitative and structural transformations in world politics. Following Robinson's analysis of global capitalism, it can be rather argued that such a market/exchange-focused analysis tends to view globalization as a quantitative intensification of capitalist relations since its birth dating back to circa 1500 and so increasingly unable to capture the phenomena, such as deterritorialization, supranationalization of citizenship and transnationalization of classes and state structures.

REFERENCES

Brown, Seymon. (1991) "The World Polity and the Nation-state System" in Little, Richard and Smith; Micheal (ed) *Perspectives on World Politics;* Routledge

Chilcote, Ronald. H. (2002) "Globalization or Imperialism?", *Latin American Perspectives*, 29(6), pp. 80-84.

Frankel, Joseph. (1979) *International Relations in a Changing World*, Oxford University Press.

Hay Colin (2001) What Place for Ideas in the Structure-Agency Debate? Globalization as a 'Process without a Subject', http://www.theglobalsite.ac.uk/press/109hay.htm, accessed 07/08/2007

Held, David and McGrew, Anthony, (2002) *Globalization/Anti-Globalization*, Cambridge: Polity Press: Cambridge.

Held, David and McGrew, Anthony. (ed.) (2003) *The Global Transformations Reader: An Introduction to Globalization Debate*, Polity: Cambridge.

Keohane, Robert .and Nye, Joseph. (1973) Transnational *Relations and World Politics*, Harvard University Press.

Linklater, Andrew. (2007) "Introduction", in *Critical Theory and World Politics: Citizenship, sovereignty and humanity*, Routledge: New York

McGrew, Antony, (2008) "Globalization and Global Politics" in Smith, Steve, Baylis, John, Owens, Patricia, Introduction in idem (ed), *The Globalization of World Politics: An Introduction to International Relations*, Oxford University Press

Morse' Edward L. (1991) "The Transformation of Foreign Policies: Modernization; Interdependence and Externalization" in Little, Richard and Smith; Micheal (ed) Perspectives *on World Politics;* Routledge

Robinson, William and Harris, Jerry. (2000) "Towards A Global Ruling Class? Globalization and the Transnational Capitalist Class" *Science & Society, Vol. 64, No. 1, Spring 2000*

Robinson, William (2004). *A Theory of Global Capitalism: Production, Class, and State in a Transnational World*. Baltimore: Johns Hopkins University Press.

Robinson, William, (2008). *Latin America and Global Capitalism: A Critical Globalization Perspective.* Baltimore: The Johns Hopkins University Press.

Rosenau, James and N. Czempiel, Ernst Otto (1989) *Global Changes and Theoretical Challenges Approach to World Politics for the 1990`s (Issues in World Politics)*, Lexington Books.

Rosenberg J. (2005) "Globalization Theory: A Post Mortem", *International Politics*, 42.

Smith, Steve, Baylis, John and Owens, Patricia (2008), Introduction in idem (eds), *The Globalization of World Politics: An Introduction to International Relations*, Oxford University Press

Strange' Susan (2003) "Declining Authority of States", in Held, D. and McGrew, A. (ed.) *The Global Transformations Reader, An Introduction to the Globalization Debate*, Polity Press: Cambridge

AZƏRBAYCANLA ERMƏNİSTAN ARASINDA 44 GÜNLÜK MÜHARİBƏYƏ BEYNƏLXALQ REAKSİYALAR VƏ YENİ GEOSİYASİ ŞƏRAİT

INTERNATIONAL REACTIONS TO THE 44-DAY WAR BETWEEN AZERBAIJAN AND ARMENIA AND NEW GEOPOLITICAL CONDITIONS

Dr. Aynur Hüseynova
Bakı Dövlət Universitetinin "Qafqaz xalqları tarixi" kafedrası
https://orcid.org/0000-0001-6777-2660

Xülasə

XIX əsrdə ermənilər çar Rusiyası tərəfindən Cənubi Qafqaza köçürüldü və məskunlaşdırıldı. Ermənilər tarixi Azərbaycan torpaqlarının ən yaxşı yerlərində yerləşdirilir, onlar burada çarizmin dayağı hesab edilirdilər. XX əsrin əvvəllərində tarixi Azərbaycan torpaqlarının bir hissəsi hesabına (İrəvan xanlığı, Naxçıvan xanlığının ərazilərinin bir hissəsi) hesabına erməni dövləti yaradıldı. Həmin əsrin 20-ci illərində Sovet Rusiyasının dəstəyi ilə ermənilə keçmiş Qarabağ xanlığının Zəngəzur mahalının qərb hissəsinin Ermənistana birləşdirilməsinə nail oldular. Bununla Azərbaycanın ayrılmaz tərkib hissəsi olan Naxçıvan Azərbaycandan ayrı düşdü. Növbəti hədəf Qarabağın dağlıq hissəsi və Naxçıvan idi. XIX əsrdə gətirilərək Azərbaycanın Qarabağ bölgəsinin dağlıq hissəsində məskunlaşdırılan ermənilərin guya hüquqlarının müdafiəsi üçün XX əsrin 20-ci illərində qondarma bir qurum olan Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayəti yaradıldı. Bununla da Cənubi Qafqazda gələcək üçün növbəti probleminin təməli qoyuldu. XX əsrin 80-ci illərinin sonunda SSRİ-nin süqutu şəraitində Ermənistan Azərbaycan ərazilərini işğal etmək üçün növbəti addımlarını atdı. Azərbaycanın Qarabağ regionunun dağlıq hissəsi və ətraf ərazilər işğal edildi. 1994-cü ildə iki Cənubi Qafqaz Respublikası – Azərbaycan və Ermənistan arasında atəşkəs haqqında Bişkek razılaşması əldə edildi. Uzun illər ərzində münaqişənin həlli məqsədi ilə ATƏT-in Minsk qrupu və müxtəlif dövlətlərin fərdi təşəbbüsləri ilə aparılan sülh danışıqları fayda vermədi. Azərbaycan ərazilərinin işğaldan azad edilməsi, münaqişənin həlli üçün növbəti müharibə zərurətə çevrildi.

2020-ci ilin sentyabr-noyabr ayları ərzində Azərbaycan Respublikası ilə Ermənistan arasında baş verən 44 günlük müharibə təkcə Azərbaycan tarixinin ən möhtəşəm dönüş nöqtələrindən biri olmadı, həm də regiondakı geosiyasi mənzərəni kökündən dəyişdi. Eyni zamanda bu müharibə dünya tarixinə ən müasir texnoloji imkanların tətbiq edildiyi, sürətli müharibə kimi düşdü. Bu baxımdan Azərbaycanın ərazilərini işğaldan azad etməsi üçün başladığı müharibə dünyanın ən müxtəlif beynəlxalq siyasi və hərbi təşkilatlarının, qlobal və regional güc sahibi olan ölkələrin diqqətini cəlb etmişdir.

Məruzədə 2020-ci ilin sentyabr ayının 27-dən başlamış noyabr ayının 10-a qədər davam edən 44 günlük müharibəyə beynəlxalq təşkilatlar və güc mərəzləri səviyyəsində verilən reaksiyalar təhlil edilmiş, ayrı-ayrı ölkələrin problemə yanaşması ilə bağlı müqayisəli təhlillər aparılmışdır.

Açar sözlər: Azərbaycan, Ermənistan, Qarabağ, müharibə, işğal

Abstract

In the 19th century, Armenians were settled in the South Caucasus by Tsarist Russia. Armenians are located in the best parts of the historical lands of Azerbaijan, where they were considered the mainstay of tsarism. At the beginning of the 20th century, the Armenian state was established at the expense of a part of the historical lands of Azerbaijan (Iravan khanate, part of the territories of Nakhchivan khanate). In the 1920s, with the support of Soviet Russia, they managed to unite the western part of the Zangazur district of the former Karabakh khanate with Armenia. Thus, Nakhchivan, an integral part of Azerbaijan, became separated from Azerbaijan. The next target was the mountainous part of Karabakh and Nakhchivan. The Nagorno-Karabakh Autonomous Region, a so-called organization, was established in the 1920s to protect the rights of Armenians allegedly settled in the mountainous part of Azerbaijan's Karabakh region in the 19th century. This laid the foundation for the next problem in the South Caucasus. In the late 1980s, with the collapse of the USSR, Armenia took the next steps to occupy Azerbaijani territory. The mountainous part of the Karabakh region of Azerbaijan and the surrounding areas were occupied. In 1994, a ceasefire agreement was reached between the two South Caucasus republics - Azerbaijan and Armenia. For many years, peace talks initiated by the OSCE Minsk Group and individual states to resolve the conflict have failed. The next war became necessary for the liberation of Azerbaijani territories and the settlement of the conflict.

The 44-day war between the Republic of Azerbaijan and Armenia in September-November 2020 was not only one of the great turning points in the history of Azerbaijan, but also changed the geopolitical landscape in the region. At the same time, this war went down in world history as a rapid war in which the most modern technological possibilities were applied. In this regard, the war launched to liberate the territories of Azerbaijan has attracted the attention of various international political and military organizations, countries with global and regional power.

In the article is analyzed the reactions of international organizations and power centers to the 44-day war, which lasted from September 27 to November 10, 2020, and makes a comparative analysis of the approach of individual countries to the problem.

Keywords: Azerbaijan, Armenia, Karabakh, war, occupation

Giriş

2018-ci ildə məxməri çevriliş yolu ilə hakimiyyətə gələ Nikol Paşinyan rejiminin də özündən əvvəlki hakimiyyətlər kimi pozucu mövqeyi, ATƏT-in Minsk Qrupu həmsədrlərinin təcavüzkar və təcavüzə uğrayan dövlətə ədalətsiz şəkildə eyni baxış bucağından yanaşması XX əsrin 90-cı illərindən etibarən Ermənistanla Azərbaycan arasında aparılan sülh prosesinin dalana dirənməsinə gətirib çıxardı. Ermənistanda Azərbaycanın Qarabağ regionunun dağlıq hissəsinə və ətraf rayonlara aid hay-küylü çıxışlar, yalançı vədlər bir-birini əvəz edirdi, faktiki olaraq küçə demokratiyası Ermənistana inkişafı, regiona isə sülhü və sabitliyi gətirə bilmədi [6, s. 98].

ATƏT-in Minsk Qrupu həmsədrləri guya həll formulu tapmağa çalışsalar da, təcavüzkarla onun qurbanını, işğalçı tərəfi və işğal edilmiş tərəfi bərabər tutur, işğalçının geri çəkilməsi üçün heç bir real addım atmırdılar. Dünyanın digər bölgələrində öz mənfelərinə

uyğun gəldiyi üçün beynəlxalq hüququn normalarının, BMT Təhlükəsizlik Şurasının qərarlarının icrası ilə bağlı dərhal hərəkətə keçən Minsk Qrupunun həmsədri olan ölkələr Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsinə bu şəkildə yanaşmadılar. Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsinin həlli ilə bağlı ATƏT-in Minsk Qrupunun həmsədr ölkələrinin son illərdə fəaliyyətində yeganə müsbət qiymətləndirilə biləcək amil status-kvonun qəbuledilməzliyi ilə bağlı səslənən bəyanatlar idi [1]. Lakin bu bəyanatlar da Ermənistan tərəfindən saymazyana qarşılanırdı.Paralel olaraq Ermənistan sərhəddə provokasiyaları artırır, bu ölkənin yeni hərbi-siyasi hakimiyyəti sərsəm bəyanatlarla çıxış edirdi [4].

I. 2020-ci İlin İyul Təxribatları

2020-ci ilin iyulunda münaqişə zonasından kənarda, iki dövlətin mübahisəsiz sərhədində təxribatlar törədən Ermənistan hakimiyyəti dünyaya yenə də Azərbaycanı "təcavüzkar dövlət" kimi qələmə verməyə çalışırdı. Bununla bağlı düşmən ölkənin məkrli planlarının tərkib hissəsi olan Azərbaycan-Ermənistan dövlət sərhədinin Tovuz istiqamətindəki erməni təxribatı çox uğursuz alındı [5, s.145]. 2020-ci il iyulun 12-də Ermənistan silahlı qüvvələri tərəfindən Azərbaycan mövqelərinin atəşə tutulması ilə başlayan döyüşlər nəticəsində tərəflər canlı qüvvə və texnika itkisinə uğradılar. Amma İrəvanın istədiyi bu deyildi. Erməni "strateqlərin" hesablaması müttəfiqlərinin və beynəlxalq siyasət iştirakçılarının böyük əksəriyyətinin diqqətini "Azərbaycan təcavüzü"nə cəlb etmək idi. Ermənistan həmişə olduğu kimi, Kollektiv Təhlükəsizlik Müqaviləsi Təşkilatındakı müttəfiqlərinin arxasında gizlənməyi və Azərbaycanın Ermənistana "hücuma" görə "qınanmasına" nail olmağı planlayırdı. Rəsmi İravan hesab edirdi ki, Bakını təxribata çəkməklə Azərbaycanla öz tərəfdaşları, o cümlədən Rusiya Federasiyası arasında qarşıdurmanın yaranmasına səbəb ola biləcəkdir.

Göründüyü kimi, erməni tərəfinin təxribatı təkcə Azərbaycan Respublikasına qarşı deyil, həm də son onilliklər ərzində rəsmi Bakı ilə nəinki inamlı, həm də dost münasibətlərini inkişaf etdirmiş öz müttəfiqlərinin maraqlarına qarşı hesablanmış addım idi. İrəvanın KTMT ölkələri ilə Azərbaycan arasında diplomatik gərginlik yaratmaq cəhdləri effekt vermədi, əksinə Azərbaycanı bu təşkilatda dəstəkləyən ölkələrin daha çox olduğunu üzə çıxardı. Bu faktı Ermənistan tərəfi də müxtəlif bəyanatları ilə etiraf etmiş oldu [14, s. 4]. Bu toqquşmalar geniş beynəlxalq reaksiyaya səbəb oldu. BMT, ATƏT, GUAM kimi təşkilatlar, Türkiyə, Ukrayna, Rusiya Federasiyası, Gürcüstan, İran, Pakistan, Qazaxıstan, Moldova, Yaponiya xarici işlər nazirlikləri məsələ ilə bağlı açıqlama və bəyanatlarla çıxış etdilər.

İyul və avqust ayları ərzində davam edən təcavüzkar ritorika və təxribatlar Ermənistanın Azərbaycana qarşı yeni təcavüzə hazırlaşdığını göstərirdi. Azərbaycan rəhbərliyi BMT və beynəlxalq ictimaiyyətə müraciətlərində bu fakta müxtəlif tribunalardan diqqəti cəlb edir, təxribatların və gərginliyin artmasının məsuliyyətinin tamamilə Ermənistanın hərbi-siyasi rəhbərliyinin üzərinə düşdüyünü bəyan edirdi. Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsinin Azərbaycan Respublikasının ərazi bütövlüyü çərçivəsində və BMT Təhlükəsizlik Şurasının qətnamələri əsasında həll edilməsini tələb edirdi [26]. Aparılan müqayisəli təhlillər göstərir ki, Azərbaycan və Ermənistan arasında 2016-cı ilin aprelində baş verən dörd günlük müharibədən bəri baş verən toqquşmaların heç biri iyul döyüşləri (və ya Tovuz döyüşləri) miqyasında olmamışdı [16, s.4]. Ən böyük problem onda idi ki, gərginli

münaqişə zonasından kənarda idi və Azərbaycana zərbə endirən atəş nöqtələrinin əksəriyyəti Ermənistan Respublikasının ərazisində yerləşirdi. Bu isə əks-zərbələri daha ehtiyatlı şəkildə endirməyi tələb edirdi. Döyüşlər zamanı Ermənistan ordusunun hücumlarının qarşısı alınarkən Azərbaycan Ordusunun iki yüksək rütbəli zabiti general-mayor Polad Həşimov və polkovnik İlqar Mirzəyev şəhid oldu [9].

II. Sentyabr Təxribatları, Müharibənin Başlaması və İlkin Reaksiyalar

2020-ci ilin sentyabrında Ermənistanın münaqişə zonasında törətdikləri təxribatlara cavab olaraq Azərbaycan Ordusu əks hücum əməliyyatlarına başladıqdan sonra Ermənistanın tərəfdaşı rolunda çıxış edən rəsmi Kreml bəyan etdi ki, Azərbaycan beynəlxalq səviyyədə tanınmış ərazisində əməliyyat keçirərkən Ermənistan özünə güvənməli olacaq [22, s. 6]. Rusiya Prezidenti Vladimir Putinin ATƏT-in Minsk Qrupu ilə yanaşı münaqişənin tənzimlənməsində iştirak edə biləcək tərəf kimi Türkiyənin adını çəkməsi Ermənistan üçün kifayət qədər gözlənilməz oldu [22, s. 7]. Əslində Rusiya Qarabağ münaqişəsinin həlli prosesinə Türkiyəni daxil etməklə, Minsk qrupundakı digər həmsədrləri – ABŞ və Fransanı regiondan kənarda yerləşən dövlətlər kimi "oyundankənar vəziyyət"ə saldı.

Sentyabrın 27-də Azərbaycan mövqelərinin və kəndlərinin atəşə tutulması bir anda bir neçə istiqamətdən həyata keçirildi ki, bu da Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin təmas xəttinin bütün perimetri boyunca əks -hücuma keçməsinə səbəb oldu [19, s. 4].

Azərbaycan Ordusunun qəti əks-həmləsi qarşısında elə ilk saatlardan ağır zərbə alan Ermənistan digər ölkələrdən kömək dilənməyə başladı. Bu dövrə qədər Ermənistanı Rusiya təsirindən çıxarıb, Qərbə inteqrasiya etdirəcəyi ilə öyünən Nikol Paşinyanın ilk növbədə dəstəyi əks-qütbdə - Rusiyada axtardı. Həm Ermənistan, həm də Rusiya mətbuatının xəbərlərinə əsaslansaq N.Paşinyan Rusiya Prezidenti Vladimir Putindən gözlənilən dəstəyi ala bilmədi. Rusiya kifayət qədər təmkinli davrandı və sadəcə olaraq xarici işlər naziri Sergey Lavrov Ermənistan, Azərbaycan və Türkiyədəki həmkarlarına yaranmış vəziyyətdən narahatlıq ifadə edən çağırış səsləndirdi. Əslində müharibənin ilk günlərində digər dünya ölkələrindən (Fransa, Almaniya və b.) də eyni tipli reaksiyalar oldu [19, s. 4-5].

Belə olan halda Ermənistan dünya siyasətinin əsas oyunçularından dəstək almaq məqsədi ilə başqa bir vasitəyə əl atdı. Rəsmi İrəvan ciddi-cəhdlə sübut etməyə çalışırdı ki, bu əks-hücumları Türkiyənin Azərbaycana verdiyi dəstəklə əsaslandırsın və hətta bunu türk müdaxiləsi kimi göstərsin. Beləliklə, Ermənistan oxları Türkiyəyə çevirməyə çalışır, dünyanın diqqətini baş verənlərin mahiyyətindən yayındırırdı. Təbii ki, Türkiyənin Azərbaycana böyük siyasi və mənəvi dəstəyi inkar edilməz idi. Bununla bərabər Azərbaycanın özünün beynəlxalq səviyyədə tanınmış ərazisində əməliyyatlar aparması Ermənistanın təbliğatına baxmayaraq digər dövlətlərinin hansısa ciddi addımlar atmasını məhdudlaşdırırdı. Məsələ, orasında idi ki, keçmiş Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayətinin sərhədlərindən kənarda qalan ərazilərin mübahisəsiz şəkildə Azərbaycana məxsus olması fikrini Ermənistanın özü belə etiraf edirdi. Azərbaycan Respublikası haqlı olaraq dünya dövlətlərindən beynəlxalq hüquq normalarına və müstəqil dövlət kimi qəbul etdiyi qərarlara hörmət edilməsini tələb edirdi.

Münaqişə zonasında hərbi əməliyyatlar yenidən başladıqdan dərhal sonra həm Ermənistan, həm də Azərbaycan hərbi vəziyyət elan etdi. Eyni zamanda, əgər Ermənistanda

dərhal ümumi səfərbərliyə başladılarsa, Azərbaycan yalnız qismən səfərbərlik elan etdi [2]. 2020-ci il oktyabr ayının 10-da Rusiyanın vasitəçiliyi ilə Azərbaycan və Ermənistan arasında humanitar atəşkəs haqqında razılaşma əldə edilsə də, bu sənəd üzərində qaldı. Ermənistan Azərbaycan Silahlı Qüvvələri tərəfindən azad edilmiş mövqeləri yenidən işğal etmək üçün atəşkəs rejimindən istifadə etməyə çalışdı. Bu taktikanın fayda vermədiyini görəndə isə, erməni terrorizminin ən qəddar ənənələrindən birinə istinad etdi, dinc əhalini hədəf aldı, mülki əhalinin yaşadığı iri şəhərlər ballistik raketlərin hədəfinə çevrildi. Humanitar atəşkəs haqqında Moskvada razılaşmanın əldə olunmasından cəmi bir gün keçdikdən sonra Ermənistan "Toçka-U" taktiki raket sistemi vasitəsi ilə Gəncə şəhərinə zərbə endirdi, nəticədə 10 mülki şəxs öldü və 34 nəfər yaralandı. Bir neçə uşaq yetim qaldı [18].

Azərbaycan Gəncədə yaşayış binasına hücumu hərbi cinayət, terror və soyqırımı aktı kimi qiymətləndirdi. Azərbaycan tərəfi müxtəlif səviyyələrdə hadisə ilə bağlı dünya ictimaiyyətini səssiz qalmamağa, bu cinayətə adekvat qiymət verməyə, cinayəti cəzasız qoymamağa çağırdı [18].

III. Müharibəni Bitirən Üçtərəfli Bəyanat

2020-ci il noyabrın 9-da Azərbaycan və Ermənistan Rusiyanın vasitəçiliyi ilə 10 noyabr tarixindən etibarən hərbi əməliyyatların dayandırılması haqqında üçtərəfli bəyanat imzaladılar [3]. Sənəddə Rusiya sülhməramlılarının bölgəyə gətirilməsi, münaqişə tərəfləri arasında əsir mübadiləsi, qaçqınların keçmiş müharibə zonasına qaytarılması, atəşkəsin qorunması və sülhməramlıların fəaliyyətinə nəzarət edəcək monitorinq mərkəzinin yaradılması nəzərdə tutulurdu [13].

Laçın rayonunun işğalçılar tərəfindən təhvil verilməsindən sonra Azərbaycan-Ermənistan dövlət sərhədinin 5 kilometrlik hissəsi istisna olmaqla qalanı üzərində nəzarət bərpa olundu. Sərhədin yalnız 5 kilometrlik hissəsi Azərbaycanın Qarabağ regionunun dağlıq hissəsində məskunlaşmış etnik ermənilərlə Ermənistan arasında müvəqqəti nəqliyyat əlaqəsi üçün dəhliz olaraq müəyyənləşdirildi və ərazi Rusiya sülhməramlı kontingentinin müvəqqəti nəzarətinə verildi. Nəticədə Azərbaycan Respublikası öz gücü hesabına BMT Təhlükəsizlik Şurasının 27 il ərzində icra edilməmiş qətnamələrini yerinə yetirməyə təcavüzkar Ermənistan dövlətini məcbur etdi. Başqa sözlə, Bakı nəinki öz ölkəsinin ərazi bütövlüyünün bərpasını, həm də beynəlxalq hüququn təntənəsini təmin etdi.

Ərazilərin işğaldan azad edilməsi bir sıra digər faktları da aşkara çıxardı. Məlum oldu ki, uzun illər ərzində Ermənistan dəhşətli vandalizm aktları törətmiş, 1977-ci il Cenevrə Konvensiyasının 1 saylı Protokolunun 54-cü maddəsi ilə qadağan edilmiş yandırılmış torpaq taktikasından istifadə etmişdir. Əgər Ağdam, Füzuli, Zəngilan, Qubadlı Birinci Qarabağ müharibəsindən sonra xarabalığa çevrilmişdisə, ermənilərin işğal dövründə qanunsuz olaraq məskunlaşdıqları Şuşa, Kəlbəcər və Laçın əraziləri Azərbaycana təslim edilən zaman dağıdılmış, burada vandalizm hərəkətləri törədilmişdi. Meşələr yandırılmış, abidələr məhv edilmiş, qiymətli əsərlər oğurlanmış, talan edilmiş, mövcud infrastrukturun xeyli hissəsi dağıdılmış, evlər yandırılmış, ev heyvanları öldürülmüşdü [20].

Prinsipcə əhəmiyyətli bir məqam Rusiya sülhməramlı kontingentinin erməni silahlı qüvvələrinin Azərbaycanın Qarabağ regionunun dağlıq hissəsindən çıxarılması ilə paralel olaraq yerləşdirilməsi idi [3]. Lakin bu prosesin həyata keçirilməsi uzun müddət yubandı.

Ərazidə erməni terror dəstələri tərksilah olunmadı. Başqa bir məsələ Azərbaycanın qərb bölgələri ilə Naxçıvan Muxtar Respublikası arasında Ermənistan vasitəsilə quru nəqliyyat-kommunikasiya əlaqələrinin bərpası – Zəngəzur dəhlizinin açılması idi. Bununla bölgədə bütün iqtisadi və nəqliyyat əlaqələri bərpa olunması nəzərdə tutulurdu. Qeyd etmək lazımdır ki, Azərbaycanın ayrılmaz tərkib hissəsi olan Naxçıvan Muxtar Respublikası 30 ildən artıq bir müddətdə Ermənistan tərəfindən blokadaya alınmış, ölkənin qalan hissəsi ilə birbaşa nəqliyyat əlaqəsindən məhrum edilmişdi [17, s. 5].

Üçtərəfli bəyanatda Azərbaycanın Qarabağ regionunun dağlıq hissəsi üçün hansısa xüsusi statusdan bəhs olunmurdu və Azərbaycan Respublikası birmənalı şəkildə ilk gündən belə bir statusun olmayacağını bəyan etdi. Bununla paralel Azərbaycan Respublikası bölgədə yaşayan etnik ermənilərin ölkədəki digər xalqlar və etnik qrupların istifadə etdiyi hüquqlardan istifadə edə biləcəklərinə də təminat verirdi.

Rusiya, Azərbaycan prezidentləri və Ermənistanın baş naziri arasında 2021-ci ilin yanvar ayının 11-də Moskvada keçirilən üçtərəfli görüş, atəşkəsin qüvvəyə minməsindən sonra ortaya çıxan reallıqların müzakirəsi ilə yaddaqalan olmuşdu. İkinci Qarabağ müharibəsində qalib ölkə olan Azərbaycan, ərazi bütövlüyünə hər cür müdaxilənin hərbi-siyasi manipulyasiyaların qəbuledilməzliyini qeyd edirdi [24, s. 5]. Bu Moskva yığıncağı, 10 Noyabr tarixli bəyanatda əksini tapmış əlaqələrin blokdan çıxarılması kursunu təsdiqlədi və onun əsas prinsiplərini müəyyən etdi. Bura Naxçıvan Muxtar Respublikası ilə Azərbaycanın əsas ərazisi arasında Ermənistan ərazisindən keçən nəqliyyat dəhlizinin açılması da daxildir. Qarşılığında isə Azərbaycan ərazisi vasitəsi ilə Ermənistanla Rusiyanı birləşdirəcək nəqliyyat əlaqəsi yaradılacaqdı.

IV. Yeni Geosiyasi Reallıq: Beynəlxalq Reaksiyalar və Gələcək Perspektivlər

Azərbaycanın 44 günlük müharibədə qalib gəlməsi, şübhəsiz ki, bölgədə yeni geosiyasi reallıqlar yaratdı. Bu tarixi hadisə təkcə Azərbaycanın özünün deyil, qonşu dövlətlərin də gələcək inkişafının istiqamətlərini müəyyənləşdirir, regional təhlükəsizliyin möhkəmlənməsi üçün şərait yaradırdı. Üçtərəfli bəyanatın imzalanmasından ötən bir il ərzində proseslərin təhlili göstərir ki, bəzi tərəddüd və istisnalara baxmayaraq bəyanatda nəzərdə tutulan müddəaların həyata keçirilməsi prosesi gedir. Prosesə Rusiya vasitəçilik edir. Bu isə ABŞ və Avropa İttifaqının prosesdə iştirakını, regionda nüfuzunu məhdudlaşdırır, azaldır [10].

ATƏT-in Minsk Qrupuna gəlincə, o, nəzəri cəhətdən mövcuddur, amma praktiki olaraq yoxdur. 27 ildir təsirsiz bir vasitəyə çevrilmiş bu qrup humanitar məsələlər də daxil olmaqla heç bir problemin həllinə nail ola bilməmişdir. Hətta "hamının hamıya" prinsipi ilə illər ərzində girovların mübadiləsi prosesinin təmin olunmasına cəhdləri uğursuz olmuşdur. Baxmayaraq ki, Azərbaycan tərəfi bu məsələləri dəfələrlə qaldırmış, lakin beynəlxalq vasitəçilər ləng davranmış və ya faktiki olaraq heç nə etməmişdilər. Bu səbəbdən Azərbaycan tərəfi hesab edir ki, bu təsisatı yenidən diriltmək üçün heç bir zərurət yoxdur [15]. ATƏT-in Minsk Qrupu Ermənistanı BMT-nin qəbul etdiyi qətnamələrə əməl etməsini tələb etmək əvəzinə uzun illər ərzində bəzi qarşılıqlı güzəştlərlə bağlı əsassız təkliflər irəli sürmüş, "nə sənin, nə də bizim" formatında müxtəlif həll variantları təklif etmişdir [21, s. 5]. 2018-ci ildən sonrakı mərhələdə isə vasitəçilər Ermənistanın yeni rəhbərliyinin danışıqları əslində mənasız edən təxribatçı hərəkətlərini sakitcə izləməkdə idilər. Gah Ermənistanın müdafiə naziri David

Tonoyan “yeni ərazilər uğrunda yeni müharibə” ilə bağlı açıqlamalar verir [12], gah yeni Baş nazir Nikol Paşinyan Qarabağı Ermənistan elan edir, gah da Qarabağın dağlıq hissəsindəki erməni separatçılarını ayrı bir tərəf olaraq danışıqlar masasına gətirməyə cəhd edirdi.

ATƏT-in Minsk Qrupunun illər ərzində fəaliyyətinin nə qədər faydasız olduğuna işarə edərək Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev 2020-ci ilin dekabr ayının 10-da keçirilən Zəfər paradında demişdi: “Bizim əsgər və zabitlərimiz hücuma keçəndə bir amalla yaşayırdı ki, öz doğma torpaqlarını işğalçılardan azad etsinlər. Noyabrın 10-da Ermənistan məcbur olub kapitulyasiya aktına imza atıb. Bu kapitulyasiya aktına görə, bir güllə atmadan Kəlbəcər, Laçın və Ağdam rayonları Azərbaycana qaytarıldı, Azərbaycan bayrağı orada qaldırıldı. Bu, onu göstərir ki, biz müharibəni həm döyüş meydanında, həm siyasi müstəvidə qazanmışıq. Halbuki bir çoxları, xüsusilə bu məsələ ilə məşğul olan vasitəçilər dəfələrlə demişdilər ki, münaqişənin hərbi həlli yoxdur. Amma biz sübut etdik ki, münaqişənin hərbi həlli var” [8].

Bir çox ekspertlərin fikrincə ABŞ Minsk Qrupu çərçivəsində hansısa addımları yenidən aktuallaşdırmaq fikrinə düşərsə, həmsədrlik institutunun yaradılma məqsədinin nə olduğunu xatırlamalı və Azərbaycanın öz gücünə problemi həll etdiyinin fərqində olmalıdır. Bundan sonrakı mərhələ üçün isə Minsk Qrupunun hansısa aydın planı və təklifi olmamışdır. Aydındır ki, 30 il ərzində diplomatik müstəvidə müşahidə olunan fəaliyyət nə əvvəl, nə də sonra problemin həllinə kömək etməmişdir. Ekspertlərin fikrincə, artıq ABŞ Konqresində baxılmaq üçün qəbul edilən bir neçə qətnamə sadəcə arxivçilər və tədqiqatçılar üçün faydalı ola bilər [10]. Xüsusən hesab edilir ki, ABŞ-da müharibədən sonrakı dövrdə hakimiyyətə gələn Co Bayden administrasiyasının simasında demokratların erməni lobbisi ilə sıx əlaqələri ABŞ-ın bu məsələdə obyektiv mövqedən çıxış etməsinə imkan vermir. Heç də təsadüfi deyildir ki, Co Bayden admisntrasiyasının üçtərəfli razılaşmanı daha çox sövdələşmə kimi qiymətləndirmiş, ABŞ-dakı erməni lobbisinin dəstəklədiyi bir çox siyasətçilər və lobbiçilər sənədi qeyri-qanuni sənəd kimi təqdim etməyə cəhdlər göstərmişlər.

Fransaya gəldikdə, bu dövlət həm müharibə dövründə, həm də ondan sonrakı mərhələdə obyektiv vasitəçi statusuna zidd olaraq açıq qərəzli, ermənipərəst mövqe nümayiş etdirmişdir. Heç də təsadüfi deyildir ki, proseslərin və regional gərginliklərin davam etdiyi bir dövrdə çoxsaylı kütləvi informasiya vasitələri Fransa Senatının rəsmi saytında qondarma "Dağlıq Qarabağ Respublikası”nın tanınmasının zəruriliyinə dair Konstitusiyanın 34-cü maddəsinin 1-ci hissəsinə uyğun olaraq qətnamə qəbul edilməsi təklifi"nin göründüyü barədə məlumat yaymışdı. Məlumatlardan aydın olurdu ki, üçtərəfli bəyanatın imzalanmasından 8 gün sonra - noyabr ayının 18-də Fransa parlamentinin yuxarı palatasına bu təklifi 5 millət vəkili - Respublika qrupunun sədri Bruno Retalier, Sosialist qrupunun sədri, ekoloq və Respublikaçı Patris Kanne, mərkəzçi Birlik qrupunun sədri Herve Marmel, respublikaçı kommunist vətəndaşlar və ekoloqlar birliyinin lideri Elian Asassi, ətraf mühitin qorunması qrupunun sədri Qiyomom Qontard təqdim etmişdilər. Bundan əlavə senator B.Retaliyer qondarma “Artsax Respublikası”nın Fransa tərəfindən tanınmasına dair qətnaməyə noyabrın 25-də baxılacağına dair açıqlama vermişdi. O, bu tanınmanın “türk-islamçı ekspansionizmi” dayandırmaq, “əhalinin hüquq və azadlıqlarını təmin etmək” imkanı yaratdığını demişdi. Ədalətsiz və saxtakarlıqla dolu qətnamənin layihəsinin senatın ən böyük beş siyasi fraksiyasının başçıları tərəfindən imzalanması, burada layihə dəstəkçilərinin çoxluğu ilə bağlı mənzərə formalaşdırırdı [25].

Bu isə təkcə Fransanın ATƏT-in Minsk qrupunun həmsədri kimi götürdüyü öhdəliklərə qarşı hörmətsizliyinin göstəricisi deyildi, həm də aparıcı üzvü olduğu Avropa İttifaqının Şərq Tərəfdaşlığı proqramının müddəaları ilə ziddiyyət təşkil edirdi [11]. Çünki Avropa İttifaqı cəmi bir neçə il əvvəl həm Aİ üzv dövlətlərinin, həm də qonşularının və tərəfdaşlarının ərazi bütövlüyünə sadiqliyini ifadə edən xarici siyasət doktrinası qəbul etmişdi. Avropa İttifaqı Şərq tərəfdaşlığına qoşulmuş ölkələrin ərazi bütövlüyünü tanıdığı dəfələrlə bildirmiş və tərəfdaşların ərazi bütövlüyünü mümkün olan bütün vasitələrlə müdafiə edəcəyini bəyan etmişdi. Yuxarıda da vurğulandığı kimi Aİ-nin qurucu üzvlərindən olan Fransanın hərəkətləri ilə öhdəlikləri arasında ziddiyyət vardır [25].

Həm müharibənin gedişi, həm də üçtərəfli bəyanatın imzalanmasından sonra bölgədəki proseslərdə iki güc əsas rol oynayırdı. Bunlardan biri Rusiya Federasiyası, digəri isə Türkiyə Cümhuriyyəti idi. 2020-ci il dekabrın 1-də Rusiya və Türkiyə Qarabağ mövzusunda ortaq bir mərkəz haqqında danışıqları tamamladılar. Bölgədə atəşkəsə və bütün hərbi əməliyyatlara nəzarət etmək üçün ortaq Rusiya-Türkiyə mərkəzinin yerləşdirilməsi və istismarı qaydası haqqında müqavilə imzalandı. Ertəsi gün, Türkiyə Müdafiə Nazirliyi, Türkiyə və Rusiya ordusunun tezliklə ortaq mərkəzdəki vəzifələrini yerinə yetirməyə başlayacağını bildirdi. Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev 2020-ci il dekabrın 12-də erməni işğalından xilas edilən Ağdamda Rusiya-Türkiyə Dağlıq Qarabağın monitorinq mərkəzinin yaradılacağını elan etdi.

Əlavə olaraq qeyd etmək lazımdır ki, ATƏT-in Minsk qrupunun formatını canlandırmaq cəhdləri müharibədən sonra da davam etdirilmişdir. Bunu Fransa və ABŞ-dan olan həmsədrlərin bölgəyə səfəri də bir daha təsdiqləmişdi. Onları qəbul edən Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev isə bu təşkilatın uğursuz fəaliyyəti barədə demişdi: "Azərbaycan 30 ilə yaxın davam edən münaqişəni həll etdi, buna güc yolu və siyasi vasitələrlə nail oldu. Təəssüflər olsun ki, Minsk qrupu münaqişənin həllində heç bir rol oynamayıb. Halbuki bunu etmək üçün Minsk qrupu 28 il ərzində müvafiq mandata sahib idi. Mən son 17 il ərzində danışıqlarda iştirak etmişdim. Lakin müharibə zamanı dediyim kimi, Minsk qrupunun ideyalarla çıxış etmək və yaradıcı olmaq istiqamətində müəyyən fəaliyyəti olsa da, bunlar heç bir nəticə verməmişdir. Reallıq bundan ibarətdir" [7].

Hazırda isə yaranmış yeni geosiyasi vəziyyətdə sülhün və sabitliyin davamlılığı üçün kənar siyasi müdaxilələrdən daha çox region ölkələri arasında əlaqələrin gücləndirilməsinə, əməkdaşlığın təşviqinə ehtiyac duyulur. Bu mənada Azərbaycan və Türkiyənin təşəbbüsü ilə elan edilən "altılıq formatı" Azərbaycan, Türkiyə, Rusiya, İran, Ermənistan və Gürcüstanın regional əməkdaşlığını nəzərdə tutur. Yaxın gələcəkdə bütün bölgə ölkələrinin nəqliyyat kommunikasiya sistemlərinin inteqrasiyası bölgənin nəqliyyat arteriyası kimi statusunu daha da gücləndirə bilər, bundan isə şəksiz ki, bölgə ölkələrinin hər biri fayda götürər. Zəngəzur dəhlizinin açılması Azərbaycanın Naxçıvan Muxtar Respublikasının blokadadan çıxmasını təmin edər, həm də işğalçılığı səbəbindən uzun illər ərzində özünü blokada vəziyyətinə salmış Ermənistana faydalı olar. Bu dəhlizin Rusiya üçün də müstəsna əhəmiyyəti var, çünki Ermənistana gedən mallar Azərbaycan ərazilərinin Ermənistan tərəfindən işğalından əvvəl Gürcüstan vasitəsilə deyil, Azərbaycan vasitəsilə daşınırdı. Yeni reallıqda bu dəhliz İran və Türkiyə üçün də yeni iqtisadi imkanlar deməkdir. Bu cür əməkdaşlıq imkanlarının təmin edilməsində Avropa İttifaqı da maraqlı tərəf kimi görünür. Bu mənada Cənubi Qafqaz respublikaları ilə, xüsusən Azərbaycan Respublikası ilə əlaqələrin yeni məcraya qədəm

qoyacağını proqnozlaşdırmaq mümkündür. Məlum olduğu kimi, artıq 2021-ci ilin əvvəllərində Avropa Birliyi işğaldan azad edilmiş ərazilərin yenidən qurulması prosesində iştirak etmək istədiyini açıqlamışdı. Bu barədə İttifaqın xarici işlər və təhlükəsizlik siyasəti üzrə komissarı Peter Stano açıqlama vermişdi [27]. Onun sözlərinə görə, Aİ hazırda BMT və digər beynəlxalq təşkilatlarla birlikdə Qarabağın bərpasında mümkün iştirakın şərtlərini və şərtlərini müzakirə edir.

Azərbaycanın Avropada çoxdankı və etibarlı tərəfdaşı olan Macarıstan, İtaliya kimi ölkələr konkret təkliflərlə çıxış edirlər. Azərbaycanın müharibədə qalib gəlməsindən sonra Cənubi Qafqazdakı böyük dəyişikliklər fonunda bu gün Azərbaycanla Aİ arasında yeni hərtərəfli sazişin bağlanması məsələsi inamla gündəmə qayıdır. Bir müddət bu məsələdə bir sıra səbəblərə görə fasilə yarandı, indi hərbi qələbə qazanan Azərbaycan bəzən dünya arenasında nüfuzunu qaldıranda, avropalılarla danışıqlarda mövqeyi xeyli güclənmişdir.

Nəticə

Müharibənin nəticəsi işğal olunmuş ərazilərin Azərbaycan tərəfindən azad edilməsi, eləcə də Qarabağ məsələsinin siyasi cəhətdən həll edilməsidir. Aparılan təhlillər göstərir ki, Azərbaycanın müharibədə qələbəsinin bölgədə geosiyasi situasiyanı dəyişməsi regionda maraqları olan bir sıra dövlətlərə təsir göstərdi. Bu qələbə qlobal problemlərin həllində arbitr kimi çıxış edən dünya güclərinin regional nüfuzuna kifayət qədər təsir etdi. Fransa və ABŞ-ı təkcə Azərbaycanın qələbəsi deyil, həm də Rusiyanın Cənubi Qafqazda təsirinin güclənməsindən narahatdır. Digər tərəfdən vasitəsçi ölkələr üçün Türkiyənin regionda söz sahibinə çevrilməsi də əlavə narahatlıq amilidir. ABŞ və Fransa ilə müqayisədə Rusiyanın müəyyən üstünlüyü vardır. Bu da ondan ibarətdir ki, rəsmi Ankara Cənubi Qafqada atdığı addımlarla bağlı Paris və Vaşinqtondan daha çox Moskva ilə məsləhətləşmələr aparmağa üstünlük verir və fəaliyyətini onunla əlaqələndirir.

Ədəbiyyat

1. ATƏT-in Minsk Qrupu: “Hazırkı status-kvo qəbuledilməzdir”: [Elektron resurs] / CBC, -2019. URL: http://cbc.az/az/az/v_story/att-in-mnsk-qrupu-hazirki-status-kvo-qbuledlmzdr

2. Azərbaycan Respublikasında qismən səfərbərlik elan edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı: [Elektron resurs] / Azərbaycan Respublikası Ədliyyə Nazirliyinin Normativ-Hüquqi Sənədlər Bazası. -2020, 28 sentyabr. URL: www.e-qanun.az/framework/46037

3. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, Ermənistan Respublikasının baş naziri və Rusiya Federasiyasının Prezidentinin Bəyanatı: [Elektron resurs] / Azərbaycan Respublikası Prezidentinin rəsmi interet saytı. -2020, 10 noyabr. URL: https://president.az/articles/45923

4. BMT Baş Assambleyasının 75-ci Sessiyası çərçivəsində BMT-nin 75 illiyinə həsr edilmiş Yüksək Səviyyəli İclas keçirilib. Azərbaycan Prezidenti, Qoşulmama Hərəkatının sədri İlham Əliyev iclasda videoformatda çıxış edib: [Elektron resurs] / Azərtac, -2020, 21 sentyabr.
URL:https:azertag.az/xeber/BMT_Bas_Assambleyasinin_75_ci_Sessiyasi_cherchivesinde_BMT_nin_75_illiyine_hesr_edilmis_Yuksek_Seviyyeli_Iclas_kechirilib__Azerbaycan_Prezide

nti_Qosulmama_Herekatinin_sedri_Ilham_Aliyev_iclasda_videoformatda_chixis_edib_VIDEO-1591023.

5. Əliyev İ.H. İnkişaf- məqsədimizdir: [Çoxcildli] / İ.H.Əliyev. 104-cü kitab. Bakı: Azərnəşr, -2020, -400 s.

6. Hacıyev Q., Kəlbizadə E., Eyvazov A., İsmayılova T., Əzimzadə A., İmaməli Ş. Ermənistan: daxili sosial-iqtisadi və siyasi şərait / Bakı: MTM Innovation MMC. -2019. – 352 s.

7. İlham Əliyev ATƏT-in Minsk qrupunun Fransadan və ABŞ-dan olan həmsədrlərini qəbul edib: [Elektron resurs] / Azərbaycan Respublikası Prezidentinin rəsmi interet saytı. -2020, 12 Dekabr. URL: https://president.az/articles/48908

8. İlham Əliyev və Türkiyə Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğan Vətən müharibəsində Qələbəyə həsr olunmuş Zəfər paradında iştirak ediblər: [Elektron resurs] / Azərbaycan Respublikası Prezidentinin rəsmi interet saytı. -2021, 10 Dekabr. URL: https://president.az/articles/48788

9. Kərimov, A. Azərbaycanda general-mayor və polkovnik şəhid oldu – RƏSMİ: [Elektron resurs] / Oxu.az, -2020, 14 iyul. URL: https://oxu.az/war/405634

10. Qocayev İ. ABŞ hərəkətlənir, ancaq qatar çoxdan gedib: [Elektron resurs] / Şərq, -2021, URL: https://sherg.az/x%C9%99b%C9%99r/148050?fbclid=IwAR2AV1nxwLcWbvrAwZ7QTuPXO59QEpP6Toj-7XbSr6td3I8UG0RAu0v0Lh8.

11. Eastern Partnership: [Electronic resource] / European Union External Action Service, -2016, October 19. URL: https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage_en/419/Eastern%20Partnership

12. New Territories In the Event of New War, Says Defense Minister: [Electronic resource] / Asbarez, -2019, April 1. URL: https://asbarez.com/new-territories-in-the-event-of-new-war-says-defense-minister/

13. Алиев объявил о создании российско-турецкого центра по Карабаху в Агдаме / Газета «Известия». 12 декабря 2020. https://iz.ru/1099200/2020-12-12/aliev-obiavil-o-sozdanii-rossiisko-turetckogo-tcentra-po-karabakhu-v-agdame. Дата обращения: 15.07.2021.

14. Велиев С. Эхо Товузских боев // Журнал Region plus. №14 (412), 01.08.2020, с.4-9.

15. Гусейнов А. Азербайджан считает карабахский конфликт завершенным: [Электронный ресурс] / Eadaily, -2021. URL: https://eadaily.com/ru/ampnews/2021/01/13/azerbaydzhan-schitaet-karabahskiy-konflikt-zavershennym-intervyu-s-ekspertom.

16. Маилов Н. Битва за рейтинг // Журнал Region plus. №13(411), 15.07.2020, -с. 4-9,

17. Маилов Н. Карабах, мы вернулись! // Журнал Region plus. №20 (418), 15.11.2020, -с. 4-9.

18. Маилов Н. Момент истины // Журнал Region plus. №18 (416), 01.10.2020, -с. 4-7.

19. Маилов Н. На своей земле и за свои земли // Журнал Region plus. №17 (415), 01.10.2020, -с. 4-7.

20. Маилов Н. Новая эра // Журнал Region plus, №21 (419), 01.12.2020, -с. 4-7.

21. Маилов Н. Победа железного кулака // Журнал Region plus. №22 (420), 15.12.2020. -с.4-6.

22. Маилов Н. Государство начинается с границы // Журнал Region plus. №19 (417), 01.11.2020, -с.4-7.

23. Маилов Н. На своей земле и за свои земли // Журнал Region plus. №17 (415), 01.10.2020, -с. 4-7.

24. Назимоглу Н. На пути к миру // Журнал Region plus. №22 (422), 15.01.2021, -с.5.

25. Оруджев Р. Безграмотные действия французских парламентариев сопряжены с очень серьезными последствиями для их страны: [Электронный ресурс] / Zerkalo, -2021. URL: https://m.zerkalo.az/ekspert-bezgramotnye-dejstviya-frantsuzskih-parlamentariev-sopryazheny-s-ochen-sereznymi-posledstviyami-dlya-ih-strany/

26. Президент Азербайджанской Республики, председатель Движения неприсоединения Ильхам Алиев выступил в видеоформате на заседании высокого уровня, посвященном 75-летию ООН, в рамках 75-й сессии Генеральной Ассамблеи ООН: [Электронный ресурс] / Azərbaycan Respublikası Prezidentinin rəsmi interet saytı, -2020, 21 Sentyabr, URL: https://ru.president.az/articles/40878.

27. Таривердиева Л. Европа взглянула на Азербайджан по-новому после победы в Карабахе: [Электронный ресурс] / Day.az, -2021. URL: https://news.day.az/politics/1306046.html?fbclid=IwAR2EYyAYmhLo-PlIjTFZdUbXR7zjIh9NLFsA6jOg1wDp5mlA9P7Mbs8eEKg

OPPORTUNITIES AND LIMITATIONS OF ECONOMIC DIPLOMACY OF IBRAHIM RAISI GOVERNMENT WITH MEMBERSHIP IN THE WEST OF ASIA, WITH MEMBERSHIP IN SHANGHAI COOPERATION ORGANIZATION IN THE INTERNATIONAL POLITICAL ECONOMY

Vorya Shabrandi [1]

Abstract

The continuation of the unfavorable economic performance of Iran has become a prominent issue in the public sphere and academic assemblies in Iran, on the other hand, economics were disregarded for economic history for a long time. After clarifying high shortcomings, economics finally concluded that research history is essential. An important point in which *Douglas Sisel North* and *Asme Oghlu and James Robson* present in their ideas, which is the most important fundamental institution of growth and economic growth in good governance. So, in the same framework, we examine the status of political and economic governance during the post-Islamic Revolution of Iran. The main question of this research is what How the fundamental agent of bad governance led to the continuation of the unfavorable economic performance of Iran and Iran's economic emergence in the international political economy? The opportunity of the research is that bad and inappropriate internal governance in the post-revolution by the government and coalitions has limited and influential elites and bad governance of Iran's economic emergence in the scene of the political economy. The method of collecting data and resources in this research is library and Internet and .... Therefore, according to this content framework, based on the viewpoint of institutionalist economists, the weakness and performance of institutions is one of the reasons for the development of countries. If institutional structures of governance, closed with the law of the policy of limited political access to economic agencies, result in the unfavorable economic performance of Iran in the international political economy. It is therefore important that political forces and institutions that support such a government and elite governance support such a political institution are analyzed.

Keywords: Shanghai Cooperation Organization, Opportunities and Limitations. Resistive economic diplomacy, the government of Ibrahim Raisi, International Political Economy..

Introduction

The form of formation of the Shanghai Cooperation Organization to return to China in 1989 and the trip of Gorbachev to China. The negotiations began at the level of higher authorities to resolve the boundaries between the two. With the collapse of the Soviet Union and its territory to the fifteen independent countries, the border disputes between the

[1] Knowledge of Master of International Relations University of Guilan University: r.shabrandi81@gmail.com https://orcid.org/0000-0002-6013-2115 WhatsApp: 098 9189733667

countries of the region with China remained in its strength until April 26, 1996, five countries in the Russian, China, Kazakhstan, Kyrgyzstan and Tajikistan were gathered in Shanghai, and The group called the Shanghai 5 with the aim of solving border and regional disputes, strengthening mutual trust and disarmament on its borders and establishing a borderline Hassan belt. At the fifth summit, Shanghai, on June 15, 2001, in Shanghai China, members of the country requested the borderless border with itself for permanent membership in the organization, followed by issuing a statement by the formation of the Shanghai Cooperation Organization. (Shamsianfard,2006;P248-249) In 2004, the organization accepted Mongolia and one year later Iran, India and Pakistan as a member. At present, the organization has 10 members, including 7 permanent members of Russia, China, Iran, Kazakhstan, Kyrgyzstan, Tajikistan and Uzbekistan, and three members of Mongolia, India and Pakistan. The structure of the Shanghai Cooperation Organization or organization's institutions is also divided into two parts: mechanisms and permanent organizations. Five temporary entities are within the framework of the Movement of the Council of the Countries, the Government Council, the State Ministers, the Conference and the Summers of the Ministries or the Devices and National Coordinant Coordinators. Permanent organs include: Secretariat and regional anti-terrorism structure of the announcement of the announcement of the Syntheburg Declaration) The goals and perspectives (want to show Shanghai's spirit. This spirit means the respect of different civilizations into each other and the common welfare that is in the period "Shanghai . The territory of each other does not interfere; do not interfere in the internal affairs of each other; do not apply to each other, or threaten the use of the use of equality and common interests, solve all issues from consultation; and never seek superiority. Military on neighboring countries have not been announced by the organization of security cooperation in Central Asia, including the fight against terrorism, separatist movements and religious extremism. Although initially aimed at resolving boundary differences between China and Four neighbors in the collection of shared countries The benefits were created, but in the purposes, it seems that in order to become a regional alliance with military and security goals. The organization has announced the expansion of economic cooperation and cultural exchanges from its goals. (Bozrgiand and colleagues., 2010: p. 1-27). In 2005, Iran earned a member of the Shanghai Organization. This issue has made serious discussions about how Iran cooperation with this organization, considering the goals of the formation of this organization and the process of developments. The Shanghai or Shanghai Assembly was first created to resolve security and border issues between China and Russia and Central Asian countries (other than Uzbekistan and Turkmenistan). With the joining of the Uzbek, the assembly was upgraded to the level of the organization. Although in the process of developments related to this regional security cooperation, important changes are formed and economic issues have also been raised, but essentially the organization has been addressed by security-military problems.

The Term Resistive Economy

The term "resistance economy", initially used by the Iranian leader by Seyyed Ali Khamenei in September 2010 (President of Mahmoud Ahmadinejad). It was raised, from the perspective of economics lacks any definition. This term is described by most independent

economists, which only has a slogan application, and in practice, it is not possible to implement it, due to the political and economic structure of the Islamic Republic of Iran. But, inside Iran, some university professors and economic experts who are dependent on power institutions, in particular leadership, have proposed superficial, vague and slogans of this kind of economy. They believe that the resistance economy means the diagnosis of pressure spheres and subsequently trying to control and ineffect the effects of sto, in ideal conditions, convert such pressures to the opportunity. Also, in order to achieve the resistance economy, external dependencies should be reduced and emphasized the domestic production of the country and attempts to authentic. In terms of export and imports, neither is permitted for that country and economically economically affiliated and divided, after exposing economic crises and threats to boycott, they move toward the resistance economy and the rehabilitation of the economic system, according to the viewmarists of Iran , In the definition of resistance economy, the need for resistance to reject pressure and passing through hardships to achieve positive national points is required in other definition of resistive economic thesis, or the resistant of an economic system, which is in an enterprise or in a structure Economic macroeconomics, such as the national economy of a country, the structure and economic model are so unlikely to define and rebuild the key variables of the economy against unwanted impulses, even demanded or deliberate, maximize their performance without losing the system's balance. The minimum point of new equilibrium for the economic system is produced with the lowest remaining static error. Of course, it should be noted that the better this new equilibrium point in the lowest possible time is better. (Dehghanpour and colleagues.1390: p. 55-58)

Saying the Question

One of the effective and effective and strategic policies to gain power in the scene of the global economy and economic growth is the link between two parts of the economy and foreign policy of economic diplomacy. Economic diplomacy is one of the modern mechanisms, effective workers in the international arena and advance the goals of foreign policy and the interests of actors. Economic diplomacy seeks to turn constraints into opportunities and resources in the economy to real power and ultimately, an increase in the authority of a nation in international relations. The growth of economic relations between different countries of the world is influenced by the growth of transport facilities, one of the most important events That has changed the economic attitude of governments. Increasing the amount of trade between different continents, the launch of transnational companies and the production of common industrial products between several countries is the main consequence of this attitude change. Economic diplomacy is a collection of measures and methods of international decision-making processes that are related to the overseas economic activities, governmental and non-governmental activities in the world in today's world of economic diplomacy, one of the funds of modern diplomacy. And how can the Islamic Republic of Iran and the Ibrahim Raisi government can use its capacities to promote Iran's place in the world. Internal conditions What are the opportunities and limitations of the resistance economic diplomacy of Ibrahim Raisi government? What spectrum can be imagined in terms of resistive economic diplomacy? Accordingly, drawing a successful and

effective resistive economic diplomacy in determining the priorities of national development and development of the right and reasonable understanding of the structure of the global economy on the other. In the vision document 1404 and growth and development programs, as well as the forms of the Supreme Leadership, all imply their proper understanding of the country's economic necessities. The organization accepts the existing order of international political economy, the importance of this trend is that in the short term can not essentially be economic expectations of the organization. As long as Iran is not a permanent member of this organization, it can not use its economic opportunities on its economic diplomacy. Therefore, the impact of membership in this institution on Iranian economic diplomacy and possible opening should be discussed in the medium term and duration. In this government, the actor is dominant in economies. The Shanghai Cooperation Organization is also mainly intergovernmental organization; Therefore, the immediate action of the private sector in this organization is not widespread. The Organization of Shanghai cooperation has not yet had much executive action in the energy field, but as a mechanism in the interests of Iran. Iran's active role in this area and attempting to implement its approvals can be part of Iran's resistance diplomacy priorities. In the Shanghai Cooperation Organization, an important part of procedural actions in the economic domain of the product has been the initiatives and ideas of the member states. According to the report, the most important initiatives of the members of the Shanghai Cooperation Organization in the political economy, including the Interbank of Shanghai Cooperation Organization, the Development Bank of Shanghai Cooperation Organization, the energy area, the business council, and the development of carriage of carriages.

Research Findings

Over the past years, the full effort of European countries under the leadership of the United States to make the Islamic Republic of Iran isolated with a variety of pressures and political and political and security sanctions and challenge Iran's power, even Iran at an international level into a secluded actor. . But with the joining of the Islamic Republic of Iran in the Government of Ibrahim Raisi at the Shanghai Cooperation Organization, in the combination of the organization, the member of the observer as a permanent member at first glance shows that all of these actions failed and in the second place opened a new penetration that can be opened from the path The interactions of Iran transform modern conditions in the International Area.

The permanent membership of the Islamic Republic of Iran in the Ibrahim Raisi government in the Shanghai Cooperation Organization after a long time in the observer's state of the most important foreign policy event in the country and economic diplomacy was painful, after the agreement of comprehensive strategic partnership with China. Iran came to this organization after 15 years. Iran's permanent membership in the Shanghai Cooperation Organization is a good opportunity for the growth of economic interactions with the countries of the region and, in particular West Asia and the heart of the Middle East. Shanghai Cooperation Organization is the Eurasian Organization. But from the side of the other fundamental constraints of the Islamic Republic of Iran to enjoy the economic opportunities of membership in this institution, and the confusion of the interactions of international

political economy. Since the permanent joining of the Islamic Republic of Iran in the Ibrahim rules of the Shanghai Cooperation Organization, the various spectra of opponents and opponents with different attitudes about its effects on Iran's prosperity and economic growth by research and research institutions also examined the event from various angles. They are. The spectrum of attitudes is considered to be the Shanghai cooperation organization without strategic and economic value for Iran, and another spectrum is a path to end the pressures of sanctions and the West and the start of a new period in international interactions in Iran, in addition to the economic importance in the framework of goals. The Shanghai Cooperation Organization, and attention to the category of transport and the creation of good transit conditions for the development of Iran's trade, can be contributed to other capacities of the organization in scientific and technical, cultural, agricultural, tourism and the creation of favorable conditions for customs cooperation with member states and The observer points out that this important, according to the cooperation agreements and non-security action programs signed among members of the group and its observers, can be realized in the form of a "Shanghai Growth Plan", which is a pamphlet of its long-term treaty Find out. Given that two large designs: 1. Silk Road Project and 2. The Eurasian Economic Union is one of the results and a kind of activities of the organization, which is one of the most powerful blocks in the world in terms of economic power and strategic importance, and both of them will have a dramatic effect on the Iranian economy, can be attractive and utility of China. Transit infrastructure and transportation of goods from Iran using marine capacities and ports, railways and roads in the country for ease and access to the Central Asian countries to increase its 3.2% economic growth in 2020 business volumes Experienced $ 90 billion with the countries of the region. (worldbank :2016-2020).

Iran and the Ibrahim Government Rice, according to the fact that it is located in the center of energy and can become the energy center of the region and its geoelectric position, can play the role of a connected loop between the four econometrics (Russia, China, India, the European Union) in Eurasia. . The idea of the north-southern corridor represents the potential of the role of Iran and the Ibrahim Raisi government as the Bridal Bridge of Russia and India as two major Eurasian economies. Advancing the North-South Corridor as the Central Diplomacy Center in the Shanghai Cooperation Organization, linking the country with two other metropolis in Eurasia, the Eurasia Economic Union and the Belt Initiative and a way in the form of this organization, are against this spectrum and An optimistic attitude, about the rapid economic growth, is due to the joining of Iran to this organization, a country with the characteristics of the Islamic Republic of Iran, given the critical attitude of the structure and structural framework of the international system in a struggle with the structure of the unreasonable power of the international system. A very important issue in the Ibrahim Raisi government has not yet reached a complete summary, the issue of India and China. China and India Although both members of the Shanghai treaty, Indians have been an important part of the American allies for controlling China, and in the case of Chabahar in the framework of policies Americans have taken action. And another challenge that only in the event of revival of the nuclear agreement, Ibrahim Raisi's pain was under the most severe system of history, the international financial system has almost been closed and never had serious will to join the World Trade Organization. Therefore, Iran and the Ibrahim Raisi

government have joined the organization as a strongly specific country and have the problems and challenges of consideration to the furnace and special and different from other member states. Iran and the Ibrahim Government, like other countries, can take advantage of the opportunities and economic facilities of this institution, but if the current situation in the economic relations of Ibrahim Raisi and other countries and the marginal situation in the global economy, the Shanghai organization plays a dramatic role in the Reducing pressure on Iran will not play. The highlights of Iran in the North - South Corridor "is another point. In the role of Iran in the "belt and one way" initiative, in spite of the many advertising that has taken place, it has not yet been carried out on the scene of action. China's economic corridor - Central Asia - West Asia, which passes through Iran and goes through the Mediterranean to Western Europe, is potentially the most important and most economical corridor on the basis of world bank studies.

One of the effective and effective and strategic policies to gain power in the scene of the global economy and economic growth is the link between two parts of the economy and foreign policy of economic diplomacy. Economic diplomacy is one of the modern mechanisms, effective workers in the international arena and advance the goals of foreign policy and the interests of actors. Economic diplomacy seeks to turn constraints into opportunities and resources in the economy to real power and ultimately, an increase in the authority of a nation in international relations. The growth of economic relations between different countries of the world is influenced by the growth of transport facilities, one of the most important events That has changed the economic attitude of governments. Increasing the amount of trade between different continents, the launch of transnational companies and the production of common industrial products between several countries is the main consequence of this attitude change. Economic diplomacy is a collection of measures and methods of international decision-making processes that are related to the overseas economic activities, governmental and non-governmental activities in the world in today's world of economic diplomacy, one of the funds of modern diplomacy. And how can the Islamic Republic of Iran can use its capacities to promote Iran's place in the world,

Over the past years, the full effort of European countries under the leadership of the United States to make the Islamic Republic of Iran isolated with a variety of pressures and political and political and security sanctions and challenge Iran's power, even Iran at an international level into a secluded actor.. But by joining the Islamic Republic of Iran at the Shanghai Cooperation Organization, in the combination of this organization, the observer member at first glance shows that all of these actions failed and in the second place opened a new panel that can be used by the path of Iranian interactions. Transforms in the International Area The permanent membership of the Islamic Republic of Iran at the Shanghai Cooperation Organization after a long time was the most important member of the country's foreign policy and economic diplomacy in Ebrahim Raisi and after a comprehensive strategic partnership agreement with China. Iran came to this organization after 15 years. Iran's permanent membership in the Shanghai Cooperation Organization is a good opportunity for the growth of economic interactions with the countries of the region and, in particular West Asia and the heart of the Middle East. Shanghai Cooperation Organization is the Eurasian Organization. But from the side of the other fundamental constraints of the Islamic Republic of Iran to

enjoy the economic opportunities of membership in this institution, and the confusion of the interactions of international political economy. Since the permanent joining of the Islamic Republic of Iran at the Shanghai Cooperation Organization, various spectra of opponents and opponents with different attitudes about Iran's prosperity and economic growth by research and research institutions also examined the event from various angles. The spectrum of attitudes is considered to be the Shanghai cooperation organization without strategic and economic value for Iran, and another spectrum is a path to end the pressures of sanctions and the West and the start of a new period in international interactions in Iran, in addition to the economic importance in the framework of goals. The Shanghai Cooperation Organization, and attention to the category of transport and the creation of good transit conditions for the development of Iran's trade, can be contributed to other capacities of the organization in scientific and technical, cultural, agricultural, tourism and the creation of favorable conditions for customs cooperation with member states and The observer points out that this important, according to the cooperation agreements and non-security action programs signed among members of the group and its observers, can be realized in the form of a "Shanghai Growth Plan", which is a pamphlet of its long-term treaty Find out.

Given that two large designs: 1. Silk Road Project and 2. The Eurasian Economic Union is one of the results and a kind of activities of the organization, which is one of the most powerful blocks in the world in terms of economic power and strategic importance, and both of them will have a dramatic effect on the Iranian economy, can be attractive and utility of China. Transit infrastructure and transportation of goods from Iran using marine capacities and ports, railways and roads in the country for ease and access to the Central Asian countries to increase its 3.2% economic growth in 2020 business volumes Experienced $ 90 billion with the countries of the region. (Source: Business Development 2020). . (worldbank :2016-2020).

Iran is located in the center of energy in the center of energy and can be converted to the energy center of the region and its geoelectric position can play the role of a connected loop between the four econometrics (Russia, China, India, EU) in Eurasia. The idea of the North-South Corridor represents the potential of the role of Iran as the bridge of Russia and India as two major Eurasian economies. Advancing the North-South Corridor as the Center for Economic Diplomacy in the Shanghai Cooperation Organization, linking the country with two other metropolises in Eurasia, the Eurasian Economic Union and the Belt Economic Initiative and a way in the form of this organization, against this spectrum and attitude. Indicative, about the rapid economic growth, due to the joining of Iran to this organization, a country with the characteristics of the Islamic Republic of Iran, given the critical attitude to the nature and structural framework of the international system in a struggle with the structure of the unreasonable power of the international system. A very important issue in Iran has not yet reached a complete summary, the issue of India and China. China and India, although both are members of the Shanghai Pact, but Indians have been an important part of the American allies for controlling China, and in the Chabahar's case, they have also taken action in the framework of American policies. And another challenge that only in the event of a nuclear deal, Iran is under the most severe system of history, the international financial system has almost been closed and never had serious will to join the World Trade

Organization. Therefore, Iran has joined the organization as a strongly specific country and has the problems and challenges of the phrase and special and different from other member states. Iran, like other countries, can take advantage of the opportunities and economic facilities of this institution, but if the current situation in the economic relations between Iran and other countries and the marginal state of the country continues in the global economy, the Shanghai Organization plays a significant role in reducing the pressure of sanctions on Iran. Won't. The highlights of Iran in the North - South Corridor "is another point. In the role of Iran in the "belt and one way" initiative, in spite of the many advertising that has taken place, it has not yet been carried out on the scene of action. China's economic corridor - Central Asia - West Asia, which passes through Iran and goes through the Mediterranean to Western Europe, is potentially the most important and most economical corridor on the basis of world bank studies. This research is a descriptive analysis using library methods, document analysis. Accordingly, the research question is whether the resistive economic diplomacy has an effect on the process of foreign policy and channeling proportional to domestic and foreign conditions and understanding global developments and domestic conditions. This research is in response to the Shanghai cooperation organization from strategic and economic perspective How is the analysis? What are the opportunities and limitations of the resistance economic diplomacy of Ibrahim Raisi government? What spectrum can be imagined in terms of resistive economic diplomacy? Accordingly, drawing a successful and effective resistive economic diplomacy in determining the priorities of national development and development of the right and reasonable understanding of the structure of the global economy on the other. In the vision document 1404 and growth and development programs, as well as the forms of the Supreme Leadership, all imply their proper understanding of the country's economic necessities. The organization accepts the existing order of international political economy, the importance of this trend is that in the short term cannot essentially be economic expectations of the organization. As long as Iran is not a permanent member of this organization, it cannot use its economic opportunities on its economic diplomacy. Therefore, the impact of membership in this institution on Iranian economic diplomacy and possible opening should be discussed in the medium term and duration. In this government, the actor is dominant in economies. The Shanghai Cooperation Organization is also mainly intergovernmental organization; Therefore, the immediate action of the private sector in this organization is not widespread. The Organization of Shanghai cooperation has not yet had much executive action in the energy field, but as a mechanism in the interests of Iran. Iran's active role in this area and attempting to implement its approvals can be part of Iran's resistance diplomacy priorities. In the Shanghai Cooperation Organization, an important part of procedural actions in the economic domain of the product has been the initiatives and ideas of the member states. According to the report, the most important initiatives of the members of the Shanghai Cooperation Organization in the political economy, including the Interbank of Shanghai Cooperation Organization, the Development Bank of Shanghai Cooperation Organization, the energy area, the business council, and the development of carriage of carriages.

Conclusion

The Shanghai cooperation organization is essentially a military-security agreement to an economic and commercial treaty. The organization has 7 permanent members (China, Russia, Iran, Kazakhstan, Kyrgyzstan, Tajikistan and Uzbekistan) and three observer members (India, Pakistan and Mongolia). The area of the member states (main and observer) of this organization is equivalent to 37 million square kilometers from the surface of the land of the planet. Close and geographical extent of the members of the organization (about 28% of the surface of the land of the land), its huge population is the first regional actor in the world with more than 40 percent of the world's population, having the highest oil and gas reserves of the world, regional economic potential, historical relationships- Cultural member states, common threats, nuclear weapons technology, the existence of two countries with veto in the United Nations Security Council (China and Russia) and other cases show that in this organization does not turn into an international pole. There is only politically-security, but economically. A look at the member states of this treaty shows that they are able to form one of the largest international poles of the economy, trade, foreign investment, energy and military investment in the world in the coming decades. China and Russia have a powerful and economical army. Economically, China's position with other member states is different. China will soon become the first power of the world economy. This organization has the highest volume of oil and gas energy reserves in the world. Meanwhile, Iran and Russia have the highest energy capacity. Iran ranked third of the world's oil reserves and ranked second in the world. Russia has the first time in gas and from world oil countries. Russia, China, India and Pakistan with nuclear weapons and Iran and Kazakhstan have peaceful nuclear capacity. In the context of spatial, India, China and Russia and Iran, they have a special place in the world. In this way, enjoying a wide geographic realm, a large population, widespread energy resources, nuclear weapons, significant armed forces, veto in the Security Council and other factors leads to a high economic, political and military potential, and Iran in terms of Military and security reinforcement attempts to benefit from these superiorities in the Shanghai Organization for regional relations and international relations. Accordingly, the membership of Iran in the organization can affect the interests and achievements in these areas for Iran and promote the role of Iran in these areas. However, it should also be noted that the areas of Iran's interests and threats are not limited to this region and the organization, and maybe actors and other areas are more interested. In addition, although the presence of the Shanghai Organization has a lot of benefits for Iran and the Ibrahim ruler of Raisi, it can also raise the cost of membership in the Shanghai Organization itself, especially that the nuclear issue Iran and the US opposition approach, with the joining Iran as a permanent member in this organization, are among the challenges that is currently facing the Ibrahim Raisi government.

References

A) the British Source

- BP(2009), BP Statistical Review of World Energy, London: BP.

Brahmbhatt, Milan and Dadush, Uri(1996), "Disparities in Global Integration", Finance and Development, Vol. 33, No. 3.

- Germanovich, Gene(2008), "The Shanghai Cooperation Organization: A Threat to American Interests in Central Asia?", China and Eurasia Forum Quarterly, Vol. 6, No. 1, pp. 19-38.

- Noi, Aylin Ünver(2006), "Iran and the Shanghai Cooperation Organization: Is It Possible for Iran to Become Full Member of the Shanghai Cooperation Organization under Pressure of Nuclear Issue?", Journal of International Affairs, Vol. XI, No. 4, pp. 79-104.

- To view the comprehensive list:www..worldbank.org/ en/esearch/iran/country/ 2016-2020.

B) the source of Persian

- Bozrgi, Vahid, Hosseini, Mirabadolh (2010), Central Eurasian Studies, Center for Higher Studies, Faculty of Law and Political Science, Third Year, No., 7 Autumn and Winter, 2010 Pages 1-27.

- Dehghanpour Babak, Mohammadi Mehran, (2011), Social, Economic, Scientific and Cultural Journal of Work and Community - No. 186 - November 2011 Pages 55-57.

- Shamsianfard, Hamid ", (1385 Shanghai and Future Cooperation Organization of Iran", Political InformationEconomic, No., 223-224 Pages .24.

- https://www.mehrnews.com/ (Source: Business Development) Organizationmehrnews.com/xW6PV .

REQUIREMENTS FOR TRANSITION AND CHANGING PLACE OF THE ISLAMIC REPUBLIC OF IRAN AS THE NEW POWER OF EMERGENCE IN THE POST- AMERICAN WORLD

Vorya Shabrandi [1]

Abstract

By examining the thinkers in the process of power transition, it shows that the relative consensus on the gradual success of the United States in the international system is formed and the world has witnessed fundamental changes in the international power form and the world of power scene from the West to the east The next time: Politics, economy and culture will be. In the late nineteenth century. The United States became the most powerful country in the world shortly after industrialization. Now the new change is happening and that is the transition of the power of the world from the west of the East. The most important feature is the gradual decline of the US position and the emergence of other actors in the form of new powers (China, Iran and ..). This research carried out in descriptive-analytic method. The basic question of this research is, how is the power and change in the position of the Islamic Republic of Iran as the new power of the emergence in the post-American world? In response, it should be said that the Islamic Republic of Iran should accept that the world has changed and as a new powers of emergence in the east, in terms of equality in, the next time power of power, the policy, economy and culture will be promoted to the extent of the new powers. The conditions for changing its role and position, like China, provide new powers in the new form of emergence in international order. . Therefore, considering the importance of research, it is necessary to examine the conditions for realization and the change in the position of the Islamic Republic of Iran as the new power of emergence in the post- American world.

Key Words: Iran, the post-American world, new powers emerged, transition from the west to the east.

Introduction

The issue of transformation in the position and dignity of great powers has always been one of the most important international politics discussions. The world has always seen the emergence and fall of powers. The new global order is in the way of declining US liberal order, a reality that is taking place in the international system. The United States has

[1] Knowledge of Master of International Relations University of Guilan University: https://orcid.org/0000-0002-6013-2115 WhatsApp: 098 9189733667

weakened as the leader of this order, and the components of economic, political, cultural and ideological power are declining. The United States today is not a superpower of hegemony, but also even from the title of "superpowers." This opinion is not merely and only one slogan from the opposition of the US government's styled policies, but today many experts emphasize both inside the United States and outside. The United States is no longer the world's first and best power, and at best possible, the United States is emerging as a great power along with new powers. The real reality of the world today, the emergence of new powers, the power of emerging powers, has been the main issue of the theoretical debates of recent years at both regional and global levels, most of the revised approach to American liberal order, do not accept its rules and norms. And they will play an important role in the future global order. Although the leading scenarios for the new global new order, the reality is that in the new world's new order, Western governments, including the United States, will not play a role, and these Asian and Eastern powers emerging powers, including China, Russia, Brazil, Turkey. , India and Iran and .... are. Each of these countries has its own foreign policy priorities that have the potential to restrict the United States to form the global system and dictate their new rules and norms. The world witnesses the reduction and degradation of the US and the transfer of wealth and global economic power from the West to the east and the emergence of new powers, including China, Russia, Brazil, Turkey, India, etc., especially Iran, which is the main variable of this article, Are. Most emerging powers are the eastern powers and in the last 500years, this is the first time that emerging powerful powers will lead the global system. The main feature of the new order is the collapse of the American American and Western duplex. In the next global order, the United States will not be Europe and Europe, and maybe China will work alongside the emerging powers of the East and Turkey and Iran to take part and the position of the United States.

Literature (suggestion) research

Farid Zakia, in the post-American world, (2008), focuses on the coordinates of developments in the world, mainly in economic domains. Farid Zakia knows the emergence of Chinese, India, and Brazil's economic powers as important changes in the structure of the international system, which have made the arena more tight. John Ikarbari, theorist of international relations and US foreign policy and political science and international relations of the University of Princeton, in the year (2014), in an article titled "The Future of the Liberal World Order" published by the Magazine of Farin Afsan, . John Ikarberi believes that global power and reduction of US power and the change in the system of monarchy are in progress. The American era is over and the eastern order has replaced Western world order. From the speech of the year (2018), Nawak Chomsky, has been a "country's decline" to the book "generations" published in 1991 and with his precise prediction of the 2020 surprise crisis. John Ikarbari, in an article titled "International Internationalism", says that the process of transferring to the new global order is taking place. In this process, we see the reduction and degradation of US power and the emergence of new powers, including China. Most emerging powers are eastern powers and in the last 500 years, this is the first time that emerging powerful powers will lead the global system. The main feature of the new order is

the collapse of American and Western hegemony. In the next order, the United States and Europe will not be and will probably try to take the role of the United States.

1-1 Framework and theoretical foundations:

1-2Theorists, the post-American world:

The post-power of America in recent years has been considered by many scholars in recent years, and they believe that a new new global order based on American power is collapsed and collapsed and witnessed the shape of the new order in the world. In this world The Quarter section of theoretical examination of the theorists, the post-American world in recent years, analyzed this issue in recent years. Richard Hass, the head of the US Department of Foreign Relations Council, believes that this collection of trampes measures signs that show "Evening Magica". He meant this global term in which the United States is still an important country, but not only superpower.

John Ikarbari, the theorist of international relations and US foreign policy and political science and international relations with the Princeton University of the United States in 2014, in an article titled "The Future of the Liberal World Order" published by the Farin Afsan magazine. He believes the change in global power and the reduction of US power and the change of the monopoly system is in progress. The American era is over and the eastern order has replaced Western world order. We see the emergence of emerging powers; While America's power is erosion. Global power change, because the power is moving from the West to the east. China is at the center of this change, and the US media acknowledges that China will soon be the world's largest economy, the United States. Therefore, the world is somehow in the state of transformation of the global power of focused power to the multilateral system, which can be referred to as a "power system". China may have the most benefit from this power transfer. (Ikenberry, 2014:p14). Gideon Rashmen, the political analyst of American magazines, is considering that the United States should think of its fall. The United States will never experience the position of global domination after the collapse of the Soviet Union. From1991 to 2008, the United States had 17 years of global hegemony since 1991. But with the social and economic problems caused by the 2008 crisis, it lost its position and will no longer experience this position. The other days were over. China's economic and military growth is a long-term threat to American global hegemony. In fact, today competition between emerging China and poor America is around a variety of dimensions. In contrast to America's weakness, emerging powers, including China, Brazil, Turkey, India and Iran. Each of these countries has their own foreign policy priorities that limit America's ability to form the global system. (Rachman, 2011:p..) In this process, the United States and the West are falling and the new international order has been formed by the so-called Brink, including Brazil, Russia, India and China. . (Rachman, 2012:p 369)The American thinker, the American thinker, called the American emperor. From his view, although the principles of American imperialist domination have changed, its implementation capacity has declined significantly. America is also falling inside and outside (Noam Chomsky, 2016:p..).

Neorealist theorist Farid Zakaria believes that the world is transferring from the American era to the post-amald era. The world we have in advance is a global in which the

United States will not lead its economic and geopolitical leadership, rather than its culture, but its power will fall. According to Fried Zakaria, we are "the uprising of others" that creates a new world vision, and in the eyes of power and wealth are moving. Power is moving and distance from American domination. We are stepping up to the post-American world that demonstrates many people in many places, direction and nature. . (Zakaria, 2008:p.). From the glance of Joseph Nay, the theorists of the soft war and public diplomacy, the future of America's power is heavily challenged. The global economic crisis of 2008can be interpreted in the beginning of the fall of America. The "National Intelligence Council" predicted that in 2025, the United States remains as a power, but the US domination will be lost. In the present century, US power can be compared with the power of England in the last century and predicted the fall of America's hegemony. But the United States does not fall completely and the fall will be relative. (Nye, 2010:p10) .An American professor Alfred and American historian believes that the death of the United States as a global superpower can be far faster than everyone imagines. This death will be completed by 2025 The transfer of wealth and global economic power from the West to the east is current. In 2012, 65 percent of the Americans believed that the country is in terms of fall. McCoy argues that the biggest factor in the fall of America is militarism. (McCoy,2010:p.).Stephen Cohen, USA, will lose its strength and influence. America's influence in the world is completing and its return is unpredictable. US living standards have fallen compared to developed and developing countries. The United States was a country with wealth, strength and influence. But all of this is changing and the dream of liberalism is over. (Cohen, 2010:p3-6).

1-3conceptuality of emerging powers:

One of the characteristics of the international transitional system has been the popular actors and the proposal of global power displacement. This was especially true since the beginning of the twenty century, with the power of emerging regional and international actors, was at the center of attention and theoretical reflections of global politics. From these actors in the literature of international relations with various titles and interpretations.The axial powers, regional powers, middle magnitude and emerging powers are among.One of the coordinates of the post-American transitional world of the international system is to establish a new proportion between two regional and global domains. In this passer, the tendency toward regionalism and the dissemination of regional institutions and organizational organizations is a clear feature of the transitional period of the post-American world governing international relations. This transformation has caused the concept of the region to play an indicator in shaping the upcoming global order, and emerging powers convert regional politics to their international politics. The prevalence of terms and interpretations, such as the world of regions and multi-regional world order in the literature of international relations, reflects this process. (Hurrell, 2007:p..) (Katzenstein, 2005:p..).

Another coordinates of regionalism in this era are the historical rotation in the role of the Asian continent in global economic and political equations. The most important emerging powers in this area, the geopolitical displacement of the global power of the Atlantic to the Pacific Ocean and the transformation of an ancient continent to the economic power and political actor of the international system, has led to the conversion of the twenty-headed

century to Asian centuries The literature of politics and the international economy of this era is widespread. **(Shaw, Cooper and Antkiewicz2007).** Although China to East China, India to the southern Ocean of India, Russia to the Caucasus and the Central Asian Russia-based and Brazil to South America Brazilian and South Africa to the African field, but each with obstacles and important challenges in realization. Give these goals. As India, in addition to the issue of competitive relations with China, surrounds challenging neighbors such as Afghanistan and Pakistan. Brazil has not yet been able to manage power equations in South America. This has led to the tendency of these powers between regional and global goals, and in the absence of the region with transnational coalitions, they will see their international goals. Thus, the first major brick challenge occurred and the capacities of this group were tested in the test plant. The limitations of each member of the bricks are effective in crossing their regional bottlenecks on the extent of the role of emerging magnitudes on the management of the international system of the post-American world.

On the other hand, in general, emerging powers belong to the southern world and developing countries, the areas and geographical areas, in spite of this identity brix, but unlike traditional interpretations, the meaning of its meaning from the geographical tradition Has not received. For this reason, in terms of some researchers, the continuation of this process will lead to the concepts of the "Third World" and "Southern World"; Because in these conditions, emerging powers will influence the structure of the international system with reflection of the concepts. . **(Hurrell and Sandeep Antkiewicz, 2012:p..) .**

The relationship between the emerging and southern developing has witnessed recent years, and in the north and convergence of these powers with the requirements of the existing international order, this transformation can affect their former links with these areas. ; But linking with these areas and cooperation in the south-south makes it possible for emerging powers, in addition to economic and commercial goals, from political convergence with this area to advance international goals and promote their position in global economic and political institutions. . These economic ties have allowed emerging powers to penetrate the southern domain and have caused them to simultaneously benefit from these links to the political support of this domain in international conflicts.The cooperation of emerging powers with countries and regions in the economy has also increased by granting development assistance in the form of direct loans and foreign investment. As a result of the definition of the ratio between the brix and the south, according to its relationship with the north and the existing global order, it is another important issue that exhibits the capacity and effectiveness of this institution over the international system.Signs and basic factors in the beginning of decline and fall and post-American world.

1-1: US Departure from Afghanistan

The unexpected fall of a week of Kabul ends in the hands of the Taliban after 20 years after the influence of the United States in Afghanistan. In this regard, the United States, the Taliban will seek to establish relations with a number of other actors, including China, Pakistan and the Persian Gulf States. The new rulers of Afghanistan seem to be eager for international recognition and commerce and assistance that will be followed. This desire can still persuade the Taliban to curb their more fanatical motives.

Afghanistan is also neighboring with China, Iran, Pakistan and Central Asia and neighbors near India. All of these countries are concerned about the transfer of inspirational violence from the Taliban. India will be prepared for more problems in Jammu and Kashmir, the only province with a Muslim majority. China has a concern that the Uighphs fighting Beijing in Xinjiang can find a base in Afghanistan. Iran will be happy with the defeat of the United States, but worried about the fate of the Caspian, the Shiite minority group will be brutally harassed by the Taliban. All neighbors of Afghanistan and the European Union will be prepared for refugee invasion. The neighboring company is the most ambiguous and dangerous situation in Pakistan. For decades, the Islamabad government, and especially the Pakistani intelligence services, has provided secure shelters for the Taliban. This policy is because Pakistan needs "strategic depth". Which means preventing the fall of Afghanistan under the rule of India. Negative and somewhat justified. The influence of radical Islamists in Pakistan has also helped create an authorized environment for the Taliban.

However, the capture of the Taliban on neighboring Afghanistan is also dangerous to Pakistan. Jihadists in the country will be brave victory. The 1600 miles border between the two countries are traditionally porous. The Pakistani Taliban seems to be restored and last month assumed the responsibility of 26 terrorist attacks in Pakistan, including a suicide attack that killed 9 Chinese workers. The secular authorities of Pakistan can also target.

All border countries with Afghanistan are eagerly hoping that the Taliban have learned lessons from the last period in 1996-2001 and not allow their country to re-establish international jihadists. If the Taliban do not try to issue violent Islamist fundamentalism, gaining power in Kabul will be likely to be welcome to China. The Chinese government's foreign policy doctrine is based on the principle of "lack of interference." Which means that Beijing will not stand on the political system or human rights in Afghanistan, provided that the Taliban respected "main interests in China." China has already announced its readiness to cooperate with the Taliban through the recent meeting of China's foreign minister Wang Yi and Mullah Abdul Ghani, the Taliban brother. The importance of this meeting was not only in it, but in the meantime, Beijing considered it well. If China can establish relations with the Taliban government in Afghanistan, economic benefits for Beijing will be able to create a transit corridor throughout the country to the Guadar port in Pakistan, which is built in China. Strategically, China also welcomes the opportunity to increase pressure on India by increasing Delhi fear of the environment. First of all, Beijing welcomes more evidence that the world after the United States is on us.

There is no doubt that the withdrawal of US military forces from Afghanistan and subsequently creating an important power vacuum in that country has the capacity to transform power balance at two national and regional levels. In such a situation, according to the harmful experience of other powers, during history, China can not expect China to repeat the mistakes of the past and make unilateral military interference in Afghanistan. At the same time, it can be said that political capacity building will be one of the most important goals of China in Afghanistan. Considering the fact that China as an emerging power, never like other powerful global actors, has no history of military intervention to Afghanistan, and considering the direct influence of the political and security equations of Afghanistan on the national security of China, Beijing can be due to the capacities And its capabilities in an

efficient way and in the stature of a mediator power manage the peace process in Afghanistan.

1-2Getting to power is contributing, not empire (China's uprising emerging power):

What is happening in the world is complex reflection. Part of the ability of this country is economic, political and military, the expansion of its influence in its wot. A country does not get any such permetriable. The number of those who have these abilities now has the United States, Britain, France, Germany, Russia, mostly burrowing. Zhurar Power of Harami, powerfully compared with the moment of apparent in the actor's actor: their emergence and decline in the world of global gardens. The appearance of Germans and Japan in the twentiethum, or the collapse of the Habsburg empires, and the threat of the period, seeked severe crises in the Balkans and in the new one.

This sample is different for many years. Germany and Japan are turned into the second-largest economic powers in the world, but in the political views, and remains remarkably immobilized. In these developments, there is little with noise. In the decades of his developments, China's 1980s, in fact, did not have foreign policy. Or its growth was the same growth. China considered the improvement of relations with the United States to grow, so that he wanted to access the largest market and world technology. Due to the UN Security, China voted for US proposals or refused to veto the US solutions. Deng Joyoping reads this policy "breached". Mostly this policy of non-intervention is confrontation. With the exception of Taiwanese, China is not interested in military conflict with a country. President, during his speech, focused on economic, financial, industrial, social and environmental issues in 2007, but the only thing that was forgotten was foreign policy. For many retired Chinese speakers, talk about emerging as a power is very evident. 2002 Jing Bayan later, vice president of the Central Committee of the Party for the purpose of making the rapid movement of China, uses the term "emerging" global stairs. Jing talked and people were listened because the former head of Oriais was the Gnawa. Hujo Netaan Wen, Vienna Ziba, both the term, had one another, in fact, found a lot. But later than the ways fell.

Many western photographers have boosted that the "peaceful" word in this phrase was a problem, something that could make the choice of China in the way. In fact, an international perspective was not involved in this issue. China understood Taiwan as an internal subject, and it reserved the competence to use the latest approach. As Jing explained to me, "We can still tell the United States, but you can still say that the United States fought peacefully." Some major China concerned about the second term of this phrase, the "emergence", the senior diplomats in China, in the international community, are in the international community. Developing China's growth. Particularly concerned with criticisms in the United States, they will account for China's growth. Lee Quan Yu suggested that instead of the "Renaissance", and the leaders of the party were discussed in the expression of 2003. After they spoke of "peaceful development." Jing says, "The theme is both, the only phrase". It is true, but this change reflects China's concern about its rapid progress without being annoyed.

During 2006-2007, China TV broadcast 12 sections of the program entitled "The Genesis of Great Nations", which was exactly aimed at the goal of public education. Due to the strong theme of these programs, these programs were a thing, and he wanted to reflect the government's view. Programs have been prepared in the BBC or PBS manner, and the emergence of 9 great powers to Spain, the Union and the United States. Interviews with a number of people from the programs were complementary to these programs. Division related to separate countries was often accurate. Genesis of Japan, which is the subject of sensitive sensitivity, was fairly adjusted with a little critique of the Japanese attack on China; The growth of Japan's economic power has been repeatedly praised. Some of the points emphasized, in such an example of the United States, is more concentrated on tydurovrankin programs in the monitoring of obstritude and highlighting the role of the government. Some predictable issues, such as silence against terrorism and terrorism, and the existence of campus campus campus from one hour schedules. But in these programs, it has been assessed by the privileges of the government agency's system and its release in release, legal, political stories, and the United States of America, which was unexpected.

The basic message of this series of programs is that the superpower of a nation depends on the economic capabilities of the nation, and that resorting to nationalism, will lead to a deadly manner. This is the point in which the programs are repeated. The last section of the program lessons program is clearly dedicated to the secret of superpowers: national solidarity, economic success and conversion, political strength, military power, cultural creativity and attractiveness. The attractiveness as the intellectual shine of a nation is defined and equal to the concept of "soft power" by Joseph Nava

During 2006-2007, China TV broadcast 12 sections of the program entitled "The Genesis of Great Nations", which was exactly aimed at the goal of public education. Due to the strong theme of these programs, these programs were a thing, and he wanted to reflect the government's view. Programs have been prepared in the BBC or PBS manner, and the emergence of 9 great powers to Spain, the Union and the United States. Interviews with a number of people from the programs were complementary to these programs. Division related to separate countries was often accurate. Genesis of Japan, which is the subject of sensitive sensitivity, was fairly adjusted with a little critique of the Japanese attack on China; The growth of Japan's economic power has been repeatedly praised. Some of the points emphasized, in such an example of the United States, is more concentrated on tydurovrankin programs in the monitoring of obstritude and highlighting the role of the government. Some predictable issues, such as silence against terrorism and terrorism, and the existence of campus campus campus from one hour schedules. But in these programs, it has been assessed by the privileges of the government agency's system and its release in release, legal, political stories, and the United States of America, which was unexpected.

The basic message of this series of programs is that the superpower of a nation depends on the economic capabilities of the nation, and that resorting to nationalism, will lead to a deadly manner. This is the point in which the programs are repeated. The last section of the program lessons program is clearly dedicated to the secret of superpowers: national solidarity, economic success and conversion, political strength, military power, cultural creativity and attractiveness. The attractiveness as the intellectual shine is defined by a nation

and is equal to the concept of "soft power" by Joseph Nahan, which has been addressed in the two-way interviews. The contemporary world, only a nation can maintain its struggle superiority, which has knowledge of innovation, shortly, is the way to achieve power through partnership, not the empire.

1-4 A picture of the future of the post-American world (changing from the monopoly system, the multicoly system):

The post-American world is universal, in which there is no hogmony and unilateralism of the United States, and instead of the single-polar system, the multipolar system will emerge, on the other hand, the world will see the emergence of emerging powers, many of whom are rooted in the The developing countries will have the current developing nations, so that the dominated nations of the West will find opportunities in the global and international arena of the opportunity and darling of the limbs, on the other hand, it may be due to international pressure from the United States. Areas that play an important role in the destruction of the environment, and in particular greenhouse gas emissions, and at the same time out of the relevant treaties, they will return to these treaties, also due to the stopping of evil activities that are nowadays America in the beautiful pretext Instead of the world, we will have a relatively safe world in which the security of the regions will be deposited in the hands of its countries, and due to the loss of an important part of the conspiracies and the conspiracy of the current divisive Chinese, a large part of the divergence The current international international will become convergence. And another one of the most important consequences of the United States will be the freedom of nations in the clause and the development of democratic and democratic systems and the real realization of human rights. Of course, in the post-American world, there are many words, but an important question Is the world without dominance of the United States and the world better than today, or the world is worse? .....

1-5 American election 2016 and on the coming of Donald Trump:

On the work of Donald Trump as the president of the United States in **2016**, more analysts to speak of the signs of this decline. Trump, in **2016**, admitted as the first politician at the first level of power to lose signs of US power, and, with the fact that the United States is no longer great, the axis of its propaganda "will rebuild America". The Trump government, in addition to its first national security strategy document (2017), officially recognized the power of US power and tried to prevent its plans to prevent or monitor. Henry Kissinger, a strategic and well-known American theorist, said: "I think, Tramp may be one of the same faces in history, which occasionally return to the end of an evening. A conclusion of the Trump presidency is the peak of the downtrend of the American position in the general public of the world, or in other words, the "soft power" of the country, as one of America's hegemony columns. The Pew Survey Center published a few months ago the research results, indicating that desirable imagery and attitudes toward the United States have been accompanied by a sharp drop and reached "non-unexpected" levels: the results of this survey, which was carried out in 13 countries. 26 %of the German people, 30 %of the people of the Netherlands, 31 %of the French, 33 %of Australians and 35 %of Canadians are desirable than

the United States. This, of course, is not the only American power index that has fallen in the era of Trump. The military-economic support of the "First American" doctrine, which forms the core of Trump's policies, has also undermined other foundations that the US and Baltbi, the international order under the leadership of the country, has also been weakened on the aftermath of the Cold War .

Tramp in the leek of this policy has removed the United States from global multilateral treaties and international organizations, opposed its allies beyond the Atlantic of the trade warfare, refusing to condemn the crimes of autocratic rulers until the American trading partner is, "Zero Tolerance" policy. Against immigrants and on the domestic scene, with policies such as supporting torture and suppression of protesters, the issuance of an amnesty sentence for war crimes committed, fostering racial and political divisions, and supporting police violence, US legitimacy to defend human rights ideals and Democracy has broken more null than any other time. "The images of attack on the building of Congress created this feeling among the friend's democracies, nothing in America. They ask how these Americans voted in a person who attacked the US judiciary and the media before attacking the Congressional building, and did not act against a fatal epilepsy, and many political norms of his country. "

The fact is that Donald Trump, according to many experts and even members of the congress, will be among the influential figures on US politics and from the persistent views of the Republican party. Lindsay Graham, the Republican Republic of the Senate of the Senate, after the failure of Trump in the election, said his work on the American political scene will not disappear after his departure, and he will be "president in the shadow during the presidency of Biden. Graham said in an interview with Atlantic, "He has a lot of influence on the Republican Party. If he opposes the work that Biden, unite the Republicans will be difficult. If he can be agreed with him, advancing things to be comfortable. In many ways, he will be a president in the shadow. " The result of Trump's presence and policies in the power scene will be that many US allies will doubt the United States in their decision to knit their security.

1-6 Iran and China Cooperation Document, Queen of Asian Power Against America:

Economic pressure and US sanctions have concluded two Asian powers in the East and Iran in the West to sign a memorandum of understanding, saying that in such circumstances, intellect requires Iran and China to put their ability to put them together. And in this country, they will queue against the United States. To understand what is done in the form of a comprehensive approach to strategic partnership between Iran and China, we should consider that we have learned in politics that we examine such phenomena from different perspectives. In fact, it is assumed that events outlined up to two actors from the international arena have come to the conclusion that in such a cross section signed such a memorandum. In this framework, this issue can be analyzed at three levels. Why and in which center of gravity, it has made Iran and China to sign and sign such a memorandum, the first level in the international domain is that the world should be changed and this consensus on it There is. In fact, power relations in the world are changing. The power center in the world, which has

been in Europe for at least three centuries in Europe and somehow in the West, are transferring to Asia and in particular East, and in this transfer of power is one of the events, creating coalition and fronts and blockings that a dynasty Asian, anti-Western coalition, coalition of regional and emerging powers are being formed. Here, we see that two powers in Asia, China in the east and Iran in the West, in this change of transfer from Europe to Asia to Asia. China, as an emerging power and Iran, also tend to be a regional power so that they can do something beyond normal relationships in the new coalition to provide their benefits. Currently, China's cooperation in China has become competition and hostility, and China has come to the conclusion of the United States to win the land, and the other land is not competing, and the United States does not do anything to bring each blow to China. Since the whole world has grown up against China, it is growing in the Strait of Malaga to stop the transfer of energy and fuel to China and uses countries that have coalition in the Gulf region with the United States. Cover from selling oil to China.

1-7 Other signs:

Richard Has believes that the signs of such an event in the Middle East region (West Asia) are clear now: Saudi war in Yemen, Turkey's involvement in Syria and its support for Azerbaijan in clashes in Karbagh, an EU investment agreement with China and the formation of a free trade agreement "Comprehensive Regional Economic Participation" (RCEP) is some of these other signs.

The effects of cultural and ideological dimension of international relations in the post-American world

Pay attention to more important historical, strategic, and political, social, economic and cultural issues that are happening in the region and the world, which is of course that current events are related to these basic issues. One of the important issues is the issue of Iran, especially the effects of the Islamic Revolution and the establishment of the Islamic Republic in the country. Therefore, for better understanding of current events, the effects of the cultural and ideological dimension of the international relations of the post-American world. Political influences transformed Iran's Islamic Revolution from an important actress in international relations, and by the effects of the Soviet Union and the end of the bipolar world, we presented the beginning of an Islamic block. From the Ottoman Empire, almost no Muslim countries in the international scene are not as effective as the Islamic Republic of Iran (currently), and this has had an important impact on the international relations of the post-American world, especially on relations between Western European countries and the United States with the Islamic world. .Among the Economic Economic Effects of the United States, it can not be pointed out that after many years for the first time, the resources of a particular country are serving Islam and the cultivation of Islamic identity. This means that the pattern of return of dollar deposits has been transformed from the sale of oil from the sale of oil to the Western economy to buy weapons of Western countries, infrastructure contracts, financial and real estate instruments that are used during the Shah and currently by Arab countries. Is. In contrast, oil revenues are used to develop domestic and economic projects and the

expansion of indigenous industries and technical knowledge. All of these effects are based on the social and cultural influences of the Islamic Revolution on international relations. The social and cultural influences faced the emergence of real Muslim elites against loyal intellectuals to Western or eastern Islam or Royal Islam (some Arab countries). As a result, Islamic political identity has been revived worldwide.

Iran's resources and indicators as an emerging power in the post-American world:

Iran in the country as an emerging power in the region and the post-American region apart from the type of government, Iran due to a large and educated population, vast oil and natural gas resources, geographic strategic position, namely located between the Caspian Sea and the Persian Gulf. Between the subcontinent of India and the Middle East, cultural power is a long historical background compared to other countries in the region and its place as a nation with Shiite leadership, a key and important country.

Cultural and Easius Indicators as an emerging power in the Southern American World Wide:

Iran won the first Islamic Republic in the present era; The Republic who succeeded the royal government of 2500 years old. The Islamic Revolution, or more precisely, leads to Islamic movements leading to the Islamic Republic, and the next needs of this Islamic Republic, caused some of the most important social events. At the beginning, the cultivation of Islamic elites in the sense of elite committed to Islam not to Western or eastern Islam or the royal Islam of the kings. It should be noted that the Islamic Revolution in the World, which was ideologically bipolar. Most elites and governments, in most countries, were the United States, and the allies of the Western liberal capitalist, or the pro-Soviet Union and the Eastern Union of Communist Stalinist. The scope of the political world was for most people. In such an environment, the Muslim elite developed so much that they presented another philosophical, ideological and political structure for Muslims. This has left the impact on Muslims in the world, because they showed that those who do not want to abandon their Islam can also be socially and politically active without choosing one of the two non-Islamic interests above. In addition, the Islamic revolution and elites showed that the government of an important state could be based on Islamic orders and orders and the clergy of Islam will handle it.

We mean the Islamic and Muslim elite both spiritual and non-cleric people, because the support of Islam is not necessarily dependent on being part of the clergy. This is a moral choice done by people. However, the existence of a country that is at the head of the Muslim cleric was truly a revolutionary event and a huge step toward the royal rule of the unfairness that was drawn in most of the Islamic world, as well as a big step towards realizing the Quranic view of politics, such as the political rule of Prophet Muhammad (PBUH) and Imam Ali (AS). This issue is examined from the perspective of Islamic history and from the perspective of the policy of the post-American world, anyway. Recall that the event occurred in the world, which was culturally and philosophically, Western secularism, or the separation

of religion from politics. The Western world spent a period in which religious conservatives (for example, in the United States) did not matter politically. In the world, whose characteristic was the political rule of secularists (non-dummies), the nation claimed not only religion is not separate from politics, but boldly claimed that the most suitable person to guide a nation and community during the absence of innocent (AS) is a Muslim jurisprudence.

The result of such an elite was the cultivation of Muslim elites and the establishment of the Islamic state, and led to great importance from the perspective of the post-American and strategic politics. This is the same as the revival of Islamic identity or in particular, Islamic political identity, which is among the Muslims from the Atlantic to quiet and Muslim populations in other parts of the world.

Exactly the Islamic Revolution and the establishment of the Islamic Republic to Muslims who have identified their identity against secularists' global propaganda from the West to the east, as well as against the influence of secular and anti-Muslim intellectuals governing Muslim countries, this possibility Gave to express. Remember that in most countries and Muslim regions (such as the Soviet Union and Egypt), Muslims and Islamic social movements, with the government policies, were harassed with brutality, and only the Islamic persistence that its government Confirmed; Royal Islam is loyal to the government, which did not pay attention to the fundamental and international injustices that were heavy on Muslim hearts. Here, the goal of international relations is the order of the post-American world through the cultivation of the elite that will rule each region to support this order. Since the Western and Russian imperialism in the Islamic world and after the collapse of the Ottoman official reign, the imperialist focused the elderly, politically, and most importantly culturally, they were loyal to them. Islam was considered tyranny and even was abandoned in important countries such as Turkey, Egypt and Iran. These governments were of great importance to the identity of national, and to keep local people to stimulate national feelings, while the imperialist, with the co-operation of the native elites of the west and pro-secularism, plundered its resources. In such a cultural and strategic environment, an elite person created a government that placed the Islamic identity at the head of national and patriotic identity and called for the Alliance of Islam and the dismissal of non-Muslims from the post-American Islamic world.Socially and culturally, the Islamic Revolution has led to the flagship of the Islamic flag in international relations and raising the Muslim elites and has shown that Islam is the basis for managing all Muslim affairs. This was a very important impact on the Islamic Revolution on the international relations of the United States.

Economic indicators as an emerging power in the global population of America:

Economically, Iran served in one move, and this was probably the most painful effect of imperialists. Iran could achieve its religious, cultural and political goals with the support of resources that the Iranian nation was considered (especially oil revenues). It is here that the importance of Iran in the international relations of the post-American world is more apparent.

If Iran occurred somewhere small and relatively poor, it would not become an important stream. This revolution emerged in a large, relatively wealthy and populated country. The economic relations of the countries of the region, especially the oil producing countries, showed their full dependence on the United States, England, France and to other Western countries. The basic model of work was that the oil vendor countries after selling oil to the US dollar (which itself owned huge economic benefits for this country) spent the income from this sale mass imports of military equipment, financial instruments and even buy real estate The western, and with this practice, oil revenues were spent on supporting the Western economy. This method was applied in the Pahlavi era, and now it is also used in the Arab oils. This model is a completely unfair development form that leads to poverty of the masses of the people and preventing the emergence of independent national trade and the dependence of the management class to foreign capital. All of these symptoms are seen in the Pahlavi era, and the rest is also seen in many oil-oil countries. In these countries, the class of more Western executives and immigrant Indians, and the working class includes a senior workers of the Indian subcontinent, which is very bad and no right and legal.

The cost of dollars from oil sales is the sale of oil to the US currency and then use that money to buy American weapons, infrastructure and durable consumer goods. This cycle was the basis of the economic pattern of many oilfish countries, including Iran before the period of the revolution, with short-term benefits of consumers' income, however, prevented any creative and innovative management skills and technical awareness, which led to the long-term development of development. . In Iran, the system changed after the revolution and the imposed war and US economic sanctions, and these events led to the development of the native management and technical class. The conditions of the macroeconomic economy that have been created since the revolution for the long-term technical and economic development of Iran and created an exceptional case in Iran and has made it possible for Iran to remain away from some of the negative aspects of globalization. Contrary to the situation of many developing countries, their economic systems (called short-term economic growth and consumer needs) are in the service of international capital and in good condition. Thus, we can argue that Iran has nothing to achieve the characteristics of a harmful and dominated by the West, which has dominated the international economy. There is no need for the economic development of political organizations such as the World Trade Organization (WTO) because of economic development and obsolete ideology of the Western economy. Unfortunately, these Western ideologies, despite being criticized for a long time in the West and many developing countries, are still in Iran.Of course, this is the end of the basic dependence of the Iranian economy on oil revenues and this long-term problem by all governments from the Khatami government to Hassan Rouhani. But this problem is different from this question whether oil revenues are returned directly to buying western goods and services, or spend on developing native skills and abilities to support the nationalist government from the economic and national organizational perspective. We see that the pattern of economic development used in most oil-rising countries has led to militia and created a society that is economically, political, scientific, technical and military. Unfortunately, this method sometimes occurs as a pattern of development, but man doubts that this work is more based on political motives for

criticizing the Islamic Republic to analyze the economy. Some refer to rapid growth of Dubai, and these questions suggest that this does not happen in Iran? No one says that this growth occurred after the Islamic Revolution and during the Iran-Iraq war and Iran's financial sanctions, at that time, billions of dollars from Iran were transferred to Dubai. This was the Iranian capital and money that caused the prosperity of Dubai and the indigenous people of Dubai consider this very well. Iran, instead of an unhealthy, unjust and non-Islamic economic pattern, began a model based on economic development and national nationalism, which was the hope and desire of numerous generations of Iranians during the Pahlavi and Qajar rule. The Islamic Republic of Iran began its economic development as many East Asian countries from several decades, but without that huge money that the Allies won East Asian with the United States during the Cold War. We now demonstrate the emergence of a strong national economy that has been abandoned without dependence on Western culture and capital to the construction of industries, financial institutions and management classes. This issue is importa.

Political impacts (ideology) as an emerging power in the Southern American World Power:

The combination of Islamic ideology relies on itself and monetary resources, Iran converted Iran from the arms and nuts of great powers to an important acting and played role in international relations. This can be considered as one of the major effects of the Islamic Revolution on international relations. In the Qajar and Pahlavi period, Iran was in the field of power games, the tool of global powers and cheap oil produced for Western countries. For global powers, there is nothing more important than Iran's return. The goal of imperial powers, like the past, is the same as finding native leaders who stay loyal to them in the global strategic situation and allow them to exploit Iran's national resources without any harass.The Islamic Revolution turns this strategic imperialist goal into a difficult goal, and this suggests that the Americans and Europeans can not accept Iran as basic and effective seals in international relations. This conflict is not just a simple economic or political issue, but also a cultural historical issue; As Western powers do not want this new truth, the strategic ability of Iran in the world, especially in the Middle East and the Islamic world, as an emerging power of the American world.

Iran's converting as an emerging power for America, Israel, England and France. As well as the people and nations of Muslims have been dominated by non-Muslim governments that have promised loyalty to a non-Muslim English Knifa (like their ancestors, who had promised loyalty to the Umayi, Abbasid and Ottomans) this is very important for the Islamic Republic of Iran. Strategic abilities have and can stand against unilateralism.That is why Western powers insist that economic, cultural and promotional struggles against the Islamic Republic of Iran are set up; Because the Islamic Republic is the only country that dares criticizing them and challenging their global and regional arrangement. After almost four decades from the Islamic Revolution of Iran, we also see the economic impact of this revolution on international relations. During the imposed war and sanctions and promotions against Iran, the regional and global enemies of Islam and the Islamic state have been able to extend Iran to isolation and restrict the political, social, cultural and economic impact of the

Islamic Revolution. This situation has changed with three very important things over the past few years.

The first to reduce America's power in the Middle East and the Islamic world after the September 11 occurrence. The degradation of the country was due to the fact that the Americans followed the events of September 11, 2001, consciously decided to bring the English makeup created in the Middle East after World War II. In any way they had no other choice; Because the previous makeup led to the fact that nineteen young man from the imperialist Americans stop attacking their global military leaders in the Pentagon and their economy in Manhattan. From the American perspective, the only logical and moral act was the evil detection of their imperialist actions in the Islamic world, and instead of using the local rulers (who suppress their country that they are eager to attack their America to attack America.) And instead of giving democratic views to their imperialist acts, democracy governments in which young people are "free." Let's not forget that when Muslims participate in a free and democratic election, most of them will vote for Muslim parties, but in a madness after September 11, no one in the United States will not accept this truth; Because most of the choices in the West are secularists and can not even understand how human beings can have such profound religious beliefs; As most Muslims have.The British had established a system in the Middle East that included three pillars: the first pillar, the use of local rulers and preferably kings and emirants for governance. The second pillar was to determine the boundaries and the creation of national identities. It can be said that the whole concept of the "Middle East" was the English initiative, and such a region did not exist before the English statement. The third pillar was prosecuting weak and unstable governments in some countries, especially Iran, Turkey and Egypt, which was more likely to be able to face the rulers of the British.

After the September 11th, the Americans found that this old makeup is not working for them and has led to global wars and wars by al-Qaeda and their affiliates against the United States. Remember that the main enemy of al-Qaeda, Arab local governments governing Saudi Arabia, Egypt and the Maghreb and some other countries, and the reason for the attack of al-Qaeda to the United States is to undermine the power of support that support these countries. The Americans wanted to lead to this abnormal situation, thus decided to reduce their dependence on Saudi Arabia as their support in the Persian Gulf region (after Iran out of their hands in 1979) and Iraq Themselves. Iraq had several features that were very suitable for Americans. Iraq is an important Arab country, which is located right in the region that allows Americans to use Iraq as a base for expanding their power on each side of the Middle East to use, and most importantly, can access Iran to Syria, Lebanon and Palestine. Discontinue. Iraq is a country where most people are Shiite, and thus it is possible for the United States to form a religious force from Shiites against Iran, and, of course, the Americans make it possible to establish a larger Arab government that sign with Israel peace treaty. . With all this intentions, the United States exceeded Iraq with all this intentions (in addition to oil money. The disaster of America in Iraq revealed all of the country's imperialist truth, which was hiding behind lexicals such as freedom, democracy and discretion, even some forces in Iran, which were probably interested in interfering with America in Iran, Realized the true

meaning of this failure and failure of the United States to open the thought and minds of many people to look for other strategic options in the Americans.

The second incident that happened and now continues is a gradual social collapse of the Zionist. The result of the fundamental racist ideology, which is unsuccessful in this action, is the arrival of the oppression of the West Corp and the Gaza Strip to the fourth decades and two military defeat of the Zionists to Hezbollah. Of course, add the population of the Palestinian people inside Israel and the occupied territories. The result of these events has been the double pressure of Zionists to Americans (Israel's influence in America) in order to get extreme positions; And this, on the contrary, led to a small residual credit of the Americans among Muslims.

The third event that occurred in recent years was to increase Iran's power. In the strategic conditions that were raised in the upper part, the Islamic Republic of Iran continued, and even managed to actually stand against the strategies and policies of the Americans and Israelis. In particular, with the powerful diplomacy of Iranian governments, according to the failure and failure of other politics, Iran could fill the vacuum created by the Americans in many cases. The efforts of the Americans for the isolation of Iran in terms of politically and putting pressure on this country can be financially see. As the Supreme Leader of the Islamic Revolution has repeatedly pointed out, this policy can not work with nuclear power, human rights or terrorism. They will use any excellence for pressing Iran; Because their Americans and their Western allies are originally faced with powerful Iranians. What kind of government is, the only problem is to serve America's political and economic tendencies. In fact, they prefer to loyal to them with Islamic reputation, in which case they can say that the rule of the caliph is confirmed by Islam.

For this reason, religiously against the Islamic Republic of Iran is obligatory to never allow something to happen in relations between Iran and the United States that the United States says its calendar is religiously solvent. Unfortunately, some national officials (even among clerics) apparently did not follow this sensitive religious problem, and they should notice them that when Imam Khomeini, the founder of the Islamic Revolution, used a religious desire for a religious goal. Not just as emotional and promotional. Now, considering these three occurrences, the political impact of the Islamic Revolution on international relations is revealed. Suddenly, about the Islamic alliance, joining Iran, Iraq and Yemen to PGCC, economic integrity in the Middle East and Muslim countries are more. One time, the suggestion of creating new international organizations in different regions by Iran is raised and some of them are now established. The Caspian Sea countries announce that aliens are not allowed to use their soil to attack other countries in the field, and Iran is invited to the Shanghai Cooperation Organization. Somewhere, like Venezuela, the president, states that in the event of an attack on Iran, sending oil from Venezuela will be cut off to America. (America purchases more oil from Venezuela). A group of people probably imagine these events in vain because of the problems faced by these events, such as the difficulty of getting documents from Europe, getting an academic event and reducing trade with Europe. Others say the real adventure of Iran is to communicate deep, economic, political, and cultural communication with the West. Unfortunately, some of the heart are still dependent on America and Europe. The review of the thinkers about the transmission process of power

shows that the relative consensus has been formed on the gradual decline of the US position in the international system, but its key question is what actor or actor of the country's substitution or better expression of the country. Participate in management of power transfer process? It is unclear that the US decline automatically does not provide the ground for the role of others. That is why the answer to this question is simply not possible, but we can promote actors as possible candidates in the post-American world and the transformation of power, which has a range of traditional and modern power factors. It is clear that traditional components make power elements such as population, breadth, geopolitical position, underground resources, military power, and so on. The availability of these resources can be considered a prerequisite for playing a role in the process of the post-American world and the transformation of global power, but the role of global power components to the new components of power or to better express power resources in the 21st century as well as sufficient conditions. Need.

The most important factors among the new elements of power are the ability of a state to extract the resources needed from the community in the pathway. It has complicated and complex requirements. The government can extract the necessary resources from the community, which has an efficient bureaucracy, relationships based on legitimacy and community participation, have a specific and definite prospect, sustainable production institutions and its efficient distribution, and so on. In other words, the type of political and economic organism of a country can be considered the key factors in empowering or debiling an Iran in the post-American world and the international actor's power to play in the post-American world. The importance of this component is important in the process of transferring power, relevant capabilities, and not crop. (**Taliaferro, 2006:p482) .** In addition to this actor or actor, they can play a role in this process that also has structural power factors. From the perspective of "Stress", structural power means the power to determine the rules of the game others and the power of shaping the choices of others. In other words, structural strength means the power of decision on how to do things. In a clearer expression, the more part of the parties, the more capable of shaping the surrounding structures of relationships, will have more relative power. Eventually, "Stress" defines structural power in this way: "The power of shaping the structures of the global political economy so that the interactions of governments, political institutions, companies and their scholars are with others within these structures." From the perspective of "Stress", the concept of power is much more complex than that realists definition and explain. In other words; Power, multifaceted concept is complex and often intangible, and more than synonymous with the ability, (Pustovitovskij, 2012:p9-13) . The balance of capacity based on the conceptualization of "Stress" has divided the structural strength into four different branches, but related Mitt Wan:

I. The structure of knowledge that focuses on the ability to achieve knowledge and ability to prevent others from accessing.

II. The financial structure that focuses on the power facilitating or limiting others to financial credits.

III. The security structure that forms the security perspective of others. In other words, the power of protecting others against foreign and domestic threats.

Iv. The production structure means the decision-making power of what, by who, with what tools and with what combination of labor, land, capital and technology should be produced. It is natural that control this structure affects the chancesofthesuccess of others as a producer or consumer. .**(Griffits, Callaghan, &Roacg.C.Steven,2008:p258) .** In fact, the main issue in the construction of structural power is how the decisions of a government affect the relationship between other governments with that state and with their own. In other words, how a government can form an international agenda, limit or facilitate the options for other countries. Perhaps it is easier to consider the structure of structural power to form the ability to represent the rules of a particular field **(Yoshizawa j, 2010:p13).**In short, if the most important feature of politics is controlled, controlling and managing individual and collective behavior, Creating an environmental, behavioral and mental consistency is one of the most important political measures. Hence, the operation of the Hannah Arendt interpretation "is a distinct policy. Power and creativity The creation of common behavioral patterns at the international level is a necessity that identifies the role of different political units in the international social life in shaping political results. In transition and transition, this is important to increase the significant increase. What is presented in the primary section of the discussion is the requirements of the effective role in the transition of the international order. The evolution in the international living environment has created new necessities that should be considered along the traditional needs. The necessary condition for realizing these requirements of the existence of social and effective social order, as well as the existence of resources to change the geometry of global power in the text of the cultural and philosophical life of a nation. Due to the priority of cultural and philosophical resources, we will dedicate the continuation of the discussion.

A fundamental requirement in changing the position of Iran, the Islamic Muslim world of America:

If the Muslim world is supposed to play the role of force or the global change in the United States, then what obstacles have its own? It seems that the first obstacle is that the Islamic Muslim world is from the lack of an operational definition. First: Conceptual barriers. Second: The Muslim world does not have an organization to mobilize resources. Organizational problem. Social does not exist in the way of allocating resources in the Islamic world, the bureaucratic problem. And finally, there is a decision problem. If it is assumed that there are potential facilities, its transfer to the implementation of the above problems. In order to overcome the above problems, the first necessity of designing conceptual, organizational and institutional problems, and all more important problems in decision making. (Sotoudeh and colleagues 1392: p. ..)

The discussion foundation is that those in Iran, who concern the role of the role of the Islamic Muslim world, can focus their activities on establishing the foundation of the Islamic Muslim world in the future and obtain a new way to look at issues. Here is a basic consideration that can not be ignored: the question of the Islamic Muslim world and the power and will change in Iran, is essentially a generation or individuals who have a particular biological experience or priori experiences. ; They are not subjects and subjects or are not a prospective fact, but they are humans who went beyond local influences and consider the

global level. The claimant is that the Islamic Republic's desire to change in global politics and the transfer of power to the post-American world has two genuine sources of the new revolution of Iran and the ancient culture of Iran, and both of these resources necessitive the need for a particular attitude in the foreign policy of the old-new attitudes At the same time, it is fully proportional to the central view of the foreign policy of Imam Khomeini.

Conclusion:

From what came clearly, international policy has once again entered the power of the Power of the United States. The relative reduction in the capabilities of the West as traditional powers in combination with increasing the capabilities of the large part of developing countries has led to the gradual transfer of the center of gravity from the West to the east, a relative consensus among international policy scholars. Addressing the role and importance of change in the transformation of the Power of the Power of the United States for every Iranian in the present situation requires the human attention to the human being, the proprietary product of the Islamic Revolution. This man is great changes and has a special place. The idea of a change in the transformation of global power is among the ideas of Imam Khomeini's foundation of the Islamic Republic. This idea really exists when it wants to evolve within the Islamic system. Therefore, it is not just that the idea of changing the development of the power of the post-American world must be understood in the direction of life and performance of the Islamic Republic, but should be understood in the direction of the evolution of the Islamic state's idea. Also, this idea should be understood as the most important issue in the framework of a particular semantic system of religious rule. The will to change in the global transformation of the Power of the post-American world is the will of the revolution. The negation of globalization in the Islamic Republic system is to negate the general will of Iranians in February 57 for being; The rejection of the break is from the previous regime, and thus provides a reconstruction of the previous order, whether in other forms. Iran's foreign policy is generally seeking to revive the truths and values of Iran's history: communication, admission, tendency to identify and approve, tolerance and tolerance, dye, and reverence of the principle of justice that all embroidered a lives. This ideal has a current but weakened truth: the evolution of Iranian society and culture has so far been based on the expansion of Tom Dialog, interaction and convergence, and not on the boundaries between themselves and the other, itself and maintain and differentiate themselves from neighbors. But the truth even exceeds interaction and cooperation; The doctrine of the depths of Iranian history is to Iranian diplomacy, identification and praise of the values of neighboring nations, as well as welcoming the regionalism and regional and global contributions, and the will of Hassan neighborhood. From this, it goes beyond, not just avoiding hostile policies, but even a avoidance of competitive policies. A competition is an attempt in which something is hesitated by someone and adds to a person's lugure; However, in Iranian culture and civilization, there was much less of the principle of hesitation and much more modification; Salary in the sense of transferring values, influences, inspiration and so on. As a result, a great knowledge is that for the Islamic Republic, the will of the will of the global raw and fantastic relations is unless the foundation of this work, the expansion of brotherhood policies, based on the expansion of culture and Iranian identity on the expansion

of the region and the Islamic world or World is near Iran. Meanwhile, categories in the name of change in the transformation of international power in Iran will also be impossible and even absurd and meaningless if they are not understood in the framework of experienced imagination. The main fundamental foundations for the concept of the Power of the post-American world also focuses on the importance of recognizing the foundation. Finally, about the question of how the power of the post-American world, the global, how is global and how are the actors in shaping it? As shown, serious debates are in progress. But in the light of these debates, what is relatively accepted is that actors such as Iran for the role of this process should become the realities of the old-new facts; That is, through the review of the old power factors, the constructor of new factors of ability and authority has not previously been experienced in their modern history. Through this review, countries can achieve an efficient order in domestic policy, which opens the way to achieve a stage in which the government finds the ability to extract resources for strategic competition for the Power of the Power of the United States, and patterns Sustainable production and distribution of wealth are formed. In this way, actors can play a role in the regional and global power factors in regional and global levels, and they can form the rules of others playing with the shaping of regional and international agenda, and their advancement options Limit or facilitate. But whether Iran has institutional and political and political necessities, despite having a philosophical and civilization capabilities. Iran's foreign policy is generally seeking to revive the truths and values of Iran's history: communication, admission, tendency to identify and approve, tolerance and tolerance, dye, and reverence of the principle of justice that all embroidered a lives. This ideal has a current but weakened truth: the evolution of Iranian society and culture has so far been based on the expansion of Tom Dialog, interaction and convergence, and not on the boundaries between themselves and the other, itself and maintain and differentiate themselves from neighbors. But the truth even exceeds interaction and cooperation; The doctrine of the depths of Iranian history is to Iranian diplomacy, identification and praise of the values of neighboring nations, as well as welcoming the regionalism and regional and global contributions, and the will of Hassan neighborhood. From this, it goes beyond, not just avoiding hostile policies, but even a avoidance of competitive policies. A competition is an attempt in which something is hesitated by someone and adds to a person's lugure; However, in Iranian culture and civilization, there was much less of the principle of hesitation and much more modification; Salary in the sense of transferring values, influences, inspiration and so on. As a result, a great knowledge is that for the Islamic Republic, the will of the will of the global raw and fantastic relations is unless the foundation of this work, the expansion of brotherhood policies, based on the expansion of culture and Iranian identity on the expansion of the region and the Islamic world or World is near Iran. Meanwhile, categories in the name of change in the transformation of international power in Iran will also be impossible and even absurd and meaningless if they are not understood in the framework of experienced imagination. The main fundamental foundations for the concept of the Power of the post-American world also focuses on the importance of recognizing the foundation. Finally, about the question of how the power of the post-American world, the global, how is global and how are the actors in shaping it? As shown, serious debates are in progress. But in the light of these debates, what is relatively accepted is that actors such as Iran for the role of this process

should become the realities of the old-new facts; That is, through the review of the old power factors, the constructor of new factors of ability and authority has not previously been experienced in their modern history. Through this review, countries can achieve an efficient order in domestic policy, which opens the way to achieve a stage in which the government finds the ability to extract resources for strategic competition for the Power of the Power of the United States, and patterns Sustainable production and distribution of wealth are formed. In this way, actors can play a role in the regional and global power factors in regional and global levels, and they can form the rules of others playing with the shaping of regional and international agenda, and their advancement options Limit or facilitate. But whether Iran has institutional and political and political necessities, despite having a philosophical and civilization capabilities.

REFERENCES

A. References

- Adelson, R. London and the Invention of the Middle East: Money, Power and War, 1902-1922. (New Haven & London: Yale University Press. 1995).

- Alfred W. McCoy, “The Decline and Fall of the American Empire”, The Nation, DECEMBER 6, 2010.

- Charles A. Kupchan & others, “Liberal Order in a Post-Western World”, Transatlantic Academy, May 2014, p.3-

- Fareed Zakaria, “The Post-American World”, W. W. Norton & Company,2008

- Chu Shulong,” Is America Declining?”, The Brookings Institution, November11, 2011

- BochumInstitute for Development Research and Development Policy.

- Brzezinski, Zbigniew. (2003), " Living with China", The National Interest: .76-46

- Ferguson, Niall. (2009), "What “Chimerica” Hath Wrought", The American Interest: 29-33.

- Fukuyama, Francis, and Nancy Birdsal. (2011), "Post Washington Concensus", Foreign Affairs, 2011.

- Fukuyama, Francis. (2010), "The End of History?" (The National Interest), Vol.21, No. 3.

- Gilpin, Robert.(1981), War and Change in World Politics. Cambridge: Cambridge University Press.

- Goldestein, Avery.(2007), "Challenges of Rising China", Strategic Studie.

- Hass, Richard N. (2008), "The Age of Nonpolarity: What Will Follow U.S. Dominance" Foreign Affairs.

- Ikenberry, John J. (2006), After Victory, Chicago: Stanford University Press.

- Ikenberry, John J.(2008), "The Rise of China and the Future of the West: Can the Liberal System Survive?" Foreign Affairs: 11-21.

- Kissinger, Henry. A.(2007), Interview by Japan Today, China's Rise Could Lead to Conflict. Luttwak, Edward. 2008. "The Declinists, Wrong Again." The American Interests: 26.

- National Intelligence Council.(2008), Global Trends 2025: A Transformed World. Research, Washington DC: National Intelligence Council.
- Nye, Joseph. (2012), The Future of Power. London: Palgrave.
- Roacg.C.Steven. (2008), International Relations: The Key Concepts, London: Routledge.
- Rosecrance, Richard. (1992) " A New Concert of Powers", Foreign Affairs: 2733.
- Stuenkel, Oliver. (2012), The Trouble with the BRICS Candidate for the World Bank, Working Paper, São Paulo: Post Western World.
- Taliaferro, Jeffrey W. (2006), "State Building for Future Wars: Neoclassical Realism and the Resource-Extractive State", Security Studies: 480-486.
- Waltz, kenneth N.(2001), "Structural Realism after the Cold War"
- International Security: 30-35.
- Zakaria, Fareed. (2008), "The Future of American Power", Foreign Affairs.
- Alfred W. McCoy, “The Decline and Fall of the American Empire”, The Nation, DECEMBER 6, 2010.
- Haass, Richard N., “The Age of Nonpolarity: What Will Follow U.S. Dominance,” Foreign Affairs,December 3, 2013.
- Hurrell, Andrew. 2006. Hegemony, Liberalism and Global Order: What Space for Would-be Great Powers?, International Affairs, 82:1.
- Hurrell, Andrew. 2006. "Liberalism and Global Order: What Space for Would-be Great Powers?" International Affairs, 82: 1.
- G. John Ikenberry, “The Future of the Liberal World Order”, Foreign Affairs, May/June2014, p. 56
- Gideon Rachman,” Think Again: American Decline”, foreign policy, JANUARY 3, 2011
- Seyyed Mahdi Torabi, “The Effect of the Islamic Revolution on Internation Relations”
- Spiro, David E. The Hidden Hand of American Hegemony: Petrodollar Recycling and International Markets (Cornell University Press, 1999).
- Michael Cox, “Power Shifts, Economic Change and the Decline of the West?”, International Relations,2012,p.369
- Noam Chomsky,” Noam Chomsky: The Decline of American Empire”, salon, MAY 10, 2016.
- Michael E. Porter & others, “PROBLEMS UNSOLVEDAND A NATION DIVIDED”, Harvard Business School, SEPTEMBER 2016, p.5
- Joseph S. Nye, “The Future of American Power: Dominance and Decline in Perspective”, Foreign Affairs, November/December 2010, Vol. 89, No. 6, p.2
- William Norman Grigg, America's Engineered Decline, John Birch Society,2004.
- Stephen S. Cohen, The End of Influence: What Happens When Other Countries Have the Money,Basic books, 2010, p.3-6
- G. John Ikenberry, “The Future of the Liberal World Order: Internationalism After America ”, Foreign Affairs, May/June2014, p. 56

- G. John Ikenberry, “The Future of the Liberal World Order: Internationalism After America ”, Foreign Affairs, May/June2014, p. 56

- Uri Dadush and Bennett Stancil, “The World Order in 2050 “,The Carnegie Endowment for International Peace, April 2010,p.7.21.

- Shaw, M. Timothy, Cooper, Andrew F. and Antkiewicz, Agata. 2007. "Global and/or Regional Development at the Start of the 21st Century? China, India and (South) Africa", Third World Quarterly, 28:7.

- Spiro, David E. The Hidden Hand of American Hegemony: Petrodollar Recycling and International Markets (Cornell University Press, 1999).

B) **References** of Persian

-Sotoudeh, Mohammad et al., (1392), barriers and convergence opportunities in the world, Cha P first, Qom: Institute of political science and thought.

DIGITALIZATION AND ECONOMIC DEVELOPMENT IN PANDEMIC CONTEXT: AN OVERVIEW OF UE MEMBER STATES

Nițu Rareș-Mihai
Bucharest University of Economic Studies, Faculty of Economics, Department of Economic Doctrines and Comunication, Bucharest, Romania

Abstract

Digitalization in the EU area represents a topic of discussion before the pandemic of Covid-19. The complexity of the modern world has encouraged the process of digitalization in order to keep up with the speed of movement of the capital and the rapid development of social life. In the case of the public sector, as in the case of the private one, digitalization has become an extremely important factor in the process of the improvement of services. Moreover, the process is important from the perspective of a sustainable economic growth: the development of the green economy by using cheaper and fewer material resources. The paper aims to analyze the effects of digitalization on the society and workforce, as well as the causes regarding the transformation of the activities into digital activities, from the public field. By using the concept of digitalization, I analyzed a set of indicators regarding the status of the labour market, the level of economic development of the country and the degree of digitalization in both the public and private sector. This article contributes to a better perception regarding the importance of digitalization in society. Furthermore, this perspective represents a starting point for understanding the strong connection between the efficiency of services and the degree of economic development of a country.

Keywords: development, digitalization, efficiency, labour market, governance.

INTRODUCTION

Digitalization has led to many changes regarding the degree of economic development. The evolution of manufacturing processes, service provision, the relationship between individuals in the society, but also the relationship between citizens and public authorities began to change more and more the economic and social structure of most of UE countries. This aspect has effects on several levels, among which we can list the agricultural sector, which is a pillar of any economy, the services sector, the telecommunications sector, but especially the structure of the labor market (Pansera et al., 2019). Regarding the necessary skills for using digital technology, the development of digitalization as a general phenomenon has led to an increase in the demand for employees capable of using new technologies. Early education and adaptation of individuals seeking to enter the labor market has become an urgent need, requiring no postponement or compromises. The development of the economy depends not only on the tools used but also on the individuals who use them. Moreover, at the microeconomic level, the competitiveness of companies depends to a large extent on the degree of specialization of employees, which raises the level of absorption of skilled individuals (Enke et al., 2020).

In the public sector, the digitalization of communication processes with these entities has become easier, more efficient, more accessible to the public. The current pandemic has

intensified the process of digitalization of public institutions, which has facilitated the activity as a whole. Individuals have easily adopted the changes, for the population being a normal approach in a modern society. There are several advantages to digitizing the public sector: reducing the waiting time for submitting documents, reducing document processing costs (which means lower fees for citizens), speeding up the processing of applications and increasing the speed of finding the necessary information for citizens, in other words, the steps required for the various activities (Safarov, 2021).

Digitalization has become a general phenomenon that occurs in all member states of the European Union. One can discuss about digitalization in the chain, although the intensity of this phenomenon depends on the country, on its degree of economic development. The study of this phenomenon is important both for short-term effects, such as changes in the labor market or private activities, but especially in the long term, because digitalization is not an early phenomenon, but is a new trend that promises to change society as a whole. Moreover, the importance of this subject can be observed from more fields, like creating a new model of circular economy that is meant to sustain a more homogenous and efficient market (Kunkel and Tyfield, 2021).

This paper is structured in three specific sections as follows: the second section represents the materials used to analyze the current situation and also the evolution of digitalization from the last five years in UE. Discussions represent the third section of this paper and contains details about the significance of the results. Last section is represented by the conclusion, chapter used to describe the main ideas if paper and also to project the importance of future research on digitalization.

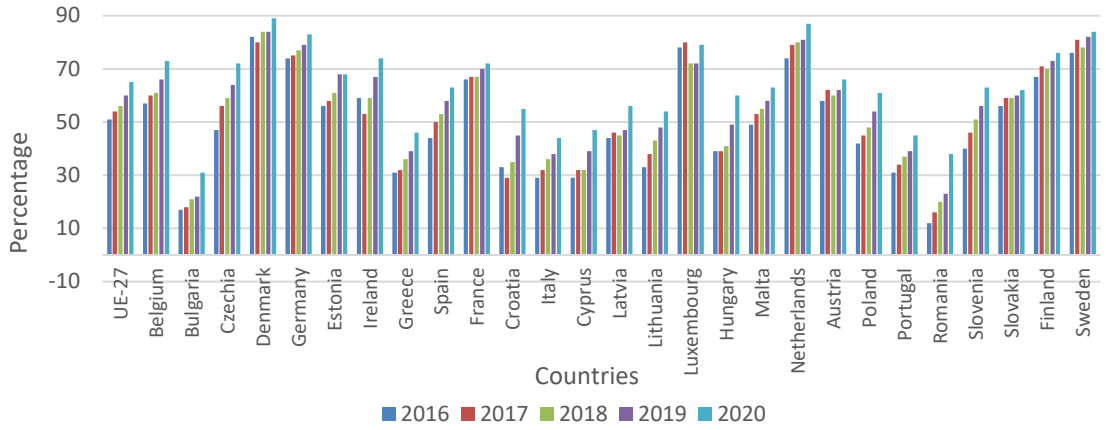
MATERIALS AND METHODS

As a method of analysis, I used the comparative observation of the different chosen indicators. Their correlation represents the observation process through which the article highlights the relevant aspects of digitalization in the modern economy. In the content of the paper, I analyzed a number of six indicators for a period of five years, respectively from 2016 to 2020. The indicators used are correlated and are divided into three categories. “Digital single market - promoting e-commerce for businesses”, “Digital single market - promoting e-commerce for individuals" and “Frequency of internet access once a week” are used to observe the degree of digitalization that society has come to have, as well as their evolution during the pandemic. “Individuals using the internet for interacting with public authorities”" provide an overview of the utility and efficiency of digitalization regarding the connectivity of individual with public authorities. The last two indicators, “Percentage of the ICT sector in GDP” and “Percentage of the ICT personnel in total employment” are represented by the people who work in the ICT sector and the share of the ICT sector in the formation of the gross domestic product. The latter are used to identify the current importance of digitalization by incorporating electronic development processes at the national level.

The “Digital single market - promoting e-commerce for businesses" indicator analyzes the share of companies that carry out part of their activity in the online environment, compared to the total number of companies operating in a market within a country. Companies that use a digital environment to obtain sales of at least 1% of the total sales are

taken into account. Excluded from the sample are companies that offer any form of financial activity. "Digital single market - promoting e-commerce for individuals" is used to observe the level of the digital environment which is used by individuals to purchase goods and services. This indicator is calculated as a percentage of individuals who have purchased at least one good or service online within a year, related to the total number of individuals who have access to the internet, within a country. Online purchases of any kind are taken into account, even financial ones. The results of this indicator are used to project an overview of the integration of digitalization in the daily life of individuals in a society. The indicator "Frequency of internet access: once a week (including every day)" measures the rate of use of internet access by individuals. The indicator measures the hits made at least once a week, up to daily hits. Accesses were recorded for personal, individual purposes and not work-related purposes. The sample includes people aged 16 to 65 years, and it's written as a ratio between individuals who use the internet at least once a week and the total number of people who have access to the internet. The "Individuals using the internet for interacting with public authorities" indicator is expressed as a percentage, being calculated as a ratio between the number of people who interact digitally with them in relation to the total number of individuals in society. The sample takes into account the persons who are forced to interact with the authorities, whether they are simple individuals or legal persons, so that the people included in the total number of individuals starts from the age of 20. ICT personnel in total employment measures the share that individuals working in the ICT sector have in the total number of jobs occupied, being calculated as a ratio between the two elements and is expressed as a percentage. The indicator takes into account individuals who occupy places in the ICT field and have at least basic digital skills. It takes into account both ICT workplaces from both goods production fields and services areas. "ICT sector in GDP" is an indicator that measures the contribution of the ICT sector in the formation of GDP. It is calculated as a percentage between the share of value added created by this sector and the total new value added from all fields in the GDP. The indicator measures both manufacturing and services activities in the ICT sector. Only the private sector is included in this indicator.

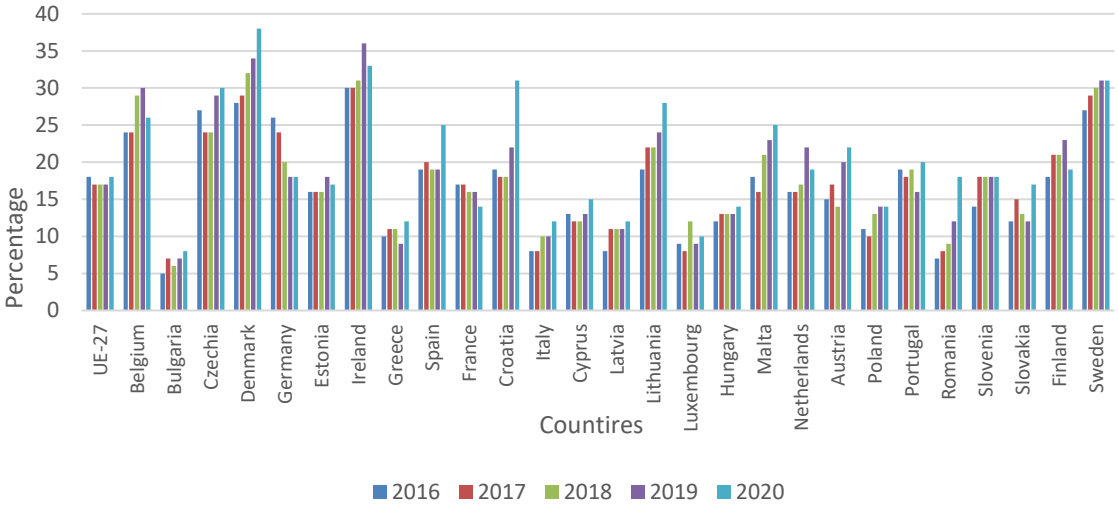
Digitalization is not a phenomenon: it is a process of transformation. Companies are investing more and more money to move some of their business online for several reasons. The most advantageous aspect is lowering the costs of production. Although there is a trend of digitalization even before the pandemic, the restriction of activities as a result of health protection policies has encouraged the digitalization of companies in the manufacturing and services sector in order to cope with market pressures (Bauer et al., 2018). As can be seen in Fig. 1, the digitalization of companies has covered the entire European market in a constant way, but not uniformly. Enterprises are increasingly adopting digitalization because it has a higher degree of flexibility, making it easier for companies to adapt to market requirements. However, the digitalization of activities within the company increases the pressure of barriers to market entry because the cost of entry becomes higher (Mukherjee and Wood, 2021).



Source: Authors own processing of data from Eurostat database

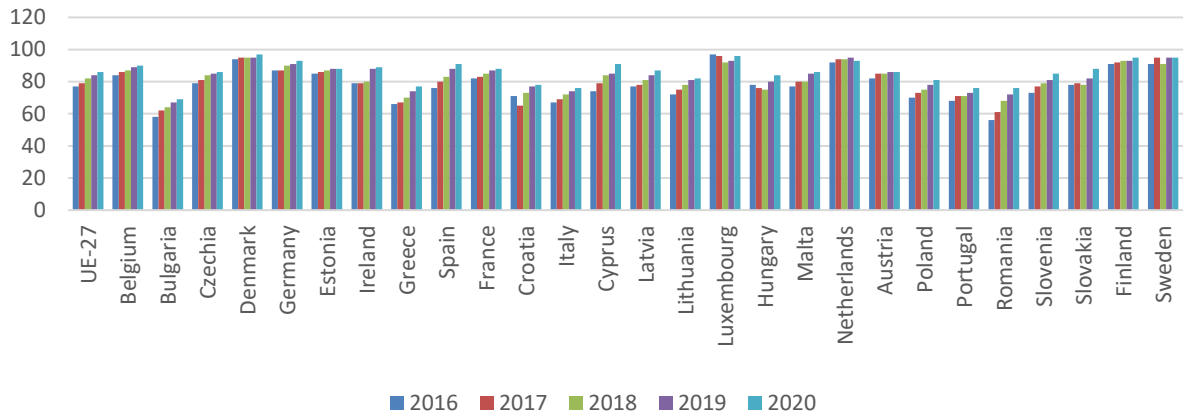
Figure 1. Digital single market - promoting e-commerce for individuals (% of total individuals)

Regarding the behavior of individuals, they also approached an attitude inclined towards digitalization. According to the data taken and processed from Eurostat presented in Fig.2, the digital inclusion of individuals has increased by an average of 3 percentage points in the last year, respectively the critical pandemic period. A comparative analysis of the first two figures shows a direct correlation between companies that have digitized some of their activities and the number of individuals who use the Internet as a source of acquire goods and services. On the one hand, individuals were forced to adopt this behavior, on the other hand, they encouraged companies to adopt such an approach (Guthrie et al., 2021). The defining elements for consumers that push them to change their behavior are reduced purchasing time, high level of products in the supplier's stocks and lower prices of the goods and services. The most important and relevant aspect for consumers is the possibility to compare the products of different manufacturers. In other words, the digital approach is more effective, pandemic encouraging artificially but practically the transition from the traditional commercial approach to the online one (Islam et al., 2021).



Source: Authors own processing of data from Eurostat database

Figure 2. Digital single market - promoting e-commerce for businesses (% of total enterprises)

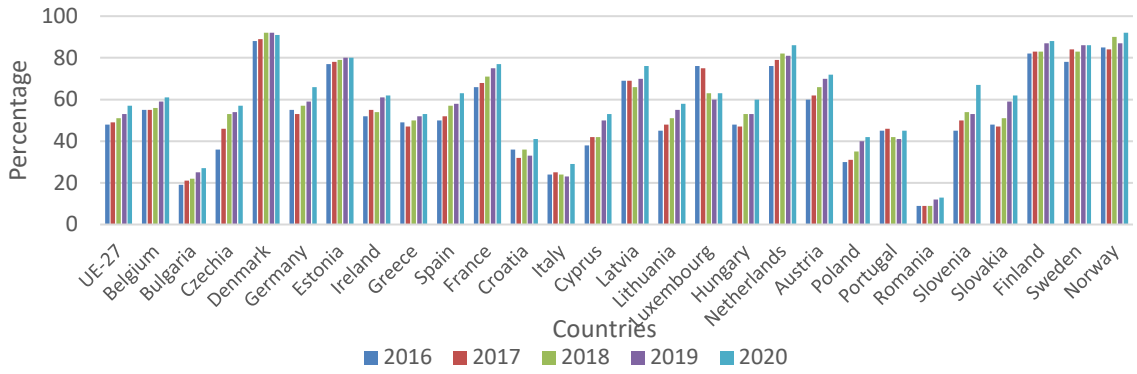


Source: Authors own processing of data from Eurostat database

Figure 3. Frequency of internet access: once a week (including every day)

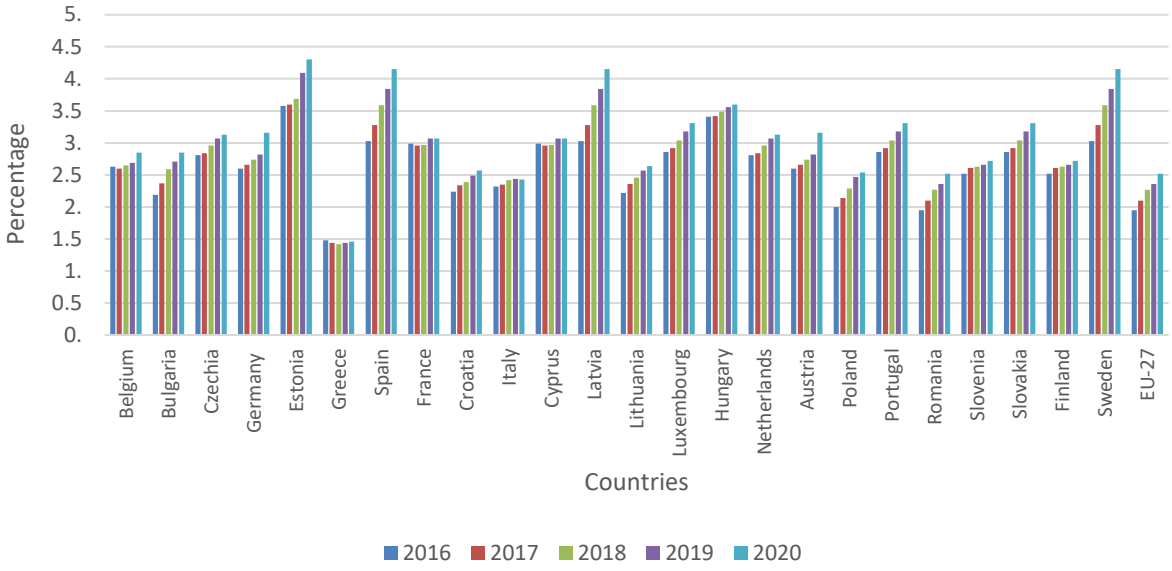
Currently, most of the European Union population of the European Union has access to the Internet and uses it frequently. Fig. 3 shows the tendency of individuals to use the online environment in order to perform various personal activities. It is not surprising that such a large number of people have access to the Internet, this being natural nowadays. The frequency of internet access demonstrates that necessary infrastructure exists in all EU member states so digitalization process become just a matter of time. This is known by all economic agents, being also the main reason, why more and more companies choose to move some of their assets in the online environment (Borokov et al., 2021). Not only companies adopt such an attitude but also the state. The relationship of the population with the authorities becomes more efficient in terms of digital services, a phenomenon that has progressed substantially in developing countries.

It can be seen in Figs. 4 how the digitalization of public systems has evolved in most cases, if not already developed in cases such as Luxembourg or Denmark. Connecting public services to a communication network with society facilitates on one hand the administrative processes that take place between them, but also creates visibility, transparency and accessibility, which encourages trade. By digitizing public services and relating to individuals, economic agents become more correct and more aware of the state's presence in the economy. Bureaucratic problems do not arise because of their reluctant attitude, but because of the complexity of the administrative apparatus. Increasing the digitalization of this segment attracts advantages such as reduced processing costs, but also a more efficient control of control activities. Moreover, by sending traditional activities online, information can be transmitted in real time and evenly to the data subjects (Spacek et al., 2020).



Source: Authors own processing of data from Eurostat database

Figure 4. Individuals using the internet for interacting with public authorities



Source: Authors own processing of data from Eurostat database

Figure 5. ICT personnel (% of total employment)

It is natural that as the digitalization of activities develops more and more, there is a need for specialized people to use the new tools. At European level, there is an increase in people integrated in the ICT sector, as a result of increased digitalization. Fig. 5 provides an overview of what is happening on the labor market. Part of the population in each EU member state is likely to remain or enter, as the case may be, technically unemployed due to market requirements. The digitalization of companies and the public sector requires individuals who have at least average digital skills (Bai et al., 2021).

The development of workforce skills is done in two ways. First of all, in order to reduce the possibility of an intense technological unemployment, the employees already existing on the job market must be retrained, either through supplementary courses or at the workplace. A large part of the staff at European level has such competencies, but the degree of digitalization is higher than the level of knowledge of individuals, which makes it difficult to adapt. Secondly, these skills must begin to be acquired during school, so that the future workforce is already accustomed to the moment in which it will start working (Grigoli et al., 2020).

DISCUSSION

The intensification of the technological capital in the economic activities of the economic agents and even in the public sector inclines towards an approach based on critical thinking from the employees. More and more jobs are becoming automated and as a result the activity of employees must be oriented towards the ability to control the machines rather than performing a repetitive activity. The level of digital competences of the ECDL type, which represents a qualification recognized at European level, no longer represents an advantage on the labor market, but a necessary condition for employment. From an educational point of view, states must encourage the development of these skills in schools, which has been happening for some time in certain geographical areas. This aspect automatically leads to a higher GDP targeting in order to invest in the equipment needed to obtain these skills and to hire teachers who can teach these skills.

The economy as a whole is constantly changing, both at the microeconomic level and at the macroeconomic level, and at the European level. The labor market is diversifying and branching into specialized fields and private activities. Education must change accordingly by providing individuals with the appropriate skills to integrate into the workforce. Economic activities become interconnected, and the asymmetry of information is reduced accordingly. The current model towards which most countries tend is more sustainable, more efficient and has the capacity to provide greater homogeneity. The human factor is still the center of any activity, which must be taken into account in this phenomenon.

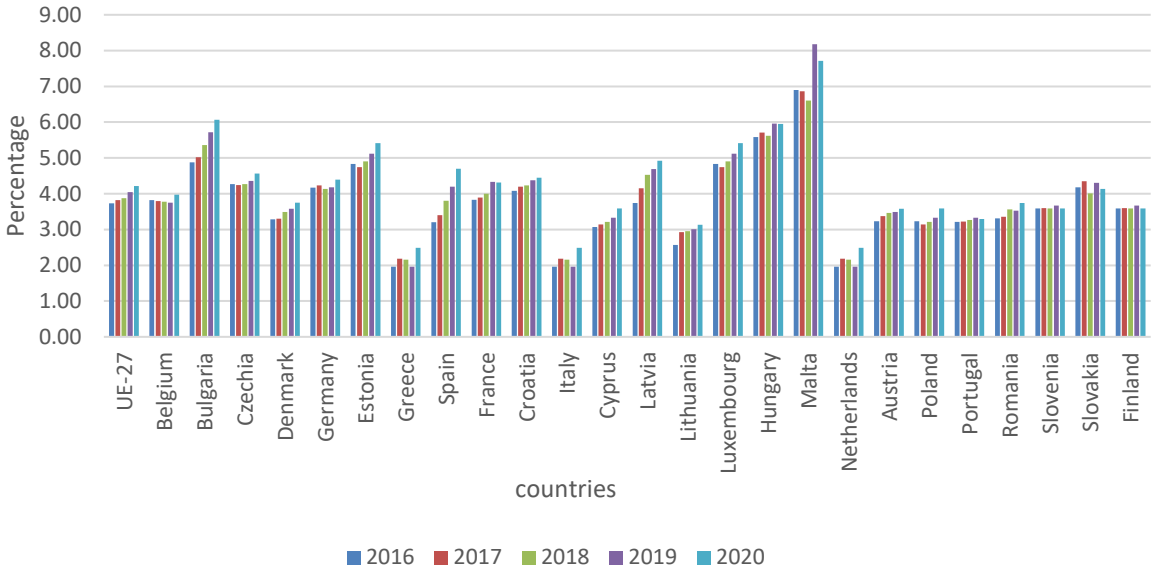
This topic is a starting point for future research. The effects of digitalization spread to all segments of activity, from agriculture to the provision of public services. As a result, both the behavior of companies (regardless of their size) and that of individuals is gradually changing. As digitalization becomes more widespread, the state must monitor this system. In order to be able to observe the activity of economic agents, the state itself must be digitized in order to keep up with society. Therefore, digitalization changes the economic activity and the human behavior, changes the approaches in the society and as a result there are adjacent effects for each category of activity.

CONCLUSION

Digitalization is an important, actual and real phenomenon. Both public administrations and the private sector are in a permanent change because they naturally tend to streamline activities. This phenomenon has advantages on several levels: resources are used more rentable, time is used more efficiently, product homogeneity increases, and producers' flexibility increases. There are also disadvantages regarding digitalization such as the increase of entry barriers on the market or the high costs of implementation and administration in the public domain. Creating a database interconnected with all representative institutions is a large project, which requires a large investment, and which ultimately generates additional costs.

The labor market is also changing. The new requirements of the employers hinder the process of recruiting the new labor force. More and more individuals end up being hired because of their digital skills, targeting people who have critical thinking or management skills. Redundant, repetitive activities become automated. The labor force whose job has been

taken over by the machines must be retrained in order to remain on the labor market. Thus, in order to maintain a balance and not to encourage technological unemployment, it is necessary that the digitalization rate of the activities is not clearly higher than the requalification rate of the individuals.



Source: Authors own processing of data from Eurostat database

Figure 5. ICT sector in GDP (% of total value added in GDP)

It can be seen in Figs. 6 how the ICT sector acquires an increasing share in the formation of GPD. Thus, the uniformity of this digitalization phenomenon was found, which leads to a higher convergence. Moreover, given the European acquis, digitalization helps both public administrations to communicate more efficiently internationally, and markets are reaching an increasing number of producers who communicate and diversify in order to increase the social quality of life.

References:

1. Bai C, Quayson M, Sarkis J, 2021, *COVID-19 Pandemic Digitalization Lessons for Sustainable Development of Micro-and Small- Enterprises*, Sustainable Production and Consumption, Vol. 27, July 2021, pp. 1989-2011, https://doi.org/10.1016/j.spc.2021.04.035

2. Bauer H, Brandl F, Reinhart G, 2018, *Integration of Industrie 4.0 in Lean Manufacturing Learning Factories, Procedia Manufacturing*, Vol. 23, May 2018, pp. 147-152, https://doi.org/10.1016/j.promfg.2018.04.008

3. Borokov A, Rozhestevenskiy O, Pavlova E, Glazunov A, Saviechev K, 2021, Key Barriers of Digital Transformation of the High-Technology Manufacturing: An Evaluation Method, The Impact of Digitalization on the Quality of Life, Vol. 13(20), October 2021, 11153, https://doi.org/10.3390/su132011153

4. Enke J, Oberc H, Reimann T, Schuhmacher J, Hummel V, Kuhlerhotter B, Metternich J, Prinz C, 2020, *Cooperation between Learning Factories: Approach and*

Example, Prodecia Manufacturing, Vol. 45, July 2020, pp. 222-227, https://doi.org/10.1016/j.promfg.2020.04.098

5. Grigoli F, Koczan Z, Topalova P, 2020, *Automation and labor force participation in advanced economies: Macro and micro evidence*, European Economic Review, Vol. 126, July 2020, 103443, https://doi.org/10.1016/j.euroecorev.2020.103443

6. Guthrie C, Wamba FS, Arnuad JB, 2021, *Online consumer resilience during a pandemic: An exploratory study of e-commerce behavior before, during and after a COVID-19 lockdown*, Journal of Retailing and Consumer Services, Vol. 61, January 2021, 102570, https://doi.org/10.1016/j.jretconser.2021.102570

7. Islam T, Pitaf AH, Arya V, Wang Y, Akhtar N, Mubarik S, Xiaobei L, 2021, *Panic buying in the COVID-19 pandemic: A multi-country examination*, Journal of Retailing and Consumer Services, Vol. 59, March 2021, 102357, https://doi.org/10.1016/j.jretconser.2020.102357

8. Kunkel S, Tyfield D, 2021, *Digitalisation, sustainable industrialisation and digital rebound – Asking the right questions for a strategic research agenda*, Energy Research & Social Science, Vol. 82, May 2021, 102295, https://doi.org/10.1016/j.erss.2021.102295

9. Mukherjee M, Wood J, 2021, *Consolidating Unorganised Retail Businesses through Digital Platforms: Implications for Achieving the UN Sustainable Development Goals*, Creating a Brighter Future for Life in the Tropics, Vol. 13(21), Septembre 2021, 12031, https://doi.org/10.3390/su132112031

10. Pansera M, Ehler MH, Kerschner C, 2019, *Unlocking wise digital techno-futures: Contributions from the Degrowth community*, Future, Vol. 114, October 2019, 102474, https://doi.org/10.1016/j.futures.2019.102474

11. Safarov N, 2021, *Personal experiences of digital public services access and use: Older migrants' digital choices*, Technology in Society, Vol. 66, June 2021, 101627, https://doi.org/10.1016/j.techsoc.2021.101627

12. Spacek D, Csoto M, Urs N, 2020, *E-government and Digitalisation of Core Administrative Services for Citizens in Selected CEE Countries*, eBusiness & eCommerce eJournal, , Vol. 27, January 2020, 103459, http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3545277